

S.HIERONYMVS.
Respicite ad Abraham Patrem vestrum
Isa. 51
IN RES
SANCTI HIERONYMI
GESTAS
COMMENTARII
Ceu ad singulare operum examen,
ceu ad analecticam
controuersiarum
solutionem:
AVCTORE
D. PIO RVBEO À PLACENTIA
Monacho æquè Hieronymiano, atq;
Sancti Carpophori in Comensibus
suburbiis priore.
B. LVPVS
Filius accrescens Ioseph
filius accrescens
et decorus
aspectu
Genes. 49.
S. PAVLA
Nomen
Primogenitę
Merob.
1 Reg. 14.
COME
Io Baptista Lampugnanus delin.
Cęsar Bassanus P.

CENSVRÆ

Ad Operis Approbationem.

Commentarios in Vitam Sancti Patris Hieronymi, nec non Recensiones operum eiusdem omniũ, atq; Animaduersiones Admodum R. Patris D. Pij Rubei à Placentia, Prioris, ac Definitoris Nos infrascripti ex mandato Reuerendissimi Patris D. Baltasaris Sudati à Mediolano Congregationis nostra Generalis Præpositi legimus, atq; examinauimus; cumq́; in eis nihil a recta fide, aut bonis moribus alienum obseruauerimus, dignos eosdem (quippe qui pietate, doctrina, & eruditione scatentes) vt quam primùm typis mandentur, censuimus. In quorum fidem &c.

D. Desiderius Piola Doct. Theol. Prior Monast. S. Hieronymi de Castellatio propè Mediolanũ, atq; Consultor.

D. Michael Angelus Molossus Doct. Theol. Prior Monast. SS. Geruasij, & Protasij Montisbelli, ac Consultor.

Attenta suprascripta attestatione Imprimâtur, si Reuerendiss. Patri Inquisitori placuerit.

D. Baltasar Sudatus à Mediolano Præpositus Generalis.

Pro Reuerendiss. Patre Inqusitore.

De mandato Reuerendiss. P. Inquisitoris Ego Fr. Franciscus a Malgrate Ordinis Minorum strictioris obseruantia, Prouincia Mediolani, Lect. Theol. vidi, & examinaui Commentarios in Vitam Sancti Hieronymi, cum Recensionibus, ac Animaduersionibus elucubratos ab Admodum R. P. D. Pio de Rubeis Priore S. Carpophori propè Comum: atq; cùm nihil contra fidem Catholicam, ac bonos mores contineant, imo multo curiosè, docteq́; tum ex Scripturis, tum ex Patribus excerpta, & disputata proferant, dignos, qui prælo mandentur, indicaui.

Fr. Franciscus idem, qui supra.

Visa suprascripta attestatione Imprimantur.

Fr. Iacobus Tinctus de Lauda Inquisitor Comi.

Pro

Pro Admodum Illuſtri, ac Reuerendiſs. D. Vic. Generali.

EGO Fr. Philippus Rumus Ordinis Seruorum, Sacræ Theologiæ Magiſter Conuentus Sancti Hieronymi penes Comum Pro admodum Illuſt. & Reuerendiſs. D. Defendente Vlpio Vicario Generali Comi vidi, diligenterq́ examinaui Commentarios hosce, unà cum Recenſionibus, ac Animaduerſionibus, cumq́ eos Sacris litteris, & bonis moribus reſpondere obſeruarim, poſſe imprimi exiſtimaui.

Ita eſt, Idem Fr. Philippus qui ſupra.

D. Vlpius Vic. Generalis.

V. Saccus pro Excellentiſs. Senat. Mediol.

REVE.

REVERENDISSIMO PATRI

D BALTASARI

SVDATO A MEDIOLANO,

Congregationis Monachorum Sancti Hieronymi Generali Amplissimo, atq; Domino suo Colendissimo

D. Pius Rubeus Subditus S.

NIHIL tam validum, ac forte (Præsul Amplissime) est, quod temporis non inuadat edacitas, nihil tam vulgatum, quod obliterare vetustas non studeat. Ne longius quàm par est rei huius exempla petam, Vita hæc S. Patris Hieronymi a Venerabili Patre Lupo aliàs edita argumento sit. Omnibus quippe primùm nota legentibus, sensim tantis deinceps est obuoluta tenebris, vt eiusdem proprium aliquandiù Auctoris nomen, vtrunq; demùm post ducentos fermè annos prorsus fuerit incognitum. Hanc ipsam ego proximè superioribus annis, Albani solitudine detentus cùm præ manibus haberem, siuè ex summo in Congregationem studio, siuè ex meritis tanti Patris per singula attento animo expendi, Commentarijs insuper dilucidaui, auxi, firmaui, spiritualisq; interdùm etiam intelligentiæ flosculos historicæ explanationi, quò textus, quamplurimis scripturarum obuolutus mysterijs explicaretur, religionisq; simul cultores recrearentur commiscui. Num verò inter omnes ingenio tardus profecerim, aliorum sententia sit. Sanè vt in omnium opinione tenuitas mea delitesceret, nec luci opus reddere animum nuper induxeram; at vbi eruditissimi Patris D. Desiderij Piolæ, Præceptoris optimè meriti, nec non P. D. Michaelis An-

a geli

geli Maloſſi, viri æquè acris, & feruentis, in ſcholaſticis præſertim ingenij ſuper eodem tuo iuſſu iudicium allatum accepi, ita conualui animo, vt illud nominis tui fulgore colluſtratum poſteritati propagare haud ambegerim. Igitur tu ipſe, O BALTASAR, qui capillus illius capitis interpretaris, de quo in Canticis Canticorum ſcribitur *Caput meum plenum eſt rore, & cincinni mei guttis noctium*; Ex eorumq; optimo iure celebraris, quibus & dicitur *Veſtri autem capilli capitis omnes numerati ſunt* tu, inquam illud egregia animi alacritate, qualecunq; ſit ſuſcipe, & qui magno in Congregationis tutelam amplificationemq; animo ſemel, atq; iterum Generalatus munere donatus incumbis, me quoq; eiuſdem alumnum, & tui ſubditum obſequentiſſimum inſpice, foue, tuere. Sis felix ac fauſtus.

Cant. 5.

Matt. 10.

Ad

AD COMMONACHOS.

VM vnum quodq; propositum principes suos habeat, quos imitetur, & de eo vnusquisq; artifex circa quod eius ars versatur tractationem instituat, non debui ego Monachus, & qui a primis vsq; annis ætatem in Monastica duxi obseruantia militibus Fabritios, Camillos, Philosophis Platones, Aristoteles, Poetis Virgilios, Homeros, Oratoribusq; Demosthenes, ac Tullios, sed Monachis, Monachos, Hieronymianisq;, Hieronymos breui ob oculos proferre compendio. Et quidem cùm clarorum virorum res gestæ, virtutumq; exempla testata, eorundem veluti quædam expressæ imagines sint, & viuida simulachra, quibus inspectis illicò hominum pulsantur animi, atq; ad virtutum studia prouocantur: quid aptius (Religiosissimi Patres) vera inclyti Patris vestri gestorum historia, cuius explicatione, & eam, ad quam toto contenditis impetu vitæ rationem assequeremini, & eidem, quem vtiq; Parentem veneramini, morum quoq; imitatione similes redderemini, quid inquam vestræ professioni opportunius hoc ipso aggredi potui? Ita sanè, & Venerabilis ille quondam, cùm pro animi religione, tùm pro meritorum gloria nunquam satis laudatus Vir Lupus in præfato Ordine, multis retrò sæculis collapso, restituendo sapientissimè egit. Quandoquidem ad proprij Parentis primùm admirabiles virtutes, vti ad firmissimum scopum mentis oculos dirigens, mox ad eius Vitam, & signis & prodigijs inclytam conscribendam se conferens, adeo duabus hisce virtutũ incitationibus profecit, vt vna, siuè inter ipsasmet grauissimarũ persecutionum procellas, siuè inter rabidos latrantium morsus, gloriosum opus perfecerit, altera proprios asseclas ad
currendam viam illam, de qua Saluator in Euangelio, Si vis (inquit) perfectus Matt.19.
esse, vade, vende omnia, quæ habes, & da pauperibus, & veni sequere me, inter vitæ huius discrimina, omni tempore prouocarit, firmaritq;. Posterius hoc nobis virtutis argumentum hæreditario iure transmissum, profero vobis, Patres, in quo tametsi multa passìm occurrunt, quæ admirari potius cogamur, quàm imitari: sunt tamen non pauca, imo quã plurima, quæ nisi pro viribus ad imitandum accipiamus, digni profectò non simus, qui Hieronymo ad dicti vocemur. Et qui fieri potest, vt inter præsentis vitæ commoda, sæculiq; huius oblectamenta illius nos sobole procreatos gloriemur, quem multiplici, & propè incredibili corporis conflictu, quẽ mundi & eorum, omniũ, quæ in ipso sunt contemptu ex animo, quem solitudinis electione, quò peccandi deuitaret occasiones, quem deniq; perpetuo orandi, legendi, psalendi, meditandi, contemplandi studio Altissimo placuisse non ignoramus? Filij sanè censentur illi, qui veras Parentum imagines exprimunt, quiq; eorundẽ vitæ instituta sanctissima pro viribus æmulari contendunt. Conferet autem ad hoc plurimum, si in præsenti veræ religionis exemplari perpetuo studio versabimur. Ad Miltiadis trophæa Themistoclem exsusci-

tatum

tatum, ad Achillis nomen Alexandrum, ad Alexandri Cæsarem, ad Cæsaris alios complures ex historijs nouimus accensos. Ità prorsus haud dubium est, quin ad Patris sanctissimum spectrum extimulati, inflammari nunc, vincereq; debeamus, quin plus ex eo viribus deinceps valituri simus, quàm fortassis antea sperare auderemus. Quod ne idipsum aliqua vnquã vetustate conficeretur, quin potius ad sublimioris vitæ institutum comparandum ante oculos posteritatis indelebile figeretur, ad vetustissimorũ, tum manuscriptorum, tùm impressorum exemplarium fidem restitui, atq; explanaui. Decreueram quidem in eo pauculas tantùm signare notationes; at calamo ad id arrepto, reddidit is ita attramentum, vt citra animi consilium, ad Commentariorum etiam prolixitatem (fortassis audacior) effluxerit. Cuiusmodicunq; labor est, placeat vobis mirum in modum opto, vtq; ad communem, siuè in Parentem animi religionem, siuè in ipsummet Restitutorem grati animi significationem declarandam læta fronte suscipiatis, & super Croesi diuitias, atq; Darij opes faciatis exoro. Valete.

IN.

INDEX.

Auctorum, quorum testimonia tam in Commentarijs, quàm in Recensionibus allegantur.

I N-

INDEX

Capitum præcipuorum Sancti Hieronymi Vitæ.

INDEX

Controuersiarum, siuè ad Commentarios, siuè ad Recensiones pertinentium.

SANCTI HIERONYMI
CHRONOLOGIA

T quæ hinc inde, fusimq; in Commentarijs, nec non in Recensionibus ex occasione textus, temporis interdum minimè seruata ratione explicantur, breui, atq; composito ordine oculis Legentium exhibeantur, hæc ad Operis frontem apposita Chronologia est. Ita autem in ea illustriora Hieronymi Acta distinguntur, vt quid in vnoquoq; fermè anno is egerit, quò contenderit, quę posteritati propagarit, totus deniq; vitæ eius cursus ab natiuitatis exordio ad exitum vsq; proponatur. Cæterùm ne circa eandem error fortassis obrepat, cùm Panuinus præsertim, atq; Cardinalis Baronius, & cæteri post eos, vigesimum sextum Imperij Magni Constantini annum (a quo certa Hieronymi eiusdem natalitia ducuntur) trecentesimo trigesimo primo Domini anno adscribant, nos verò proximè sequenti; monitos eosdem de hoc vno volumus: nostram hanc idcircò eorum haud repugnare annorum supputationi, quòd idem vigesimus sextus Imperij Constantini annus mensibus tum trecentesimi trigesimi primi, tum proximè sequentis anni compleatur; Vigesima quippe quinta Iulij die fęlicissimum idem, atq; faustissimum Sacro sanctæ Ecclesiæ, totiq; Mundo Imperium sumpsit Exordium.

Anni Dñi.	Constantini Magni Imperatoris.	Syluestri Summi Pontificis.	Hieronymi.	
332	26	19	1	Gignitur Hieronymus Parentibus sanguinis nobilitate, religionis puritate clarissimis. pag. 15. g.h. Patris nomen Eusebius, Matris verò inconpertum adhuc. 13. d. Nascitur autem Christi Domini anno trecentesimo trigesimo secundo, Imperij verò Magni Constantini vigesimo sexto, mensibus aliquot a medio ad finem vergente 14. d. e. In Oppido Stridonis, vbi Patris adhuc sepulchrum. 15. c. d. Nomineq; quo & Pater, ex priuilegio a Romanis Stridoniensibus condonato, vocatur. 5. d. e.
336	30	1 Marci 14. Febr. Item Iulij 6. Octobris.	5	Infans Orbilio pedagogo incunabulis tum fidei, tum litterarum imbuitur. 17. b. 59. a. b. Castigatur ab eodem interdùm de puerilibus. 17. a.
346	10 Constantis, atq; Cóstantij Impp. 22. Maij.	10 Iulij.	15	Romam vnà cum Parentibus petit. 15. g.h. 16. a.b. Viris insignibus traditur instruendus. 16. g. h. Donatum in Grammaticis profitetur. ibidem. Græcisq;, ac Latinis eruditur. 18. e. f.
347	11	15	16	Religioni intentus veneratur festis diebus Apostolorum Sepulchra, & Martyrum cryptas ingreditur. 65. f.
348	12	12	17	Victorino in Rhetoricis præceptore vtitur 17. b. c. d. e. f. g. h. 18. a. b. c. d.
355	15 Constantij solum.	15	20	Publicè controuersias Romę declamat, eúq; Rhetoribus, atq; Philosophis congreditur. 18. f. g. h.

c In Li-

Anni Dñi.	Constantij solum.	Liberij 8. Maij	Hieronymi.	
358	22	7	27	In Liberium lapsum totus inuehitur. 22. b. c. d. e. f. g. h. 23. a. b. c. d. E Græco in Latinum sermonem Alexandri Aphrodisiensis Commentarios in Aristotelis philosophiam transfert. 18. g. 350. e.
359	23	8	28	Baptismi Sacramentum Romæ suscipit. 16. b. c. d. 93. a. b. c. Pergit in Gallias 61. e. Item in Patriam, quam simul, ac Parentes deserit. 140. h. Antiochiam contendit. ibidem.
360	24	9	29	Apollinarium Laodicenum audit. 55. h. 56. non tamen contentiosis eius dogmatibus super Scripturarum sensu acquiescit. 57. a. b. c. Varias peragrat rursus discendi studio Prouincias. 61. f.
361	1 Iuliani 5. Octob.	10	30	Ad Syriæ portum appellitur. 61. f. Eremi Patres visitat. ibidem. 74. c. Malchum Monachum reperit. 73. g. Ab eodem, atq; Theodosio ad Monasticæ vitæ institutum traducitur. 74. a. In solemni votorum professione Gentilitatis nomen, Eusebij scilicet, deponit, & sacrum, ac planè cœlestè assumit. ibidem. 5. d. & seq. 74. f. g. Corporis eius compositio, quæ. b. d. 107. e.
362	2	11	31	Euagrij solitudinem ingreditur vnà cum socijs. 61. f. 63. d. e. 72. d. Secum defert insignem bibliothecam. 142. d. e. Sanctimoniæ initium profitetur. 74. d. e. eidem Sanctarum horret sermo Scripturarum. 143. d. e. Legit Tullium. 142. f. Ardentissima febre cruciatur. 144. eidem exequiæ parantur. 145. a. b. c. Ad tribunal Dei sistitur, atq; diuinitus ob Gentilium librorum immoderatum studium corripitur. 147. c. d. e. f. g. h. 148. 149. 150. 151. 152. 153. Sæcularibus haud deinceps. litteris studet. 139. f. g. h. Carnis stimulis vrgetur. 62. b. c. d. e. f. 105. e. f. g. Virginitatem perpetuò colit. 340. b. c. d. e. f. g. h. Hebraicæ linguæ rudimēta addiscit. 63. a. b. c. d. e.
363	1 Iouiani 27. Iunij.	12	32	Pauli primi Eremitæ Vitam describit. 86. c. d. Item Epistolam vigesimam primam, ibidem.
364	1 Valentiniani, & Valentis. 25. Febr.	13	33	Admodum in Chaldaicæ linguæ studio laborat. 64. h. 65. 66. a. b. c. d. Chrysogono Epistolam dat quadragesimam quartam. 298. g. Abdiam Prophetam Commentarijs explicat. 343. d. g. h. 344 a.
365	2	14	34	Origenis homilias in Pentatheucum latiniate donat. 206. b. c. d. hoc est, in Genesim homilias decem, & septem: in Exodum tredecim: In Leuiticum sexdecim; In Numeros viginti quinq; 350. b. Item exhortatoriam ad Heliodorum. 292. b. e.
367	4	15 Damasi. 15. Septembris.	36	Vetus testamentum iuxta Septuaginta Interpretum editionem e Græco vertit in Latinum. 201. f. g. h.
368	5	2	37	Prophetiæ dono illustratus ante triginta annos charissimi sodalis iacturam, hoc est Rufini a se alienationem prævidet. 298. b. litteris prodit Epistolam quadragesimam primam. Ibidem. Item Epistolam quadragesimam nonam. 299. f. g. h. 300. a. c.
369	6	3	38	Origenis homilias in Ezechielem quatuordecim, & in Hieremiam totidem transfert. 211. c. Ab hæreticis, atq; Schismaticis mirum in modum diuexatur. 94. h. 95. a. b. 96. 97. 98. 99. Occidentali Ecclesiæ firmiter hæret. 99. d. e. scriptis Epistolam mandat trigesimam

nonam

Anni Dñi.	Valentiani, & Valentis.	Damaſi.	Hieronymi.	
				nonam. 297. h.
370	7	4	39	Aegyptiorum Patrum, eorumq; Catholicorum, ac San-ctiſſimorum pattes ſectatur. 99. h. 100. a. Scribit Epiſtolam ſeptuageſimam ſeptimam. Apud Marcum Presbyterũ Celedenſem de perſecutionibus & iniurijs ſibi ab Arrianis illatis conqueritur. 97. f. g. h. De eiſdem apud Damaſum Summum Pontificem, quẽ & de eius ſententia, atq; decreto humiliter exorat. 93. 94. 95. 96. 97. Florentio Epiſtolas dat quintam, & ſextam. 92. h. 93. a. b.
371	8	5	40	Euagrij ſolitudine diuino conſilio egreditur. 101. Hieroſolymam primùm contendit. 61. g. 141. h. 142. a. b. c. d. Vitas Patrum hiſtoriæ mandat. 343. f. g. h. triennium circiter in Sanctorum locorum veneratione, alijſq; pietatis operibus illic conſumit. 61. g.
372	9	6	41	Chalcidis ſolitudinis ingreſſum meditatur. 61. g.
373	10	7	42	De eadem ſolitudine ingredienda voto firmato, ad idem perficiendum, ſuffragium Theodoſij & cæterorum Anachoretarum implorat, cuius rei gratia Epiſtolam ſcribit trigeſimam octauam. 297. h. 73. h. 74. a.
374	11	8	43	Subducitur e ſęculi tumultibus, & tanquam ſagitta electa in pharetra Domini Sabaoth abſconditur. 101. a. b. c. d. e. f. probatur verò prius, conflaturq; igne tentationum, ne aliquando in hoſtes dimiſſus cedat. g. h. Chalcidis petit ſolitudinem. 103. c. d. deſcribit eandem. 104. h. pœnitentiæ operibus carnem macerat. 105. g. h. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. criminis loco vitæ eiuſmodi inſtitutum Rufinus ponit. 102. c. d. ſub eiuſdem nomine falſas idem Rufinus prodit Epiſtolas. g. h. Conqueritur, & exclamat idcircò Hieronymus. 103. a. b. Angelicis ſolatijs recreatur. 113. c. d. e. f. g. lætuſq; Deo gratiarum actiones concinit. h. 114. a. b. e. f.
375	12 Valentis tãtũ	9	44	Origenis homilias duas in Cantica Canticorum de Græco interpretatur. 79. b. c.
376	13 Valentis cum Gratiano, & Valẽtiniano Cal. Ianuar.	10	45	
377	14	11	46	Vaſtantur a Barbaris cum Illyrio Thracia, Macedonia, Dalmatia Hieronymi ſimul patrium ſolum, atq; predia clientalia. 15. d. e. 122. h. 123. a. b. c. Euſebij Chronicon in Latinum ſermonem conuertit. 87. d. e. f. g. h. 88. de ſuo ab anno Chriſti trecenteſimo vigeſimo ſexto ad trecenteſimum ſeptuageſimum illud idẽ exaggerat. 346. c.
378	3 Gratiani, & Valentiniani tantùm.	12	47	E Chalcide prodit. 115. a. b. c. Pergit Conſtantinopolim ad audiendum Gregorium Nazianzenum. 53. d. e. f. g. h. ipſoq; Doctore ad contemplationem ſedentis in throno erigitur. ibidem. Excipitur verò non vti diſcipulus, ſed vt condoctor. 54. c. d.
379	4 Gratiani cum Theodoſio, & Valentiniano 16. Ianuarij.	13	48	A Gregorio Nyſſeno propriorum adhibetur ſcriptorum cenſor. ibidem.
380	5	14	49	Antiochiam contendit, Presbyterioq; a Paulino Vrbis eiuſdem Epiſcopo inſignitur, 115. g. 183. a. b. c. d. 304.

Anni Dñi.	Gratiani cum Theodoſij, & Valẽtiniano.	Damaſi.	Hieronymi.	
				304. d. e. Monachi propoſitum perpetuò retinet. 183. c. De hinc Hieroſolymam proficiſcitur. 115. Quæſtionibus illic a Damaſo Summo Pontifice exeitatur. 75. 76. 77. 78. Eidem ſolutionibus occurrit. 78. d. h. 79. a.
381	6	15	50	Damaſo exponit hebraicam dictionem *Oſanna*, 80. g.
382	7	16	51	Sapientiæ quanplurimis alijs profert areana. 116.
383	5 Theodoſij cũ Valẽtiniano.	17	52	Præſidio Diacono Epiſtolam dat de Cereo Paſchali. 327. c. Romam ad Concilium Romanum tum Pontificijs, tum Imperatorijs litteris euocatur. 164. d. cumq; Paulino, & Epiphanio illue contendit. 163. d. A Damaſo ad Eccleſiaſtici gubernàculi onus aſſumitur. 184. e. f. g. Exponit eidem viſionem de Seraphim, & ealculo. 80. h. 81. a. Scribit aduerſus Heluidium de perpetua S. Mariæ virginitate libellum. 224. e. d.
384	6	18	53	Ordinatur a Damaſo S. R. E. Præsbyter Cardinalis. 19. e. f. g. h. 20. a. b. de quo, & Controuerſia. 23. f. 182. e. Nouum Teſtamentum, Marcum videlicet, Lucam, & Ioannem ad Græcam veritatem, Matthæum verò ad Hebraicam reſtituit. 112. f. g. h. 82. c. d. e. Volumen edit in quatuor Euãgelia. 344. c. Scribit in Luciferanos altereationem. 244. g. Damaſo exponit parabolam de frugi, & luxurioſo filijs. 317. g. & Pſalterium ad Septuaginta Interpretum editionem emmendat. 82. f. g. Summo Pontificatu dignus acclamatur. 182. e d.
385	7	1 Siritij. 12. Ianuarij.	54	Paulæ Sanctiſſimæ feminæ facultatibus alitur. 34. d. cuius vitæ Sanctitas deſcribitur. ibidem, & capite decimo tertio per totum. Eidem Epiſtolas dat decimamquintam. 35. g. 294. h. & centeſimam quinquageſimam quintam. 318. g. Marcellæ item Epiſtolas XXIII. 295. h. XV. 294. h. XXIII. 295. h. XXIV. ibidem. LIV. 302. f. C. 311. h. CII. 312. e. CXXXVI. CXXXVII. CXXXVIII. 316. h. CXLI. 317. d. CXLVII. g. CXLIX. h. 318, a. Euſtochio item XIX. 295. e. f. & XXII. de cuſtodia virginitatis. 246. c. d. Clericos reprehendit inordinatè incedentes. 135. g. h. Romæ Gymnaſium aperit, ſanctaſq; mulieres edocet, ac Virgines. 177. e. f. g. h. 173. d. Acerbiſſimas patitur perſecutiones, 187. h. 188. a. & ſeq. vſq; ad finem capitis. Libidinis potiſſimum infamatur. 181. d. e. f. Verùm eiuſdem mox innocentia declaratur. h.
386	8	2	55	Roma diſcedit. 173. 163. h. 164. a. Scribit e portu Romano ad Aſellam virginẽ æquè Romanam Epiſtolam. 171. d. e. f. g. In qua de fictis amicitijs, atq; illatis ſibi iniurijs dolet, Capite decimo quarto per totum. Eiuſdem Virginis laudes explicantur. 171. d. e. f. g. 192. h. Hieronymi deſcribitur nauigatio, Capite tertio per totum. Hoſpitio recipitur ab Epiphanio Salaminæ Cypri Epiſcopo. 41. h. Item a Paulino Antiocheno Epiſcopo. 43. a. b. c. d. Sanctam Hieroſolymorum Ciuitatem ingreditur, e. f. In eaq; multa miracula obſeruat. g. h. 44. a. b. e. Super Caluariæ montem Crucis loco erectum ſimulacrum comminuit. 97. a. b. c.
387	9	3	56	Contendit in Aegyptum. 44. f. g. Didymo præceptore vtitur. 57. g. h. 58. condiſcipulo Rufino Aquileienſe. 232. f. g. h. Nitriæ Monaſteria luſtrat, interq; Sanctorum choros aſpides latitantes rimatur. 44. h. 45. 46. 47.

Reuer-

Anni Dñi.	Theodosij, cũ Valentiniano	Siritij. 15. Ianuarij.	Hieronymi.	
				Reuertitur Hierosolymam. 59. g. Edit Epistolam CXXXV de emmendatione Psalterij, iuxta Septuaginta Interpretum versionem, iterum aliàs restituti. 316. g. de cuius posteriori emmendatione agitur. 86. b.
388	10	4	57	A Cyrillo Hierosolymorum Episcopo construendi Monasterij facultatem inpetrat. 117. d.e. Eidem vicissim Episcopalis muneris perfectam normam dicat g. Bethlehemitici cœnobij situs describitur. 118. c.d. Barhanina ad obscuriora scripturæ sacrę mysteria, atq; eiusdem Scripturæ ex Hebræo translationem præceptore vtitur. 29. b.c.d,e.f.g.h. Lyddæum item Hebræorum peritissimum ad idem adhibet. 64. d.e.f.g. de quibus a detractoribus carpitur. 51. b. c. litteris prodit librum de Nominibus. 246. a. Item Quæstiones hebraicas in Genesim. 205. d.e.f.g.h. Distrahitur ab incœpto opere a Paula, & Eustochio. ibidem. Palladium Origenistam ad hæreseos Paulam solcitantem oretenus conuincit. 225. h. 226. 227. 228. 229. Transfert ex Hebræo Libros Salomonis, Psalterium, Libros Regum, & Exodum. 313. e.
389	11	5	58	Bethlehem ad Christi Domini incunabula Ordinis sui iacit fundamenta. 120. 121. Commmentarijs illustrat Pauli Apostoli Epistolas ad Philemonem: ad Galatas: ad Ephesios: ad Titum: 213. e.f.g.h. Propheriæ dono Nestorij hæresim confutat. 273. f. g. h. Conuertit e Græco in Latinum sermonem triginta nonem Origenis homilias in Lucam 211. d.e.f.g.h. Aggreditur librũ de locis hebraicis. 245. f. g. h. Epistolas scribit XVII. XVIII. XIX. 295. d. e. f.
390	12	6	59	Veteris Testamenti ex Hebræo Translationem absoluit. 313. d. e.f.g.h. 202. a.b.c. d. e. Reuelatq; abscondita a sæculis, & generationibus. 201. d.e. Opus prodit in singulos scripturæ sacrę libros de locis ad corrũpendũ prouiuibus. 216. a. Aliud item opusculum, de occasionibus, quibus exemplaria deprauari solent. 216. b.e. Malchi, & Hilarionis Monachorum res gestas conplectitur. 74. b. Iouinianum duobus libis exagitat, 223. 224. a.b. in quos Romæ obtrectatores insurgunt. Verùm eosdem ipsemet acri aplogia conprimit. 31. b. Edit Epistolam CXXXI de Iudicio Salomonis. 115. f.g. Quinquagesimam pro libris suis aduersus Iouinianum. 301. b.c.d. Quadragesimamquintã. 298. h. 299. a. In septẽ Psalmos tractatus luculentos. 344. d.
391	13	7	60	Didymi de Spiritu sancto librum Latinitate donat, Paulinianoq; fratri inscribit. 81. d.e.f.g.h. 82. a.b. 321. f. g. Dictat Epistolam XXVIII. 82. b. c. 296. f. Commentarios item in Ecclesiastem. 211. b.
392	14 Theodosij tãtùm.	8	61	Nahum, Micheam, Sophoniam, Habacuch, & Aggęum interpretatur. 320. a.b.c.e. librũ exarat de Scriptoribus Ecclesiasticis. 242. b.c. d. e. f. g. h. Nec non Epistolas X. 293. g. XXIX. 296. g. h. 297. a. XXXII. 296. e. Cum suis Monachis, Eusebioq; inprimis Cremonense Regulam Apostolicam profitetur. 123. d.e.f.g.h. 124. a. Matutinas preces, & reliquas horas Canonicas primus instituit. 125. 126. 334. e.f.g h. 335. c.d. Comitem item, siuè Lectionarium conponit. 349. b.c. d. Euange-

Anni Dñi.	Theodosij tā-gūm.	Siritij	Hieronymi.	
				uāgelia & Epiſtolas in Miſſa diſponit. 335.a.b.c.d. Auctor idem hymni Glorificationis. 130.b.e.d. e. 335.f. g. Item cantus *Alleluia*. 130.f. g. h. 335. h. 336.a.b.
393	15	9	62	Chriſto Sacratis Virginibus Sermonem tradit Aſſumptionis B. M. V. 169. d.e,f.g.h. 170.325. c.d.e.f.g h. Ioannem Hieroſolymitanum Epiſcopum Origenianæ factionis, Epiſtola LXI. ſeu verius libro perſtringit. 304. d. e. Epiſtolamq; CLIV. dictat. 318.f. Alipius Tegaſtenſis Auguſtini familiaris in Palæſtinam proficiſcitur, ab Origeniſtiſq; in Hieronymum neſciens concitatur. 253. d.e.f.g. Inuiſit idem illuc Hieronymum. h.
394	16	10	63	Monumentis prodit quęſtiones hebraicas in Libros Regū & Paralipomenon. 206. e,f.g.h. 207. a.b.c. d. Librum æquè De optimo genere interpretandi ad Pammachiū, 222. b e.f. eiuſdem rogatu Antonij Vitam. 346. a.b.c. Reuertitur in Africam Alipius, & ab Origeniſtis in Hieronymum accepta bono animo Auguſtino defert. 203. g.h. 254. a. Scribit Auguſtinus Epiſtolam apud Hieronymum LXXXVI. qua eundem de multis redarguit; ac præſertim de expoſitione capitis ſecūdi Epiſtolæ ad Galatas. 309. d. e,
395	1 Arcadij, & Honorij 17. Ianuarij.	11	64	Nepotianum ad vitam Clericalem ritè ducendam erudit Epiſtola ſecunda. 86.g, h. 87. a.b.c. Commentarijs explicat Ionam, & Abdiam. 320. a.b. e. f, Martyrologiū conficit, 348. d.e. 346,f.
396	2	12	65	De inſtitutione Paulæ neptis ſenioris pareneticam prodit Epiſtolam. 167. b.c, item. LI. 301. d.e.f, Ab Auguſtino ſalutatur Epiſtola octogeſima ſeptima, ſimulq; ad controuerſias prouocatur, 309. f, g.
397	3	13	66	Libris aduerſus Iouinianum aliàs euulgatis Romæ iterum Rufinus nuper illuc profectus detrahit, 301. b, c, Quā-obrem inter vtrunq; Hieronymum nempè, & ipſum Rufinum arctiſſima dudum ſoluitur neceſſitudo, ibid. Paulo poſt iterùm reſtituitur, ibidem. Scripitis mandat Epiſtolam CXXVIII, de veſte Sacerdorali ad Fabiolā, 314. g.h. Ex omnibus orbis terræ partibus Monachos ſuſcipit erudiendos. 131.d. Eoſdemq; & vitæ exemplis & doctrinæ monitis inſtruit. h. 132. & ſeq. Diuerſoriū pro peregrinis conſtruit. 121. b. c. d.
398	4	1 Anaſtaſij. 14. Maij.	67	Delegat Paulinianum fratrem in Patriam ad diſtrahendū in peregrinorum commodum patrimonium. 122. e. f, g. Semirutas videlicet Villulas, & parentum communiū cenſus. h. 123. a, b.c, Vertit e Græco in Latinum ſermonem Origenis Periarchon libros, Pammachio petentibus, & Oceano. 305. g. Damnantur eorundem a Rufino euulgatæ verſiones. 235. e. Paulinæ Pammachij vxoris funeris exequias proſequitur. 120. b. e. Aduerſus Ioannem Hieroſolymorum Epiſcopū Epiſtola inſurgit LXII. 304. f.g.h. 305. a.b. c. d. Theophilum in Origeniſtas incitat Epiſtola. LXVIII. 306. d. Cuius primū librum Paſchalem transfert, 349. h. Rufinum ſub perſona Magni Oratoris comœdiam agentis, reprimit Epiſtola LXXXIV. 309. b. De Melchiſedech origine ſcribit Epiſtolam CXXVI. 314. b.c. De libris item diuinæ Scripturæ CIII. 138. d.e.f. CLIII Paulino, de quibuſdā quæſtiunculis. 318. e. Matthæum interpretatur, 213. a. b. c. d. e.

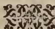
Ex-

399 Anni Dñi.	5 Arcadij, & Honorij 17. Ianuarij.	2 Anastasij 14. Maij.	68 Hieronymi.	Explanationem exorditur in omnes psalmos Dauidicos. 82. h. 83. a. b.c. Diuersis dat Epistolas LXV. LXVI. 305.h. 306. a. LXIX. LXX. LXXI. 306. e. LXXVI. 307.c. Romam ad dicẽdam causam euocatur ab Anastasio Summo Pontifice Rufinus. 235. e. damnatur idem illuc addesse contemnens. ibidem.
400	6	3	69	Fabiolæ laudes funebri Epistola cõplectitur. 296. g.h. 297. a. Sanctæ eiusdem memoriæ Epistolam de quadraginta duabus mansionibus consecrat. 314.d. e. & Vigilãtium in se oblatrantem Epistola LXXV verberat 306. h. 307. a.b. furit in eundem Rufinus, tribusq́ calumniarum libris adoritur. 235.g. h.
401	7	4	70	Epistolam scribit LXXXIII de Matrimonio ante Baptismum contracto. 309. Theophili secundum Paschalem librum e Græco conuertit. 349. h.
402	8	1 Innocentij. 18 Maij.	71	Prosequitur cęptam explanationem in omnes Psalmos. 83. a. Tribus libris iactata in se a Rufino conuitia refellit. 336.a.b. Pammachio, atq; Marcellæ inscribit Epistolã LXXVIII. 307. Item Augustino XCI. 309. h. 310. a. In sugellationem Rufini, Anastasij Summi Pontificis, Ioanni Hierosolymorum Episcopo legatur Epistola. 331.c.
403	9	2	72	Aggreditur interpretationẽ in *Iob*. 64.b.c. Augustino prodit Epistolam LXXXXVIII. 310. b. c.
404	10	3	73	Paulæ Romanæ exequias hominum sempiternæ memoriæ tradit. 269. a. b. 296. d.e.f. Apud Theophilum excusat Epistola XXX*I*. 297.b. eiusdem tertium Paschalem librum vertit. 349. h. Itẽ Regulas Monachorũ Pachumij, Oriesij, & Theodori. 248.f.g. Vigilantium insectatur Epistola L*III*. 301. g.
405	11	4	74	Versionẽ libri de sacris suppellectilibus eiusdẽ Theophili Latinis litteris consignat. 350. a.b.c. e. Præsidiũ tertiũ adhibet Augustinus apud Hieronymum. 310. d. e. f.
406	12	5	75	Vigilantiũ hæresiarcham rursus explodit. 246.e. f. 301.h. 302. a.b.c.d.e. Epistolas scribit III de obitu Nepotiani. 392.e.d. IV ad Rusticum Monachum De viuendi forma. 292. e. f.g.h. XI ad Ageruchiam de monogamia. 293. h. 294. a. CL ad Hedibiam, & CLI ad Algasiã de quæstionibus Legis 318.a.b.e. CLII ad Alexandrũ & Minerium, de Apostoli verbis: *Omnes quidem dormiemus* 318.d. Exponit Zachariam, Malachiam, Osseam, Ioel, & Amos. 269.g.h. 320.e.f. Ab Augustino prouocatur Epistola LXXXVIII. 310.f.g.
407	13	6	76	Eidem dat Augustinus Epistolam XC. 310. g. Respondet Hieronymus Epistola XCII. 310.h. Læsus mulcetur ab eodem Augustino Epistola XC*III*. 311. a.b.
408	14 Honorij cum Theodosio nepote. Kalen. Maij.	7	77	Commentarios in Danielem edit 210. a.b.c. in quorũ elucubratione superno lumine illustratus Vrbis excidium a Barbaris inferẽdum intelligit. d. Exorditur Explanationem in Isaiam. 53. e.f. Prodit Epistolam XLVI. 299. b.c. Auitũ aduersus Origenis errores instruit Epis. LIX. Tuetur se ipsum aduersus Augustinũ Epis. LXXXIX. 315.b.c.d. Excusat de feruore, atq; seueritate Epistola XCVI. d.e. Morbis frequentibus atteritur. 252. a.
409	15	8	78	Laborat in explanatione Isaiæ 208. b.c.d.e. Augustini recipit Apologeticã Epřam XCVII. veritateq; in vtroq; vincente firmior pax, & cõcordia sequitur. 311.f. Epistolam scribit. XXXIII. c.

Anni Dñi.	Honorij cum Theodosio nepote Kal. Maij	Innocentij. 18. Maij.	Hieronymi.	
410	16	9	79	Vastatur Roma a Gothis sub Alarico Duce, & aufugientes inde ex vtroq, sexu nobiles Bethlehem suscipit. 269. h. 270. a. Charitatis officijs peregrinos complectitur. 121. e. g. Noctium furtiuis horis Ezechielis prophetias interpretatur. 209. h. Caligāt eiusdē oculi senectute. 251. h. Expedit Epistolas, XII de educatióne Pacatulæ. 294. a. b. LXXXII ad Marcellinū 308. b. c. d. e. f. CXXXII ad Vitalem de Salomone, & Achaz quomodo vndecimo ætatis anno filios genuerint. 315. h. 316. a. b. Rufinus in Sicilia moritur, Catholicorū hospitio prohibitus. 236. c.
411	17	10	80	Commentarios in Ezechielem perficit, litterisq; simul mandat Epistolam VII de Virginitate seruanda ad Demetriadem. 293. c. d.
412	18	11	81	Theodosij atq; Valentiniani res gestas complectitur. 349. a. Pelagiū explodit. 246. g. Debachantur idcircò in eū furore, direptionibus, atq; incendijs Pelagianistæ, annuente Ioanne Hierosólymorum Episcopo. 303. d. Solatio erigitur Innocentij Summi Pontificis Epistolis. ibid. Epistolas prodit, XVI super Marcellę dormitione: LV Ripario. 302. h. 303. a. b. c. d. CXXXIX Cypriano. 317. a.
413	19	12	82	Principiæ Virgini psalmū exponit quadragesimumquartum Epistola CXXXX. 317. b. c.
414	20	13	83	Pelagij hæreses iterum inpugnat 246. h. 247. a. b.
415	21	14	84	Homilijs quatuor Salomonis Cantica interpretatur 80. c. d. e. f. g. 322. g. Orosium Presbyterum Hispanū ab Augustino sibi legatū cū libro de Ratione animæ suscipit, 311. f. g. 331. e. Epistolam item eiusdem Augustini de eo, quod scriptum est: *Qui tota legē seruauerit*, 331. d.
416	22	15	85	Hieremiam exponit. 208. f. g. Lamētationes insuper eiusdem h. 209.
417	23	1 Zosimi. 19. Augusti.	86	Sauciato leoni medetur. 157. 158. cuius vicissim obsequio Monachi eius recreantur. 157. a. b.
418	24	1 Bonifacij. 26. Decembris.	87	Scribit de mystica promissionis terra Epistolam CXXIX. 315. d.
419	25	2	88	Extrema lassitudine obruitur. 251. c. In strato iacens funiculo trabi appenso vtitur quò erigatur. d. Monasterij curam non dimittit. 252. c. d. e. sensus semper sinceritate uiger ad rationem reddendam vndecunq, interrogatur. 252. f. g. h. 253. a. Epistolas prodit LXXIX. & LXXX 307. e. f. Dissolui cupit, & esse cum Christo. 250. a. g. 251. g. Supernæ glorię quasi particulam quandam attingit. 250. e. f. Mortis tempore confidentius agit. k. 251. g. Altaris Sacramento, ministrantibus Monachis reficitur 275. e Aduersus tandem Ecclesię hostes constructa per eum scriptorum copia inexpugabili turre, octogesimo octauo ætatis suæ anno migrat a sæculo. 267. d. h. 268. a. b. c. d. in senectute nimirum bona. 274. a. b. c. vltima Septembris die. d. & eiusdem diei hora vltima 275. b. c. cum sol occumberet. d. ad cuius animæ exitū Angeli, miro splēdore fulgentes occurrunt, cantibusq; eandem excipiunt. 275. e. f. g. h. Bethlehem in ingressu speluncæ præsepis Domini sacrum eius corpus in sepulchro cōditur, quod sibi viuens parauerat. 276. f. g. h. non longè a sepulchro SS. Paulæ, & Eustochij. Eiusdem ad Christum progessum grauissimi Auctores vocibus comitati sunt. 277. d. e. f. g. post omnes Pius ipse, Parentis immeritissimus filius b. c. De eodem Sanctissimo Viro Patrum elogia. 351.
420	26	3	89	

Translatæ quando sacræ eiusdem reliquiæ. 277. h. 278. 279. 280.

D. PII RVBEI A PLACENTIA IN VITAM S. PATRIS HIERONYMI A Venerabili olim PATRE LVPO HISPALENSE editam COMMENTARII

PROOEMIVM.

Non recedet memoria eius, & nomen eius requiretur a generatione in generationem. *Ecclesiastici XXIX.*

CVM in externorum bonorum numero fama potissimũ fit, eo ipso Immensam Omnipotentis Dei benignitatem seruos suos, quibus centuplicata omnia dimissa spondentur, apud posteros cumulasse iure optimo constat. Et quidem, cum ij mortali adhuc carne circundati terrena omnia, quantumuis sublimia pro Christo abiecerint: sæculi item triumphos, omnesq; eius delectationes (longè maiores secretò experti) fastidiuerint, atq; mortui mundo, consepultiq; in omnium opinione latuerint, æquum, inquam omnino, vt post mortem eiusmodi etiam præconijs celebrarentur, quòd in omnis posteritatis memoria reuiuiscerent, dicente Scriptura. *Non recedet memoria eius, & nomen eius requiretur a generatione in generationem.* Et alibi. *Memoria iusti cum laudibus.* Et. *In memoria æterna erit iustus.* Sanè horum gloriosa facinora, perinde ac balsamum Omnipotentis etiam Dei nares demulserunt, propterea eiusmodi virtute operum, tamquam pretiosissimis vnguentis perfusos, atq; a corruptione seruatos, post vitæ mortalis adhuc interitum immortali debuisse eosdem laude florere, omnis ratio suadet; Sed & quemadmodum fracta lagena balsamum suauius, longiusq; perflat, intantum, vt etiam cunctos in sui admirationem trahat; ita & horummet corporibus temporali morte solutis, cunctorum hominum voces ad eorum protinus glorificanda prodigia quàm maximè excitari decuisse, neminem arbitror, qui non intelligat. Igitur illorum nunc meritò præclaras res gestas in omnes orbis terræ fines Ecclesia personat; nunc cunctorum oculis aliàs abscondita, priuatisq; tantum cellulis cognita sublimibus præconijs effert, vt ideo cum veritate concordet. *Non recedet memoria eius.* Ast & per singulas succedentes generationes eorum quoq; nomina

A Matt. 19. Eccl. 39. Psal. 111. Prou. 10. B Eccl. 39.

A perquiruntur, vt laudibus perpetuò uigeant, quomodo Abrahæ. Moysis, Sa-
muelis. Iudit, & omnium huiusmodi hominum in Scripturis Sanctis floruisse leguntur.
Requiruntur, vt veniam nobis culparum, & beneficiorũ postulationumq; in-
dulgentiam obtineant. Requiruntur deniq; vt imitatione comitentur, cum
eadem Summus rerũ omnium Opifex in tabulis cœli descripserit, quò non il-
lorum tantum pulchritudo atq; splendor nos oblectaret intuentes, sed & ad
imitationem prouocaret. De his profectò Domini in Euangelio oraculum
Luc. 10. arbitror, quo dictum est. *Gaudete, & exultate, quia nomina vestra scripta sunt
in cælis*. Et reuera si apud Romanos (teste Hugutio) clarorum virorum no-
mina litteris aureis pro Imperij Maiestate in tabulis æneis ad perennitatẽ in-
sinuandam cõscribi consueuisse (vnde & postmodum Patres Conscripti ap-
B pellati) litteris proditum est: qui pietatem, & veram religionem coluere,
quosq; Deus secum in cœlestibus conregnare, tamquam Imperij sui Princi-
pes decreuit in eminentissima, atq; prorsus indelebili materie, exarari mi-
nimè debuere? Igitur aptissimè eorumdem nomina, hoc est, virtutes, atq;
opera ex Christi gratia oculis omnium declarata, multò præstantioribus lit-
teris, atq; in solidioribus ære tabulis, in cœlo nimirum conscribi par fuit.
Iob. 37. De quibus, & dictum: *Tu fabricatus es cælos, qui solidissimi, quasi ære fusi sunt*,
Prou. 22. Atq; de fulgentibus vndiq; characteribus. *Super argentum, & aurum gratia
bona*. Deniq; hi omnes stellæ sunt, quarum multidinem numerare, singula-
rumq; nomina, illarum tantum Opificem vocare, testatur Dauid dicens.
Psal. 146. *Qui numerat multitudinem stellarum, & omnibus eis nomina vocat*.

At contra neq; in memoria impios futuros, neq; illorum nomina perman-
C sura ex sacris litteris admonemur. *Delesti*, quippe scribitur, *nomina eorum* Psal. 9.
in sæculum sæculi, perijt memoria eorum cum sonitu. Et certè quod ad huius homi-
num generis pertinet famã cum tumultu atq; fragore ea deperit, cũ, vt Gre- Moral. 5.
gorius testatur, omnes, qui vel illicita appetunt, vel in hoc mundo videri ali-
quid volunt, densis cogitationum tumultibus in corde comprimantur: san-
cti verò, qui nulla huius diligunt magna meritorum tranquillitate perfruan-
tur: De eodem sonitu Amos secundo scribitur. *Morietur in sonitu Moab,
& in clangore tubæ*. Quandoquidem perinde vt ingentis ædificij machina
ruens horribiliter perstrepit, sic & perditorum hominum, qui habitacula, &
Ciuitates dæmonum affirmantur, vita finiens horrendum emittit sonitum,
quia ad profundum vsq; inferni illorum infelices animæ colliduntur. Pul-
chrè horum quoq; memoriam Iob explicans. *Memoria*, inquit, *vestra compa-* Iob. 13.
D *rabitur cineri*. Enimuero quemadmodum cinis flatu leuissimo dispergitur;
sic & de terra illorum memoria pro commerito supplicio ad punctum peruo-
lantis temporis cedit. Deniq; & iure horum nomina delentur, cum indi-
Psal. 48. gna prorsus sint, quòd requirantur. *Vocauerunt* Luxuriosi *nomina sua in terris*;
quia scripserunt illa in fluminis vnda: in aere superbi & vani: in puluere aua-
ri: at cum haud stabiles membranæ eiusmodi fuerint, illico in abolitionem
exterminata sunt: in punctoq; desierunt, quasi non fuissent. Extat & rei
Luc. 16. huius apud Lucam in Euangelio argumentum, vbi loquens Dominus de pau-
pere meritis refulgente, & de diuite epulis dedito, pauperis nomen, Laza-
rum nimirum expressit, diuitis verò silentio præterijt. Cæterum quamquã,
quæ de ijs, quos ab his sempiterna memoria, & nomine ad finem vsq; sæ-
culi Dominus discretos esse voluit, paulò superius allata sunt, de omnibus
accipiantur, qui se totos eidem addixerunt: præcipue tamen de ijs, qui sa-
pientia

pientia præditi mundum illuſtrarunt, Spiritus ſanctus paulò ſuperius oſten- A
Eccl. 39. dit, cum ait. *Collaudabunt multi ſapientiam eius, & vſq; in ſæculum non delebitur:* atque mox: *Non recedet memoria eius, & nomen eius requiretur a generatione in generationē.* Porrò ſi de Eccleſiæ proceribus diſtinctius ſermo habeatur, quæ ſtella in cœlo, de qua aptius elogium prædicetur *Non recedet memoria*
Iudic. 5. *eius*, fulgentior Hieronymo? Stella is apprimè, quæ in ordine atq; curſu ſuo conſiſtens aduerſus Siſaram, Diabolum videlicet, eiuſq; hæreticorum exercitum dimicauit. Stella, quæ ad meridiem contemplationis elata, atq; ad cuſtodiam Ciuitatis ſanctæ, & murorum eius euocata: *Adſum*, reſpon- Baru. 3. Dan. 12.
dit, *& luxit ei cum iucunditate qui fecit illam.* Stella, quæ procul a terra, atq; in Eccc. 1.
perpetua æternitate defixa ad iuſtitiam plurimos erudiuit, ſuiſq; item ſanæ doctrinæ, quaſi æris candentis ſcintillis ad amorem Dei inflammauit. B
Stella, quæ omnem hominum ſtatum ad virtutum gloriam accendens; tantū profecit, vt innumeros etiam in cœli vſq; faciem deduxerit. Stella deniq; matutina, quæ quaſi in crepundijs Eccleſiæ conſurgens, cæteras omnes in ſacrarum interpretatione ſcripturarum, abditiſſimorumq; ſacramentorum
Eccl. 39. reuelatione præceſſit. *Non recedet* ergo *memoria eius, & nomen eius requiretur à generatione in generationem.* Fertur Empedoclem, cuidam interroganti cur vi-
Apud vin cent. lib. 4. hiſt. ueret. *Vt aſtra cæli inſpiciam*, reſpondiſſe: cui Sanctus quoq; Iob adſtipulatus. Iob. 35.
Suſpice, inquit, *& intuere, & contemplare aſtra.* Profectò, quis ex his, natum hominem, vt ad ſuperiora mente conſurgat, & Sanctorum virtutes, atq; merita demiretur, non intelligat? *Tolle*, inquit Empedocles, *cælum, & nullus ero*: Et nos, ſi eiuſmodi aſtra tollamus, abiecti prorſus erimus: Enimuero cum abſq; charitate eſſendi careat homo actu, dicente Apoſtolo. *Si habuero om-* C
1. Cor. 13. *nem ſcientiam &c. charitatem autem nō habuero, nihil ſum.* Ipſiq; Sancti Doctores almis ſuis prædicationibus diuinę in nos charitatis vim excitēt, hinc & ſine illis contemptibiles, abiectoſq; futuros conſequitur. Rurſus, cum illi, qui libros conficiunt ſempiternę hominum memorię monumenta tradere affirmentur, Hieronymi ex poſterorum mentibus nunquam fama abolitura eſt, qui tanta ſcripſit, quanta nec legi poſſunt. Requiritur poſt omnia in dies magis magiſq; vbiq; ſacrum eius nomen ab omnibus, quia in cunctis bibliothecis aurea illiuſmet prorſus opera, atq; Prophetales, in Iſaiamq; potiſſimū Commentarij requiruntur: habita tota auiditate leguntur: paſſim allegantur: ampliſſimis honoribus afficiuntur; vt de eo etiam ſapientię dictum in-
Sap. 8. telligatur: *Habebo per hanc immortalitatem: & memoriam æternam his, qui poſt me futuri ſunt, relinquam.* Deniq; quamuis duo hęc, Vitā videlicet eius ſanctiſſimā, quò ad memorię perennitatem; & nomen glorioſum, quò ad propriorū ingenij monumentorum perueſtigationem recolere cunctis conueniat, pręcipuè tamē ad Monachos Religionis eius, qui ſe ab eo procreatos auguſtiſſimis moribus & inſtitutis gloriātur: maximè autem, atq; prę cęteris omnibus ad me, qui a primis vſq; annis omnia eijpſi mea ſtudia debeo, quemq; viciſſim, (& quidem indigniſſimè) Parentem profiteor, munus ipſum ſpectare intelligo, vt Eccleſiaſtici in medium ſępius allatum teſtimonim locum D
Eccl. 39. habeat: *Non recedet memoria eius, & nomen eius requiretur a generatione in generationem.* Quod vt vtrumq; aptè in ſequenti mox opere oratione complectar, Clementiſſimus adſit Dominus gratia ſua: adſit auxilio ſuo Hieronymus, cui, qualecumq; illud eſt, ſupplicibus a me votis offertur. Exordium itaq; capio.

Titulus Prior.

Incipit Vita Beatissimi Hieronymi Presbyteri, quam quidam deuotus, & eius operum studiosus ex illius, & aliorum scriptis excerpsit fideliter.

COMMENTARIVS.

AEC Sancti Patris Hieronymi Acta, quorum explanationem aggredior, authoris proprij nomine suppresso aliàs edita in multis
B antiquis codicibus diminuta, quibusdam etiam locis interdum immutata sub eiusmodi titulo legi, videlicet. [Incipit Vita Beatissimi Hieronymi Presbyteri, quam quidam deuotus, & eius operum studiosus ex illius, & aliorum scriptis excerpsit fideliter] At inter Venerabilis Patris Lupi de Olmeto Hispalensis opera, ac vetustissima manuscripta exemplaria a me, vti primùm ab eo memoriæ tradita sunt, depræhensa, ad illorum verum sensum vnà cum ipsius Authoris inscriptione iterũ in lucem hoc ipso volumine prodũtur. Nec eorũ ideò Lupum authorem affirmare tantùm ausim,
C quòd in eius scriptorum serie apud nos circumferantur, verùm ex eiusdem etiam Lupi id manifestissimo testimonio compertum habeo. Quandoquidem, sub extremo Opusculi, quod Epilogum S. Hieronymi inscripsit, quodq; Martino V. Summo Pontifici, sanctæq; Romanæ Ecclesiæ Cardinalium Collegio dedicauit, remipsam hisce testari videtur [Cuius clypeo loricatus Sanctæq; Sedis Apostolicæ gratia firmatus, contra detractores, qui quasi iure hæreditario pertranseundi sunt, Hieronymi Ordinem, Vitam, & Sanctitatẽ cunctis Gentibus reuelaturus accessi.] Hisce præterea Actis tantùm tunc temporis idem Summus Pontifex concessit, vt eadem in S.
D Hieronymi die festo, & per totam eius Octauã quotannis in Ecclesia legenda præfato Patri Lupo permiserit. Perspicuum id ex antiquis Congregationis nostræ officijs habetur. Deniq; hoc vnum lectorem non lateat, non illa hæc Hieronymi esse Acta, quæ Cardinalis Baronius in suis ad Martyrologium Romanum Adnotationibus. Tomo nono Operum eiusdem S. Hieronymi edita infidelitate notauit, sed alia omninò, diuersaq;, perinde ac etiam ex mutua vtrorumq; collatione facilè vnicuiq; videre est. His præmissis ad verborum sensum accedo.

Tituli. Idem quod inscriptiò, & pro quocumq; initio accipitur, a verbo autem tueor deducitur, quod cuilibet operi affixus authoris memoriam in posteros aduersus succedentem obliuionem transmittat. Suetonius in Domitiano, capite quinto. [Plurima, & amplissima opera incendio consumpta restituit,
F sed omnia sub titulo tantùm suo, ac sine vlla pristini authoris memoria.] Ad hoc idem, & illud Fasti pertinet, quo & milites olim ab eodẽ verbo, tueor, nimirũ titulos fuisse dictos Scribit. Cui & Persius apertè adstipulari videtur, dum Titi, Titorumq; apud Romanos prænomen ab eo ipso ortum duxisse, quod scilicet Patriam tutati essent, ita canit.

Hic nec more probo videas, nec voce serena
Ingentes trepidare Titos.

Sed rectius a nomine Græco *τιτανε*, quod sol, seu illuminans in nostrum sermonem vertitur, desumptus titulus videtur, quasi videlicet Titanus illuminans, quia librum illumi-
G nat. Enimuero quemadmodum sol tenebras fugans vniuersum suo splendore collustrat; ita libri titulus eundem, cunctaq; in eo contenta luce perfundit. Alij titulum a Tito Liuio, qui primus historiarum librum in decades diuisit, & singulis quibusq; titulum præfixit deductum autumant. Non defuerunt, qui titulum, quasi thetulum a Theta Græca littera, quæ apud nos valet th aspiratum, interpretentur, enimvero eiusmodi signum, seu littera apud Græcos in iudicijs frontibus hominum inusta pro nota erat condemnationis; ad quã eleganter & Persius alludens cecinit.

Et potis es vitio nigrum præfigere theta. Satyr. 4.

Quemadmodum ergo iuxta horũ sentẽtiã
H figura huiusmodi impræssus homo optimè cunctis patebat; sic ex titulo liber, atq; in eo contenta dignoscuntur, vt propterea definiri possit. Titulus est breuis adnotatio eorum, quæ diffusius in ipsomet opere continentur. Deniq; in politicis pro eo tantum titulus sumitur, quod ad virtutem vti notã spectat. Hinc tituli vulgò honorarij, quibus, & Ecclesia ipsa præstitisse, quæ opus sunt, videtur, dũ ipsos eum dignitatibus non temerè confundit. Aristoteles in politicis titulum Heroi tantum adscribit. Econtrà Plato in Gorgia titulo rectè posse quemlibet animo insignem etiam ab initio illustrari affirmat: hoc vnum præcauendũ admonens: titulos plebi nullo modo conce-

A dendos, ne inanis fex cum liquore perutili copuletur.

Prior. Aptè hic in littera prior titulus dicitur, quia & posterior huiusmet Vitę titulus subsequitur, de quo paulo infra.

Incipit Vita. Non pro coniunctione animę & corporis, sed pro optimis moribus Vita hic sumitur. In hoc ipso sensu apud Comicum in
Terent. Adelphis legitur: Inspicere tamquam speculum vitas hominum iubeo. Idcirco vero Sanctissimos mores vitæ nomine significari arbitror, quòd vitam alteram hac naturali longè præstantiorem hominibus tribuant. Et certè quemadmodum hi vitam hujusmodi perennitate donant, ita è contrà perditi mores perpetua eandem morte afficiunt. De prioris
B generis hominibus Ecclesiastici quadragesimo sexto scribitur: Nomen eorum viuet in generatione, & generationem. De posterioris verò Ecclesiastis sexto. Frustra venit, & pergit ad tenebras, & obliuione delebitur nomen eius. Est igitur sensus. Incipit Vita, hoc est oratio, seu historia, mores iustos, mores integros, religiososq; complectens.

Beatissimi. Beatus is dicitur, qui in eo statu est, quo omnia bona habet, nec vllo indiget. Vnde & Augustinus Beatus, inquit, non est ni-
Ep. ad Probum si, qui & habet omnia, quæ vult, & nihil vult mali. Iuxta quam nominis definitionē Deus propriè beatus dicitur, quòd ipse essentialiter
C huiusmodi sit, habeatq; in se omne bonum, cuius participatione creaturæ rationales, siue intellectuales efficiuntur beatæ. Minus verò propriè & beatus etiā Hieronymus scribitur, quippe qui ad diuinæ essentiæ, quæ sola sua infinitate omnem, siue intellectus, siue voluntatis potentiam terminat, visionem assumptus sit. Enimuero in ea, & summa, & æterna beatitudo statuitur. Nec ita obiectiuè Deo fruētes possunt quandoq; velle malum, quia immobiles illi hærent. Et reuera eiusdem Hieronymi in operis fronte id genus excellentia indicari debebat, vt, & qui eius Vitam suscepissent explicandam, & qui eiusdem lectioni
D deinceps daturi essent operam, qua vitæ probitate pollere debuissent, effingerētur. Enimvero Beatissimum virum, quem Domino vitæ puritate, atq; munditia gratissimum fuisse omnibus perspectum est, pollutis vel stylo, vel lectione prosequi nefas est.

Hieronymi. Hieronymus non nomen est gentis in sæculo, neq; familiæ per adoptionē, sed religionis per assumptionem. Siquidem germanum huiusce Doctoris nomen Eusebius, non Hieronymus iure optimo asseritur. Constat hoc ex impressis omnibus (vt cæteros manuscriptos prætercam) codicibus, in quibus, ac ad primi quidem tomi Epistolę primę exor- E
dium huiusmodi legitur inscriptio.

Epistola D. Eusebij Hieronymi Stridoniensis ex multis antiquissimis libris in pristinam integritatem restituta. Et post pauca.

Ad Heliodorum De laude vitæ solitariæ Epistola prima.

Cùm itaq; Eusebius Hieronymi Pater exploratissimus (quemadmodum, & idemipse in libro de scriptoribus Ecclesiasticis apertè testatur) fuerit, hinc etiam est, vt tali eundē primitus nomine ex Romanorum facultate Stridoniensibus concessa in rigore appellatum fuisse colligam. Vsurpabant Romani olim hæreditaria aliquot nomina, quæ progressu temporum propter supremam Imperij autho- F
ritatem a cæteris Gentibus assumpta, quasi ex priuilegio in prænomina abierunt. Huiusmodi nostra tempestate memorantur Caij, Quinti, Titi, & aliorum, quæ liberis iure hæreditario concessa, familias ipsas maiestati Imperij adseruabant. Nomina verò filiorum eadem perpetuò erant, quæ paterna, vt etiam agnomina: Caij enim Valerij filius, Caius Valerius, & ipse denominabatur, addito tantū ad distinctionem geniture ordine: ita vt, si primogenitus, Caius Valerius primus diceretur: si secundo genitus, secundus, & sic de cæteris. Cum autem Liberti huiusmodi priuilegijs gauderent, Patronorum & ipsi nomina sumebant. Hinc Caij Valerij Libertus, & G
ipse a Patrono primùm per adoptionem, deinde a cæteris per cognationem inscribebatur, addito tantùm agnomine ad Patroni libitum, vel Gręcolatino, vel Gręco, aut Latino simplici ad distinctionem. Ex quo factum, vt Romæ præsertim Caij Valerij Libertus cum agnomine huiusmodi legatur in antiquis inscriptionibus. Igitur ex hac ipsa a Stridoniensibus quoq; (vt dictum est) recepta consuetudine, Hieronymus Patris nomine Eusebius in sæculo dictus, nouo idemmet, Hieronymi videlicet in monastici cultus professione donatur. Nomen (inquam) si communis etymologiæ vis spectetur non terram, sed cœlum H
respiciens, cum non nisi conflatum dignoscatur ex Græcis ἱερὸς, quæ vox eadem est, ac sacer, & νόμος, quæ ac lex apud Latinos. Nec obstat prioris litteræ immutatio, quę in I simplicem, non in compositam, nempe cum H vertenda ex vsu foret. Nam si e contrà conflatum potius contendatur ex Ἱμερ, & νόμος in eundem penè sensum coincidet, cùm & Ἱμος aereum significet, & aer ad seorsum cœleste quid passim sapiat. Vnde & volucres Luc. 8.
cœli dicuntur. Et Helias curru raptus in cœ- 4. Reg. 2.
lum asseritur.

Cæ-

A Cæterùm in Monastici habitus assumptione, sæcularia consueuisse olim Monachos ex religionis potissimum honestate (quæ accedentes ad se sæculare quid, licet minimum, retinere prohibet) nomina abijcere, eorumq; loco alia, quæ vel pietati, vel affectui Monachi vt plurimum responderent, sumere: patet ex quamplurimis id, genus nominibus inter ipsosmet Monachos celeberrimis, Paulo, Hilarione, Malcho, & alijs. Paulus enim ex paruitate, & temperantia; Hilarion ex hilaritate, Malchus (qui rex interpretatur) ex tegendi virtute, qua proprios rebellesq; corporis sensus rexit, appellati sunt: quã & ipsã con-
B suetudinẽ hac quoq; nostra tẽpestate in claustris obseruari in dies singulos experimur. At quàm apposite Sanctissimo viro Hieronymi nomen impositum conuenerit indicemus.

Ex tribus potissimum nomina olim quædam (seu verius agnomina) ab antiquis vsurpari interdum consueuerant: aut ex animo, vt Superbus, Pius: aut ex corpore, vt Crassus, Pulcher: aut ex præclarè gestis operibus, vt Africanus, Asiaticus, Gothicus. Sanè quo aptiori potuit vnquam Hieronymus a Sanctis illis Patribus insigniri vocabulo, quod omnia simul, & animi affectiones, & corporis imaginem, structuramq;, ab eo ipso deniq;
C præclarissimè edita toti mundo ob oculos poneret? Et quidem imprimis animi affectum vox græca ἱερὸς indicat, cum reuera sacer is fuerit, & sacro vsui a primis vsq; annis diuino cultui mancipatus. Sacer, quia Sanctus, idest firmus, vel mundus, vel sanguine tinctus: firmus, quia ad mundi, carnis, ac Sathanæ congressus stabilis perpetuò manens a recto nunquam deflexit: mundus, quia a sordibus vitiorum liber, mentem cogitationibus sanctis insignitam Deo habitationem adseruauit: sanguine etiam tinctus, quia longo persecutionũ martyrio, nisi gladij ictu coronatus asseritur. Vnde & in eius officio proprio quotannis legitur. Gladius tibi non contigit tyran-
D norum, qui te optato martyrio decoraret, nõ tamen defuit hæreticorum malleus, qui te perpetuis incursionibus coronaret. Corporis præterea compositionem eius non concretam quidem, aut pinguem, sed pœnitentiæ prorsus operibus attritam gracilem fuisse, non sanè terream, atq; grauem, sed ex continuo cœlestium vsu, & consuetudine tenuem, vt etiã spiritus potiùs, quàm hominis intuentiũ iudicio censenda foret, vox eadẽ ἱερὸς, siue Ἱερὸς ad viuũ exhibet. Sed & gloriosè deniq; ab eo patrata opera altera vox græca, νόμος videlicet apertè indicat, quia cum ob incredibiles in litterarum studio ab eo perpessos labores, quibus siue ex Hebreo, siue ex Græco idiomate alma tandem lex prodijt, tum ob probatissima vitæ exempla (quibus omne hominũ genus, Monachosq; præsertim in regulari disciplina instruxit) lex proculdubio omnium testimonio fuit. De quo Ecclesia item canit. Hieronymus norma vitæ, lex morum omniũ.

E

Presbyteri a Græco πρεσβύτερος, quod seniorem significat, nomen deducitur. Et quidem non propter ætatem tantum, siue senectutem presbyter senior dicitur, sed propter honorem etiam, & dignitatem, qua ornatur. Fuit autẽ Hieronymus, & Monachus professione, & Presbyter ordinatione. De vtroq; sæpius idem meminit in suis tractatibus, ac de Monachatu F
inprimis Epistola prima ad Heliodorum, vbi inquit. Alia Monachorum est causa, alia clericorum. Clerici pascunt oues, ego pascor. Illi de altareo viuunt, mihi quasi infructuosæ arbori securis ponitur ad radicem, si munus ad altare non defero. Et Epistola decimatertia ad Paulinum, ibi. Nos autem habemus propositi nostri principes Paulos, Antonios, Iulianos, Hilariones, Macharios. Item Epistola vigesimasexta ad Pammachium. Nos in ista Prouincia ædificato Monasterio, & diuersorio prope exstructo de toto orbe confluentibus entibis obruimur Monachorum. Ad Augustinum præterea Epistola octogesimanona in fine, & G
nonagesimaoctaua ad eundem, atq; alibi. Deniq; & de eodem singulis annis in eius die festo Martyrologium Romanum meminit. De Presbyteratu verò scribit idemipse Hieronymus satis superq; Epistola sexagesimaprima, capite decimosexto, & Epistola præcedente, sexagesima, videlicet Epiphanius Salaminę Cypri Episcopus. Cæterum cùm Presbyteri numen commune sit, & Presbyteris simplicibus, & Presbyteris Cardinalibus, ita vt eiusdem appellatione æquè veniant vtriq;, dubitatio suboriri posset, de quanam ordinatione Hieronymi Presbyterium intelligendum sit, Num de simplici, an potius de Cardinalitio? Sed de hac controuersia in sequentibus.

Quamquidam. Deuotus, idem quod destinatus, siue constitutus. Vnde hostia propriè H
deuota dicitur, & constituta. A deuoueo autem, quod sanctè aliquid promittere significat, seq; ad illud reddendum adstringere, & præcipuè Deo, nomen deducitur. Hincq; cũ religionũ cultores trium votorum emissione, veluti tribus quibusdam clauis obstringantur Deo, fieri arbitror, deuoti eiusmodi hoc loco nomine, religione præditam indicari personã, qualis Lupus fuit. Et quidem ipso nomine nonnisi talem virum accipi posse eius Acta a nobis aliàs edita declarant, ex quibus erga Sanctissi-

A ctissimum præcipuè Hieronymum adeo animi religione succensus habetur, vt nemo magis. Vitam siquidem eiusdem, mores, ac instituta, sibi tamquam virtutum omnium exemplar optimum ad vnguem imitanda proposuit. Militare certe is aliquando nomine tantùm Hieronymo uisus est, sed militiam ipsam totis postmodum professus viribus inclyti eiusdem Herois veram, germanamq; progeniem, multis ante suam ætatem sęculis penitus collapsam, in integrum restituit.

Et eius operum studiosus. Denique quantum in Hieronymi operibus idemipse Lupus studij adhibuerit illud apertè demonstrat, quòd summa ingenij dexteritate, cum pari religionis ar- B dore ad Monastices compositionem spectantia ex eiusdem operibus decerpsit. E Porrò in eiusmodi lucubratione diuino eundem fuisse afflatum spiritu Martinus V. Summus Pontifex in suis litteris testatum reliquit.

Ex illius. Patebit hoc in sequentibus, cum singulorum videlicet ex eiusmet scriptis hinc inde desumptorum testimoniorum loca afferentur.

Et aliorum scriptis. Quorum æquè nomina in explanatione immediatè sequentis tituli sigillatim adducentur.

Excerpsit fideliter. Nil prorsus de eorum dictis, aut sententijs, quòd sensum inuertat, addito vel immutato. F

Titulus posterior.

Incipit Vita Sancti Patris Hieronymi, collecta ex tractatibus eius, ac Sanctorum Augustini, Damasi, Gelasij, Gregorij, & aliorum.

COMMENTARIVS.

HIC proprius Vitæ huius titulus est, quē Lupus, & ad personam, cuius sanctissimos mores suscepit enarrandos, & ad scriptores, ex quibus eandem collegit, explicandos præfixit. Recensuit autem in ipsa operis C fronte eiusdem Hieronymi, Damasi, Gelasij, & Gregorij nomina, vt ex his non historiæ tantùm veritas indubitata, sed illius quoq; plenum robur haberetur. Et reuera si hanc ipsam historiam ex Hieronymi tantummodo testimonijs author intextam edidisset, fidem profecto dictis allatisq; a lectoribus aucupatus fuisset, cæterùm absolutam rerum gestarum narrationem minimè perstrinxisset. Et quamuis Hieronymus quàmplurium nobis Sanctorum insignes vitas diuino instinctu, vt habetur in Reuelationibus Beatæ Birgittæ, libro tertio, capite vigesimoptimo prodiderit, non tamen propriam aliquando aggressum fuisse in cũctis D eius scriptis reperitur. Quàmplura de se (verum est) suis tractatibus, quæ temporis, atq; loci opportunitati interdum debebantur frequenter immiscuit; at, integrum vitæ curriculum conscripsisse, nemo est, qui affirmare audeat. De hoc autem idcirco lectorem monitum voluimus, ne illorum caperetur errore, qui quoniã hoc, vel illud de seipso in proprijs scriptis Hieronymum retulisse non agnoscũt, tanquam falsum protinus, & commentitium damnare contendunt. Sed ad singulorum verborum expositionem attendamus.

Titulus posterior. Posterioris dictio ad superiorem referẽda est titulũ, qui non a proprio Vitæ authore, sed a Librarijs quondam, primisq; impressoribus adiectus est.

Incipit. Plutarcus, Suetonius, & quotquot alij Ethnicorum res gestas stylo sunt prosecuti, ab huiusce tituli exordio penitus abstinuissent, ne tamen quis Lupũ prima facie temerè irrideat, hoc vnum silentio haud prætereundum, G ipsum videlicet Sanctissimi P. Hieronymi Vitam non ad Summi, seu minoris Pontificis nutum, neq; ad inanem gloriam conscripsisse, sed ad simplicem Monastices institutionem, proptereaq; ijs tantum præceptis vsum fuisse, quæ tunc temporis Religioni, potissimumq; Claustralibus opportuna existimabantur. Formulam ipsam Hieronymus Angerianus in opusculo de conscribenda historia Ecclesiasticam vocat; eamq; inter Euangelicas enumerari posse affirmat, in quo non reprehendendus. Enimuero cum Ecclesia circiter millesimum a Christi ortu annum, sublatis vt plurimum diuersorum hæreticorum insidijs, nonnihil de Fidelibus ad puram Euangelij H normam instruendis cogitaret, hocq; Catholici scriptores omnes reciperent, formulæ aliquot ab oratorijs, politicisq; alienæ inter Latinos irrepserunt, quæ postea processu temporis non reiectæ, vsq; ad superioris sæculi examina peruenere. Hoc præsertim Monachis commune, qui instructiones idgenus, etiam extra horas canonicas adhibentes, titulis vulgò simplicioribus opera quæq; prænotarunt. Cuiusmodi Lectionaria, Instructoria, & similia. Quæ certè cum indistincta vt plurimum ad rectæ orationis formam, vel si distincta longioribus interdum, quàm par erat, verborum

A borum anfractibus conflarentur, vt singulis tamen momentis pateret processus, initijs, & consequentibus ad moram proponebantur; ita vt lector æquè, ac ex officio in eorum exordijs verbum hoc nempe. INCIPIT, & post exordia aliud, idest SEQVITVR, pro opportunitate assumeret. Cæterùm qui viri inter Catholicos ob sanctimoniam præclarissimi Vitam scriptis tradit, non in rem politicam, sed in Ecclesiasticam toto animo efferatur necesse est, Non enim Ecclesia ingenium quærit, quæ in consilio acquiescit, vt potè simplicioribus, rudioribusq; contenta methodis, dummodo honestatem non inficiant,
B atq; veritatem auferant. Audax proculdubio, & prauè affectus nimium Erasmus, qui cum a Catholicis recessisset, formulas quasdã, cuiusmodi est hęc, Claustralium & Notariorum proprias vsurpatas asserebat, quæ neq; Grammaticem sapiant, neq; ad Rhetores accedant: cum e contra Genealogis quibuscunq; (si de hac sermo sit) non repugnet: quin potius damnandi, nisi etiam per plebeia ab arborum titulis exordiantur. Non me latet ab elogiorum conscriptoribus (qui cum insigniora tantũ gesta prosequantur, humilibus non videntur ad titulos exordiaq; legibus
C teneri) plebeia huiusmodi remouenda. Enimuero eos decet vel insinuatio, quæ oratio (Lib. de Inuētione.) quædam est dissimulatione (vt ait Cicero) & circuitione obscurè subiens lectoris animum, vel admiratio, a qua eiusdem animus deuincatur.] Sed longè ab his Lupus. Porrò historiarum exordia penes inscriptiones a notioribus auspicati sunt Herodotus, Aelianus, Alicarnasseus, & Liuius: a temporum serie Tacitus: a consilijs Eusebius, & Nicephorus, vt (Cic. de Orat. 3.) Ethnicos prætermittam: huc q; librorum tituli huiusmodi spectant, qui si a contentis digrediantur, nulla prorsus facultate recipiendi, cum vitio scatere dignoscãtur] Damnandi deinceps qui in hisce titulorum exordijs symbola proponunt, moxq; in ipso operum pro-
D gressu vix de notissimis agunt, vt in quamplurimis æquè recentiorum libris obseruare est. Lupus igitur in ipsa operis fronte vulgatissimo tunc temporis inscriptionis vsus exordio (alterum quidem magis proprium peculiareq; mox adhibiturus) quo stylo, quoue ordine illud esset aggressus indicauit. Hocq; pluris addictus Monachorum regulis, non varijs abstractus Gentium rudimentis. Monachi autem regulas hasce nonnisi ex sacris litteris hauserunt, ac ex veteri quidem imprimis Testamento vbi dicitur. *In principio creauit Deus* (Gen. 1.) *cælum, & terram*. Et alibi. *Principium loquē-* (Osē. 1.) *di Domino in Osee*: tum ex nouo, ijs videlicet.

Initium Euangelij Iesu Christi filij Dei. De- E (Marc. 1.) niq; ex ipsius nascentis Ecclesiæ vsu, quæ in sacris, ad diuinas præterem horas recensendis historij, præfationem eiusmodi punctuatim induxit. Incipit liber; Genesis. Incipit liber Exodi, & sic in cæteris. Porrò in huiusmodi initijs tanta Claustralium pietas elucet, vt maior pro exordijs non queat apud ipsos desiderari, cum per ipsamet satis superq; eorum animi ad reliquas dictiones comparentur, attenti, dociles q; fiant. Honesta penes vota si- (Cic. lib. 1 de Inuēt.) quidem sunt nullis circuitionibus inuoluta, cuiusmodi esse quibuscumq; conuenit] vt optimè admonet Cicero, qui exordium in princi-
F pium, & insinuationem diuidens, illud prorsus commendat, quod perspicuè, & protinus perficit auditorem beneuolum, aut attentum. At honestum sanè exordij genus est, cui statim sine oratione nostra fauet lectoris, vel auditoris animus, vt in claustris ex hoc accidit. Nulla ergo ratione contra præcepta dici posse ex his constat, cum nihil eorum efficiat, quorum causa ab oratione diuertatur, sed beneuolos, attentos, & dociles proprios Monachos statim constituat.

Vita. Veteres item proprium eius nomē, cuius res gestas narratione vel litteris expo-
G suissent, pro titulo posuissent, vti apud Dionem, & cæteros, qui Cæsarum Vitas publicis monumentis consignarunt, videre est: titulienim loco absolutè, & sine alia verborum circuitione in eisdem legitur. MARCVS VLPIVS TRAIANVS. ADRIANVS. ANTONINVS PIVS. & sic in cæteris. Attamen cum Cicero vitæ nomen pro viuendi ratione accipiat, non inconsultè dictionem hanc pro rerum gestarum narratione Lupus vsurpauit. Habet enim Cicero de finibus Vita acta, & Vita consequens, & Vita beata. Et in Topicis: Vita constans, & probata. Et in Tusculanis Quæstionibus: Vita vmbratilis & delicata.

Sancti. Sanctus idest decretus: Vnde, &
H sancta lex, & sanctum fœdus, idest decretũ, & inuiolabile. At iuxta sacrarũ idioma scripturarum, sanctum omne illud est, quod omni obseruatione inuiolatum, & mundum, & purificatum, atq; expiatum. Vnde & sanctus locus in Psalmo asseritur. *Quis stabit in lo-* (Psal. 23.) *co sancto eius?* Sancti item Fidelium fili, quod quasi candidati sint, & nullis idolatrię sordibus polluti. Sancta deniq; vasa in tabernaculo leguntur, cum vtiq; sancta esse non possint, nisi ea, quæ sentiunt, & venerantur Deum. Sanctitas imprimis Deo adscribitur, cum ab eo omnis sanctitas dimanet, de quo & dicitur. *Non est sanctus, vt est Do-* (1. Reg. 2.)

A *minus Et cùm dicitur* Sanctus absolutè, pro Deo sumitur, qui est Sanctus absolutè. Ex participatione verò creaturis rationalibus Sanctitas etiam congruit, quia eius beneficio in easmet transfunditur. Et quamuis, qui in via adhuc, qui mundi atq; innocentes homines sunt, Sancti dicantur, quemadmodū
Psal.131. in Psalmo canitur. *Sacerdotes tui induant iustitiam, & Sancti tui exultent.* Et in Exodo
Exod.22. idem loquitur Dominus. *Viri Sancti eritis mihi;* illos tamen solùmmodo nos tales prædicamus, veneramur & colimus, quos ita habendos esse Ecclesiæ Romanæ authoritas declarauit, & iussit: eos (inquam) quos æterna
B gloria donatos ad immortalis Dei statum quàm proximè accedere nouit, vti de Hieronymo nunc est.

Patris. Non generatione naturali, sed metaphorica, seu spirituali. Porrò hæc posterior triplex est: Prima, qua Deus sibi filios per gratiam, quæ vocatur generatio iusta, populus Dei, gens Sancta, populus acquisitionis generat. Secunda, qua Dæmon per peccatum filios procreat, se ducem & præceptorē ad peccandum præbens, causasq; peccatorum suggerens. Quæ generatio peruersa di-
Deut.32. citur, & adultera in Deuteronomio; appella-
Ezec.16. turq; illius author in Ezechiele Ammorrhęus,
C & Pater Hierusalem, hoc pater amarus, & rebellis, & loquax animæ peccatricis. Tertia generatio est, qua homo hominem in moribus, & doctrina gignit. Hac postremò generatione Pater meritò asseritur Hieronymus, quia numerosissima Monachorum prole, tum vitæ exemplis, tum doctrinæ monitis, quasi quibusdam seminibus Sanctam propagauit Ecclesiam. Certè cùm natura nil magis appetat quàm sobolem, quantum eidem in re spirituali naturæ authorem tribuere putabimus? Hæc tantò naturali præstantior, quantò copiosior: tantò eminentior, quantò non impuris aut fœtidis, sed fœcundis seminibus in nouis hominibus propagatur. Huic
D non Hieronymus tantùm, sed Basilius, Augustinus, Benedictus, Franciscus, Dominicus. & alij innumeri, operam dederunt, de quibus
Eccl.44. & scriptū est. *Omnes isti in generationibus gentis suæ gloriam adepti sunt, & in diebus suis habentur in laudibus. Qui de illis nati sunt reliquerunt nomen narrandi laudes eorum: & sunt, quorum non est memoria.* Gaudent hi iure optimo omnes de proprijs filijs, cùm in eisdem se se, & conseruari in hoc mundo, & viuere sentiant: cùm in ipsismet suum adhuc spiritum vigere percipiant. Ex horum procul dubio numero Lupum operis huius authorem fuisse nemo est qui possit ambigere.

Consequens enim est, vt si Hieronymum Patrem appellat is, & eius filius dignoscatur. E
Filius sanè Patris similitudinem non exprimens tantùm, sed eiusdem quoq; extinctum iam penè semen noua prole fœcundus exuscitans. De quo fusius in eius Vita.

Hieronymi De eodem satis superq; in precedentibus.

Collecta ex tractatibus eius. Non ita tractatus vocem accipias, quod eiusdem Hieronymi Epistolas, quarum quamplurimę tractationem non sapiunt, Commentariosue (qui, vt latissimo excurrentes stylo, digniori videntur indicandi vocabulo) excludas. Apagè. Sed ita accipias, vt eiusmodi dictione vniuersam scrip- F
torum multitudinem intelligas. Fortassis, & tractatus vocabulo omnia eius scripta veniūt, quoniam tractatus ad seipsum maximè, verbum ad populum dicitur. Porrò consueuisse Hieronymum, & Prophetas, & cœteras Sanctas scripturas priuatim, ac cellulæ clausum angustia præmeditari primùm, mox easdem explanare, passim ex eo habetur. In Ezechielis autem potissimum ad octauum librum præfatione ita scribit. Quid alijs prosit in Prophetas nostra dictatio, Dei iudicium est, eorumq; conscientiæ, qui omissis declamationibus, ac plausu, & compositione verborū, cupiunt scire, quid eorum sermo, vel manet præteritum, vel G
præsens arguat, vel prædicat esse venturum. Nobis interim prodest. Dum enim hoc facimus, & nihil aliud cogitamus in modum furti, explanationes aggredimur, & dierum miserias noctium studio compensamus, pascitur animus, & obliuiscitur sæculi calamitatum. hæc ibi. Sigillatim de ijsdem tractatibus in sequentibus, proprijs quibusq; locis.

Ac Sanctorum. Plurimum namq; refert eorum, quos loquentes audituri, sumus, nomina scire, sapientiam, atq; dignitatem.

Augustini. Ex Epistola videlicet decima quinta apud eundem Augustinum, apud Hieronymum Epistola nonagesimatertia. Item H
ex libro aduersus Iulianum, libro primo, capite septimo.

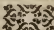
Damasi. Ex Epistola centesima vigesimaquarta. Habetur hæc apud ipsummet Hier. Tomo tertio.

Gelasij. Ex prima Decreti parte, distinctione decimaquinta, capite tertio. Sancta Romana Ecclesia.

Gregorij. Ex libris Moralium in Iob, circa principium. Ex commentarijs item in Ezechielem, capite primo.

Et aliorum. Ioannis videlicet Cassiani, Aurelij Cassiodori, Sigiberti, Incerti, aliorumq;, de quibus suis locis in opere.

S. P. HIERONYMI
PRESBYTERI
Sanctitate, & Doctrina toto Orbe Clarissimi
VITA
Authore Venerabili P. D. LVPO Hispalense.

PRAEFATIO.

A *EATI 1 Hieronymi vitam diuersis authoribus editam cum legissem, 2 comperi eos inseruisse quadam 3 non magnopere ad eius praconium pertinentia: 4 rursumq; opportuna plurima omisisse, 5 & ea maximè, qua ab eodem suis tractatibus tradita 6 in eius festo legi congrua videbantur: 7 Vnde eiusdem 8 prouocatus exemplo, 9 qui in diuinis voluminibus 10 ea, qua ab antiquis translatoribus 11 addita fuerant, 12 amputauit, 13 qua verò pratermissa 14 addidit: 15 Tentaui & ego 16 (licet vt meritis, ita & stilo impar) 17 tam ex scriptis prafatorum authorum, 18 quàm ex sacris eius, & aliorum Sanctorum assercionibus 19 ea, qua congruere videbantur 20 excerpere, & seriò, pro vt oportebat inserere, 21 vt ex multis quasi vnum opus efficiens, laborem eorum subleuare aliquatenus possem, qui ea, qua de Vita, & virtutibus sancti Viri per diuersa sunt digesta volumina, habere sine tadio voluissent. 22 In quo si temeritas reprahenditur, 23 attendatur deuotio, quam ei non immerito debeo, qui matrem meam, cum me haberet in vtero a mortis periculo liberauit.*

COMMENTARIVS.

B QVamuis quæ de Hieronymo sub Eusebij, Cyrilli, & Augostini nomine; tum in quibusdam Epistolis tomo nono operum eiusdem; tum in Sermonibus sub Augustini nomine ad Eremitas, Sermone vigesimoquinto referuntur, cõmuniter vti commenticia, & Bellarminus in Libro de Scriptoribus Ecclesiasticis, propria ad eundem Hieronymum censura, & Baronius siue in Annalibus Ecclesiasticis, siue in Notis ad Martyrologiũ Romanum reijciant: non ideo tamen infidelitatis sogellatione coarguẽda omnia, sed ex eisdem accipienda esse quamplurima, alibi ostendemus. In hoc certè commẽdandus Lupus, qui in summa rerũ ambiguitate eiusdem Hieronymi Vitam conscripturus cautè sic incessit, vt dubia omnia refugerit, & ex ipsomet Hieronymo Hieronymi Vitã primus collegerit. Hoc idẽ post ipsum Marianus quoq; Victorius Episcopus Amerinus aliquantò, vt vera fatear, fusius, aptiusq; assumpsit; Sed, Lupo adhuc vt primo inuentori habendas gratias, nemo negare potest. Exordium autem is a præfatione sumit, quam aptè ante omnem narrationem, quò audientium aures instruat, præmittit. Porrò præfatione, quando præsertim materies explicanda paulò eminentior est, Scriptores promiscuè vti solere docemur passim exemplis. Igitur eam ipsã Sanctorum quoq; historijs, siue ex argumenti vi, siue ex personarum dignitate atq; præstantia, quæ in illis proponuntur, multò magis arridere, perspicuum est. Sed & exemplis illustrari idipsum potest. cum apud Surium, C

In Recensioribus, & cap. 54

rium, Metaphraſtem, & Lipomanum, quàm plurimos, quinimò, & eundem S. Hieronymum in Vita præſertim Hilarionis Monachi præfationibus Luculentiſſimis vſos fuiſſe paſſim conſtet. Ratione itaq; & authoritate ſuffultus nunc Lupus hoc idem nunc in Hieronymi Actis abſoluit, & attentionem inprimis, non quidem modulatiſſima oratione & harmonia, quæ Gentilium litterarum Lectores protinus ad ſe rapit, ſed oſtenſione initio rei, quæ maxima delectatione, & libenter ab Eccleſiaſticis viris propter nouitatem, excellentiam, & religionem legi debet, aucupatur: præſertim, cum ea, quæ ſuis etiam temporibus de Beati Hieronymi Vita circunferebantur, non tantùm dubia, ſed imminuta: imò nec magnoperè ad eiuſdem Sancti præconium ſpectantia, haberentur. Dociles ſecundò reddit, eùm, a quibus authoribus hiſtoriam mutuari animo intendat, ſubiungit: eos nimirum intelligens, quorum nomina in priori titulo paulò ſuperius explicauit. Eiuſmodi quippe ab omnibus ijdem cēſendi ſunt, vt ſiue ipſorum in Eccleſia authoritas, ſiue meritorum gloria ſpectetur, digni prorſus ſint, quibus certa fides, indubitatusq; aſſenſus præbeatur. Beneuolentiam poſtremò elicit, vbi animi, amoriſq; ſui, eùm erga ipſos Lectores, tum erga Sanctiſſimum virum experimenta profert. Illinc aduerſus varietatē, multiplicitatemq; ſcriptorum legentium tantùm commodum: Hinc eiuſdem Hieronymiani cultus propagationem, nec non ingentis beneficij ex vtero vſq; Matris accepti, compenſationem patentibus verbis conteſtans. Primum ibi. *Beati Hieronymi Vitam.* Secundum ab illis verbis. *Tentaui & ego.* Tertium verò. *Vt ex multis* proſequitur. Textus igitur eſt.

1 *Beati Hieronymi Vitam diuerſis authoribus editam cùm legiſſem.* Non habentur noſtra tempeſtate eiuſmodi authores, quos hìc Lupus ſe legiſſe commemorat; excidiſſe verò omnes, vno excepto, qui ſub incerto nomine in calce operum eiuſdem Hieronymi circunfertur, omnibus perſpectum eſt.

2 *Comperi*, Lectionem conſequitur peritia; comperire enim, rem certam habere eſt.

3 *Eos inſeruiſſe quadam non magnopere ad eius præconium pertinentia.* Vnus hic error in ijſdem authoribus conſideratione digniſſimus fuit. At non Hieronymi Vitæ tantùm, ſed quàmplurimis etiam alijs Sanctorum Actis infortunium hoc accidiſſe Gelaſius in Romano Concilio apertè verbis hiſce teſtatur. Geſta Sanctorum Martyrum ſecundum antiquam conſuetudinem ſingulari cautela in Romana Eccleſia non legūtur: quia eorū, qui conſcripſere, nomina penitus ignorantur, & ab infidelibus, aut idiotis ſuperflua, & minus apta, quàm rei ordo fuerit, ſcripta eſſe putantur: ſicut cuiuſdam Quirici, & Iulitæ, ſicut Georgij, aliorumq; huiuſmodi paſſiones, quæ ab hæreticis perhibentur compoſitæ, propter quod (vt dictum eſt) ne vel leuis ſubſannandi oriretur occaſio, in Sancta Romana Eccleſia non leguntur. Hactenus Gelaſius. Sed & ad hoc ipſum ſextæ quoq; Synodi Canon ſexageſimus ſextus his verbis conſcriptus habetur. Quæ a veritatis hoſtibus falsò confictæ ſunt Martyrum hiſtoriæ, vt Dei Martyres ignominia afficerent, & qui eas audituri eſſent ad infidelitatem deducerent; in Eccleſia non publicari iubemus, ſed eas igni tradi: qui eas admittunt, vel tanquam veris, his mentem adhibent, anathematizamus] Hæc ſancta Synodus.

4 *Rurſumq; opportuna plurima omiſiſſe.* Error hic alter, ad quem ijdem prolapſi ſcriptores, abſoluta geſtarum rerum narratione Sanctum Virum fraudarunt. Et certè prima hiſtoriæ lex eſt, nequid falſi vnquam dicatur, vera dehinc, memoriaq; digna nō negligātur.

5 *Et ea maximè, quæ ab eodem ſuis tractatibus tradita*, quippe quæ certa, & indubitata forent. Ex his Lupus primus author conuincitur, qui Hieronymi Vitam ex eiuſdem teſtimonijs deſumptam edidit.

6 *In eius Feſto legi congrua videbantur.* In hoc enim authoris conſilium fuit, vt Hieronymi Vitam ſcriberet, quò illam Eccleſia in eius potiſſimùm die feſto legendam comprobaret. Mos namq; Eccleſiæ vetus ad eius vſq; vigebat ætatē, vt non pro ſecundi tantū nocturni ad Matutinas preces lectionibus Sāctorum, quorū natalitia celebrabantur, Acta legerentur, verum ad primum quoq;, atq; tertium eadem vſurparentur. At voti compotem factum Lupum ſuperius iam diximus. Eſt & feſtū lignū illud in faſtigio domus, ad quod cætera omnia diriguntur, & in quo cōueniunt: ab eo feſti vocabulum pro ſolemnitate ductum creditur. Porrò à Gentilibus dies quoq; feſtos agi conſueuiſſe: cùm nimirum falſis eorum Dijs ſacrificia inprimis offerenda forent: deinde eùm epulationes celebrandæ: rurſus cùm ludi in honorem Deorum agendi: demum, cùm obſeruandæ feriæ, facilè intelliget, qui eorum hiſtorias ſcrutabitur. Cæterùm horum vſum a ſacris litteris mutuatos eoſdem fuiſſe haud obſcurè colligimus. Et quidē ſacrificij cauſa feſtiuitates iubentur, Nahum primo. *Celebra Iuda feſtiuitates tuas, & redde vota tua.* In epulatio-

A latione itidem Hester. nono: *Die quartadecima cadere desierunt, quem constituerunt esse solemnem, vt in eo omni tempore deinceps vacarent epulis, gaudio, atq; conuiuijs*. De solemnitate pariter ludorum scribitur tertiodecimo primi Paralipomenon. *Porrò Dauid, & vniuersus Israel ludebant coram Deo omni virtute in canticis*. Et Exodi trigesimosecundo. *Cras solemnitas Domini est: Surgentesq; mane obtulerunt holocausta, & hostias pacificas, & sedit populus manducare, & bibere, & surrexerunt ludere*. Deniq; pro Festę cultu atq; religione præcipitur Exodi vigesimo: *Memento vt diem Sabbati sanctifices*. Hisce omnibus aliam nos festiuitatem addimus, cum nimirum præclarissimas

B Sanctorum victorias, triumphos insuper, atq; coronas, quibus affatim Christi Ecclesia ditata est in singulos annos læti recolimus, quemadmodum, & de inclyto Confessore Hieronymo in textu nunc dicitur.

7 *Vnde eiusdem* Hieronymi videlicet.

8 *Prouocatus exemplo* Sunt enim veluti quidam stimuli Sanctorum exempla, quę & gloriosos viros magis incitent, & planè torpentes vrgeant, vt aliquid conentur.

9 *Qui in diuinis voluminibus*. Sacrarum libros accipe scripturarum. Ideo enim libri volumina dicuntur, quod ex corticis

C olim conflati quàmpluribus vicibus, quò commodius circumferentur, voluerentur. Frequens autem id genus appellatio ad sacræ Scripturæ libros indicandos in ijsdem met est, præsertim verò Exodi vigesimo quarto: *Assumensq; volumen fœderis legit audiente populo*. Item in Deutoronomio vigesimoseptimo, vigesimo octauo, vigesimonono, in Iosue decimo octauo, vigesimotertio, vigesimoquarto. In Paralipomenon libro primo capite vigesimonono. Esdra libro primo cap. sexto. Hester nono. Hieremia trigesimosexto, & alibi. Dicitúrq; sacra Scriptura Zachariæ quinto volumen volans, quia dum de cœle-

D stibus loquitur ad superiora mentis nostræ eleuat intentionem. Continet præterea idem

Ezec. 2. volumen Ezechielis testimonio lamentationes, carmina, & vę, quia præcipit lacrymas, prædicat gaudium, & pressuras atq; angustias indicat.

10 *Ea, quæ ab antiquis translatoribus*. Septuaginta nimirum, atq; alijs Interpretibus.

11 *Addita fuerant* Veteri dicas Testamento: vti Manassæ Regis oratio, atq; Esdre libri duo.

12 *Amputauit*, a Canonicis eadem rescindendo libris, id enim ei ex officio incumbebat, quippe cui agri istiusmet excolendi, in quo pascua; sunt vberrima cura demandata esset, vt eradicaret, euelleret, sereret, plantaret, & amputaret. E

13 *Quæ verò prætermissa* ab eisdem Septuaginta Interpretibus in Noui potissimum Testamenti editione.

14 *Addidit*, de quibus sigillatim Ipsemet sepius, ac Epistolis præsertim centesimaseptima, & centesimanona, & nos proprijs locis inferius.

15 *Tentaui, & ego*, non quidem versutè insidiando, sed honestè inquirendo: est enim tentare, quasi manu extensa aliquid experiri, & rem non intellectam, atq; incertam aggredi.

16 *Licet vt meritis ita, & stylo impar*. Etenim quò ad vouum Hieronymi merita huiuscemodi virtutis atq; excellentiæ gradum obtinuerunt, vt optimo simul iure, & Lupus, & quicunq; alius illi se inferiorem fateri omnino debeat. Fuit virgo, fuit Ecclesiæ doctor, fuit martyr desiderio. Sed de his alibi. Quo ad alterum, diuinum planè, atq; incredibile dicendi genus eius fuit, ad illudq; dignè extollendum eiusdem solius eloquentia opus foret. Vnde ob eiusdem aliquando etiam vehementius studium ad æterni Iudicis tribunal exthatica visione compulsus, eiusdem Iudicis sententia, quòd totus Ciceronianus esset, cœlesti verbere punitus est. Demq; totius vitæ eius cursum non nisi Sanctitatis exemplum fuisse, eloquentiam, stuporem, doctrinam, miraculum, nemo ignorat. F G

17 *Tam ex præfatorum authorum* Augustini, Damasi, Gelasij, & Gregorij, de quibus in titulo proximè superiori.

18 *Quam ex Sacris eius, & aliorum Sanctorum assertionibus*. Eius autem inprimis meritò scribitur testimonijs, vt potè illorum temporum, rerum, atq; euentuum scriptoris diligentissimi, simulq; fidissimi.

19 *Ea, quæ congruere videbantur* cum ipsa historiæ veritate.

20 *Excerpere, & seriò pro vt oportebant inserere*. Aptè quidem seriò, vt illi coarguantur authores, qui aduersus omnes Ecclesiastici candoris leges, nugis atq; iocis hanc ipsam historiam publicis litteris prodiderunt. H

21 *Vt ex multis quasi vnum opus efficiens, laborem eorum sublenare aliquatenùs possem, qui ea, quæ de Vita, & virtutibus Sancti viri per diuersa sunt digesta volumina habere fine tadio voluissent*: Multæ etenim difficultatis est rerum veritates, quæ diuersis continentur codicibus, reperire. Vnde, & Salomon ait.

Multum quæsiuit Ecclesiastes, vt inueniret verba voluntatis, & scriberet recta verba veritatis. Eccl. 12.

22 *In quo si temeritas reprehenditur* Certè si te-

A si temeritas cùm sapientia non commiscetur, temerariusq; est, qui nullo adhibito consilio, sed ex leuitate, atq; dementia credit, quomodo in Lupo culpanda temeritas, qui de hoc ipso conscribendo opere, maturè prius, sanctèq; cogitauit? Sed proprium, quo plus fortassis speratur quàm oportet, consilium temeritas nunc appellatur ex humilitatis virtute, quam vnam præ omnibus eundem soluisse eius Acta declarant. E

23 *Attendatur deuotio, quam ei non immeritò debeo, qui matrem meam, cum me haberet in vtero a mortis periculo liberauit* extremis nanq; eadem partus tempore exaggitata doloribus, meritis Sancti viri, cuius opē exanimo obtestata fuerat, ab omni vitæ discrimine erepta est.

VITÆ HISTORIA.

B *De Hieronymi natali, educatione, & progressu in Ecclesia.* F

Caput Primum.

Præfatus 1 igitur doctor 2 patre Eusebio genitus est, 3 sicut ipse in libro de Viris Illustribus asserit 4 vigesimo sexto anno Imperij Magni Constantini 5 in Oppido Stridonis 6 quod a Gothis euersum 7 Dalmatiæ quondā, Pannoniæq; confinium fuit, 8 qui cum parentibus Christianis in pueritia 9 Romam venisset, 10 vbi primùm Christi vestem suscepit 11 viris insignibus traditur instruendus. 12 Nam in Grāmatica Donatum habuit præceptorem 13 in Rhetorica Victorinum: 14 Cumq; in Liberalibus tam Græcè quàm Latinè polleret, 15 probatissimorum Monachorum factus imitator 16 per congruos Ecclesiasticos gradus 17 ad Cardinalatus dignitatem conscendit. 18 Nam annorum factus vigintinouem 19 a Liberio Sedis Apostolicæ præsule 20 presbyter Ecclesiæ Romanæ 21 Tituli Sanctæ Anastasiæ ordinatur. 22 Sed cùm idem Apostolicus 23 post annos ferè quatuor 24 in apostasiam C *versus 25 Arriano dogmati consensisset, 26 multiq; se ob metum persecutionis, quæ a Constantio excitabatur, absconderent: 27 Iste iuxta sermonem propheticum opposuit se murum pro domo Israel, 28 vt staret in prælio in die Domini. 29 Nam licet afficeretur iniurijs, terroribusq; pulsaretur, nunquam tamen hæreticis acquieuit. 30 Immò secundum datā sibi sapientiam eloquij sui sagittas emittens dissipabat eos, 31 & diuinarum sententiarum fulgura multiplicans, conturbabat eos. 32 Eodem autem tempore prohibebatur Catholicis liberè proprijs vti, 33 dum eos Constantius Augustus, & Liberius Pontifex persequerentur.* G

COMMENTARIVS.

PEr singula tum in manuscriptis, tum in impressis exemplaribus vita hęc primùm distinguebatur capita, cæterùm ad ea ipsa tituli omnino desiderabantur, quæ nos ideo nuper addidimus. Ita verò narrationem Lupus D exorditur.

1 *Præfatus igitur doctor.* Et re verà Ecclesiæ doctor Hieronymus, qui ob insignem, omnibusq; sæculis admirādam eruditionem eiusmodi cognomen, non paucis ab hinc annis, sed viuens adhuc à Sanctis Patribus consecutus est.

2 *Patre Eusebio genitus.* semel tantùm patris meminit Hieronymus, matris verò nunquam; indeq; est, quod huius a scriptoribus adhuc ignoretur nomen. Ab εὐσέβεια autem Græco nomine, quod pietatem latinè significat Eusebius ducitur. Cæterùm cùm pietas Dei imprimis cultum, patriæ mox, parentum deniq;, vel eorum qui, parentum loco sunt, respiciat, ex ipso iam nominis etymo qualis Eusebius hic Hieronymi pater assertus, quātusq; eiusmet Hieronymus filius, qui Sacra Lex vertitur forent, apertè monstratur. Ille sanè integerrimę, impollutęq; fidei. Hic verò huiusmodi virtutis, & ingenij, vt nihil terrenum, H nihil vulgare, nihil angustum, sed omnia excelsa, ampla, mira, diuinaq; prorsus profiteretur. Probè autem cum filiorum nominibus, patrum quoq; nomina attexuntur, ne in historiæ veritate circa personas Lectoribus error obueniat. Sed & aliud argumentum suppetit: ne videlicet ab ijsdem, qui probitate, & iustitia per singulas ante generationes floruissent traducta progenies a patētū, maiorumq; exemplis aliquando deflectat, quin potius ad illorum imitationem animi mores perpetuò componere studeat. Iuxta quem sensum, &

A Isaias loquitur. *Attendite ad Abraham patrem vestrum, & ad Saram, quæ peperit vos.*
Isa. 51.

3 Sicut ipse in libro de Viris illustribus asserit. Habetur liber in calce primi tomi, de quo plenius cap. decimonono.

4 Vigesimosexto anno Imperij Magni Constantini. In quem præcipuè annum Hieronymi natale obtigerit scriptorum diuersitate valde ambigitur.

De Hieronymi Natalitio anno.

CONTROVERSIA I.

B VT Hieronymi Natale quò fieri potest certius habeatur, quo imprimis anno Constantinus Magnus Imperium obtinuerit ex historijs proferendum est; ex huius enim explicatione difficultatis cognitio pendet. Sunt qui eiusdē Imperij exordium ab anno Domini trecentesimo octauo sumant. b Alij ab anno Domini trecētesimonono. c Nōnulli ab anno trecentesimoquinto. Sed te veta, tum ex Olympiadum supputatione, tum ex Consularibus Fastis in Domini annum trecentesimū sextū reijciendum est. Assignatur omnimodè & dicto Imperij exordio annus ab historia tripartita, a Socrate, & alijs, cui assignationi, & Bellarminus in sua breui Chronologia subscribit, & Baronius Tomo tertio Annalium Ecclesiasticorum adstipulatur dicens. Trecentesimo sexto Christi Redemptoris nostri anno, Olympiadis ducentesimæ septuagesimæ primæ anno primo, Constantio atq; Galerio Augustis sextùm Consulibus, eùm octauo calendas Augusti idem Constantius Eboraci in Britania diem clausisset extremum, Constantinus eius filius maior natu ex Helena genitus Imperij hæres ex testamento relictus, id decernente diuino Numine, ac totius exercitus suffragantibus votis paternum accepit Imperium. Hæc ipse. Explorato hinc breuiter

a Cassiodorus in chronico. b Frācīscus de Scandrilia in lib. de Mirab. Romæ. c Petrus Martyr C Ord. Seruorum in lib. item de Mirabilib. Romæ. Socr. lib. 1. cap. vlt.

D ipso, quo Constantinus Imperium auspicatus est anno, qui itē dictus eiusdē Imperij vigesimus sextus præsenti loco expressus Christi Domini annus fuerit supputanti liquet: annus nimirū trecētesimus trigesimus secūd⁹, quo ipso Hieronymum appositè natum intelligimus. Nec obstat, quòd ab alijs, Baronioq; præsertim præfatus vigesimus sextus Imperij Constantini annus, in Christi annū trecentesimum trigesimum primum referatur. Quandoquidem, cùm idem ipse Constantinus proximè post Constantij patris obitum Imperium tenuerit, obieritq; ipse Constantius (vt dictum est) vigesimaquinta die mensis Iulij, meritò etiam consequitur, vt dictus vigesimus sextus Constantini filij Imperij annus, cum mensibus anni trecentesimi trigesimiprimi, tum trecentesimi trigesimisecundi compleatur. Et hinc manifestò deducitur, ipsummet vigesimum sextum Imperij Constantini annum ex aliquibus mensibus binorum Christi annorum perfici. E

Dissentit ab hoc Hieronymi ortus tempore Sanctus Prosper in Chronico, natalitiumq; eiusdem annum non in vigesimumsextum, sed vigesimumsecundum dicti Imperij affirmat. Alij vigesimumquintum eum fuisse dicunt. Quidam, decimumquintum. Plurimi trigesimumprimum ponunt. Nec desunt, qui difficultatem omnino dissimulantes, ipsum Hieronymi ortum in incertum tempus reijciant, e quorum numero Sanctus Augustinus, Marcellinus, Marianus Victorius, & alij. Postremò Baronius a prædictis omnibus dissentiens, non sub Constantino Magno, sed Constantio filio eundem Hieronymi natalem diem testatur, quem pariter annum eiusdem Constantij, ac Constantis fratris sextum, Christi verò trecentesimum quadragesimum secundum fuisse enumerat. Colligitur supputatio ex Tomo quinto Annalium, dum eundem Hieronymum anno Christi quadringentesimo vigesimo morte sublatum, vixisse verò annis septuaginta, & octo tradit. Demptis enim a quadringentis, & viginti Christi annis, septuaginta & octo annorum numerus (quos Hieronymum natum affirmat) illicò præfatus Christi annus trecentesimus quadragesimus secundus consurgit, quo nimirum secundum eius sententiam Hieronymus nascitur. F G

Lupus igitur In tanta scriptorum varietate probabiliorem iudicio suo deligens opinionem, vigesimumsextum annum Constantini Magni Hieronymi ortui assignauit, annum nempe Domini trecentesimum trigesimum secundum. Et huiusmodi annus verò idcirco magis similis censetur, quia si superior, nimirum annus decimusquintus Constantini accipiatur, tunc Hieronymum valde decrepitum, & centenarium, centenarioq; maiorem ex hac vita migrasse necessariò consequitur, vt affirmetur, quod certè Augustini assertioni aduersari videtur, dum eundem ad decrepitā tamū ætatē peruenisse, eiusdemq; vltimæ ætatis aliquot annos percurrisse libro primo aduersus Iulianū testatur. Si verò ad inferiores annos, nimirū trecentesimum quadragesimū, vel trecentesimum quadragesimumsecundum descendatur, dubium aliquibus redditur, quòd paulò post in textu subditur, Victorino nempe Hieronymum fuisse vsum in Rhethoricis præceptore H

A ceptore (de qua item difficultate paulò infra) illud verò hoc loco prætereundum non est, Marianum Victorium superiores omnes de hoc ipso Hieronymi natalitio anno Scriptorum assertiones (vna tantùm excepta vltima) carpere, quod se idem ipse Hieronymus Iuliani obitus tempore puerum in Habacuc Commentatijs testatus sit. Cęterùm cùm Iuliani obitum (inquit Victorius) anno Christi trecentesimo sexagesimo secundo contigisse nemo ignoret, vtiq; ex ipsius etiam Hieronymi testimonio, proprium eiusdem natale, neq; in quintumdecimum Imperij Magni Constantini, neq; in proximè sequētes eiusdem potuisse cadere cōstat. Sed huic difficultati paulò

B post, cum de Victorino rhetore mentio coincidet, occurretur, Deniq; & de hac ipsa controuersia plenius, cum eiusdem Hieronymi annorum numerus, capite nimirum vigesimo primo explorabitur.

COMMENTARIVS.

5 *In Oppido Stridonis.* Huius Oppidi nomen Strignam nunc, non Stridonem Blondus Foroliuiensis vocat. In agro autem Iustinopolitano, qui Istriæ pars est, situm esse communiter scriptores asserunt. Diuidit istud frequenter Hieronymus ab Illyrico, & Dalmatia, Pan-

C noniaq; & quidem meritò, est enim Istria Italiæ Regio Illyrico contermina. Porrò huiusmodi Oppidum ex illis ego arbitror, de quibus idem Hieronymus ad Pammachium scribit: Quia penè nobis illud de Euangelio contigit, vt futuræ turris non ante computaremus expensas, compulsi sumus fratrem Paulinianum ad patriam mittere, vt semirutas Villulas, quę Barbarorum effugerant manus, & parentum communium census venderet.] Ad hæc eiusdem etiam Blondi testimonium spectare videtur, quo nimirum Eusebij Hieronymi Patris hactenus extare sepulchrum affirmat. Quod sanè, vel ob structuræ magnificentiam,

D qua insignes viri, post lucis huius vsuram honorari consueuerant, seruatum, par est credere: Vel fortassis etiam superstites eiusmodi moles posterorum in Virū religionem, quam & nomine proprio præferebat, indicat.

6 *Quod a Gothis euersum.* Anno videlicet Christi trecentesimo septuagesimo septimo, iuxta Baronij sententiam in Annalibus, sub Alarico, & Fritigerne. Et quidem cum hi per legatos apud Valentem Imperatorem egissent, vt Thracię ipsis darentur ad habitandum, spondentes se Romanis subditos fore, tuaturosq; fines Romani Imperij ab omnibus alijs Barbarorum incursibus; permissum id eis omninò fuit. At paulò post alijs sibi adiunctis E nationibus cum Istrum transissent, magno Romani Imperij damno oras illas omnes depopulati sunt. Miserandum id genus excidium idem Hieronymus in exemplum super Sophoniam ita adducit. Iram quippe Domini etiam bruta sentiunt animalia, & vastatis Soph.c.1. vrbibus, hominibusq; interfectis solitudinem, & raritatem bestiarum quoq; fieri, & volatilium, pisciumq;, testis Illyricus est, testis Thracia, testis in quo ortus sum solum: vbi præter cœlum, & terram, & crescentes vepres; & condensa siluarum cuncta perierunt. Idem super Osee quartum repetit dicens: Hoc qui non credit accidisse populo Israel, cernat Illyricum, cernat Thracias, Macedoniam, atq; F Pannoniam, omnemq; terram, quæ a Propontide, Bosphoro vsq; ad alpes Iulias tenditur, & probabit cum hominibus, & animantia cuncta deficere.

7 *Dalmatiæ quondam, Pannoniæq; confinium fuit.* Dalmatia Illyrici Regio Liburniæ contermina est versus occasum. Pannonia verò, diuiditur in superiorem, & inferiorem. Superior ab Occasu Norico, a Septentrione Germania, & Istro terminatur, Ab Oriente habet Pannoniam inferiorem, a Meridie Illyricum. Inferior a Septentrione Germaniam, & Danubium, ab Occasu Pannoniam superiorem, a meridie Liburniam, quam Sclauoniam appellant, prospicit: ab Ortu vero Iaziges, Metanastas. Ex hac vtriusq; Pannoniæ descriptione satis constat, quomodo Stridonis Oppidum Iustinopolitani agri Istriæ regionis, in Dalmatiæ Pannoniæq; confinio quiuerit extare. G

8 *Qui cum parentibus Christianis in pueritia.* Multæ quippe laudis, ac dignitatis in Ecclesia Dei est a parentibus nunquam in fide suspectis, vel aliqua interdum hæresi pollutis, sed Catholicis, qui fidem suam vsq; in finem immaculatam seruauerint, traxisse originem. Vndè, & meritò aduersus Rufinum idem gloriatur dicens. Quantò magis ego Christianus de parentibus Christianis ortus, H & vexillum Crucis in mea fronte portans.] Quod iisdem etiam verbis in Præfatione in Iob iterum adducit. Eundem autem, tanquam humilitatis exemplar singularissimum idcirco cunctis exhibet ad imitandum Alphonsus Rodriquez, quòd clarissimo a. p. Tract. 3. cap. 31. de exer. perfect. sanguinis genere idem ortus, nullibi vnquam in suis scriptis eiusdem meminerit.

9 *Romam venisset.* Vt nimirum ad cunctarum Ecclesiarum Matrem, & doctrinarum omnium fontem. Cum eo verò commigrasse parentes non credit Victorius in Vita eiusdem. Ma-

A Maximè cùm ipsemet Hieronymus ad Eustochium Virginem oppositum videatur asserere, ibi. [Epist. 22.] Cùm ante annos plurimos domo, parentibus, sorore, cognatis, & quod his difficilius est, consuetudine lautioris cibi propter cœlorum me regna castrassem.] Nec insuper (idem Victorius addit) ad Barbarorum impetum euitandum eò illos accessisse suspicari quispiam potest, quoniam necdum Gothi in illas oras irruerant: propterea a parentibus Romam Hieronymum missum, non deductũ idem affirmat. At circumspectus nimis in verborum sensu omnium iudicio Victorius est: pluralem enim numerum singularis vice scriptoribus esse vsitatum optimè omnes norunt. B Sed quid incredulitatis continet, parentes eius tum opibus, tum religione florentissimos Romã, ad quam ex toto terrarũ Orbe homines assiduè confluunt, cũ filio adhuc puero, inde quamprimum recessuros semel in vita accessisse? Deniq; quod ex eiusdẽ ad Eustochium Epistola adducitur, non de accessu hoc Romam, sed Hierosolymam intelligendum esse, proximè sequentia verba testantur.

10 *Vbi primùm Christi vestem suscepit.* Baptismi idest Sacramentum. Accepta ex ipso Hieronymo metaphora est, vbi: [Epist. 58.] Ego, inquit, Christi vestem in Romana Vrbe suscipiens, C nunc Barbaro Syriæ limite teneor; primitus enim Baptizati vestem accipiebant, in cuius rei adhuc testimonium post aquæ intinctionẽ protinus Sacerdos dicit. [Ex Sacerdot. S. R. Eccl.] *Accipe vestem candidam, & immaculatam, quam perferas ante tribunal Domini nostri Iesu Christi, vt habeas vitam æternam.* Significat vestis eiusmodi innocentiæ puritatem. Capite. Post Baptismum, & capite. Accepisti. De eadem Ambrosius, libro de Sacramentis. Accepisti, inquit, post Baptismum vestimenta candida, vt esset indicium, quod exueris voluptatem peccatorum, & indueris casta innocentiæ velamina.] Vel dicatur ideo Baptismi Sacramentum D vestem esse, quia fides, quam sacri fontis vnda perfusi profitentur, vestis ea allegoricè fit, de qua Saluator in Euangelio. [Matt. 22.] *Quomodo huc intrasti non habens vestem nuptialem?* Vel quia Christum, qui vestis filiorum regis, & principum indumentum est, induant, de quo pariter dicitur. *Quicunq; in Christo Baptizati estis, Christum induistis.* [Gal. 3.] Et alibi. [Rom. 13.] *Induite vos Iesum Christum.*

Cæterùm non statim post suum in Vrbem ingressum sacri fontis vnda perfusum fuisse Hieronymum, illorum temporum a quamplurimis suggerit receptus vsus. Quo vel Christi ad idem Sacramentum expectare consueuerant ætatem, vt quoto vitæ suæ anno Baptizatus est, & ipsi aqua intingerentur: vel (quod deterius erat) ad obitum vsq; illud differebant, vt sic absq; macula post obitum reciperentur in cœlum. E (Tametsi aduersus posteriorem malum hunc vsum quàmplures tum Græcorum tum Latinorum Patrum, Basilij nimirum, Gregorij Nazianzeni, Gregorij Nysseni, & Ambrosij legãtur declamationes.) Sed & huic ipsi sententiæ de Baptismi ab eodem Hieronymo dilato Sacramento haud obscurè adstipulari Marianus Victorius in eius Vita videtur, dum eundem ante ipsammet sacri fontis ablutionem carnis labe pollutum perperam ex proprijs eius testimonijs comprobat, F virginitatemq; eidem propterea secundã non primam tribuit. Verùm opinioni huic in priori Recensione, Animaduersione vltima occurremus. Baptizatũ ergo eundẽ ego dicerem non nihil ante suum inde discessum, Christi cum anno trecentesimo quinquagesimo nono, ætatis verò suæ, vigesimo octauo. Ijs potissimùm epistolæ primę ad Heliodorum verbis fretus, quibus ait. Et hoc ego, non integris rate, vel mercibus, nec quasi ignarus fluctuum præmoneo, sed quasi nuper naufragio eiectus in litus doctus nauta timida nauigaturis voce denuncio] hæc ipse, quibus, ac dictione præsertim [nuper] nuperrimã æquè G in Baptismi Sacramento a Deo impartitam sibi gratiam significare, qua nimirum a sæculi, mundiq; fluctibus ereptus, in securæ stationis, seu Ecclesiæ litus eiectus est. Nec aliquẽ esse arbitror, qui eundem de sæculi periculis cunctos ibi admonentem non intelligat.

11 *Viris insignibus traditur instruendus.* Filijs non sufficit a parentibus, vel sanguine, vel virtute clarissimis, ad vitam postmodum gloriosè ducendam traxisse principium. Enimuerò optima educatio necessaria est. Res quidam efficax natura, sed potentior institutio est, quæ malam naturam corrigit, & vertit in bonam. H Quales nascantur liberi nulli in manu est; at, vt recta institutione euadant boni, nostræ potestatis est. Viris ideo insignibus traditur Hieronymus erudiendus, vt quemadmodum a pietate ducebat originem, ita non multò post effectus in nullo ab ea abhorrentes gigneret vberrimos. De vtroq; tàm patre, quàm filio dictum impletur. *Pater probus benè educat filios: animus autem eius filio sapiente letabitur.*

12 *Nam in Grammatica Donatum habuit præceptorem.* De eodem sępius ipsemet Hieronymus, ac præsertim sub Constantij anno vigesimo, Christi trecentesimo quinquagesimo septimo in Chronicis, & super Ecclesiastis

ptimum

A primùm ita scribit. Vnde, & Comicus ait; Nihil dictum, quod non sit dictum prius. Vnde, & præceptor meus Donatus, cùm hunc versiculum exponeret. Pereant, inquit, qui ante nos nostra dixerunt. Eundem fuisse, qui in Terentij Comœdias, ac Virgilium Commentarios edidit, testatur idem Epistola quinquagesima septima ad Pammachium. Puto quod puer legeris Aspri in Virgilium, & Sallustij Commentarios, Vulcatij in orationes Ciceronis, Victorini in dialogos eius, & Terentij Comœdias præceptoris mei Donati æquè in Virgilium, & aliorum in alios. Altero quoq; vsus est præceptore, a quo prima tum
B litterarum, tum fidei Christianæ rudimenta suscepit Orbilio nomine. De quo idem adversus Rufinum. (Lib. 3. cap. 7.) Memini me, inquit, puerum cursitasse per cellulas seruulorum, diem feriatum duxisse lusibus, & ad Orbilium sequientem de auiæ sinu tractum esse captiuum.

13 *In Rhetorica Victorinum.* Summo hic in honore apud Romanos fuit, ex quo viuens adhuc in foro Traiani statuam meruit. Eiusdem ingenij præstantiam Hieronymus in suo Virorum illustrium catalogo verbis huiusmodi exornauit. Victorinus natione Afer Romę sub Constátio Principe Rhetoricam docuit, & in extrema senectute, Christi se tradens fidei,
C scripsit aduersus Arrium libros dialectico more valde obscuros, qui ab eruditis modò intelliguntur, & Commentarios in Apostolum.

Num Victorinum præceptorem Hieronymus adhibuerit?

CONTROVERSIA II.

A Victorino Rhetoricem edoctum Hieronymum communis antiquorum admisit opinio, Cęterùm Victorius in Vita eiusdem, nec non Baronius Tomo quarto Annalium sub Christi anno trecentesimo sexagesimotertio,
D Liberij duodecimo, Iuliani verò secundo aduersus eandem reclamant: hac inprimis ducti ratione, quòd illum nequaquam præceptorem suum nominet, vti de Donato sæpius eundem meminisse contigit. Huic aliud etiam argumentum addunt, Iuliani nimirum Imperatoris tempore puerilem ipsummet egisse ætatem, Grāmaticæq; studio intentum fuisse, quod & ex proprio in Habacuc (Habac. c.) testimonio comprobant, vbi scribit. Dum adhuc essem puer, & in Grammaticæ ludo exercerer, omnesq; Vrbes victimarum sanguine pollurentur, ac subitò in ipso persecutionis ardore Iuliani nuntiatus esset interitus, eleganter vnus de Ethnicis. Quomodo (inquit) Christiani dicunt Deum suum esse patientem? E
nihil iracundius, nihil hoc furore præsentius: ne modico quidem spatio indignationem suam perferre potuit. Hæc ibi, ex quibus Victorino ex lege antea cathedra prohibito pręceptore vti eundem haud potuisse colligunt. Verùm a communi omnium sententia haud recedendum arbitror, cum potissimum hæc in contrarium allata non conuincant. Quod nanq; primò affertur a veritate alienum hinc deducitur, quòd nunquam, vel saltem minus sæpe Donatum suis ingerit scriptis Hieronymus, quòd æquè Victorinum non adijciat. Ex quo, & in Chronico: Victorinus, inquit rhetor, & Donatus præceptores mei. Et quamuis Victorius legat [præceptor meus] non F
[præceptores mei] quotquot tamen Hieronymi Vitam litteris primùm consignarunt, omnes legebant, [præceptores mei] quemadmodum tum in antiquis codicibus Lugduni anno Domini millesimo quingentesimo trigesimo impræssis, tum in recentioribus, Coloniæ nimirum anno millesimo sexcentesimo decimo sexto editis obseruare est. Tollitur pariter (Tom. 9.) quod subijcitur; quoniam eum Iulianus anno Domini trecentesimo sexagesimo secundo ex Theodoreto, Ammiano, Sozomeno, Baronio, ac alijs ferro necatus sit, & hoc ipso tantummodo anno Victorinus decreti a Iuliano, quo a docendo Christiani doctores prohibebantur promulgati vigore, cathedram ex D. Augustini testimonio (Lib. 8. Confess. c. 2. & 5.) reliquerit, haud impossibile, vel dubium, quin potius ex temporum ratione veritati consentaneum est, Hieronymum (qui supra anno Domini trecentesimo trigesimosecundo natus asseritur.) Victorino in rhetoricis præceptore vsum fuisse. Sed, & hoc G
ipsum ex eodem Baronio, qui ipsummet Hieronymum postremis annis, nimirum anno Christi trecentesimo quadragesimo secundo natum ait, deducitur: siquidem ab anno Domini trecentesimo quadragesimo secundo ad trecentesimū sexagesimū secundū decurrunt anni viginti, quo temporis interuallo Hieronymum rhetoricen audire potuisse indubitatissimum est. Quod verò se tunc idem Iuliani interitus tempore puerum Grammaticæ studio deditum scripserit, non vrget profectò ad eundem a Victorini disciplina submouendum. H
Enimuero qui figuratum eius loquendi modum attentè non obseruat in errorem facilè deducitur. Quandoquidem, & cum primos in Abdiam edidit Commentarios; tunc triginta annis natum se in Præfatione ad Pammachium testatur, & tamen se in ea etiam puerum fuisse declarat. Quid igitur (inquię) condemnamus in quibus pueri lusimus, Et

A paulò inferius. Infans eram; nec dum ſcribere noueram; titubabat manus: tremebant articuli. Qua ergo ratione puerum ſe hìc, & infantem ſcribit, cùm tamē tricenarius eſſet; eadem & Iuliani obitus tempore ſe puerum teſtatus eſt.

Verùm vt ſibi erratum nullatenus vnquam conſtare poſſe intelligatur, Baronij hic recenſenda obrectatio eſt, ex qua etiam demum totius difficultatis ſolutio patet. Sub Tom. 4. anno igitur Chriſti trecenteſimo ſexageſimo tertio præallegata Hieronymi verba [Dum adhuc eſſem puer, & in Grammaticæ ſtudio exercerer] diligentius examinans: Erudiebatur, B inquit, hoc tempore Hieronymus ſub Donato Grammatico, quem ſæpe ſuum magiſtrum appellat, non autem ſub Victorino, qui excultiori litteratura inſignior habitus deſiuit tunc publicè profiteri, cùm aduerſus Chriſtianos profeſſores idem Imperator apoſtata (vt diximus) promulgauit edictum. At ſub Tom. 4. anno trecenteſimo ſeptuageſimo ſecundo oppoſito omnino adhærens, hæc tradit. Verùm attende verba illa Hieronymi [Dum adhuc eſſem puer, & in Grammaticæ ludo exercerer] haud ita accipienda eſſe, quaſi tunc addiſceret rudimenta Grammatices; ſed quod eadem voce ſignificatur, in ipſa verſaretur arte lo- C quendi, atq; ſcribendi ſcientia, quæ ita ex ſententia Quintiliani, quòd multiplex, & varia ſit ac copioſa, viros quoq; faciat eſſe diſcipulos: hiſq; Sanctum Hieronymum non modò vſq; ad illum ætatis annum fuiſſe detentum, ſed Epiſt. 4. & 104. etiam (vt ipſe teſtatur) vſq; ad protectionem in eremum, dum ait. Poſt Quintiliani, Ciceronis, Frontonis, atq; Plinij perlecta volumi- Lib. 1. cōtra Pelag. & ad Gal. 2. na cœpiſſe hebraica addiſcere elementa. Sed & cùm dicat alibi ſe puerum in controuerſijs luſiſſe, planè declarat quid ſit, quod idem ait, ſe puerum obitus tempore Iuliani in ludo Grammatices exercuiſſe, cùm tamen aliarum ſcientiarum facultates minimè prætermiſiſſet: D Nam ipſe alio in loco, ab ipſis (inquit) incunabulis inter Grammaticos, & Rhetores, atq; Philoſophos detriti ſumus: vt intelligas, qui ſe Grammatices tradit imbutum diſciplinis, alijs ſimul facultatibus excultum fuiſſe: ac planè cognoſcas, haud tunc ſub ferula puerum, ſed adoleſcentem etiam inter philoſophos, verſatum eſſe. Hæc Baronius, in quibus, Iuliani primo obitus tempore Hieronymum adhuc ignoraſſe Rhetoricen planè teſtatur, demum eodem ipſo tempore, & Grammaticum, & Rhetorem, atq; Philoſophum fuiſſe commendat: quæ omnino inter ſe pugnare, n[ec] eſt cui non pateat. Igitur cùm Hieronymi ſub Victorino diſciplinę tempus, locus, per E ſonæ, & ab ipſis contradicentibus conceſſæ aſſertiones adſtipulentur: perinde, ac ad veritatis etiam comprobationem ſatis, ſuperq; explicatum eſt, non eſt, quod diutius immoremur.

COMMENTARIVS.

14 *Cumq; in Liberalibus, tam Græcè, quàm Latinè polleret.* Liberalibus adde doctrinis, vel artibus. Ars ſine epitheto malè audit, vt propterea bonas, & malas artes dicamus. Liberalis autem ideo Grammatica, Rhetorica, Dialectica, Geometria, & cęterę id genus artes F dicuntur, quòd hominē liberum deceant, ad diſtinctionē Mechanicarū, quæ labore potius corporis, quàm mentis comparantur. Et quidem manibus, corporiſq; labore victum quæritare illiberale quiddam habet, & ſeruile. Meminit de hoc a ſe in liberalibus ſcientijs adhibito ſtudio idem Hieronymus in Ezechielis quadrageſimum hiſce verbis. Dum eſſem Romæ puer, & in liberalibus ſtudijs erudirer. Porrò de progreſſu in ijſdem ſuper Epiſtolam ad Galatas verba faciens: Aliquoties (inquit) Gal. 2. cùm adoleſcentulus Romæ controuerſias declamarem, & ad vera certamina fictis militibus exercerer, currebam ad tribunalia iudicum, & diſertiſſimos Oratorū tanta inter ſe videbam G acerbitate contendere, vt omiſſis ſæpe negotijs in perpetuas contumelias verterentur, & ioculati ſe inuicem dente morderent. Hæc ipſe. Sed & Græci idiomatis comparatam ſibi hoc ipſo adoleſcentiæ, iuuentutiſq; tempore eruditionem ex eiuſdem ad Domnionem planè intelligimus teſtimonio, dum nimirū ſe Alexandri Aphrodiſæi commentarios in Ariſto- Ep. 51. telis philoſophiam Latinitati donaſſe fatetur. Deniq; hæc de eius in liberalibus diſciplinis ſtudio atq; peritia habet Victorius. Didicit autem Romæ non ſolum Latinas ac Gręcas pariter litteras, ſed nullum doctrinæ genus intactum reliquit. Porphirij εἰσαγωγὰς le- H git, Alexandri Commentarios vertit, Platonem, Ariſtotelem, demum Philoſophos omnes, omneſq; Poetas percurrit, quod ex eius operibus omni doctrinarum genere refertis compertiſſimum eſt: in Latino autem ab ipſis incunabulis inter Grammaticos, Rhetores, & Philoſophos detritus fuit: Rhetoricam ita didicit, vt adoleſcentulus controuerſias declamarit. Hucuſq; Victorius.

15 *Probatiſſimorum Monachorum factus imitator.* Idem ex Martyrologio Romano, & ſcriptis proprijs paſſim habetur. De quo etiā libro primo De Origine Ordinis noſtri ſatis diſputatum eſt. Nec eſt, quod impiè Eraſmus, Hie-

A Hieronymi ætate nec dum verè totum votorum Monachos professores fuisse contendat, quandoquidem præterquam quod & ratione, & authoritate conuincitur, iudicio etiam Sanctæ Matris Ecclesiæ damnatur. Quinam verò probatissimi hi Monachi fuerint, quos primùm imitatus est, & a quibus viuendi normam hausit, latè Epistola decimatertia ad Paulinum exprimit dicens. Nos autem habemus propositi nostri principes, Paulos, Antonios, Iulianos, Hilariones, & vt ad Scripturarum authoritatem redeam, noster princeps Helias, noster Helisæus, nostri duces filij Prophetarum, qui habitabant in agris, & solitudini-
B bus, & faciebant sibi tabernacula propè fluenta Iordanis. De his sunt, & illi filij Recab, qui vinum, & siceram non bibebant, qui morabantur in tentorijs, qui Dei per Hieremiam voce laudantur. Hæc Hieronymus, de cuius Monastica professione latius intra cap. nono.

16 *Per congruos Ecclesiasticos gradus.* Primùm enim in ministrorum Dei sortem a Religiosissimis viris Epiphanio Salaminæ Cypri, & Paulino Antiochiæ Episcopis adscriptus, Præsbyter deinde ab eodem Paulino factus, postremò cùm Romam Damasi Pontificis tempore venisset, ab eodem inter Sanctæ Romanæ Ecclesię Cardinales Præsbyteros relatus est.

C 17 *Ad Cardinalatus dignitatem conscendit.* Meritò Cardinalatus munus dignitas nuncupatur, cùm inter cæteras Ecclesię ad supremā, Pontificiam nimirum proximè accedat. Eius porrò sublimitas ex proprij muneris perfectione intelligitur. Enimuerò S. R. E. Cardinalium munus perfectius esse, quàm quorumcūq; Religiosorum ex eo facile declaratur, Quòd Religiosi ratione status ad perfectionem tantummodo tendere tenentur, & sibi consulunt. Cardinales verò non solum ad perfectionis metam anhelant, & sibi attendunt, sed Summo Pontifici assistunt, illiq; adhibentur ad regimen vniuersalis Ecclesiæ; peculiari insuper
D quadam ratione pro Christo eiusq; Ecclesia sanguinem profundere tenentur, de cuius vitæ generis perfectione Saluator in Euangelio
Ioan. 15 loquitur. Maiorem hac dilectionem nemo habet, vt animam suam, quis ponat pro amicis suis. Deniq; idipsum ex actu martyrij constat, qui perfectissimus est, maximæq; charitatis declarat perfectionem. Cęterùm Hieronymi Cardinalatui ex recentioribus Baronius Tomo quarto Annalium sub Christi anno trecentesimo septuagesimooctauo, ac Damasi duodecimo contradicit: similiter, & ante eum paulò supra commemoratus Erasmus, qui prior eundem Sanctissimum Virum ab eiusmodi Collegio segregare contendit. Verùm

oppositæ sententiæ, seu vt verius dicam, ipsimet veritati, Scriptorum omnium, cum antiquissimorum, cum veterum, ac postremæ tempestatis adstipulatur consensus. De hac ipsa difficultate latius paulò infra. E

18 *Nam annorum factus viginti nouem.* Circa rationem temporis nonnihil titubant Scriptores. Hic etenim annorum describitur Hieronymus viginti nouem: ab Equilino viginti ponitur: a Beluacensi verò Speculi Historialis libro decimosexto, cap. decimo octauo, quem sequuntur Ioannes Columna Historicus Romanus, Ioannes Andreas Doctor Bononiensis in libro, qui Hieronymiana dicitur, Turrecremata in quæstionibus super Euange- F
lia libro septimo cap. decimotertio, & ex recentioribus Ciaconus & alij, annis triginta nouem. Verùm communis in hoc omnium lapsus facilè dignoscitur, si primùm annus repetatur, quo supra natus idem Hieronymus asseritur, deinde si Pontificis promotoris nomen exprimatur. Annus igitur natalis eius iam trecentesimus trigesimus secundus supra enumeratus est: Promotoris verò Pontificis nomen, omnes vnanimi consensu (vno excepto Turrecremata, qui erroris Lupo huic loco, ac Equilino tribuit occasionem) Damasum fuisse affirmant. Hisce duobus additur tertio loco: Hieronymum videlicet, tūc G
a præfato Summo Pontifice Cardinalē creatum, cùm ad Romanum Concilium, vnà cum Sanctis Episcopis Paulino, & Epiphanio Tom.4. in principio an. 382.
ad ipsam Vrbem accessit. At huiusmodi aduentus annus trecentesimus octogesimus secundus sub initio hyemis a Baronio asseritur nulla idcirco ratione potuisse Romanam Hieronymi Ordinationē in annum a præfatis authoribus enumeratum referri, exactissima tēporum ratio demonstrat. Cùm igitur non antequam circa extremum anni trecentesimi octogesimi secundi in Vrbē Hieronymus aduenerit ex Baronij sententia (nonnihil enim H
nos ab eo inferius dissentire contiget) & nōnisi posteaquam Summo Pōtifici aliquamdiù in Concilij consultationibus inseruierit S. R. E. Presbyter fuerit ordinatus, annus consequenter Ordinationis eius proximè sequens habetur, trecentesimus nimirum octogesimustertius. Atq; ita ab anno trecētesimo trigesimosecūdo, quo iam natus assertus est, ad trecētesimū octogesimumtertium Romanæ ordinationis, annus illicò ætatis, quem tunc præcisè Hieronymus percurrebat consurget, quinquagesimus nimirum secūdus, vel quinquagesimus tertius. Quod si pro quinquagesimosecūdo vigesimumnonū, vel trigesimumnonū ex incuria Librarij posuerunt, Authores a culpa liberi

A 19 *A Liberio Sedis Apostolicæ Præsule.* Pro Liberio Damasum legendum esse paulò adhuc infra explicabitur. Nec multum refert, si in singulis proferendis circumstantijs, circa res potissimum a sæculis nostris longè remotissimas Scriptores interdum cœcutire contingat, dummodò in veritatis historia (quemadmodum in proposita Cardinalatus assertione est) omnes conueniant. Distantia etenim temporum tot, ac tanta inuoluit & perdit, vt eorum etiam paucula discernere, vel reperire difficilimum sit.

20 *Presbyter Ecclesiæ Romanæ.* Nunc iam indicatus error ex hoc vno optimè dignoscitur loco. Quî enim fieri potest, vt a Liberio
B planè adhuc Catholico Presbyter Hieronymus sit ordinatus, qui post annos fermè viginti a Paulino Antiochiæ Episcopo circa Christi Domini annum trecentesimum octogesimumprimum, Damasi verò decimũquartũ Presbyterio item insignitus traditur Epistolis sexagesima,& sexagesimaprima? Non vtiq; verum hoc esse potest. Et quidem tolerabilior lapsus, si Presbyteri loco, [Diaconus Ecclesiæ Romanæ] legeretur: non enim defuerunt, qui idipsum senserunt. Accedit, quod neq; temporum rationi, neq; insuper posteriori Antiochenæ Ordinationi tam apertè lec-
C tio eiusmodi repugnaret.

21 *Tituli Sanctæ Anastasiæ ordinatur.* Nõnulli ad S. Laurentij Martyris titulum promotum Hieronymum tradunt. Sed & hæc difficultas in propria de Cardinalatu eiusdem controuersia dissoluetur.

22 *Sed cum idem Apostolicus.* De lapsu Liberij Pontificis in Arrianam hæresim, quàm plura habentur fide digna testimonia. Ad historiæ veritatem pro comperto tenendum, Liberium ipsum, quòd primò Arrianæ perfidiæ virili fortitudine testitisset a Constantio Imperatore exilio damnatum fuisse: eiusq; loco Felicem Secundum ex consensu etiam
D Arrianorum (quòd speraret impia factio ad se eundem pertrahere) electum, cui item electioni vicissim consensit, & ipse Liberius. Cæterùm cum in omnibus catholicè Felix ageret, Constantiumq; propterea, & Valentem, ac Vrsacium hæreticos sacra communione priuasset, ipse quoq; Martyrio tandem sub die vigesimonono Iulij ex Martyrologio Romano coronatus asseritur. Liberius interim, dum ad Felicis perniciem totus Imperator incumbit, a Fortunatiano Acquileiensi Episcopo deprauatus Arrianis subscripsit. Quamobrem a Constantio reuocatus ab eisdem Arrianis triumphantium more Romæ exceptus est. Extat de hoc ipso apud Hieronymum in libro de Scriptoribus Ecclesiasticis huiusmodi testimo- E
niũ, Fortunatianus, natione Afer, Acquileiensis Episcopus imperante Constantino in Euangelia, titulis ordinaris, breui & rustico sermone scripsit Commentarios: & in hoc detestabilis, quòd Liberium Romanæ Vrbis Episcopum pro fide ad exilium pergentem primus sollicitauit, ac fregit, & ad subscriptionem hæreseos compulit: hæc ille. Quæ æquè in Chronico repetens. Liberius, inquit, tædio victus exilij in hæreticam prauitatem subscribens, Romam quasi victor intrauit. In quam sententiam Hilarius quoq; ad Constantium sermonem dirigens: Vertisti (ait) vsq; ad Romam bellum tuum, eripuisti illinc Episcopum: F
o te miserum, qui nescio, vtrum maiore impietate relegaueris, quàm remiseris. Deniq; & in libro de Vitis Summorum Pontificum legitur eundem Constantio consensisse, communicasseq; cum hæreticis, extra tamen secundum Baptisma. Quod nimirum,& si cum Arianis communicasset, non tamen Arianum fuisse factum per secundum Baptisma, quo solerent illi Catholicos ad se deficientes iterum Baptizare. Multos alios ad hanc eandem sententiam citat Henricus Grauius authores in Annotationibus super Hieronymi librum de Scriptoribus Ecclesiasticis, præsertim verò Ru-
finum libro decimo, capite vigesimoseptimo. G
Socratem libro secũdo, capite quadragesimo. Sozomenũ libro quarto,capite vigesimoquinto. Theodoretum libro quinto, capite nono. Et Epistolam Synodi Constantinopolitanæ apud præfationem Theodoreti libro quinto, cap. nono. Baronius verò in Annalibus Tomo quarto ad annũ Christi trecẽtesimũ sexagesimũ septimũ ab hæresi eundem abluere studens, ita concludit: Planè apparet (de Liberio loquens) maculam, quam olim exul Arrianorum ad tempus communione, & si non hæresis prauitate, contraxerat: posteriori illa confessione, tempore Concilij Ariminensis prorsus deletam, atq; omnino fuisse oblinione se- H
pultam. Sed quicquid sit, sub Pontificatus sui etiam extremum, Eustathium, Macedonianos, aliosq; hæreticos in communionem recepisse eius acta declarant. Tribuitur eius electio Christi anno trecentesimo quinquagesimo secundo, obitus verò trecentesimo sexagesimo septimo iuxta Baronij calculum.

23 *Post annos quatuor.* Tot siquidem cum nonnullis mensibus ab eius ordinatione numerantur ad Christi annum trecentesimum quinquagesimum septimum, quo Imperatoris decreto ab exilio idẽ ipse Liberius reuocatus Romam intrauit. Ex his, cum per id temporis interuallum Catholicus omnino Liberius vixerit,

A xerit, dictusq; Felix vnum tantùm annum, menses tres, ac totidem dies sedem tenuerit: Tres fermè annos eundem Liberium Romæ sedisse inconcussum euidenter intelligimus. Eodem tempore niuis miraculum in Exquilijs contigisse, eiusdemq; per somnium cœlestem intelligentiam meruisse, par est credere.

24 *In apostasiam versus*. Ita ex quibusdam Manuscriptis exemplaribus locus restituendus est: in impressis enim [in apostaticum versus] antea legebatur, quæ æquè lectio non dissonat, si [apostaticum] ad dogma referatur. Græcum autem vocabulum apostasis est, & rebel-
B lionem, seu defectionem significat. Ita autem definitur: Apostasis est temerarius a statu fidei, obedientiæ Ecclesiasticæ, vel Religionis recessus. Consequenter Apostata dicitur, qui benè operari iam cœperat, sed postea in deterius versus, malè agendo retrò abit. De hac ipsa Liberij apostasia quamuis multi ex paulò ante relatis meminerint, eandem tamen præ cæteris Rufinus præallegato loco breuiter ita perstringit: Liberius Vrbis Romę Episcopus Constantio viuente regressus est; Sed hoc, Vtrum quod acquieuerit voluntati suæ ad subscribendum, an ad populi Romani gratiam, a quo proficiscens fuerat exoratus indulserit, pro certo
C compertum non habeo. Hęc ipse. Numeratur subscriptionis huiusce Christi annus (vt dictum est) trecentesimus quinquagesimus septimus.

25 *Arriano dogmati consensisset*, quo nimirum Filius in diuinis Personis creatura Dei asseritur, & consubstantialis Patri negatur. Eiusmodi enim Arrij dogma fuit. Cęterùm, quomodo, quoue impulsu perfidiæ huic Libe-
Lib. 4. cap. 14. rius aliàs Sanctissimus subscripserit, ex Sozomeno, qui rem ipsam satis apertè explicat, accipe. Haud (inquit ipse) longo tempore post, Imperator Roma Sirmium reuersus, rogatu Legatorum, quos Episcopi Occidētis ad ipsum miserant, Liberium Beroea reuocauit, atq;
D præsentibus Legatis Episcoporum Orientis, & quibusdam Sacerdotibus, qui erant fortè in exercitu in vnum coactis, compellere eum tentauit fateri, Filium Patri non esse consubstantialem. Instabant porrò, & Imperatorem ad hanc rem inuitabant Basilius, Eustathius, & Eleusius, qui apud eum authoritate, & gratia plurimum poterant: hiq; id temporis, cùm decreta de Paulo Samosateno, & Photino Sirmiano: quin etiam formulam fidei in Ecclesię Antiochenæ consecratione editam in vnum libellum congessissent, causa conficta, nimirum quòd quidam simulatione huius verbi, Consubstantialis, hæresim priuatè stabilire molirentur, conantur vt Liberius, & Athana-
E sius quoq; (alter tamēn ab Alexandrino) Alexander, Seuerianus, & Crescens, qui in Africa Sacerdotij munere fungerentur, huic consentiant. Consentiunt itidem Vrsatius, Germinus Episcopus Sirmij, Valens Mursorum Episcopus, & quotquot Orientis Episcopi ibi forte aderant. Vicissim autem confessionis fidei formulam a Liberio abduxerunt, quæ illis, qui Filium Patri non substantia, & cæteris omnibus rebus similem asseuerarent, interdixit Ecclesia. Nam cùm Eudoxius, & cęteri cum eo Antiochiæ hæresis Arrianæ fautores Epistolam Osij nacti fuissent, rumorem dissiparunt, Liberium quoq; verbum consubstantiale reie-
F cisse, asseruisseq; filium Patri dissimilem esse. Vbi verò hæ res Legatis Episcoporum Occidentis hoc pacto successere, Imperator dat Liberio potestatem Romam reuertendi; atq; Episcopi Sirmij congregati scribunt litteras Felici tum Romanæ Ecclesiæ Antistiti, & Clero eiusdē Ecclesię vti Liberium recipiant) Ita Sozomenus.

26 *Multiq; se ob metum persecutionis quæ a Constantio excitabatur, absconderent*. Deięuit intantùm Constantij Imperatoris ira in Catholicos omnes, vt aliquandiù Iuliano successore peior habitus sit: siquidē persecutionis
G nullū genus extitit, quod in Sāctos potissimum Patres non exercuerit. De his idem Hieronymus aduersus Luciferianos scribit: Pericli- Tom. 2. in dialog. aduers. Lucif. tabatur nauicula Apostolorum, vrgebant venti, fluctibus latera tundebantur, nihil iam superat spei. Dominus excitatur, imperat Matt. 8. tempestati, bestia moritur (Constantius videlicet) tranquillitas redit: Manifestius dicam; omnes Episcopi, qui de proprijs sedibus fuerant exterminati, per indulgentiam noui Principis ad Ecclesias redeunt. Tunc triumphatorem suum Athanasium AEgiptus excepit] Hæc ille. Ex quibus, & persecutionis acerbitas, & fidei Catholicæ tunc imminens discri-
H men haud obscurè declaratur. Cęterum de tempore, quo hæc ipsa concitata est, breuiter subiungamus. Dato igitur de Liberij redditu in Romanam sedem rescripto, Romam is concito cursu pergens, eandem (sicut tradit Hieronymus) ingressus est. At cū Catholicos in ea omnes, quòd adeo turpiter eidem Imperatori, Arrianisq; consensisset, a se subalienatos, & Felici omnino deditos expertus fuisset; Instarentq; propterea Imperatoris pro Liberij restitutione conscriptæ Magistratibus Epistolæ, inde totius persecutionis exordium: dum nimirum pro Liberio aduersus Catholicos Imperatoris Ministri, & pro Felice contra Liberium Catholici omnes ad Romanæ Ecclesię Præsulatum incumberent. Tunc planè con-

A tigit, quod in Commentario de Romanis Pon-
tificibus scribitur, videlicet. Ab eodem die
(quo nempe Liberius in Vrbem ingressus est)
fuit persecutio maxima in Clero, ita vt intra
Ecclesiam Præsbyteri, & Clerici plures neca-
rentur, & martyrio coronarentur. Et infra.
Persecutio magna fuit in Vrbe Roma, ita vt
Clerici, & Sacerdotes neq; in Ecclesiam, neq;
in balnea baberent introitum. Hæc de perse-
cutionis tempore Constantij in Catholicos,
a cuius etiam ministris, & ipse Felix Pontifex
martyrio tunc temporis affectus est.

27 *Iste iuxta sermonem Propheticum opposuit
se murum pro domo Israel.* Ab Ezechielis pro-
B phetia, capite decimotertio dictum desumi-
tur. Multis igitur ob iam enarratæ persecu-
tionis terrorem se occultantibus, non abscon-
dit se Hieronymus: quinimo tota libertate se
prodens, hostibus pro Ecclesiæ defensione mu-
rus, & propugnaculum occurrit. Per muros,
licet quidquid forte, ac validum est, aliquan-
Ezec. 26. do significetur, Vnde Dominus ad Ezechielem:
Et dissipabunt muros Tyri, & destruēt turres eius:
frequenter tamen sapientes quoq; viri ijsdem
accipiuntur, de quibus ad Isaiam quadragesi-
monono dicitur: *Ecce super manus meas de-
pinxi muros tuos, & in conspectu meo sunt semper.*
Hi profectò sunt, qui circa Hierusalem con-
structi, defendunt eam ab hæreticis.

28 *Vt staret in prælio in die Domini.* Dies
C Domini, in quo Ecclesiæ Sanctæ Doctores in
prælio stare præcipiuntur, dies iræ est; quan-
do nimirum ipsemet Deus peccantibus irasci-
tur, & ad emendationem flagella adhibet, &
Amos. 5. correptiones. Et de hoc alibi dicitur: *Væ de-
siderantibus diem Domini.* Stetit ita in prælio
Num. 16. in die olim indignationis Domini Aaron, quan
do contra ignem Israelis populum deuoran-
tem occurrit, & stetit medius, & opposuit mu-
rum pro salute populi. Stetit sæpius, & Moy-
ses, quando eiusdem iræ vltioniq; obuiam fa-
Exod. 32. ctus, audiuit. *Dimitte me, & percutiam popu-
Hier. 15. lum istum.* Stetit cum eo, & Samuel, de qui-
bus Dominus per Hieremiam dixit. *Si stete-
rit Moyses, & Samuel contra me, non est anima
D mea ad populum istum.* Stetit deniq; & Hie-
ronymus, quando ex hominum culpis Ecclesiā
idem Dominus hæreticorum incursionibus
aggitari permittens, aduersus illos ascendit:
nulli eorum quantumcunq; sublimi cessit: cùm
nunquam se inflexit, sed ipsa collabentia suf-
fulsit: quando deniq; pro Ecclesię munimine;
non tantùm vti murum terrenum, vel lapide-
um (qui & rubigine violatur, & imbrium cæ-
sione deperit) aduersus impia se dogmata op-
posuit: sed in murum quoq; æneū (qui vetu-
state fit fortior) aduersus Reges, & Principes,
ac mundi Potestates fortiter dimicando se E
extulit.

29 *Nam licet afficeretur iniurijs, terroribusq́;
pulsaretur, nunquam tamen hæreticis acquieuit.*
Hieronymi virtus, & animi constantia quanta
fuerit hinc potissimum declaratur, quòd nec
iniuriarum grauitate, nec terrorum acerbitate
tantillum deprimi, vel infringi aliquando po-
tuerit. Imo tanto fidei zelo accensus in castra
processit, vt non expectasse hostium congres-
sus, sed prouocasse ex proprijs eiusdem ver-
bis constet. Breuiter (inquit) respondebo In Proœ.
nunquam me hæreticis pepercisse, sed omni aduer.
studio egisse, vt hostes Ecclesiæ mei quoq; ho- Pelag.
stes fierent. Et alibi. Elegisti me ad insectan- Ep. 75.
dum, qui omnia contra Ecclesiam dogmata
reprehendo, & publica voce condemno. De F
iniurijs autem sibi illatis, sæpius in suis tracta-
tibus, & infra capite septimo, & decimoquar-
to, & in Sophoniæ tertium. Tribue (inquit)
nobis Iesu Christe expressis, & afflictis, & re-
pulsis in isto sæculo, vt nos recipias, & ponas
in gloriam. Confundatur quod superbit, ces-
sent sibila, venena torpeant, confusio eius pro-
ficiat in gloriam.] Idem de minis, ac terrori-
bus in Proemio aduersus Pelagianos repetit
dicens: Qui minas, iniuriam, paupertatemq́;
ferre non possumus, quomodo flammas Babi-
lonis vincemus? Quod bellum seruauit, pax
ficta non auferat. Nolo timore perfidiam di- G
scere, cùm veram fidem meę Christus reli-
querit voluntati.] Et alibi. Itaq; licet Sinon
incendia iactet, nunquam meum. Christo
iuuante silebit eloquium. Etiam præcisa lin-
gua balbutiet.]

30 *Imo secundum datam sibi sapientiam elo-
quij sui sagittas emittens dissipabat eos.* Sapien-
tem virum, quem fide cataphractum hostes,
siue Principes, siue Reges, mundiq; aliæ quæ-
uis supremæ Potestates adoriuntur, tantùm
abest, vt deijciant, quòd eędem protinus in
ipso congressus exordio succumbant dissipen-
turq; . Nec immeritò veræ sapientiæ verba H
sagittæ nomine recensentur, Enimuero quem
admodum sagittæ ab arcu emissæ huc atq;
illuc volitantes prosternūt, quæ vulnerant, sic
illa ex Scripturæ sacrę ad corda inimicorum
directa desolantur, quæ feriunt. Vnde, & Da-
uid in Psalmo. *Arcum suum tetendit, & pa-* Psal. 7.
*rauit illum, & in eo parauit vasa mortis, sagit-
tas suas ardentibus effecit.* Et iterum. *Sagittæ* Psal. 119.
potentis acutæ, cum carbonibus desolatorijs.

31 *Et diuinarum sententiarū fulgura multi
plicans conturbabat illos.* Fulgur & corruscatio
dicitur ignis splendens in nubibus præcipuè
cùm tonat. Fulmen verò est spiritus igneus
eximia violentia a nube ceù telum iaculatus,
celer-

A celerimeq; terram petens. In sacra scriptura vt plurimùm pro fulmine fulgur accipitur: quem loquendi morem, & hìc author secutus est. Sunt autem sententiæ diuinarum scripturarum fulgura, quia splendorē habent doc-

rò, Felicis suam ipsius sedem occupantis æmulatione dum nimirum pro eius repetione, sui oblitus adeo ignominiosè ab Arrianis implorat auxilium, ex quo cædes (vt dictum est) & carceres, & flagella, & exilia in Catholi- B

A mo late prosequitur. Qui deniq; ad cęterorum distinctionē, S. R. Ecclesiæ Cardinales nunc appellantur. Quęstio de posteriori Cardinalis sensu intelligitur, non de priori. Antequam vero secundo loco propositum in medium afferatur, hoc Lectorem monuisse sat sit, Erasmum nimirum in ijs, quæ ad Grammaticen faciunt satis quidem versatum, sed superiorum scientiarum, ac Sacrarum inprimis Scripturarum omnino ignarum, inter cætera, quæ aduersus Ecclesiasticas traditiones, cæremonias, atq; omnem penitus religionem protulit, hoc quoq; fuisse temerè ausum affirmare. Non fuisse videlicet Hieronymum Presby B terum Cardinalem, quòd & eius ætate eiusmodi nomen non pateret, & res ipsa noua, non autem priscum institutum. Tribus (inquiēs) verbis dixi nomen Cardinalis fuisse ignotum ætate Hieronymi. Certè hoc Cardinalis genus non erat. Nec Hypodiaconi, nec Archidiaconi nomen non extat in Apostolicis litteris, quemadmodum, nec Archiepiscopi] Hæc ipse. Cæterum Baronius alio diuersoq; omnino processit instituto, satisq; comprobare sententiam arbitratus est, si ex aduerso attollentia se argumenta e medio tolleret, quod re ipsa sæpius præallegato loco aggressus est. Pluribus agetur a nobis seorsim de eiusdem C solutionibus, capite nimirum decimoquarto, ne præsenti quæstione plurima complecti studentes, vel minus attentè eadem inspiceremus vel Lectoris fortè memoriam confunderemus.

1 Oppugnare igitur coniectura hæc inprimis quæstionis titulum videtur, quòd simplicem se frequenter idem Hieronymus presbyterum, nunquam autem Cardinalem, vel Romanum Presbyterum nominat, aut subscribit. Et reuera cùm alia is longè minoris momenti de se ipso passim scriptis prodat, vtiq; hoc ipsum etiam, si veritati fuisset omnino consonum silentio minime preterijsset.

2 Sed neq; oppositum sentientes inter se D conueniunt. Quandoquidem aliqui ad titulum S. Anastasiæ, nonnulli ad Sancti Laurentij martyris: Quidam à Liberio, alij à Damaso Summis Pontificibus Presbyterum Cardinalem creatum asserunt. Cæterùm tantam affirmantium dissensionem ambiguam penitus reddere opinionem, nemo est, qui non videat.

3 Additur, de eiusdem Hieronymi Antiochiæ facta à Paulino ordinatione euidenter constare in Epistola sexagesima, & sequenti.

4 Deniq; in capite Sancta Romana Ecclesia, distinctione decimaquinta, dum Sanctorū quorundam Patrum opera recensentur. Sāctus Basilius, Ioannes Chrysostomus, & alij honorum suorum aptis titulis introducuntur, Sāctus verò Hieronymus simplici Presbyteratus E tantùm sine addito exprimitur: haud igitur ex his S. R. E. Presbyterum Cardinalē fuisse, satis manifestò liquet. Exaduerso veritatē ipsam communi ferè omnium consensu corroboratā insurgere & rationibus, & authoritatibus ostendetur inferius. Sit itaq; ad eiusdem elucidationem.

PROPOSITIO I.

Sanctæ Romanæ Ecclesiæ dignitas Cardinalitia antiquissima est. Est propositio ex diametro Erasmi opinioni atq; Caluini libro Institutionis (seu verius destructionis) Chris- F tianæ fidei opposita. Nititur autem hæc his, quæ singulis annis ex Breuiario Romano in natalitio S. Cleti Pontificis die recitantur, videlicet. Is ex præcepto Principis Apostolorum in Vrbe viginti quinq; Presbyteros ordinauit. Cæterùm Presbyterorum nomine S. R. E. Cardinales accipiendos esse, præterquam quod Damasus, vel alius sub eius nomine in Vitis Pontificum, Anastasius Bibliothecarius, Ptolomęus a Luca, & alij pro compertissimo habent, idipsum ratione etiam cōprobatu, quoniam in Ordinationis Pontificię serie (de qua propositione sequenti) Presbyteri, & Diaconi Episcopis præponuntur, quod G profectò obseruare non esset, nisi æquè Cardinales & ijdem fuissent, eorumq; Vitæ ratio dignitate tunc temporis etiam Episcopis præstitisset. Extat ad hoc idē ex Concilij quoq; Romani Canone primo altera huic similis deducta coniectura. Dicitur namq; ibi: Syluester igitur Episcopus Vrbis Romæ congregauit Fratres Compresbyteros, & Coepiscopos, vel Diaconos suos ciues Romanos. Vbi Præsbyteri Episcopis præponuntur. Item in Concilio Nicęno, Præsbyteri illi duo, qui pro eodem Syluestro interfuerunt, ante omnes fermè Episcopos subscripti leguntur. Deniq; per Presbyteros atq; Diaconos, Cardinales acci- H piendos esse propositione sequenti expressè patebit.

2 Hyginius pręterea nominis huius primus, octauus post Petrum in serie Pontifex, in vno quoq; Titulo, seu Parętia plures Presbyteros esse decreuit, cum numero Christifidelium crescente, vnus quemadmodum ante non sufficeret. Ita præfatus Damasus in eiusmodi Summorum Pontificum Vitis, quæ deniq; verba Anastasius examinans, hæc adnotauit. Hic clerum composuit, & distribuit gradus: Hinc prodijt prima Cardinalium institutio, vt is presbyter Cardinalis, seu principalis diceretur, qui cæteris in eodem Titulo superior

exisste-

A existebat. Satis enim constat aliquot annis post Hyginum, etiam ante B. Syluestri tempora, Cardinalis nomen in Ecclesia Romana vsurpari coepisse, quod nonnisi ex Hyginij Papæ instituto oriri potuit: cũ antea eo nomine opos non esset, quod singuli Presbyteri singulis Titolis sine aliorum consortio præsiderent.] hæc ipse.

3 Huc etiam pertinet, quod in Romana Synodo sub S. Syluestro coacta, cui & Magnus Constantinus Imperator interfuit anno Christi trecentesimo vigesimoquarto, legitur, videlicet. Presbyter autem Cardinalis, nonB nisi quadragintaquatuor testibus, Diaconus autem Cardinalis, aliàs Cardinarius constitutus Vrbis Romæ nisi triginta sex non condẽnabitur, quæ etiã Gratianus in Decretis trãsferens sub eadem generis forma retulit. Præsul non damnetur nisi septuaginta duobus testibus. Presbyter autem Cardinalis nisi quadraginta quatuor testibus non deponatur. Diaconus autem Cardinalis Vrbis Romæ, nisi viginti octo testibus non condemnabitur. Quod item decretum S. Thomas secunda secundæ, quæst. septoagesima, articulo secundo arg. tertio allegat. De numero prętereà Diaconorũ, Parochiarum, & Cardinalium Vrbis C Romæ in eodem Concilio hæc Canone sexto decernuntur. Et vt Diaconi non essent plures per Parochiarum examen nisi duo, & Cardinales Vrbis Romæ septem.]

4 Addantur verba capitis septimi supracitatæ Synodi, videlicet. Ira quoq; Syluester clara voce dicebat ad Episcopos, qui ducenti octoginta quatuor in ea Synodo præsentes erant, vt a Subdiacono vsq; ad Lectorem, omnes subditi essent Diacono Cardinali Vrbis Romæ in Ecclesia eidem honorem repręsentantes.] Habetur item ex D. Gregorio libro secundo, Epistola quinquagesima secunda, & vigesimaquinta Cardinalis Sacerdos, D cui palij vsus concessus, Episcopus esse non desiuit.

Lib. 21. Antropologiæ. 5 Sed & Volaterranus refert in Ecclesia Cathedrali Aretina schedulam quandam extare antiquissimam, quæ donationem Zenobij cuiusdam Romani Senatoris continens, eiusmodi subscriptione signatur. Et ego Ioannes S. R. E. Diaconus Cardinalis ex parte Damasi Pontificis laudo & confirmo.]

6 Tuentur postremò hanc eãdem propositionem communiter omnes, præcipuè commemoratus modò Volaterranus libro vigesimosecundo Antropologiæ; Albertus Pius Carporum Comes in Postilla ad Erasmi Epistolam; Cornelius Schultingius in Quæstione de Cardinalatu S. Hieronymi, ad Hieronymianam Confessionem; & Remundos Rufus E iurium doctor in doctissima sua defensione pro Pontifice Maximo, Cardinalibus, Episcopis totoq; Ordine sacro in Carolum Molinæum. Vbi & tria, munus nimirum, originem nominis, & insignia Cardinalium diligenter explicans hæc scriptis prosequitur: Munus quidem ipsum ortu suo æquale est Presbyterio, & Diaconatui, quod intelleximus iam dudum ex Ignatio, qui vixit Apostolorum tempor bus, in Epistola ad Trallianos. Quid est, inquit, Presbyteriũ, nisi institutio Sancta Consiliarij, & confessoris Episcopi? Quid Diaconi nisi imitatores Christi ministrantes Episcopo? Istud autem est munus Cardinalis, quod nemo negarit, & Molinæus ipse fatetur. Concilium item Carthaginẽse quartũ Canone vigesimoquinto, quod est in Gratiani distinctione nonagesimaquinta transcriptum. Episcopus (inquit) in Ecclesia in consessu Presbyterorum sublimior sedeat, intra domum verò collegam Presbyterorũ se esse, cognoscat. Et hæc quidem de munere. De nomine verò ista comperta habemus ex Augustino libro primo, de Baptismo cõtra Donatistas, capite sexto; Vbi Augustinus Cardinales Donatistarũ vocat grãdioris partis Presbyteros, quę pars Carthagine erat, eiusq; Episcopos ille Primianus G (Carthaginensem enim sępenumero intelleximus Afrorum Primatum, Primatem esse, vt vulgò dici solet) Ex Augustino igitur discimus Cardinales Presbyteros, vel Diaconos, non omnium quidem Episcoporum, sed primę & maioris Sedis. Distinguebãtur ergo magnitudine Episcoporum suorum, Presbyteri isti, ab aliis aliorum Episcoporum; genere quidem omnes Presbyteri, Consiliarij, Confessores Episcopi, & commune munus istud omnium: At non omnes Cardinales, vt nec omnes maiores Episcopi. Cardinalis enim nil nisi Presbyter erit, vel Diaconus primarum sedium, præsertim primates primatũ. H Et ante Augustinum nomen istud fuisse ex Concilio Romano a Syluestro circiter annũ trecentesimum vigesimumquintum habito intelligitur, capite sexto. Diaconi (ait) Cardinales Vrbis Romæ fuut septem. Non est itaq; nouum, & recens Cardinaliũ vocabulum; vt iam millesimã centesimam ætatem ab Augustino, qui illa scripsit, superet, & a Syluestro millesimã ducentesimã.] Hæc Remundus, apud quem & multa alia, eruditissima quidem, atq; acuratissima de vi nominis atq; Cardinalium insignibus leguntur. De eodẽ argumento liber Antonij Scappi Iuris Consulti Bononiẽsis extat Gregorio decimoquarto dedicatus.

F Pau-

A Paulus quoq; Borgasius Feltrensis, Episcopus Nemosiensis in tractatu de Irregularitatibus,& impedimentis Ordinū, Officiorum,& Beneficiorum Ecclesiasticorum, parte sexta, De origine Cardinalium prolixè varias diuersorum commemorat opiniones, vbi primum ortum Cardinalium refert ad tempora Pontiani Papæ, qui floruit anno Domini ducentesimo trigesimo septimo, & fuit decimusnonus in ordine post Petrum, vel ad Marcelli Papæ ætatem, qui fuit trigesimus primus post Petrum, & vixit anno Domini ducentesimo nonagesimoquarto. Sed fallitur Paulus, quia non authores, sed amplificatores eiusmodi Ti- B tulorum fuerunt dicti Pontifices, quemadmodum Damasus, & Platina testantur.

Polidorus Virgilius de Inuentoribus rerum lib. 4. cap. 9. ad Euaristum, seu Eucharistum, natione Græcum, a patre Bethlemita Bethlemiten cognominatum, qui floruit anno Domini centesimo duodecimo primam Cardinalium originem refert. De eadem Guido Archidiaconus in Commentarijs in sextum iuris Pontificij librum,& Franciscus Zabarella Cardinalis: quorum omnium testimonijs atq; authoritatibus, quàm inepta,& falsa Erasmi, Caluini, & aliorum opinio sit, qua Hieronymi ætate, ne nomen quidem Cardinalis auditum C fuisse iactant, satis perspectum est. Quod si adhuc hoc verùm esset, ad quid per inanem logomachiam de verborum apicibus litigandum, cùm de ipsa re liquidissimè constet?

PROPOSITIO II.

Minus sępe antiquis temporibus personas Cardinalatꝰ dignitate donatas cōsueuit Ecclesia Cardinales appellare. Habetur ex illis comperta propositio, quæ passim in Breuiario Romano leguntur. Enimuerò quoties Summorum Pontificum in eo ordinationes enumerantur, toties Cardinalis nomen supprimitur, D etiam si indubitatissimum sit, quàmplures ad eiusmodi dignitatem ipsosmet assumpsisse. Ordinationes verò ab illis habitæ hac verborum forma recenseri solent. Fecit. N. ordinationes duas, quibus creauit presbyteros decem, Diaconos sex, Episcopos per diuersa loca vndecim; Vbi & Presbyterorum appellatione S. R. E. Sacerdotes Cardinales: Diaconorum verò S. itidem R. E. Cardinales haud Sacerdotes designari ex ipsa ordinationis serie, in qua Episcopis præponuntur, quemadmodum propositione superiori constitit, nemini dubium est.

2 Sed,& idem ex officio S. Laurentij Martyris auspicari licet, in quo ne verbum quidem de Cardinalatu eius, etiãsi pro certo haben- E dum sit fuisse eundem S. R. E. Cardinalem diaconum, siue quod Summo Pontifici celebranti ministraret, siue quod Ecclesiæ Thesaurarij munere fungeretur. Defferebatur autem officiosa eiusmodi Prouincia solis Cardinalibus.

3 Manifestius hoc ipsum ex Tomo primo capite septimo Conciliorum, in quo & hæc adamussim leguntur, habetur; nimirum: Syxtus (tertium eius nominis intellige) Episcopus Vrbis Romæ conuocauit vniuersam Synodum Episcoporum, & Presbyterorum Romanorū, Clerosq; in Basilicam Constantinianam, & ibi sedens cum Episcopis, Cleroq; de omni Vrbe F Roma astante. Sedentibus itaq; octoginta vno Episcopis, & quadraginta octo Presbyteris,& sex Diaconibus, cum alijs, quæ ibidē sequuntur: quibus per Presbyteros Cardinales sacerdotes, per Diaconos verò, Cardinales æquè non Sacerdotes euidenter indicari, neminē arbitror esse, qui nō videat. Sed, & hoc ipsum ex sequentibus ibidem perspicuū habetur, cū nō longè post multa subdatur. Ordinauit aūt vniuersa Synodus,& elegit de suo ordine tres Episcopos, Castum, Felicem, & Abundium, & tres Presbyteros Vrbis Romæ, Archidamū, Petrum, & Demetrium, & duos Diaconos ciues Romanos, Lollianum, & Leonem, & mi- G sit eos Hierosolymam. Prosequitur item Concilij eiusdem Scriba, vel compilator cœptam iam narrationem, & capite octauo: Subscripserunt (inquit) omnes in eius damnationem Episcopi numero septuaginta sex, & duo Diaconi Cardinales Romani, & tres Presbyteri, & tres Episcopi, qui directi fuerant, concluserunt subscribentes in eius damnationem. Tamquam igitur in clarissima luce versatur, quos paulò superius simplices Diaconi commemorati sunt, eosdem & Cardinales non multò post fuisse nuncupatos.

PROPOSITIO III.

H Ieronymi tempestate rubeis pileo, ac vestibus S. R. E. Cardinales non vtebantur. Manifestum ex Ecclesiasticis historijs assertū habetur, in quibus de vetorumq; concessionibus constat. Innocentius enim quartus, anno Christi millesimo ducentesimo quadragesimoquarto in Concilio generali Lugdunensi, in Vigilia Natiuitatis Domini, creatis duodecim Cardinalibus iuris eminentissimis, concessit eisdem purpurę vsum, & pilei rubei insigne. Platina in Vita eiusdem,& referunt Chronistæ, Cassanus in Catalogo Gloriæ mundi, conclusione quarta,& Marcus Antonius

A tonius Marsilius de Columna, in tractatu de redditibu Ecclesiasticis, cap. decimotertio, numero trigesimosexto. Vltimo verò loco. Paulus secundus eisdem Cardinalibus concessit vsum purpuræ in birreto, vt per eundem Platinam in Vita eiusdem, & præfatum Marcum Antonium Columnam loco citato, certis promittitur. Et quamuis eiusmodi purpuræ vsus, siue in vestibus, siue in pileo ante præfatorum Pontificum tempora prohiberetur, permittereturq; ijs tantùm Cardinalibus, qui vltrà mare Legationibus perfuncti fuissent, quorum, & insignia, vestes rubeas fuisse, palafrenum album, & calcaria deaurata tradunt
B Hostiēsis, capite antiqua. de priuilegio, quod est Innocentij IV. & Antonius de Butrio ibidem: sic tamen deinceps omnes eiusmodi decuit vestium colore colonestari, quo & eorundem vitæ propositum perspicuè omnibus demonstraretur. Nec enim ad splendoris decorem, vel admirationis excitationem, sed ad sanguinis effusionem, ad quam se peculiari quadam ratione pro Christo atq; Ecclesia obstringunt præsignandam, vestium vsus, & color donatus est: quo nimirum illis semper votum, quod spondent, coloris eiusdem purpurei symbolo ante oculos versaretur. De quo & in Cæremoniali Sanctæ Romanæ Ecclesiæ (cum nimirùm illis nuper
C creatis Summus Pontifex galerum imponit) sub hac verborum forma, videlicet. *Ad Laudem Omnipotentis Dei, & Sanctæ Sedis Apostolicæ ornamentum, accipe galerum rubrum, insigne singulare dignitatis Cardinalatus, per quod designatur, quod vsq; ad mortem, & sanguinis effusionem inclusiuè, pro exaltatione Sanctæ Fidei, pace, & quiete populi Christiani, augmento, & statu Sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ te intrepidum exhibere debeas. In nomine Patris ✠ & Filij, & Spiritus sancti. Amen.* Hucusq; Cæremoniale. Quamuis ergo Plurimū decoris, ac pulchritudinis indumentum præseferat, hoc tamen illi accidit, vt propterea id
D posteriore loco, ratio autem ipsius coloris inprimis habeatur.

PROPOSITIO IV.

Hieronymus simplex primùm fuit Presbyter ordinatus. Non vehementer in propositionis huius comprobatione elaborandum, cùm vnanimi omnium consensu affirmetur, desumaturq; ex Vita eiusdem, quam singulis annis in eius die festo legit Ecclesia. Extant de hac ad Presbyteratum ordinatione Antiochena, Epistolæ sexagesima, & sexagesimaprima apud eūdem Hieronymum Tomo secundo: factamq; anno ætatis eius trigesimo astruit Marianus Victorius in Vita: antequā nimirum Romam ad Damasum Pontificem cum Paulino, & Epiphanio proficisceretur. E
Ar de huiusmet ordinationis tēpore exactius alibi.

PROPOSITIO V.

FVit, & postmodum Hieronymus Presbyter Romanus creatus. Testimonio Adonis viri Sanctissimi, qui claruit anno Domini millesimo septuagesimotertio, roboratur assertū: in Martyrologio enim, quod edidit: Hieronymus (inquit) vestē Christi puer Romæ suscepit, ibi litteris Græcis, ac Latinis apprimè eruditus est. Postquā autē omnium mun- F
danarum studium litterarum adeptus est, probatissimorum quoq; Monachorum habitum, factumq; imitatus est, Romanæ Ecclesiæ postmodum Presbyter ordinatus. Hęc Ado, quæ pariter recipit, atq; recenset Aloysius Lippomanus Tomo quarto. Idem in Breuiario fratrum Prædicatorum posteaquam ab Apocryphis ex decreto Iulij tertij Salmanticę expurgatum est, ad Clementis vsq, octaui recognitionem perlectum est: videlicet: Hieronymus ingenti doctrina, ac Sanctitate celebris Romā reuocatur, ac Presbyter efficitur. Nec est, G
quod quispiam de simplici Presbyteri ordinatione dictum hoc suspicetur. Enimuero iam supra propositione quarta, de pręcedenti ordinatione Antiochena ad eiusmodi Presbyteratum constitit.

2 Firmatur præterea idipsum, roboraturq; ex his, quos Damasus Hieronymo scribens titulos vsurpauit, videlicet. Damasus Fratri, & Compresbytero Hieronymo.] De quibus in calce eiusdem Epistolæ. Pero ergo (inquit) per fratrem, & Compresbyterum nostrum Bonifacium, vt Iubeat Fraternitas tua rei huius nobis aperire vestigia.] Si itaq; Damasi Compresbyter, & Frater Hieronymus, consequens etiam est, vt ex numero Presbyterorum Romanorum is quoq; foret, cum ille æquè antequam ad Summum Pontificatū promoueretur ex eisdem esset. Sed, & Bonifacius in ipsa Epistola Compresbyter memoratus Romanus & ipse Presbyter ex Vita propria conuincitur, cum post Zosimum sedem eandem obtinuerit. Confirmatur idem ex Epistolæ Concilij Africani ad eundem Bonifacium primum Vrbis Romæ Episcopum verbis: Quoniam Domino placuit, vt de his, quæ nobiscum egerūt, Sanctificatus noster Coepiscopus Faustinus, & Compresbyteri Philippus, & Asellus] quos Compresbyteros Concilium appellat, paulò supe- Tom 9. Epist 52. H

A superius Presbyteros Romanos ordinatos, di-
ctoq; Concilio pro Bonifacio pręfuisse constat.
Nullos prætereà, quauis dignitare, aut hono-
re fulgentes viros Summus Pontifex, præter
S R. E. Cardinales vocare fratres consueuit,
quippe qui, vt Augustinus de Ancona libro,
de potestate Ecclesiæ tradit, apud eundem se
habeant, sicut Apstoli ad Christum, qui eos-
dem in Euangelio Fratres nominauit, illis ver-
Matt. 28. bis: *Ite, nuntiate Fratribus meis:* Et alibi sub
Psal. 21. Personaeiusdem Dauid in Psalmo: *Narrabo
nomen tuum Fratribus meis:* eo igitur dignita-
tis gradu vt insignitus esset Hieronymus, di-
cendum est, qui eiusmodi honoris titulo res-
B ponderet. Certè, & impræsentiarum vsq; ;
cùm idem Summus Pontifex, aliquos ad eius-
modi dignitatem promouet, hac verborum
forma vtitur dicens: *Estote Fratres mei, &
Principes mundi.* Sed reclamabit quispiam,
Damasi ipsam minimè esse Epistolam, quem-
admodum neq; illi alteram adiacentem Hie-
ronymi: Communi namq; scriptorum iudicio
vtraq; tãquam spuria, & suppositia in Tomum
nonum coniecta est. Non diuertamus nunc
a proposito, cum præsertim de illis in Recen-
tionibus agendum sit, authorumq; eorum esse,
quos proprij tituli præseferunt pariter osten-
dendum.

C 3 Deniq; aduersus Iulianum Pelagij secta-
Lib. 1. cõtra Ep. Pelag. ad Bonif. pp torem Augustinus Hieronymum testem indu-
cens: Nec Sanctum (inquit) Hieronymum,
quia Presbyter fuit, contemnendum putes]
Cæterùm Presbyteri nomine Romanum ibi
Presbyterum esse accipiendum suadetur ex
his, quæ ipsemet Iulianus Orthodoxę Ecclesię
impingere nixus est: Zosimum nimirum Pa-
pam, virum Sanctissimum, totumq; Romanũ
Clerum præuaricatum fuisse, quos & multis
alijs calumnijs exagitans, satis ostendit, non
toti Clero, Presbyterisq; omnibus indistinctè,
sed Romanis tantum derogasse. Vt propte-
rea optimo iure Augustinus Hieronymum nõ
D contemnendum ab eodem Iuliano asseruerit,
etiamsi omnibus perspicuum foret fuisse eun-
Cap. 20. dem Præsbyterum, Romanum videlicet. De
hoc alibi. Tempus verò huiusce Ordinationis
trecẽtesimus octogesim⁹ quart⁹ Christi annus
conuenienter accipitur, quo nimirum, & totus
in Romanæ Ecclesiæ negotijs ipsemet Hiero-
nymus versabatur. De hoc item supra, & ple-
nius in sequentibus.

PROPOSITIO VI.

PResbyter Romanus, siue Romanæ Eccle-
siæ, & S. R. E. Cardinalis in sensu non
differunt. Perspecta satis propositio habetur
ex his, quæ propositione prima, atq; secunda E
explicata sunt. Confirmatur rursus tamen
ex Concilijs sub Siricio nec non Gregorio ma-
gno habitis. Enimuero omnes, qui illis inter-
fuere Cardinales, Cardinalis nomẽ in subscrip-
tionibus suppressisse leguntur. Vt etiam prop-
terea hac verborum forma singuli vsi sint, vi-
delicet. Ego Ludouicus S.R.E. Presbyter Ti-
tulo Sancti Laurentij me subscripsi] similiter
& Cardinales Diaconi. Ego. N. S R.E. Dia-
conus Titulo S.N. me subscripsi] nec vnquam
in eiusmodi subsignationibus Cardinalis ali-
cuius fit mentio. Imo in Concilio Nicæno
duo illi Cardinales, qui eidem pro Syluestro
præfuerunt, non aliter subscripsisse ex eiusdem F
Actis habetur, nimirum: Victor, & Vincentius
Præsbyteri Vrbis Romæ pro Venerabili viro
Papa, & Episcopo S. Syluestro subscripsimus
ita credentes, sicut supra scriptum est. Huius-
met argumenti aliud in Liberij Actis capite
secundo legitur testimonium, quod vtiq; Ba-
ronius vsurpans Tomo quarto Annalium sub
Christi anno trecentesimo sexagesimo septi-
mo ita retulit. Nolite *(scribentis Liberij verba
sunt)* timere, quoniam ecce fratrem, & Pres-
byterum Damasum, cuius testimonium vos
mihi perhibetis &c.] Portò Damasum a Fe-
lice ante Presbyterum Cardinalem ordinatum
constat ex Marcellino, de Schismate Vrsicini. G
Postremò Hieronymi verba in tertium Isaiæ
caput, a Gratiano æquè decimasexta, quæstio-
ne prima relata, ad hoc idem sunt. hæc namq;
ibi idem Hieronymus litterarum monumentis
consignauit. Ecclesia habet Senatum, cœtum
Presbyterorum: Senatum quoq; Romani ha-
bent, cuius consilio cuncta agebant, & nos ha-
bemus Senatum nostrum, cœtum Præsbytero-
rum, quæ communiter de Collegio S. R. E.
Cardinalium dicta intelliguntur: Cum, & eis-
dem Constantinus Magnus authoritatem Se-
natorum concesserit, ex capite Constantinus,
distinctione nonagesima sexta, vbi, & idem ita
decernit. Viris etiam diuersi ordinis Reueren- H
dissimis Clericis S.R.E. seruientibus illud cul-
men singularis potentiæ, & præexcellentiæ ha
bere sancimus, cuius amplissimus noster Se-
natus videtur gloria adornari.]

PROPOSITIO VII.

FVit Hieronymus S. R. E. Presbyter Cardi-
nalis ordinatus. Confirmatur inprimis
propositio vniuersali fermè Scriptorum omniũ
consensu, mox rationibus ab authoritate ac-
ceptis. Triplici autem ordine studiosi, fau-
toresq; authores distinguntur. In prima se-
rie coæui eidem Hieronymo numerantur,

in

A in secunda veteres; In tertia recentiores. Ex primis Cyrillum Hierosolymorum Episcopum Sancto viro necessitudine coniunctissimũ profert Alphonsus Ciaconus. Porrò Cyrilli eiusdem testimonium huiusmodi est. Hieronymus dum in Romana adhuc Vrbe esset, oris Papæ Damasi, & Sacræ Bibliothecæ scrutator, diuinorum disertor voluminum: dum per triennium continuò charus, acceptusq; populis veneraretur, omniumq; iudicio Pontificatu dignus decerneretur, ordinatusq; a præfato Papa Presbyter Cardinalis fuisset, quidam ex Clericorum, Monachorumq; ordinibus pro petulantia, ingluuieq; discursan-
B tes ad effugandum de Vrbe eundem Hieronymum, qui vtrorumq; scribens vitia, eos reprehenderat, insidias parauerunt.] Hucusq; Cyrillus apud Hieronymum, in Vita eiusdē, quam perperam sub incerto authore editam affirmat idem Ciaconus. Sanctus etiam Petronius Episcopus Bononiensis, qui circa Domini annum quadringētesimũ quadragesimũ floruit, idipsum in tractatu Apophtegmatum Selectorum Sanctorum Patrum, qui Manuscriptus extat hisce testatur. Hieronymus (inquiens) vir in omni doctrinarum genere absolutissimus S. R. E. Presbyter Cardinalis, cùm ab æmulis suis accusaretur ex volumini-
C bus Origenis innumera in sua transtulisse opera, dixit. Laus, quæ debet Origeni afferri, maxima est, & cum illum in meis operibus imitatus sum, illum imitari proposui, quem nobis, & omnibus prudentibus placere minimè vereor.] Hæc ipsæ. Quibus, & S. Augustini verba, Sermone vigesimo quinto ad Eremitas adstipulantur, quibus ait. Legimus Sanctum Patrem Hieronymum Cardinalem fuisse in Ecclesia S. Laurentij Martyris.] Quamquam igitur verum sit, tria hæc sub nomine eiusmodi Patrum pro sua opinione, quęstione propria De Cardinalatu S. Hieronymi Ciaconum afferre testimonia; non tamen illius ego senten-
D tiæ sum, vt propria eorum, ab eisdemq; verè dimanata contendam. Enimuerò quod ad primo loco allatum attinet, Cyrillum Hierosolymorum Episcopum, ante ipsummet Hieronymum longè diem clausisse extremum ex Hieronymi libro de Scriptoribus Ecclesiasticis constat; Neq; de Petronij præallegato opere apud quempiam, Gennadiumq; præsertim mentio habetur, vt iure propterea optimo pro incerto incognitoq; illud censendum sit. Doctorum postremò Louaniensium, aliorumq; doctissimorum virorum sententia, Sermonum eiusmodi liber a germanis Augustini scriptis reijcitur. Igitur nisi sub eiusmodi Patrum nomine testimonia in medium prolata vim ha-
bent, valeant saltem vt antiquissima, a vetustissimisq; monumentis cōsignata Scriptoribus. E
Quis etenim vnquam in Augustini atq; Hieronymi manuscriptis toto orbe diffusis exēplaribus Recentioris cuiuspiam immixta scripta suspicetur?

Porrò in secundæ atq; tertiæ classis recensendis authoribus diligens adeo idem Ciaconus mea sententia fuit, vt ad eiusdem studium, cuiuscunq; alterius laborem superuacaneũ arbitror. Gratias itaq; eidem quod multo nos sudore prohibuit agentes, hic propria texnimus verba, quibus scribit. Ad alios mediæ classis authores accedamus, qui inter vetustissimos, & recentiores medij collocantur. Inter F
hos primus se se offert Ioannes Kelde Parisiensis Theologus, qui vixit anno Christi millesimo ducentesimo, in eo libro, quem de Vitis Sanctorum inscripsit, Beati Hieronymi meminit in hæc verba. Hieronymus sub sex Pontificibus fuit Romę, & Cardinalis in Ecclesia S. Laurentij. Vnde cum Romanos reprehenderet de Auaritia, derisus ab eis, Roma egressus est cum Paula, & Eustochio, quas in fide erudierat. Item Vincentius Beluacensis Ordinis Prædicatorũ vir insignis, qui floruit anno Christi millesimo ducentesimo quadragesimo quarto, lib. decimosexto Speculi historialis, capite decimo octauo. Diuum Hieronymum G
cùm ætatis trigintanouem esset Presbyterum Cardinalem Romæ ordinatum asserit. Idem quoq; affirmat Ioannes de Columna historicus Romanus Ordinis Prædicatorum, & Archiepiscopus Messanensis, qui vixit anno Christi millesimo trecentesimo. Sub Theodosij (inquit) Imperio, multi viri claruerunt insignes, & imprimis B. Hieronymus, qui ex Dalmatiæ partibus filius Eusebij fuit, qui Romam veniens ibi Baptizatus est, & paulo post anno ætatis suę trigesimo nono Presbyter Cardinalis est creatus. Ioannes item Andreas Bononiensis Iure consultus, qui vixit anno Christi millesimo trecentesimo, vrgenti deuotione H
(vt ipse fatetur) edidit librum, quem inscripsit, Hieronymianum opus, qui liber in Bibliotheca asseruatur Vaticana, vbi namq; legitur. Hieronymus cum esset annorum triginta nouem Cardinalis Presbyter ordinatus est ad Titulum S. Anastasiæ. Ioannes item Turrecremata Ordinis Prædicatorum Cardinalis Sabinensis, qui floruit anno Christi millesimo quadringentesimo quadragesimo in quęstionibus, quas super Euangelia totius anni disputauit, & in Summa Ecclesiæ, Libro primo, capite octogesimo tertio; Latissimè probat S. Hieronymum Presbyterum Cardinalem S. Anastasię a Liberio Papa fuisse creatũ, diluitq;

A ſingulas obiectiones, quæ ab aliquibus in contrarium afferuntur. Author etiam Sequentię, quæ in miſſa ipſius S. Doctoris in Eccleſia canitur, quam puto antiquiorem eſſe, quàm debeat in numero Authorum mediæ claſſis adſcribi, eam effert ſententiam. Cardinalis (inquit) poſt effectus ad orientem profectus eſt abiecto onere.] In lectionibus item Vitæ ipſius, quæ leguntur, & dicuntur decerptæ ex Auguſtino, Damaſo, Gregorio, Gelaſio idem habetur: Hieronymum fuiſſe Romæ Presbyterum Cardinalem. Et ne moleſti procedamus de Authoribus mediæ claſſis, hucuſq; ſatis.

B Veniamus ad Recẽtiores, quos in extrema claſſe collocauimus, quorum primus occurrit Ioannes Nauclerus Præpoſitus Tubigenſis, qui vixit anno Chriſti milleſimo quingenteſimo in ſecundo ſuæ Chronologię libro, Generatione decimaquinta. Hieronymũ Doctorem Sanctiſſimum, Romanæ Eccleſiæ Presbyterum Cardinalem profitetur. Philippus itẽ Bergomenſis Ordinis Eremitarũ S. Auguſtini, qui vixit anno Chriſti milleſimo quadringenteſimo nonageſimotertio in nono Libro Supplementi Chronicorum, eiuſdem eſt cum ſuperioribus ſententiæ. Conſentit Marcus Antonius Sabellicus libro nono Aeneadis ſep-
C timæ, Presbyterum Cardinalem Romæ Hieronymum nominatum. Andreas item Barbatia Syculus, patria Meſſanenſis inſignis Iure Conſultus, in Tractatu de præſtantia Cardinalium quæſtione prima, communem fore ait opinionem Hieronymum fuiſſe Presbyterũ Cardinalem; ſcripſit autem illum tractatum ad Beſſarionem Nicenum S. R. E. Presbyterum Cardinalem Tuſculanum, tunc Bononiæ Legatum, anno Chriſti milleſimo quadringẽteſimo ſeptuageſimo, Philippus præterea Probus non ignobilis, nec contemnendus author in Sexto Decretalium, Tractatu de Hæreticis, capite: Per hoc. in ſententiam aliorum
D deſcendit. Claudius a Rota Doctor Theologus Ordinis Prædicatorum in Vita ipſius Hieronymi ſubſcribit ſententiæ etiam ſuperiorum. Laurentius item Maſſorilus Fulginas in Hymno Sancto Hieronymo dicato ſic canit.

Hunc tantum aſpiciens generoſi Paſtor ouilis
Fulgere Cardineo fecit honore virum

Hæc Ciaconus de vtriuſq; claſſis Authoribus, quibus ſi placet, Pauli Borgaſi Summi Chroniſtæ, Doctiſſimiq; viri adde teſtimonium, loco enim ſupra propoſitione prima allegato, Hieronymum Cardinalem Presbyterum nominare non veretur. Ad idẽ Cornelij Schultingij in Dedicatoria primę partis Hieronymianę cõfeſſionis, Gregorio XIII. E
Summo Pontifici, & in propria De Cardinalatu S. Hieronymi quæſtione aſſertio eſt, qua & eundem Presbyterum Cardinalem affirmat & tuetur. Deniq; Alphõſi Vuillegæ, nopertimi atq; probatiſſimi authoris in libro de Vitis Sanctorum conſenſus accedit. Hieronymi nanq; in eo vitam deſcribens, reuera Cardinalitij honore inſignitum eundem contendit. Sed de his ſatis.

Argumentis deinde ab authoritate ductis ipſamet propoſita aſſertio vim acquirit; quòd inprimis Cardinales a cardine dicantur. Vnde & Summus Pontifex creatis ijſdem in publico Conſiſtorio, hiſce eoſdem alloquitur: F
Vos ſucceſſores Apoſtolorum circa thronum ſedebitis: Vos Senatores Vrbis, & Regum ſimiles, eritis veri mundi Cardinales, ſuper quos Militantis oſtium Eccleſiæ voluendum, ac regendũ eſt. Idipſum habetur ex Anacleto vigeſimaſecunda diſtinctione. *Sancta Romana Eccleſia* circa finẽ. Vbi Cardinales cardines oſtij Sãctæ Eccleſiæ dicuntur: quia ſicuti oſtium regitur Cardinibus, ita Eccleſia Cardinalibus. Cæterùm hoſce Orbis Cardines Hieronymus ab ipſa Eccleſia ſingulis annis in eius die Feſto illuſtrare aſſeritur in Hymno ad Nocturnũ, carminibus hiſce, videlicet:

Ex Cærẽ. S.R.E.

Illuſtrat Orbis Cardines G
Diuinus iſte Lucifer

Ex illorum igitur collegio fuiſſe, cenſendus.

Fuiſſe præterea Hieronymum Presbyterũ Cardinalem inde conijcitur, quòd Auditoratus Generalis Sanctæ Eccleſiæ munere is fungeretur. Habeturq; de hoc ipſo proprium eiuſdem teſtimonium Epiſtola vndecima ad Ageruchiam, quo ita teſtatur: Ante annos plurimos, cùm in chartis Eccleſiaſticis iuuarem Damaſum Romanæ Vrbis Epiſcopum, Et Orientis atq; Occidentis Synodicis conſultationibus reſponderem.] Et re vera Summo Pontifici non ſeruire, ſed eundem in partem H
Eccleſiaſticæ Gubernationis Opera, atq; conſilio iuuare; decernere inſuper de his, quæ ſunt fidei, quid credendum, quidue non credendum, adeo vt ipſamet circa Synodicas Conſultationes decreta, tum Orientalis, tum Occidentalis Eccleſia, vti Spiritus ſancti oracula excipiat, teneat, ac veneretur ſimplicis Sacerdotis non eſſe munera, ſed præſtantiſſimi Cardinalis, neminem arbitror eſſe, qui non videat.

Sed, & firmiſſimum aliud ſubminiſtrant nobis argumentum propria eiuſdem verba ad Aſellam Virginem, quibus ait: Antequam domum S. Paulæ noſſem totius in me Vrbis ſtudia conſonabant, omnium penè iudicio di-

Epiſt. 59.

A gnus Summo Sacerdotio decernebar.] Si igitur in ipsa Vrbe, Pontificio totus subiectus oneri Hieronymus (vt dictum est) Pontificatu dignissimus, in Damasiq; locum post eiusdem è vita discessum subrogandus acclamatur, vtiq; etiam Presbyterum tunc Cardinalem illum fuisse necessario cōsequitur, cum nemo præsertim ea ætate ad Pontificatum assumeretur, qui Cardinalis, siuè Presbyter, siuè Diaconus antea Romanus non fuisset initiatus. Manifesto sanè hoc declaratur exemplo: quandoquidē sex successiuè Pontifices ante Damasum, videlicet, Marcellus, Melchiades, Syluester, Marcus, Iulius, Liberius, & octo post eun-
B dem, Siricius nimirum, Anastasius, Innocentius, Zosimus, Bonifacius, Celestinus, Sixtus, & Leo Magnus, Cardinales omnes antea, siuè Presbyteri, siuè Diaconi, Petri deinceps Cathedram tenuerunt.

Addatur S. item Augustini testimonium ex eiusdem Epistola, apud Hieronymum nonagesimaseptima a Gratiano in decretis, capite Quamquam, secunda, quęstione prima receptum, atq; in hæc verba relatum. Quamquam secundum vocabula, quæ vsus obtinuit Episcopatus sit Præsbyterio maior, Augustinus tamē Hieronymo minor est. Vbi Glossa Hieronymum fuisse Cardinalem testatur. Idipsum
C sensit author Glossæ finalis, capite Placet decimasexta, quæstione prima. Adstipulatur insuper Ioannes Cardinalis Turrecremanta, in Summa Ecclesiæ libro septimo capite octogesimotertio super allatum caput: Quamquā, Episcopatus sit Presbyterio maior, scilicet Ordine, Augustinus tamē Hieronymo minor est, administratione scilicet, & dignitate, quoniam Hieronymus Presbyter Cardinalis fuit, & omnis Presbyter Cardinalis maior est quolibet Episcopo non Cardinali, vt quidam dicunt, & refert Vgo in Glossa:] hęc dictus Turrecremata. Addit Ciaconus. Episcopi nomen, Ordinis potius, & officij esse, quàm dignitatis, licet
D vtrunq; conceernat: Cardinalis verò dignitatis tantum insigne, non Ordinis. Vnde, & Summus Pontifex cum Ordinem vult exprimere Episcopum se nominat, cum verò dignitatem, Papam, vel Summum Pontificem, quòd ea dignitate cunctis emineat, & vniuersa ei pareat Ecclesiastica potestas, propterea Hieronymum Augustino fuisse maiorem dignitate. Porrò Cardinalium dignitas supra Episcopalem ex eo haurienda mihi videtur, quòd Episcopi ad alicuius Ecclesiæ peculiaris administrationem assumuntur, Cardinales verò Summo assistunt Pontifici, illiq; adhibentur ad regimen vniuersalis Ecclesiæ. Arctiori insuper Episcopis vinculo obstringuntur ad sanguinē, vitamq; ipsam pro Christo eiusq; Ecclesia profundendam, quòd æquè vinculum purpureo illo colore, quo vtuntur aptissimè declaratur. Et re vera, quò cæteris ipsi capiti, hoc est Sūmo Pontifici proximius hærent, eò & in vinculo arctius Episcopis obstringuntur, etiāsi vtriq; pro ouibus animam ponere teneantur. E

Hac ipsa fermè ratione Augustinus de Ancona, author millesimi trecentesimi in sua Summa De potestate Ecclesiæ vtitur. Cardinales (inquiens) Et Episcopi habent se, sicut excedentia, & excessa: quia in dilectione Dei videntur Cardinales perfectiorem tenere statū, quàm Episcopi. Cardinales quippe repræsentāt statum Episcoporum assistentiū Christo, & contemplationi vacantium: Vnde sicut Seraphim ardentes interpretantur, qui assistētes Deo vicmiores sunt incensi charitate Dei: ita Cardinales statum assistentium repræsentantes dicuntur esse ardentes in Dei charitate. Episcopi vero, qui statum Apostolorum repræsentant, vt missorum per Orbem ad prædicandum, curam animarum habentes in charitate proximi, dicuntur omnes alios præcellere, & alios ad ipsam inflammare. Sicut ergo dilectiò Dei est perfectior dilectione proximi, ita status Cardinalium, qui ordinatur ad dilectionem Dei perfectior est statu Episcoporum, ordinato ad proximi dilectionem.] Ita Augustinus. F G

Deniq; non video quid Hieronymi Presbyteratui Cardinalitio obstet, cum præsertim Damasus Pontifex in eundem potuerit illum conferre: voluisse insuper: proindeq; contulisse omnis ratio suadeat. Et quidem non potuisse, neminem sanæ mentis arbitror esse, qui affirmet: enimuero nunquam tam exhausta authoritas Pontificia fuit, quominus & in nouos Titulos Ecclesias erigere, & pro mortuis Cardinalibus alios præstantes viros subrogare non posset. Nec noluisse, suspicari potest, qui mutuam, atq; parem inter vtrunq; beneuolentiam spectat. Damasus, vt ex proprijs eiusdem Epistolis ad ipsummet Hieronymum directis, centesimaq; inprimis, vigesimaquarta, & centesima quadragesimaquarta constat; Hieronymum vnicè diligebat, mitamq; eius eruditionem, atq; ab eodem elucubrata opuscula super Croesi diuitias æstimabat. Eius in omnibus causis, & grauissimis Ecclesiæ negotijs decidendis, Epistolisq; sacris scribendis, insuper in ipsis scripturis explicandis consilio, & opera assiduè vtebatur. Propria eidem ingenij monumenta credebat: Habebatq; eum apud se, vti Petrus Apostolorum Princeps Paulum Apostolum. Hieronymus vicissim Damasum omni veneratione H

atq;

A atq; obseruantia prosequebatur. Ad eius nu-
tũ plurimos Ecclesiastici operis tractatus edi-
dit, de quibus, & sigillatim infra capite sexto.
Deniq; officijs alter in alterum ita certabat,
vt vterum cedendum esset, non facilè cogni-
tu foret. Igitur, quis hoc vnũ Damasi officiũ
Hieronymo ad Cardinalatum defuisse credat?
Creasse profectò illum Presbyterũ Cardinalẽ
pro compertissimo habendũ; aliter non tanto-
pere illum dilexisse, vti explicatũ est, dicendũ.

PROPOSITIO VIII.

A Damaso Summo Pontifice Cardinalis
B S. R. E. Presbyter Sanctæ Anastasiæ
Titulo ordinatus Hieronymus est. Commu-
ni penè scriptorum consensu propositio reci-
pitur, quæ & coniecturis, rationibusq; modò
supra allatis firmatur. Solus Turrecremata
loco iã prænotato circa ipsum promotorẽ er-
roris cæteris tribuit occasionem, cùm eundem
Hieronymum a Liberio creatum Cardinalem
scripsit. Verùm de hoc supra in textus expla-
natione. Nec illud consideratione dignum
est, quod nonnulli eum ipsum Titulo Sanctæ
Anastasiæ, aliqui verò S. Laurentij Martyris
cohonestatum asserant: potest enim vtrunq;
fuisse, vt nimirum ad vnum primùm, ad alte-
C rum deinde successiuè promoueretur: de quo
passim exẽpla. Quod si quis a Liberio Hierony
mum Cardinalitio affectum contenderet, id
quidem de Diaconatu, non Presbyteratu, con-
cedendum foret: Enimuero post multos annos
a Liberij obitu, de eiusdem Antiochena ad sim
plicem Presbyteratum ordinatione constar, de
qua & supra propositione quarta dictum est.
Cardinalitio Diaconatu Hieronymum dona-
tum, nonnullos sensisse ex Antonio Scappo,
libro de birreto rubeo, Responsione octaua,
numero trigesimo octauo, & trigesimo nono
accepi. Porrò, qui ita contenderet ad Roma-
num etiam Concilium eundem Hieronymum
D cum Paulino, & Epiphanio, non ob Ecclesia-
sticas tantùm quorundam aliorum Episcopo-
rum venisse controuersias, sed ad proprij mu-
neris partes obeundas, atq; ex officio tamquã
Cardinalem accessisse, ęquũ esset vt assereret.
Quod illius itidem probari potest testimonio.
Deniq; (inquit ipse in Epitaphio Marcellæ)
cùm, & me Romam cum Sanctis Pontificibus
Paulino, & Epiphanio Ecclesiastica traxisset
necessitas] Cæterum altera opinio, vt dictum
est, communior, probabiliorq; censetur,

Superest tandem, vt oppositas initio con-
trouersiæ allatas rationes explodamus. Et qui-
dem Erasmi falsæ opinioni Albertus Pius hisce
occurrit. Tribus, siuè pluribus verbis nihil re-
fert dixisse Cardinalis nomen fuisse ignotum E
ætate Hieronymi, cùm paucula nonnunquam
plus noceant multis. Non parũ autẽ (Erasmũ
enim alloquitur) detrahebas Cardinalitię digni
tati, asserẽs rẽ esse nouiciã, nec priscũ institutũ,
quod tum falsũ, & si nõ nomen. Ecclesia enim
tum prisca, tũ Euangelica semper suos habuit
Senatores quod est videre, tum in ueteri Tes-
tamẽto, tũ in Apostolorũ Actis. Pariter, &
Patriarchas, siue Archiepiscopos, quod proba-
tur ex Ioanne Euangelista, qui cunctis Asiæ
Ecclesiæ præfuit. Titi quoq; Cretæ Hiero-
nymus etiam meminit, Archiepiscopi, & Ar-
chidiaconi.] hæc Albertus. Primo igitur
loco adductæ rationi quid respondendum ex F
propositionibus secunda, & sexta iam patet.
Honoris præterea, seu Tituli, ac dignitatis,
cum Cardinalis nomen propositione prima,
& septima assertum sit (Primatium nimirum
atq; præcipuum inter cæteros Presbyteros,
vel Diaconos significans) nulla omnino ra-
tione decuit Hieronymum Cardinalem se
aliquando appellare, vel subscribere: quem-
admodum neq; hac nostra tempestate, quem-
piam in subscriptionibus Titulos, quibus deco
ratur, exprimere consueuisse animaduertimus.
Sequenti item rationi respondetur propositio-
ne octaua. Quod verò de Ordinatione Antio-
chena subditur, Hieronymi Cardinalitio non G
contradicit; multos enim, quàmplurimosq;
legimus aliàs Sacerdotes ordinatos, ad Car-
dinalatũ assumptos. Nec quod vltimo loco ad-
ducitur, vrget, quandoquidem iam satis supra
propositione secunda explicatum est, nõ fuisse
tunc in vsu eiusmodi Cardinalis nomen: Imo
nec sub Gregorio Magno, qui centum post
annos a Gelasio sedit, frequẽtari cœpisse pro-
positione sexta comprobatum est. Quod si
rem attentius perscrutari voluerimus, non om-
ninò verum fuisse, singulos in ipso capite [San-
cta Romana Ecclesia] propriorum graduũ Ti-
tulis authores introductos comperiemus. Siqui
dem Sedulius atq; Orosius Presbyteri in eo H
minimè appellantur, & tamen Presbiteros fuis-
se, perspicuum est. Cùm ergo simplices ibi
Sacerdotes Presbyteri Titulo haud decorẽtur,
sed Hieronymo tantùm deferatur, retorquen-
da potius ratio est, necessarioq; concludendũ,
Gelasium eodem in loco Presbyteri nomine
gradum maiorem simplici Presbyterio signi-
ficasse, maximè cum Presbyteri Romani, &
Cardinalis nomina ex propositione sexta in sẽ-
su non differant. Hæc pro nunc de Cardina-
latu S. Hieronymi attulisse sat sit. Plenius ite-
rum de eodem in sequentibus, capite nimi-
rum decimo quarto, in quo & singulis Baro-
nij obiectionibus occurretur.

A qui-

A *A quibus beneficijs, persecutionibusq; affectus sit.* Cap. II.

Vnc 1 quadam matrona Paula nomine 2 nobilis genere 3 sed nobilior sanctitate, 4 videns Beatum Hieronymum in defensione fidei admodum viriliter laborantem 5 auxilium ei cœpit impendere, ac de suis facultatibus ministrare, 6 cuius deuotionem, & meritum vir prudentissimus intuens, 7 frequenter eam, & Eustochium eius filiam in suis commemorauit tractatibus: 8 curans etiam eas imbuere diuinarũ scientia scripturarũ 9 Nam & affectuosis Paulam consolatus est scriptis, 10 de filiarum suarum, Blesillæ scilicet, 11 & Paulinæ obitu consternatam: 12 Vnde quidam pseudo clerici, ac Monachi, quorum scribens vitam reprehenderat, occasione delatrandi accepta, 13 eum infamia subnotare miserimè homines conabantur. 14 Et quia ipsi vitijs subiacebant carnalibus, 15 ad excusandas excusa-
B *tiones in peccatis idipsum Hieronymo imponebant. 16 Vt ergo vidit Hieronymus non minus se a falsis fratribus, quàm ab hæreticis infestari: attendens illud Euangelicum. Si vos persecuti fuerint in ciuitate ista, fugite ad aliã, deliberat cedere, & ad Orientales regiones militaturus Domino commigrare. 17 Quod quidem & Iacob in fratre suo Esau fecisse legitur, & Dauid in socero suo Saul, quorum vnus ad Syros, alter ad Philistæos se contulit 18 malens hostibus, quã inuidis subiacere.* F

COMMENTARIVS.

1 T*Vnc quadam Matrona Paula nomine* Consulariũ fęminarum, quæ Hieronymi admirabilem doctrinam, vitæq; Monasticæ institutum sunt consecutæ, omnium celeberrima mulier hęc fuit: vt iure propte-
C rea optimo Victorius quoq; eandem huiusmodi celebrarit elogio: Hæc est Paula illa tot laudibus vbiq; a Hieronymo celebrata. Et meritò. Illum quippe facultatibus aluit, & extructis in Bethlehem duobus Monasterijs, vno in quo viri, altero in quo mulieres virgines Deo inseruirent: & tertio pro suscipiendis peregrinis, qui eò ad inuisenda loca sancta vndiq; confluebant, perpetuã Hieronymo sedem locauit, non sine magno Ecclesiæ hominum, Principumq; dedecore, tam præcellentem virum, cui nec Gręca nec Latina me, iudice, parem vnquam habuit, ab illis derelictũ, vnius mulieris substantijs, fortunisq;
D vsq; ad obitum sustentatum.

2 *Nobilis genere*. Genus siquidem eius maternum ex nobilissimis Gracchorum, ac Scipionum familijs: paternum verò ex regio Græcorum stemmate erat prognatum. De vtroq; idem ipse Hieronymus Epistola vigesimaseptima capite primo ita meminit. Alij altius repetant, & a cunabulis eius, ipsisq; (vt ita dicam) crepundijs matrem Blesillam, & Rogatum proferant patrem: quorum altera Scipionum Gracchorum, Scipionumq; progenies est: alter per omnes ferè Græcias vsq; hodie stemmatibus, & diuitijs, ac nobilitate Agamemnonis fertur sanguinem trahere, qui decennali Troiam obsidione deleuit: nos nihil laudabimus, nisi quod proprium, & de purissimo sanctæ mentis fonte profertur.] hęc ipse:

Quod igitur ad paternum spectat, Agamemnon Homeri carminibus celeberrimus, a quo & Agamemnones, Atrei, & Aeropes filius, Menelai fratrer, & Mycenarum Rex is fuit, qui vniuerso Græcorũ consensu ad- G
uersus Troianos ob Helenæ raptum totius exercitus dux expediens in decimo anno victoria potitus est. Hic in Græciã rediens a Clytemnestra coniuge, Aegisti ope peremptus est, relicto filio Oreste, qui postea Patris indignam mortẽ vltus vtrumq; interfecit: aliaq; multa gloriosè edidit, de quibus Pindarus, Sophocles, Pausania, & Petrocles. Porrò idẽ ipse Orestes in Macedonia Ciuitate constructa, eandem suo nomine Orestidem appellauit. Verùm ab Adriano Cæsare culta Adrianopolis (vt Lampridius quoq; testatur) mox dicta fuit. Deniq; Agamemnones nulli Græcorum Gentilitati virtute, nobilitate, imperio posteriores Latium quoq; suo splendore collustrarunt. H

Quod verò ad Gracchorũ atq; Scipionum, maternum videlicet genus spectat. Adnotat Victorius maxima inter se Corneliorũ, Aemiliorum, & Gracchorum familias fuisse affinitate coniunctas: nam superioris Africani filius cum prole mascula careret, adoptauit sibi vnum de Pauli Aemilij filijs, eumq; de suo semine Scipionem appellauit: Is postea vxorem duxit Semproniam Graccham, Sempronij Gracchi, & Corneliæ, sororis patris sui, filiã: & ita inter Cornelios, Aemilios, & Gracchos maxima affinitas contracta est.

A 3 *Sed nobilior Sanctitate*. Quippe quæ virtutibus longè clarior reddita, veræ nobilitatis laudes non ex sanguinis traduce, sed ex sanctissimis vitæ meritis ac operibus sibi perpetuo comparauit. Quod æquè nobilitatis fastigium in filias atq; cognatos transmittens tantùm profecit, vt vsu, conuersationeq; sua eosdem ad perfectionis Euangelicæ normam breui temporis interuallo euexerit, totamq; insuper domum veluti in Ecclesiam commutarit. Eius planè cœlestem vitam idem Hieronymus pluribus in locis, sed Epistola potissimùm vigesima septima latè percensuit: In qua illud memoriæ proditum est, Euangelicæ veritatis mysteria, infantem pannis inuolutum, vagientem in præsepe Dominũ, Magos adorantes, Stellam fulgentem desuper, Matrem virginem, Nutritium sedulum, Pastores nocte venientes, aliaq; permulta oculis corporis videre meruisse.

B

4 *Videns Beatum Hieronymum in defensione fidei admodum viriliter laborantem*. Non vrgeat corporis propriè laborem esse, mentis verò studium: Enimuero labor in sacris litteris pro doctrina accipitur, in quo sensu dixit Apostolus. *Ne fortè tentauerit vos is, qui tentat, & inanis fiat labor noster*. Et alibi. *Tu verò vigila, in omnibus labora, opus fac Euangelistæ*: Totus ergo iure optimo labori intentus Hieronymus asseritur, quippe qui in propugnatione fidei, necnon sacrorum librorum explicatione ab hæreticorum insectatione vix aliquando respirauit. In hoc sanè sacræ legis Doctoribus, quomodo in talentorum sibi creditorum negotiatione gerere se debeant expressa norma proponitur, quemadmodum enim planta sine aqua, sic animi habitus sine continuo labore atq; exercitio perduntur. *Fidelis profectò & iustus* (vt propheta ait) *Dominus, qui cùm oculis omnium in se sperantiũ, adhuc & ipsis coruorum pullis eundem inuocantibus det escam in tempore*, multò minus vineæ suæ laborantes operarios congrua vnquam mercede, aut in præsenti, aut in futuro sæculo fraudat vel minuit; quin immensa ea potius, qua vniuersa regit, moderaturq; prouidentia, corpori etiam huic corruptibili necessaria tribuere nouit. Vnde & subditur,

1.Thess.7

Ad Tit.4.

C

D

5 *Auxilium ei cœpit impendere, ac de suis facultatibus ministrare*. Quamquam aliquantò serius præ alijs quibusdam condiscipulis Paula Hieronymum nacta sit (vt ex proprijs eiusdem verbis, nimirum: Antequam domum S. Paulæ nossem, totius in me vrbis studia consonabant) ardentiori tamen pietatis studio in illum præ cæteris propensior fuit. Siquidem, quod in veteri olim Testamento Sareptana mulier in Heliam, & Sunamitis in Helisęum, & in nouo quoq; quamplurimæ aliæ, nimirum Maria, Martha, Ioanna, & Susanna in Cęlestem Mundi Præceptorem (cui Angelos de cęlo ministrasse, in sacris Scripturis legimus) contulerunt: Idipsum omnino in seruum magnificẽtissimè Paula absoluit: Quo & in virtutis genere adeo omnium iudicio excelluit, vt & omnes Gentilitatis Principes, Męcenates, Alexandrosq; post se reliquerit, & Christianitatis ad illud idem exemplum imitandum Potentatus omnes concitarit. Præstantem sanè, ac propè diuinam fęminę huius in omnes beneficentiam sæpius commemorat Hieronymus præsertim verò in Epitaphio super eiusdem gloriosum e vita transitum hisce verbis. Solent pleræq; matronarum buccinatoribus suis dona conferre, & in paucos largitate profusa, manum a cœteris retrahere: quo illa omnino carebat vitio: ita enim singulis suam pecuniam diuidebat, vt singulis necessarium erat, non ad luxuriam, sed ad necessitatem, nemo ab ea pauperum vacuus reuersus est. Et infra. Testis est Iesus, ne vnum quidem nummum ab ea filiæ derelictum, sed, vt ante iam dixi, derelictum magnum æs alienũ, & quod his difficilius est, fratrum & sororum immensam multitudinem, quos & sustentare arduum, & abijcere impium est. Quid hac virtute mirabilius, fœminam nobilissimæ familiæ, magnis quondam opibus, tanta fide omnia dilargitam, vt ad egestatem pene vltimam perueniret? Iactent alij pecunias, & in corbonam Dei æra congesta, funalibusq; aureis dona pendentia. Nemo plus dedit pauperibus, quàm quæ nihil sibi reseruauit. Hactenus ipse.

Epist.99.

E 3.Reg.17

4.Reg.4.

F

G

6 *Cuius deuotionem, & meritũ vir prudentissimus intuens*. De eius æquè animi religione, atq; virtutum meritis superuacaneum omnino arbitror quidpiam inpræsentiarum asserere vel afferre, cum vtrumq; mentis ipsemet acie complectens Hieronymus admiratione captus hæc habeat. Si cuncta corporis mei membra verterentur in linguas, & omnes artus humana voce resonarent, nihil dignum Sanctæ, ac Venerabilis Paulę virtutibus dicerem. Et infra. Testor Iesum, & Sanctos eius, ipsumq; proprium Angelum, qui custos fuit & comes admirabilis fęminę, me nihil in gratiam, nihil more blandientium loqui, sed quidquid dicturus sum pro testimonio dicere, & minus esse eius meritis, quàm totus orbis canit, Sacerdotes mirantur, Virginum Chori desiderant, Monachorum, & pauperum turbæ deplangunt. Ita ipse.

H

7 *Frequenter eam, & Eustochiũ eius filiam in*

suis

A *fuis commemorauit tractatibus*. Fęlices fęminę,
quarum virtutes, & merita Hieronymum prę-
conem nactę sunt: quarum indelebilem me-
moriam tantus Ecclesię doctor perhennitatis
clauo scriptorum suorum pręconio affixit.
Epist. 27. Exegi ò Paula (inquit) monumentum tuum
ęre perhennius, quod nulla destruere possit
vetustas. Incidi elogium sepulchro tuo,
quod huic volumini subditi, vt quocunq; ser-
mo noster peruenerit, te laudatam, te in Beth-
lehem conditam lector agnoscat. Et de Eu-
Epist. 26. stochio. Quid Eustochio fortius, quę nobili-
tatis portas, & arrogantiam generis Cősularis
virginali proposito fregit, & in Vrbe prima,
B primum genus subiugauit pudicitię.

8 *Curans etiam eas imbuere diuinarum scien-
tia scripturarum*. Ad Hieronymum in ipsa
Vrbe commorãtem multarum illustrium tam
mulierum, quàm virginum, frequens, vt ab eo
in sacris litteris erudirentur, accessus fuit; in-
ter quas Principia, Asella, Felicitas, Lea, Albi-
na, Marcella, Paula, Eustochium, Blesilla,
alięq; quàmplures enumerantur. De quibus
in genere, Epistola nonagesimanona, & infra
capite decimo quarto scribitur: De Marcella
in specie Epistola decimasexta: Nunquam
conuenit, quin de scripturis aliquid interroga-
ret. De Albina verò in Pręfatione ad Gala-
C tas: Certè cum Romę essem nunquam tam
festina me vidit, vt non de Scripturis aliquid in-
terrogaret. At omnium Paulam, Eustochi-
umq; eius filiam proculdubio fuisse pręcipuas,
nemo, qui legit eius scripta, est, qui nő animad
uertat: Enimuero non tantùm Romę manẽs
aliquot annis scripturas sacras illas edocuit.
Verùm, & Bethlehem postmodum ad pręse-
pe Domini idem munus in vtramq;, in Pau-
lam nimirum ad viginti, in Eustochio verò ad
triginta, & sex annos plenius absoluit. Vtriq;
(vt tractatus alios, ac Epistolas penè innume-
ras omittam) infrascripti in diuersos vtriusq;
Testamenti libros inscribuntur Commentarij.
D Paulę nimirum

In Ecclesiasten Liber vnus
In Michaeam Libri duo
In Nahum Liber vnus
In Sophoniam Liber vnus
In Aggaeum Liber vnus
In Epistolam ad Galatas Libri tres
In Epistolam ad Ephesios Libri tres
In Epistolam ad Titum Liber vnus Item
In Epistolam ad Philemonem Commentarius

Eustochio vero hęc imprimis:

In Isaiam Libri decem & octo
In Ezechielẽ Libri quatuordecim, & deniq;
De Viginitate seruanda Liber vnus.

Officia igitur eiusmodi fęminarum memo-
ratis, alijsq; in Sacrę Scripturę Libros elucu- E
brationibus cőpensans Hieronymus, nil illi po
tius erat, quàm vt earundem religione prę-
ditos animos notitia imbueret Scripturarum.
Profundebãt illę terrenas facultates, quibus
corporis necessitatibus consuleretur. Dabat
iste Spirituales, quę non auferentur, alere-
turq; insuper eisdem esuriens animus. Ero-
gabant illę calcandas, perituras q; diuitias.
Reddebat iste de abscondito in Scripturis San-
ctis Thesauro mysteriorum inęstimabilem co-
piam. Distribuebant illę, quę Domini voce
ad perfectionis viam tenendam egenis erogan
da erant. Proferebat iste de legis doctrina,
quod poterat, dicente eodem Saluatore. F
Ideo omnis Scriba doctus in regno cęlorum similis Matt. 13.
*est homini Patrifamilias, qui profert de Thesauro
suo noua, & vetera*.

9 *Nam, & affectuosis Paulam consolatus est* Rom. 12.
scriptis Iuxta Apostoli pręceptum: *flere cum
flentibus*: & Domini Saluatoris exemplum,
quando Sanctas fęminas, sororesq; Mariam,
& Martham vnici fratris occubitum deploran
tes, & lacrymis, & dictis consolatus est. In hoc
profecto charitatis munere persoluendo ardẽs
omninò comprobatur Hieronymus, quippe
qui non Paulam tantùm funebribus Epistolis
prostratam erexit, sed & cum dolentibus pe-
nè omnibus pariter ingemuit. In cuius rei G
testimonium quàmplura suis scriptis eiusdem
argumenti leguntur intexta ad diuersos opu-
scula.

10 *De filiarum suarum, Blesillę scilicet*.
Super Blesillę dormitione extat Hieronymi
Epistola vigesima quinta, quę cum in ipsa Vr-
be edita, ex Hieronymi mox adducendo testi-
monio dignoscatur, Annus consequenter dor-
mitionis fęminę habetur: Christi videlicet
trecentesimus octogesimus quintus. Cęte-
rùm quemadmodum ea inter reliquas Paulę
filias, Paulinam nempe, Eustochium & Rufi-
nam primo fuit loco genita, sic itidem pri-
mam omnium ex hac vita migrasse contigit. H
Dum verò ipsa hac luce frueretur, summę vir-
tutis fuisse illud declarat, quod vigesimo ętatis
suę anno viro orbata (quo cum mensibus tan-
tum septem vixerat) amissam magis deplora-
uerit virginitatem, quàm mariti obitum. De
eiusdem ad Sacrarum litterarum, diuersarumq;
linguarum peritiam institutione, idem magis-
ter, & doctor Hieronymus Epistola centesima
decima sexta: Memini me (inquit) ante hoc
fermè quinquenium, cum adhuc Romę essem,
& Ecclesiastem S. Blesillę legerem, vt eam ad
contemptum mundi huius prouocarem, &
omne, quod in mundo cerneret, putaret esse
pro nihilo, rogatum ab ea, vt in morem Com-
meta-

A mentarioli obscura quæq; differerem, vt absq; me posset intelligere, quæ legebat. Itaq; quoniam in procinctu nostri operis subita morte subtracta est, & plura huiusmodi. Epistola item vigesima quinta. Si Græcè loquentem audisses, Latinè eam nescire putares: Si in Romanum snum lingua verterat, nihil omnino peregtini sermo redolebat. Et paulò post. Imo non paucis dicam mensibus, sed diebus, ita hebraicæ linguæ vicerat difficultates, vt in discendis, canendisq; Psalmis cum matre contenderet.

11 *Et Paulina obitu consternatam*. Phrasis vsitata Hieronymo, Epistola vigesimaseptima. B Immaturo funere pium matris constrauit animnm. Huius e vita transitum Roma accepit mater, cùm multis iam annis in Bethlehemitico cœnobio vitam ageret Monasticam. Porrò quo tempore eiusdem extrema prosecutus sit Hieronymus, ex ipsius ad Oceanum trigesima Epistola ita declaratur. [Quartæ æstatis circulus voluitur, ex quo ad Heliodorum Episcopũ Nepotiani scribens epitaphium, quidquid habere potui virium, in illo tunc dolore consumpsi: & ante fermè bienninm Pammachio meo pro subita peregrinatione Paulinę breuem Epistolam dedi, erubescens ad disertissimum virum plura loqni.] Cùm igitur duos Hierony- C mus a dormitione Nepotiani numeret annos: & Nepotiani obitus ex infra dicendis trecentesimo nonagesimo sexto contigerit, sequitur Paulinæ eiusdem exequias ab Hieronymo trecentesimo nonagesimo octauo persolutas. Cæterùm quod hoc loco silentio haud prętereundum est, Paulinæ in Christo quietis tempus censetur: Enimuero tametsi anno nuper memorato Hieronymi funebri Epistola illustrata sit; non eo ipso propterea diem clausit extremum, sed biennium ante. Extat de hoc euidens Hieronymi in Epistola vigesima sexta ad Pammachium, virum eius testimonium eiusmodi.] Qui importunè per biennium ta- D cui, vereor ne nnnc importunus loquar, & attrectans vulnus pectoris tui, quod tempore, & ratione curatum est, commemoratione exulcerem, Deniq; & hanc ipsam secundo loco genitam fęminam, atq; secundo æquè loco e viuis morte sublatam, eiusmodi paulò infra celebrat Hieronymus elogio: Quid Paulina Heb. 13. temperantius? quæ legens illud Apostoli: Honorabiles nuptiæ. & cubile immaculatum, nec sororis fęlicitatem, nec matris continentiam ausa appetere, maluit in hnmilioribus tuta pergere, quàm pendulo gradu in sublimioribus fluctuare.] Hæc autem ideo adnotauimus, vt Hieronymi erga Sanctas fęminas efficax studium in docendo, & charitatis ardorem in compatiendo: reciproco sanè, religiosissimoq; A earundem in illum ministerio dignissimũ, aliquomodo ostenderemus.

12 *Vnde quidam pseudo Clerici, ac Monachi, quorum scribens vitam reprahenderat, occasione delatrandi accepta*. Certus rei huius euentus in annum Domini trecentesimũ octuagesimũ quintũ refertur, sed de hoc distinctius in sequentibus: *Pseudo*, gręca vox indeclinabilis, Latinè decipiens, vel falsus vertitur. Vnde pseudo Apostolus, pseudo Propheta, pseudo Christianus dicuntur. Sanctarũ autẽ, est dictio Scripturarũ, non prophanarũ: vti apud Aposto- 2.Cor.11 lum secunda ad Corinthios, & apud Matthę- Matt.24. Marc.13. um, nec non Marcum videre est. Sed beatus B qui tam sanctè, tamq; grauiter disponit vitam propriam, vt de eo ne sinistri quidem fingi quidpiam possit. Difficile hoc sanè, arduumq; est; cum nullus pene Sanctorum procellosum huius temporis agonem absq; tribulationis tempestate excesserit, & tantorum odia, insectationesq; pertulerit, quantos vitæ suæ dissimilitudine castigarit. Etenim castigare aliũ videtur, qui ab eius conuersatione dissentit. Virtutum insuper decus, meritorumq; magnitudo, aduersus inuidos, obtrectatoresq; perenne flagellum est. Vnde, & Sapientiæ capite secundo eorum ita conciliabulum inducitur: *Venite circumueniamus iustum, quoniam inutilis, & contrarius est operibus nostris*. Deniq; C hoc totum in ipso Hieronymo vsu comprobatum ostenditur. Is enim dum in Vrbe plurimos ex vtroq; sexu per Sacratum litterarum, perfectæq; vitæ cacumina; nunc quidem viros ad Monachatus professionem deligendam; nunc fęminas ad virginitatis propositum custodiendum; nunc viduas ad continentiæ decus seruandũ adhortando traduċit; nunc ad declinandas vitiorum, ipsis virtutibus aduersantes insidias consilia adhibet, & remedia; nunc aduersus eadem, & dictis & scriptis insurgit, illicò oblatrantium armat exercitum, & quod illi laudis apud omnes esse debet, in D opprobrium cedit. Detestari idem in genere Clericorum atq; Monachorum vitia consueuerat (quod præsertim expressius Epistola vigesima secunda, quarta, & secunda patet) at quoniam communem vitiorum correctionem haud recta conscientia in sui contumeliam refert, hinc ijdem pseudo clerici, & Monachi in ipsum monitorem maledicta congessere, eidemq; varijs modis illudere pro viribus studuerunt. Perstringit hæc omnia inter recentiores Cornelius Schultingius in præfatione ad quartam partem Hieronymianæ Confessionis: Præco (inquiens) Hieronymus erat disertus, eloquentissimusq; rhetor supremi regis ecclesiis;

A cis: norma, exactissimaq; regula, non modò lasciuorum Clericorum, sed & lubricorũ Monachorum crimina omnis honestatis speculũ lucidissimum detestabatur, acerrimeq; reprahendebat. Quare Ecclesiastici vitæ impuræ non ferentes sua vulnera & vlcera attrectari, in sanctum virum insidias struxerunt, nulla non mendacia viperarum genimina effinxerunt, atq; excogitauerunt, nil nõ moliti sunt, vt iustum, quia contrarius erat operibus eorũ, e medio tollerent. Sed innocens ad exemplum Christi furori Herodis cedit, seq; ad rigidam pœnitentiam agendam confert in solitudinem. Quod quidem cleri odium D. Hie-
B ronymo cum S. Chrysostomo commune fuit, omnibusq; pijs Dei Sacerdotibus, & Episcopis. Ita Cornelius. De eisdem persecutoribus infra Cap. decimo, & decimoquarto.

13 *Eum infamia subnotare miserrimi homines conabantur.* Quæ verò in speciem eundẽ præfati iactarent conuicia, illud inprimis fuisse putat Baronius, quod idem Ipse de se sub communi nomine Monachorum Epistola vigesimaquinta refert. Cùm enim Blesilla post viri obitum, Doctore eodem Hieronymo austerum vitæ genus arripuisset, & breui temporis spacio, sub eodem vitæ cœpto instituto ipsa quoq; diem extremum clausisset, pro-
C tinus susurrantium conuentus, matrem in illius funere nimium dolentem attendens, sub pietatis specie in ipsum Hieronymum insaniuit, vociferatusq; est: Quousq; genus detestabile Monachorum non Vrbe pellitur? non lapidibus obruitur? non præcipitatur in fluctus? Matronam miserabilem seduxerunt. Hęc ibi. De alijs id genus conuicijs alibi ita con-
Epist. 23. queritur: Nos quia serica veste non vtimur Monachi iudicamur, quia ebrij non sumus, nec cachinno ora dissoluimus continentes vocamur & tristes. Si tunica non caduerit, statim illud e triuio: Impostor, & Græcus est. His, alijsq; pluribus sub communi nomine
D Monachorum eundem fuisse detractionibus laceratum, idem Baronius Tomo quarto Annalium, sub Christi anno trecentesimo octogesimoquinto, Siricij Papæ primo scribit. Alij, vt ex Ioanne Beleth Equilibus refert, libro octauo, capite centesimo trigesimo secundo, eundem tanquam carnis lapsu reum ex eo ab æmulis fuisse habitum, quòd ad eius lectulũ mulieris veste per dictos clericos & Monachos fraudulenter illata, ea (superpellicæũ suum credens) noctead matutinum consurgens se induerit, & sic ad ipsam Ecclesiam processerit, asserunt. Aliter author sermonum ad Eremitas sub Augustini nomine vulgatorum, sermone vigesimoquarto, eundem turpissime derisum & infamatũ tunc fuisse tra-
E dit, cùm ab ipsa Vrbe muliebri indutum veste expulsum testatur. At Marianus Victorinus eius famam in eo potissimum fuisse suffocuratam, quod lucri, & amoris inhonesti causa nobilium, ac diuitum matronarum, sanctioris vitæ prætextu deceptor corruptorq; ab æmulis asseretur, astruit. Cuius opinio magis etiã, & cũ veritate, & cum littera conuenire videtur, quod proprijs Hieronymi verbis infra capite vigesimoquarto arrideat. Interim pro compertissimis mendacijs ea, quæ Ioannes Beleth, & author sermonum ad eremitas ingerunt, habenda sunt. Enim-
F uero si huiuscemodi Rufinus (qui imposturas omnes, & leuiora quæq, alia mendacia in Sanctum virum conficta implacabili odio collegit, in eundemq; inuexit) aliquomodo somniasset, nullum, quantumuis magnum pretium fuisset, quod pro illis redimendis non profudisset. Imo nec Orbis angulus eiusmodi infamiæ rumore immunis superfuisset. Porrò id genus hominum, viros Deo charos subsannantium miserrimum in textu dicitur, quod iuxta eiusdem Hieronymi sententiam: Non qui patitur, sed qui facit iniuriam miser sit. Vel fortassis etiam ad æterni ignis cruciatum in inferno ab eisdem sustinendum
G alluditur, de quo & scribitur: Terram mi- Iob. 10. seriæ, & tenebrarum, vbi vmbra mortis, & nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat.

14 *Et quia ipsi vitijs subiacebant carnalibus.* Adumbrat eadẽ Hieronymus Epistola vigesima secunda capite sexto ibi: Clerici ipsi, quos magisterio esse oportuerat & timori, osculãtur capita matronarum, & extenta manu, vt benedicere eos putes velle, si nescias prętia accipiunt salutandi. Et infra capite duodecimo. Sunt alij (de mei ordinis hominibus loquor) qui ideo Presbyterium, & Diaconatum ambiunt, vt mulieres licentius videant. Omnis
H his cum de vestibus, si bene oleant.) Hos igitur cum eiusmodi pœnitere debuissent, atq; ex præcordijs dicere. Domine nos ipsi peccauimus, peccata peccatis addentes proprias culpas falsis calumnijs in Hieronymum vertebant, & nouo veluti scelere semper cumulabant.

15 *Ad excusandas excusationes in peccatis idipsum Hieronymo imponebant.* Ex Psalmo centesimo quadragesimo sententia desumi videtur. Porrò excusare excusationes in peccatis profligatorum hominum proprium est: credunt enim ipsi alienæ infamiæ exemplo proprias prætexere culpas, vel saltem extenuare.

A *16 Vt ergo vidit Hieronymus non minus se a falsis fratribus, quã ab hæreticis infestari, attendens illud Euangelicum: Si vos persecuti fuerint in Ciuitate ista, fugite ad aliam, deliberat cedere, & ad Orientales regiones militaturus Domino commigrare.* Quoniam qui ab æmulis ex inuidiæ liuore conflictatur, dum in longinqua properat, nonnihil respirare videtur, merito Saluator in Euangelio ad ipsorum consolationem dessolatorum præcepit dicens. Matt. 10. *Si vos persecuti fuerint in Ciuitate ista, fugite in aliam.* Hoc planè Hieronymus, anteq; eum quamplurimi alij mente retinentes, ad externos & prorsus incognitos se contulisse percepimus. B Sic sanctus Iacob Genesis vigesimo octauo fratris Esau odium in se contuens ad Laban confugit. Sic Dauid cum uitæ discrimine a Saule hasta impetitus ad Achis filium Maoch 1. Reg. 17 Regẽ Geth perrexit. Sic deniq; Sanctissimus Gen. 37. Gen. 12. Ioseph ex patrio solo, Pater credentiũ Abraham, modo ex Aegypto, modo ex terra Geraris, & innumeri alij peregrinationis sentire coacti sunt iniurias. E

17 Quod quidem & Iacob in fratre suo Esau fecisse legitur, & Dauid in socero suo Saul, quorum vnus ad Syros, alter ad Philistæos se contulit. Ex epitaphio Paulæ verba desumpta, vbi habetur. Ego aiebam liuori esse cedendum, & dandum insaniæ locum: quod fecisset Iacob in fratre suo Esau, & Dauid in pertinacissimo inimicorum Saul, quorum alter in Mesopotamiam fugerit, alter se Allophylis tradiderit.

18 Malens hostibus, quam inuidis subiacere. O detestandam inuidiæ fortunam inter hostiũ agmina securitate potitur homo, ab inuidis, & æmulis nõ est vbi tutò quiescat. Hostes virtute aliquando vincuntur, & sibi inuicẽ F etiam pactum fœdus adseruant: Inuidi cùm virtuti semper aduersentur, superari nequaquam possunt. Quin potius nullis fidei legibus adstricti, vel proprijs fratribus vitam adimunt, vel eosdem alienigenis pecunia vendunt.

De eius ab Vrbe discessu atq; nauigatione. Cap. III.

Rofectionis 1 autem suæ de Vrbe ordinem, ipse ad Rufinum scribens, sic enarrat. 2 Mense Augusto 3 flantibus Etesys 4 cum Sancto Vincentio Presbytero, & adolescente fratre, 5 & alys Monachis, qui nunc Hierosolymæ cõmorantur 6 nauim in Romano portu securus ascendi, 7 maxima me Sanctorum frequentia prosequente 8 Veni Rhegium, 9 In Scyllæo litore paululum steti, 10 vbi veteres didici fabulas, 11 & præcipitem fallacis Vlyxis cursum, 12 & Syrenarum cantica, 13 & insatiabilem Charybdis voraginẽ. 14 Cùmq; mihi accolæ illius loci, multa narrarent, 15 darentq; consilium, vt non ad Protei columnas, 16 sed ad Ionæ portum nauigarem: 17 Illum enim fugientium & turbatorũ, 18 hũc securi hominis esse cursum, 19 malui per Maleas, 20 & Cycladas 21 Cyprum pergere, 22 vbi susceptus a venerabili Episcopo Epiphanio, 23 cuius tu testimonio gloriaris, 24 veni Antiochiam, 25 vbi fruitus sum communione Pontificis, 26 Confessorisq; 27 Paulini; 28 & deductus ab eo media hyeme, & frigore grauissima 29 intraui Hierosolymam. 30 Vidi multa miracula, 31 & quæ prius ad me fama pertulerat, 32 oculorum iudicio comprobaui. 33 Inde contendi in Aegyptum, 34 Lustraui Monasteria Nitriæ, 35 & inter Sãctorum Choros 36 aspides latitare perspexi. 37 Protinus concito gradu Bethlehem meam reuersus sum, vbi adoraui præsepe, & incunabula Saluatoris. 38 Vidi quoq; famosissimum lacum. 39 Nec me inerti tradidi otio, 40 sed multa didici, quæ ante nesciebam.

C ... G ... D ... H

COMMENTARIVS.

1 P*Rofectionis autem suæ de Vrbe ordinem, ipse ad Rufinum scribens sic enarrat.* Qnantopere in Topographiæ, atq; Geometriæ studijs Hieronymus versatus fuerit, ex hoc vno capite vnusquisque haud obscurè intelligit. Tam exactè quippe locorum, quos proprijs oculis peragrando conspexit descriptiones prosequitur atq; proponit, vt & ipsi legẽtes cum eo vidisse videantur. Reuera autem scientiarum id genus cognitionem Theologo, Ecclesiæq; doctori ad sacræ scripturæ intelligentiam necessariam interdum esse ex eodem Hieronymo initio sequẽtis Capitis afferemus. Sed, & Iosephus testatur, eos, qui ad describẽdam explorandamq; terram Sanctam legati sunt ab Iesu filio Naue, fuisse Geometras. Posteaquam igitur iniquorum fratrum, & pseudo clericorum perfidia ex ipsa Vrbe eiectus Hieronymus est, quando nunc idem ipse e portu Romano soluerit, qui fuerint eius nauigationis comites, quò sigillatim appulerit, qui illum exceperint, quæ oculis proprijs conspexerit

xerit

A xerit, ac ipse postmodum egerit sequenti descriptione, vt ipsum Rufinum, qui cunctos gressus eius, sermones, & actus cauillabatur, magis deuincat, & confundat, exactissimè declarat. Id quod ex proprijs quoq; verbis in eundem libro tertio Apologię, capite sexto, & septimo satis expresse conijcitur, vbi scribit: Nunquid & ego nō possum enarrare tu quomodo de Vrbe discesseris? quid de te in præsenti iudicatū sit? quid postea scriptū? quid iurauetis? vbi nauē cōscēderis? quā sanctè periuriū vitaueris? poteram pandere, sed plura seruare statui, quàm referre. Cuius item perfidiæ memoriam non longe post refricans:

B Nunquid (inquit) & ego non possem profectionem tuam discutere? cuius ætatis fueris? Vnde, quo tempore nauigaueris? vbi vixeris? quibus interfueris? Sed absit, vt quod in te reprehendo, faciam, & in Ecclesiastica disputatione anilium iurgiorum deliramēta compingam. Nec solum prudentiæ tuæ dixisse sufficiat, vt caueas in alterum dicere, quidquid in te statim retorqueri potest. Hæc autem Hieronymi profectio illamet est, de qua etiam infra capite decimoquarto agitur, & cuius occasione idem ipse scripsit Epistolam nonagesimam nonam. Totum verò caput istud ex præallegato libro tertio Apologiæ aduersus

C eundem Rufinum, capite septimo adamussim acceptum est. Adscribitur profectionis huiusce tempus a Baronio Christi anno trecentesimo octogesimo quinto: sed nos in mox sequentem referemus, sub initio capitis decimiquarti.

2 *Mense Augusto.* Distulisse Hieronymum ad octo circiter menses post Damasi Pontificis obitum hanc suam profectionem ex hoc loco monemur: quod & Baronius Tomo quarto Annalium recipit, Marianus Victorius non reijcit. Enimuerò a superioris anni extremo, die nimirum vndecima mensis Decembris, quo dictus Summus Pontifex vita functus

D est, ad sequentem Augusti mensem, nonnisi temporis præfatum interuallum intercedit. Ita autem octauū hunc anni mensem ab Octauiano Augusto vocatum fuisse, quod vel in eo idem ipse natus, vel victoria de Antonio, & Cleopatra in eodem potitus esset, auxissetq; propterea mirum in modum Imperium Romanum, neminem arbitror qui ignoret.

3 *Flantibus Etesijs.* Eorum flatu nimios temperari calores, & ab eisdem maritimos cursus celeres, & certos dirigi, libro secundo de Natura Deorum testatur Cicero. De eisdem Plinius libro item secundo capite decimo nono: Ijdem sunt, quos Strabo lib. primo subsolanos vocat, idest Euros. Etesię autem, idest annui, ab ἔτος Græca dictione, quæ annum Latinè significat ideo dicti sunt, quòd ex omnibus ventis hi maximè stati, certiq; sint, & singulis annis in vigore ęstatis perflent quadraginta diebus post caniculæ exortum. E

4 *Cum Sancto Vincentio Presbytero, & adolescente fratre.* Quis qualisq; Vincentius hic fuerit diximus in libro secundo de origine Ordinis nostri. Ibidē de Pauliniano (quem hoc loco adolescentem fratrem vocat, quia vltimo loco natus.) Romam autem tunc a fratre cum Damaso Pontifici in Ecclesiasticis negotijs auxilio erat, vocatum fuisse, omnis ratio suadet.

5 *Et alijs Monachis, qui nunc Hierosolymæ commorantur.* Eos fortassis intelligas, de quibus frequenter in suis meminit tractatibus; Eusebio videlicet, Rufino (altero tamen ab hoc, quem nunc alloquitur) Euagrio, & alijs. F

6 *Nauem in Romano portu securus ascendi.* Quoniam qui in portu est, omni periculo vacat, vti & prouerbio fertur. In portu res est, quando de eius securitate non restat ambigendi locus, Hieronymus ideo prouerbio communi aptè vsus (inquit) in portu Romano securus ascendi. Locus conclusus portus dicitur, quo importantur merces, & inde exportantur, & vbi naues hyemant a ventorum, vndarūq; molestijs tutæ.

7 *Maxima me Sanctorum frequentia prosequente.* Charitas enim non patitur separationem, & maximè erga aduenas, & peregrinos, de quibus in Leuitico loquitur Dominus: Si habitauerit aduena in terra vestra, & moratus fuerit inter vos, non exprobretis ei, sed sit inter vos quasi indigena; & diligetis eum quasi vosmetipsos; fuistis enim, & vos aduenæ in terrà Aegypti.] Sic & Paulo a Mileto Hierusalem nauigaturo contigisse scriptura testatur: *Magnus (inquiens) fletus factus est omnium, & procumbentes super collum Pauli osculabantur eum, dolentes maximè in verbo quod dixerat, quoniam amplius faciem eius non essent visuri, & deducebant eum ad nauem.* G Leuit. 25. Act. 20.

8 *Veni Rhegium.* Rhegiū Siciliæ Ciuitas ad marginē Italiæ, cui Græci a fractura, quod nimirū hic Sicilia ab Italia auulsa, abruptaq; sit nomen dederunt, ῥῆγμα enim Græce, Latinè ruptura dicitur. Eiusdem nominis, & altera est Galliæ Cisalpinæ Ciuitas a Lepido instaurata, sed sine adspiratione ad distinctionem prioris scribitur. H

9 *In Scyllæo litore paululum steti.* A Scylla siculi maris scopulo Scyllæum dictum.

10 *Vbi veteres didici fabulas.* Veteres siquidem Scyllam Phorci filiam in eiusmodi saxum fuisse conuersam, quemadmodum etiam

in

A In alterum illi oppositum Charybdim rapacem quandam anum, ideo fulmine ictam, quod Herculis vaccas rapuisset, in eius nominis monstrum mutatam fuisse fabulati sunt. Ab hisce autem duobus scopulis, Charybdi nempe naues attrahi, absorberiq; : a Scylla verò illidi, & frangi traditur. At secundum spiritualem intelligentiam, aliquando per Scyllam libido, aliquando obtrectatores: per Charybdim verò nunc luxuria, nunc auaritia indicantur. In quibus sensibus Hieronymus Epistola quarta. Nouetis (inquit) vbi Charybdis, & radix omnium malorum auaritia: vbi Scyllęi obtrectatorum canes, de quibus Apostolus loquitur: Gal. 5.

B Ne mordentes inuicem mutuò consumamini. Et Epistola prima. In illo æstu Charybdis luxuriæ, salutem vorat. Ibi ore virgineo ad pudicitiæ perpetranda naufragia Scylla, ceu renidens libido blanditur.

11 *Et præcipitem fallacis Vlyßis cursum.* Hoc est periculosum. Contigit enim Vlyssis cursus inter hosce Scyllæ, ac Charybdis scopulos, qui transeuntes (vti explicatum est) nautas certo naufragio perdere consueuerant. Aptè autem fallax, idest dolosus Vlysses afferitur, quippe, qui licet multa præditus sapientia, egregiusq; bello foret, astutia, calliditate, & malitia longè superauit omnes. Pellacis

C Vlyssis cursum alij legunt. Vnde Virgilius,

Inuidia postquam pellacis Vlyßi.

(Haud ignota loquor) superis concessit ab oris.

Et Hieronymus in Procemio sexti in Ezechielem: Pellacis Vlyssis venena non deferunt. Cæterùm pellax idem quod fallax.

12 *Et Syrenarum cantica:* σειρὰ dictio Græca apud nos vinculum ferreum, quo vel seruos, vel captiuos, vel animalia irretimus, ne fugiāt, significat. Ex hac ipsa Siren, & Sirenes dictæ creduntur, quia incautos aduenas amore sui, velut vinculo quodam iniecto retinebant. Iuxta autem Gentilium errorem hæ Archeloi fluminis, & Calliopis nimphæ filiæ fuerunt,

D quarum, & nomina Parthenope, Lysia, & Leucosia celebrantur. Habitare verò inter memoratos Scyllæ, & Charybdis scopulos, vt prętereuntes nauigantes suauitate cantus in naufragium pellicerent, consueuerunt: Superiori quidem sui parte virginis formam referebant, inferiore verò in piscis caudam desinebant. Hæc vt Vlysses illac nauigaturus monstra deuitaret, sociorum aures glandibus obturasse, se verò ad nauis malum alligari iussisse, atq; ita incolumen euasisse Poetæ fabulantur. Reuera tamen meretrices fuisse, quæ transeuntes viatores ad egestatem vltimam perducerent, illisq; omnium mercium iacturam, veluti naufragium inferrent, tenendum est. Horum me

E commentis prçclarè alludit idem Hieronymus in procemio tertij libri in Hieremiam dum scribit. Lernęum anguem fabulæ ferunt, multis ex medio capite pullulasse serpentibus, & Scyllam Siculi monstrum freti, facie quidem virginali, sed succinctam canibus, mistorum lacerasse naufragia, iuncto in eodem litore Sirenarum mortifero carmine: quæ vt vitaret Vlysses Homericus, clausisse aures dicitur, & malum inexupetabile, prudenti vitasse consilio. Mysticè Sirenes hæreticos exprimunt, quia eorum dulcia sunt carmina, & suaui populos voce decipiēntia. De his illud Isaiæ est: *Glorificabunt me bestiæ agri, dracones, & struthiones:* Isaię. 43.

F vbi pro draconibus Interpretes omnes (vno excepto Theodotione) Sirenes semper interpretantur: Quippe, cū hæretici ipsi in fine mundi ad Domini seruiturem futurum sit, vt conuertantur. Nec dulcisona eorundem carmina in præsentis vitæ curriculo præterire potest, nisi qui obturauerit aurem suam, & quasi surdus euaserit. Pro Sirenibus item homines voluptati, ac luxuriæ deditos indicari testatur Hieronymus, cum aduersus Iouinianum, virginitatem matrimonio coęquantem: Audite (inquit) patienter virgines, audite quæso voluptuosissimum concionatorum: Imo quasi Sirenarū cantus, & fabulas clausa aure trāsite. In Isaiæ cap. 43. Lib. 1. cap. 2.

13 *Et insatiabilē Charybdis voraginem.* Quia iuxta rei veritatem Charybdis Scopuli

G fretum contrarijs iugiter fluctuū cursibus collisionem faciens fluitantia in eo quæq; absorbet, & reijcit, hinc in eundem quoq; conuersam olim fœminam Charybdis nomine, extremæ atq; insatiabilis omnino voracitatis fuisse ijdem Poetæ effinxerunt.

14 *Cumq; mihi accola illius loci.* Scyllęi videlicet litoris *multa* de eiusmodi fabulis a Poetis, Ouidioq; inptimis libro primo Metamorphosæos carmine decantatis, quarum, & narrationem nunc texere supetfluum est *narrarent*,

15 *Darentq; consilium vt non ad Protei co-*

H *lumnas.* Proteus AEgypti rex Pheroni in tegno successit. Ab eo, eūm tempestatis vi ad Canopicum Nili ostium Paris appulisset, retentam fuisse Helenam, vt marito Menelao seruaretur, Herodotus, (qui historiam hanc pluribus prosequitur) enarrat. Porrò eundem in varias se mutare consueuisse figuras Poetæ excogitarunt. Vnde Virgilius Georgicorum tertio.

——— *formas se vertit in omnes:*

Occupat ille sua contra non immemor artis,

Omnia transformat se se in miracula rerum.

Ob hanc eandem causam Iouinianum Hieronymus eludens scribit: Miror quomodo serpēs lubricus Lib. 2. cap. 3.

A lubricus, & Proteus noster in variarum se mutat portenta formarum, qui enim in coitu & in saturitate Epicureus est, subitò in retributione meritorum Stoicus efficitur: Hierosolymam Cithio, Iudeam Cypro, Christum Zenone commutat. Cæterùm vnde res id genus ficta, transmutationis videlicet Protei in quálibet formam originem duxerit, ex Calepino accipe: Quæ (inquit) de Protei mutabilitate Poetæ sunt commenti, ab Aegyptiorum regũ consuetudine videntur emanasse: Illis enim (teste Diodoro) mos erat, aut leonis, aut tauri, aut draconis priorẽ partẽ in capite ferre, insignia principatus, quandoq; vero arborẽ, aliquã
B do ignem, quandoq; redolentia super caput vnguenta. Hæc quamquam ad decorem spectabant, atq; ornatum, tamen stuporem etiam aspicientibus inijciebant: Vnde factus locus fabulę, Proteum in ea omnia, quæcunq; capite gestabat, solere transformari, hæc ipse. Protei autem columnæ ideo dictæ sunt, quod vel iuxta Aegyptum, vbi ipse regnauit, gemini scopuli, qui procul spectantibus columnæ viderentur, consurgerent: vel quod reuera ab eo in regni proprij confinio primùm columnæ defixæ fuissent. Meminit de eisdem & Virgilius vndecimo Aeneidos libro ita canens.

Atrides Protei Menelaus ad vsq; columnas
C *Exulat.*

16 Sed ad Iona portum nauigarem: idest Ioppen. Hic in Assur & Accaron in Sammaria positus est, Ideo vero Ionæ retinuit nomen, quod ibi Ionas Propheta a facie Domini fugiens nauem conscendit. Vide & Herodianum libro primo, qui de Ione agit, a quo Iones dictos autumat. Is Xuthi filius fuit: Vnde Pelasgi Aegiales, qui Achaiam Pelopõnẽsi regionem incolebant, Iones primum appellati sunt.

17 Illum enim fugientium, & turbatorum. Aegypti nauigationem fugientium ac turbatorum viam seu cursum Hieronymus appel-
D lat, propter ingentes, quę tenentibus illam occurrunt, difficultates. Quandoquidem, sicuti qui ab hostibus fugit, dum ab eis a tergo inuadi suspicatur, inculsas & asperas, ne compræhendatur, vias quærit, sic & in maritimis cursibus, ab ipsis fugientibus atq; de propria veluti desperatis salute nauigationes quæruntur difficiles, periculisq; plenæ. Et fortassis ad fugientis Paridis raptæ Helenæ occasione nauigationem historiamq; alludit.

18 Hunc securi hominis esse cursum. Et quidem rem ita esse, securiorem nimirum intra insularum terras, quàm in altum pelagus cursum esse, nauigationibus dediti norũt omnes.

19 Malei per Malaes. Malęa Laconiæ promontorium est, quod per quinquaginta millia passuum in mare protenditur, ita dicta Malęa a Malęo Argiuorum rege, qui in ea templum construxit, quod Malæoticum appellauit, inde Malææ insulæ. E

20 Et Cycladas. Cyclades ex Græco alij legunt: Insulæ in mari Ionio a Strabone libro decimo referuntur, quibus ab ortu solis Aegæum mare est, ab occasu Myrtoum occupant ad septuaginta millia: A Cycli autem figura ideo appellatæ, quod in rotunditatem disponantur. Nam a promontorio Cerasto circa Delum in orbem sitæ sunt. Alij Cyclades vocari contendunt, non F
propter rotunditatem, sed quòd longo ordine eas circuire necesse sit, propter promontorium. Vnde Virgilius Aeneadũ libro tertio cecinit.

—— Sparsasq; per æquor
Cyclades & crebris legimus freta concita terris

Sunt numero omnes quinquaginta tres. De eiusdem Hieronymus in Vita Paulæ: Per Malęam (inquit) & Cytheram sparsasq; per æquora Cycladas, & crebris freta concita terris: post Rhodum, & Lyciam tandem vidit Cyprum.

21 Cyprum pergere. Cyprus inter Cycladas insulas numeratur, quæ a Septentrione Ciliciæ opposita: a Meridie Aegyptum G
spectat, ab Oriente Syriam, ab Occidente Pamphiliam. Ambitu trium millium quadringentorum, ac viginti stadiorum teste Strabone est. Eandem ab anno Domini millesimo quingentesimo septuagesimo Turcæ occupatunt. Igitur Hieronymi nauigatio, non ad Protei columnas, hoc est, ad Aegyptum per altum mare, sed ad Ioppen, Ionæ portum intra terras & insulas Græciæ contigit. Strab. lib. 22.

22 Vbi susceptus a venerabili Episcopo Epiphanio. Extabat olim in Cypri insula celebris Vrbs Salamin, seu Salamina, dehinc Constantia, postremo Famaugusta nuncupata: Huius cum Sedem Epiphanius Episcopus teneret (de cuius & in sacris litteris peritia, fidei zelo, ac quinq; linguarum cognitione passim Hieronymus in suis scriptis) ab eo, vti sibi charitate coniunctissimo se idem fatetur exceptum. H

23 Cuius tu testimonio gloriaris. Gloriabatur Rufinus Epiphanij testimonio, quod Romam rediens (vulgatis paulò ante per eum in ipsamet Vrbe Origenis περὶ ἀρχῶν libris innumeris vndiq; scatentibus hæresibus) ab eodem facti omnino nescio receptus ad cõmunionẽ, dimissusq; in osculo pacis fuisset. Cæterùm

K Anasta-

A Anastasij Pontificis in eundem Rufinũ anathematis sententia non multo post inuulgata; cũ & ipse Epihanius aduersus Rufinũ Ioãni Hierosolymorum Episcopo litteras dedisset, quẽadmodum apud Hieronymum Epistola sexagesima capite quatto videre est, doluit idem Rufinus de eiusmodi in se conscripta Epistola, eamq; protinus ad propriam prætexendam malitiam, non quidem ab Epiphanio, a quo paulò ante pacis osculum acceperat, sed ab Hieronymo confictam calumniatus est.

Lib. 3. apol. contra Ruf. cap. 7. Accipe rei huius ex ipsomet Hieronymo testimonium. In Sancti (Rufinum alloquens scribit) Epiphanij nomine mira tua tergiuer- B satio: vt post osculum, post orationem, neges eum contra te potuisse scribere: quomodo si contendas non potuisse eum mori, qui paulò ante vixerat: aut certior sit tui repræhensio, quàm post pacem excommunicatio.

24 *Veni Antiochiam*. Hæc Syriæ Vrbs potissima, olim Reblam, seu Reblatha, ac Emath magna in sacris litteris dicta, Patriarchatus Orientis Sedes, cuius etiam primus Episcopus Princeps Apostolorum Petrus fuit.

25 *Vbi fruitus sum communione Pontificis*. Pontifex a posse & facere dicitur: & quanquam iuxta hanc nominis acceptionem Imperatores, Reges, Duces, Principes, & quicumq; alij potestate pollentes, cuiusmodi Se- C natores, Pontifices appellari possent, propriè tamen ijs tantùm accomodatur, qui sacram habent iurisdictionem. Estq; maior, & Maximus Pontifex: Maximus dicitur, qui summã immediatamq; a Christo in omnes credentes habet, exercetq; potestatem. Vnde & nominis interpratatio illi tantum conuenit, qui solus vtranq; in Ecclesia habet authoritatem, temporalem videlicet & spiritualem. Minor vero Pontifex Episcopus est, quippe qui potestatem a Summo Pontifice in dominici tantum gregis partem accipit. De huiusmodi scribit ac loquitur nunc Hieronymus: Episcopum enim fuisse Paulinum paulò infra pate- D bit.

26 *Confessorisq;*. Non idem vocis huius apud nos, ac apud antiquos. Enimuerò nullus huiusmodi primitus nomine veniebat, nisi qui Christi fidem interpellatus, coram fidei hostibus confessus fuisset. Quod si quidpiam ob id tormentorum, non tamen martyrio extinctus foret, tunc aliquando Martyr, interdũ etiam Cõfessor, quod vitam Martyrio non consumasset, vocabatur. Deniq;, qui in tormentis occubuisset Martyris propriè nomine apud omnes circumferebatur. Plura de hoc apud Tertullianum, Sanctumq; inprimis Cyprianũ Epistolis 7. 9. 10. 15. 30. 37. 52. & 81. Pamelius item in scholijs super eandem Cypriani Epistolam nonam: Qui (inquit) non interpellatus Martyrio se ingerebat, hic dicebatur Professor: Si adhuc autem quis timore correptus, ne fidem proderet sua, suosq; relinquens exilio spontaneo procul a patria vitã ageret, hic appellabatur Extorris: cuius non erat despicienda conditio: nã & numero martyrum recensendus erat, si ea de causa mortem oppetijsset. Hæc omnia more maiorum, atq; vetusto loquendi genere. Obtinuit postmodum Ecclesiæ vsus, vt omnes qui sancta ac laudabili vita functi fuissent, sanctoq; demũ, ac probato fine Spiritum Deo reddidissent, Confessores appellarentur, quippe qui verbo F & opere viuentes, atq; extremum vitæ claudentes Christum confessi fuissent. Nec enim Dominus Iesus omnes Martyres esse voluit, sed quosdam testes Euangelij sanguine, alios moribus, & vita singulari: cuius & testimonium illud habetur, quod Petrus Apostolorũ princeps post Saluatoris verba. *Cum autem senueris extendes manus tuas, & alius cinget te, & ducet quo tu non vis*: Ioan. 21. post item ab eodem de prædilecti Ioannis exitu, atq; fine factam interrogationem, audiuit. *Sic eum volo manere donec veniam, quid ad te? Tu me sequere.* Io. 21. Ex quibus nõ debuisse eundẽ Ioannem Martyrio vitam finire colligitur. Sed nec præex- G cellsam eius Matrem, aliosq; innumeros, e quorum etiam numero Paulinus hìc asseritur (quando enim hæc de eo testatus est Hieronymus, multo iam ante a sæculo migrasse ex temporum ratione, manifesto constat) fidei suæ testimonium sanguine comprobasse legimus. Postremò & hoc memoria dignum est. Tametsi Confessores eiusmodi, non dicantur Martyres, quod non violenta morte, sed naturali obierint, Martyres tamen & eos aliquo adhuc modo esse dicendos, quod Iesu Christi amore tormenta, pœnas, dolores, & cruciatus in duro atq; perpetuo certamine aduersus propriam carnem, affectus humanos, mun- H dum, aduersus deniq; Sathanam perpessi sint. Quo ipso martyrij genere innumeros, ac Paulam præsertim Sanctissimam fęminam affectam, atq; coronatam testatur Hieronymus. Et quidem, si diligenter rem ipsam quis expẽ- Epist. 27. derit, ita esse, Christianam nimirum vitam perpetuum esse martyrium agnoscet: de quo, & illud Christi facilè intelligitur. *Regnum cælorum vim patitur, & violenti rapiunt illud*: Matt. 11. Vt enim ad cœlorum regnum perueniatur laboribus, sudore, præsuris, angustijs, & conatu maximo, statutum est: quasi oporteat illud subituros portas eius ante fortissimè expugnare. Homil. 37. in Euang. Vnde, & magnus Gregorius: Ad magna,

inquit

A inquit prçmia perueniri non poteſt, niſi per magnos labores. Sed hæc de diſcrimine inter Martyres, atq; Confeſsores, nec non cultu, quem meritò erga ipſoſmet Confeſsores ab initio adhibere conſueuit Eccleſia ex antiquis monumentis indicaſse ſufficiat.

27 *Paulini*. Hic ille Paulinus eſt, a quo ſe Hieronymus in Presbyterum ordinatum, & cũ quo Romam ad Damaſum Põtificem fuiſſe profectũ ſçpius commemorat: Vir planè Sanctus, & Catholicus. Et quamuis illũ Sabellianæ hæreſis a Flauiano, Meletij ſucceſſore accuſatum referat Theodoretus libro quinto capite tertio, eius tamen teſtimonium fide haud di- B gnũ cõmuni ſentẽtia habetur, cũ Flauiani partibus (teſte quoq; Baronio) plus æquo addie- Tom. 4. Annal ſub Christi anno 389 Su. 5. ctus fuerit, quam ob etiam rem ab iniquiſſimis eundem calumnijs vindicare frequenter conatur. Sed, & falſam id genus accuſationem ex eo iure optimè deducit Victorius, quod ipſe Hieronymus hæreticorum omnium hoſtis acerrimus cum eo arctã perpetuo retinuit neceſſitudinem. Cui poſtremò rationi alia additur: quia eundem in communione S. R. E. iugiter vixiſſe, & diem deniq; extremum clauſiſſe conſtat. Hoc verò loco is Antiochenæ Eccleſiæ non immeritò Pontifex aſſeritur, quia tametſi Meletius quoq; (& ipſe apprimè Catholicus, & Martyrologio Romano adſcriptus) in Epi- C ſcopatum eodem ſimul tempore ab altera factione fuiſſet aſſumptus; illius tamen electionem Apoſtolica nunquam ſedes approbauit, quod ab Arianis ex Armenia facta contigiſſet. Sed de hoc infra, capite ſeptimo, & tertio decimo.

28 *Et deductus ab eo media hyeme, & frigore grauiſſimo*. Ardens ex his ad Sacra loca Hieronymi deſiderium prudens Lector attende. Quandoquidem nec longç nauigationis tçdio affectus, nec dura aeris temperie diſſolutus, nec ſibi coniunctiſſimi viri familiaritate, amplexibuſq; retardatus, media hyeme, grauiſſimo frigore intrauit (vt inquit ipſe) Hieroſolymã. D Quod verò ſe a præfato Pontifice deductum teſtatur, non ita accipias, vt eundem vna cum Hieronymo Hieroſolymam perexiſſe putes: ſed quod moris eſſet a temporibus vſq; Apoſtolorũ, vt quos Chriſtiani ſuſcepiſſẽt hoſpitio, eoſdem ad certum viæ terminum cum abſcederent comitarentur: Iuxta illud Ioannis: Epiſt. 3. *Fideliter facis, quod operaris in fratres, & hoc in peregrinos deducens dignè Deo*. Et Hierony- Apol. Lib. 3. cap. 17. mus aduerſus Rufinum; Iunximus (inquit) dexteras: abeuntes proſecuti ſumus, vt vos eſſetis Catholici, non vt nos eſſemus hçretici.

Infra cap. 13. & 14. 29 *Intraui Hieroſolymam*: Sub extremo videlicet (iuxta a nobis notãda) anni Chriſti trecenteſimi octogeſimi ſexti. Cæterùm di- E gnum planè, vt qui ad Sancta loca viſenda ſe contulerat, Hieroſolymã primùm, quæ Ciuitas Sancti, ſolium Domini, gloria mundi toties propheticis vocibus conclamata eſt, ingrederetur: Vnde, & de ea ipſa hæc alibi ſcribit: In hac Vrbe habitaſſe dicitur, & mortuus Adã. Epiſt. 17. Quantos hæc Vrbs Prophetas, quantos emiſerit Sanctos viros longum eſt recenſere. Totum Myſterium noſtrum iſtius Prouinciç, Vrbiſq; vernaculum eſt. In tribus nominibus Trinitatis demonſtrat fidem. Iebus, Salem, & Ieruſalem appellatur. Primum nomen Calcata, ſecundum Pax, tertium Viſio pacis. Paulatim quippe peruenimus ad finem. Et F poſt conculcationem ad pacis viſionem erigimur, ex quo Salomon, ideſt Pacificus in ea natus eſt: Et factus eſt in pace locus eius. Pſal. 75. Et in figura Chriſti ſub etymologia Vrbis, Dominus dominantium, & Rex regum nomen accepit. Quid referemus de Dauid, & tota progenie eius, quæ in hac Ciuitate regnauit? Quantò enim Iudæa cæteris Prouincijs, tãtò hæc Vrbs cuncta ſublimior eſt Iudęa. Et vt coactius diſſeramus, totius Prouinciæ gloria, Metropolis vindicatur. Nunquam eam fleret Dominus corruentem, niſi diligeret. Flebat Lazarum, quia amabat eum. Venerabantur quondam Iudæi Sancta Sanctorum: nonne Venerabilius videtur ſepulchrum Domini?] Hæc Hierony- G mus.

30 *Vidi multa miracula*. De eiſdem idem Hieronymus in Epiſtola vigeſima ſeptima ſuper obitu Paulæ: Cernebat (inquit) varijs Dæmones rugire cruciatibus, & ante ſepulchra Sanctorum vlulare homines more luporum: vocibus latrare canum; fremere Leonũ, ſibilare ſerpentum; mugire taurorum: alios rotare caput, & poſt tergum terram vertice tangere, ſuſpenſiſq; pede fçminis veſtes defluere in faciem. De his Hieronymũ intelligẽdũ arbitror. Quibus S. Hilarius libro de Synodis, nec non Sanctus Paulinus, atq; Seuerus Diaconus libro tertio de fçminis arreptitijs ad H dunt, quod pedibus, & ſi ſuſpenſç eſſent, deorſum capite, nihilominus veſtes inhærerent diuino miraculo pedibus, quo fçmineo eſſet pudori conſultum. Vnde, & ex hac Patrum adſtipulatione in proximè ſuperiori Hieronymi allegato teſtimonio, corrigendũ errorem addendamq; negationem ibi arbitror vbi ſcribit *veſtes defluere*. Itaur legendum ſit *veſtes non defluere in faciem*, aliter miraculum id non eſſet, nec cum Sancti Hilarij, atq; Paulini, nec non Seueri Diaconi aſſertione conueniret. Verùm quoniam de miraculis hic mentio coincidit, paucula nunc ad textus intelli-

gentiam

A gentium animaduertenda. Miraculum licet de quocunq; admirationem excitante promiscuè dicatur: propriè tamen de ijs tantùm est, quorum causa in se omnino occulta est: Ita etiam, quod in re secundum rei veritatem est aliqua virtus, per quam secus contingere deberet. Huiusmodi a solo Deo, qui est causa abditissima, & non eo modo, quo naturalium exigit ordo causarum, operatur, fiunt: nimirũ, vt cũ cœcum illuminat, mortuum ad vitam reuocat, & similia producit, quæ propria miracula sunt, & in se ipsis simpliciter mira. Id genus autem miracula, vel supra naturam, vel præter naturam, vel contra naturam fieri contingit. Supra naturam tunc
B dicuntur, quando in substantiam veritatemq; natura non potest, vti in diuisionem maris rubri, in cadaueris exsuscitationem. Præter naturam, quando in substantiam quidem facti potest, non tamen ad eiusdem productionem concurrit. Istiusmodi miracula tribus fiunt modis: inprimis propter excessum, & singu-
Gen. 8. larem modum, sicuti tanæ in AEgypto: Ex temporis deinde statuto puncto, vti Hieroboam in Prophetam manus extensa illicò arefa-
3.Reg.13 cta est: Ex communi tertio in omnes conse-
Num.5. quente effectu, sicuti de aqua zelotypiæ legitur, quæ ab adulteris mulieribus epotata ventris putredinem inducebat: Contra naturam
C postremò miracula fiunt, quando in re aliquod contrarium illi est, quod fit, sicuti cum graue mouetur sursum, virgo parit, & similia fiunt, in quibus miraculosè datur actus, manente contraria natura, quæ contrarij actus est principium. Liquet igitur satis ex prædictis, de quorum genere miracula, quæ se vidisse testatur Hieronymus, & de quibus S. Hilarius, & cęteri, fuerint. Vestium nimirum haud defluxus in faciem contra naturam: vlulatus verò more luporum, ac cætera, quæ subduntur supra naturam.

31 Et quæ prius ad me fama pertulerat.
D Hoc est, traditio vulgatissima *pertulerat* aliàs detulerat. Differunt fama, & rumor, quod hic de recenti, illa vero de inueterata, & in hominum opinione firmata, etiamsi incerta
AEnead. 4. re dicatur. De fama Virgilius cecinit.

Extemplo Libyæ magnas it fama per Vrbes;
Fama, malum quo non aliud velocius vllum:
Mobilitate uiget, viresq́; acquirit eundo.
Parua metu primũ, mox se se attollit in auras,
Ingrediturq́; Solo, & caput inter nubila condit,

De rumore item Propertius.

Lib. 2. Eleg. 18. *Et terram rumor transilit, & maria.*

A poetis autem fama terræ filia fingitur. Enim uerò cum inter Gigantes Titani, & Terræ filios, & Iouem ob regni cupiditatem bellum

E esset obortum, iamq; passim terrę filij a Ioue, & cæteris Dijs trucidarentur, percita nimio dolore terra, cũ sibi aduersus tãtis uiribus pollentes arma deessent, de vlciscenda tamen, quo cunq; modo posset illata sibi iniuria cogitans, coacta vtero famam enixa est, quæ superum scelera per orbẽ vulgaret. Hæc de fama Poetæ. In Sacris verò litteris, vt plurimùm Christi prædicationem, quæ peruenit ad Gentes, significat, quemadmodum Matthæi nono, decimo quarto, & Luc. 4. videre est. Publicationem etiam virtutum electorum, in Saulis victoriæ vulgatione figuratã aliquãdo exprimit, primo Reg. decimotertio: Iosue nono: Hester nono.
F Deniq; in Genesi famosi gigantes asseruntur, non quod iuxta Poetarum fabulas Famæ fratres forent, sed quod terrena prorsus saperent, Gen. 6.
nec cœleste quidpiam cogitarent, Vnde & scribitur, *Gigantes autem erant super terram in diebus illis: Isti sunt potentes a sæculo viri famosi. Videns autem Deus, quod multa malitia hominũ esset in terra, & cuncta cogitatio cordis intenta esset ad malum omni tempore. Pœnituit &c.*

32 Oculorum indicio comprobaui. Aliàs [indicio] sed minus aptè.

33 Inde contendi in Aegyptum. Profectionis huius causam in Procemio Epistolæ ad Ephesios ita exponit: Deniq: ob hanc vel maxime causam Alexandriam perrexi, vt viderẽ Didymum, & ab eo in Scripturis omnibus, quę habebam, dubia sciscitarer. hæc ibi. Porrò
G eiusdem discendi studium oratione complecti quis valeat? Quæstionibus antea a Summis Pontificibus propulsabatur: ad Synodicas paulò antè Episcoporum consultationes rescribẽs omnes Ecclesias instruxerat; iamiam totius penè terrarum orbis in Doctorem assumptus fuerat, & tamen discendi hactenus cupiditate detentus Aegyptum petit, & canis iam sparsum caput discipulum Sacris litteris adhuc imbuendum se Didymo tradit Alexandrino. De eo capite sequenti, ex proprio eiusdem Hieronymi testimonio. Hanc autem eius in Aegyptum profectionem Christi Domini anno trecentesimo octogesimo septimo tribuen H
dam esse, temporis ratio nauigationis eiusdem ab Vrbe, alibi habenda probabit.

34 Lustraui Monasteria Nitriæ. Non sat Hieronymo fuit Nitriæ Monasteria toti orbi notissima oculis inspexisse, sed lustrasse eadem, hoc est examinasse diligenter, & quasi in orbem explorasse decuit, vt & incolentium Patrum virtutes, quas imitaretur, mẽtis acie perstringeret, & latitantes in eorundem agminibus aspides distinctè cognosceret. Nitria autem Aegypti quondam Vrbs fuit, ex qua nitrum, seu Salnitrum inde productum asportabatur:

A batur: ex quo & Nitriæ Monasteria dicta;
quod iuxta illam, & per circuitum eius in ma-
ximo numero essent constructa. De eisdem
apud Scriptores, Sanctosq; præsertim Patres
frequens habetur mentio. Et ea ipsa sunt, quę
Paula Romana, Rufinus Acquileiensis, & Me-
lania, alijq; complures inuisere. Hæc itaq;, vt
diximus inprimis lustrauit Hieronymus, vt
perfectiorem adhuc ex Sanctis illis Patribus,
(de quibus mox dicturi) vitæ normā hauriret.
Sic & Sanctus Basilius, quanquam Cæsareæ
ab adolescentia Monachi antea vitam egis-
set, sublimiorem tamē adhuc viuendi ratio-
nem ex celeberrimis Aegyptiorum Patrum
B agminibus se peruestigasse ita fatetur: Inue-
Epist.79. ni sane multos apud Alexandriam, nec non
paucos apud reliquam Aegyptum, deinde &
alios in Palestina, & in Cœlesyria, & Me-
sopotamia, quorum admiratus sum tum in ser-
uanda dicta temperantia, tum in obeundis la-
boribus tolerantiam, ad quorum obstupui
præcandi vigorem, & constantiam: cum ob-
seruarem quo pacto, nec somno victi, ne ali-
qua alia naturæ necessitate deflexi sublimem
semper, & inuictū animi sensum in fame, &
siti, in frigore & nuditate seruarent, nec cor-
poris rationem habentes, nec ab alijs aliquid
illi curæ impendi sustinentes: sed quasi in
C aliena carne degerent, ipso opere ostenden-
tes, quid sit in rebus vitæ, peregrinum es-
se, & conuersationem in cœlo habere. Cùm
illa admirarer, vitamq; illorum ob id beatā
iudicarem, quod ipso opere se mortificatio-
nem Iesu circumferre declararent, cupiebam
& ipse, quantum mihi possibile esset illos æ-
mulari.] Hæc Basilius. Idem post vtrunq;
maximus quoq; Monachorum Patriarcha fe-
cit Benedictus; dum nimirum, & ipsū Mo-
nachi vitam in solitudine ducentē Monacha-
tus sublimiora instituta a Sancto Romano di-
dicisse in Dialogorum Libro Sanctus Gre-
gorius refert. Hæc iuxta litteram. Quod
D si de sublimiori aliquid adhuc proferre vo-
luerimus intelligentia: Nitrum in Sacris lit-
teris pro Lomento seu balneo accipiemus,
quo sensu Hieremiæ dictum intelligitur:
Hier.2. *Si laueris te nitro, & multiplicaueris tibi her-
bam Borith, maculata es in iniquitate tua co-
ram me, dicit Dominus.* Aliquando pro pę-
nitentia: interdum pro sermone Ecclesia-
stico vsurpatur. Omnibus mysticis hisce in-
telligentijs, Monachorum Monasteria pul-
chrè, perbelleq; Nitriæ appellatione ve-
niunt. Quandoquidem, qui a sęculi huius
via ad eaipsa descendunt, peccatorum pro-
tinus maculis, quasi quodam nitri balneo
saluberrimo deterguntur. Vnde idem Hie-
ronymus: Venit (inquit Paulam intelligens) E.
ad Oppidum Domini Nitrium, in quo pu- Epist.27.
rissimo virtutum nitro sordes lauantur quo-
tidie plurimorum. Quinimo ipsummet Mo-
nachatū, veluti alterū baptismum esse, idem
alibi testatus est, dicens: Reuera si Paulinam Epist.25.
sæculare desiderium, & (quod Deus a suis
auertat), delicias vitæ huius cogitantem mors
immatura rapuisset; plangenda erat, & omni la-
crymarum fonte ploranda: nunc vero cùm
propitio Christo ante quatuor ferme men-
ses secundo quodamodo propositi se Baptis-
mo lauerit, & ita deinceps vixerit, vt calca-
to mundo semper Monasterium cogitarit,
non vereris &c.] Monachorum deinde Mo- F.
nasteria Nitriæ, hoc est pœnitentiæ dicuntur,
quia in illis degentes Monachi, in eiusdem
pœnitentiæ operibus exercentur, in cuius rei
confirmationem illud aduersus Vigilantium Lib.1.
est: Monachus non doctoris, sed plangentis
habet officium, qui se, vel mundum lugeat, Epist. 8.
& Domini pauidus præstoletur aduentum.
Et ad Demetriadem: Post cogitationū dili-
gentissimā cautionē, ieiuniorum tibi arma su-
menda sunt, & canendum cum Dauid: *Hu-* Psal.34.
miliaui in ieiunio animam meam. In illis do-
mum Ecclesiastici sermonis nitrum recondi-
tur; quia eodem mordatioris nitri similitudine
infirmi, pigri, & delinquentes arguuntur cor-
ripiunturq;. G

35 *Et inter Sanctorum Choros.* Macha-
rios videlicet, Isidoros, Pambones, Paph-
nutios, Moyses, Beniaminos, aliorq; tunc
temporis sanctissimos viros, de quibus Epis-
tola vigesima septima: Quid ego narrem Ma-
charios, Arsenios, Serapiones, & reliqua
columnarum Christi nomina? Et Epistola vi-
gesimasecunda: Macharius vero, & Pambo,
& Isidorus, & cæteri, quos Patres vocant,
Sancto in eis loquente Spiritu, decreuerunt
infodiendos esse; cum eodem dicentes. Pe-
cunia tua tecum sit in perditionem. Aptè
autem Sāctorum patrum multitudines chori H
dicuntur, quippe, qui in diuinis laudibus,
atq; cæremonijs, genuflexionibus nimirum,
& totius corporis profundissimis inclinatio-
nibus totum fermè tempus consumerent. Est
enim propriè chorus canentium atq; saltan-
tium multitudo.

36 *Aspides latitare perspexi.* Euagrium
intelligit, atq; Palladium, quibus non multò
post Rufinus Presbyter Acquiliensis, Melania
senior Romana, Pelagius, Isidorus, & alij
Monachi, atq; Anachoretæ accesserunt.
Hi etenim omnes, cùm Origenistæ doc-
trinæ idolo a Didymo ibi erecto thus in-
cauti adhibuissent, contigit vt latitantem

A etiam in eorum pectore peruersam doctrinam tunc ad suum aduentum subodoraretur Hieronymus; quem in eo postmodum non fuisse deceptum rei exitus comprobauit. Quandoquidem non longè post eius abscessum, cum eorummet perniciosissima dogmata in vniuersum orbem irrepere gestirēt obuius idem ipse factus Hieronymus acuto scriptorum suorū mucrone truncauit. Nec inconcinnè aspidis nomine signantur hæretici, cum illorum proprium sit idgenus serpens hieroglyphicum: Vnde & in Psalmo dicitur: *Super aspidem & basiliscum ambulabis.* (Psal. 90.) Et Isaiæ quinquagesimo nono scribitur: *Oua aspidum ruperunt, qui co-* B *mederit de ouis eorum morietur.* Tradit Aelianus libro de natura animalium primo, aduersus serpentium omnium morsus remedium reperiri, vno aspidis excepto. Sed & eiusdē veneni vis atq; natura est, vt nullum afferat enecando hominem cruciatum, quin potius non desit voluptas, si Plinio credamus. Iam ergo quam pestiferi hæretici, eorumq; exitiosa falsa doctrina sit inelligimus, qui aspidibus cōparantur. Quod ne me hoc loco quispiam mendacij in dictorum Origenistarum enumeratione arguat, Vel lectores in errorem labi contingat, cum diuersa apud diuersos de eisdem legerint, de singulis paucula perstringe- C re duxi.

De Euagrio Abbate.

EVagrius igitur Iberus, quem idcirco Hyperboritam, & Ponticum, Hieronymus appellat, a Sancto Basilio primum Lector, mox a Sancto Gregorio Nazianzeno Diaconus ordinatus, Nectario relictus fuit. Inde Hierosolymam ad Melaniam seniorem se cūferens, postea in Aegyptum profectus est; vbi & Monachus factus, in Nitriæ Monasterijs magni nominis fuit. Cæterùm Didymi consuetudine vsus, atq; ideo in Origenis paula- D tim errores prolapsus, plures tandem & ipse in fraudem impulit. Multa scripsit, quæ iureoptimo non tantùm Hieronymus in Epistola ad Ctesiphontem damnat, sed & Climax sequentibus carpit, nimirū: Putauit Euagrius sapientissimū se omniū alacritate sensus fieri, sed fraudem passus sibi mentitus est miser, insipientiūq; insipientissimus ex hoc ipso ostensus est.] Sic autem Origenis errores in omnibus sectatus est, vt ipsius Hieronymi, Epiphanij, Theophili, & aliorum Orthodoxorum eum perspectum habentium sententia Pelagianis materiam præpararit delirandi. Hunc, qui a principio Origenis errores minimè exploratos habuerūt plurimum commendarunt. Sozomenus libro sexto, capite trigesi- E mo, Prosper in Chronico, & alij. Eundē Palladius in Vitis Sanctorū Patrū, capite vigesimoquinto, & Gennadius in libro de Viris Illustribus summis laudibus efferunt. Additq; Gennadius eundem signis & prodigijs inclytū habitum fuisse. De quo vtiq; mirandum nō est, cum Origenistę, Symmistæq; tam Gennadius, quàm Palladius fuerint, vt recte adnotauit Victorius in Scholijs super præallegatam Epistolam ad Ctesiphontem, & Baronius in Annalibus Tomo quarto, sub Christi anno trecentesimo octogesimo octauo, Siricij Pontificis quarto Eumipsum postremo suo Sanctorum Catalogo Equilinus libro quarto, capite F vigesimo octauo præposterè adscripsit.

De Palladio Monacho.

DVbitatum a quibusdā est, an Palladius ille, qui in Epistola sexagesima apud Hieronymū natione Galata, professione Origenista traditur, ille idem fuerit, qui dicti Euagrij Commonachus & discipulus in Aegypto commoratus est. Cui dubitationi ipsemet Palladius in præcitato, de Vitis Sanctorum Patrum libro, capite vigesimosecundo occurrens, eam ita de medio tollit: Respondi me esse peregrinum, & de Galatiæ partibus veni- G re; & vnum ex Euagrij fratribus esse confessus sum. Iam igitur dubitatio sublata liquet, vnumq; atq; eundem fuisse, & qui a Hieronymo hæreticus proditur, & qui Euagrij discipulus, libri author de Vitis Sanctorum Patrū conuincitur. Vt autem Euagrij disciplinam professus est, sic & eiusdem morbi vitio, quo & Præceptor, ex eiusdem Hieronymi testimonio in Proœmio aduersus Pelagianos, laborauit. Idem & Epiphanius Epistola sexagesima apud eundem Hieronymum tradit. Palladium, inquiens, Galatam, qui quondam nobis charus fuit, & nunc misericordia Dei indiget, caue, quia Origenis hæresim prædicat, H & docet, ne forte aliquos de populo tibi credito ad peruersitatem sui inducat erroris. Is ex Nitriæ eremo aliquando subductus, atq; in Palestinam profectus, Paulam Romanam, Sanctissimam fœminam ad Origenis hæreses primus sollicitauit. Sed de hoc infra, capite nimirum decimo septimo.

De Isidoro Monacho.

ISidorus Abbas, & Presbyter Alexandrinus (Ep. 22. cap. 14.) vocatus idem ipse, de quo paulò superius Hieronymus: Macharius, inquit, & Pambo, & Isidorus, & cæteri quos Patres vocant,

San-

A Sancto in eis loquente Spiritu, bis in Italiam, teste Palladio venit, primò videlicet cum Athanasio, secundò cum Demetrio Episcopis. Is præ diues valde omnia pro Christi amore in pauperes erogauit; sed infelix postmodum Origenis veneno potatus, non Origenista tan- Epist. 61. tùm, sed Origenistarum antesignanus, ex eodem Hieronymo habetur; cuius & testimonium est: Isidorus iste, qui in cœlum tuis laudibus tollitur idipsum infamatur, quod tu Hierosolymæ, ex quo non Legatus aduenisse videtur, sed socius. Et infra. Videte quid faciat concordia dogmatum, Isidorus, qui, vt hoc significaret, eius socius erat, homo B Dei, & Presbyter, & vir potens, & sacro, ac venerabili incessu, & diuinæ intelligentiæ, & Hippocrates Christianorum vocatur; Ego misellus, dum in solitudine delitesco, a tanto Pontifice repentè truncatus Presbyteri nomen amisi. Plura Baronius Tomo quarto Annalium sub Christi anno trecentesimo nonagesimo tertio. Siricij nono. Theodosij decimoquinto. Hic quoq; perperam in Sanctorum numerum refertur ab Equilino libro secundo capite octogesimo.

De Pelagio Monacho.

C Pelagius lupus de silua vocatus prædictis dexterã iungẽs hæreticis, hæresũ semina ex Origenis doctrina delegit; sed maiore postea impietatis nouæ hæresis accessione author factus, non vltra in Origenistarum numero militauit, sed sibi proprium hæresiarchę nomen conciliauit. Hunc eundem Hieronymus tribus confutauit libris. De Melania verò seniore, quam præfatus Palladius, Rufinus, & cæteri Origenistæ laudibus frequenter exornant, nec non de ipsomet Rufino inferius. Pro nũc quomodo hactenus memorati, tum doctrinæ, tum Sanctitatis olim nomine celeberrimi uiri D a fide defecerint, venenaq; Origenis ab illis potata alijs propinauerint, indicasse sufficiat.

37 *Protinus concito gradu Bethlehem meam reuersus sum, vbi adoraui præsepe, & incunabula Saluatoris.* Hoc enim potissimum consilio Romam mundi caput deseruerat, vt eiusdem In Præf. libri de Spiritu Sancto. paruulæ Bethlehem illam commutaret hospitio, quod & Pauliniano fratri scribens sic videtur exponere: Canticum quod cantare non potui in terra aliena, hic a vobis in Iudæa prouocatus immurmuro, angustiorem multò locum existimans, qui Saluatorem mundi, quã qui fratris genuit parricidam. Cuius alibi laudes atq; præconia explicans: Vbi, inquit latæ Epist. 17. porticus? vbi aurata laquearia? vbi domus miserorum pœnis, & damnatorum labore vestitæ? E vbi instar palatij priuatorum extructæ basilicæ, vt vile corpusculum hominis preciosius inambulet, & quasi mundo quidquam possit esse ornatius, tecta sua magis velint aspicere, quàm cœlum. Bethlehem, ecce in hoc paruo terrę foramine cœlorũ conditor natus est: Hic inuolutus pannis: hic visus a pastoribus: In Luc. 2. hic demonstratus a stella: hic adoratus a Magis] Ad idem Chrysostomi exclamatio est, quam ad antiquitatis monumentum intelligendum hic placuit inserere: O si, inquit, mihi videre liceret illud præsepe, in quo Dominus iacuit; nunc nos Christiani quasi pro honore tulimus lateritium, & posuimus argenteum: F Sed mihi preciosius est illud quod ablatum est: argentum autem, & aurum meretur Gentilitas: Christiana fides meretur illud luteum. Non tamen condemno eos, qui honoris causa fecerunt; neq; illos condemno, qui in templo fecerunt vasa aurea: sed admiror Dominum, qui Creator est mundi, non inter aurum & argentum, sed in luto nascitur:] hęc ipse. Nunc Roma illud possidet, eoq; multo felicius illustratur, quàm Romuli tugurio] Legi in Venerabilis Patris Lupi Manuscriptis exemplaribus historiam de translatione eius, quam, & ab Equilino vsurpatam obseruaui: G Cæterùm de tempore quo amussim facta est, nil certi hactenus apud Scriptores habetur. Deniq; quod Bethlehem suam, ad eamq; se reuersũ fuisse Hieronymus scribat, aliàs vtiq; antequam nimirum a Damaso Pontifice in Vrbem euocaretur in ea fuisse commoratum astruit.

38 *Vidi quoq; famosissimum lacum.* Non quod post accessum ad Saluatoris incunabula nuper memoratum Hieronymus lacum viderit, hoc addidit: sed quasi illius visio refugisset a calamo, de eo mentionem intulit: in hac namq; postrema profectione ita accessit, vt H deinceps nunquam recesserit. Lacus verò is est, cuius fundus latet: & hic ipse de quo nũc Hieronymus loquitur pluribus nominibus appellari consueuit: vocatur enim Asphaltites lacus, seu bituminosus: mare primum: mare orientale: & mare mortuum: meritoq; famosissimus dicitur, quod multa ad nos fama, scriptoresq; de eo pertulerint: quandoquidem Sodoma, Gomorrha, Adama, & Seboim in eo fuerunt. Nulla insuper in eo animalia, præ nimia aquarum amaritudine viuunt; ne cochleę quidem, paruiq; vermiculi, & anguillæ, & reliqua, quamuis minima corpuscula. Iordanis postremò in illum influit, qui si imbribus auctus pisces secum eò inferat, statim moriuntur, & crassis amarisq; supernatant aquis. Nec hoc de

A piscibus solùm, cum tauri etiam, & cameli in
eo fluitent. Longitudine ad centum (referente Plinio) millia passuum se extendit, latitudine, vbi maxima ad vigintiquinq;, vbi minima ad sex. Iuxta solitudinem ad Orientem vergit, illudq; ibi Arabia Nomadum prospicit, a Meridie verò Machetunta, vbi Ioannes capite minutus est.

39 *Nec me incerti tradidi otio.* Otium propriè a labore vacatio, cuius contrarium negotium est. Alibi idem ipse Hieronymus Paulæ, Eustochioq; scribens loquitur. Illud dicam placere mihi otium meum, & solitudinem omni celebritate iucundiorem videri; quæ sanè
B cum prædictis omnino pugnare videntur. At sibi perpetuo constat Hieronymus, Duplex enim otium ex Sanctis Patribus habetur, alterum, quod mentem aggrauans, tędium omnino inducit homini, alterum, quod mentem terrenis negotijs, tumultuq; sæculi exuens, illam, quantum humana sinit imbecillitas, Christo connectit. De priori itaq;, quod Dauid quondam Regi adulterij perpetrandi causam præ-
Prou.6. buit, & de quo in sacris litteris dicitur. *Vado ad formicam o piger, & considera vias eius, &*
Prou.12. *disce sapientiam.* Et alibi: *Qui sectatur otium*
E *stultissimus est:* de priori inquam intellexit hoc loco Hieronymus, non de posteriori. Quo etenim pacto fieri potest, vt iners illud aliquando dicatur otium, quod in actione eminentissima consistit? quod Domini etiam in Euan-
gelio celebratur eloquio: *Mariam optimam par-* Luc.18.
tem sibi elegit, quæ non auferetur ab ea. Et. Psal.72.
Mihi autem adhærere Deo bonum est. Pro tranquillitate item, pace, ac quiete sumitur contra Verrem: Cum bello fugitiuorum tota arderet Italia C. Norbanus in summo otio fuit.

40 *Sed multa didici, quæ ante nesciebam.* Quænam verò ista fuerint, declarat Epistola
sexagesima quinta, vbi Putabunt, inquit, me F
homines post auditum Dydimum finem fecisse discendi. Veni rursum Hierosolymam, & Bethlehem: quo labore? quo precio Bathaninam nocturnum habui præceptorem? Timebat enim Iudęos, & mihi alterum exhibebat Nicodemum. Hæc ipse de quibus capite sequenti. Multa insuper alia eodem tempore illum fuisse aggressum; vti Commentarios in Epistolas Pauli, ad Philemonem, ad Galatas, & ad Ephesios, eiusdem in dictas Epistolas præfationes, satis apertè declarant.

De emolumentis per eius abscessum a solitudine Ecclesiæ partis.
Caput IV.

VIS 1 autem felicem non dixerit fuga huius euentum, Christiq; prouidentia G
C *dispensatum? 2 Vt scilicet Romana Ecclesia 3 Petri instituta regimine 4 omnium etiam Veteris, & Noui Testamenti librorum desudante Hieronymo Hebraicam, & Græcam haberet veritatem, 5 Et quorundam Græcorum leuitas, qui cunctas scripturas sibi diuinitus inspiratas Romanos a se accepisse plaudebant, ab insultatione desisteret. 6 Igitur Hieronymus locis venerabilibus perlustratis 7 pergit Constantinopolim ad audiendum Venerabilem virum Gregorium Nazianzenum, 8 vt idem in tertio explanationum Isaiæ libro meminit, 9 vbi Prophetam Domini se vidisse testatur, sic inquiens. De hac visione ante annos circiter triginta, cum essem Constantinopoli, 10 & apud virum eloquentissimum Gregorium Nazianzenum, tunc eiusdem vrbis Episcopum Sanctarum scripturarum studijs erudirer, 11 Scio me breuem dictasse, subitumq; tractatum, vt experimentum caperem ingenioli mei, & amicis iubentibus obedirem. 12 Nil verò de huius viri indefesso studio, & eleganti industria, quam erga Græcos, Hebræos, & Syros, Caldeosq; in discendo habuit præstantius dici potest, 13 quam quod ipsius ad Pammachium, & Oceanum missa*
D *profitentur verba dicentis. 14 Dum essem iuuenis miro discendi ferebar ardore, 15 nec iuxta* H
quorundam præsumptionem ipse me docui. 16 Apellinarium Laodicenum audiui Antiochiæ frequenter, 17 & colui: 18 & cum me in Sanctis scripturis erudiret, 19 nunquam illius contentiosum super sensu dogma suscepi. 20 Iam canis spargebatur caput, & magistrum potius, quàm discipulum decebat: 21 perrexi tamen Alexandriam; 22 audiui Dydimum: 23 in multis ei gratias ago: 24 Quod nesciui didici: 25 quod sciebam, illo docente non perdidi. 26 Putabant me homines finē fecisse discendi. 27 Veni rursum Hierosolymā, & Bethlehē: 28 quo labore, quo precio 29 Barrabanum nocturnū habui præceptorem? 30 Timebat enim Iudæos, & mihi alterum exhibebat Nicodemum. 31 Item ad Rusticum Monachum. 32 Dum essem iuuenis, 33 & solitudinis me deserta vallarent, 34 incentiua vitiorum, ardoremq; naturæ ferre non poteram, 35 quem cum crebris ieiunijs frangerem 36 mens tamen cogitationibus æstuabat: ad quam edomandam, cuidam Fratri, qui ex Hebræis crediderat, me in disciplinam dedi, 37 vt post Quintiliani acumina, Ciceronis fluuios, grauitatemq; Frontonis, & lenitatem Plinij 38 Alphabetum

A *betum discerem, & stridentia, anhelantiaq́; verba meditarer. 39 Quid ibi laboris insumpserim,* E
40 quid sustinuerim difficultatis, 41 quoties desperauerim; 42 quotiesq́; cessauerim, & contentio-
ne discendi rursus inceperim, 43 testis est conscientia, tam mea, qui passus sum, 44 quàm eorũ,
qui mecum duxerunt vitam. 45 Et gratias ago Domino, 46 quòd de amaro semine litterarum
dulces fructus capio. 47 Et in prologo libri Iob, 48 quem videlicet librum eius studio Latina lin-
gua translatum, 49 expositumq́; promeruit. 50 Memini me inquit, ob intelligentiam huius vo-
luminis Lyddaum quendam in praceptorem, 51 qui apud Hebraos primus haberi putabatur, 52
non paruis redemisse nummis. 53 Porrò ad scientiam Chaldaica lingua, quo labore peruenerit,
idem Hieronymus 54 ità in Prologo Danielis enarrat. 55 Post Quintiliani, & Tullij lectionem,
ac flores rhetoricos 56 cum me in lingua huius pistrinum reclusissem, 57 & multo sudore,
multoq́; tempore vix cœpissem anhelantia, stridentiaq́; verba resonare, 58 & quasi per cryptam
ambulans desuper lumen aspicerem 59 impegi nouissime in Danielem, 60 & tanto tadio affectus
sum, vt desperatione subita omnem laborem veterem voluerim contemnere. 61 Verùm adhortante
me quodam Hebrao, & illud mihi crebrius in sua lingua ingerente. 62 Labor improbus omnia
B *vincit. 63 Et qui mihi videbar Sciolus inter Hebraos, cœpi rursus esse discipulus Chaldaicus.* F
64 Et vt verùm fatear vsq; ad prasentem diem magis possum sermonem Chaldaicum legere, &
intelligere, quam sonare.

COMMENTARIVS.

1 *QVis autem felicem non dixerit fuga huius euentum, Christiq́; prouidentia dispensatum?*] Hactenus de fuga Hieronymi, nunc de consequentibus effectibus subijcitur. Ex peregrinatione igitur, atq; fuga eiusdem Hieronymi ex Occidente in Orientem, quã & præceptis Euangelicis consonam in supe-
C rioribus vidimns bonum, quod inprimis effluxit, istud fuit, quod cuncta, quæ sacræ litteræ referunt loca, adhibitis Hebræorum eruditissimis viris, ipse tunc circumierit, viderit, intrarit. Porrò quantum horum omnium cognitio ad eiusdem sacræ scripturæ intelligẽtiam sibi profuerit, sequentibus ad Domnionem ipse testatur. Quomodo Græcorum historias magis intelligunt, qui Athenas viderint: & tertium Virgilij librum, qui a Troade per Leucaten & Acroceraunia ad Siciliam & inde ad ostia Tiberis nauigauerint: ita Sãctã scripturam lucidius intuebitur, qui Iudæam oculis contemplatus sit, & antiquarum Vr-
D bium memorias, vel eadem vocabula, vel mutata cognouerit. Vnde & nobis curæ fuit cum eruditissimis Hebræorum hunc laborem subire, vt circumiremus Prouinciam, qnam vniuersæ Christi Ecclesię sonant] hactenus ipse.

2 *Vt scilicet Romana Ecclesia.* Posterius deinde, quod ex eiusdem ab Vrbe recessu Sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ nunqnam satis explicatum, laudatumq́; obtigit bonum illud censetur, quòd illa met numeris omnibus absolutam sacrorum librorum versionẽ e proprio fonte obtinuit. Enimuero cum ad Hieronymi vsq; tempora in quibusdam ijdem imminuti & imperfecti, in quibusdam permixti, in quamplurimis etiam vitiati atq; corrupti, tum apud Græcos, tum apud Latinos circumferrentur, is diuino afflatus spiritu in Bethlehemitica solitudine eos omnes, (vetus quidem Testamentum ad Hebraicam veritatem restituendo, & nouum iuxta Græcorum originem examinando) correxit. De
vtriusq; Testamenti hac a se elaborata versione, ac veteris inprimis restitutione in altera Paralipomenon Præfatione ita scribit. Si septuaginta Interpretum pura, vt ab eis in Græcum versa est, editio permaneret: superfluè me Chromati Episcoporum sanctissime atq; doctissime impelleres, vt hebræa volumina Latino sermone transferrem: quod enim semel aures hominum occupauerat, & nascentis Ecclesiæ roborauerat fidem, iustum etiam erat nostro silentio comprobari: nunc vero cùm pro varietate regionum diuersa ferantur exemplaria, ex germana illa antiqua transiatio corrupta sit atq; violata, nos- H
tri arbitrij putas, aut e pluribus iudicare qnid verum sit, aut nouum opns in vete- Epi.117.
ri opere cudere. Et in præfatione Isaiæ addit: Vnde conijcio noluisse tunc temporis Septuaginta Interpretes fidei suæ Sacramenta perspicuè Ethnicis prodere, ne Sanctum canibus, & margaritas porcis darent, quę cum hanc editionem (suam scilicet) legeritis, ab illis animaduertetis abscondita.]
De ordinatione verò, ac correctione noui, in Epi.105.
præfatione Iosue ita Lectores admonet: Maximè cùm apud Latinos tot sint exemplaria, quot codices, & vnusqnisq; pro arbitrio suo vel addiderit, vel subtraxerit, quod ei visum est, & vtiq; verũ esse non possit quod dissonat.

A Quod æquè in præfatione quatuor Euangeliorum ad Damaſum repetit: Magnus,inquiens, hic noſtris codicibus error Inoleuit, dũ quod in eadem re alius Euangeliſta plus dixit, in alio, quia minus putauerint addiderunt. Vel dum eundem ſenſum alius aliter expræſſit: ille qui vnum e quatuor prius legerat ad eius exemplum cæteros quoq; exiſtimauerit emẽdandos. Vnde accidit vt apud nos mixta ſint omnia,& in Marco plura Lucæ,atq; Matthæi: rurſus in Matthæo plura Ioannis & Marci, & in cæteris reliquorum, quæ alijs propria ſunt reperiantur.] Et ſupra. Si enim Latinis exemplaribus fides eſt adhibenda, reſpon-
B deant, quibus? Tot enim ſunt exemplaria quot codices. Si autem veritas eſt quærenda de pluribus, cur non ad Græcam originem reuertentes,ea quæ vel a vitioſis interpretibus malè reddita, vel a præſumptoribus imperitis emendata peruerſius, vel a Librarijs dormitantibus, aut addita ſunt, aut mutata, corrigimus? Sed me conſolatur, quod tu qui Sũmus Sacerdos es, fieri iubes.] hucuſq; ipſe,ex quibus manifeſtè, non vtilitas tantùm verſionis eius, ſed neceſſitas pariter in Ecclesia Dei comprobatur.

Porrò dignitas, ac præſtantia eiuſdem ex hoc etiam declaratur, quòd ab ipſo promul-
C gationis exordio, vbiq; terrarum & recepta eſt, & a Sanctis Patribus ſummis laudibus exornata. Sanctus Auguſtinus ex ipſorum quoq; Hebræorũ teſtimonio hanc ipſam Hieronymi tranſlationem veracem eſſe cõfirmat, Sanctus Gregorius eandem (quam nouam appellat) cunctа ex Hebræo eloquio verius transfundere dicit. Sanctus Iſidorus cæteris omnibus anteponit, eamq; ab Eccleſijs Chriſtianis communiter recipi ac probari teſtatur, quod ſit in verbis clarior, & in ſententijs veracior. Ipſanmet nõ tantùm Hebræis ſed & Apoſtolis comprobari idem Hieronymus in præfatione libri Paralipomenon affirmat:Cur,
D inquiens,me non ſuſcipiant Latini mei,qui inuiolata editione veteri, ita nouam condidi, vt laborem meum Hebræis,& quod his maius eſt,Apoſtolis auctoribus comprobem. Illam tandem ſacrum Concilium Tridentinum omnino ſectandam eſſe, cum tot ſæculorum curriculis Catholica fides per eam illeſa ſeruata ſit, & reſtituta decernit. Iure ergo felix, ac Chriſti (vt dicitur) prouidentia diſpenſata Hieronymi fuga, cùm tot bona protulerit, affirmanda eſt. Quod autem in textu ponitur.

Vt ſcilicet Romana Eccleſia. Non ſic Romanæ accipiendũ verbum, vt ea tantùm, quæ Romæ Eccleſia eſt, ſed quæ per totum orbẽ longè lateq; diffuſa, intelligatur. Enimuero E ſãcta & Oecumenica,ideſt Vniuerſalis Eccleſia *Romana* dicitur,quòd illius caput *Romanus* Põtifex iure affirmetur. Vnde & Cyrillus Alexandrinus Epiſcopus,a Sãcto Antonino in Sũma relatus: Vt membra, inquit, maneamus in capite noſtro Apoſtolico throno *Romanorũ Pontificum*, a quo noſtrum, & quomodo, & quid credere,& quid renere debeamus,ipſum venerãres, ipſum rogantes pro omnibus, quoniã ipſius ſolum eſt repræhendere, corrigere,diſponere, ſtatuere, ſoluere, & loco ipſius ligate, qui ipſum ædificauit, vt nulli alij, quod ſuum eſt, plerunq; ipſi ſoli dedit, cui omnes iure diuino caput inclinant, & Primates mũdi tanquam ipſi Domino Ieſu.] Et Sanctus F Thomas in Tractatu contra errores Græcorũ capite ſexageſimo ſexto Concilij vniuerſalis verba allegans, ita habet; Veneramur & dicimus ſecundum ſcripturas, & Canonum definitiones,Sanctiſſimum antiquæ Vrbis Romę Epiſcopum primum eſſe, & maximum omnium.] Vel dicatur. Vniuerſalem ideo *Romanam* appellari Eccleſiam, quòd cæteris omnibus auctoritate, pręſtantia ſuperemineat. De qua & decreti verba extant,quibus decernitur; Sacroſancta *Romana* & Apſtolica Eccleſia, non ab Apoſtolis, ſed ab ipſo Domino G Saluatore noſtro primatum obtinuit.] Et capite proximè ſuperiori, *Omnes*; Qui autem Dist. 22. *Romana Eccleſia* priuilegium ab ipſo Summo Matt. 16. omnium Eccleſiarum capite traditum auferre conatur, hic procul dubio in hæreſim labitur] Quantis deniq; eiuſdẽ Romanæ Eccleſiæ, ac Romani Pontificis auctoritatẽ efferant præconijs cõtra noſtrorum temporum hæreticos, Vide Hieronymi Epiſtolas quinquageſimam ſeptimam, & quinquageſimam octauam, Cyprianum, Hilarium, & alios. Verùm de his fuſius infra Capite decimo ſexto.

3.par.tit. 23. § 5.

3 Petri inſtituta regimine. Primus 'is etenim fuit, qui maxima omnium Pontificatus H præfectura a Chriſto nobilitatus eandem texit, fundauitq; Cui & antea ſub eius perſona cæteris omnibus ſucceſſoribus idẽ fuerat elocutus: *Tu es Petrus & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam, & portæ inferi non prævalebunt aduerſus eam.* Matt. 16.

4 Omnium etiam veteris, & noui teſtamenti librorum deſudante Hieronymo Hebraicã,& Græcam haberet veritatem. De quo ipſo Hieronymi labore, atq; ſudore, & hucuſq; verba facta ſunt, & mox in ſequentibus agetur.

5 Et quorundam Græcorum leuitas, qui cunctas ſcripturas ſibi diuinitus inſpiratas Romanos a ſe accepiſſe plaudebant,ab inſultatione deſiſteret. Duo preterea alia ex Hieronymi tranſlatione, conſi-

A cōſideratione digniſſima contigiſſe nunc ſub-
iunguntur. Vnum leuitatis quorundā Græ-
corum, Romanos (hoc eſt Latinos) ſacras a ſe
litteras accepiſſe affirmantium repreſſio: Alte-
rum falſę cuiuſdam alterius aſſertionis euerſio,
qua ſibi nimirum metipſis eaſdem diuinitus
inſpiratas olim fuiſſe plaudebant.

Quo ad prius, tantùm abeſt, vt Hierony-
mus veteris Teſtamenti hiſtoriam a Græcis de
ſumpſerit, quod eorum quoq; Translationem
multis in locis (vti dictum eſt ſupra) mancam,
& violatam ad Hebraicam veritatem reſtitue
rit. Sed nec inſuper poſt eiuſdem Hierony-
mi Translationem, ipſorum aliquando Græ-
B corum Latini vſi ſunt Translatione, cum Hie-
ronymianam in ipſo innulgationis exordio
vniuerſalis Dei Eccleſia amplexata ſit. Quod
ſi rei huius nunc temporis euentum aperire vo
luerimus, viceuerſa Grecos a Latinis eorun-
dem ſacrorum librorum veritatem mutuatos
fuiſſe ex proprio Hieronymi teſtimonio coge-
mur aſſerere. Quandoquidem Sophronium
apprimè eruditum, Pſalterium, ac Prophetas
a ſe primū de Hębreo in Latinum ſermonem
editos Græcorum bibliothecæ protinus tradi-
diſſe libro de Viris Illuſtribus teſtatur. Id quod
manifeſtius libro ſecundo aduerſus Rufinum
in obtrectatorum ſuorum deteſtationem expli
Cap. 7. cans exclamat; O labores hominum ſemper
C incerti: O mortalium ſtudia contrarios inter-
dum fines habentia. Vnde putabam beneme-
reri de Latinis meis, & noſtrorum animos ad
diſcendum concitare: quod etiam Græci ver-
ſum de Latino poſt tantos interpretes non faſ-
tidiunt, inde in culpam vocor, & nauſeanti
ſtomacho cibos ingero. Et quid in homine
tutum ſit, ſi innocentia criminoſa eſt?] Et in
Eſdrę atq; Nehemię Prętatione: Quāto magis
(inquit) Latini grati eſſe deberēt, quòd exultā-
tē cernerent Græciam a ſe aliquid mutuari (de
verſione ſcilicet ſua intelligēs.) Igitur nō Lati-
ni à Græcis, ſed e contrario Gręci ab ipſis La-
D tinis poſt Hieronymianam translationem ſa-
cras litteras acceperunt. Nec illud obſtare vi-
detur, quod Pſalterio a Septuaginta interpre-
tibus edito Latini in Eccleſijs vtantur, quoniā
id non niſi poſt exactiſſimam ab eodem Hiero-
nymo in eo elaboratam caſtigationem conti-
git: quemadmodum Ipſe Libro ſecundo ad-
Cap. 8. uerſus Rufinum recenſet: Pſalterium, inquiēs,
quod certè emendatiſſimum iuxta Septuagin-
ta Interpretes noſtro labore dudum Roma
Cap. 7. ſuſcepit, rurſum iuxta Hebraicum vertens præ
fatione muniui.] Et ſupra. Ego ne contra
Septuaginta Interpretes aliquid ſum locutus,
quos ante annos plurimos diligentiſſimè emen
datos meę Linguę ſtudioſis dedi, quos quoti-
die in conuentu Fratrum ediſſero? quorum E
Pſalmos iugi meditatione decanto?] Nec cui-
piam admirationi hoc eſſe debet, ex omnibus
nimirum Septuaginta Interpretum libris Pſal-
terium tantummodo in vſu Eccleſiæ perſeue-
raſſe; quippe, cùm ipſius Hieronymi tempore
præ cæteris omnibus Sacræ Scripturę libris in
ore omnium verſaretur, ita illud idem, & ipſe
canere voluit, vt cum cæteris conueniret: quod
vtiq; vt Roma ſeruaret, & rogaſſe Summum
Pontificem, & illud ſemel, atq; iterum ſe typis
ſubmiſiſſe teſtatus eſt. Quod autem eiuſdem
Hieronymi Translatione Græcorum leuitas
repreſſa dicatur, ad vniuſcuiuſq; Prouinciæ
proprietates alluditur. Quemadmodum enim F
Cretenſes ſemper mendaces, malas beſtias,
ventres pigros ab Epimenide Poeta dictos Tit. 1.
Apoſtolus comprobat: Vanos Mauros: & fe-
roces Dalmatas Latinus pulſat hiſtoricus:
Timidos Phrigas, omnes Poetæ lacerant: Athe
nis expeditiora naſci ingenia Philoſophi glo-
riantur, ſic Græcos leues apud Caium Cæſa-
rem Tullius irridet dicens: Aut leuium Græ-
corum, aut immanium Barbarorum. Et in ora-
tione pro Flacco; Ingenita, inquit, leuitas, &
erudita vanitas.

Quo ad poſterius, Quoniam Septuaginta
Interpretibus in Inſula Alexandrię, quæ Pha-
rus dicitur, ſeptuaginta item cellulas (quas G
Iuſtinus Martyr ſe vidiſſe teſtatur) ad legem
interpretandam a Ptolomęo Philadelpho aſſi-
gnatas fuiſſe Ariſteas, eiuſdem Ptolomęi ad
Eleazarum Summum Sacerdotem pro eiuſ-
modi negotio Legatus miſſus, litteris conſigna-
uit: Et illud idem Philo etiam Iudæus in Vita
Moyſi confirmaſſe viſus eſt, dum eoſdem Sep
tuaginta Interpretes in vnum locum conuo-
catos, ſacros ex Hæbreo libros in Græcum ita
concorditer tranſtuliſſe, vt ne in verbo quidē
diſſenſerint chartis prodidit: addiditq; mi-
raculo & prophetię dono id eſſe aſſignandum:
Ex his Sacras ſibi litteras certo reuelatas Gręci
autumarunt. At quoniam applauſus eiuſmo- H
di, de quo mirum in modum gloriabantur fal-
ſo nixus fuit fundamento, iure etiam optimo
ad ipſius Hieronymi translationem protinus
euanuit. Et reuerà cum Sanctos Apoſtolos, &
Euangeliſtas (quos Spiritusancto plenos non
ambigimus) aliter, quàm a ſeptuaginta Inter-
pretibus verſum eſt, Scripturæ Sacræ auctori-
tates ex nouo Teſtamēto deſumpſiſſe conſtet;
compertiſſimum etiam eſt, Septuaginta Tran-
ſlationem a Spiritu ſancto nullo pacto potuiſſe
dictari. Quandoquidem vnus atq; idem Spi-
ritus ſanctus diuerſa non texuiſſet teſtimonia,
aliter nimirum loquendo per Apoſtolos, aliter
per Septuaginta Interpretes. Nec idem præ-

terea,

A terea, quod a Septuaginta Translatoribus missum voluisset, illud omnino scriptum fuisse per Apostolos, ac Euangelistas protulisset, opponuntur enim hæc sibi innicem. Igitur a Spiritu sancto Septuaginta Interpretum Translationem dictatam asserere, a veritate alienum, merumq; figmentum est. Et quod ad septuaginta cellulas spectat, eas profecto irridet Hieronymus, non quòd eorum cubicula neget, sed quòd singulos in singulis latuisse, aliumq; dum verteret, de alio ignorasse, cunctos tamen in interpretatione miraculo quodam, non collatione prius facta conuenisse, falsum esse dicat; Quod apertius ex verbis
B eiusdem in Præfatione libri Paralipomenon liquet, vbi: Si igitur (inquit) alijs licuit non
Ep. 107. tenere quod semel susceperant, & post Septuaginta cellulas, quę vulgo sine authore iactantur, singulas cellulas aperuere, hocq; in Ecclesijs legitur, quod Septuaginta nescierūt] & libro secundo aduersus: Nescio quis primus author Septuaginta cellulas Alexandriæ mendacio suo extruxerit, quibus diuisi eadem scriptitarint. Cùm Aristæus eiusdem Ptolomæi hyperaspistes, & multo post tempore Iosephus nihil tale retulerint, sed in vna basilica congregatos, contulisse scribant, non prophetasse: Aliud est enim vatem, aliud est esse in-
C terpretem: Aut aliter de eisdem libris per Septuaginta Interpretes, aliter per Apostolos Spiritus sanctus testimonia texuit, vt quod illi tacuerunt, hi scriptum esse mentiti sint. Quid igitur? Damnamus veteres? Minimè, sed post priorum studia in domo Domini, quod possumus laboramus. Illi interpretati sunt ante aduentum Christi, & quod nesciebant dubijs protulere sententijs: nos verò post passionem, & resurrectionem eius, non tam prophetiam, quam historiam scribimus: Aliter enim audita, aliter visa narrantur. Quod melius intelligimus, melius & proferimus. Audi igitur æmule, obtrectator ausculta; non damno, non
D repræhendo Septuaginta, sed confidenter cunctis illis Apostolos præfero] Verùm de Translatione Hieronymi atq; eius præstantia infrà capite decimo quinto, & decimo sexto.

Cur Hieronymo post Septuaginta Interpretes sacras rursus ex Hebræo litteras transferre licuerit?

NVnc causas quibus Hieronymum post Septuaginta Interpretum translationē, quam Ecclesiam recepisse, & approbasse optimè nouerat, vetus iterum Instrumentum ex Hebræo immediatè interpretari decuit, imò incubuit, aspergamus. Multæ quidem hæ ab ipsomet afferuntur, sed sex potissimum nos E
numerabimus. Prima ne Iudæi Ecclesijs Christi diutius insultarent, exprobrātes in Hebræo non ita haberi, quemadmodum eædem Ecclesiæ Christi ex Septuaginta Interpretibus legunt. Hęc ab eo affertur ratio Tomo tertio pręfatione centesima decima septima in Isaiā, ad Paulam, & Eustochium. Secunda, ne Iudæi subterfugiendi diuerticula amplius haberent, si quando à Christianis Scripturarum allegatione vrgerentur: quin potius vti proprijs armis confoderentur. Hac idcirco ratione eruditissimos quosq; Hebræorum se consuluisse, cum eisdemq; peregrinationes longissimas assumpsisse fatetur Tomo tertio præfatione centesima octaua in librum Paralipomenon F
ad Domnionem, & Rogatianum. Præfatione centesima decima in Tobiam ad Chromatium & Heliodorum. Et præfatione centesima decima tertia in Iob. Tertia, vt ea, quæ a Septuaginta Interpretibus omissa fuerant, restitueret. Hac ipse vtitur ratione pręfatione centesima nona in Esdram, & Nehemiam ad Domnionem: Vbi, & quàmplura in Euangelio reperiri ex veteri citata Instrumento, quæ apud Septuaginta non habentur, ostendit. Quarta, vt ab eisdem Septuaginta Interpretibus consultò occultata propria interpretatione (iam Christi Euangelio Ecclesia coruscante) proderentur: pręfatione centesima decima septima in G
Isaiam ad Paulam, & Eustochium. Quinta, vt pro voluntate Scriptorum, siue apud Græcos, siue apud Latinos sacra deprauata volumina suæ redderet puritati, de qua & in præfatione centesima quinta in Iosue, & in præfatione centesima nona in Esdram, & Nehemiā verba facit. Sexta (quæ affertur in textu, vt inanis Græcorum tumor compesceretur, quo se Latinis præferentes, eisdem exprobrabant sacros a se tantummodo codices accepisse. His (inquam) alijsq; de causis, post Septuaginta Hieronymus potissimum fecit, quod maximè Sacrosanctę Ecclesiæ interfuit.
6 *Igitur Hieronymus locis venerabilibus perlustratis*. Ijs videlicet de quibus supra capite superiori. Hæc porrò quæ de Sanctorum locorum veneratione, ac eius sub S. Gregorij disciplina subijciuntur, non ita accipienda sunt, vt ea cum multis alijs, quę infra describuntur tunc facta credantur, quando Damaso vita functo, Roma idem ipse suam iterum Bethlehem repetijt. Haud quaquam. Sed per id temporis sine vlla controuersia gesta sunt, antequam in ipsam Vrbem à præfato Pontifice euocaretur: quod planè ex Epistolis eiusdem centesima quadragesima secunda, centesima quadragesima tertia ad eundem H
Damasum

A Damasum patet, in quibus expresiè eatum rerum, quarum cognitionem ab eodem Gregorio didicerat, meminit. Auctor autem dummodo Hieronymi Vitam, resq; ab codē gestas, quas sciret esse verissimas, in vnum (vt in præfatione pollicitus fuerat) colligeret, non curauit illarum omnium perfectam seriē iuxta temporis rationem texere, cum sua pręsertim ætate, quæ de eodem circunferrentur Acta, deprauata omnino forent. Hoc semel attulisse sufficiat, ne me interdum ab ordine nonnihil aberraotem quispiam arguat. Litteram enim in historiæ huius explicatione sequi intendo. Rectè autem hoc ipso capite

B per totum Hieronymi in sacris litteris adiscēdis pietatis ardor ostenditur, cum eorum instar Philosophorum, quos lustrasse Prouincias, nouos adijsse populos, maria transisse, vt rerum pleniorem sibi compararent cognitionē litteræ loquuntur, non tantùm adolescens Italiam, Gallias, ac totum ferè Orientem, Thraciam, Pontum, Bithyniam, Galatiam, Cappadociam, Ciliciam, Atticam, Syriam, ac Aegyptum peragrarit, sed vir adhuc factus, atq; apud plurimos magister potens iam & strenuus, cuius in litteris ingenium, Summi etiam Pontifices consulebant: cuius doctrinam vniuersæ per orbem Christi Ecclesiæ iā

C receperant, hospes iterum fieri voluerit atq; discipulus: alienaq; prius maluerit verecūdè edisçere, quàm sua impudenter ingerere. Et in hoc quidem, non cum Pythagora tantùm, qui ad Memphiticos vates, atq; Platone, qui in Aegyptum ad Architam Tarentinum, & cæteris antiquis Philosophis, quos ad finitimos alios peragrasse legimus, comparandus est, sed omnium iudicio longe anteponendus.

7 Pergit Constantinopolim ad audiendum Venerabilem virum Gregorium Nazianzenum, Habet enim nescio quid latentis energiæ viua vox, & in aures discipuli de doctrinæ ore transfusa fortius sonat. Igitur venerabilis viri

D Gregorij Nazianzeni Constantinopoli consuetudine vsus, sacras ab eo litteras didicit, quemadmodum sæpius in suis tractatibus deinceps

Epist. 2. professus est. Inprimis vero de eo Epistola secunda ad Nepotianū hisce gloriatur: Præceptor quondam meus Gregorius Nazianzenus rogatus a me vt exponeret, quid sibi vellet in Luca Sabbatum *δευτερόπρωτον*, elegaoter lusit: Docebo te, inquiens, super hac re in Ecclesia, in qua mihi omni populo acclamante cogeris inuitus scire, quod nescis, aut certè si solus tacueris, ab omnibus stultitiæ condemnaberis] Deinde in Catalogo de scriptoribus Ecclesiasticis idem repetens: Gregorius, ait, primùm Sasimorum, deinde Nazianzenus Episcopus, vir eloquentissimus præceptor meus, a quo scripturas explanante didici.] De quo pluribus alijs in locis, ad Pammachium videlicet Epistola quinquagesima prima, necnō aduersus Iouinianum libro primo, & alibi. Cæterùm de profectionis huius tempore mox subijciemus. E

8 Vt idem in tertio explanationum Isaiæ libro meminit, capite nimirum sexto.

9 Vbi Propheta Dominum se vidisse testatur, sic inquiens. De hac visione ante annos circiter triginta, cum essem Constantinopoli. Cùm in Isaiam Commentarios, (ex quibus nunc verba promuorur) post Danielis interpretationem aggressus sit statim Hieronymus, anno F nimirum Christi quadringentesimo octauo, vt inferius patebit; vtiq; etiam haoc de sedentis Domini visione lucubrationem, quæ ante triginta circiter annos elucubrata asseritur, in Christi Domini annum trecentesimū septuagesimum octauum, vel proxime sequētem referendam esse consequitur, Quo tempore Romæ Damasus duodecimum Pontificatus aooum agebat, Hieronymus vero vitę, iuxta superius a nobis notata quadragesimū-septimum.

10 Et apud virum eloquentissimum Gregorium Nazianzenum, tunc eiusdem vrbis Episcopum Sanctarum scripturarum studijs eruditur. G Mirum non sit, si toties a tanto se viro eruditū gloriatur Hieronymus, eumq; semper innumeris attollit præconijs: enimuero vt vitæ sanctitate, sic & doctrinę sublimitate in Ecclesiasticis litteris Gregorius per id temporis excellebat adeo, vt etiam ex omnibus tam Græcis, quàm Latinis solus Theologi nomen mereretur. Meritò ergo illi, vt magnæ aquilæ pullus, qui eius interdum humeris portaretur inhærens Hieronymus, ausus est sublimi volatu superare cœlos, & vsq; ad Domioum sedentem super solium excelsum, & eleuatum peruenire: seq; admiscere Seraphinis, vbi quę didicit arcana mysteria scriptis deinceps prodidit, & Damaso Romano Pontifici Epistola centesima quadragesima secunda, & cente- H sima quadragesima tertia tradidit. In eo sanè antiquum illud, quo dicitur: Multi discipuli prudentiores magistris, implerunt, dicit Baroouis: quandoquidem si conferas Hieronymū cum Gregorio, inuenies aliqua, quibus amplius hic excellat: vt veram iudices Ennodij Ticinensis esse sententiam, ita dicentis: Hieronymus noster, nisi præceptorem suum Gregorium diceret, illo melior censeretur: sed illi, applicanda sunt bona, a quo sumpsisse originem videntur. Ecce te si in his, quę spectant ad multiplicium linguarum peritiā, Tom. 4. sub ann. 379.

A quam in diuinis explicandis scripturis, & diuersarum linguarum scriptoribus consulendis, magni momenti nemo esse negarit absq; controuersia Gregorium primas dare Hieronymo certum est, vt potè qui profiteatur, etiam latinam Linguam toto orbe Romano diffusam se penitus ignorasse. Quod ad Posthumianum Græcam Latinamq; linguam callentem scribens ita testatur: Sublimis es eruditione, & quidem vtroq; eruditionis genere, & vtraq; dicendi facultate: alterius enim quantam famam audiuimus? (nec enim lingua Romanus sum, nec Italicam doctrinā calleo) alterius autem periculum ipsi fecimus.

Epist. 71.

B Hæc ex Baronio. At quanquam tanto Patri tam sapiente fuisse prædictum filio gloriæ fuerit; haud tamen in Euagrio Pontico, suo itē discipulo tam felix euasit, quandoquidem a S. Basilio Lector primum; mox ab eodem Gregorio Diaconus ordinatus, atq; sacris litteris eruditus, demum in Aegypto de amaro Origenis doctrinæ calice potatus, innumeris, & ipse alijs eundem deinceps propinauit. De eodem proximè superiori capite. Deniq; quo ritu, quo more Gregorium tantum discipulum, Hieronymum nempe suscepisse putamus? Non certè tumido doctoris fastu; nō affectata doctrinę grauitate; nec eundem vix

C promendo verba, aut iactando doctrinam, siue e cathedra personando instruxit, ac docuit, sed fraterna assidue in omnibus familiaritate, mutua collocutione, disceptationeq; pari, vt non quasi discipulum, sed veluti condoctorem eum fuisse veneratum dixisses, si vidisses. Quod etiam planè ex proprijs Hieronymi verbis ad Ephesios quinto deducitur, vbi habet. Gregorius Nazianzenus, vir valde eloquens, & in scripturis apprimè eruditus, eum de hoc mecum tractarer loco solebat d cere,] & in libro de Scriptoribus, Gregorium quoq; Nyssenum virum Sanctissimū atq; doctissimum intexens, sic scribit: Grego-

D rius Nyssenus Episcopus, frater Basilij Cæsariensis, ante paucos annos, mihi & Gregorio Nazianzeno contra Eunomium legit libros, qui & multa alia scripsisse, & scribere dicitur.] Ex quibus satis apertè conijcitur quantæ tunc existimationis non solum apud Gregorium Nazianzenum, sed & cæteros Orientis eruditissimos viros Hieronymus esset: cum ob vulgatam etiam de eo famam atq; eruditionem, & consuleretur, & alienorum quasi iudex & arbiter scriptorum deligeretur. Vltra verò duos annos apud eundem Gregorium Constantinopoli haud fuisse commoratum, exactus vitæ eiusdem calculus persuadet.

11 *Scio me breuem dictasse, subitumq; tractatum, vt experimentum caperem ingenioli mei, & amicis iubentibus obedirem.* Comprehenditur Tractatus hic supra allegatis Epistolis centesima quadragesima secunda, & centesima quadragesima tertia, ex quib' inter amicos iubentes Damasum inprimis Pontificem habitū fuisse declaratur, cùm præsertim vtreq; illi inscribantur. Nec dubitationem hoc loco Hieronymi verba, paulò superius ex libro de Scriptoribus Ecclesiasticis allegata debent ingerere: Quomodo nimirum is, Gregoriū ipsum, Nazianzi Episcopum, Constantinopli sacras litteras publicè interpretantem, ac eādem insuper Ecclesiam regentem audire potuerit: non inquam vrgere debent, quoniam ad tres Gregorius assumptus est sedes, ad Sasimorum nimirum inprimis, mox ad Nazianzenam, postremò ad Constantinopolitanam. Erat siquidem tunc temporis tanta Gregorij doctrinæ ac sanctitatis fama, vt solus ad Orientis necessitates subleuandas, atq; nunc ad hanc, nunc ad illam Ecclesiam adhibetur, quemadmodum in Ecclesiæ quoq; Constantinopolitanæ turbulentijs, & opportunitatibus cōtigit. Enimuero cū ea ab Arianis mirum in modum infestaretur, is sub Theodosio seniore Augusto, Damasiq; Pontificatus initio ad illius compositionem, restitutionemq; delectus est: Qua postea aliquot annorum curriculis rite composita, ita vt nec vnius Arriani hospitio pollueretur: Expulso insuper ex ea Maximo Cynico, quem Arriani elegerant, vt senectam tranquillè ageret Nectarium successorem Sāctissimum reliquit, & vitæ reliquum in solitudine sancto fine cōsumpsit. Eo igitur tempore, quo Constantinopolitanam Ecclesiam regebat, eundem illic docentem coluit Hieronymus. E F G

12 *Nil verò de huius viri indefesso studio, & eleganti industria, quā erga Græcos, Latinos, Hebræos, & Syros, Caldæosq; in discendo habuit præstantius dici potest.* Est studiū idē aliquādo ac exercitatio, interdum voluntas, quandoq; diligentia: pro assidua ac vehementi hoc loco animi applicata occupatione ad rem aliquam eum magna voluptate accipitur. Sed & peruersas adinuentiones, fabulas, atq; insidias eodem nomine propheticus sermo consueuit apellare, Hieremiæ vndecimo, & Ezechielis trigesimo sexto. Quamuis autem de Hieronymi hactenus laboriosissima pro diuinis scripturæ sacræ mysterijs intelligendis opera constiterit, non minori tamen admiratione eius æque industria, qua in ijsdem insudauit, digna censetur. Quandoqnidem, quid illi aliquo vnquā tempore detestabilius perfidis Iudæis fuit, de quibus, & loquitur. Si expedat H

A pedit odisse hominem, & gentem aliquā detestari, mi]o odio auersor circumcisos: vsq; bo die enim persequūtur Dominum nostrum Iesum Christum in Synagogis Satanæ,] & tamē illos ad Sacrorū librorum intelligentiā habuit itineris comites: sæpe ad idē adhibuit, vt deinceps de falsitate Ecclesijs Christi nō insultarēt: Illos pariter in Hebræa Chaldęaq; lingua Pręceptores consuluit, vt eorūmet armis illos iugularet. Quis vnquā execrabilior dogmatistes Origene, qui sæuissima proferens venena, totum ferè Orientē, Occidentisq; simul partē perdidit? Qui Arrianis, Pelagianis, innumeris bibulisq; alijs hæreticis materiā præbuit delitādi? Et tamē se illius libros ad piū propositū

B Lib. 1. aduers. Ruf. cap. 4. super cunctos homines congregasse, & legisse asserit: Nescis me, ait, Origenis habere omnia? legisse quāplurima?] Et tamen alibi: Arguite

Epist. 65. me, inquit, vbi hæresim defenderim? vbi prauum Origenis dogma laudauerim?] Et iterum. Per me Latini omnes Origenis bona norūt, mala verò, & errores prorsus ignorāt.] Quid tandem Gentilium, ac Sæcularium litteratum lectione inutilius? & nihilominus earum exempla, atq; testimonia, in nostræ argumentum fidei tam concinnè protulit, vt in Moyse, & Prophetis de suis etiam libris assumpta nonnulla comprobarit. Quis enim ne-

Epist. 84. sciat (inquit ipse,) & in Moyse, & in Prophe-

C tarum voluminibus quædam assumpta de Gentilium libris, & Salomonem Philosophis Tyri, & nonnulla proposuisse, & aliqua respon-

Prouerb. cap. 1. disse. Vnde, & in exordio Prouerbiorum commonet vt intelligamus sermones prudentię, versutiasq; verborum, parabolas, & obscurum sermonem, dicta Sapientum, & ænigmata, quę propriè Dialecticorum, & Philosophorū

Ad Damasū de frugi, & luxurioso filijs sunt.] Et alibi. In bis tamē ita nos facere solemus, quando enim Philosophos legimus: quando in manus nostras libri veniunt sæcularis sapientiæ: si quid in eis vtile reperimus, ad nostrum dogma conuertimus. Si quid verò superfluum, de Idolis, de Amore, de cura sęcularium rerum, hæc radimus, caluitium inducimus, hæc vnguium more ferro acutissimo dis-

D secamus.] Hæc ipse. Igitur ex proprio Hebræorum testimonio eorummet vicisse perfidiam: Ex zizaniorum pestifera copia solidæ doctrinæ frumenta in borrea Ecclesiæ congregasse, & ex Ethnicorum litteris, exemplisq; eiusdem Ecclesiæ decorem auxisse; eiusmodi inquam omnia exquisitissimę industrię atq; artis, non dicenda argumenta?

13 *Quam quod ipsius ad Pammachium, & Oceanum missa profitentur verba dicentis.* Habetur Epistola Tomo secundo, in ordine sexagesima quinta.

14 *Dum essem iuuenis miro discendi ferebar ardore.* Aptè discendi ardor in iuuentute excitatur, loueturq;, quia per id potissimū temporis, & in iecore, & in venis ipse sanguis exæstuat, atq; ebullit in medullitio: quo fit, vt ætas huiusmodi ad labores subeundos aptior, & ad speculationes perspicacior reddatur. At mysticè etiam iuuenes dicuntur, qui ad fidei bella promptissimi sunt, & qui pro Ecclesiæ defensione ad vitæ præsentis incommoda perferenda contra Diabolum, & eius membra se exponunt, de quibus S. Ioannes: *Scripsi* 1. Io. 2.
vobis, inquit, *vobis iuuenes, quoniam fortes estis, & per verbum Dei, quod manet in cælo vicistis malignum.* Horum iuuentus, vt aquilę reno- Psal. 102.
uata in Psalmo legitur: hoc est, (vt locum nō F
satis a multis intellectum breui explicemus:) Ita Charitatis vi instaurata, & innouata est, vt sit viuax, non secus, atq; aquilæ vita, quæ est omnium viuacissima. De eo, qui hanc ~~de~~ vitam viuit
~~[illegible]~~ dici potest. *Aetatem habet*: cum Io. 9.
ad eam venerit ætatem, vt de expetendis, fugiendisq; delectum habere queat. Iuxta itaq; hunc mysticum sensum Hieronymum generosissimum iuuenem, nemo est qui ambigat. Vnde, & verbum [ferebat] obseruatione dignum est, tanto quippe is sapientiæ desiderio in Ecclesię propugnationem huc atq; illiuc rapiebatur, vt res noua, & quasi miraculum G
deinde fuerit, tam longinqua terrarum spacia illum percurrisse, quasiq; toto orbe fugientes litteras incessanter sectatum fuisse.

15 *Nec iuxta quorundam præsumptionem ipse me docui.* Præsumptio siquidem in litterarum studio pessimus præceptor est, Vnde & Demetriadem virginem admonens: Bonum Epist. 8.
(inquit) est post regulas scripturarum, vitæ tuæ tramitem ab alijs discere, nec præceptore vti pessimo, scilicet, præsumptione tua. Quod sanè, & se inprimis semper inuiolabiliter obseruasse Domnioni, & Rogatiano ita profitetur: Fateor mi Domnion, & Rogatiane charissimi, nunquam me in diuinis voluminibus proprijs viribus credidisse, nec habuisse opinio- H
nem meam: sed ea etiam de quibus scire me arbitrabar interrogare me solitum: quanto magis de his, super quibus anceps eram?

16 *Apollinarium Laodicenum audiui Antiochiæ frequenter.* Eruditionis huius sub Apollinarij disciplina tempus Christi anno trecentesimo sexagesimo tribuitur, antequam nimirum Euagrij solitudinem ingrederetur. Quantò autem grauiores a discipulis Præceptores eligentur, tantò illis doctrinæ semina radices altius figent. Nec superuacanea prętantissimi a principio doctoris electio existimanda est: licet ad imbuendam pueritiā pro ingenij capaci

A tate quilibet mediocriter doctus, ac gregarins
ſufficere videatur. Nam quo eruditior præ-
ceptor, & facilior, clariorq; doctrina miniſtra-
bitur. Certè, & Dionyſium, magiſtrum ſibi in
Grammatica Donatum elegiſſe, in Rhetorica
Victorinum, in Theologia Gregorium Nazian
zenum legimus. Theophraſtus pariter Ariſ-
totelem, Ariſtoteles Platonem, Plato Socra-
tem, Regina Auſtri ſapientiſſimum Salomo-
nem audiuit. His itaq; rationibus, & Hierony-
mus non quoslibet præceptores, ſed præſtan-
tiſſimos quoſq; ſibi adoptans, in Grammatica
Donatum, in Rhetorica Victorinum, in Theo-
logia Gregorum Nazianzenum, Apollinarium,
B Didymum, in hebraicis litteris Barhaninam
audiuit, hunc quidem Hieroſolymæ, illos Ale-
xandriæ, Antiochiæ, Conſtantinopoli, poſtre-
mos deniq; Romæ. Cæterùm quo tempore
Apollinario pręceptore vſus idem Hierony-
mus eſt, a nemine vitabatur (is enim licenter
tunc Antiochiæ, docebat, licentiuſq; audieba-
tur) At vbi malè audire cœpit, in illum pij om-
nes ſtylum exacuerunt. Athanaſius ex Epi-
phanio hæreſi Septuageſima ſeptima, Baſilius
in Exameron Homilia tertia, Gregorius Na-
zianzenus Epiſtola prima ad Celidonium, &
ipſe Hieronymus pluribus in locis, præſertim
C verò Epiſtola octogeſima ſecunda ad Ocea-
num. Et quidem inprimis tantùm ſibi in Ec-
cleſia comparauit Apollinarius exiſtimatio-
nis, vt pręter Hieronymum auditorem, alios
quoq; Sanctiſſimos, doctiſſimoſq; viros, Baſi-
lium, Gregorium, Cyrillum, Epiphanium, &
cæteros Oriētis Epiſcopos neceſſitudinis vincu
lo ſibi copularit. Vnde cum nec ſubnaſcentes
eius a principio errores ab eiſdem Patribus cre
derētur, factū eſt, vt aliquandiù etiam excuſa-
rentur. Verùm eò perductę res, vt vltra diſ-
ſimulari excuſariq; minime poſſent, ab omni-
bus illico (vti dictum eſt) tanquam fidei Ca-
tholicæ violator, damnatus eſt, ac inprimis in
Alexandrina Synodo, mox in Antiochena, poſ
D tremò in Concilio Romano ſub Damaſo Pon
tifice anathematizatus. Ex eodem autem
Ex Hier. Epiſt.82. Gregorio loco, qui ſupra inter præcipuas hæ-
reſes, quas idem ore ſacrilego euomit, pro-
prietates Perſonarum in Trinitate confudit:
Patrē maximum: Filium maiorem: Spiritum
ſanctum magnum dixit. Circa diuini Verbi
incarnationem decem aſſertiones, hæreticas
omnes protulit. Animas ex traduce generari,
ita vt quemadmodum corpora ex corporibus,
ſic animas ex animabus produci, aſſeruit.
De reſurrectione, Scripſit, inquit Baſilius, quę-
dam fabuloſè, imo Iudicè compoſita; in qui-
bus dicit, nos iterum ad cultum a lege præſcrip
tum reuerſuros; ita vt & circuncidamur, &
Sabbatum obſeruemus, & a cibis a lege pro- E
hibitis abſtineamus, ſacrificiaq; Deo offera-
mus, & in templo Hieroſolymis adoremus,
atq; prorſus ex Chriſtianis Iudęi reddamur:
quibus, quid ridiculum magis, magiſq; alienū
ab Euangelico dogmate dici queat non ſatis
video. Demum ex eodem Gregorio, plenus
arrogantia, & faſtu pro antiquis Eccleſiaſticis,
ac Dauidicis etiam canticis, nouos Pſalmos,
nouaq; Pſalteria Dauidi ex aduerſo reſonan-
tia, pro tertio quodam Teſtamento a ſe edita,
in Eccleſia introduxit. De eo in Confeſſio-
nis fidei edicto ad Ioannem Pontificem Iuſti-
nianus Imperator hæc habet. Inuenimus,
quod multi Sanctorum Patrum quoſdam hæ- F
reticos collaudarunt, ſicut & Sanctus Dama-
ſus, & Athanaſius, & Baſilius Apollinarem, &
Sanctus Leo Eutychen, & non propter hoc hæ
retici facti ſunt, ſed cognita eorum impietate
anathemate condemnarunt.] Deniq; de eo
illud quod Vincentius Lirinenſis memoriæ
prodidit impletum eſt: vt quem nimirum qua-
ſi arietem gregis antea populi ſequebantur,
eum deinceps quaſi lupum horrere atq; fugere
cœperint.]

17 Et colui: Hoc, & omnes leges in qui-
bus parentum appellatione pręceptores veni-
unt, docent. Ariſtoteliſq; eſt ſententia Magi- 9. Ethic.
ſtris, Dijs, & Parentibus non poſſe reddi æqui- Epiſt.61.
ualens. Hoc ipſum luculenter explicans Sene G
ca: Multum (inquit) egerunt, qui ante nos
fuerunt, ſed non peregerunt: ſuſpiciendi ta-
men ſunt, & ritu Deorum colendi. Quam
venerationem præceptoribus meis debeo, ean-
dem illis præceptoribus generis humani, a qui-
bus tanti boni initia fluxerunt. Si Conſulem
videro, aut Prætorem, omnia quibus honor
haberi ſolet faciam, equo deſiliam, caput ada-
periam, ſemita incedam. Quid ergo, Marcū
Catonem, & Lęlium ſapientem, & Socratem
cum Platone in animum meum ſine dignatio-
ne ſumma recipiam? Ego illos veneror, &
tantis nominibus ſemper aſſurgo.] Hæc ipſe.
Deniq; & Spiritus ſanctus Eccleſiaſtici voce H
doctorum laudes, & merita ita proponit:
*Qui docti fuerint fulgebunt quaſi ſplendor firma
menti, & qui ad iuſtitiam erudiunt multos quaſi
Stellæ in perpetuas æternitates.*

18 Et cum me in Sanctis Scripturis erudiret.
Omni quidem doctrinarum genere, & oratio-
nis copia Apollinarius inſtructus fuit: at in San
ctarum eruditione Scripturarum ſeipſum ali-
quando ſuperare viſus eſt, maximè cum ad
Homerici poematis exemplar veteris Teſta-
menti hiſtoriam vſq; ad Saulis regnum heroi-
co carmine viginti, & quatuor libris diuiſam
proſecutus ſit.

19 Nun-

A 19 *Nunquam illius contentiosum super sensu dogma suscepi.* Hæc inprimis Apollinarij casus ac ruinæ causa: vt super scripturę sacræ sensu argutis, insolitisq; vt plurimùm quæstionibus contenderet, quibus aliquando illectus, eò paulatim processit, vt propriæ tandē factus opinionis assertor noua & impia effutierit dogmata quamplurima. Ad hoc Basilius Damaso Summo Pontifici scribens alludit sequentibus. [Epist. 74.] Sunt verò, quæ scribit (Apollinarium videlicet intelligens) etiam ad Theologiam pertinentia, non ex scripturæ probationibus, sed ex humanis argumentis astructionem habentia. Et paulò infra. Deinde, B & de Incarnatione tantam monit' fratribus perturbationem, vt pauci eorum, quibus colloquij cum illo nonnihil intercessit, priscum pietatis characterem conseruent: multi verò rerum mutationi attendentes, ad quæstiones, & contentiosas inutilium verborum hæreses auersi sint. Idem ex Cyrillo Alexandrino ad Acacium: Quid enim (ait) vtilitatis Apollinaris Laodicenus attulit, vnus ex primoribus, magnus ille agonista, qui cū pro recta fide adeo fortiter cōtra inimicos dimicarit suā, ipsius sapientia fretus, velletq; in puram, & sinceram Christi fidem ex perplexis, & inuijs meatus C quosdam introducere: an non hoc effecit; vt inter Schismaticos a Catholica reputetur Ecclesia. Huius ergo ingenij arrogantiā præcauens Hieronymus, se manifestò contentiosa eiusdē dogmata nunquam suscepisse hoc loco testatur. Quod si quis pro *contentioso* in textu *contentiosè* vel *contentiosus* legendum arbitretur, Hieronymi exemplo doctrinæ Magistrorum nunquam aduersari discat. Quin potius Philosophi placitum mente perpetuò teneat, nimirum: Oportet addiscentē credere. Et illud. Non est dignus scientia, qui scientię insurgit præceptori. [Boet. de Scol. disciplina.]

20 *Iam canis spargebatur caput, & magistrum potius, quàm discipulum decebat.* Quod D stultius, quam, quia diù non didiceris, non discere? Omnis (inquit Seneca) ætatis homines schola admittit. [Epist. 77.] Tamdiù discendum est, quandiù nescias: & si prouerbio credimus, quandiù viuas. Etiam seni discendum est. Enimuero Augustino testante: Nulla ad discendum, quod opus est ætas sera videri potest: Quod & si senes magis decet docere, quàm discere; magis tamē decet discere, quàm ignorare. [In Apol.] Hinc Gregorius Nazianzenus frequenter iactare solebat; Optabile est, & mihi præclarum vsq; ad vltimam discere senectutem, quoniam nulla ætas ad perdiscendum sufficere [Apud Hier. Tom. 9. Ep. 45.] potest. E Multos sanè hoc decepit, quod ante tempus sapientes videri voluerint, & & iam simulare inceperint, quod non erāt, & quod erant erubescere, & eò longius a sapientia recesserunt, quò non esse sapientes, sed putari existimarunt. Vacatio itē a studijs, ruborq; in disciplinis ediscendis, cuiuscunq; ignorantiæ prima semina esse idem Hieronymus in Ecclesiastem tradit. Euenit (inquiens) interdum, vt cum modicum scientiæ quis habuerit elatus in superbiam discere desistat, [In Eccl. cap. 10.] & paulatim ex eo, quod nihil additur, subtrahatur, vt vacuum disciplinis pectus remaneat, ferrumq; quod acutum fuerat heberetur. F In hoc certè licet breue sapientissimum tamen Solonis dictum iure omnibus videri potest, quo: Senesco (inquit) semper plurima discens. Ita quippe homini, qui docturus alios, præsertim est agendū, vt semper siuè senior, siuè iunior, siuè decrepitus aliquid addiscat. Hieronymi deniq; nobis nunc ob oculos ponitur exemplum, qui totius penè magister habitus, & ex omnibus vndiq; Orbis Terræ partibus quæstionibus propulsatus, canescere tamen incipiens interrogare adhuc, & discere non dedignatur: Quin potius Didymo se discipulum rursum tradit imbuendum. G Quid hac ad virtutum studia incitatione fortius?

21 *Perrexi tamen Alexandriam.* De hoc eiusdem accessu Alexandriam ad Didymum iam dictum est supra. [cap. 3.] Tempus tantummodo testat assignandum. Cæterum cùm post suum ex Vrbe redditum (qui infra capite decimoquarto Christi annus trecentesimus octogesimussextus numerabitur) hæc ipsa profectio Alexandriam contigerit, vtiq; etiā constat ipsammet anno sequenti fuisse absolutam, quo itidem temporis interuallo Didymum præceptorem coluit.

22 *Audiui Didymum:* Vix hunc vidisse, non audisse temerè caluminatus est Rufinus libro secundo Inuectiuarum suarum scribens: H Cæterùm iste, qui in tota vita sua, non totos triginta dies Alexandriæ, vbi erat Didymus, commoratus est, per totos penè libellos suos longè, lateq; se iactat, Didymi videntis esse discipulum, & Catechistam, idest pręceptorem in scripturis Sanctis habuisse Didymum. Et omnis ista iactantia in vno mense quęsita est. At Hæreticorum proprium est, Rufiniq; præsertim ab Anastasio mucrone Ecclesiastico cōfossi, in Catholicos Patres verbis inuehi malignis, quos cū in maioribus carpere nequeant, in friuolis lacerare contēdunt. Posset Rufino quidē, quando aliàs de manifestissimis

A mẽdacijs nõ fuiſſet cõuictus aliqua fides haberi, at quoniam in Sanctum virum innumera alia effinxiſſe, congeſſiſſeq́; commenta, quę tribus libris idem reffellit omnia, deprænhenſus eſt, iſtud ęquè in eorum congeriem meritò reijcitur. Cęterùm reſpondeat Rufinus nũc, quid magnum fuiſſet Hioronymo Didymum ſibi aſſumpſiſſe Doctorem, ſi id omnino a veritate abeſſet. Certè non præſtantiſſimos viros in litterarum ſtudijs habuiſſe præceptores, ſed illis accommodatum habuiſſe ingenium diſcipulis gloriæ eſt; Quot enim diſcipulos Parmenidem audiuiſſe credimus? Et tamen ex illis vnicus tantùm Plato diuini nomen
B accepit. Quot Platonem? & tamen Peripateticorum ſolus princeps Ariſtoteles euaſit. Non recedamus a Sacris litteris. Quid gloriæ illis fuit, qui ęterni Patris ſapientiam in hoc mundo audire meruerunt, ſi ad cœleſtium poſtmodũ reuelationẽ myſteriorũ retrò eoſdẽ abijſſe, ſacra ſcriptura commemorat? Quã gloriam Nicolaus ex Apoſtolica diſciplina, ac ad ſeptenarij Diaconorum numeri aſſumptionem conſecutus eſt, ſi paulò poſt non tantùm in hæreſim prolapſus, ſed impiæ hæreſis nouus factus aſſertor eſt? Præterea Alexandriam Hieronymus ſe ob hanc vel maximè cauſam vt Didymum audiret in procœmio in Epiſtolã
C ad Galatas pertexiſſe teſtatus eſt. At qui fieri vnquam poteſt, vt tam longa peregrinationis itinera, ob non integram triginta dierum diſciplinam is aliquando vir factus percurrerit? Poſtremò ſi Didymo Hieronymus nũquam vacauit, cur alibi illum, & Rufinus ipſe, & eius factioſi Didymi diſcipulum calũniati ſunt, Et ad calumniæ teſtimonium ipſius Hieronymi litteras protulerunt? Audet (in-
Ep. 65. quit, Hieronymus) quidam proferre litteras meas ad Didymum, quaſi ad magiſtrum. Grãde crimen diſcipuli, ſi hominem eruditum, & ſenem magiſtrum dixit. Et volo tamen inſpicere ipſam Epiſtolam, quæ tanto tempo-
D re in calumniam reſeruata eſt. Nihil pręter honorem, & ſalutationem continet. Inepta ſunt hæc, & friuola: arguite potius vbi hæreſim laudauerim. Vides ergo ex his tuipſe lector, quomodo mendacia ſibi non conſtent. Porrò quanto tempore Didymũ Alexandriæ Hieronymus audierit, ipſe ſuis non prodit tractatibus. Ex eo tamen illud certi deſumitur, quod ad Domnionem ſcribens ſe Gregorium aſſerit Nazianzenum, & Didymum in ſcripturis ſanctis catechiſtas habuiſſe, quod alibi etiam frequenter reperit. Compertiſſimum autem tam breui, triginta nimirum dierum ſpacio non poſſe quempiam diuinis ſcripturis inſtrui, in quibus & ſyllabæ, & apices, & puncta plena ſunt ſenſibus. Deniq; ad Didy- E
mi verborum attentionem, ſcripturæ dictum in Hieronymo impletum aduerte: Audiens ſapiens ſapientior erit, & intelligens gubernacula poſſidebit. In cap. 1.
Nunc de Didymo, tum ad loci huius, tum ad aliorum in hoc ipſo opere afferendorum explicationem paucula perſtringenda ſunt.

De Didymo.

HIc igitur Didymus is eſt, qui ab infantia oculorum lumine deſtitutus a Deo perſpicacem intellectus viſionem obtinuit, vnde & Videns frequenter a Sanctis Patribus F
celebratus eſt. Verum in Origenis aliquando doctrina coecutiens eandem quoq; miſerabiliter amiſit, ſicq; quantò antea illorum laudibus exornatus, tantò poſtea eorundẽ execrationibus ſuboſcuratus eſt. Merſus in Origenis erroribus, de amaro gurgite innumeris alijs propinauit, inſigniorumq́; nomina quos perdidit, Ioannes Hieroſolymitanus Epiſcopus, Rufinus, Aquileienſis, Euagrius Ponticus, Palladius Galata, Melania ſenior, Iſidorus Abbas, & Pelagius Brito fuere. Laudauit quidem eundem primum Hieronymus Epiſtola ſexta: In procœmio Oſeę: In procœmio libri quarti
G ſuper Epiſtolam ad Epheſios: In procœmio ſuper Epiſtolam ad Galatas, & in præfatione libri eiuſdem Didymi de Spirituſancto dicens: Didymus verò meus oculum habens ſponſæ de Cantico Canticorum, & illa lumina, quæ in Cantic. 4
candentes ſegetes ſublimari Ieſus præcepit, procul altius intuetur, & antiquum nobis morem reddidit, vt Videns vocetur Propheta.] Ioan. 4.
Hæc Hieronymus, qui illũ & coluit, quod nec eius noſſet conſota venena; At vbi illum Origeniſtam agnouit, in multis etiam exprofeſſo, damnauit. Vnde & aduerſus Rufinum: In Didymo (inquit) & memoriam prædicamus, & ſuper Trinitate fidei puritatem: ſed in cæteris, quæ Origeni male credidit, nos ab eo H
retrahimus. Quod vero non ſicut Rufinum, ita, & Hieronymum ijſdem hæreſibus Tom. 4.
idem ipſe imbuerit, inde contigiſſe arbitratur ſub ann.
Baronius, vel quod ſentiens ingenium homi- 386.
nis ab eis procul abhorrentis non auſus fuerit viro adeo perſpicaci propinare venenum: vel ſi tentauit expertus eum renitentem, mox abſtinuerit, ne apud magni nominis virum concœpta ſemel opinione caderet. Hic perperam in Sanctorum Catalogo ponitur ab Equilino, libro vndecimo, capite vigeſimo ſeptimo.

23 *In multis ei gratias ago:* Nulla profecto in ipſo Hieronymo temporis longinquitas beneficij accepti deleuit vnquam memoriam.

Et

A Et licet in proprios beneficos grati animi signi
ficationem indicasse illi cum multis alijs com-
mune fuerit, munificentissimus tamen præ cæ-
teris, & singularis in præceptores suos perpe-
tuo fuit. Enimuerò, quandone admirabilem
virum Gregorium Nazianzenum venerari de-
stitit? Vbinam eundem laudibus non cumula-
uit? Quoties Apollinario Laodiceno, ac Di-
dymo Alexandrino gratias egit? Num Batha-
ninæ, ac Lyddęi Hebręorum interdum oblitus
est? Victorinum Rhetorem, & Donatum
Grammaticum non ne sæpius commendauit?
Quid plura? si Orbilij etiam infantiæ peda-
gogi meminit? Equidem, quis eorum
B ampliora plus acceperit, aut quis eorum
reddiderit non satis video. Docuerunt illi lit-
teras discipulum, & cum eo complures alios:
verum est, At ipsi ex Hieronymo præ cæteris
omnibus singularitatis apud posteros perenne
decus consecuti sunt. Et certè Hieronymi ca-
lamus illorum memoriam perennins, indelebi-
liusq; membranis, quocunq; celte, vel stylo fer-
reo æneis tabulis infixit: Nec tubarum clan-
gore eorum aliquando ita in orbe celebrari no-
mina potuisse arbitror, vt Hieronymi ferrea vo
ce, perpetuisq; scriptis.

24 Quod nesciui didici; Iustum quippe
erat, vt Ecclesiæ doctor futurus prius disceret,
C quod doceret, ne temerè aliquandò docuisset,
quod nescisset; vel ea docuisset, quæ antea
In Mich. non didicisset. De loquentibus namq; (vt idē
cap. 5. super Michæam scribit,) & pronunciantibus
plenus est orbis: loquuntur, quæ nesciunt: do-
cent quæ non didicerunt: Magistri fiunt, cum
discipuli ante non fuerint. Detestabilis huius-
Epist. 4. ce vitij Rusticum Monachum, suum admonēs:
Non ad scribendum (inquit) cito prosilias,
nec leui ducaris insania: multo tempore disce,
quod doceas.

25 Quod sciebam, illo docente non perdidi.
In antiquis alijs codicibus hæc additur dictio
[diuersum] ita vt lectio sit [Quòd sciebam
D illo diuersum docente non perdidi] quę vtiq;
lectio mirum etiam in modum, paulò supe-
rius de Dydimo enarratis arridet. Enimuerò,
quamuis eruditissimum uirum, in his præser-
tim, quæ ad Sanctissimæ Trinitatis mysterium
spectant, audiret: non ideo tamen illi addictus
fuit, vt eum tanquam virtutum exemplar ab-
solutissimum sibi vsquequaq; imitandum pro-
poneret, vti de Alexandro potentissimo olim
Rege (qui Leonidis pedagogi sui in moribus
etiam, & in incessu vitijs non caruit) accidisse
Græca narrat historia: Non sic inquam Hie-
ronymus; sed quod ab incunabulis verum, &
rectum cognouit, imo Apostolicæ fidei con-
sentaneum credidit, non aliquando ipso Didy-
mo diuersum docente perdidit, sed tenacius E.
memoriæ clauo commendauit.

26 Putabant me homines finē fecisse discendi.
Se inuicem virtutes ita sequuntur, ac mutuò si-
bi hærent, vt is omnino in errorem labatur, qui
se ad illarum fastigium peruenire posse præsu-
mit. Quandoquidem in Psalmo dicitur: Ibūt
de virtute in virtutem. Et alibi. Cum con- Psal. 83.
summauerit homo, tunc incipiet. Quòd sanè Eccli. 18.
verissimum; cùm vna acquisita, alia semper
supersit acquirenda. Et quò quis in hoc mun-
do sapientior est, eò magis in rerū cognitione
desudat, quippe sapientiæ pars potissima, iuxta
Stoicorum dictum, (Scio quod nescio) sit scire,
quod nesciat. Et reuera qui vitam illam dili- F
git, diesq; illos videre inquirit de quibus Pro-
pheta loquitur in Psalmo, tantùm abest, vt a
discendi studio vacet, quod potius semper le-
gat, semper discat: Enimuerò, vt corpus sine
anima, sic nec anima sine disciplina viuere vl-
lo modo potest, Salomone testante qui ait:
Tene disciplinam, ne dimittas eam: custodi illam, Prou. 4.
quia ipsa est vita tua. Et alibi. *Propter hoc in-*
uocaui, & datus est mihi sensus, & venit in me Sap. 7.
Spiritus sapientiæ. De qua item ipse Hierony-
mus: Quæ enim potest esse vita sine scientia Ep. 155.
scripturarum, per quam etiam ipse Christus
agnoscitur? qui cibi? quæ mella dulciora, quā
Dei scire prudentiam? Ob hanc igitur inpri- G
mis causam se in discipulum rursus Didymo
tradidisse Hieronymus profitetur, cùm illum
homines in studiorum exitu fuisse cense-
bant.

27 Veni rursum Hierosolymam, & Bethlehē:
Intrasse iam grauissimo frigore, sub extremo
videlicet anni Christi trecentesimi octuagesi-
simi sexti supra cap. tertio notauimus: nūc ad
finē itē anni sequentis, post lustratā Aegyptū
auditumq; Didymū iterū Hierosolymā redit.

28 Quo labore, quo pretio. Hoc fermè pau-
lò infrà: Memini me, inquit, ob intelligentiam
huius voluminis Lyddæum quendam in præ-
ceptorem, qui apud Iudęos peritus habebatur, H
non paruis redemisse nummis. Et alibi, No-
strum marsupium. Alexandrinæ chartæ eua- Epist. 65.
cuatunt. Cur verò Hebraicam linguam tanto
labore, ac precio addidicerit, rationem ipse-
met reddit: Initium (inquiens) oris, & com-
munis eloquij, & hoc omne quod loquimur
Hebręam esse Linguam, eaq; vetus testamen-
tum esse scriptum vniuersa antiquitas tradi-
dit. Sed & plurimum linguæ huius pręsidio
eum adiutum, cùm in vertendis, tum in expli-
candis Sacris litteris, & Commentarij in Pro-
phetas demonstrant, & ipse super Epistolam
ad Philemonem testatur scribens. Docti ab In cap. 1.
Hebræis volumus quoq; eorum traditionem
sequi,

A sequi, & nostris, idest Christianis explanationem Historiæ declarare.] Hæbraicam deniq; linguam sibi, adeoq; omnibus Theologis non minus necessariam, quàm vtilem esse meritò existimauit. Vt enim proprietatẽ Grȩcã Latinus sermo non explicat: sic neq; proprietatem Hebraicam, sermo Græcus satis exprimit. Itaq; quam nos Latini vim, imo penuriam, ac inopiam in Grȩca Lingua patimur, eandem Græci, vim sustinent in Hebrȩa. Adde ex dictis superius, ideo Hebræos præceptores, tum labore, tum pretio redemisse, ne ipsi videlicet de Scripturarum falsitate in Ecclesiã vltrà insultarent: Vt pro veritate, pro fide,

B pro Ecclesia ipsismet silentium imponeret: Vt ipsorum testimonio, & gladio cosmet peteret, ac iugularet,

29 Barrabanum nocturnũ habui præceptorẽ? Numeratur disciplinæ huius ex commemoratis hactenus Christi annus trecentesimus octogesimus octauus sub initio. Quod hunc verò sibi de Synagoga Magistrum Hieronymus redemerit in crimen ita vocauit Rufinus: Non propter istos dicit (Hieronymum intelligens) quia nos ipsi docuimus: sed quia Barrabam eius de Synagoga Magistrum nõ suscipimus, & per Isagogen Porphirij ad Logicam non sumus introducti. Ignosce mihi (Hieronyme videlicet) per hoc quod malui aote imperitus, & indoctus videri, quàm Barrabæ discipulus dici. Proposito enim Christo simul, ac Barraba, ego quasi imperitus Christum elegi. Tu vt video cum illis clamas, qui dicunt. Non hunc, sed Barrabam. Quid te isti, in quibus tantùm te iactas, vnus ab Idolis Dęmonum, & alius de Synagoga, vt dicis Satanæ Magistri, docuerunt boni?] Hæc Rufinus Libro Secũdo Inuectiuarum in eundem. Cæterùm hypocritæ sub falsa religionis specie latitantes fraudes detegere, venenatisq; aduersus immaculatum in occulto cõtortis iaculis occurrere haud difficile est. Iam satis superq; o Rufine Christi Ecclesiæ de te iudicium, Anastasij inprimis Summi Pontificis (vt Gelasij in Concilio Romano decretum omittam) sententia, qua rum in Occidente, tum in Oriente damnatus, atq; ab eiusdem Christi mystico corpore tanquam mortuum dissectus esmembrum, restantur, qua fide vixeris, quo animo cum Catholicis consuetudioem aliquando habueris, quem deniq; ex duobus propositis, Christo nimirum, & Barraba elegeris. Sed, & quod sibi Barrabaoum Hieronymus pecunijs in præceptorem redemerit, artes, industriæ, studia pro absolutissima toti Ecclesię victoria comparanda, tunc temporis debita fuerant: virtutum deinceps argumenta futuris perpetuò sęculis commendan-

Lib. 2. In uectiuarum.

C

Iob. 18.

D

da, non scandala. Et quis adeò mente captus, qui inuictissimi adolescentis Dauidis, qui castissimæ fęminæ Iudith pectoris robur non miretur, non attollat? Qui illorum constantiam, virtutem, industriam, quibus, & lætitiam, & gloriam suis pepererunt æternam non prædicet? Et tamen tu solus, qui Hieronymum damnas, hos etiam tacitè criminis dandos, & tanquam sacrilegos ab omnibus habendos astruis: quippe qui in hostium deiectione, propriamet aduersariorum arma arripuerint: quod alter, Dauid nimirum gladio ab hostis latere, altera, Iudith videlicet a columna lectuli dormientis Holophernis pugione arrepto, vterq; inquam gloriosum opus absoluerit, inimicum deiecerit, victoriam reportarit. E

F

Sed Hieronymum ipsum iniustam sibi calumniam irrogatam strenuè refellẽtem audiamus: Ego (inquit) non illum (Barrabam scilicet) Magistrum dixi, sed meum in Scripturas Sanctas studium volui comprobare: vt ostenderem me sic legisse Origenem, quomodo illum audieram. Neq; enim Hebræas litteras a te discere debui. Ipse Origenes, & Clemens, & Eusebius, atq; alij complures, quando de scripturis aliqua disputant, & volunt approbare, quod dicunt, sic solent scribere; Referebat mihi Hebræus: Et, Audiui ab Hebræo: & Hebrȩorum ista sententia est. Certè etiam Origenes Patriarchen Huillum, qui temporibus eius fuit, nominat: & tricesimum Tomum in Isaiam, in cuius fine edisserit. [Væ tibi Ciuitas Ariel, quam expugnauit Dauid] illius expositione concludit: vt cùm aliter prius sensisse se dicat, dictum ab illo, id quod est verius, confitetur. Octogesimum quoq; nonum Psalmum, qui scribitur [*Oratio Moysi hominis Dei*] & reliquos vndecim, qui non habent titulos, secundum Huilli expositiooem eiusdem Moysi purat: nec dedignatur Hebræam scripturam interpretans, per singula loca, quid Hebręis videatur inserere.] Et paulò ad idem scribit. Quod Demosthenes in vna littera fecit exprimenda, vt a cane. *Rho* disceret: tu in me criminaris, quare homo ab homine Hebręas litteras didicerim Inde est, quod quidã inerudite sapientes remanent, dum nolunt discere, quod ignorãt. Et alibi. Nisi prolixum esset, & redoleret gloriolam, iam nunc tibi ostenderem, quid vulitatis habeat Magistrorũ limina terere, & artem ab artificibus discere: Et videres quanta sit sylua apud Hebræos ambiguorum nominum, atq; verborum. Quæ res diuersæ interpretationi materiem præbuit, dum vnusquisq; inter dubia, quod sibi conuenientius videtur, hoc transfert.] Deniq; eundem interrogans atq; conuincens; Si crimini (inquit)

Lib. 1. Apol. aduers. Ruf. cap. 3.

G

H

Cap. 4.

Lib. 2. Apol. Cap. 6.

A (inquit) dandum est, quare Græcam, Syriã,
& Hebræam, & Aegyptiacã linguam ex parte, & Latinam nouerim? Ergo & Apostolus,
& Apostolici viri, qui linguis, loquebantur in
crimine sunt?] Hæc ipse. Cæterùm, quod
præfati præceptoris nomen Barrabani appellatione signatur, errorem arbitror esse, cùm nõ
Barrabanum, sed Barrhaninam legendum esse
ex ipsomet Hieronymo libro primo aduersus
Rufinum, capite tertio occurrat. Scribitur
namq; ibi. Audio præterea te quædam de
Epistola mea Philosophicè carpere, & hominem rugosæ frontis, adductiq; supercilij Plau-
Epist.65. tino in me sale ludere, eo quod Barrabã Iu-
B dæum dixerim præceptorem meũ. Nec mirum, si pro Barrhanina, vbi est aliqua vocabulorũ similitudo scripseris Barrabam: Cùm
tantam habeas licentiam nominum immutandorum, vt de Eusebio Pamphilum, de hæretico martyrem feceris.]

30 Timebat enim Iudæos, & mihi alterum exhibebat Nicodemum. Hæc difficultatis origo, cur tantis nimirum labore ac pretio Barrhaninam nocturno vix tempore obtineret.
Io.3. Nicodemo autem de Euangelio comparatur;
cum non secus ac ille clandestinè, furtiuèq;
ad Christũ noctis tenebris atq; silentio: sic iste
ad ipsum Hieronymum imbuendum eo ipso
C tempore non sine timore contenderet.

31 Item ad Rusticum Monachum. Aliud additur testimonium, quo eiusdem studium in Hebraicis litteris comprobatur, illudq; ex Epistola quarta desumitur.

32 Dum essem iuuenis. Sed quid sibi vult, quod vbi Hieronymus præfatum sibi præceptorem deligit canis describitur, hic vero iuuenis asseritur? Respondetur breuiter, modò dictis sequentia non esse contraria, cum Barrhanina in senectute, non ad ipsius Hebraicę linguæ rudimenta percipienda (quæ abineunte olim ætate iam optimè didicerat, & de quibus nunc in sequentibus differit) sed ad ob-
D scuriora tantũ, & certa quædam sacræ scripturæ mysteria intelligenda, vsus fuit. Quod æquè ex eo conuincitur, quod multis ante Barrahaninæ lectionem annis, Psalterium iuxta Septuaginta Interpretes versionem diuulgatum, ipse proprio labore diligentissimè emendarat, Damasoq; Pontifici obtulerat. Additur, in ipsa quoq; iuuentute eodẽ iubente Põtifice (vti ex Epistola centesima quadragesima quarta habetur) Euangelij verba: Osanna filio Dauid, doctissimè, omnissis opinionum riuulis ex Hebræo fonte profudisse. Vide item Epistolam centesimam quadragesimã quintã.

33 Et solitudinis me deserta vallarẽt. Quoniam non vnã tantũ se delegisse Hieronymus solitudinẽ frequenter suis aperit scriptis, paulò E
altius annorum eius aliquot nunc curricula
breui chronologia percurrenda, quò hęc in textu allata solitudo explorata habeatur. Sacro [a] a Ep. 58.
igitur fonte ablutus Romæ Hieronymus, [b] b Ep. 41.
Gallias primùm, vbi librum S. Hylarij de Synodis sibi descripsit comitè Bonoso, se cõtulit;
[c] mox domũ reuersus Monastici instituti am- c Ep. 22. cap. 14.
plectendi consilium cœpit, [d] Rufinoq; Aqui- d Ep. 41.
leiense assumpto, aliquandiù simul habuisse
iter, Epistola quadragesima prima testatur.
Verum dũ ex noua sententia in Aegyptum ad
Sanctos Patres, Machariumq; imprimis Rufinus profectus est; ipse [e] quoq; Hieronymus ad e Ep. 41.
audiendum Appollinarium Laodicenum Antiochiam contendit: [f] Nec multò post varijs F f Ep. 41.
iterum, ac nouis peregrinationibus intentus;
Thraciaq; Ponto, Bithynia, Galatia, Cappadocia, Cilicia, & alijs discendi studio peragratis Prouincijs, ad [g] Syrię portum appulit; g Ibidẽ.
cuius & rei euentu proprium mirum in modũ
firmauit consilium. Enimuero [h] Monachorũ h Ep. 38.
protinus ibidem commanentium virtutes cõtemplatus a Theodosio magni tunc nominis
viro ad sęculi contemptum magis accenditur.
Non distulit consiliũ Hieronymus, [i] sed eius- i Ep. 41.
dem propositi socijs quibusdã assumptis, Euagrio nimirũ, Innocentio, Heliodoro, & Hyla apud Maroniam, [k] (quæ eiusdem Euagrij G
dominij erat) locũ ad solitariam instituendã k In Vit. Malc.
vitam satis commodũ sibi delegit. Sed & hunc
post nouẽ circiter annos [l] ab Hæreticis extur- l Ep. 57. 58.
batus, reliquum vitæ, ad triennium videlicet
vsq; Hierosolymis in sanctorum locorum cultu consumpsit. [m] Magnum quid hoc ipso tẽ- m Ep. 38.
pore habuisse in animo, ad Theodosium trigesima octaua Epistola indicat. Hoc verò vastæ solitudinis, Chalcidis dictæ ingressus fuit [n] n Ep. 22. cap. 3.
Quandoquidẽ solus eandẽ mox subiens, quadriennij spacio summa vitæ in ea austeritate
egit. Postremò ad sublimiora vocatus, [o] Cõsta- o Isa. 6. Eph. 5.
tinopolim ad audiendũ Gregoriũ, inde Antiochiã ad Paulinum eiusdem Vrbis Episcopũ H
proficiscitur, [p] a quo & Sacerdos ordinatus, p Ep. 61.
Hierusalem iterum contendit; vbi quo [q] ad q In Pręf. lib. Didy.
Romanum vsq; concilium tum Pontificijs, tũ r Ep. 11.
Imperialibus litteris euocaretur mansit. Reliquas nunc eiusdem ab Damasi Summi Pontificis morte res gestas missas idcirco facimus,
quippe qui iam superiori capite, & latius etiã
in sequentibus, capite decimoquarto de eisdẽ
verba facturi simus. His breui epilogo adnotatis (de quibus & sæpius mentio coincidet, loquitur hoc loco Hieronymus de altera Euagrij solitudine, in qua non ab elementis tantũ
Hebraicæ linguæ exordium sumẽs, eiusdem
perfectam cognitionem assequutus est, sed &

A præterea prodigioſa illa ob Tullij ſtudium ad Iudicis tribunal verberatiu contigit. De hac ſolitudine, a ſe primùm, ſocijſq; eius delecta, qui plura deſiderat legat eius Epiſtolas, primam ad Heliodorum, quadrageſimam primã ad Rufinum, quinquageſimam octauam ad Damaſum, ſeptuageſimam ſeptimam ad Marcum Celedenſem Preſbyterum, nec non Malchi Monachi Vitam, ex quibus hæc breuiter decerpta ſunt. Huius deniq; ſolitudinis ingreſſus annus trecenteſimus ſexageſimus ſecundus conuenienter accipitur, poſt auditum ſcilicet Apollinarium, & abſolutam nuper relatam Thraciæ, Ponti, & reliquarum regio- B num peregrinationem. Sed plenius de vtraq; capite ſequenti.

34 Incentiua vitiorum, ardoremq; naturæ ferre non poteram. A ſæculi huius tantiſper digreſſus homo tumultibus, deſerti atq; ſolitudinis vix ſecreta penetrat, quod varijs vndiq; conflictatur anguſtijs: dumq; ab hominum moleſtijs ſecurus latitat, intus bella experitur ingentia, & pacem, quam ſibi antea propoſuerat, nonniſi poſt magnos ſuperatos agones comparat. Sic & Chriſto Domino ſolitudinem ſubeunti, tribus tentationum generibus humani generis hoſtem affuiſſe ſcriptura commemorat. C Sic & alibi Iſraelitici populi copioſam multitudinem in eremi vaſtitate ad eiuſdem congreſſum elapſam fuiſſe legimus. [Epiſt.4.] In ſolitudine (inquit Hieronymus) cito ſubrepit ſuperbia, etſi parumper ieiunauerit, hominemq; non viderit, putat ſe eſſe alicuius momenti: oblituſq; ſui vnde, quò venerit, intus corde, lingua foris vagatur. Iudicat cõtra Apoſtoli voluntatẽ alienos ſeruos: quod gula popoſcerit, porrigit manus: dormit quantum voluerit; nullum veretur: omnes inferiores ſe putat: crebriuſq; in Vrbibus, quàm in cellula eſt: & inter fratres ſimulat verecundiam, qui platearum turbis colliditur.] Hæc ipſe. Vt ergo diuerſis tentationum cõ- D greſſibus hoſtis monachos ipſos aggreditur, Hieronymum venerearum rerum cogitationibus ſpeciali impetu diuexabat. Nec in hac deſerti tantum ſolitudine illi certamen hoc indictum eſt, ſed & in altera quoq;, Calcidis nimirum eaſdem fuiſſe paſſum inſidias teſtatur ſcribens. Pallebant ora ieiunijs, & mens deſiderijs æſtuabat in frigido corpore; & ante hominem ſua iam carne præmortuum, ſola libidinum incendia bulliebant.

35 Quem cùm crebris ieiunijs frangerem. Habet vnuſquiſq; morbus proprium, quo curetur, antidotum. Vnde ſicuti circa cor ſanguinis ebullitio, patientia ac manſuetudine; auri fames liberalitate, vel voluntaria paupertate temperantur; ſic inde carnis titillationes E ieiunio reſtinguuntur. Et niſi morte afficiantur, Spiritus perfrui vita nequit. Quo ſenſu dicebat Apoſtolus. *Quando infirmor, tunc potens ſum.* [1.Cor.2.] Ieiunium ergo, quamuis carnem in interitum pertrahat, ipſius tamen ſpiritus annona eſt, qua refectus fortior euadit, pugnat, vincit, triumphat.

36 Mens tamen cogitationibus æſtuabat: ad quam edomandam, cuidam Fratri, qui ex Hebræis crediderat, me in diſciplinã dedi. Quod ſi poſt ieiunia mẽs adhuc feruet agitationibus, ſtudium tunc ſacrarum litterarum adhibendum. *Pax enim multa* (loquitur Dauid) *diligentibus legem tuam, & non eſt illis ſcandalũ.* [Pſal.118.] F Eiuſmodi quippe ſtudio tanta in ipſum hominẽ mentis corporiſq; trãquilitas inducitur, vt nullo deinceps aduerſo impetu, vel paſſione dimoueatur. Ad hanc ipſam internam pacem comparandam Ruſticum Hieronymus monebat dicens: Ama ſcientiam ſcripturarum, & carnis vitia nõ amabis. [Epiſt.4.] Quod, & Chriſtus multò nos ante exemplo ſuo docuit, cùm quadraginta dierum expleto ieiunio, Scripturarũ allegatione externam omnem tentationem cũ proprio authore fugauit. *Cuidam fratri.* Fratrẽ iſtum a Hieronymo in præceptorem aſſumptum, non illum arbitreris, de quo ſuperius, *& mihi alterum,* inquit, *exhibebat Nicodemum,* ſed G alium: hic enim, & Chriſtifidelis, & Monachus cum eo, & cæteris Monachis in ſolitudine vixit: Ille vero Hebræus, & Synagogę magiſter. De hoc ipſo Fratre commonacho meminit in Eccleſiaſtis primo, vbi: Dicebat, inquit, mihi Hebræus, quo ſcripturas ſanctas inſtituente perlegi.

37 Vt poſt Quintiliani acumina, Ciceronis fluuios, grauitatemq; Frontonis, & lenitatem Plinij. Quintiliano ingenij acumen tribuit, & Ciceroni fluuios propter fluxum ex copia & facilitate dicendi manantem. Plinio lenitatem, quod ſuauis ſemper in ſcribendo ſit, & ubiq; compoſitus. Frontoni vero grauita- H tem, quòd tam ſententiarum, quàm verborũ pondere abundaret. Quintiliani duodecim Inſtitutionis Oratoriæ libri in proœmio in Abdiam, capite primo cõmemorantur. Vtrũq; autem, tam Ciceronem, quam Plinium Oratores pariter, & philoſophos fuiſſe ſcribit; illum quidem capite primo in Nahum; hunc vero capite quinquageſimo quarto in Iſaiam. Frontonis ſcripta, quamuis non extent, eorũ tamen meminerunt Eutropius in rerum Romanarum hiſtoria, & Euſebius in Chronicis ſub Marco Antonino Vero. Item Auſonius in Panegyrico Gratiani, ac Nazarius in Panegyrico: Si mihi Fronto, inquit, Romanę elo-

quen-

A quentiæ non secundum, sed alterũ decus, cùm belli in Britania confecti laudem Antonino Principi daret.

38 *Alphabetum discerem, & stridentia, anhelātiaq; verba meditarer.* Hebraicũ videlicet alphabetũ, quod præclarè meditatione potius, quàm lectione apprahendi asseritur propter illius difficultatem. Vnde idem Hieronymus in Epitaphio Paulæ: loquar (inquit) & aliud, quod forsitan æmulis videatur incredibile. Epist. 27. cap. 12. Hebræam linguam, quam ego ab adolescentia multo labore, ac sudore ex parte didici, & infatigabili meditatione non desero, ne ipse ab ea deserat, discere voluit, & consecuta est.

B Sed & stridorem huic ipsi linguæ alibi Hieronymus tribuit, dum scribit: Nos Hebræorum Epi. 130. lectione detenti in Latina lingua rubiginem obduximus: intantum, vt loquentibus quoq; nobis stridor quidam nō Latinus interstrepat.

39 *Quid ibi laboris insumpserim.* Tantis ad virtutes via difficultatibus implexa est, vt eius aspectu horrifico, vel intrantes primo aspectu terreantur, vel proficientes etiam interdum retrahantur. At quemadmodum in conflictu atq; pugna, certaminis qualitati preda congruens victoris merito seruatur; Sic ad ipsius virtutis fastigium properantibus, pro qualitate laborum, fructuum tandem æqua portio seruatur. Nec quispiam ad eam acce-

C dere valet, ni prius labore desudauerit, magna vicerit, ingentiaq; superarit. Et de hoc Poetæ quoq; carmen circunfertur.

Virtutem posuere Dij sudore parandam.

40 *Quid sustinuerim difficultatis.* Quò quid difficilius, hoc præclarius: Vnde æquè Poetæ carmen.

Ouid. de Ponto lib. 2. eleg. 10. *Difficile est fateor, sed tendit in ardua virtus,*
Et talis meriti gratia maior erit.

41 *Quoties desperauerim.* A spe nimirum eiusmodi linguæ percipiendæ cecciderim. Id ipsum in Prologo Danielis: Et tanto tædio affectus sum, vt desperatione subita omnem laborem veterem voluerim contemnere.

Prov. 3. 42 *Quotiesq; cessauerim, & contentione di-*
D *scendi rursus inceperim.* Vt sapientis videlicet consilio obtemperarem. *Disciplinam Do-*
Sap. 3. *mini ne abycias.* Et alibi. *Sapientiam enim, & disciplinam qui abijcit infelix est.*

43 *Testis est conscientia, tam mea, qui passus sum.* Conscientiæ fiduciam tribuunt veritas, & iustitia, & ideo sufficientissimè in dictorum comprobationem aduersus eos, qui singulorū dicta, vel facta malitia agunt, testis eadem adducitur.

44 *Quàm eorū, qui mecum duxerunt vitam.* Conueniunt hæc quidem cum paulò superius adnotatis: quibus eundem Hieronymum in communi vitam cum socijs in Euagrij solitudine egisse monuimus. E

45 *Et gratias ago Domino.* Meritò de scientiarum, atq; linguarum sibi impartita cognitione gratias Deo refert, quippe qui bonorum omniū sit ipse largior. *Et omnis* vt Apo 2. Cor. 3. stolus, inquit, *sufficientia nostra ex eo sit.* Quid huic simile in Philosophorum, & Principum lepidè dictis habetur. Enimuerò cum Pythonem Athenienses ob res feliciter gestas admirarentur, ac prædicarent, quod præsertim Cotyn regem interemisset, Dijs (respondit ipse) habendæ sunt gratiæ, quibus auctoribus hoc facinus præclarè gestum est. Nam ipse nihil aliud quàm manum, & operam meam commo F dauit. Euentus rei in manu Dei est, & huic debetur gratia, si quid feliciter eesserit: sed interim vult nostram operam accedere.

46 *Quòd de amaro semine litterarum dulces fructus capio.* Supra ad Nepotianum: Senectus verò, & veterum studiorum dulcissimos fructus metit] Infra ad Lætam. Vt radicis amaritudinem dulcedo fructuum compensaret.] Item de quadraginta duobus mansionibus: Et in morem litterarum radicum amaritudinē pomorum suauitate compensabit] Quamuis verò hoc de litteris in genere dictum circunferatur, sacris tamen litteris specialius aptandum videtur, quod in illis tantunmodo dul- G cedo illa melliflua abscondatur, de qua in Psalmo dicitur. *Quàm dulcia faucibus meis eloquia* Psal. 118. *tua, super mel ori meo?*

47 *Et in prologo libri Iob.* Tomo videlicet tertio, Epistola centesima decima tertia.

48 *Quem videlicet librum eius studio Latina lingua translatum.* In huius Translatione plusquam in cæteris se laborasse, tum hoc loco, cum alibi frequenter asserit. Enimuerò bis eundem incudi subiecit, ac primùm quidem e Greco iuxta Septuaginta versionem, mox ex Hebreço transtulit. De priori translatione ad Pammachium scribit: Transtuli nuper Iob in linguam nostram: cuius exemplar a S. Marcel- Epist. 52. la consobrina tua poteris mutuari. Lege eundem Græcum, & Latinum, & veterem editio- H nem nostrę translationi compara, & liquidò peruidebis, quantum distet inter veritatem, & mendacium.] In eiusdem quoq; versionis, Tom. 2. op. Hier. Epist. 88. Augustini testimonium resonat, videlicet: Cùm haberemus interpretationem tuam eiusdem Prophetę ex Græco eloquio versam in Latinum: vbi tamen asteriscis notasti, quæ in Hebręo sunt, & in Gręco desunt: Obelis autem, quæ in Græco inueniuntur, & in Hebręo non sunt, tam mirabili diligentia, vt quibusdā in locis ad singula verba singulas stellas videamus, significantes eadem verba esse in Hebręo,

in

A in Græco autem non eſſe. Hęc Auguſtinus.
Quòd ne putaremus pauca ſub aſteriſcis a Sep
tuaginta Interpretibus omiſſa, ex Hebræo fuiſ-
ſe addita, idem Hieronymus ſubdit Epiſtola
centeſima decima tertia. Ceterùm apud Lati-
nos, ante eam tranſlationem, quam ſub aſte-
riſcis, & obelis nuper edidimus, ſeptingenti fer-
mè, aut octingenti verſus deſunt; vt decurta-
tus, & laceratus, corroſusq; liber fœditatem
ſuam publicè legentibus proferat] Porrò de
altera a ſe edita verſione ſubdit. Hæc autem
tranſlatio nullum de veteribus ſequitur inter-
pretem, ſed ex Hebraico, Arabicoq; ſermone,
& interdum Syro, nunc verba, nunc ſenſus,
B nunc ſimul vtrunq; reſonabit] Et ſub extre-
mo de vtraq; concludit: Vtraq; autem editio,
& Septuaginta iuxta Græcos, & mea iuxta
Hebręos in Latinum meo labore tranſlata eſt.
Eligat vnuſquiſq; quod vult, & ſtudioſum me
magis quàm maleuolum probet.]

49 Expoſitumq; promeruit. Expoſuiſſe de
inde eundem Prophetam idem ipſe in Com-
mentarijs ſuper Amos tradit: In præſenti
(inquiens) loco Nahas in Iob appellatur Le-
uiathan: de cuius natura, & terrore multiplici
plenius in ipſo volumine diximus.] Habentur
hi omnes Tomo octauo integri, & abſoluti.
Cæterùm, quod de eiſdem in Catalogo de
C Scriptoribus non agatur, elucubratos id eos
poſt Chriſti annum trecenteſimum nonageſi-
mum ſecundum indicat. Certum autem il-
lorum tempus proximè ſuperius, quo idem
in Amos Commentarios dictauit ex proprio
eius nuper allegato teſtimonio ſatis adſtruitur;
maximè cũ eiuſmodi tempore in aliud quod-
piam opus incumbens minimè reperiatur.
Probatur mihi explanationis huiuſce exordiũ
Chriſti anno quadringenteſimo tertio adſcri-
bendum. Sed latius de hiſce paulò intrà diſ-
putabitur.

50 Meminimus inquit, ob intelligentiam hu-
D *ius voluminis Lyddaum quendam in præceptorẽ.*
Non nomen hominis proprium Lyddæum ar-
bitror, ſed denominatiuum a Lydda, quę Vrbs
Act. 9. propinqua Ioppe eſt, vt Lucas in Actibus
Apoſtolorum capite nono tradit. Eademq; eſt
ea, quæ, & Dioſpolis dicitur, in qua Petrus
Thabitam ſuſcitauit a mortuis. Ex decem au-
tem Toparchijs, in quas reliquam Iudæam
Plinius diuidit ſunt, Hierico, Emmaus, Lyd-
da, Ioppe, & Acrabatane. Ex Lydda igitur
Lyddęum hunc Hieronymi præceptorem pe-
cunijs non paruis quæſitum conijcio. In cu-
ius quoq; rei teſtimonium eiuſdem Hierony-
mi verba ſunt in Abacuch ſecundum: Audiui
Lyddæ quendam de Hebręis, qui apiẽs apud
illos vocabatur, narrantem huiuſcemodi fabu-
lam.] De eadem primo Macabæorum cap. vn E
decimo, & cap. nono Actorum.

51 Qui apud Hebraos primus haberi puta-
batur. Non immeritò autem ad dicti volu-
minis intelligentiam non quilibet Hebręus,
ſed Hebræorum princeps, atq; Rabbinus eli-
gitur, vt ipſius materiæ difficultas æqua inge-
nij doctoris præſtantia ſolueretur. Enimuerò
non vna tantùm illud tunc fuiſſe exaratum lin
gua, ſed tribus, Hebraica, videlicet, Chaldæa,
& interdum Syra, ex eodem in Iob prologo
declaratur.

52 Non paruis redemiſſe nummis. Eo vide-
licet tempore, quo totus in ſacrarum ex He- F
bræo Scripturarum verſione laborabat, anno
nimirum Chriſti trecenteſimo octogeſimo
nono. Docemur verò expreſſè hoc eiuſdem
Hieronymi exemplo pro acquiſitione ſapien-
tiæ terrena cuncta diſtrahenda. Cæterùm iux-
ta ſublimiorem intelligentiam. Accepit olim
a cœleſti Patrefamilias multiformis gratiæ ta-
lenta Hieronymus, de quibus rationem ali-
quando redditurus, ne durius de eiſdem corri-
peretur fidelis ſerui exemplo illiſmet pruden-
ter ſe vſum fuiſſe aſtruit. De nocte quippe vi-
gilans ſollicitè eadem duplicare contendit:
Nocturnos ad ſapientiam comparandam præ- G
ceptores adhibuit: ac nõ ſine labore ſudorem
pariter fudit, & pretium: Qui vt verus Domi-
ni numularius alibi: Sciat me (inquit) vnuſ-
quiſq; Saluatoris verba dicentis: *Eſtote probati* Epiſt. 151
numularij, libenter audire: vt ſi quis nummus
adulter eſt, & figuram Cæſaris non habeat, nec
ſignatus eſt moneta publica reprobetur: qui
autem Chriſti faciem claro præfert lumine, in
cordis noſtri marſupium recondatur:] hæc ille.
Ei ergo vt fideli ſeruo, ac prudenti Saluatoris Matt. 25.
eiuſdem verba: Euge ſerue bone, & fidelis;
quia in pauca fuiſti fidelis, ſupra multa te con
ſtituam, intra in gaudium Domini tui, meritò
coaptari poſſunt.

53 Porrò ad ſcientiam Chaldaica lingua, H
quo labore peruenerit, idem Hieronymus. Vt in
transferendis ſacris libris ingens opus aggreſ-
ſum Hieronymus ad finem vſq; perduceret,
non illi Hebręam Linguam noniſſe ſat fuit, ſed
& Chaldæam ſimul, cum præfatus Iob Liber,
ac etiam Danielis prophetia diuerſis linguis
pro diuerſitate interloquentium perſonarum
conſcripti ſint, callere debuit. Hoc enim Epi. 113.
(inquit idem ipſe) vnum ſcio, non potuiſſe
me interpretari, niſi quod ante intellexeram.]
Et quanquam Philo Iudæus Hebræam Linguã
eandem cum Chaldea eſſe ſcripſerit, quia
Abraham, & ipſe Chaldæorum terram inco-
luit: erroris tamen ex hoc manifeſte loco con-
uincitur, quoniam inter ipſos Hebræos iam fa-

A ctus magister Hieronymus, rursus cœpit discipulus esse Chaldaicus. Deniq; & dictarum linguarum diuersitas ex Danielis primo deducitur: Tribus ibi quippe adolescentibus a Rege Nabuchodonosor in captiuitatē perductis, præpositus, seu magister, quo præfatam Chaldæorum illi linguam docerentur, regio decreto constituitur, hisce verbis: *Et ait Rex Asphenez* Dan. 1. *præposito Eunuchorum suorum, vt introduceret de filijs Israel, & de semine regio, & tyrānorū pueros, in quibus nulla esset macula decoros forma, vt doceret eos litteras, & linguam Chaldæorum*. Non ergo, si eædem, & Hebræorum, & Chaldæorum linguę essent, eam *iterum* Hebræorum B pueros doceri opus fuisset. Quod vero de Abrahā argumentatus est Philo, illum vtranq; Hebræam videlicet, & Chaldæam nouisse quàmplures testati sunt.

54 *Ità in Prologo Danielis enarrat.* Tomo videlicet tertio Epistola centesima vigesima.

55 *Post Quintiliani, & Tullij lectionem, ac flores rhetoricos.* Idem paulò superius hoc ipso capite. Vtriq; autem in medium simul proferūtur, vt in eloquentiæ studio pari incessisse pede intelligantur. fuit Quintilianus natione Hispanus, patria Calurgitanus. Romā cum Galba veniens Domitiani nepotes erudijsse fertur. Nec multo post ludo illic litterario aperto, pri- C mus fisco salarium tulit. Scripsit declamationes luculentissimas, quę ab eloquentiæ studiosis passim leguntur: quamuis earundem alterum Quintilianum authorem non desint, qui suspicentur. De Tullio omnis eloquētię parente superfluum est sermonem intexere, cum is, eiusq; opera toti mūdo notissima sint. Portò in recentiori pro Chaldaicæ linguæ cognitione studio ingens labor ab eodē Hieronymo consumptus aptissimo declaratur exēplo.

56 *Cùm me in linguæ huius pistrinum reclusissem,* Est in pistrinū se recludere, opus maximis difficultatibus vndiq; coangustatum ag- D gredi. Quemadmodum enim, prisca ac rudis ætas in pinsendo olim frumento, dum aquarū, vel vētorū impetus, atq; vires ad huiuscemodi opus nec dū artificio fuerant accōmodatę, maximos labores subibat: ita ac ad simile opus se Hieronymus addixisset, se desudasse fatetur.

57 *Et multo sudore, multoq; tēpore vix cœpissē anhelantia, stridentiaq; verba resonare.* Se- Epi. 120. nex etenim factus, nec dū sermonē huiusmodi se potuisse proferre, paulò infra testatus est. Et vt verum fatear vsq; ad præsentem diem magis possum sermonem Chaldaicum legere, & intelligere, quàm sonare.]

58 *Et quasi per cryptā ambulans desuper lumen aspicerē.* Quādiu, qui ad difficillimarum rerum cognitionē contendit, in ipso virtutis lumine caespirat, nec quæ legit intelligit, tamdiù E per cryptā ambulare dicitur. Enimero quēadmodū crypta tenebricosus locus est, & rerum perplexitate flexiloquus, sic & omnis scientiarū habitus in ipso cognitionis exordio, siue ex intellectus imbecillitate, siuè ex ipsarum rerū obscuritate multis irretitus est difficultatibus. Vnde & eloquētiæ parēs. De diuinatione scripsit: Quia multa erant obscura, multa ambigua, explanationes adhibitæ sunt interpretum. At cū ipsæmet res patere incipiunt, earūq; cognitione intellect⁹ paulatim illustratur, illico quasi desuper oborto lumine, omnis caligo tollitur, fugaturq;. Nullus igitur tam ingenio pollet, F seu (vt dicitur) tā Lyncæus est, qui in virtutum acquisitione in has tenebras, obscuritateq; nō nihil labatur. Metaphorā autem aptè ex his Hieronymus vsurpauit, quæ super Ezechielis quadragesimū scripsit, videlicet. Dum essem Romæ puer, & liberalibus studijs erudirer, solebam cum cæteris eiusdē ætatis, & propositi, diebus Dominicis sepulchra Apostolorum, & Martyrum circuire, crebroq; cryptas ingredi, quæ in terrarū profunda defossę ex vtraq; parte ingredientium per parietes habent corpora sepultorū: & ita obscura sunt omnia, vt prope- Psal. 54. modum illud Propheticum impleatur: De- G scendant ad infernum viuentes: & rarò desuper lumen admissum horrorem temperet tenebrarum, vt non tam fenestram, quàm foramen dimissi luminis putes.]

59 *Impegi nouissime in Danielē.* Impingere, offendere est, vt nec progredi vlterius, nec facilè regredi, qui ita offendit, valeat. Concinnè vero de nauibus cùm tempestatis vi in vicina littora, vel in arenas ita illidunt, vt omnis spes reliquæ nauigationis perficiendæ adimatur, dici verbum videtur: Vnde Actorum vigesimoseptimo scribitur. *Et cùm incidissemus in locum Dithalassum impegerunt nauem, & prora* H *quidem fixa manebat.* Et ipse Hieronymus ad- Apol. lib. 2. cap. 4. uersus Rufinum: Statim (inquit) de portu egrediens nauem impegit. Iuxta verò altiorem intelligentiam tunc homo impingere dicitur, cùm in peccatum incidit. Vnde Prouerbiorum vigesimo primo dicitur. *Qui con-* Prou. 21. *gregat thesauros lingua mendacij, vanus & excors est, & impingetur ad laqueos mortis.* Fortis item, qui Hieremię quadragesimo sexto impegit in fortem, & ambo pariter corruerunt, Hæreticus est cùm in alterum eleuatur hæreticum. Et primo Regum capite vigesimo primo impingens Dauid ad ostia, Christum significat corda percutientem hominum: in quem non impingunt, qui illum aperiunt, & excipiunt; sicut in Isaia idem loquitur, *Adducam (inquiens) eos per* Isa. 31.

A *torrentes aquarum in via recta, & non impingent in ea, quia factus sum Israeli pater.* Et in Prouerbijs. *Pes tuus non impinget.* Deniq; qui Isaiæ quinquagesimo nono in meridie impingunt, Iudæi sunt, qui peccato mortui, iam sole iustitiæ splendore rutilante morantur, offendunt'q; in tenebris.

60 Et tanto tædio affectus sum, vt desperatione subita omnem laborem veterem voluerim contemnere. Tandem hoc librorum facit obscuritas, vt & eorum lectores ab oraculis vel mysterijs cognoscendis propellat, & sublimiora etiam interdum ingenia in desperationem pertrahat. De proprijs eiusdem Hieronymi
B in hunc Prophetam editis commentarijs infra capite decimo quinto.

61 Verùm adhortante me quodã Hebræo, & illud mihi crebrius in sua lingua ingerente. Illo videlicet, de quo supra hoc ipso capite, qui & eiusdem propositi commonachus cum eo degit in priori solitudine, Euagrij scilicet, cuius ingressum anno Christi trecentesimo sexagesimo secundo, alibi adscripsimus.

62 Labor improbus omnia vincit. Ex Virgilio Georgicorũ libro primo. Et dicitur improbus, non quasi non probus sit, vel malignus, aut nequam affirmetur: absit hoc a vero sensu: Sed ideo hic labor ille qui omnia vin-
C cit, improbus asseritur, quia non satis probari potest rationibus atq; argumentis, quàm magnus, quamq; indefessus ille sit. Quid simile apud Horatium in Arte poetica perleges.

Qui cupit optatam cursu contingere metam,
Multa tulit, fecitq; puer, sudauit, & alsit,
Abstinuit Venere, & vino &c.

Et apud Menandrũ. Laborare necesse, volẽtibus fortunatos esse: par etenim (vt Plautus ait) semper est fortuna labori. Vnde & Lycurgi leges laboribus iuuentutem erudiuisse, venando, currendo, natando, sitiendo, algẽ-
Donif. li. de situ orbis. do, æstuando Tusculanarum libro secundo testatus est Cicero. Quem pariter morẽ Bra-
D chmanas quoq; & Parthos recepisse complures alij affirmarunt. Deniq; Iob quinto scri-
1. Cor. 3. bitur. *Homo nascitur ad laborẽ.* Et Corinthijs Paulus scribit: *Vnusquisq; autem propriam mercedem accipiet secundum laborem suum.* Nullus ergo ex eiusdem Hieronymi sententia, labor durus sit, nullum tempus longum videatur, quò gloria æternitatis acquiritur.

63 Et qui mihi videbar sciolus inter Hebræos, cæpi rursus esse discipulus Chaldaicus. Tametsi enim Hebræam linguam iam optimè nosset, ex einsq; fonte, multarum iam quæstionum solutiones hausisset (vt eius Epistola centesima quadragesimaquinta declarat) non propterea tamen scientẽ se in illa audet affirmare, sed sciolum, hoc est aliquantulum scientem, vt eorum contundat audaciam, qui cùm litteris vix leniter imbuti, aut tincti sint, falsa eruditionis opinione tumescunt, & sibi doctoris, vel magistri nomen vindicare contendunt. E

64 Et vt verùm fatear vsq; ad præsentem diem magis possum sermonem Chaldaicum legere, & intelligere, quàm sonare. Et hoc ideo propter ingentes hactenus explicatas difficultates.

De Commentarijs in Iob, Num Hieronymi sint? F

CONTROVERSIA IIII.

NOnnulli cum Trithemio ex recentioribus dubitant, an Commentarij, qui in eundem Librum Iob, Tomo octauo operum Hieronymi inseruntur, hi ipsi sint, quos idem loco citato in quintum Amos se edidisse testatur, an non? Bellarminus libro de Scriptoribus Ecclesiasticis Hieronymi scripta referẽs, & ante eum Sixtus Senensis Libro quarto Bibliothecæ Sanctæ eosdem Hieronymi suppositicios arbitrantur, Victorijq; etiam sententiæ idem Bellarminus subscribens: Rectè (inquit) Marianus Victorius Commentaria in Iob non G tribuit S. Hieronymo, sed Bedæ, nam in extremo volumine se scripsisse in gratiam Vectorij, author ipse scribit. Vectetium autem Episcopum fuisse in Anglia tempore Bedæ manifestè colligitur. Idipsum præallegatus Victorius opinatus est; quod in illis potissimum nũquam Septuaginta, Aquilæ, Simmachi, & Theodotionis Interpretationum auctor meminerit: quodq; magis vrget, in illismet, Vulgata Bibliorum editio, contra ab Hieronymo retentam consuetudinem, semper, adamussimq; edisseratur. Deniq; neq; Hieronymi dictionẽ aut phrasim eosdẽ continere, neq; variæ eruditionis splendorẽ præseferre affirmat, H vt propterea non Hieronymo sed Bedæ adscribendos putet.

Contra verò totius antiquitatis, quę tanquã legitimi ac certi Hieronymi Commentarij essent, eosdem excepit, vnanimis consensus est. Inde autẽ is confirmari videtur, quod in vetustissimis manuscriptis exẽplaribus Hieronymi perpetuo insiti sint, atq; vsq; hodie per vniuersum orbem circumferantur. Accedit Fausti in Gallijs quondã Episcopi, qui floruit anno Domini quadringẽtesimo trigesimo, testimoniũ. In exordio namq; is libri sui, quẽ de Creaturis edidit, dum animã rationalem natura corpoream tenet, duo Hieronymi pro sua opinione allegat

A allegat testimonia, vnű ex quodam eiusdem tractatu, alterum ex his ipsis Commētarijs dicens: Nonnulli eruditissimi Patrum quidquid creatum est corpus esse definiunt, & animarű, & Angelorum naturam esse corpoream: pro eo quod initio circunscribitur, & spacio. Nam sicut in quodam Sancti Hieronymi tractatu legimus: Globos (inquit) siderum corporatos esse Spiritus, arbitrantur.] Et item. Si Angeli (inquit) cœlestia etiam corpora ad comparationem Dei immunda esse dicuntur, quid putas homo existimandus est?] Hæc ex Hieronymo Faustus, qui hoc posterius ex Commentario in vigesimum quintum caput eius-
B dem testimonium desumpsit. Præterea huic simile additur argumentum. Quandoquidem Claudianus Viennensis Ecclesiæ in Gallijs Episcopus, auctor item quadringentesimi quadragesimi, libro secundo, quem de statu animæ scripsit, præallegata duo Hieronymi testimonia vt; Hieronymi germana recognoscit, ipsumq; simul Faustum temerè, ac perperam ea ab Hieronymo vsurpasse, quod nec ad rem faciant, neq; suo deseruiāt instituto, ostendit. Claudianus autem Fausti contemporaneus fuit. De vtroq; Gennadius scribit in libro de Viris illustribus. Igitur cùm hi, de quibus dubitatio vertitur, in Iob Commen-
C tarij Hieronymo adscribantur, adscriptioniq; vetustissimorum manuscriptorum exemplariorum fides, & coæuorum simul scriptorum auctoritas adstipuletur, non video, qua ratione ab eiusdem Hieronymi scriptis rescindendi. Quis enim antiquitatis monumenta, præteritorumq; temporum res gestas, certius veriusq; ijs prodere potuit, qui eisdem prorsus sæculis conuixerunt? Equidem illorum temporum vnicus testis, plus habere firmitatis, & roboris existimandus est, quàm recentiorum tota simul cætera. Adde quoq; (si placet) grauissimi æquè, ac antiquissimi Scriptoris Cassidori in libro Institutionis diuinarum lec-
D tionum auctoritas, qui de ijsmet agens: Librű
Cass. auctor 500. (inquit) Iob Hieronymi labore Latina lingua cautissimè translatum, & expositum habere promeruit. Deniq; nec ipsi Commentariorum opus a Hieronymo diuellentes satis inter se conueniunt. Quandoquidem Trithemius: (quem postea præallegati Victorius, & Bellarminus secuti sunt) illud Bedæ Præsbytero tribuunt. Alij verò ab eis dissentiunt, illosq; quos in Iob edidisse Commentarios Beda asseritur, contendunt esse, qui Nectario Episcopo dedicantur, quorum etiam principium: *Adhortante te, imo potius compellente Nectari Pater beatissime*, non autem hi, de quibus nunc agitur. Atq; pro hac ipsorum opinione illud adducitur, quod eiusmodi Commentarij, sub Bedę titulo inter eius opera circunferűtur, & ab ipsis Germanis Impræssoribus typis mandati sunt. Alij demum in operű E
Bedæ Catalogo, super Iob nullius ab eo elaboratæ explanationis meminerunt. Vide Equilinum in Sanctorum Catalogo libro quinto, capite quinquagesimo quinto. Contigit autē postea, vt hi in Iob Cōmentarij eidem Bedę adscriberentur, cum iam consuetudine receptum sit, vt quidquid incertű, vel dubiű habet auctorem, illud Bedæ Presbyteri titulo prænotetur.

Et quidem rationes aduersæ, argumentűq; inprimis de Vecterio premeret, quotiescunq; F
vnus tantùm nominis huius aliquando in Orbe fuisset, isq; Bedæ Præsbyteri ætate: aut idem ipse, qui in Hieronymi Commentarijs introducitur Angliæ Episcopus scriberetur. Cæterùm cùm de his ne verbum quidem, quā leuis consequenter coniectura sit facilè vnusquisq; intelligit. Additur Bedæ nullo pacto eos adscribi posse, cum illorum auctor Scripturæ sacræ testimonia, non ex Vulgata nostra (iuxta ab eodem Beda retentam consuetudinem) sed ex Septuaginta Interpretum Translatione, vt plurimum interserat. Profectò si hoc attentè censores animaduertissent, non vtiq; eos Bedæ vnquam tribuissent. Deniq;, G
vt horunmet auctorem non Anglum, cuius Beda, sed Illyricum (cui Stridonia a multis adscribitur, ex qua Hieronymus prodijt) intelligas, vide explanationem in caput trigesimű septimum: In eo enim de peruagante ad omnes fines terræ Euangelij prędicatione is disserens, nominatim de Illyrico, tanquam patria Prouincia exemplum affert, atq; scribit. Ita crenit (tonitrus scilicet fidei) & flante Spiritu dilatatus est, vt pluuias misteriorum, a sęculis secretorum perfectæ scientiæ, vsq; ad Illyricű spargeret, aliasq; totius mundi regiones largis effusionibus irrigaret.] Hæc ibi. Quod si ex Illyrici regione auctor non fuisset, ad quod ex H
omnibus orbis terræ partibus, Prouincijs, atq; Regnis Illyricum tantùm in medium proferret? Nec quod Victorius in propria ad octauum Tomum cēsura addit, Commentarios eiusmodi ab cæteris Hieronymi scriptis iure diuidit. Quandoquidem potuit fortassis Vecterius multiplicia linguarum genera ignorare, vt propterea non opus esset, nec congrueret ijsdem passim Commentarios respergi. Quemadmodű nec rationi consentaneum, vt Septuaginta, seu cuiuscunq; alterius Interpretis Libri aliàs inuulgata editio differeretur, quippe quæ quāplurimis ex eiusdem testimonio Hieronymi Ep. 113.
detruncata, & omni parte fœdissima foret.

Sed

A Sed alio modo respondetur: Non omnino veram ab Victorio allatam esse argumentationẽ, cùm in hismet controuersis Commentarijs, nisi tertio quoq; (vt dicitur) verbo, aliquando saltem, variæ (licet latino idiomate) afferantur Translationes: sicuti videre est capite 3.4.15.20.22.24.26.31.37.38 39.40.41. In quibus interdum etiam, capite præsertim tertio nominatim Septuaginta Interpretes allegantur. Capite item decimo quinto, dum Psalmi septuagesimi tertij versiculus, iuxta Septuaginta allegatur. *Prodijt quasi ex adipe iniquitas eorũ* ex Hebręo aliter mox inducitur. *Processerunt a pinguedine oculi eorum*, ex nouaq;
B dicitur eiusmodi lectio accepta editione: quippe quę de recẽti ex Hebręo, Sophronio perẽte, elucubrata. Reijcit hęc respõsio illorum æquè nuper relatam opinionem, qui Commentariorum auctorem Bedam contendunt. Quandoquidem, trecentis, & quinquaginta annis vulgaram iam editionem nouam is minimè appellasset.

Arbitratus sum, & ego aliquando (si mihi quod sentio liceat exponere) Commentarios huiusmodi labores non fuisse Hieronymi, Cùm illorum potissimum auctorem Hebraicæ linguæ cognitionis expertem ex vno, vel altero loco animaduerterim: ac primo quidem ex
C capitis quarti verbis, vbi de Leuiathan agens, hæc habet: [Leuiathan verò quidam aiunt additamentum interpretari] tum deinde capitis quadragesimi vocem Behemoth idem interpretans, ita exponit [Behemoth namq; doctores Ecclesiæ, qui Hebręas litteras contigerunt, in latinum quasi plures interpretati sunt] ex quibus Commentariorum auctor Hebraicę linguę peritia caruisse satis arguitur. Nec Hieronymus, qui idiomatum diuersitatem optimè nouerat, illorum si fuisset auctor ex aliorum quasi sententia nominum protulisset interpretationes, sed liberè, absoluteq; ex proprio pectoris armario enunciasset.

D Cæterùm eos ipsos diligentius examinans Hieronymiq; in omnibus doctrinæ consonos, imo nusquam ab eo dissidentes admirans: Cogor etiam inuitus antiquitati consentire. Et quidẽ cũ Hieronymi doctrina omnino cohærent, primò, quoniam superius ex Amos allegatum testimonium in his Commentarijs reipsa comprobatur: Cùm de Leuiathan natura, multiplicíq; eius terrore in eisdem agatur. Secundò, quoniam quæ in ipsius tum voluminis exordio, tum in capite trigesimo secundo ad Heliu personam explicandam habentur cũ his, quæ in Quæstionibus Hebraicis super Genesis vigesimum secundum ita conueniunt, vt nemo, qui vtrumq; legat, & Hieronymi doctrinam, & verba ea esse dubitare non possit. Tertiò, quod in dictis Commentarijs capite quadragesimo affertur, videlicet [alij pro Leuiathan draconem dixerunt] idipsum est quod Hieronymus ex Hebræorum sententia in Psalmum centesimum tertium adnotauit dicens [Iudæi dicunt: Draconem magnum fecit Deus, qui Leuiathan dicitur, & est in mari: & quando (aiunt) recedit Oceanus, draco vertitur. Nos autem dicamus: Iste est draco, qui de Paradiso eiectus est.] Et hunc draconem ex Hebræorum sententia Leuiathan, & ipse interpretatus est in Isaiæ caput vigesimũ septimum ita scribens [qui draco propriè in hebraico sermone appellatur Leuiathan.] Vnde, & in Psalterio, quod idem ex Hebræo conuertit in prędallegato Psalmo centesimo tertio, vbi nos ex Septuaginta legimus: *Draco iste, quem formasti ad illudendum ei*, Ita vertit. [Leuiathan istum plasmasti, vt illuderetur ei] Item, in Commentarijs hisce Leuiathan additamentum (vt supra allatum est) interpretatur, quę ipsa nominis interpretatio in libro quoq; de Nominibus Hebraicis super librum Iob affertur. Igitur ex his, alijsq; satis apertè constat, eosdem propriæ Hieronymi doctrinę omnino arridere. Et quamuis clarorum auctorum sententia doctrinæ, ac splendori eius non vsquequaque respondere censeantur, hoc iudicio meo non videtur assertum infringere. Quandoquidem si, & ab eloquentissimis viris, nonnulla aliquando rudia (vti ad Hætenium libri a Marco Tullio: contra Marcionem opera a Septimio Tertulliano, duodecim Institutionis Oratoriæ libri a Quintiliano) excidisse c̃statat, id multo magis in Sãctorũ Patrũ scriptis (quotiescũq; ea inter se discordare animaduertimus) cõsideratione dignũ est: Spiritus quippe Sanctus, cuius sapientia illustrati, vel scripserunt, vel dictarunt, varijs linguis, ac stylo nũc eminentiori, nunc remissiori iuxta personarũ captum, animarumq; profectum, vt etiam ex Epistolis Sanctorum Petri, & Pauli, ac aliorũ Sanctorum Patrum constat, eloquitur. Nec ab re eruditissimam Alberti Pij Carporum Comitis libro vndecimo de Sacris scripturis, & eorum auctoritate, in simili controuersia Erasmo aliàs exhibitam responsionem huic loco inserere censeo. Imbecillis (inquit ipse) locus tibi plurimum familiaris, videlicet. Phrasis est diuersa, igitur opus non est eiusdem auctoris. Constat enim eloquentissimos viros pariter, & sapientes pro rei argumento varia phrasi vsos fuisse, verbaq; accomodare rebus, non res verbis. Præterea nec eosdem eadem de re agentes dictione semper constitisse: sed nonnunquam depressisse, aut extulisse, fuisseq; oblec-

Right margin: E (beside "nam, & verba ea esse"), F (beside "Vnde, & in Psalterio"), Psal. 103. (beside "uertit in prędallegato Psalmo centesimo tertio"), G (beside "non vsquequaque respondere"), H (beside "Epistolis Sanctorum Petri").

A oblectatos modò humili, modo elata, nunc arcta, & emuncta, nunc diffusa,& profluenti oratione. Multa possent huius rei recenseri grauium scriptorum testimonia, sed illa omnia tibi sunt explotatissima. Quamobrem ea omitto. Sed & si nulla essent, tibi satis esse deberet, vnus Cicero, aut vnus Aristoteles, hic sapientiæ, ille eloquentiæ vel citra controuersiam princeps. Et si vterq; & sapientissimus simul & eloquentissimus. Non enim eadem vtitur dictione Aristoteles in his,quæ scripsit ad sapientiam, & scientiam pertinentia, & in extranijs sermonibus. Quinimo diuersa in his, quæ de Natura, aut vltra naturā tractauit, ab B his quæ de moribus humanis, rebusq; publicis & legibus disceruit. Nec idem Cicero in Epistolis,quas familiares vocant, & ad Pomponiū Atticum, vel in Orationibus,& in his,quæ ad philosophiam, & artem dicendi spectant. Quod & de Operibus Horatianis multò manifestius est. Qua propter ex sola phrasis varietate solido argumento non conuincitur aliquod opus non esse auctoris, cui inscriptum est. Proinde elumbi argumento probas Apocalypsim non esse Ioannis Apostoli, & Euangelistæ ob styli diuersitatem. Poscebant reuelationes diuersa dictione ab Euangelio scribi, nomenq; ipsius citari, præter in Euange- C lio retentam consuetudinē, cum ipsi soli illa reuelarentur. Eiusq; nominis repititio ampliore fidem, & auctoritatem reuelationi præstat, efficitq; vt diligentius excipiatur, magisq; hominum animis hæreat. Euangelium autem cum res gestas Seruatoris narraret,historiamq; texeret, non conueniebat auctoris nomen inculcare] Hactenus Albertus Pius. Quod vero Commentariorum auctor Hebraicæ linguæ cognitione expers, ex Leuiathan nimirum, & Behemoth interpretationibus dignoscatur, per verba illa, scilicet, *quidam aiunt interpretari*, vel Hebræos intellige, vel temeritatem quorundam insipien- D tium, qua eiusmodi verba addita sunt, argue. Et idem ad id quod de Behemoth affertur respondendum est: Neq; enim ex vno, vel altero verbo toti antiquitati, vetustissimorum atq; æqualium auctorum testimonijs, exemplariorumq; omnium fidei derogandum est.

An Danielem inter Prophetas receperit Hieronymus: Et quæ de Susanna, & hymno trium puerorum in eiusdem Danielis libro afferuntur vera putauerit, an potius apocrypha? E

CONTROVERSIA V.

Quoniam circa volumen Danielis, de quo in textu,passus ab Aduersarijs calūniam Hieronymus est, ab eadē nunc ipse vindicandus:imo verius propriā ipse agēs causam audiendus. Duo propositus Quæstionis titulus (perinde ac ipsi legenti liquet) ex Hierony- F mo inquirit: Alterum de genere scriptionis ipsius Danielis libri: num videlicet Propheticum illud sit, an potius historicum: Alterum de fide nonnullorum in eodem contentorum, de veritate nempe Susannæ, ac trium puerorum historiæ. Et quia vtriq; simul occurrere idem videtur Hieronymus Epistola centesima vigesima in eundem Danielem, vtrūq; simul & nos proponimus, breuibusq; resoluimus.

Ad prius igitur quæsitum,memorato nunc loco ita respondet. Hæc idcirco refero, vt difficultatem vobis Danielis ostenderem, qui apud Hebræos, nec Susannæ habet his- G toriam, nec hymnum trium puerorum, nec Belis, Draconisq; fabulas, quas nos, quia in toto orbe dispersæ sunt, veru ante posito, easq; iugulante subiecimus; ne videremur apud imperitos magnam partem voluminis detruncasse. Audiui ego quendā de præceptoribus Iudeorum, cum Susannæ derideret historiam, & a Græco nescio quo eam diceret esse confictam, illud opponere, quod Origeni quoq; Africanus opposuit, etymologias has ἀπὸ τοῦ σχίνου σχίσαι, καὶ ἀπὸ τοῦ πρίνου πρίσαι, de Græco sermone descendere. Cuius rei nos intelligentiam nostris hanc possumus dare: vt verbi gra- H tia dicamus, de arbore ilice dixisse eum, illicò pereas: Et a lentisco, in lentem te comminuat Angelus:vel non lentē pereas, aut lentus, idest, flexibilis ducaris ad mortem: Siuè aliud quid ad arboris nomen cōueniens. Deinde tantum fuisse otij tribus pueris cauillabatur, vt in camino æstuantis incendij metro luderent, & per ordinem ad laudem Dei omnia elementa prouocarent. Aut quod miraculum, diuineq; aspirationis indicium, vel draconem interfectum offa picis, vel Sacerdotum Belis machinas depræhensas, quæ magis prudentia solertis viri, quā prophetali essent spiritu perpetrata?

A pretata? Cum vero ad Habacuc veniret, & de Iudęa in Chaldæam raptum discophorum lectitaret; quærebat exemplum, vbi legissemus in toto Veteri Testamento, quenquam Sanctorum graui volasse corpore, & in puncto horæ tanta terrarum spatia transisse. Cui cùm quidam e nostris satis ad loquendum promptulus Ezechielem adduxisset in medium, & diceret eum de Chaldæa in Iudæam fuisse translatum; risit hominem: Et ex ipso volumine demonstrauit, Ezechielem in spiritu se vidisse transpositum: deniq; & Apostolum nostrum, videlicet vt eruditum virum, & qui legem ab Hebræis didicisset,
B non fuisse ausum affirmasse se raptum in corpore, sed dixisse: Siuè in corpore, siuè extra corpus, nescio; Deus scit.] His, & talibus
1.Cor.12 argumentis apocryphas in libro Ecclesiæ fabulas arguebat.] Ita Hieronymus ad posterius Quæsitum.

Ad prius mox se transferens, hæc breuiter, immediateq; subiunxit: Super qua re Lectoris arbitrio iudicium derelinquens, illud admoneo, non haberi Danielē apud Hebræos inter Prophetas, sed inter eos, qui hagiographa conscripserunt. In tres siquidem partes omnis ab eis scriptura diuiditur: In legem, in Prophetas, & in hagiographa, idest in
C quinq; libros, & octo, & in vndecim libros: de quo non est huius temporis disserere.] Hæc Hieronymus, per hagiographa intelligens sanctas historias, quæ a lege & Prophetis distinguuntur: cuiusmodi sunt, libri Regū, Prouerbiorum, Ecclesiastes, Hester, Iudit, & alij.

Ex huc vsq; Hieronymi allatis verbis, putauit Rufinus respōdisse eundem vtriq; quæstioni; Triaq; ideirco hæc ei protinus obiecit crimina, Barrabæ nimirum eum inprimis Iudæi, Præceptoris sui hortatu, Danielis volumen abiecisse, cùm idem tamen Ecclesia per quadringentos retro annos legisset, Secun-
D dò trium puerorum hymnum, quem maximè solemnibus diebus eadem recitare consueuit, de suo loco dimouisse atq; recidisse. Tertiò, Danielem inter Prophetas haud habendum, affirmasse. Latioti hæc stylo prosequitur ipse Rufinus libro secundo Inuectiuarum suarum.

Cæterùm quòd immeritò in Sanctum virum oblateret, ejusq; verborum sensum minimè sit assecutus, planè idem ipse ostendit libro primo Apologiæ suæ capite nono hisce verbis: De Daniele autem breuiter respondebo: me non negasse eum Prophetam, quem statim in fronte Prologi propheram esse confessus sum; sed quid Hebræi dicerent, & quibus argumentis sua m niterentur probare sententiam voluisse monstrare, & docuisse Lectorem Ecclesias Christi hunc Prophetam iuxta Theodotionem legere, & non iuxta Septuaginta Translatores; Quorum si in isto libro editionem dixi multum a veritate distare, & recto Ecclesiarum Christi iudicio reprobatam: non est meæ culpæ, qui dixi; sed eorum qui legunt. In promptu sunt quatuor editiones, Aquilæ, Symmachi, Septuaginta, & Theodotionis. Ecclesiæ iuxta Theodotionē legunt Danielem: Ego quid peccaui, si Ecclesiarum iudicium secutus sum? Quod autem refero, quid aduersum Susannæ historiam, & hymnum, trium puerorum, & Belis draconis fabulas, quę in volumine Hebraico non habentur, Hebræi soleant dicere: qui me criminatur stultum se, & sycophantam probat; non enim quid ipse sentirem, sed quid illi contra nos dicere soleant, explicaui; quorum opinioni, si non respondi in Prologo breuitati studens, ne non Præfationem, sed librum viderer scribere, puto quod statim subiecerim: dixi enim: De quo non est huius temporis disserere.] Et post pauca concludit. Qui istiusmodi nenias consectatur, & scripturæ Hebraicæ veritatem non vult recipere, audiat liberè proclamantem. Nemo enim cogitur legere, quod non vult. Ego petentibus scripsi, non fastidiosis: gratis, non inuidis: studiosis, non oscitantibus.] Hæc pro se aduersus Rufinum Hieronymus, quibus manifestò eius imperitiā, simul & perfidiam sugillat.

E

F

G

Et reuera quod ad prius quæsitum pertinet, Danielem ab ipso Hieronymo inter Prophetas computatum, nemo, qui eius scripta legit, ignorat. Quandoquidem eiusdem prophetiā mentis acie perlustrans hæc in Præfatione Cōmentariorum in eundem habet: Ad intelligendas autem extremas partes Danielis, multiplex Gręcorum historia necessaria est, Suctorij videlicet, Callinici, Diodori, Hieronymi, Polybij, Posidonij, Claudij, Theonis, & Andronici, cognomento Alipij: quos & Porphirius esse secutum se dicit. Iosephi quoq;, & eorum quos ponit Iosephus, præcipueq; nostri Liuij, & Pompei Trogi, atq; Iustini, qui omnem extremæ visionis narrant historiam, & post Alexadrum vsq; ad Cæsarem Augustum, Syriæ, & Aegypti, idest, Seleuci, & Antiochi, & Ptolomeorum bella describunt. Et si quando cogimur litterarum sæcularium recordari, & aliqua ex his dicere, quæ olim omisimus, non nostræ est voluntatis, sed, vt ita dicam, grauissimę necessitatis: vt probemus ea, quæ a Sanctis Prophetis ante sæcula multa prædicta sunt, tam Gręcorum,

H

quam

A quàm Latinorum, & aliarum Gentium litteris contineri.] Ita ipse, quibus apertè indicat ad Danielis reuelationes intelligendas necessariã omnino esse Historiarum cognitionem, cùm nihil fermè de quatuor Monarchijs, Babylonio rum, Persarum, Græcorum, ac Romanorum in illis contineatur, quod non in libro eiusdem ante plura sęcula prænuntiatum legatur. Sed & de eius prophetijs apertissimis, passim in ipsis Commentarijs. Deniq; aduersus Porphirium secus sentientem, in eadem Commentariorum Præfatione concludit: Verùm quia nobis propositum est non aduersarij calumnijs respondere, quę longo sermone indigent: sed
B ea, quæ a Propheta dicta sunt, nostris disserere, idest Christianis, illud in Prçfatione admoneo, nullum Prophetarum tam apertè dixisse de Christo. Non enim solum scribit, eum esse venturum, quod est commune cum cæteris, sed etiam quo tempore venturus sit docet: & Reges per ordinem digerit, & annos enumerat, ac manifestissima signa prænunciat.] His Hieronymi propria de Daniele, num videlicet cum Prophetis computandus sit, sententia conijcitur.

Neq; verò circa posterius culpandus idem ipse est, quod in Hebraicis voluminibus Susannæ historiam, triumq; puerorum haud con
C tineri Hymnum testatus sit: Quandoquidem id omnino cum veritate concordat: Testesq; rei huius ipse non tantùm Hebræos adducit, sed, & quamplurimos alios: Miror inquiens, quosdam μεμψίμοιροι indignari mihi, quasi ego decurrauerim librum: cùm, & Origenes, & Eusebius, & Apollinarius, alijq; Ecclesiastici viri, & Doctores Græciæ has, vt dixi, visiones non haberi apud Hebræos fateantur: memoratas videlicet Susannæ, atq; trium puerorum hymnum intelligens. Porrò quamuis eædem apud Hebræos minimè legantur, Apostolicæ tamen Ecclesiæ iudicio, additæ sunt sub fine libri eiusdẽ prophetæ, quippe quæ tanto Vate dignæ.
D Nec enim idcirco, quod in Hebraicis voluminibus non reperiantur falsæ, aut omnino commentitiæ censendę sunt (vt perperam arguebat Porphyrius) Apagè. Sed vt veras, & certas ipsamet Ecclesia, & approbauit, & Hieronymus ipse transtulit. Et quamuis idem Rufino respondens fabulæ nomine easdem vsurpare videatur. Quod autẽ refero (inquiens) quid aduersum Susannæ Historiam, & Hymnum trium puerorum, & Belis, draconisq; fabulas, non quid ipse sentirem, sed quid illi contra nos dicere soleãt, explicaui] His apertissimè non ex propria, sed ex Hebrçorum se fuisse locutum sententia declarat. Sed, & fabulæ nomine idem sępissimè non fictionem, sed veram Historiam intelligit, a verbo faris, E
vel fare, fatur deducto vocabulo: quo sensu dixit: Totam Samson fabulam ad veri solis trahere Sacramentum] & aduersus Heluidium. Imperitissime hominum ista non legeras: & toto Scripturarum pelago derelicto, ad iniuriã Virginis tuam rabiem contulisti, in exemplum eius, quem fabulæ ferunt, cùm vulgò esset ignotus, & nihil boni posset facinoris excogitare, quo nobilis fieret, Dianæ incendisse templum: & nullo prodente Sacrilegum, fertur ipse in medium processisse, clamitans se se incendium subiecisse. Sciscitantibus Ephesi Prin Cap.t.
cipibus, quam ob causam facere voluisset, respondisse: vt quia benè non poterat, malè F
omnibus innotesceret. Et hoc quidem Græca narrat Historia.] Ita ipse, ex quibus fabulæ nomine Historiam a quamplurimis scriptoribus relatam, & receptam a Ciceroneq; inprimis, Plutarcho, Aulo Gellio, Valerio Maximo, & alijs intelligit.

Postremò ipsam quoq; Hebræi, cuius personam idem Hieronymus induit garrulitatẽ reprimere haud difficile est. Et quidem quod inprimis eiusmodi Historias, quod in suis voluminibus minimè reperiantur, commentitias fabulas ipse contendat: secus Iosephus sentit, easdem omnino veras arbitratus, qui & libro decimo Antiquitatum, capite duodecimo illas G
ideircò, & alias multas se præteriisse fatetur, non quòd propria narratione indignæ forent, sed quia in antiquis Hebræorum libris (quos solos transferendos susceperat) minimè describerentur. Sed nec incredibile Abacuch ab Angelo ad Danielem corpore translatum, cùm Deo volẽte nihil sit impossibile. Et certè quid hoc mi tum, si Deo ipso permittente Saluator etiam ex deserto super pinnaculum templi, & ex pinnaculo super montem excelsum potuit a Dęmone corpore H
transferri? Sed de his satis.

De priori

De priori ab Hieronymo electa solitudine, & Damasi in eum affectu. *Caput V.*

NTEREA 1 pergit in Syriam, 2 & dum in possessione Euagrij 3 Papa moraretur, 4 Malchum Monachum, & aliquando captiuum reperit: 5 percunctatusq́, eum omnem captiuitatis eius accepit, & scripsit Historiam. 6 Dehinc cùm Sanctos Monachos, & Eremitas, ac eorum humilia contemplatus fuisset habitacula, 7 Sanctam & ipse inchoans vitam 8 se totum pœnitentia operibus, cœlestibusq́, contemplationibus dedit. 9 Mox diuersis illum humani generis hostis inuadens congressibus, quantarum virtutum is foret, non in coniectura obseruauit, sed expertus tunc vidit. 10 Dũ his itaq́ adeo bonis insisteret, vt scribendi etiam studium intermitteret, 11 Beatus Damasus Vrbis Episcopus 12 pro Ecclesia vtilitate sollicitus, vt ab assiduo scribendi opere non desisteret, huiuscemodi eum exhortatus est scriptis. 13
B *Hieronymo Damasus Romanus Episcopus. 14 Dormientem te longo iam tempore, 15 legentem* F
potius, quàm scribentem, quæstiunculis ad te missis excitare disposui, non quo & legere non debeas: 16 Hoc enim veluti quotidiano cibo alitur, & pinguescit Oratio, sed quò lectionis sit fructus iste si scribas. 17 Itaq́, quoniam Etherio Tabellario ad me remisso, nullas iam te Epistolas habere dixisti, 18 exceptis his quas aliquando in eremo dictaueras, 19 quasq; tota auiditate legi atq; descripsi, 20 & vltrò pollicitus es, 21 te furtiuis noctium operis aliqua, si vellem, posse dictare: Libenter accipio ab offerente, quod rogare volueram, si negasses. 22 Neq; vllam puto digniorem disputationis nostra confabulationem fore, quam si de Scripturis sermocinemur inter nos, 23 idest, vt ego interrogem, tu respondeas: 24 qua vita nihil puto in hac luce iocundius, quo anima pabulo omnia mella superantur. 25 Quàm dulcia (inquit Propheta) gutturi meo eloquia tua super mel ori meo. 26 Nam cum idcirco, vt ait præcipuus Orator, homines a bestijs differamus, quod loqui possumus; 27 qua laude dignus est, qui in ea re cæteros superat, in qua homines a bestias antecellunt? 28 Accingere igitur, & mihi, quæ subiecta sunt, dissere. Quid sibi vult, quod in Genesi scriptum est: Omnis, qui occiderit Caim septem vindictas exoluet? 29 Si omnia Deus fecit
C *bona valde, quare Noe de mundis, & immundis animalibus præcepit; cùm immundum nihil bo-* G
num esse possit? 30 Cur Deus loquitur ad Abraham, quod quarta progenie filij Israel essent de Aegypto reuersuri, & postea Moyses scribit: Quinta autem progenie filij Israel exierunt de terra Aegypti? 31 Cur Abraham fidei suæ signum in circuncisione suscepit? 32 Cur Isaac vir iustus, & Deo charus, non illi, cui voluit, sed cui noluit, deceptus errore benedixit?

COMMENTARIVS.

COnfusa olim in antiquis impræssis codicibus erant sequentia capita, & præsens cum sequenti, septimo, & octauo loco: quinto verò, & sexto, quintumdecimum, & sextumdecimnm capita distinguebantur. At nos ad manuscriptorum exemplarium fidem quælibet
D libet suis locis restituimus.

1 *Interea pergit in Syriam.* Quo id acciderit tempore, quæue hæc a Hieronymo tunc primùm delecta solitudo fuerit, iam proximè superiori capite explicatum est.

2 *Et dum in possessione Euagrij.* Quàmplures hanc eam esse solitudinem Syriæ, in qua idem se incredibili vitę austeritate aliquando
Epist.22. certamen subijsse ad Eustochium Hieronymus scribit, autumant. Sed reuera in manifestum labuntur errorem, aliena enim hæc prorsus ab ea probatur, diuersoq; pariter ab eodem tempore culta. Quandoquidem tametsi earum vtraq; Syriæ terminis cónclusa Saracenis iuncta referatur, hanc tamen, eum socijs fuisse ingressum ex Epistolis 4. 22. 58. & 77. habetur; illam verò, solum, ibi: Sedebam solus, quia amaritudine repletus eram: Huius Euagrius dominus describitur; illa verò, quasi ad Euagrium non pertineat, recensetur Epistola sexta, & vigesima secunda: Hanc primùm adolescentulus intrauit: illam non nisi post ma- H
turam deliberationem, & suffragium a Theodosio, & cæteris anachoretis imploratum, de quo & Epistola extat trigesima octaua. Hæc tandem (vt habetur in Vita Malchi) ad Orientem vergit: illa ad meridiem, de qua Epistola vigesima secunda scribitur: Quæ exusta solis ardoribus horridum Monachis præstat habitaculum] Igitur ex his satis apertè liquet solitudines hasce ab inuicem distingui. Adstipulari æquè huic ipsi distinctioni, Adonis viri Sanctissimi Martyrologij verba videntur, quibus ait: In Syriam (Hieronymus scilicet) perrexit, in possessione Euagrij Præsbyteri aliquantulum cõmoratus. Ad deserta deinde loca, ita lætus

A accinctusq; accessit, vt volasse eum magis, quàm measse crederes. Quadriennium itaq; in illa vasta solitudine, quæ exusta solis ardoribus horridum Monachis prętat habitaculum, exegit, &c.] Conuenienter autē *in possessione Euagrij* dicitur, non solitudine, vt eiusdem Euagrij conditio ac fortuna signetur; Quandoquidem prædiues admodum ac nobilissimi generis, dominusq; Villæ Maronia nuncupatæ is fuit. In cuius etiam laudem quàmplura Hieronymi insurgunt testimonia; Atq; hoc vnum inprimis, quod in Eusebij Chronico sub Aureliani anno secundo adiecit, ibi. In pugna strenuissimè aduersus eum scilicet Ze-
B nobiam dimicauit Pampianus dux, cognomēto Francus, cuius familia hodie apud Antiochiam perseuerat, & ex cuius Euagrius Presbyter charissimus nobis stirpe descendit.] Hic primùm cum Hieronymo adolescentulo in hac ipsa solitudine aliquandiù laritans, sub eius disciplina breui temporis interuallo adeo profecit, vt illius ingenij virtutes, tum Oriētalis, tum Occidentalis postmodum Ecclesia optimè perspectas habuerit. De eo idem Hieronymus Epistola quadragesimaprima meminit: Innocentiū (inquiens) partē animæ meæ repentinus febrium ardor abstraxit; nūc vero vno, & toto mihi lumine Euagrio nostro fru-
C or, cuius ego sēper ad laborē cumulus accessi,

3 Papæ moraretur. Non quòd, cùm solitudinem istam petijt Hieronymus, Euagrius tūc Episcopus esset auctor, hoc dicit: sed vt enarratis in Vita Malchi adstipularetur. Quandoquidem hoc idem ibi testatur dicens: Maronia triginta ferè millibus ab Antiochia Vrbe Syriæ grandis ad Orientem distat viculus: hic post multos vel dominos, vel patronos, dum ego adolescentulus morarer in Syria ad Papæ Euagrij necessarij mei possessionem deuolutus est.] Quæ vtiq; quando conscripsit, & ipse Hieronymus iam senio affectus, &
D Euagrius Pontifex erat, vt ex dictis etiam in calce apertè constat. Euagrius igitur non tam ob ingenij præstantiam, quàm propter sanctitatis famam, Constantinopolitanæ Ecclesiæ (vt Socrates tradit) aliquando a Catholicis delectus Episcopus, sed inde Arrianorum factionibus Valentis decreto statim relegatus, a Paulino deinde, Siricij Summi Pōtificis assensu (qui sæpius etiam pro eo Theodosium Imperatorem litteris interpellauit) nec non Catholicorum omnium voce, Antiochiæ Episcopus creatus est, vbi in schismate aduersus Flauianum ad obitum vsq; eam sedem tenuit inconcussus. Cautè verò legēdus Theodoretus libro quinto capite vigesimo tertio; in Flauiani enim partem propensior historiam hanc omnino peruertit, legitimum E
contendens Antiochenæ Ecclesiæ Pontificem Flauianum, Meletij item schismatici successorem astruere. Sed de hoc alibi. Porrò Euagrij feruens ingenium eiusmodi ab Hieronymo prædicatur elogio: Iam ad Euagrij nostri nomen peruenimus: cuius ego pro Christo laborem, si arbitrer a me dici posse, non sapiam: si penitus tacere velim, voce in gaudiū erumpente non possim: quis enim digno valeat canere præconio, Auxentium Mediolani incubantem, huius excubijs sepultum pene ante quam mortuum? Romanum Episcopum iam penè factionis laqueis irretitum, &
vicisse aduersarios, & non nocuisse superatis.] F
De eodem Basilius Epistola octaua, Ambrosius Epistola septuagesima octaua, & nos libro secundo De Origine Ordinis nostri. Quantū verò temporis, (ad Hieronymum redeuntes) in nuper memorata is egerit Euagrij solitudine, exploratum minimè habetur. Ex eiusdē tamen actis, atq; periodis probabiliter responderi posse videtur, ad nouē circiter annos: Ita vt quemadmodū ex commemoratis superius ingressus in illam Christi anno trecentesimo sexagesimosecundo, sic egressus ex ea, trecētesimo septuagesimo primo adscribendus sit. G

4 Malchum Monachū, & aliquando captiuū reperit. At non vnū tantùm virum hunc, sed quàmplures huic haud virtute impares hanc ipsam Syriæ solitudinem tunc retinnisse sanctissimos Monachos Theodoretus tradit: Erāt (inquit) in solitudine etiā Antiochena Marianus, Eusebius, Ammianus, Palladius, Simeon, Abrahamus, & alij quoq;, qui imaginem Dei, ad cuius similitudinem conditi erant, integrā conseruarunt. Atq; tum horum, tum illorum vitam scriptis prodidimus. Itemq; mons, qui Vrbi illi amplissimæ imminet, huiusmodi floribus pratensibus pulchrè vestitus est, nam H
in eū magna nominis celebritate vixit Petrus Galata, & eius Gentilis Aegyptius, quin & Romanus, Seuerus, Zeno, Moyses, Malchus, & alij quāplurimi vulgo quidē ignoti, Deo autē penitus perspecti, & cogniti.] Hęc Theodoretus de Sanctis Syriæ solitudinum Monachis, quorum etiam nonnullorum se res gestas conscripsisse testatus est. Meminit & de alijs quāplurimis, sed præsertim de Theodosio patria Antiocheno, tāti nominis anachoreta, vt nautę eius nomine inuocato tempestatē maris ingruentē sedarēt. Horū igitur omniū, sed Malchi præsertim exēplis, virtutibusq; eiusdē Hieronymi ad Monasticæ vitę institutū cor efferbuisse tradūt Victorius, atq; Baronius, quod & ex ipsius Hieronymi Epistola trigesima octaua colligit, in qua & Theodosij, & cęterorū ibidē

A fanctitate præſtãtiũ anachoretarũ ſe cõmendãs orationibus, prę ſẽtib⁹ ſęculi vinculis, quò expeditior ad eos peruolet, exui humiliter rogat: additq́; ſe illis hoc idem aliàs explicaſſe propoſitũ. Duos hoſce, Malchum videlicet, & magni nominis Theodoſium habuit Hieronymus ad Monaſticum cultum promotores auguſtiſſimos.

5 Percunctatuſq́, cum omnem captiuitatis eius accepit, & ſcripſit hiſtoriam. Habetur Tomo primo operum eius in calce. Quoniam vero in huius exordio meminit Hieronymus de hiſtoria litteris a ſe mandanda, quæ Saluatoris res geſtas, & ſuccedentium ſæculorum vſq; B ad ſua tempora complecteretur, arbitratus ſum aliquando ipſammet editam ante Euſebij Chronicon; ſed attentius poſtea rem ipſam contuens, comperi hic non de Euſebij Chronico, ſed de eiuſdem Eccleſiaſtica hiſtoria fuiſſe loquutum Hieronymum: Siquidem hæc a Chriſto aduentu, illud a Nino & Abraham exordium ſumit, deſcenditq́; vſq; ad Cõſtantinum magnum, cuius facta percurrit. Deniq; huic ipſi Vitę, idem Euſebij Chronicõ anteceſſiſſe probat, quod hoc virilitatis annos ingreſſus Hieronymus ediderit, illam vero factus iã ſenex, vt ex vltimis eius verbis conſtat. De eadem in Catalogo Scriptorum, quam & C Hilarionis Vitę copulat, quo fit vtranq; vno ſimul tempore lucubratam, Chriſti videlicet anno trecenteſimo nonnageſimo, credam.

6 Dehinc cùm Sanctos Monachos, & Eremitas, ac eorum humilia contemplatus fuiſſet habitacula. Diſſidebant non parum hoc loco inter ſe exemplaria impræſſa a manuſcriptis, ſed ad horum integram fidem verba ſingula reſtitui. Quanta vero ex eremi huius, Sanctorumq́; Monachorum viſione tunc fuerit conſolatione Epi. 38. oblectatus Hieronymus in prę allegata Epiſtola trigeſima octaua ſequentibus teſtatur: Quã vellem nunc veſtro intereſſe conuentui, & ad mirandum conſortium licet iſti oculi non me- D reantur aſpicere, tota cum exultatione complecti: ſpectarem deſertum omni amenius ciuitate: viderem deſolata ab accolis loca, quaſi ad quoddam Paradiſi inſtar Sanctorum cœtibus obſideri.]

7 Sanctam & ipſe inchoans vitam. Habent hoc Sanctorum Patrum præclara exẽpla, vt nõ tantùm in ſe intuentium animos ad virtutes prouocent, ſed ad earum quoq; profectum mirum in modum conferant. Vnde & Prouerbiorum ſecundo dicitur: Vt ambules in via bona, & calles iuſtorum cuſtodias. Sic & Apoſtolus Paulus, cũ infirmos ac debiles corroborare vellet Hebręos, veterũ exẽplorũ explicatione vſus eſt dicens: *Iſti ludibria ac verbera experti, inſuper & vincula & carceres, lapidati* E *ſunt, ſecti ſunt, tentati ſunt, in occiſione gladij* Heb. 11. *mortui ſunt. Circuierunt in melotis, in pellibus caprinis, egentes, anguſtiati, afflicti, quibus dignus non erat mundus. In ſolitudinibus errantes, in montibus, & ſpeluncis, & in cauernis terræ.* Huculq́; Apoſtolus. Igitur & Hieronymus quamplurimis in hac ipſa ſolitudine virtutũ exemplis incitatus, quaſi propriæ virtutis experimentum ſumens perfectionis viam aggreſſus eſt, ac planè cœleſtem vitam inſtituit. Hoc ipſo tempore ad Monachorum profeſſionem receptum, ſæculiq́; atq; gentilitatis nomine abiecto, nouo, ac prorſus cœleſti, nõ abſq; Spiritus ſancti inſtinctu a Sanctis Patri- F bus donatum eundem fuiſſe, ratio omnis ſuadet, & nos alibi obſeruauimus.

8 Se totum pœnitentiæ operibus, cœleſtibuſq́, contemplationibus dedit. Meritò qui Sanctorũ perfectam vitam æmulatur, ab eiſdemq́; tritã viam ingreditur, corpus in primis pœnitentia macerat, cùm ſola ſui ipſius cultores ſanctificet. Vnde & Ioelis primo dicitur: Accingite vos, & plangite Sacerdotes: vlulate miniſtri altaris: Sanctificate ieiunium. Et quidẽ, non quòd ieiunium, idq́; genus opera ſanctificentur, id præcipitur, ſed quòd ea edentes homines iiſdem ſanctificentur. Deniq; pœnitentiam cęleſtium contẽplatio conſequitur, G quia ea ipſa, perinde ac ſalubri lauacro pœnitentis conſcientia, ſeu etiam mens maculis expurgata, attentius protinus cœleſtia ſpeculatur: hoc eſt, viam, qua itur ad cœlum, & ipſummet Chriſtum contemplatur, qui de ſe ipſo dicit: Ego ſum via. Rei huiuſmet ſacra- Ioan. 14. mentum Dauid quoq; pœnitẽtium exemplar præclariſſimum nobis aperuit, cùm dixit: Tibi Pſal. 50. ſoli peccaui, & malũ coram te feci. Et paulò poſt: Incerta, & occulta ſapientiæ tuæ manifeſtaſti mihi. Nec baud dubium, quin eiuſmodi ſecretorum manifeſtatio ex lachrymarũ balneo, aliiſq́; pœnitentię operibus profluat, cùm earum vi mentis oculi purgentur, & viſus H ipſe exacuatur.

9 Mox diuerſarum illum humani generis hoſtis inuadens congreſſibus, quantarum virtutum is foret, non in coniectura obſeruauit, ſed expertus tunc vidit. Iam Sathanas ad primos vſq; congreſſus adoleſcentis inuictum pectoris robur agnouerat: eiuſdem in eremo incolatum reformidare iam cœperat: magnum ſibi ex eo non multo poſt exitium futurum iam præſagiebat, propterea quamplurimis tentationum generibus illum inuaſit. Enimuerò ardentiſſima primùm febri, qua penè ad vitæ extremũ iam illum perduxit, & cœleſti pariter caſtigatione, quod in Ciceronis lectionem totus inten-

A tenderet (de quibus inferius capite vndecimo) diuexans: mox sodalium omnium, & amicorum, Heliodoriq; inprimis, Rufini, Innocentij, Hylæ, & Euagrij præsentia excludens, hæreticorum tãdem persecutionibus inde quoq; eundem exturbauit. Tot, tantarumq; calamitatum copias, siccis non potest oculis cognoscere, qui Epistolas eius septimã, quinquagesimã septimã, septuagesimã quintã, & primã legit.

10 Dumq; his adeo bonis insisteret, vt scribendi etiam studium intermitteret. Non quod in hac tantùm solitudine memoratis pœnitentiæ operibus, sic esset intentus Hieronymus,

B vt propterea a scribendi studio se abdicaret auctor hoc dicit: Sed quia ex ea etiam hæreticorum perfidia expulsus idem vitæ institutũ aliquandiù retinuerit, tuncq; potissimùm, cùm ad illum infrascriptæ Damasi Pontificis litteræ conscriptę, atq; perlatę sunt. Ex eis enim aliquot iam ante annos non tantùm præfatam, sed Chalcidis quoq; egressum fuisse solitudinẽ constat: Vnde, & de earum apertiori tempore hoc breuiter ex mox subiectæ Hieronymi responsionis exordio admonemus, datas Epistolas Hieronymo, cùm Hierosolymis secundò ageret: Numeratur eiusmodi annus a Christo

C trecentesimus octogesimus.

11 Beatus Damasus Vrbis Episcopus. De eo idem Hieronymus libro Scriptorum Ecclesiasticorum: Damasus (inquit) Romanæ Vrbis Episcopus elegans in versibus componendis ingenium habuit, multaq; & breuia metro edi- Lib.5.c.2 dit, ac prope octogenarius sub Theodosio Principe mortuus est. Eiusdem laudes ita perstringit Theodoretus. Hic Damasus Episcopus Romanus fuit in illius Ecclesiæ administratione successor Liberij, vir sanè propter vitæ præstabilis ornamenta insignis: qui quo ad eius fieri poterat doctrinam Apostolicam assiduè Epist.50. ad P.m. cap. tutatus est] Eundem Virginitatis candore pollentem idem Hieronymus testatus est: cui & frequenter Prætextatus homo Sacrilegus, &

D Idolorum cultor ludens dicere solebat: Facite me Romanę Vrbis Episcopum, & ero protinus Christianus.] Primus Hieronymi scriptis in Ecclesia auctoritatem tribuit. Multaq; sub eius nomine circunferuntur scripta, cuiusmodi fidei Symbolum Tomo nono operum Hieronymi, & liber de Vitis Pontificum, aliaq; quæ eius non esse compertum est.

12 Pro Ecclesiæ vtilitate sollicitus ne ab assiduo scribendi opere desisteret, huiuscemodi eum exhortatus est scriptis. Ecclesiæ Sanctæ Prçsulibus, cæterisq; ad quos animarum cura incumbit, norma curationis proponitur, ne videlicet ita in propriã salutẽ intendãt, quod communẽ negligant: Quin potius ita sibi ipsis consulant, E quaten' semper, quid agatur a subditis, explorent, vt eos pro communi commodo, vel ad labores prouocare, vel iam prouocatos corroborare queant. Habetur, & hæc Damasi pro Ecclesia sibi credita sollicitudo multis testata argumentis, sed ex Concilio inprimis Romano, quod aduersus Apollinarium, & Thimotheum coegit.

13 Hieronymo Damasus Romanus Episcopus. Habetur Epistola Tomo tertio, in ordine centesima vigesima quarta. At vnde Pontificem illum ita nouisse, vt pro eo tam grandem gereret sollicitudinem, arbitramur? Ex multis sanè. Vel inprimis ex eiusdem contra Heluidium libro, quem adolescens adhuc primùm F ediderat. Vel ex Origenis homilijs per eum met iam e Græco translatis. Vel ex Commentarijs in Abdiam multos iam ante annos in lucem proditis. Vel ex doctissimis eiusdem Epistolis, ac alijs hinc inde per vniuersum iam Orbem volitantibus ingenij monumentis: Ex his (inquam) vel non ijsdem ab eodem editis scriptis, illum optime habuisse exploratum haud dubium est. Cæterùm quis factum non miretur: Supræmum Antistitem ex sublimiori Ecclesiæ Cathedra totum orbem edocentem, a priuato homine adhuc adolescente dubia aliqua percunctari non fuisse dedignatum. G

14 Dormientem te longo iam tempore. Est Is.43. dormitio de qua Isaias: *Simul (inquit) obdormierunt, nec resurgent: contriti sunt quasi lignũ, & extincti:* Et est dormitio de qua in Cantico Cantic.5 Canticorum scribitur: *Ego dormio, & cor meũ vigilat.* Et alibi. *Cum dederit dilectis suis somnum, ecce hæreditas Domini filij merces fructus* Psal.126. *ventris.* Igitur gratissima hac posteriori contemplationis quiete toto quidem corpore consopitus, at mente, animoq; mysterijs cœlestibus affatim intentus Hieronymus, tanquam sibi soli dormiret, ad aliorum commodum meritò sequentibus excitatur. H

15 Legentem potius quàm scribentem, quæstiunculis ad te missis excitare disposui, non quo, & legere non debeas. Monebat vir Sanctus identidem suos de Sacrorum librorum lectione, Eustochioq; dicebat; Crebrius lege, ac disce quamplurima, & tenenti codicem somnus Epist.22. obrepat, & cadentem faciem pagina Sancta suscipiat. Saluinæ item. Sæpe in manibus tuis diuina sit lectio. E contra verò, tanquam maximi esset scribendi munus periculi, ab eo Rusticum Monachum deterrebat dicens: Sed Epist.4. nec ad scribendum cũ ò prosilias, & leui ducaris insania: multoq; tempore disce, quod doceas. Nam qui scribit, multos sumit iudices;

alius

A alius in alterius liuet, ac graſſatur ingenium.
Expleuit omnino Hieronymus, quæ alijs poſt
modum dedit ipſe præcepta, mentemq́; pro-
priam diuinæ prius lectionis fœcundis ſemini-
bus grauidandam eſſe conſuit, quàm temerè
partum prætenderet.

16 Hoc enim veluti quotidiano cibo alitur, & pingueſcit oratio, ſed quo lectionis ſit fructus iſte ſi ſcribas. Aptè lectionis fructus exprimitur,
de eoq; alibi Hieronymus ſermonem ingerēs:
Dum enim (inquit) hoc facimus (id eſt Sacro-
rum librorum lectioni vacamus,) & nihil aliud
cogitamus, in modum furti explanationes ag-
gredimur, & dierum miſerias noctium ſtudio
B compenſamus: paſcitur animus, & obliuiſci-
tur ſæculi calamitatum. Quem pariter fru-
ctum, & Sacræ apertè indicant litteræ tum Ba-
ruch capite primo, tum primo Machabeorum
capite duodecimo, ibi videlicet: *Nos habentes ſolatio Sacros libros, qui ſunt in manibus noſtris.*
Denique ad idem, & Gentilium exempla ſup-
petunt, cùm & Demetrius Phalereus Ptolo-
meum regem ſæpius hortatus ſit, vt ſibi para-
ret libros de regno, deq; militari Imperio ge-
rendo tractantes, eoſq́; diligenter euolueret,
propterea quod ea, de quibus amici non audēt
admonere reges, in libris ſcripta habeātur.

17 Itaq́; quoniam Etherio tabellario ad me
C *remiſſo, nullas iam te Epiſtolas habere dixiſti.*
Tabellarij pariterq́; Diaconi tāta viarū ſpatia
nūc ad Damaſum, nūc ad Hieronymū intercur
rentis nomen iſtud eſt, cuius etiam in vtriuſq;
litteris alibi mentio habetur: functus autem
huiuſcemodi munere creditur, donec ipſe Hie-
ronymus ad eundem Damaſum pro negotijs
Romani Concilij cum Paulino, & Epiphanio
Epiſcopis ſe conferret.

18 Exceptis his, quas aliquando in eremo dictaueras. Tum ex hoc loco, tum ex reſpon-
ſione ad præſentes Damaſi litteras, iam ſupra
Euagrij relatam ſolitudinem, & fortaſſis etiam
Chalcidis fuiſſe egreſſum Hieronymum facilè
D intelligimus: quandoquidem in Euagrij ſoli-
tudine Hebraicæ linguæ rudimenta tantùm
cum addiſcentem, in reſponſione verò ad has
ipſas litteras eandem linguam perfectè callen
tem nouimus. Quæ verò hæ Hieronymi præ-
ſertim Epiſtolę ex eremo alias dimanatæ eſ-
ſent. Has accipe, nimirum primam ad Helio-
dorum de laude ſolitariæ vitæ. Ad Florentiū
binas quintam, & ſextam. Ad Iulianum dia-
conum trigeſimam ſeptimam. Ad Rufinum
quadrageſimam primam. Ad Nicæam Sub-
diaconum quadrageſimam ſecundam. Ad
Chromatium, Iouinum, & Euſebium fratres
quadrageſimam tertiam, Ad Chryſogonum
Monachum Aquileiæ quadrageſimam quartā,
& ad eundem Damaſum quinquageſimam E
ſeptimam, & quinquageſimam octauam, eru-
ditiſſimæ omnes, omniq́; verborum elegantia
politiſſimæ. At non tantùm has inde, verùm
& Commentarios in Abdiam Prophetam, de
quibus in præfatione in eundem: Hoc illud,
inquit, mi Pammachi tempus (in quo nempe
eos elaborauit,) ac luce dulcior, quo egreſſi
Scholam rhetorum diuerſo ſtudio ferebamur:
quando ego, & Heliodorus chariſſimus pariter
habitare ſolitudinem Syrię Chalcidis niteba-
mur.]

19 Quas tota auiditate legi, atque deſcripſi.
Quaſi non maximè æſtimationis eſſet a Roma
no Pontifice Hieronymum de difficillimis di- F
uinæ Scripturæ locis conſuli, aut crebris Epi-
ſtolis excitari: verba hæc [quas tota auiditate
legi atq; deſcripſi] ſubduntur, vt ab omnibus,
quantum illius quoq; in ſcripturarum ſtudio
tunc nomen eſſet, qui ſcriptorum ſuorum non
lectorem tantùm, ſed exaratorem inſuper ha-
beret eminentiſſimum, facilè percipiatur.

20 Et vltro pollicitus es. Non diligentio-
rem ſanè, aut officioſiorem Hieronymo quis
reperiat, quandoquidem in aliorum commo-
dum talenta ſibi credita promptum aſſiduè, li-
bentemq́; protuliſſe: propriaſq́; ingenij uires,
nec non ſeipſum totum omnibus exhibuiſſe
paſſim ex eius ſcriptis colligimus. Ex Epiſto- G
la nimirum ſexta ad Florentium, ibi: Et quo-
niam largiente Domino multis Sacrę bibliothe
cæ codicibus abundamus, impera viciſſim, &
quodcunq; uis mittam. Nec putes mihi gra-
ue eſſe, ſi iubeas: Habeo alumnos, qui anti-
quariæ arti ſeruiunt. Neque verò beneficiū
pro eo, quod polliceor, poſtulo. Heliodorus
frater mihi indicauit, te multa de ſcripturis
quęrere, nec ſic inuenire. Aut ſi omnia habes,
incipit ſibi plus charitas vindicare, pl⁹ petere.]
Et ad Pammachiū: Libros ſexdecim Prophe-
tarum, quos in Latinum de Hebræo ſermone
conuerti, ſi legeris, & delectari te hoc opere
compererero, prouocabis nos etiam cętera clau- H
ſa armario non tenere.

21 Te furtiuis noctium operis aliqua, ſi vellem poſſe dictare: libenter accipio ab offerente, quod rogare volueram, ſi negaſſes. Conſentiunt
hæc cū paulò ſuperius dictis: Dū enim quaſi
furtiuis ſtudio, & induſtria dictare aliqua Hie-
ronymus pollicitur, ſe alijs conſequenter mul-
tò maioribus tunc fuiſſe implicatum operibus
aſtruit (cęleſtibus videlicet contemplationi-
bus, quibus vti iam perfectus Monachus in-
tentus erat.) Egreſſus enim, vel expulſus e ſo-
litudine Monachi nunquam inſtitutum dimi-
ſit, ſed modò carnis macerationibus, modò ſa-
crorum librorum lectioni, modò ſupernorum
bonorum

A bonorum dulcēdini intentus vitæ præsentis curriculum transigebat.

22 *Neq; vllam puto digniorem disputationis nostræ confabulationem fore, quàm si de Scripturis sermocinemur inter nos.* Colligatur hinc vera disputandi ratio: sine fastu nimirum, mēte pacifica, disceptatione pari, cōsuetudine familiari, colloquio, congressuq; domestico.

23 *Idest, vt ego interrogem, tu respondeas:* Est enim disputatio Act⁹ syllogisticus vnius ad alterum ad propositum, ostendendum. Et quam uis Aggęus Propheta: Imo per Aggęū
Agg. 2. Dominus dicat: *Interroga Sacerdotes legem.*
Deut. 23. Et in Deuteronomio. *Interroga patrem tuum,*
B *& annuntiabit tibi, seniores tuos, & dicent tibi:* Intantum vt Sacerdotum seniorumq; sit interogatos respondere de lege: Sacerdos tamē Sacerdotum, seniorq; seniorum, adolescentē adhuc, haud Sacerdotio insignitum interrogat, vt in summo etiam præsulatus fastigio veræ humilitatis exempla contuentes, nos ipsos, qui nihil sumus, & audaciam nostram, quæ cùm omni sit expers cognitione, ratiocinantes viros subsannat, & nullum vult pati monitorē (ne dicam doctorem) reprimere in singulis momentis perdiscamus.

24 *Qua vita nihil puto in hac luce iocundius, quo animæ pabulo omnia mella superantur.*
C Reuera ita contingit, quoniam quemadmodū scripturarum collocutione nil dignius, ita nec aliud quidpiam iocundius aut suauius ea ipsa gustu percipi potest. Ex sacris litteris suauissimum super mel animæ illud pabulum decerpitur, de quo, & per Prophetam Dñs: *In pascuis* (inquit) *bonis pascam eos, & in montibus altis Israel.* Et ipse Hieronymus ad Florentium:
Epi. 6. Nosti hoc esse Christianæ animæ pabulum, si in lege Domini meditetur die ac nocte.

25 *Quàm dulcia (inquit Propheta) gutturi meo eloquia tua super mel ori meo.* Ex Psalmo centesimo decimo octauo allegatus versiculus. Idem in Psalmo decimo octauo habe-
D tur: *Iudicia Domini vera, iustificata in semetipsa, desiderabilia super aurū, & lapidē pretiosum multum, & dulciora super mel & fauum.* Et Ezechielis tertio: *Venter tuus commedet; & viscera tua complebuntur volumine isto, quod ego do tibi. Et commedi illud: & factum est in ore meo, sicut mel dulce.* Porrò libri huius mysteria mella dicuntur, quia quicunq; ea degustat, mel sentit in ore suo.

26 *Nam cum idcirco, vt ait præcipuus Orator, homines a bestijs differamus, quod loqui possumus;* Aliter in quibusdam antiquis codicibus, nimirum [Varrus præcipuus Orator inquit, cū idcirco homines a bestijs differamus.] Sed reuera cùm Varrus nullus in serie insigniū Oratorum ponatur, non satis video, quomodo eiusmodi lectio sensui textus aptari queat. E Fuit (verū est) eiusdem fermè nominis alius Varro dictus, Quintiliani iudicio Romanorū eruditissimus; Sed sciendū est, hunc eruditione potius, quā eloquentia præstitisse. Restituendus ergo mea sententia textus, legendusq;. [Varius præcipuus Orator] huius etenim apud Hieronymū quoq; libro primo, capite decimo quinto aduersus Iouinianū mentio eiusmodi concidit: Vnde pulchrè Varius Geminius sublimis Orator: Qui non litigat (inquit) cœlebs est. Non dissona ab hac Varij de eloquentiæ præstantia sententia apud Isocratē legitur. Per alia videlicet, quæ nobis data sūt, F nil a cæteris brutis pecoribus distamus: Imo celeritate, robore, & si quæ sint aliæ corporis feliciores, dotes inferiores illis sumus. At vero vbi orationis fact a nobis potestas est, qua alius alium persuadere possemus, inter quę nos vicissim certò iudicare, datum esset, quæ vellemus, ne a brutorum dum viuendi ratione destitimus, & vna cōgregati, ordineq; collecti vrbes incoluimus, leges tulimus, artes reperim⁹, fereq; omniū, quę humano artificio constant, hinc nobis fons atq; origo extitit.] Hæc ille. Et Quintilianus: Deus (inquit) ille princeps, parens rerum, fabricatorq; mundi nullo magis hominem separauit a cæteris, quæ quidem G mortalia essent, quàm dicendi facultate.

27 *Qua laude dignus est, qui in ea re cæteros superat, in qua homines bestias antecellunt?* Ex Quintiliano deprōpta sentētia, qui post multa, eloquentiæ laudes concludens, scribit: Quare, si nihil a Dijs oratione melius accepim⁹, quid tā dignū cultu atq; labore ducamus, aut in quo malimus præstare hominibus, quā quo ipsi homines cæteris animalibus præstent?] Ita ipse. Cæterū cū mortem & vitā in manibus linguæ esse Sapientiæ primo moneamur, Mirū nō sit, si qui rectè loquendo cæteris pręstat, tanta cōsequatur laude dignus; vt B. Iacobi testimonio perfectus cōmendetur. Pythagoreorum mos H erat per quinquenniū ante, vt eruditè postea loquerentur, olim tacere: nonnisi enim silentio hanc tantā bene loquendi virtutē perfectè cōparari posse existimabant: Vnde & Dauid: *Posui* (inquit) *custodiā ori meo.* Et Ecclesiastes. *Tēpus tacendi, & tēpus loquēdi:* Discamus & nos (inquit Hieronymus) prius nō loqui, vt postea ad loquēdū ora reseremus: sileamus certo tēpore, & ad præceptoris eloquia pēdeamus. Nihil nobis videatur rectū esse, nisi quod discimus, vt post multū silentiū de discipulis efficiamur magistri. Nunc verò pro sæculorum quotidie in peius labentium vitio docemus in Ecclesijs quod nescimus. Et si cōpositione verborū, vel

A instinctu Diaboli, qui fautor errorum est, plau-
sus populi excitauerimus, contra conscientiam
nostram scite nos arbitramur, de quo alijs po-
tuimus persuadere. Omnes artes absq; doc-
tore non discimus: sola hæc tam vilis, & faci-
lis est, vt non indigeat præceptore.

*28 Accingere igitur, & mihi, quæ subiecta
sunt disserre. Quid sibi vult, quod in Genesi
scriptum est; Omnis, qui occiderit Caim septẽ vin
dictas exoluet.* Prima hæc quæstio ex Genesis
capite quarto accipitur, ibi: *Nequaquãita fiet;
sed omnis, qui occiderit Cain septuplũ punietur.*

*29 Si omnia Deus fecit bona valde: quare
Noe de mundis, & immundis animalibus præ-*
B *cepit; cùm immundum nihil bonum esse possit?*
ex eodem Genesi capite septimo, ibi: *Ex om-
nibus animantibus mundis tolle septena, & septe-
na, de animantibus verò immundis duo, & duo:
masculum, & fœminam.*

*30 Cur Deus loquitur ad Abraham, quod
quarta progenie filij Israel essent de Aegypto
reuersuri, & postea Moyses scribit: Quinta au-
tẽ progenie filij Isreel exierunt de terra Aegypti?*
Ex eodem libro, decimoquinto capite, ibi:
Generatione autem quarta reuertentur huc. Et
Exodi ex duodecimo, ibi; *Habitatio autẽ filiorũ
Israel, qua manserunt in Aegypto fuit quadrin-
gentorum triginta annorum: quibus expletis ea-*
C *dem die egressus est omnis exercitus Domini de ter
ra Aegypti.* Vbi super littera notandũ: ita, pe-
rinde ac relatũ est, in nostra Vulgata editione
legi: nõ haberi verò verba. *Quinta autẽ proge-* E
nie ascenderunt, sed eorum loco (vt paulò su-
perius dictum est) legi, *quibus expletis eadem
die egressus est omnis exercitus Domini de terra
Aegypti*, Vna tantùm Septuaginta Interpre-
tum versio ex hebræo verbo *hamisim*, Quin-
ta autem progenie edidit. Aquila vero aptius
ex Hebræorum omnium sententia vocem eã-
dem *hamisim* armatos transtulit: Ita vt lectio
sit, *quibus expletis eadem die egressi sunt armati
de terra Aegypti.* Hieronymus verò (cuius
versionem Vulgatam nos dicimus, *hamisim*,
omnem exercitum Domini, interpretatus est;
quem & secutus Pagninus est. De hac re vi-
dendus ipse Hieronimus in responsione huiu- F
sce difficultatis, Epistola centesima vigesima
quinta, quæstione secunda.

*31 Cur Abraham fidei suæ signum in cir-
cuncisione suscepit?* Ex Genesis capite decimo
septimo ibi; *Circuncidetur ex vobis omne mas-
culinum. Et circumcidetis carnem præputij ves-
tri, vt sit in signum fœderis inter me, & vos.*
Et infra. *Abraham nonaginta, & nouem erat
annorum, quando circumcidit carnem præputij
sui, & Ismael filius tredecim annos impleuerat tẽ-
pore circuncisionis suæ.*

*32 Cur Isaac vir iustus, & Deo charus, non
illi, cui voluit, sed cui noluit, deceptus errore,
benedixit?* Ex eiusdẽ libri Genesis capite vige G
simo septimo, ibi. *Benedicens illi, ait; Ecce odor
filij mei sicut odor agri pleni, cui Benedixit Dñs.*

De quibusdam Hieronymi lucubrationibus, Caput VI.

Vibus omnibus Beatus Hieronymus plenissimè satisfecit. Et quæ 1 subnotantur per diuersa eius tempora sibi scripsit: 2 Homilias scilicet in Canticum Canticorum duas: 3 De Osanna; 4 De morte Oziæ: 5 De Seraphim, & calculo: 6 De prodigo filio 7. Tractatus aliquos; 8 De Spiritusancto librum unũ; 9 Textum quatuor Euangelistarum Scriptorum culpa confusum, diligenter correxit. 10 Sed & Psalterium iuxta mentem Septuaginta Interpretum de Græco transtulit in Latinum. 11 Quod etiam Monachis suis petentibus breuiter explanauit, 12 Et Enchiridion appellauit. 13 Demum a Sophronio postulatus illud idem de Hebræo expressit. 14 Vi-
D *tam scripsit Pauli Monachi, 15 & Beati Hilarionis. 16 Exhortatoriam de contemptu mundi* H
ad Heliodorum Epistolam 17 Et ad Nepotianũ de Vita Clericorum. 18 Chronicon quoq; omnimoda historia, 19 multasq; alias ad diuersos Epistolas.

COMMENTARIVS.

Q*Vibus omnibus Beatus Hieronymus plenissimè satisfecit.* Eo ipso ex ante relatis
dicas anno, quo & Damasi litteras accepit:
Christi videlicet trecententesimo octogesimo.
Et quæ subnotantur per diuersa eius tempora
sibi scripsit] Felix procul dubio, fortunataq;
Hieronymi cellula, ad quam vndiq; doctissimi
viri Epistolis, atq; quæstionibus concurrunt:
in cuius splendorem, eruditionem, sanctimo-
niam oculi omnium conuertuntur, cuius scrip-
ta, responsa, oracula Christi Ecclesia venera-
tur. Et quamuis Hieronymus primæ tantum-
modo, quartæ, & quintæ ex prædictis quæs-
tionibus, duabus alijs omissis, secunda nimirũ,
& tertia, iam supra memorata centesima vige-
sima quinta Epistola responderit, omnibus ta-
men satis eundem fecisse dubitationibus, non
immeritò scribitur, quia quarum solutiones

non

A nō attulit, a quibus eas scriptoribus idem Summus Pontifex mutuari deberet, hunc in modū declarauit. Quia Etherio Diacono ad me misso. vt tu putas Epistolam, at ego sentio commentarium te expectare dixisti, breuem ad ea responsionem desiderans, quæ singula magnorum voluminum prolixitate indigent: duabus tantum quæstiunculis prætermissis, non quòd non potuerim, & ad illas aliquid respondere, sed quòd ab eloquentissimis viris, Tertulliano nostro scilicet, & Nouatiano Latino sermone sint editæ. Et si noua voluerimus afferre, sit latius disputandum. Certè expecto, quid placeat: Vtrumne Epistolari breuitate sententias
B tibi velis digeri, an singulorum libros confici. Nam, & Origenes in quarto Pauli ad Romanos de Circuncisione magnificè disputauit, & de mundis atq; immundis animalibus in Leuitico plenè disseruit.

2 *Homilias scilicet in Canticum Canticorum duas*, Dum nimirum in Chalcidis solitudine moraretur, cuius ingressum in annum Domini trecētesimū septuagesimū quartū referemus. Nec enim potuit eas ex priori (Euagrij scilicet) eas dictasse solitudine (quemadmodum perperam arbitratus est Baronius) cum ex illis affixa præfatiuncula in omnibus se versatissimum probet trāslationibus, quarum profectò
C cognitionem longo studio, & multos post annos consecutus est. Hæ propria eiusdem præfatione prænotatæ Tomo tertio operum eius habētur. Quoniā verò in eiusmodi præfatiuncula miris visus est Hieronymus Origenē extulisse præconijs, Illustrisq; (vti Sāctissimi, ac celeberrimi viri testimonio) Rufinus ad Origenis hæreses toti mundo propinandas vatrè vsus est, publici ac perpetui inter vtrunq; dissidij hęc causa fuit, dū se Hieronymus fidei ardore succensus, neq; Origenistā, neq; hæreticū vnquam fuisse comprobauit. De hac re latius infra capite decimo octauo. Meminit, & de his libro secundo Apologiæ aduersus eundem
D Rufinum dicens: Vnde & in adolescentia homilias tantum eius, quas loquebatur ad populum, & in quibus non tanta scandala tenebantur simpliciter rogantibus transtuli.

De cæteris quatuor Homilijs in Cantica Canticorum.

CONTROVERSIA VI.

CVm inter Hieronymi scripta non modo supra relatæ tantum binæ Origenis homiliç in Cantica circumferantur, sed quatuor quoq; aliæ, exq; amplissimæ, quæ in primis olim impressis codicibus duabus prædictis subijciebantur, nunc autem Tomo octauo inseruntur, a proposito alienum non videtur, vt de eisdem quid doctissimi viri senserint breuiter adnotemus. Victorius ad eundem octauū Tomum censura, illarum auctorem omnino Origenem fuisse affirmat, assertionisq; proprię rationem ex eo vendicat, quòd in præfata pręfatiuncula Hieronymus Origenem ipsum vltra iam memoratas duas Damaso dicatas homilias, alias quoq; tam magnificas, luculentasq; edidisse in eiusdem Cantici Canticorum librum testatur; vt in eo illud completum arbitretur, quo dicitur. Introduxit me Rex in cubiculum suum. Cardinalis item Bellarminus in libro Scriptorum Ecclesiasticorum eidē videtur assentire, dum octaui Tomi Hieronymi in eo contenta opera referens: In octauo (inquit) Tomo hæc sunt, videlicet: In Cantica homiliæ Origenis. Quorum deniq; opinio, quàmplurium etiam manuscriptorum vetustissimorum, in quibus eidem Origeni inscribuntur auctoritate comprobatur. Hæc de auctore. Earum verò interpres, vtrumne Hieronymus, an alius potius quispiam fuerit, non omnino apertum. Marianus siquidem eas loco citato a Hieronymo Latinitate donatas existimat magis, quàm affirmet. Hocq; pro sua vtitur opinione argumento: Hieronymū nempe, Damaso duas iam memoratas offerens, harum quoq; quatuor (de quibus dubitatur) translationem tacitè promisisse in ipsa præfatione illis verbis: Origenes cum in cæteris libris omnēs vicerit, in Cantico Canticorū ipse se vincit. Nam decem voluminibus explicatis, quę ad viginti vsq; versuum millia penè peruenerunt, primùm Septuaginta Interpretes, deinde Aquilam, & Symmachum, & Theodotionem, & ad extremum quintam editionē, quàm in Actæo litore inuenisse se scribit, ita magnificè, apertèq; disseruit, vt inde mihi videatur in eo completum esse, quod dicitur: Introduxit me Rex in cubiculum suum. Itaq; Cantic. 1 illo opere prætermisso (quia ingentis est otij, laboris, & sumptuum, tantas res, tamq; dignū opus in Latinum transferre sermonem) hos duos tractatus, quos in morem quotidiani eloquij paruulis adhuc lactentibus composuit, fidelıter magis, quàm ornatè interpretatus sum; gustum tibi sensuum eius, non cibum offerēs.] Hæc ibi Hieronymus, ex quibus Victorius eatundem homiliarum præfato Pontifici versionem eum spopondisse deducit. Hoc eiusdem iudicium omnino secutus est Cornelius Schultingius in propria de Hieronymi scriptis Censura ad Hieronymianam Confessionem. Bellarminus verò loco citato eiusdem Hieronymi scripta perpendens, dum super ijsdem homilijs

E

F

G

H

A milijs nil scribit, vel adnotat, sed eas absolutè inter Hieronymi opera connumerat, tacitè quoq; ab eodem Hieronymo fuisse translatas annuit. Postremò idem Marianus concludit: Quisquis interpres fuerit, opus est eruditissimum, & sensuum maiestate, & eloquij splendoribus corruscans. Verùm difficultatem hanc ante omnes Bruno Amorbachius ab eodem Victorio citatus diligentius animaduertens, Homilias a nemine translatas, sed opus Latini prorsus hominis authorisq; esse, non autem Origenis pro compertissimo habet.

Vt verò in tanta opinionum diuersitate aliquid mihi certi statuam, hoc inprimis accipio,
B eiusmodi in Canticum Canticorum homilias quatuor ab Hieronymi scriptis nullo vnquam tempore fuisse disiectas, quin potius cum illis perpetuo circumlatas: Cui æquè veritati nemo hucusq; siue veterum, siue recentiorum aduersatus est. Secundò, Brunonis assertioni tantò libentius subscribo, quanto contraria argumentatione ea labefactari nō potest. Maximè verò cùm huiusmodi Origenis homiliæ in Græcorum bibliotheca non habeantur. Tertio loco Victorij iudicium, quo ipsummet opus eruditissimum esse, & sensuum maiestate, & eloquij splendoribus corruscans censuit, tanquam æquissimum recipio. Ex his demum omnibus,
C Hieronymi opus esse affirmare non dubito. Enimuerò si eiusdem Latinus auctor censendus est, & nomen non satis perspectum habetur, cui aptius illud adscribi potuerit eo, cuius operibus iugiter intextum prodijt? Et certè cùm ipsa sensuum maiestas, & eloquij splendor proprium satis præseferre videatur auctorem, quid probabilis (ne dicam certi) non est, quod in oppositum adduci queat. Quod si quis Hieronymum non consentit auctorem, nominet ipse alium certiorem. Verùm ne casu, sed potius consulto ennunciare videamur, authoritate etiam hæc ipsa veritas collustratur. Quandoquidem easdem homilias in antiquissimis manuscriptis exemplaribus Hiero-
D nymi olim fuisse nomine prænotatas, declarāt verba illa earum initio in primis impræssis codicibus præscripta, videlicet. [Commentarium Canticorum in quatuor Libros, vel homilias distinctum, quod in quodam exemplari nomine Beati Hieronymi reperi prænotatū] Demum, & ipsius Hieronymi testimonium, quo se in eūdem Cantici Canticorum librum, expressè dictos pollicetur Commentarios accedit; In procemio nimirū super Matthæum dicens. Vnde obsecro, vt si imcomptior sermo est, & nōn solito lapsu fertur oratio, festinationi hoc tribuas, non imperitiæ, & des exemplaria, cùm Romam veneris, Virgini Christi Principiæ, quæ me rogauit, vt in Canticum Canticorum scriberem: a quo opere exclusus ægrotatione diuturna spem in futurum distuli; hac te lege constringens, vt si tu ei ad te scripta subtraxeris illa quoq; armatiolo sibi postea scribenda concludat. Item Epistola centesima quadragesima ad eandem Principiam in fine: Tunc (inquit) recordare, & mei, qui huius Psalmi tibi, Domino reuelante, intelligentiam tribui; & dicito: Memor ero nominis tui: vt quæ partem intellexisti carminis, si vita comes fuerit, & totum Canticum Canticorum intelligas. Hæc ille. Ex quibus omnibus nullum ambigendi locum de homiliarum auctore relinqui satis comprobatur. Quod verò Victorius, præter duas Damaso dicatas Origenis homilias, aliarum quoq; eius Hieronymus versionem loco allegato pollicitus fuerit, non satis id ex Hieronymi verbis habetur. Deniq; quod in duabus ad Damasum homilijs dictionem ἀδελφιδός Hieronymus vertat [fratruelē] in quatuor vero istis [fraternum] obiectio, nec consideratione digna est. B E

3 *De Osanna*. In manuscriptis exemplaribus [Osianna] legitur, quod Hieronymi etiā expositioni consentit, vbi scribit: Et quia Osianna, quod nos corruptè, propter ignorantiā dicimus Osannā, saluifica, seu saluū fac, exprimatur. Habetur hæc quæstio Tomo tertio Epistolā centesima quadragesima quinta, cui pariter Damasi præponitur interrogatio, vel ipsiusmet Hieronymi eruditionis in Hebraicis præsertim litteris testimonium clarissimum. Mihi non satis de eius conscriptionis tempore constat: Verò tamen simile magis videtur, ex posteriori (Chalcidis scilicet) solitudine datam fuisse, cùm in priori eundem Hieronymū rudimenta tantùm Hebraicæ linguæ addiscentem iam supra nouerimus, G

4 *De morte Oziæ*. Quod supra de Visione Domini sedentis super thronum ex Isaię capite sexto Hieronymum edidisse opusculū allatum est: idipsum est, quod sub titulo, de morte Oziæ nunc inducitur. Duplicis verò huiusce inscriptionis illud in causa est, quod in ipsa visione explicandā de Oziæ obitū circa principium obiter disseritur. Habetur hic Tractatus Tomo tertio, Epistola centesima quadragesima secunda. Cuius in præallegato Isaiæ capite idem Hieronymus sequentibus meminit: Scio me breuem dictasse, subitumq; tractatum, vt experimentum caperem ingenioli mei, & amicis iubentibus obedirem: Ad illum itaq; libellum mitto lectorem, oròq; vt breui huius temporis expositione contentus sit. Porrò quàm eminens, quamq; exculta visionis huius interpretatio foret in Hieronymi H

testi-

A testimonio, tu ipse lector aduerte. Quandoquidem senex ibidem, quæ adolescens aliàs ediderat, tantùm abest, vt retractarit, aut correxerit, quod illis etiam, tanquam Propheticæ reuelationi cõgruentissimis subscripserit. Huiusmet elucubrationis tẽpus iam supra capite quarto in annum Domini trecentesimum septuagesimum octauum retulimus.

5 De Seraphim, & calculo. Appendicem hanc de Seraphim atq; calculo, non eo simul tempore, quo ipsam Isaiæ visionem Constantinopoli exposuit, Hieronymum addidisse, sed post aliquot annos cùm nimirum Romæ degeret ex dictis in eiusdem expositione sub extremo constat. Quandoquidem eam concludens scribit. Et quoniam vsq; ad finem capituli explanatio multiplex sequitur, & excipientis iam explicuimus ceras, hucusq; dictasse sufficiat: quia & oratio, quæ non propriæ manus stylo expolitur, cùm per se inculta est, tunc multò molestior fit, si tædium sui prolixitate congeminet.] Ex quibus temporum diuersitas satis liquet. In hanc ipsam sententiam pedibus quoq; ante me iuit Baronius. Tomo quarto annalium sub Christi anno trecentesimo octogesimo secũdo, Damasi decimosexto, quo vtiq; ipsammet appendicem elaboratam credit. Verum anno sequenti ad scribendam ex calculo nostro inferius apparebit.

6 De prodigo filio Huius ex Lucæ quintodecimo parabolæ interpretatio cum alijs superioribus Tomo æquè tertio, Epistola centesima quadragesimasexta distinguitur, & incipit *Beatitudinis tuæ interrogatio.* Hoc vnum monuimus, quia & altera inter eiusdem Hieronymi opera super eandem parabolam extat Epistola, siuè homilia, quam illius non esse Victorius, dum illam in Tomum nonum in fine seriei primæ coniecit, testatus est. Eius exordium est. *Omnium quidem de Scripturis quæstionum.* De vtraq; in Animaduersionibus.

D *7 Tractatus aliquot.* Et quidem meritò relatis hactenus Hieronymi lucubrationibus. Tractatuum nomen imponitur, quia eædem tractationem potius, quàm Epistolarẽ materiã indicant. De Seraphim & calculo, Et filio prodigo interpretationes præsenti potius oblata, quam absenti per tabellarium transmissa, monumenta sunt: Arbitraturq; & optimè Baronius loco citato Romę Hieronymum eadẽ edidisse.

8 De Spiritu sancto librum vnum. Hunc profectò illum esse, qui Didymi titulo prænotatus in calce voluminis sexti operum eius legitur, nemo est qui dubitat. Hieronymi verò ideircò dicitur, quòd eundem ipse de Græco sermone transtulit in Latinum. Nec huic officit, Didymi ibi de Spiritu sancto libros tres distingui, hic vero vnicum affirmari: quandoquidem & liber vnus, & libri tres, vnum idemq; opus dicitur: Vnus propter materiæ vnitatem, tres propter partes, in quas ob legentium commodum dissectus est. Hac ratione Hieronymus opus ipsum, quoties proprio nomine signat, librum vnum non tres scribit. Præsertim in Catalogo Scriptorũ vbi propria recensens scripta. De Spiritu sancto (inquit) Didymi, quem in Latinum transtuli librum vnum.] Eiusdem cœperat olim (antequam nimirum Romam contenderet) versionem: mox Romæ detentus, dum eam ipsam Damaso petente prosequeretur, rursus ob Pontificis mortem eandem prætermittere coactus est, postremò absolutã Pauliniano fratri dedicauit. Probantur hæc omnia tum ex Epistola ad eundem Damasum centesima vigesima quinta vbi: Et vt verius loquar (inquit) Didymi de Spiritu sancto librum in manibus habeo, quem translatum tibi cupio dedicare] Tum ex propria ipsius libri præfatione, cuius exordium est. Cum in Babylone versarer, & purpuratæ meretricis essem colonus, & iure Quiritum viuerem, volui garrire aliquid de Spiritu sancto, & cœptum opusculum eiusdem Vrbis Pontifici dedicare] Et paulò post. Itaq; mi Pauliniane frater, quia supradictus Põtifex Damasus, qui me ad hoc opus primus impulerat, iam dormit in Christo, tam tuo, quàm Venerabilium mihi ancillarum Christi Paulæ, & Eustochij nunc adiutus oratu canticum, quod cantare non potui in terra aliena, hic a vobis in Iudæa prouocatus immurmuro.] Cæterum quoniã hanc ipsam Præfationẽ claudens addit. Et vt auctorem titulo fatear; malui alieni operis interpres existere, quàm (vt quidam faciunt) informis cornicula, alienis me coloribus adornare. Legi dudum euiusdam libellos de Spiritu sancto, & iuxta Comici sententiam, ex Græcis bonis Latina vidi nõ bona. Nihil ibi dialecticum, nihil virile, atq; districtum, quod lectorem vel ingratis in assensum trahat: sed totum flaccidum, molle, nitidum, atq; formosum, & exquisitis hinc inde odoribus pigmẽtatũ. Qui hunc (Didymi videlicet) legerit Latinorum furta cognoscet, & cõtemnet riuulos, cum cœperit haurire de fontibus.] Hæc, inquã omnia ex Hieronymo adducta ipse Rufinus ab eodem in S. Ambrosiũ fuisse iactata libro secundo Inuectiuarum suarum criminis loco posuit. Verum, quam falsa calumnia, ex eiusdẽ Hierony. verbis allatis satis perspicuũ est.

V

A est. Nō enim vt Latinorum a Græcis surreptas compilationes, Operis translationem aggressus est, sed vt Damaso Pontifici obtemperaret. Non vt Sanctissimū, Apostolicumq; virum Ambrosium (de quo ne verbum quidē in adductis) calumniaretur, sed diuerso prorsus consilio, vt nimirum Græcorum monumenta Latio inferret, opus ipsum conuerrit. Culpandus certè Rufinus, qui recitata modo, de Ambrosio dicta temerè opinatur. Deniq; & multo ante, ex ipsa temporum ratione quā Ambrosius proprium de Spiritu sancto elaboratet opus, Gratianoq; Imperatori illud offerret, Hieronymum Didymi librum fuisse ag-
B gressum ex præcitata ad Damasum centesima vigesima quinta Epistola apertè indicatur: Eadem enim iuxta a nobis superius notata Christi anno trecentesimo octogesimo adscripta est. Quod vt de tempore quid adhuc specialius affeatur: extrema tunc illi manus admota ex ipsa præfatione comprobatur, cum Bethlehem in Monasterijs, tam ipse, quā Paula & Eustochium Monasticam vitam colerent. Numeratur eiusmodi annus a Christo trecentesimus nonnagesimus primus. Meminit de hoc ipso a se translato libro Epistola vigesima octaua ad Lucinum ita scribens: Origenis, & Sancti Didymi pauca transtulimus.]
C Vnde nisi hoc ipso, proximè saltem sequenti eandem datam hinc arbitror, quòd non multo post eiusdem Didymi fides suspecta haberi cœperit.

9 Textum quatuor Euangeliorum, scriptorū culpa confusum diligenter correxit. De eorum permixtione hæc scribit Hieronymus. Magnus siquidem hic in nostris codicibus error inoleuit, dum quòd in eadem re alius Euangelista plus dixit, in alio, quia minus putauerint, addiderunt: vel dum eundem sensum alius aliter expressit, ille qui vnum e quatuor primum legerat ad eius exemplum cęteros quoq; existimauerit emendandos. Vnde acci-
D dit, vt apud nos mixta sint omnia; Et in Marco plura Lucæ, atq; Matthæi: rursus in Matthæo plura Ioannis, & Marci, & in cæteris reliquorum, quę alijs propria sunt, inueniātur.] Hæc Hieronymus. Ex his igitur post tot, ac tantas veterum eulgatas editiones, noui eiusdem e Græco versio Testamenti (qua lingua Euangelistæ excepto Matthæo scripserunt) quam necessaria esset, facilè vnusquisq; intel-
Epist.123 ligit. De hoc ipso a se edito opere ibidem in præfationis exordio scribit: Nouum opus me facere cogis ex veteri, vt post exēplaria scripturarum, toto orbe dispersa, quasi quidam arbiter, sedeam, & quia inter se variant, quæ sint illa, quæ cum Græca consentiant veritate, decernam. Pius labor, sed periculosa E
præsumptio, iudicare de cæteris ipsum ab omnibus iudicandum, senis mutare linguam, & canescentem iam mundum ad initia retrahere paruulorum. Quis enim doctus pariter vel indoctus, cum in manus volumen assumpserit, & a saliua, quam semel imbibit, viderit discrepare quod lectitat, non statim erumpat in vocem, me falsatium, me clamitantem esse sacrilegū, qui audeā aliquid in veteribus libris addere, mutare, corrigere?] Rirè demū restitutis eiusmodi Euangelijs, omnibusq; suis, quibusq; locis, ac auctoribus integrè redditis, Canones adiecit concordantię eorundem Euangeliorum, quibus si simili rursus ea confū- F
di permixtione contigisset, deinceps corrigerentur. Habentur ijdem Tomo sexto operū eius initio. Tuneq; cum ipsorum Euangeliorum correctione editi creduntur, cùm Damaso idem Pontifici in ministerio esset.

10 Sed & Psalterium iuxta mentem Septuaginta Interpretum de Græco transtulit in Latinū. Hanc a se Psalterij elaboratam emmendationem libro secundo aduersus Rufinum nuncupat hisce verbis: Psalterium quoq; certè em- Cap.5.
mendarissimum iuxta Septuaginta Interpretes nostro labore dudum Roma suscepit. De eadem supra, tum quarto, tum infra capite nono. Illud verò non prætereundum silentio: G
decretum, quod ex Damasi Vita habetur, quodq; in eius die festo quotannis recitare cōsueuit Ecclesia; nimirum: Statuit, vt quod pluribus iam locis erat in vsu, Psalmi per omnes Ecclesias die, noctuq; ab alternis canerentur, & in fine cuiusq; Psalmi diceretur [Gloria Patri.] De hoc ipso a Hieronymo emmendato psalterio omnino intelligendum esse: Quandoquidem illud ita emmendatum Occidentalibus canendum (vt præfertur) ipsum Pontificem tradidisse, etiam Baronius Tomo quarto sub Christi anno trecentesimo octogesimo quarto, Damasi decimo octauo, reċtè H
adnotauit.

11 Quod etiam Monachis suis petentibus breuiter explanauit. In psalterium edidisse Hieronymum cōmentarios vnanimis fermè Scriptorū adstipulatur assensus, cui & eiusdem Hieronymi testimonia suffragantur, Super tertiū Habacuch præsertim, vbi: De Diapsalmate (inquit) quod Hebraicæ dicitur Selā, in Psalterio plenius disputatum est. Et aduersus Rufinum, dum præfatam Psalterij iuxta Septua- cap.7.
ginta emmendationem allegat. Ego ne (inquit) contra Septuaginta aliquid sum locutus, Lib. 2.
quos ante annos plurimos diligentissimè emmendatos meæ linguæ studiosis dedi: quos quotidie in conuentu fratrum edissero: quorum

Psalmos

A Psalmos iugi meditatione decanto ? tam stultus eram, vt quod in pueritia didici, senex obliuisci vellem ? Vniuersi tractatus mei horum testimonijs texti sunt.

Ex hac posteriori aduersus Rufinum testimonio, necdum eiusmodi in omnes Psalmos explanationem ipsum absoluisse, cùm in eundem Rufinum libros elucubrabat, indicatur. Cœpisse verò illam, ante quadringentesimũ Domini annum, id manifestò conuincit, quod Rufinus ipse in suis Inuectiuis (quæ ex infra dicendis, capite nimirũ decimo octauo quadringentesimo Christi anno vulgatæ sunt) cuiusdam versiculi in secundum Psalmũ ab eodẽ B allatã expositionem carpit; de qua mox infra.

12 *Et Enchyridion appellauit.* Enchiridion græcum nomen, compositum ab ἐν. quæ dictio [in] & χεὶρ, quę manum significat: quasi genus libelli, qui semper in manibus haberi debeat, quod nos latino sermone haud ineptè Manuale diceremus. Hinc ideo Hieronymus, non Commentarios (qui latiori excurrentes stylo volumen exaggerant) sed Commentariolos explanationem huiusmodi frequenter appellare consueuit: vti aduersus Rufinum libro primo, capite quinto videre est, vbi scribit. Illud quoq; carpere dicitur, quod secundum Psalmum interpretans, pro eo, quod C legimus in latino: *Apprehendite disciplinam*, & in Hebraico volumine scriptum est *Nescubar*, dixerim in Cõmentariolis meis: *Adorate filium*. Et rursum omne psalterium in Romanum vertens sonum, quasi immemor expositionis antiquæ posuerim: *Adorate purè:* quod vtiq; sibi esse contrarium omnibus patent.] Et paulò infra. Quid igitur peccaui, si verbum ambiguum diuersa interpretatione conuerti? Et qui in Commentariolis, vbi libertas, & disserendi, dixerim: Adorate filium?] Hæc ille, de Commentariolis in Psalmos, quæ ideo addita sunt, vt mox dicenda clariora redderentur. Felices Monachi, quibus optimum D obtigit habuisse parentem. Quis ex illis eum panem aliquando petijt, nunquid lapidem dedit illi? Apagè. Sed ijs omnibus cibum illum de quo in Psalmo dicitur: *Et panis cor hominis* Luc.11. *confirmet* frangens, eos nunquam esurire permisit. *Fidelis oppidò seruus, & prudens, quem constituit Dominus super familiam suam, vt da*-Matt.24 *ret illis cibum in tempore.*

13 *Demum a Sophronio postulatus illud idem de Hebræo expressit.* Hactenus de ijs, quæ Damaso Summo Pontifici Hieronymus consecrauit: quę verò sequuntur quamplurimis alijs ab eodem transmissa fuerunt. Porrò nouam Psalterij editionem hanc ex Hebræo, non ideo aggressus Hieronymus est, vt ea veluti diligentiori labore atq; industria elaborata primam E ex Septuaginta ante translatam corrigeret, sicut Baronius existimauit: Minimè (vt enim sæpius repetitum est, fuit illa omnium iudicio, ac præsertim Ecclesiæ Romanæ testimonio emmendatissima:) Sed ideo illam Sophronio postulante edidit, vt Hebræorum insultantiũ perfidiam magis conuinceret. Testatur hoc ipse in Epistola centesima trigesima quarta ad eundem Sophronium sequentibus, nimirum: Quia igitur nuper cum Hebræo disputans, quędam pro Domino de Psalmis testimonia protulisti; volensq; te illudere per sermones penè singulos asserebat, non ita haberi in Hebræo, vt tu de Septuaginta Interpretibus opponebas: F studiosissimè postulasti, vt post Aquilam, & Symmachum, & Theodotionem, nouam editionem, Latino sermone transferrem. Aiebas enim te magis Interpretum varietate turbari, & amorem tuum, quo laberis, vel translatione, vel iudicio meo esse contentum. Hæc ibi. Hanc eandem Psalterij Translationem Augustinus in Epistola centesima quadragesima ad Audacem commemorat. Psalterium (inquiens) a Sancto Hieronymo translatum ex Hebræo non habeo. Nos autem interpretati non sumus, sed codicum Latinorum non nullas mendositates ex Græcis exemplaribus emmendauimus] Habetur opus istud in fine G septimi Tomi operum eiusdem, & ab omnibus Hebraicæ linguæ eruditis tertio quoq; verbo citatur. Idipsum, viuente adhuc Hieronymo, idem Sophronius de Latino in Græcum eleganti sermone transtulit. Tametsi autem huius operis in Indice eorum, quæ ad quartum, & decimum vsq; Theodosij principis annum, hoc est ad Christi trecentesimũnonagesimũsecundũ memoriam non repetat Hieronymus; haud tamen dubium antea ab eo fuisse illud elucubratum, cum de eiusdem Sophronij ex Latino in Græcum sermonem versione agat eodem in libro De Scriptoribus: in Sophronio. H Vide animaduersionem in allegatam Epistolam centesimam trigesimam quartam.

De veritate nuper memorata Psalterij ex Hebræo Translationis.

CONTROVERSIA VII.

Hic nunc Iacobi de Valentia in prologo super Psalterium, Tractatu sexto de Hieronymiana Psalterij ex Hebræo translatione afferenda, simulq; examinanda sententia est. Enimuerò editionem ipsam in suspicionem Christiano Lectori adducens, eandem Ecclesiæ quoq; ab eius promulgationis vsq; exor

dio

A dio suspectam fuisse hisce tradit. [Postea ve-
rò, quia Sopronius frequenter disputabat cum
Iudæis, non acceptantibus, imo negantibus
interpretationem ipsorum Septuaginta, ideo
rogatu eius Beatus Hieronymus traduxit Psal-
terium de verbo ad verbum ex Hebræo iam
punctuato, & interpretato per Iudęos Thal-
mudistas, & hanc Translationem benè accep-
tant Iudæi, eo quod conuenit cum littera pun-
ctuata, & interpretata. Sed Ecclesia Latina
non tenuit hanc Translationem. Verunta-
men uoluit quòd cantaretur in Ecclesia, eo
quòd est aliquantulum suspecta, cùm sit tra-
ducta ex Hebræo iam interpretato, & pun-
B ctuato ad determinatas significationes ad libi-
tum Iudæorum per illa puncta ab eis deducta.
Et hoc dicitur Psalterium secundum Hebrai-
cam veritatem, non quòd illa traductio sit
magis vera, quàm traductio ipsorum Septua-
ginta; Sed quia fideliter de verbo ad verbum,
absq; aliquo addito, siue remoto ex Hebræo
iam punctuato sit facta traductio. Et ideo
Hebræi imposuerunt illi tale nomen, scilicet:
Psalterium Hieronymi secundum Hebraicam
veritatem.] Postea verò, quia traductio, quam
primò ad rogatũ Damasi Papæ fecerat Hiero-
nymus ex Græco in Latinum, vitio scriptorũ,
aut astutia maleuolorumq; æmulorum, iterum
C fuerat corrupta, ideo Hieronymus ad instan-
tiam Paulæ, & Eustochij Psalterium ex Græca
editione ipsorum Septuaginta vertit in Lati-
num, quod quidem Psalterium sic emendatũ,
& correctum receperunt omnes Ecclesiæ Gal
licanæ. Ideo dicitur Psalterium Gallicanum]
Hucusq; Iacobus, qui æquè de pũctuatis apud
Hebræos Sacris litteris paulò superius agens,
hæc ad verbũ habet [Aduertendum, quod post
conuersionem magni Constantini, videntes
Rabini Iudæorum omnes Gentiles cum tanta
deuotione ad fidem Christi conuerti per totũ
orbem, & Ecclesiam tanto fauore prospera-
ri, & etiam quod infinita multitudo Iudęorum
D videntes manifestam veritatem per experien-
tiam, & miracula, pariter conuertebatur, & sic
deficiebant quæstus, & redditus, & tributa
Rabinorum. Hac igitur iniquitate commoti
magna multitudo Rabinorum congregata fuit
apud Babyloniam Aegypti, quæ dicitur Cayre,
vbi quantò magis cautè potuerunt, conati sũt
falsificare, & peruertere scripturas a verò sen-
su, & significatione. Vnde confinxerunt su-
pra quinq;, vel septem puncta loco vocalium.
Nam loco ipsius A, confinxerunt virgulam
transuersam, quàm Pathah appellant, & aliam,
quàm Camez vocant, & posuerunt pro ipso
A, sub qualibet consonante. Et po O, posue-
runt vnum punctum supra, quod Holem vo-
cant. Et pro I, ponunt punctum sub conso- E
nante, quod Hirich appellant. Et loco ipsius
E, ponunt duo puncta sic facta :, quæ Scæua,
vel tria sic ∴ facta, quòd Segol appellant. Et
loco ipsius V, ponunt tria sic facta :, quæ Selo-
sa Necudoth vocant. Et sic hæc puncta ap-
ponunt, vel supponunt in litteris consonanti-
bus loco vocalium. Et sic isto modo deduxe-
runt omnia vocabula Sacrę scripturę veteris
Testamenti ad sonos, & significationes, pro vt
eis libuit, & ad intentum suum, vbi erant ma-
nifesta mysteria de Christo, & Ecclesia, peruer-
tendo ad eorum intentum. Et sic dixerunt,
quod Translatio ipsorum Septuaginta in mul-
tis deficiebat. Quorum punctorum inuen- F
tores fuerunt Raunia, & Rauasse, duo docto-
res, eorum] Hæc ipse, quibus & propriam pro-
fert, simulq; probat de hac Hieronymi ex He-
bræo Psalterij translatione sententiam. Cæte-
rùm quòd in quamplurimis is impingat, haud
difficilè obseruare est.

1 Et quidem falsum inprimis esse ab He-
bræis inuenta puncta, atq; sacris immixta lit-
teris fallaciter ijsdem illas adulteratas fuisse,
hoc vnum probare potest, quod Hieronymus,
qui eorundem scripturas omnes, totamq; simul
ipsorummet bibliothecam diligentissimè per-
scrutatus est; (de quo, & testis ipse in caput
quintum ad Ephesios habetur) eorum insuper G
tertio quoq; verbo vitia insectatus est, de eius-
modi, vel nunquam meminerit, vel nunquam
eosdem repręhenderit falsitate. Verùm qui-
dem est, bina in Deuteronomij libro testimo-
nia, aliter apud Hebræos, aliter apud Aposto-
lum ad Galatas, tertio haberi, in Commentarijs
super eundem obseruasse illum; quorum &
vnum est [Maledictus omnis, qui non perman Deut. 27.
serit in omnibus, quæ scripta sunt in libro legis,
vt faciat ea] Alterum [Maledictus omnis, qui
pendet in ligno] Cæterùm hæc ipsa corrupta Deut. 21.
potius idem dubitauit, quàm affirmauit. Sed
& Commentitiam hanc totius Scripturæ Sa-
cræ ad Hieronymi vsq; tempora, punctorum H
appositione malitiam, illud conuincit, quod
Christus ipse, & Apostoli, nec non Euangelistę,
Matthæusq; præsertim, & Ioãnes eo modo scri
pturarum testimonia vsurparint, quæ ad Hiero
nymi vsq; ętatem vbiq; terrarum apud eosdẽ
Hebræos circunferebantur. Res hæc apud ip-
summet Hieronymum præfatione centesima
quarta, centesima septima, & centesima nona
exemplis illustratur.

Secundò non satis video, quomodo ab ipsis
Hebręis peruestigata puncta dictionum signi-
ficationes concluserint, cùm in Translatione
Psalterij, etiam punctuati, multas Hieronym⁹
interdum dictiones proferat multiplici signifi-
catione

A catione pollentes, cuiuſmodi ſecundi Pſalmi
eſt. [Naſcubar] de qua idem aduerſus Rufi-
num libro primo Apologiæ capite quinto [Ni-
ſi prolixum, (inquit) eſſet, & redoleret glorio-
lam, iam nunc tibi oſtenderem, quid vtili-
tatis habeat magiſtrorum limina terere, &
artem ab artificibus diſcere; & videres, quã-
ta ſilua ſit apud Hebræos ambiguorum nomi-
num atq; verborum: Quæ res diuerſæ inter-
pretationi materiam prębuit, dum vnuſquiſq;
inter dubia, quod ſibi conuenientiùs videtur,
hoc transfert.] Hæc ibi. Præterea ſi accen-
tibus, ſiue punctis vocalium loco depræhen-
ſis ad vnum tantum determinata ſacra ſcrip-
B tura eſt intellectum, cur idem in Ezechielis Cõ-
mentarijs capite vigeſimoſeptimo, ſuper ver-
ba *Damaſcenus negotiatur* ſcribit [frequen-
ter enim Hebræa nomina pro diuerſitate accẽ-
tuum, & mutatione litterarum, vocaliumq;,
vel maximè, quæ apud illos habent proprieta-
tes ſuas, variè interpretantur?]

Tertiò, quod de tempore, & auctoribus
punctorum ad Hebraicas litteras affertur, res
omnino ficta probatur, cùm ſi id latuiſſet
Euſebium Cæſarienſem, & Epiphanium Sa-
laminæ Cypri Epiſcopum, in Hebraicis,
atq; etiam alijs linguis ambos eruditiſſimos,
non latuiſſet ſaltem Hieronymum, cuius ſtu-
C dium fuit litteras eiuſmodi diligentiſſimè per-
ſcrutari. Sed & idem Hieronymus, qui ſeptẽ
ex Hebræo editiones (infra capite decimo ſex-
to) numerat, ſi duplicis generis exemplaria
apud Hebræos editiones (infra capite deci-
moſexto) numerat, ſi duplicis generis exem-
plaria apud Hebræos nouiſſet, vnum quidem
punctuatum, alterum ſine punctis, fieri ne-
quaquam potuiſſet, quin vtrunq; interdum
protuliſſet; de eoq; potiſſimum, cuius lectio-
nem ſequi ſibi in animo, ad propriam tran-
ſlationem elucubrandam propoſuerat, [illegible]
meminiſſet. Cæterùm de hoc nos veram
aperiamus hiſtoriam. Certa Hebræorũ ſen-
D tentia eſt ab Eſdra poſt conſtructionem tẽ-
pli ſub Zorobabel magnum fuiſſe coactum
concilium, cui cum plurimi interfuiſſent ſanc-
tiſſimi viri: Nehemia, Daniel, Sidraac, Miſa-
ac, Abdenago, Ezechiel, Aggæus, Zacharias,
Merdochæus, & alij, poſt longam in eo ha-
bitam diſputationem, ſacram fuiſſe reparatam
legem, punctaq; cum apicibus inuenta. Ita
Hebræi, quorum ſententia idcirco probatur,
quatenus, & ſacris ea conſona videtur litteris,
in quibus earundem is Scriba paſſim aſſeritur.
Hieronymi quoq; teſtimonium in præfatione
centeſima ſexta ſuper librum Regum rem ip-
ſam apertè explicans extat huiuſmodi.
[Certum eſt. Eſdram Scribam, legiſq;
Doctorem, poſt captam Hieroſolymam, & E
inſtaurationem templi, ſub Zorobabel alias
litteras (puncta videlicet intelligens, & ac-
centus) reperiſſe, quibus nunc vtimur.] Ita
Hieronymus: Non ergo poſt Conſtanti-
ni magni ad Chriſtum conuerſionem ab Rau-
nia, & Rauaſſe, ſed multò ante puncta inuen-
ta: nec ijſdem ſacra vitiata ſcriptura, ſed reſ-
tituta: Vnde & meritò Hebræi ſermonis no-
titiam callentes miris eadem attollunt laudi-
bus, interq; recentiores Victorius, qui & de
eiſdem diſſerens. [Commoda ſunt, (inquit)
puncta, (quæ Hieronymus accentus vocat)
& ad legendũ, & intelligendum: nec ſinè ma-
gno iudicio fuere poſtea ab Hebręis inuenta. F

Quartò, tantum abeſt quod Hieronymus
Thalmudiſtarum gloſſas, annotationes, inter-
pretationes, expoſitioneſq; in Pſalterij ex He-
bræo Translatione ſecutus ſit, quòd eorũ paſ-
ſim blaſphemias, ſomnia, atq; deliria in Com-
mẽtarijs Prophetalibus improbet, ac derideat.
Quòd ſi Iacobus ex Hieronymi præfationis
ſuper ipſum opus verbis, videlicet. [Certè
confidenter dicam, & multos huius operis
teſtes citabo, me nihil duntaxat ſententiæ de
Hebraica veritate mutaſſe] ex his, inquam,
atq; vniuerſali ſuper eodem opere, ipſorum
Hebræorum conſenſu ex Thalmudiſtarum il- G
lud interpretatione editum ſuſpicatus eſt: of-
fendit omnino. Quandoquidẽ & ſuper quoſ-
cunq; alios a ſe ex Hebræo translatos libros,
ipſorummet Hebræorum indiſcriminatim ad-
ducit teſtimonium, ſicuti videre eſt in præfa-
tione centeſima quarta, centeſima ſexta, &
centeſima octaua. Item infra capite decimo-
quinto in propria controuerſia: cuius titulus:
Num ex Hebræo vetus inſtrumentum Hiero-
nymus adamuſſim tranſtulerit?

Quinto alienum a veritate eſt, ab He-
bræis, non autem ab Hieronymo translatio-
ni huic præſcriptum titulum. [Pſalterium
Hieronymi ſecundum Hebraicam veritatẽ.]
Quandoquidem in præcitatis paulo ſuperius H
verbis ipſemet Hieronymus in propria præfa-
tione profitetur expræſſè ex hebraica illud ſe
ita hauſiſſe veritate, vt nihil prorſus ſententia-
rum immutarit.

Sextò. Non quòd Eccleſiæ opus ſuſpectũ
eſſet, cum cæteris ex Hebræo ab eodem Hie-
ronymo alias exaratis libris, quotidiano vſu
haud receptum eſt: Sed quod maioris diffi-
cultatis illius decantatio, atq; vſus foret. Ab
Apoſtolis enim per omnium Chriſtifidelium
ora iam Septuaginta Interpretũ editio per ora
volitabat, eiuſq; vſus ex omnibus Scripturæ
Sacrę libris frequentior erat. Vnde, & Hie-
ronymi conſilium fuit, ne translatum a ſe ex

A Hebræo, sed emendatum aliquot ante annos
ex septuaginta in Ecclesia caneretur. De
hoc alibi. Grauiter itaq; in hoc lapsus censen-
dus Iacobus est suspectam affirmans eiusmo-
di translationem, quam veluti sacram, atq; in
omnibus probatissimam, Sophronius (de quo
superius) Græcorum illicò Bibliothecæ tradi-
dit, quamq; non habuisse, quò commentarijs
illustraret Augustinus loco citato ad Audacē
doluit. Sed & a Scriptoribus omnibus magno
nunc in honore habetur, dum passim eam ip-
sam allegant, interpretanturq;

Deniq; quod idem concludit Iacobus, ab
Hieronymo ex Septuaginta Interpretibus e-
B mendatum olim Psalterium, illud idem scrip-
torum vitio, atq; maleuolorum astutia depra-
uatum, ad Paulæ, Eustochijq; preces demum
restitutum: corrige loco Paulæ, Eustochijq;
[Suniæ, atq; Fretelç.] Enimuero eiusmodi ha-
betur emēdatio Tomo tertio, in ordine cente-
sima trigesimaquinta Epistola, feminis eisdē in
scripta. Quæ & cū ex extremis Galliarum fini-
bus essent, aptè & ab eisdem denominationē
ipsa Translatio sumpsit, vt propterea com-
muni vocabulo Gallicana sit deinceps appel-
lata. Sed ad textum nunc properemus.

14 Vitam scripsit Pauli Monachi. The-
C bæi scilicet, a quo Eremus primùm habitari
cœpta est. Huius vitam Paulo Concordiensi,
centesimum annum agenti dirigens Hierony-
mus, quo stylo in ea conscribenda vsus fuerit
hisce aperit: Misimus te tibi, idest Paulo seni,
Paulum seniorem: in quo propter simpliciores
quosq; multum in deijciendo sermone labo-
rauimus. Sed nescio, quomodo etiam si aqua
plena sit tamē eundem odorem lagena seruat,
quo dum rudis esset, imbuta est. Si hoc mu-
nusculum placuerit, habemus etiam alia con-
dita, quæ cum plurimis Orientalibus merci-
bus ad te, si Spiritus sanctus afflauerit, naui-
gabunt. De eadem in libro de Viris Illustri-
D bus. Vbi & prima in serie operum omnium
ponitur, quippe quæ primis temporibus edita:
Sub incolatus videlicet sui in solitudine Eua-
grij exordio. Et quidem, cum in itinere ad
Gallias per Concordiam, vbi idem Paulus Cō-
cordiensis agebat, iuuenis ipse Hieronymus an
te transisset, eidem postmodum Paulo, cum
primùm solitudinem tenuit, eiusmodi ingenij
monumentum dicasse atq; trāsmisisse, ipsamet
nuncupatoria Epistola, haud obscurè indicat.
Est hic annus a Christo trecentesimus sexage-
simus tertius.

15 Et Beati Hilarionis. Habetur hæc vnà
cum superiori in calce primi Tomi, quam vt
virtutis admirandæ monumentū, illicò Græ-
corum Bibliothecæ idem Sophronius reddidit,
De eadem paulò superius in Vita Malchi. E

*16 Exhortatoriam de contemptu mundi ad
Heliodorum Epistolam*. Cum nimirum ado-
lescens in Euagrij solitudine versaretur. Epis-
tola quamplurimis rhetoricis floribus, omni-
busq; schematibus illustrata atq; distincta, ad
frontem operum eius affigitur. Loquitur de
ea idem Epistola secunda ad Nepotianum in
hęc verba: Dū essē iuuenis, immo penè puer,
& primos impetus lasciuientis ætatis Eremi
duritia refrenarem, scripsi ad auunculum tuū
Sanctum Heliodorum exhortatoriam Episto-
lam plenam lacrymis, quærimonijsq;, & quæ
deserti sodalis monstraret affectum: Sed in il-
lo opere pro ætate tunc lusimus, & calentibus F
adhuc rhetorum studijs atq; doctrinis quædā
scholastico flore depinximus.] Ex earū illa nu-
mero fuit, quas sibi Damasus Pontifex manu
propria descriptas suo (vt dictum est) librorū
reclusit armario. Scripta vero est post aliquot
annos ab eiusdem Hieronymi in priorem soli-
tudinem ingressum, quemadmodum ex eius
initio habetur. De hac Recens. prima.

17 Et ad Nepotianum de Vita Clericorum.
Epistolā hanc anno Christi trecentesimo no-
nagesimo tertio editam tradit Baronius. Ve-
rum quoniam alibi nos librū de Custodia Vir-
ginitatis ad Eustochium in annum Domini.
trecentesimum octogesimum quintum repor- G
tabimus, post quem & ex eodem Hieronymo
Epistola hæc post decennij interuallum exara-
ta constat, vtiq; etiam Christi anno trecētesi-
mo nonagesimoquinto iure adscribenda vi-
detur. Hieronymi verba sunt. Coegisti me
Nepotiane carissime lapidato iam Virginita-
tis libello, quem Sāctæ Eustochio Romę scrip-
seram post annos decē rursus Bethlehem ora
reserare, & confodiendum me linguis omniū
prodere.] Fuit Nepotianus hic Heliodori ex
sorore nepos, qui elucubrationem pro clerica-
li vita dignè ducenda ab Hieronymo impetra-
uit. Porrò quàm tardus, quàmq; rigidus pe-
titioni idem Hieronymus satisfecerit, prodit H
ipse in Epitaphio super eiusdem obitū: Quo-
ties (inquiens) ille transmarinis Epistolis de-
precatus est, vt aliquid ad se scriberem? Quo-
ties nocturnum de Euangelio petitorem, &
interpellatricem duri Iudicis mihi viduā exhi-
buit? Cumq; ego silentio magis quàm litte-
ris denegarem, & pudore reticentis pudorem
suffunderem postulantis: auunculū mihi op-
posuit precatorem, qui & liberius pro alio pe-
teret, & pro reuerentia Sacerdotis facilius im-
petraret.] Ediderat antea Hieronymus Ro-
mæ detentus libellum pro custodia Virginita-
tis, in quo, quia ad instruendam Christi vir-
ginem falsorum Clericorum, ac Monachorū

pra-

A prauos mores flagellauerat, difficile dictu est, in
quantum odium apud illos per id temporis de-
uenerit, eum, & Vrbem deserere, & in longin-
qua migrare (sicuti infra capite decimoquarto
explicabitur) illi necesse fuerit. Quid simile
in Clericalis vitę norma conscribenda sibi for-
te parati præcauens Hieronymus, dum sibi ite-
rum generalis aduersus vitia disputatio sube-
unda foret: Hæc causa, cur durior, asperiorq;
amicorum postulatis se præberet.

Ex his quàm contra fas in virũ Sanctissimũ
Rufinus oblattarit, dum eundem propterea in
omnem Christi fidelium ordinem, omnem gra
dum, omnem professionem, vniuersamq; pa-
B riter Ecclesiam maledicta in præfato libello
contulisse criminatus est, satis constat. Quan-
doquidem in ratione ad sanctè, beateq; viuen-
dum explicanda, vitia in quolibet hominum
gradu reprehendisse virtutis fuisse, non ignomi
nię nemo est, qui nõ intelligat. Quoties etenim
Christus Scribarum, Pharisęorumq; prauitates
exagitauit? Quoties Apostoli, Sanctiq; Patres
omnes, hominum prauos actus non repræhen-
derunt tantum, sed communi vituperatione
insectati sunt? Nonne, & hoc ipsũ in dies sin-
gulos sacri verbi præcones transfigunt? Et qui-
dem ipse Dominus per prophetam loquitur.
Clama, ne cesses: quasi tuba exalta vocem tuam,
C *& annuntia populo meo scelera eorum, & domui*
Iacob peccata eorum. At vbi culpa vacant ho-
mines, ibi clausa aure inter obloquentium la-
tratus impunè prætereundum. Quanti porrò
donum fecerit Nepotianus, quantumq; ex eo
profecerit subsequens illi Epistola indicat.
est autem lucubratio elegantissima: inscribi-
turq; de Vita Clericorum.

18 Chronicon quoq; omnimodæ historiæ.
Antequam insigne opus aggrederetur, de eo
maturè subeundo sæpius ante cogitasse, ex Vi-
ta Malchi manifeste deducitur. Scribere enim
(inquit ibi) disposui, (si tamen vitam Domi-
nus dederit, & si vituperatores mei saltem
D fugientem me, & inclusum persequi desierint)
ab aduentu Saluatoris vsq; ad nostram ętatem,
idest, ab Apostolis, vsq; ad nostri temporis fæ-
cem; quomodo, & per quos Christi Ecclesia
nata sit, & adulta, & persecutionibus creuerit,
martyrijs coronata sit, & postquam ad Chris-
tianos principes venit, potentia quidem, & di-
uitijs maior, sed virtutibus minor facta sit.
Mox de eodem Latinitati a se donato in Da-
nielis caput nonum scribit: Non habemus Re-
gem nisi Cæsarem, quem locum in Chronico
Eusebij (quem ante annos plurimos in Lati-
nam linguam vertimus) diligens lector pleni-
ùs edissertum poterit inuenire.] At non solum
operis Hieronymus fidus Interpres habendus,

verum illius, & auctor: Quandoquidem vbi E
Eusebius desijt, inde idem ipse exordiens ad
sua vsq; tempora historiam texuit. Eiusmodi
de hoc proprium illius extat testimonium in
Præfatione ad ipsum opus affixa: Sciendum
etenim, me esse, & interpretis, & scriptoris ex
parte officio vsum: quia, & Græca fidelissimè
expressi, & nonnulla, quæ mihi intermissa vi-
debantur adieci, in Romana maxime historia,
quam Eusebius, huius conditor libri, non tam
ignorasse, vt potè eruditissimus, quam vt Græ-
ca scribens parum suis necessariam perstrinxis-
se mihi videtur. Itaq; a Nino, & Abraham,
vsq; ad Troiæ captiuitatem pura Græca trans-
latio est. A Troia vsq; ad vigesimum Constan- F
tini annum, nunc addita, nunc mixta sunt plu-
rima, quæ de Tranquillo, & cęteris illustribus
historicis curiosissimè excerpsimus. A Con-
stantini autem supradicto anno vsq; ad Con-
sulatum Augustorum Valentis sextum, & Va-
lentiniani iterum, totum meum est. Quo fine
contentus reliquum tempus Gratiani, & Theo
dosij latioris historiæ stylo reseruaui: Non
quo de viuentibus timuerim liberè, & verè
scribere (timor enim Dei hominum timorem
expellit) sed quoniam debacchantibus adhuc
in terra nostra Barbaris incerta sunt omnia]
Hæc ipse: ex quibus vltra Christi annum tre-
centesimum septuagesimum septimum se hi- G
storiam haud prosequutum testatur. Proximè
siquidem sequens annus, nonis Consulibus,
Valente nimirum sexto, & Valentiniano ite-
rum, apertus est. Eiusmodi igitur Christi an-
no trecentesimo septuagesimo septimo ab Hie
ronymo absolutam, atq; vulgatam historiam
fuisse, id conuincit, quòd de ea ipsa in libello
De visione sedentis in throno, post annos duos
Damaso Pontifici inscripto idem hisce men-
tionem agat. Post Agamestoris mortem Isa-
ias Propheta hanc visionem, quam explicare
nunc nititur, vidit, idest, eo anno, quo Romu-
lus Romani Imperij conditor, natus est: sicut
manifestum poterit esse ijs, qui voluerint lege- H
re temporum librum, quem nos in Latinam lin
guam ex Gręco sermone transtulimus] De hoc
ipso opere ad extremum libri de scriptoribus
Ecclesiasticis, Chronicon (inquit) omnimo-
dæ historiæ scripsi. Quod ne in errorẽ laba-
ris, de hoc quoq; te monitũ voluimus Lector,
præter nunc memoratum Chronicorũ opus
aliud item insigne volumen, quod Ecclesiasti-
cam historiam prænotauit, Eusebium con-
scripsisse: quod æque tum ab Hieronymo,
tum a Rufino Acquileiense Presbytero in
Latinum sermonem translatum fuisse te-
stantur communiter scriptores. Baronius
Tomo quinto, sub Christi anno trecentesimo

A nonagesimo quinto. Christophorsonus Anglus in proemio eiusdem historiæ, & ipse Hieronymus in Proemio libri Hebraicorum locorum, dum habet: Post decem Ecclesiasticæ historię libros, post temporum Canones, quos nos Latina lingua edidimus &c.] & in exordio vitæ Malchi iuxta a nobis notata superiori capite numero quinto. Posterioris huiusce Hieronymi versionis iacturam meritò suspirat idem Christophorsonus loco præallegato, scribens: Quod si Diui Hieronymi labores, quos in hac ipsa historia vertenda collocauit (eam enim suæ linguę hominib⁹ hoc est, latinis expressam, & Græcis dedisse affirmat) ad nos deuenisset,
B & profectò Rufini cōuersio in tenebris neglecta iacuisset: & ego istam meam qualemcunq; operam non aliquando suscepissem. Verùm cum illud neutiquam nobis contigerit, vt cuius scripta admiramur, eiusdem præclaræ istius historiæ interpretationem assequeremur, opus hoc, & mihi ad explicandum nō incommodū, & alijs ad legendum non iniucundum existimaui, modo ita Latinum facerem, vt tum auctoris sensum, & sententiam verè exprimerem, tum dicendi formam, & numeros ita imitatione adumbrarem, quo vel ijsdem, vel non valde disparibus tota adstringeretur oratio] Porro de Rufini versione narrationem subinde prosequens: Dolebam, inquit, certè, & vehemen-
C ter angebar, cum viderem tam illustrem historiam (de qua paulò post dicam equidem vberius) ita conuersam, vt vix satis Latinè, ita propè immutatam, vt non Eusebium, sed Rufinū eius auctorem meritissimo diceres. Sicut enim Themistij paraphrasim, quā in libros aliquot Aristotelis, quos de Natura, & opertarom rerū patefactione pertexuit, litteris præclarè mādauit, non Aristotelis opus, sed Themistij appellamus: sic Rufini, siue conuersionem, siue paraphrasim dicere placet, quam in Eusebium edidit, non Eusebij nomine, sed Rufini iure inscribi deberet. Sed quid paraphrasim dixi,
D cum sit eius proprium, vt, quod breuiter dictum sit, pluribus aperiatur, & quod obscurè, paulò explanatius. Sed ab eo, quem dico, non breuitas vbertate dicendi, & copia, non obscuritas orationis lumine patefit, sed, quæ pluribus ab Eusebio exposita, ab isto in pauca conferuntur, quæ scripta ab illo aliquanto obscurius, ab hoc prorsus omittuntur. Dictu'est propè incredibile, quot ne dicam verba (de quibus non ita laborandum) sed integræ sententiæ, integræ paginæ, integræ orationes, integræ Epistolæ, integri propè libri prætermissi sint. Dimidiatum octauum, & decimum pene integrum non omnino attigit. Duos tamen libros adiecit de suo, quibus, si Socrati credamus non tantum fidei adiungendum est. Hucusq; Christophorsonus de vtrisq; historiæ huius translatoribus, Hieronymo videlicet, ac Rufino. E
Cui postremo, & Baronius Tomo quarto annalium sub Christi Domini anno trecentesimo nonagesimo quinto, sequentibus subscribit: Rufinus in Eusebij historia, eum ea Latinitate donauit, multa quidem prætermisit, deq; suo nonnulla miscuit, atq; complura quasi non rectè collocata mutauit, vt eandem reddiderit propemodum alteram: Duobus verò libris, quos addidit, quibus res gestas a tempore Cōcilij Niczni vsq; ad obitum Theodosij prosecutus est, quàm ieiunè, haud in omnibus tuta fide cuncta percurrerit, quæ recensita sunt superius facile monstrant. Sed Sanctus Hiero- F
nymos perutile opus exhibuit, eum per singulos annos res diuersorum Regum pro temporis ratione collectas ab Eusebio in Latinum vertit, atq; a tempore Constantini, vsq; ad sextum Consulatum (vt ipse testatur) Valentis, & Valentiniani iunioris secundum, eodem ordine reliqua prosecutus est. Res gestas verò Gratiani atq; Theodosij latiori se historiæ stylo reseruasse, testatur. Hæc Ipse, quæ ideirco nos paulo fusius attulimus, non vt ab Hieronymo tantum latissimum Eusebij Ecclesiasticę histo-
riç opus latinitati iam redditum fuisse, atq; nūc G
temporum iniuria aboiitum sciremus; sed & quale illud idem a Rufino translatum sit (tum aduersus eos, qui illi plurimum tribuere cōsueuerunt, tum ad infra capite decimo octauo dicendorum intelligentiam) constaret: vbi & de singulis eius operibus, atq; translationis ab eo retento genere sigillatim agetur.

19 *Multasq; alias ad diuersos Epistolas*, De quibus pariter libro de scriptoribus ioquit: Epistolarum autem ad Paulam, & Eustochiū, quia quotidie scribuntur incertus est numerus. Tres verò primi operum eius Tomi illas omnes complectuntur.

H

De Commentarijs in omnes Psalmos Dauidicos.

CONTROVERSIA VIII.

NE implexam hoc loco de relatis superiùs in totum Psalterium Hieronymi Commentarijs difficultatem omnino intactam prætereamus, de illorum nunc authore paulò latiùs inquirendum. Psalmorum sanè quadragesimi quarti, octuagesimi noni, & centesimi vigesimi sexti, quæ Tomo tertio operum eius, ad Principiam nimirum, Epistola centesima quadragesima ad Cyprianum, Epistola centesima trigesima quinta, & ad Marcellam

cente-

A centesimam quadragesimam primam insertũtur interpretationes, nemini dubium est, quin ipsiusmet Hieronymi sint. Praeterea a Psalmo decimo, vsq; ad decimum sextum, eundem tractatus septem edidisse (quamquam praeclara huiuscemodi ingenij eius monumenta hactenus in lucem non prodierint, sed potius temporum iniuria excidisse credantur) omnes aequè ex proprio illius de Scriptoribus Ecclesiasticis testimonio admittunt: controuersia tantum de Commentariolis illis vertitur, de quibus se in conuentu Fratrum supra disseruisse testatus est: num videlicet ij sint, qui sub eius nomine Tomo septimo circun-
B feruntur. Erasmus merito author damnatus, quòd praeter humaniores litteras, ad quas accomodatum satis habuit ingenium, de sacris etiam interdum non minus imperitè, quam impiè disputare praesumpserit, primus de Commentarijs hisce (vt ego arbitror) dubitauit: post quem Sixtus Senensis libro quarto Bibliothecae sanctae, dubitationi argumenta adijciens, Hieronymum eorundem authorem minimè esse contendit. Demum Victorius, nec non Bellarminus hanc difficultatem attentius considerantes, alias & ipsi praedictis superaddidere probationes, quas cum singulas afferre velle longum foret, potiores referam.
C Inprimis igitur ad diuellendos ab Hieronymo Commentarios argumētum est: quod Hieronymi Doctrinae aduersari videatur. Quando-
Epist. 135 quidem in Epistola ad Suniam, & Fretellam, cœnomia scribitur, & pro ea omne muscarum genus exponitur: In Commentarijs vero Cynomia legitur, & pro dictione eiusmodi musca tantũ canina differitur. In eadẽ quoq; Epistola pro errore illud Psalmi centesimi decimi octaui. *Anima mea in manibus tuis semper* habetur, eum sic legendum esse. *Anima mea in manibus meis semper* exprimatur: in cõmentarijs vero *in manibus tuis* exponitur. Praeterea Hieronymus in Psalterio, quod ex Hebraeorũ
D fonte putũ, liquidumq; hausit, illud Psalmi octogesimi sexti transfert *Ad Syon dicetur homo*, Commentariorum vero author ex hebraica veritate *Nunquid Syon dicet homo* legendũ affirmat: quod certe a veritate abest: cum non sit hebraica, sed Graeca iuxta Septuaginta trãslatio habeat. Additur, In expositione Psalmi octogesimi noni ad Cyprianum (cuius exordiũ est: *Domine refugium factus es nobis*) illius auctorem Moysem fuisse multis cõprobari rationibus: In Cõmẽtarijs vero hisce oppositũ omnino haberi. Secundò. Ipsa temporis ratio idẽ opus Hieronymi suppositititũ probat, quod in Psalmo decimosexto expresse citatur Eucherius, qui anno Domini quadringentesimo vi-
E gesimo septimo ex Petronij Bononiensis Episcopi Epistola ad Valerianum floruisse perhibetur, Hieronymus vero anno quadringẽtesimo vigesimo, vel quadringentesimo vigesimo secundo diem extremum clausit. Et in Psalmo centesimo octauo super Versiculum. *Non sit illi adiutor* eorundem Commentariorum author, anno Domini quadringẽtesimo ab excidio Hierusalem (qui annus Christi quadringentesimus septuagesimus quintus est) se superstitem astruit, igitur is non potuit esse Hieronymus. Quod si cuipiã praefatum ab excidio Hierusalem quadringentesimum annum, Domini pariter fuisse quadringẽtesimum septua-
F gesimum quintũ minus exploratum est, dictis quadringentis ab ipsa Hierusalem euersione annis, quadraginta alios duos (quibus post passionem Domini eam accidisse scriptores testatur) & triginta tres insuper vitae quos Christus perseuerrerat cũ cruci affixus est, addat, & illico moxq; quadringentesimum septuagesimũ quintũ annum certũ indubitatumq; habebit, quẽ ipsum Heironymum hand attigisse compertissimum est. Tertiò, diuersitas phrasis, & ab Hieronymo retenta consuetudo, qua certis personis propria Opuscula inscribere consueuit idipsum persuadere videntur: Quando-
G quidem nec eiusmodi Cõmentariorũ opus saliuã Hieronymi sapit, nec cui praenotetur certã habet in fronte personã. His praesertim rationibus illud Hieronymi nõ esse contenditur.

Verũ ex aduerso alia longe probabiliora cõsurgũt argumenta: Quemadmodũ enim hosce (de quibus agimus) in Psalmos Hieronymi esse Cõmentarios tota olim antiquitas credidit, sic nũc ex recẽtioribus, exactius inter eos difficultate ipsa collibrata non videtur esse, qui dubitet; praesertim cũ, & ipse Victori, cui ex animo subscribit Corneli Schultingius verè eos omnes Hieronymi esse fortissimè atq; solidissimè tueatur. Et quidẽ ad hoc idẽ argumentũ inprimis illud affertur, quod paulò ante in textus ex-
H positione ex proprio eius testimonio de interpretatione *nas Kubar* attulimus, si quidẽ dictionis interpretatio, quã sibi ab aduersario obijci Libro I. Apologiae cap. 5. testatur, ea ipsa est quae in his Cõmentarijs Psalmo secũdo inducitur. Conueniunt insuper non tantum cũ eiusdẽ Hieronymi doctrina hi Commẽtarij in omnibus, Verũ et cũ multiplici linguarũ peritia, qua eundẽ polluisse notissimũ est: Imo praeter eũ ex veteribus neminẽ (Origene Clemẽte, atq; Eusebio exceptis) Hebraicae, Syriacae, atq; Chaldaicae linguę scientia fuisse imbutũ ex litterarũ monumentis habetur. Citantur in Cõmentarijs frequenter tũ Septuaginta Interpretũ, nec nõ Aquilae, Symmachi, & Theodotio-

A nis versiones, tũ & interdũ quinta, & sexta editio discutitur: Hebręa insuper lingua in secũdo quarto, quinto, sexto, septimo, octauo, & sequẽ. Psalmis ita profertur, vt de illorum auctore nõ relinquatur ambigendi locus, cùm vnius Hieronymi tantùm priscis illis temporibus eiusmodi interpretandi consuetudo propria fuerit, Carpserat ille in Hebraicis super Genesim quęstionibus Septuaginta Interpretes, quòd pro Nod, Naid dudum transtulissent, dicens, *& habitauit Cim in terra Naid*. Quod Septuaginta *Naid* transtulerunt, in Hebræo *Nod* dicitur, & interpretatur fluctuans, & instabilis, ac sedis incertæ:. Non est igitur terra Naid,
B vt vulgus nostrum putat: sed expletur sententia Dei, quod huc atq; illuc vagus, & profugus oberrauit.] Porrò huiusmet doctrinæ memor Hieronymus in Psalmo cẽtesimo octauo, super Versiculum *Nutantes transferantur filij eius*, scribit, Deniq; & dicitur de Cain. *Et Exijt*, inquit, *Cain a facie Domini, & habitauit in terra Nod*. Nod autem interpretatur commotio, quia egressus fuerat a facie Dei Cain; recte non stetit, sed habitauit in terra Nod, hoc est, in commotione.] Hæc ille. Respondent prætęrea testimonio, quod in Habacuch capite tertio Hieronym⁹ protulit, quæ in hisce Commẽtarijs Psalmo quarto, de Diapsalmate
C traduntur. Idem de illis, quæ de Asaph Matthæi tertiodecimo, & quæ in his Cõmentarijs Psalmo septuagesimo septimo afferuntur omnino dicendũ. Qui ea quæ in fine quadragesimi Psalmi explicantur, diligenter aduertit, eadẽ protsus cũ ijs esse, quæ de partitione Psalterij Epistola centesima trigesimaquarta ad Sophronium produntur, comperiet. Longũ esset singula in Commentarijs hisce explicatá cum cæteris ab eodem ipso Hieronymo alibi conscriptis conferre; siquidem innumera in vnum essent congerenda testimonia, & opus inutile, laboriosumq; potius, quàm necessariũ assumeretur. Et quidem per se solum sufficere
D Lectori deberet, si ea, quæ in procemio sextidecimi in Isaiã libri, de octo Versiculis Psalmi tertijdecimi *Sepulchrum patens est guttur eorum* cum sequentibus, dispucãtur, animaduerteret, mox cum ijs, quæ super eundem Psalmum in dictis Commentatijs decernuntur conferret, eadem namq; omnino sunt. Accedit ad hãc ipsam sententiam, Commentariorum horum auctorem, de illis tantummodo hæreticis mẽtionẽ, in ipsis facere, qui vel Hieronymi tempore, vel ante ipsum vixerunt: Arrianis nimirũ, Eunomianis, Macedonianis, Nouatianis, Manichæis, Marcionitis, & similibus. Origenes præterea, Lactantius, Hilarius, & Iosephus, quos Hieronymus citare consueuit in illis commemorantur. Tandem Sanctorũ quoq; Patrũ E
assertioni huic testimonia suffragantur. Quãdoquidẽ in Epistola ad Fortunatianum Augustinus, Hieronymi verba super nonagesimum tertiũ Psalmum inducẽs, ea planè cum his, quæ in his Cõmentarijs habentur, sunt. Idem ex Gregorio, quippe dum quarti pœnitentialis Psalmi Versiculũ *Cor contritum & humiliatum* explicat, Hieronymi expositionem recenset, quæ vtiq; ea ipsa depræhenditur, cum ea, quæ in Commentarijs istis affertur. Ad extremum tempus, locus, personæ, multiplex idiomatum peritia, ac alia ipsummet opus Hieronymi legitimum atq; certũ esse demonstrant: circa enim quadringentesimum Domini annũ in Palesti- F
næ sacris locis a Monacho, diuersarũ linguarũ cognitione pollẽte, Monachis, (vt passim ex eo colligitur) dictatũ cognoscitur, vt propterea nullus alius occurrat, cui id magis adscribi possit, quã Hieronymo. Quod ne hæc ipsa veritas, difficultatis alicuius obtecta caligine super sit, Intentio ipsius Hieronymi in hisce Commentarijs differendis ex proprio eorum procemio diligenter attendenda est. Quandoquidem cùm Origenes in totum Psalterium vnũ opus, per homilias distinctum, illudq; latissimum: alterum perbreue nimis, & Enchiridion ab eo appellatum olim edidisset, non essetq; primum opus omnibus tam facilè ad haben- G
dum, nec secundum pariter mysteriorum intelligentiam legentibus, ob affectatam in eo breuitatem aperiret, ex vtroq; Hieronymus, ex primoq; potissimũ, Monachorũ suorũ precibus, quæ sibi tunc digna lectione videbãtur in angustos curauit Cõmentariolos istos recludenda: id in ipso opere cudẽdo tentare, aggrediq; contestans, quod illi solent, qui in breui tabella terrarum, & Vrbiũ situs pingunt, & latissimas regiones in modico spacio conantur ostendere. Igitur idipsum non sedulò, aut cogitatè (quemadmodũ pluribus etiam in locis ipse testatur) conscripsit, sed hinc inde in vnũ restringens, Monachis, cum quibus Bethlehẽ H
in Monasterio agebat fluenti oratione dictauit. Et hoc in causa, quod aliquando eius saliuam vsquequaq; non sapiat. Nec Bellarmini sententia, qua nimirum illud Hieronymi esse quidem, sed non purum: quin potius ab aliquo auctum, præsertim in conciunculis ad finem cuiuslibet fermè Psalmi adiectis, veritatem videtur infringere; Enimuero dedita opera ab Hieronymo conciunculæ huiusmodi additæ ex eo conuincuntur, quod idem Comitis seu Lectionarij, in quo Psalmi omnes ad singula festa, & tẽpora diuini Officij distribuuntur, & accõmodantur, author fuerit (vt latius in nostris Animaduer-

A maduerſionibus cõprobabitur) Porrò vt eiuſdẽ Pſalterij explanatio eſſ eodẽ Lectionario, ſeu Comite conueniret, voluit Hieronymus non tantùm eius expoſitionem cum eiuſmodi ad feſta Pſalmorum applicatione congruere; Verùm eorundẽ quoq; Pſalmorũ applicationẽ, præcatiunculis, ex quibus Catholica deinceps Eccleſia Collectas ad ſpirituales homines recreandos cõpoſuit, concludere. De hoc Vide, & Cornelium Scultingium loco præallegato. Contrariæ verò rationes, quæ opus ab Hieronymo tollunt, veluti inanes atq; futiles facilè diſſoluuntur. Enim verò varietatem faciunt aliquando, quæ in eo afferuntur, nõ alibi ab eo

B ſcriptis aduerſantur. Et quis Sanctorum Patrum circa vnius, eiuſdemq; auctoritatis expoſitionem aliquando, vel aliter, vel diuerſè non ſenſit? Quod in Commentarijs iſtis legatur. *Anima mea in manibus tuis ſemper* ex propria ibidem allata explanatione ſoluitur; Vtroq; quippe modo iuxta diuerſitatem translationum, & tuis, & meis exponitur. Nec vrget inſtantia, quod in eis ſecundum Hebraicam veritatem legi dicatur: *Nunquid Sion dicet homo?* quoniam dictio illa *Hebraicam* errore librariorum, vel temeritate (vt Bellarminus ait) ſciolorum irrepſit. Demenda igitur dictio eiuſmodi eſt, reſtituenduſq; locus, ita vt

C legatur (Dicamus, & ſecundum veritatem: *Nunquid Sion dicit homo?* Veritas enim Tranſlationis Septuaginta Interpretum, quam ſe fuiſſe interpretatum profitetur Hieronymus habet: *Nunquid Sion dicet homo?* Nec Commentariorum horum auctor, ex vnius dictionis tantùm lapſu, Hebræã omnino linguam ignoraſſe credendus eſt, cum eam alibi, atq; paſſim vberrime prodat. De auctore Pſalmi *Domine refugium factus es nobis* loquitur aliquando Hieronymus iuxta propriam, aliquando iuxta cõmunem ſententiam. Quemadmodum, & alibi Adam primum parentem nunc dixit ſepultum in Caluariæ monte, nunc in Chariath Ar-

D be. Temporis inſuper ratio allegata non officit, quoniam ſi Eucherius anno Domini quadringenteſimo vigeſimo ſeptimo floruit, Conſequenter Hieronymi etiam tempore eundẽ vixiſſe, ex quo & allegari potuit, dicẽdum eſt: E Quadringentorum ex Pſalmo centeſimo octauo annorum ab excidio Hieruſalem tempus obiectum; ibidem quomodo illud accipiendũ ſit explicatur. Hieronymi verba ſunt: Reſpondete mihi o Iudæi; fuiſtis in Babylonia; habuiſtis ibi Prophetas; Daniel, Ezechiel, & te vera idolatræ eratis; Septuaginta annis fuiſtis in captiuitate, & poſtea veniſtis in propria. Ecce nunc quadringenti anni ſunt. Quare non eſt miſſus ad vos propheta?] hæc ille. Non igitur hic quadringentorum annorum numerus ad euerſionem Hieruſalem, ſed ad illud tempus, in quo Iudæi nouiſſimos Prophetas habuerunt referendus eſt. Enimuerò ab aduentu Ioannis Baptiſtæ, & Chriſti Ieſu Inter eos non ſurrexit vltra Propheta, ſed in illis penitus, & fluerunt omnia, & cõpleta ſunt vaticinia. Ad F illud tandẽ, quod præter propriam ab Hieronymo retentam conſuetudinem Commentarij nulli certæ perſonę inſcribantur. Reſpondetur, proœmium in eorum exordio affixum, & proœmij, & dedicatoriæ fungi officio Epiſtolę, vt ipſis legentibus liquet. Ex ipſomet proœmio arbitror ego, vel Euſebio Cremonenſi, dilectiſſimo ſibi diſcipulo, vel Damaſo Summo Pontifici fuiſſe prænotatos. In cuius rei comprobationẽ ex vetuſtiſſimis manuſcriptis exẽplaribus operum eiuſdem, tum in Bibliotheca G Sancti Petri, tum Vaticana aſſeruatis infraſcripti verſus, qui eiſdem Commentarijs Codico primo prænotantur, deſumuntur, videlicet.

Verſus Domini Hieronymi Presbyteri.
Pſallere qui docuit dulci modulamine Sanctos,
Nouerat iſte decem legis, qui verba dediſſet.
Quot digitis citharam chordis, totidẽq; dicaret,
Nomina, vel ſignũ numerũ Crux ipſa notaret.
Credere quid dubitas? virtus regit oĩa Chriſti.
Qui varias iunxit vno ſub carmine linguas,
Vt pecudes, volucreſq; Deũ cognoſcere poſſint.
Hic ſonus eſt fidei, mentes qui mulcet amaras,
Sic creatura prior tanto de munere gaudet,
Offerat vt Domino, ſaluet quos gratia vocis; H
Quiſq; ſitit, veniat cupiens haurire fluenta.
Inueniet latices, ſeruant qui dulcia mella.
Oret pro nobis Beatitudo tua Beatiſſime Papa.

De contumelijs Hæreticorum in Hieronymum. Caput VII.

ORRO 1 humani generis inimicus, qui eum Romæ per ſuos miniſtros fuerat perſecutus, 2 etiam in ſolitudine Arrianos ei aduerſarios ſuſcitauit: 3 De quibus Beato Damaſo ſeribens ita conqueritur. 4 Ego Chriſti veſtem in Romana Vrbe ſuſcipiens, 5 nunc Barbaro Syriæ limite teneor. 6 Et ne putes alterius hanc de me fuiſſe ſententiam: 7 Quid mererer, ipſe conſtituit. 8 Verũ vt ait Gentilis Poeta: Cœlum non animum mutat, qui trans mare currit? 10 Ita me inceſſabilis inimicus poſt tergum ſecutus eſt, vt maiora in ſolitudine bella nunc patiar. 10 Hinc enim præſidijs fulta mundi Arriana rabies fremit. 11 Hinc in tres partes

ſciſſa

ſciſſa Eccleſia 12 ad ſe rapere me feſtinat. 13 Manachorum circa manentium, antiqua in me ſurgit auctoritas. 14 Ego interim clamito: 15 Si quis cathedra Petri iungitur, meus eſt. 16 Meletius, Vitalis, atq; Paulinus tibi harere ſe dicunt. 17 Poſſem credere, ſi hoc vnus aſſereret: 18 Nunc, aut duo mentiuntur, aut omnes. 19 Idcirca obteſtor Beatitudinem tuam per Crucem Domini, 20 vt mihi litteris tuis, apud quem in Syria debeam communicare, ſignifices. 21 De ijs etiam perſecutionibus Marco Presbytera Celedenſi in quadam Epiſtola ſic proſequitur. 22 Verſu cogar clamare vulgato

23 Quod genus hoc hominum? 24 quaue hunc tam barbara morem
25 Permittit patria? hoſpitio prohibemur arena
26 Bella cient, primaq́ vetant conſiſtere terra.

27 Qua idcirco de Gentili poeta ſumpſimus, 28 vt qui pacem Chriſti non ſeruat, pacem ſaltem diſcat ab Ethnico. 29 Hareticus vocor, 30 Homouſion pradicans Trinitatem. 31 Sabelliana impietatis arguor, tres ſubſiſtentes, veras, integras, perfectasq́ Perſonas indefeſſa voce pronuntians. 32 Si ab Arrianis meritò: 33 Si ab Orthodoxis, qui huiuſmodi fidem arguunt, Orthodoxi eſſe deſierunt. 34 Aut ſi eis placet, hareticum me cum Occidente, 35 hareticum cum Aegypto, 36 hoc eſt cum Damaſo, Petroq́ condemnent. 37 Et infrà. Quatidie expoſcor fidem, quaſi ſine fide renatus ſim. 38 Confiteor, vt volunt; non placet: 39 Subſcribo, non credunt. 40 Vnum tantùm placet, vt hinc recedam. 41 Iam iam cedo. 42 Abruperunt partem anima, chariſſimos fratres. 43 Ecce diſcedere cupiunt; imo diſcedunt: 44 melius eſſe dicentes inter feras habitare, quàm cum talibus Chriſtianis. 45 Ad deſerta deinde loca ſic latus, accinctusq́ ſeceſſit, vt volaſſe illum magis crederes, quàm meaſſe. 46 Qualiter autem ſe ibi affligendo, noxias etiam in ſe cogitationes extinxerit: 47 Qualiter quoq; viſitationem Domini meruerit; 48 ita vt ſæpe Choris intereſſet Angelicis, eiuſdem Hieronymi ad Euſtochium ſcripta teſtatur Epiſtola. Audi filia,] in qua inter alia ſic ſcribit.

COMMENTARIVS.

1 P*orrò humani generis inimicus, qui eum Roma per ſuos miniſtros fuerat perſecutus.* De iniurijs acerrimè Hieronymo Romæ agenti illatis, iam ſupra capite ſecundò, & plenius infra capite decimo quarto agetur: nunc de alijs in ſolitudine Syriæ, ad eius æquè perniciem ab hæreticis excogitatis atq; tentatis, ſubditur.

2 Etiam in ſolitudine Arrianos ei aduerſarios ſuſcitauit. De hac, Euagrij ſcilicet ſolitudine, ſæpius, & capite quarto, & capite quinto. Porrò ſi in ſolitudine latitantem reperit inuidia Hieronymum, quomodo vbiq; Senecę placitum veritati conſentaneum, quo teſtatus eſt: Inuidiam effugies, ſi te non ingeſſeris oculis: ſi bona tua non iactaueris: ſi ſcieris in ſinu gaudere? Decipi quidem in hoc præſtantiſſimum virum, ipſi rerum euentus manifeſtò declarant. Enimuerò iuſtus Abel qui nullos habuit, quibus innoteſceret, vel placeret inuidię perfidiam vitare non potuit. Aberrare profectò eos toto cœlo liquet, qui abſq; hominum coniunctionibus contrahi non poſſe opinantur inuidiam, cum ea non humanas tantùm neceſſitudines, ſed Dei quoq; amicitiam inſectetur. Fugit Iacob fratris Eſau deteſtabilem inuidiam, & in finitimis oris apud Laban fraudem paſſus de mercede, occultam iterum fugam capere compellitur. Conſimilibus omnino, paribuſq; Inuidiæ ictibus iugiter diuexatus Hieronymus vix aliquando ſecura tranquillitate potitus eſt. Nunquam illi ea ipſa pepercit; illum a tergo, illum ad latera aggreſſa eſt. Non mirum (inquit ipſe) Si contra me paruum homunculum immundi ſues grunniant, & pedibus margaritas conculcent; cū aduerſus doctiſſimos viros, & qui gloria inuidiam ſuperare debuerant, liuor exarſerit. Verùm hoc de illis meritò accidit, quorum in theatris, curia, concione, pro roſtris eloquentia pertonabat, ſemper enim in propatulo fortitudo æmulos habet, feriunt ſummos fulmina montes. Me verò procul ab Vrbibus, foro, litibus, turbis remotum, ſic quoq; latitantem reperit inuidia.] Cæterùm ex omnibus ærumnis, quibus grauiter aſſidueq́ aggitatus eſt, hæ omnium ſibi maximæ viſæ ſunt, quæ præſenti capite deſcribuntur. Quod nimirum Occidentalis ipſe homo, ſub incolatus ſui in eremo exordio, circūmanentibus Monachis incognitus, ſuſpectæ non tantùm ab illis fidei, ſed a Schiſmaticis quoq; Antiochenæ Eccleſię, totaq́; ſimul Prouincia haberetur. Quin, & eo perſecutionis acerbitas ſimulq́; peruicacia in eum efferbuit, vt a quibuſdam etiam ſub Catholicorum nomine, cùm tamen hæretici eſſent, tanquam hæreticus vulgaretur. Vnde & ad Virgines Hermonenſes, quæ ab eo propterea abhorrere iam cœperant, ſuper his Epiſtolam quærimonijs plenam ſcribens: Obtrecta-

toribus

A coribus non esse credendum, qui contra se adlatrabant, ostendit: Cùm & ante tempus de homine iudicium ferendum non sit: & contingere possit, vt vir malus ad meliora conuersus sit.

3 *De quibus Beato Damaso scribens ita conqueritur.* Habetur Epistola Tomo secundo, in ordine quinquagesima octaua, quæ & scripta sub initium incolatus Hieronymi in eremo facile dignoscitur, dum se Summo Pontifici adhuc incognitum idem manifestat.

4 *Ego Christi vestem in Romana Vrbe suscipiens.* Christi vestis multiplex est, diuersaq; in sacris litteris vsurpatur intelligentia. Peccata vestimēta sunt, de quibus Psalmista dicit.
B Psal.108. *Fiat ei sicut vestimentum, quo operitur;* quibus quoniam Christus per humanæ carnis assumptionem se accinxisse visus, sicut loquitur Apostolus, dum in similitudinem carnis peccati apparuit, hinc est quod de eo Zacharias vaticinatus sit.
Zac.3. *Et Iesus erat indutus vestimentis sordidis, Dixitq; angelus ad eos, qui stabant coram se, dicens: Auferte vestimenta sordida ab eo; dixit ad eum: Ecce abstuli iniquitatem tuam.* Gloria
Is.63. quoq; vestis eius dicitur, de qua in Isaia: *Iste formosus in stola sua gradiens in multitudine fortitudinis suæ.* Et in Euangelio. *Et ecce vestimenta eius facta sunt alba sicut nix.* de quibus
Matt.7. item Psalmista. *Confessionem & decorē induisti,*
C *amictus lumine sicut vestimento.* Caro itē mortalitatis ab eo assumpta, vestis a sublimioribus Potestatibus dicta fuit, vbi obstupescentes di-
Is.63. xerunt. *Quis est iste, qui venit de Edom tinctis vestibus de Bosra?* Deniq; quamuis multas alias Christus habeat vestes, Baptismi tamē Sacramentum potissima inter cæteras est, & de hac loquitur nunc Hieronymus ex Apostoli
Gal.3. sententia dicentis: *Quicunq; in Christo baptizati estis, Christum induistis.*

5 *nunc Barbaro Syriæ limite teneor.* Syria Asiæ regio temperata, quòd nec frigore nimio rigeat, nec calore torreatur, cùm in medio Orbis constituta sit, ab Oriente fluuio Eufrate,
D ab Occidente nostro mari, & Aegypto concluditur, a Septentrione respicit Ciliciam, & partem Cappadociæ, a Meridie Arabiā. Huius insigniores Ciuitates a Ptolemæo libro quinto referuntur, Laodicea, Hierapolis, Antiochia, Apamæa, Palmira, Heliopolis, Ptolemaida, Sydon, Tyrus, Beritus, Bötris, Tripolis, Seleucia, Cæsarea, & Damascus: Montes clari, Carmelus, Casius, Libanus. Fluuij, Eufrates, Crisoras, Singas. Regiones, Phœnicia, Palestina, Iudæa, Idumæa, Comagena, Samaria, & Syria Cœle. Non desunt, qui quadripartitā faciant diuisionē, in Syrios, Assyrios, Leucosyros, & Cœlesirios. Plinius quoq; Mesopotamiam, & Babyloniam Syriæ attribuit, totiusq; Syriæ E partem facit Assyriam. Solitudinis huius itaq; situm Hieronymus describens, in extremis ijs regionis Palestinæ finibus fuisse, qui Arabiæ copulantur, quam & Saraceni incolunt (est enim eiusmodi regio media inter Palestinam, & Aegyptum) testatur dicens [Nunc Barbaro Syriæ limite teneor:] quod verò per Barbaros Saracenos intelligat, passim ex eiusdem testimonijs, quibus hanc ipsam solitudinem scriptis prosequitur, constat, idq; ex Epistola sexta, in qua scribit: Io ea parte eremi commoranti, quę iuxta Syriam Saracenis iungitur.] Item ex Epistola quadragesima tertia ibi: Nam postquā F
Sancto Euagrio transmittente in ea ad me eremi parte, delatæ sunt, quæ inter Syros, ac Saracenos vastum limitem ducit.] Item ex Epistola quinquagesimaseptima ad Damasū, quia pro meis facinoribus ad eam solitudinem commigraui, quæ Syriam iuncto Barbariæ fine disterminat.] Barbarorum verò nomine Saracenos Hieronymus intelligit, propter illis ingenitam immanitatem. Vagi enim sunt, incertas habēt sedes, incursationibus vacant, Luciferi cultui, seu Veneris diditi, & Camelorum lacte, & carnibus viuunt. Falso a Sara sibi nomen imposuerunt, quod scilicet de libera viderentur generati: sed tenera ab Agar, & Ismaele exorti sunt. Appellantur alio nomine G
Agareni, & Ismaelitæ.

6 *Et ne putes alterius hanc de me fuisse sententiam.* Damaso Pontifici cùm præsentem Hieronymus scripsit Epistolam, se adhuc fuisse incognitum hoc loco declarat. Enimuero non aliorum sententia, hoc est, propter scelus aliquod admissum, sed ex propria animi voluntate ad antea actæ vitæ peccata deflenda se eandem delegisse solitudinem testatur. Quod etiam superiori Epistola ad eundem alijs pręsignauerat verbis, videlicet. Quia pro meis facinoribus ad eam solitudinē commigraui.] Ex quibus facili coniectura assequimur, enor- H
miter olim delinquentes a iudicibus Ecclesiasticis pro digna satisfactione ad solitudines eremosq; aliquando relegatos, e quorum numero ne præfatus Pontifex Hieronymum suspicaretur, ab eodem hæc addita sunt.

7 *Quid mererer, ipse constitui.* Et iudex videlicet, & reus.

8 *Verùm vt ait Gentilis Poeta: Cælum non animum mutat, qui trans mare currit?* Horatij carmen in illos relatū, qui dum ad felicitatem longinqua regionum aut maris nauigatione vel commigratione contendunt, non inueniūt, quòd eundē, quo semper cruciantur

A animum sustineant. Aptat autem illud sibi Hieronymus; non quod in remotissimarum a consortio hominum regionum peregrinatione animum proprium, aut non potuerit, aut noluerit immutare: Sed quia humani generis hostis, qui eū a tergo secutus est, idem semper sit, nec vnquam mutetur, viuere illum non finēs in pace.

9 Ita me incessabilis inimicus post tergum secutus est, vt maiora in solitudine bella nunc patiar. Eth.9. Ethnici quoq; solitudinis difficultates optimè perspectas habuere. Vnde Peripateticorum princeps: Solitaria (inquit) difficilis est vita. Et Seneca. Omnia nobis mala solitudinē persuadere testatur. B Hinc Antonium Hilarionem, quàmpluresq; Sanctissimos alios Patres, Mat.4.5. & ante eos omnes, Christum in deserto vrgentissimis Satanas adorsus est congressibus. Nō immerito itaq; propria doctus experientia Hieronymus, vt sub maioribus periculis atq; congressibus, feliciora quoq; Monachis suis prælia- Epist.4. tibus in solitudine tropħęa contingerent: De ludo (inquit) monasteriorum huiuscemodi volumus egredi milites, quos eremi dura rudimenta non terreant, qui spem suæ conuersationis multo tempore dederint; qui omniū fuerint minimi, vt primi omnium fierent: quos nec esuries aliquando, nec saturitas superauit: C qui paupertate lętentur: quorum habitus, sermo, vultus, incessus, doctrina virtutum est.

10 Hinc enim præsidijs fulta mundi Arriana rabies fremit. Inter cætera, quæ multis sibilans capitibus Arriana hæresis venena diffudit, Filium in Trinitate, non consubstantialem, sed similem esse Patri ausa est contendere. Creaturam consequenter dixit, Deūq; omnino negauit. Cœpit hæc ab Arrio Episcopo, Hieronymi ætate in Alexandrina Vrbe, parua quidem a principio scintilla, sed mox intantum aucta, vt totum Orbem incenderet. Damnata protinus hæc in Concilio Nicæno fuit, quo tempore, tum Alexandrina (quæ tale D monstrum genuerat) tum Vniuersalis Christi Ecclesia tenacius Catholicam fidem amplexata est: Vnde deinceps pax, & tranquillitas in toto orbe consecuta. Hieronymi verò ætate ideo, fremuisse Antiochiæ scribitur, quia quò in occidente vltrà mutire non audebat, eò acriori impetu in Oriente, Antiochiæq; præsertim ad extremam cunctorum ibi fideliū perniciem incumbebat.

11 Hinc in tres partes scissa Ecclesia. Idem Ep.57. superiori Epistola: Quoniam vetusto Oriens inter se populorum furore collisus, indiscissā Domini tunicam, & desuper contextam, minutatim per frusta discerpit.] Scinditur Ecclesia quando, vel falsis dogmatibus ab vnanimi & mutuo cōsensu credentes distrahuntur. E Vel, vt idem Hieronymus scribit, cum ab hæreticis vnum, & alterum testimonium scripturarum, de proprijs carpitur locis, hisq;, quibus aptari nequit adiungitur. In Ezec. 16. Ad hosce & supradictum est: *Va his, qui consuunt ceruicalia sub omni cubito manus, & faciunt operimenta super caput vniuersa ætatis*, quod Dominus fieri prohibens loquitur in Euangelio. Ezech.13 *Nemo consuit commissuram panni rudis in veteri vestimento, alioquin tollit de plenitudine eius, & peior scissura fiet.* Matt.9. Tales sunt, omnes hæretici, qui testimonium in suo loco alteri sensui congruens, alteri nituntur assuere, cùm Dominica tunica desuper texta per totum scindi omnino non F possit, sed texta Spiritu sancto nullam recipiat scissionem. Vel tertiò scinditur Ecclesia propter schismata. Inter hæresim vero, & schisma hoc esse discrimen arbitramur: quod hæresis peruersum dogma habeat: schisma verò, tametsi nullam sibi confringat hæresim, vt rectè ab Ecclesia propter illud rescissus quispiam credatur, propter Episcopalem tamen dissensionem illud pariter ab Ecclesia credentes separat. Et de his scissuris Apostolus ad Corinthios scribens. Primùm quidē (inquit, 1.Cor.11 cōuenientibus vobis in vnum audio scissuras esse inter vos, & ex parte credo: nam oportet, & hæreses esse.] Omnibus igitur hisce modis G Antiochena, tum propter Arrianam hæresim, tum propter schismata dilacerata, in tres partes abrupta erat Ecclesia. Tres verò partes sigillatim asseruntur, propter vtrq; tres simul Episcopos eodem ibi tempore consedentes. Paulinum nimirum, Vitalem, atq; Meletium; quorum vterq; propria factione (vt scribit Socrates) gloriabatur. Lib.5.c.5 Protractum autem schisma huiusmodi, non inter eos tantùm, sed successores quoq;, nimirum Euagrium, Flauianum & alios ad octoginta quinq; annos (ad Alexandrum videlicet Episcopum) tradit Theodoretus. Lib.5.c.5

12 Ad se rapere me festinat. Paulatim eruditionis Hieronymi, ac sanctitatis fama e latebris illis vulgati iam cœperat, & ideo vnaqueq; illarum factionum, vt in propriam, H sinè schismatis, siuè Arrianæ perfidiæ illum traheret, neruos adhibebat. De hoc fusius paulò infra.

13 Monachorum circa manentium antiqua in me surgit authoritas. Non illorum vtiq; Monachorum existimes, de quibus supra relatum est, sed diuersorū omnino. Hypocritarum nimirum quorundam Monastieæ vitæ normam simulantium; qui cùm in Hieronymum oculos omnium conuerti cernerent, ipsumq;

A sumq; præ cæteris ab vna quaq; dictarum partium, non tam minis terreri, quam blanditijs etiam interdum allici obseruarent, infenso animo id ferentes ipsum carpere, & in illum calumnias struere, quibus e solitudine exturbatent, cœperunt. Monachorum autem antiquam auctoritatem illam esse arbitror, de qua Epist. 22. idem Hieronymus ad Eustochium. Prima apud eos consideratio est obedire maioribus, & quidquid iusserint facere. Pseudo Monachi ergo isti auctoritatem illam, quæ in veros Monachos Sanctissimosq; Patres ex antiqua institutione deuenit, sibi insolenter arrogantes, indiscretissimis iussionibus, atq; præ- B ceptis in Hieronymum, vti nouellum adhuc eremi cultorem adhibuisse, par est credere. De hac nunc eundem conqueri, ego arbitror. Vel dicatur ideo eorundem in Hieronymum insurrexisse auctoritatem, quòd trium hypostaseon confessioni vnà cum ipsis non subscriberet, quemadmodum, & paulò post subdetur.

14 *Ego interim clamito.* Docet exemplo suo Hieronymus quomodo in Ecclesiæ atq; fidei præssuris agere nos debeamus: ne videlicet in angulis tunc de fide mussitemus, sed coram omnibus clara voce clamemus. Sic, & C Sapientia in plateis clamitat. Et Christus in Euangelio præcipit. *Quæcunq; in tenebris au-* Matt. 10. *distis, prædicate super tecta.*

15 *Si quis cathedræ Petri iungitur meus est.* Vides quomodo in Ecclesia Dei vnica tantū cathedra sit, a qua certa fides, vera sapiētia, omnisq; veritas promanat, & super quam Spiritus sanctus, qui mentiri non potest, omnē doceat veritatem. Qui ergo huic non iungitur extra Ecclesiam est: consequenter, nec fidem habet, nec veritatem intelligit; nec Deo placere, aut salutem consequi valet. Magistra omnium fidelium hæc est, quæ errare nullatenus potest, cum fundamentum habeat Christum, doctorem Spiritum sanctum. Tantam omnium ha- D bet sapientiam, vt illius iudicio cuncta subijciantur: Cumq; omnis homo mendax sit, ipsa sola in terris stat, quæ falli, aut fallere nequit. Illius insuper decreta, & sententiæ (quibus ab omnibus irrefragabiliter præstatur assensus) perpetuæ in cœlo etiam firmitatis robur obtinent. Deniq; eiusdem facta, vel consuetudines Sanctarum instar auctoritatē habent scripturarum. Huic ergo tam sublimi, tamq; eminenti cathedrę, cuius fastigium in cœlos vsq; eleuatur, addictus Hieronymus, ab ea sola fidem, & veritatem edoceri vult: Suosq; eos tantummodo vocat, qui se pariter illi fatentur hærere.

16 *Meletius, Vitalis, atq; Paulinus tibi hære-* E *re se dicunt.* Tria hæc, illorum nomina, qui simul eodemq; tempore Antiochenæ sibi Ecclesiæ præsulatum vindicarunt. De eisdem Epistola superiori: Non noui Vitalem: Meletium respuo: Paulinum ignoro.] Quod autem Meletium reijciat, maiori eum infamia laborasse datur intelligi. At quoniam de tribus istis non satis scriptores, Victoriusq; præsertim (qui Paulinum impollutæ fidei virum in Vita Hieronymi existimat, mox in Scholijs Arrianum affirmat) inter se conueniunt, paucula pro loci huius explanatione nunc placet adijcere. In schol. Ep. 57.

De Schismate Antiocheno.

F Meletius igitur primum ab Acatianis, & Eudoxianis, Arrianorum deterrimis à Sebaste Armeniæ, quod illis conniuisset (teste Socrate) in sedem Beroensem, inde Christi anno trecentesimo sexagesimo in Antiochenam translatus, cum ex hac posteriore assiduis populi dissensionibus fuisset eiectus, ab Eustathianis Euozius Arrianus in eius locum subrogatur; Cumq; Ecclesiæ eiusdem, pariter, & totius Orientis res fluctuare cœpissent, Athanasiusq; propterea Religionis atq; fidei zelo inflammatus Synodum Alexandriæ Catholicis Coepiscopis indixisset, eo ipso tempore a Christo videlicet trecentesimo sexagesimo secundo Lucifer Caralitanus Episcopus Antiochiam profectus Catholicorum assensu, Paulinum Vrbis eiusdem Episcopum delegit. G Testatur hoc idem Rufinus dicens. Lucifer autem cum exhortaretur ab Eusebio (quia vterq; in partibus vicinis Aegypto fuerat relegatus) vt ad videndum Athanasium pergeret, communiq; tractatu cum his, qui superfuerant Sacerdotibus de statu Ecclesię decernerent, præsentiam sui abnegans, legatum pro se diaconum suum mittit, atq; ipse Lucifer intento animo Antiochiam pergit: ibiq; dissidentibus adhuc partibus, sed in vnum tamen reuocari posse sperantibus, si sibi talis Episcopus eligeretur, erga quem non vna plebs, sed H vtraq; gauderet: præproperus Catholicū quidem, & Sanctum virum, ac per omnia dignum Sacerdotio Paulinum Episcopum collocauit; sed in quem tamen acquiescere plebs vtraq; non posset.] Hæc Rufinus. Igitur in Alexandrina Synodo Paulini eo tempore electio proposita, & a Sanctis illis Patribus approbata, confirmataq; fuit. Constat ex Synodali ad Antiochenos Epistola ibi: Omnes igitur, qui nobiscum pacificè agere volunt, inprimis autem illos, qui in veteris Ecclesiæ communione fuerunt, deinde qui ab Arrianis redierunt, allicite ad vos, eosq; vt patres assumite, & vt magistri,

Soc. lib. 2. cap. 54.

Ruf. lib. 1 cap. 57.

A gistri, tutores accipite, coaptantes vos interim
dilecto nostro Paulino, ac eius socijs: nihilq;
amplius ab illis exigatis, quàm, vt execrentur
Arrianorum hæresim. Verùm cùm
hæc ipsa Synodus a Romano quoq; Pontifice
comprobata paulò post esset, in eaq; decretū
Concilij Nicæni, De lapsis ad Ecclesiam reuertentibus,
recipiendis in ijsdem honorum atq;
dignitatum gradibus, quibus antea condecorati
fuissent, instaurationem accepisset, Meletius,
& ipse tunc omnem Arrianam impietatem
detestat⁹, Antiochiam reuertitur: vbi pro
fide Catholica egregijs testimonijs exhibitis,
a multis vti verus legitimusq; Episcopus te-
B ceptus est, contraq; Paulinum in suburbijs.
Synaxim agere consueuit. Schismate isto pendente,
quamquam Meletius vir omnino Catholicus
multis innotesceret, & multas deinceps
calamitates atq; exilia pro fidei defensione
sustinuerit; Ecclesia tamen Romana eiusdem
electionem ratam nequaquam habuit,
quia re vera ab exordio irrita prorsus fuit, tanquam
nimirum ab Arrianis promanata, & in
Arrianam personam pronuntiata. Nec decretum
De lapsis recipiendis, ad Episcopalem
illi cathedram obtinendam, vel recuperandam
suffragari aliquando potuit, qui eiusdem nequaquam
legitimus confessor adfuit. Additur:
C in Concilio ipso Nicæno hoc ipsum fuisse manifestius
explicatum: dum in lapsis præsertim
Episcopis tunc decretum einsmodi vim habere
sancitum est, quotiescunq; eorundem sedes
alijs Catholicis uiris non fuissent delegatæ.
Hæc omnia Baronius Tomo quarto Annaliū
sub Christi anno trecentesimo sexagesimo secundo,
Liberij vndecimo longiori narratione
prosequitur. Anno sequenti, Christi videlicet
trecentesimo sexagesimo tertio, dum in eodē
Schismate Catholici adhuc persisterent, Vitalis
quoq; ab Apollinaristis hæreticis electio
Soz. lib. 6 Cap. 37. contigit. Quis verò, qualisq; Vitalis hic esset,
accipe ex Sozomeno: Erat (inquit) hic Pres-
D byter Antiochenus Nicęnæ fidei assertor, &
propugnator sub Meletio constitutus: Vir fasiè;
si quis alius ob piam viuendi rationem, &
mores spectatos perillustris: studio etiam erga
eos profuit singulari, ac propterea a populo
summa veneratione dignatus, qui ob indignationem
quandam aduersus Flauianum compræsbyterum,
quod se contemptui haberi videret,
Epiph. hęres. 77. adhæsit Apollinarij. Adde, & Epiphanium,
cuius verba sunt. Inter quos Vitalis
Episcopus fuit (hunc enim Apollinatistæ Antiochiæ
sibi delegerant in Episcopum) pientissimus
olim vir, vitæ statu, & conuersatione.
Satis igitur ex prædictis constat, qui nam tres
hi fuerint, de quibus nunc loquitur Hieronymus
Meletius, Vitalis, atq; Paulinus. Mele- E
tium Sancti Patres, Ioannes Chrysostomus in
oratione habita in eius die natali: Sanctus Basilius
ad Terentium: S. Gregorius Nazianzenus,
& alij summis laudibus extulerunt. A
Græcis inter Sanctos habetur, & a Latinis eius
memoria quotannis ex Martyrologio Romano
recolitur. Paulinum in Episcopali munere
a Damaso quoq; fuisse firmatum habetur ex
pręallegata Basilij Epistola ad Terentium,
Eundemq; nunquam, vel tenui pollutæ fidei
suspicione laborasse, quin potius magna laude
inter tot tantaq; illorum temporum discrimina
fidei puritatē custodisse atq; propugnasse
testatur Baronius ex Hieronymo loco supra F
citato. Arrianorum deniq; & Eunomianorū
tempore, Athanasium, & Paulinum tantùm
in Oriente mansisse Catholicos idem Hieronymus
Epistola sexagesima prima scribit.
Hæc de Schismate.

17 *Possem credere, si hoc vnus assereret.*
Quia haud fieri poterat, vnius eiusdemq; Vrbis,
tres vnà, eodemq; tempore Episcopos legitimos
esse pastores (monstrum enim omnino
haberetur, tria vni inesse capita corpori)
credi consequenter non poterat, eos omnes
Romano simul Pontifici communicare. Et
quidem si eorum vnus id tantùm affirmasset,
vtiq; illi præstari assensus potuisset: Cæterùm G
in absurdissimo Petri cathedrę vnà omnes iunctos,
refugit ab animo. Vel dicamus, ad prædictorū
Schismaticorum fidem (quod textui
magis conuenire videtur) hoc nunc loco Hieronymum
alludere. Quandoquidem Vitalem
Apollinaris hęresi adhæsisse, iam supra relatum
est: Hæresis verò Apollinaris capite quarto
æquè explicata est. Meletij fides a multis hactenus
ob necessitudinem, quam cùm Arrianis
antea habuerat, suspecta erat, cum præsertim
de reconciliatione cum Romana Ecclesia habita,
necdum omnibus satis constaret. Paulinus
deniq; quamuis ab omnibus Catholicus,
& impollutus haberetur, quia tamen a Vitali H
Sabellianæ hæresis macula respersus vbiq; terratum
indicabatur (quod & alijs Sanctissimis,
& Orthodoxis Patribus accidit) coram Athanasio,
& ipse propriam agere causam, seq; purgare,
vti scribit Ephiphanius, compulsus fuit.
Igitur cùm in contrarijs fidei dogmatibus eos
omnes cum Ecclesia Romana sentire haud fieri
posset, meritò subiungitur.

18 *Nunc autem, aut duo mentiuntur, aut omnes.*
Hoc ideo verum, quoniam, siue de schismate,
siue de fidei communione, siue de vtroq;
agatur (cum schismata nulla recipiat Ecclesia)
perspicuum est, aut vnum tantùm e pluribus
Episcopis, & vnum tantùm dogma in diuersi-

tate

A ſitate opinantium Eccleſiā recepiſſe aut nullū.
19 Idcirco obteſtor Beatitudinem tuam per Crucem Domini, Meritò in eiuſmodi rerum aſperitatibus, anguſtijſq; temporum Chriſti Crux proditur, quia certus de hoſtibus triū-phus, inſigneq; tropheum eſt. lignū preterea, quod in amaritudinis aquis proiectum, dulces illico eas reddit. Cæterū in cultu crucis,
Epiſt.12. quam pius fuerit Hieronymus, Florum exemplaria, capite decimonono, quę nuper edidim⁹. ſatis probare poſſunt. Eandem ad omnē actū, contraq; omnes Satanæ congreſſus adhibuit, protulit, inuocauit. Et quoniā ſuper hoc præclariſſimum ab eo patratum facinus alius re-
B ferendi locus non dabitur, nunc breuiter illud exponam: ex quo, cùr etiam ad eiuſdem imaginē pingi vt plurimum in fruſta comminutū ſimulachrū ſoleat, ratio perſpecta habebitur. Litteris mandatum eſt, eundem Sanctiſſimum virum, cùm totus interdum in ſacrorum veneratione locorū, in eiuſq; potiſſimū, qui Caluariæ mons dicitur, in quo & Saluator pro ſalute mundi cruci affigi voluit, foret, vidiſſetq; ibi a Gentibus ad Crucis memoriam abolendā idoli ſimulachrum erectum, tanto mox zelo exarſiſſe, quòd in illud protinus inuectus fuerit, idipſum præcipitauerit, pariterq; contriuerit. De hac ipſa hiſtoria apud Cornelium Schultin-
C gium, in præcedentibus ad Hieronymianam Cōfeſſionem teſtimonium eiuſmodi habetur. Quantopere idolatriā execratus fuerit B. Hieronymus, non modo Commentaria in Prophetas, qui in idola inuehuntur acerrimè, ſed & hiſtoria eius, ac publica pictura clariſſime demonſtrat. Cùm enim loco Crucis ſtatuam quandam Gentilem coli vidiſſet, accenſus ſingulari Dei zelo eam deiecit, ac mutilauit. Vnde hi extant verſus:

Cùm ſacrum hoc offers cōtriti Hieronyme cordis,
Cumq; hanc ſacrilegam comminuis ſtatuam:
Propterea Domino placet vtraq; victima, q̄ ſpes
Virginis in nati ſit tua fixa cruce.

D Hæc ipſe.
20 Vt mihi litteris tuis, apud quem in Syria debeam communicare, ſignifices. Ne in errorē aliquando labamur, ad eam in ambiguis fidei monemur Cathedram accedere, a qua omniū quęſtionū oracula pendent. Nec enim ſchiſmaticorū quēpiā prius agnoſcit Hieronymus, quā a Romano Pontifice, cui cōmunicare debeat, edoceretur. Eidē verò Pontificē (quāuis litteræ nō extēt) reſpōdiſſe, illud apertè declarat, quòd poſtea Paulini communione & fruitus ſit, & ad Preſbyterium ſe ab eo promoueri conſenſerit. Accedit & Baſilij ad præfatum Terentium teſtimonium, nimirum: Super iſtam autem famā iterum apprehendit nos auditus, quod & fra-
tres, qui cū Paulino conſtituti ſunt colloquun- E
tur aliqua Rectitudini tuæ de ea, quæ nobiſcū eſt vnitione. Nos autem dico partis hominis Dei Meletij Epiſcopi. Quos audio & litteras (has ſcilicet ad Hieronymū de quib⁹ ſermo eſt) nunc Occidentales alium circumferre, præcipientes eos alium habere Epiſcopum Antiochenæ Eccleſiæ, reijcientes admirabilem Epiſcopum verè Dei Eccleſiæ Meletium.]
21 De ijs etiā perſecutionibus Marco Presbytero Celedenſi in quadā Epiſtola ſic proſequitur. Preſbytero Chalcidēſi, vt habet vetus exēplar, non Celedenſi legendum eſt; degebat enim ipſe Marcus in Syriæ ſolitudine Chalcidenſe, cū
ſequentes illi Hieronymus expoſuit quærimonias. Epiſtola vero ſeptuageſima ſeptima in ordine Tomo ſecundo habetur. F
22 Verſu cogor clamare vulgato. Ex Virgilio Aeneidos primo carmina accepta: Adoleſcens quippe diuinis antequā cæderetur verberibus illius ſtudio, ac cæterorum Gentiliū fuiſſe quàm par erat oblectatum ex ipſius ſcriptis paſſim conſtat. Scripſit verò hanc ipſam Epiſtolā, ſub incolatus ſui in eremo exordio, quo itidem tempore binas iā ſuperius citatas Damaſo Pontifici dedit Epiſtolas 57. & 58. Non ab re autem, vel a propoſito tātulum hoc loco deflectit, quandoquidem tanta venuſtate
ſibi carmina iſta commodanit, vt ea ad vitæ ſuæ miſerrimum ſtatum diligētiſſimè explicādū cōpoſuiſſe magis, quā vſurpaſſe videatur. G
23 Quod genus hoc hominum? Ad Arrianа hæreſi pollutos, hominum omnium genus teterrimum alludit.
24 Quaue hunc tam barbara morem. Certè hæc Syriæ ſolitudo (vt dictum eſt) Syros a Barbaris diſterminabat, & tamen cùm nihil prorſus ſimile ab eiſdem Barbaris Hieronymo obtigiſſet, iure optimo omni inhumanitatis genere Arrianos, Barbaros ipſos ſuperaſſe dicendum eſt.
25 Permittit patria? hoſpitio prohibemur
arena. Et quis Syriæ ſolitudines vaſtiſſimas H
fuiſſe, nihilq; in illis præter arenas, & ſerpentium copiam viguiſſe ignorat? Monachorum verò numeroſiſſimi has ideo greges impleuerant, vt ab omni humanæ conuerſationis molimine ſecuriores forent.
26 Bella cient, primaq; vetant conſiſtere terra. De concitatis in eundem certaminibus omnibus, atq; poſitis inſidijs, vt a ſolitudine expellerent, ſigillatim inferius.
27 Quæ idcirco de Gentili poeta ſumpſimus. Proh nos miſeros, cū ad Gentiliū exempla, cōtumeliæ nobis loco relicta non reſcipiſcimus: Sic & Chriſtus Scribarum, Phariſæorumq; incredulitatē coercēs, dixit: Regina Auſtri exur-

A get in iudicio cũ generatione ista, & condẽnabit eã, quia venit a finibus terræ audire ſapientiã Salomonis: Et ecce pluſquã Salomon hic.

28 Vt qui pacem Christi non ſeruat, pacem ſaltem diſcat ab Ethnico. Pax autem ideo Christi dicitur, quia ipſe eſt, de quo Iſaiæ ſexto ſcribitur: Et vocabitur nomen eius, Admirabilis, Conſiliarius, Deus fortis. Pater futuri ſæculi, Princeps pacis. Eam ſiquidem ipſemet naſcens e cœlo detulit, Cantantibus tũc
Luc. 2. Angelis: Gloria in altiſſimis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis. Nobis item ſæpius annuntiauit, cùm dixit. Pax vobis: Nobis. Denique donauit, cùm ait: Pacem meam do
Ioan. 14. vobis, Pacem relinquo vobis.
Ioan. 14. *29 Hæreticus vocor.* Hæreticorum hoc pro
B prium, vt Sanctos viros, Catholicosq; Patres, quorum & præſentiam & doctrinam pertimeſcebant hæreſis infamia notarent: dum namq; ſic ab hæreticis Sancti viri probro affecti, vt ab iniuſtis ſibi maculis purgarent pro viribus contendebãt, tũc ipſi magis magiſq; tripudiabãt. Perinde S. Baſilius hæreſis accuſatus eſt, atq; Apollinariſta inſimulatus. Perinde S. Cyrillus Epiſcopus Alexãdrinus nunc Apollinariſta, nunc Sabellianus diffamatus. Certè & ipſum Summum Pontificem, Damaſum nomine, æ
Epiſt. 57 quali fuiſſe contumelia maculatum tradit idẽ Hieronymus ad eundem ſcribens. Et quia
C vocabula non ediſcimus, hæretici iudicamur. Si quis autem hypoſtaſin dicit, alienus a Chriſto eſt. Et ſub hac confeſſione vobiſcum pariter cauterio vnionis inurimur.] Denique hæreticis omnibus proprio eorum nomine Orthodoxos ſugillare familiariſſimũ eſſe in Hieremiæ Cõmentarijs idẽ teſtatur Hieronymus. Vnde, inquit, & prudentiores putantur filij tenebratũ filijs lucis in generatione hac, nobiſq; agentibus patienter, & expectãtibus miſerorũ ſalutem, præueniunt hæretici, & nos ſuo appellant nomine ducentes cęcos cœci in foueam.

30 Homouſion prædicans Trinitatem. Id eſt
D vnius, eiuſdemq; ſubſtantiæ. Talis verò Hieronymi confeſſio, tanquam hæretica ab Arrianis calumniabatur, quia ipſimet conſubſtãtialitatem in Trinitate negantes, non tres Perſonas, ſed tres ſubſtantias affirmabant.

31 Sabelliana impietatis arguor, tres ſubſiſtentes, veras, integras, perfectaſq; Perſonas indefeſſa voce pronuntians. Hoc profecto, quoniam vicecię ſa Sabellius, non tres ſubſtantias, ſed Perſonas in ea ipſa Trinitate accipiebat: At quamuis Sabellius Perſonarum nomina ad Trinitatem accommodaret, eius tamen aſſertio, tanquam hæretica in Alexandrina Synodo primùm damnata fuit, quoniam Perſonas inter ſe non realiter diſtinctas, ſeu vt Sãcti Patres dicere conſueuerunt, non ſubſiſtentes, E
veras, integras, & perfectas, ſed nominibus tãtùm diſtingui, ita vt Deus, ſecundùm quod vellet, modo vel Pater, vel Filius, vel Spiritus ſanctus eſſet, prædicabat.

32 Si hoc ab Arrianis meritò. Quaſi dicat: Vtinam mihi hæc poſterior ab Arrianis calumnia strueretur: quandoquidẽm, cùm Catholicis omnibus, & infenſiſſimos eos eſſe, & in Concilijs pariter damnatos conſtet, mihi vti Catholico id meritò accidere arbitrarer: At quoniam id crimen mihi ab his, qui Catholicorum nomine gloriantur obijcitur, hic animi mei dolor eſt, hæc cordis acerbitas. Vnde & ſequitur. F

33 Si ab Orthodoxis, qui huiuſmodi arguũt, fidem, Orthodoxi eſſe deſierunt. Et reuera ità eſt, quòd qui trium Perſonarum ſubſiſtentium confeſſionem in Trinitate nunc reprehenderet, illico Orthodoxi nomen amitteret. Ea tamen tempeſtate, qua Hieronymus hæc ſcripſit, haud ita fuit. Quandoquidem Perſonæ nomen in Trinitate a quamplurimis non accipiebatur, & tamen eos Catholicos fuiſſe ex mndo dicendis ſatis, ſuperq; patebit.

De Hypoſtaſis, ac Perſonæ nominum acceptione apud Græcos, Latinoſq; veteres Patres.

G Maxima Hieronymi ętate inter Orientalem, & Occidentalem Eccleſias ſuper hæc duo nomina, hypoſtaſis, videlicet, & Perſona controuerſia fuit, dum Græci ipſi Perſonę nomen, Latini verò hypoſtaſis vocabulum omnino refugerent. Hac reor ex cauſa a Perſonæ nomine Orientales abhorrebant, quòd Perſonæ vocabulum per ſe ſine aliquo adiuncto acceptum, nullam realem diſtinctionem ponere arbitrarentur: Vnde & Sabellius, qui nullam niſi nominum tantùm diſtinctionem in Trinitate (vt dictum eſt) admittebat, ſed omnino confundebant, Perſonæ nomen accipiebat. H
Latini verò e contra ab hypoſtaſis nomine recedebant, quod eiuſmodi nomen ex vetuſtiſſimo apud eos vſu, ſubſtantiæ iam ſenſum obtinuiſſet. Teſtatur id Auguſtinus libro Lib. 5. c. 8. & 9.
de Trinitate dum dicere vnam Vſiam, & tres hypoſtaſes, nil aliud eſſe, quàm vnam eſſentiam, & tres affirmare ſubſtantias ſcribit. Idem ex ipſo Hieronymo Epiſtola quinquageſima ibi. Tota ſæcularium litterarum ſcola nil aliud hypoſtaſin, niſi Vſiam nouit. Et quis ore ſacrilego tres ſubſtãtias prędicabit?] Verùm in vrgentiſſima diſceptatione hac, pro Vſiæ, & hypoſtaſis germana interpretatione afferenda, Baſilius Gregorio Nyſſeno fratri

cum

A cùm de differentia vtriusq; Epistolam maxima eruditione refertam dedisset, multisq; in ea, Vsiam significare essentiam, seu substantiam in genere: hypostasin verò substantiã in aliquo subiecto, seu potius subsistentiã argumentis comprobasset, Confessionem eiusmodi sic explicatã, vti Catholicã Damasus Pontifex, teste Flauiano apud Nicephorum recepit. Quo tempore Sanctus quoq; Athanasius in Oriente Personæ nomen, nil aliud significare, quàm quod hypostasis rationibus validissimis ostendens, dissidium omne tãdem composuit. Et ita nominum eiusmodi mutua communicatione facta, Græci a Latinis Personæ nomen,
B a Grȩcis verò Latini hypostasis pariter receperunt. Breuiter hæc omnia Gregorij Nazianzeni testimonium explicat, quod in tantæ rei memoriam placuit afferre: (Orat. in Laud. Athanasij.) Cum essentia (inquit) vna, & tres hypostases a nobis piè diceretur, quòd alterum diuinitatis naturam, alterum personatum trium proprietates declaret, ac simili quidem modo apud Romanos intelligeretur: Cæterùm ob Linguæ illius angustiã, verborumq; inopiam hypostasim ab essentia distinguere non possent, eamq; ob causam in illius locum Personatum adiunxissent nomen, ne tres substantias admittere viderẽtur. Quid tandem contigit, res profectò ridicula, vel po-
C tius miseranda. Diuersæ fidei speciem leuis illa circa vocis sonum contentio. Hinc deinde alij Sabellij errori adstipulari visi sunt, quòd tres Personas dicerent, alij impietatem amplecti visi sunt Arrij, quod reiectis Personis, tres hypostases nominarent, quorum vtrumq; pertinax contendendi studium effinxerat. Quid postea? Cùm parua quædam (vt in contentione fieri solet) molestiæ causa semper accederet: eò tandem res adducta est, vt periculũ esset, ne Orbis terrarum fines vna cum syllabis a se inuicem distraherentur, & abrumperentur: Vtraq, parte (de Athanasio intelligens) leniter, & humaniter accersita, verborumq; sententia diligenter, & accuratè per-
D pensa, postquam concordes reperit, nec quantum ad doctrinam quidquam inter se dissidentes: ita negotium transegit, vt nominum vsum ipsis concedens, rebus eos constringeret.] Hȩc Nazianzenus. Ex supradictis igitur habes ipse Lector causam, cur Hieronymus in Trinitate Orientales, Personȩ nomen refugientes, quin potius impugnantes ab Orthodoxis cœpisse deficere scripserit. Quia nimirum hypostasis vocabulum apud Occidentalem Ecclesiam (cui is perpetuò addictissimus fuit) substantiæ significationem ex communi sensu fuerat consecutum. At demum ab eisdem Orientalibus Vsiæ, & hypostasis prȩmissa distinctiõe, simulq;
declaratione, perpetuum deinceps super con- E
trouersia silentium indictum est.

34 *Aut si eis placet, hæreticum me cum Occidente.* Hoc est, cum Romana Ecclesia: non tantùm quippe eiusdem fidei in omnibus confessionem profitebatur, sed nouarum quoq; peregrinarumq; dictionum vsurpationem reijciebar. De sua hac cum Occidente vnione (ap. 57.) alibi scribit: Ego nullum primum nisi Christum sequens Beatitudini tuæ, idest Cathedræ Petri communione consocior, super illam petram edificatam Ecclesiam scio.]

35 *Hæreticum cum Aegypto.* Aegyptus æquè & ipsa, Aegypti nimirum Episcopi, Mo- F
nachi, & Orthodoxi omnes eodem tempore cum hȩc scribebat, haud inæquali a Lucio Episcopo Arriano exaggitabantur insania. Enimuero Catholici ibi omnes, vti hæretici primũ ab Arrianis damnati, mox omni crudelitatis genere exilijs, carceribus, cædibus, cruciati sunt. De his apud Petrum Alexandrinum Episcopum tunc Damaso, Occidentaliq; Ecclesiæ iunctum: Theodoretum libro quarto capit. quinto: Epiphanium, hæresi sexagesima octaua sed præcipuè Rufinum, qui & historiã sequentibus prosequitur, extant testimonia. Inde post fugas (inquit Rufinus) ciuium, & (Ruf. lib. 2 cap. 3. & 4) exilia, post cædes, & tormenta, flammasq;
quibus bella quiescentibus (Lucius scilicet) G
indicit, tria millia simul, aut eos amplius viros per totum eremum secreta, & solitaria habitatione dispersos, oppugnare pariter aggreditur: mittit armatam equitum, & peditum manum: Tribunos, præpositos, & bellorum duces, tamquam aduersus barbatos pugnaturus eligit; Qui cùm venissent nouam belli speciem vident, hostes suos gladio obiectare ceruices, & nihil aliud dicere, nisi: Amice, ad quid (Matt. 26.) venisti? Per id tempus Patres Monachorum vitæ, & antiquitatis meritò Macharius, Isidorus, aliusq; Macharius, atq; Heraclides, & Pãbus Antonij discipuli per Aegyptum, & ma-
ximè in Nitriæ deserti partibus habebantur, H
viri qui consortium vitȩ, & actuum non cum cæteris mortalibus, sed cum supernis Angelis habere credebantur. Quæ præsens vidi loquor, & eorum gesta refero, quorum in passionibus socius esse promerui.] Hæc Rufinus. Quamuis postrema verba ex iactantia addita, (Lib. 1. ap. cap. 1.) atq; ab eodem commentata exclamet Hieronymus. Hoc pariter tempore in ijsdem Syriæ partibus celeberrimos Aegypti Monachos, Iulianum, Aphraatem, Auitum, Marcianum, (Theod. lib. 4. c. 26) Abundium, & alios quàmplures, qui eadem ex causa inde recesserant floruisse auctor est Theodoretus. De ipsis scribens ad Damasum Hieronymus loquitur: Hic collegas tuos Aegyp-

tios

A tios confessores sequor, & sub onerarijs nauibus, parua nauicula delitesco.

36 Hoc est, cũ Damaso, Petroq; condemnent. Ad declarationem prædictorum addita.

37 Et infrà. Quotidie exposcor fidem, quasi sine fide renatus sim. Solent in huiusmodi interrogationibus hæretici, qui Apostolorum, & Patrum traditiones, & scripturarum doctrinam soli tenere se iactanr; non studio cognoscendi, vel discendi prosilire, sed in similitudinem Pharisæorum animo, vel calumniandi, vel simplicium fratrum corda decipiendi ab illis fidem exposcere. Nec ijs semel tantùm Orthodoxos fuisse pereunctatos sufficit, atro siquidẽ
B intus veneno exæstuantes contra veritatem, contra fidem continuo motu raptantur: semper de fide loquuntur, quia semper ad contentiones, pugnasq; parati sunt. De illis Apo
2.Tim.3. stolus loquitur. *Sicut enim Iamnes, & Mambres, restiterunt Moysi, sic isti resistunt veritati; homines mente corrupti, reprobi circa fidem.*

38 Confiteor, vt volunt; non placet: Compulsus Hieronymus ad fidei suę Confessionem exhibendam in promptu est: sed mox scriptis edita, non placet, quippe quæ ab eorum falsis dogmatibus toto coelo diuersa. Schedulas eiusmodi confessionum quàm plures aliorum Sanctorum Patrum in Ecclesiæ turbulentijs
C aduersus hæreticam prauitatem olim edidisse, passim ex historijs habetur.

39 Subscribo, non credunt. Hoc est, propria manu eiusmodi confessionis forma signata, contentis atq; in eadem explicatis non credunt. De hac ipsa a se edita subscriptaq; fidei Confessione, paulò infrà ita loquitur. De fide autem, quam dignatus es scribere, Sancto Cyrillo dedi conscriptam fidem, qui sic non credit alienus a Christo est.

40 Vnum tantùm placet, vt hinc recedam. Huc superius ex Virgilio allegata verba spectant: Bella cient, primaq; vetant consistere terra. Quorum enim non valuerunt sustinere
D congressus, eos omnes fuga exilijs, exdibus infectati sunt,

41 Iam iam cedo. Quò verò ex eremi huius abscessu profectus sit, & quæ ei simul acciderint, iam supra capite quarto explicatum est.]

42 Abruperunt partẽ animæ meæ, charissimos fratres meos. Multitudinis charitatis vinculo copulatæ cor vnum, & animam vnam esse in Domino scribitur in Actibus Apostolorum. Iure ergo optimo Hieronymi anima sociorum abscessu distrahitur, quæ antea charitatis glutino copulabatur. Vnde, & alibi legimus: Sit amicus eadem anima: Et Lyricus pro amico deprecans: Serues (inquit) animæ dimidium meæ. Hinc Cato senior: Amantis ani- E
mum in alieno corpore viuere sæpius iactare solebat; Quod hodie quoq; celebratur: Animam illic potius esse vbi amat, quam vbi animat.

43 Ecce discedere cupiunt; imo discedunt: Qui videlicet omnes: suis tractatibus atq; Epistolis solitudinem elegerant.

44 Melius esse dicentes inter feras habitare, quàm cum talibus Christianis. Hæretici quoq; Christianorum appellatione veniunt, quia & ipsi Baptismi Sacramento dudum abluti Christum profitentur, & Euangelium. At super se væ sempiternum habent, quia recesserunt a Deo, & reliquerunt Creatorem suum, qui re- F
demit eos sanguine suo. De quibus & Dominus per Oseam loquitur. *Væ ijs, quoniam* Osc.c.7.
recesserunt a me: vastabuntur quia prænaricati sunt in me. Ego redemi eos, & ipsi loquuti sunt contra me mendacia. Et non clamauerunt ad me in corde suo, sed vlulabant in cubilibus suis.

45 Ad deserta deinde loca sic latus, accinctusq; secessit, vt volasse illum magis crederes, quàm measse. Ex vita Pauli phrasis desumpta: Referebat postea Beatus Antonius, tanta se velocitate, quod reliquum erat viæ eucurrisse, vt instar auis peruolasset.] Et supra in vita Paulæ: De Pelusio Maiomam nauigatione præueniens, tanta velocitate reuersa est, vt G
auem putares] Certè si duobus hisce, intellectu nimirum, & voluntate iusti in coelum vsq; per contemplationem conscendunt, Quid inde absurdi, Hieronymũtoto mentis impetu ad Sanctorum venerationem locorum raptum, volasse magis, quàm migrasse? Duas verò Syriæ solitudines, iam supra distinximus. Hactenus de priori, nunc de posteriori, quæ cum propter situs horrorem, tum ob monstrorum multitudinem adeo inculta, relictaq; fuit, vt omnibus penè esset incognita, tractationem instituit.

46 Qualiter autem se ibi affligendo, noxias etiam in se cogitationes extinxerit: Aptè prauæ H
mentis cogitationes hominem, ni diligentissima cor seruet cautione accedunt, cum ignis sint, qui in Iob ad perditionem vsq; deuorasse refertur. Hæ quippe primum quasi quædam scintillæ humanum corpus inflammant, mox in latissimum excurrentes incendium illud cũ misera anima in vltimam vsq; perniciem pertrahunt. Huius profectò ignis scintillæ voluntaria (vt in textu dicitur) corporis afflictione extinguuntur, cùm pœnitentię opus quodcunq; vt aqua se habeat, de qua per Prophetã sermonem ingerit Dominus: Laua a malitia Hier.4.
cor tuum Hierusalem.

47 Qualiter quoq; visitationẽ Dñi meruerit.

Non

A Non eo quidem sensu, quo cùm peccara
castigat ad emendationem, visitare idem
dicitur: sed ideo a Deo inuisus Hieronymus.
quod noui collatione muneris, gratiæ, &
beneficij auctus sit. Vnde & subditur.

48 Ita vt sæpe Choris interesses Angelicis,
eiusdem Hieronymus ad Eustochium scripta tes-
tatur Epistola. Audi filia, in qua inter alia
sic scribit. Quis incomprehensibilem hoc lo-
co Omnipotentis Dei prouidentiam, qua &
imperscrutabili consilio Vniuersum regit,
cunctaq; ad nostram salutem disponit (etiã
si aliquando secus nobis videatur) non con-
templetur, non colat? Hæreticorum en tur-
B bis vndiq; exaggitatus Hieronymus querelas
iacit: inuitus eremum deserere cogitur: pro-
ficuum sibi loci eiusdem incolatum, infelicẽ
ex eo traiectionem opinatur: Et tamen id to-
tum Dei consilio agitur: Vt eum nimirum
maioribus cumularet: ad gloriosiora dirige-
ret. Sanè non ita facilè indulta omnia, prę-
rogatiuæq; singulares, quibus affectus fuit enu-
merari possunt. At hoc vnum afferre impræ-
sentiarum sat sit. Bellicis quibusdam armis
Dominum, pharetraq; inprimis ac iaculis,
quibus vel suos interdum profundo sopore
demersos excitet, vel tumescentes aduersa-
rios oprimat præditum, indutumq; esse nul-
C lus ex sacris scripturis ignorat: Idcirco enim
& exercituum Dominus dicitur, & de eo-
Is. 49. dem Isaias loquitur: *Possuit me quasi sagitam*
electam, & in pharetra sua abscondit me. At
quænam tela ista sint, undeue colligantur,
non ita forsitan omnes norunt. Dicamus igi-
tur nos, sagittas eiusmodi Sanctos Aposto-
los, Ecclesiæq; Doctores esse, quæ huc atq;
illuc currentes, nunc excitant, nunc confodiũt,
nunc vulnerant, nunc interrimunt. His vul-
Cant. 5. nerata in Canticis sponsa: *Inuenerunt me,* in-
quit, *custodes, qui circumeunt Ciuitatem & vul-*
Psal. 30. *nerauerunt me.* Et Dauid in Psalmo: *Ver-*
satus sum in miseria, cum infigitur mihi spina.
D Regina quoq; Austri, Salomonis sapientia
longè iaculata, præsens non habuit vltra spi-
ritum, cùm plus conspexit, quàm ei fama nar-
rauit. De eisdem iaculis aduersus hæreticos
contortis Regius Psaltes cecinit: *Misit sagi-*
Psal. 17. *tas suas, & dissipauit eos, fulgura multiplica-*
uit, & conturbauit eos. Non aliunde verò ea-
met, quàm ex proprijs creaturis Deus assu-
mit: vt idcirco, non tantùm Ecclesiæ hos-
tes, sed & Dæmones quoq; magis confun- B
dat, obturbet. Sic & Apostolus, inquit:
Infirma mundi elegit, vt fortia queq; confundat. 1. Cor. 1.
Igitur altissimo quidem consilio Hieronymũ
ad hoc idem munus, eminentissimumq; o-
pus idem Deus Optimus Maximus assume-
re volens, non inter sæculi tumultus, non
inter populorum turbas, aut impiorum ho-
minum frequentiam, sed ex his omnibus
paulisper eo subducto, illum sibi complacuit
eligere: Mox tanquam sagittam in phare- Psal. 30.
tra in abscondito faciei sue, a conturbatio-
ne hominum recondens, tanta illum demum
virtute dimisit, vt & illius ictibus multorum
corda transfixerit, & mortis ipsius vasa con- F
fregerit, Vindictam fecerit in nationibus, Psal. 140.
increpationes in populis. De eiusmodi sa-
gittis in Psalmo dicitur. *Sagitta tua acuta* Psal. 44.
potentissimè. Et quidem quæ Hieronymo sa-
gitta potentior, quæ per vniuersum Orbem
rapidissimo cursu volitans, & fulguris impe-
tum, & gladij acutissimi ictum retinuit? ful-
gur sanè extitit, dum extollentem se aduer-
sus Deum Babylonicam turrim funditus euer-
tit. Gladius verò bis acutus, dum ad inti-
mam vsq; præcordiorum diuisionem pene-
trauit. Cæterũ cũ arma hæc antequam a pha-
retra Domini euaginentur prius igne proba-
ri, imo tamquàm carbones accendi perhi-
beantur, iuxta illud: *Sagitta potentis acuta,* E
cum carbonibus desolatorijs. Et: *Sagittas suas* Psal. 119. Psal. 7.
ardentibus effecit. Optimo simul iure idem-
ipse Hieronymus, ne vel ipsis hostibus
cederet, vel aduersus eosdem inter-
dum defficeret, intentissimo
prius igne examinatur,
conflatur, exacui-
tur. Illo (in-
quã) igne
de quo
dicitur. *Igne me examinasti, & non est* Psal. 16.
inuenta in me iniquitas. Deniq;
quàm munda, quàm casta,
quamq; admiranda e- H
ius vitæ probatio
processerit,
sequen
ti
capite ex proprio eius testi-
monio describi-
tur.

A E

De Vita Hieronymi in posteriori solitudine austeritate. Cap. VIII.

*VIA 1 impossibile est in sensum hominis non irruere innatum medullarum ca-
lorem, 2 ille laudatur, ille prædicatur beatus, qui vt cœperit cogitare sordida
3 statim interficit cogitata, 4 & allidit ad petram: 5 Petra autem Christus
est. 6 O quoties ego ipse in eremo constitutus, 7 & in illa vasta solitudine,
8 quæ exusta solis ardoribus 9 horridum monachis præstat habitaculum,
10 putabam me Romanis interesse delicijs. 11 Sedebam solus, 12 quia ama-
ritudine repletus eram. 13 Horrebant sacco membra deformia, 14 & squa-
lida cutis situm Aethiopicæ carnis obduxerat. 15 Quotidie lacrymæ. 16 Quotidie gemitus:
17 Et si quando repugnantem somnus imminens oppressisset. 18 nuda humo vix ossa hærentia
collidebam. 19 De cibis verò & potu taceo, 20 cum etiam languentes Monachi aqua frigida
B vtantur, & coctum aliquid accepisse, luxuria sit. 21 Ille igitur ego, qui ob gehennæ metum 22 F
tali me carcere ipse damnaueram. 23 scorpionum tantum socius, & ferarũ 24 sæpe choris inte-
reram puellarum. 25 Pallebant ora ieiunijs, 26 & mens desiderijs æstuabat in frigido corpore,
27 & ante hominem sua iam carne præmortuum, sola libidinum incendia bulliebant. 28 Itaq;
omni auxilio destitutus ad Iesu iacebam pedes: 29 rigabam lacrymis, 30 crine tergebam,
31 & repugnantem carnem hebdomadarum inedia subiugabam. 32 Non erubesco confiteri in-
felicitatis meæ miseriam: 33 quin potius plango me non esse quod fuerim. 34 Memini me
clamantem diem crebrò iunxisse cũ nocte, 35 nec prius a pectoris cessasse verberibus, 36 quàm
rediret, Domino imperante tranquillitas. 37 Ipsam quoq; cellulam meam, quasi cogitationum
mearum consciam pertimescebam. 38 Et mihimet iratus & rigidus, 39 solus deserta penetra-
bam. 40 Sicubi concaua vallium, 41 aspera montium, 42 rupium prærupta cernebam, ibi
meæ orationis locus, 43 ibi illud miserrimæ carnis ergastulum. 44 Et vt ipse mihi testis est Do-
minus: 45 post multas lacrymas, post cœlo inhærentes oculos; 46 Nonnunquam videbar mihi in-
teresse agminibus Angelorum. 47 Et lætus gaudensq; cantabam: 48 Post te in odorem vnguento-
C rum tuorum curremus.* G

COMMENTARIVS.

AVres illas, eosq; oculos, quos & erige-
Luc.8. re, & aperire in Euangelio iubemur.
Is.42. Qui habet aures audiendi audiat. Et in Psalmo: Audi filia & vide: De quibus & per Isaiam Dominus conqueritur: *Quis est cæcus, & quis est surdus nisi populus meus, qui apertos habet oculos, & non videt: qui apertas habet aures & non audit?* Aures (inquam) istas, istosq; oculos infelix Rufinus habens, nec tamen Spiritus sancti vocem audiens, aut eius mysteria
D oculis mentis intelligens asperum ab Hieronymo retentum perpetuò vitæ genus libro primo Inuectiuarum suarum ore vipereo ita calumniatus est: Pœnitentiam agens, quod hæreticus fueris, benefacis; quid ad me, qui nũquam hæreticus fui? Pœnitentiam agis pro errore, rectè facis, si tamen ipsam pœnitentiam legitimè geras, non accusando, sed deprecando, non condemnando, sed flendo: Nam quæ pœnitentiæ veritas est, vbi indulgentiæ decretum ipse sibi pœnitens dictat? Qui pœnitet pro his quæ malè locutus est, vulnus suum non iterum male loquẽdo curat, sed silendo.] Hæc Rufinus. Quod vt in quos vsq; fines detestabile odium, hæreticaq; perfidia erumpat intelligamus, silentio prætereundum non est, eundem Rufinum, tum vt Sanctissimũ virum perpetua notaret infamia, tum vt sacris litteris apud Catholicos omnes prorsus derogaret, sub eiusdem Hieronymi Epistolam (o atrox, & inauditum scelus) effinxisse, eamq; per totum terrarum Orbem trãsmisisse, in qua illum, ideo solitudinibus atq; Monasterijs inclusum pęnitentiæ operibus castigatum effutiebat, quod temeraria interpretatione sacros codices, Hebræorum somnia, atq; deliria
H sequendo adulterasset. Hæ proculdubio antiquæ Satanæ artes sunt, quas ab exordio vsq; in fidei nostræ perniciem congerere cõtendit, dũ sub nomine quoq; Gentium Prædicatoris, falsas æquè per suos ministros huc atq; illuc trãsmittebat Epistolas. Vt propterea sæpius omnes Christifideles in eo summopere cautos fore idẽ monuerit: *Videte*, inquiens, *qualibus lit-* Galat. 6.
teris scripsi vobis mea manu. Et alibi. *Rogamus* Thess.2.
autem vos fratres per aduentũ Domini nostri Iesu Christi, & nostræ cõgregationis in ipsũ, vt nõ citò moueamini a vestro sensu, nec terreamini, neq; per spiritum, neq; per sermonem, neq; per Epistolam, tanquam per nos missam, quasi instet dies De-

A *Domini, ne quis vos seducat vllo modo.* De hoc falso sibi obiecto crimine Hieronymus libro secundo capite septimo in eundem Rufinnm ita meminit. Scribit frater Eusebius, se apud Afros Episcopos, qui propter Ecclesiasticas causas ad comitatum venerant, Epistolam quasi meo scriptam nomine reperisse, in qua agerem pœnitentiam, & me ab Hebræis in adolescentia inductum esse testarer, vt Hebræa volumi-
Matt. 18. na in Latinum verterem, in quibus nulla sit veritas. Quod audiens obstupui, & quia in ore duorum, vel trium stat omne verbum: vniq; testi, nec Catoni creditum est, idipsum multorum me ex Vrbe fratrum scripta docuerunt, sciscitantium, an ita se haberet, & a quo
B ipsa Epistola disseminata esset in vulgus, lacrymabiliter indicantium. Qui hoc ausus est facere, quid aliud non audeat? Bene quod malitia non habet tantas vires, quantos conatus: periret innocentia, si semper nequitiæ iuncta esset potentia; & totum, quidquid cupit calumnia, prævaleret. Stylum meum qualiscunq; est, & formã eloquij vir disertissimus exprimere non potuit: sed & inter ipsas præstigias, & alterius personã, qua se fraudulenter induerat quis esset, ostẽdit.] Hæc ille. Verùm Sanctorũ Patrũ dicta, nec non vniuersalis Christi Ecclesiæ super eosdẽ a Hieronymo translatos codices decreta, supra capite quarto relata
C satis superq; a calumnia eundem eximere videntur. Cæterùm causa huius in eremum ingressus æquè superius allegata est, & in libro aduersus errores Ioannis Hierosolymorum Episcopi in hunc iterum modum assumitur: Satis multo dormisti tempore, qui post annos tredecim, nunc excitatus hæc loqueris: ob id enim & ego Antiochiam, & Vincentius Constantinopolim, vrbes celeberrimas deseruimus, non vt te in populis prædicãtem laudaremus, sed vt in agris, & solitudinibus adolescentiæ peccata deflentes Christi in nos misericordiam deflecteremus.] Deniq; eiusdem ingressus tempus ex eo deducimus, quod Hieronymum qua-
D driennij spacio, ex communi scriptorum sententia in ipsa egisse, sequenti capite dicturi simus. Cæterùm egressus, ex ea Baronius trecentesimo septuagesimo octauo Christi anno rectè assignat, igitur ingressus in eandem in Domini annum trecentesimum septuagesimũ quartum incidit: qui & ætatis eiusdem quinquagesimus secundus numeratur. Sed ad textum accedamus.

1 *Quia impossibile est in sensum hominis non irruere innatum medullarum calorem.* Hac Hieronymi pœnitentiæ explanatione, veri perfectiq; Monachi exemplar ob oculos ponitur; exordium autem idem ipse a carnis castigatione sumens inquit: [Quia impossibile] Ver- E
ba libelli de custodia virginitatis ad Eustochiũ sunt. Sẽsus aũt dictio, licet ad interiores aliquãdo extendatur, præcipuè tamen, ac propriè refertur ad exteriores. Iuxta hanc sensus acceptionem sumitur nunc [in sensum hominis] Porrò impossibilitatis Hieronymus rationem afferens, ad Furiam de Viduitate seruanda scribit: Omnia alia peccata extrinseca sunt, & quod foris est facilè abijcitur: Sola libido insita est, & quadam lege naturæ in coitum gestit erumpere. Grandis igitur virtutis est, & sollicitæ diligentiæ superare quod natus sis, & in carne, non carnaliter viuere] Apostolus itẽ Gal 5.
loquitur: *Caro concupiscit aduersus spiritum,* F
spiritus autem aduersus carnem: hæc enim sibi inuicem aduersantur, vt non quæcunq; vultis hæc faciatis. Deniq; si astra in conspectu Dei non Iob. 20.
sunt munda, *Quis hominum gloriari potest castum se habere cor*: vel ad cuius mentem per Prou. 25.
oculorum fenestras mors concupiscentiæ non introibit? Et (vt parum dicam inquit Hiero- 1. Io. 5.
nymus) animi titillatio? Mundus enim in ma- Gen. 8.
ligno posit⁹ est, & a pueritia appositum est cor hominis ad malum: vt ne vnius quidem diei Iob. 14.
a natiuitatis suæ exordio sine peccato sit humana conditio, Vnde & Dauid confitetur in Psal. 50.
Psalmo: *Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum, & in peccatis concepit me mater mea.* Non in iniquitatibus matris meę, vel certè meis, sed G
in iniquitatibus humanæ conditionis. Vnde, & Apostolus dicit: *Regnauit mors ab Adam* Rom. 5.
vsq; ad Moysem, etiam super eos, qui non peccauerunt in similitudinem præuaricationis Adæ. Igitur incẽtiua vitiorum in corde torrens sunt, quem Sanctus Propheta Ezechiel, & cum eo Ezech. 47
omnis humana natura pertransire non potest, vt propterea etiam dicat. *Et mensus est mille torrentem, quem non potui pertransire, quoniam intumuerant aquæ profundi torrentis, qui non poterat transuadari.*

2 *Ille laudatur, ille prædicatur beatus, qui vt cœperit cogitare sordida.* Sanè cogitare mala, H
& non cogitare, non esse in nostra potestate alibi idem testatur: Ego (inquiens) noui conscientiam meam, scio, qualibus cogitationibus cor meum fluctuat, scio, quantæ mihi libidines In Ps. 14.
veniunt, & video aliam legem repugnantem menti meæ, & captiuantem me in lege peccati, propterea dico: *Miser ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius?* Et propterea Rom. 7.
dico: *Ab occultis meis munda me, & ab alienis parce seruo tuo.* Non est meum, quod parturio: nolo cogitare mala, & cogito. Nolo cogitare malum, & quasi inuitus, & captiuus in malam cogitationem trahor.] Cum ergo nullus ab eiusmodi cogitationibus immunis sit, &

A liber, Ille iure optimo laudatur, ille prædicatur beatus, qui vt cœperit cogitare sordida, statim interficit cogitata.

3 *Statim interficit cogitata.* Idem paulò superius: Non finas cogitationem crescere: dum paruus est hostis interfice. Et quidem in hoc nobis Dei prouidentia non defuit, quandoquidem ne forte ex cogitationum importunitate nostri turbaretur libertas arbitrij, & non esset iusta causa iudicij, Idcirco benignis Angelis, & amicis Potestatibus omnium nostrum curam mandauit, vt cùm illæ quasi fraudulentæ vulpes nos incursare cœperint dextris illicò auxilijs nos subleuent. Deniq; Deus primos, ac secundos stimulos cogitationum, quas
B Græci προπαθείας vocant, sine quibus nullus hominum esse potest nequaquam punit: sed si cogitata, quis facere decreuerit, aut ipsa quæ fecerit, noluerit corrigere pœnitentia. Igitur meritò beatus, qui vnà cum Angelis Sanctis pugnans, statim, nullaq; interposita mora hostem interficit: Vera quippe fides moram non patitur: Quod si in ipsis initijs hostem, dum facilè abijci potest sustinet, paulatim illi dominatur, mox illius frequentatione miserum ducens ad consensum, cor tandem inuadit, & sic
C demum in Gehennam pertrahit.

4 *Et allidit ad petram.* Ex Psalmo centesimo trigesimo sexto allegoria desumitur. Paruulos autem allidere ad petram, primos peccati motus, primasq; cogitationes est in Christo frangere.

5 *Petra autem Christus est.* Ad carnis impetus reprimendos Christi passionis memoria salubertimum remedium est: Vnde & in Psal
Psal.103. mo dicitur: *Petra refugium Leporibus*, seu erinacijs. Ad hanc petram nos Sanctus Isaias
Isa. 2. mittit dicens: *Ingredere in petram, abscondere in fossa humo:* Christi enim latus, & lancea perfossum est, & manus, ac pedes clauis terebrati.
D Qui ergo ad hanc petram timidus confugit, securus est, ex eaq; vires assumens gloriosus de hoste triunphat. Sic Dauid testatur: *In petra*
Psal.13. *exaltasti me.* Et Moysi præceptum est. *Sta in*
Exod.3. *foramine petræ, & posteriora mea videbis.* Deniq; & populus bibebat de spiritali consequen
1.Cor.10 te eos petra: *petra autem erat Christus.* Cur verò toties in sacris litteris Saluator Dominus petra dicatur, ex Daniele propter fortitudinē, & robur eius, quo omnia regna mundi contrita sunt, id accidere declaratur: *Abscissus est* in
Dan. 2. quit *lapis de monte sine manibus, & percussit statuam in pedibus suis ferreis, & fictilibus, & comminuit eos.* Isaias verò, quod in fundamentis Ecclesiæ immissus sit, lapidem eūdem vocauit:
Isa.28. *Ecce ego mittam in fundamentis Sion lapidem, lapidem probatum, angularem, pretiosum fundatum fundamine.* Quod & Apostolus confirmauit dicens: *fundamentum enim aliud nemo potest ponere, præter id quod positum est, quod est Christus.* Alibi scandali, & offensionis eundem petram testatus est: *Ecce ego ponam in Sion lapidem offensionis, & petrā scandali, & omnis, qui credit in eo non confundetur.* Tandem petra Christus est, quia in deserto scissa, non aquas tantùm, sed oleum, melq; pariter fudit. *Vt sugeret* (inquit Moyses) *mel de petra, oleumq; de saxo durissimo.* Et Iob. *Quando lauabam pedes meos butyro, & petra fundebat mihi riuos olei.*

E 1.Cor.3 Rom.9. Exod.3. Iob.39.

6 *O quoties ego ipse in eremo constitutus.* Erem° proprium Monachorum habitaculum. F
Vnde & ad Paulinum: Si autem cupis (inquit) esse quod diceris, Monachus, id est solus, quid facis in Vrbibus, quæ vtiq; non sunt solorum habitacula, sed multorum? Et ad Heliodorū. Interpretare vocabulum Monachi, hoc est nomen tuum. Quid facis in turba, qui solus es: non tibi eadem causa, quæ cæteris. Sed & Monacho solitudo conuenit, quoniam Monachus iugis pœnitentiæ operibus deditus se ipsum iuxta Apostoli præceptum *mortificare* dicitur. Imo trium votorum emissione, quasi tribus acutissimis clauis se ipsum in agustia crucifigere, excelsoq; Deo in holocaustum offerre G
asseritur. De cuius sacrificio dicitur. *Immola Deo sacrificium laudis, & redde Altissimo vota* Psal.49.
tua. Et alio in loco. *Reddemus tibi vitulos labiorum nostrorum.* Et rursum. *Sacrificium Deo,* Ose.14.
spiritus contribulatus. Cæterùm quoniam sacrificium Psal.50.
huiusmodi acceptabile, pingue, & mundum, quippe quod Christi sanguine redemptum sit in Aegypto offerri non potest, iure optimo ad solitudinem confugiendum est, vt illic Altissimus honorificetur. Sic & Pharaoni per Moysem præceptum est: *Dimitte populum meum, vt sacrificet mihi in deserto.* Exod.7.
Et patri Abraham dictum est. *Tolle filium tuū, quem diligis Isaac, & vade in terram visionis, atq; ibi offeres eum in holocaustum super vnum* H
montium, quem monstrauero tibi. Pro qua visionis terra, eam procul dubio de qua Dauid in Psalmo; *In terra deserta, & inuia, & inaquosa, sic in Sancto apparui tibi, vt viderem virtutem tuam, & gloriam tuam,* accipiendam esse nemo ignorat.

7 *Et in illa vasta solitudine.* Aptissimè quidem vasta, cum ad latissimas vsq; Saracenorū regiones protendatur, cùm illisq; iungatur, quemadmodum alibi dictum est.

8 *Quæ exusta solis ardoribus.* Tertium additur, quod ad perfectionem, consummationemq; omnis sacrificij requiritur, ignis videlicet. Enimuerò sacrificiorum carnes incendi olim

A olim consuetisse, omnis scriptura commemorat. Imo non quolibet igne, sed cœlesti præsertim primitus inflammatas fuisse ex Genesis quarto facile deducitur. *Et respexit Deus super Abel, & super munera eius: super Cain vero, & super Sacrificia eius non respexit*: quem locum vertens Theodotion, inquit. *Et inflammauit Dominus super Abel, & super sacrificium eius: super Cain vero, & super sacrificium eius non inflammauit*. Id
Par.7. quod apertius ex secundo Paralipomenon libro, cùm nimirum dedicatio templi a Sa-
3.Reg.8. lomone fieret. Et tertio Regum, quando Elias in Monte Carmelo Altare construxit, habetur. Igitur aptissimo vastæ solitudinis
B loco delecto, victima simul ibi composita, Monachus qui sacrificans, & sacrificium est, meritò solis ardoribus exponitur, vt ad præsentiam veri solis iustitiæ, nunc tentationum, nunc angustiarum, nunc mortificationum igne accensus probatusq́; dignum & acceptabile sacrificium fieri mereatur. Et quidem in sole isto, qui nunquam nouit occasum duo esse, lucem nimirum, & calo-
Io.1. rem ex sacris litteris habetur. Lux? *Erat lux vera qua, illuminat omnem hominem venien-*
Io.3. *tem in hunc mundum*. Et. *Lux venit in mundum, & dilexerunt homines magis tene-*
Luc.12. *bras quam lucem*. Calor vero? *Ignem veni*
C *mittere in terram, & quod volo nisi vt ar-*
Deut.4. *deat*. Et alibi. *Deus ignis consumens est*.
Ad Heb. 35. Vtroq; autem Monachi Sacrificium perficitur. Calore quidem, quia quidquid vitiorum, huiusq́; sæculi solicitudinum in eo reperitur, aduritur: quidquid ex carnis corruptibilis terra infecunda tribulorum ac spinarum producitur, statim consumitur: Quidquid deniq, terrenæ fecis concretum est eius virtute omnino dissoluitur. Luce demum illustratur, quia ad illius præsentiam, quasi Lyncæis oculis Monachus attente sub Sole creato rapidissimo cursu deffluere, omniaq́; vanitates vanitatum esse pros-
D piciens erumpit & clamat. Tu es lux, qui dixisti: *Ego sum lux mundi*. Tu es veritas,
Io.8. qui nunciasti: *Ego sum via, veritas, & vita*; qui oculos mentis meæ illuminasti *ne vnquam obdormirem in morte*; quin potius mundi vanitates, & insanias falsas depræhendens sequerer te veram vitam per mortificationem passionum, ac per te viam veram festinarem ingredi in requiem tuam.

9 *Horridum monachis præstat habitaculum*, Cæterùm, quod [horridum] scribatur, ab Hieronymo primum [torridum] fuisse scriptum arbitror: Quę lectio ad eiusdem solitudinis descriptionis verba, videlicet [exusta E solis ardoribus] aptius conuenire, non est qui non intelligat. Cecinit & iuxta hanc lectionem ita Cęlius.

Arua Palestino petijsti torrida cancro.

10 *Putabam me Romanis interesse delicijs*. Bellum quo Monachi in solitudine conflictari solent, ex phantasia potissimum trahere videtur originem: Quandoquidem ex ipsorum phantasmatum, & imaginum impræssione, tam grandis interdum tempestas excitatur, vt Prophetæ dictum impleatur: *Dedit abyssus vocem suam*. Et. *Rupti sunt fontes abyssi, & cataractæ cæli apertæ sunt*. Non tan- Nab. 3. Gen.7. F
tis ventorum conatibus maris profunda turbantur, vel pluuijs, nubibusq́; aer miscetur, quantis multiformis spectaculis, horribilibusq́; monstris Monachorum, cæterùmq́; Dei seruorum mens distrahitur. Vix solitudinis fines attingunt, quòd innumerabilibus illico imaginationum congressibus oppugantur, ac nisi cum illis esset in tribulatione, pax vtiq; illa de qua scribitur: *Et factus est in pace locus eius*, procul dubio periclitaretur. Verum qui hisce eosdem seruos exerceri ac probari patitur congressibus, tam benigno paulò post erigit atq; recreat solatio, vt soli qui dulcedinis eius suauitatem experti sunt G
satis id totum explicare valeant.

11 *Sedebam solus*. Idem ex Hieremiæ capite decimoquinto: *Non sedi in Concilio ludentium: Solus sedebam, quia amaritudine repleßti me*. Sedere autem luctui magis congruit, quam stare. Vnde Isaias. *Sede tacens, & intra tenebras filia Caldeorum, quia non vocaberis vltra domina regnorum*. Meritò ergo Monachus, qui non docentis, sed plangentis habet officium sedet: & solus sedet, quia solitarij vocabulum haber. Sed nec ipsa solitudo a pœnitentiæ mysterio discrepat: quia & nunc homines cùm mœrent frequentias declinare, remotaq́; lo- H
ca deligere consueuerunt. Vel dicamus. Monachum ideo sedere debere, quia meliorem, imò optimam cum Maria partem elegit: vt ergo nomen consonum sit rei, cum eadē dies omnes, ac noctes contemplationi impendat: secus pedes Iesu sedeat, eos nunquam dimittat, teneat semper compunctionis lachrymis lauet.

12 *Quia amaritudine repletus eram*. Ipsa pœnitentia animæ amaritudo est de qua scribitur: Cor quod nouit amaritudinem animæ suæ, in gaudio eius non miscebitur extraneus.

Cc Hanc

A Hanc Deo gratissimam omnes Sancti in præ-
Prou.14. senti vita certò scientes, summo illam stu-
dio prosecuti sunt. Et certè quid dulcius mel-
le? Illud tamen a sacrificijs repulit Deus,
quia apud eum nil voluptuosum, nil suaue pla-
Exod.12. cet, nisi quod in se habeat mordacis aliquid:
Vnde & Pascha cum amaritudinibus mandu-
catur.

13 *Horrebant sacco membra deformia*. Sac-
cus, qui deformia membra reddit, cilicium
est, de quo Threnorum secundo dicitur: *Impo-
suerunt puluerem super caput suum, accincti sunt
saccis*. Vbi vulgata nostra legit editio, con-
spferserunt cinere capita sua, accincti sunt cili-
B cijs. Pœnitentię autem, & mœroris (quæ
Monachi propria sunt) saccum habitum esse
Ion.3. ex sacris litteris habetur. Ac pœnitentiæ qui-
dem in Iona legimus: *Operiantur saccis homines
& iumenta, & clament ad Dominum in fortitu-
dine, & conuertatur vir a via sua mala*. Et in ip-
Ep.38. so Hieronymo: Ego insignia paupertatis, &
quotidianæ symbola pœnitentiæ, tibi, & sorori
tuę misi quatuor ciliciola apta proposito, & vsi-
Apoc.6. bus vestris. Pro mœrore verò atq; mœstitia ac-
Is. 50. cipitur in Apocalypsi: *Et factus est sol niger
In Ionæ tanquam saccus cilicinus*. Et in Isaia. *Induam
Cap.3. cœlum sacco*. De sacco insuper atq; ieiunio, hęc
nos idem Hieronymus monuit dicens: Saccus
& ieiunium arma sunt pęnitentiæ, auxilia pec-
catorum. Et si vnū e duobus necessarijs sub-
C trahendum est, magis ieiunium absq; sacco,
quam saccū eligam absq; ieiunio. Cæterùm
quibus pęnitentia præcipitur consequenter ad
ieiunium saccum copulant, vt inanis venter, &
habitus luctuosus, ambitiosius Dominum de-
precentur: Felix Hieronymi saccus, Regumq;
purpura longe gloriosior, qui (vt a quamplu-
rimis memoriæ proditum est) & mortuos re-
uocauit ab vitam, & nefarias, pestiferasq; hæ-
reses propria virtute fugauit.

14 *Et squalida cutis situm Aethiopicæ carnis
obduxerat*. Qui peccatorum sordes vera in-
tus abluit pęnitentia, forinsecùs procul du-
bio Aethiopis pellem induere dicitur, quo-
D niam totus mœrore, luctu, & amaritudine, ve-
luti obscurissimo quodam pallio contegitur.
Vel Aethiopicæ carnis situ obducitur, quia
castigans corpus suum, & in seruitutem redi-
gens tunsionum frequentia, verberumq; assi-
duitate totum corpus macerat, nec non liuo-
re perfundit. Threnorū quarto legitur. *De-
nigrata est facies eorum super carbones, & non
sunt cogniti in plateis: adhæsit cutis eorum ossibus,
& facta est, quasi lignum*. Quæ de fame se-
cundum historiam verè dicta nemo ignorat.
Si igitur ipsa tantum fames liuorem atq; ni-
gredinem vultus adeò contrahit, vt priorem
effigiem longè diuersam immutet: insuper E
& cutem intantum exsiccat, vt ossibus hæ-
reat, fiatq; quasi lignum arida: quid de re-
liquis veram perfectamq; pœnitentiam con-
comitantibus, frigore nimirum, nuditate, ie-
iunijs, siti, macerationibus, planctu, & simi-
libus dicendum est? Certè hæc omnia simul
multo maiorem exsiccationem, liuoremq; in
ipso corpore inducere, cuipiam haud du-
bium est. O fortunatas, beatasq; animas,
quæ omnem conscientiæ nigredinem ad su-
perficiem cutis pœnitentiæ operibus emittūt,
de illis namq; illud impletur: *Nigra sum sed
formosa filiæ Hierusalem, sicut tabernacula Ce-
dar, & sicut pelles Salamonis*. Harum pul- Hom.12.
chritudine captus Sanctissimus vir Dei Moy- F
ses vnam sibi duxit in vxorem. Sed & ip-
sum Dei Verbum, Christus Iesus harum
vultus nigredinem, super voluptuosas, splen-
dentesq; facies diligit; qui illarum candorem
detestans inquit: *Væ vobis qui dealbatis quæ* 3.Reg.10
foris sunt. Aethiopissa illa, quæ tanto odora-
mentorum ac munerum apparatu Regnorum
tertio ad Salomonem ingressa est, atro pœ-
nitentiæ pallio obuoluta anima est, quæ pre-
ciosissimis inestimabilibusq; donis ad verum
Salomonem Regem pacificum superna Hie-
rusalem ingrediens benignissimè excipitur:
huius ille formam deperit: hanc sibi coniu- G
gio asciscit: hæc demum in extremo Iudicij
die cum eo super solium eminentissimum ge-
nerationem incredulam iudicabit: *Regina* Matt.12.
Austri (Aethiopia siquidem Austri climate
denmetur) *exurget in iudicio, & condemnabit
generationem istam*.

15 *Quotidie lacryma*. Veræ pœnitentię
indicia lacrymæ sunt: ex vi etenim doloris
maximi, qualis contritio est adeò pœnitentis
interiora omnia ebulliunt ac æstuant, vt quin
ex oculis protinus illæ deffluant ac exundent
nihil impedimento sit.

16 *Quotidie gemitus*. Comitantur perfec-
tum dolorem vnà cum lacrymis, & frequentes
gemitus, quia non ab oculis tantum, verùm & H
e pectore is erumpit. Duplex autem gemitus,
corporis videlicet, & cordis: Corporis is esse
censetur, qui propter terrenas res excitatur:
Cordis verò, qui vel ob propria, vel aliena pec-
cata ex intimis cordis radicibus exire cōsueuit.
De hoc nunc dicitur [Quotidie gemitus]
Et alibi in Psalmo: *Rugiebā a gemitu cordis mei*. Psal.37.
Ad acerbissimum verò dolorem hunc indican-
dum, & Christus ipse, quamuis non haberet,
quod in se gemeret, cum peccatum nunquam
fecerit; quia tamen peccata nostra ex Isaiæ Isa.5.
testimonio ipse tulit, Lacrymis gemitꝰ quoq;
coniunxit, cum Patrem præcatus est: *Pater mi,* Psal.21.
Pater

A *Pater mi, vt quid de reliquisti me?* Igitur vsque dum ab oculis meis lacrymarum fontes non effluent, nec ex imis visceribus eiulatus erumpent, vel peccatorum meorum acerbitatem, doloremq; non sentiam, Vel frigidè saltem doluisse conuincar.

Tom. 9. apudHier. 17 *Et si quando repugnantem somnus imminens oppressisset.* Lassis competit requies. Vnde in sermone de Vigilijs dicitur: Bonus Dominus, qui ita prospexit, ita constituit, vt homo exiturus ad opus suum vsq; ad vesperam haberet vicarium tempus, in quo a duris laboribus, & multa fatigatione requiescere præstitit:] Vir sanctus tamen, Imò verius, pœnitens, etiam lassus, etiam afflictus, etiam toto

B corpore maceratus noctes traducit insomnes, quia eiusmodi tempus ad proprias miserias deplorandas aptissimum est: quemadmodum, & Dauid: *Lauabo* (inquit) *per singulas noctes lectum meum; lacrymis meis stratum meum rigabo.* Tandem Hieronymum repugnantem somnus opprimit, quia præter Christum nullam vult requiem. Nouerat ille Dæmonis artes, nouerat astutias; & qui in illis iam plenè exercitatus alios docuerat, cautus accuratusq; vigilat

In Nah. 3 de die, consurgit de nocte. Semper (inquit ipse) Diaboli studium est vigilantes animas consopire. Deniq; & in passione Domini Apostolorum oculos graui sopore præmit, quos Sal-

C Matt. 14. uator suscitans ait. *Vigilate & orate, ne intretis in tentationem.* Et rursum. *Quod vobis dico*

Mar. 13. *omnibus dico, vigilate.* Et quia non cessat semper consopire vigilantes, quoscunq; ille deceperit, & quasi suaui, & pernicioso carmine Syrenarum illexerit ad dormiendum, excitat sermo diuinus, & dicit: *Surge qui dormis, &*

Epist. 5. *eleuare, & illuminabit te Christus.*

18 *Nuda humo vix ossa hærentia collidebam.* Vt naturali asperitate membra domata potius stratum horrerent, quàm appeterent: potius imminentis somni quietem compelleret necessitas, quàm voluntas, nuda humus pro strato eligitur: Cui pulchrè, non caro, sed ossa hærere dicuntur, quia in sanctis atq; pœnitentibus

D decrescit quotidie caro, & per virtutem attenuatur, ita vt neaquaquam caro appelletur, sed

Ps. 62. spiritus, vt loquitur Dauid in Psalmo: *Sitiuit anima mea ad te Deus, quam multipliciter tibi caro mea:* Siue (vt alij vertunt) *Quomodo consumpta est caro mea.* De peccatorum carne scriptum est: *Omnis caro fœnum, & omnis gloria*

Is. 40. *eius, quasi flos agri: Aruit fœnum, & flos eius decidit, verbum autem Domini manet in æternum.* Et Apostolus loquitur: *Caro, & sanguis regnū*

1.Cor. 15 *Dei non possidebunt.* Et Deus in Genesi. *Non permanebit spiritus meus in hominibus istis, quia*

Gen. 6. *caro sunt.* De Sanctorum verò carne illud eiusdem Apostoli est. *Vos autem non estis in* E

carne, sed in spiritu. Et Isaiæ. *Omnis caro videbit salutare Dei.* Hanc deniq; Hieronymi corporis maciem pulchrè Cælius vno vel altero carmine depinxit canens. Rom. 8. Is. 40.

. . . . . . *en vix cutis arida membris*

Nititur, attritaq; hærent compagine casta.

19 *De cibis vero, & potu taceo.* Pœnitentię arma duo esse, saccus nimirum, & ieiunium, iam supra explicatum est. De sacco hactenus: nunc de abstinentia subditur. Cibus ergo & potus, duo ignita Diaboli iacula sunt (vti Demetriadi Virgini scribitur) quæ simul inflammant, & vulnerant, & a Rege Babylonio tribus pueris præparantur, qui succendit fornacem

quadraginta nouem cubitorum, habens & ipse septem hebdomadas ad perditionem, quas Dominus obseruari iusserat ad salutem. Sed quomodo ibi quartus speciem habens quasi filij hominis immensos mitigauit ardores, & inter camini æstuantis incendium, docuit flammas calorem amittere, & aliud oculis comminari, aliud præbere tactui: sic & in animo virginali rore cœlesti, & ieiuniorum frigore calor puellaris extinguitur, & in humano corpore Angelorum impetratur conuersatio. F

20 *Cum etiam languentes Monachi aqua frigida vtantur, & coctum aliquid accepisse, luxuria sit.* Idem in vita Pauli vbi: Paulo (inquit) cibum, & vestimenta palma præbebat, & ne G

cui impossibile videatur, Iesum testor & Angelos eius, quod in parte eremi, quæ iuxta Syriam Saracenis iungitur Monachum vidi, qui per triginta annos inclusus hordeaceo pane, & lutulenta aqua viuebat. Alter in cisterna veteri per dies singulos quinq; caryeis sustentabatur. Et ad Eustochium. Ad tertium, ve- Epist. 12.

niam genus Monachorum, quos anachoretas vocant, qui & de cœnobijs exeuntes excepto pane, & sale ad deserta nihil perferunt amplius. Huius vitæ auctor Paulus, & illustrator Antonius; & vt ad superiora cōscendam, Princeps Ioannes Baptista fuit.] Hæc Hieronymus de austero vitæ instituto antiquorum Patrum. H

Cæterùm nos sanè miseros, quos non tantum humana confectio, quam etiam vescendi voluptas, ac desiderium ad ciborum varietates, & vini potum in dies singulos pertrahit. Quid tale vnquam fecimus, vt pane tantummodo post sex etiam dierum ieiunium, sale, & aqua frigida concitaremus magis esuriem, quam restringeremus? Quando vnius diei panis, & aquæ ieiunio carnem castigamus, illicò dolet stomachus, calor opprimitur, vix ad intestina effluit cibus, viscerum protinus cruciamur iniuria. Verùm sunt hæc infirmantis admodum naturæ nostræ vltima penè deliquia perpetuò

deplo-

A deploranda? enimuerò quæ maior ærumna, quàm quotidianis cibis, iisq; & igne, & studio dispositis, vini insuper vsu opus habere? Quid miserius, lacrymabiliusq; quam tantis necessitatibus, quibus & anima ipsa a Creatoris obsequio distrahitur, & quasi graui quodam pondere detinetur, subiacere? Hæc (inquam) languentis naturæ calamitates sunt, atq; incommoda, a quibus Sanctus Propheta eximi cupiens obsecrabat. De necessitatibus meis eripe me. Et Sanctus Iob; Verè miseriam esse vitam hominis super terram clamabat. Sācti, atq; perfecti Ioannes Baptista, Marcus Apostolus, Paulus, Antonius, Hieronymus, aliiq; complures fuerunt, in multisq;, quę vires humanas excedunt, superarunt: Nos infirmi, nos fragiles, in multis quotidie deficimus, vt propterea quotidianis alimentis, ac poculis egeamus. Pro eiusmodi igitur vtatur nobiscum sua magna misericordia Iesus Christus: Innouet (sicut Propheta clamat) dies nostros sicut a principio, vt quemadmodum Sancti carne adhuc mortali circumamicti, non in carne, sed in spiritu vitam egerunt, sic & nos per gratiam suam ad illorum exempla terrenos visibilesq; cibos fastidiamus, quatenus insisibiles super mensam in regno suo percipere demum valeamus.

Psal. 24. Iob. 14.

B

Thr. 5.

21 Ille igitur ego, qui ob gehennæ metum, Gehennæ nomen in veteribus libris non inuenitur, sed à Saluatore primùm positum est, propter Gehennon, idest, Vallē filij Hennom dictam, quòd in ea Iudæi Deum lęserint: Baal nimirum, delubro ibi erecto in igne filios suos immolantes. Pro Inferno ponitur, & æternis supplicijs, quibus damnandi afficientur. Qui itaq; post delicta hoc timore corripitur, ne ad eiusmodi tormenta damnetur, sapere tunc incipere scriptura testatur. *Initium sapientiæ timor Domini.* Et Hieronymus de quadraginta duabus mansionibus, Timor (inquit) virtutum custos est, securitas ad lapsum facilis: Vnde & in quodam Psalmo, postquam Propheta dixerat. *Dominus regit me, & nihil mihi deerit, in loco pascuæ ibi me collocauit,* iungit timorem, qui custos est beatitudinis, & infert: *Virga tua, & baculus tuus ipsa me consolata sunt.* Et est sensus: Dum tormenta formido, seruaui gratiam, quam acceperam. Deniq; & Cleantem Assium ex antiquis philosophis, cuidam illi probri causa obijcienti, quòd esset timidus. Ideo minimum pecco, respondisse litteris proditum est. Bona siquidem timiditas celebratur, quæ deterret a turpibus, & reddit hominē circumspectum. Igitur ne scelus admittamus semper gehennæ incendium timeamus: Hæreant mentibus nostris æterna tormenta, vt gratia ipsa seruetur. De hac Gehennæ æternitate quidam exclamans, O ęternitas (inquit) æternitas, quem tui consideratio non vrget ad dissolutam vitam emmendandam, is profectò, aut fidem non habet, vel si habet, corde saltem caret.

C

Psal. 110.

D

E

22 Tali me carcere ipse damnaueram. Frequens Hieronymo, dum de propria sermonem ingerit solitudine, hæc, vel id genus verba sub dere: ad hoc nimirum, ne in eandem Ecclesiæ iudicio relegatum fuisse, quispiam suspicaretur. Vnde, & in superioribus. Nunc Barbaro (inquit Damaso scribēs) Syriæ limite teneor. Et ne putes alterius hanc de me fuisse sententiam, quid mererer ipse constitui.

F

23 Scorpionum tantùm socius, & ferarum. Horum societas illorum refricat memoriam de quibus scribitur. *Ne tradas Bestijs animas confitentes tibi.* Et alibi. *Vrsus insidians factus est mihi leo in absconditis.* Et. *Missus est draco magnus, coluber antiquus, qui vocatur Diabolus & Satanas, qui errare facit orbem terrarum vniuersum.*

Psal. 73. Thr. 3. Apoc. 12.

24 Sæpe choris intereram puellarum. Monachorum præcipua tentamenta ex hoc quoq; loco percipimus. Ad hoc idem est, quod paulo superius dixit [putabam me Romanis interesse delicijs] id quod scriptis repetit, vt quibus potissimum iaculis impeteretur exponat. Haud dissimiles sibi paratas sentiēs Dauid insidias clamabat: *Quoniam lumbi mei impleti sunt illusionibus, & non est sanitas in carne mea.* Siue ergo iuxta varias phātasmatum intellectui repræsentationes, siue iuxta falsas obiectas oculis species atq; imagines puellarū choris interfuerit (quo præsertim posteriori modo multos antiquorum Patrum, Antonium, Hilarionem illudere studuit.) vtro (inquam) modo id acciderit non multum refert explorare.

G

Psal. 37.

Satanas

25 Pallebant ora ieiunijs. Speculum mentis est facies, cuius nos prouerbij conscios Hieronymus volens alibi monuit: Quoscunq; formosos, calamistratos, crine compositos, vel buccis rubentibus videris, de armento louinia ni sunt, inter quos sues grunniunt: de nostro autem grege sunt tristes, pallidi, sordidi, & quasi peregrini huius sæculi; licet sermone taceant habitu loquuntur, & gestu. Porro hic faciei pallor, vti ieiunij indicium Monacho ita connaturalis est, vt ad Saluinam idem scribat: Tu verò nihil habes tam necesse, quàm in ieiunio perseuerare. Pallor & sordes ruæ gemmæ sint.

H

26 Et mens desiderijs æstuabat in frigido corpore, Certè si Sanctarum causa cogitationum dicitur ieiunium, eoq; præterea corporis passionibus sanitatem conferri affirmatur, vt

A vt quid eo corporis membris domitis, libidinũ
adhuc incendijs mens, feruet ebullitq́; ? Cæ-
terùm ignis iste, qui de Intimis corporis reni-
Ezech 28 bus & cordis (vt ita dicam) medullitio erum-
pit, de quo & S. Ezechias loquitur; *Producã
ignem de medio tui, qui commedet te*, non il-
licò post vnum, aut alterum, sed nec post fre-
quentata ieiunia omnino restinguitur. Remit-
titur quidem (verum est) is vt plurimum, sed
iterum perinde, ac diuina nobis prodesse cer-
nit clementia intenditur: Vnde a ieiunijs nũ-
quam cessandum nos admonet Ipse Hierony-
mus illis verbis: Nihil prodest biduo, triduoq́;
transmisso vacuum portare ventrem, si pariter
B obruatur, si compensetur saturitate ieiunium:
illicò mens repleta torpescit, & irrigata hu-
mus spinas libidinum germinat. Profectò nec
ipse vas electionis Apostolus Paulus, post trinã
etiam atq; præuiam orationem ignis huius in-
teritum obtinuit, qui castigans corpus suum
alibi dicebat, *Viuo aut iam non ego, Viuit vero
in me Christus*, Sed audire tantum dignatus
2.Cor.12 est: Sufficit tibi gratia mea; nam virtus in in-
firmitate perficitur.

*27 Et ante hominem, sua iam carne præmor-
tuum, sola libidinum incendia bulliebant*. Ita
Henricus Grauius, & Victorius antea depra-
uatum locum restituerunt: legebatur enim.
C [Et ante hominem suum, iam carne præmor-
tua.] Phrasis Quintiliano familiaris Declama-
tione quinta: Hæret constricta nudatis ossi-
bus cutis, & in fame soa homine consompto,
iam membra sine corpore. Et declamatio-
ne nona: Senem meliore sui parte præsepul-
tum. Huc spectant, quæ de eodem Hierony-
mo Marulus, libro quarto memoriæ tradidit:
De se (inquiens) ipse quoq; Hieronymus ad
Eustochium Virginem scribens loquitur: *Re-
pugnantem spiritui carnem hebdomadarum ine-
dia subiugabam*. Non tacuit, quod olim in e-
remo secretius egerat, vt illam, quam doce-
bat, suoptè exemplo magis moueret: & ta-
D men confitetur cogitationum in corde lasci-
uientium illecebris vix interdum se resistere
potuisse. *Pallebant*, inquit, *ora ieiunijs, & mẽs
desiderijs æstuabat in frigido corpore, & ante ho-
minem, sua iam carne præmortuum sola libi-
dinũ incendia bulliebant*, Et ipsi nos tutos pu-
tabimus, si diem vnum, aut alterum in heb-
domada ieiunauerimus? Nescio an etiam ie-
iunium dici debeat, quod cõsequentis diei ob-
ruit repletio: cuius famem succedens exupe-
rat saturitas.] Hæc ipse.

*28 Itaq; omni auxilio destitutus ad Iesu ia-
cebam pedes*: Quippe qui in Euangelio loqui-
tur: Sine me nihil potestis facere. Hisce autẽ
in omnibus Sathanæ, atq; carnis tentationibus
ad Iesu nos prosternere pedes edocemur: E- E
nimuero ut Propheta testatur. *Egredietur Dia* Hab. 3.
bolus ante pedes eius. Amplecti vero Christi
pedes, humiliare seipsum est. At quis nesciat
humilitatẽ, virtutum omnium singularissimã,
Dei Verbum de æterni Patris sinu ad nos traxis-
se? eandem ipsunmet opere compleuisse, ver-
bo docuisse? Quis item proprium Diaboli
peccatum superbiam non aduertat? primum
in cœlo flagitium? propter eandem ipsum e
Paradiso eiectum? in profundum laci detrac-
tum? Igitur qui fieri fieri poterit, vt humilitas
& superbia: virtus & vitium: gratia & pecca-
tum, nobis ad Iesu pedes deiectis simul aliquã
do consistant? Egredietur profectò Diabolus F
ante pedes eius. Doceat nos & hoc ipsum pec-
catricis mulieris grande spectaculum: Vbi e-
nim sanctis hisce pedibus obuolura est, non v-
num, sed septem repente ab ea exisse dæmo-
nia sacra prodit historia. Dicamus aliter.
Christi pedes sacram denotare Scripturam,
quemadmodum namq́; pedes totum corpus,
sic & ipsa scriptura totum Ecclesiæ corpus ful-
cit. De hac & in Ezechiele legimus: *Locus
solij, & locus vestigiorum pedum meorũ vbi habito
in medio filiorũ Israel*. Qui itaq; vel phãtasma-
tũ illusionibus, vel libidinũ titillationib⁹ agit-
tatur, ad sacrarum scripturarum volumina pe-
rinde, ac ad Iesu pedes prosternat se, & illatũ G
studio omnem continuò in se concitatum ca-
lorem extinguet: nec enim fortius quippiam
lumbos reprimit veritatis cognitione, quæ so-
la ex ipsismet hauritur, dicente Apostolo.
State ergo accinti lumbos vestros in ve- Eph.6.
ritate.

29 Rigabam lacrymis. Iam lacrymarum,
quanta nam hæc copia esset intelligimus. Ir-
rigare enim non oculi, sed fontis est. Ergo in
ipso Hieronymo Prophetæ dictum impletur; Thr.2.
*Deduc quasi torrentem lacrymas per diem, & noc-
tem: non des requiem tibi, neq́; taceat pupilla oculi
tui*. Qui sic lachrymarum imbres fundit, libi-
dinum procul dubio incendijs diutius æstuare H
nequit; Quin & si iratum sibi Dominum no-
uerit, illarum vi, misericordiæ oculos eius in
se conuertet. *Oculus enim meus* (idem pro-
pheta ait) *afflictus est, nec tacuit, eo quod non* Thr.3.
*esset requies, donec respiceret & videret Dominus
de cælis*.

30 Crine tergebam. Iuxta historiam, cæsarie
vsos fuisse, qui diuino se cultui dedebãt omnes
norunt. Nazareos etenim, hoc est, sanctificatos
Domino ideo nunquã capita rasisse: Quin & il- Num.6. Deut. 16.
lis per Moysen præceptum legimus constitu-
tum in Numerorũ atq; Deuteronomij libris.
Samuel quoq;, quia Sanctus Domino fuit ca-
pitis ornamenta nunquam dimisit. In nouo 1.Reg. 1.

A æquè testamento, Sacerdotes non ad ornatū,
Iud. 16. aut luxuriam, sed ad honestatem primitus capillos sanctificationis habuisse perpetuos: ipsū quoq; Dominū & eius Apostolos comam Nazaræorum more detulisse ex antiqua traditione historijsq; accepimus: ad quos idem aliquā-
Matt. 10. do sermonem dirigens: *Vestri* (inquit) *capilli capitis omnes numerati sunt, nolite timere*. Et ipse deniq; sponsus in Cantico Canticorum
Cant. 5. cæsarie circumornatus asseritur ibi: *Cincinni tui nigri sicut coruus*. Capillis igitur & Hieronymus antiquorum more eremi cultorū, quos nunquam tonsos eorum Acta tradunt praedictus, illos ad Christi Iesu pedes in extremo animæ conflictu demittit, vt proprij luctus ma-
B gnitudo, & doloris acerbitas intelligatur. Sic nimirum paulò superius memorata peccatrix ad summi cruciatus indicium declarandum capillos quondam proprios ad eiusdem pedes
Luc. 7. abiecit: Sic sanctus Iob filiorum morte percep-
Iob. 1. ta, non depræssit capillos tantum, sed totondit: dicente scriptura: *Tunc surrexit Iob, & scidit vestimenta sua, & tonso capite corruens in terram adorauit*. Quid huiusmodi in Isaia aduersus Moab prænunciatum legitur ibi: *Moab vlulabit, in cunctis capitibus eius caluitiū, omnis barba radetur*. Quem locum explicans idem Hieronymus: Apud antiquos (inquit) barbæ, capitisq́; rasura luctus indicium fuit. Et
C per id magnitudo mœroris ostenditur, Hieremia contra eandem Moab conclamante: *Omne caput caluitium, & omnis barba radetur, & in cunctis manibus colligatis, & super omne dorsum cilicium*. Hinc ergo ex antiquissimo eiusmodi, in Ecclesia nunc etiam recepto vsu, Monachatus penè totus rasura magna, capitis nimirum atq; barbæ vtitur, non quidem in luxuriæ aut superstitionis, quemadmodum profana dudum Gentilitas, & Isidis, atq; Serapis veteres Sacerdotes, sed in luctus maximi, iuxta iam veterum consuetudinem signum; Habet enim Monachus plangentis officium, in cuius propositi argumentum capitis & vul-
D tus ornamenta omnia demittit, vt illam spōte rasurā præueniat extremam, de qua saluator in Euangelio: in Euāgelio loquitur: *Nihil opertū,*
Matt. 10. *quod non reuelabitur*: & Isaias vaticinatur:
Isa. 3. *Decaluabit Dominus verticem filiarum Syon, & crimen earum nudabit; & pro ornamento erit ignominia*. Cæterùm iuxta mysticam intelligentiam: Crines corporis, superfluitates sunt; & ideo qui pœnitentiæ operibus insistit (e quorum numero Monachus inprimis est) terrenatum omnium rerum superfluitates per voluntarium paupertatis votum, non ab extra tantum, sed de corde pariter expellere, atq; ad Christi pedes profundere dicitur. Secun-

dum hunc sensum, & Hieronymus, & quilibet alius, qui verè pœnitet (quantūcunq; capillis imminutus vel rasus) Christi pedes capillis tergit, tenet, attractat. E

31 *Et repugnantem tamen hebdomadarum inedia subiugabam*. Quoniam enim difficile est, carnem, & spiritum in communi cōsentire ex Apostoli testimonio qui scribit: Psal. 5.
Caro concupiscit aduersus spiritum, spiritus aduersus carnem, consequens etiam est, vt qui Christi pedes tergit, hebdomadarum inedia carnem pariter subiuget, cum nullo vnquam fieri modo possit, vt ille Christi pedibus subiaceat, ni prius hæc in seruitutem redigatur, inediaq; subigatur, dicente eodem: *Cum* 2. Cor. 12 F
infirmor tunc potens sum.

32 *Non erubesco confiteri infelicitatis meæ miseriam*: Est confessio multiplex in Sacris literis: quæ nimirum pœnitentiam significat, qualis ea, de qua in Psalmo dicitur: *Confitebor* Matt. 11.
aduersum me iniustitiam meam Domino, & tu remisisti impietatem peccati mei. Et est confessio, quæ laudem, & gratiarum actionem dicit, de qua Saluatoris dictum: *Confiteor tibi Pater Domine Cœli, & Terræ*. Et est demum confessio, Matt. 11.
quæ non defectum proprium, sed naturę communis indicat. De hac loquitur nunc Hieronymus, quam æquè Sanctissimi non erubuerūt, præsertim Apostolus cum dixit: *Infelix ego ho-* Rom. 7.
mo, quis me liberabit de corpore mortis huius? G

33 *Quin potius plango me non esse quod fuerim*. Idest, vel virtutis in propriæ carnis, & cæteris corporis passionibus coercendis; vel meriti, in Angelicis consorcijs, solarijsq; percipiendis. Enimuerò, quamuis in hac ipsa solitudine omnibus tentationum generibus fuerit ex vna parte ritè probatus, tantis tamen ex altera (vt paulo infra dicetur) delicijs affluit, vt ex ea aliquando migrasse sæpius pœnituerit, Quod procul dubio ex humilitate additum, nemo est, qui in dubium reuocare debeat. Scripsit autem Hieronymus hanc sui incolatus, vitæq; in solitudine historiam, cum Romæ in Ecclesiasticis negocijs totus versaretur, qui H
idcirco, & ante actæ quietis, & cœlestis contemplationis memoria illectus eiusdem solitudinis absentiam tenerrimo nunc plangit affectu.

34 *Memini me clamantem, diem crebrò iunxisse cum nocte*. Infelicitatis atq; miseriæ confessioni, clamor ille iungitur, de quo Dauid: Clamaui (inquit) in toto corde meo. Enimuerò perfectū dolorē vtrūq; habere, & lacrymas Psal. 118.
& gemitus iam ostēdimus. Sic autē clamandū est, quòd non dies solum, verum & tempus quieti a natura concessum in gemitu traducatur. Idest iugiter, & toto vitæ præsentis curriculo.

A ticulo. Quod si oculorum lacrymas, & pectoris eiulatus fragilis natura non patitur; Cordis saltem clamorem, lachrymasq; semper effundat, ne vltra peccando delectationem inquirat; sed quantum potest, ira de peccato corde doleat, vt iugiter si daretur gemere vellet. De
Rom.8. hoc cordis clamore loquitur Apostolus: *Clamantes in cordibus vestris: Abba Pater*. & Do-
Exod.14. minus ad Moysen: *Quid clamas ad me*; cum vtiq; nihil ante clamasse scriptura commemoret. Clamauit propterea eodem clamore Ionas propheta, cum ad Dominum de ventre piscis orasse illū scribitur. Deniq; hunc ipsum clamorem solus ille intelligit, qui hominum
B corda nouit: Exaudit insuper, qui dixit. *Cum*
Isa.58. *inuocauerit me, dicam; Adsum*.

35 *Nec prius a pectoris cessasse verberibus*. Pectoris percussio doloris pariter atq; contritionis argumentum: Vnde & de Publicano in
Luc.18. meliora restituto legitur. *Et Publicanus a longè stans nolebat, nec oculos ad cælum leuare, sed percutiebat pectus suum dicens: Deus propitius esto mihi peccatori*. Percutitur verò pectus, vti malarum cogitationum thesaurus, de quo &
Matt.15. Saluator ait: De corde exeunt malæ cogitationes, furta, adulteria, homicidia. In lingua confessio, in humeris opera, in pectore ipsa conscientia notatur: dum ergo hæc peccati morsu torquetur, cor protinus congruis pœniten-
C tiæ operibus, quasi quibusdam tunsionibus conterendus est: *Cor enim contritum, & humilia-*
Psal.50. *tum Deus non despiciet*. Hæc ipsa Hieronymi verba Marcus Antonius Sabellicus vsurpans, Tomo quarto, libro secundo operum suorum, ita breui explicatione perstrinxit: Si quis Diui Hieronymi in legēdo, scribendoq; laborē consideret, dicet. Quomodo sic occupato animo vlla turpis cogitatio potuit irrepere? Tum si ad Eustochium Virginem scribenti atq; confitenti crediderit: *Memini me clamantem diem crebro iunxisse cum nocte, nec prius à pectoris cessasse verberibus, quam rediret, Domino imperante tran-*
D *quillitas*: planè intelliget etiam inter labores, cogitationum tentationi esse locum, easq; cùm labor nequit repellere, flagellis ac verberibus excutiendas, & semper auxilium diuinæ miserationis implorandum: Neq; enim ex nobis
2.Cor.3. sufficimus (vt Apostolus inquit) sed omnis sufficientia nostra ex Deo est.]

36 *Quàm rediret, Domino imperante tranquillitas*. Certè si cogitationum innumerabilis copia, qua Dei serui in mari magno vitæ præsentis iactantur procellæ atq; tempestati comparatur, de Saluator in Euangelio: *Descen-*
Matt.7. *dit* (inquit) *pluuia, & venerunt flumina, & flauerunt venti, & irruerunt in domum illam, & nō potuerunt subuertere illam, quia supra petram stabili erat mole fundata*; profectò mentis quies, E
qua idem Dei serui, noxijs effugatis cogitationibus perfruuntur, pax, & tranquillitas appellanda est. Quandoquidē in homine, qui paruus mundus dicitur, nunc nulla vlterius passionum incitamenta fremunt, sed omnia tāta sunt tranquillitate disposita, vt ipsa caro obsequatur spiritui, & pars inferior, quæ dicitur sentiens, non obstrepat superiori, hoc est rationi. Verùm pulchrè hæc non nisi a Domino increpante reddi describitur, quia solus ipse est, de quo asseritur: *Tunc surgens imperauit ventis & mari*, Matt.8.
& facta est tranquillitas magna. Ipse solus est, qui se periclitantibus inter tenebras noctium detegens inquit. *Ego sum stella splendida, &* Apoc.22.
matutina: Is demū est, qui fessos in remigādo F
Apostolos ad solidam littoris stationem peruehit: *Confidite ego sum: nolite timere*. Felices, Marc.6.
qui huius tranquillitatis portu detinentur, hi profectò quasi in Cœli faciem deducti iucunda serenitate potiuntur, nec vltra humanæ infirmitatis turbulentias norunt. De hac ipsa Regius propheta, a sæcularis conuersationis fluctibus segregatus, quasi iam littoris solidam stationem securus metiretur aiebat. *Mihi autem* Psal.72.
adhærere Deo bonum est, & ponere in Domino Deo spem meam. De illius deniq; suauitate, G
ac præstantia loquitur Ipse Dominus: *Maria* Luc.18.
optimam partem elegit, qua non auferetur ab ea.

37 *Ipsam quoq; cellulam meam, quasi cogitationum mearum consciam pertimescebam*. Timentium Dominum, amantiumq; simul est, cum per dies, menses, & annos congressus sustinent, Deum sibi iratum suspicari, Ex quo & proprias cellulas, parietes, antra, ipsamet deniq;, quam pedibus comprimunt terram horrent: Sciunt namq; non tantum vocem creaturas omnes habere, de quibus dictum est:
Si isti tacuerint, lapides clamabunt; Sed, & ira- Matt.21.
to Domino eas ipsas in ministerio ad vindictę H
inflictionem fuisse; vti de Dathan, & Abyron,
sub quorum pedibus disrupta est terra, & de- Num.16.
glutiuit eos viuos, scriptura commemorat.

38 *Et mihimet iratus & rigidus*. Idipsum in Vita Hilarionis: Iratus itaq; sibi, & pectus pugnis verberans, quasi cogitationes corde manus posset excludere.] Sancta ira, pius rigor, quorum vi Dei serui sibi manus iniicientes, se ipsos cum vitijs, & concupiscentijs omnibus, [illegible] meliori vita fruerentur, crucifixerunt.

39 *Solus deserta penetrabam*. Vt potè contemplationi, orationiq; aptissima. Idem enim ad Paulinum: Christum (inquit) quæras in solitudine, vt ores solus in monte cum Iesu. Et certè si veterum quamplures, vt naturali philosophiæ secretius operam darent, Vrbium fre-

quen-

A quentias, & cœteras oculorum, auriumq; illecebras, quorum luxu & abundantia animæ fortitudo infringi consueuit, reliquerunt, solitudinesq; sibi delegerunt, Quæ deserta, qui eremi contemplationi (quam proprio nomine verã, ac planè cœlestem philosophiam Philo Iudæ[*], Sanctiq; Patres Gregorius Nazianzenus Basilius, & alij vocant) apta, congruaq; non erũt? Huic sanè non inter mundi huius tumultus, non inter negotiatorum commercia, aut turbarum, populorumq; voces; sed inter cœcos abditissimorum specuũ horrores, & perpetua solitudinum silentia Sancti Dei vacarunt. Ex eorum numero fuere Helias, Ioannes Baptista, B Paulus, Antonius, Hilarion, & alij innumeri, qui tanta eius dulcedine capti sunt, vt placidissimo interdum mersi sopore viderentur, qui Cant. 5. bus, & aptari potest. *Ego dormio, & cor meum vigilat.* Sanctus Ioannes Baptista, Saoctam matrem habuit, Pontificisq; filius erat; & tamen nec matris affectu, nec patris opibus vincebatur, vt in domo parentum cum periculo viueret castitatis; Viuebat in eremo & oculis desiderantibus Christum, nihil aliud dignabatur aspicere. Vestis aspera, Zona pellicea, cibus locustę mel siluestre, omnia virtuti, & continentiæ præparata. Filij Prophetarum, quos Monachos in veteri testamento legimus, ædi- C ficabant sibi casulas propè fluenta Iordanis, & turbis vrbium derelictis polenta, & herbis agrestibus victitabãt.] Ita Hieronym[*]: Sed nec Epist. 4. vnquam in eremo Monachus solus esse potest, qui secum habet Christum, custodes atq; socios Sanctos Angelos eius: nunquam solus esse potest, qui secum quoq; habet omnes, & qui sunt, & qui fuerũt boni: qui animum quocunq; vult transfert: qui quod corpore non potest, cogitatione complectitur; & si hominum inops fuerit, loquitur cum Deo.

40 *Sicubi concaua vallium*, Et a Hieronymo, & a cæteris Anachoretis cęlestis, atq; diuinæ philosophiæ professoribus certa quædam, D quò in illius studium toto pectore incũberent, ne ve externarũ rerũ multiplici varietate distraherentur delecta fuisse loca, ex eorũ Actis monemur. Ad eiusmodi delectum Christus quoq; exemplo suo nos induxit, cum vt Lucas Luc. 6. inquit. *Exijt in montem orare, & erat pernoctãs in oratione.* Et alibi. *Cum oratis non eritis si-* Matt. 6. *cut hypocritæ, qui amant in Synagogis, & in angulis platearum stantes orare, vt videantur ab hominibus: Amen dico vobis receperunt mercedem suam: Tu autem cum oraueris intra cubiculum tuum, & clauso ostio ora Patrem tuum, & Pater tuus, qui videt in abscondito reddet tibi.* Me sanè miserum, qui creberrimè in oratione, aut per claustra ambulo, aut de pręlatione cogito, aut abductus turpi alia cogitatione prosequor. E Vbi est fides? Siccine Ionam orasse putandum est? Siccine tres pueros? Sic Danielem inter leones? Sic latronem in cruce? Iuxta altiorem intelligentiam [concaua vallium] perfectæ humilitatis symbolum exprimunt, in quibus flos ille nascitur, qui de se ipso in Canticis loquitur: Eo flos campi & lilium conuallium. Eiusmodi profectò loca Monachos, qui cum Cantic. 2 Abraham de terra propria egrediuntur deligere decet, vt cœlestium donorum fontes degustent de quibus dicitur. Qui emittis fontes in Gen. 2. Psal. 103. conuallibus.

41 *Aspera montium.* Aspera etiam montium contemplationis actu conscendere eosdẽ F opus est, ne ab Apostoli dicto discrepent: *Nos-* Phil. 3. *tra autem conuersatio in cœlis est.*

42 *Rupium prærupta cernebam, ibi mea orationis locus.* Deniq; in his quoq; præruptis immorari necesse est, de quibus Sanctus Hieremias loquitur: *Rupes vbi sunt onagri*, idest, Hier. 14. solitarij. Enimuerò, quemadmodum onager Iob testimonio, liber est, ita Monachus a tur- Iob. 39. bis sæcularibus, negotijsq; remotus: solutus insuper ab vxoribus, in præruptis humilis pœnitentiæ potui illi vacat, de quo per Psalmistã dicitur: *Potum nobis dabis in lacrymis in mensura.* Et alibi. *Expectabunt onagri in siti* Psal. 103. *sua.* G

43 *Ibi illud miserrima carnis ergastulum.* Et quidem miserrima, quæ vrgentissimis in singulis momentis afflicta congressibus de vita quotidie periclitatur: cuius peregrinationis molestiæ adeo protrahuntur, vt suspirare com- Psal. 119. pellatur: *Hei mihi, quia incolatus meus prolongatus est*: cuius deniq; tardus in patriam reditus ęrumnosam eandem facit, atq; sollicitam. Ergastulum autem mancipiorum carcer est; sed felicior solitudinis carcer Vrbium latitudine: Mihi (inquit) Hieronymus oppidum carcer est, solitudo paradisus. Et alibi. Nam Epist. 4. Epist. 25. quos sæculi carcer includit, nunc ita, nunc auaritia, nunc libido, nunc vitiorum incentiua H pertrahunt ad ruinam, quos verò solitudinis tenet inclusos carcer, toties Paradisum mente deambulant, quoties mente illuc transcendũt; toties io terra non sunt, quoties terrena despiciunt.

44 *Et vt ipse mihi testis est Dominus*: Rem admiratione digoam mox dicturus Dei testimonium præmittit, ne vana, vel falsa aliquando credatur: ne ve iactantiæ vitio eiusdem narratio adscriberetur. Perinde iurauit Apostolus cum dixit. *Testis mihi est Dominus, cui ser-* Rom. 1. *uio in spiritu meo in Euangelio Filij eius, quòd sine intermissione memoriam vestri facio semper in orationibus meis.* Et alibi. *Testem aut Deum* 2. Cor. 1.

inuoco

A *infoco in animam meam (cuius secreta solus agno* 2. Cor. 1. *scit) quod parcens vobis non veni vltrà Corinthum.*

45 *Post multas lacrymas, post cœlo inhærentes oculos.* Non vrgeat, quòd post multas lacrymas nunc ille demum auxilio dicatur affuisse, qui primis Ezechiæ Regis, cæterorumq; aliorum implorantium lachrymis adesse consueuit. Nec dubationē pariter augeat, quod ille idem, qui se in vno tantum oculorum ictu vulnerari in Cantico dicit, post multos ictus, imo post quasi inhærentes oculos cœlo opem tulisse memoretur; Quoniam non differt reuera Dominus, etiamsi humanæ impatien-

B tiæ aliter interdum videatur suo adesse subsi-

Is. 49. & 2. Cor. 6. dio, cum scriptum sit: *Tempore opportuno exaudiui te, & in die salutis auxiliatus sum tibi:* Sed vt augeat præmia, materiam quoq; præmiorum, afflictiones nimirum interdum exaggerat. Nouit quidem benignissimus elementiæ suæ pondera, atq; mensuras, sed non illicò clamantem exaudit, vt eum probet, & magis prouocet ad rogandum, & quasi igne excoctum iustiorem & puriorem efficiat.

46 *Nonnunquam videbar mihi interesse agminibus Angelorum.* Quod carnis vinculis alligati, non tamen secundum carnem, sed secundum spiritum viuentes nequaquam homi-

C nes sed Angeli appellentur, apertè illud Lu-

Luc. 22. cæ testatur: *Aequales enim Angelis sunt, &*

Mal. 2. *filij sunt Dei.* & Malachiæ: *Labia Sacerdotis custodiunt scientiam, & legem requirunt ex ore eius, quia Angelus Domini exercituum est.* Iure ergo optimo ad Hieronymum tanquàm ad cōsortem, deuicta carne, ac Satana sub pedibus contrito, Angelorum tam copiosa multitudo descendit, vt benè illud Apostoli in eo expletum videatur: *Nonne omnes sunt admi-*

Heb. 1. *nistratorij spiritus in ministeriū missi propter eos, qui hæreditatem capiunt salutis.* Porrò non in simplicitate tantum naturæ, sed sub corporū humanorum etiam visibili specie a superis ad ipsū fuisse demissos, vt conuenientius, aptiusq; eum miserijs subleuarent, haud dubium est.

D Quandoquidem & Abraham in Valle Mambre, & Iacob, & Tobiæ, & Danieli, & Petro in carcere vinculis constricto, innumerisq; alijs sensibili forma eos apparuisse scriptura cōmemorat. Ministrasse vero eos, in illo Hieronymo par est credere: vt ei primū de victoria, simulq; de tollerantia in aduersitatibus perferēdis, congratularentur: mox spe cœlestium, eūdem dilectum, & recrearent, & ad palmam perpetuæ retributionis inflammarent: demum certatìm omnes contendisse, vt eum ab omni terrena, cōcretaq; fragilitatis fece, tum monitis, tum rationibus excuterent. Atq; hic ten-

tationum prouentus est, quem Apostolus ad E

Corinthios scribens hisce testatus est: *Fidelis Deus, qui non permittit vos tentari supra id, quod potestis, sed faciet etiam cum tentatione prouentū.* Hoc illud emolumentum, quod in Iacob ī superefluxit, dū lucta transacta inter lachrymas ipsas, atq; preces clamauit: *Vidi Dominum fa-* Gen. 32.

cie ad faciem, & salua facta est anima mea: Deniq; & Saluatori Domino consumata omni in deserto tētatione, sanctos eque Angelos in ministerio fuisse, sacri Euangelij prodit historia. Quis vero cœcā frondiū horrore solitudinē tātorum continuo agminum circumfusam fulgoribus mentis oculis intueri valeat? Quis

Hieronymi ab omni tunc hominum consortio F

segregati, ac inter ipsas tantummodo feras ac scorpiones degentis solatium concipiat? Quis feruidam sanctorum spirituum in cōgruis Hieronymo obsequijs præstandis, charitatem cōtempletur? Quis omnium studium in vtrunq; genu hominem flexum, lacrymarum vi, orationis assiduitate, verberū macerationibus extremè penè lassatū a terra subleuando, cōprehendat. Videret sanè inter Angelicos spiritus hominē aspectu rigidū, super nudo sacco contectum, cinere conspersum, totum flaccidum, totum grandi macie depressum, delitiarum torrēte exthasi penè absorptum. Videret bea-

tos certatim spiritus, quosdam, qui mellifluis G

mœrorem verbis in eo temperarent: alios qui ab oculis eius lacrymas tergerent: alios qui in collum procumberent. Audiret illorum aliquos, qui ad perseuerantiam hominem corroborarent: qui contra Diaboli insidias instruerent: qui ad coronas palmasq; æternas allicerent: Omnes tandem hinc inde, choris distinctos, vnà cum Hieronymo diuinarum laudum preconia resonare, eremiq; duritiem, asperitatem, horrorem, Paradisi gaudijs commutatam, beatis oculis cerneret.

47 *Et lætus, gaudensq; cantabam:* Quoniam apparitionum, visionumq;, quæ nobis in hoc adhuc mundo degentibus declarari consueuerunt, aliquæ ab ipso Deo, nonnullæ interdū

a spiritu nequam immittuntur, optimo nunc H

iure, ne ex posterioribus (quæ ad illudendos incautos homines semper insurgunt) modò explicata censeretur, additum est *& lætus gaudensq; cantabam.* Quandoquidem augustiores & in veteri, & in nouo Testamento timorem primùm sustulisse, mox mentem & animā gaudio spirituali perfudisse obseruauimus.

Et exierunt (inquit Mattheus) *citò de monu-* Matt. 28.

mento cum timore, & gaudio magno currentes Matt. 5.

nunciare discipulis eius. Porrò in ipso Hieronymo vox veritatis impletur: *Tristitia vestra vertetur in gaudium.* Et. *Beati qui nunc fletis*

A *quia ridebitis*. Cantate vero est Deo de perceptis muneribus gratias agere: Vnde & Moyses cũ omni populo, demerso Pharaone,
Exod.15. atq; Aegyptijs canticum cecinit. Idem præstitit Zacharias Præcursoris Domini Pater. Idẽ
Luc.1. Anna, & quamplures alij, ad quorum exem-
1.Reg.2. pla, & lætus, & gaudens Hieronymus pariter gratiarum canit actiones.

48 Post te in odorem vnguentorum tuorum
Cant.1. *curremus*. Cuius semel animum cœlestium bonorũ minimũ vix indicium excitauit, illicò post Christum currere gestit, velletq; si posset vno saltu in cęlũ cõscendere: Verum corporeæ molis vinculis irretitus cum Paulo cogitur
B exclamare: *Cupio dissolui, & esse cum Christo.*
Philip.1. Sub peregrinationis suę exitu idem Apostolus, brauium iam cernens, ac propè contingens lætus dicebat: *Cursum consumaui, fidem seruaui,*
2.Tim.4. *in reliquo reposita est mihi corona iustitia, quam reddet mihi in illum diem iustus Iudex*. Hoc ipso cursu, prægustata supernæ gloriæ dulcedine Hieronymus, post Christum properans, egredi & ipse e corpore vellet, appræhenderetq; si posset: Vnde cum cæteris Sponsæ adolescẽtulis erumpit in voces.

Post te curremus in odorem vnguentorum tuo-
C *rum*. Porrò in odorem Christi vnguentorum currere, nil aliud esse reor, quàm in virtute exemplorum eius, ac meritorum post eum ad æternæ beatitudinis præmia cõtendere. Quã- E
doquidẽ, si vnguẽta eiusmodi apud nos nõ fuissent conflata, nevtiqnam pariter illorum suauitate, fragrantia, atq; virtute, animæ credẽtium ad hunc cursum permotæ, attractæ, corroboratæq: fuissent: Quod vt aptius explicetur Sponsam in Canticis audiamus loquentem: *Vnguentum* (inquit) *exinanitum nomen tuum.* Igitur hæc vnguenti exinanitio sola est, cuius virtute adolescentulæ ad currendũ post Christum recreantur. Cæterùm eiusmodi exinanitio, cum ipsomet vnguento non ante conglu- Cant.1.
tinata est, quàm Vnigenitus Dei Filius in forma Dei, exinaniret semetipsum, & formá- F
serui acciperet. Tunc de plenitudine in qua erat, exinaniniẽs se, eaq; nos ipsos (vt Ioannes Io.1.
scribit) afficiens: [quia de plenitudine eius nos omnes accepimus] tali mox suauitate, atq; fragrantia recreati illicò post eum currere cœpimus. Vnde Hieronymus. *Post te* (inquit) *in* Cant.1.
odorem vnguentorum tuorum curremus. Quod si idem Dei Verbum, factus homo non ita exinanisset vnguẽtum, hoc est plenitudinẽ diuini spiritus, & humiliasset se vsq; ad formam serui, profectò nec vllus vnqnam post eum curre- G
re, & in illa diuinitatis plenitudine capere potuisset. De eiusdem virtute atq; fragrantia ali- Cant.4.
bi dicitur. *Et odor vnguẽtorum tuorum super omnia aromata.*

De cœnobio Bethlehem ab Hieronymo constructo. Cap. IX.

Vadriennij 1 itaq; tempore sic exacto in præfata vasta solitudine, 2 sentiens in se Beatus Hieronymus omnem carnis voluptatem exhaustam: 3 nihilq; in ea esse, quod spiritui repugnaret, 4 reuertitur Hierosolymã, 5 vt deriuaret fontes suos foras, 6 & in plateis aquas scientia sua diuideret: 7 Vt de torrente linguæ eius 8 multi vina biberẽt, 9 qui hunc in deserto, & inuio, & in aquoso reperi-
D *re vix possent. 10 Accedens igitur ad eiusdẽ Ciuitatis Episcopũ Cyrillũ nomine, 11 petijt ab eo vt in Bethlehem, 12 quæ est sexto ab Hierosolyma milliario* H
contra meridinam plagam locum sibi habitandi tribueret: 13 Optans scilicet, vt prudens animal præsepi Domini sui ingiter adhærere. 14 Cui mox, quod deuotè poposcit dignè concessum est. 15 At ipse, fauente Domino Monasterium ibi construxit, 16 Vt ipse inquit in Epistola ad Pammachium, de morte Paulinæ in fine. 17 Nos in ista Prouincia ædificato Monasterio, 18 & diuersorio propè extructo: 19 ne forte & modo Ioseph cũ Maria in Bethlehẽ veniens non inueniat hospitium, 20 tantis de toto orbe confluentibus turbis obruimur Monachorũ; 21 vt ne cœptũ opus deserere, 22 nec supra vires ferre valeamus. 33 Vnde quia penè nobis illud de Euangelio contigit, vt futuræ turris non ante computaremus expensas, 24 Compulsi sumus fratrem Paulinianũ ad patriã mittere, 25 vt semirutas Villulas, quæ Barbarorũ effugerant manus, 26 & parentum communiũ census venderet: 27 Ne cœptũ Sanctorũ ministerium deserentes, 28 risum maledicis & æmulis præbeamus: 29 In quo sub accepta ab Apostolis degens regula, 30 cœpit, vt multum cupierat 31 cum illustri viro Eusebio Cremonense, 32 & cum alijs sanctis fratribus habitare: 33 a quibus scilicet, diuino ministerio ingiter insudantibus 34 hoc matutinale officium, quod nunc obseruatur in occiduis maximè regionibus canonica functione primitùs institutum est. 35 Quod & Cassianus testatur dicens. 36 Matutinæ solemnitatis officium, nouo adhuc tempore constitutum, primitùs in Bethlehem Monasterio, vbi Dominus noster Iesus Christus pro redemptione humani generis ex Virginis vtero nasci dignatus est, 37 sicq; ex illo per vniuersum mundũ consuetudo eiusdẽ celebrationis inualuit, 38 quo tẽpore Beatus

Dama-

A *Damasus, Beato Hieronymo illud componente, ac edēte cōstituit, vt Psalmi die, noctuq́; per omnes canerentur Ecclesias, 39 & subnecteretur in fine vniuscuiusq́; huc hymnus. Gloria Patri, & Filio, & Spiritui sancto: Sicut erat in principio, & nunc, & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.* E

COMMENTARIVS.

1 Q*Vadriennij itaq; tempore sic exacto in præfata vasta solitudine.* Anno videlicet iuxta a nobis alias notata trecentesimo septuagesimo Christi octauo: & quamuis quatuor annorum hoc spacium Sacrosanctæ pœnitentiæ a Hieronymo dedicatum, Baronius pro explorato non habeat: quin potius sub dubio, Tomo quarto Annalium Ecclesiasticorum
B relinquat; Ego tamen ex communi omnium assensu (nullo prorsus reclamante) illud pro compertissimo habeo: & ex Breuiarij Romani testimonio, quod singulis annis in eiusdem Hieronymi natalitio die legitur, accipio: *Deinde.* (dicitur in lectionibus de eius Vita) *secessit in vastam Syriæ solitudinem, vbi quadriennium in lectione diuinorum librorum, cælestisq́; beatitudinis contemplatione consumpsit: assidua se abstinentia, vi lacrymarum, & corporis afflictatione discrucians.* Hoc iuxta historiæ veritatē. Cæterùm iuxta mysticum intellectum: congruum quoq; eiusmodi temporis interuallum corporis supplicio fuit: quoniam quaternarius
C hic numerus afflictionis semper & pœnitentiæ in sacris litteris censetur. Moyses siquidem, & Helias, & ipse Saluator, quatuor dierum, ac noctium decadibus ieiunarunt. Eodem numero diluuij aquæ vniuerso intulerunt Orbi naufragium. Et per quatuor pariter annorum decades populus fuit in solitudine, vt postea circumcisus in Galgalis, opprobrio & ignominia Aegypti liberaretur. Igitur, cū vnusquisq; per quatuor elementa mundi (quibus omnia constare dicuntur) dum ea diligit & fouet, Deum offendat, & in eo ipso numero puniatur: Iustum planè erat, vt ipse quoq; Hieronymus, diuinam sponte præueniendo vindic-
D tam eodem numero dignam pœnitentię satisfactionem absolueret, cuius sacramentum non ignorabat.

2 *Sentiens in se Beatus Hieronymus omnem carnis voluptatem exhaustam.* Per carnis voluptatem, omnes delitiæ, quæ vitio dantur passim accipiuntur: quo sensu loquitur Apostolus ad Ephesios: *Nos* (inquiens) *omnes aliquando conuersati sumus in desiderijs carnis nostræ, facientes voluntatem carnis, & cogitationum.* Conuenientius tamen hoc loco per carnis voluptatem appetitus sensitiuus, qui causa ac fomes omnis carnalis voluptatis est, intelligendus videtur, dicente Domino in Genesi: *Non permanebit spiritus meus in homine in æternum, quia caro est.*

3 *Nihilq; in ea esse, quod spiritui repugnaret.* Perpetuam enim inter vtrūq; tam carnem videlicet, quàm spiritum, luctam nemo ignorat. Sed de hac sæpius sermo coincidet.

4 *Reuertitur Hierosolymam.* Post egressum e Syrię solitudine Hierosolymam Hieronymū (Monachi tamen semper habitu & professione F retentis) contendisse apte hoc loco monemus, cùm reuerà id eum ipsa veritate consentiat. Antequam enim Romam ad Damasum Pontificem se conferret, in ea frequentèr fuisse cōmoratū ipsemet in Præfatione libri de Spiritu sancto aperte indicat, dum scribit: Illicò ego, velut postliminio Hierosolymam sum reuersus.] Et in Epistola ad Asellam virginem: Ora Epist. 99. autem, vt de Babylone Hierosolymam regrediar.] Si ergo Hierosolymam reuersus post suum e Roma redditum: profectò in ea ante fuisse versatum sequitur. Igitur quod ad historiæ veritatem pertinet, commemorata aliàs nunc etiam animo, atq; memoria tenenda: Hie G ronymum videlicet ter Hierosolymis fuisse. Primò cum Euagrij solitudinem egressus est: In ea etenim tunc ita vitam composuit, vt in nullo alio penitus, quàm in Sanctorum locorum cultu versaretur. Secundò, cùm relicta Chalcidis æquè solitudine (audito tamen prius Constantinopoli Gregorio Nazianzeno, necnō a Paulino Antiochię Episcopo sibi Sacerdotio collato) iterùm eandem tenuit: in qua & ad Concilij Romani vsq; tempora cōmoratus est. Fuisse autem intermedio eiusmodi tempore a Damaso Summo Pontifice quęstionibus excitatum, eiusdem Damasi declarant Epistolæ H centesima vigesima quarta, & centesima quadragesima quarta. Postremò cum Roma rediens, post lustratam Aegiptum, auditumq́; Didymum iterum eandem inuisit, atq; non longè ab ea: Bethlehem videlicet ad obitum vsq; permansit. Hæc secundum litteram. Iuxta verò sublimiorem intelligentiam, dum Hieronymum a solitudine Hierosolymam intrantem considero, quod in Iosue libro posteri- Iosu. 1. tati propagatum est, videre simul videor. Enimuerò, quemadmodum quinq; ibi regibus, qui in terra promissionis ante regnabant, resistebantq́; Euangelico exercitui, Iosue ad speluncam superatis, occisisq́; ipse idem cum omni populo terram ingressus est, atq; simul possedit: sic & Hieronymus quinq; corporis sensibus,

A ſibus, viſu, odoratu, guſtu, auditu, & tactu, qui
tanquam nequiſſimi reges, ſibi animæ bona,
vniuerſamq; eius ſubſtantiam vindicare ten-
tabant, ad proprij corporis ſpeluncam, vel ad
eremi tenebricoſum habitaculum, aſſiduis pœ-
nitentiæ operibus deuictis, ac interfectis, Hie-
roſolymam tandem victor ingreditur. Hiero-
ſolyma enim pacis viſio interpretatur, quam
illi tantum intrare merentur, qui diro prius
certamine exacto memoratos quinq; Tyran-
nos ad ſpecum interimunt.

5 *Vt deriuaret fontes ſuos foràs.* Non tam
certè ſolitudinem ac eremum, quàm Paradi-
ſum vocare Hieronymi nunc memoratum ha-
B bitaculum debemus: quandoquidem ex eo ad
irrigandum Eccleſiæ hortum, humanarum, di-
uinarumq; ſcientiarum fontes ac flumina, qui-
bus omnes ſitim explerent affatim eruperunt:
Per fontes item Eccleſiæ ſanctæ doctores acci-
piuntur, de quibus Iſaias vaticinatus ait,
Iſ. 41. *Aperiam in ſupremis collibus flumina, & in me-
dio camporum fontes.* Chriſtus verò, qui dicit:
Hier. 2. *Me dereliquerunt fontem aquæ viuæ.* Et. *Qui
Io. 7. ſitit veniat ad me, & bibat, & fluent flumina de
ventre eius:* non fontes in plurali numero, ſed
fons in ſingulari dicitur, quia eminentiſſimè &
æternaliter fons eſt, & ſapientia Patris, a quo
ſpirituales omnes cœleſtis aquæ gratiæ origi-
C naliter manant, quarum participatione fontes
ac flumina in hiſce conuallibus fluunt. Hoc
verò loco per fontes conuenientius doctrina
euangelica accipitur, de qua Iſaiæ quadrageſi-
mo primo. *Haurietis* (ſcribitur) *aquas in gau-
Pſal. 67. dio de fontibus Saluatoris.* Et in Pſalmo. *In
Eccleſijs benedicite Deo Domino de fontib⁹ Iſrael,*
quam doctrinam, quoniam in ſecreto ſolitudi-
nis ſufficienter Hieronymus biberat, in coetu
vtiq; populorum par erat vt erumperet: Vnde
& ſubditur.

6 *Et in plateis aquas ſcientia ſua diuideret.*
Non plateas illas accipias, quarum amplitudo
animas ducit ad mortem, aut in quibus ve-
Iſa. 59. ritas apud Iſaiam corruit, Moabq; (ideſt hæ-
D retici) vlulant: Non, inquam. Sed illas in-
Iſa. 15. tellige, in quibus credentium multitudo ſpatia
tur: Sanctam, nimirum Eccleſiam, de qua Za-
Zac. 8. charias loquitur: *Adhuc habitabunt ſenes, &
anus in plateis Hieruſalem.* In quibus quoq;
ſapientia clamitat: *Vſquequo paruuli diligitis
infantiam, & ſtulti ea, quæ ſunt noxia cupient, &
imprudentes odibunt ſcientiam.* Deniq; & ipſa
ſponſa dilectum inquirens has ipſas circumit
plateas, dicens: *Conſurgam, & circum ibo ciui-
Cantic. 3 tatem, in foro, & in plateis eius, donec inueniam
eum, quem diligit anima mea.* In his ergo Pla-
teis doctores Sancti aquas ſcientiæ diuidũt, dùm-
que miſterijs inuoluta legerunt, audientibus
vel legentibus explicant, & quod priuata lec- B
tione, vel meditatione in anguſtis cellulis didi-
cerunt, coram omnibus, & audacter in Eccle-
ſia magna pertonãt, iuxta Saluatoris præcep-
tum: *Quod dico vobis in tenebris, dicite in lumi-
ne, & quod in aure auditis prædicate ſuper tecta.* Matt. 10.
Nec immerito pro multiplici ſcientiarum co-
gnitione aqua nũc ponitur: Enimuero quem-
admodum corporis ſordes aqua terguntur, ſic
ſcientiarum affluentia audientium mentes, ne
vel ex peccatorum ſordibus informes diutius
perſiſtant, vel doctrinæ cœleſtis ariditate, & in
opia deficiant, reſperguntur. De eiſdem me-
minit Eccleſiaſticus in hæc verba: *Aqua ſa-* Ecc. 15.
pientiæ ſalutaris potabit illum. Et Salomon in F
Prouerbijs. *Quomodo in aqua reſplendent vul-* Prou. 37.
*tus proſpicientium, ſic corda hominum manifeſta
ſunt prudentibus.* Deniq; quot quot in Eccle-
ſia tractatus, ac libros Hieronymus edidit, to-
tidem fluminibus de medio Paradiſi exeunti-
bus hortum Eccleſiæ irrigauit.

7 *Vt de torrente lingua eius.* Fons placidè
decurrit, & leniter: imo anguſto vt plurimùm
detinetur alueolo: Torrens verò impetu ma-
gno in ampliſſima quæq; ſpacia erumpit. Vt
ergo ad Hieronymi efficax dicendi genus, ſa-
pientiæq; magnitudinem alluderetur, torrenti
lingua eius pulchrè comparatur, quippe quæ
in difficilia quæq; ſcripturæ ſacræ loca, ſiue G
pro hiſtoricæ narrationis, ſiue pro latentium
myſteriorum intelligentia largiter, copioſeq;
effluxerit. Huiuſmodi profectò linguam miris
ſuſtuliſſe laudibus viſus eſt Salomon cùm in
Prouerbijs dixit: *Lingua ſapientium ornat ſcien-* Prou. 15.
tiam. Et quanquam, vel aquarum copijs tor-
rens frequenter carere, vel tumeſcens turbidis
aquis effluere ſoleat, hic tamen Hieronymi,
& ipſius aquæ nitorem, & fontis ſcaturitionem
retinet, vt ibidem dicitur: *Aqua profunda
verba ex ore viri, & torrens redundans fons ſa-
pientiæ.*

8 *Multi vina biberent.* Aquis certè, non
vino torrentes manare nullus ignorat. Igitur, H
quis hunc Hieronymi, qui vina præter naturã
dediſſe ſcribitur non miretur, deguſtare non
contendat? Hieronymus profectò illius vitis,
quæ in Euangelio dicit: *Ego ſum vitis vera,
& vos palmites,* huius (inquam) vitis palmes
tam ferax fuit, vt meritò non aquis tantum,
ſed etiam vinis redundaſſe dicatur: a vite hic
nunquam abſceſſit, ſed in ea perpetuo man-
ſit, intimeq; adeo eidem hæſit, vt Saluatoris
dictum impletum ſit. *Qui manet in me, & ego
in eo: hic fert fructum multum.* Legas eius ſcrip- Io. 15.
ta, & tanta diuerſarum rerum, ac linguarum
peritia, ac ſplendore: tanta doctrinarum varie-
tate, & multitudine ſcatere comperies, vt in
torrentis

A torrentis similitudinem superefluxisse facile intelligas. Degustes torrentis huius suauitatē; exhaurias aurei fontis humorem; bibas cœlestium mysteriorum optima vina, & delitias voluptatesq́; eius ex proprio gustu indicabis. *Magnificaui mihi opus meum, ædificaui mihi domos, plantaui mihi vineas; feci mihi hortos, & Paradisos*, de eo ennunciauit Ecclesiastes. Eccl. 2. Verùm cæteri quoq; Ecclesię Sanctæ Doctores vina habere dicuntur, quoniam Dei Verbum, & doctrinam quasi vinum fundentes populis illa propinant, ex quorum gustu exhilarantur protinus, vt in Psalmo dicitur: *Et vinum lætificet cor hominis*: Hi sunt vini fusores, B quorum ordinem, ac maiestatem in domo mystici quondàm Regis Salomonis Regina Austri 3. Reg. 10 intantùm demirata est, vt vltrà spiritum non habuisse Regnorum tertio referatur.

9 *Qui hunc in deserto, & inuio, & in aquoso reperire vix possent*. Est desertum de quo idem Epist. 1. Hieronymus clamat: O desertum Christi floribus vernans: O solitudo in qua illi nascuntur lapides, de quibus in Apocalypsi ciuitas magni regis extruitur: O eremus familiarius Deo gaudens. Apoc. 20. Et est desertum, quod pro vitiorum solitudine accipitur: Ezech. 20 De quo per Ezechielem loquitur Dominus: *Sicut iudicio contendi aduersus patres vestros in deserto terræ Aegypti, sic iudicabo vos dicit Dominus*: & Dauid in Psalmo: C *Errauerunt in solitudine in inaquoso, viam Ciuitatis habitaculi non inuenerunt*. In posteriori hoc ergo deserto vtiq; verissimum est, tam copiosum vini fusorem aliquandò reperiri vix potuisse, *Cùm in maleuolam animam, & corpore subdito peccatis non ingrediatur sapientia*.

10 *Accedens igitur ad eiusdem Ciuitatis Episcopum, Cyrillum nomine*. Iam alibi lectorem monuimus, non ideo Lupum Hieronymi acta composuisse, vt in eisdem tempora ad minutos Calculos reduceret. Apagè. Verùm potius is elaborauit historiam, quò sua ętate, (in qua D nil certi de Sancto circumferebatur) quid de eo ipso tenendum esset omnibus aperiret. Igitur non statim post egressum e Chalcidis solitudine, hoc est, trecentesimo septuagesimo octauo Christi anno, Cyrillum pro construendo Cœnobio accersiuit Hieronymus, sed tum post suum ex Vrbe redditum, Damaso iam vita functo, Siritioq; sedente Pontifice, tum post suam ex Aegypto reuersionem, de qua supra capite quarto, numero vigesimo septimo. Horum profectò tempus in Domini annum trecentesimum octogesimum octauum ibidē retulimus, quo æquè, & Cyrillum nunc Hieronymus (paulò nimirum ante quam e vita migraret) adit. Et quamuis Baronius eundē superioribus annis, hoc est trecentesimo octogesimo sexto obijsse tradat, illi Hieronymi de E scriptoribus Ecclesiasticis, in Cyrillo, innixus testimonio [Cyrillus Hierosólymorum Episcopus sępe pulsus Ecclesia, & receptus, ad extremum sub Theodosio principe, octo annis inconcussum Episcopatum tenuit] qui Christi numeratur annus trecentesimus octogesimus sextus: Deceptus tamen in eo est, quòd eiusmodi annorum inconcussæ sessionis interuallum, ad primos Theodosij annos retulit. Verùm aptius, veriusq; alij, præsertim verò Panuinus supputauit in fastis, Cyrilli obitum, proximè sequenti anno, trecentesimo videlicet octogesimo octauo Christi anno adscribens. Duos autē nominis eiusdē Cyrillus Hieronymo beneuolentia coniunctissimos Victorius in Indice F operū eius adnotauit, quorum prior Epistola septuagesima septima, verbis illis recensetur: De fide autem, quam dignatus es scribere, Sancto Cyrillo dedi conscriptam fidem. De posteriori in libro de Viris illustribus: Cyrillus Hierosolymorum Episcopus &c.] Vt modò allatum est, agitur: cuius & extant Catecheses, quas in adolescentia composuit. Ab hoc Hieronymus post suum ab Vrbe Roma posteriorem abscessum construendi Monasterij iuxta Bethlehem locum obtinuisse, nunc scribitur: in quo communiter etiam scriptores conueniunt. Additq; Equilinus, hoc ipso tempore Cyrillum eundem ab Hieronimo absoluti G muneris Episcopalis formam viceuersa scriptis editam impetrasse. Verùm tanto præsule morte deleto, cum Ioannes (qui sub Valentis persecutione Catholicos auersatus erat, & Arrianis, Macedonianisq́; communicarat) per fraudem in illam Sedem subrogatus fuisset: illum ideo Hieronymus alterum Prętextatum nominauit: Eph. 61. Enimuerò, quemadmodum ille Damaso Pontifici dicere sæpius consueuerat: Facite me Pontificem, & illicò Christianus ero; sic iste prælationis spe factus Catholicus, ab hæresi Episcopatus collatione redemptus est. Concitatus idem aliquandò in Hieronymum, non H tantum ab eodem constructum Monasterium euertere, sed & ipsū Sanctū virū, eiusq; Monachos omnes exilio relegare contendit. Testatur hoc ipsemet Hieronymus, Epistola sexagesima secunda dicens: Nuper nobis postulauit, (Ioannes scilicet) & impetrauit exilium, atq; vtinam implere potuisset, vt sicuti illi voluntas imputatur pro opere; ita nos non solum voluntate, sed & effectu coronam haberemus exilij.] Demum idem Ioannes octo hæresum a Hieronymo redargutus, vocatusq́; propterea ad Synodum, cum ire contempsisset vnanimi consensu Patrum, tamquam Origenista damnatus est.

A Porrò ad Cyrillum Epiſcopũ octauo Theo-
doſij anno ſublatum, qui annus ſecundum
Baronij Annales Chriſti trecenteſimus octoge
ſimus ſextus eſt, & Siricij Papæ ſecundus, paſ-
ſum retrò vertentes, illorum manifeſtus error
conuincitur, qui eundem Cyrillum, Hierony-
mo e viuis ſublato funeris pompam perſoluiſ-
ſe, Epiſtolamq; illam ad Auguſtinum Hypo-
nenſem Epiſcopum, De miraculis, ac prodigijs
eiuſdem, Tomo nono operum eius relatam
ſcripſiſſe teſtantur: cum manifeſtò illum ante
Hieronymum, ad triginta ſex annos a ſæculo
migraſſe conſtet. Rem pluribus explicatam,
vide in Recenſionibus.

B 11 *Petijt ab eo vt in Bethlehem*. Binas Beth-
lehem ex ipſomet Hieronymo ſuper Michcæ
quintum habemus, ibi: Pulchrè autem dicitur
Bethlehem Iuda, ad diſtinctionem eius Beth-
lehem, quæ in Gallilęa ſita eſt, ſicut in Ieſu vo-
lumine reperi.] Eadem eſt, quæ, & Ephrata,
vt dicitur Geneſis trigeſimo ſexto: *Mortua eſt*
Rachel, & ſepulta in via Ephrata; hæc eſt Beth-
Io. 15. *lehem*. Idem in Ioſue libro habetur: *Theco, &*
Ephrata, hæc eſt Bethlehem. Ciuitas Demum
Dauid dicta eſt, in qua & Deus noſter atq;
Saluator in plenitudine temporum naſci de
Virgine dignatus eſt.

12 *Quæ eſt ſexto ab Hieroſolyma milliario,*
C *contra meridianam plagam, locum ſibi habitandi*
tribueret: Idem ex libro Hebraicorum loco-
rum, ibi: Sexto (Bethlehem videlicet) millia-
rio ab Aelia contra meridianam plagam iuxta
viam, quæ ducit Chebron, vbi & ſepulchrum
Ieſſe & Dauid oſtenditur.] Huius porrò ſedẽ
ſibi Hieronymus deuotionis intuitu delegit,
quòd in ea Saluator noſter Chriſtus natus, a
paſtoribus viſus, & odoratus eſſet a Magis; de-
inde quòd amenus, & ſolitariæ vitæ, ex nemo-
ribus illi adiacentibus opportunus eſſet locus.
Vel dicatur: per Bethlehem humilitatem, pau-
pertatemq; ſignari, de qua idem Hieronymus
in Hieremiam proloquitur: Sanctæ autem
D Crucis & Reſurrectionis vocabula, nõ Vrbem
ſignificant, ſed locum: nec diuitiarum quon-
dam magnitudinem, per quam perijt populus
Iudęorum, ſed gloriam Sanctitatis, quam no-
ſtra paupercula poſſidet Bethlehem, non ha-
bens aurum, & gemmas, ſed panem, qui in ea
natus eſt.] Et in vita Paulæ. Romæ (inquit)
prætulit Bethlehem, & auro tecta fulgentia in-
formis luti vilitate mutauit. Conſequens er-
go erat, vt Hieronymus Ordinis ſui prima fun
damenta iacturus, ibi primũ ea deijceret, vbi
veræ humilitatis, paupertatiſq; perfectæ ſym-
bolum conſequebatur. Hac loci fortuna ſuper
Orbis delitias omnes idem ſæpius gloriatur.
Habeat (inquiens) ſibi Roma ſuos tumultus,
arena ſæuiat, circus inſaniat, theatra luxurient. E
& quia de noſtris dicendum eſt. matronarum
quotidie viſitetur Senatus: Nobis adhærere
Domino bonum eſt, & ponere in Domino Pſal. 72.
Deo ſpem noſtram: vt cum paupertatem iſtã
Cœlorum regna mutauerint, erumpamus in
vocem: *Quid enim mihi eſt in Cœlo, & a te quid*
volui ſuper terram? Quo ſcilicet, cum tanta
reperiamus in Cœlo, parua, & caduca quæſiſ-
ſe nos doleamus in terra.

13 *Optans ſcilicet, vt prudens animal præ-*
ſepi Domini ſui iugiter adhærere. Præſepe mo-
nachi cellula etiam dicitur, quia in illa pro ſtra
to, modicum fœni, vel paleę adhibetur. De
Monachis ſui temporis ſcripſit Hieronymus: F
De hinc conſurgunt pariter, & hymno dicto Epiſt. 22.
ad præſepia redeunt. Hoc loco pro Saluatoris
incunabilis accipitur: de quibus Lucas ait:
Peperit Maria filium ſuum primogenitum, &
pannis eum inuoluit, & reclinauit eum in præſepio.
Quamuis autem innumeri erga hæc Sacroſan- Luc. 2.
cta Saluatoris incunabula, dùm ea ex remotiſ-
ſimis Orbis terræ partibus præſentes venerati
ſunt pietatis argumenta præſetulerint, in eiuſ-
modi tamen Religionis exemplo neminem
nactus eſt Hieronymus parem: longè ſupera-
uit omnes. Mixtis gaudio lachrymis ad ea pro-
ſtrata Paula proclamabat: Ego miſera atq; pec
catrix digna ſum iudicata deoſculari præſepe, G
in quo Dominus vagijt? Orare in ſpelunca, in
qua Virgo puerpera Dominum fudit infantẽ?]
At Hieronymus ad perpetuum cultum ſe ip-
ſum quoq; perhenne addidit mancipium, vt
etiam tanquam iumentum ad ea ipſa, ad diem
vſq; mortis ſuæ ſe alligaſſe aptè in textu refe-
ratur. Verùm cùm binas iumentorum ſpecies,
Bouem nimirum & Aſinum, de quibus per
Iſaiam loquitur Dominus: *Cognouit bos poſſeſ-* Iſa. 1.
ſorem ſuum, & Aſinus præſepe Domini ſui,
præſepibus alligari ſolitas in ſcripturis ſacris
legamus, ſintq; eiuſmodi animalia ex propria
natura ſtolidiſſima, quomodo eorundem na-
turam imitatus Hieronymus prudens haberi
poterit, qui ſe præſepi Domini permanſurum H
iugiter obſtrinxit? Prudenter quidem ſapien-
terq;. Per præſepe namq;, myſteria Verbi in
carne intelliguntur. O Hieronymi non vltrà
auditam prudentiam. O ſapientiam erudi-
tiſſimam. Vt tam profunda, tamq; imperſcru-
tabilia æterni Verbi myſteria caſto ore man-
dere, Euangelicæq; veritatis Sacramẽta, quo-
quo poſſet modo dentibus ruminare, om-
nem mundi ſapientiam abijciens, ſe totum
in supernorum cõtemplationem obſtrinxit, &
ſtolidioris iumenti ſimilitudinem vſurpauit.
Sciebat ab Apſtolo dictum. *Videte fratres vo-*
cationem veſtram, quia non multi ſapientes ſe- 1. Cor. 1.
cundum

A *cundum carnem; non multi nobiles, sed quæ stulta sunt mundi, elegit Deus, vt fortia quæque confundat.* Iam vocem, vtrunq; ad se iumentorū
Matt. 11. allicientis Domini, ac vni quidem eorum dicentis audierat: *Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati estis & ego reficiam vos.* Alteri
Matt. 11. vero. *Tollite iugum meum super vos & discite a me, quia mitis sum & humilis corde, & inuenietis requiem animabus vestris: Iugum enim meum suaue est, & onus meum leue:* Propterea ad præsepe Domini festinus accessit, intentus illi adhæsit, ab illo seiungi nunquam passus est. Antequàm ad præsepis huius infima Vnigenitus Dei filius descenderet, Propheta Do-
Isa. 40. B mini iussu clamabat: *Verè fœnum est populus: exsiccatum est fœnum, & cecidit flos.* At posteaquàm illud idem Verbum Patris e cœlo delapsum est, maternoq; Virginis obsequio in eo pannis inuolutum, reclinatum est: quod idem Propheta subiunxerat, mox impletum est: *Verbum autem Domini nostri manet in æternum:* Tunc fœnum mortalis nostræ naturę viridi coma reuixit, eidemq; Diuino Verbo ipsa natura sociata, æternitate cum eo simul do-
Psal. 71. nata est. *In summis montium* (cecinit Dauid) *superextolletur, super Libanum fructus eius, & florebunt de Ciuitate sicut fœnum terræ.* Antequàm is, qui in Psalmo dicit: Vt iumentum
C factus sum apud te, præsepis huius ima deligeret, tunc præsepe inane erat: At statim, ac ipsa Sapientia Patris illud impleuit, *Nos omnes*
1. Io. 1. (vt Ioannes inquit) *de plenitudine eius accepimus.* Tunc bouis fortitudo vniuerso declarata est Orbi, quia terra dedit fructum suum, &
Prou. 14. segetes multiplicatæ sunt nimis. *Vbi non sunt boues* (Salomon inquit) præsepe vacuum est. *Vbi autem plurimæ segetes, ibi manifesta est bonis fortitudo.* Antequàm deniq; Deus homo fieret, maledicto feriebatur terra huius-
Hab. 3. modi: *Abscidetur de ouili pecus, & non erit armentum in præsepibus:* At post eius ad nos aduentum: *Oues* (Dauid cecinit) *eorum fœtosæ abundantes in egressibus suis, boues eorum*
D Psal. 143. *crassæ: Beatum dixerunt populum cui hæc sunt. Beatus populus cuius Dominus Deus eius.* Et Isaias. *Beatus qui seminat super aquam, vbi bos, & asinus calcant.* Igitur omnium iudicio prudentissimus, simulq; sapientissimus Hieronymus, qui vt tam alta, tamq; profunda salutis nostræ mysteria prostratus contemplaretur; qui vt Verbum in carnis præsepe absconditum, deuoto mentis affectu perquireret: qui demum, vt de Cantico Canticorum Sponsi labijs ac dentibus Verbi mysteria, suauissimo gustu ruminaret, tanquam brutum ganeis Domini indissolubiliter se deuinxit.

54 *Cui mox, quod deuotè poposcit, dignè concessum est.* Quippe cui amicitia, & sensibus in E religione coniunctissimo. Dubitare nunc de historiæ veritate quispiam posset, quomodo nimirum Cyrillus Hierosolymorum Antistes, construendi Monasterij facultatem Hieronymo eo in loco cõcesserit, qui suæ iurisdictionis non fuisse comprobatur: Et quidem Bethlehē locum ad Hierosolymitanum Episcopum non spectasse, quæ post multos annos inter Epiphanium Salaminæ Cypri Episcopū, & Ioannem, Cyrilli eiusdem successorem controuersia excitata est, præseferre videtur: quandoquidem eo in ipso loco ab eodem Epiphanio ordinatione antea habita, qua & Diaconos & F Presbyteros ereauerat ipsimet Ioanni de eadē expostulanti, Epiphanius Epistola apud Hieronymū in serie sexagesima, ita scribit: Nihil tibi nocuimus, nihil iniuriæ fecimus, nec quidquàm violenter extorsimus. In Monasterio fratrum, & fratrum peregrinorum, qui prouinciæ tuæ nihil deberent, & propter nostram paruitatem & litteras, quas ad eos crebrò direximus, communionis quoq; tuæ cœperunt habere discordiam, ne viderentur quadam duritia & conscientia nostra antiquæ fidei ab Ecclesia separati, ordinauimus Diaconum, & postquam ministrauit, rursum Presbyterum: G super quo debueras gratulari, intelligēs quòd ob Dei timorem hoc sumus facere compulsi. Nam & si singuli Ecclesiarum Episcopi habēt sub se Ecclesias, quibus curam videntur impēdere, & nemo super alienam mensuram extenditur: tamen præponitur omnibus charitas Christi, in qua nulla simulatio est.] Et post aliqua rursus refricat: Hæc ita acta sunt, vt locutus sum in charitate Christi; quam te erga paruitatem nostram habere credebam: quãquàm in Monasterio ordinauerim, & nō in parochia, quæ tibi subiecta sit.] Hæc ille. Cæterum in oppositum non tãtum author in textu, sed Seuerus quoq; Sulpitius, relatus a Victorio in H Vita eiusdem Hieronymi est, cui & idē Victorius subscribere hunc in modum videtur: Posita est Bethlehem in meridiana plaga, & tribui Iuda annumerata, sub Episcopatu Hierosolymitano, sex, vt testatur Seuerus Sulpitius, qui oram inuisit, & sex mensibus cum Sanctissimo Viro degit, millianis ab Hierosolyma distans, & sexdecim ab Alexandria mansionibus.] Ita ipse. Excusandus autem omnino Epiphanius, tū ex causis in propria Epistola allatis, tum ex consuetudine Ecclesiæ Cypri, quæ longo iam vsu id iurisdictionis, eo in loco acquisierat. Frequentē enim hunc Episcopis (conterminos videlicet sibi populos inuicem commendandi) fuisse morem testatur ipsemet Epiphanius, paulò post subdens. O

verè

A verè benedicta Episcoporum Cypri mansuetudo & bonitas, & nostra rusticitas sensu tuo, & arbitratu digna misericordia Dei. Nam multi Episcopi communionis nostræ, & Presbyteros in nostra ordinauerunt Prouincia, quos nos comprehendere non potueramus, & miserunt ad nos Diaconos, & hypodiaconos, quos suscepimus cum gratia. Et ipse cohortatus sum beatæ memoriæ Philonem Episcopum, & Sanctum Theoptobum, vt in Ecclesijs Cypri, quæ iuxta se erant, ad meæ autem Parochiæ videbantur Ecclesiam pertinere, eo quòd grandis esset, & latè patens Prouincia, ordinarent Presbyteros, & Christi Ecclesiæ
B prouiderent.] Hactenus Epiphanius.

15 *At ipse, fauente Domino Monasterium ibi construxit*. De eodem sæpius in suis tractatibus, Epistola nimirum octogesima nona, capite quinto ad Augustinum. In præfatione septimi in Ezechielem libri; In præfatione item secundi in Epistolam ad Ephesios Commentatiorum libri, presertim vero,

16 *Vt ipse inquit in Epistola ad Pammachiũ, de morte Paulinæ in fine*. Habetur Epistola primo Tomo, in serie vigesima sexta, quam anno Christi trecentesimo nonagesimo octauo datam alibi obseruauimus. Et quamuis in eorũ serie operum circa extremum libri de scrip-
C toribus numeretur, quæ ipsemet Hieronymus ad trecentesimum nonagesimum secundum Christi annum elaborauit, perperam tamen, de eadem ibi mentionem haberi alibi ostendemus. Siquidem, non ab Hieronymo primũ, sed ab alio quopiam addita deinceps hæc verba in calce Paulinæ scilicet sunt, [& Epitaphium eiusdem libri.]

17 *Nos in ista Prouincia ædificato Monasterio*. Ex his ad Christi incunabula nullũ prorsus antea fuisse extructum Monasterium aperte intelligimus. Vnde & iure optimo primus, qui sub Abbatis obedientia, Monasterij clausura, ac regulę professione Monachos ibi insti-
D tuit, Hieronymus author prædicatur; Enimuero ex multis Orbis terrarum partibus, viris Sanctissimis ac feminis (de quibus libro secundo, De origine Ordinis nostri) tũ proprio virtutum splendore, tùm diuersis suis tractatibus, ac Epistolis ibidem conuocatis breui temporis interuallo familiam adeo illustrauit, vt totus penè orbis ad eũ cõfluxerit. Cœperat olim hoc idem opus (dum nimirum Romæ, Damasi Põtificis ætate degens, ad idem vitę genus ad vtrunq; pariter sexum secum adduxerat) At nunc in eo ipso, pari labore desudans, Bethlehẽ quoq; ad præsepe Domini viget. Et quamuis aliquot ante annos Romæ ab Athanasio, Petroq; Alexandrinis Episcopis Monachatus,

ad exemplum Aegypti Patrũ prædicatus fuerit, eiusmodi tamen viuendi norma, vti noua, inusitataq;, & quæ ductore potissimum (cum E
præsertim paulò post ad suas sedes dictimet Pontifices se iterum recipissent) carebat, non fuit ad id temporis ab aliquo tenta; Verùm post eos Vrbem ingressus Hieronyms, tanto mox principe Monachat' altis defixus, radicibus in sublime protinus conscendit, & Roma quasi altera Hierosolyma, Monachorum virtutibus longe, lateq; effulsit. Accipitur hoc ex eiusdem Hieronymi super Marcellæ obitu Epitaphio ibi. Nulla eo tempore nobilium fœminarum nouerat Romæ propositum Monachorum, nec audebat propter rei nouitatẽ, F
ignominiosum, vt tunc putabatur & vile in populis nomen assumere. Hæc (Marcella scilicet) ab Alexandrinis prius Sacerdotibus, Papaq; Athanasio, & postea Petro, qui persecutionem Arrianę hæreseos declinantes, quasi ad tutissimum communionis suæ portũ, Romam confugerant, vitam Beati Antonij adhuc tunc viuentis, Monasteriumq; in Thebaide Pachumij, & Virginum, ac Viduarum didicit disciplinam: nec erubuit profiteri, quod Christo placere cognouerat. Deniq; & cum me Romam cum Sanctis Pontificibus Paulino, & Epiphanio Ecclesiastica traxisset necessitas, quorum alter Antiochenam Syrię, alter G
Salaminam Cypri rexit Ecclesiam, & verecũdè nobilium feminarum oculos declinarem, ita egit, secundum Apostolum importunè, opportunè, vt pudorem meum sua superaret industria. Et quia alicuius tunc nominis esse existimabar super studio scripturarum, nunquã conuenit, quin de scripturis aliquid interogaret. Porrò ipsa Marcella, quæ eiusdem Hieronymi doctrinam consecuta est, quomodo quoq; vitæ Monasticę imitata sit institutum, quod & propagauit in alias, idem tradit his verbis: Suburbanus ager vobis pro Monasterio fuit, & rus electũ pro solitudine: multoq; ita vixistis tempore, vt ex imitatione vestri, H
& conuersione multarum, gauderemus Romam factam Hierosolymam: crebra virginum Monasteria: Monachorũ innumerabilis multitudo, vt pro frequentia seruientium Deo, quod prius ignominiæ fuerat, esset postea gloriæ.] Confirmatur hoc idem ex proprijs eiusmet ad Asellam Virginem verbis, quibus ita conqueritur: Penè certè triennium cum eis vixi; multa me virginum crebrò turba circũdedit, diuinos libros vt potui nonnullis sępe disserui: lectio assiduitatẽ: assiduitas familiaritatẽ; familiaritas fiduciã fecerat; dicant quid in me vnquam aliter senserint, quàm Christianũ decebat.] Hæc ipse. Verum de hac eadẽ Epist. 99

Mona-

A Monachatus Romæ per Hieronymum pro-
Epist. 2. pagatione, manifestius actum est supra. Quod
verò hoc loco idem scribit Hieronymus [*Nos
in ista prouincia, ædificato Monasterio*.] Pau-
lam illuc hactenus non fuisse appulsam faci-
le intelligimus: Quādoquidem de alijs quoq;
Monasterijs, ac varijs pro peregrinis cellulis
per eandem constructis aliquam fecisset men-
tionem. Non sic tamen Monasterij huius cō-
structio accipienda est, vt templi omissa, vel
neglecta suspicione attingatur: insignem e-
nim ibi æquè Deiparæ Virgni, cui addictissi-
mus semper fuit, dedicasse eundem basilicam
a quamplurimis memoriæ proditum est.

B 18. *Et diuersorio propè extructo.* Alij legunt
[*& diuersorio propter extructo*] Propter enim
pro propè frequenter vsurpatur. Vnde & de
Natura Cicero. Vulcan⁹ (ait) tenuit insulas pro
pter Siciliam, quæ Vulcaniæ nominantur. Et
contra Rullum: Fuluins Eurotas, qui propter
Lacedemonē fluit. Extruit ibidē alias Cons-
tantinus magnus, Imperij sui anno vigesimo
primo: Vel vt alij testantur, Helena eiusdem
mater ad præsepe Domini amplissimam molē:
Cæterū, quoniā ea a Iudęis, cū a Iuliano Aposta
ta eisdē iterū construendi tēpli, & habitandæ
Iudeæ facultas data est, fundit⁹ euersa est, ideo
C Hieronymus inquit, [*& diuersorio prope extru-
cto*] quia tunc Bethlehem coli, habitariq; cœp-
ta est. Præclarè autem pro Monachis extruc-
to Monasterio, diuersorium pro peregrinis
erigitur, quia Monachis in hospitum, ac pere-
grinorū obsequio occupari potissimum conue-
nit: Ex quo idem ipse aduersus Rufinum: No-
bis (inquit) hospitalitas cordi est: omnesq; ad
nos venientes, læta humanitatis fronte susci-
pimus. Veremur ne Maria cum Ioseph locū
non inueniat in diuersorio: ne Iesus nobis di-
Matt. 25. cat exclusus, *hospes eram, & non suscepistis me:*
Solos hæreticos non suscipimus: propositum
quippe nobis est, pedes lauare venientium, nō
Epist. 4. merita discutere.] Et ad Rusticum Monachū
D Seruias fratribus: hospitum laues pedes.] Idē
Ep. 26. ad Pammachium: Et in Regula S. Benedicti
præcipitur, Abbatis mensam cum peregrinis
semper esse debere. Christi autem anno tre-
centesimo nonagesimo septimo habitaculi hu-
ius pro peregrinis, atq; hospitibus fabricā cœp-
tam hinc arbitror, quòd proximè sequenti an-
no, pro ea ipsa complenda, Paulinianus eius-
dem Hieronymi frater (de quo paulò infra)
in patriam, ad exportandam inde pecuniam
transmissus sit.

19. *Ne fortè & modò Ioseph cum Maria, in
Bethlehē veniens non inueniat hospitium*. Idem
Epistola vigesimaseptima: In quo Maria &
Ioseph hospitium non inuenerant. Alludit
autem ad prææallegata Euangelij verba, ex Lu- E
cæ capite secundo recitata. Vel dicatur, per
Mariam & Ioseph, hospites quoscunq;, & pere
grinos intelligi, pro quibus in finali Iuditio,
aduersus reprobos idē pertonabit Dominus.
Ite maledicti in ignem æternum: Hospes eram & Matt. 25.
non recepistis me: Et. *Quod vni ex minimis
meis fecistis, mihi fecistis*. Sic & Abraham, hos- Gen. 18.
pitalitatis intentus officijs, dum ipsos homines
non exclusit, Deum suscepisse traditur.

20. *Tantis de toto orbe confluentibus turbis ob-
ruimur Monachorū.* Vt eius nimirùm discipli-
nam profiterentur: Habent enim hoc Sanc-
torum Patrum exempla, vt ex remotissimis
etiam orbis terræ partibus homines attrahant, F
accendant, incitent. Vnde & de primis Reli-
gionum Institutoribus Ioannes Gessen excla-
mat: O quantus feruor omnium religiosorum
in principio suæ sanctæ institutionis fuit: O Lib. 1.
quāta deuotio orationis, quanta æmulatio vir- Cap. 18.
tutis, quā magna disciplina viguit: quāta reue
rētia, & obediētia sub regula magistri in omni-
bus efflotuit. Testantur adhuc vestigia dere-
licta, quod verè viri Sancti, & perfecti fue-
runt, qui tam strenuè militantes mundum
suppeditauerunt. Iam magnus putatur, si
quis transgressor nō fuerit: si quis quod accepit
cum patientia tollerare potuerit. O tepor, &
negligentia status nostri, quòd tam citò decli-
namus a pristino feruore: & iam tædet viuere G
præ lassitudine, & tepore] Hęc ipse. Agit
de hoc ipso ad se Monachorum concursu Hie-
ronymus in Procemio libri septimi in Ezechie-
lem hisce verbis. Fateor, me explanationes in
Ezechielem multo ante tempore promisisse,
& occupatione de toto huc Orbe venientium
implere non posse, dum nulla hora, nullumq;
momentum est, in quo nō fratrum occurra-
mus turbis, & Monasterij solitudinem hospi-
tij frequentia commutemus: intantùm, vt aut
claudendum sit nobis ostium, aut scripturarū,
per quas aperiendę sunt fores, studia relin-
quenda.] Sed & ad Paulinum: De toto huc Ep. 13.
Orbe concurritur: plena est ciuitas vniuersi ge- H
neris hominū, & tanta vtriusq; sexus constipa-
tio, vt quod alibi ex parte fugiebas, hic totum
sustinere cogaris.] Et ad Marcellam: Certè Ep. 17.
flos quidā, & pretiosissimus lapis inter Eccle-
siastica ornamenta, Monachorum, & virginum
chorus est. Quicunq; in Gallia fuerit pri-
mus, huc properat. Diuisus ab Orbe nostro
Britannus, si in religione processerit, occiduo
sole dimisso, quærit locum fama sibi tan-
tùm, & scripturarū relatione cognitum. Quid
referamus Armenios? quid Persas? quid In-
diæ, quid Aethyopum populos, ipsamq;
iuxta Aegyptum fertilem Monachorum,

A Pontum, & Cappadociam, Syriam Cœlem,
& Mesopotamiam, cunctaq; Orientis exa-
mina? Quæ iuxta Saluatoris eloquium dicē-
tis: Vbicunq; fuerit corpus congregabuntur
illuc Aquilæ: concurrunt ad hæc loca, & di-
uersarum nobis virtutum specimen ostendit:
Vox quidem dissona, sed vna religio.] Satis
igitur ex his liquet, iustorum operibus diuinam
suffragari clementiam: dum quippe Hierony-
mus in manufactę fabricæ erectionem incum-
bit, hinc inde ex toto Orbe lapides viui in
coædificationem spiritualem cōcurrunt. La-
tius de his libro primo, De origine Ordinis
nostri, quæstione quarta, conclusione secunda.
B Item quæstione quinta, in comprobatione se-
cundæ partis conclusionis, ratione prima.

21 *Vt nec cæptum opus deserere*, Ex charita-
tis ardore: Christi enim seruos Charitas vr-
get.

22 *Nec supra vires ferre valeamus*. Aduer-
Lib. 2. sus Iouinianum scribitur: Sed ne glorieris,
quòd multos discipulos habeas: Filius Dei do-
cuit in Iudæa, & duodecim illum tantum A-
postoli sequebantur: Pharisæorum autē doc-
trinæ omnis populus applaudebat.] Fecit sa-
nè vir Sanctus, quod monuit, cùm innumera-
bilium penè gerens curam Monachorum, nun-
quàm Patris nomine super se elatus sit, quin
C potius ad idem munus omnino imparem se ex
pressè professus sit.

33 *Vnde quia penè nobis illud de Euangelio
contigit, vt futura turris non ante computaremus
expensas*. Hoc ad illud Lucæ quartidecimi
refertur, quo dicitur. *Quis enim ex vobis vo-
lens turrim ædificare, non prius sedens computat
sumptus, qui necessarij sunt ad perficiendum,
ne posteaquàm posuerit fundamentum, & non
potuerit perficere, omnes qui vident incipiant
illudere ei dicentes. Quia hic homo cœpit ædi-
ficare, & non potuit consumare*.] Verùm aduer-
tè, quod non absolutè dicitur, [*nobis illud de
Euangelio contigit*] sed dictio [*penè*] additur,
D vt casum eiusmodi non imprudentiæ iudices
adscribendum, sed aduentantium insperato
concursu. Non ab re autem in Ordinis sui ia-
ciendis fundamentis erigendæ turris similitu-
dine vtitur, quia reuerà Religiosorum familię
turrium nomine solent in sacro eloquio de-
signari. Sunt enim illæ aduersus nostræ Hie-
rusalem oppugnatores, firmæ, constantesq;,
& ex earum culmine vigiles die, & nocte vn-
diq; speculantur, de quibus in Psalmo dicitur:
*Circumdate Sion & complectimini eam: narrate
in turribus eius*.

24 *Compulsi sumus fratrem Paulinianum ad
patriam mittere*. Vt largior beneficentiorq;
in charitatis officijs ergà peregrinos, ac hospi-
tes Hieronymus esset, dilectissimum fratrem E
ad longinquæ peregrinationis molestias sub-
eundas in patriam delegauit. Post decem vi-
delicet ab impetrata a Cyrillo construendi
Monasterij facultate annos. Numeratur hu-
iusmet profectionis annus a Christo trecente-
simus nonagesimus octauus: & in hanc ipsam
temporis rationem Baronius eque Tomo quin
to venit. Etreuerà cùm Rufinus, atq; Me-
lania vrbem ingressi sint trecentesimo nona-
gesimo septimo Domini anno, & Eusebius,
atq; Paulinian⁹ anno proximè sequenti ex ipsi-
usmet Hieronymi testimonio illuc quoq; per-
uenerint, certus omnino eiusmodi temporis
calculus redditur. Porrò Hieronymi verba F
remipsam manifestò explicantis, hæc in Apolo-
gia aduersus eundem Rufinum sunt [Vincen-
tius, Paulinianus, Eusebius, Rufinus Presby-
teri, quorum Vincentius multo tempore an-
te vos (Rufinum videlicet, & Melaniam in-
telligens, quos alloquitur) Romam venit:
Paulinianus, & Eusebius post annum vestræ
nauigationis: Rufinus in causa Claudij post
biennium missus: omnes vel pro re familiari,
vel pro periculo capitis alieni.] Hæc ipse,
quibus eiusdem Pauliniani, vnà cum Eusebio
in Italiam aduentus annus declaratur. Cæte-
rùm, qui Rufin⁹ in hoc Hieronymi testimonio
affertur, longè diuersus ab Aquileiense est, G
contra quē sermo dirigitur. Rei præterea fa-
miliaris negotium, cuius causa ipse Paulinia-
nus, comite Eusebio in Italiam missus affir-
matur, hoc idem intelligendum Baronius
quoq; testatur, de quo nunc ex Epistola ad
Pammachium in textu subditur: quò videli-
cet, pro cœpto iam constructionis opere patri-
monium distraheret. Fuit autem is Hierony-
mo natu minor, eoq; tempore Romā ad me-
liores litteras euocatus, quo idem Damaso
Pontifici in Ecclesiasticis causis auxilio erat.
In Aegyptum inde vnà cum fratre ad nauí-
gans, postremò in Palestinam, Bethlehem ad
presepe Domini Monastice vitę institutum H
professus est. De eodem sæpius Hieronymus
in suis scriptis.

25 *Vt semirutas Villulas, quæ Barbarorum
effugerant manus*. Per Barbaros diuersas
hoc loco accipe nationes; de quibus sigilla-
tim Heliodoro idem scribens ita meminit:
Viginti, & eo amplius anni sunt, quod in-
ter Constantinopolim, & Alpes Iulias
quotidie Romanus sanguis effunditur,
Scythiam, Thraciam, Macedoniam, Darda-
niam, Daciam, Thessaliam, Achaiam, Epiros,
Dalmatiam, cunctasq; Pannonias, Gothus,
Sarmata, Quadus, Alanus, Hunni, Vandali,
Marcomani vastant, trahunt, rapiunt. Quot
matro-

A matronæ, quot virgines Dei, & ingenua, nobilia
liaq; corpora his belluis fuere ludibrio? Capti Episcopi, interfecti Presbyteri, & diuersorum officia clericorum, subuersæ Ecclesiæ, ad altaria Christi stabulati equi, Martyrum effossæ reliquiæ: vbiq; luctus, vbiq; gemitus, & plurima mortis imago. Quid putas nunc animi habere Corinthios, Athenienses, Lacedæmonios, Arcadas, cunctamq; Græciam, quibus imperant Barbari?] hæc ibi. Insignem hãc eandẽ patrij soli a Barbaris factam desolationem in Sophoniæ caput primum commemorans: Itam quippe (inquit) Domini etiam bruta sentiunt animalia: Et vastatis Vrbibus, homi-
B nibusq; interfectis solitudinem, & raritatem bestiarum quoq; fieri, & volatilium, pisciumq; testis Illyricus est, testis Thracia, testis; in quo ortus sum solum: vbi præter Cœlum, & Terram, & crescentes vepres, & condensa syluarum cuncta perierunt.] De hoc etiam supra capite primo.

26 *Et parentum communiũ census venderet*, Quorum generis nobilitas, cum multis Villulis, & censibus quamplurimis affluxerint, ex hoc vno loco facilè conijcitur. Et quanquàm
Epist. 1. alibi oppositum ipsemet Hieronymus videatur asserere: Natus (scribens) in paupere domo, & in tugurio rusticano, qui vix milio, &
C cibario pane rugientem saturare ventrem poteram, nunc similam, & mella fastidio.] Hoc tamen non de se ipso, sed de voluptuosis clericis, & Monachis, qui Ecclesiæ hæreditatem ad propria commoda, & luxum defraudabant intelligit. Sed generis eius splendor ex hoc clarior omnium iudicio redditur, quòd pro Christo omne patrimonium magnificentissimè distraxit.

27 *Ne cœptũ Sanctorũ ministerium desereret.* Incipere enim plurimorum est, at perseuerare paucorum.

28 *Risum maledicis & æmulis præbeamus:* Idem in Isaiæ septimum: Et risum prębeam
D Iudæis. Et in quinquagesimum sextum: Facessat omnis cauillatio Iudæorum, & risui pręberc se cessat.] Aemulorum autem proprium est: atq; maledicorum iustorum iugiter opera illudere; tuncq; potissimum, cùm vel propria deberent peccata lugere, vel quæ in derisione habent, imitari. Illis Lucæ sexto comminatur Christus: Væ (inquiens) vobis, qui ridetis, quia lugebitis, & flebitis.

29 *In quo sub accepta ab Apostolis degens regula.* Debent Monachi aliquam ex approbatis profiteri regulam, propterea enim Regulares dicuntur. At cum Hieronymi ætate nulla alia præter ab Apostolis traditam circumferretur, consequens etiam erat, vt illam ad tempus suis, sibiq; proponeret obseruandam? E
Vide libro primo, De origine Ordinis nostri Quæstionem tertiam per totum. Et quamuis tunc fortassis Basilius propriam edidisse potuerit regulam; nondum tamen apud omnes vel vulgata, vel vsu recepta, vt potè recens, Vel, quod magis vrget, nec dum Apostolica authoritate comprobata fuerat. Ita sanè aliquandiù etiam Sanctus Augustinus, cum suis asseclis eãdem Apostolicam regulam primitus obseruasse in prologo sermonum ad eremitas, Et in sermone, de communi vita clericorum, & multorum aliorum authoritate scriptorum perhibetur. Num verò Hieronymus propriã postmodum suis viuendi formam, seu regu- F
lam conscripserit, perinde ac Augustinum aliquando fecisse omnibus compertum est, libro præallegato, quæstione quinta satis explicatur.

30 *Cœpit, vt multum cupierat.* Cœpit locum incolere non præsentia tantum corporali, sed nouarum potissimum frequentia virtutum. Aliàs enim, & permultos ante annos locum eundem tenuisse, ex proprio eiusdem testimonio colligitur, vbi: Protinus (inquit) Bethlehẽ Lib. 1. aduers' Ruf.
meã reuersus sum, vbi adoraui præsepe.] quẽ locum accuratè considerans Victorius: Suam (inquit) Bethlehem non appellasset, nec se concito gradu ad eam reuertisse, sed accidisse G
potius dixisset, nisi prius (hoc scilicet, de quo nunc tractamus tempore) sedem illam tenuisset.] Ideo ergo veluti nouus loci eiusdem incola, ac inusitatus Bethlemita Vir Sanctus dictus est, quòd ibidem, exactissimo virtutum omnium studio, sanctiorem rursus quasi incœperit vitam, velutiq; nouus miles ad certamina, laboresq; pro familia sibi credita verbo & exemplo firmanda, sedulus institerit. Proh Deum immortalem, si Sanctitate celeberrimi viri, post tot fortiter gestas dimicationes, post tot triumphos, palmasq; gloriosè euectas, in Incipientium adhuc ferè memorantur, quid de nobis, nullius virtutis homunculis dicen- H
dũ? quo loco adscribendi, qui pro dimicando prælio ad arma vix manus extendimus? qui ad vitæ viam currendam alterum vix pedem dmouimus?

31 *Cum illustri viro Eusebio Cremonense.* Ex Epistola centesima prima, de optimo genere interpretandi ad Pammachium: Erat (ibi scribitur) in Monasterio nostro vir apud suos haud ignobilis Eusebius Cremonensis. Quis porrò, qualisq; hic inter Hieronymi discipulos Eusebius fuerit, quantumq; post eiusdem e vita discessum Ordinem propagarit, habetur libro secundo, de Origine ordinis nostri.

32 *Et cum alijs sanctis fratribus habitare:*

De

A De quibus nominatim aduersus Rufinum, libro
tertio Apologiæ, capite septimo agit. Volo
(inquiens) scite, quæ sunt ista iacula venenata,
quæ post tergũ vestrũ nos iecisse conqueræteris.
Vincentius, Paulinianus, Eusebius, Rufinus(al-
ter videlicet ab nunc memorato) Presbyteri
&c.] Dicitur autem Hieronymus eum cæteris
fratribus Monasterij claustra coluisse, nõ quòd
eosdem asseclas suos, Fratrum nomine, vel ap-
pellati voluerit, vel duos Ordines: vnum nimi-
rum fratrum, alterum Monachorum institue-
rit. Minimè: sed ideo Monachos fratres nũc
author nuncupat, propter spiritualem omni-
um simul commorantium animi, & volunta-
B tis vnionem. In Monasterijs enim, quemad-
modum vna viuendi ratio, sic & vnus animus,
vna voluntas, atq; concordia est. Et ideo fra-
tres non corpore (inter quos sępe iurgia, con-
tentiones, & homicidia in scripturis legimus)
Gen.4.13 sed fratres spiritu Monachi dicuntur. In quo
27. 37. Psal.132. etiam sensu Dauid cecinit. *Ecce quam bonum,*
Matt.28. *& quam iucundum habitare fratres in vnum.*
Et Dominus in Euangelio: *Ite nunciate fratri-
bus meis.* Et quanuis ex hoc Monachi omnes,
fratres appellentur; non tamen e contrariò,
omnes fratres Monachi dicendi sunt: quando-
quidem inter se differunt, vt apud D. Thomã
videre est. Demùm quàm ex horum omnium
C simul, tam Virginum quàm Monachorum,
cœlesti planè vitæ genere humani generis ho-
stis ruinam præsagierit, illud vnum declarat,
quòd omnibus non multò post, adhibitis ille
neruis fabricam virtutum altis radicibus defi-
xam labefactari, euerterèq; funditus curauerit.
Grassatores, exilia, cędes, incẽdia, bonorumq;
omnium deprædationem immiserit. De qui-
bus omnibus tam ipsum Hieronymum, eiusq;
alumnos, quàm Eustochium, & Paulam, ad-
mirabili patientię modestiæq; exemplo, apud
Romanum Pontificem cõquestos fuisse, quan-
uis speciales eorum litteræ non extent, Inno-
centij tamen tunc Pontificis responsiuę super
D ipsa re transmissæ ad eos Epistolæ, idipsum
apertè comprobant: quarum exemplaria vti
vera antiquitatis monumenta, atq; rem ipsam
mirum in modum explicantia, hic placuit ex
Baronio subnectere.

*Dilectissimo filio Hieronymo Presbytero
Innocentius Episcopus.*

*NVnquam boni aliquid contentionem fecisse
in Ecclesia testatur Apostolus: & ideo hæ-
reticorum correctiones primùm fieri iubet magis
diuturna duci collatione. Qua regula dum negli-
genter accipitur malum non vitatur, quod cauen-
dum est, sed augetur. Tamen quoniam dolor, ge-
mitusq; tuus, ita quatit viscera nostra, vt ratio non* E
*tractandi, consulendiq; sit, primùm constantiæ
tuæ alloquor fidem. Pro veritate quisq; iniuria,
aut (vt dicis) periculo percelletur, qui expectat
beatitudinem, multis sæpe narrastis: & tua ver-
bis prædicationis te bene memorem admonemus.
Itaq; excitati tanta malorum scena, arripere au-
thoritatem Sedis Apostolicæ ad omne compri-
mendum nephas, festinauimus: sed in quem in-
surgeremus, nec nomine appellatum legimus, nec
criminis aliqua ratione taxatum. Quod ergo pos-
sumus, condolemus. Si deposueris autem apertam,
manifestamq; in homines aliquos accusationem:
aut iudices competentes tribuam: aut, si quid vr-
gentius, sollicitiusq; a nobis fieri potest, non retar-* F
*dabo, fili dilectissime. Tamen Episcopo, fratri meo
Ioanni scripsi, vt circumspectius agat: ne quid cir-
ca Ecclesiam sibi creditam adhuc tale aliquid fiat,
quale præuidere, & propellere ne accideret, vel
ne accidat, etiam ipsi sit & postea molestissimum.]
Hucusq; Innocentius ad Sanctum Hieronymum.
Sequitur eiusdem, & altera ad Ioannem Episco-
pum Hierosolymorum super ea ipsa re Epistola.*

Dilectissimo fratri Ioanni, Innocentius.

*DIreptiones, cædes, incendia, omne facinus
extremæ demẽtiæ Generosissimæ Sanctæ Vir-
gines Eustochium, & Paula deplorauerunt in locis* G
*Ecclesiæ tuæ perpetrasse Diabolum, nomen enim
hominis, causamq; reticuerũt. Quod & si ambi-
guum non sit, & a quo commissum: oportuit tamẽ
custodire germanitatem tuam, & gregi illius so-
licite prouidere, ne quid huiusmodi oriretur, quod
cum aliorum periculo tua lacessit negligentia ad-
mittere in gregem Domini, & tales agnos, quos
incendio, armis, & persecutionibus nudas, debiles
post suorum cædes, & mortes vix viuere audiui-
mus. Nihil mouet pietatem illam Sacerdotij tui
de tanta Diaboli in te, atq; in tuos potestate ad-
missa: in te inquam, prorsus enim Sacerdotij
grauitatem condemnat tantum nefas in Ecclesia
fuisse completum. Vbi prouisiones tuæ? Vbi cer-* H
*tè, si casus euenerant auxilia, & consolationes?
Cum plus se adhuc metuere dicant, quàm conquæ-
rantur esse perpessas. Altius censerem, si essent
aliquid de hac re mecum apertius collocutæ. Vide
frater antiqui hostis insidias: & spiritu boni recto-
ris peruigila, quæ ad nos opinione magis, quàm
accusatione manifesta delata sunt, vel corrigan-
tur, vel retundantur, ne ius Ecclesiasticum, de la-
befactatis causis eum, qui non defenderit, præstare
compellat.* Hæc Ioanni Innocentius, apud quẽ
is conniuentiæ, de perpetratis criminibus sus-
pectus erat: quippe qui eundem Hieronymo
fuisset semper infensum, siue ob fidei, siue ob
iurisdictionis controuersias inter eos iam agi-
tatas,

A tatas, certò sciret: Quod autē Paulæ fit mētio, iuniorē intellige, senioris neptem, ipsa enim senior aliquot ante annos iā quieuerat in Domino. Postremò datarū Epistolarū tempus, numerat Baronius Christi annum quadringentesimum decimum sextū. Verū de ijsdem diligentius in priori Recens. Animaduersione 55.

33 A quibus scilicet, diuino ministerio iugiter insudantibus. Ex Epistola nonagesima secunda: Non enim conuenit, vt ab adolescentia vsq; ad hanc ætatem in Monasteriolo eum sanctis fratribus labore desudans &c.]

34 Hoc matutinale officium, quod nunc obseruatur in occiduis maximè regionibus canonica functione primitùs institutum est. Huius, vt

B plenior habeatur cognitio, paucula, quæ sequuntur, placuit adijcere.

De Matutinarū precū origine, atq; institutione.

CONTROVERSIA IX.

Matutinalis officij, diurnarumq; horarū ex Orientalibus ad Occidentales Ecclesias institutionem, non Cassianus tantùm illorum auctor temporum, sed quæ in Concilio etiam Romano, & decretis Damasi Pontificijs habētur, videntur indubitatam reddere fidem. Enimuero hæc in Damasi eiusdē

C Actis leguntur: Eius præcepto institutum est, vt die, nocteq; psalmi in Ecclesijs canerentur.] Hæc verò institutio ab eo tunc dimanasse creditur, vbi idemipse Damasus, Psalterio iuxta Septuaginta editionem emmendato ab ipso S. Hieronymo donatus est. De cuius pariter Psalterij optima Hieronymi correctione iam supra sæpius actum est. Verùm contra predicta insurgere Baronius videtur, falsum planè asserens, einsmodi die, ac nocte canendorum in Ecclesia Psalmorum institutionem a Damaso traxisse originem, cum ipso quoq; nascentis Ecclesiç exordio eorum vsus ac reci-

D tatio viguerit; Quod Basilij testimonio confirmare nititur, dum Epistolç eiusdem sexagesimæ tertiæ verba allegat, nimirum: Ad id verò quod propter psalmodias accusamur: Quare potissimum simpliciores perterrefaciunt, qui nos traducunt, hoc habeo quod dicam; quod videlicet, qui iam obtinuerunt ritus in omnibus Ecclesijs Dei concordes sunt, & consoni.] Hæc Basilius. At certè ex his psalmorum vsus die, nocteq;, vel matutinalis officij ritus, ab initio nascentis Ecclesiæ non satis apertè comprobatur. Additur, quòd Psalmodię nomine, nòn absolutè Dauidici Psalmi, sed quilibet etiam sacer hymnus, spiritualisq; ad ipsum Deum cantio, & laus intel-

E liguntur. Quis verò nesciat in omnibus Orbis terræ partibus, Ecclesijsq; Deum optimū maximum fuisse laudatum? Vnde ad huius psalmodiæ nominis intelligentiam obseruatione dignum videtur: Sanctorum aliquos Patrum, ab initio etiam exurgentis Ecclesiæ sacros hymnos, spiritualiaq; cantica pro diuinis laudibus Fidelibus tradidisse canenda. Sic Beatum Ephrem Syrum, & alios, postremò Sanctum Gregorium Nazianzenum, & Ambrosium fecisse legimus. Quç etiam diuinæ laudes, hymnodiæ, Psalmodiæ, & Cantica appellari consueuerunt. Extat Augustini testimonium, Confessionum suarum libro nono, capite sexto, & septimo huiusmo- F
di. Quantum fleui in hymnis & Canticis tuis (Ambrosium enim alloquitur) suaue sonantis Ecclesiæ tuæ vocibus commotus acriter. Voces illæ influebant auribus meis, & eliquabatur veritas tua in cor meum, & ex ea æstuabat affectus pietatis, & currebant lachrymæ: & bene mihi erat cum eis.] Tandem Philo Iudæus, qui in libro de Vita Contemplatiua nostrorū laudes, in gratiam Principis Apostolorum, ac Sancti Marci scripsit de eiusmodi Psalmorum vsu, nil refert. Sed nec de hoc apud Sanctum Dionysium satis expressam reperi factā mentionem. Fallitur ergò Baronius, dum a Hieronymo formam in concinendis psalmis G
hucusq; seruatam negat inuentā. His tamen non obstantibus respondendum arbitror: quòd, quemadmodum nonnullorum psalmorum, certis quibusdam temporibus in crepundijs etiam Ecclesiæ decantatio apud Christi fideles omnino neganda non est (a quamplurimis enim, præsertimq; Monachis eosdem psalmos recitari solitos apud Cassianū libro secundo, De origine Monachorum, capite primo, & sequentibus expressè legimus:) Ita & illorum perpetuus vsus in singulos dies, atq; singulas noctes, sub certa forma, cum ipsiusmet psalterij per hebdomadam in distinctas ferias partitione, nec non exactissima emmendatione, ac alijs, (vt mox dicetur), ab H
eiusdemmet Hieronymi cœnobio, Pontificis auctoritate, primitus dimanatus, sicq; postea ab vtraq; tum Occidentali, tum Orientali Ecclesia communiter receptus, concedendus est. Ad hoc Hieronymi ipsius non vulgare accedit testimonium. Enimuero de suis Monachis, ac Christo Sacratis Virginibus in choro diuinas laudes, nocturno præsertim tempore concrepantibus sermonem ingerens, Ita in Sabinianum Diaconum inuehitur: Paueo miser, & tam mente, quam corpore perhorresco, ponere tibi volens ante oculos tuos opus tuum. Tota Ecclesia nocturnis vigi-

 lijs

lijs Christum Dominum personabat, & in diuersarum Gentium linguis vnus in laudibus Dei spiritus concinebat. Tu inter ostia quõdam præsepis Domini, nunc altaris amatorias Epistolas fulciebas, quas postea illa miserabilis, quasi flexo adoratura genu inueniret & legeret: Et stabas deinceps in choro psallentium, & impudicis nutibus loquebaris.] Hæc ipse. Ad idem est, quod auctor Epistolæ ad Cyrillum, De Miraculis Hieronymi scribit: Præparans (Hieronymus scilicet) officiorum seriem cunctis Ecclesiæ ministris, totam penè Ecclesiam ædificauit. Additur ab alijs, eundem Epistolas omnes, & Euangelia per totum anni circulum vnà cum lectionibus, & prophetijs in Missæ officio primitus ordinasse. Sed de his in Recensionibus. Demùm Marianus Victorius testatur: Illyricos populos, Missam, & diuina officia, nec non alias preces, Illyrica, seu Dalmatica, quę nunc Sclauona dicitur, lingua conscriptas, sedisq; Apostolicę auctoritate cõfirmatas custodire, quas a Hieronymo accepisse ita persuasum habent, vt captis potius armis penitus disperire malint, quàm eas relinquere.

Vict. in Indice operum Hier.

35 *Quod & Cassianus testatur dicens*. Libro videlicet tertio, De origine Monachorum, capite quinto. Cassianum istum ex superius memoratis illis Monachis arbitror, quos primùm ad eundem Hieronymum, vt illius disciplina erudirentur confluxisse explicatum est. Fuisse verò illum postea Ordinis eiusdẽ professorem celeberrimum, propria quoq; ipsius verba, quibus libro quinto capite trigesimo sexto, se Monachum nouitium Monasterij Palestinæ asserit, facilè indicant. Id quod præallegato etiam loco libri tertij, capitis quarti apertius manifestat, dum se Monasterij illius apud Bethlehem, in quo Saluator pro salute mundi nasci dignatus est alumnum profitetur. Illum aliquandò inde egressum Ordinem, duobus apud Massiliam constructis Monasterijs, virorum vno, virginum altero propagasse, author Gennadius est, libro de Viris Illustribus, qui eius pariter scriptorum seriem ibidem exactè describit. De eodem Equilinus in suo Sanctorum Catalogo, libro septimo, capite quinqoagesimo nono. Eundem verò Pelagianæ hæresis infamia notare Baronius Tomo quinto Annalium, sub Christi anno quadringentesimo trigesimo tertio non veretur.

36 *Matutinæ solemnitatis officium, nouo adhuc tempore constitutum, primitus in Bethlehem Monasterio, vbi Dominus noster Iesus Christus pro redemptione humani generis ex Virginis vtero nasci dignatus est*. Hoc præfati Cassiani, loco citato testimonium, quod certe veritati consentaneum inde colligitur, quòd testis is de visu fuerit. Variant autem nonnihil verba hoc loco ab his, quæ primùm ipse author litteris consignauit; cæterùm variatio sensum non immutat. Propria verba sunt. [Sciendum tamen, hanc matutinam, quæ nunc obseruatur in occiduis vel maximè regionibus primitùs institutam, Vbi Dominus noster Iesus Christus natus ex Virgine, humanæ infantiæ incrementa suscipere dignatus, nostram quoq; adhuc in religione teneram, & lactentem infantiam, sua gratia confirmauit.] Ita Cassianus. Et quamuis de Matutinis tantùm agere videatur, non de cæteris horis: In consequentib' tamen capitibus idemipse sigillatim de eisdem subdit, vt propterea de ordinatione omnium horarum ab Hieronymo inuenta, atq; primùm elaborata dubitandum non sit. Porrò illarum recitatio matutinæ solemnitatis nomine commendatur, quia tam exquisito in singulas noctes studio, mentisq; affectu illas Hieronymus Creatori persolueret, ac si Natiuitatis, Resurrectionis, Pentecostesq; solemnitates, & mysteria, sibi fuissent celebranda.

37 *Sicq; ex illo per vniuersum mundũ consuetudo eiusdem celebrationis inualuit*. Non sunt hæc Cassiani cum sequentibus verba, sed Lupi, operis huius auctoris, quarum sensum, tũ ex ipsomet Cassiano, tum ex Damasi decretis mutuatus est. Hæc autem consuetudo, non ductim ex psallentium vsu Monachorum, sed ex vniuersalis Romanæ ecclesiæ decreto firmissimo inuulgata, atq; recepta, sequentibus asseritur.

38 *Quo tempore Beatus Damasus, Beato Hieronymo illud componente, ac edente constituit, vt Psalmi die, noctuq; per omnes canerẽtur Ecclesias*. Fusius rem explicat Honorius Augustodunensis, auctor millesimi ducentesimi vigesimi, in opere, quod Gemma animæ inscribitur, Libro de concordia diuinorum officiorum, scribens: Olìm diuinum officium in Catholica Ecclesia Christi peragebatur, pro vt cuiq; bonum videbatur, sed posteaquàm vnitas Ecclesię Christi cœpit multiformiter ab hæreticis scindi, & a Schismaticis multipliciter in diuersa conuenticula findi, Beatæ Memoriæ Theodosius Imperator Synodum Constantinopoli congregauit, omnes hæreses damnauit, diuinum officium ordinari a Synodo humiliter postulauit. Quod negotiũ tunc temporis Damasus Papa Romanus Sancto Hieronymo Presbytero in profanis, & Sacris scripturis eruditissimo iniungere dignum indicauit. Sanctus itaq; Hieronymus

Pres-

A Presbyter constitutus in Bethlehem Ciuitatu-
la, vbi Dominus, & Saluator Mundi nasci vo-
luit, Psalmos ad nocturnos, & ad reliquas ho-
ras sapienter distribuit: sicut & hodie Sancta
Catholica Ecclesia Christi psallit.] Et post pau-
ca. Postquam ergo Dominus Papa disposi-
tionem diuini offitij a Sancto Hieronymo Pres-
bytero, eleganter editam accepit, Collegium
collegit, ac vbiq; sic cantari praecepit.] Huc-
usq; Honorius. De his aeque, ac sequentibus,
latius in Recentionibus.

Denlq; quod de canẽdis per omnes Orbis
Ecclesias die, nocteq; Psalmis decretum pro-
latum affertur, non nouum, atq; recens (vt nu
B per quidam calumniantur) sed vetustissimum
prorsus in Ecclesia cantus esse institutum osten
dit. Verùm huiusmodi nunc error paulò la-
tius explodendus.

De Ecclesiastico Cantu, eiusq; antiquitate.

CONTROVERSIA IX.

INter caeteras, quas aduersus Ecclesiam, Ec-
clesiasticosq; viros impius Erasmus censu-
ras monumentis prodidit, ea quoq;, quae Ec-
clesiasticum, imo verius Angelicum decantan-
di diuinas laudes morem subsannat, omnium
C iudicio numeratur. Et quidem de eo ipso in
Adnotationibus agens, Apostoli Pauli tempo-
re nondum fuisse illum, sed pronuntiationem
duntaxat: Vixq; a posterioribus deinceps re-
ceptum tradit. Stomachatur demùm in mul-
tis regionibus totos dies psalli in Ecclesijs, ita
vt nec modum, nec finem cantionum, nihilq;
aliud audiri in Monasterijs, Templis atq; Col-
legijs, quàm vocum strepitus conquaeratur.
Caeterùm, quòd cum perfidia iunctam simul
is habeat imperitiam scripturarum, earundem
nunc, atq; Sanctorum Patrum testimonijs
comprobemus.

Certè, tametsi de diuinis laudibus concinen
D dis in Scripturis Sanctis nil legeretur, Vsum
men illius innumeris in locis obtestatum nega-
Exod. 15. re non potest Erasmus. Cecinit namq; Moy-
ses, & filij Israel carmen Domino: Cecinit &
Maria eius soror in tympano, cum caeteris mu-
1.Reg.18 lieribus post eam. Cecinerunt de vniuersis
Vrbibus Israel in occursum Saulis regis egres-
sae mulieres. Ipsomet Dauid, haud indecorum
arbitratus, quin potius Regiae Maiestati aptissi-
2.Reg.6. mum, ante arcam foederis Domini cythara per
sonans, psallens, atq; tripudians processit.
Composuit idem, diuino afflatus spiritu quam-
plurimos hymnos, atq; Psalmos, quos & absq;
modulis, solaq; tantùm pronunciatione reci-
tare consueuisse affirmare ridiculum prorsus
esset: cùm ad quid tanta arte, mensuraq;, & E
ratione sonora ijdem formandi, si accomoda
vocis modulatione non fuissent proferendi?
Cantorum ędes ad persoluenda in templo Dei
praeconia Salomon eius filius construxit. De
ijsdem templi cantoribus passìm in Paralipo-
menon, atq; Esdrae libris. Cantica deniq; An-
na Samuelis mater, Maria soror Moysi, Iu-
dit, Debora, Moyses, Isaias, Habacuc, Aggę-
us, Ezechia, & alij complures ediderunt. At
haec de Veteri Testamento. Porro si Noui ad-
huc exordium perscrutari voluerimus Zacha-
riam quoq; magni Ioannis, praecursorisq; pa-
trem, Deiparam Virginem, Symeonem, nec
non Coelestis exercitus Angelorum multitu- F
dinem, in nascentis Ecclesię primordijs Domi-
no decantasse comperiemus. Sed quod inter
Apostolicas traditiones, inductus olìm, recep-
tusq;, atq; deinceps in Ecclesia frequentatus
cantus numerandus sit, hand leuia conuincunt
argumenta.

1 Extãt de hoc inprimis Apostoli verba ad
Colossenses tertio, quibus eosdem in fide in-
struens ita adhortatur: *Verbum Christi habitet
in vobis abundanter: in omni sapientia, docentes
& commonentes vosmetipsos, Psalmis, hymnis, &
canticis spiritualibus, in gratia cantantes in cor-
dibus vestris Deo.*] Idipsum fermè ad Ephesios
quinto habet, vbi scribit: *Nolite inebriari vino,* G
*in quo est luxuria, sed implemini Spiritusancto,
loquentes vobismetipsis in Psalmis, & Hymnis, &
canticis spiritualibus, cantantes & psallentes in
cordibus vestris Domino*] Haec Apostolus:
Nec est, quod horum Erasmus sensum nitatur
inuertere: Panlum, obijciens in cordibus tan-
tùm hortari, non voce esse cantandum. Enim-
uerò, non tollit Apostolus ipsis verbis *in cordi-
bus vestris*, qoin voce cantandum sit, sed for-
mam Ecclesiastici cantus praescribit: nimirum,
vt quod modulis vocibus exprimitur, cordis
potissimùm chorda concinatur: Laudetur
Deus voce, pariter & corde. Illud, vt Augu-
stinus inquit, versetur in corde, quod profertur H
in ore.] Et hic est germanus verborum Apo-
stoli sensus, vt Chrysostomus, Theodoretus, &
communiter omnes exponunt.

2 Altius rei huius, atq; certius petitur ar-
gumentum, quòd ipse Dominus super pullum
Asinae Hierosolymę Ciuitatis portas triumpha-
tor ingrediens, voces decantantium discipulo-
rum, nedum prohibuerit, sed admonitus, vt in-
creparet, eorundem cãtum probauerit potius,
prouocaueritq; magis. Scribitur namq; Lucę
decimonono: *Eunte autem illo substernebant ve-
stimenta sua in via: Et cùm appropinquaret iam
ad descensum montis Oliueti, coeperunt omnes tur-
ba descendentium gaudentes laudare Deum voce*

A *magna super omnibus, quas viderant, virtutibus, dicentes: Benedictus, qui venit Rex in nomine Domini: pax in Cælo, & Gloria in Excelsis: & quidam Pharisæorum de turbis dixerunt ad illũ: Magister, increpa discipulos tuos. Quibus ipse ait: Dico vobis, quia si hi tacuerint, lapides clamabunt.*]

3 Cæterùm quid a Domino probatum cantum asserimus, cùm eundem quoq; vnà cum Apostolus diuinas cecinisse laudes in Euangelio legamus? Enimuerò, peracta Sacratissimæ cœnæ mysteria, hæc protinus Euangelista subdit: *Et Hymno dicto, exierunt in montem Oliuarum.* Nec tecitatum, siue pronunciatũm

B tantùm suspicari quispiam hoc loco Hymnum debet, quandoquidem absq; cantu diuinę haud conuenit laudi eiusmodi nomen, Augustino testante qui ait: Hymni sunt laudes Dei cum cantico. Hymni cantus sunt cõtinentes Laudes dei: Si fit laus, & nõ sit Dei, nõ est Hymnus. Si fit & laus, & Dei laus, & nõ cãtetur, nõ est Hymn'. Oportet ergò, vt si sit Hymnus, habeat hæc tria, & laudẽ, & laudẽ Dei, & canticum.] Hæc Augustinus. Eundem locum Chrysostomus explicans: etenim (inquit) Prophetis psallentibus, & Apostolis hymnos canentibus, negotiorum tamen vitæ huius introducimus tumultum. Idipsum Beda: Potest videlicet etiam

Aug. in Psal.72.

C hymnus ille intelligi, quem Dominus, secundũ Ioannem Patri gratias agens, decantabat.] Ita ipse, & communiter omnes.

4 Habentur præterea in huiusmet, de cantu Ecclesiastico veritatis comprobatione haud obscura Sanctorum Patrum testimonia: Quandoquidem Sanctus Iustinus Martyr, auctor centesimi quinquagesimi, & primus eorum, quorum scripta ad nos post Apostolica tempora peruenerunt, in oratione ad Antoninum Pium, de hymnis, Deo passim a Christifidelibus decantari solitis, ita meminit. Gratos nos illi exhibentes, rationalesq; pompas, & hymnos celebramus, atq; decantamus.] De eisdem

D Clemens Alexandrinus, qui anno Christi ducentesimo claruit, in Oratione exhortatoria ad Gentes hæc habet: Hic est mons Deo dilectus, mons sobrius castis vmbrosus materijs. In eo autem bacchantur, non fulmine ictæ Semelis sorores, Menades: quæ in incesta visceratione carnium initiantur; sed Dei filiæ, pulchræ agnæ, quæ veneranda Verbi orgia concelebrant, chorum moderatum congregantes: chorus sunt iusti, canticum est hymnus Regis omnium; psallunt puellæ, gloria afficiunt Angeli, prophetæ loquuntur, editur sonus musicus] & paulò post. Si velis tu quoq; initiare; & chorum duces cum Angelis circa eum, qui est iogenitus, & ab interitu alienus, & qui solus est verè Deus; vnà nobiscum canite Deo

E Verbo.] Sed, & hymnos in Ecclesia canendi consuetudinem non nihil fortassis aliquando intermissam, vel minus fortè Antiochiæ communi vsu receptam, Angelico ministerio instauratam, testatur hisce Socrates: Ignatius Antiochiæ, quæ est in Syria, tertius a Petro Apostolo Episcopus: qui eum Apostolis ipsis multum versatus est, visionem vidit Angelorum, Sanctam Trinitatem, hymnis alterna vice decantatis collaudantium, & formam canendi in ea visione expressam Ecclesiæ Antiochenæ tradidit. Vnde illa traditio ab omnibus Ecclesijs recepta est.] Hæc Socrates. Deniq;, quòd die,

Soc. hist. lib.6. c.8.

F noctéq; vbiq; terrarum cantus in Ecclesijs longè ante sua tempora inualuerit Basilius testatur Epistola sexagesima nona ad Neocæsarienses scribens: Ad id verò, quod propter psalmodias accusamur: quæ potissimum simpliciores perterrefaciunt, qui vos traducunt: hoc habeo, quod dicam: quod videlicet, qui iam obtinuerunt ritus, omnibus Ecclesijs Dei concordes sunt, & consoni. De nocte siquidem populus consurgens, antelucano tempore domũ præcationis petit: inibiq; labore & tribulatione, ac lacrymis indeficientibus, facta ad Deum confessione, tandem ad orationem surgentes ad Psalmodiam instituuntur. Et nunc quidem

G in duas partes diuisi, alternis succinentes psallunt; atq; ex eo simul eloquiorum Dei exercitationem, ac meditationem corroborant, & cordibus suis attentionem, reiectis vanis cogitationibus mentis, soliditatem suppeditant. Deinde vni ex his hoc muneris dato, vt quod canendum est, prior ordiatur: reliqui succinunt; atq; ita in Psalmodiæ varietate, precibusq; subinde interiectis, noctem superant. Illucescente iam die, pariter omnes, velut vno ore, ac corde vno confessionis psalmum Domino offerunt, ac suis quisq; verbis resipiscentiam profitentur. Horum gratia, si nos fugitis, fugietis simul & Aegyptios: fugietis Lybiam vtranq;, Thebæos, Palestinos, Arabes,

H Phoenices, Syros, & qui ad Euphratem habitant: & vt semel dicam, omnes apud quos vigiliæ, ac preces, communesq; Psalmodiæ in precio sunt] hucusq; Basilius. Sed longum esset singula inpræsentiarum Sanctorum Patrum afferre testimonia, quibus ab Apostolis, primisq; credentibus in Ecclesia diuinarum laudum cantus frequentatus probatur.

5 Proferamus nunc externorum, si Catholicorum non recipit Erasmus, atq; Sanctarum Scripturarum testimonia. Philo Iudæus, vir omnium consensu doctissimus, qui & in gratiam Principis Apostolorum composuit librum in Laudem Christianorum, qui sub Sancto

Marco

A Marco Euangelista in Aegypto religiosissimè uiuebant, atq; testis de visu, cantum ab eisdē primis credentibus in diuinarum laudum actione receptum, in libro de contemplatione hisce tradit: Vbi omnes consurrexere, duo chori fiunt in medio cœnaculi, alter virorum, alter fœminarum, vtriq; suus concentor præficitur, honore præstans, & canendi peritia: deinde cantant hymnos ad laudem Dei compositos varijs metrorū, carminumq; generib⁹: nunc vno ore, nunc alternis, nō sine decoris, & religiosis gestibus, & accentibus: modò, stantes modò retrorsum gradū mouētes, vt eunq; res postulat. Deinde postquàm vterq; seorsum
B expleuit his se delicijs, velut amore diuino ebrij vnum chorum faciunt promiscuum, ad imitationem illius olim instituti, quando mare, Deo iubente, alteris salutem, alteris perniciē attulit, præcinente viris Moyse, Maria verò Prophetide feminis.] Hæc Philo.

De eodem Lucianus Ethnicus, atq; Apostolorum, nec non Christianorum Romæ irrisor in Philopatro meminit. Adhuc & ipse Plinius Nepos ad Traianum principem (cuius ætate superstites nonnulli etiam Apostolorū, ac Ioannes præsertim fuerant, libro decimo, Epistola nonagesima septima de eodem agit: Hos (inquiens Christianos quippe intelligit)
C solitos esse statos dies ante lucem conuenire, carmenq; secum inuicem Christo, quasi Deo decantare.] Ita Plinius.

Sed esto (inquit Albertus Pius) Pauli ætate non fuisset inductus cantus, in Ecclesiam præsertim, solemni more. Quid tum? nec enim conueniebat, in ipsius religionis Christianę exordijs omnia inducere, præcipuè cantū solemnē diuinarum laudū. Primùm, quia id Senatui Apostolico in Hierusalem residenti Iudæi non permisissent; Christianis enim vix licebat latenter in cœnaculis, & solarijs domus congregatis, cæteris orationibus insistere, vt ex Apostolorum Actis est cognoscere. Cogebantur
D tamen ad id peragendum eo ritu, quo poterant. Porrò, cum adhuc templum coleretur, & Iudæorum cantus in ipso resonarent, conuentus fieri priuatos ad decantandas laudes diuinas multis præbuisset scandalum nouitate facti, præsertim cùm legi aduersaretur, inhibenti rem sacram peragi, sacrificiumue offerri quouis alio loco, quàm in templo. Quapropter ab Euangelio recipiendo plurimi deterriti fuissent. Præterea, nec Gentiles, apud quos Christiani versabantur, ab idolis & suis superstitionibus ad Christum conuersi, permisissent eos publicè decantare, & sacra peragere. Quocirca, & ante lucem conueniebāt non frequentibus locis, nec celebribus: sed in cryptas, cuniculos (quarum adhuc plurima, monumenta Romæ est videre) & in cauernis, & in subterraneis specubus rem diuinam peragebant, quò minus strepitus vocum exaudiretur, resonantibus ex eorum ore laudibus diuinis, quas continere nō poterant, vt Plinius testatus est, licet illis proscriptionis, & capitis periculū immineret. Quamuis igitur ijs de causis solemnis cantus in Ecclesiā primæuo illo tēpore; publicè saltem non fuisset inductus, non tamen ex hoc conuinceretur, quin Apostolica auctoritate institutus fuerit obseruandus, cùm tempora permitterent. Quem cùm perficere liceat, tanta alacritate, vbiq; fuit receptus, vt in vniuerso Christiano Orbe indefinenter, statis horis Domini laudes solemniter concinentium chori exaudirentur.

Postremò, cùm Militans Ecclesia Triūphātis in omnibus imitatrix sit, & quasi æmulatrix, iure optimo canendi mos ab Apostolis in ea inductus est, vt quemadmodum illa Omnipotētis Dei, atq; sempiternæ, indiuiduæq; Trinitatis maiestatem iugiter collaudat, sic & hęc nostra perpetuò pariter, & sine fine, vsq; ad consummationem sęculi vocibus eandem, & canticis glorificaret. Vnde & in Missę præfatione, proprias cum illius concentibus coniungi voces pientissime verbis illis exorat: *Cū quibus, & nostras voces, vt admitti iubeas deprecamur supplici confessione dicentes: Sanctus: Sanctus: Sanctus:* Et quidem de Angelicis concentibus plenæ sunt sacræ litteræ, sed Psalmi præsertim, Apocalypseosq; liber. Seraphim quoq; stantibus supra thronum, atq; clamantibus, & alternis vocibus canentibus, Isaias sublimem prorsus se intellexisse visionem testatur. Igitur & nos contra Erasmi impietatē, traditiones Apostolicas contemnentis extollamus voces; Cantemus Domino gloriosè: & vt illius erga nos beneficentię nullus est finis, neq; modus, sed perpetuò liberalitatis eius munera suscipimus, sic & alternis vocibus, atq; choris ab eius prœconijs nunquam cessemus. Ita tamē, vt iuxta Regij Psaltis pręceptum voces ipsas inflectamus, quo dicitur: Quoniam Rex omnis terræ Deus; psallite sapienter: Sic (vt Hieronymus inquit) cantet seruus Christi, vt non vox canentis, sed verba placeant, quæ leguntur, vt spiritus malus, qui erat in Saule, eijciatur ab his, qui similiter ab eo possidentur, & nō introducatur in eos, qui de Dei domo scenam facere populorum.

E F G H

Isa. 6.

Psal. 46.

In cap. 5. Epist. ad Eph.

A

COMMENTARIVS.

39 Et subnecteretur in fine vniuscuiusq; hic hymnus. Gloria Patri, & Filio, & Spiritui sācto: Sicut erat in principio, & nunc, & semper, & in secula seculorum. Amen. Idipsum ex decretis quoq; Concilij Romani, & Damasi Actis habetur.

De Glorificationis Hymno.

APpositè autem præscripta verborū forma hymnus dicitur, cū ab incunabulis Ecclesię a Sanctis Patribus, communi vocabulo, Glorificationis hymnus, vt apud diuersos, B Basiliumq; inprimis in Commentarijs ad Amphilochium, Iconij Episcopum sæpius constat, nuncupatus sit. Duo autem hic perstringenda sunt: Vnū, eiusmodi Glorificationis hymnum in primitiua dudùm Ecclesia, non eodem modo pronuntiare Sāctos Patres consueuisse. Quandoquidem non nulli dicebant: *Gloria Patri per Filium, in Spiritu Sancto.* Alij. *Gloria Patri cum Filio, ac Spiritu sancto:* Alij verò. *Gloria Patri, & Filio, & Spiritui sancto,* Verùm ob diuersitatis formam Antiochiæ aliquādo inter Arrianos, & Catholicos, vt Theodoretus libro secundo, capite vigesimoquarto, & C Sozomenus libro tertio, capite decimo nono referunt, contentione oborta, Arriani deinceps hac verborum forma vsi sunt: *Gloria Patri per Filium in Spiritu sancto.* Catholici verò: *Gloria Patri, & Filio, & Spiritui sancto.* Alterum breuiter explicandum est. Hunc eundē Glorificationis hymnum ad varia primitùs in Ecclesijs ab eisdem Sanctis Patribus fuisse vsurpatum. Enimuero ea semper inualuit consuetudo, vt concionator subextremum concionis, inuocatione Sāctissimæ Trinitatis cum gratiarum actione orans finem imponeret. Alij eodem hymno in fine Antiphonarum tantùm, D vt Auctor Cassianus est libro secundo de Origine Monachorum, capite octauo, vtebantur. Alij demùm in fine hymnorum, perinde vt Ecclesiam Mediolanensem, tempore S. Ambrosij obseruasse, S. Augustinus Confessionum, libro nono, capite septimo affirmat. Stantibus igitur, tum controuersia in verborum forma, tū diuersitate in rerum applicatione, S. Hieronymum (qui auctor hymni huius, perinde ac in textu ponitur, fuisse a quamplurimis traditur) Damaso Pontifici super his omnibus sententiam suam satis, superq; exposuisse, in cuius etiā gratiam peculiari mox decreto, vtrunq;, & verborum forma, & quibus potissimum ea applicanda, aptandaq; esset, statutum est, par

E est credere. In huius rei testimonium sub eiusdem Hieronymi nomine circunfertur Epistola ad eundē Damasum Tomo nono relata: cuius & verba sunt: Precatur ergo cliens tuus, vt vox ista psallentium in Sede Romana die, nocteq; canatur: & in finè cuiuslibet Psalmi, siue Matutinis horis, siue vespertinis coniungi pręcipiat Apostolatus tui ordo: *Gloria Patri, & Filio, & Spiritui sancto, sicut erat in principio, & nunc & semper, & in secula seculorum. Amen.* Istud carmen omni psalmo coniungi præcipias, vt fides trecentorum decē, & octo Episcoporum Concilij Nicæni, etiā vestri oris consortio declaretur.] Hæc ibi. Quāuis Epistolā illi falsò adscriptam cēseat Victorius. Sed de ea in Recensionibus. F

De Alleluia dictionis in Missa Institutione.

VErùm cùm de diuino officio a Hieronymo primùm ordinato, nec non Glorificationis hymno, eius precibus in fine vniuscuiusq; Psalmi addito hactenus dictū sit, De vocis etiam huius, Alleluia videlicet, institutione subdendum. Sunt nonnulli, qui vocis eiusmodi vsum ab Angelo Sanctos Patres didicisse scribant. Vide Cassianum libro secundo, capite quinto, De origine Monachorum. Alij verò eius cantum Romę perantiquum fuisse tradūt, G Sanctus siquidem Augustinus in Psalmum cētesimum sextum, non recentiori vsu, sed antiqua traditione ab Ecclesia Catholica, toto Orbe diffusa Alleluia cantari solitū testatur. Sed quidquid sit, hoc vnum cōpertissimū: Damasi tempore eiusdē tā frequentē vsum in Ecclesia Dei fuisse receptum, vt etiā in funere defūctorum caneretur. Hieronymi extat testimonium Epistola trigesima, vbi: Sonabāt inquit, (de Fabiolæ exæquijs agens) Psalmi, & aurata tecta templorum reboans in sublime quatiebat Alleluia: ac propterea eiusdē vocis vsum diuinis precibus præfatū Pontificem immiscuisse permulti alij senserunt. Nemini autem dubiū esse H debet, quin id ex Hieronymi potissimū consilio acciderit. Quandoquidē S. Gregorius Nazianzenus libro septimo, Epistola sexagesima tertia sequētibus id aperte testatur: Vt alleluia hic diceretur de Hierosolymorū Ecclesia ex B. Hieronymi traditione tēpore B. mem. Damasi Papæ traditur tractū.] Idipsum ex eodē Gregorio asserit Gulielmus Durātes libro quarto, Rubrica quadragesima septima. Quod ex eo quoq; cōprobari videtur, quòd Hierosolymis idem Hieronymus eiusmodi vocē ita frequentari in Ecclesia a suis Monachis voluerit, vt eādem nō in piorū tantùm ore, sed & bubulcorū, profanarum loco cantionum versaretur. Quo- Ep. 17.

cunq;

A cunq; te verteris (idem inquit) arator stiuam tenens Alleluia decantat. Postremò eiusdem vocis cantu, & Monachos suos, & Christo sacratas Virgines, ad diuinorũ recitationẽ officiorum eundẽ conuocari iussisse, habetur ex Epistola vigesimaseptima ibi: Post Alleluia cãtatum, quo signo vocabantur ad collectã, nulli residere licitum erat.] E

De commeantium discipulorum ad Hieronymum frequentia, nec non eiusdem vitæ, ac doctrinæ exemplis. Cap. X.

LVRES 1 itaq; ad eum Monachorum, quibus vita, & scientia eius fama innotuerat, confluebant, 2 bonumq́; doctorem, boni discipuli frequentantes, 3 doctrinæ illius efficaciam mirabantur: 4 Erat enim copiosus in ratione reddenda, vt vbicunq́; interrogatus fuisset, paratum haberet, & competens sine aliqua dilatione responsum: 5 modò humilibus suauiter blandiens: 6 modò superborum colla confringens: 7 modò derogatoribus suis vicem necessaria B *mordacitate rependens: 8 modò virginitatem prædicans: 9 modò matrimonia* F *casta defendens: 10 modò virtutum certamina gloriosa collaudans: 11 modò lapsus in clericis, atq; Monachis prauitatis accusans. 12 Qui etiam, dum adhuc Romæ suum titulum Presbyteratus in Ecclesia Sanctæ Anastasiæ gubernaret, 13 tres clericos, nulla alia causa culpabiles, nisi quia incompositè & inordinatè incedebant, ab aspectu suo, & mensa continua separauit. 14 Incessus, enim incompositus, signum euidens est, quoniam status interioris hominis malè est ordinatus. 15 Vnde idem in Vita Paulæ: per exteriorem (inquit) hominem interioris hominis vitia demonstrantur. 16 Præterea tanta linguarum peritia scatebat, 17 vt quotiescunq; vnius linguæ libros in manibus acciperet, hos in alia lingua sine offensione trascurreret, vt crederes sic esse scriptum, vt os eius inoffensa velocitate fundebat. 18 Vnde & in derogationem æmulorum suorum quandam Epistolam sic conclusit. 19 Hæc lucubratiuncula, tanta est ad lucernæ lumen celeritate perfusa, vt notariorum manus lingua præcurreret. 20 Per idem tempus ad Paulinum, ex Senatore Presbyterum mirificam destinauit Epistolam, 21 in qua mysterium vniuscuiusq; libri, tam veteris, quàm noui testamenti breuiter, summatimq́; perstrinxit. 22 Quid enim non solum in diuinis, sed etiam in mundanis lit-* C *teris Hieronymi sagacitatem latere potuit? 23 Ex quibus scilicet mundanis necessitate quandoq́; cogebatur aliquid suis immiscere tractatibus, vt probaret ea, quæ a Sanctis Prophetis ante sæcula* G *prædicta sunt, tam Græcorum, quàm Latinorum, & aliarum Gentium litteris contineri. 24 Non enim credendum est, quòd eum libri Gentilium delectassent, posteaquam ad cæleste tractus examen, salutifero pro eorum lectione castigatus est diuino verbere. 25 Quòd qualiter contigerit, in prædicta Epistola ad Eustochium legitur, eodem inter alia sic referente.*

COMMENTARIVS.

1 P*Lures itaq; ad eũ Monachorũ, quibus vita & sciẽtia eius fama innotuerat, cõfluebãt*] Ante nimirum Domini annum trecentesimum nonagesimum octauum: eo namq; ipso anno Paulinianus In Patriam ideo missus est, vt pa- D trimonium, ad confluentium Monachorum commodum, venderet. De eodem superiori Epist. 7. capite. Et in Epistola ad Aletam, de institutione filiæ: De India, Persida, Aethiopia Monachorum quotidie turbas suscipimus.] Et aduersus Rufinum. Omnes ad nos venientes læta humanitatis fronte suscipimus.] Bona fama, bonus odor est: Vnde Apostolus: *Christi* (inquit) *bonus odor sumus in omni loco.* Iure ergo optimo ad ipsum Hieronymum concursus vndiq; Monachorum asseritur, quia dum serui Dei, doctoresq; Sancti, inclytis eorum operibus Ecclesiam odore suauissimo replent, & doctrinarum pariter frequentia demulcent, quot quot purgatas habent nares ad discernendos odores spiritus, protinus post eos recreati properant, & illud Cantici Canticorum con- Cant. c. cinunt: *Trahe me, post te in odorem vnguentorum tuorum curremus.* Ideo autem ad eundem Hieronymum, tum ob vitæ eius, tum ob scientiæ famam confluere Monachi dicuntur, vt in Christiano doctore, atq; Præsule cum vitæ si- H mul integritate, veram sapientiam debere esse coniunctam intelligamus. Explicat hoc ipse ad Nepotianum scribens: non confundant opera sermonem tuum, ne cùm in Ecclesia loquaris, tacitus quisq; respondeat: Cur hæc, quę dicis, ipse non facis? Accusare auaritiam etiam latro potest. Sacerdotis os cum mente concordet.] Et super Epistolam ad Titum: Quomodo potest præses Ecclesiæ malum auferre de medio eius, qui in delictum simile corruerit? ac qua libertate corripit peccantem cùm tacitus ipse sibi respondeat, eadem se admisisse, quæ corripit?] Tandem ad Oceanum: Perdit

autho-

A auctoritatem docendi, cuius sermo opere destruitur.] Vnde, & subditur.

2 Bonumq́, doctorem, boni discipuli frequentantes.] Igitur, qui doctrinæ, bonorum quoq; operum externa iungit exempla, boni illum sequuntur discipuli, quia ex Domini Saluatoris (Matt.7.) sententia *Omnis arbor bona, bonos fructus facit.* Frequentant verò boni discipuli Doctoris limina, vt panem illum, ciboſq́; illos accipiant (Psal.103.) de quibus dicitur. *Et panis cor hominis confirmet.* Et. (Matt.24.) *Fidelis seruus, & prudens, quem constituit Dominus super familiam suam, vt det illis cibum in tempore.* Enimuerò si fame nil durius est, quæ sepe compellit obsessos humanis vesci carnibus, & in propriam sæuire naturam, (B) ita vt nec parentes paruulis parcant liberis, & maritalis affectus dudum amatæ vxoris membra dilaceret: Si (inquam) hæc potest fames corporum, quid de fame dicendum animarũ? de qua & per Amos loquitur Dominus: *Et emittam famem in terram; non famem panis, neq; sitim aquæ; sed audiendi verbum Domini: & commouebuntur a mari vsq; ad mare, & ab Aquilone vsq; ad Orientem, circumibunt quærentes verbum Domini, & non inuenient.* Certè cùm hac posteriori, piorum semper animæ esuriant, quotidianumq́; doctrinæ pabulum, quod ex Sacris tantùm Scripturis excutitur, postulent: de quibus & dicitur. (C) *Paruuli petierunt panem, & non erat qui frangeret eis,* (Thr.4.) meritò nũc ad illum confluere doctorem asseruntur, apud quem cibos huiusmodi, spiritualesq́; alimonias norunt. Cui pariter Salomonis voce præcipitur (Eccl. 11.) *Mitte panem tuum super aquam, quia in multitudine dierum tuorum inuenies eum.*

3 Doctrinæ illius efficaciam mirabantur. Efficax doctrina tunc est, quando (vt dictum est) moribus non contradicit. Efficax præterea tunc censetur, cùm signorum virtute comprobatur. De hac eius efficacia loquitur Apostolus ad Thessalonicenses hunc in modum: (1.Thes.1.) *Scientes fratres dilecti a Deo electionem vestram, quia Euangelium nostrum non fuit ad vos in sermone tantùm, sed & in virtute, & in Spiritu sancto, & in plenitudine multa: Sicut scitis quales* (D) *fuerimus in vobis propter vos. Et vos imitatores nostri facti estis & Domini, excipientes verbum in tribulatione multa, cum gaudio Spiritus sancti; ita vt facti sitis forma omnibus credentibus, non solum in Macedonia, & in Achaia, sed & in omni loco fides vestra, quæ est apud Deum profecta est.* Hęc ipse. Signis igitur æquè Hieronymi doctrina efficax atq; potens, eò vsque peruenerat, vt cunctos auditores in admirationem pertraheret.

4 Erat enim copiosus in ratione reddenda, vt vbicunq; interrogatus fuisset paratum haberet, & competens sine aliqua dilatione responsum. (E) Apprimè hoc ipsum nouit Algasia, vnà cum Hedibia, quæ ex vltimis Galliarum finibus Apodemium ad Sanctissimum virum, ob difficilimarum noui testamenti questionum solutiones Bethlehem vsq; delegarũt. Idem Sunia, & Fretela, quæ ob Psalterij intelligentiam, eundem ex Germania consuluerunt: Idem Clarissimum orbis lumen Augustinus, qui Orosiũ aliàs ad se, pro intelligenda animæ ratione peregrinatum, ad ipsum Hieronymum eundem remisit. Nouit tandẽ Summus Ecclesiæ Pontifex Damasus, qui eundem, non sæpius tantũ in Scripturę Sacrę abditissimis mysterijs adhibuit, sed ad extremum eo etiam ad Synodicas to- (F) tius Orbis, tum Orientis, tum Occidentis consultationes vsus est. Ad Doctorem de qualibet re proposita iudicare, iuxta Deuteronomij dictum: *Interroga Patrem tuum & annuntiabit tibi, seniores tuos & dicent tibi,* (Deut. 32.) nemo ignorat. Munere ergò suo rectè functus Hieronymus nunc traditur, qui ad quæcunq; a doctissimis viris proposita in promptu responsiones habebat. Cui & illud sapientis meritò aptari potest quo dicitur: *Lætatus sum in omnibus: quoniam* (Sap.7.) *antecedebat me ista sapientia, & ignorabam quoniam horum omnium mater est, quam sine fictione didici, & sine inuidia communico, & honestatem illius non abscondo. Mihi autem dedit Deus dicere ex sententia, & præsumere digna horum; quoniam ipse sapientiæ dux est, & sapientum emmendator.* (G)

5 Modò humilibus suauiter blandiens. Ex Cassiodoro Institutionum diuinarum libro, capite decimo sexto testimonium istud intextum est. Et incipit: Beatus Hieronymus Latinæ linguæ dilatator eximius, nobis in translatione diuinæ Scripturæ tantùm præstitit, vt ad hebræũ fontẽ penè non egeamus accedere, quoniã nos facundiæ suæ multa vbertate cognoscitur satiasse, plurimis libris, copiosis Epistolis fecit beatos, quibus scribere Domino prestante dignatus est: planus, doctus, dulcis, parata copia sermonum ad quamcunq; partem conuertit ingenium, *modò humilibus blandiens,* (H) & sequitur perinde, ac in littera. Ex his verò, quæ catholico doctori conueniunt (quæ singula hoc capite explicantur) Hieronymus itẽ doctor prestãtissimus ex hoc inprimis cõprobatur, quòd blãdo sermone discipulos erudierit: Reuera (inquit idẽ ipse, nil fœdius præceptore (Sup. Epi. ad Titum) furioso, qui cum debeat esse mansuetus, & eruditus, e contra toruo vultu, trementibus labijs, rugata fronte, effrenatis conuicijs, facie inter pallorem ruboremq; variata, clamore perstrepit, & errantes nõ tam ad bonum trahit, quàm ad malum sæuitia sua præcipitat. Fecit vir

Sanctus

A Sanctus, quòd alios tenere præcepit, benigneq; se adeo in proprios discipulos habuit, vt partulis interdùm, Apostoli exemplo, & ipse paruulus, quò eos Christo lucrifaceret effectus, illi propterea impio Rufinus ore detraheret: nobilium nimirum pueros, ei ad Christi timorem discendum commissos, humaniores Poetarum, atq; historicorum litteras, eundem docere consueuisse criminatus: quasi crimen, & non potius immensa laus fuerit, vnà cum Christianæ religionis rudimentis litteras quoq;, quæ illi ætati necessariæ fuerant pueris tradidisse.

Certè, & præceptoris mei Desiderij, doctrinis omnibus apprimè exculti in docendo lenitatem
B silentio nunc prætereire non possum: Enimuero, eùm me, coæuosq; commonachos meos Horatium, Maghenzanum inprimis, Pacificum Coccum, atq; Michaelem Angelum Malossum, celeberrimos omnes viros, doctoresq; Theologos in liberalibus erudiret, coarguisse illum nunquam aliquem, si quando minus diligentem in studijs cōperisset, memini: Quin potius miro artificio vsus, verbis ad persuadendum aptissimis, (quippe qui & eloquendi vi politissimus esset) virtutum præconia paucis protinus ingerebat: consequentes dehinc earundem dulcissimos fructus commemorans, eorum & interdum nomina, qui ad litterarum
C studia incumbebant, quos æquè in gloria, ac laude ponebat, non sine audientium omnium per ora suffuso robore, horum quidem ob exercitæ in disciplinis diligentiæ gloriam, illorum verò ob subnascentis incuriæ adumbraram repræhensionem, in medium proferebat. Artibus eiusmodi languentium discipulorum vires confirmans, vrgentissimis, quasi quibusdam stimulis ad latera admotis, homini soli, cognitionis, atq; scientiæ ingeneratam cupiditatem in eisdem mirum in modum excitabat: vnde, quò, & tunc illismet blandior, eò æquè, atq; deinceps etiam honorificentior perpetuò habitus est. Blandus deniq; erga humiles Hie-
D ronymus, quia suauissimis exhortationibus innumerabilium penè corda tam virorum, quàm mulierum ad Monachatus professionem complectendam accendit, eorundemq; multos ad sanctioris adhuc vitæ propositum euexit: Nec facile quispiam siccis legere potest oculis ad diuersos eius Epistolas: ad Heliodorum nimirum, Nepotianum, Pammachium, Marcellam, aliosq; innumeros, acres proeul dubio ad virtutum studia excitationes.

6 *Modò superborum colla confringens.* At quoniam, & mansuetudinem, & blandirias in verbis, atq; moribus hæreticorum impia quoq; turba habere se iactat, a quibus cauendum Matthæi septimo Saluator admonet, robur pariter
B solidæ nunc virtutis, fideiq; ardor contra superbos mansuetudini in doctore copulatur, quò nimirum, qui antea per mansuetudinem humilibus blandiebatur, idem ex fidei zelo tumescentium colla confringat. Superbum verò dicitur omne, quod in altum consurgit: Psal.73.
Vnde & psalmo dicitur: Superbia eorum, qui te oderunt ascendit semper. Certè nil hæreticorum arrogantia altius consurgere videtur: quandoquidem in tantam se illi efferunt superbiam, vt ad peruicaces dogmatum suorum assertiones cuncta casura existiment. Nec satis est eis aduersus Sanctos Patres, scripturamq; Sacram mendacia, & contumelias conferre, quòd etiam contra Deum se suis blasphe- F
mijs immaniter erigunt. De eisdem Hieronymus hęc in Isaię caput decimumsextum habet: Quis hæreticorum non superbus est, qui Ecclesiasticam despiciens simplicitatem, ita habet Ecclesiæ homines, quasi bruta animantia: & intantum superbiæ, iniuriæq; tumore erigitur, vt contra ipsum Creatorem armet os suum; detrahensq; prophetis eius, quasi authoritate testimonij Euangelici in quo Saluator ait: *Omnes, qui venerunt ante me fures fuerunt & latrones*, adeo vt Moysen quoq; famulum Dei appellet homicidam, & Iesu filio Naue detrahat, quasi homini sanguinario, qui tantæ Sanctitatis fuit, vt ad imperium sermonis eius Sol, G
Lunaq; consisterent: & Dauid, de cuius semine ortus est Christus homicidam, & adulterum vocet, non respiciens eius pœnitentiam, & mansuetudinem, qua Dei clementia comparatur. Sed quamuis superbus sit & arrogans, & furibundus exultet, tamen plus audet, quā eius patitur fortitudo.] Hæc ipse. Horum ergo superbiam vitili pectore confregisse dicitur Hieronymus, quia excelsa quantumuis eorum dogmata, & dialectica arte munita adeo concussit, vt in similitudinem pullorum auium nō valeant in sublime vltrà consurgere, imò, ne mutire quidem. Et quæ hydræ capita ab eo contusa non sunt? quæ renascentia non resecata? Nonne hydræ caput Heluidius? nōne hy- H
dræ caput Iouinianus? An non hydræ capita Vigilantius, Pelagius, Montanus? Extollant nunc illi ceruices, venena diffundant si valent. Porrò in collo superbiæ sedes adstruitur, quoniam vti Deus subiectionis, & obedientiæ ornamenta in humilium ceruicibus constituit, cùm dixit. *Tollite iugum meum super vos, &* Matt.11.
discite a me: Iugum meum suaue est, & onus meum leue: perinde Sathanas, qui illi aduersatur, similisq; semper ei esse contendit, superborum colla tumoris, arrogantiæq; vitio in altum eleuare perpetnò studuit. De quo per Isaiam Isa.48.
Dominus: *Sciui* (inquit) *quia durus es tu, &* Iob.41.

A *neruus ferreus ceruix tua*. Et alibi. *In collo* Iob. 41. *eius morabitur fortitudo*.

7 Modo derogatoribus suis vicem necessaria mordacitate rependens. Quod [rependens] scribitur, in quibusdã exemplaribus *restituens* legitur. Quoties itaq; in his, quę sunt fidei derogatorũ peruicacia alicui nota inuritur; vel in his a quib⁹ aliquando homines vix se extricare queunt, ignominia infertur, vt etiam ipse doctor vel prælatus, prædicandi, docendiq; Dei verbum auctoritatem perdat, tunc in ipsos detractores apertè procedendum est: Quod si aliquis, vel coniunctionis, vel amicitiæ falsus prętextus obstet, is etiam religionis causa,
B communisq; emolumenti ratione penitus tollendus est. Id quod ab his quoq;, a quibus quasi quibusdam fulcris Ecclesia sustentata fuit præstitum, nemo ambigit. Lege Gregorij Nazianzeni aduersus derogatores suos; Basilij magni aduersus calumnias Neocæsariēsium, & Sabellianorum: Athanasij, pro suæ fugæ defensione aduersus Arrianos, ac aliorũ Patrum Apologias, & remipsam exemplis cõprobatã animaduertes. Pręstitit ergo & hoc idē, inplacabili fidei ardore, atq; zelo vir Sãctus, & semetipsum nunc clypeo, nunc gladio vtens aduersus Rufinum, Ioannem Hierosolymitanum Episcopum, innumerosq; alios derogatores tanto robore defendit, vt in nulla
C re eis aliquando pepercerit. Est procul dubio, hoc sacris etiam litteris consonum, in quibus peculiare honoris ac, famæ curandæ præceptũ habetur. Ecclesiastici nimirum quadragesimo primo: *Curam habe de bono nomine:* Et Prouerbiorum vigesimo secundo: *Melius est nomen bonum, quàm diuitiæ multa*. Vbi Commentator apud Hieronymum Tomo octauo: Nomen bonum (inquit) est nomen religionis, quod diuitijs mundialibus iure præfertur: Nã, & si quis mundum lucraretur vniuersum, meritò illum contemneret, vt nomen eius tantum scriberetur in cœlo, eiusq; memoria, & inter Angelos, & inter homines sanctos sigere-
D tur æterna.

8 Modo virginitatem predicans. Inter virginitatis hostes, Hieronymi ætate prior extitit Heluidius, posterior Iouinianus. Ille præcursor, iste sectator. Ille eiusdem meriti, ac gloriæ virgines, ac maritatas esse, Deiparam insuper, post partum virginitatis expertem sacrilega assertione protulit. Iste super vtranq; blasphemiam alias superaddidit. Vterq; verò Romæ adeò progressus est, vt quanplures Sanctarum etiam Monialium, de quarum pudicitia nulla suspicio præcesserat in nuptias deiecerit. Eiusmodi autem (Augustino teste) Iouinianus argumento vtebatur: Tu ne me-
Lib. 2. c. 12. Retract.

lior es, quàm Sara; melior quàm Susanna, siue Anna? aliasq; multas adducens, quas scripturæ sacræ testimonio sanctissimas omnes norunt, cœlibatum in vtroq; sexu frangebat. Igitur, cùm Catholicus doctor non virtutes solum atollere, ad illasq; credentes allicere, verum & aduersus easdem oblatrantes canes, baculo scripturarum insurgere debeat: Vtrunq;, virginitatis nimirum laudes ad eandemq; incitationes Demetriadi Virgini, Epistola octaua, atq; Eustochio, Epistola vigesima secunda latè Hieronymus explicauit: Et ex aduerso hostium calumnias tribus libris refefellit. Non satis explicari posset, quàm in virginitatis prędicatione Hieronymus efferbuerit: quandoquidem omnes in eum ab æmulis concitatæ calumniæ ex huius potissimum ab eo explicatis preconijs, illi obuenerunt. Ob libellum de Custodia virginitatis ad præfatam Eustochium editum, Roma discedere compulsus fuit. Ob conscriptos pariter aduersus Iouinianum memoratos libros, quasi virginitatem in eisdem efferendo nuptias deprælsisset ad Apologeticã Epistolã Pammachij precibus cõscribendã coactus fuit. Tandē, dum eiusdē virginitatis prçconia affert, maximo afflictus casu, iustè hisce cõquæstus est: Dum contra Iouinianũ præsso gradu pugno, a Manichæo terga mea confossa sunt.] Et ad Nepontianum: Coegisti me Nepotiane carissime, lapidato iam virginitatis libello, quem Sanctæ Eustochio Romæ scripseram, post annos decem rursus Bethlehem ora reserare, & confodiendum me linguis omnium prodere.] Verùm de hac latius infra, capite tùm decimo quarto, tùm decimo septimo.

E F G Ep. 52. Epist. 50.

9 Modò matrimonia casta defendens. Aduersus scilicet Manichæum, qui nuptias a Diabolo esse iactabat. Et quamuis non destiterint, qui eundem Hieronymum in pugna pro virginitate aduersus Iouinianum suscepta, Matrimonia nimis depræssisse garriuerint, iniustè tamen in eundem calumniam eiusmodi adhibuerunt, quippe qui in ipso operis exordio cõtestatus hunc in modum fuisset: Neq; verò nos Marcionis, & Manichęi dogma sectantes, nuptijs detrahim⁹, nec Tatiani, principis Encratitarum errore decepti omnem coitum spurcũ putamus, qui non solum nuptias, sed cibos, quos Deus creauit ad vtendum damnat, & reprobat. Scimus in domo magna non solum vasa esse aurea, & argentea, & lignea, & fictilia, & super fundamentum Christi, quod Paulus architectus posuit, alios ædificare aurũ, argentum, lapides pretiosos: alios e contrario, fœnum, ligna, stipulam. Non ignoramus honorabiles nuptias, & thorum imma-
H 1. Cor. 3.

cula-

A enfactū. His inquā, & alijs, cùm sunm Hieronymus palam legentibus edixisset consiliū, detractionis aduersus nuptias criminari aliquādo minimè debuit, qui easdem in ipsismet libris, & alibi, in sextū præsertim Epistolę ad Galatas, aduersus eundem Tatianum, & Epistola quinquagesimaquarta aduersus Montanum contutatus fuerat. Verum multò plura reperit inuidia, quæ reprehendat, quàm, quę cauto moderamine sapientia, atq; prudētia caueat, proferat, circumspiciat. Vnde idem de Iouiniani dogmate, atq; se ipso in eundem concitato disserens: Patet (inquit) campus: stat e contra acies: aduersarij dogma manifestum est: Et
B (vt Virgilianum aliquid inferam) illum aspice, qui contra vocat: respondeant aduersario: aliter teneant modum in disputando, aliter virgam in docendo, & me in suis libris, quid vel prætermiserim, vel addiderim, doceant. Reprehensores non audio, sequar magistros.

10 *Modò virtutū certamina gloriosa collaudans,* Ab Ecclesiastico doctore Christifidelib⁹, pro sanctis virtutibus aduersus vitia pugnā suscepturis, earū nunquā cessuras laudes aperiendas, hoc loco facile declaratur. Hieronymū autem monitum luculentissime obseruasse haud dubium est: Scatent enim vndiq; huiuscemodi virtutum præconijs eius scripta. Pul-
C chrè verò virtutum studia certamina nuncupantur, cùm, qui sibi virtutes acquirere proponit, vt acriter certet necesse sit: ad quanlibet quippe virtutem iter contrario vitio præcluditur: humilitatem nimirum superbia obsidet: liberalitatem, auaritia: obedientiam, contemptus: sollicitudinem, accidia, & sic quaslibet alias virtutes, contraria vitia: Nec vnquam hæ subeunt, ni prius illa succumbant. Ergo, tantò acrius glorioso operi insistendum, quantò in cuiuscunq; virtutis obsidionem duo extrema, veluti duo munimenta consurgunt. Felices sanè, qui antea superbi, iracundi, atq; auari, aduersus proprias incessanter dimica-
D runt concupiscentias: nunc enim in eminentissimo humilitatis, mansuetudinis, paupertatisq; fastigio triumphantes, tranquilla pace fruuntur.

11 *Modò lapsus in clericis, atq; Monachis prauitatis accusans.* Arguat insuper Doctor, ac increpet in omni patientia, & doctrina præcipit Apostolus ad Timotheum: Et in Sermone De esu agni, apud ipsummet Hieronymū: Nullius (dicitur) personam accipias: quantūcunq; sit potens, vel nobilis, si peccauerit corripe eum. At quoniam libenter, quod delectat auditur: offendit autem omne, quod nolumus: hinc est, quod Hieronymus, & quicunq; alius, qui veritatem prædicat amaritudinibus repleatur. Amata siquidem ea est, E inimicitiæq; semper illam sequuntur: quęadmodum e contrario, per adulationem amicitiæ conquiruntur. Vnde illud Poetæ: *Veritas odium parit.* Et Apostoli ad Galatas. *Inimicus vobis factus sum, verum dicens.* Non deterruerunt hęc, vel similia aliquando a veritatis testimonio Hieronymum, quandoquidem seruidus semper & inuictus Rustico Monacho scribebat: Scio offensurū me esse quanplurimos, qui generalem de vitijs disputationem in suā referunt contumeliam, & dum mihi irascuntur suam indicant conscientiam: multoq; peius de se, quàm de me iudicant. Ego neminē nominabo. Nec veteris comędiæ licentia, F certas personas eligam, atq; perstringam. Prudentis viri est, ac prudentium feminarum dissimulare, imo emendare, quod in se intelligant, & indignari sibi magis, quàm mihi: nec in monitorem maledicta congerere, qui etsi ijsdem teneatur criminibus, certè in eo melior est, quòd sua ei mala non placent.] Hęc ipse. Quàm graues demum, eiusdem veritatis testimonio perpessus sit persecutiones, tertio quoq; verbo eius scripta indicant. Quod inferius quoq;, capite decimo quarto latius patebit.

12 *Qui etiam, dum adhuc Romæ summ titulum Presbyteratus in Ecclesia Sanctæ Anastasiæ gubernaret.* Quòd hic Hieronymi titulus S. G Anastasiæ, alibi verò a quamplurimis S. Laurentij ponatur, historię veritati non contradicit, quandoquidem vtrunq; successiuè contigisse, in quæstione de Cardinalatu eiusdem iā supra monuimus. Numeratur hic annus (iuxta a nobis alias notata) a Christo trecentesim⁹ octogesimusquintus.

13 *Tres clericos, nulla alia causa culpabiles, nisi quia incompositè, & inordinatè incedebant, ab aspectu suo, & mensa continua separauit.* De eisdem ita Epistola vigesima secunda meminit: Sunt alij (de mei ordinis hominibus loquor) qui ideo Presbyteratum, & Diaconatū H ambiunt, vt mulieres licentius videant. Omnis his cura de vestibus, si bene oleant, si pes laxa pelle non folleat: crines calamistri vestigio rotantur: digiti annulis radiant: & ne plantas humidior via spargat, vix imprimunt summa vestigia. Tales cùm videris sponsos magis existimato, quàm clericos.] Hos ergo post fraternam, iuxta Euangelium correptionem nullatenus emendatos, meritò vir Sanctus ab aspectu suo, & mensa continua remouet, quia in illos excommunicationis sententiam dudū ferri consueuisse idem ad Demetriadem, De Virginitate seruanda tradit, ibi: Cincinnatulos pueros, & calamistratos, & peregrini olētes pelli-

Marginal notes: Gal 4. — Epist. 4. — 1. Tim. 4. — Tom. 9.

A pelliculas: de quibus illud Arbitri est: Non bene olet, qui semper bene olet: quasi quasdam pestes, & venena pudicitiæ virgo deuitet. Nec hoc de omnibus dicimus, sed de his quos Ecclesia ipsa reprehendit, quos interdum abjicit: in quos nonnunquam Episcoporum, & Presbyterorum censura desæuit.

14 *Incessus, enim incompositus, signum euidens est, quoniam status interioris hominis malè est ordinatus.* Praua enim conscientia, neq; vultu, neq; oculis, neq; incessu, neq; alijs quibuscunq; machinationibus dissimulari potest. Cordis namq; secreta motibus corporis indicantur. Id quod & Saluator monuit dicens:

B *Ex fructibus eorum cognoscetis eos.* Et. *Ex abundantia cordis os loquitur.* Et quomodo castum se habere cor ille gloriabitur, quem sæpius libidinosum turpis, obscœnusq; sermo demonstrat? Quomodo se spiritu pauperem ille probabit, cuius latentem intrinsecus auaritiam paruulæ quoq; rei cupido indicat? Igitur externa corporis compositio plurimum commendatur, quia non tam ad proprias animi passiones reprimendas, quàm ad proximi vitam rectè instituendam mirom in modum confert. Hinc Sanctissimos Congregationum Institutores in ea summum contulisse studium: certaq; quędam præcepta in suis regulis tradidisse le-

C gimus: nimirum, quòd eorum alumni decenti habitu, demissis oculis, erecta quidem statura, vt virilis sinceritas probaretur, non tamen colli elatione, quæ audaciam redoleret, sed ea in omnibus, verbis, incessu, moribus, compositione, quæ animas Christi iugo ferendo assuetas deceret, se exhiberent. Quod sanè in Augustiui regula expressius habetur, vbi dicitur: In incessu, habitu, nihil fiat, quod cuiusquam offendat aspectum, sed quod vestram deceat Sanctitatem.]vt in omnibus videlicet humilitas mentis, motibus etiam corporis exprimeretur. Quæ quanuis Regularibus omnibus conueniant, nobis tamen potissimum, qui soli

D in eremo sedere dicimur, & quorum manus in diuinis contemplationibus, lachrymis, ac cæteris pœnitentiæ operibus esse statuitur, propria omnino videntur; ad quos vti mortuos mun-

Coloss. 3. do, & Apostoli præceptum dirigitur: *Mortificate membra vestra, quæ sunt super terram.*

15 *Vnde idem in Vita Paulæ: per exteriorem (inquit) hominem interioris hominis vitia demonstrantur.* Epistola videlicet vigesima septima, capite decimo. Si vidisset (Paulam intelligens) aliquam comptiorem, contractione frontis, & vultus tristitia, arguebat errantem dicens: Munditiam corporis, atq; vestitus, animæ esse immunditiam, & turpe verbum, atq; lasciuum, nunquam de ore virgineo proferendum, quibus signis libidinosus animus ostenditur, & per E exteriorem hominem interioris hominis vitia demonstrantur.]Consentiant igitur vterq; in nobis omnino interior, exteriorq; homo, & quod vni inest, eo non careat alter. Talis in omnibus interior sit, qualis videtur exterior, ne inspector noster clementissimus Deus (cuius conspectum vbicunq; fuerimus reuereri, & tanquam Angeli coram eo mundi incedere iubemur) in nobis quidquam aduertat, quod suę Maiestatis oculos offendat.

De Vtroq; homine siuè interiori, siuè exteriori.

F

Vt specialius ad simplicem lectorem erudiendum, quidpiam de vtroq; proferamus homine, maximè cum modò vnum, modò alterum frequenter in hoc ipso opere ingetere debeamus: Per exteriorem hominem, ipsam carnem, seu partem sensitiuam: Vel, vt alij dicunt humanam rationem, vel veterem hominem, vel terrenum Adam, vel corpus peccati accipimus. Per interiorem verò ipsam mentem, vel rationem, aut animam, iisdem omnibus præditam, vita nimirum, membris, alimentis, & indumentis, quibus & exterior, intelligimus. Vtriusq; creationem in Sacro Geneseos libro Moyses satis aperte declarat, G eum interiorem ad imaginem, & similitudinē Dei factum: exteriorem verò ex limo terræ formatum tradit. Idipsum & Apostolus Paulus ad Corinthios apertius indicauit dicens: *Factus est primus homo Adam in Animam viuentem: nouissimus Adam in spiritum viuificantem. Sed non prius, quod spirituale est; sed* 1.Cor.15 *quod animale, deinde quod spirituale. Primus homo de terra terrenus, secundus homo de Cælo, Cælestis. Qualis terrenus, tales, & terreni: & qualis Cælestis, tales & cælestes. Igitur, sicut portauimus imaginem terreni, portemus & imaginem Cælestis.* Et alibi. *Qui foris est homo noster corrumpitur, sed ille qui intus est renouatur* H *de die in diem.* Hæc de vtroq; homine Apostolus. Nunc analogiam interioris hominis ad 2.Cor.4. exteriorem explicemus. Forma hominis naturalis, est anima rationalis: Forma noui, spiritualisq; hominis est gratia. Illa in exteriore homine trium animarum, vegetantis nimirū, sentientis, & intelligentis munera præstat: ac vegetantis quidem augendo, nutriendo, sentiendo. Hæc, eādem omnino in interiori vim habet: augendi nimirum per merita, nutriendi per bona opera, sentiendi per virtutes. Sentiendi vis hæc corpori prebet. Primùm quinq; sensus: vim videlicet audiendi, videndi, odorandi, gustandi, & tangendi: Deinde vim appetendi,

A petendi, irascendi, ac mouendi, cuius etiam
auxilio animalia per somnum quietem capiũt.
Hæc interiori homini gratia eadem prorsus tri
buit. Vim audiendi auribus fidei, quę credē-
da, intelligenda, cognoscenda, perpetranda.
Vim videndi oculis rectè intentionis, quæ cō-
sideranda, contenplanda, exploranda. Vim
olfaciendi naribus discretionis, quæ eligenda,
reprobanda. Vim gustandi gutture cordis, seu
faucibus mentis, vel voluntatis diuinarum re-
rum dolcedinem, quam qui percipit in has vo-
ces erumpit: *Quam dulcia faucibus meis elo-*
quia tua, super mel ori meo: Cæterosq; mortās
Psal. 118. subdit: *Gustate & videte, quoniam suauis est Do-*
B *minus.* Vim tangendi manibus executionis,
atq; operationis, quæ attractanda, discernen-
da, tenēda pro fruitione summi boni. Concu-
Psal. 83. piscit prẹterea interior homo Psalmistę testi-
monio, dum in atriorum Domini desiderio
deficit. Irascitur, cum quidpiam contra ho-
norem Dei committi cernit; de cuius ita scri-
Psal. 68. bitur: Zelus domus tuæ comedit me. Mo-
uetur, cum viam mandatorum percurrit, & de
virtute in virtutem progreditur. Somnum
capit, dum contemplationis quiete fruitur, &
eo maiorem percipit, quo & sublimior contē-
platio. Deniq; virtutibus operatiuis tanquam
omnibus membris constat, De quibus Apos-
Gal 4. tolus loquitur: *Filioli mei, quos iterum partu-*
C *rio, donec formetur in vobis Christus.* Et alibi.
1. Cor. 6. *Nescitis, quoniam corpora vestra membra sunt*
Christi? Alitur doctrinæ, vel sacramentorum
cibis, quos Christus reliquit Ecclesiæ; de qui-
Io. 6. bus & dicitur: *Cibaria misit eis in abundantia.*
Io. 4. *Ego sum panis viuus, qui de cælo descendi, si quis*
manducauerit ex hoc pane viuet in æternũ: Qui-
cunq; biberit ex hac aqua, quam ego do ei, non si-
tiet in æternum. Vestibus præterea, indumen-
tisq; fidei, atq; charitatis contegitur, quæ qui
non habet ligatis pedibus & manibus mittitur
in tenebras exteriores. At longior nimis essem
si de singulis huius interioris hominis mem-
bris, alijsq; ad eum spectantibus sigillatim a-
D gere vellem: hæc paucula ad simplicem (vt
dictum est) lectorem monendum: ne videli-
cet de interiori homine naturalia audiens, in
carnalem sensum incideret, adnotasse sufficiat.

16 *Præterea tanta linguarũ peritia scatebat.*
Demum, quod in doctore potissimum commē-
datur linguarum peritia est, quam qui non ha-
bet, in multos sæpe numero labi cōtingit erro-
res; Illudq; planè accidit, quod idem Hiero-
nymus Epistola centesima nona litteris consi-
gnauit: Magnorum (inquiens) sumptuum
est, & infinitæ difficultatis exemplaria posse
habere omnia; deinde etiam qui habuerint, &
hebræi sermonis ignari sunt, magis errabunt,
ignorantes, quis e multis verius dixerit: quod E
etiam sapientissimo cuidam nuper apud Græ-
cos accidit; vt intantum scripturæ sensum re-
linquens, vniuscuiusq; interpretis sequeretur
errorem.] Hæc ipse. Non hoc certè ipsi tri-
buendum, in quo omnium penè linguarum
genera nacta sunt; ex quo etiam ab ipsis nu-
tricum sinibus ea accepisse Epistolæ author ad
Cyrillum testatur dicens: Hebræorum, Græ-
corum, Persarum, & Medorum, & penè
omnium nationum linguas, & litteras tanquā
si fuisset in eis natus & educatus sciuit. Ve-
rùm cum diuersarum linguarum peritia inter
Spiritus sancti dona connumeretur: ab eodēq;
Spiritu ea ipsa singulis, pro vt vult cōcedantur. F
testante ad Corinthios Apostolo: *Alij datur* 1. Cor. 12
sermo sapientiæ, alij discretio spirituum, alij ge-
nera linguarum, alij interpretatio sermonum:
Quis ex hac ipsa idiomarum in Hieronymo af-
fluentissime collata cognitione eiusdem Spiri-
tus sancti cumulatam in eo pariter gratiam nō
agnoscat? Fuit hoc (Lector) supernæ dispensa-
tionis consiliũ, vt multũ is nosceret genera lin-
guarũ, qui ad abscondita sacræ Scripturæ my-
steria, & voce, & scriptis posteritati reuelanda
assumebatur. Ceterùm cum, quos ita idē Spi-
ritus sanctus muneribus ditat constantes eos
etiã, inuictosq; aduersus hostes reddat (de quo
& in Apostolorũ Actibus, post immissũ in eos- G
dem Apostolos Sanctum spiritum sæpius exē-
pla legimus) quo clariori Hieronymi virtus & Ep. 109.
constantia potuit explicari argumento, quo ip
semet ad Domnionē verbis hisce vtitur. Itaq; Lib. 3. c. 11.
licet hydra sibilet, victorq; Sinon incendia iac-
tet, nunquam meum iuuante Christo silebit e-
loquium; etiam præcisa lingua balbutiet.] Et
aduersus Rufinum. Canes latrant pro domi-
nis suis, & tu non vis me latrare pro Christo?]

17 *Vt quotiescunq; vnius linguæ libros in ma*
nibus acciperet, hos in alia lingua sine offensione
trascurreret, vt crederes sic esse scriptũ, vt os eius
inoffensa velocitate fundebat. Idem in Vita sub
in certo auctore edita: Tanta namq; vtriusq;
linguæ peritia fungebatur, vt quoscunq; libros H
Aeolicos in manibus acciperet, Latine sine
offensione transcurreret: iterũq; Latinos Atti-
co sermone relegeret, vt crederes hoc esse scrip
tũ, quod os eius inoffensa velocitate fundebat.

18 *Vnde & in derogationē æmulorum suorũ*
quandam Epistolam sic conclusit. Habetur eius-
modi Epistola Tomo primo, in ordine qua-
dragesima septima: De Vitando suspecto cō-
tubernio prænotata.

19 *Hæc lucubratiuncula, tanta est ad lucernæ*
lumen celeritate perfusa, vt notariarum ma-
nus lingua præcurreret. Diurno tempore
charitatis, hospitalitatisq; officijs Hierony-

A mum detentum, nocte ad lucernam sacram dictare, explicareq; scripturam consueuisse, tradit idem ipse in procemio libri septimi super Ezechielem. De celeritate verò in ijsdem, meminit in procemio libri tertij in Amos scribens. Post grauissimam corporis ægrotationē dictādi celeritate ostendi temeritatem meam, vt quod alij stylum sæpe vertendo nō audent scribere, ego committerem casui, qui semper dictantes sequitur, & de ingenio, atq; doctrina audaciæ periculum facit: quoniam (vt sæpe testatus sum) laborem propria scribendi manu ferre non valeo, & in explanatione sanctarum scripturarum, non verba composita, & orationis floribus adornata, sed erudi-
B tio, & simplicitas quæritur veritatis.] Et rur-
Ep. 125. sus Damaso scribens: Ante relatis itaq; (inquit) problematibus, quæ Epistolæ tuæ subieceras, quod mihi videretur annexui, veniā postulans, & festinationis pariter, & morarū. Festinationis, quia vnam lucubratiunculam dictare voluerim multorum opus dierum]Deniq; ad Fabiolam ita concludit. Hæc ad vnā lucubratiunculam, cum iam funis soluetetur a littore, & nautæ crebrius inclamarent pro-
Epi. 128. pero sermone dictaui, quæ memoria tenere poterā, & quæ diuturna in rationali pectoris mei lectione congesseram, satis intelligens me
C loquendi impetu, quā iudicio scribentis fluere, & more torrentis turbidū proferre sermonē.

20 Per idem tempus ad Paulinum, ex Senatore Presbyterum mirificam destinauit Epistolā, Quo Christi anno Epistola data sit ex eo manifestè accipitur, quòd in ea circa finem Eusebius Romæ agens memoretur. Porrò eiusdem in Vrbem aduentus Christi anno trecentesimo nonagesimo octauo a nobis supra, capite nono, numero vigesimo quarto adscriptus est: Vtiq; igitur tunc conscripta Epistola habetur. Alius verò Paulinus ille est, de quo libro secundo De origine Ordinis nostri agitur, & ad quē Epistola tertiadecima est De institu-
D tione Monachi, ab hoc, ad quē nūc memorata Epistola de Diuinis Scripturæ sacræ libris scribitur. Quandoquidem ille ne Hierosolymam commigret dissuadetur; hic multis rationibus ad oppositum incitatur. Nec est (vt optimè adnotauit Baronius) quòd quis dicat, euenire potuisse, vt quem aliquando ad profectionem hortatus est, postea noua adueniēte causa eundem reuocarit. Nam, si ad vnum, eundemq; eas quis velit datas fuisse Epistolas, in earum posteriori, habenda prioris mentio erat, imò & ratio afferenda, cur contraria superioribus scriberentur, Sed & alia sunt, quæ eosdē Paulinos distingunt, quę breuitatis gratia mittūtur.

21 In qua mysterium vniuscuiusq; libri, tam E *veteris, quàm noui testamenti breuiter, summatimq; perstrinxit*. Tandem vtriusq; scripturæ, siue nouæ, siue veteris debet mysteria doctor exponere, vt de eo Saluatoris parabola impleatur, videlicet: Ideo omnis scriba doctus in regno cœlorum similis est homini patrifamilias, qui profert de thesauro suo noua, & vetera:] vt nimirum, quidquid de Euangelio prædicat, veteris item legis, & Prophetarum vocibus comprobet. Hoc sanè, quanuis omnibus Ecclesiæ Doctoribus congruat, specialius tamen Hieronymo idipsū aptandū videtur, quò præ cæteris ex singulari Dei dono, vtrūq; & vetus, & nouum fidelibus populis transtulisse, & exposuisse Testamentum constat. Deniq;, & de seipso testimonium reddens super F Zachariam in procemio loquitur. Itaq; imitari cupiens illum patrem familias, qui profert Lib. 1. de thesauro suo noua, & vetera, Et sponsam de Cantico Canticorum, quæ dicit. *Noua cū* Cant. 7. *veteribus, fratruelis meus seruaui tibi*, Historiæ Hebræorum tropologiam nostrorum miscui, vt ædificarem super petram, & non super arenam, & stabile iacerem fundamentum, quod Paulus architectus posuisse se scribit.]

22 Quid enim nō solum in diuinis, sed etiam in mundanis litteris Hieronymi sagacitatem latere potuit? Profectò, si de naturalibus scientijs sermo habeatur, scriptorum vndiq; omniū in eius laudem resonant testimonia. Liberales namq; artes is ita perfectè nouit, quod citra omnem controuersiam nemo illo doc- G tior existimetur. Quid plura? quæ ignorauit Hieronymus in natura, nullus hominum vnquam sciuit.]Ita auctor Epistolæ ad Cyrillum, De Miraculis eiusdē. Quod si de diuinis sciētijs modò dicta intelligantur, æqualem illi neminem vnquā nouimus. Ita supradictus auctor loco citato. Hieronymo nec Græci, nec Latini, quē comparent habent aliquem: in eū enim doctrinæ omnes, & virtutes ita cumulatè se contulerunt, vt post eū, quē in aliqua re Gentibus inuideat Ecclesia neminē inueniat: Nā, & si multos in Ecclesia præstantissimos, H ac doctissimos habuerimus viros, neminem tamen, qui tot ac tanta in omni doctrinū genere sciuerit, & tot linguarum habuerit cognitionem, inuenimus. Quod si in aliqua re ab aliquo vincatur, semper tamen ei supersunt alia, in quibus tandem illi præstans Hieronymus victor abscedat.]Hactenus Victorius in Vita eiusdem. Sanctus quoq; Augustinus, qui eū Ioanni Baptistæ comparat, fatetur in se, nec esse, nec esse vnquam potuisse tantum scientiæ diuinarum scripturarum, quantum in Hieronymo esse intelligebat.

23 Ex quibus, scilicet mundanis, necessitate quan-

A *quandoq; cogebatur aliquid suis immiscere tracta tibus, vt probaret ea, quæ a Sanctis Prophetis ante sæcula prædicta sunt, tam Græcorum, quàm Latinorum, & aliarum Gentiũ litteris contineri.* Et certè quis nesciat (vt idem alibi tradit) & in Moyse & in Prophetis, quædam assum-
Ep.84. pta de Gentilium libris. Et Salomonẽ philosophis Tyri, & nonnulla proposuisse, & aliqua respondisse? Vnde in exordio Prouerbiorum commonet, vt intelligamus sermones prudentię, versutiasq; verborum, parabolas & obscurum sermonem, dicta sapientium, & ænigmata, quæ propriè Dialecticorum & Philosophorum sunt. Sed & Paulus Apostolus Epimeni-
B dis Poetæ vsus versiculo est, scribẽs ad Titum
Tit. 1. *Cretenses semper mendaces, malæ bestiæ, ventres pigri.* In alia quoq; Epistola Menandri ponit
1.Cor.15 senarium: *Corrumpunt mores bonos colloquia mala.* Et apud Athenienses in Martis curia
Act.17. disputans, Aratum testẽ vocat: *Ipsius enim, & genus sumus.* Sanctus quoq; Cyprianus vir eloquentia pollens & martyrio, Firmiano narrante mordetur, cur aduersus Demetrianum scribens, testimonijs vsus sit Prophetarum, & Apostolorum, quæ ille ficta, & commenticia esse dicebat, & non potius Philosophorum & Poetarum, quorum authoritati, vt Ethnicus
C contraire non poterat. Non ergo Hieronymus Ethnicorũ exempla, Sacris ea litteris inferendo Ecclesiæ cãdorem polluit, vt perperàm calumniatus est Rufinus, sed perinde ac elegantibus indumentis pulcherrima Iudith exornata ad deijciendos Babylonios processit, cui & dominus splendorem contulit, sic Hieronymi industria sæcularium litterarum apparatu ipsa scriptura illustrata in hæreticam perfidiam acrior insurgit. Deuteronomij vigesimo primo (addit idemipse loco superius allegato) Domini voce præcipitur: Mulieris captiuæ radendum caput, supercilia, omnes pilos, & vngues corporis amputandos, & sic eam ha-
D bendam in coniugio. Quid ergo mirum, si & ego sapientiam sęcularem propter eloquij venustatem, & membrorum pulchritudinem, de ancilla atq; captiua Israelitidem facere cupio? Et, si quid in ea mortuum est idolatriæ, voluptatis, erroris, libidinum, vel præcido, vel rado, & mixtus purissimo corpori vernaculos ex ea genero Domino Sabaoth?] Hæc ipse. In quo etiam a Cassiodoro Libro Institutionum diuinarum lectionum mirificè commendatur: Vbi cunq; (inquit ille) se locus attulit Gentilium exempla dulcissima varietate promiscuit: Totum explicans, totum exornans, & per diuersa disputationum genera disertus, semper & æqualis incedens.] Postremò rem hanc ipsam pulchrè, eleganterq; Iustinus Martyr iudicio

meo explicauit: Cùm nimirũ quidquid rectè E
ab eisdem Gentilibus dictũ est, nostrum antea fuisse, a quibus ijdem tanquam fures, (vt de Democrito, Platone, Pythagora, Homero, Aristotele, qui multa ab Hebræo accepit, & de alijs constat,) abstulerunt, scriptis consignauit. Porrò, quis ab eisdem nunc, vti ab iniustis possessoribus bene dicta omnia repetenda esse inficietur? Non ergo Hieronymo, uel cuicunq; alij scriptori vitio dandum, si in Sacris explicandis litteris Philosophorum, Gentiliumq; dictis aliquando vtantur.

24 *Non enim credendum est, quòd eum libri Gentilium delectassent, posteaquam ad cœleste tractus examen, salutifero pro eorum lectione castigatus est diuino verbere.* Conueniunt hæc cum F
his, quæ de eisdem sæcularibus litteris Damaso Pontifici, post animaduersam in se ecclesiastem castigationem hisce subiunxit. Demo- Ep.146.
num itaq; cibus est, carmina poetarum, sæcularis sapientia, rethoricorum pompa verborũ: Hæc sua homines suauitate delectant, & dum aures versibus dulci modulatione currentibus capiunt, animam quoq; penetrant, & pectoris interna deuincunt. Verùm vbicunq; summo studio fuerint, ac labore perlecta, nihil aliud, nisi inanem sonum, & sermonum strepitum suis lectoribus tribuunt. Nulla ibi securitas veritatis, nulla iustitiæ refectio reperitur: studiosi G
eorum in fame veri, virtutum penuria perseuerant.] Cæterùm de illorum interdùm vsu se aduersus Rufinũ excusans: Crede mihi (inquit) multa ad purum recordatur infantia. Si litteras didicisses oleret testa ingenioli tui, quo semel fuisset imbuta. Lanarum conchylia nullæ aquæ diluunt. Etiam asini, & bruta animalia, quamuis in longo itinere, nouerunt secundò diuerticula. Miraris, si ego litteras Latinas non sum oblitus, cùm tu Græcas sine magistro didiceris? Septem modos conclusionum dialectica me elementa docuerunt, quid significet axioma, quod apud nos, pronunciatum possumus dicere: quomodo absq; verbo, & no- H
mine nulla sententia fit. Soritarum gradus, pseudomeni argutias, sophismatum fraudes. Iurare possum, me, postquam egressus de schola sum, hæc nunquam omnino legisse. Bibendum igitur mihi erat de Lethæo gurgite iuxta fabulas poetarum, ne argueret scire, quod didici?] Et paulo infrà. Vtinam celebritas loci (Bethlehem intelligens,) & Sanctorum de toto Orbe conuentus sineret me diuinas scripturas legere, in tantum spacium non habeo externa meditandi. Igitur non illum Gentiliũ litterę post illatam in eum castigationẽ oblectarũt, cui, sarcina occupationũ prægrauato tempus omnino ad Sacras perlegendas deerat.

25 Quod

A *25 Quod qualiter contigerit, in prædicta Epistola ad Eustochiũ legitur, eodem inter alia sic referente.* Salomonis consilio, quo in Prouerbijs dicitur: *Iustus prior accusator est sui*, certior factus Hieronymus propriæ culpę confessionem non erubescit; quin potius cunctis legentibus explicat, vt per veram humilitatem (Prou. 18.)

E cum Publicano se prosternens, & gloriam det Deo, & eiusdem clementia subleuari mereatur. Dicatur aliter. Reddere Hieronymum infelicitatis propriæ consignata momentis historia, illas Deo gratiarum actiones, de quibus Dauid in Psalmo: *Cõfitebor* (inquit) *tibi Domine in toto corde meo, narrabo omnia mirabilia tua.* (Psal. 9.)

De studio ab Hieronymo in sæcularibus litteris adhibito, ac de Cælesti in eundem correptione. Cap. XI.

VM 1 ante annos plurimos 2 domo, parentibus, sorore, cognatis, 3 & quod his difficilius est, consuetudine lautionis cibi propter Cælorum me regna castrassem, 4 & Hierosolymam militaturus pergerem, 5 bibliotheca, quam mihi Romæ summo studio, ac labore confeceram carere omnino non poteram. (B, F) *6 Itaq; miser ego 7 lecturus Tullium ieiunabam, 8 post noctium crebras vigilias, 9 post lacrymas quas mihi præteritorum recordatio peccatorum ex imis visceribus eruebat 10 Plautus sumebatur in manus: 11 Si quando in memetipsum reuersus Prophetas legere cœpissem, 12 sermo horrebat incultus: 13 Et quia lumen cæcis oculis non videbam, 14 non oculorum putabam culpam esse, sed solis. 15 Cum ita me antiquus Serpens illuderet: 16 In media fermè quadragesima 17 medullis infusa febris corpus inuasit exhaustum, 18 & sine vlla requie (quod dictu quoq; mirabile sit) sic infelicia membra depasta est, vt ossibus vix hærerent. 19 Interim parantur exequiæ, 20 & vitalis animæ calor toto iam frigescente corpore in solo tantum tepente petusculo palpitabat. 21 Cùm subito raptus in spiritu 22 ad tribunal Iudicis pertrahor: 23 vbi tantum luminis, & tantum erat ex circunstantium claritate fulgoris, 24 vt proiectus in terram sursum aspicere non auderem. 25 Interrogatus de conditione, 26 Christianum me esse respondi. 27 Et ille, qui præsidebat: Mentiris, ait, Ciceronianus es, non Christianus: 28 Vbi enim thesaurus tuus, ibi & cor tuum: 29 Illicò obmutui, 30 & inter* (C, G) *verbera (nam cædi me iusserat) conscientiæ magis igne torquebar: 31 Illum mecum versiculum reputans: In inferno autem quis confitebitur tibi? 32 Clamare autem cœpi, & eiulans dicere. 33 Miserere mei Domine, miserere mei. 34 Tandem ad Præsidentis genua, prouoluti qui adstabant, 35 precabantur vt veniam tribueret adolescentiæ, 36 & errori locum pœnitentiæ condonaret: 37 exacturus deinde cruciatum, si Gentilium litterarum libros aliquando legissem. 38 Ego qui in tanto constrictus articulo, vellem etiam maiora promittere, deierare cœpi, & nomen eius obtestans dicere: Domine si vnquam habuero codices sæculares, si legero, te negaui. 39 In hæc Sacramenti verba dimissus reuertor ad superos, 40 & mirantibus cunctis 41 oculos aperio, 42 tanto lacrymarum imbre perfusos, vt etiam incredulis fidem facerem ex dolore. 43 Nec verè sopor ille fuerat, aut vana somnia, quibus sæpe deludimur. 44 Testis est tribunal illud ante quod iacui: Testis iudicium triste, quod timui: 45 Ita mihi nunquam contingat in talem incidere quæstionem. 46 Liuentes fateor habuisse me scapulas, plagas sensisse post somnum. 47 Et tanto dehinc studio diuina legisse, quanto non ante mortalia legeram.*

D — COMMENTARIVS. — H

1 C*Vm ante annos plurimos.* Tractatum de Custodia virginitatis ad Eustochium sæpius commemoratum, ex quo integrum caput istud depromitur, tunc Romæ ab Hieronymo scriptum, cum Damasi Pontificis iussu totus in arduis Synodicatum consultationum negotijs versaretur, testantur communiter omnes. Idipsum quoq; opus indicat, dum Romæ se passim editum prodit: Quo pariter tempore de eodem argumento (de Virginitate scilicet custodienda) sibi Damasum, & prosa & metro legisse libellos idem Hieronymus addit. Ex his, cœlestis hoc capite castigationis relatam historiam aperte colligimus, multo ante tempore, quàm ad Bethlehem idẽ secundo contenderet accidisse: Sub initio nimirum primi accessus in Syriæ solitudinem, de quo supra capite quinto circa principium,

2 *Domo, parentibus, sorore, cognatis.* Hæc sunt, quæ initio ab eo qui vestigia sequi vult Christi iuxta Euangelij præceptum: Si quis venit ad me, & non odit patrem suum, & matrem, & vxorem, & filios, & agros propter meum, non est me dignus, relinquenda sunt. Ab Hieronymo autem nunc recensitam sororem, abscessus sui e patria tempore, matrimonio (Luc. 14.)

iunctam

A fun&am fuisse sequenti dictione, *cognatis* vi-
delicet facilè declaratur. Marito hæc ipsa de-
inceps superstes, vt in viduitatis, ac castitatis
proposito perseueret, Iuliano Diacono Stri-
doniensi commēdatur Epistola trigesima sep-
tima. Habetur de eadem mentio Epistola qua-
dragesimatertia ad Chromatium, Iouinum,
& Eusebium hisce verbis: Soror mea Sancti
Iuliani in Christo fructus est. Hanc mihi Ie-
sus pro eo vulnere, quod Diabolus inflixerat,
præstitit, viuam reddendo pro mortua. Huic
ego (vt ait Gentilis poeta) omnia etiam tuta
timeo. Scitis ipsi lubricum adolescentiæ i-
ter: in quo & ego lapsus sum, & vos non si-
B ne timore transistis, hoc illa nunc maximè
ingrediens, omnium est fulcienda præceptis,
omnium est sustentanda solatijs, idest, crebris
vestrę sanctitudinis Epistolis roboranda: &
quia charitas omnia sustinet, obsecro, vt etiam
a Papa Valeriano ad eam confortandam lit-
teras exigatis. Nostis puellares animos his
rebus plerunq; solidari, si se intelligant curæ
esse maioribus.] Hęc ibi, ex quibus Victorius
carnis lapsu eandem aliq[illegible]do pollutam in
Vita Hieronymi fatetur. Cęterùm impinge-
re Victorium in eiusmodi verborum sensum
diligenter aduertens intelliget, Quandoqui-
dem non lapsam, sed sanctum potius proposi-
C tum, Iuliani consilio eam retinentem indicant
verba. [Soror mea &c.] Et quanuis Salua-
toris virtute a peccati morte rediuiua dicatur:
potuit fortassis Hieronymus alludere ad pecca
ta iam in baptismi fonte sepulta: Consueuis-
se enim tunc adultos homines aqua intingi, ne-
mo ex historijs ignorat, & nos alibi obserua-
uimus. Ingentis potius virtutis fœminam,
atq; iam per Diaboli insidias securè incedentē
præallegata verba declarant, quibus dicitur:
Huic ego, (vt ait Gentilis poeta) omnia etiam
tuta timeo.] Deniq; quod adolescentiæ lu-
bricum commemoretur iter, in quo & se ali-
quando lapsum idem testatur Hieronymus,
D non ratione lapsus tantùm carnis, sed quo-
rumcunq; vitiorum in genere dictum hoc om-
nino putandum est: Quandoquidem ita &
Cicero pro Cœlio, (a quo & phrasis manifesto
vsurpata est) intelligendus videtur, dum scri-
bit: Viæ adolescentiæ lubricæ, quibus illa insi-
stere, aut ingredi sine casu aliquo, aut prolap-
sione vix potest.]

*3 Et quod his difficilius est, consuetudine
lautioris cibi propter Cælorum me regna cas-
trassem.* Qui pro salutis æternæ acquisitione
ex vtroq; sexu mortificat membra sua, quæ
sunt super terram cibi abstinentia, hic se to-
tum castrare dicitur, quia in somnem libidi-
nis titillationem reprimit, extinguitq;. *Sine*
enim (vt poeta inquit) *Carere & Bacco friget* E
Venus. Imò, & ipsa corda, libidinum incen-
dijs exusta, de quibus Oseæ septimo scribitur:
Omnes adulterantes quasi clibanus corda eorum,
Dei misericordia, & ieiuniorum frigore restrin
guntur. De eiusmodi Eunuchis Saluator in
Euangelio loquitur: *Et sunt Eunuchi, qui seip-* Matt.19.
sos castrauerunt propter regna Cælorum. Certè
non aliter Daniel, tresq; pueri, Annanias, A-
zarias, & Misael sibi tunc genitalia resecde-
runt, cum eorum vnusquisq; firmus in corde
proposuit, ne pollueretur de mensa regis, neq;
de vino potus eius, & rogauit Eunuchorum
præpositum, ne contaminaretur. Quid nāq;
fœdius animam deturpat ciborum immode- F
rantia, qua ventre æstuante ipsum corpus
protinus in libidinem despumare asserit Hie-
ronymus. Quot quot ergo seipsos generosè
ciborū abstinentia castrauerunt, hi proculdu-
bio sūt, qui Verbū vitæ fęcunda sterilitate con-
ceperunt. Porrò eiusdem Hieronymi mira
vitæ abstinentia iam supra capite octauo ex-
plicata est. Epistolæ item auctor ad Cyrillum,
De Miraculis eiusdem, sequentibus prose-
quitur, videlicet: Quinquaginta annis vinū;
& siceram aliqualiter non gustauit: ab omni
carnium, & etiam piscium esu, ita se absti-
nuit, quòd vix ea nominare volebat. Coctū
quid, non nisi in vltima ægritudine bis co- G
medit.] Et paulò infra. Non nisi semel fruc-
tibus, aut herbarum folijs, siuè radicibus pas-
tus in die, post vesperas se orationibus præ-
bens, vsq; ad secundam noctis horam quotidie
vigilabat.] Aptè autem lautiorum in textu ci-
borum mira abstinentia, cæteris paulò antè
memoratis difficilior asseritur, quippe quæ de
proprio (vt dicitur) ea fiat, cętera verò de alie-
no. Hoc & ipse Hieronymus in Vita Paulæ
testatur, cùm feminam ipsam eiusmodi cele-
brat testimonio: Scimus plerosq; dedisse elee-
mosinam, sed de proprio corpore, nihil dedis-
se: porrexisse egentibus manum, sed carnis vo-
luptate superatos: dealbasse ea, quæ foris erāt, H
& intus plenos fuisse ossibus mortuorum. At
non Paula talis, quæ tantæ continentiæ fuit, vt
propè mensuram excederet.] Hęc ipse de Pau-
la, quæ tantò vera, quantò eidem ipsi propria
fuerunt.

4 Et Hierosolymam militaturus pergerem.
Prudens lector attende, quòd non ante Hiero-
solymam pergitur, quàm ciborum parcitate
caro maceretur. Vnde Augustinus in Ser-
monibus. Caro (inquit) iumentum est, quod Lib.ser.1
est freno & fame domandum, quia de via, quæ
ducit Hierusalem excludere conatur. Iungi-
tur ergo quod perfectum est. Relictis enim
parentibus, domo, cognatis, & omnibus

A propter Christum propriæ mortificationis crux voluntariè assumēda est, de qua Christus
Luc.4. Dominus loquitur: *Qui vult venire post me, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me*: qua assumpta illicò Hierosolymā pergendum est. Christi videlicet tenenda vestigia: protinus tribulationum via calcanda,
Act.14. quia per multas tribulationes oportet nos introire in regnum Dei. Via verò tribulationū ea est, quę Hierusalem ducit, sicuti testatur
Act.20. Apostolus: *Quoniam vincula, & tribulationes Hierosolymis me manent*. Et Christus in Euāgelio. *Ecce ascendimus Hierosolymam, & filius hominis tradetur Gentibus ad illudendum, & fla-*
B *gellandum, & crucifigendum*. Quod sanè rei exitus comprobauit, cùm paulò post idem Saluator in ea cruci affixus sit, lapidatus Stephanus, occisus Iacobus, Princeps Apostolorum Petrus catenis vinctus, flagellati vnà discipuli. Per hanc tandem viam, quot quot habuit Deus charissimos deduxit omnes, & ad triumphi gloriā euexit. Vnde & de Hieru-
Matt.23. salem conqueritur: *Hierusalem, Hierusalem, quæ occidis Prophetas, & lapidas eos, qui ad te missi sunt: quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum gallina congregat pullos sub alas & noluisti? Ecce relinquetur vobis domus vestra deserta, vt veniat super vos omnis sanguis iustus,*
C *qui effusus est super terram, a sanguine Abel iusti, vsq; ad sanguinem Zachariæ filij Barachiæ, quem occidistis inter Templum, & Altare.*] Cæterùm circa historiam, quamuis Hieronymi, tum ex Vrbe, tum e patrio solo profectionis tempus, iam supra Christi annum trecentesimum quinquagesimum nonum numerauerimus: non nisi tamen post duodecim circiter annos Hierosolymam eundem peruenisse, sciendum est. Enimuero dum Apollinaris primùm lectione, maximis mox alijs terræ, atq; maris peregrinationibus, Euagrij tandem solitudine distractus fuit, totidem omnino ab eius e patria discessu ad eiusdem Vrbis ingres-
D sum anni elapsi sunt.

5 *Bibliotheca, quam mihi Romæ summo studio, ac labore confeceram, carere omninò non poteram*. Sequentibus Christum tametsi omnium abdicatio iubeatur, sacri tamen codices, non auro, aut gemmis ornari, sed competenti arte dispositi permituntur, vt eorum iugi lectione anima recreetur, & diuinis im-
Epist.22. buatur disciplinis. Vnde & Eustochio præcipitur: Crebrius lege, ac disce quamplurima, & tenenti codicem somnus obrepat, & cadentem faciem pagina sancta suscipiat.] Et alibi. Sæpe in manibus tuis diuina sit lectio, & crebræ orationes, vt omnes cogitationum sagittæ, quibus adolescentia percuti solet huiuscemodi clypeo repellantur. [Certè E cùm Apostolos sanctos, quorum vitæ genus absolutissimum fuit, qui & de labore manuum victum sibi comparantes, quæ superarant pauperibus erogabant, codices apud se retinuisse legamus: Vnde Apostolus ad Timotheum: *Veniens* (inquit) *affer tecum libros, & maximè membranas*: Consequen- 2.Tim.4.
ter nec Hieronymus Bibliotheca, quam sibi proprijs manibus confecerat carere poterat, vt Apostoli eiusdem dictum impleret: *Dum venio attende lectioni, exhortationi, & doctrinæ. Noli negligere gratiam, quæ in te est, quæ data est tibi per prophetiam*. Vel dicamus me- 1.Tim.4.
ritò illū secum libros afferre debuisse, quem sacras omnes vertere litteras, easq; Ecclesię sanctæ tradere decebat. F

6 *Itaq; miser ego*. Hic adolescentiæ suæ labem detegere incipit. Et reuera miser Hieronymus, dum culpam admisit: Beatus verò, cùm eandem per confessionem dignis pœnitentiæ lachrymis abstergere studuit.

7 *Lecturus Tullium ieiunabam*. Non einsmodi ieiunia accipit Dominus, qui in Isaia clamat: Nunquid tale est ieiunium, quod Isa.58.
elegi per diem affligere hominem animam suam? Non insuper id genus profanorum auctorum studijs communicat, qui per os Dauid in Psalmo conquæritur: Abominabiles facti Psal.13.
sunt in studijs suis. G

8 *Post noctium crebras vigilias*. Vigilant Dei serui nocte, ne eorum vnquam oculi obdormiant in morte. Quinimo ipsa nox dies illis etiā est, quia illis iustitię semper sol oritur, qui nunquam nouit occasum. Vel ideo nocte vigilias ducunt, quia id tempus pœnitentię operibus aptissimum est. Vnde Threnorum primo dicitur: *Plorans plorauit in nocte, & lachrymæ eius in maxillis eius*.

9 *Post multas lachrymas, quas mihi præteritorum recordatio peccatorum ex imis visceribus eruebat*. Si [illegible]dessolabiliter, qui malis non consenserunt operibus ex alienorum recordatione peccatorum lachrymas fuderunt: H
quomodo Samuelem super Saul planxisse, & 1.Reg.16
Apostolum Paulum, super his, qui post peccatum non egerunt pœnitentiam legimus, de quibus idem Apostolus loquitur: *Ne, iterum cùm venero humiliet me Deus apud vos, &* 2.Cor.12
lugeam multos ex his, qui ante peccauerunt, & non egerunt pœnitentiam super immunditia, & fornicatione, & impudicitia, quam gesserunt. Et. *Tristitia mihi est magna, &* Rom.9.
incessabilis dolor cordi meo. Quo dolore? quibus lachrymarū imbribus, quos interdum propriarum memoria culparum pupugit, easdem diluisse putamus? Erui autem lachrymæ

ex

A ex imis visceribus dicuntur, hoc est ex interno
cordis affectu, vt quod antea malitiæ, culpæq;
fuerat arcanum, idipsum pœnitentiæ operibus
attritùm, salutari item fletus lauacro deterga-
tur.

10 *Plantus sumebatur in manus.* In quibus-
dam antiquis exemplaribus, aliàs *Plato* lege-
batur. Nemo verò in hac vita tanta est firmi-
tate suffultus, vt de sua stabilitate debeat esse
securus, dicente Apostolo. *Qui stat, videat
ne cadat.* Quandoquidem via, quæ tendit Hie-
rusalem, hoc est ad perfectionem, tantis est in-
sidijs, ac machinationibus obstricta, vt non fa-
B cilè quispiam eam percurrat illæsus: ex quo te-
nenti illam, iugiter vigilandum, atmisq; insis-
tendum, cùm in ea fortissimi etiam viri vrgen-
tissimis interdum afflicti congressibus, sæpiusq;
ductis trophæis, in pace tandem miserabiliter
corruerint, illudq; prophetæ impletum sit.
Quoniam ingressus est hostis, & inimicus per
Thr.4. *portas Hierusalem*, quæ vtiq; munitissimæ
erant. Totum istud Hieronymi nunc exem-
plo manifestum redditur. Enimuerò dum con
tra Diabolū ieiunijs, vigilijs, lachrymis, alijsq;
pœnitentiæ operibus validis non cedit ictibus,
demùm in pace, profanorum auctorum lectio-
ne distractus, incautè vulneri locum præbet.

11 *Siquando in memetipsum reuersus Pro-*
C *phetas legere cœpissem.* Qui post culpam in se
nō reuertitur, nec dolet se fecisse, quod malum
est, huius profectò salus desperatur; ad pro-
fundumq; iniquitatis eundem iam peruenisse
certum indicium est. Vnde iuxta sublimiorē
intellectum: Tunc homo abire, egrediq; dici-
tur, quando in peccatum voluntariè labitur, in
quo sensu de filio prodigo Lucæ decimo quin-
to scribitur, quod consumpto patrimonio abijt
in regionem longinquam. Et Threnorum
primo. *Et egressus est a filia Sion omnis decor
eius.* Reuertitur autem, dum proprias culpas
intelligens, de eisdem propter Deum sibi plan-
ctum assumit; vt ibidem de eodem filio sub-
D iungitur. *In se autem reuersus dixit: Quanti*
Luc.14. *mercenarij in domo patris mei abundant panibus,
ego autem hic fame pereo?* Quod sanè in Can-
tico etiam Canticorum apertè signatur, dum
instantissimè longè aberrans anima ad pœni-
Can.6. tentiam hisce reuocatur. *Reuertere, reuertere
Sunamitis: Reuertere, reuertere, vt intueamur
te.*

12 *Sermo horrebat incultus.* Voluit incom-
præhensibilia sapientiæ suæ arcana Deus, ne
sanctum canib', margaritæ porcis, & profanis
Sancta Sanctorum paterent verborum rudita-
te, quasi fictili vase compræhendi. Vnde, qui
ex rhetoricis, sæcularibusq; litteris ad Sanctam
Scripturam conscendit, nil mirum, si primo in-
tuitu perhorrescat, eiq; singula scripturæ ver- E
ba, tot in se consurgentia monstra iudicet:
Quandoquidem; *Ignitum eloquium Dei vehe-* Psal.118. Psal.119.
menter, & voces eius, tanquam *sagitta cum* Heb.4.
carbonibus desolatorijs. Et Paulus inquit. *Viuus
est sermo Dei, & efficax omni gladio ancipiti pe-
netrans vsq; ad diuisionem animæ.* Verùm vbi
ipsemet legens, nucleo fracto verborum rudiū
mysteria gustu discernere incipit; protinus
mannæ illius absconditi dulcedine captus, ex-
clamat cum propheta. *Quàm dulcia faucibus* Psal.118.
meis eloquia tua, super mel ori meo?

13 *Et quia lumen cæcis oculis non videbam.*
Lumen diuinam doctrinam in prophetalibus
libris latentem significat: illustrat enim ea men F
tem. Vnde & lucerna dicitur, quæ super ca-
put Iob splendet. Per oculos verò, vel vis ani- Iob.29.
mæ cognitiua, vel mens, vel intellectus accipi-
tur: Et dicuntur isti nunc cæci, nunc videntes
oculi iuxta discretionem latentium mysterio-
rum. Enimuerò si sacras rectè intelligunt scrip-
turas, & spiritali sensu, intuituq; easdem pene-
trant, tunc videntes dicuntur: cæci verò si se-
cus accidit. Hos porrò ipsos Samuel prophe-
ta Domini, primo Regum habuisse iugiter per 1.Reg.8.
gratiam reseratos narratur.

14 *Non oculorum putabam culpam, sed solis.*
De hoc ipso Sole: doctrina nimirum veritatis, G
Nahum tertio scribitur: *Ortus est Sol, & auola-
uerunt locustæ, & non est cognitus locus earum, vbi
fuerint.* Solent autem litteraturæ sæcularis pro
fessores, si quando in eorum manus sacer codex
peruenerit, illicò damnare quod non intelli-
gunt, & auctoris illud esse vitium non propriæ
cæcitatis, de qua meminit Apostolus: *Tenebris* Ephes.4.
(inquiens) *obscuratum habentes intellectum*,
culpam arbitrantur. His profectò illud Tobiæ
aptari potest, quo dicitur; *Quale gaudium mihi* Tob.5.
*erit, qui in tenebris sedeo, & lumen Cæli non vi-
deo:* memorato lumine illustratus Sanctus Da-
uid: *Lucerna*, aiebat, *pedibus meis verbum tuum,* Psal.118.
& lumen semitis meis.

15 *Cùm ita me antiquus serpens illuderet.* H
Eiusmodi ergo, vt hactenus explicatum est,
incautos Satanas decipere soleat homines, eius
tandem tunc apertis oculis deteguntur insidiæ
cùm solidæ doctrinæ, ac veritatis intellectus
lumine collustratur: quemadmodum quippe
lumen in tenebris offendiculum indicat, perin-
de veritatis agnitio, quæ sola ex scripturis San-
ctis comparatur, Gentilium litterarum delira-
menta, insanias falsas, & præcipites foueas de-
tegit, nosq; metipsos nobis ipsis ostendens, sola
mentium caliginem soluit. Ideo autem Sata-
nas antiquus dicitur, quòd ab initio, vt dici-
tur, peccet, serpensq; propterea subditur,
quod non subita hominem plaga prosternat;

tionis,

A sed illum suggestionis primùm, mox delectationis, consensus demum morsibus inuadens, tam leniter in totam animam venena diffundat, vt illum sensim conficiat, & perimat.

16 *In media fermè quadragesima.* Peccato pœna respõdet: ergo propria vir Sãctus labe detecta illatã sibi propterea none subiungit castigationem. Duobus correptionum generibus delinquentes obiurgare Deus solet homines: vno somnijs, infirmitatibus altero. De

Iob.33. vtroq; legitur in Iob. *Per somnium in visione nocturna, quando irruit sopor super homines, & dormiunt in lectulo: tunc aperit aures virorum, & erudiens eos instruit disciplina, vt auertat ho-*

B *minem ab his, quæ fecit, & liberet eum de superbia, eruens animam eius a corruptione, & vitam illius, vt non transeat in gladium: Increpat quoq; per dolorem in lectulo, & omnia ossa eius marcescere facit.* Primo modo superbus Nabuchodono-

Matt.9. sor Danielis primo castigatus legitur, ibi: *Ego Nabuchodonosor somnium vidi, quod perterruit me, & cogitationes meæ in strato meo, & visiones capitis mei conturbauerunt me.* Et Pilati vxor Matthæi vigesimo septimo. *Nihil tibi & iusto illi, multa enim passa sum hodie per visum propter eum.* Secundo verò modo punitus paralyticus ille, cui Dominus in Euangelio dixit. *Remittuntur tibi peccata tua.* Item Asaph, Ezechiel Reges, alijq; innumeri. Non altero ergo

C istorum tantùm, sed vtrisq; modis a Deo cùm punitus sit Hieronymus, infirmitate nimirum inprimis, ibi: *In media fermè quadragesima medullis infusa febris:* mox somnio ibi: *Tunc subito raptus in spiritu, ad Tribunal Iudicis pertrahor,* dubitare quispiam posset de diuinæ æquitatis mensura, nisi certò sciret, de omni verbo otioso a se in die Iudicij rationẽ esse red dẽdã. Et quidẽ, si Episcopus Ephesiorũ, Angel⁹

Apoc.2. in Apocalypsi nuncupatus, qui causa nominis Christi passionum multarum merita intra conscientiam retinebat, quia in ipsis passionibus a primo conuersationis feruore tepuerat, eùm

D calorem paululum temperasset ad pœnitentiã reuocatur, dicente scriptura: *Noui opera tua, & patientiam tuam, & quia non potes sustinere malos, sed habeo aduersum te pauca, quia charitatem tuam pristinam reliquisti. Memento vnde excideris, & age pœnitentiam:* Si (inquam) tantus vir, merita habens Sanctorum, ob aliquantulam persecutionum tollerandarum feruoris remissionem excidisse a Deo, qui charitas est, propreteaq; a ruina consurgere suadetur, quantus delinquentium etiam venialiter lapsos existimandus erit? Si tantis minis, atq; terroribus videntur affici Sancti, quantas credimus peccatoribus ipsis pœnas parari? Verùm in huiuscemodi etiam correptionibus Omnipoten-

tis Dei clementia potissimum commendatur, quæ non statim propter peccatum perdit, E quos condidit, sed temporaliter potius per partes, ac vices castigat, & arguit ipsos delinquentes: eodem testante, qui ait: *Ego, quos amo, ar-* Apoc.3.

guo & castigo. Sic & discipolum corrigit Magister, quem ardentioris esse cernit ingenij. Et Lacædemonios olim liberos proprios, a teneris vsq; vnguiculis ictibus, verberibusq; ob nitorem virtutis in eisdem laceratis alendum, egisse legimus. Verùm, quòd *in media fermè quadragesima* eiusmodi castigatio Hieronymo acciderit, eum, qui supra tempora est, nonnulla circa nos, statutis atq; medijs temporibus inter dum operari declaratur. Quod quidem, & Sa F

cris esse consonum litteris illud haud obscurè indicant, quæ passim in eisdem leguntur, qualo illud præsertim est. *Domine opus tuum in me-* Hab.3.

dio annorum viuifica illud. Et. *Media nocte clamor factus est. Dum medium silentium tenerent* Matt.25.

omnia, & nox in suo cursu medium iter perageret, omnipotens sermo tuus a regalibus sedibus ve- Sap.18.

nit. Et. *Indica mihi, vbi pascas, vbi cubes in* Cant.1.

meridie: Viri sanguinem non dimidiabunt dies Psal.54.

suos. In media ergò quadragesima Hieronymus quoq; ardentissima febre ab eodem Deo vexatur, vt medijs tribulationum fluctibus (quadragesima enim afflictionis tempus est) agitatus, attentius in semetipsum rediens ad Deum oculos conuerteret. In angustia enim, G

Domine requisierunt te, in tribulatione murmuris doctrina tua eis. Isa.26.

17 *Medullis infusa febris, corpus inuasit exhaustum.* Idem paulò superius ex Iob: *Increpat quoq; in lectulo,* (vel vt alij legunt) *Accessit vsq; ad mortem anima eius, & omnia ossa eius marcescere facit.* Quos sic clementissimus Dominus castigat, intra qooq; ipsa ossa, & in ipso medullitio visitat, vt corporis interioribus omnibus primũ expurgatis, ad exteriora mox sanitas effundatur: iuxta quod & Salomon ait. Prou.3.

Sanitas erit corpori tuo, & curatio ossibus tuis. Et Dauid. *Omnia mea ossa dicent: Domine quis* Psal.34.

similis tibi. Vt integram hanc, firmamq; interioris hominis Habacuch consequi posset vale Hab.3.

tudinem, ita precabatur: *Ingrediatur putredo* H

in ossibus meis, & super me scateat, vt requiescam in die tribulationis, & ascendam ad populum accinctum nostrum. Et idem Iob. *Consumpta est caro a supplicijs, reuertatur ad dies adolescentiæ suæ.* Enimuerò, quemadmodum phœnix ignis vi renouari traditur, sic per infirmitates, ac supplicia dum quispiam corrigitur, ad dies adolescentiæ diuinæ pietatis indulgentia reuerti, & ad paruulorum simplicitatem redire dicitur.

18 *Et sine vlla requie (quod dictu quoq; mirabile sit) sic infelicia membra depasta est, vt ossibus*

A *ossibus vix hærerent*. Si in ipsum corpus iam
iam casurum, tanta fremit nuperrimæ febris
ingluuies, vt etiam membris omnibus depastis
in ossa prosilliat, quid de ipsius interioris ho-
minis morbo dicẽdum est, cuius membra, quẽ-
admodum perpetua stabilitate cõstructa sunt,
sic & vermis eadem corrodentis in æternum
duratura rabies describitur, de quo Isaias: *Et*
Isa. 60. *vermis* (inquit) *eorum non morietur in æternũ*.

19 *Interim parantur exequiæ*. Quòd febre,
macie, frigore, corpore dissoluto eidem paren-
tur exequiæ, apertè Hieronymo in extremis
conflictanti, diuinoq; mox subsecuto miracu-
lo plures affuisse homines, qui testes etiam po-
B tuissent esse, si placuisset, ostendit. Quod sa-
nè in dicendorum gratiam memoriæ commẽ-
dandum est. In sacris litteris funeris pompa
illis persoluitur, quibus resurrectionis spes in-
Gen. 50. dubitata relinquitur, sicuti de Iacob, Ezechia,
2. Par. 32 ac alijs scribitur. Secus verò de ijs, quibus ad-
mitur. Enimuero non ad vitam, sed ad æter-
nam mortẽ, corpora ijdem in extremo Iudicio
recipient. De horum profectò numero Ioram
Rex fuit, cui nullæ exequiæ celebratæ sunt.
2. Par. 21. Igitur meritò Hieronymo parantur exequiæ,
cũ spes certa, quòd a culpa surgeret.

20 *Et vitalis animæ calor toto iam frigescente
corpore in solo tantũ tepente pectusculo palpitabat.*
Idipsum in Vita Paulæ: Et frigente alia parte
C corporis, atq; membrorum, solum animæ te-
porem in sacrosancto pectore palpitare. Fri-
gere morientium, calere viuentium est. Du-
plex vero in scripturis calor habetur, bonus
nimirum, & malus. De priori Lucæ vigesi-
mo quarto. *Nonne cor nostrum ardens erat in*
Rom. 12. *via*. Et ad Romanos. *Spiritu feruentes*. De
secundo vero Osseas loquitur. *Omnes adulte-
rantes quasi clibanus corda eorum*. Non incon-
cinnè itaq; priori (qui charitatem significat)
in interiori homine iam remitti incipiente illi
parantur exequiæ, quia perinde vt aqua flam-
mam, sic veniale peccatum charitatis immi-
nuit ardorem. Et quanquam gratiam ab eo
D non auferat, pristinumq; calorem non extin-
guat, proximè tamen ad mortem disponit. Vn-
de & quandiu, cæteris corporis membris fri-
gore contractis in solo pectusculo idem ca-
lor, quo in Deo viuit, palpitat, tãdiù perfectę
valetudinis spes remanet: Quod si demùm ex-
tinguitur, iam tunc eidem, non funeris pom-
pa disponitur, sed æternæ gehennæ sepulchrũ
Luc. 16. aperitur: Sicuti scriptum est: Mortuus autem
est & diues, & sepultus est in inferno.

21 *Cùm subitò raptus in spiritu*. In spiritu
se raptum testatur vir Sanctus ad distinctionẽ
Ezech. 3. Ezechielis, Habacuch (iuxta Theodotionis
editionem) & Philippi, quorum primus de
Chaldea in Iudæam ad filios populi sui; E
Secundus in Babyloniam ad ministrandum Dan. 17.
Danieli, Tertius in Azotum ad Iesu Chri-
sti prędicandum Euangelium in puncto
temporis corpore translati sunt. Priori modo
plures olim Sanctorum ac Prophetarum fuisse Act. 8.
assumptos, ex sacris pariter litteris habetur.

De Raptu spirituali, & quid sit.

CONTROVERSIA XI.

AT qua ratione hominis spiritus ad super-
naturalium contemplationem eleuetur,
vel rapiatur breuiter inquiramus. Nonnullo-
rum sententia fuit, animam hominis ab eius F
spiritu vsq; adeo seiungi, vt duas illas esse subs-
tantias affirmarint. De eisdem Didymus, libro
tertio de Spiritu sancto, apud Hieronymũ To-
mo 6. Ad eiusmodi autẽ sentẽtię firmitatẽ, ex sa
cris scripturis aliqua proferũtur testimonia: Da Dan. 3.
nielis nimirũ illud inprimis, quo dicitur. *In ani-
mo contritto, & spiritu humilitatis suscipia-* 1. Thes. 5.
mur. Et illud proximè sequens: *Benedicite
spiritus, & animæ iustorum Domino*. Tertio
& illud Apostoli. *Deus* (scilicet) *pacis sanctificet
vos per omnia; vt integer spiritus vester, & ani-
ma, & corpus sine querela in aduẽtu Domini Iesu
Christi seruetur*. Sicuti enim (hæc ait opinio)
alia est anima, & corpus aliud, sic & aliud est G
Spiritus ab anima, quæ suo loco specialiter ap-
pellatur: De quo & orat, vt integer cùm ani-
ma seruetur, & corpore; quia incredibile est,
atq; blasphemum orare Apostolum, vt Spirit[us]
sanctus integer seruetur, qui nec immutationẽ
potest recipere, nec profectũ. De humano er-
go spiritu hoc in loco Apostoli sermo accipiẽ-
dus est. Iuxta ergo horum sententiam, Tunc
in spiritu rapi, vel assummi homo dicitur, cùm
eiusdẽ spiritus, relicto corpore, ac anima per a-
liquod tẽporis interuallum ex diuina disposi-
tione ad supernaturaliũ, vel maxime abstrac-
tarum rerum visionem assumitur: Quo vtiq;
modo sacram scripturam intelligendã putant, H
quotiescunq; in ea sancti viri, vel Prophetæ in
Spiritu rapti leguntur. Verùm quoniã hæc il-
lorum positio duas hominis substantias spiri-
tuales cõminiscitur, duosq; interiores homines
in vno tantũ homine ponit, manifestissimè ve-
luti absurda omnium iudicio reijcienda. Enim-
uero non seiungi spiritum ab anima, sed vnã
eandemq; prorsus esse substantiam indicat in-
primis B. Iacobus Apostolus dicens. *Quomodo* Iac. 2.
corpus tuum sine spiritu mortuum est. Et Apostol[us]
Corinthijs scribens: *Quis enim scit hominum* 1. Cor. 2.
*ea, quæ sunt hominis, nisi spiritus hominis, qui
in eo est?* Item illud Ecclesiastis: *Reuertatur* Eccl. 12.

A *puluis in terram suam vnde erat, & spiritus redeat ad Deum, qui dedit illum*. Ex quibus spiritum pro anima accipi, vti vnum eundemq; cum ea, nemo est, qui non videat. Quod si inuicem distinguerentur, quid dicendum de spiritu? Cùm enim animam a Deo creari, simulq; humano corpore infundi Catholica teneat fides, vel spiritus eodem quoq; temporis puncto cum anima a Deo concreabitur, & eidem corpori infundetur; vel non a Deo, sed ab ipso generante producetur. Si primùm, vel eiusmodi Spiritus mortalis erit, vel immortalis. Si mortalis, ergo substantia spiritualis, & immaterialis a Deo creata cum ipso corpore interibit. Si immortalis, ergo post vnius hominis dissolutionem, duæ pro qualitate factorum, vel præmijs, vel pœnis superarent substantiæ spirituales afficiendæ: quod quàm a veritate discrepet, ipse quoq; Saluator, qui vnius tantùm meminit è facil ostendit dicens: *Pater in manus tuas commendo spiritum meum*. Et eius quoq; Prothomartyr Stephanus: *Domine Iesu accipe spiritum meum*. Si secundum, hoc est, ab agente naturali spiritus cum corpore generatur, duo in philosophia etiam absurdissima sequentur: Vnum, e potentia materiæ supra vires eiusdem agentis, seu generantis educi substantiam omnino spiritualem: Alterum, omni prorsus carens materia (quæ cuiuscunq; corruption is est causa) aliquãdo corrũpi. Et multa alia sequentur incommoda, quę singula referre longum esset. Est igitur anima idem omnino cum spiritu, de cuius productione, simulq; productore hæc habet Zacharias: *Dixit dominus extendens cælum, & fundans terram, & fingens spiritum hominis in eo*. Et Dauid. *Qui fingit per singulos corda eorum*: Fabricando scilicet quotidie animas, & eas simul nascentium corporibus infundendo. Quod si contentiosè quispiam vtrunq; inter se distingui voluerit; distinctio secundum nominum potius, & nostrum loquendi modum, quàm secundum rerum diuersitatem attendẽda erit. Vt nimirùm, vnam eandemq; substãtiam, & animam, & spiritum: animam quatenus proprium corpus actuat, & in eo operatur: spiritum quatenus ab ipso corpore seiuncta est, & absq; eo operationes edit, appellemus. Aliter itaq; dicamus: per spiritum prællegatis Hieronymi verbis, non animam, sed actum, operationemq; potentiæ ipsius animæ: affectum, inquam, mentis (quæ præcipua animæ potentia est) significari: quo sensu Saluatorem dixisse haud dubium est: *Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est*) *regnum cælorum*, Et eius semper Virginem matrem: *Et exultauit spiritus meus in Deo salutari meo*, Nec non A-

B

Luc. 23.
Act. 7.

C

D

Zac. 12.
Psal. 32.

Matt. 5.
Luc. 1.

postolum: *Mulier innupta & virgo, cogitat, quæ Domini sunt, vt sit sancta corpore & spiritu*. Iuxta hanc spiritus acceptionem: Tunc hominem inspiritu raptum dicerem, cum eius mẽs, ex omnipotentis Dei vel dispositione, vel gratia, ad sui, vel aliarũ maximè abstractaũ rerũ intelligentiam, contemplationemq; ita eleuatur, vt inferiores tunc potentiæ omnes proprias vel intermittãt actiones, vel ita saltẽ attenuentur, quòd eiusdem superioris potentię intentissimæ operationi nullius omnino impedimenti sint. Hoc sensu Ioannem in Apocalypsi supra montem raptum vidisse Hierusalẽ nouam descendentem de cœlo, aliaq; complura secreta cœlestia intellexisse, scribitur. Similiter Danielem, Ezechielem, & alios ex vtroq; testamento, Hieronymumq; hoc ipso loco in spiritu raptos legimus. Et quamquam mentis (propriè loquendo) intellectio sit, voluntatis verò affectus: hoc tamen loco, mentis potius affectum, quàm intellectionem dicimus, vt simul explicemus ad eiusmodi supernaturalium rerum attentissimam contemplationẽ, vtrũq; simul concurrere, cuiusmodi in beatifica fruitione, visioneq; accidit. Vel dicatur per mẽtem, non primam tantùm animæ potentiam, intellectum nimirum, sed totam hominis superiorem (vt aiunt portionem) videlicet, intellectum, memoriam, voluntatem. Et iuxta hunc sensum mentis nomine sumpto, dicitur ea imago Omnipotẽtis Dei, ad cuius imaginẽ homo in secundo Genesis capite conditus asseritur. Pluribus item alijs nominibus latè loquendo hic mentis affectus in scripturis sanctis exprimi solet. Dicitur raptus, quia eius impetu anima a proprio corpore rapi, atq; diuelli videtur. Dicitur excessus mentis, vt in Psalmo: *Ego dixi in excessu meo omnis homo mẽdax*: quia tunc ipsa anima vltra corporis limites cedere, pretergredi, & superare putatur. Dicitur & sopor, iuxta illud Genesis: *Immisit Dominus soporem in Adam*. Et infra. *Cumq; sol occumberet sopor irruit super Abraham*, quia eius profunditate totum obruitur corpus, veluti grauissimo somno. Quod præstius, ac proprius de vtroq; excessu videlicet, seu Extasi, atq; raptu ennuntiare voluerimus. Extasim, excessumq; ita definiemus: Extasis est mentis eleuatio per inspirationem intimam ad superiũ contemplationem, per quam a sensibus, eorumq; officio secernitur. Raptus verò diuinus, est mentis supra vires suas ad supera eleuatio, per inspirationem adeo potentem, vt ea tunc diuini, & non proprij iuris esse iudicetur. Ideo D. Thomas secunda secundæ, quæstione centesima septuagesima quinta, inquit, Extasim simpliciter denotare excessum mẽtis: Raptum

E
1. Cor. 7.

Apoc. 21.

F

ccipi

G

Psal. 115.

Gen. 2.

Gen. 15.

H

A Raptum verò addere violentiam: ea tamen est violentia diuina, & supra naturam; non contra naturam, vt quiddam ex recentioribus perperam affirmarunt. Et de eiusmodi violentia loquitur Saluator in Euangelio: *Cùm exaltatus fuero a terra omnia traham ad meipsum*. Quomodo & Paulus legitur tractus ad tertium Cœlum; nec non Hieronymus in littera, cum scribit *ad Iudicis tribunal pertrahor*. His ita explicatis, haud difficilis in contrarium adductis occursus est. Enimuerò Danielis verba, mentis affectum potius, quàm animę, seu spiritus significant substantiam. Quod item de Spiritibus, atq; animabus iustorum superadditur, iuxta superius notata, & de solutis iam ab ipsis corporibus animabus, & de coniunctis eùm eisdem, intelligendum est: Apostoli deniq; dictum de integritate spiritus, ad explicatum mentis affectum referendum est, cùm in eodem sensu alibi dixerit: *Solliciti seruare vnitatem spiritus in vinculo pacis:* Vnum corpus, & vnus spiritus, sicut vocati estis in vna spe vocationis vestræ. Et in Actibus Apostolorũ scribitur, omnium credentium fuisse animam vnam & cor vnum in Domino. Hæc ad Hieronymi raptum explicandum.

Ioan. 12.

Ephes. 4.

COMMENTARIVS.

C 22 *Ad tribunal Iudicis pertrahor*: Cùm nemo, quamuis sanctus, securus ad Dei iudicium accedat testante Propheta: Non intres in iudicium cum seruo tuo Domine, quoniam non iustificabitur in conspectu tuo omnis viuens: iure is, quem peccati alicuius conscientia mordet pertrahi dicitur, qui potius eligeret montium magnitudine omnium illo temporis puncto opprimi, quàm Iudicis sustinere præsentiam.

Psal. 142.

23 *Vbi tantum luminis, & tantum erat ex circumstantium claritate fulgoris*. Si thronus eius, flammæ ignis, rotæ eius, ignis accensus dicuntur: Quin, & fluuius igneus rapidusq; egredi a facie describitur: quantus tot sanctorum eius Angelorum splendor, quantum lumẽ Sanctissimi vultus illius, qui tanto Sole nostro peramplius, ac perfectius in virtute sua lucet, quanto distat creatura a Creatore, putandum est? Hæc est lux inaccessibilis, lux quidem ex parte sui, inuisibilis verò, ac inaccessibilis ratione imbecillitatis mentis nostræ. Vnde & Dionysius ait: Hæc est lux, a qua lumen omne, & ad quam luces omnes sunt caligines. Meritò ergo subiungitur.

Dan. 7.

D

24 *Vt proiectus in terram sursum aspicere non auderem*. Non de oculis corporis, cùm nõ in corpore, sed in spiritu raptus sit, hoc accipiendum est, sed de oculis interioris hominis. Quemadmodum enim ad vehemens atq; repentinum lumen oculus protinus caligat atq; coecutit, ita mens, intellectusq; (interioris hominis oculi) ad iusti Iudicis inter Angelorum agmina sedentis maiestatem, fulgoréq; cœcutiunt. Vel dicamus eiusmodi oculorum deiectionem, non ex obiecti tantùm immensitate, vel organi imbecillitate, sed ex propriæ potissimum conscientię confusione accidisse. Sicuti de Publicano scribitur: *Publicanus autem a longè stans, nolebat nec oculos ad Cœlum leuare: sed percutiebat pectus suum dicens: Deus propitius esto mihi peccatori*. E

Luc. 18.

25 *Interrogatus de conditione*. Iudicandi omnibus ad quos spectat, forma præscribitur, ne quempiam videlicet inaudita causa, vel condemnent, vel absoluant. Cùm enim Dominus (quem nullum latet cordis secretum) hominum merita, vel demerita, omni prorsus inquisitione seiuncta decernere possit, si velit: ad nostram vult tamen doctrinam ministrorum assistentia eosdem aduocare, interrogare, audire, & in illosmet pro qualitate factorum, coram testibus sententiam ferre; quemadmodum primitus fecit in Adam, Caim, & innumeros alios: quin imo, & singulis etiam momentis de Animabus a proprijs corporibus separatis in Iudicio particulari exercet, idipsum postea in finali iudicio iterum repetiturus. F G

26 *Christianum me esse respondi*. Quippe, qui, (vt idem sæpius scribit) de parentibus Christianis ortum dixisset, & vexillum crucis in sua fronte portaret:

27 *Et ille, qui præsidebat: Mentiris, ait, Ciceronianus es, non Christianus:* Religio siquidẽ munda, & immaculata, hæc est: Immaculatum se custodire ab hoc sæculo: Ergo, qui eiusdem religionis Christianæ fidem obtestans, in minimo etiam illam destruit, mentitur, & omnium efficitur reus: sicuti Iacob. secundo dicitur: *Quicunq; autem totam legem seruauerit, offendat autem in vno, factus est omnium reus*: Enimuerò non ex fide tantùm, quoniam & Dęmones in Deum credunt, & contremiscunt, sed ex operibus vnusquisq; Christi fidelis dicendus est. Cęterũ, quis nostrorũ tẽporũ miserias, calamitatesq; satis vnquàm deplorabit, in quibus innumeri Peripateticorũ, Platonicorũ, nec non Auerroistarum sibi nomine applaudunt, & eorum mordicus ineptias, vt plurimum fouent, tuentúrq;? Væ nobis (idem inquit Hieronymus) quoties, omissis Euãgelijs, & Prophetis comœdias legimus, amatoria bucolicorum, versuum verba tentamus, tenemus Virgilium, toties, quod in pueris necessitatis est, in nobis crimen facimus voluntatis. Quid enim cũ Psalterio facit H

Iacob. 1.

A eit Horatius, cum Euangelijs Maro, cum Apostolis Cicero?]

28 *Vbi enim thesaurus tuus, ibi & cor tuum:* Idem Matthei septimo, quod non de pecunia tantùm, sed & de omni eo, quod præcipuè ama tur, intelligendum est. Enimuerò quod magis amatur, hoc frequentiùs cogitatur. Quemadmodum ergo Sacræ scripturæ his, qui in illis die ac nocte meditantur thesauri sunt, de quibus &

Psal. 32. David *Ponens* (inquit) *in thesauris abyssos.* Et

Rom. 11. Apostolus Paulus ad Romanos. *O altitudo diuitiarum sapientiæ, & scientiæ Dei:* Ita & sæculares litteræ ab earum studiosis thesauri reputantur. Cæterùm isti thesauri prægnati aliàs

B in facultatibus Laban, in diuitijs Reginæ Sabę,

Gen. 31. 3. Reg. 10 Iud. 8. Hest. 1. Matt. 2. in locupletatione Madian, in opibus Sydoniorum & Tyriorum, in copijs Assueri, ad pedes tandem Iesu Christi a Magis deponuntur.

29 *Illicò obmutui.* Mœrtò, propria coram Deo miseram animam accusante conscientia, illicò lingua obmutescit, quia illa affatim peccata demonstrat, & omnem ante actæ vitæ historiam pandit.

30 *Et inter verbera (nam cedi me inserat) conscientia magis igne torquebar:* Nec est, quod acrius animã conscientiæ verme torqueat, cũ nihil ei eo ipso intimius insit: Vnde & Dauid:

Psal. 31. Prou. 14. *Versatus sum in miseria, dum infigitur mihi spina.*

C Et Salomon: *Tinea ossium cor intelligens.* Exprimitur autem conscientiæ cruciatus ignis nomine hoc loco, quia dum quis peccat, in se fœnum, ligna, stipulam, spinas, & tribulos ac lolium producit: de quibus Apostolus: *proferens autem spinas, ac tribulos reproba est, & male-*

Heb. 6. *dicto proxima:* Verùm quoniam in multis lignis Ex prouerbiorum vigesimo sexto viget ignis, illicò pro qualitate peccati ignis conscientiæ, quo infelix anima incessanter affligitur, succenditur, & Prophetę vox impletur: *Ecce omnes vos accendentes ignem accincti flam-*

Isa. 50. *mis, ambulate in lumine ignis vestri, & in flammis quas succendistis: de manu mea factum est hoc vobis, in doloribus dormietis.* Et alibi. *Ardebit sicut ignis iniquitas, & sicut gramen siccum vora-*

D *bitur incendio.* Quasiq; cruciatus eiusmodi adhuc insufficiens sit, externis quoq; alijs Deus eundẽ aliquãdo adauget tormentis, perinde vt in textu dicitur *nam cedi me inserat*, vt in vtroq; latere peccator afflictus resipiscere tandem compellatur, a viaq; sua praua conuertatur.

Quòd si horum causas inquiramus, cur nimirũ Deus Optimus Maximus in seruos suos pro venialibus, & pro his, quę nos exigua dicimus: imo pro his etiam, quæ interdum non esse peccata putam*, cuiusmodi de vindicta in Ozam illata secundo Regum libro legimus, tanta vtatur seueritate, & in nos omnino mortalia non vindicet, vel potius dissimulet: Ad responsionis considerationem horrore mens statim perfunditur. Enimuerò, cùm Deus ipsamet puritas sit, in his, quos diligit, nec minimam labem, vel tantulum sustinet nęuum. Et ideo, dum illis castigationibus irascitur, tunc in eisdem quoq; (vt dictum est supra) dilectionis suæ indicia (vel eosdem ad Regna Cœlorum corroborando, vel in præsentis vitę miserijs examinando, vel ab omni prorsus mundana fece purgando) manifestat: Cùmq; sic irascitur amoris vinculis sibi eos tenacius copulat: E

Habacuch testãte: *Cum iratus fueris Domine, misericordiæ recordaberis.* At dum in nos neq; F dæseuit, neq; pro culparum grauitate furorem effundit, iam eius iræ immensitas ex dissimulatione percipitur: Quandoquidem magna tunc eius ira esse asseritur, quando peccantibus non irascitur: Vnde & in Ezechiele ad Hierusalẽ: Ezech 16

lam (inquit) non irascar tibi: zelus meus recessit a te. Quemadmodum si medicus curare desistat iam salus desperatur: ita & vulneris nostri liuor, de quo Isaias loquitur: *A planta pedis, vsq; ad verticem non est in eo sanitas,* mise- Isa. 1. rabili, atq; vitima iam desperatione grauatus conijcitur, cùm vltra Cœlestis medici visitatio ne non curatur.

A quibusnam Angelis verberibus cæsus Hieronymus sit. G

CONTROVERSIA XII.

AT dubitari nunc meritò posset, a quibusnam Angelis, bonis ne, an malis pulsatus, verberatusq; sit Hieronymus? Huic dubitationi, breuiter, a bonis respondetur: Enimuerò tam & si Diabolus accusator fratrum, & percussor in sacris litteris affirmetur: Sunt tamen quandoq; boni Angeli, hominumq; præsertim custodes, & ipsi pariter accusantes, & flagellantes, licet diuersa ratione. Ille quidem H vt perdat: hi verò vt emendent, & reducant. De Satana scribitur in Apocalypsi, capite duodecimo. *Proiectus est accusator fratrum nostrorum, qui accusabat illos ante conspectum Domini Dei nostri.* Et Iob secundo. *Egressus igitur Satan a facie Domini percussit Iob vlcere pessimo.* De Sanctis Angelis, secundo Machabæorum capite duodecimo: *Aly etiam apparuerunt duo iuuenes virtute decori, optimi gloria, speciosiq; amictu, qui circumsteterunt eum, & ex vtraq; parte flagellabant sine intermissione multis plagis verberantes.* Et in Psalmo: *Multa flagella peccatoris.* Psal. 31. Hi profectò nos ipsos post lapsum accusant apud conscientiam nostram, vrgent, minantur,

vt ad

A vt ad meliorem frugem conuertant, & mortem auertant impendentem, de quibus dicitur: *Omnes sunt administratorij spiritus, in ministerium missi propter eos, qui hæreditatem capiunt salutis.* Heb.1. Pleni insuper paterna charitate flagella quoq; si quando opus est adhibeot, vt quos verba non excitant, flagella emendent, & corrigant. Quemadmodùm de quodam Natali nomine, in hæresim prolapso, libro quinto Historiarum, ad finem Eusebius narrat: Natalis [(inquiens) deceptus, frequenter admonebatur in somnis, sed cùm negligentius susciperet visiones a Sanctis Angelis per totam noctem verberatus, & pœnis B grauibus excruciatus, mane consurgens cilicio se induit.] Hæc responsio ex eo textui consona magis conuincitur, quòd de circumstantibus idem Hieronymus verba paulò superius faciens, de Satana ac eius asseclis, ne verbum quidem habet: Quin potius eos omnes ex sanctorum, atq; electorum fuisse numero declarat, cum ait [Vbi tantum luminis, & tantum erat excircunstantium claritate fulgoris, vt proiectus in terram, sursum aspicere non auderem.

COMMENTARIVS.

C 31 *Illum mecum versiculum reputans: In inferno autem quis confitebitur tibi?* Ita psalmi sexti legit versiculus: *Quoniam nō est in morte, qui memor sit tui, in inferno autem, quis confitebitur tui?* At quoniam Pagninus, & communiter omnes, pro Inferno ex Hebræo, *sepulchrum* vertunt, seu *foueam*, vt Felix in propria Psalterij versione in margine notat: Latini verò pœnarum locum, seu *gehennam* damnatorum carcerem: hine duplex sensus eisdem ab Hieronymo vsurpatis verbis accōmodatur. Prior sensus est. Si mihi Domine flagris istis, atq; tormentis nunc vitam adimere iubes, ac immaturo velnti fato in D adolescentia absumis, eùm apud sensu, vitaq; carentes nulla tui extet memoria, quomodo morte deletus, atq; tumulo mandatus tuas laudes proferam? litterarum tuarum mysteria Ecclesiæ reuelabo? beneficia immensa largitatis tuæ inter mortales prædicabo? Quis in sepulchro celebrabit te? In posteriori sensu pro morte, non naturalis, sed spiritualis mors, quæ per peccatum mortale incurritur, accipitur. Quemadmodum enim corpus sine anima mortuum est, ita homo sine gratia (quæ interioris hominis anima est) vita caret. Consequenter non audit, non videt, non intelligit, non reminiscitur, neq; vllam vitæ spiritualis functionem exercet, sed est veluti ignobile cadauer in ignem æternum E conijciendum. Sensus ergo est. Cùm in morte (spirituali videlicet) O Domine, creatura omnis conspectum tuum auersetur, fugiatq; a facie tua, sicut quondàm Adam, & Cain: In gehennæ insuper loco, non sit nisi mœror, dolor, & desperatio, nec ibi pœnitentiæ spaciū detur, quo potius iuxta factorum qualitatem exactissima retributio infligatur; quis in tam acerba morte(præsentiam tuam intimo odio refugientem) atq; æternorum igniū, seu infernarum tenebrarum horrore, misericordiam tuam laudibus efferet? cultum tuum commendabit? Certè execrabitur te magis vnusquisq;, quam attollet. *Non mortui laudabunt te Domine, neq; omnes, qui descendunt in infernum.* F Psal.113. Ex his, vel similibus ad ante actæ Vitæ Hieronymus culpas diluendas pœnitentiæ spacium obsecrabat; quæ expositio textui magi congruit, eùm non de vitæ naturalis discrimine, sed de iudicio, hoc est, æterni ignis suplicij sententia se fuisse anxium in sequentibus declaret. Accedit, Angelos quoq; ipsos, quos idem met precatores expertus est, de cruciatu, tantùm in futurū per eum perferendo, si Gētibū deinceps libros legisset, meminisse, nō de mortis naturalis inflictione.

32 *Clamare autem cœpi, & eiulans dicere.* Clamant Angeli in cœlo clamore laudis, vnde dicitur: *Clamabunt etenim hymnum dicent.* G Psal.64. Clamat frequenter Dauid clamore pietatis, vnde dicit: *Clamor meus in conspectu eius introiuit in aures eius.* Psal.17. Clamat Sodoma & Gomorrha clamore iniquitatis In Genesi, sicuti scribitur: *Clamor Sodomæ, & Gomorrhæ multiplicatus est, & venit ad me,* Gen.18. qui & ideirco ad Deum venire tunc dicitur, eùm tātum peccatur, quòd vltra Deus non vult sustinere. Et Clamant filij Israel in Aegypto clamore necessitatis, cum dicitur: *Clamauerunt ad Dominum cùm tribularentur, & de necessitatibus eorum liberauit eos.* Psal.106. Item est clamor non tantùm oris, sed oculorum, manuum, & cordis, de quibus passim in scripturis sanctis. Et primo de oculis: *Non sileat pupilla oculi mei.* H Thr.2. Secundò de manibus: *Manibus meis nocte contra eum* (clamaui scilicet) *& non sum deceptus.* Psal.76. Tertio de corde: *Clamantes in cordibus vestris Abba. Pater.* Rom.8. Necessitatis ergo tempore, cùm Hieronymus cordis voce clamaret, aiebat.

33 *Miserere mei Domine, miserere mei.* Verba in Psalmis quamplurimum vsurpata. Congeminatio autem, seu repetitio, instantissimam misericordię obtestationem ob cruciatuum acerbitatem, vel cordis amaritudinem, & contritionem, vel fiduciam denotat. Di-

A rigir autem Hieronymus ita in angustijs con-
stitutus orationem, non ad ipsos flagellan-
tes, aut ad astantes Angelos, sed ad Deum, &
Iudicem suum, quia vti ab eo castigationis præ-
ceptum intelligebat, sic misericordiæ effectũ
ab eodem pariter attendebat: Apostoliq; cõ-
1. Thes. 2 silio vsus est, quo dicitur. *Intelligat quæcunq; anima fidelis, cum ignem in ossibus suis senserit* (idest afflictionem) *vndè ignis ille immissus sit, & ideo ne murmuret, sed gratias agat Deo cum Beato Iob, qui non Satan flagellantem attendebat, sed Dominum iubentem.*

34 *Tandẽ ad Præsidentis genua, peruoluti, qui adstabant.* Sanctos in patria pro nobis viatori-
B bus, ac nostris miserijs, necessitatibusq; suble-
uãdis ad Deũ preces fundere, tum ex scripturæ auctoritate, tum ex hoc loco manifestè cõprobatur. Enimuerò, cum hæ ex ipsa charitatis virtute omnẽ ducant originẽ, hinc est, quòd quãtò quis arctiùs illius vinculo Deo coniungitur, eò quoq; eiusdem oratio efficacior dicatur. Blasphemum verò Vigilantium oppositũ sen-
Lib. 2. tientem huiuscemodi conuincit Hieronymus
Epi. Mul- argumento. Si Apostoli, & Martyres adhuc in
ta in Or- corpore constituti possunt orare pro mortuis,
be. quando adhuc pro se debent esse solliciti, quãto magis post coronas, & triumphos? Vnus Moyses sexcentis millibus armatorum impe-
C trat a Deo veniam: Et Stephanus imitator Domini sui, & primus Martyr in Christo pro persecutoribus veniam deprecatur, & postquam cum Christo esse cœperint, minus valebunt? Paulus Apostolus ducentas septuaginta sex sibi dicit in naui animas condonatas, & posteaquam resolutus esse cœperit cum Christo, tunc ora clausurus est, & pro his qui in toto orbe ad suum Euangelium crediderũt, mutire non poterit: Meliorq; erit Vigilantius canis viuus, quam ille leo mortuus?] Hęc ille. Sed certè, & ipse rerum naturalium ordo, quo superiora in inferiora influere aspectu sentimus diuinarum quoq; seriem declarat.
Heb. 7. Vnde de Christo dicitur: *Accedens per semet-*
D *ipsum ad Deum ad interpellandum pro nobis.*
Iob. 33. De Angelis item: *Si fuerit pro eo Angelus loquens vnus de millibus, vt annuntiet hominis æquitatem, miserebitur eius, & dicet. Libera eum, vt non descendat in corruptionem.* Et postremò de Sanctis ipsis: *Pro hac orabit ad te om-*
Psal. 31. *nis sanctus in tẽpore opportuno.* Igitur dũ homo, vel infirmitatibus vel somnijs, vel ẽt vtroq;, perinde ac ipse Hieronymus a Deo corrigitur, Sancti in patria (si tamen de multis operibus, quæ operari debuerat, saltem vnum bonum opus, quod veluti sacrificium pro eo placabile Deo offerant) supplices illicò indulgentiam, pœnitentiæq; spatiũ eidem impetrant.

Nec clementissimus Deus eorum precibus E
potest non indulgere, cùm de illis eundem obsecrent, quibus veniam daturum certò cognoscunt; Idem multo magis Angelos sanctos conspectui eius semper adstantes charitatis officium pro quolibet in flagellis constituto singulis momentis persoluere nemini dubium esse debet: Quandoquidem illis, vt hominibus, nationibusq; cunctis, defensionis, siuè custodiæ suæ auxilio assistant, specialìm, & ex officio cura iniuncta est, vti etiam paulò superiùs ex præallegato Iob loco probatum est.

35 *Precabantur, vt veniam tribueret ado-*
lescentiæ. Quippe quæ in comparatione cæ- F
terarum ætatum, virilitatis videlicet, ac senectutis excusabilior (si ita loqui fas est) censenda sit. Non possunt enim ex Philosophi sententia iuuenes esse prudentes, quia prudentia requirit experientiam, quæ indiget tempore: & multitudo temporis facit experientiam. Sed lapsibus, præ cæteris omnibus ætatibus adolescentiam, quæ variarum æstu cupiditatũ, feruoreq; calentis inflammatur æ-
tatis periclitari, testatur Ambrosius. Deniq; Psal. 34.
Sanctus Propheta Domini clamat: *Delicta iuuentutis meæ, & ignorantias meas ne memineris Domine.*

36 *Et errori locum pœnitentiæ condonaret:* G
Iuxta Ezechielis olìm voce promissa. *Nolo*
mortem impij, sed vt conuertatur a via sua, & Ezec. 18.
viuat. Magnum sanè iudicium. Vitam propterea homini datam, non vt deliciarum, & commodorum hunc mundum esse sciret, sed perpetuæ eundem pœnitentiæ locum, & veluti carcerem intelligeret.

37 *Exacturus deinde cruciatum, si Gentilium litterarum libros aliquando legissem.* Non ita hæc accipias velim, quasi omnis prorsus Gentilium librorum lectio, tanquam mala interdicta sit. Absit hoc a vero. Est enim eadem interdum licita, & ipsi legenti vel
scribenti mirum in modum proficua. Lege H
de hoc ipso eiusdem Hieronymi elegantissimam Magno Oratori Epistolam. Ideo verò in Hieronymum, & quoscunq; alios Gentilium librorum lectores cruciatum illaturus Dominus nunc asseritur, qui nimij ijsdem, & plus debito futuri essent addicti. Quando nimirum, ob illorum lectionem, atq; studium, vel Prophetas horruissent, vel sanctas scripturas iusta veneratione non coluissent.

38 *Ego, qui in tanto constrictus articulo, vellem etiam maiora promittere, deierare cœpi, & nomen eius obtestans dicere: Domine si vnquam habuero codices sæculares: si legero, te negaui.* Qui congruis loco, & tempore, seruatisq; ser-
uandis

A uandis iurat, tantum abest, vt peccet, quòd etiam ipsi Deo honorem deferat. Est enim iuramentum latriæ, cultusq; diuini actus. Vnde per Hieremiam dicitur. Hier. 4. *Iurabis, viuit Dominus in iudicio, veritate, & iustitia. Deierare* verò est, Dei iurare nomen. Ex quo per Deum, & Creatorem tantùm, non creaturas esse iurandum intelligimus: Quemadmodum, & ex Matt. 5. Matthæi quinto desumitur, ibi: *Ego autem dico vobis, non iurare omnino, neq; per Cælum, quia thronus Dei est: neq; per terram, quia scabellum est pedum eius: neq; per Hierosolymam, quia Ciuitas est magni regis: neq; per caput tuum iuraneris, quia non potes vnum capillum album facere,* B *aut nigrum.* Igitur & ipsum Christum Dominum non prohibuisse omnino iuramentum, sed per creaturas tantùm: quò posteriori modo Iudæi pessimè iurare consueuerant satis expressè colligitur. Arguit hoc loco sacrilegij atq; periurij Hieronymum Rufinus, libro secundo Inuectinarum suarum dicens: Audistis, quàm nouum, quanq; horrificum iuramenti sui [Hieronymum intelligens] exposuerit genus? Residente in tribunalibus Iudice Domino Iesu Christo, assistentibus Angelis, & intercedentibus pro se inter verbera & cruciatus, iurat se sæculares libros, nec habiturum vnquam, nec lecturum: Relegantur nunc quęso, C quæ scribit, si vna eius operis pagina est, quæ non eum iterum Ciceronianum pronuntiet.] At respondet vir Sanctus, se nequaquam Gētilium libros, post iuramentum legisse, sed, quæ puer didicerat attulisse: Dixi (inquiens) Lib. 1. Apol. c. 7 me sęculares litteras deinceps non lecturum. De futuro sponsio est, non præteritæ memoriæ abolitio. Quis nostrum, non meminerit infantiæ suæ?]

39 *In hac Sacramenti verba dimissus reuertor ad superos.* Deniq; vt verus Dei seruus castigatus Hieronymus, non autem perditus, vt alienus, dimissus reuertitur ad superos. De huiusmodi Iudicio, in quo de emmendatione D agitur peccatorum, non perditione, loquitur Dominus Hieremiæ voce: *Te autem non faciam in consummationem, sed castigabo, siuè eru-* Hier. 30. *diam te in iudicio, vt non tibi videaris innoxius.* Porrò Sacramenti hoc loco significatione, admirabilem potius, ac omnem naturæ ordinem excedentem rem aliquam, quam sacræ rei signum denotari arbitror: in quo pariter sensu, de Nabuchodonosor Regis somnio Danielis secundo scribitur. *Et ingressus domum suam Daniel socijs suis indicauit, vt quærerent misericordiam a facie Dei Cœli super Sacramento isto.* Et circa eiusdem capitis finem: *Verè Deus noster Deus Deorum est, & Dominus regum, & reuelans mysteria, quoniam tu potuisti aperire hoc Sacramentum.* E Quòd præterea *ad superos* se redisse affirmet, ante relatam visionem in inferiori terræ loco fuisse sibi reuelatam apertè demonstrat: quod superioribus quoque adstipulari videtur, vbi scribit. *Illicò obmutui, & inter verbera (nam cædi me iusserat) conscientia magis igne torquebar, illum mecum versiculum reputans: In inferno autem quis confitebitur tibi?* Accedit & alia ratio, quia nimirum eiusmodi locus ipsi cruciatui magis cōgruebat. Enimuerò tametsi Deus Omnipotens secundum infinitatem suā omnibus creaturis per essentiam, præsentiam, & potentiam, quemadmodum de se ipso testatur: *Nonne Cælum & terram ego impleo?* Hier. 33. illabatur, secundum tamen considerationes ali- F quas, in nonnullis interdum locis specialiùs esse sacra pandunt eloquia: In Cœlo. *Cælum* Is. 66. *mihi sedes est.* In Sole. *In Sole posuit Tabernaculum suum.* In Sanctis. *Ambulabo inter* Leuit. 26. *eos, & ero Deus vester, vosq; eritis populus meus.* Igitur quemadmodum in Cœlo per reuelationem, In Sole per repręsentationem, In Sanctis per Sanctificationem, sic in Inferno secundum iustitiæ executionem sedere pro Tribunali dicitur, Propheta testante, qui ait: *Quo ibo a spi-* Psal. 138. *ritu tuo, aut quo a facie tua fugiam? Si ascendero in Cælum tu illic es, si descendero in infernum ades.*

40 *Et mirantibus cunctis.* Non ergò Hie- G ronymum tantùm, sed & adstantes omnes intellexisse Sacramentum comprobatur. Et hoc in illos, qui eiusdem Hieronymi raptum vanum somnium putauerunt.

41 *Oculos aperio.* Felices, qui post flagella & cruciatus oculos tandem illos aperiunt, quos aliquando excecatos propheta deplorat: *Et lumen oculorum meorum, & ipsum non est mecum.* De quibus & Salomon: *Sapientis* (inquit) *oculi in capite eius.* Hos procul dubio Nabuchodonosor Rex & ipse recepit, cum ingenti voce testatus est: *Igitur post finem dierum ego Nabuchodonosor oculos meos ad Cælum leuaui, &* Dan. 4. *sensus meus redditus est mihi, & Altissimo benedixi, & viuentem in sempiternum laudaui, &* H *glorificaui.*

42 *Tanto lachrymarum imbre perfusos, vt etiam incredulis fidem facerem ex dolore.* Quanuis enim Domini manus percutiat, & sanet, vt de se ipso in Deuteronomio testatur: *Ego occidam, & ego viuere faciam, percutiam & ego sanabo, & nō est qui de manu mea possit eruere;* Deut. 32. eandem tamen grauem, atq; vehementem ex Sophonia accipimus, vbi inquit: *Extendam* Soph. 1. *manum meam super Iudam, & super habitantes Hierusalem, & disperdam de loco reliquias Baal.* Et ex Iob. *Manus Domini tetigit me.* Ex quo Iob. 19. & incredulis merito nunc fides ex dolore redditur

ditur

A ditur. Certè, si passiones negantes Philosophi, illis interdum oppressi, ad earum protinus acerbitatem sententiam mutauere, esseq; eas intollerabile malum deinceps proprio ore con fessi sunt, quemadmodum de Dionisio litteris proditum est: Quid si in eos cœlestis huiusce manus primus vix tactus concitatus fuisset, tam seuerus, tam efficax, tam vrgens, vt in ictu oculi montium vsq; ad profunda ardore
Psal.143. dissoluat? *Qui tangis* (inquit Dauid) *montes, & fumigant.*

43 *Nec verè sopor ille fuerat, aut vana somnia, quibus sæpe deludimur.* Vel contradictionis manifestæ assertorem, vel iuramenti (de
B quo paulò superius) prorsus immemorem San ctissimum virum hoc æque loco arguit impius Erasmus. Et contradictionem quidem ex eo auspicatur, quòd Rufino locum hunc illi obijcienti, idem Hieronymus respondens, raptum hactenus explicatum, somnium vocat: Obij-
Libr. 1. Apol.c.7 cit (inquiens) mihi somnium meum.]Hic verò non fuisse somnium constanter asseuerat. Periurij etiam calumniam ex eo conuincit, cū post iuramentum, sæcularem adhuc litteraturā sacris immiscuerit tractatibus, vt quasi dedita id opera fecisse, facilè legentibus constet. Deniq; ad impietatis cumulum, vt Sanctum virum ab illatis eximat calumnijs, raptum hu-
C iusmodi fabulam potius, quàm historiam, figmentumq; omnino fuisse tradit. At Hieronymus omni tempore sibi constat, semper sui compos, semper oculatus: nunquam fabularum inuentor, sed solidissimæ perpetuò veritatis indagator, assertor. In quibus verò non Erasmus tantùm, sed & quicunq; alij nequissimi homines eundem carpere voluerunt, planè eius doctrinam non fuisse consecutos facilè conijcitur. Et quod ad contradictionem attinet, Somnium duplex ex scripturis sanctis, vanum nimirum, & verum haberi nemo negare
Eccl. 5. potest. De primo in Ecclesiaste dicitur: *In multitudine somniorum, & vanitates, & verba plurima:* De secundo verò, dictum est supra ex
Io. 33. Iob: *Per somnium in visione nocturna, quando*
D *irruit sopor super homines, & dormiunt in lectulo, tunc aperit aures virorum, cum reliquis:* Hoc somniorum genere, non fideles tantùm, ac San ctos suos Dominus quandoq; admonere consueuit, veluti Iacob olim Patriarcham, Genesis vigesimo octauo, & Magos in Euangelio Matthæi decimoquarto instructos legimus: sed etiam delinquentes, vt ipsum videlicet intelligant corrigentem, & conuertantur a via sua praua; quomodo de Nabuchodonosor, Pharaone, & alijs factum fuisse scriptura commemorat, quos vtiq; in iudicium, condemnationemq; sui per somnia eiusmodi futura vidisse,

& tamen ipsum Deum reuelantem noluisse in- E
telligere, super Ioelis primum tradit idem Hieronymus. Quando igitur hoc loco castigationem suam non fuisse somnium Hieronymus iu ramento affirmat, sibi tunc non contradicit, quando in Rufinum inuectus, eandem somnij appellatione recenset, verum quippe, & vanū somnium reperitur. Hic manifestè non fuisse vanum asseuerat, ibi non negat fuisse verùm. Hæc ad contradictionis calumniam refellendam. Sed quod nec iuramenti vim imminuerit, aut memoria deleuerit, propria eiusdem verba super tertium ad Galatas librum in Proe
mio euidenter cōprobant, vbi scribit: Loquar? F
sed omnē sermonis elegātiā, & Latini eloquij venustatem stridor lectionis Hebraicę sordida uit. Nostis enim & ipse, quòd plusquam quin decim anni sunt, ex quo in manus meas nunquam Tullius, nunquam Maro, nunquam Gen tilium litterarum quilibet auctor ascendit, & si fortè quid inde, dum loquimur obrepit: quasi antiqui per nebulam somnij recordamur.] Non itaq; somnij immemor est, cuius frequen ter, tuncq; temporis præsertim, quando vel ex proprio ore, vel calamo sæcularis eloquij verbum aliquod prolabitur meminit. Et quanuis eiusdem scripta omni doctrinarum genere re-
fertissima, intextorum etiam vbiq; florum, & G
suauitate legentes recreent, & amoenitate demulceant: non ideo is sacrilegus (vt supra etiam notauimus) aliquo vnquam tempore dicendus est, cùm non præteritorum, quibus alias optimè imbutus fuerat obliuionem, sed earundem sæcularium litterarum deinceps lec tionem, vel studium, iureiurando promiserit. Postremò, quod nec fabula, aut commentum in eundem Cœlestis inflicta animaduersio, sed verissima historia fuerit, tum ex dictis, tum ex infra quoq; dicendis constat. Enimuerò, quod superius, ibi nimirum *Interim parabantur*
exequia, Et infra *Et mirantibus cunctis*, testa- H
tus est, quanplures tantæ rei nouitati affuisse testes, omnium iudicio manifestat. Et fortassis ex eisdem astantibus Rufinum vnum fuisse ex eo conuincitur, quòd veritatem historiæ infringere non est ausus. Quod si eam aliquomodo falsitatis potuisset effingere, plurimi pro culdubio illam coemisset, ac fronti inuectiuarum, quas in illum conscripsit, affixisset.

44 *Testis est tribunal illud, ante quod iacui: Testis iudicium triste, quod timui:* Tertiò ad hanc ipsam veritatem confirmandam testimonia, tribunal nimirū horrificū, & iudiciū triste adhibet Hieronymus: Quomodo & Moy-
ses Israeli testes adduxit dicēs: *Testes hodie inuoco Cœlum & Terram, cito perituros vos esse de* Deut.4
terra, quam transito Iordane possessuri estis.

Et

A Et Apoſtolus Paulus Timotheo. *Teſtificor coram Deo, & Chriſto Ieſu, qui iudicaturus eſt viuos, & mortuos.* Quis verò tribunal illud mẽte concipere, ne dicam in vanum aſſumere, non pertimeſcet?

2.Tim. 4.

45 *Ita mihi nunquam contingat in talem incidere quaeſtionem.* Pro queſtone tormenta, cruciatusq; ad eruendam veritatem; Vel iudicium, in quo de pœna mortis agitur, accipimus.

46 *Liuientes fateor habuiſſe me ſcapulas: plagas ſenſiſſe poſt ſomnum.* Verberum quoq; liuori, & dolor adiungitur, vt cuiuſcunq; dubitationis occaſio tollatur. Sic Iob diuino & ipſe verbere examinatus ad propriæ cauſæ veritatem eiſdem teſtibus vſus eſt, dicens. *Reuerſusq; mirabiliter me crucias: Inſtauras teſtes tuos contra me, & multiplicaſti iram tuam aduerſum me, & pœnæ militant in me.*

B

Iob. 10.

47 *Et tanto de hinc ſtudio diuina legiſſe, quanto non ante mortalia legeram.* De eiuſmodi ſtudio. Hoc vnum accipias lector, Hieronymum deinceps ita ſcripturã ſanctam peruestigaſſe, quòd in quibuslibet verbis ſingula ſacramenta veneratus ſit. Singula (inquit idemipſe) verba ſcripturarum, ſingula ſacramenta ſunt. Iſta verba, quæ ruſtica putantur a ſæculi hominibus, plena ſunt ſacramentis: Habemus enim theſaurum iſtum in vaſis fictilibus: Theſaurũ ſenſuum diuinorum, habemus in verbis viliſſimis.] Sed quid de verbis refero, cum & in ipſis punctis myſteria ineſſe mentis acie penetrauerit? Sed quia (alibi loquitur) & ſinguli ſermones, apices, & puncta, in diuinis ſcripturis plena ſunt ſenſibus, propterea magis volumus in compoſitione, ſtructuraq; verborũ, quàm in intelligentia periclitari] Deniq; eiuſdem in ſcripturis aſſiduitas ex his, quæ deinceps ſcripſit, vertit, docuit, ore perſonuit, perſpectum habetur; cùm ante illatũ ſupplicium paucula vix edidiſſet.

In Pſ. 90.

C

Super Epiſt. ad Ephes. c. 4.

D

Eloquentiæ ſtudium damnandum ne a Chriſtifidelibus?

CONTROVERSIA XIII.

DVo nunc, explicati hactenus ſomnij occaſione apud quoſdam ſuborti errores te cenſendi, ſimulq; refellendi errores ſunt. Vnus quidẽ eorum, qui in Germania potiſſimum, melioribus renaſcentibus litteris (cùm tamen ipſi omni protſus barbatie polluerentur) glandibus adhuc veſci homines, relictis frugibus, hoc eſt eloquentiæ ſtudijs, voluerunt: Et hoc quidem in ipſummet Hieronymum adhibitæ animaduerſionis exemplo. Alter illorum, e quorum numero Angelus Politianus, qui non minus ineptè, quàm impiè Sanctum virum ob ſtudium in Ciceronis libris inſumptũ, iniuſtè verberibus affectũ ex eo iactauit, quòd nullã vnquam adumbratam, Idæam, ne dicam expreſſam effigiem Ciceronianæ phraſis in ſuis ſcriptis prȩtuleri. Cæterùm prioribus reſpondere non multi negotij eſt; cùm ex allatis iã oppoſitum de eiuſdem Hieronymi ſentẽtia comprobatũ ſit. Habetur eruditiſſima ad hũc ipſum errorem eliminandum ab eo conſcripta Epiſtola ad Magnum Oratorem, Tomo ſecundo, in ſerie octogeſimaquarta, in qua poſt cœleſte eiuſmodi in ſe illatum ſupplicium excellentiſſimorũ, atq; ſummorum Theologorũ, tã Græcorũ, quã Latinorũ exẽplis ſæcularis litteraturæ ſcriptores, moderato ſtudio tenẽdos, & legendos declarat. Sed & ad Theophilũ, Alexandrinum Epiſcopum de Græcis transferendis ſcribens: Indico (inquit) Beatitudini tuæ magnum me laborẽ ſuſtinuiſſe in trãslatione eius (librum videlicet intelligẽs eiuſdẽ Theophili Græco ab eo conſcriptum ſermone) vt omnes ſententias pari venuſtate transferrem, & Græcæ eloquentiæ Latinum aliqua ex parte reſpõderet eloquium.] Quod ſi iuxta horum placitũ eloquentiæ decus in Cicerone, alijsq; Gentilibus latè refulgens omnino a Chriſtifidelib⁹ paruipendendũ eſt, Cur Deus Optimus maximus Aaron Moyſi loquens verbis hiſce cõmẽdat. Aaron frater tuus Leuites, ſcio, quod eloquens ſit, ipſe loquetur pro te ad populum, & erit os tuũ?] Cur Iſaias Propheta, eloquentiæ itidẽ ſtudio nitidus, eidem Domino gratus in ſacris litteris perhibetur? de quò & Hieronymus: Sciendum eſt inquit, quod ſuo ſermone diſertus ſit, quippe qui vir nobilis, & vrbanæ eloquentiæ, nec habens quidquam in eloquio ruſticitatis admixtũ. Cur Salomon, Sapientiã eruditis intereſſe cogitationibus (eloquentia enim ea eſt, quæ eruditè loqui docet) teſtatus eſt? Cur Pſalmorũ liber apud Hebræos omni verborum elegantia circumfertur politiſſimus? Cur Auguſtin⁹ in libro ad Creſconiũ exclamat: Vtinã mihi ad explicãda ea, quæ ſẽtio pro deſiderio eloquẽtia proueniſſet?] Cur Ambroſij dicẽdi copia, apũ examinis ſymbolo rãtopere celebratur? Si hȩc ipſa damnanda, cui ex aureo Chryſoſtomi flumine nitidas licebit haurire ſẽtentias, leniterq; fluẽtia verba? Quis eo, vel verbis diſertior, vel ſententijs crebrior, vel numeris, & tota orationis circumſpectione iunctior? Quis Baſilio magno in orationis cultu excellẽtior, in exaggeratione cumulatior, in tota dicẽdi arte elimatior? Si vitia deteſtatur duriſſima hominũ corda emollit: Si virtutes attollit protinus inflammat: ſi rem deſcribit eamipſam

E

F

G

Exod. 4.

H

A ob oculos ponit. Quid Gregorium Nazianzenum commemorē, qui orationem vt plurimū præſſius ſtringens eiuſdem acumine vehementius incitat, atq; pungit? qui in oratione ſoluta Thucydidem, in carmine Homerum exprimit? Igitur ne diutius argumentationem protraham, ſi eloquentia a nobis procul pellenda eſt, conſequens etiam, vt eum ea ſanctorum penè omnium Patrum doctrinam (qua lariſſimè fulget Eccleſia) reijciamus, quod nullus ſanæ mentis hominum affirmare audet. Ad difficultatis itaq; ſolutionem, Hieronymi germanus verborum ſenſus breuiter explicandus. Tantum enim abeſt, vt ſomnij ſui hiſtoria, atq;
B narratione ſæcularis eloquentiæ ſtudium prohibuerit, quòd & illud idem præallegatis locis, & conceſſerit & approbarit. Verum id non omnibus indiſtinctè, ſed certo ſexui; Aetati inſuper illi, cui doctorum virorum ſententia conuenire conſtat. Et reuerà propoſitæ animaduerſionis in ſe exemplo, nil aliud vnquam mente complexus eſt, quàm Euſtochium Deo ſacratam virginem plus æquo in Gentilium litteras incumbentem (cui & ſępius illud ingerit: *Quæ communicatio luci ad tenebras? qui conſenſus Chriſto cum Belial?* quid facit cum Pſalterio Horatius? Cum Euangelijs Maro? Cum Apoſtolis Cicero?] poſt quæ mox ſom-
C nij ſui prodit hiſtoriam) auertere, adſacroſq; codices, ac Pſalterium inprimis impellere. Voluit æquè Hieronymus Eccleſiaſticos viros, numeriſq; omnibus abſolutos Theologos admonere, ne in triuialibus, puerilibusq; ſtudijs ad ſenectam vſq;, quaſi in Syrenarum ſcopulis, ad eloquentiæ potius oſtentationem, quā ſolidæ veritatis inquiſitionem immorarentur: Adeo vt non in virgine tātùm immoderatum eiuſmodi litterarum ſtudium repræhenderit, ſed in conſumato Theologo, & communiter Sacerdotibus, ac Religione præditis omnibus ne ferendum quidem exiſtimarit. Neq; tamen puerilium, & adoleſcentiæ ſtudiorum
D memoriam abolendam cenſuit, quo minus eorum recordari, & opportunis temporibus, rebus ea accōmodare liceret, vt ipſemet conteſtatur, ſed ex profeſſo eiſdem, ingraueſcente etiam ætate incumbere, poſt habitis diuinorū ſtudijs prohibuit. Difficultatem vtiq; hanc ipſam ita & Petrus Paulus Vergerius dirimendā cenſuit. Non me deterret, quod damnatus fuerit eloquentiæ ſtudij aliquādo Hieronym*, cum extatica viſione raptus ad Iudicis æterni tribunal, & quinam eſſet interrogatus, pro Chriſtiani nomine, quod inter metum trepidationemq; profitebatur, Ciceroniani ſibi nomen obijci audiuit: Neq; enim res ipſa damnata eſt, ſed fortaſſis eius ſtudium vehemētius;

E ſine qua profectò vix ſacræ litteræ certè cum tanta voluptate legerentur:] Hæc Petrus Paulus. Idipſum Gratianus quoq; in Decretis, diſtinctione trigeſima ſeptima pluribus reddidit: Vbi & Gloſſa diſtinguens: Quidam (inquit) legunt libros Gentilium cauſa delectationis, & voluptatis, & hoc eſt prohibitum; quidam legunt ad eruditionem, & illud eſt licitum, vt per eos ſciant rectè loqui, & diſcernere verum a falſo. Et concludit, ſolam voluptatem prohiberi. Hæc ibi. Deniq; quanuis ſermonis ſublimitas ab Apoſtolo repræhendatur, non tamen eo animo, vt eloquentiam, cuius ipſe teſte eodem Hieronymo expers minimè fuit, e medio tolleret, ſed
F quò certam ſpem illam, quam ex ea ſapientes Græci oratores, eum aliquid populo perſuadere vellent animo concipere conſueuerunt, penitus reprimeret. Ne homines (inquam) ſui deinceps diſerti ſermonis elegantiæ freti, ſed Dei virtute, infideles ad Chriſtum attrahere laborabant: Enimuero ſi eloquendi ui Gētium conuerſio adſcriberetur, Crucis procul-bio triumphus tolleretur. Submittat ergo ſe (Chriſtophorſonus inquit) eloquētia quo crucis illuſtretur gloria. Eſt planè ancilla, quæ virtutis Chriſti, veluti magiſtræ ſuæ nutū debet obſeruare. Non vendicet ſibi quod poſſet, ſed impertiat vnde acceperit. Inſeruiat magiſtrę ſuæ honori, vnde omnium honos effloreſcit. Det operam aliorum commodis, ne ſi ſoa quærat videatur incōmoda. Crucis Chriſti gloriam ſemper amplificet, contemnat ſuā.
G Virtutem Chriſti dicendo adangear, quò ipſa eum dicat, non careat viribus. Sit Chriſti vis, quæ vincat, ſit eloquentia, quę eandem explicet. Illa præſit & imperet, hæc ſemper ſit parata ad obſequendum. Hoc pacto neq; crux Chriſti ſua vacabit gloria, neq; eloquentia in vllam incurret repræhenſionem.] Pro hac ipſa hactenus emmendata eloquentia, Paulū quoq; Corteſium aduerſus Politianum (iuuentutem inprimis ab Ciceronis ſtudio atq; lectione re-
H uocantem) in arenam deſcendiſſe, refert Cornelius Schultingius.

Ciceroniani nominis iuſtè ne inſimulatus Hieronymus?

CONTROVERSIA XIV.

POſteriorum, Angeliq; potiſſimū Politiani ineptiſſimæ opinioni, qua Hieronymi libri, & ſcripta, nullū Tullianæ eloquētiæ veſtigiū exprimere aſſeruntur occurrere, atq; obſiſtere, pro viribus quilibet, mediocriter etiā in liberalibus ſtudijs exercitatus exiſtimatur. Nec meum

A meum esse arbitror, ex vtroq; nunc, Hieronymo nimirum, & Cicerone sigillatim exempla proferre, quorum collatione ipsemet Hieronymus Ciceroniani nitoris ad viuum exemplar aptissimum declaretur: res enim est, tum ab antiquis omnibus, tum a nostræ ætatis scriptoribus sano sæpius iudicio decreta. Proponã inprimis vnum tantum, aut alterum ex prima ad Heliodorum Epistola exemplum, quò nec liminatem eiusdem Hieronymi scriptorum paginam Angelum vidisse declarem, mox insigniorum sententias proferam scriptorum, ex ipsomet postremò Hieronymo aliquot etiam argumenta depromam, ex quibus omnibus

B garrientis corniculæ nugis silentium indictum, satis superq; constabit.

Qui igitur, ne adumbratum quidem Ciceroniani eloquij negat Hieronymum præsetulisse vestigium legat eiusdem Hieronymi nuper memoratæ Epistolę verba, videlicet. [Istæ quoq; litteræ testes sunt, quas lachrymis cernis interlitas.] Conferat deinde cum his, quæ in Epistola libri decimiquarti leguntur, nimirum [Accepi ab Aristocrate tres Epistolas, quas ego lachrymis propè deleui.] Et in Actione tertia in Verrem [Tabulæ sunt in medio, quæ se corruptas, & interlitas clamant.] Item pro Cluentio [qui testamentum interli-

C nerit.]

Legat insuper, quæ sequuntur. [Et hoc ego, non integris rate, vel mercibus, nec quasi ignarus fluctuum præmoneo, sed quasi nuper naufragio eiectus in litus, doctus nauta, timida nauigaturis voce denuncio.] Et eundem videbit imitatum Ciceronem in Oratione pro L. Murena, vbi scribit. [Quod si portu soluentibus ij, qui iam in portum ex alto inuehuntur præcipere summo studio solent, & tempestatum rationem, & prędonum, & locorum: quòd natura affert, vt eis faueamus, qui eadem pericula, quibus nos perfuncti sumus ingrediuntur: quo tandem esse animo oportet, prope iam ex magna iactatione terram videntem, in hunc,

D cui video maximas reipublicæ tempestates esse subeundas?]

Idem obseruabit in ijs, videlicet. [Sed quoniã e scopulosis locis enauigauit oratio, & inter canas spumeis fluctibus cautes fragilis in altũ cymba processit; pandenda sunt vela ventis,] quæ æque manifesto ex eodem Cicerone mutuata nemo ambigere potest; ex ijs inprimis, quæ Tusculanarum Quæstionum libro quarto idem scribit. [E quibus quoniam tanquam e scopulosis cotibus enauigauit oratio, reliquæ disputationis cursum teneamus.] Et pro Marco Cœlio. [Sed quoniam emersisse iam e vadis, & scopulos prætervecta videtur oratio mea, perfacilis mihi reliquus cursus ostenditur] E

Verùm ne lectoris prudentiæ diffidere potius videar, quàm Politiani ineptiam arguere, ab eiusmodi exemplis supersedeo.

Ad secundo loco propositum explicandum, sit magni illius, ac illustris Ecclesiæ columinis Augustini probatissimum testimonium: is nanq; cùm Hieronymiani eloquij splendorem nunquam satis miraretur, pluribus quidem in locis, sed contra Iulianum præsertim elogio huiuscemodi sustulit. Hieronymi nobis eloquium ab Oriente vsq; ad Occidentem, instar Cass.c.21 lampadis solis resplenduit.] Sit Aurelij Cassiodori ad idem, libro Institutionum diuinarũ Lectionum iudicium: In Bethlehem (scribit F ipse) Hieronymum habitasse otiosum non arbitror: nisi vt in terra illa miraculorum ad instar solis, eius quoq; ab Oriente nobis more lampadis splenderet eloquium.] Subscripsit huic ipsi sententiæ Damasus Summus Pontifex, qui eius Epistolas ex eremo sub iuuentutis initio ad diuersos aliquando transmissas: ad Heliodorum nimirum primam, Ad Florentium binas, quintam & sextam: Ad Iulianum trigesimam septimam: ad Rufinum quadragesimam primam: ad Nicæam quadragesimam secundam: ad Chromatium, Iouinum, & Eusebium quadragesimam tertiam: ad Chrysogonum quadragesimam quartam: ad ipsummet Damasum quinquagesimam septimam, G & quinquagesimam octauam, quòd eruditissimæ omnes, & omni verborum elegantia luculentissimæ essent, propria manu describere, & in proprio scriniolo, non secus, ac solæ ad eloquentiam omnem penitus instaurandam sufficerent, condere consueuit. Attollit hoc ipsum Hieronymi dicẽdi genus Petrus Paulus Apud Cornelii Schultin. ad Conf. Hierony. mianum. Vergerius, dum hęc in eius laudibus pertonat. Eloquentiam eius certè laudare tentarem, quæ tanquam riuus limpidissimus leniter defluens, & aspectu, & sono delectat, nisi ipse se multo melius, quàm a me fieri possit, elegantia sua legentibus commendaret: ad quam digne prædicandam eius ipsius eloquentia opus esset.] Ad eandem alludit Melchior Canus, libro secundo capite decimoquarto, de locis Theologicis cum litteris prodit: Diuus Hieronymus verborum copia, eloquentia sæculari, trium H linguarum peritia, rerum multiuaga cognitione abunde instructus.] Non dissentit Platina in Vita Innocentij: Tempore (inquiens) Theodosij Hieronymus Presbyter in Bethlehem habitans, ingenio ac facundia sua Christi fidem mirum in modum auxit, quod etiam eius scripta declarant.] Ad idẽ Christophorsonus in præfatione Ecclesiasticæ Historiæ Eusebij suffragium eiusmodi profert: Hieronymum pona-

A ponamus in medio, cuius tanta fuit in scriben-
do facultas, vt omnes propè eloquentiæ nume-
ros expleuerit: Quando in aciem cũ hæreticis
prodit, nemo pugnantior, aut qui plus habet
lacertorum: Quando respondet obtrectato-
ribus, nemo feruidior, nemo acrior: Quando res
gestas narrat, nemo elegãtior: Quando funebrẽ
orationẽ instituit, nemo ad cõsolandũ aptior,
ad laudandum copiosior: Quando familia-
riter cum amicis & necessarijs per litteras collo
quitur, nemo suauior, nemo comptior. Mirũ
est videre quo pacto in tota oratione paria pa-
ribus, contraria relata contrarijs, iam verba
B dupplicata, iam iterata, iam breuiter commu-
tata, sententias perpulchrè illuminent.] Cor-
nelium Schultingium (vt cæterorum cateruam
recentiorum omittam) audiamus: Beatus
(inquit) Hieronymus adeo excelluit in omni-
bus, vt longè præcurrat in singulis, si illum cum
alijs conferas: Si eloquentiæ laudem intuearis,
sanè in hac parte omnes Christianos scriptores
tantum superauit, vt ne hi quidem cum eo
conferendi vllo modo sint, qui omnem vitam
in benè, ornateq; dicendi studio consumpse-
C runt. Ac tam longè abest, vt vel Cyprianum
Rhetorem Carthaginensem, vel Lactantium
Christianum Ciceronem, vel quemcunq; aliũ
nostræ Christianæ Religionis scriptorem elo-
quentissimum cum Diuo Hieronymo audeas
comparare, vt quorundam iudicio, ipsum Ci-
ceronem, dicendi magistrum, atq; artificem
præstantissimum, nonnullis dicendi virtutibus
vincat] hæc ipse.

Sed ex eodem postremò Hieronymo hoc
ipsum conuincamus. Profectò si Epistolam
tantum centesimam primam. De optimo ge-
nere interpretandi ad Pammachium, Politia-
nus inspexisset, vix ad credendum inducor
D eummet aliquo vnquam tempore oppositum
fuisse opinatum, ne dicam scripsisse. Tradit
enim in ea Hieronymus interpretandi de vno
in aliud linguæ genus scriptores, tam exactas
methodos, atq; regulas, vt quotquot postmo-
dũ, qui eo in studio pro uiribus contenderunt,
eundem secuti sint omnes. Porrò id genus
præcepta adamussim ex Tullio Cicerone de-
cerpsisse: passim insuper, in cunctis a se editis
lucubrationibus se obseruasse, tertio quoq; ver-
bo idem Hieronymus prodit. Vnde & paulò
ante Christophorsonus memoratus: Quamuis
(inquit) in sacris litteris interpretandis ordo
verborum retinendus sit, vt ait Dominus Hie-
ronymus, quia mysterium est: tamen in alio-
rum Græcorum interpretatione, eodem aucto-
re Cicerone, & citante, & imitante non verbũ
e verbo, sed sensus de sensu exprimendus. Hęc
ipse, qui & post pauca concludens subdit:

Hæc Hieronymus ad Pammachium, quem E
constat Ciceronem in hac re diligenter imita-
tum.] Præterea si Ciceroniani nomen Hiero-
nymo falsò adscribitur, ad quid idem ipse,
eloquentiæ ac phrasis eiusdem non alio se po-
tuisse obliuisci modo, nisi ante de Lethæo bi-
bisset flumine testatur? Bibendum igitur (in- Lib. 1. Apol.
quiens) mihi erat de Lethæo gurgite, iuxta
fabulas poetarum, ne argueret scire, quod di-
dici?] Si item singulari Ciceronis amore non
flagrabat, neq; eius imitatione afficiebatur, cur
Epistola centesima vigesima, post Marci Tul-
lij Ciceronis, & Quintiliani lectionem, ac flo-
res rhetoricos, pro hebraicę, chaldaicęq; linguę
intelligentiam in pistrinũ se reclusisse fatetur? F
Cur eundem Tullium omnibus in Latina lin-
gua imitandum, in proemio libri tertij in Epi-
stolam ad Galatas proponit? Cur eum ipsum
inter Oratores summis laudibus effert? Deniq;
(quid plura?) æmulorum etiam turba, quo-
rum, & princeps Rufinus, numeris hanc
omnibus in eius vndiq; scriptis affluentem Ci-
ceronianam eloquentiam contumeliæ loco po
suit, criminiq; adscripsit, (dum hæc superius
etiam allegata, in illum imprudenter inue-
xit.) Residente in tribunalibus Iudice Domino
Iesu Christo, assistentibus Angelis, & interce-
dentibus pro se, inter verbera, & cruciatus, iu-
rat se sæculares libros, nec habiturum vnquam, G
nec lecturum. Relegantur nunc quæso, quæ
scribit, si vna eius operis pagina est, quæ non
eum iterum Ciceronianum pronuntiet.] Quis
igitur vilis homunculus iste, qui arrogantię fa-
stu in gigantis protinus staturam consurgens,
ac veluti nouus Goliath ex imperitorum ag-
minibus prodiens, aduersus tot, tantorumq;
virorum phalangas stare, contendereq; audet?
Qui lippientibus, atq; coecutientibus oculis
de eloquentiæ nitore discernere, atq; dispu-
tare: Omnium insuper ingenio tardissimus,
censuram propriam, imo verius ineptiam,
probatissimis eiusmodi sententijs præponere
non veretur? Fuit hic vulgarium haud scripto H
rum testimonio Angelus Politianus, politio-
ri item litteratura non nihil excultus;
At grauiorum studiorũ, Theologięq;
inprimis cognitionis expers omni-
no, atq; ieiunus, vt propterea ne-
mini mirum esse debeat, si
tam imperitam, atq; ridi-
culam aduersus Hie-
ronymum, cuius
operum, nec
inscriptionẽ fortassis aduerterat,
protulerit tenue-
ritq; senten-
tiam.

De

A E

De Cura Leonis ab Hieronymo suscepta, atq; eiusdem Leonis in eum obsequio. Cap. XII.

Ost 1 hac itaq; cùm quadam die de scripturis Sãctis Fratribus ex more dissereret,
2 subito tribus claudicans, quarto suspenso pede claustra cænobij Leo ingens ingreditur. 3 Cumq; fratres territi fugam arripuissent, 4 Vir Dei, velut hospiti aduentãti se obtulit. 5 Et intelligens plantam eius a sentibus vulneratam,
mox ipse curauit, 6 praecepitq; Fratribus, vt terrore deposito curã ipsius gererent.
7 Quod cùm solicitè fieret, omni ferocitate deposita, ita Leo mansuetus efficitur,
vt ei Fratres, iussu Beati Hieronymi asinum quendam committerent, quem ab opere redeuntem in pascuis custodiret. 8 Accidit interea vno dierum, vt soporato Leone, 9 negotiatores
quidam, qui Aegyptum adibant, videntes asinum solivagum incedentem, cupiditate victi, suo eum comitatui aggregarent. 10 Expergefactus autem Leo, cùm commissam sibi bestiam minimè reperisset,
B *confusus ad Monasterium redijt, & quasi culpa conscius commune receptaculum solus ingredi non audebat. Quod Fratres vnà cũ B. Hieronymo perpẽdentes, absentem asinum ab illo aestimant deuoratũ:* F
nolentes tamen eum exasperare, abducti ei animalis opus iniungũt; vt scilicet eadem ferret onera, quae
prius gestare asinus cõsueuerat. 11 Nec mirum Fratribus innocenter viuentibus Leonem obsequium
praebuisse, cùm in testimonium primae creationis legamus viris Sanctis, & Deo humiliter famulantibus,
& Leones, & volatilia ministrasse, 12 & ictus cessisse ferorum, & venenum non nocuisse serpentiũ.
13 Itaq; cùm Leo iniunctum sibi opus indesinenter exequitur, die quadam de sublimi prospiciens, praefatos viatores videt eminùs venientes, & cum camelis eorum suum socium comitantem. 14 Mox
quasi deprehensis hostibus immane rugiens, 15 & contra eos vehementer insiliens, homines in diuerso dispersit. 16 Camelos autem onustos, vnà cùm asino cogens ad claustri portam deduxit: Mirati Fratres, cùm hoc retulissent Beato Hieronymo, Iussit ille, depositis oneribus Camelorum pedes ablui,
eisq; pabulo apponi, atq; aduentantibus hospitibus conuiuium praeparari. Et ecce illi continuo venientes ad Sancti Patris se vestigio prostrauerunt, de commisso furto veniã postulantes: qui eos benigne suscipiens ad cellam hospitum cum magna alacritate deduxit. 17 Videntes illi tantã in Dei seruo clementiã
C *medium olei, quod de Aegypto attulerant, Monasterio obtulerunt. Quodq; singulis annis, tam ipsi,*
quàm haeredes eorum plenam olei bin eidem afferrent cænobio, deuotissimè spoponderunt. 18 Quos G
Beatus Hieronymus benigna cõmonitione refectos, & spirituali benedictione roboratos in pace dimisit.

COMMENTARIVS.

1 *Post hac itaq; cùm quadam die de scripturis sanctis Fratribus ex more dissereret.* Consueuisse Hieronymũ Monachis sui sacras scripturas quotidie exponere testatur ipse pluribus in locis, praesertim vero aduersus Rufinũ, libro secundo, capite septimo; & in Epistola octogesima nona ad Augustinum, in calce. Quod certè rationi quoq; consentaneum, iam supra capite decimo ostendimus. Enimuero, quorum munus est in lege Dei die, ac nocte
D meditari, eorum pariter partes censentur, vt eisdem legis intelligentiam a Sanctis Patribus sedulo inquirant. Vnde & Rustico Monacho praecipitur: Ama scientiam scripturarum, & carnis vitia non amabis. Et Paulae dicitur: Habeant, qui volunt opes suas, & vase gemmato bibant: serico niteant, plausu populi delectentur, & per varias voluptates diuitias suas vincere nequeant. Nostrae diuitiae sunt in lege Dei meditari die ac nocte: pulsare ianuam, & saeculi fluctus, Domino praeeũte calcare.] Porrò nisi ad extremos, ad proximè tamen superiores annos, Christi nimirum quadringentesimum decimum septimum rei huius euentus ex eo referendus persuadetur, quòd nullibi de eodem suis aliquando memoriam ingesserit Hieronymus scriptis.

2 *Subito tribus claudicãs, quarto suspenso pede claustra cænobij Leo ingens ingreditur.* Bethlehemiticum cœnobium nõ longe ab eremi vastitate abfuisse Hieronymi verba declarant quibus ait: Hic igitur Propheta (Amos videlicet) quem nunc in manibus habemus fuit de Oppido Thecuae: quod sex millibus ad meridianã plagam abest a sancta Bethlehem, quae mundi genuit Saluatorem, & vltra nullus est viculus, ne agrestes quidem casae, & furnorum similes, quas Aphri appellant, mapalia. Tanta est eremi vastitas, quae vsq; ad mare rubrum, Persarumq;, & Aethiopum, atq; Indorum terminos dilatatur. Et quia humi arido, atq; arenoso nihil omnino frugum gignitur, cuncta sunt plena pastoribus, vt sterilitatem terrae compensent pecorum multitudine.] Haec ille. Porrò deserta Iudeae Leonibus abundasse, istudq; praesertim aliorum omnium maxi- H

A mum , omnis prophetalis ſermo teſtatur ,
qui de eiuſmodi animalibus frequẽter ſermo-
nem ingerit . Sed & de Syriacis Leonibus A-
riſtoteles meminit : Leones (Inquiens) terræ
Syriæ quinquies vita pariũt: primũ quinq;,poſt
vno, ſubinde pauciores,deinde ſteriles degũt.

3 Cumq; Fratres territi fugam arripuiſſent.
Si ad Leonis rugitum omnia contremiſcunt,
& cuncta animantium natura terretur,dicente
Amos. 3. ſcriptura ; Leo rugiet , quis non timebit? non
debuerunt ſolitarij, inermeſq; Monachi primo
aſpectu & rugitum , & præſentiam eiuſdem
Gen. 4. formidare? Sed & in Geneſi ſcribitur : Ter-
ror veſter, ac tremor ſit ſuper cuncta animalia
B terræ, & ſuper omnes volucres cœli, cum vni-
uerſis, quæ mouentur ſuper terram : Omnes
piſces maris manui veſtrę traditi sũt.] Deniq;
aſpectu ſolo horribilem eſſe Leonem, omnes,
qui rerum ſcripſere naturas teſtati ſunt : Ariſ-
toteles, Catullus, Macrobius, Cardanus . De
eius vero rugitu produnt , ad eiuſdem ſonum
cuncta animalia figere gradum, etiam quæ eũ
nunquam viderunt,vel experta ſunt. Ambro-
ſius item : Voci eius (inquit) tantus ineſt ter-
ror naturaliter, vt etiam animantia, quæ per ce-
leritatem impetum eius euadere poſſunt,rugiẽ
te eius ſonitu, velut quadã vi attonita,atq; vi-
C ta deficiant . Et Gloſſographus,in verba Pro-
Amos 3. phetæ Amos : *Nunqid rugiet Leo in ſaltu , niſi
habuerit prædam ?* Leo (inquit) cum famem
patitur, ſi videt prædam dat rugitum, quo au-
dito , feræ ſtant fixo gradu ſtupefactæ .

4 Vir Dei velut hoſpiti aduentãti ſe obtulit .
Sola innocentia ab his omnibus , & quibuſ-
cunq; alijs belluis ſecura eſt , cui & dicitur :
*Dominamini piſcibus maris , & volatilibus cœli ,
Gen. 5. & vniuerſis animantibus quæ mouentur ſuper ter
ram* . Et alibi. *Omnia ſubiecisti ſub pedibus eius,
Pſal.8. oues & boues, vniuerſas, inſuper & pecora cãpi.*
Veluti tamen hoſpiti belluæ occurrit Hierony-
mus , eamq; vulneratam curat, quia Sancti
Dei dominium commutant obſequio, & præ-
eſſe non gloriantur, ſed prodeſſe.

D *5 Et intelligens plantã eius a ſentibus vulne-
ratã , mox ipſe curauit .* Huic ſimile apud Pli-
In Hiſt. de animalibus. niũ in hiſtorijs de animalibus : Mentor inquit
ipſe Syracuſanus in Syria, Leone obuio ſuppli-
citer volutante , attonitus pauore , cum refu-
gienti vndiq; fera opponeret ſe ſe , & veſtigia
lamberet, adulanti ſimilis, animaduertit in pe-
de eius tumorem, vulnuſq; & extracto ſurculo
liberauit cruciatu. Pictura caſum hunc teſtatur
Syracuſis .] hæc Plinius . Cæterùm quamuis
malorum , ſiuè morborum vis ea ſit , vt etiam
feras omnia experiri remedia cogat, in ſanctos
tamen credenda clementia, non ex ipſarum
natura, ſed maiore vi profecta , quæ pijs pro-
mittit impunè eos *ſuper aſpidem, & baſiliſcum* E
ambulaturos , & Leonẽ, draconẽue conculcaturos. Pſal.91.

*6 Præcepit fratribus, vt terrore depoſito curã
ipſius gererent.* Perfecta obedientia moram nõ
patitur : Patris protinus mandata perficit , e-
tiamſi vel impoſibilia , vel indiſcreta videan-
tur . Quonamq; ſtudio Maurus ſuper aquas
ad magni quondam Patriarchæ Benedicti pręp-
ceptum incedens Placidum capillis appręhen-
ſum ad terram attraxit , Et Ioannes ex Pauli Ex Vitis
Abbatis iuſſu , immanem æquè læuam auri- Patrũ p.
bus tenuit , ad eundemq; alligatam perduxit, 2. Tit. de
eo vtiq; & ſimplices iſti Hieronymi diſcipuli obediẽtia
horribilis beluæ curam ſuſcipiunt . De eiuſ- F
modi obedientia Bernardus loquitur . Perfec- Ber. lib.
ta obedientia legem neſcit , terminis non arc- de Pre-
tatur , nec contenta anguſtijs profeſſionis, lar- cep.& diſ
giori voluntate fertur in latitudinem charita- penſatio-
tis, & ad omne, quod iniungitur ſpontaneo ne.
vigore liberalis , alacriſq; animi modum non
conſiderans , in infinitam libertatem extendi-
tur .] Et in Vitis Patrum legitur : In congre- Ex Vit.
gatione cuilibet conuerſanti magis obedien- Patrũ lo-
tia , quàm continentia proponitur : quoniam co præal-
continentia arrogantiam , obedientia autem legato.
humilitatem congruam pollicetur .]

7 Quod cũ ſollicitè fieret,omni ferocitate de- G
*poſita, ita Leo manſuetus efficitur , vt ei Fratres
iuſſu B. Hieronymi aſinum quendam committerẽt,
quem ab opere redeuntem in paſcuis cuſtodiret .*
Vide quæ apud Aelianum , & Gellium libro
quinto, capitę decimoquarto habentur, & de
Leonis gratitudine non vulgare per leges exẽ-
plum . Romæ enim feris in circo maximo o-
biectus Androcles diſcerpendus , a quodam
Leone, qui multos ante annos ab ipſomet in
Africa, pede pariter ſpina ſauciato curatus fue
rat, vniuerſo ſpectante populo , & blandè ex-
ceptus eſt , & beneuolentiſſimè tractatus .

*8 Accidit interrea vna dierum, vt ſoporato
Leone .* Quamuis oculis patentibus ſemper
ſit Leo, dormiatq; (& hoc propter genæ ſupe-
rioris breuitatem) non tamen aduertere eum, H
quæ tunc fiunt , hoc loco indicatur . Vide Cõ-
radum Geſnerum , Tomo de quadrupedibus.
B. C. De Leone .

*9 Negotiatores quidã, qui Aegyptum adibant
videntes aſinum ſolitagum incedentem,cupidita-
te victi, ſuo eum comitatu aggregarent .* Tres
nanq; Iudæa cõfines habet prouincias, Aegyp
tum , Idumæam , & terram Moab . Porrò ad
Aegyptum frequentem mercatorum acceſſum
omnis etiam Sacra Scriptura teſtatur . Signa-
tur verò aptè in negotiatoribus inordinata ha-
bendi cupiditas, quia tametſi negotiatio in ge-
nere actus ſit ſua natura indifferẽs, facilimè ta-
mẽ declinat ad auaritiã, niſi cautè exerceatur.

10 Ex-

A 10 *Expergefactus autem leo &c.* Quoniam patentibus (vt dictum est) oculis somnum leo capit, arbitrati sunt nonnulli eundem nequaquam soporem admittere, sed reuera eorundē manifestus error ex eo elliditur, quòd omnibus animantibus is ex necessitate conueniat. Sicuti etiam philosophus proprio libro de somno, & vigilia, capite secundo, & quarto docet.

11 *Nec mirum fratribus innocenter viuentibus, Leonem obsequium præbuisse, cum in testimonium primæ creationis legamus viris Sanctis, & Deo humiliter famulantibus, & leones, & volatilia ministrasse.* In vita quoq; Sancti Eldueï, Britaniæ Monasterij Abbatis, multitudinem
B auium eius conspectui, antea ab eius Monacho adesse iussam interfuisse scribitur. Ille ergo Dominus, apud quem nullum impossibile verbum: qui oculis omnium in se sperantium, &
Luc. 1. pullis coruorum inuocantibus eum escam præbet in tempore opportuno: quin ceruа nutrice, Aegidio prospexit in eremo: qui leones ad Pauli funus perficiendum destinauit: qui coruum eidem vita adhuc fungenti per singulos dies cum panis fragmento misit, Idemipse benignissimus Hieronymo quoq;, Monachisq; eius, leonem hunc pro eorum necessitatibus subleuandis adesse voluit.

C 12 *Et ictus cessisse ferarum, & venenum non nocuisse serpentium.* Iuxta olim a Christo Domino Matthæi decimo prænunciata, nimirum: *Ecce ego mitto vos sicut oues in medio luporum.* Et Lucæ pariter decimo: *Ecce dedi vobis potestatem calcandi supra serpentes, & scorpiones, & super omnem virtutem inimici, & nihil vobis nocebit:* Quæ Marci etiam vltimo repetuntur, *Signa autem eos, qui crediderint hæc sequentur: in nomine meo Dæmonia eijcient: linguis loquentur nouis: serpentes tollent & si mortiferum quid biberint, non eis nocebit.* In quibusdam autem codicibus *rictus cessasse ferarum* scribitur. Rictus verò pro minaci oris compositione su-
D mitur, immaninm belluarum proprius. Et est signata in eorum ore ad tempus contracta, vel producta, vel inuersa, vel extensa, quæ citò ad naturalem formam redditura sit. Hac ipsa dictione idem Hieronymus super illa Danielis
Dan. 6. prophetæ verba: *Deus meus misit Angelum suum, & conclusit ora leonum*, vsus est dicens: Non leonum feritas immutata est, sed rictus eorum, & rabies conclusa. Sed & rictu oris amplo leones esse Cardanus scribit, de quibus & Martialis canit.

Rictibus his tauros non eripuere magistri.

13 *Itaq; cum Leo iniunctum sibi opus indefinenter exequitur, die quadā, de sublimi prospiciens præfatos viatores videt eminus venientes, & cū Camelis eorum suum socium comitantem.* Acutissimi enim visus Leo est, eiusq; pupillæ ex Plutarcho, & Aphrodisiense præfulgent, & dilucidissimum continent humorem, ita vt videantur ignitæ. E

14 *Mox quasi deprehensis hostibus, immane rugiens,* hoc est, vltrà modum, vel crudeliter. Rugire verò Leonis proprium est: Vnde Aelianus Spartianus.

Tygrides idomitæ rancant, rugiuntq; Leones.
Pontanus libro primo amorum, mugire de Leone dixit:

At quondam Lybicis Leo dum mugiret arenis.
Virgilius verò fremere: Aenea. 9.

. . . . Fremit Leo ore cruento. F

15 *Et contra eos vehementer insiliens, homines in diuersa dispersit.* Iratus Leo terram cauda primò quatit, postea dorsum proptinm, & ita insilit. Ita Albertus magnus.

16 *Camelos autem onustos vnà cum asino cogens ad claustri portam deduxit. Mirati fratres cùm hoc retulissent B. Hieronymo, iussit ille, depositis oneribus, Camelorum pedes ablui, eisq; pabula apponi, atq; aduenientibus hospitibus conuiuium præparari.* Quasi magnum non esset furti peccato obnoxios negotiatores hospitio recepisse, eosdem Hieronymus omnibus simul charitatis officijs complectitur, atq; de eorum conuersione vehementer lætatus, conuiuium insuper G illis parat, Clementissimi Patrisfamilias exemplo, qui prodigum filium ad se reuertentem non abiecit, sed recepit, in osculа ruit, gauisus est, conuiuium parauit. *Ita & gaudium* Luc. 15. (Saluator ait) *coram Angelis Dei super vno peccatore, pœnitentiam agente.*

17 *Videntes illi tantam in Dei seruo clementiam, medium olei, quod de Aegypto attulerant, Monasterio obtulerunt. Quodq; singulis annis, tam ipsi, quàm hæredes eorum plenam olei hin eidem afferrent cœnobio deuotissimè spoponderunt.* Hin, Mensuræ hebraicæ genus, de quo & Ezechielis quarto dicitur: *Et aquam in mensura bibes, sextam partem hin: a tempore vsq; ad tempus bibes illud.* Vbi ipse Hieronymus: Porò (inquit) hin, duos χόας Atticos facit, quos nos appellare possum' duos sextarios Italicos: ita vt hin, mensura sit Italici sextarij nostriq; Castrensis, cuius sexta pars facit tertiam partē sextarij Italici.] H

18 *Quos Beatus Hieronymus benigna commonitione refectos, & spirituali benedictione roboratos in pace dimisit.* Iustum quippe est, vt qui ad Sancti Patris post culpam se prostrauere vestigia: de eademq; præterea veniam humiliter precibus impetrarunt, spiritualibus tandem refecti consolationibus in pace, hoc est in gratia ad gloriam, seu ad societatem, communionēq; Sanctorum dimittantur.

A *De Hieronymiani Leonis historia veritate.*

CONTROVERSIA XV.

QVoniam in Incertum Hieronymi Actorum conscriptorem inuectus Erasmus hanc primus hactenus Leonis recensitam historiam, fabulam, purumq; commentū damnauit; cuius sententiam Baronius quoq; secutus est: illius nunc veritas diligentius perscrutanda. Scribit ergo idem Baronius Tomo quinto Annalium suorum: Quod verò spuria Theclæ acta, baptizati Leonis fabula ornabantur, ita & eiusmodi indiscretus Sancti Hierony B mi laudator, noluit curati Leonis carere figmento. Credidit vir simplex (nisi & ista finxit) esse verum, quod (vt ait) ab accolis Bethlehemiticis audiuit acceptum. Porrò, vel quæ audiuit, non rectè percepit: vel qui narrauit, haud rem satis exploratam uisus est habuisse: vt Hieronymum, pro Gerasimo dixerit; nam ista ipsa de Leone in Palestina contigisse Sanctissimo viro Gerasimo Abbati, Sophronius Hierosolymorum Episcopus narrat veram historiam. Id verò rerum ignaro de Hieronymo affetendi occasionem tribuisse videtur, quod eiusdem Sancti Hieronymi imago, vnà cum Leonis effi C gie antiquitus consueuerit in Ecclesia pingi: vt potè hieroglyphicum eius in hæreticis insectandis infracti roboris, & vehementis in eos instar Leonis rugitus clamoris.] Hæc ille. Cuius etiam adamussim relata sunt verba, vt quibus rationibus, quibusne auctoritatibus ab antiquissimis olim monumentis consignata scriptoribus, totaq; simul posteritate recepta tantus vir nitatur euertere, vnusquisq; cognoscat.

Et quidē quod inprimis eiusmodi Leonis historiā, fabulæ vulgatissimæ allegatione, seu baptizati Leonis figmento eludat, non vrget. Quid enim cum equo hircocervus, cum Apennino mons aureus? Baptizatum Leonem, Ac D tis Pauli, ac Theclæ ingestum, merum commentum, nemo tunc temporis ignorauit; At curatum ab Hieronymo Leonem, omnis antiquitas tradidit, posteritasq; simul recepit. Præterea Leonis assertionem, quis impiam nō videt, ac sacrilegam? Curati verò Leonis historia Omnipotentis Dei, qui solus in Sanctis mirabilis prædicatur, gloriam manifestat. Nec rationi videtur consentaneum, quod idem Baronius addit. Bethlehem nimirum Monachos, vel rem huiuscemodi, aut minus exploratam habuisse, Hieronymum pro Gerasimo referentes, vel eiusdem exaratorem ipsos narrantes minimè percepisse. Quandoquidem interroganti me de Ordinis Monachalis, quem profiteor, non est (cùm eiusdem Hieronymi E discipulatu glorier) de Sancto Benedicto respondeam, vt propterea ipse coinquisitor, eiusq; eiusdem conscriptor responsione mea deceptus credatur. Quod si Bethlehemitici cœnobij alumnos, dum facti adhuc memoria, vel Patrum adhuc recens traditio vigebat in errorē induci aliquomodo (quod vix credi potest) contigit: multò procul dubio magis, post tot sæcula ipse Baronius, & quicunq; alius, qui cū eo eiusmodi aduersus communem traditionē, & auctoritatem historiam refellit. Quod tertio in Sancti Gerasimi Palestinæ Abbatis vita, a Sophronio Hierosolymorum Episcopo conscripta, eadem Leonis historia refertur, id non F conuincit hanc eandem hoc loco repetitam, figmentum esse, ac fabulam. Quandoquidem eadem eum præsenti omnino non est, variatq; in multis, vt ipsis legentibus patet. Leonāq; Gerasimo, ad ripam Iordanis occurrit; hic Hieronymo in Cœnobio: Illum Gerasimus pane, & legumin bus indies singulos alere consueuit: huius Hieronymus curam alijs demandauit: Ille aquam ex Iordane deferebat; hic ligna ex sylua: Ille precio redimitur a seruitute, hic Hieronymi, perseuerat in opere: Ille repero asino, capitum ore tenens, coram Abbate eundem tritico onustum statuit, hic & asinum simul & Camelos ad fores Monasterij oleo præ G grauatos. Deniq; multa de illo in Gerasimi Actis habentur, de quibus, ne verbum quidem in Hieronymi Vita: Cuiusmodi illa. Gerasimo vltra quinquaginta annorum spacium, eidem præbuisse illum obsequium. Eundem insuper Gersimum proprio illum vocasse nomine: Iordanem scilicet. Vita demùm eodem Gerasimo functo, omni prorsus illum de cætero abstinuisse alimēto, moxq; super Sepulchri lapidem ex nimio dolore caput alliden do seipsum inter emisse. E contrario verò ex Hieronymi Actis habetur, eundem diuino afflatum spiritu, Aegyptijs negotiatoribus parasse conuiuium, & H eorum iumentis pabula iussisse apponi: ab eisdem præterea, & olei, medietatem, quam tunc deferebant, & in futuro singulis quibusq; annis, certam item olei mensuram accipere compulsum fuisse: quibus omnino Gerasimi Acta carent. Variant igitur in his, alijsq; multis vtriusq;, & Hieronymi, atq; Gerasimi quo ad Leonis historiam Acta, vt propterea vnus, atq; idem rei euentus sano iudicio affirmari haud queat. Deniq; huc spectant, quæ Thusanus in Notis ad veteres Græcorum historias affert. Nequis enim Aelianum in varijs descriptionibus haud varium aliquando arbitraretur: Non semper (inquit) figmentis adscribendus idem rerum euentus, qui in historijs repetitur,

modo

A rerum euentus, qui in historijs repetitur, mo-
do loci, vel temporis differentia aliqua inter-
cedat. Vide ipsum Aelianum, qui initio his-
toriarum scribit. Mirum non sit, si pluries i-
dem repeti videbitur, cum a veritate non ab-
sit.] Verum si rei vnius euentus alium illi si-
milem ita abrogaret, vt alterum id circo eorũ
figmentum esset putandum, innumeræ, exq;
approbatissimæ historiæ, fabulæ putarentur &
mendacia. Quod non in profanis solum, sed
in Ecclesiasticis quoq; omnino sequeretur. Ad
hanc ipsam veritatem confirmandam vnum
tantum, vel alterum sufficiat hoc loco exem-
Equil li. 4.c.10.s. plum. Marinam virginem, masculum eredi-
B tam, In Monasterio olim receptam, Mona-
chorumq; contubernio sociatam, in eisdem
Ecclesiasticis historijs legimus: at quòd Vir-
ginem aliquando deflorasset, & filium ex ea
genuisset, accusata, simulq; vti culpæ rea dã-
mnata, cùm omnem sibi propterea iniunctam
pœnitentiam absoluisset, post suum tandem
e vita discessum innocens ab omnibus perspe-
cta est. Idem de Sancta Margarita Virgine
Lib.9.ca. 37. apud Equilinum: Idem de Sancta Theodora
Lib. 6. c. 109. apud eundem perleges. Vide præterea S.
Ioannis Monachi vitã, de quo & Martyrologi-
um Romanum decimo octauo Calendas Fe-
bruarij singulis annis ita meminit: Romæ S.
Ioannis Calybitæ, Eutropij, & Theodoræ no-
C bilium filij, qui cùm e domo clam abscessisset,
atq; in Monasterio sex annis permansisset, ad
Vrbem postea rediens aliquandiù in angulo
domus paternæ, deinde in tugurio, in Insula
Tiberina ignotus parentibus habitauit: a qui-
bus ex libro Euangeliorum, quem secum de-
tulerat in morte agnitus, ibidem clarus mira-
culis sepultus est: vbi etiam in eius honorem
parentes de suis facultatibus Ecclesiam cõstru
xerũt:] Huius, inquam, ac Sancti Alexij Con-
fessoris Acta perlege, & in quamplurimis ex
mutua collatione conuenire ipse fateberis. Fer-
tur itẽm Leonem pedibus terram effodisse, v-
bi conderetur Sanctæ Mariæ Aegyptiacæ ca-
D dauer, idq; Zosimi Abbatis mandato. Idip-
sum Antonio Eremitæ, cùm ad excauandam
foueam (qua Pauli primi Anachoritę humare-
tur cadauer) sarculum deesset accidisse in ei⁹
vita legitur. Num igitur propterea hæc cum
multis alijs Sanctorum actis, quia in plurimis
consentiunt: quinimo frequenter eadem pror-
sus videntur, euertenda, vel vti mendacia
protinus reicienda? Deniq; si Leonis effigies
ideo ipsi Hieronymo ab antiquitate communi
consensu adpicta est, quòd ipsos hæreticos, cla-
moris sui magnitudine, horrore, terroreq; per-
fuderit: Cur non æque cæteri quoq; Ecclesiæ
Doctores consimilibus hieroglyphicis cohones
tati sunt? Cur non pariter Augustini ingeniũ E
per montium cacumina volans aquilæ symbo-
lo: alijsq; alij, vti Gregorius Nazianzenus,
Gregorius Magnus, Ambrosius, Basilius hie-
roglyphicis illustrati sunt? Certè nisi iniusta,
propensior saltem in alteram partem, omnium
indicio antiquitas, iuxta Baronij sententiam,
quæ doctoris vnius tantùm oracula expendẽs
& admirans, cæterorũ doctrinam affluentissi-
mam inconsulta præterijt. Præterea, cum Leo
in sacris litteris multarum ac prorsus diuersa-
rum rerum sit symbolum. Superbiæ nimirũ in
Cantico Canticorum: *Veni a Libano sponsa a* Cant.4.
capite Sanir, & Hermon, a cubilibus Leonum, a
montibus Leopardorum. Tyrannidis: *Quare* F
ergo factus est Israel in predam? super eum rugie- Hier. 2.
runt Leones & dederunt vocem suam. Diaboli. 1.Pet.5.
Quia aduersarius vester Diabolus tanquam Leo
rugiens, circumit quærens, quem deuoret. Anti- Nahũ. 2.
christi: *Leo cepit sufficienter catulis suis, & ne-*
cauit. Dogmatum peruersorum: *Vbi est ha-* Nhaũ. 2.
bitaculum Leonum, & pascua catulorum Leonum,
ad quã iuit Leo, vt ingrederetur illuc. Securitatis.
Iustus autẽ quasi Leo confidens absq; terrore erit. Prou. 38.
Vocis tonantis in eremo: Ob cuius ẽt symbolũ
S. Marcus sub Leonis effigie, tum in Ezechiele, Ezech. 1.
tum in Apocalypsi Ioannis reuelatur, quod a Apoc. 4.
Ioannis prædicatione in deserto exorsus sit.
Christi deniq;, atq; simul fortitudinis. *Vicit leo*
de tribu Iuda. Cum inquã, tã diuersarũ rerum, Apoc. 5.
G Leo, vel Leonis effigies Symbolum compro-
betur, Cur Hieronymi imagini adpictam Leo-
nis effigiem, ad vocis potius in hæreticos cla-
morem, quàm ad securitatem, magnanimita-
tem, fortitudinem, vel quidpiam aliud simile
vsurpare, vel somniare debemus? Quę maior
ratio de vno, quam de alijs? Non sunt quidẽ
damnãda hieroglyphica, quæ oculis intuentiũ
proposita ingenia protinus excitare, eademq;
quamplura incognita docere consueuisse ne-
mo ignorat: Sed tunc haud tolleranda dici-
mus, cum ipsas historias vel tollunt, vel euer-
runt: vti in proposita Leonis veritate accidit, H
quam & omnino perdere, & ad mysterium
traducere nititur Baronius: Quod si id ei con-
donaretur, vtiq; & innumerabilium penè San
ctorum historiæ corruerẽt: eorum quippe ima-
gines modò cum belluis nunc cum alijs, atq; di-
uersis rebus, pictura nobis propositæ hiero-
glyphicè explicari possent. Ad mysteriorum
sanè peruestigationem tunc accedendum est,
vltraq; picturæ specimen aliud intelligendum,
cùm haud historiæ veritas habetur: Ceterùm
cùm imemmorabilis sæculorũ traditio, nec nõ
scriptorum consensus vnanimis rei alicuius e-
uentum prodit, confictis ad libitum interpre-
tionibus frustra subobscuratur: ære namq; pe-

A Fenniora antiquitatis monumenta sunt. Non satis tandem video quid hanc ipsam Leonis historiam incertam, vel spuriam reddere possit, cum non Bethlehemitici tantùm cœnobij perpetua traditione, sed & Ecclesiæ, scriptorumq; auctoritate fuerit eadem multo ante recepta. Ac Ecclesiæ quidem inprimis in sequentiæ Missa, quæ recitari olim in eius die Festo consueuit eiusmodi habetur apud nos testimonium.

Tu Leonem sauciatum,
Qui sanasti humanatum,
Saue nos a crimine.

Item in hymno ad Vesperas.

B *Horridas cautes eremi subiuit*
Pastor, cùm multos Monachos gregasset
Ligna, qui gessit domuit Leonem
legifer abbas.

Hanc eandem historiam Frater Ioannes Baptista Mantuanus, Carmelita Theologus, Libro nono Fastorum ita cecinit.

Dum vero in cœtu Fratrum diuina sedendo
Sacramenta doces, legumq; abscondita sensa,
Ecce Leo septum ingreditur pede claudus inerti:
Aufugere omnes, tu solus in hospite tali
Nil hostile timens, læsa medicamina planta
Influis, ille autem posita feritate clientem
C *Se tibi deuouit, quid multa moramur? Agaso*
Factus ad hybernos asino vectante solebat
Concisa in troncos, ac discuneata securi
Ducere ligna focos: sed cùm sopita teneret
Lumina, iumentum pascens rapuere latrones.
Postquam experrectus socium non vidit, amaro
Per syluas animo, perq; omnia rura cucurrit.
Ast vbi quærendo tempus se amittere nouit,
Anxius ad fratres redijt, nec vt ante solebat,
Ingenuè tectum ingressus, collegia patrum
Erubuit, longeq; abiens a limine tristi
Procubuit, vultu culpam mœrore fateri
Visus, & aspectu misero, veniamq; precari,
Te tandem mandante feram, quis tam mansuetam.
D *Tam docilem speret? lignis generosa ferendis*
Terga dedit, nec se regem memor esse ferarum,
Demissa ceruice humili successit asello.
Sic homines docuit sceleris, cùm pœnitet illos
Quid sit opus facto, qualiq; ardore dolendum est.
Ligna tulit donec pecudem, latrone perempto
Reperit in campis, gaudensq; in tecta reduxit.

Ad idem Beati Dardanij, dum, quæ poterat in eremo de se dicere Hieronymus, carmen huiusmodi est.

Omnia sunt nihili, cælestum præter amorem
Quidquid agunt homines, concipiuntq; sibi. E
Sæpe mihi assistunt mansueto corde Leones:
Horrenda assurgunt, terribilesq; feri.

Idipsum Marulus libro quarto. Diuus, inquiens, Hieronymus, cùm inuidorum malitiã, atq; infestationes ne ferendo quidem, posset reprimere, Roma cessit. Mansueti enim, placidiq; hominis proprium est dare locum improbitatibus aliorum, neq; cum pertinacium malignitate contendere: sed cui Romæ homines aduersabantur, in Syriæ deserto feræ seruierunt. In Bethlehemitico deinde Monasterio manentẽ, leo, posita ferocitate blanditer adijt, & reliquis, qui aderant metu dilabentibus, ipsi pedem spina vulneratum porrexit. Sana- F tus famulatum exhibuit, nihilq; iã metuendus Monachorum asellum ad pascua educebat, reducebatq; ad stabulum, agasonis fungens officio, qui quondam prædonis functus fuerat: ferocire nempe non potuit, vbi hospitis benignitatem experiri cœpit: nec ab eo prorsus discedere, cuius beneficio se nouerat cõualuisse.] Recipit historiam Volaterranus dum scribit. Mentori pedem porrigenti Leo, surculum extraxit. Quin & D. Hieronymus Leonẽ simili beneficio demeritus traditur.] Consentit, & Textor: Elpis (inquiens Samius os grande, Leoni dentibus infixum extraxit. Simile beneficium Diui Hieronymi in Leonem fertur: G Vnde asinum eius elitellarium syluis ligna deferentem diù sit comitatus, semperq; domum reduxerit. Quem, cùm aliquando sopitus a mercatoribus raptum perdidisset, perditi lubens operę se suffecit, elitellisq; ligna detulit, tantisper, dum paucis post diebus repertum in stabulum fugatis latronibus adduxerit.] Approbat hanc ipsam historiam Vincẽtius Beluacensis, in Speculo libro historiali, libro decimosexto, capite decimo octauo. Ad eandem deniq; allusit Petrus Paulus Vergerius, dum: Post quæ (inquit) studia, cùm de frequentissima Vrbe recessisset (Hieronymum intelligẽs) ad eremum se transtulit: & qui in Vrbe omnium vrbanissima homines perpessus erat bes- H tiales, in desertissima eremo bestias est expertus humanas: ibi Leo natura sæuissimus imperium eius pertulit, cum hic homo natura mitis in se sæuiret.] Hæc de Leonis Hieronymiani historiæ veritate.

De Paulæ ab Vrbe ad Orientem nauigatione, Monasterijsq; ab ea ibidem constructis. Cap. XIII.

NTEREA 1 venerabilis Paula, 2 cuius supra fecimus mentionem, 3 admirans religiosam vitam Reuerendorum Episcoporum, Paulini scilicet Antiocheni, & Epiphany Salamina, 4 quos Sedes Apostolica pro quibusdam Ecclesiasticis negotys detinebat 5 eorum, atq; Hieronymi accensa virtutibus, 6 Vrbem deserere cogitabat. 7 Illis itaq; ad proprias sedes remeantibus, 8 toto cum eis desiderio adnauigauit. 9 Denique vt votum, Deo dante compleret, 10 descendit ad portum: 11 relictisq; filys, 12 Toxotio scilicet, 13 & Rufina, 14 facultatibusq; desertis, 15 sola Eustochio comitante 16 Hierosolymam contendit. 17 Cumq; Sancta loca studiosissimè perlustrasset, 18 post multa pericula, immensosq; labores, reuersa Bethlehem, 19 diuersorum peregrinorum cellulas, Monasteriaq; construxit. 20 De quibus scilicet Monasterys, Beato disponente Hieronymo, 21 vnum viris tradidit gubernandum: 22 Virgines autem, quas de diuersis partibus congregauerat in tres turmas, Monasteriaq; diuisit. 23 Inter quas tanta se humilitate deiecit, vt qui eam vidisset, extremam esse crederet ancillarum. 24 Has intuens sorores suas, circa cultum Sanctæ Dei Genitricis, ac Virginis deuotissimas, Beato Hieronymo vnà cum filia supplicauit, vt de ipsius Assumptione sermonem faceret, eiusdem Virginis praconia continentem: quarum pias petitiones, vir pariter deuotus admittens, cum summa diligentia, quod rogabatur impleuit. 25 De cuius sancta vita, & eius discessu Roma, & progressu per viam, & accessu in Hierusalem, omnibusq; prædictis idem Hieronymus latè tractat in Epitaphio, quod edidit, super obitu & transitu eiusdem. 26 Sanè inter innumeros tractatus, quos ad diuersos misit, ad quandam virginem, Asellam nomine scripsit Epistolam, 27 in qua pro humanitate sibi ab ea exhibita, gratias ei refert, 28 & de olim imposito sibi crimine innocentē se astruens, æmulorum suorum inuidiam increpat, quos etiam in Sancta Paula discessu susurrasse acceperat. Huius autem talis est textus Epistolæ.

COMMENTARIVS.

INter cæteros, qui ex diuersis orbis terræ partibus Episcopos, nec non Catholicos patres ad Concilium Romanum Damasi Pontificis, Theodosijq; Imperatoris tempestate conuenerunt, ex Oriente tres potissimum, ijq; celeberrimi viri fuere; Paulinus nimirum, & Epiphanius, hic quidem Salaminæ (nunc Constantiæ Cypri insulæ) ille Antiochiæ Episcopi: Tertius, clarissimum orbis lumen Hieronymus, Monachus & Sacerdos, paulò ante ab eodem Paulino ordinatus. Horum ergo trium, tum virtutum documenta, tum Sanctitatis exempla attentius intuita Paula: Paula inquam, illa toti mundo notissima (& de qua supra capite secundo) protin' maiori ergo Deum desiderij incaluisse igniculo hoc loco celebratur. Nec Sanctorū præsertim Christi Episcoporum virtutes admirandas in singulis horis contemplatam fuisse difficile ei fuit: Quandoquidem hospites eosdem habere promeruisse, testatur idem ipse Hieronymus Eustochio scribens hisce verbis: Cumq; Orientis, & Occidentis Episcopos ob quasdam Ecclesiarum dissensiones, Romam Imperiales litteræ contraxissent: vidit (Paula scilicet) admirabiles viros, Christiq; Pontifices Paulinum Antiochenæ Vrbis Episcopum, & Epiphanium Salaminæ Cypri, quæ nunc Constantia dicitur. Quorum etiam, Epiphanium hospitem habuit: Paulinum in aliena manentem domo, quasi proprium humanitate possedit. Quorum accensa virtutibus per momenta patriam deserere cogitabat: Non domus, non familiæ, non possessionum, non alicuius rei, quæ ad sæculum pertinet memor: sola (si dici potest) & incomitata ad eremum Antoniorum, atq; Paulorum pergere gestiebat: tandemq; exacta hieme, aperto mari, redeuntibus ad Ecclesias suas Episcopis, & ipsa voto cum eis, ac desiderio nauigauit. Hucusq; idem.

Annus verò, quo hic Hieronymi, atq; dictorum Episcoporum in ipsam Vrbem contigit ingressus, numeratur a Baronio trecentesimus octogesimus secundus, sub initio hiemis. Et ex eo calculi sui rationem deducit, quod idem ipse Hieronymus, Damaso morte sublato, penè triennium Romæ se fuisse commoratum Epistola nonagesima nona ad Asellam virginē testatur: Qui & de tempore abscessus sui inde alibi specialius indicans, mense eundem Augusto accidisse aduersus Rufinum scribit. Si igitur (ipse inquit Baronius) mense Augusto, Siricij anno primo, Christi nimirum trecentesimo octogesimo* octauo, Hieronymus Ro- * quinto

ma

A ma discessit, & penè triennium in ea mansit, consequens etiam est, vt eiusmodi annos sub hiemis scilicet initio, Christi trecentesimo octogesimo secundo eandem Vrbem ingressus sit.] Hæc Baronius: ad quæ & capite primo, dum eiusdem Hieronymi ad Cardinalatum ætatem peruestigauimus, breuiter allusimus. Cæterùm, cum nullo certo Hieronymi ex Vrbe profectionem possit Baronius conuincere argumento, nec deinceps in eandem ingressus (quem ex eadem auspicatur) certum potest statuere tempus. Propterea ab eius opinione diffidens: hunc eundem Hieronymi in Vrbem aduentum, non in Christi annum trecen-

B tesimum octogesimum secundum, sed in proximè sequētem, trecentesimum octogesimum tertium sub extremo, abscessum verò ab eadē, in trecentesimum octogesimum sextum, Siricij nimirum secundum, referendum arbitror. Et quidem, quod non nisi post Gratiani miserandam apud Lugdunum cædem (quæ Christi Domini anno trecentesimo octogesimo tertio, atq; die vigesima quinta, mensis Augusti secundum Onuphrium, die vero vigesima quarta secundum Marcellinum in Chronico adscribitur) in Vrbem aduenerit Hieronymus, declarat eiusdem Epistola decima nona ad Præsidium Diaconum, De cereo Paschali,

C Tomo nono relata: in qua aperiè [illegible] ipsum non nihil post præfati Imperatoris occubitum accidisse, ita testatur: Nec dum annus completus est, quo Principem Gratianum, prodente exercitu suo ante fœda captiuitas, de hinc miserabilior oppræssit interitus.] Et post pauca: Plura (inquit) cùm dicere vellem, & te mecū tali exhortatione retinere, subito nunciatum est, asellos esse conductos, qui me Romā vsq; pertraherent.] Hæc ibi. Et quamuis de Epistolæ robore, atq; auctoritate suspicari quispiā posset, maximè cùm in supposititia opera reiecta sit: Hieronymi tamen legitimam, atq; germanam (excepto fragmento, eidem ab an-

D tiquariis olim ad ecto) in Recensionibus pluribus ostendemus.

Porrò Hieronymum, non vt multi opinātur, a Sanctis Episcopis, vti communem amicum, ac veluti itineris comitem assumptum, sed speciatim, & Pontificijs, & Imperialibus litteris conuocatum, Romam pariter cum vtroq; contendisse, propria eius verba in Epitaphio Marcellæ declarant videlicet: Denique & cùm me Romam eum Sanctis Pontificibus Paulino, & Epiphanio Ecclesiastica traxisset necessitas, quorum alter Antiochenam Syrię, alter Salaminam Cypri rexit Ecclesiam.] Nouisse autem illum antea Summum Pontificem, eoq; veluti præstantissimi ingenij viro vsum fuisse probant

superius explicata capite quinto, sexto, & septimo. Hoc ergo ipso tempore in oculis omnium, tanquam lucerna ardens, singularissimū q; iubar constitutus Hieronymus, ad Pontificij oneris vicem subeundam protinus assumitur, eiq; non ad Sacrosanctæ tantum Synodi, sed & ad totius Orbis Ecclesiarū Quæstiones respondēdi munus cōmittitur. Latius hoc Victorius in eiusdem Vita explicans, hæc habet: Videns sibi (Damasus scilicet) veluti alterum Paulum Petro adiutorem in Vrbem venisse, remissis ad sedes proprias Episcopis, & Paulino in Episcopatu Antiocheno confirmato, Hieronymum vt sibi in Ecclesiasticis causis inseruiret, & partem Pontificij oneris sustineret, secum retinet, res fidei, & omnes quæstiones religionis ei, vt vndequaq; doctissimo, & maximè orthodoxo demandat: hoc est, vt totius orbis Consultationibus, præsertim Synodalibus, quæ ad Romanam, velut ad matrem Ecclesiarum omnium, & Apostolicam sedem quotidie deferuntur, respondeat: & quid credere, vel non credere reuertentes ab hæresi debeant, normam, formulamq; præfigat.] Testatur hoc ipse ad Ageruchiam his verbis: Ante annos plurimos, cum in chartis Ecclesiasticis iuuarem Damasum, Romanæ Vrbis Episcopum, & Orientis, atq; Occidentis Synodicis Consultationibus responderē, Vidi &c.] Cæterùm, quis chartas eiusmodi Ecclesiasticas, Orientisq; & Occidētis Synodicās consultationes, præstantissima Hieronymi ingenij monumenta, cū Actis ipsiusmet Concilij Romani oboletas non suspiret? Hacten' hæc ad historiæ intelligentiam præmisisse sat sit. Nune accedamus ad litteram.

1 *Interea Venerabilis Paula*. Et quidem venerabilis, testante Apostolo: Viduas honora, quæ verè viduæ sunt: viro nanq; hæc destituta, sed Christo maritata, omnibus pietatis officijs intenta, ad illud breui temporis spatio venerationis, ac meriti fastigium peruenit, vt quemadmodum vidua, Regū tertio recensita, Prophetā Domini HeliāThesbitē apud se retinere, alereq; promeruisse affirmatur, sic & hęc sub Sanctorum Christi Pontificum personis, ipsummet Christum hospitio receperit. Per singulos enim Sanctos, (vt Hieronymus testatur) Christum se videre credebat, & quid quid in illos contulerat, in Dominum se contulisse lætabatur.] Et infra. Omnis inopum multitudo matrem, & nutriciam se perdidisse clamabat. Demùm eiusdem in pauperes pro Christo beneficentiam commendans: Quid (inquit) hac virtute mirabilius, fęminam nobilissimæ familiæ, magnis quōdam opibus, tanta fide omnia dilargitam, vt ad egestatem penè vltimā perueniret? Iactent alij pecunias, & in corbo-

Margin, right column: E (beside line 1); F (beside "tem Pontificij"); G (beside "tē, Vidi &c."); 1.Tim.5. (beside "ra, quæ verè viduæ"); 3.Reg.17 H (beside "Prophetā Domini"); Epist. 27. (beside "summet Christum")

A in corbonā Dei æra congesta, funalibusq́; aureis dona pendētia: Nemo plus dedit pauperibus, quàm, quæ sibi nihil reseruauit.

2 Cuius suprà fecimus mentionem. Capite nimirum secundo, initio.

3 Admirans religiosam vitam Reuerendorum Episcoporum: Paulini scilicet Antiocheni, & Epiphanij Salamina. Quantorum vterq; meritorum esset hinc facilè videre est, quòd illorum in Deum religionem sanctissima femina admirata sit. Sed & aliud additur argumentum: Quod Valentis Imperatoris edicto, Catholicis omnibus in Oriente Episcopis pulsis, Arrianisq; in eorū Ecclesijs introductis, soli Epiphanius & Paulinus, vnà cū magno Athanasio, sedes proprias tenere (quippe qui ob sanctitatis famam, tum priuatis hostibus, tum Imperatori simul essent formidini) permissi sunt. Testatur hoc ipse Hieronymus ad Pammachiū scribens. Eo tempore, quo totum Orientem, excepto Papa Athanasio, atq; Paulino Arrianorum, & Eunomianorum hæresis possidebat, quando tu Occidentalibus, & in medio exilio Confessoribus non communicabas, ille (nempè Epiphanius) vel Presbyter Monasterij ab Eutychio audiebatur, vel postea Episcopus Cypri a Valente nō tangebatur: tātæ enim venerationis semper fuit, vt regnantes hæretici ignominiam suam putarent, si talem virum persequerentur.] Hæc ipse in Ioannem Episcopum Hierosolymitanum hæresis labe pollutum. De Paulino quoq; Sozomenus: Paulino autem (scribit) propterea pepercit (Valentē intelligens) quòd vitæ eius sanctimoniam reuerebatur.] Et Socrates. Paulinum Episcopū (inquit) propter eximiam eius pietatem nullo affecit incommodo Cauendus vero, cauteq; legendus hoc loco Thodoretus, qui in Sanctos viros Paulinum, & Euagrium plus æquo inuectus, Meletijq́;, ac Flauiani partib⁹ addictus, multa a veritate aliena scriptis prosequitur. Id quod & alij, Baroniusq; præsertim Tomo quarto Analium suorum, monuerunt.

B

Ep. 61.

C

Lib. 6. c. 7

Lib. 4. c. 2

Lib. 5. c. 23.

Tom. 4. An. Damasi anno 6.

D

4 Quos sedes Apostolica pro quibusdam Ecclesiasticis negotijs detinebat. Dum Antiochenę Ecclesię Patriarchatus in summo rerum discrimine, tum propter Arrianam hæresim, tum propter consedentium in illa simul Episcoporum schisma, de quo latius supra capite septimo, laboraret: vt illi aliquomodo cōsuleretur, communi consensu, Damasi videlicet Pontificis, & Theodosij Oriētis Imperatoris vtriúq; fuisse Romam euocatū par est credere. Quod ex eo pariter suadetur, quod eidem Paulino dicta Sedes Antiochena, in Alexandrina olim Synodo, communi Patrum iudicio delegata, ex eiusdem etiam Concilij Romani recentiori decreto, contra Meletium, Vitalem, ac reliquos schismaticos adiudicata sit. Quod Victorius quoq; in Vita eiusdem Hieronymi indicauit, & Baronius in Annalibus affirmauit. Pro parte siquidem Paulini, non Damasum tantùm, verum & successores Romanos Pontifices deinceps fuisse, ex Ecclesiasticis historijs constat.

E

Bar. loco præallegato.

5 Eorum, atq; Hieronymi accensa virtutibus. At quomodo Hieronymi potuit Paula accendi virtutibus, qui Pontificis lateri immixus, totus in Ecclesiasticis causis detinebatur: qui semper hinc inde quæstionibus propulsatus, in publicum illi vix progredi licebat: quem nunquam penes se otiosum agere idem Pontifex pertulit? Non quidem priuatis Sancti Viri, sub ingressus præsertim sui in Vrbem initio collocutionibus id factū arbitror: quandoquidem feminarum omnino consortia se deuitasse tunc ad Principiā virginem fatetur: Cum, inquiens, verecundè nobilium feminarū oculos declinarem, ita egit (Marcella scilicet) secundum Apostolum importunè, opportunè, vt pudorē meum sua superaret industria.] Et ad Asellam. Antequam domum Sanctæ Paulæ nossem, totius in me Vrbis studia consonabant.] Prouocata ergo Paula ad sanctioris vitæ propositum ex celeberrima Hieronymi sanctitatis fama, qua tota Vrbs tunc personabat primo fuit: mox ex prædicandi interdùm diuini verbi ardenti spiritu; tu ex docendi vi, interpretandiq́; sacros libros peritia: tum demùm, post eorūdem Christi Confessorum, atq; Pontificum discessum priuatis colloquijs, & sanctis exhortationibus.

F

G

6 Vrbem Romanam deserere cogitabat. Cōmune hoc & cæteris omnibus, qui Christo militare desiderant, vt cùm primos cœlestis amoris igniculos perceperint, de Vrbibus illicò deserendis cogitent, & ad longinqua se præparent: Ambitio namq; (vt ad Marcellam scribitur) potentia, magnitudo Vrbis: videri, & videre: salutari, & salutare: laudare: detrahere: vel audire, vel proloqui, & tantam hominum frequentiam, saltem inuitum videre, proposito Monachorum, & a quiete aliena sunt: aut enim videmus ad nos venientes, & silentium perdimus: aut si non videmus, superbiæ arguimur: interdùm vt uisitantibus reddamus uices ad superbas fores pergimus: inter linguas rodentium ministrorum postes ingredimur deauratos.] Et ad Heliodorum. Ex hac supputatione illa summa nascitur, Monachum perfectum in patria sua esse non posse: perfectum autem esse nolle, delinquere est.] Hæc ipse de Vrbium pericu-

H

A lis. Deniq; & illarum frequentias declinauit Helias, vitauit Elisæus, Christi præcursor Ioannes abhorruit: & si quando iuxta Iordanis fluenta, vbi copiosa hominum confueuerat turba concurrere, deprehensus est: ideo tantùm, vt populos eosdem arguerat cõfluentes, & Pharisæos tanquam genimina viperarum argueret, ad illa descendit.

7 *Illis itaq; ad proprias sedes remeantibus.* Exacta videlicet hyeme, (vt paulò superius ex ipsiusmet Hieronymi Epistola vigesima septima allatum est:) initio veris sequentis anni, iuxta Baronij supputationem trecentesimi octogesimi tertij: secundum verò a nobis adnotata,
B trecentesimi octogesimi quarti. Igitur ex his, vltra quinq;, vel sex ad plus mẽses, Sanctos Episcopos non fuisse Romæ commoratos, atq; sanctissimæ ibidem feminæ charitatis officijs complexos satis expresse liquet.

8 *Toto cum eis desiderio adnauigauit.* Quos nanq; iustis ex causis corpore sequi non poterat, deuoto mentis affectu comitata est.

9 *Deniq; vt votum Deo dante compleret.* Hoc est, desiderium, non promissionem Deo factam: quo sensu Prouerbiorum trigesimo primo scribitur: Quid dilecte mi, Quid dilecte vteri mei, quid dilecte votorũ meorum?

10 *Descendit ad portum.* Post annos vide-
C licet duos fermè cum dimidio. Enimuero nauigationem eius non nisi post Hieronymi profectionem accidisse testantur communi sententia Baronius & Victorius, locis supra allegatis, & alij. Quod eiusdem quoq; Hieronymi testimonio haud obscurè cõprobatur, dum in E-
Ep.99. pistola ad Asellam Virginem Romæ degentẽ, quam ex portu Romano idem conscripsit, de eadem Paula eiusmodi mẽtio habetur: Saluta Paulam, & Eustochium, velit, nolit mundus in Christo meas.] Ex quo eandem cum filia, Romæ adhuc detentã post Hieronymi discessum intelligimus. At quod non multum nauigationem quoq; suam ipsa distulerit, imo Hieronymo abscedẽte & ipsam in puncto fuis-
D se, declarant eiusdem Hieronymi in prænotata Epistola verba, videlicet; Nihil mihi aliud obijcitur, nisi sexus meus, & hoc nunquam, nisi cũ Hierosolymã Paula & Melania proficiscũtur.] Porrò eandem ab Hieronymo dimissam idcirco arbitror, vt & domesticis negotijs, & modestiæ atq; publico pudori, (quem summopere Sanctus Vir affectauit) consuleretur.

11 *Relictiq; filijs.* Quantis fortissimæ feminæ pectoris robur efferemus præconijs? hostem ne terræ illam, an potius hospitem prædicabimus? Quis ita sæculi fastum, & parẽtum stemmata cõtẽpsit? Quis ita in terris degit, vt eiusmodi impetu ad cœlestiũ raperetur commercia? Nouum certè, nec antea, vel post E
auditum Romæ spectaculum: feminam Consularem, delicijs omnibus abiectis, charisq; filiorum pignoribus desertis, in sacco & cinere ad Christi Domini incunabula, per tot vitæ discrimina, cũ Crucis vexillo non vltra te uersuram, ab Vrbe propria nauigasse. Tam insigne virtutis facinus litteris huiusmodi con-
Ep.27. signauit Hieronymus, nimirum: Descendit ad portũ, fratre, cognatis, affinibus, & quod his maius est, liberis prosequentibus, & clemẽtissimam matrem pietate vincere cupientibus. Iam carbasa tendebantur, & remorum ductu, nauis in altum protrahebatur: paruus Toxotius supplices manus tendebat in littore: Rufi-
naiam nubilis, vt suas expectaret nuptias ta- F
cens fletibus obsecrabat: & tamen illa siccos tendebat ad cœlum oculos: pietatem in filios, pietate in Deum superans: Nesciebat se matrem, vt Christi probaret ancillam: torquebãtur viscera, & quasi a suis membris distraheretur cum dolore pugnabat: & in eo cunctis admirabilior, quòd magnam vinceret charitatẽ. Inter hostium manus, & captiuitatis duram necessitatem nihil crudelius est, quàm parentes a liberis separari. Hoc contra iura naturæ plena fides patiebatur, imo gaudens animus appetebat, & amorẽ filiorũ, maiore in Deũ a-
more contemnens, in sola Eustochio, quæ & G
propositi & nauigationis eius comes erat, acquiescebat. Sulcabat interim nauis mare; & cunctis, qui cum ea vehebantur, littora respiciẽtibus ipsa auersos tenebat oculos, ne videret, quos sine tormento videre non poterat. Fateor nulla sic amauit filios, quibus antequam proficisceretur cuncta largita est, exhæredans se in terra, vt hæreditatem inueniret in cęlo.] hæc ipse.

12 *Toxotio scilicet.* Huic, posteaquam Lęta, Albini Gentilium Summi Pontificis filia connubio iuncta est, illud Romæ mirabile accidit, quòd pia conuersatione vtriusq;, Toxotij nimirum, & Lætę ipse Albinus, Christianæ reli-
gionis hostis accerrimus, Christi fidẽ, & Bap- H
tismi Sacramentum suscepit. Porrò ex eiusmodi coniugio, Paula illa, iunior dicta prodijt, quæ in crepundijs adhuc, Alleluia canere consueuit: pro cuius etiam institutione Hieronymus Epistolam ad matrem conscripsit. Aetate postmodum aucta, ad auiam Paulã Hierosolymam nauigauit, vbi virginitate sua Deo dicatã, vnà cum Eustochio, ac cæteris virginibus, in Monasterio sancto fine quieuit. De his eiusdem Hieronymi tale habetur testimoniũ: Quis hoc crederet, vt Albini Pontificis neptis, de promissione martyris nasceretur? vt præsente, & gaudente auo, paruulæ adhuc lingua balbu-

A balbutiens, Christi Alleluia resonaret? Vt virginem Christi in suo gremio nutriret senex? Et benè, feliciterq; expectauimus. Sancta, & fidelis domus virum sanctificat infidelem. Iam candidatus est fidei, quem filiorum & nepotum credens turba circundat. Ego puto, etiam ipsum Iouem, si habuisset talem cognationem potuisse in Christum credere.]

Toxotij eiusdem, atq; Leç coniugij, nec nō Albini ad Christum conuersionis meminit Baronius Tomo quarto, sub anno trecentesimo octogesimo secundo. Verùm non sub eiusmodi anno, sed & post multos alios hæc accidisse ratio temporum manifestat. Soluente namq; B Paula a portu Romano (cuius rei historiam in Christi annum trecentesimum octogesimū sextum retulimus) paruulus adhuc, & natu minimus Toxotius Epistola vigesima septima traditur: Rufina verò eiusdem soror iam nubilis. Aptius igitur vtriusq; coniugium, trecentesimo nonagesimo-sexto adscribendum videtur: Virginis porrò natale anno proximè sequenti, quo & Hieronymus Epistolam pro educatione eiusdem conscripsit, viuente adhuc Paula auia, de qua initio eiusdem. Cæterùm post auiæ e vita transitum, Eustochio amitæ transmissam eam hinc accipio, quòd in Epitaphio, nec dū Hierosolymis agens, sed Christo tantùm reseruata ipsa scribitur. Adnauigasse deinceps non multo post Hierosolymam probabilis coniectura est. De ea mentio habetur Epistola nonagesima quarta, quam Christi anno quadringentesimo decimo quinto datam, Petro Matiæ Campo ab Historijs Placentino respondimus, & Animaduersione nonagesima item quarta infra probabimus. Item Epistola septuagesima nona, cuius & tempus Christi anno quadringentesimo decimo nono in animaduersionibus consignabimus. Postremò hęc ipsa, post Eustochium Monasterij atq; Virginum cura suscepta, quanto tempore vixerit, quoue pariter anno diem extremum clauserit, incompertum adhuc. Sanctitatis eius virtus ex hoc vno Hieronymi testimonio conijce. [Si Paulam miseris, & magistrum me, & nutriciū spondeo: Gestabo humeris: balbutientia senex verba formabo: Multo gloriosior mundi philosopho, qui non Regem Macedonum, Babylonio periturum veneno, sed ancillam, & sponsā Christi erudiam, regnis cœlestibus offerendā.] Nec putet quispiam a propositis Hieronymi gestis horū nos explicatione deflectere: quandoquidem nec prorsus aliena eiusmodi sunt ab Hieronymo: quin potius plurimum proposito meo inseruiunt: quò nimirum & Christi Virginem ad summum virtutum omnium apicē Hieronymi institutione, ab incunabulis vsq;

Epist. 27. Cap. 11. C

D

E prouectam ostendam, & ne eādem in Ordinis, quem profiteor serie, atq; Catalogo primitus adscriptam inconsultus præteream.

13 *Et Rufina*. Hæc pariter paulò post Algetio viro clarissimo nupta, immaturo funere matris animū, Hieronymo teste constrauit. Eius virtutes admirandas Sanctus Paulinus Nolanus Episcopus Epistola, trigesima prima, ad virum eius consolatoria scriptis prosequutus est. Ibi etiam inter cætera huiusmodi commendatur elogio. Est coniux fidei, soror virginitatis, filia perfectionis, cui Paula mater, soror Eustochium, tu maritus.) Epist. 17.

14 *Facultatibusq; desertis*. Et quidem si liberos, quæ carissima pignora dicuntur, quorū & amor intimis cordis visceribus hæret, iam fortissima Christi virago reliquerat, consequēs etiam erat, vt ea æquæ abijceret, quæ extrinsecus circunstabāt. Nam facilè (Hieronymi sententia) abijcitur, quod extrinsecus hæret: hoc fecit Crates Thebanus, Antisthenes, fecerunt plurimi philosophi, quos vitiosissimos legimus. At quod nascimur: carnis videlicet, & sanguinis affectum deponere, perq; (vt ita dicam) calcatos filios incedere: siccis deniq; oculis ad crucis vexillum euolare, hoc difficillimum, singulareq; virtutis exemplum. F

15 *Sola Eustochio comitante*. Quippe quæ eiusdem propositi, atq; consilij foret. G

16 *Hierosolymam contendit*. Eadem omnino via, eademq; prorsus per terræ, ac maris insulas, nauigatione. Constat id ex Epistola super eius dormitione edita, in ordine vigesima septima.

17 *Cunq; Sācta loca studiosissimè perlustrasset*. De hac ipsa incredibili animi eius, in singulis locis Sanctis venerandis religione, pluribus ibidem agitur.

18 *Post multa pericula, immensosq; labores reuersa Bethlehem*. Bethlehem ideo reuersa scribitur, vt eius peregrinationem non Hierosolymis tantùm, aut Bethlehem absolutam, sed vlterius protractam intelligamus. Enimuerò piè primùm Sacris exeultis locis, in Aegyptum adhuc ad Sanctos Patres perrexit, demùm iterum Hierosolymam contendit. Quod, vt integrum peregrinationis eius tempus certo spacio complectar, biennio saltem, vel circa, illud fuisse conclusum ex eo persuasum habeo, quòd paulò post Hieronymum, ea e portu Romano soluit: De hinc Hierosolymam ingressam, ac locorum Sanctorum venerationi intentā, Christi videlicet anno trecētesimo octogesimo sexto feruentissimo æstu, anni proximè sequentis ad Iordanem venisse, verbis sequentibus tradit Hieronymus: Vix nox transierat, feruentissimo æstu venit ad Iordanem; stetit in ripa fluminis H

A minis, & orto sole, solis institiæ recordata est, quomodo in medio amnis alueo sicca Sacerdotes posuerint vestigia.] Demùm ab eodem in Aegyptum persoluto itinere, eius pariter inde recessus tempus subiungens, scribit: Mirus ardor, & vix in femina credibilis fortitudo: oblita sexus, & fragilitatis corporeæ, inter tot millia Monachorum cum puellis suis habitare cupiebat. Et forsitan eam cunctis suscipientibus impetrasset, ni maius Sanctorum locorum retraxisset desiderium. Atq; propter feruentissimos æstus, de Pelusio Maiomam perueniēs, tanta velocitate reuersa est, vt auem putares.] Igitur cùm sub æstatis extremo Roma discesserit:
B cum feruentissimo æstu Hierosolymis in Sanctorum locorum veneratione sollicita fuerit: feruentissimoq; item æstu ex Aegypto, Maiomam (quod oppidum ad triginta ab Hierusalem millia distat) ex Hieronymi testimonijs redierit: Vtiq; etiam peregrinationem eius non minori, quàm biennij spatio potuisse concludi, ex præmissis compertissimum habetur. Porrò temporis hęc exacta ratio, ideo scriptis consignata est, vt quanto pariter tempore ab Hieronymo Paula abfuerit, optime pateat. Et quanuis eorum vterq;, posteaquam Hierosolymam appulsus est, in Aegyptum contenderit, non vnà tamen, aut eodem tempore, sed
C seorsìm, diuersoq; id tempore accidisse illud declarat, quod peregrinationem suam sæpius ingerens Hieronimus, In proemio præsertim super Osseam, & in Proemio libri quarti super Epistolam ad Ephesios, nunquam ipsius Paulæ meminit. Eiusdem pariter Paulæ nauigationis, ac itineris omnem cursum scriptis commendans, nunquam illi se comitem indicat.

19 Diuersorum Peregrinorum cellulas, Monasteriaq; construxit. Idem ex eodem Hieronymo: Donec extrueret cellulas, ac Monasteria, & diuersorum peregrinorum iuxta viam conderet mansiones, in qua Maria, & Ioseph
D hospitium non inuenerunt.]

20 De quibus scilicet Monasterijs, Beato disponente Hieronymo. Dignum plane, vt de illis Hieronymus omnino decerneret, pro quorum spirituali amplificatione, honore, atq; gloria, tum labores, tum certamina frequenter suscepturus erat. Extat inter eiusdem opera. Tomo nono relata Regula ad Moniales, cuius initium *Tepescens in membris proclinum corpus ad terrā*, quam Victorius, Schultingius, & alij falsò illi adscriptam tenent. Hieronymi tamen germanam esse ex hoc suspicati quispiam posset, quòd multa, quæ hinc inde Sanctus doctor, in certis, ac legitimis operibus scripsit, quasi ad verbū, in hoc ipso Tractatu, seu Regula legantur. Et quidē, quæ pluribus in locis, de Sanctis Aegypti Patrib' retulit, eadem in hac Regula, sub capite decimo *De vita scilicet mirifica Sanctorum Patrum in eremo*, transtulit. Quæ ad Eustochium Virginem, Epistola vigesima secunda, de cœlesti ope, Angelicisq; sibi exhibitis consolationibus commemorat, in hac, capite vigesimo sexto *De contemplationis dulcedine*, iterum repetit. Legantur quæ de clausura Monialium Epistola quadragesima octaua aduersus Sabinianum Diaconum: Epistola vigesima septima ad Eustochium, & alibi recensuit, illamet in capite vigesimo septimo *de Clausura domus* in vnum compilata animaduertentur. Tandem in Epitaphio Paulæ, Epistola vigesima septima, quæ de psallendi modo describuntur, ea sunt, quæ capite trigesimo tertio, & sequenti digeruntur. Verùm his, alijsq; similibus facilè occurritur, si dicatur: eiusdem conscriptorem potuisse Hieronymi scripta legere, a quibus & quamplurima accepisse, legenti vtrunq; haud obscurè patet. Vti Hieronymi legitimum opus, a recentioribus nonnullis, Alphonsoq; inprimis Rodriquez, prima parte exercitationis perfectionis, Tractatu quarto, capite secundo: Tractatu octauo, capite decimo octauo; Item secunda parte, Tractatu secundo, capite primo, & infra, capite quarto, & decimo. Item tertia parte, Tractatu quinto, capite primo, & infra capite decimo: nec non Tractatu septimo, capite secundo, hæc Regula citari consueuit. Sed exactius, districtiusq; de hac re iudiciū habebitur in Recensionibus Tomi noni.

21 Vnum uiris tradidit gubernandum. Aliud ab eo, de quo supra capite nono.

22 Virgines autem, quas de diuersis partibus congregauerat, in tres turmas, Monasteriaq; diuisit. Tametsi multas nauigationis, atq; peregrinationis comites cōciues habuerit Paula Virgines, vt & Hieronymus hisce testatur: Huc usq; iter eius descriptum sit, quod cum multis virginibus, & filia comite peregrinauit.] Et paulò superius: Inter tot millia Monachorum cum puellis suis habitare cupiebat.] Præter Romanas tamen, quamplures alias, ex diuersis eandem locis congregasse, idem paulò infrà restatur: Post virorum (inquiens) Monasterium, quod uiris tradiderat gubernandum, plures virgines, quas e diuersis Prouincijs congregauerat, tam nobiles, quàm medij & infimi generis, in tres turmas, Monasteriaq; diuisit, ita dumtaxat, vt in opere, & in cibo separatæ psalmodijs & orationibus iungerentur. Horum omnium in Monasterijs institutum, professionem, ac exquisitissimum ordinem latè ibi dedescribens Hieronymus, planè huiusmodi, non

noua

[A] noua, ficut noftrorũ temporum hæretici, Erafmufq; inprimis, latraut inuenta, fed antiquiffimæ ab initio etiam nafcentis Ecclefiæ confuetudines & leges, apertè oftendit.

23 *Inter quas, tanta fe humilitate deiecit, vt qui eam vidiffet, extremam effe crederet ancillarũ.* Idem ex Hieronymo: Tanta fe humilitate deiecit, vt qui eam non vidiffet, & pro celebritate nominis uidere geftiffet, ipfam effe non crederet, fed aucillullarum vltimam. Et cùm frequentibus choris virginum cingeretur, & voce, & vefte, & habitu, & inceffu minima omnium erat.] Nec immeritò, præ cæteris victutibus omnibus ipfa, quæ alijs præerat Vir[B]ginibus humilitatis ftudiofa defcribitur, cum prælatorum virtus eiufmodi propria fit, quò nimirum, vt quos verbo debent inftruere, viuido inprimis doceant humilitatis exemplo: Vnde & Gregorius: Tanto (inquit) effe humilior, atq; ad feruiendum Deo promptior, quifq; debet effe ex munere, quantò fe obligatiorem effe confpicit in reddenda ratiocione.] Et ad Pammachium Hieronymus: Quantò humilior, tantò fublimior es: lucet margarita in fordibus.] Et ad Saluinam: Nihil prodeft vile palliolũ, furua tunica, corporis illuuies, fimulata paupertas, fi nominis dignitatem operibus deftruas: Cui plus creditur, ab eo plus exigitur; [Sap. 6.] potentes potenter tor[C]menta patientur.

24 *Hæc intuens forores fuas, circa cultum Sanctæ Dei Genitricis, ac Virginis deuotiffimas, Beato Hieronymo unà cum filia fupplicauit, vt de ipfius Affumptione fermonem faceret, eiufdem Virginis præconia continentem: quarum pias petitiones, vir pariter deuotus admittens, cum fumma diligentia, quod rogabatur im pleuit.* Hoc fanè prudentis patrisfamilias intererat, vt quarum omnium temporalem curam gerebat, ijs æquè eas prouideret alimonias, quibus fanctè, beateq; vita inftitueretur: dicente [Prou. 13.] fcriptura: *Multi cibi in noualibus Patrum.* Verùm, quoniam de eiufmodi fermone non [D] fatis inter Scriptores de auctore conftat, nunc breuibus ipfa veritas explicanda.

De Auctore Sermonis Affumptionis Deiparæ Virginis.

CONTROVERSIA XVI.

QVoniam duo inter Hieronymi fcripta, fub eodem titulo, De Affumptione nimirùm Beatæ Mariæ femper Virginis Sermones habentur: quorum, & vterq; eum fuppofititijs, Tomo nono operum eius circunfertur; ne circa ipfum controuerfum, atq; nuper in textu nuncupatum error occurrat, de [E] auctore prioris, cuius & initium: Cogitis me o Paula, & Euftochium,] nunc inquirendum. Igitur de eo ipfo, in Cenfura ad eundem Tomum Victorius agens, Græci potius hominis, quàm Latini illũ effe arbitratur: quippe quòd, Græcus in eo homo, & minus in Latina lingua exercitatus loquens fibi videatur. Porrò Sophronium, Hieronymi auditorem, & difcipulum fibi Sermonis certò perfuadens auctorem, eũdem, veluti eiufdem Hieronymi adulterinũ, cum cæteris eiufmodi generis numerauit. Cęterùm, cum veritatis inquifitio omnium difficillima fit, maximè fi de rebus agatur, quæ vel a fæculis noftris plurimum diftent, nõ [F] perinde ac Victorius ego, Sophronij fermonẽ effe exploratum habeo; illius confequenter iudicio haud fubfcribendum arbitror. Et quidẽ, quę Latino fermone Sophronius aliàs confcripfit, proferat Victorius, mox cõferat vtraq;, dehinc ex collatione fententiam ferat; & tunc pro compertiffima (vt fcribit ipfe) rem antea dubiam certam habebit. Verùm, cùm neq; ex Hieronymo, neq; ex Gennadio, neq; ex alijs fcriptoribus, Latini alicuius operis habeatur Sophronius auctor, incerta quoq; Victorij eiufdem fententia. Nec veritatis fpeciem habet, vitam agente Hieronymo, Sophronium fermonem potuiffe confcribere, cùm Virginũ [G] eiufmodi omnium doctor, & director vir fanctus in nullis vnquam illis defuerit; quin potiꝰ earum jugiter intentiffimus (Paulæq; præfertim, & Euftochio, quibus maiorem fuorum dicauit operum partem) precibus fuerit. Quòd fi poft Hieronymi e vita difceffum quifpiam Sermonem editum contendat: ex eo refellitur, quòd Hieronymus vtrifq;, tam Paulæ, quàm Euftochio, fuperuixit. Quamuis vero Hieronymi faliuam (vt Victorius dijudicat) fermo non fapiat, non propterea fic ad verborum feriem atq; nitorem attendendum eft, quòd doctrinæ fublimitas inconfulta prætermittatur. Quandoquidem hæc prorfus di[H]gna videtur Hieronymo: Vnde & ex ftyli tãtum diuerfitate Sanctorum Patrum voluiffe aliquandò fcripta difcernere, periculofum id omnino, alibi oftendimus; dum de Commentariorum in Iob auctore, difputauimus. Præterea, fi Hieronymus in proprijs fcribendis operibus, quo ad ftylum fe non femper eũdem prædicat: vti in calce Commentariorũ in Aggæum: Obfecro (inquiẽs) te, lector, vt ignofcas celeri fermone dictanti, nec requiras eloquij venuftatem, quam multo tempore hebrææ linguæ ftudio perdidi.] Et in Procemio tertij fuper Epiftolam ad Galatas: Omnem fermonis elegantiam, & eloquij venuftatem

A stridor lectionis hebraicæ sordidauit. Cuius
& aliquando se ab aduersarijs notatum, quòd
sterilis, ieiuniq; sermonis esset, alibi scripsit.
Si (inquam) Hieronymus vario interdum scri
bendi genere incessit, cur eo contradicente,
per eadem semper incessisse volumus affirma-
re? Respondeant nunc, qui ea tantùm Hie-
ronymi germana scripta contendunt, in qui-
bus eloquij splendor emicat, vbi nam ea sint
quę ab aduersarijs ieiunij, sterilisq; sermonis ac
cusata sunt? Proferant, quæ ex proprio eius-
dẽ testimonio, cũ cæteris item ab eo editis cõ-
parata, ex sermonis hebraici lectione scripta
sordescunt: Profectò, cùm nihil eiusmodi in-
B ter eiusdem opera accipiant, non ex manifesta
eius assertione Sermonem hunc, Commenta-
rios in Iob, & alia nonnulla (de quibus sigilla-
tim in Recensionibus) numerabimus. Diri-
gitur Sermo, non ad sublimioris, sed tenuio-
ris ingenij virgines, in cuius æquè exordio pro
prij auctoris declaratur intentio. Nec super-
uacaneũ paucula ex eo nunc afferre arbitror,
quò iustissima Hieronymo inflectendi styli cau
sa habeatur: Cogitis (inquit) o Paula, & Eus-
tochium, imo charitas Christi me compellit,
qui vobis dudum tractatibus loqui cõsueuerã;
vt nouo loquendi genere, sanctis, quæ vobiscũ
degunt virginibus, latino vtens eloquio, exhor
C tationis gratia Sermonem faciam de Assump-
tione Beatæ, & gloriosæ semper Virginis Ma-
riæ, more eorum, qui declamatoriè in Eccle-
sijs solent loqui ad populum. Experiar quæ
hortamini affectu infantium, maximè quia
propter simpliciores quasq; id me depromere
compellitis, vt habeat Sãctum Collegium ves-
trum sermone Latino, quibus, se occupet lau-
dibus eodem die, quibusue diuinis vacet lec-
tionibus:] hæc ex eius initio, ex quibus propter
imperitarum maximè ingenia, quibus & im-
peritus Hieronymus, factus est, conscriptum
fuisse sermonem constat. Sed rem illustremus
exemplis. Quis nõquã inter Latinos Scrip-
D tores, eloquentiæ apicem ita absoluit, sicuti Cy-
prianus & Hilarius, quorum & dicendi copiã
intantùm demiratus Hieronymus est, vt illud
Isaiæ oraculum eisdem aptare minime dubi-
Is. 60. Sec. 70. tauerit, quo dicitur: Gloria Libani adueniet
in Cyparisso, Pinu, & Cedro.] Quod in Cõ-
mentarijs explicans: Vir Sanctus, inquit, &
eloquentissimus Martyr Cyprianus, & nostri
temporis confessor Hilarius, nonne tibi vidẽ-
tur excelsæ quondam in sæculo arbores, ædi-
ficasse Ecclesiam Dei?] Hæc quamuis certa,
indubitataq; sint, Hilarij legatur ad Apram fi-
liam insignis, celeberrimaq; exhortatoria, mi-
rumq; prorsus erit, quomodo proprij fluuij,
turgidi aliàs, superefluentisq; naturalẽ impetũ
tunc tantus vir in ea dictanda cohibere potue- E
rit: de quo & Baronius ita effatur: Videas in
ea (præallegata videlicet ad filiam Epistola)
virum sanctissimum, pariterq; eloquentissimũ,
stylum sui natura sublimem inclinare puellæ,
& de industria humilem reddere, atq; ad per-
suadendum facilem, simplicibusq; virginis au-
ribus accommodare.] Hæc ipse. Et quam-
uis solus Erasmus, eiusdem Hilarij consilij pe-
nitus ignarus, Epistolam a legitimis operibus
secreuerit; omnis tamen antiquitas, & re-
centiorum simul caterua, vti certam & ger-
manam eandem recognouit: Vnde & Bellar-
minus in libro de Scriptoribus Ecclesiasticis:
Cæterùm (inquit) Fortunatus Sancti Hilarij
successor in vita ipsius disertis verbis scripsit, F
dedisse S. Hilarium Epistolam ad Apram filiã,
& totum argumentum Epistolæ descripsit, vt
non sit dubium, hanc ipsam, quæ extat Episto-
la, verè S. Hylarij esse.] Hæc de S. Hylario,
Sed & S. Cyprianus Christianorum Cicero,
aliquando sublime dicendi genus ita inflexit,
in libro præsertim, de disciplina & bono pudi-
citiæ, Item in libro ad Nouatianum, vt idem
ipse Erasmus eiusmodi inter notha supputan-
da perperàm dijudicarit. Verùm meritò inter
recentiores Bellarminus, qui supra, eundẽ lo-
co citato, in Cypriano sugillat. Innumera rei
huius exempla suppetunt. At hoc vnum, vel
etiam alterum proposuisse sat sit. Deniq; ip- G
sum Hieronymum in sacris explicandis lit-
teris ad audientium, vel legentium cap-
tum, frequenter attendisse, testatur ipse-
met super Ezechielis quadragesimum septi-
mum, hisce verbis: Quod cubitos genere
masculino, & non neutrali cubita dicimus
iuxta regulam Grammaticorum, & in su-
perioribus docui, non nos ignorantia facere,
sed consuetudine, propter simplices quosq;, &
indoctos, quorum in Congregatione Ecclesiæ
maior est numerus. Postremò & prodigiosis-
simæ Verbi in carne reuelationes, eidem Paulę
declaratę, de quibus & in hoc sermone men-
tio habetur, a Hieronymo tantùm (quippe H
qui tantæ mulieris secreta omnia nouerat) eũ-
dem conscriptum probant. Sed plenius de
hoc ipso in Recensionibus.

COMMENTARIVS.

25 *De cuius sancta vita, & eius discessu Ro-
ma, & progressu per viam, & accessu in Hieru-
salem, omnibusq; prædictis, idem Hieronymus la-
tè tractat in Epitaphio, quod edidit, super obitu
& transitu eiusdem.* Non differunt hęc ab his,
quę superius ex eodem Epitaphio frequenter
adduximus. Argumentũ verò, quod in sanctę
mulie-

A mulieris laudibus explicandis a peregrinatio-
ne deducitur, illorum apertè reijcit opinionē,
Vigilantijq; præsertim, ac nostri sæculi hagio-
machorum, qui Sanctorum locorum impro-
bant peregrinationes. Enimuerò, tametsi Ca-
tholicorum Patrum aliqui, vti Gregorius Nys-
senus, Basilius, nec non idem ipse Hierony-
mus eas interdum damnare visi sint, non om-
nino tamen, aut omnibus indistinctè, sed non-
nullis tātummodo easdē interdixere personis:
ijs videlicet in vtroq; sexu, qui selectum iam
victitandi genus, Monasticum nempe professi
fuissent. Et vt eorum simul errorem dilue-
rent, qui ob frequentissimum peregrinatio-
B nis vsum putabant si minus Christiano no-
mine dignos, si agere prætermisissent, quod
ab omnibus impensè actitatum, singulis die-
bus cernerent. Quod verò de eiusmodi ho-
minum tantùm genere loquuti sint Patres, ex
proprijs eorum scriptis manifestò liquet.
Enimuerò in calce Epistolæ Gregorius non
Monachum tantùm, sed Abbatem pariter su-
gillans scribit: *Consule ergò dilecte fratribus,
vt e corpore peregrinentur ad Dominum,
non vt e Cappadocia in Palestinam.*] Diuus
Basilius: *Totus* (inquit, Monachum in pe-
regrinatione lapsum arguens) *sublimis, & ad
transitum conuersus, velut peregrinus, eremo
C agros & vrbes permutans, ad Hierosolymam
Epist. 13. decurrebas.*] Idem deniq; Hieronymus Pau-
linum Monachum a peregrinatione reuocans
testatur, dicens: *Reuera, vt simpliciter motus
mentis meæ fatear, considerans & propositum
tuum, & ardorem quo sæculo renunciasti,
differentias in locis arbitror, si vrbibus, & vr-
bium frequenti a derelicta in agello habites, &
Christum quæras in solitudine, & ores solus
in monte cum Iesu, sanctorumq; tantum lo-
corum vicinitatibus perfruaris: idest, vt vrbe
careas, & propositum Monachi non amittas.
Quod loquor, non de Episcopis, non de Pres-
byteris, non de Clericis loquor, quorum aliud
D officium est, sed de Monacho.*] Hæc Hiero-
nymus: ex quibus omnibus constat, non cu-
iuscunq; status, ac conditionis hominibus,
sed Monachis tantùm longinquas peregrina-
tiones ex proprio instituto prohiberi.

26 Sanè inter innumeros tractatus, quos ad diuersos misit, ad quandam virginem, Asellam nomine scripsit Epistolam. Habetur hîc allega- E
ta Epistola Tomo secundo, & nonagesima
nona in serie est. Quantæ verò hæc Christi
virgo, eiusdemq; Hieronymi discipula Sancti-
tatis fuerit (vt nobilissimum familię eius genus
silentio prætercam) quæ ad Marcellam quinta
decima est, per se satis admonet. *Prætermitto
(inquit) quòd in matris vtero benedi-
citur ei antequam nascatur: quòd in phiala
nitentis vitri, & omni speculo purioris, patri
virgo traditur per quietem: quòd adhuc in-
fantiæ inuoluta pannis, & vix annum deci-
mum ætatis excedens, honore futuræ beatitu-
dinis consecratur. Ad ea venio, quæ post
duodecimum annum sudore proprio elegit.* F
*Vnius cellulæ clausa angustijs, latitudine Pa-
radisi fruebatur. Idem terræ solum, & ora-
tionis locus extitit, & quietis. Ieiunium pro
ludo habuit, inediam pro refectione.*] Et in
calce. *Sola vitæ suæ æqualitate promeruit, vt
in vrbe pompæ, lasciuiæ, deliciarum, in qua
humilem esse miseria est, boni eam prædicent,
& mali detrahere non audeant: viduæ eam
imitentur, & virgines: maritatæ colant: no-
xiæ timeant: suspiciant sacerdotes:*] hæc ibi,
Porrò natalis dies eius, quo ex hac vita migra-
uit in cœlum, perpetuò regnatura, ex Marty-
rologio Romano, singulis annis octauo Idus
Decembris publico præconio in Ecclesia cele- G
bratur.

27 In quo pro humanitate sibi ab ea exhibita, gratias ei refert. Humanitatis officium istud in eo versatum dicerem, quòd aduersus linguas rodentium hæc Christi virgo Hieronymū litteris, quibus & seipsam orationibus eiusdem enixe commendauit, protinus secuta affectu sit. Hoc enim, Hieronymi sequēs Epistola initio suo videtur prætendere.

28 Et de olim imposito sibi crimine innocentem se astruens, æmulorum suorum inuidiam increpat, quos H
etiam in Sancta Paula discessu susurrasse acceperat. De singulis sigillatim in sequenti capite.

A E

De æmulorum in Hieronymum inuidia, & infamia eidem falsò imputata. Cap. XIV.

I tibi 1 putem gratias a me referri posse, non sapiam. 2 Potens est Deus su-
per persona mea Sancta anima tua restituere, quod meretur: 3 Ego enim in-
dignus, nec æstimare vnquam potui, nec optare, vt mihi tantum in Christo lar-
gireris affectum. 4 Et licet me sceleratum quidam putent, & omnibus flagitijs Epist. 27.
obrutum, 5 & pro peccatis meis, etiam hæc parua sint: 6 tamen tu benefa-
cis, quòd ex tua mente, etiam malos bonos putas. 7 Periculosum quippe est de
seruo alterius iudicare: 8 & non facilis venia praua dixisse de rectis. 9 Ve-
niet, veniet illa dies, in qua & mecum dolebis ardere non paucos. 10 Ego probrosus, ego versipellis,
& lubricus, ego mendax, & Satanæ arte decipiens. Quid est tutius, hæc vel credidisse, vel finxisse
de insontibus, an etiam de noxijs credere noluisse. 11 Osculabantur mihi manus quidam, & ore vi-
pereo detrahebant: 12 & dolebant labijs, corde gaudebant. 13 Videbat Dominus, & subsannabat
B *illos; & miserum me seruum suum, futuro cum oīs iudicio reseruabat. 14 Alius incessum meum ca-*
lumniabatur, & risum; 15 & ille vultus detrahebat: 16 hic in simplitate aliud suspicabatur. F
17 Penè certè triennium cū oīs vixi. 18 Multa me virginum crebro turba circumdedit. 19 Diuinos
libros, vt potui, nonnullis sæpe disserui. 20 Lectio assiduitatem, 21 assiduitas familiaritatem,
22 familiaritas fiduciam fecerat. 23 Dicant quid vnquam in me aliter senserint, quàm Chri-
stianum decebat? 24 Pecuniam cuiusquam accepi? munera vel parua, vel magna non spreui? in
manu mea æs alicuius insonuit? 25 Obliquus sermo: 26 oculis petulans fuit? 27 Nihil mihi
aliud obijcitur, nisi sexus meus. 28 Et hoc nunquam obijcitur, nisi cùm Hierosolymam Paula, &
Melania proficiscuntur. 29 Esto, crediderunt mentienti: cur non credunt neganti? idem est homo
ipse, qui fuerat: fatetur insontem, qui dudum noxium loquebatur. 30 Et certè veritatem magis
exprimunt tormenta, quàm risus: 31 nisi quod facilius creditur, quod aut fictum libenter auditur,
aut non fictum, vt fingatur, impellitur. 32 Antequam domum Sancta Paulæ nossem, totius in me
Vrbis studia consonabant: omnium penè iudicio dignus Summo Sacerdotio decernebar. 33 Beatæ
memoriæ Damasus meus sermo erat. 34 Dicebar Sanctus: 35 dicebar humilis, 36 & disertus.
C *37 Nunquid domū alicuius lasciuioris ingressus sum? 38 Nunquid me vestes sericæ, nitentes gem-*
mæ, picta facies, auri rapuit ambitio? 39 Nulla fuit alia Romæ matronarū, quæ meā posset edomare G
mentē, nisi lugens, atq; ieiunans, squallens sordibus, fletibus penè cæcata, quā continuis noctibus mise
ricordiā Domini deprecantē sol sæpè deprehendit: 40 cuius canticū Psalmi: 41 sermo Euangeliū:
42 deliciæ continentia: 43 vita ieiunium. 44 Nulla me potuit alia delectare, nisi illa, quam
manducantem nunquam vidi: 45 Sed postquam eam pro suæ merito castitatis venerari, colere, sus-
picere cœpi, omnes me illicò, deseruere virtutes. 46 O inuidia primùm mordax tui: 47 O Satanæ
calliditas semper sancta persequens. 48 Nullæ aliæ Romanæ vrbi fabulam præbuerunt, nisi Paula
& Melania, quæ contemptis facultatibus, pignoribusq; desertis, 49 crucem Domini, quasi quoddam
pietatis leuauere vexillum. 50 Si balneas peterent, 51 vnguenta eligerent, 52 diuitias, & vi-
duitatem haberent materiem luxuriæ, & libertatis, 53 dominæ vocarentur, & sanctæ: 54 Nunc
in sacco & cinere formosæ volunt videri, & in gehennam ignis, cum ieiunijs, & pædore descendere.
55 Si Gentiles hanc vitam carperent, si Iudæi; haberent solatium non placendi eis, quibus displicet
Christus: 56 Nunc verò, proh nefas, homines Christiani, prætermissa domorum suarum cura, &
proprij oculi trabe neglecta, in alieno oculo festucam quærunt: 57 lacerant sanctum propositum,
D *58 & remedium pœnæ suæ arbitrantur, si nemo sit Sanctus; si omnibus detrahatur; si turba sit per-* H
euntium; si multitudo peccantium. 59 Hæc, mi Domina Asella, cùm iam nauem conscenderem, rap-
tim flens, dolensq; conscripsi. 60 Et gratias ago Deo meo, quòd dignus sum, quem mundus oderit.
61 Ora autem, vt de Babylone Hierosolymam regrediar: 62 Ne mihi dominetur Nabuchodonosor,
63 sed Iesus filius Iosedech. 64 Veniat Esdras, qui interpretatur adiutor, & reducat me in pa-
triam meam. 65 Stultus ego, qui volebam cantare canticum Domini in terra aliena; 66. & de-
serto Monte Syna, Aegypti auxilium flagitabam. 67 Non recordabar Euangelij: quia, qui de Hie
rusalem egreditur, statim incidit in latrones, spoliatur, vulneratur, occiditur. 68 Sed licet Sacerdos
despiciat, atq; Leuites: Samaritanus ille misericors est, cui cum diceretur: Samaritanus es, & Dæmo-
nium habes: Dæmonium renuens, Samaritem non negauit: quia quem nos custodem, Hebræi Samaritem
vocant. 69 Maleficum quidam me garriunt: 70 Titulum fidei seruus agnosco: 71 Magum
vocant & Iudæi Dominum meum. 72 Seductor & Apostolus dictus est. 73 Tentatio me non appre
hendat, nisi humana. 74 Quotam partem angustiarū perpessus sum, qui Cruci milito? 75 Infamiā
falsi criminis imposuerunt: 76 Sed scio, per bonam & malam famam perueniri ad regna Cœlorum.

COM-

A

E

COMMENTARIVS.

BAronius ſub Chriſti anno trecenteſimo octogeſimo quinto, Hieronymi res geſtas cōplectens, Epiſtolā hanc a Lupo, loco itē huic ad eiuſdem Hieronymi Vitam recenſcendam intextam, memorato nunc anno ſcriptam, atq; datam arbitratur: cuius & verba ſunt: Cū non vt Damaſus fecerat, Siricius Papa in conſcribendis litteris Hieronymi opera vteretur, neq; eū, vt ille, quod par erat, amplecteretur, atq; foueret: mox Pōtificis Romani deſtitutus prȩſidio, idem Hieronymus acerbiſſimos pati cœ-
B pit perſecutores; illos ſcilicet Clericos, quorū mores improbos ſcriptis editis ſugillaſſet. Quamobrē, vt ſe a concitato turbine liberaret, tranquillum cogitans portum, nempe tutam Hieroſolymȩ manſionem, illuc nauigaturus, hoc anno ab Vrbe recedens, nauē conſcenſurus, ad Romanum portū ſe contulit. Id quidē hoc anno factum eſſe, ex eo perſpicuum redditur: Cum enim ipſe teſtetur, ſe penè trienniū Romæ manſiſſe, pariterq; poſt obitum Damaſi receſſiſſe: conſtetq; ex his, quæ ſuperius dicta ſunt, veniſſe Romam ſub Conſulatu Antonij, & Syagrij, anno Domini trecenteſimo octogeſimo ſecundo, ipſum hoc anno ab Vr-
C be oportuit receſſiſſe. Præsēti igitur anno, Auguſti menſe ad Romanum portum ſe conferens nauem conſcendit, prout ipſe ſatis aperte demonſtrat in Apologia aduerſus Rufinum.] Hæc ipſe: Ex quibus non vltrà ſeptem menſes poſt Damaſi a ſæculo migrationem manſiſſe in Vrbe Hieronymum colligitur.

Cæterùm, cùm non in annum hunc, ſed in proximè ſequentem, Chriſti videlicet trecenteſimum octogeſimum ſextū eiuſmodi ab Vrbe Hieronymi receſſum referendum ſuperioris capitis initio dixerimus: Nunc paulò diligentius res ipſa exploranda. Cùm igitur Hieronymus viuente Damaſo, viro, vti aliàs dic-
D tum eſt, in diuinis ſcripturis apprimè erudito, atq; earundem indagatore ſtudioſiſſimo, tum ex continuis ſibi ab eodem propoſitis difficultatibus, mutuiſq; collocutionibus, tum ex Eccleſiaſticis chartis, Synodiciſq; Conſultationibus ita præmeretur, vt reſpirare vix poſſet: quietem aliquando ab vtroq; nactus: & ex Pontificis nimirum obitu, & ex Romani Concilij exitu; expeditus illuſtres res, glorioſaq; facta aggreſſus eſt: Gymnaſiumq; inprimis, pro ſacris litteris publicè interpretandis aperuit: mox monaſticum cultum; ab Athanaſio, Petroq; Alexandrinis Epiſcopis aliàs prædicatum, in vtroq; ſexu propagauit. De gymnaſio quidem latè hoc ipſo capite, & capite ſecundo. De Monachatus vero inſtitutione, ad Marcellam Epiſtola decimaſexta, Epiſtola vigeſima tertia, vigeſima quinta, vigeſima ſexta, & decima tertia. Cæterùm quis tam præclara facta, non eiuſmodi tantum ſeptem menſium ſpacio, vt Baronius affirmat, ſed longiori temporis interuallo dirigenda neſciat? Deniq; huiuſmet profectionis ab Vrbe Hieronymi tempus perſuaſum etiam habebitur, ſi perſecutionis in eundem concitatæ primò cauſas perſcrutemur, mox, quæ aduerſus eundem æ-
F muli, atq; inuidi molliti fuerint afferamus. Duæ autem potiſſimùm (vt reliquas omittam) perſecutionis cauſæ numerantur: vna, quòd ibidem Monachatus fundamenta glorioſè ieciſſet, altera quòd iniquorum clericorum, Monachorumq; vitæ turpitudinem in commemorato De cuſtodia virginitatis libello ſugillaſſet. De priori Epiſtola vigeſima quinta idem ipſe agit, eū ait: Quo vſq; gen⁹ deteſtabile Monachorum, non Vrbe pellitur? non lapidibus obruitur? non præcipitatur in fluctus? Matronam miſerabilem ſeduxerunt.] Et Epiſtola vigeſima tertia: Nos quia ſerica veſte non vtimur, Monachi iudicamur: quia ebrij non ſumus, nec cacchinno ora diſſoluimus, cōtinen-
G tes vocamur, & triſtes, ſi tunica non canduerit: ſtatim illud e triuio, impoſtor, & Grȩcus eſt] Poſteriorem verò cauſam Epiſtola ſecunda ad Nepotianum ita percenſet. Coegiſti me Nepotiane chariſſime, lapidato iam virginitatis libello, quem Sanctȩ Euſtochio Romæ ſcripſeram, poſt annos decem rurſus Bethlehē ora reſerare, & confodiendum me linguis hominū prodere.] Apertius in Præfatione libri de Spirituſancto. Pharisæorū conclamauit ſenatus, & nullus Scriba, vel fictus, ſed omnis, quaſi indicto ſibi prȩlio doctrinarū, aduerſum me imperitiȩ factio cōiurauit.] Et ad Demetriadē Virginē: Ante annos circiter triginta, de Virginitate ſeruāda edidi librū, in quo neceſſe fuit mi-
H hi ire contra vitia, & propter inſtructionē virginis, quā monebā, Diaboli inſidias patefacere: qui ſermo offendit plurimos, dum vnus quiſq; intelligens, quod dicebam, non quaſi monitorem libenter audiuit, ſed quaſi criminatorem ſui operis auerſatus eſt. Veruntamē, quid profuit armaſſe exercitum reclamantium, & vulnus conſcientiæ dolore monſtraſſe? Liber manet, homines perierunt.] Hæc ipſe. Poſtremò, quæ in eūdem æmulorum factio ſtruxerit hoc ipſo capite, ex proprijs eius verbis habetur, quibus ait: Infamiam falſi criminis impoſuerunt: Eſto, crediderunt mentienti, cur

 non

A non credunt neganti?] quibus manifestò se in iudicium quoq; capitis vocatum astruit. Igitur mente nunc vnusquisq; perlustret, si acerbissimi odij semina, septem tantùm mensium spacio, & iactari, & confoueri, & in extremum vsq; excrescere quiuerint, vt in iudicio etiā, corāq; tribunalibus eius perfidia vulgaretur: an vero longiori idipsum contigerit interuallo. Sed de his in præsentia si satis, reliquas nunc Hieronymi in textu explicatas res gestas commentarijs prosequamur.

1 *Si tibi putem gratias a me referri posse, non sapiam.* Ita exorditur Epistola, in ordine, vt dictum est nonagesima nona. Prodit autem
B ex se apertè, quo loco, quo ve consilio conscripta sit: illum quidem verbis [Hęc mi domina Asella, cùm iam nauem conscenderem, raptim flens, dolensq; conscripsi:] hoc verò ibi [Ora autem, vt de Babylone Hierosolymam regrediar.] Et pulchrè se Hieronymus in eius exordio ad plenam gratiarum actionem in tantā virginem minus aptum affirmat, cùm tantæ virtutis sit detractoribus aures præcludere, quòd humanarum non sit virium paria omninò reddere.

2 *Potens est Deus super persona mea Sancta anima tua restituere, quod meretur.* Deus quippe solus est, qui virtuti eiusmodi ęqualia red-
C dere valet præmia: cuius & præstantiam opti-
Prou. 4. mè nouit, qui dixit: *Detrahentiū labia sint procul a te.* Et infra. *Cum detractoribus ne miscearis,*
Pro. 24. *quoniam repente veniet perditio eorum, & ruinam vtriusq; quis nouit?* Pauci reuera sunt, qui huic vitio renuntient, raròq; inuenies, qui ita vitam suam irrepræhensibilem reddere velint, vt non libenter reprehendant alienam; tantaq; huius mali libido mentes hominum inuadit, vt etiam qui procul ab alijs vitijs recedunt, in istud passìm, quasi in extremum Diaboli laqueū incidant. Vnde & meritò Propheta Domini, non solum audire detrahentes, nec cum illis mergeretur in infernum nolebat, quin & illis infensissimus erat, eosq; insectaba-
D tur, vt a tanto facinore liber ageret. *Detrahentem* (inquit) *secretò proximo suo hunc persequebar.*

3 *Ego enim indignus, nec æstimare vnquam potui, nec optare, vt mihi tantum in Christo largireris affectum.* Est sane grande, & subtile ar-
Ep. 14. tificium (vt ad Celantiam scribitur) laudare alium in commendationem sui, & decipiendo, animum sibi obligare decepti, quodq; hoc maximè vitio agi solet, fictas laudes certo precio vendere. At non ita Hieronymus: Virginem namq; Deo dicatam laudibus extollens, ipse ab illa sapientia, quæ eum in forma Dei esset, exinaniuit se, formam serui accipiens edoctus,

humilimè de se nunc loquitur, abiectissimè de E
se cogitat, & cæteros tanquam longè meliores se, præconijs vndiq; exornat. Discipulos olim proprios ipse docuerat. Nihil (inquiens) Ep. 14.
habeas humilitate præstantius, nihil amabilius. Hæc est enim præcipua conseruatrix, quasi custos quædam virtutum omnium: nihilq; est, quod nos ita & hominibus gratos, & Deo faciat, quàm si vitæ merito magni, humilitate infimi simus. Propter quod scriptura dicit. Eccl. 3.
Quanto maior, humilia te in omnibus, & coram Deo inuenies gratiam. Et Dominus loquitur Isa. 66.
per prophetam: *Super quem requiescam, nisi super humilem, & quietum, & trementem verba* F
mea? Veruntamen humilitatem sequere, non quæ ostenditur, atq; simulatur gestu corporis, aut fracta voce verborum, sed quæ puro affectu cordis exprimitur: aliud est enim virtutem habere, aliud virtutis similitudinem: aliud rerum vmbram sequi, aliud veritatem.] Expertus est vir sanctus quod monuit: impleuit, quod iussit; seq; indignum prorsus virgineo affectu cōtestans, & quælibet in se ab aduersarijs iactata, parua peccatorum suorum grauitate esse confirmans, nos æquè (doctrinę eius, institutiq; professores) humilitatis admonuit.

4 *Et licet me sceleratum quidam putent, & omnibus flagitijs obrutum.* Si Sanctissimi viri, & amici Dei, post diù probatā vitę sanctimoniā, post edita etiam miracula a detrahentium lin-
guis, non in silentio tantùm, sed in Concilijs, G
& coràm omnibus inique dilacerati sunt, quę spiritus nostri pręsumptio, vt cū in multis quotidie delinquamus, & in medijs culparum firtibus periclitemur, ab eiusmodi serpētiū morsibus immunes nos fore credamus? Indignemur, si quispiam aduersus nos mussiter: si existimationem nostram, & curru triumphātem detrahere studeat? Sit integer: sit sanctus: sit innocens quantumuis homo, fieri omninò nequit, vt absq; morsu hominum vitę pręsentis curricula illęsus pertranseat. Erant Apostoli Spiritu sancto pleni, vitam ab omni suspicione ducentes irrepręhensibilem, & tamen vt
scribitur: *Ibant gaudentes a conspectu concilij* H
quoniā digni habiti sūt pro nomine Iesu cōtumeliā Act. 5.
pati. Erat Ioannes Baptista pręcursor Domini in deserto, nouum planè vitæ genus ducens, & Baptismum poenitentię prędicans, & tamen solitudini eius, viteq; austeritati Iudęi detrahebant. Descendit tandem ipsum Patris Verbū, Christus Iesus in mundū, & eiusdē pariter turbas, consuetudinem, cibos, & potus ijdē criminati sunt. Ceterùm, quò maiorem quotidie rodentium rabiem experimur, eò nobis pleniorem expectemus a Domino reddēdam mercedem. Cesset in nobis iugiter Christi

amor

A amor, crescat fides, illudq; Apostoli in cordibus reperatur: Si hominibus placerem, Gal. 1. Christi seruus non essem] falsus rumor cito opprimitur, & vita posterior indicat de priore: Cito ignis stipulę conquiescit, & exundans flamma deficientib⁹ nutrimẽtis paulatim emoritur.

5 Et pro peccatis meis etiam hæc parua sint. Familiare hoc Sanctis omnibus, vt inter præsentis vitæ tribulationes, quæ aliàs perpetrarunt delicta ad memoriam reuocent; eiusmodi enim consolationis argumento, parua tunc omnia, quæ perferunt: quin potius iucunda, & veluti munera quædam praeciosissima iudicant.

B *6 Tamen tu benefacis, quòd ex tua mente, etiam malos, bonos putas.* Optimum reuera consilium, vt quando iniquam linguam euitare non potes, non annuas, non consentias non credas. Vnde & ad Sancti Dauidis interroga- Psal. 14. tionem, qua dicitur: *Domine quis habitabit in tabernaculo tuo: aut quis requiescet in monte sancto tuo?* Merito Spiritus sancti voce respondetur: *Qui opprobrium non accepit aduersus proximos suos.*

7 Periculosum quippe est de seruo alterius iudicare. Ratio affertur, qua præfati consilij prudentia, & æquitas demonstratur: Quandoquidem periculosum semper esse iudicium, C in sacris litteris edocemur. *Nolite* (inquit) Matt. 7. *Saluator Dominus in Euangelio iudicare, & non iudicabimini: nolite cõdemnare, & non condemnabimini.* Et ad Corinthios Apostolus: *Qui* 1. Cor. 4. *autem iudicat me Dominus est. Itaque nolite ante tempus iudicare, quoadusq; veniat Dominus, qui & illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium.* Ipse enim (vt in Psal. 32. psalmo dicitur) *Solus finxit corda hominum & intelligit omnia opera eorum.* Aliter liuor hominum, aliter conditor eorum iudicat: Non eadem sententia tribunalis eius, & anguli susurronum. Multæ hominibus viæ videntur iustę, quas postea prauas experimur: & testaceis vasculis thesaurus sæpe reconditur. *Periculosum autem de alterius seruo iudicium*, hoc D loco dicitur, vt ab Apostolo dictum vsurpatum intelligeremus: *Tu quis es, qui iudicas alienum* Rom. 14. *seruum?* Domino suo stat, aut cadit: stabit autem: potens est enim Deus statuere illum.

8 Et non facilis venia praua dixisse de rectis. Recti dicuntur, qui latam mandatorum Dei viam excurrentes, neq; ad dexteram, neq; ad sinistram deflectunt: De quibus in canticis scribitur. *Recti diligunt te.* Et in Psalmo. Cant. 1. Psal. 31. *Lætamini in Domino & exultate iusti, & gloriamini omnes recti corde*: Qui ergo de huiuscemodi ita peruersè loquitur, quasi tortuosè & prauè (prauitas enim rectitudini opponitur) illi processerint, & de illis fuerint, de quibus di- E citur: *Maledicti, qui declinant a mandatis tuis,* Psal. 118. is procul dubio haud facilè veniam consequitur, non quòd Deus benedictus illi, pœnitentiam agenti, misericordiamq; humiliter ab eo imploranti ad culpam condonandam durus, & asper sit: sed quòd vndiq; in satisfactione reddenda consurgant summæ difficultates. Non enim dimittitur peccatum, nisi restituatur malè ablatum. Et certè, quid difficilius palinodiæ cantu? restitutione in integrum famæ malè ablatę? Quid factu laboriosius, quã semel imbibitam, maleq; concœptam opinionem ab hominum mentibus omninò delere? quàm damna omnia in ipsos diffamatos illata F æquè compensare? Qui deniq; eiusmodi viris detrahunt Balaam peiores sunt: enimuero is populo, cui benedixisset Dominus nunquam se maledicturum testatus est. Isti verò libentius, frequentiusq; in eos maledictis suis insiliunt, quos rectos & Deo charos norunt.

9 Veniet, veniet illa dies, in qua & mecum dolebis ardere non paucos. Alienam vitam temerè iudicantibus extremi Iudicij dies, magnus, & terribilis, dies videlicet iræ, & calamitatis: in quo simul cœlum cum terra pauebit, cœlorum omnes mouebuntur virtutes, trementes erunt Angeli, simul cum Sanctis omnibus; & in quo singulorum vitæ discutientur discrimina, G & merita apparebunt, breuiter nunc indicitur. Repetitio autem verbi *Veniet, veniet* maiorem aperit emphasim, durioremq; timorem incutit. Sic & Apostolus loco supra allegato, a falsis eiusmodi iuditijs cunctos auertẽs finale indixit iudicium, dicens: *Itaq; nolite ante tempus iudi-* 1. Cor. 4. *care, quoadusque veniat Dominus, qui & illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium.*

10 Ego probrosus, ego versipellis & lubricus, ego mendax, & Satanæ arte decipiens. Quid est tutius, hæc vel credidisse, vel finxisse de insontibus, an etiam de noxijs credere noluisse? Vniuersalis Iudicij denunciationi, ratio quoq; subiun- H gitur ad comprobandum pręfatam Virginem ex eo benefacere, quòd malos etiam, ex sua mente bonos arbitretur: & consequenter detractoribus, siue vera, siue falsa commentẽtur, nunquam esse credendum. Rationem verò ita videtur intexere: Dato etiam, quòd ego probrosus, ego versipellis & lubricus, ego mendax, & Satanæ arte decipiens sim, vt æmuli criminantur; quid est tutius, hæc vel credidisse, vel finxisse de insontibus: an de noxijs etiã noluisse credere. Quasi inferat. Certè pro conscientiæ tranquillitate, securius est nunquam, de noxijs etiam noluisse credere. Igitur a fortiori; multò minus de insontibus, virisq; san-

ctis

A &is nunquam quid mali, vel est credendum, vel iudicandum (ne dicam fingendum.) Probrosus verò dicitur, qui omni infamia, omniq; dedecore notatus est. Versipellis, qui ad proximum decipiendum vertit pellem ne agnoscatur. De hominibus idgenus Saluator in Euangelio loquitur: *Attendite a falsis prophe-*
Matt. 7. *tis, qui veniunt ad vos in vestimentis ouium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces.* Ductum putatur nomen ab his uiris, qui in lupos vers, rursusq; restitui sibi dicuntur. Vnde Virgilius

His ego sæpe lupum fieri, & se condere syluis
Mœrim sæpe animas imis excire sepulchris.

11 *Osculabantur mihi manus quidam, & ore*
B *vipereo lacerabant.* Deosculationem pro veneratione accipimus, quos enim venerari, adorareq; solemus, eisdem & manum deosculamur, & capita submittimus, quod se Beatus Iob elementis, aut idolis fecisse negat. Hic autem æmulorum in se perfidiam retexere incipit Hieronymus. Cum igitur is in ipsa Vrbe quasi tuba altisonans, magnificus in sanctitate, & sapientia, mirabilis & prædicandus in cunctis operibus esset; annuntiaretq; impijs opera eorum, & peccatorum vincula ferrea, doctrinæ suę romphea confringeret, striderunt impij dentibus in eum, cogitauerunt & locuti sunt nequitiam aduersus eum: *Osculabantur illi*
C *manus*, quia insignis eius eruditio & vitæ sanctitas venerabilem, & omni obsequio dignum reddiderat: Verùm post tergum vipereo ore lacerabant, quia eiusmodi virtutes, tum ipsorum inscitiam, tum vitę turpitudinem manifestabant. Non inconcinnè verò detractori os viperæ Hieronymus tribuit, eum in multis vterq; conueniat. Vnde & qui rerum scripsere naturas, viperam nequissimum bestiæ genus esse, atq; super omnia, quæ serpentini generis sunt callidius: Caput insuper inter cæteras feras (vt etiam Galenus testatur) perniciosius habere tradunt. Non aliter profectò, detractor, flagitiosorum omnium monstrum teterrimum est: cætera nanq; animalia propriæ
D saltem speciei parcunt, hic verò in eandem magis insæuit. Nec immeritò capitis perniciosissimi arguitur, cum latens in eo, oreq; præsertim atrox venenum teneat. De quo Bernardus: Nunquid (inquit) vipera est lingua, quæ tres interficit statu vno? Lingua detractoris, tres interficit simul vno verbo: scilicet se, & eum qui audit, quando consentit ei: quandoq; etiam eum, cui detrahitur, quando peruenit ad eius notitiam. Viperæ concepto fętu pullos vtero conclusos intestina corrodunt, atq; discissis lateribus eum eius interitu prodeunt. Vipera in silentio mordet, tortuosè incedit, terram comedit: Detractor proximi proditor est: enimuerò tectò eum mordet, E
quem præsentem amare se simulat: non detrahit nisi vbi de silentio confidit, & quemadmodum serpentes verbis & tumultibus hominum terrentur, ita detractor ad aduentum personæ, cui detrahit, terrore concutitur: Tortuosè incedit, dum a laude eius incipit, cui vult detrahere; sed & terram comedit, dum quod terrenum & infirmum in homine est, carpit. Deniq; vipera mordicus hæret: detractor pertinaciter proximo aduersatur, eiusq; sanguinem ebibēs insatiabiliter tenet, ac deuorat. De idgenus viperis loquitur Isaias: *Vipera & regulus volans:* Isa. 30.
Et Ioannes in Euangelio: *Generatio viperarum,* Matt. 3.
quis ostendit vobis fugere a ventura ira?

12 *Dolebant labijs, corde gaudebant.* Non F
detractionis tantùm vitio Hieronymi hostes laborasse, sed & adulationis macula fuisse respersos ex his ostēditur. Cæterùm detractorem omnem atq; maledicum simulatorem etiam esse nuperrimè monuimus. Adulantium autem hoc proprium: vt aliud corde, aliud ore profiteantur: osculentur manus, morsus infigant: iungant dexteram, sinistra iacula contorqueant, sicut in Psalmo scribitur: *Molliti* Psal. 54.
sunt sermones eius super oleū, & ipsi sunt iacula. Semper virtutes, felicitatē, atq; gloriam genus istud hominum, & hostium omnium perniciosissimum sequitur. Definiturq; a Philosophis adulator hostem esse occultum & blandum, G
quo si quidpiam in rerum natura flagitiosius sit, sententiam ferat, qui mentis est compos. Pulchrè nostrorum temporum auctor, præsentis sæculi calamitates intuens, hæc litteris prodidit: Creuit hoc in nostra ætate vitium & in vltimo fine stetit, vltraq; augeri non potest. In hoc omnes nos scholam, studiumq; dedimus, vt officium putemus illudere, sapientiam decipere, prudentiam neglecta veritate mentiri.]

13 *Videbat Dominus, & subsannabat illos, & miserum me seruum suum futuro cum eis iudicio reseruabat.* Veram hanc, certamq; aduersus detrahentium venena Sanctis viris tunc reliquit Christus antidotum (spem nimirum æter- H
næ retributionis in futuro iudicio) cum ait: *Beati estis, cum vos maledicent, & persequentur* Matt. 5.
& dicent omne malum aduersum vos propter iustitiam: Gaudete & exultate, quoniam merces vestra copiosa est in cælis. Hac spe recreatus Apostolus illud frequenter repetebat. *Fidelis* 1. Tim. 4.
sermo: in hoc enim laboramus, & maledicimur, quia speramus in Deum viuum, qui est Saluator omnium, & maxime fidelium. Porrò adulatores, atq; detractores Dominus subsannare dicitur, non quod is reuerà quenpiam subsannet, aut derideat: sed quod nos miseros eiusmodi pecca-

A peccata perpetrantes, subsanatione digna cõmittamus. Subsannatio namq; propriè, rugata fronte, & contracto naso exprimitur, quod de Deo corporaliter existimare omninò nefas est. Quin & in grauibus viris, id quoq; repræhensione dignum censetur. Ab humanis ergo exemplis Dei affectus nos discimus.

14 *Alius incessum meum calumniabatur, & risum.* Nunquam soli præstantes virtute viri incedunt; comites semper habent liuorem, inuidiam, & similia, quæ veluti operum omnium intentissimi exploratores, eorum gressus dinumerant, singulas actiones obseruant, & prolabentia vsq; sistere nitũtur verba, vt cũcta

B deinceps ludificentur. Risum præterea criminantur, non quod in sapientum ore virorũ is abundet, de quò & scribitur *Risum reputaui*

Eccl. 2. *errorem*: Et cui Dominus comminatur: *Væ*

Luc. 6. *vobis qui ridetis*: Sed ideo risum damnant, si quando mediocri vix modestaq; hilaritate sancti viri ora perfundant: quod & sine peccato fieri posse scriptura testatur dicens: *Sapiens autem tacitus ridebit.*

15 *Et ille vultui detrahebat:* Profectò, si Dei serui formosis vultibus essent: si rubentibus buccis: si crassi, nitidi, calamistrati, dealbati, lineis, ac sericis vestibus induti: si deniq; annulis radiarent, & calceis crepitantibus, vti

C sponsi procederent, mundus vtiq; illos exciperet, & tanquam proprius diligeret. At quoniam in luctu, & squalore sunt, pœnitentiæ operibus carnem macerant, abiectis vestibus, fuscisq; cucullis teguntur, iniurijs prouocati, calumniam non reddunt; sed in solitudine taciti degunt, diabolico spiritu eorũ rectis operibus (quorum fructu ipsi exciderunt) inuidentes, affectata apud eosdem esse omnia conclamant: Vultum, habitum, mores, pestifera simulationis, hypocriseosq; labe compicta omnia lacerant.

16 *Hic in simplicitate aliud suspicabatur.* Si

D virtus absolutè simplicitas esset, non vtiq; in ea quid peruersi vnquam suspicandi nacti fuissent in Hieronymum aduersarij occasionem; At quoniam ad opposita esse potest, hinc omnis circa ipsanmet suspicio. De ea ita Hieronymus: Prudentia absq; simplicitate malitia est, & simplicitas absq; ratione stultitia nomi-

In Off. natur.] Et Beda. Simplicitas (inquit) sine rectitudine dissoluta est & stulta: rectitudo autẽ sine simplicitate austera nimirum existit, & dura: verum vtraq; virtus coniuncta, perfectum reddit hominem. Vnde & de Beato Iob dicitur, quod erat simplex & rectus. Simplex videlicet per innocentiam mansuetudinis: rectus cautela discretionis. Simplex, quia nullum lædere, imo prodesse desiderabat; rectus, quia se a nullo corrumpi permittebat.]

E

17 *Penè certè triennium cum eis vixi.* De tempore, quo Hieronymus Romam se contulit, quouè in ea mansit, iam superiori capite, & initio huiusmet explicatum est, & rursus inferius. De eius æquè ab eadem recessu, supra etiam, capite tertio.

18 *Multa me virginum crebrò turba circundedit.* Quamuis toto, quo idemipse Hieronymus Romæ degebat tempore feminarum cõsortium deuitaret, quin & earum omnem aspectum refugeret, non ita, vt sibi in animo induxerat, sed aliter, e contrarioq; prorsus, diuina disponente gratia actitatum est: Quan- F

doquidem in sacrarum expositione litterarum longè is felicior in feminis, quàm in viris euasit. Prima omnium Marcella fuit, de qua Ep. 16.

idem ad Principiam virginem scribit: Cum verecundè nobilium feminarum oculos declinarem, ita egit (Marcella scilicet) secundum Apostolum *importunè opportunè*, vt pudorem 2. Tim. 4.

meum sua superaret industria. Et quia alicuius tunc nominis esse existimabat super studio scripturarũ, nunquam conuenit, quin de scripturis aliquid interrogaret: nec vt statim acquiesceret, sed moueret e contrario quęstiones, nõ vt contenderet, sed vt quærendo disceret earũ solutiones, quas opponi posse intelligebat. G

Quid in illa virtutũ, quid ingenij, quid sanctitatis, quid puritatis inuenerim, vereor dicere, nõ fidẽ credulitatis excedã, & tibi maiorẽ dolorẽ incutiam, recordanti quanto bono carueris. Hoc solum dicam, quod quidquid in nobis longo fuit studio congregatum, hoc illa libauit, didicit, atq; possedit, vt post profectionem nostram, si in aliquo testimonio scripturarum esset oborta contentio ad illam iudicem pergerent.] Deniq; quantum, & eius doctrina, & fidei ardor Ecclesiæ Romanæ profuerit, quando cunctis tacentibus ipsa se murum obiecit, ne Origenis hæreses iam in Vrbem inuectæ, vnà cum Periarchon a Rufino translato H

radices figerent, in Apostolicumq; thronum irreperent, idem larè eodem in loco prosequitur. Porrò tantæ feminę, Albina quoq; eius mater discendi cupidissima copulata eũdem Hieronymum frequenter adijt, de qua ipse: Certè cum Romæ essem, nunquam tam festina me vidit, vt non de scripturis aliquid interrogaret, neq; verò more Pythagorico In Præf. ad Gal.

quidquid responderam rectum putabat, nec sine ratione præiudicata apud eam valebat authoritas, sed examinabat omnia, & sagaci mente vniuersa pensabat, vt me sentirem non tam discipulam habere, quàm Iudicem.] Huic accessit Principia virgo, Marcellæ gregalis indiuidua, quam primam omnium, vna

A cum ipsa Marcella in Vrbe Monastica vitam suscepisse idem scribit. Mox Asella, dehinc Felicitas, Læa, postremò Paula; Eustochium, & aliæ quàmplures, tum viduæ tùm virgines, genere clarissimæ omnes, æquè ac sanctissimæ eiusdem Hieronymi habitaculum, vt ab eo erudirentur frequentare consueuerunt. Vetū rei nouitatis insimulat obtrectatores ipsos hac tandē responsione eõuicit: Si viri de scripturis quærerent, mulieribus nō loquerer.] Et paulò infrà: Sequuntur mulieres Saluatorem, & ministrant ei de substantia sua. Ille, qui de quinq; panibus, quinq; millia hominū, exceptis mulieribus, & paruulis aluit, escas sanctarū mulierū
B nō recusat accipere: eū Samaritana loquitur ad puteū, & saturatus conuersione credentis, cibos, qui coempti fuerant, negligit. Apollo, virum Apostolicum, & in lege doctissimum Aquila & Priscilla erudiunt, & instruunt eum de via Domini. Si doceri a fœminis non fuit turpe Apostolo: mihi quare turpe sit post viros docere & fœminas?]

19 Diuinos libros, vt potui, nonnullis sæpe disserui. Qui nam in specie hi libri essent, quos in communi sanctis hisce fœminis explanauit, Psalterium inprimis dicas. Ex proprijs eiusdem verbis, nimirum: Cum hora fermè tertia Epist.24. hodiernæ diei septuagesimum secundum psalmum, idest, tertij libri principium legere cœ-
C pissemus, & docere cogeremur tituli ipsius partem ad finem secundi libri, partem ad principium tertij libri pertinere, repentè nobis nunciatum est Sanctissimam Læam exisse de corpore; ibiq; ita te palluisse conspexi.] Ex quibus nō Marcella tantū, sed & reliquæ supracitatæ fœminæ eiusmodi interpretationi tunc præsentes intelliguntur. Disseruisse præterea, rogatu præsertim S. Blesillæ Ecclesiasten, testatur idem Eustochio sorori scribens in hunc Ep.116. modum: Memini me ante hoc fermè quinquennium, cùm adhuc Romæ essem, & Ecclesiasten Sanctæ Blesiæ legerem, vt eam ad cōtemptum mundi huius prouocarem, & omne quod in mundo cerneret putaret esse pro nihi-
D lo, rogatum ab ea, vt in morem Commentarioli obscura quæq; dissererē, vt absq; me posset intelligere, quæ legebat; Itaq; quoniam in procinctu nostri operis subita morte subtracta est, vobis reddo, quod debeo.] Præ cæteris verò quàmplura docuisse Marcellam, ac præsertim decē voces, quibus apud Hebræos Dei nomen appellatur, ex proprijs eiusdem scriptis compertum habetur. Explicuit eidem dictiones hebraicas; Alleluia, Maranatha, necnon Diapsalma Græcam vocem, ac tractatum, de blasphemia in Spiritum sanctum: quæ singula litteris ab eo æquè consignata inter eius opera leguntur. B

20 Lectio assiduitatem. Et hoc ideo, quoniam festino gradu ad magistros boni discipuli pergunt, eorumq; iugiter limina terunt.

21 Assiduitas familiaritatem. Idem ex Pro Deio eloquentiæ, parente: Consuetudo familiari- taro. tatem affert. Similitudo item familiaritatis est causa, perinde ac ex aduersò Dissimilium infida dicitur societas: & propterea sancto viro moribus similes sanctæ quoq; fœminæ familiaritate iunguntur, de quibus Apostoli præceptū est: Vt superabundanter habeatis in charitate eos, qui huiusmodi sunt propter opus suum.

22 Familiaritas fiduciam fecerat. Tertio doctori a discipulis fidem adhibendam nemo F ignorat: In cuius quoq; testimonium vulgaris resonat sententia: Oportet addiscentem credere. At quā castè, quàm sincerè in his omnibus se Hieronymus gesserit mox subiungit.

23 Dicant, quid vnquam in me aliter senserint, quàm Christianum decebat? Recta conscientia ab alicuius oculis non abhoret: angulos detestatur: sermonem silentem nescit: palam loquitur, quod corde tenet, & ideo quos in publico fœminatum congressu arbitros sui Hieronymus adhibuit, illos securus nunc interpellat. Felix quidem conscientiæ puritas, quæ inter rabidos oblatrantium greges, immobilis & fixa securitate potitur: cui veritas & iustitia G fiduciā tribuentes tantum audet, vt proprios ēt hostes in sui testimoniū, & iudiciū aduocet: Tantum præsumit, vt sola hostium multitudine non terreatur. Interrogatus Bias quænam res in vita metu carret: Bona conscientia, respondit. Efflagitatus Periander, quid esset libertas: Recta conscientia, inquit. Socrates rogatus, quinam tranquillè viuerent: Illi (inquit) qui nullius absurditatis sibi conscij sunt. Diogenes item, illum minimè timidum, animosum autem maximè, qui nullius mali sibi conscius foret, affirmauit.

24 Pecuniam cuiusquam accepi? munera vel parua, vel magna non spreui? in manu mea æs alicuius insonuit? Radicem omnium malorū H auaritiam definit Apostolus, quæ quamuis ab omnibus Christifidelibus, a doctore tamen, & sacri verbi præcone longè potissimum eiusdem Apostoli exemplo arcenda est: *Argentum enim (inquit) & aurum nullius concupiui: ipsi scitis.* Act.20. Quiddam huic simile in libris Regum memoriæ proditum legimus exemplum: Cùm nimirū in medio populi iudicio Sanctus Propheta Domino contēdens dixit. *Loquimini de me corā Domino, & coram Christo eius: Vtrum bouem cuiuspiam tulerim, aut asinum: si quempiā calumniatus sum, si de manu cuiusquam munus accepi, & contemnā illud hodie, restituamq; vobis.* 1.Reg.12.

Igitur

A Igitur eodem nunc vſus argumento Hierony-
mus: *Pecuniam inquit cuiuſquam accepi?* Quin
non argentum tantùm, aut aurum ſe reieciſſe,
ſed & tenuuia quæq; alia fuiſſe deteſtatum ex
eo declarat, quòd crebra munuſcula, & ſuda-
riola, & faſciolas, & his ſimilia, Sanctum amo-
Epiſt. 2. rem non habere ſæpius teſtatus ſit. Contraria
ſanè doctoris Eccleſiaſtici inſtituto Philoſophi
illius ſententia eſt, qui a diſcipulis, rudibus
quidem ingenio, ob nimium, qui in illis inſtru-
endis, laboris adhibetur: promptioribus verò
e contra, atq; ſubtilibus, ob multas quas addi-
ſcunt litteras, multum etiam pecuniæ extor-
quendum eſſe affirmauit.

B 25 *Obliquus ſermo.* Monetur ſecundo fę-
minarum inſtitutor honeſtatis & caſtimoniæ,
ne videlicet aliquando, vel verborum obſcuris
anfractibus, vel oculorum furtiuis nutibus per
eum ſuſpicio contingat oriri: Quandoquidē
duobus hiſce potiſſimum cordis puritatem la-
befactari ex ſacris litteris inſtruimur. Qui
enim fieri poteſt, vt is ſimplex & rectus, ac ti-
mens Deum dicatur, cuius ſermo obliquus,
verba ambigua, atq; obſcura ſunt? Ex fructi-
Matt. 7. bus eorum, Saluator inquit, cognoſcetis eos:
Matt. 12. Et: *Ex abundantia cordis os loquitur.* Pro in-
dicio nanq; qualitatis interioris hominis ſunt
verba erumpentia. Et quemadmodum exi-
C guæ rei cupido latentem auaritiam indicat: ſic
callidus, obſcurusq; ſermo pollutam hominis
mentem. Vnde & hunc ipſum minis Salomō
inſectatus in prouerbijs loquitur: *Sermo obſcu-*
Prou. 26. *rus in vacuum non ibit:* Et alibi: *Maledictum*
fruſtra prolatum in quempiam ſuperueniet.
Opprimet quidem illud aliquando proferen-
tem, quoniam qui de verbo, etiam otioſo a no-
bis in extremo Iudicij die rationem exquiret,
ſermonem multò magis obliqua mente prola-
tum iniudicatum non prætaeribit. Ideo verò
omnis ille ſermo obliquus dicitur, qui non re-
cta intentione profertur: Omnis quippe huma-
na actio denominationem ſortitur ab intentio-
ne, quæ ſi recta erit, hoc eſt, a diuina regula
D non deſflectet, opus vtiq; rectum: quod ſi in-
flexa atq; tortuoſa, idipſum æquè obliquum
appellabitur.

26 *Oculus petulans fuit?* Certè a prædictis
omnibus expurgari cōtendens Hieronymus a
detractoribus, ex oculorum id indicio maxime
exoptabat, quippe quod omniū certiſſimum,
atq; exploratiſſimū. Et quidem mentis noſtræ
oculi ſunt ſpeculum, nec illis diſſimulari con-
ſcientia poteſt: cordis arcana produnt, & ip-
ſa mens laſciua ex eiſdem potiſſimùm geſtit
ſemper erumpere: Non enim ex Auguſtini
teſtimonio, ſolo tactu, ſed affectu & aſpectu
appetitur, & appetit concupiſcentia fęmina-
rum: Nec dicatis vos habere animos pudicos, E
ſi habeatis oculos impudicos, quia impudicus
oculus impudici cordis eſt nuntius. *Annuens*
oculo (Salomon inquit) *dabit dolorem: digna* Prou. 10.
factis ſupplicia recipiet, quoniam abominatio
Domino defigens oculum. Tam grandem præ-
ueniens Propheta Domini dolorem iugi dilu-
tus fletu clamabat. *Oculus meus deprædatus eſt* Thr. 3.
animam meā: enimuerò ex eo tanquam corpo-
ris oſtio non tantùm cordis ſecreta prodeunt,
ſed eundem concupiſcentiæ mors ad depræ-
dandam miſeram animam ingreditur: ſcri- Hier. 14.
ptum quippe eſt: *Ecce mors aſcendit per fe-*
neſtras veſtras. Huc ſpectat, quod ſummus om
nium Chroniſta, ſæuum atq; atrox vulnus po
ſteritati aliàs a primis parentibus importatum F
deſcribens, loquitur: *Vidit mulier, quod bonum* Gen. 3.
eſſet lignum ad veſcendum, & pulchrum oculis,
aſpectuq; delectabile, & tulit de fructu eius, &
commedit. Certè inuictiſſimus ille heros, qui
nullo vnquam tentationum molimine, aut in-
flexus, aut concuſſus eſt, oculos illos habens:
de quibus Saluator meminit: *Si oculus tuus fue-*
rit ſimplex, totum corpus tuum lucidum erit: ne Matt. 6.
inquam eoſdem hoſtis aggrederetur, aut per
incuriam aliquando morti parentes excœca-
ret, ſapienter planè ſe geſſit, dum ait: *Pepigi*
fœdus cum oculis meis, vt ne cogitarem quidem de Iob. 31.
virgine: Enimuerò, vt cordis cogitationes ca-
ſtè ſeruare poſſet, fœdus cum oculis pepigit, ne
prius incautè aſpiceret, quod poſtea inuitus
amaret: Oculos raptores ad culpam fœdere
obſtrinxit, ne diſſoluta ad laſciuiam mens pro- G
na confugeret: oculos deniq; erga viſibiles ſpe
cies firma pactione deuinxit, vt ad inuiſibilia
mens ipſa ſecurior accederet. Igitur vt cordis
munditia cuſtodiatur, oculorum quoq; diſci-
plina ſeruanda eſt: quantacunq; enim grauita-
te mens vigeat, niſi interioris hominis oculi
grauitate comprimantur, exterius ſemper ob-
ſtrepunt, & ad leuia quęquæ mentem eneruē
trahunt.

27 *Nihil mihi aliud obijcitur, niſi ſexus meus.*
Hac vna tandem omnes in Hieronymum iac-
tatæ calumniæ concluduntur. Porrò ſexum
fęmineum ab aduerſarijs ſibi in crimen adduc- H
tum, proprium Hieronymus dicit, vt proprijs
itidem aduerſantium verbis vtatur: perinde
ac paulò ſuperius, cum dixit *ego probroſus: ego*
verſipellis & lubricus: Ego mendax, & Satanæ
arte decipiens. Vide in quantam liuor erum-
pat amentiam: quaſi iam vir eſſe deſijſſet, ę-
minarumq; ſexum mutuatus fuiſſet, vir ſan-
ctus, non effeminatus, ſed de fęminarum nu-
mero & ſexu, communi voce vuulgatur.
Videbant illum quidem ad ſanctas fęminas
frequentes Epiſtolas, libroſq; conſcribentem:
audie-

A audiebant illum multas earundem laudibus
sæpè celebrantem: eas alloquentem: docentem: in illarum pium obsequium desudantem:
Habebant in singulos dies ad eius domicilium
feminarum concursum ante oculos: Illum mulierum, Illum virginum turba circundatum
obseruabant: his omnibus dissecati cordibus
innocentem strophis eiusmodi subsannabant.

28 Et hoc nunquam obijcitur, nisi cùm Hierosolymam Paula, & Melania proficiscuntur.
Non prius insanabilis vlceris tumor erupit,
quàm Paula & Melania Hierosolymam se contulerunt: tunc pectoris omnia venena sæuum,
B execrabileq; inuidiæ monstrum profudit, &
cum intestinis omnibus oculos ipsos euomit.
Quòd verò Melaniæ, nunc atq; Paulæ mentio
coincidat, non ita accipiendum est, ac si vtraq;
vnà simul Roma Hierosolymam nauigarit.
Apagè: ex communi enim scriptorum sententia, vtrunq; & Hieronymum videlicet, & Paulam præcessit. Extat eiusdem Hieronymi testimonium Epistola vigesima quinta ad eandē
Paulam, super obitu Blesillæ filiæ, quo dicitur:
Sancta Melania nostri temporis inter Christianos vera nobilitas, vnico filio possessione concessa, ingruēte iam hieme Hierosolymam nauigauit. Ideo verò Melaniam nunc Hierony-
C mus commemorat, quòd tum ex profectionis
eius occasione, tum Paulę ad idem iam iter
capescendum expeditæ, æmuli eundem calumniandi ansā arripuissent. Cæterùm quanto tempore Melania Hieronymum præcesserit, non satis scriptoribus compertum est. Pal-
In Lausia coe.33. ladius Roma eam discessisse, in Aegyptumq;
ipso exordio Valentis & Valentiniani Imperatorum contendisse scribit. At ex Hieronymi
Chronicon, sub anno decimo eorundem, hæc
habentur: Melania nobilissima mulierum Romanorum, & Marcellini Consulis quondam filia, vnico Prætore tunc Vrbano filio derelicto,
Hierosolymam nauigauit, vbi tantarū virtutū,
præcipueq; humilitatis fuit miraculo, vt The-
D clæ nomen acceperit:] hęc ibi. Porrò Valentis & Valentiniani imperij exordium, secundum Baronium anno Christi trecentesimo sexagesimo quarto, sub initio adscribitur: Annus
verò decimus eorundem in annum Christi incidit trecentesimū septuagesimū quintū. Siricij deniq; annus secundus, quo supra eundē
Hieronymum Roma migrasse probatum est,
eiusdem Christi Domini annus trecentesimus
octogesimus sextus numeratur. Igitur ex prędictis omnibus iuxta Palladij testimonium Melaniæ nauigatio, Hieronymi ab Vrbe profectionem annis viginti & vno præcessit. Iuxta verò eiusdem Hieronymi sententiam vndecim

tantùm. Cæterùm quomodo hæc cum ipsius E
Hieronymi in textu allatis nunc verbis
conueniant, prudens lector inquirat; non enim
in his immorari, sed ad alia progredi consiliū
est. Et quidem, si viginti vno anno, vel vndecim tantùm Melania Hieronymum præcessisset (quo tempore, nec dum Romam ipse contenderat, sed nec post multos annos) cur illi
eiusdem Melaniæ, æquè ac Paulę recessus in
crimen obijciebatur? Vacabat is procul dubio
culpa, si ad Melaniæ iter attendamus. Nec
ipse Baronius prudentum virorum iudicio difficultatem ennodare videtur, dum scribit: Tom. 4. sub Christi an. 385
ideirco eidem Melaniæ peregrinationem
contumeliæ loco fuisse exprobratam, quod eo F
tunc tempore vnà cum Paula illò iter arriperet, quò & ipsa Melania aliquot ante annos ex
Aegypto se contulerat. Quandoquidē, quid
toti Vrbi de Melaniæ, vel itineribus, vel electis
ab ea domicilijs, in remotissimis etiam Orbis
terrę partibus constiterat? Quid ideo in culpa Hieronymus, vt tot ante annos nauigatio a
fęmina exacta in crimen illi obijceretur? Igitur
in temporum ratione penes scriptores error
sit, necesse est. Enimuerò non annorum interualla, sed mensium tantummodo, Melaniæ ac
Hieronymi iter intercessisse, tum præsentis capitis præcitata verba, tùm inferius subiungenda declarant. Hęc de Melaniæ ab Vrbe recessus tempore. Nunc aliqua de eius moribus G
ac vitæ exitu perstringenda sunt.

De Melania ab Hieronymo interdum alienata.

MElania, de qua nunc sermo est, senior dicta, ad distinctionem Melanię iunioris,
neptis eius, ac sanctissimæ fęminæ oībus, tum
pręallegato Hieronymi in Chronicis, tum alijs
SS. Patrū testimonijs vulgatissima, quò primū
est celebrata, eò deinceps depressa, atq; deplorata est. Fuisse eam tantæ constantiæ asserit
idem Hieronymus, vt siccis oculis virum suū,
duosq; simul filios sepelierit. Alio mox superstite derelicto, in Aegyptum, Rufino Aquile- Ep. 25.
iense comite contendit, quam & aliquandiù, H
non sine illic commorantium patrum solatio
coluit. Verùm Didymi ibi Alexandrini, magni tunc nominis viri intima cōsuetudine vsa,
illo propinante, Origenis venenum hausit.
Laudarunt propterea, summisq; deinceps præconijs fęminam extulerunt Origenistæ, Palladius, Euagrius Ponticus, Rufinus, & alij, de quibus supra, Hierosolymam deinde profecta, Hieronymi quoq; disciplina cum sanctis alijs fęminis nonnihil erudita est; cęterum Romam
regressa, augustiorisq; vitæ abiecto proposito,
instar vxoris Loth retro conuertentis oculos

A (vt Victorius scribit) in illius salis statuam conuersa est, de quo Christus. Si sal (inquit) (Matt. 5.) infatuatum fuerit ad nihilum valet vltrà, nisi vt mittatur foras, & conculcetur ab hominibus. Hic idem fęminæ lapsus a Baronio, Tomo quarto Annalium Ecclesiasticorum, sub anno Christi trecentesimo nonagesimo tertio lugetur: Quamuis postmodum Tomo quinto eandem vnà cum Melania nepte, Albino, & Vrbano filio iterum Roma (Alarico eam Gothorum rege deuastante) in Africam, mox Hierosolymam nauigasse, ibiq; intra quadraginta dies e vita excessisse (cum prius tamen B Origenis patrocinium, doctrinamq; detestata fuisset, nec non Romanæ Ecclesiæ, ac Hieronymo reconciliata fuisset, idem ipse tradat. Cuius opinio ex eo probari videtur, quòd illam Sanctus Augustinus, illam Sanctus Paulinus Nolanus Episcopi tunc peregrinantem inuiserint, & præconijs celebrarint. Additur quòd Hierosolymam appulsa ab Hieronymo hospitio recepta credatur: quandoquidem de Melania iuniore, ac Apiniano viro eius, nec non Albino, Epistola septuagesima nona verba faciens, inquit: Sancti filij communes Albinus, Apinianus, & Melania plurimum vos C salutant. Vero igitur simile est, eandem cæteris quoq; comitibus copulatam (vno Vrbano excepto, qui in Africa morte sublatus iam fuerat) apud Hieronymum diuertisse, post cuius æquè transitum conscripta Augustino creditur ipsa Epistola. Perperàm candē ab Equilino in Sanctorum Catalogo referri plerisq; persuadetur. De Melania iuniore in Sācta Bethlehem sub eiusdem Hieronymi disciplina, cum nonaginta virginibus profitente, mentio habetur Libro secundo de Origine Ordinis nostri. Eiusdem memoriam singulis annis pridie Calendas Ianuarij Martyrologium Romanū recolere consueuit.

D

COMMENTARIVS.

29 *Esto, crediderunt mentienti: cur non credunt neganti? idem est homo ipse, qui fuerat: fatetur insontem, qui dudum noxium loquebatur.* Quis iste præ cæteris primùm mentiens, mox negans fuerit detractor, neq; hoc loco, neq; alibi explicatur. Nonnulli seruulum quendā ex propria Paulæ familia: alij rumigerulum, vel alium quempiam homunculum, qui ob acceptam ad id pecuniam Hieronymum turpiter diffamabat, fuisse scribunt. Sed quisquis fuerit, non multum refert. Porrò præfatam turpitudinis illi calumniam illatam ortam hinc credit Victorius, quod idem Hieronymus nobiles, ac diuites matronas lucri & amoris inhonesti causa, sanctioris vitæ prætextu Hierosolymam ducere putaretur: subornatumq; E proptereà, quò facilius res crederetur asserit quempiam rumigerulum, qui se nescio quid inhonesti de Sancto cum Paula vel vidisse assereret. Sed de hoc, & capite secundo actum est.

30 *Et certè veritatem magis exprimunt tormenta, quàm risus:* Eò demum malignantium omnium peruenisse declaratur iniquitas, vt non in angulis amplius, aut publicis ciuium cōgressibus, sed ante quoq; Iudicum tribunalia Hieronymi decus publicis actis subobscuratū sit. Conuincitur hoc planè ex his, quæ paulò superiùs habentur: nimirum. *Esto crediderunt* F *mentienti, cur non credunt neganti?* siquidem eiusmodi criminis accusator sub tormentis coactus dicere veritatem, omnino negauit, quod prius affirmauerat. Vides igitur ex prędictis omnibus, ipse lector, quod quemadmodum in hac vita, a detractionibus immunis nemo vnquam euasit; sic Sanctis, Catholicisq; viris nequissimos homines maculas illas vt plurimum inferre consueuisse, quæ & facilius crederentur, & indelebilius hominum mentibus infigerentur: ex quarum numero cùm libidinum nota præcipua sit, hinc vtiq; etiam accidit, quod illis in ea abstergenda totum negotium facessitum sit. Nec Hieronymo tantùm; G sed magno quondàm etiam Athanasio, nec non Damaso Summo Pontifici, atq; alijs quāplurimis eam ipsam fuisse illatam, historiæ produnt: dum hunc nimirum in Concilio Romano a calumnia se purgasse; illum in Concilio æquè ad Tyrum coacto, sibi obsistentem mulierem falsitatis conuicisse, referunt. Hoc tamen certò scias non fuisse opus Hieronymo coram iudicibus vltrà causam dicere propriā, cùm in ipso iudicij exordio ex accusatoris cōtradictione eius innocentia, vitæq; simul integritas apprimè ab omnibus cognita sit. In hoc H Victorius communi scriptorum consensu erroris arguitur, quod hucusq; in Hieronymum descriptam persecutionem sub Damasi exitu commotam putarit: cum reuerà non sub Damaso, sed sub successore Siritio, teste etiam Baronio, ea ipsa excitata, capitis huius initio, & ex paulò infra adducendis habeatur.

31 *Nisi quod facilius creditur, quod aut fictum libenter auditur, aut non fictum, vt fingatur, impellitur.* Respondet hisce verbis superiori quæsito, quod proposuerat nimirum. *Cur non credunt neganti?* Et quidem ita esse, quòd omnes libenter aduersus proximum conficta mendacia audiant, probat in singulis momentis experientia ipsa. Cur namq; hodie tam atrox malum procedit in mundo, ferueq;

A uetq; nunc in multis, nisi quia ab omnibus iam penè libenter auditur? Obturent omnes antes proprias ne audiant, vel saltem credant, & illicò omnes a detractione cessabũt. Obtrectatoribus fauorem assensu non tribuant, vel eiusmodi vitium non nutriant annuendo, & eorũ protinus linguę obmutescent. *Ventus*
Prou.25. *Aquilo* (Salomon inquit) *dissipat nubes, & vultus tristis linguas detrahentium*. Sicut sagitta, si mittatur contra duram materiam nonnunquã in mittentem reuertitur, & vulnerat vulnerantem: iuxta illud: *Facti sunt mihi in arcum*
ff.7. *prauum*. Et alibi. *Qui mittit in altum lapidẽ,*
recidit in caput eius: Ita detractor, cum tristem
Eccl. 27. faciem viderit audientis: imo ne audientis qui-
B dem, sed obturantis aures suas, ne audiat iudicium sanguinis, illicò conticescit, pallet vultus, hærent labia, saliua siccatur.] Est quidem mirabile dictu, quantũ vitium istud hominum mentes semper inuaserit: enimuero quos reliqua inflectere non valuerunt vitia, fortissimos quoq; viros istud aliquando deiecit. An non Sanctus Aaron? An non sancta Moysi soror Maria? & eorum tamen vterq; vitij huiusmet labe interdum pollutus iratum loquentem Dominum audiuit: *Quare non timuis-*
Num.12. *tis detrahere seruo meo Moysi*. Timeat ergo vnusquisq; semper, ne labe huiusmodi con-
C spergatur, qua sanctos quoq; homines ea interdum non caruisse cognoscit.

32 *Antequam domum Sancta Paula nossem, totius in me Vrbis studia consonabant: omnium penè iudicio dignus Summo Sacerdotio decernebar*. Cum viuente Damaso Pontifice de Hieronymo per omnium ora circumuolitaret opinio, fore eundem in illius locum post mortem subrogandum, euidenter ex hoc accipio, Paulæ domum eum ipsum, agente adhuc Põtifice non nouisse: enimuero, cognito eius domicilio, suppræssus protinus eiusmodi rumor, ex inferius etiam dicendis indicatur. Igitur ex eiusdem Hieronymi in Sanctarum Virginũ,
D atq; fęminarũ confouendis ingenijs solerti studio, nec nõ Paulæ domus ad sacros libros explicandos delectu, omne calumniæ genus peruersi homines deduxerunt. Atq; ita contigit, vt quos paulò ante, ipso sedente Damaso laudatores, & propriarum virtutũ quasi præcones habuerat, in se detractores acerrimos cęperit, eo sublato experiri.

E

De Cardinalatu Sancti Hieronymi.

CONTROVERSIA XVII.

ANtequam domum Sanctæ Paulæ nossẽ, totius in me Vrbis studia consonabant: omnium penè iudicio dignus Summo Sacerdotio decernebar.] Hanc Hieronymi auctoritatem Baronius, qui eundem ex Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalium Collegio segregauit attentè considerans, simulq; ex Ecclesiasticis historijs, neminem eo tempore, aut ante, vel post, ex longo etiam annorum interuallo in Pontificem, qui prius ex Presbyterorũ F
Romanorum numero (quos nunc S. R. E. Cardinales dicimus) non esset, assumptum fuisse perpendens; ne tam euidenti testimonio eiusdem Hieronymi Cardinalitia dignitas conuinceretur, sinistra illud interpretatione, sequentibus infringere laborauit.

1 Ex his (inquiens) quòd dicat dignum Summo Sacerdotio æstimatum, opinati sunt puto, nonnulli eundem Hieronymum creatũ fuisse a Damaso Papa Presbyterum Cardinalem, non intelligentes per summum sacerdotium, quemlibet Episcopatum designari, vt pluribus in nostris ad Romanum Martyrologium notis palam fecimus. G

2 Sed & quòd intimè Damaso inhæreret, eam dignitatem existimant consecutum: quasi necesse fuerit, omnem qui ab Epistolis esset Summo Pontifici, fuisse Cardinalem; cùm de Sancto Prospero, auctore Gennadio certum sit in eodem ministerio vsui fuisse Sãcto Leoni Pontifici, nec tamen Cardinalem extitisse.

3 Vel ex eo alij deduxerunt argumentum, quòd Sanctus Augustinus ad ipsum Hieronymum scribens hæc dicat: Quanquam secundũ honorum vocabula, quæ iam Ecclesiæ vsus obtinuit, Episcopatus Presbyterio maior sit, tamen in multis rebus Augustinus Hieronymo minor est.] Sed quæ hæc multa? (dicit Baronius) accipe: quòd ætate grandior, cui plurimum deferendum erat: quodq; Christianus H
a puero: quòd insuper linguarum peritia excellebat: quòd nulla aliquando hæresi fuerit infamatus, vel spuria sobole auctus: quibus omnibus, Augustinum Hieronymo fuisse minorem liquidò constat.

4 Placuit Paulino Episcopo Antiocheno eundem S. Hieronymum ordinare Presbyterum, cui tamen sic ipse assensit, vt non pateretur alicui adscribi Ecclesiæ, quippe qui sic consentiret in Clerum adsciri, vt tamen nollet deserere esse Monachus, sed pro animi arbitrio liber, quo vellet pergeret.

Testa-

A Testatur id ipse Hieronymus, cùm a Ioanne Episcopo Hierosolymitano ipsius Ecclesiæ subijci tentaretur ad Pammachium scribens, ipsum Ioannem ita compellans: Porrò,quòd dicis, te petijsse, vt subijcerentur Ecclesiæ Dei, & non scinderent eam, neq; propriam sibi facerent principatum,de quibus dicas, non satis intelligo: Si de me, & Presbytero Vincentio: satis multo dormisti tempore, qui post annos tredecim nunc excitatus hæc loqueris: Ob id enim & ego Antiochiam, & ille Constantinopolim Vrbes celeberrimas deseruimus, non vt te in populis prædicantem laudaremus,sed vt in agris, & in solitudine adolescentiæ peccata B deflentes, Christi in nos misericordiam deflecteremus. Sin autem, & de Pauliniano tibi sermo est, vides eum Episcopo suo esse subiectum, versari Cypri, ad visitationem nostram interdum venire, non vt tuum, sed vt alienum, eius videlicet a quo ordinatus est. Quòd si hic etiam esse voluerit, & in exilio nostro quietus in solitudine viuere, quid tibi debet nisi honorem, quem omnibus debemus Episcopis? Fac a te ordinatum: idem ab eo audies, quod a me misello homine Sanctæ memoriæ Episcopus Paulinus audiuit: Num rogaui te, vt ordinaret? Si sic Presbyterium tribuis, vt Monachum nobis non auferas, tu C videris de iudicio tuo. Sin autem sub nomine Presbyteri tollis mihi, propter quod sæculum reliqui: Ego habeo, quod semper habui: nullum dispendium in ordinatione passus es.] Ex his vides (idem ait Baronius) nequaquam sustinuisse Hieronymum alicui, cum ordinatus est adscribi titulo,nec postea in aliquam referri Ecclesiam voluisse: imo de ambobus,nempe de Hieronymo, & Vincentio Epiphanius ad Ioannem scribens testatur, nec precibus adduci vnquam potuisse, vt vel saltem in Monasterio sacerdotis munere fungerentur. At si quod plerìq; dicunt idem Hieroymus a Damaso Papa factus est Cardinalis, tituli Sanctæ D Anastasiæ, cur cum redigi vellet a Ioanne sub Ecclesia Hierosolymitana, non æquè excepit, sicut de Ordinatione a Paulino facta, ita de Cardinalatu,quo dicunt a Damaso Romę donatum? Vel cur ex illa facta contestatione Paulino, se omnino liberum esse declarat,si postea a Damaso in titulum Cardinalis coaptatus est? Sed cùm omnino se liberum fateatur, nec vnquam tituli vinculo voluisse astringi testetur: Vide quomodo subsistat,vt fuerit ipse creatus a Damaso Presbyter Cardinalis. Da igitur Presbyterum Cardinalem sine titulo,& acquiescẽt,qui de his dubitant,dicentibus Hieronymum ordinatum a Damaso Presbyterum Cardinalem: sunt enim correlatiua, & ad aliquid significantia antiquo more,Presbyter Cardinalis, & Titulos, vt alterum sine altero esse non valeat. Nec est quod fingere quis possit, Hieronymum postquam recusauit adscribi Ecclesiæ Hierosolymitanę venientem rursus Romã, passum a Damaso in titulum Cardinalis adscribi: nam illa Epistola, (vt ibi testatur) decimo tertio anno scripta est, postquam Hieronymus Hierosolymis commoratus est, totidemq; & amplius post obitum Damasi. E

5 Sed, & contra hanc ipsam Hieronymi assertionem, auctor illorum sermonum, quos Augustino supposuit, & ad Fratres de eremo inscripsit (quisquis ille fuerit hac certè ex parte nonnisi impostor dicendus, cùm multorum mendaciorum Sanctissimum, ac doctissimum virum constituerit assertorem, vt in Notis ad Martyrologium Romanum demonstrauimus) hic inquam aduersus eiusdem Hieronymi assertionem, hæc habet: Legimus enim Fratres charissimi Sanctum Patrem Hieronymum Cardinalem fuisse in Ecclesia Sancti Laurentij Martyris. F

6 Rursus verò alius ille anonymus auctor (rutius enim sine auctoris nomine produntur mendacia) qui scripsit Vitam Sancti Hieronymi, æquè Cardinalatus eius assertor est: [sed quòd portentosis mendacijs consarcinatus sit libellus ille,suo loco dicturi sumus] Porrò hũc ipsum auctorem in suis ad Martyrologium Romanum Notis, Monothelitam hæreticum fuisse scribit. G

7 Demùm, Ecce tibi, inquit, iam habes e quibus fontibus hausere recentiores scriptores, atq; pictores prototypum mutuati sunt.] Hæc itaq; (Lector) sunt,quæ Baronius in Annalibus Ecclesiasticis aduersus Hieronymi Cardinalatus propugnatores attulit argumenta. Verùm, quoniam ad textum propero,& quæstionem hanc operis huius fermè initio collibraui, non est quod diutius nunc immorer, & dicta iam, superuacaneus iterùm ingeram; Rationibus allatis pro ingenij tantummodo. paruitare facere satis enitar. H

Quòd igitur inprimis de duplici summi Sacerdotis acceptione opponitur, verum est quemlibet Episcopatum,nominum huiusmodi significatione designari: At cum frequentior semper vsus obtinuerit,Summum Pontificem, Romanæ Vrbis Episcopum, illis denotari,non sunt cõtentiosè alteri sensui, & minus accepto pro cõpertissimo verba applicanda. Eiusmodi verbis, Sũmũ Pontificẽ cõsequisse Hieronymũ intelligere, declarant eiusdem verba aduersus Luciferianos, quibus ait: Ecclesiæ salus in Summi Sacerdotis dignitate pendet, cui si non exors quædam, & ab hominibus eminens detur Ad. 1.

A tur potestas, tot in Ecclesiis efficientur Schismata, quot Sacerdotes. Et ad Damasum. Epi. 123. Aduersus quam inuidiam duplex me causa consolatur, quòd & tu qui summus Sacerdos es fieri iubes: & verum non esse quod variat, etiam maledicorum testimonio comprobatur] Accedit (vt Erasmum omittam, qui Romanū Pontificem Summum tantùm Sacerdotem antiquitus vocatum scribit) communis scriptorum assensus, qui Hieronymi eadem verba, pro summa, ac Pontificia dignitate interpretati sunt: Victorij, Equilini, Incerti, & cæterorum, qui eiusdem vitam conscripserunt. Præterea, quòd Baronij ab re prorsus, & Hieronymi consilio, verborum eiusmodi interpretatio B sit; vnusquisq; per se ex eo facilè iudicare potest, quòd in ipsa Vrbe se dicat Hieronymus omnium penè iudicio summo sacerdotio dignum acclamatum: at cùm in ea nullus Summus Sacerdos, nisi Summus Pontifex, & Christi Vicarius dicatur: consequens etiam est, vt de eo tantummodo verborum sensus sit. Addatur: Si Hieronymi verba de simplici tantùm Episcopatu intelligenda essent, quid tam magnum & portentosum ad eundem promoueri fuisset, vt propterea totius Vrbis studia in eum consonare, & vniuersi Cleri Romani voto probari electio debuisset? Sed quid plura? Si Vrbis C Episcopi tunc temporis, ex communi,* tùm plebis, tùm Cleri Diocesani assumi, & sic assumpti auctoritate Apostolica confirmari consueuerant, ad quid Hieronymus, si de eiusmodi dignitate locutus fuisset, vniuersali Vrbis Romæ studio, ac voluntate in se mentionem fecisset? Quid illi omnium penè Romanorum acclamatio suffragata fuisset? Igitur, non de simplici Episcopatu, sed summa, ac Pontificia dignitate, cuius electio penes dictos Vrbis Ciues, ac Clerum tunc temporis erat, necessariò is intelligendus est.

* assensu

Ad. 2. Nec insuper, quod subiungitur: Hieronymum nimirum a secretis Damasi fuisse, veritati consentaneum est, quandoquidem cùm D ipsius Hieronymi verbis ad Ageruchiam expresse pugnare videtur. Verba eius sunt. Ante annos plurimos cùm in chartis Ecclesiasticis iuuarem Damasum Romanæ Vrbis Episcopū: & Orientis atq; Occidentis Synodicis cōsultationibus responderem] Non igitur a secretis Damasi fuit, sed auditor totius Sanctæ Matris Ecclesiæ delegatus. Qui ab Epistolis sunt, a cubiculo, a calicibus, a triclinio ministrant, serui dicuntur, & ministri: At Hieronymus Damasi collega fuit in Summo Pontificatu, & coadiutor. Quòd post omnes etiam Victorius hisce testatus est: Hieronymum, vt sibi (Damasus scilicet) in Ecclesiasticis causis inseruiret, & partem Pontificij oneris sustineret secū E retinet, res fidei, & omnes quæstiones religionis ei, vti vndequaq; doctissimo, & maximè orthodoxo demandat: hoc est, vt totius orbis consultationibus, præsertimq; Synodalibus, quæ ad Romam, velut ad Matrem Ecclesiarū omnium, & Apostolicam Sedem quotidie deferuntur respondeat; & quid credere (Aduertat hoc Baronius,) vel non credere reuertentes ab hæresi debeant, normam, formulamq; præfigat.] Hæc ipse. Iuuare Summum Pontificem: respondere: decernere in his, quæ sunt fidei, ita vt decreta totus mundus accipiat, & cum ipso Pontifice, veluti alterum Paulum cum Petro laborare: Respondeant quot- F quot ab Epistolis tantùm Summis Pontificibus fuerunt: an munera sint simplicis, (vt ita dicā) Secretarij vel Scribæ; an potius præstantissimi Cardinalis. Nec vnquam Hieronymus, si ab Epistolis tantùm fuisset, arrogantioribus, tumidioribusq; verbis *Iuuarem, & Responderem,* in quibus manifesta declaratur auctoritas, non seruitus, aut ministerium, qui humilimus semper & modestissimus fuit, erga Catholicos potissimum patres, vsus fuisset. Concedendum igitur Hieronymo est, non ab Epistolis officiū, sed præstantissimorum virorum illorum dignitas, qui in partem Ecclesiasticæ gubernationis assumuntur: quorum opera & consilio ardua G quæquæ, grauissimaq; negotia disponuntur, cuiusmodi sunt Ecclesiæ Sāctæ Cardinales, vt Anacleti etiam decreto explicatur, ibi: Sunt enim Cardinales cardines ostij Sanctæ Ecclesiæ, quia sicut ostium regitur Cardinibus: ita Sancta Ecclesia Cardinalibus. Qui verò de Sancto Prospero exemplum adducitur, dissimile omninò, ac prorsus diuersum ab Hieronymi munere fuisse ex modo dictis vnusquisq; cognoscit, cùm eundem Sanctum Prosperum S. R. E. Generalem Auditorem fuisse nemo hucusq; affirmare ausus sit. Nec ex Gennadij xxii. dist. S.R.E. testimonio idem Sanctus Prosper ab Epistolis, vel Auditor Leonis magni certus habetur; H verba enim eius sunt: Epistolæ quoq; Papæ Leonis aduersum Eutychem, de vera Christi Incarnatione ad diuersos datæ, ab ipso (scilicet Sancto Prospero) dictatæ creduntur: vel vt in Equilino, alijsq; legitur [notatæ creduntur.] Aduersus igitur Hieronymi Cardinalitiam dignitatem non militat.

At mirum reuerà, quomodo tantus vir, qui nihil vnquam pro animi arbitrio (vt sæpius de se idemipse testatur) sed aperta semper demonstratione, vel enuntiauit, vel ab alijs falsò interdum scripta, reiecit, in excardinando Hieronymo, sub dubio a scriptoribus litteris prodita, tanquam omninò certa & vsurpatit, & suis

intexue-

A interexuerit scriptis, perinde ac præallegatum Gennadij testimonium (quod reuera sub dubio relictum non est, qui non videat. Deniq; vt illorum opinionem, qui S. Prosperum Sancto Leoni ab Epistolis fuisse putabant commẽtum esse Gennadius ipse indicaret, ex propria sententia, & secundum rei veritatem remipsã retrouersa pagina, & dictarum Epistolarum cõtra Eutychem quis proprius auctor fuerit expli cans ita scribit: Leo Vrbis Romæ Episcopus, scripsit ad Flauianum Constantinopolitanæ Ecclesiæ Episcopum aduersus Eutychem Presbyterum, quòd tunc ambitione Episcopatus, noua in Ecclesiam moliebatur inducere, Epistolam in qua admonet eum, vt si confiteretur errorem, & polliceretur emendationem reciperet eum: si autem persisteret in incepto, cum sua hæresi damnaretur. Simul docet in ipsa Epistola, & diuinis confirmat testimonijs Dominum Iesum Christum, sicut paternæ diuinitatis verum filium, ita verum humanæ naturæ esse hominem credendum; idest ex carne Virginis carnem traxisse, & non de cœlo corpus, sibi exhibuisse, sicut Eutyches asserebat.] Hæc ille. Deniq; & inter recentiores Bellarminus ad eiusmodi Gennadij testimonium, cui perperàm Baronius innixus est alludens, hæc habet: Gennadius in libro de viris Illustribus scribit, Epistolam illam celebrem Sãcti Leonis ad Flauianum contra Eutychem existimari a S. Prospero fuisse cõscriptã; At certè, si vlla Epistola S. Leonis est, illa omnino est, siue stylũ, siue doctrinam Leonis attendas. Non igitur Prosperi, contra Eutychem elucubrata, sed Leonis ingenij monumenta sunt. Nec tãdem tantum Pontificem (cuius doctrinam atq; eloquentiam planè diuinam fuisse singulis annis in Breuiatio Romano testatur Ecclesia) munus huiusmodi conuincendi hæretici subterfugisse, sibiq; longè sapientia inferiori illud demandasse, ratio aliqua suadet, vel suggerit.

In Lib. de Scrip. Ecclesiast.

Porrò, quæ tertio loco, Augustini verba interpretando addit Baronius, non sic (perinde ac ipse exponit) accipienda ea esse, quilibet diligenter, attenteq; inspiciens sententiam ferre potest. Enimvero, si Augustinus omnem (vt ita dicam) maioritatem, vel minoritatem ducit ab honoribus Ecclesiasticis, respectu diuersarum considerationum, cur descendendum ad linguarum, seu idiomatum cognitionem, ad parentũ originẽ, & similia? Quando iuxta honorũ vocabula, se maiorẽ Augustinus Hieronymo affirmat, id Episcopatus ratione asserere nemini dubium est. Consuetudo namq; semper obtinuit, vt Presbyteris maior Episcopus sit: Pariter, quando idem in multis se Hieronymo Presbytero minorẽ testatur, tunc necessario quidpiam tale in Hieronymi Presbyterio considerare est, quo idẽ Augustinus eodẽ Hieronymo minor sit, & hoc ideo quia expressè non nisi de honoribus, dignitatibusq; Ecclesiasticis loquitur. At tale, quidpiam non potest esse, nisi Cardinalitia dignitas (Cardinales enim maiores esse Episcopis dignitate, aliàs a nobis probatum est, quæstione propria de Cardinalatu item Hieronymi) Igitur vt Presbyter, hoc est, secundum quasdã in Hieronymi Presbyterio animaduersiones Augustinus illo minor erat. Quòd verò tunc temporis Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales, Presbyteri tantùm nomine signarentur, loco item supra allegato pluribus explicatum est. Sensus itaq; quem Baronius ad Augustini verba accõmodat, & secundum quẽ Augustinum maiorẽ, vel minorẽ Hieronymo esse contendit, verus ac germanus esset, si in eisdem Augustinus adderet [alijs] ita vt scriberet [tamen in multis alijs rebus Augustinus Hieronymo minor est] at quoniam non digreditur, sed de Episcopatu & Presbyterio tantùm loquendo respectu diuersorum, in vtroq; maioritatem, vel minoritatem affirmat, necessario quoq; fatendum est, eiusdem Baronij interpretationem Augustini verbis non posse aptari.

Ad 3.

Ad argumentum vero quarto loco adductum, respondetur, quòd cùm ex eodem Hieronymo aliud omnino sit clerici munus, aliud Monachi institutum, iure optimo Hieronymũ in simplicis Presbyterij ordinatione a Paulino Antiochiæ facta de Monachatu obseruando fuisse contestatum, eiusq; omnino Ecclesiæ adscribi recusasse, quoniam eiusmodi ordinatio, seclusa tali contestatione Monachi propositum (quod idem a primis vsq; annis amplexatus fuerat) auferebat: Sic nanq; ordinati, ad animarum curam subeundam, ad inseruiendum, ministrandumq; Diœcesanis Episcopis, ac ad alia permulta; præsertim ad residentiam propriæ Ecclesiæ tenebantur: Quemadmodum de Pauliniano Fratre ex eodem Hieronymo idem Baronius superius allegat, cùm illum Cypri Episcopo subiectum refert Hieronymus. At cùm non sic in Presbyterij ordinatione a Summo Pontifice facta res se se habeat, aut ad tituli residentiam, aut ad aliud prædictorum ita ordinati adstringantur, nisi tantùm ad effusionem sanguinis pro libertate, defensioneq; Sanctæ Matris Ecclesiæ, perinde ac ex eorum voti professione constat, non sequitur ex Baronij argumentatione, quòd quemadmodum titulũ Ecclesiæ Antiochenæ Hieronymus

Ad 4.

A ante recuſarat, quod Romanæ æquè Eccleſiæ
Titulum ſibi a Pontifice delegatũ nollet acci-
pere; Quanqoquidē primus titulus, primaq;
(vt modo dictum eſt) ordinatio, Monachorũ
profeſſioni aduerſari videtur, ſecunda eorun-
dem non tollit propoſitum, quin potius emi-
nentiſſimè perficit. Id quod & conſuetudini,
& legibus, & rationi conſentaneum eſſe com-
probatur. Conſuetudini quidem, quia Mona-
chos Cardinales effectos, neç a ſubſtantialibus
regulæ cui ſe vouerunt, nec ab his, quę ex vo-
to tenentur, liberati videmus. Legibus ve-
rò, quia de eiſdem, quando ad clericatus or-
dinem perueniunt, Capite de Monachis, de-
B cima ſexta, quæſtione prima eoſdem non de-
bere a priori propoſito diſcedere, nec ſolitum
Monachalem habitum dimittere ſtatuitur. Et
loquitur ibi Canon ſecundum communē doc-
torum ſententiam de Monachis translatis ad
Epiſcopatum, vel Cardinalatum. Rationi
deniq; congruit, quia dignitas eſt quidam a-
ſcenſus, liberatio autem a ſubſtātialibus regu-
læ, vel ab his, ad quæ quis ex voti emiſſione ob-
ligatur potius deſcenſus eſt. Et quanuis hac
reſponſione Baronij argumentationi ſatis pa-
ria reddidiſſe arbitrer; quoniam tamen com-
plures ex Hieronymi verbis a ſe citatis, dedu-
cit conſecutiones, ne illas præterire omninò
C videar, ſingulis etiam nunc occurram.

Obiectio. Si (inquit) Baronius a Damaſo Papa Hie-
ronymus factus eſt Cardinalis, Tituli S. Anaſ-
taſiæ, cur cũ redigi vellet a Ioanne ſub Eccleſia
Hieroſolymitana, non æquè excepit, ſicut de
Ordinatione a Paulino facta, ita de Cardinala-
tu, quo dicunt a Damaſo Romæ donatum?

Reſpõſio. Soluitur. Non debere qui Paleſtinæ inter-
rogatur, reſpondere Aegypto. Lis & con-
trouerſia erat de ordinatione inprimis Pauli-
niani, mox Hieronymi, & Vincentij. Hos
nanq; tres tantùm in Bethlehemitīcō cœnobio
fuiſſe tunc Presbyteros, ex proprijs Hieronymi
verbis habetur, ibi [Si de me, & de Vincen-
D tio] & Paulò infra [Sin aurē de Pauliniano tibi
ſermo eſt:] Id quod & ex ſuperiori Epiſtola E-
piphanij Epiſcopi clarius deſumitur, ibi: Cũ e-
nim vidiſſē, quia multitudo ſanctorũ fratrũ in
Monaſterio cõſiſteret, & SS. Presbyteri Hiero-
nymus, & Vincentius, propter verecundiam
& humilitatē, nollent debita nomini ſuo exer-
cere ſacrificia, Paulinianum ingenti difficulta-
te tento ore ordinauimus Presbyterum.] Cũ
itaq; hi tantum in Bethlehem Monaſterio Preſ
byteri morarentur, & quæſtio verteretur de
ſimplicis Presbyterij Ordinatione, non erat
quod Hieronymus de Ordinatione Romana
exciperet. In horum confirmationem eiuſdē
Ioannis Hieroſolymitani accipe verba; Quã-
do (inquit) cœptum eſt de ordinatione Pauli- E
niani, & aliorum, qui cum eo ſunt ventilari,
videntes ſe reprehendi, cum propter charita-
tem, atq; concordiam concederentur eis om-
nia: hoc autem ſolum expeteretur, vt licet ab
alijs contra regulas ordinati eſſent, tamen ſu-
bijcerentur Eccleſiæ Dei, & non ſcinderent
eam, neq; proprium ſibi facerent principatũ,
in hoc non acquieſcentes, cœperunt propone-
re de fide.] Hæc ille. Non erat ergo, quòd
in controuerſia de Preſbyteratu (num videli-
cet Paulinianus, cum cæteris dictis compreſby-
teris ab externis Epiſcopis eſſent rectè ordina-
ti, necnè) Hieronym' de ordinatione Romana
exciperet, quippe quæ alijs cõpreſbyteris, atq; F
cõmonachis nullo modo ſuffragaretur, quin
potius importuna eſſet. Deniq; nõ oportebat
Hieronymum de Ordinatione Romana exci-
pere, cùm nulla omninò in ea præceſſiſſet con-
teſtatio de Monachatus profeſſione ſeruanda:
dictum quippe eſt, eiuſmodi ordinationē Mo-
naſtices in nullo aduerſari, perficere autem
magis, explereq;

Deducit ſecundo Baronius; Cur (inquiens) Obiectio.
ex illa facta conteſtatione ſe omnino liberum
eſſe declarat Hieronymus, ſi poſtea a Damaſo
in Titulum Cardinalis coaptatus eſt?

Iã ex ſuperiùs allatis difficultas ſublata eſt, Solutio.
dum vtriuſq; ordinationis diſcrimen explica- G
tũ eſt. Diuerſa inſuper Titulorum ratio eſt.
Puris Preſbyteris Eccleſiarum tituli aſſignãtur,
quò earundē Eccleſiarum adminiſtrationi, &
animarum curæ præſint, in alijsq; quamplu-
rimis contendant, & deſudent: At Preſbyte-
ris Cardinalibus, ad honorem tantummodo,
ac dignitatem, necnon ad iuriſdictionem de-
cernuntur. Prior titulus oneris tantum eſt,
poſterior honoris, & iuriſdictionis.

Da (inquit tertio loco Baronius) Presbyte- Obiectio.
rum Cardinalem ſine titulo, & acquieſcent,
qui de his dubitant, dicentibus Hieronymum
ordinatum a Damaſo Presbyterum Cardinalē;
ſunt enim correlatiua, & ad aliquid ſignifican-
tia antiquo more Presbyter Cardinalis, & Ti- H
tulus, vt alterum ſine altero eſſe non poſſit.

Tranſeant hæc omnia. Et ipſe Hierony- Solutio.
mus poſt ordinationem Antiochenam Titulo
Romæ adſcriptus aſſeritur: non tamen prop-
terea id eiuſdem teſtimonio aduerſatur, cùm
eiuſmodi poſteriorem titulum Monachatus
profeſſionem non infringere ſupra ſatis proba-
tum ſit.

Quod item Baronius in derogationem auc- Ad, 5.
toris Sermonum ad Eremitas quinto loco ſub-
nectit, ſatis controuerſũ eſt. Sed detur Auguſ-
tini nõ eſſe op'. Quæritur ab eo, cuius auctoris
ſit? recentioris, an veteris? Certè nõ recẽtioris,
quia

A quia in vetustissimis Augustini manuscriptis exemplaribus habetur; ergo cuiuspiam ex veteribus. At quis melius, vel verius antiquitatis monumenta illis, tradere posteris potuit, qui vel præsentes, seu æquales, vel propinqui eis ipsis fuerunt? Et quidem plus firmitatis vnicus illorum temporum testis censendus est habere, quàm tota simul recentiorum caterua.

Obiectio Obijcit Baronius, auctorem fide indignum omnium iudicio esse censendum, cùm multa mendacia proferat. At etiam si hoc admittatur, tunc rursus ab eo quæritur: An omnia reijcienda, quæ Hieronymi Actis inB seruit; an potius aliqua admittenda, aliqua refellenda? Non omnia redarguenda: quia in multis conuenit, cum his, quæ hoc ipso capite ex Epistola eiusdem Hieronymi nonagesima nona describuntur. Igitur in aliquibus redarguendus, in aliquibus admittendus. Porrò si tenendus in quibusdam; cur non potissimum in Cardinalatus assertione, maximè cùm veritati huiusmodi nullus vnquam antiquorum aduersatus legatur.

Ad. 6. Sexto loco allatum facile tollitur, cùm nominis auctoris suppressio legitima operis non sit censenda damnatio. Quandoquidem & multi in scripturæ Sacræ libros commentarij C circumferuntur: multa item Philosophorum, atq; Theologorum placita, nec non antiquitatis egregia monumenta extant, quorum auctores ignorantur, & tamen certa, atq; fidelissima esse omnibus compertissimum est. In huius rei testimonium Decreti verba faciunt, quæ distinctione decimaquinta, Capite tertio, Sācta Romana Ecclesia decernūnt, videlicet: Actus Beati Syluestri Apostolicæ Sedis præsulis, licet eius qui cōscripsit nomen ignoremus: a multis tamen in Vrbe Roma Catholicis legi cognouimus, & pro antiquo vsu multę hoc imitantur Ecclesiæ.] Hæc ibi de approbatione Actorum eiusdem Sancti Syluestri, etiamsi eoD rum certus auctor ignoretur. Quod verò subditur, Vitæ eiusmodi auctorem Monothelitam hæreticum esse: profectò si ita est, æquè eundem antiquissimum esse facilè concludere est, cùm secundum communem scriptorum sententiam eiusmodi hæresis anno Domini sexcentesimo pullulauerit. Cæterùm eandem Hieronymi Vitam Catholicam esse, nihilq; contra fidem continere ipsis legentibus patet. Optimo igitur iure, vti antiquissimam, & mille, ac vltrą ab hinc annis conscriptam recipiendam esse conuincitur. Præsertim cùm ex eiusmodi commento, nil sibi auctor vtilitatis acquireret, aut propriæ hæresi firmitatem tribueret: Quin potius præiudicium, sibi tanquā expressi mendacij assertori intulisset, quòd notior tunc, & manifestior ea res Cardinalatij E Hieronymi esset, quàm nunc sit.

Ad. 7. Pro recentioribus denique omnibus, qui eidem Hieronymi Cardinalitio subscripserunt, quòd nimirum ab antiquis mendacia hauserint: Retorqueri vtiq; in ipsum proferentem dictum potest. Quoniam; Si qui veterum omnium auctoritatem, qui vetustatis indicia, & traditiones immemorabiles sequuti sunt, mendacia hauserunt; num illi, qui nullis nec veteribus, nec recentioribus auctoribus, sed nec vllis traditionibus innixi sunt veritatis scopum soli attigisse, censendi sunt? Hæc omnia (Lector) sunt, quæ Baronius ad historiam Cardinalitij Hieronymi penitus euertendam, F aduersus antiquorum omnium (nullo reclamante) sententiam & auctoritatem, diuersis in locis protulit. Si plura cupis, Tractatum videas Fratris Alphonsi Ciaconi, qui pro eodem Hieronymi Cardinalitio latissimè rem explicauit, nec non a nobis superius explicatam quæstionem. Interim hanc ipsam historiam versibus dignissimè celebratam, accipe ex libro nono Fastorum Fratris Baptistæ Mantuani, vbi scribit.

Cùm verò tibi fama foret Lucentior astris
Vitaq; conflato decies syncerior auro,
Dignus habebaris Petro succedere, & omnis
Vrbs Romana oculos in te coniecerat vnum,
Optabantq; decus tibi Pontificale Latini. G
Istius aggressus splendorem extinguere laudis,
Insidias tibi liuor edax mira arte tetendit.

Et in Hymno ad Vesperas in Sacratissimi Natalitij eius festo.

Postquam sacrorum studijs inhærens.
Roma Sacratus roseo galero
Bethlehem pergens æmulata liquit
Vestis iniqua.

Item in Hymno ad Nocturnum hieroglificè idipsum designatur.

Mentis refulget lumine,
Ardore cordis conflagrat,
Illustrat orbis Cardines
Diuinus iste Lucifer. H

Sed reuertamur ad textum.

COMMENTARIVS.

33 Beatæ memoriæ Damasus meus sermo erat. Cum superioribus pariter, & hæc valdè conueniunt. In Hieronymum nimirum, non ante fuisse ab aduersarijs concitatam persecutionem, quàm a sæculo Damasus migraret: Enim verò omnis tum Cleri, tum populi Romani sibi exhibitæ venerationis, nec non de se per omnium ora circumuolitantis fauoris causam, & oti-

A & originem in ipsum Damasum reijcit. Et est verborum sensus: Beatæ memoriæ Damasus, mei sermonis causa erat. Verùm quemadmodum, qui salutis populi causa extitit: Salus populi emphaticè dicitur: sic & Hieronymus, vt accuratius rem ipsam exprimeret, non cuiuscunq; sermonis sui in tota Vrbe Damasum fuisse causam, sed ipsummet sermonem suum extitisse commemorat.

34 Dicebar Sanctus: Confirmat, explicatq; simul nunc dicta. Sancti verò nomen, honoris titulus fuit, qui Religiosissimis viris, Sanctisq; virtutibus plenis hominibus adscribi olim consueuit. In quo sensu, & in Psalmo

B dicitur. Qui ambulat sine macula, & operatur iustitiam. Passim eo Sanctos Patres, Hieronymumq; præsertim vsos fuisse vocabulo ex eorum scriptis habetur. Ex Hieronymi Epistola nonagesima octaua: Sanctum, & Venerabilem fratrem nostrum Papam Alipium, vt meo obsequio salutes obsecro. Et ad Fabiolam de veste Sacerdotali: Sufficiat, quòd Sanctus Epiphanius egregium super hoc volumen edidit. Et Epistola nonagesima nona ad Augustinum: Memento mei Sancte, & Venerabilis Papa. Peccatoribus quoq; ad meliora conuersis nomen aptatur, iuxta Apostoli ad Ephesios doctrinam, nimirum. *Elegit nos*

Psal. 14.

Eph. 1.

C *in ipso ante mundi constitutionem, vt essemus Sanctos, & immaculati coram ipso.* Non enim Apostolus dixit: *Elegit nos in ipso ante mundi constitutionem Sanctos, & immaculatos coram ipso:* sed vt in consequenti vita per opera, atq; virtutes Sancti, & immaculati essemus, qui antea non fuimus. Denique nec Sancti nomen amittit, qui post peccatum per pœnitentiam resurgit. Imo Sanctorum quamplurimos, actiores post peccatum per pœnitentiæ opera consurrexisse legimus. Differt verò (inquit Hieronymus) inter Sanctum, & immaculatum: quòd Sanctus, immaculatus quoq; esse potest; immaculatus verò non statim Sanctus. Paruuli quippe immaculati sunt, quia integro cor-

ad Eph. 1

D pore nullum fecere peccatum, & tamen non Sancti, quia Sanctitas voluntate, & studio comparatur. Et quod immaculatus dici potest ille, qui peccatum non fecit. Sanctus autem is, qui virtutibus plenus sit.

35 Dicebar humilis. Si Sanctus Hieronymus (hoc est virtutibus plenus) consequenter & humilis, quia humilitas prima Christi fidelium virtus est, & præcipua inter virtutes: qua etiam virtutes omnes coronantur. Igitur qui æmulorum inuidiam, atq; persecutiones fuga vitare non potest, humilitate saltem, Hieronymi exemplo easdem superare contendat.

36 Et disertus. Humilitatem pariter doctrina illa comitatur, de qua in Prouerbijs scribitur: *Vbi humilitas, ibi sapientia:* Et Dominus in Euangelio loquitur: *Confiteor tibi Pater Domine Cœli, & Terra, quia abscondisti hæc a sapientibus & prudentibus, & reuelasti ea paruulis,* idest humilibus. E

Prou. 11.

Luc. 10.

37 Nunquid domum alicuius lasciuioris ingressus sum? Virtutibus deniq; sanctis, vitæ quoq; conuersatio sancta connectitur, vt qui sanctus virtutibus, propriæ adhuc conuersationis munditia comprobetur. Sic & Apostoli, apostoliciq; viri virtutibus opera copulantes sine querela in mundo commorati sunt, vt etiam pro nomine Iesu contumelias pati gauderent. Inquiritur autem primo de lasciuiotis atq; suspectæ mulieris contubernio, quia primum illud est, quod allicere, irretireq; homines solet, quodq; fortissimos viros, multis interdum victorijs, atq; tropheis auctos sæpenumero deuicit, prostrauit, perdidit. Cauendum illud ab omnibus, tum Scripturæ sacræ, tum Sanctorum Patrum dicta testantur: at ab his potissimum, qui veræ sapientiæ desiderio tenentur prorsus deuitandum esse Salomon indicauit, cum scripsit: *Ne intendaris fallaciæ mulieris:* Et paulo infra: *Longe fac ab ea viam tuam, & ne appropinques foribus domus eius.* F

Act. 5.

Prou. 5.

Sed beatus qui dicere potest. *Hæc est gloria nostra, testimonium conscientiæ nostræ: quoniam in sanctitate & sinceritate, & in gratia Dei conuersati sumus in mundo.* G

Prou. 5.

38 Nunquid me vestes sericæ, nitentes gemmæ, picta facies, auri rapuit ambitio? Aptissimè hæc omnia cum præcedentibus cohærent: quandoquidem vestes sericæ, nitentes gemmę, & pictæ facies lasciuiam vt plurimum comitantur: sicuti e contrario, incultus habitus, neglecta mundicies, pallens vultus, pudicitiæ testimonia sunt: De eisdem sæpius alibi idem Hieronymus. Vel dicatur de personarum acceptione eundem sermonem nunc ingerere: Num videlicet in sacri verbi explanatione, vel prædicatione is aliquando personas acceperit, ita vt cæteris prætulerit, quæ vestes sericas, nitentes gemmas, pictasq; facies habuissent? Et reuera vti in sæcularibus Iudicibus abominabile illud vitium nemo ambigit, ita in Ecclesiasticis Prælatis, atq; doctoribus, immane prorsus, execrandumq; sacrilegium idipsum esse omnia iura proclamant. De eodem, & per Malachiam conquæritur Dominus dicens. *Vos autem recessistis de via, & scandalizastis plurimos in lege: irritum fecistis pactum Leui, dicit Dominus exercituum. Propter quod, & ego dedi vos contemptibiles, & humiles omnibus populis: Sicut non seruastis vias meas, & accepistis faciem* H

Mal. 2.

A *faciem in lege*. Peccatorum nanq; omnium Leui, idest Ecclesiæ Præsulum ac doctorum, illud maximum & extremum habetur, quando accipiunt faciem, seu personam, & non secundum temporum, & audientium opportunitatem, aut indigentiam, vel sanam doctrinā produnt, vel iusta correptione vtuntur. In illis ęquè hoc idem peccatum arguit & condemnat Regius Psaltes dicens. *Et facies peccatorum sumitis*. Psal. 81.

39 Nulla fuit alia Roma matronarum, quæ meam posset edomare mentem, nisi lugens, atq; ieiunans, squallens sordibus, fletibus penè cæcata, quam continuis noctibus misericordiā Domini B *deprecantem sol sæpè deprehendit*: De Paula nunc manifestè loquitur, in cuius testimoniū, alibi etiam scribit. Nunquā post viri mortem vsq; ad diem dormitionis suæ cum vllo commedit viro, quanuis eum sanctum, & in pōtificali sciret culmine constitutum: Mollia etiam in grauissima febre lectuli strata non habuit, sed super durissimam humum stratis ciliciolis quiescebat, si tamen illa quies dicenda est, quę iugibus penè orationibus dies, noctesq; iungebat: illud implens de Psalterio: *Lauabo per singulas noctes lectum meum, lachrymis meis, stratum meum rigabo*: In qua fontes crederes lachrymarum: Ita leuia peccata plangebat, vt C illam grauissimorum criminum, crederes reā. Cunq; a nobis crebrius moneretur, vt parceret oculis, & eos seruaret Euāgelicæ lectioni, aiebat: Turpanda est facies, quam contra Dei præceptum purpurisso, & cerussa, & stibio sæpe depinxi. Affligendum est corpus, quod multis vacauit delicijs, longus risus, perpeti compensandus est fletu.]

40 Cuius canticum Psalmi: Huiusmodi enim canticis laudatur Deus, & Satanas ex credentium cordibus eijcitur.

41 Sermo Euangelij: Ideo nanq; nouum testamentum sermo dicitur, quia Dei ore reuelatur. De eo ita Iob loquitur: *Suscipe ex ore eius legem, & pone sermones illius in corde tuo*. Iob. 22. D

42 Deliciæ continentia: Hæ sunt deliciæ, quibus & sponsa in Canticis affluit, & quibus super dilectum innititur. Cant. 8.

43 Vita ieiunium. Vita scilicet spiritualis, quæ ex Dei gratia habetur. Ieiunium enim vitæ huius alimentum & esca est, de qua idem Hieronymus alibi: Annona nostra (inquit) & esca ieiunium est. In ieiunio, victoria, triumphos. Denique & Apostolus, nō in saturitate, sed in infirmitate gloriatur: *Quando enim infirmor, tunc fortior sum*. Hier. Tomo. 7. in Psal. 108. 2. Cor. 12

44 Nulla me potuit alia delectare, nisi illa, quam manducantē nunquā vidi: Idipsum fermè in Epitaphio eius, vt ex paulò superiùs allatis constat. Magnā autē & Hieronymus, & quicunq; alij serui Dei, tunc recipiunt oblectationem, cùm Christi fideles contra Diabolum fortiter dimicantes, eosq; in Dei laudibus concrepantes admirātur. Ijsmet prorsus delicijs affectus & ipse Deus asseritur, cùm in Psalmo dicitur: *Myrrha, & gutta, & casia, a vestimentis tuis a domibus eburneis, ex quibus delectauerunt te filiæ Regum in honore tuo*: per fidem scilicet, & memoriam passionis eius: per voluntariam insuper propriorum corporum mortificationē, & cantica laudis. E Ep. 27. c. Psal. 44.

45 Sed postquam eā pro suæ meritò castitatis venerari, colere, suspicere cæpi, omnes me illicò, deseruere virtutes. Si post Damasi e vita discessum, ac post etiam Paulæ domus frequentationem criminis est accusatus Hieronymus, eundem consequenter apud communem hominū existimationem omnes illicò deseruere virtutes, cum virtus & vitiū simul esse non possint. F

46 O inuidia primùm mordax tui. Idem apud Prosperum: Inuidia in suum auctorem reciproca est, de bono alterius tabescentis animi cruciatus. Et apud Periandrum: Quemadmodum ærugo ferum, sic inuidia animam illius in quo inest corterit. Vnde Xenophon in Pędia Cyri: solent (inquit) inuidi, & qui præcipuè suo ingenio diffidunt, aut qui præstant impudentia alios detrahendo, obloquendoq; lacessere: verum vtantur suo Instituto ac moribus, modo id sciant: malitiam magnam partem veneni sui bibere. Et Salomon: *Putredo ossium inuidia*. Pulchrè & alius quidam versum ex Græcis transferens. Elegiaco metro de eiusmodi vitio lusit canens. Lib. 1. G Pro. 14.

Iustius inuidia nihil est, quæ protinus ipsum
Auctorem rodit, excruciatq́; animum.

Ad hoc Bionis Borysthenetis dictum pertinet, qui quodam inuidum tristi aliquando vultu conspiciens: Nescio (inquit) vtrum tibi aliquid acciderit mali, an alteri boni quidpiam. Exclamat deniq; aduersus hoc vitium eruditè, de cōtemptu naturæ Alanus hunc in modum: Inuidia, quod monstruosius monstrū? aut quod damnosius damnū? quæ culpabilior culpa? quę pęnalior pęna? Hæc est erroneæ cęcitatis abyssus, humanæ mētis infernus, cōtentionis stimulus, corruptionis aculeus. Qui sunt inuidiæ motus, nisi humanæ tranquillitatis hostes, mūdanæ tentationis satellites, animi laborantis vigiles hostes, alienæ felicitatis excubiæ?] Hæc Alanus. Cæterùm Inuidia tanquam ignis summa petit, & cuncta virtutum culmina concremat, cuncta bona pestiferè deuorat: Et vt Cātharides maximè læto tritico innascuntur, & rosis florentibus, sic inuidia maximè eos comitatur, qui virtute, aut opibus florent. H

A 47 *O Satana calliditas semper sancta persequens*. Satanas, siuè Satan Hæbraicè idem, quod Latinè aduersarius siuè contrarius significat. Is ergo meritò sancta persequi semper dicitur, quòd illis semper aduersetur: is insidijs sanctos deprędari, quòd tranquilla eos nũquã lętari pace permittat. Erras (inquit Hieronymus) Frater, erras, si putas vnquam Christianum persecutionem non pati: Tunc maximè oppugnaris, si te oppugnari nescis: *Aduersarius noster tanquam leo rugiens aliquem deuorare quærens circuit*, *& in pacem putas? Sedet in insidijs cum diuitibus in occultis, vt interficiat innocentem: oculi eius in pauperem respiciunt: insidiatur in abscondito, sicut leo in spelunca sua: insidiatur, vt rapiat pauperem*, & tu frondosę arboris tectus vmbraculo molles somnos, futurus præda carpis? Persequitur me hostis, cui, nomina mille, mille nocendi artes, & ego infelix victorem me putabo, dum capior?] Hæc ipse. Et certè quantò sanctior quisque, tantò acrioribus oppugnatur cõgressibus: Nec oppugnatio ad desperationem, vel negationẽ credentis, sed ad probationem atque coronam a Domino permittitur.

1. Pet. 5.

Psal. 9.

B

C 48 *Nulla alia Romanæ vrbi fabulam præbuerunt, nisi Paula & Melania, quæ contemptis facultatibus, pignoribusque desertis*. De vtriusque tũ Paulæ tùm Melaniæ ab Vrbe discessu atque nauigatione paulò superiùs ibi. *Nihil mihi aliud obijcitur, nisi sexus meus: & hoc nunquàm obijcitur, nisi cum Hierosolymam Paula & Melania proficiscuntur*. Dicuntur autem Sanctæ hæ mulieres, non propter abiectionem tantùm facultatum (quæ copiosissimæ, fuerant) aut charorum pignorum, hoc est filiorum contemptum Vrbi fabulam (idest fandi occasionem) præbuisse, sed propter sui præsertim ipsarum absolutissimam renunciationem.

D 49 *Crucem Domini, quasi quoddam pietatis leuauere vexillum*. Qui sequi vult Chr stum, tollat crucem eius necesse est. Vnde & idem Saluator: *Qui vult*, inquit, *venire post me abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me*. At quoniam eiusdem Crucis mysterium, iuxta Apostoli sententiam, & scandalum & stultitia reputatur, hinc etiam sequitur, quòd qui eam tollunt, mundo fabulam prębeant: & de eisdem tantus statim in populo rumor excitetur, quasi scandalo fuerint vniuersis, extremæque dederint amentiæ argumenta: ad quod & Apostolus allusit dicens: *Spectaculum facti sumus mundo, & angelis, & hominibus*. Et. *Nos stulti propter Christum*. Quin & ipse Christus Patrem alloquens: *Tamquam prodigium factus sum multis, & tu adiutor fortis: Vt iumentum factus sum apud te, & ego semper tecum*.

1. Cor. 4.

1. Cor. 4.

Psal. 72.

E

50 *Sibalneas peterent*. Balneas fęminis olim vsitatissimas passim apud scriptores reperies. Vnde & de te promiscuis balneis, & lauacris eum fęminis leges quædam apud S. Cyprianum, Libro de habitu Virginum, & Libro de disciplina Virginum. Eas verò alibi, vir sanctus tanquã libidinum fomenta sanctis fęminis omnino verbis illis prohibuit, videlicet. Scio pręcepisse quosdam, ne virgo Christi cum Eunuchis lauet; nec cum maritatis fęminis, quia alij non deponant animos virorum: aliæ tumentibus vteris pręferãt fœditatem. Mihi omnino in adulta virgine lauacra displicẽt, quæ seipsam debet erubescere, & nudam videre non posse. Si enim vigilijs & ieiunijs macerat corpus suum, & in seruitutem redigit: Si flamam libidinis, & incentiua feruentis ætatis extinguere cupit continentiæ frigore: Si appetitis sordibus turpare festinat naturalem pulchritudinem, eur e contrariò balnearum sopitos ignes suscitat.] Et infra ad Saluinam: Balnearum calor nouum adolescentulę sanguinem non incendat.] Henricus Grauius nõ *Balneas*, sed *Baias* legendum putat. Baię verò, ciuitas Campaniæ, secus Campanum mare sita, sitns amœnitate & aquarum salubritate celeberrima est. Ita dicta (vt Silio placet) a Baio Vlyssis socio illic sepulto. In huius agro aquæ calidæ referuntur, & ad voluptatẽ, & ad varios morbos commodæ: Vnde Horatius.

F

G

Nullus in Vrbe locus Baijs prælucet amœnis.

Deliciarum item, conuiuiorum, atque commessationum locum, in quo & vnguenta olim preciosissima pigmentarij consueuerãt haud obscurè indicauit Cicero, cum pro Cœlio dixit: Qui vnguenta sumsperit, qui Baias viderit.] Et ad Atticum. Conuinia Baijs acta, commessationesque] De eadem Vrbe apud Senecam Libro septimo Epistola quinquagesima septima.

H

51 *Vnguenta eligerent*. Quod de balneis dicitur, de vnguentis pariter affirmatur: Eorũ quippe vsu, & carnis mortalis iugis fluxus retardatur, nitentiorque cutis redditur, & eorũdem suauitate sensus omnes demulcentur. Hinc est, quòd ad alliciendos homines, eosque ad amores impudicos trahendos plurimum valeant, ab eisdemque mulieribus frequentari vt plurimum consueuerint. Vnguentis olim eiusmodi & dilectus Dei populus incrassatus, & impinguatus recalcitrauit. Ipseque Dauid eaipsa aliquando detestatus dicebat: *Corripiet me iustus in misericordia, oleum autem peccatoris non impinguet caput meum*. Non extant nostris temporibus vnguentorum eiusmodi genera

Deut. 32.

Psal. 140.

A genera, de quibus loquitur Hieronymus, quæ
& lucidicatem super aquæ subtilitatem, & sua-
uitatem super Orientis aromata prætendant.
Verùm alia longè præcinsiora nobis proponun
Matt. 6. tur, de quibus & Christus in Euangelio: *Tu*
autem (inquit) *cùm ieiunas, unge caput tuum, &*
faciem tuam laua. Et sponsa in canticis loqui-
Cant. 1. tur. *Trahe me, post te curremus in odorem vn-*
Cantic. 4 *guentorum tuorum.* Et. *Odor unguentorum*
tuorum super omnia aromata.

52 *Diuitias, & viduitatem haberent mate-*
riem luxuria, & libertatis. Duo hæc luxuriæ
& libertatis incentiua meritò dicuntur. Di-
uitiæ quidem, quoniam, qui diuites fieri volũt
B ex Scripturæ sacræ testimonio in multas labun
tur tentationes, luxuriæq; peccato vt plurimũ
obruuntur. Vnde & Beatus Iacobus exclamat:
Iacob. 5. *Agite nunc diuites, plorate vlulantes in miserijs*
vestris, quæ aduenient vobis. Et paulò infrà.
Epulati estis, inquit, super terram, & in luxurijs
enutristis corda vestra in die occisionis. Quibus
quoniam & Sodoma, & Gomorrha, & finiti-
mæ aliæ ciuitates abundarunt, simili modo ex-
fornicatas fuisse, postq; carnem alteram abijsse
Iud. 1. Beatus Iudas testatus est. Certè & sapientis-
simus Salomon, ne Domini aliquando obli-
uisceretur has omnes detrectanit habere dicẽs:
Diuitias, ne dederis mihi, ne forte saciatus illi-
Prou. 30. *ciar ad negandum & dicam: Quis est Dominus?*
C Viduitas demùm eiusdem luxuriẹ simul, ac li-
bertatis origo & causa in quibusdam affirma-
tur: quoniam vidua pristinæ meminit volup-
tatis: scit quòd amiserit, quo delectata sit.
Ab hisce fẹminis cauendum Vir Sanctus Chri-
Epist. 22. cap. 5. sti Virginem admonens inquit: Videas ple-
rasq; viduas, antequam nuptas infelicem con-
scientiam mentita tantùm veste protegere.
Quas nisi tumor vteri, & infantum prodiderit
vagitus, sanctas, & castas se esse gloriantur.
Aliæ verò sterilitatem præbibunt, & nec dum
sati hominis homicidium faciunt. Nonnullæ
cum se senserint concœpisse de scelere, aborti j
venena meditantur, & frequenter etiam ipsæ
D commortuæ trium criminum reæ ad inferos
perducuntur: homicidæ sui: Christi adulteræ:
nec dum nati filij patricidæ.] Et infrà. Non
Cap. 13. delubem matronarum saliuam delicata secte-
ris, quæ nunc strictis dentibus, nunc labijs dis-
solutis balbutientem linguam in dimidiata
verba moderantur, rusticum putantes omne
quod nascitur, adeo illis adulterium etiam
linguæ placet. *Et cum luxuriatæ,* (inquit Apo
1. Tim. 5. stolus) *fuerint, in Christo nubere volunt, haben-*
tes damnationem, quòd primam fidem irritam fe-
cerunt.

53 *Dominæ vocarentur, & sanctæ:* Quæ
ergo in explicatis hactenus: balneis videlicet,
vnguentis, viduitate, & libertate luxuriantur, B
has proculdubio Mundus dominas vocat, &
sanctas; quoniam vti suas ipse cognoscens,
omnibus honorum titulis veneratur, & colit,
Domino testante, qui ait: *Si de Mundo fuisse-*
tis, mundus quod suum erat diligeret: Mundus, Ioh. 15.
inquam ille, de quo alibi scribitur: *Et mundus*
eum non cognouit. Et. *Mundus in maligno*
positus est. *Dominas* idest principes suas, &
Sanctas, idest rectè ordinatas ac compositas.
Alij non *Dominas*, sed *Nonnas* legendum pu-
tant. Est verò Nonnus, & Nonna Aegyptia
dictio, inuiolatum significans. Eiusmodi sanè
lectio mirum in modum Hieronymo alibi
scriptis, in quibus eandem dictionem vsurpat F
consentit: præsertim verò ijs, quæ in Epistola
vigesima secunda capite sexto habentur, nimi-
rum: Quia maritorum expertæ dominatum,
viduitatis præferunt libertatem, castæ vocan-
tur & Nonnæ.] Et infrà in Epistola quadrage-
sima septima, capite tertio: Quæ in adulatio-
nẽ tui sanctum, nonnumq; coram te vocant.]
Vt etiam optime cum Henrico Grauio adnota
uit Victorius. Eadem æquè dictione vsus est
Arnobius in expositione psalmi centesimi
quinti: Si ille (inquiens) qui Sanctus vocatur,
& nonnus sic agit, ego quis, aut quotus sum,
vt non agam?] Item in Psalmi centesimi qua-
dragesimi: Adulantes nobis inulcem in præ- G
senti positi, sanctos vocamus & nonnos.]
Marianus Victorius præallegatum vigesimæ
secundæ Epistolẹ locum Scholijs illustrans hẹc
habet: Repræhendit Hieronymus viduas, quæ
in superbiam elatæ, viduitatis præseferentes
libertatem, castas se, & ab antiquitate Nonnas
vocari patiebantur.] Ita ille. Cæterùm di-
ctionis originem incognitam prorsus illi fuisse
apertè constat. Dum nimirum eandem ab
Itala dictione, in multis adhuc Tusciæ locis
vsurpata, videlicet *Nonno, & Nonna,* quæ no-
mina Latinè auum, & Socrum significant de-
riuatam indicat. Huius nominis fuit Nonnus
Edissenæ Ecclesiæ Episcopus, & alter Nonnus H
Panopolita Aegyptius eloquentissimus, qui
Sancti Ioannis Euangelium versibus heroicis
interpretatus est. Meminit de vtroq; Baro-
nius in Adnotationibus ad Martyrologium Ro
manum, sub die secunda mensis Decem-
bris.

54 *Nunc in sacco, & cinere formosa volunt*
videri, & in gehennam ignis, cum ieiunijs, &
padore descendere. E contrario verò, quæ vi-
tam cœlibem, & ab omni actione terrena alie-
nam in vltima egestate trãsigunt, his protinus
sẹculum tentationes mouet vrgentissimas: iur-
gia in ipsas iactat, & contumelias: cõcitat odia,
ignominiaq; ipsasmet notat. Quod si in sac-
co &

A co & cinere pœnitentiam agant, quin & ieiunijs, macieq; consummantur, formæ speciem, atq; pulchritudinem adhuc easdem prætendere, iamq; gehennæ quæstum, & prædam esse subsannat. Mysticè verò qui pœnitentiæ operibus ita addictus est, vt de commissis culpis propter Deum doleat, & dignis pro eisdem operibus satisfaciat, hic quoq; in sacco & cinere dicitur. Vnde, & Regius Propheta cecinit;
Psal. 50. *Cinerem tanquam panem manducabam*. Et alibi, ad solis in finalis iudicij die dolorem exprimendum scribitur: *Et factus est sol niger, tanquam saccus cilicinus*. Apoc. 6.

55 *Si Gentiles hanc vitam carperent, si Iudaì haberent solatium non placendi eis, quibus displicet Christus*: B Quando idgenus Crucis Christi hostes Dei seruos, ancillasq; persecutionibus diris exagitant, solatio profectò hi perfunduntur, quoniam absq; præssuris cœlorum regnum haud acquiri certò norunt, testante scriptura: *Oportet nos per multas tribulationes introire in regnū Dei*: Act. 14. Et Saluatore in Euangelio: *Beati estis, cùm vos maledicent, & persequentur, & dicent omne malum aduersum vos propter iustitiam: Gaudete, & exultate, quoniam merces vestra copiosa est in cælo*. Matt. 5. Verùm, cùm sibi a proprijs fratribus, eiusdem Christi sanguine redemptis bellum parari vident, tunc non C solatio, sed tristitia; non gaudio, sed lacrymis dissolui se sentiunt. 1. Reg. 6 Sic Saulis quondam peccata Sanctus Propheta Domini Samuel fleuisse Regum primo describitur: 2. Cor. 5 Sic Apostolus Paulus angore simili ex causa laborēs dicebat: *Tristitia mihi est magna, & incessabilis dolor cordi meo*. Quodq; quæribundum magis, ac lacrymabilem casum reddit: non ipsi tantùm Dei serui confratrum suorum peccantium culpas deplorant; sed ipsos quoq;, siue sublimiores Potestates, siue inferiores Angelos Dei omnes, qui de peccatoribus pœnitentiam agentibus gaudere in Euangelio perhibentur, apprimè eosdem non immeritò lugere dixerim. Vnde & subditur.

56 *Nunc verò, proh nefas, homines Christiani, prætermissa domorum suarum cura, &* D *proprij oculi trabe neglecta, in alieno oculo festucam quærunt*: Iure hoc loco exclamatur, quòd reuera & antedicta, & mox subdenda exclamatione digna sint, & attentè ea ipsa considerantibus, vt exclament causa sufficientissima. 1. Pet. 2. Quid nanq; detestabilius excogitari potest, quàm Christianos homines, Christi nomine insignitos, sanguinis eiusdem lauacro regeneratos, genus electum, regale sacerdotium, gentem sanctam, populum acquisitionis, cui lex de sola dilectione, cuiq; pax æterna pro testamento relicta est: Quid (inquam) execrabilius, quàm eosdem contra leges omnes, in se inuicem inuidia raptari, odio furere, seipsos mordere, comedere, consumere? E Hæc (inquit) Christus mando vobis, vt diligatis inuicem. Ephes. 5. *In hoc cognoscent homines, quia mei estis discipuli, si dilexeritis inuicem*. Io. 15. *Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis*: Io. 14. Quasi tamen hæc æterni Patris sapientiæ verba neniæ sint, ac nugæ, insanimus membra in membrum: Sanguis sanguinem tangit, & frater fratris exitio, perditioneq; lætatur. Porrò quod de proprij oculi trabis neglectione, de alienęq; festucæ in proximi oculo solicitudine subditur, ex Domini Saluatoris parabola accipitur, vbi ait: Luc. 16. *Quid autem vides festucam in oculo fratris tui, trabem autem, quæ in oculo tuo est, non consideras?* F *Aut quomodo potes dicere fratri tuo: frater sine, eijciā festucam de oculo tuo, ipse in oculo tuo trabem non vides?* Quod ideo dicitur, vt illi, qui suis quantumuis magnis vitijs non perspectis, in alijs, minimum etiam neuum obseruant, moneantur.

57 *Lacerant sanctum propositum*. Hoc est Monachalem professionem: De eorundem obloquijs supra capitis huius initio: Et ad Furiam de Viduitate seruanda, Epistola decima idem Hieronymus: Contra nos (inquit) autē omnis consonat chorus, & latrant vniuersa subsellia: iunguntur nostri ordinis, qui & roduntur & rodunt, G aduersus nos loquaces, pro se muti. Quasi ipsi aliud sint, quàm Monachi, & non quidquid in Monachos dicitur, redundet in Clericos, qui patres sunt Monachorum.

58 *Et remedium pœna sua arbitrantur, si nemo sit Sanctus: si omnibus detrahatur: si turba sit pereuntium: si multitudo peccantium*. Iuxta vetus prouerbium. Solatium est miseris socios habere pœnarum.

59 *Hæc, mi Domina Asella, cùm iam nauem conscenderem, raptim flens, dolensq; conscripsi*. De Asella in calce superioris capitis. Quod verò se maris fluctibus Vir Sanctus committens, in hanc vnicam præ cæteris Christo Sacratis Virginibus, & Sanctis fęminis, H velut in fulgentissimum omnium Sydus, & tāquam fidissimam Hesperum mentis oculos præsentis conscriptione Epistolæ defixerit, meritum id profectò & Virginis probat, & propriæ humilitatis indicium exhibet, dum illius se orationibus commendat. Nec verò vacat mysterio, quòd raptìm, seu cursim Epistolam se cōscripsisse testetur: Quandoquidem serui Dei in præsentis vitæ spacio, semper in cursu & peregrinatione sunt: nunquam ciuitatem, vel locū permanentem habent: futurum inquirunt hospicium: Vnde & cum Propheta immormurāt: *Quoniam aduena ego sum apud te & peregrinus*, Psal. 38.

frequen-

A frequenterq́; cum eodem gementes exclamāt: Psal. 119. *Hei mihi, quia incolatus meus prolongatus est*: Et Philip. 1. cum Apostolo: *Cupio dissolui & esse cum Christo.* Additur prętereà eorum peregrinationi fletus & dolor, quoniam, vel alienas ex charitatis affectu, vel proprias ex carnis conditione aliquando deplorantes miserias, semper in tristitia, & mœrore sunt, perinde ac & in Psalmo Psal. 124. dicitur: *Euntes ibant & flebant mittentes semi-* Io. 16. *na sua.* Et alibi in Euangelio: *Amen dico vobis quia plorabitis & flebitis vos, mundus autē gaudebit, vos vero contristabimini, sed tristitia vestra conuertetur in gaudium*: Non tantùm hoc modo se plorasse Apostolus restatur, quādo ait: Ipsi scitis qualiter vobiscum per omne B tempus fuerim, seruiens Domino cum omni humilitate, & lachrymis; sed &, vti nunc Hieronymus, fletu & dolore, quasi carta & attramento se æquè Epistolam conscripsisse affir- Rom. 9. mat, cum ait: *Ex multa tribulatione, & angustia cordis scripsi vobis per multas lachrymas.*

Num Domini *titulus Ecclesiasticis personis conueniat?*

CONTROVERSIA XVIII.

C PRocax suo more in Ecclesiasticos omnes Erasmus [Domini] dictionem, in suo Militis Christiani Enchiridio perperàm, & non sine ambitionis nota ab eijsdem vsurpatam, quòd siuè potestatis, & dominij sit; siuè illis Christi voce prohibeatur, oblatrauit. Cæterùm quia ipse liberalium artium peritiam sępius iactare consueuit, non satis Grammatices hac in re meminisse probatur: Quandoquidē aptissimè titulum eiusmodi Ecclesiasticis personis cōuenire, ex mox dicendis quilibet intelliget. Et quamuis ad Deum omnipotentem, ad Imperatores, ad Reges, cæterosq́; sæculares principes quandoq́; referatur: descendere D tamen eundem ad minoris, infimæq́; etiam conditionis homines competiet. A domo, dominum deducunt Grammaticorum scholæ: Ita vt quicunq; domunculæ tantùm præest, licet ex fæce plebis sit, Domin⁹ domus dicitur. Item quisquis bouis, vel equi, aut agri, seruiue ius proprietatis habet, Dominus eius rei dicitur: Prætereà & is qui vsumfructum tantummodo accipit, pro tempore, quò rei vsu potitur, Dominus dicitur. Si igitur hi iure Domini dicuntur: cùm Ecclesiæ tot & tanta possideant, cōuincitur eos inprimis qui Ecclesijs præsunt, remq́; earum administrant iure Dominos dici non ambitiosè.

E Nec officit eiusmodi titulo profanas, sæculatesq́; signari potestates, quandoquidem cōmunis is vtriq; est: sæcularib⁹ nimirū, & sacris: Paulo testante qui ait: *Sunt dij multi: & Do-* 1. Cor. 8. *mini multi.* Et quidem Deo præsertim tribuitur, prima ad Timotheum sexto; *Rex Regum, & Dominus Dominantium.* Exodi sexto: *Ego sum Dominus Deus vester.* Amos quinto: *Dominus est nomen eius.* Regibus deinde Danielis primo. *Timeo ego Dominum meum regem:* Tertio Regum primo: *Quæramus Domino nostro Regi adolescentulam.* Principibus, alijsq́; profanis Potestatibus Hieremiæ vigesimoseptimo: *Hæc dicetis ad Dominos vestros.* & in F Deuteronomio: *Constituit eū Dominum domus suæ, & principē omnis possessionis suæ.* Sacerdotibus, primo Regum capite primo: *Obsecro mi Domine, viuit anima tua Domine, ego sum illa mulier, quæ steti coram te hic orans Dominum.* Priuatis hominibus, prima Petri capite secūdo: *Serui subditi estote Dominis vestris in omni honore.* Lucæ decimo sexto: *Nemo potest duobus Dominis seruire.* Primogenitis in familia, Genesis vigesimoseptimo: *Esto Dom:nus fratrum tuorum.* Infimæ cōditionis hominib⁹, Ioānis vigesimo, cùm hortulano credito dicitur: *Domine si tu sustulisti eum dicito mihi.* Seruis, Genesis vigesimo quarto: *Bibe Domine mi, & camelis tuis hauriam acquam.* Christo G deniq; humilitatis magistro, Ioannis decimo tertio: *Vos vocatis me, magister, & Domine, & bene dicitis: sum etenim.* Igitur ex his, alijsq́; innumeris propè testimonijs satis superq́; constat *Domini* titulum, non sæcularibus tantùm Principibus, sed alijs etiam, ijsq́; minoris, atq; infimę cōditionis: ijs insuper, qui humilitatem profitentur, & docent valde communem esse, non esseq́; deinceps tumoris atq; ambitionis. Quod si ex sacris hactenus litteris, singulæ in vnum essent congetendę auctoritates, quibus Deus, Personæq́; in diuinis hac ipsa dictione indicantur, profectò sacrorum potius, quàm profanorum vocabulum cōprobaretur. Titulū H ergò vtriq; generi communem, hoc est profano, & sacro, Ecclesiæ Proceres erga seipsos, propriasq́; personas admiserunt, qui & ad humiles, infimosq́; homines descenderet: quiq́; (vt explicatum est) modestissimus foret, ne eminentiori, Regis videlicet, Ducis, ac Principis vocabulo (etiam si ordine ac dignitate illis præstent) iactantiæ, ambitionisq́; suspicionem prætendetent.

Sed dicat Erasmus: Cum diuino omnes cultui consecratos, etiam malos, ac flagitiosos, (perinde ac de Scribis, & Pharisæis ipsemet Christus decreuit) honore afficiēdos legū quarumcunq; decretis caueatur, quò aptiori

A modestioriq; potuisse eosdem vnquam hocce cohonestari titulo: quem non nuper, sed ab ipso etiam nascentis Ecclesiæ exordio in eosdē translatū fuisse, prima Petri Epistola capite quinto declarat? *Pascite* (dicitur in ea) *qui in vobis est gregem Dei, non vt Dominantes in clero* (ex fastu videlicet superbiæ) *sed forma facti gregis:* ex humilitate nimirum, iuxta Saluatoris præceptum: *Qui in vobis maior est, fiat sicut minor.* Et Ioannes Electæ sanctissimæ fœminæ scribens. *Et nunc* (inquit) *rogo te Domina*: In Actibus quoq; Apostolorum carceris custos Paulo dixit, atq; Silæ: *Domini, quid me oportet facere, vt saluus fiam?* Augustinus item Hieronymo scribens, in fine Epistolæ:

Luc. 22. Io. 2. Ep. Act. 16. Epist. 90.

B *Memor nostri* (inquit) *exaudiaris a Domino in omni sancto desiderio tuo, Domine Charissime, & desideratissime, & honorande in Christo frater.* Deniq; & iam vniuersali Ecclesiæ vsu, atq; decreto seruatur, vt in diuini recitatione officij Versiculatius ad lectiones in Matutinis precibus, Prima, atq; Completorio a Sacerdote benedictionem petat, sub eiusmodi verborum forma: *Iube Domne benedicere*, a Domini nimirum plena, atq; perfecta dictione, de medio vocali ablata, ita Domnus nuncupatus, Et hoc ipso ita immutato nomine, prænominis, siue tituli vice, Monachi nunc omnes honoris, ac dignitatis gratia decorantur.

C Quod prçterea dictio sit, Christi testimonio Ecclesiasticis minime aptanda personis (vt ipsemet subdit Erasmus) non satis id expressum ex sacris litteris habeo. Nisi quòd circa idgenus titulos Saluator in Euangelio discipulos illis interdum monuit, videlicet: *Vos autem nolite vocari Rabbi vnus est enim Magister vester: Omnes nos fratres estis: Et Patrem nolite vocare vobis super terram, vnus est Pater vester, qui in cælis est. Nec vocemini magistri, quia magister vester vnus est Christus.* Portò si ad hæc alludit Erasmus, quæstionis arbitrium audiat Hieronymum.

Matt. 23.

D Quæritur (inquit ipse) quare aduersum hoc præceptum doctorē Gentiū Apostolus esse se dixerit: aut quomodo vulgato sermone, maximè in Palestina, & Aegypti Monasterijs se inuicem Patres vocent. Quod sic soluitur. Aliud esse natura patrē, vel magistrum: aliud indulgentia. Nos si hominem patrem vocamus, honorem ætati deferimus, non auctorē nostræ ostendimus vitæ: Magister quoq; dicitur ex consortio veri magistri. Et ne infinita replicem: quomodo vnus per naturam Deus, & vnus filius, non præiudicat cæteris, ne per adoptionem Dei vocentur, & filij; ita & vnus pater, & magister non præiudicat alijs, vt abusiuè appellentur patres & magistri.] Hæc ipse. Quibus & per adiunctionem vnius ex natura, atq; primarij Domini, Catholicæ confessioni Ecclesiasticos viros eadem voce ex indulgentia honoris gratia cohonestari non obstare, haud obscurè colligitur.

Tom. 6. l. 4. Cóm. in cap. 23 Matth.

E

COMMENTARIVS.

60 *Et gratias ago Deo meo, quòd dignus sum, quem mundus oderit.* Pro bonis ac prosperis etiam Iudæi, & Gentiles, Ethnici, & Publicani communiter Deo gratias agunt: At pro aduersis, æquè ac prosperis eidem illas referre, Christifidelium tantummodo est: Vnde & Apoli præceptum: Gratias agentes semper pro omnibus in nomine Domini nostri Iesu Christi, Deo, & Patri. Semper (inquam) & in omnibus, vt non tantùm pro his, quæ bona putamus, sed etiam, quæ nos coarctant, & contra nostram veniunt voluntatem in Dei præco mum mens lęta prorumpat: dicamusq; cum S. Iob. *Nudus egressus sum de vtero matris meæ, & nudus reuertar illuc: Sicut Domino placuit ita factum est. Sit nomen Domini benedictum.* Hac ergo virtute præ cęteris pollens Hieronymus, Crucem suam iugiter portauit: Christū perpetuo secutus est, & inter aduersa gratiarū semper retulit actiones. Deniq; inter ipsos acriores persecutionum impetus: inter acerbiora aduersantium odia, illud Saluatoris immurmurans: *Si mundus vos odit, scitote quia me priorem vobis odio habuit: Non est seruus maior Domino suo: Si me persecuti sunt, & vos persequentur:* Patientia tandem: atq; animi constantia cœlos sibi aperuit.

F Ephes. 5.

Iob. 1.

G Io. 15.

61 *Ora autem, vt de Babylone Hierosolymam regrediar:* Frequens Hieronymo, vt se alienis orationibus & voce & litteris commendaret, quemadmodum ex Epistola ad Theodosium, & cęteros Aegypti anachoretas obseruare est, vbi: Nunc (inquit) in medio constitutus elemento, nec regredi valeo, nec progredi possum: superest vt oratu vestro Sancti spiritus aura me prouehat, & ad portum optatum optati littoris prosequatur.] Et ad Augustinū. Ideo te admoneo, vt orationes assiduas animi tui pro me emittas ad Dominū.] Item ad eundem Epistola nonagesima prima, & superiori: Memento mei Sācte, & venerbilis Papa.] Quod vero is pro reditu suo de Babylone Hierosolymam, virginem ad orationē moneat: Manifestò pro Babylone Romam intelligit. Babylonem autem Ciuitatem quondā, & Metropolim Chaldęorū in terra Sennaar, ex sacris litteris vulgatissimam, a confusioneq; nomen accepisse, ita vt pro ipsamet confusione accipi consueuerit, nemo ignorat. Cęterū

Epist. 38. H Epi. 40.

cum

A cum ipsa etiam Roma, Imperij Romani caput, & Orbis totius domina, antequam signatam in fronte blasphemiam, Christi sanguine aboleret, & veritatis discipula fieret, ob martyrum sanguinis inextinguibilem sitim, qua laborabat, nec nō Gentilitiam superstitionem, qua errores omnium nationum in proprio sinu consouebat, & ipsa (inquam) Babylonis nomine a Sanctis Patribus, ab Apostoloq; Petro inprimis, in prima sua Epistola, & a Ioanne in Apocalypsi interdū vocata sit: Non ideo tamē putandū, Hieronymum eandem eiusmodi vocasse hoc loco nomine in detractionem, aut de rogationem Ecclesiæ. Nequaquam. Sed Ba-

B bylonem idcirco nuncupauit, vt proposito suo eam Scripturæ sacræ historiam, qua Iudæi in Babylonem adducti referuntur, aptius commodaret: vt patet ex sequentibus. Enimuerò, quemadmodum illis Hierosolyma in terram alienam, hoc est in Babylonem transmigrasse aliquando contigit: sic se, ea ipsa Hierosolyma interdum egressum, Romæ hospitem fuisse affirmat. Et quemadmodum illi redditum in patriam, dum malè a Babylonijs tractaretur suspirabant: sic ipse Romæ, dum omni inhumanitatis genere a falsis clericis & Monachis afficeretur flens, dolensq; Hierosolymam regredi peroptabat. Quemadmodum deniq; illis ex

C aliena, in terram natiuitatis propriam redditus permissus est; sic ipsi Hieronymo ad propriam vocationis patriam e portu Romano soluere datum est. Verùm alia permulta sunt, quæ hanc ipsam historiam Hieronymi hactenus explicato euentui æqualem omnino reddant, de quibus in mox subdendis. Non igitur in ipsam Vrbem, vti fidei, & veritatem magistram (quemadmodum iniustè criminatus Rufinus est) sed in ipsos tantùm, a quibus alienigena contumelijs impetitus est oculos tenens defixos, ad suum propositum lepidè traduxit historiam. Enimuerò, vt in illa fides catholica, altis defixa radicibus surgit, manetq; super Chris-

D tum immobiliter fundata, eam innumeris semper extulit præconijs: eam veneratus est: consuluit: eidemq; perpetuò adhæsit. Romanæ (inquit) plebis laudatur fides. Vbi alibi tanto studio & frequentia ad Ecclesias, & ad martyrum sepulchra concurritur. Vbi sic ad similitudinem cœlestis tonitrui amen reboat, & va cua idolorum templa quatiuntur? Non quod aliam habeant Romani fidem, nisi hanc, quam omnes Christi Ecclesiæ, sed quòd deuotio in eis maior sit, & simplicitas ad credendum.] Quod si cuipiā hęc Hieronymi verborū expositio non placet, dicat aliter. Non fuisse nimirum Ecclesiæ Romanæ præiudicio, Vrbem ipsam tunc temporis Babylonem nuncupari, quando, & Gentilicia in ea adhuc impietas E magna ex parte vigebat, vt propterea ex parte Babylon, ex parte ciuitas sancta adhuc haberi posset. Qui horum maiorem notitiam cupit, historias legat Ecclesiasticas, Annalesq; præsertim Baronij, & ita tunc se habuisse res, perinde ac dicitur, animaduertet. Hac eadem ex causa & Paulinus Nolę Episcopus Melanię senioris redditum in patriam describens, eam ipsam Vrbem, Babylonis nomine introducit dicens: Hanc ergo (Melaniam scilicet) filia Sion hactenus habuit, & desiderat, nunc filia Babylonis habet & admiratur,] Et paulò infra. Quare ita illi gratulandum de memoratis virtutibus puto, vt de præsenti sede timeatur, vt F tam insignis anima plus Romæ conferat, quā de Roma trahat, & sic sedeat supra flumina Babylonis, vt recordetur Sion, & organo corporis suspenso ab inimicæ omnibus Babylonis insidijs & illecebris, in sui propositi tenore, velut in salicibus gemino semper humore viuentibus, constituta viuere non desinat.] Hæc Paulinus.

Tom. 4. sub Siricij an. 13.

Paul. apud Seue eū Ep. 10

62 *Ne mihi dominetur Nabuchodonosor.* Is etenim fuit, qui aduersus Iudæos bellum, nō semel, atq; iterum, sed ter etiam mouit: primòq; Iechoniam, secundò Ioachim, tertiò Sedechiam tulit, quo item tempore Hierosolymam cum templo vastauit, ipsosq; Iudęos in captiuitatem duxit.

63 *Sed Iesus filius Iosedech.* Hic ille est, G de quo Dominus ad Aggeum: *Loquere* (inquit) *ad Zorobabel filium Salathiel, ad Iesum filium Iosedech sacerdotem magnum.* Fuit autem is Princeps & Sacerdos Israelitici populi, primusq;, qui eundem post Danielis prophetiam, quæ facta est sub Cyro Rege, de Babylone in patriam reduxit: quiq; vnà cùm eodem Zorobabel templi fundamenta iecit.

64 *Veniat Esdras, qui interpretatur adiutor, & reducat me in patriam meam.* Esdras deniq; ex Sacerdotibus æquè, ac ducibus eiusdem populi fuit, qui concaptiuos fratres anno septimo Artaxerxis Persarum Regis de Babylonis cap- H tiuitate reduxisse libro primo eiusdem, capite septimo describitur. Isq; idem putatur esse, qui in Paralipomenon libro Iosedech dicitur, ibi. Porrò Iosedech egressus est, quando transtulit Dominus Iudam & Ierusalem per manus Nabuchodonosor.] Ab hoc verò Hieronymus in patriam reduci obsecrat, non quòd ortus sui ciuitas ea fuerit, sed vt in proposita persistendo historia, eandem vocationis suæ terram esse demonstret: ad quam non minus Dei voce pronocabatur, quàm dudum ipsemet Israel alienigena. Hæc secundum historia ad quam alludit Hieronymus. Iuxta verò sublimiorem intelli-

A intelligentiam populo, qui captiuus ducitur in Babylonem aptè genus humanum indicatur, quòd de Paradiso per peccatum corruens, in captiuitatē mundi huius venit, vbi superbissi-
Isa. 14. mi Nabuchodonosor illius, qui in Isaia dixit: *In Cœlum conscendam, super astra Cœli exaltabo solium meum, similis ero altissimo* angustijs, atq; tyrannide oppressum, secus eiusdem fluenta, hoc est, lacrymarum vallē per dies quamplutimos sedens suspirauit, vt in psalmo dicitur:
Psal. 136. *Super flumina Babylonis illic sedim⁹ & fleuimus, dum recordaremur tui Sion*. Verùm in plenitudine temporum verus Iesus, Deus, & homo, Rex & Sacerdos e Cœlo in Virginis vterum
B descendens, idemq; sui sanguinis precio redimens, non illi deinceps eundem Nabuchodonosor dominari passus est; quin Esdræ, qui interpretatur adiutor, de quo & sępius Prophe-
Psal. 53. ta cecinit: *Ecce enim Deus adiuuat me, & Dominus susceptor est animæ meæ*: officio fungens, in propriam tandem patriam, mysticamq; Hierusalem reduxit: Quàm Beatus Ioannes
Apoc. 21 describens: *Sustulit me* (inquit) *in Spiritu in montem magnum, & altum & ostendit mihi Ciuitatem Sanctam Hierusalem descendentem de Cœlo a Deo habentem claritatem Dei*. Et Paulus.
Heb. 12. *Accessistis ad Ciuitatem Dei viuentis Hierusalem Cœlestem, & Ecclesiam primitiuorum, qui*
C *conscripti sunt in Cœlis, & ad multorum millium Angelorum frequentiam*. Vel exponatur captiuitas de anima, quæ ter ab impio Nabuchodonosor Rege Iudæis inflicta: cogitatione primū, mox consensu, tertiò opere ex illa parte Hierusalem, hoc est Ecclesię, quæ est sine ruga & macula captiua in eam regionem confusionis ducitur, de qua Lucę quintodecimo: *Et non post multos dies adolescentior filius peregrè profectus est in regionem longinquam, & ibi dissipauit substantiam suam, viuendo luxuriosè*. Verùm Esdræ auxilio, diuini videlicet verbi prædicatione in illā Hierusalem, cui idem Christus Iesus Rex, & Sacerdos in æternum dominatur,
D reducitur.

65 Stultus ego, qui volebam cantare canticum Domini in terra aliena. Ex Psalmo centesimo trigesimosexto ad maiorem eiusdem historiæ explicationem dictum accipitur. Cùm nanq; Iudæi in Babylone captiui ad cantica prouocarentur, suspendissentq; antea ijdē salicibus ad ripā Euphratis organa sua, respon-
Psal. 136. disse illos scribitur. *Quomodo cantabimus canticum Domini in terra aliena*? Sic nimirum se nunc Hieronymus stultitiæ damnat, quòd Romæ canticum Domini canere aliquando præsumpserit. Pro cantico autem Domini sacrorum arbitror librorum explanationes intelligere, quæ totum hominem, & ab omnibus mole-

E stijs liberum exigunt. Quo item sensu Paulliniano fratri alibi scripsit: Canticum, quod cantare non potui (librum de Spiritu sancto Didimi intelligens) hic a vobis in Iudæa prouocatus immutmuto.] At iuxta allegoriam, qui peccatorum funibus constricti ex Hierusalem (vt dictum est) in Babylonem ducuntur captiui, canticum Domini cantare nequeunt, quia eisdem fletus, & pœnitentię opera conueniunt, non cantus. Qui verò de illa Hierusalem, quæ sine ruga, aut macula describitur sunt, illi procul dubio canticum canunt & Domini prędicant maiestatem.

66 Et deserto Monte Syna, Aegypti auxilium flagitabam. Ne punctum quidem a
F prædictis digrediens Hieronymus, aliam rursus ad se ipsum coarguendum subdit historiam. Iussisse nanq; Dominum quondam populo suo, ne ad aduentū Nabuchodonosor Regis, exercitusq; eius pertimesceret, ne vc Hierusalem ipsam desereret, sed viriliter ageret, quoniam ab ei⁹ potentia ipsummet immunem seruasset, scribitur in Hieremiæ prophetia: Verùm cū is metu perterritus, Dei pręcepto non pa- Hier. c. 42 & 45. & seq.
ruisset, sed in Aegyptum quasi illius armis a furore Chaldæorum posset defendi confugisset, vana omnino spe deceptus est, vt idē Propheta tradit. Quinto siquidē anno captiuitatis Hierosolymorum (Iosepho teste) qui est tertius, & vicesimus Regni Nabuchodonosor, eùm
G eandem idemipse, vnà cū Ammonitis, & Moabitis expugnasset, perrexissetq; deinceps aduersus Aegyptū, nō eius tantùm Regem, cùm cęteris subuertit, sed denuo ipsos quoq; Iudæos, partim occidit, partim captiuos in Babylonem duxit. Ad hęc omnia alludens nunc Hieronymus, stultum a simili se iterum propterea vocat, quòd nimirū deserto monte Syna (hoc est Iudæa, pars enim pro tuto ponitur) vbi ab hæreticis, schismaticisq;, ac falsis insuper Monachis exagitabatur (vt supra capite septimo explicatum est) dictam solitudinem, &
H locum antea deseruisset, atq; pro quiete, & veluti ad perfugium Romam venisset: Quandoquidem se vana omnino spe deceptum asseruens, hostem a tergo habuisse, maioraq; ibi bella fuisse coactum sustinere hisce nunc verbis concludit. Mysticè per Iudæos terræ sanctæ incolas, qui vt auxilium externum impetrent, proptiam deserunt Hierusalem, obstinati indicantur peccatores, qui Sanctorum deserentes consortia, Aegyptijs, terræ nimirum tenebricosę habitatoribus copulantur. Verùm Deus inultos illos abire non patiens, Nabuchodonosor deniq; Regem, a quo se illi ausugere credunt in illos transmittit, qui eosdem, tutos etiam, atq; inter Aegyptios custoditos

compęr-

A cōpræhendit, & captiuos ducit vnde fugiebāt. Hierony. in Thre. Cap. 4. Aliter idem Hieronymus. Quisquis (inquit) defecto vno vero Deo, adiutorium quærit a spirituali Aegypto, hoc est ab hoc mundo, & lubrica huius sęculi vestigia pergit, vana spe delusus, hostium randem spiritualium fit preda. Is. 30. Vnde scriptū est. *Aegyptus vanè auxiliabitur*. Et Hier. 17. iterū. *Maledictus homo, qui confidit in homine*.

67 Non recordabar Euangelij quia, qui de Hierusalem egreditur, statim incidit in latrones, spoliatur, vulneratur, occiditur. Ostendit (notat Victorius) sententiam nostram vrtā esse: quòd scilicet non Romæ sed Hierosolymæ, & Bethlehem sua esset vocatio, propterea Babylonem B Romam vocauit) Manifesta verò parabola est, habeturq; Lucæ capite decimo. Porrò detractoribus, quibusq; pariter detrahitur eadem aptatur, quoniam latronibus detractores comparantur: quemadmodum enim rem illi, sic isti famam prædantur. Tantoq; peiores latronibus habentur, quantò fama temporalibus omnibus pręstantior reputatur: Refertur enim inter immortalia bona, dicente Eccl. 4. scriptura: *Curam habe de bono nomine*: Et alibi: Psal. 111. *In memoria aeterna erit iustus, ab auditione mala non timebit*. Latrones præterea se ipsos proferunt, ita vt ab eis etiam impetiti viatores aufugere queant: at detractores in hoc eisdem C peiores censentur, quoniam nunquam faciem, vt dicitur, ostendunt, sed in angulis, absentis proximi famam lædunt, inuoluunt. Deniq; illi corpus vulnerant, vel etiam interimunt: Isti gladio linguæ totum hominem, in communi omnium existimatione sauciant & perimunt. De his illud est. *Sepulchrum patens est guttur* Psal. 13. *eorum, linguis suis dolosè agebant, venenum aspidū sub labijs eorū, quorū os maledictione plenum est, veloces pedes eorum ad effundendū sanguinē*.

68 Sed licet Sacerdos despiciat, atq; Leuites: Samaritanus ille misericors est, cui cum diceretur: Samaritanus es, & Dæmonium habes: Dæmonium renuens, Samaritē se non negauit: quia quē D *nos custodem, Hebræi Samaritem vocant*. Ita a detractoribus acceptus Hieronymus, vt etiam bono spoliatus nomine, insuper & vulneratus, peneq; in communi hominum opinione extinctus foret: religiosis nunc quoq; personis, iisdemq; sacerdotibus, atq; leuitis, a quibus ex officio curari, recreatiq; omnino debuerat, fuisse despectui, manifestè demonstrat. Igitur nobis obtrectatorum perfidia semine cibus interdum iacentibus, quando Sacerdotis & Leuitę, nec non cæterorum, ad quos animarum curatio spectat, auxilium deest, quin potius misericordiæ obliti, nos prætereunt, tunc veri Samaritę, id est custodis, qui vulneratos omnes curat, & suo imponens iumento ad stabulum Ecclesiæ deportat, auxilium implorandum est; E Quoniam Ipse est, qui sanat omnes infirmitates nostras, *Et qui redimit de interitu vitam* Psal. 102. *nostram*. Et de quo Ecclesiasticus loquitur. *Circundederunt me vndiq; & non erat qui adiuuaret*. Psal. 102. *Respiciens eram in adiutorium hominum & non erat*: *Memoratus sum misericordia tua* Eccl. 51. *Domine, quæ a sæculo sunt, quoniam eruis sustinentes te, & liberas eos de manibus Gentium*.

69 Maleficum quidam me garriunt. Maleficus aliquando bene audit, quemadmodum illud Psalmi. *Quæ non exaudiet vocem incantantium, & malefici incantātis sapienter*. Verùm F quoniam eiusmodi hominū genus laudē mere Psal. 57. tur non vituperationem, cum præsertim meretricis Niniuæ amore deuinctos ad mētis sanitatem reuocet, satis apertè constat in hoc sensu Hieronymum maleficum non fuisse cōclamatum. Est itaq; propriè maleficus ille, qui veri Dei cultu neglecto, vel contempto Dæmones inuocat, illisq; in omni virtute, signis, & portentis mendacibus, & in omni deceptione ad perdendos homines vtitur: quem sæpè etiam sanguinem, & victimas adhibere, Hier. super Dan. cap. 2. mortuorumq; corpora contingere tradit idem Hieronymus. Leguntur in hoc sensu Pharaonis malefici Exodi capite septimo, & octauo: Hos vero ita in lege veteri Deo abominabiles G certò scimus, vt eos ipsos vltimo supplicio puniendos fore, idem verbis illis decernat. *Maleficos non patieris viuere*. Et alibi. *Non* Exod. 22 *sit in te maleficus, nec incantator, neq; qui Pythones consulat, nec diuinus, & quæras veritatē* Deut. 18. *a mortuis*. At quoniam præceptum huiusmodi iudiciale erat, cum ipsa consequenter lege cessauit; committiturq; nunc sæcularū Principum arbitrio secundum humanas leges criminis eiusdem pœna. Maleficij item nomine omnia crimina intelliguntur, quæ contra Deū patrantur, cuiusmodi sunt omnia, quæ contra præcepta prioris tabulæ fiunt. Siuè ergo pro maleficio, Dæmonis inuocatio accipiatur, siuè quodlibet aliud, vt dictum est, peccatum intel- H ligatur: ex eiusmodi contumelia Hieronymū constat tanquàm flagitiosissimum hominum ignominia ab hostibus fuisse notatum.

70 Titulum fidei seruus agnosco: Qui Christi fidem profitetur & legem, is profectò fidei suæ titulum, qui Christus est, a quo & nomen accipit agnoscere dicitur; quoniam fidem eius, simul ac legem profitendo, consequenter per imitationem ad persecutiones, probra, & passiones non tantùm se præparat, aut easdem in se immissas pacienter sustinet, sed in eisdem etiam lætatur, & crescit, perinde ac Salomon testatus est dicens: *Filiæ ac-* Eccl. 2. *cedens ad seruitutem Dei sta in iustitia*,

A *& timore, & prapara animam tuam ad tentationem*: & paulò post: *Coniungere Deo & sustine, vt crescat in nouissimo vita tua.* Esse verò Titulum signum quoddã in alicuius rei exordio, consequentia facilè declarans, & ipsum signatum a cæteris distinguens, dicerem: ex quo & librorum, Psalmorumq; prænotationes, tituli appellãtur. Ad distinctionem insuper a cæteris, quatuor Angelis, ne cuipiam ante no-
Apoc. 7. cerent creaturæ, quàm Dei serui in frontibus signarentur, præceptum in Apocalypsi Sancti
Lib. 1. aduers. Ruf. Ioannis legimus. De hoc ipso titulo se frequentius commendans Hieronymus, alta per-
Cap. 8. sonat voce: Quanto magis ego Christianus,
B de parentibus Christianis natus, & vexillum crucis in mea fronte portans a malignis lectoribus non debeo reprobari?]Se verò in eiusdem tituli fidei agnitione seruum hoc loco nominat, vt ad illud Saluatoris alluderet, quo
Luc. 6. dicitur: *Non est seruus super Dominum suum.*
Gal. 1. Et Apostoli: *Si hominibus placerem, Christi seruus non essem.* Sed beatus, qui hunc Domini sui titulum agnoscens, in fronteq; portans, moribus illi non contradicit: qui opprobria & detractiones complectens, æquo animo tolerat, quæ Dominus, & Magister pertulit: Qui deniq; tanta, quanta is pro eo sustinere ae
C pati dignatus est, vult pariter pro eius nomine perferre.

71 *Magum vocant & Iudæi Dominum meũ.* Non legimus in Euangelio Dominum a Iudæis magum verbo, sed sensu appellatum: vti Marci tertio: *Et Scribæ, qui ab Hierosolymis descenderant, dicebant: Quoniam Beelzebub habet, & quia in principe Dæmoniorum eijcit Dæmonia.* Et Matthæi nono: *Pharisæi autem dicebant: in principe Dæmoniorum eijcit Dæmones.* Et quamuis propriè Magus a malefico distinguatur: quemadmodũ ex Daniele colligitur, vbi
Dan. 2. scribitur. *Præcepit ergo Rex, vt conuocarentur arioli, & magi, & malefici:* Quòd nimirũ maleficus verborum vi, & Dæmonis inuocatione (vt dictum est) vtatur: Magus verò circa res tantùm naturales, seclusa omni Dæmo-
D nis inuocatione versetur; cursusq; syderum, & motus cœlorum contempletur: In cuius etiã testimonium Chaldæorum Magos, ex nouæ stellæ in Oriẽte apparitione primùm Domini Saluatoris intellexisse aduentum, ad eumq; adorãdum in sanctam Ciuitatem venisse, Matthæus commemorat: Consuetudinẽ tamen, & sermonem communem, Magos, pro ip-
Hier. in Dan. c. 2. sis maleficis accipere solitam idem Hierony-
1. Cor. 10 mus tradit: in quo vtiq; sensu Actorum, octauo dicitur: *Vir autem quidam nomine Simon, qui ante fuerat in Ciuitate magus.* Et paulò infra: *Attendebant autem eum, propter quod multo tempore magicis suis dementasset eos.* Iuxta hãc E nominis acceptionem Magum a Iudæis Dominum Iesum fuisse vocatum hoc loco Hieronymus asserit.

72 *Seductor & Apostolus dictus est.* Ex secũda videlicet ad Corinthios capite sexto, ibi: *Vt seductores & veraces, sicut qui ignoti, & cogniti: quasi morientes, & ecce viuimus.* Cuius pariter calumniæ, & Dominum Iesum accusatum testatur Lucas dicens: *Cœperunt autem illum accusare dicentes: Hunc inuenimus subuertentem gentem nostram, & prohibentem tributa dari Cæsari, & dicentem se Regem esse.* Luc. 23.

73 *Tentatio me non apprehendat, nisi humana.* Inter tot, tantasq; tibi ex iniquorum ho- F minum insidias illatas iniurias, optat nunc Hieronymus, deprecaturq; hisce verbis Dominum, ne vltrà nouo tentationum genere afficiatur: Quo item loquendi modo Apostolum Corinthijs olim scribẽ[illegible] visum fuisse verbis illis legimus, videlicet: *Tentatio vos non* 1. Cor. 10 *apprehendat nisi humana.* Porrò humanæ illæ putantur tentationes, quæ ex carne, & sanguine ortum ducunt, cuiusmodi sunt: fornicatio, immunditia, luxuria, idolatria, inimicitiæ, contentiones, æmulationes, rixæ, dissẽsiones, hæreses, insidiæ, ebrietates, commesationes, & his similes. Non humanæ verò, quæ ab extra, seu a spiritualibus potestatibus in nos concitantur: cum nimirum ipse Satanas, vel transfigurat se in angelum lucis, G persuadereq; nititur, vt eum angelum lucis arbitremur: vel aliud horum, aut simile quidpiam facit. Tunc huiusmodi tentatio non humana dicitur, quia reuera non a carne & sanguine, seu ex natura corporis, aut materia carnis, & sanguinis educitur, sed a Principatu, & Potestate, Rectore tenebrarum, & nequitia spirituali in nobis suscitatur. De horum genere Apostolus disserens. *Non est,* inquit, *nobis colluctatio aduersus carnem & san-* Ephes. 6. *guinem, sed aduersus Principatus, aduersus Potestates, aduersus mundi Rectores tenebrarum harum, aduersus spiritualia nequitia in cœlestibus.* Sunt qui dicant, nonnullos reperiri H Dæmones, qui amoribus, & amatorijs canticis seruiunt, de quibus Prophetæ dictum intelligunt: *Spiritu fornicationis seducti sunt.* Ose. 4. Quosdam verò iracundias, furores, rixas, & bella excitare: Aliquos inimicitijs præesse: Quosdam vero alios ad alia prouocare, & de his Apostoli quoq; dictum: Tentatio videlicet vos non apprehendat nisi humana intelligendum arbitrantur. Quidquid sit, tentationum genus reperiri, quod non humanum sit, certissimum est. Ad quod, & Hieronymus respiciens Apostoli eiusdem dictum

vsur-

A vſurpat. *Tentatio me non apprehendat niſi humana.*

74 Quotam partem anguſtiarũ perpeſſus ſum, qui Cruci milito? Cùm non humanæ virtutis ſit Cruci militantium anguſtias recenſere omnes, pulchrè cum aliquas Hieronymus ante retuliſſet, indefinitũ tandem earum relinquẽs numerum, inquit. [Quotam partem anguſtiarum perpeſſus ſum, qui cruci milito?] Quid huic ſimile apud Apoſtolum dum Corinthijs ſcribit reperies: vbi, *A Iudæis inquit, quinquies quadragenas vna minus accepi: Ter virgis cæſus ſum, ſemel lapidatus ſum, ter naufragium feci nocte, & die in profundum maris fui.* (2.Cor.11)
B Deinde indefinitè ſubiungens, addit: *In itineribus ſæpe, periculis fluminum, periculis latronum, periculis ex genere, periculis ex gentibus, periculis in Ciuitate, periculis in ſolitudine, periculis in mari, periculis in falſis fratribus.* Vniuerſa tãdẽ interrogatione cõcludẽs, perinde ac nũc Hieronym⁹: *Quis,* inquit *infirmatur, & ego non infirmor? Quis ſcandalizatur & ego nõ vror?* Et quidem ſolus Dominus, cuius præſcientia arenæ maris ſtellarumq; Cœli numerum non præterit, eas omnes nouit. Sub crucis vexillo ſtipendia meruerunt Apoſtoli, Martyres, Confeſſores, Virgines, Cæſares, Reges, Principes, totus deniq; mundus: & tamen ad imitationem capitis ſui toleraſſe omnes probra, flagella non timuiſſe, irriſiones ſuſtinuiſſe, tribulationum viam percurriſſe conſtat. C Alij triſtitias, & deſolationes perpeſſi ſunt: alij amiſerunt nomen bonum ſuper vnguenta precioſum: Alij nequiter ab his tractati ſunt, in quos beneficia contulerunt. Et quis horum omnium anguſtias nouit? quis earundem numerum ſupputauit? O crucis vexillum, quorumcunq; omnium, Aquilæ etiam inſignium auguſtiſſimum: cuius gloriæ ſplendor ſuper omnẽ Cœlorum celſitudinem corruſcans, totumq; mundum replens, ad inferorum vſq; profunda penetrat: ſub quo ipſi Cæſares, & qui portant orbem colla ſubmittunt: Cui militantes longè ijs omnibus felices, qui palmis, tropheiſq; onuſti Tarpeiam olim rupem ſuper excelſos currus conſcenderunt, euadunt: Quorum militantium gloria & virtus eorum multò ſuperat famam, qui ſuo imperio Prouincias, Regna, Imperiaq; ſubegere: Cuius tandem excellentiſſimam Maieſtatem Iſaias oculis mentis contuens: *Et erit,* inquit, *Dominus in nomen, & in ſignum ſempiternum, quod non deficiet.* (Iſa. 55.) Vbi idẽ Hieronymus hæc habet: His, qui de malo commutati fuerint in bonum, erit Dominus in nomen, & in ſignum æternũ; vt ex ipſius appellentur nomine Chriſtiani, & Crucis eius inurantur cauterio. De quo ſigno Symeon tenẽs vlnis paruulum loquebatur: *Hic erit in ruinam, & reſurrectionem multorum, & in ſignum, cui contradicetur:* de quo & dictum eſt: *Dabit vobis Dominus ſignũ,* et ſanctus cantat in Pſalmo: *Fac mecum Domine ſignum in bonum,* Et ipſe, qui ſignum eſt: *Cum videritis ſignum filij hominis,* quod non deficiet, nec vllo fine mutabitur, ſed de præſenti conuerſatione tranſibit in futurum.] (E; Luc.2. F; Iſa. 7. Pſal. 85. Matt. 24. Luc.12.)

75 Infamiam falſi criminis impoſuerunt: Illius intellige, de quo hoc ipſo capite, & capite ſecundo.

76 Sed ſcio per bonam, & malam famam perueniri ad regna Cœlorum. Apoſtoli dicto innititur, quo & Corinthij ad patientiam in aduerſitatibus incitantur, ibi: *Per gloriam, & ignobilitatem, per infamiam, & bonam famam.* (2.Cor.6 G) Igitur ſuſtineamus paululum & nos in hac vita tentationibus affici, vt æternã deinceps pro temporalibus mercedem capiamus. Negligamus detrahentium conuicia, vt Chriſti voce laudemur. Non timeamus in hoc mundo de bono nomine, vt ab illo glorię regno donemur. Pro nihilo tandem iniquorum hominum maledicta ducamus, vt ille poſt ſuperatos agones nobis benedicat, de quo in Pſalmo dicitur. *Maledicent illi, & tu benedices.* (Pſal.108.)

De alijs quibuſdam ab Hieronymo editis operibus. Cap. XV.

D H

Lenitudinem, 1 itaq; ſapientia, & ſcientia adeptus 2 dedit, vt abyſſus vocem ſuam, 3 & aqua hebraica amaritudinis ad verbum eius dulcorata ſunt, 4 & reuelata ſunt abſcondita a ſæculis, & generationibus. 5 Cuncta enim volumina veteris teſtamenti prius de Græco, 6 poſtea veratiori editione de hebraico tranſtulit in Latinum: 7 eademq; ferè omnia Spiritu ſancto reuelante, cuius inſtinctu ſunt edita, diligenter expoſuit. 8 Scripſit enim in Geneſim librum vnum, 9 abſq; prænotatis ad Damaſum quæſtionibus: 10 Cunctaſq; homilias Origenis in Pentateuchum de Græca flumine tranſtulit in Latinum. 11 Regum verò, & Paralipomenon quæſtiones, quæ vocantur hebraica, duobus libris prudenter explicauit: 12 Præter illas tres obſcuriſſimas, quas ſcribens abundantius expoſuerat. 13 Quarum prima eſt: Cur Dauid cum Achis ad expugnandum Saul vltroneus veniebat. 14 Secunda: Cur moriens Dauid præcepit filio, vt Ioab magiſtrum militiæ interficeret. 15 Tertia de Semei, qui Dauid fugienti maledictionis iniurias

irroga-

A *irrogauit. 16 Aliam quoq; propositam de eisdem libris explicauit quaestionem: quomodo scilicet* E
Salomon, & Achaz vndecimo anno gignere filios valuerunt. 17 Porrò Isaiam commentatus est
libris decem & octo. 18 Hieremiam libris viginti: 19 Ezechielem libris quatuordecim: 20 Danielem libris tribus: 21 Et duodecim prophetas libris viginti. 22 Et vt nihil relinqueretur ambiguum, nomina quoq; Hebraeorum, quemadmodum intelligi debeant etymologijs proprijs pulcherrimo patefecit decore. 23 In quosdam psalmos tractatus edidit luculentos. 24 Et in Ecclesiasten Commentarios. 25 In Hieremiam, & in Ezechielem viginti octo, 26 Et in Lucam triginta nouem de Graeco in Latinum homilias, 27 Nec non Peri archon libros conuertit. 28 Nouum praeterea testamentum Graecae fidei reddidit. 29 Ex quo Matthaeum compendiosa potius, quàm fastidiosa expositione studiosis Lectoribus explanauit: 30 Et plerasq; Apostoli Epistolas, 31 ac Ioannis Apocalypsim disseruit. 32 Postremò praecauens in futurum, si quid fortè in nouo Testamento, vel veteri aliquando corrumpi contigerit, qua cura debeat reformari, scribens ad Lucinum insinuat. 33 Vt veterum (inquiens) librorum fides de Hebraeis voluminibus examinanda est; ita nouorum Graeci sermonis normam desiderat. 34 Et alibi. Deniq; & ego cum inter discordantia veteris
B *testamenti latina exemplaria fluctuarem, ad hebraicam veritatem, 35 de cuius vtiq; fonte gustaueram recursum habui, & inter corrupta, & incorrupta, eius testimonio iudicaui. 36 Cumq; sic deprahendissem zizaniorum germina inter triticum diuinorum pullulasse voluminum, ea eradicare studui. 37 Consignans etiam per singulos loca ad corrumpendum procliuia: 38 Et breui opusculo explicans, quibus maximè occasionibus soleant exemplaria deprauari.* F

COMMENTARIVS.

1 P*Lenitudinem itaq; sapientiae, & scientiae adeptus.* Duplicem esse sapientiam,
humanam, & diuinam: carnalemq; & spiritualem Paulus ad Corinthios testatur scribens:
2.Cor.1. *Non in sapientia carnali, sed in gratia Dei conuersati sumus in mundo.* Et infra. *Sapientiam*
2.Cor.2. *autem loquimur inter perfectos: Sapientiam verò non huius saeculi, neq; Principum huius saeculi,*
C *qui destruuntur: sed loquimur Dei sapientiam in mysterio.* Haec ergo posteriori sapientia, quae
circa inuisibilia, & intellectualia est, repletus
Hieronymus, dedisse vt abyssus vocem suam
nunc asseritur. Et quamuis nemo in praesenti
vita sapiens ita reddatur, quòd adhuc eius sapientia augeri nequeat, Salomone testante qui
Prou.1. ait: *Audiens sapiens, sapientior erit:* ideo tamen sapientiae, & scientiae plenitudine Hieronymus imbutus scribitur, quatenus Dei sapientiam (quae sola plenitudinem virtutum claudit, & a qua quidquid virtutis humana habet infirmitas accipit) ex scripturae sacrae obsignato
D codice iam habuisset, possideretq;, quàm
etiam sapientiae plenitudinem vt Colossenses
accipere mererentur, se Dominum rogasse
Coloss.1. verbis hisce testatur Apostolus: *Propter hoc ex quo die audiuimus, non cessamus orantes pro vobis, & deprecantes vt impleamini cognitione voluntatis eius in omni sapientia & intelligentia spirituali, ambulantes dignè Deo.* Porrò distingui sapientiam a scientia, quòd haec naturalium, supernaturalium rerum illa sit, nemo ignorat. Caeterùm si Stoicorum sapientiae quidditas accipiatur, secundum quam eadem humanarum, diuinarumq; rerum cognitio definitur, synonima hoc loco sapientiae & scientiae nomina esse facilè persuadebimur. In quo
sensu, & alibi scriptum legimus: *O altitudo* Rom.11.
sapientiae & scientiae Dei, quàm incomprehensibilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles viae eius;
Et in Prouerbijs. *Timor Domini principium* Prou.1.
scientiae. Quod in Psalmo repetitur. *Initium* Psal.110.
sapientiae timor Domini. G

2 *Dedit vt abyssus vocem suam.* Qui sapientia, vt dictum est, repletur, consequens etiam
est, vt illico det vocem suam, quoniam de ea
dicitur: *Nunquid non sapientia clamitat, &* Prou.8.
prudentia dat vocem suam? In summis, excelsisq; verticibus, super viam in medijs semitis stans iuxta portas Ciuitatis, in ipsis foribus loquitur dicens: O viri ad vos clamito, & vox mea ad filios hominum. Quae iure *vt abyssus* vocem leuare dicitur, quoniam eiusmodi dictione aquarum multitudo signatur, sicuti in Genesi Moyses
loquitur: *Rupti sunt omnes fontes abyssi magnae.* Gen. 7.
Aquarum porrò multitudine sapientia accipitur ex Ecclesiastico: *Aqua sapientiae salutaris* Eccl. 15.
potauit eos. Igitur meritò sapientia, vt abyssus H
dat vocem suam, quia vocis eius immensitas
super omnes creaturarum voces ascendit:
Vnde Regius Propheta de Apostolorum sapientia multo ante pronuntians; *Eleuauerunt* Psal.92.
flumina (inquit) *Eleuauerunt flumina vocem suam, Eleuauerunt fluctus suos a vocibus aquarum multarum.* Deniq; pro abysso sapientiam accipi illud expressè declarat, quo dicitur.
Iudicia Dei abyssus multa. Et. *Sapientia eius* Psal.35.
erumpunt abyssi. Prou.3.

3 *Et aqua hebraica amaritudinis ad verbum eius dulcorata sunt.* Aquarum nomine sacram scripturã intelligit Hieronymus in Isaiae verba:

A *Beati, qui seminatis super omnes aquas, immittentes pedem bouis & asini*: quæ explicans: Beati (inquit) estis Apostoli, cæteriq; doctores qui seminatis super omnes aquas scripturæ sãctæ, in quibus calcat bos & asinus. Cæterùm cũ scriptura sacra in vetus & nouum testamentũ, seu in veterẽ, & nouã legem diuidatur: lexq; Euãgelica dulcedinis in psalmo decimo octauo, vetus vero Mara, siue amaritudinis alibi dicatur: Hinc est, quòd hæc Hieronymi studio dulcedine cõmutata sit: is etenim prophetias eius, atq; figuras omnes, nec nõ viuificantis spiritus mysteria singula, ex speciali dono Dei explicauit.
B De huiusce legis, seu aquarũ amaritudine in
In Ezec. cap. 47. Ezechielem idem scribit: Considera legẽ Moysi: si intelligatur iuxta sensum carneum Iudæo-
Exod. 21. Gen. 28. rum, quomodo amara sit: Effodiens oculum pro oculo, dentẽ pro dente: Iudæ in Thamar
Os. 1. fornicationem: & Osseę iunctum fornicatiæ:
Hier. 13. Num. 12. Exod. 2. Hieremiæ περίζωμα: Moysi vxorem Aethyopissam, & interfectionẽ Aegyptij, & mille alia, quæ si intelligamus iuxta occidentẽ litterã, & non iuxta spiritum viuificantem amara sunt, & lectorem suum, non tam ædificant, quàm destruunt. De eisdẽ & in Exodo dicitur: *Non*
Exod. 15 *poterant bibere aquas mara, eo quod essent amaræ.* Vel dicatur. Veteris ideo legis amaritudinem Hieronymi verbo & calamo dulcedine fuisse
C commutatam, quòd eandem idemipse ex amarissimo idiomate, sub quo, vti sub duro cortice antea latebat, post Septuaginta Interpretes, Christi iam Euangelio corruscãte trãstulit, Latinitatisq; dulcedine perfudit. Huius hebræi idiomatis amaritudinem supra idem cõmemorans scribit: Vt alphabetum discerẽ, & stridentia anhelantiaq; verba meditarer. Quid ibi laboris insumpserim, quid sustinuerim difficultatis, quoties desperauerim, quotiesq; cessauerim, & contentione discendi rursus inceperim, testis est conscientia, tam mea, qui passus sum, quàm eorum, qui mecum duxerunt vitam. Et gratias ago Domino, quòd de amaro
D ro semine litterarum, dulces fructus capio.

4 *Et reuelata sunt abscondita a sæculis, & generationibus*. Hieronymi nanq; translatione quamplura Hæbreorum voluminibus antea inclusa mysteria Ecclesiæ Dei reuelata sunt: De quorum vtiq; reuelatione in Procemio super Isaiam idem ita meminit: Deinde hoc etiã adijciendum, quòd non tam Propheta. (Isaias videlicet) dicendus sit, quàm Euangelista: ita enim vniuersa Christi, Ecclesiæq; mysteria ad liquidũ prosecutus est, vt non putes eũ de futuro vaticinari, sed de præteritis historiam texere: Vnde conijcio, noluisse tunc tẽporis Septuaginta Interpretes fidei suæ sacramenta perspicuè Ethnicis prodere, ne sanctum canibus, & margaritas porcis darent; quæ eùm hanc (suã nimirum) editionem legeritis ab illis animaduertetis abscondita.] Et in Esdram ac Nehemiã: Si quis autẽ Septuaginta vobis opposuerit interpretes, quorũ exemplaria, varietas ipsa lacerata, & inuersa demonstrat: nec potest vtiq; verum asseri, quod diuersum est, mittite eum ad Euangelia, in quibus multa ponuntur, quasi de veteri Testamento, quæ apud Septuaginta Interpretes non habentur, velut illud: *Quoniam Nazareus vocabitur*. Et. *Ex Aegypto vocaui filium meum*. Et. *Videbunt in quẽ compunxerunt*: Multaq; alia, quæ latiori operi reseruamus; & quærite ab eo vbi scripta sint: Cunq; proferre non potuerit, vos legite de his exẽplarib⁹, quæ nuper a me edita maledicorũ quotidie linguis cõfodiuntur.] Hæc ille de occultatis a Septuaginta Interpretib⁹, a se vero in Scripturę sacrę trãslatione reuelatis mysterijs. E F

5 *Cuncta enim volumina veteris testamenti prius de Græco*. Miror admodũ, cur de hac priori eius ex Septuaginta Interpretibus versione a scriptoribus mẽtio nulla fiat, cũ tamen eã primitus se edidisse pluribus in locis asseueret. In præfatione librorum Salomonis: Si cui, inquit, Septuaginta Interpretum magis editio placet, habet eam a nobis olim emendatã: neq; enim noua sic cudimus, vt vetera destruamus, & tamen eùm diligentissimè legerit, sciat magis nostra scripta intelligi, quæ non in tertium vas trãsfusa coacuerit: sed statim de prælo purissimo commendata testæ suum saporem seruauerunt.] Et aduersus Rufinum. Cæterùm meminì, inquit, editionem Septuaginta translatorum olim de Græco emendatam tribuisse me nostris, nec inimicũ debere existimari eorũ quos in conuentu fratrum semper edisseto. Id quod & ad Lucinum repetit scribens: Septuaginta Interpretum editionẽ & te habere non dubito, & ante annos plurimos diligentissimè emendatam studiosis tradidi.] Deniq; & eiusdem laboris in Prologo Paralipomenon: in Epistola ad Augustinum, & alibi frequenter meminit. Verum opus a scriptorum memoria ideo excisum arbitror, quòd eiusdem Hieronymi tempore, æmulorum inuidia illud, vel omnino deprauatum, vel incendio cõsumptũ fuerit: in cuius rei testimonium Augustini ad eũdẽ Hieronymũ sunt verba, quibus ait: Ego sanè te mallẽ Græcas potius canonicas interpretari scripturas, quę Septuaginta Interpretũ auctoritate perhibentur. Cui idẽ respondens Hieronymus: Grandẽ inquit latini sermonis in ista Prouincia notariorũ patimur penuriã. Et ideirco præceptis tuis parere nõ possumus, maximè in editione Septuaginta, quę asteriscis, vel obelis distincta est: pleraq; enim prioris laboris, originalia videlicet exemplariã, ob fraudẽ cuiusdã amisimus. G Lib. 1. c. 8 Epist. 28. Epi. 107. Epi. 88. H Ep. 94.

A Ex eo, quod in præfata ad Lucinum Epistola (quę ex superius explicatis Christi anno trecentesimo nonagesimo secundo data conuincitur) editio ante annos plurimos edita affirmatur, haud improbabili coniectura ad credendū inducor, elaboratā eandē circa annum Domini trecentesimū sexagesimū septimū, cū nimirū idēipse Euagrij solitudine detineretur.

6 Postea verò veraciori editione de Hebraico transtulit in Latinum. De hac posteriori ex hebræo, scriptores omnes meminerunt, Sanctorumq́; Patrum schola summis eandem extulit præconijs. Ea autem est, quæ Vulgata nunc dicitur, quanq; Ecclesia Catholica Damasi Pontificis primùm decreto, mox posteriorum æquè Pontificum, nec non Sacrorum Conciliorum Sanctionibus approbauit, recepit, inuiolatamq́; perpetuò conseruauit. Cui deniq; ab ipsis Hebræis, Sanctis Apostolis, Euangelistis, & ipsomet Christo sæpius testimonium redditū est. Vnde & inter multa (vt Bybliorum initio scribitur) magnaq́; beneficia, quæ per Sacram Tridentinam Synodum Deus Ecclesiæ Catholicæ contulit, id inprimis numeratur, quòd inter tot Latinas editiones diuinarum scripturarum, hanc solam veterem, ac Vulgatam, quæ longo tot sęculorum vsu in Ecclesia probata fuerat, grauissimo decreto roborauit. Et vnde nam (Victorius addit) apud nos ex Hieronymi studijs maior, quàm ex hebraicæ linguæ cognitione vtilitas emanauit? Vnde emolumentum maius profluxit? Eius enim tantùm interpretatio ab Ecclesia iā diu recepta in vsu nunc est: eius versio legitur, & citatur. Septuaginta enim, exceptis psalmis, qui ipsi etiam, sicut a Hieronymo emendati sunt leguntur, nullum amplius apud Latinos locum tenent. Hanc eandem editionem Vulgatam, Hieronymi quidem versionem dicit Bellarminus in suis controuersijs de Verbo Dei, sed illam in multis additam ostendere nititur: Verùm Leo a Castro in suo Apologetico pro hac ipsa Hieronymi versione (qua vt inquit ipse tot sæculis omni fidei bono, & obtrectantium Iudæorum malo, & hæreticāuum pernicie vsa est in tot Concilijs Ecclesia) correctione eam non indigere, quin potius illibatam, vt hactenus, perpetuò seruandam esse cōuincit. Non immeritò autem *veraciori editione* de Hæbraico Hieronymum illam transtulisse hoc loco affirmatur: Quandoquidem Septuaginta interpretum editionem ad sua vsq; tempora imperfectam fuisse, quòd inter cætera Trinitatis mysterium non proderet, idem Hieronymus in Prefatione super Pentateuchum sequentibus testatur. Deniq; (de Septuaginta disserens) vbicunq; sacratum aliquid scriptura testatur de Patre, & Filio, & Spiritu sancto, aut aliter interpretati sunt, aut omnino tacuerunt.] Cæterùm hanc ex Hebræo ex ijs esse operibus, quæ idem ante Christi annum trecentesimum nonagesimum secundum elaborauit, hoc argumento est, quòd ipsammet in Catalogo scriptorum suorum, ad decimum & quartum vsq; Theodosij Principis annum editorum referat. Cœptam verò eandē Christi anno trecentesimo octogesimo octauo, quo Hebræorum eruditissimis viris, Barhanina nimirum & Lyddæo vtebatur fuisse, atq; post duos proximè sequentes annos absolutam, ratio temporum persuadet, quæ & ex proprijs eius hauritur Epistolis, de quibus sigillatim in Animaduersionibus, ac præcipuè Animaduersione centesima quarta.

Num ex Hebræo vetus Testamentum Hieronymus adamussim transtulerit?

CONTROVERSIA XIX.

Tametsi autem ex hactenus allatis de Hieronymiana ex Hebræo veteris testamēti translatione cōstiterit, paulò tamen adhuc diligentius res ipsa explicanda videtur, cùm Iacobus de Valētia in prologo Psalterij, Tractatu sexto eandem in dubitationem adducat. Hieronymus igitur de Septuaginta Interpretū editione in libro de Optimo genere interpretandi mentionem ingerens, non ad verbum, sed ad sensum eandem se elaborasse indicans hæc habet [Ego non solum fateor, sed libera voce profiteor, me in interpretatione Græcorum, absq; scripturis sanctis, vbi & verborum ordo, & mysterium est, non verbum e verbo, sed sensum exprimere de sensu.] Ex his, atq; alijs idem Iacobus, ipsam Hieronymi ex Hebręo translationem non ad verbum, sed vix ad sensum editam suspicatus, propriam sententiam hisce explicauit. [Ideo Paula, & Eustochium videntes tantam confusionem inter Ecclesias Latinas, rogarunt B. Hieronymum Hebraicarū, & Gręcarum, & Latinarū litterarū virū peritissimum, vt ad vitandam talem confusionem vetus Testamentum immediatè ex Hebræo interpretaretur, & verteret in Latinū. Et sic rogatu earum transtulit Pentatheucum, & Iosue, & librum Iudicum, & libros Regum. Sed rogatu Chromatij trāstulit libros Paralipomenon, prout patet in prologo Bybliæ, in qua traductione B. Hieronymus tenuit istum modum, quia noluit sequi litteram iā per Iudęos punctuatam, sed voluit videre Translationem ipsorum Septuagita, & Origenis, & omnium aliorum, & sic elegit significationes, & sensus, prout sibi melius, & rationabilius visum fuit. Et

A in quibusdã non transtulit verbũ ex verbo, sed
Ep. 101. sensum ex sensu, sicut sæpius fecerunt Septuaginta, vt ipse dicit in Epistola ad Pammachiũ, de optimo genere interpretandi. Vnde Hieronymus non intendebat in tali interpretatione repræhendere Septuaginta, sed vitia scriptorum & defectus, eo quòd vitio scriptorum, & imperitia, & negligentia illa translatio in multis locis erat vitiata, & quædam etiam erãt omissa, quæ allegantur in scriptura noui testamenti, vt ipsemet inquit.] Hæc ipse, qui duplicem ab Hieronymo totius Scripturæ sacræ translationem elucubratam haud aduertens; vnam quidem iuxta Septuaginta, & Græcam
B originem: alteram iuxta Hebraicam veritatẽ, (de quibus satis paulò superius) pronunciata ab eodem Hieronimo de priori, atq; ex Græco translatione, de posteriori ex Hebræo dicta, perperàm arbitratus est. Et quidem tantùm abest in huius posterioris elucubratione textum Hebraicum Hieronymum omisisse, atq; Septuaginta Interpretum, Origenis item, atq; omnium aliorum sibi proposuisse exemplaria, quòd sæpissimè ad eiusdem veteris testamenti germanam, veramq; intelligentiam habendã ex vno tantùm Hebræo fonte eandem hauriendam is moneat, & in ipso opere cudendo ad vnguem obseruet. Extant rei huius propria
C eiusdem testimonia quamplurima; Verùm duo tantum hic attulisse sat sit. In Epistola vigesima octaua ad Lucinum ita scribit. [Vt veterum librorum fides de Hebræis voluminibus examinanda est, ita nouorum Græci sermonis normam desiderat.] Item in Epistola centesima trigesima quinta ad Suniam, & Fretelam. [Sicut autem in nouo testamento, si quando apud Latinos quęstio exoritur, & est inter exemplaria varietas recurrimus ad fontem Græci sermonis, quo nouum scriptum est instrumentum: ita in veteri testamento, si quando inter Græcos, Latinosq; diuersitas est ad Hebraicam recurrimus veritatem, vt quid
D quid de fonte proficiscitur, hoc quæramus in riuulis.] Hucusq; Hieronymus. Porrò de singulorum veteris testamenti librorum versione idem ipse differens, atq; de libro præsertim Hester in prefatione centesima decima secũda scribit [Librum Hester varijs translatoribus constat esse viciatum, quem ego de archiuijs Hebræorum releuans, verbum e verbo expressius transtuli: quem librum editio Vulgata laciniosis hinc inde verborum finibus trahit, addens ea, quę ex tempore dici poterant, & audiri: sicut solitum est scholaribus disciplinis sumpto themate excogitare, quibus verbis vti potuit, qui iniuriam passus est, vel qui fecit.] Item de libro Iob in præfatione centesima de-

cima tertia. [Hæc autem translatio nullum de E
veteribus sequitur Interpretem, sed ex ipso Hebraico, Arabicoq; sermone, & interdum Syro nunc verba, nunc sensus, nunc simul vtrũq; resonabit.] De Psalterio vero [Certè, inquit confidenter dicam, & multos huius operis testes citabo, me nihil dumtaxat scienter de veritate Hebraica mutasse.] Verùm totum ipsummet vetus Testamentũ simili methodo, atq; ad vnguem ex Hebręo in Latinum redditum constat ex præfatione eiusdem centesima quarta, dum ijdem Hebræi super Pentatheucũ testes adhibeantur, hisce videlicet [Sicubi in trãslatione tibi videor errare, interroga Hebræos; diuersarum vrbium magistros consule. Quod F
illi habent de Christo, tui codices non habẽt.] & in præfatione centesimasexta super libros Regum. [Certè si incredulus es, lege Græcos codices, & Latinos, & confer cum his opusculis, quæ nuper emendauimus, & vbicunq; inter se discrepare videris, interroga quemlibet Hebræorum, cui magis accommodare debeas fidem: & si nostra firmauerit, puto quod eum non existimes coniectorem; vt in eodem loco mecum similiter diuinauerit.] In præfatione quoq; centesima octaua super Paralipomenon. [Si quis in hac interpretatione voluerit aliquid reprehendere; interroget Hebręos, suam conscientiã recolat, videat G
ordinem, textumq; sermonis, & tunc nostro labori, si potuerit, detrahat.] Item in præfatione centesima nona super Esdram & Nehemiam [Ed di aliquid, quod non habetur in Græco, aut aliter habetur, quàm a me versum est. Quid interpretem laniant? Interrogent Hebræos, & ipsis auctoribus, translationi meæ, vel arrogent, vel derogent fidem.] Quod si nec hisce testimonijs rem ipsam elucidatã Iacobus approbat, Apostolorũ quoq;, & ipsius Domini Saluatoris Hieronymũ testimonia proferentẽ in prefatione cẽtesima septima audiat [Scripsi (inquit ille) nuper librum de optimo genere interpretandi, ostendens illa dę H
Euangelio: Ex Aegypto vocaui filium meum, Et: Quoniam Nazarenus vocabitur, Et: Videbunt in quem compunxerunt, Et illud Matt. 2.
Apostoli: Quæ oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascenderunt, quæ præparauit Deus diligentibus se: cæteraq; his similia in Hebræorum libris inueniri. Certè Io. 19. 1. Cor. 2.
Apostoli, & Euangelistæ Septuaginta Interpretes nouerant, & vnde eis hæc, quæ in Septuaginta Interpretibus non habentur? Christus Dominus noster vtriusq; testamenti conditor in Euangelio secundum Ioannem, Qui Io. 7.
credit, inquit, in me, sicut dicit scriptura, flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ.] Vtiq;

A ſcriptum, quod ſaluator ſcriptum eſſe teſtatur. Vbi ſcriptum eſt? Septuagiuta non habent: Apocrypha neſcit Eccleſia. Ad Hebræos igitur reuertendum eſt, vnde & Dominus loquitur, & diſcipuli exempla præſumunt.] Hæc ipſe de eiuſmodi teſtimonijs, quæ in propria ex ipſomet Hebræo fonte hauſta translatione continentur. Deniq; hanc eandem tranlationem Leo, qui ſupra, in Prolegomenis ſuper Iſaiam appoſitò perueſtigans; Vtrãq; affirmat, translationem, tam Septuaginta videlicet, quã Hieronymi cum Hebraica veritate conſentire, At in hoc tantùm differre, quòd vulgata Hieronymi ad verbum reddat eandem: Septua- B ginta verò ad ſenſum tantùm: ex quo & interdum eoſdem putatos dicit ab Hebraica diſcordes veritate. Sed & de eiuſdẽ nunc Hieronymi veritate, atq; præſtantia paucula ſubdam⁹.

Num Hieronymi ex Hebræo Tranlatio verior ſit & præſtantior?

CONTROVERSIA XX.

C Hic quoq; Iacobi eiuſdem de Valentia præallegato loco, alter error elucet: proximè quippe de Hieronymi, atq; Septuaginta Interpretum Translationibus agens, Hieronymi negat alijs eſſe prælatam: Quin potius ad Septuaginta partes propendens, eoſdem prophetas habendos, atq; Spiritu ſancto plenos ex Eccleſiæ determinatione teſtatur; cuius & verba ſunt [Ideo Papa Damaſus, & etiã vniuerſalis Eccleſia Romana bene acceptauit translationem Hieronymi, tanquam veram, & Catholicam: ſed noluit Eccleſia, vt traductio Hieronymi, nec aliqua alia præferretur, nec anteponeretur interpretationi ipſorum Septuaginta: immo voluit vt habeantur tanquam D prophetæ in omnibus, quæ interpretati ſunt; & in his quæ addiderunt, eo quod Spiritu ſancto pleni ſunt] Hęc ipſe. Cæterùm, quòd aliter res ipſa ſe ſe habeat, grauiſſimorum auctorum teſtimonijs comprobemus: Auguſtinũq; inprimis libro decimo octauo de Ciuitate Dei auditione accipiamus. [Non defuit noſtris temporibus Hieronymus Presbyter, homo doctiſſimus, & trium linguarum peritiſſimus, qui non ex Græco, ſed ex Hebræo in Latinum diuinas litteras conuertit: cuius tantùm litterarum laborem etiam Hebræi fatentur eſſe veracem.] Idem libro quarto de doctrina Chriſtianà profitetur. Auguſtini ſententiam comprobans Gregorius libro vndecimo Moraliũ, E hæc habet [Noua Hieronymi translatio ex Hebræo nobis eloquio cuncta verius transfundit: propterea credendum eſt, quidquid in ea dicitur: & oportet, vt verba illius noſtra expoſitio ſubtilius timeatur.] Iſidorus Hiſpalenſis Epiſcopus, libro ſexto ethymologiarum, capite quinto hæc addit. [Hieronymus, trium linguarum peritiſſimus, ex Hebræo in Latinum eloquium diuinas ſcripturas conuertit, eloquenterq; transfudit, cuius interpretatio cæteris antefertur: nam eſt verborũ tenacior, & perſpicuitate ſententiæ clarior, atq;, vt pote Chriſtiana verior] Melchior Canus, libro ſecundo Locorum Theologicorũ capite decimo tertio. [In F translatione (inquit) Sacræ ſcripturæ noſtra ſæcula ſunt feliciora, quàm antiqua; nam olìm tot penè vulgabantur exẽplaria, quot codices. At verò nunc, Sancti ſpiritus ſine dubio peculiari prouidentia, Damaſi ſolicitudine, Hieronymi ſummis laboribus, Eccleſia Sancta concordem ſcripturarum vnitatẽ accepit, omniſq; ſublata de medio varietas eſt; vnica Latina editione, omnium conſenſione recepta. Quapropter, qui ad Græca exemplaria nos reuocant, eandem varietatem inferre volunt, quã olìm Hieronymus in libris noſtris aſſeruit: immo eãdem falſitatem, a qua ille codices noſtros expurgauit] & quæ ſequũtur. Venerabilis Beda G in libro, qui de ratione temporum inſcribitur, auctor eſt, Septuaginta translationem, vel parũ ſolicitè primò editã, vel poſt corruptam fuiſſe: per Beatũ verò Hieronymũ ex puro Hebraicæ veritatis fonte (ipſis etiam Iudæis teſtibus) nos potari teſtatur. Gloſſa, capite Vt veterũ, diſtinctione nona, Hieronymo in hiſtorijs & translationibus, Auguſtino in diſputationibus; Gregorio in moralibus credẽdũ tradit. Platina in vita Damaſi: Damaſus, inquit, primus ſcriptis Beati Hieronymi, & trãslationi Bibliorũ auctoritatis pondus addidit. Ioannes Driedo, libro ſecundo de ſcripturis & dogmatib⁹ Eccleſiaſticis, vbi de translatione Sacrę ſcripturę tractat [Affirmam⁹ H (inquit) quòd & ſi Eccleſia ſub Apoſtolorũ tẽporibus haberet Septuaginta Interpretũ editionẽ tãquã authenticã, diuinoq; ſpiritu editã, qua, & Chriſtus, ſuiq; Apoſtoli vſi ſunt ad demonſtrãda fidei primordia: iuſta tamẽ ratione Hieronymus poſt illorũ, ac aliorũ interpretum editionẽ, totũ vetus teſtamentũ immediatò ex Hebræo in Latinũ tranſtulit, ſuãq; editionẽ Eccleſiæ legendã ſuaſit, ac tradidit.] Cæterũ, cùm huius nos cauſas alibi in medium attulerimus, ad eaſdem lectorem nunc mittimus. Deniq; Sacroſanctæ Tridentinæ Synodi in eiuſdem Iacobi ſugillationem decretũ proferamus. [Inſu- Seſſ. 4. de Cã. ſcrip. per; ait; eadem Sacroſancta Synodus conſiderans non parum vtilitatis accedere poſſe

Eccle-

A Ecclesiæ Dei, si ex omnibus Latinis editionibus
quæ circunferuntur, sacrorum librorum, quę-
nam pro authentica habenda sit, innotescat:
statuit, & declarat, vt hęc ipsa vetus & vulgata
editio, quę longo tot sæculorũ vsu in ipsa Ec-
clesia probata est, in publicis lectionibus, dis-
putationibus, prædicationibus, & expositio-
nibus pro authentica habeatur; & vt nemo illã
reijcere, quouis prætextu audeat, vel præsu-
mat.] Hucusq; sacri Concilij de Hieronymi
translatione decretũ, quod habetur Sessione
quarta, de canonicis scripturis: Ad cuius æ-
què robur, cùm omnis humana ratio superua-
canea censeatur, hic quoq; cæteris argumen-
B tis, atq; auctoritatibus omninò supersedemus.
Quod deinde idem Iacobus addit: Voluisse
Ecclesiam, Septuaginta Interpretes in omni-
bus quæ interpretati sunt, habendos esse tan-
quam Prophetas, & Spiritusancto plenos, mi-
hi hactenus de hac Ecclesiæ determinatione
minimè constat: quod si constiterit, illi per-
petuò, & quibuscunq; alijs eius decretis, me,
meaq; omnia dicta, & scripta subiecta profi-
teor. Tu interim, Lector, hanc vide ab Hie-
ronymo reiectam opinionem capite quarto.

COMMENTARIVS.

C *7 Eademq; ferè omnia Spiritu sancto reuelan-
te, cuius instinctu sunt edita, diligenter exposuit.*
Hieronymi phrasis: Orãtibus vobis, & ipso no-
bis Sancto spiritu sugerente, quo scripta sunt,
suis locis explanare conabimur (præfat. in E-
pistolã ad Philem.) Igitur tũ ex hucusq; explica
tis, tũ ex infra explicandis, in quos præsertim
scripturæ sacrę libros cõmẽtarios Hieronymus
ediderit cõstat. Cęterùm eũ in tanta myste-
riorum profunditate, diuino fuisse excitatum
Spiritu, alienis non est opus id comprobare
sententijs, cùm Sanctæ inprimis Ecclesiæ, quę
eiusdem Sancti spiritus illustratione perpetuo
dirigitur, vnicũ testimoniũ, & ad Deũ oratio,
D singulis annis, in eius die festo recitata suffi-
ciat: De eiusdem instinctu in Præfatione sex-
ti libri in Ezechielem idem loquitur: Sextum
volumen explanationum in Ezechielem meo
ore, suo sensu Dominus explicet: eiusdemq;
Spiritus gratia, quo Prophetis reuelata sunt,
quæ scripta legimus, nobis quoq; differentibus
Psal. 118. reuelentur: vt possimus dicere: *Os meum ape-
rui & attraxi spiritum*.]

8 Scripsit enim in Genesim librum vnum.
Quis iste liber sit, non satis intelligo. Edidisse
Hieronymum in Genesim librum vnum, quęs-
tionum, seu Traditionum hebraicarum nomi-
ne inscriptum, omnibus compertissimum est:
de quo & ipse in catalogo scriptorum suorum
agens: Quæstionum, inquit, hebraicarum in E
Genesim librum vnum (scripsi videlicet.) Et
super Isaiam: De Segor, ait, in libris Quæs- Is. 15.
tionum hebraicarum diximus. Et infra. De
Sabbato in hebraicarum Quæstionum libro, Isa. 54.
quem in Genesim scripsimus, plenius dictum
est. Verum, an liber hic, ille sit, de quo in te-
xtu nunc scribitur diligens Lector attendat.
Dum Paula, eiusq; filia Eustochium, Bethlehẽ
morarentur, conscripsisse tunc illum in Epis-
tolam ad Ephesios Commentarios, Præfatio-
nes ipsæ primi & secundi apertè declarant: At
cùm illis in Genesim certam expositionem
hisce polliceatur videlicet. Non necesse est, In Ep. ad Eph. c. 6.
totũ nunc loci illius (Iacob luctam intelligens) F
excutere Sacramentum, cùm in suo loco, si vi-
xero plenius discerendum sit.] Hinc proba-
bili coniectura assequor, eundẽ tot postmodũ
annis vita functũ, promissum opus absoluisse.
Nec est, quòd quispiã ex citato ad Ephesios lo-
co, Hebraicarum quæstionum opus intelligat,
quandoquidem nec verbum quidem in eo de
Iacob cum Angelo lucta. Cæterùm eiusmodi
Quæstionum hebraicarũ opus admirans Vic-
torius exclamat. Vtinam in omnis scripturæ
sacræ libros, sicut proposuerat similes eius ex-
tarẽt labores, sic enim, & tot interpretum petu-
lantia retunderetur, & mutationũ apud He-
bræos in similibus interdum, cùm litteris, G
tùm punctis factarum (ex quo interpretationũ
varietas nunc oritur) vestigium aliquod in
cæteris libris testato appareret.]
Quæstiones hasce multò ante versionem ex
hebręo exaratas, propriæ præfationis verba de-
clarant, quibus dicitur: Sed & Euangelistæ,
& Dominus quoq; noster, atq;. Saluator, nec
non & Paulus Apostolus multa quasi de vete-
ri testamento proferunt, quę in nostris codici-
bus nõ habẽtur, super quib[us] in suis locis pleni[us]
disseremus.) Hæc ibi: Elucubratas verò eas po-
tissimum tunc omnis ratio suadet, cum Barba-
nina ad obscuriora Scripturæ sacræ mysteria
præceptore vtebatur. Annus is Christi trecẽte-
simus octogesimus octaus supra numeratus H
est. Cur verò in reliquos Scripturæ sacrę li-
bros quæstiones id genus stylo haud prosecutus
sit, rationem reddit ipsemet in præfatione tri-
ginta nouem homiliarum Origenis in Lucam,
quas e Græco in Latinum sermonem conuer-
tit, dicens: Sed quantum apud me, & auctori-
tas vestra, & voluntas valet (o Paula scilicet
& Eustochium:) prætermisi paululum Hebrai-
carum Quæstionum libros, vt ad arbitrium
vestrum lucratiui operis (Homilias videlicet
eiusmodi in Lucam intelligens) qualiacunq;
sunt, nõ mea sed aliena dictarem.] Hæc ibi, ex
quibus post Quęstiones hebraicas in Genesim,

A homiliarum eiuſmodi verſionem elaboratam manifeſto colligimus. Numerarut earundem annus Chriſti trecentesimus octogeſimus non°.

9 Abſq; prænotatis ad Damaſum quæſtionibus: Ijs videlicet, de quibus ſupra, capite quinto, & ſexto. Quas pariter ipſemet in calce libri de ſcriptoribus Eccleſiaſticis commemorat: De tribus, inquiens Quæſtionibus legis veteris (ſcripſi.) In quibuſdam exemplaribus [ſubnotatis ad Damaſum quæſtionibus] legitur; ſed error eſt: quandoquidem, non ex Geneſis, ſed ex Regum libris paulò infrà ſubnotatæ quæſtiones accipiuntur.

10 Cũctaſq; homilias Origenis in Pentatheucum de Græco flumine tranſtulit in Latinum.

B Pro Græco flumine, græcam accipe locutionem: in quo ſenſu, & de Oratore ſcribitur:

Cic. de or. flumen orationis, & varietas.] Et paulò infrà: flumen grauiſſimorum, & optimorum verborum.] In alijs quibuſdam manuſcriptis exemplaribus [famine] ſcribitur, quod idem ſignificat a fatis verbo deductum. Porrò, quòd nullibi de inſigni hoc opere ab eodem Hieronymo tranſlato, apud ſcriptores reperetim factam mentionem, id in cauſa eſt, vt quid de eo certi proferam, non habeam. In dictos quinq; Moyſi libros (Pentateuchum vnico nomine nuncuparum) ipſum Origenem libros, ſeu homilias edidiſſe, dubitare haud quiſpiam

C debet, cùm præſertim nunc inter eiuſdem opera, ac in primo quidem Tomo circunferantur in Geneſim homiliæ decem & ſeptem: In Exodum tredecim: In Leuiticum ſexdecim: In Numeros viginti quinq;. Cæterùm an Hieronymus illas omnes e græco in latinũ verterit ex eo probabile ducitur argumẽtũ, quòd Gelaſi° in ſuo decreto, Origenis opera omnia cũ eo rũ proprio auctore damnauit, ijs tantũ exceptis, quæ Hieronymi iudicio nõ improbabãtur: at cum Origenis bibliothecæ Hieronymus, & Rufinus, teſte Gennadio de viris illuſtribus, translatores fuerint: Rufinuſq; vt porò Origeniſta auctorem eum eius erroribus, Hieronymus verò eundem omnino caſtigatum verte-

D rit, hinc euidenter concluditur, eiuſdem Origenis opera, quæ nunc per Eccleſiam circonferuntur Hieronymi, & non alterius eſſe labores. Dubitari tantummodo poteſt, de homilijs in Leuiticum, quę paſsim erroribus eius ſcatent, vt optimè etiam obſeruauit Bellarminus. Verùm poteſt eſſe, a Hieronymo primùm caſtigatas, atq; catholicas fuiſſe trãſlatas, deinceps verò ab Origeniſtis, ad auctoris exemplaria reſtituta, ſeu verius deprauata. Vertiſſe præterea Hieronymum ex eodem Origene vltra ſeptuaginta libros, hoc ipſo capite paulò infrà oſtendemus: At præfatos in Pentatheucum, in horum numero minimè comprẹhendi ſimul afferemus.

E *11 Regum verò, & Paralipomenon Quæſtiones, quæ vocantur hebraicæ duobus libris prudenter explicauit.* Poſt quinquennium ſaltem ab elucubratis aliàs in Geneſim: ſiquidem non potuiſſe eas ante abſoluere, ratio intermedij temporis, quo ad alia prouocatus eſt opera ſatis probat. Sed neq; de ijſdem in Catalogo ſcriptorũ agitur. Extant eiuſmodi queſtiones Tomo tertio operum eiuſdem.

De Quæſtionibus in libros Regum, atq; Paralipomenon an Hieronymi ſint?

F

CONTROVERSIA XXI.

Dubitant de harum auctore Recentiores: Vnde & Victorius in earum recognitione hæc habet: In primùm, & ſecundùm Regum librum, & tertij partem, Quęſtiones ſeu Traditiones hebraicæ nunc tractantur, ſimili vt in Geneſi factum eſt modo, non ita tamen accuratè: quippe, cum Septuaginta, aliorumq; Gręcorum interpretum, Aquilæ, Symmachi, Theodotionis nequaquam recenſeantur translationes. Quæ vna cauſa fuit, vt Hieronymi hoc opus non eſſe, ſed ex eius Commentarijs, ſeu verius, Quæſtio-

G nibus, quæ non extent, quas ipſe in hos libros, ſicuti in cęteros quoq; Scripturæ ſacræ ſe editurum initio præfatus eſt, ab alio conſarcinatum, creditum a quibuſdam nõ temerè ſit.] Idem, & Bellarminus in libro de ſcriptoribus Eccleſiaſticis, in propria ad Hieronymi opera cenſura hiſce reſtatur. In Tomo tertio nihil eſt, de quo dubitetur, exceptis quęſtionibus in libros Regum, & in libros Paralipomenon. Sanctus enim Hieronymus in libro de ſcriptoribus Eccleſiaſticis extremo, reſtatur ſe ſcripſiſſe Traditiones, ſiue Quęſtiones hebraicas in Geneſim, loca hebraica, & nomina hebraica: & de traditionibus, ſiue quęſtionibus hebraicis

H in libros Regum, & in libros Paralipomenon nihil dicit. Præterea in Quæſtionibus hebraicis in Geneſim adſcribit idem Hieronymus paſsim verba hebraica, in Quæſtionibus autẽ in libros Regum, & Paralipomenon, nonniſi ſemel aut iterum id facit. Deniq; grauior videtur ſcriptio illa in Geneſim, quàm iſta in libro Regũ & Paralipomenon: Sed cuiuſcunq; ſit hoc opus non magni refert.] Hęc Bellarminus. Verum cum præfatus Victorius, Hieronymum in eoſdem Paralipomenon atq; Regũ libros edidiſſe, ſicut & in Geneſim Quæſtiones hebraicas ſentiat, & modo citatũ opus omnino doctrinam Hieronymi eſſe, a quopiam alio

A ex eius scriptis consarcinatum teneat, superuacanea iureoptimo hæc de operis auctore videri potest dubitatio, cum in Hieronymi potissimum doctrinę confessione consensus sit. Additur præterea: haud quaquam simile vero esse, Hieronymum (cuius inprimis consilium fuit scripturæ sanctæ sub obscuriora sacramenta prodere) eiusmodi librorum, Regum videlicet atq; Paralipomenon, omnem penitus explanationẽ prætermisisse, cùm absq; eorum cognitione eiusdem scripturæ sacræ cognitio haberi non possit. Quod & ipsemet Paulino affirmat. Paralipomenon, inquiens, liber, idest, Instrumenti veteris epitome, tantus ac talis,
B vt absq; illo, si quis scientiam scripturarum sibi voluerit arrogare, seipsum irrideat. Per singula quippe nomina, iuncturasq; verborũ, & prętermissę in Regũ libris tanguntur historiæ, & innumerabiles explicãtur Euãgelij Quęstiones.] Hęc ipse. Tertio nulli ex antiquis Patribus magis aptari videtur opus, quã Hieronymo: quoniã eius auctorẽ, Latinã calluisse ęquè ac hebraicam linguam, in priori pręsertim Paralipomenon libri explanatione (cuius singula fermè verba, ex Hebręo transferuntur) compertissimum est. Et quidem ex veteribus Latinis Patribus, neminem pręter Hieronymum, atq; etiam Clementem diuersarum linguarum
C habuisse peritiam iam supra monuimus. Ad Bellarmini in contrarium allata argumenta respondetur, post libri de Scriptoribus Ecclesiasticis lucubrationem, Hieronymum multis annorum curriculis (quo temporis interuallo quanplura edidit alia volumina, quorum memoria in eiusmodi libro non habetur) superuixisse. Sed & iã paulò superius ratio explicata est, cur non statim post quęstiones hebraicas in Genesim, in libros ęquè Regum atq; Paralipomenon cœptum opus frequentarit; quia eo nimirum tempore ad aliud opus Paulę, atq; Eustochij precibus impulsus fuit. Quod deinde passim in hoc opere nõ admisceantur, sicut
D in Genesi hebraica verba, fortassis id Hieronymo importunum visum fui. Accedit, quòd non tanta, hebraicorum in libris Regum copia est, quanta in Genesi; eadem tamen expositioni aliquando admiscet, pręsertim libro primo regum, capite primo, Et Septuaginta Interpretũ, necnon Hebræorũ lectionẽ edisserit capite secundo: Libro item secundo, eadẽ hebraica nomina citat, & explicat capite secũdo, duodecimo, & decimoseptimo: quod simul prosequitur libro tertio, capite secundo, & sexto. Primus Paralipomenon totus ferè hebraicus est, secundus vero mixtus: Deniq; in toto, siue Regum, siue Paralipomenon opere, alternis fere periodis lectio, & versio hebraica, quanuis latinis dictionibus, vt ipsi legenti liquet) construitur. Quæ simul omnia Hieronymi opus esse haud improbabiliter multis persuadere possunt. Cęterùm, vt meã breuiter sententiam exponam: Traditiones in libros Regum, Hieronymi in omnibus styli
E atq; phrasim non esse, sed potius germanam doctrinam, alibi ab ipsomet traditam, & explicatam cum pręfacto Victorio affirmo. Porrò quod ad sequentes in libros Paralipomenon traditiones attinet, illis subscribo, qui easdem Hieronymi genuinum opus pro comperto habent: Inter quos Cornelius Schultingius, in propria de eiusdem scriptis censura. Idem Victorius, & alij numerantur.

COMMENTARIVS.

F *12 Prater illas tres obscurissimas, quas scribes abundantius exposuerat.* Corruptus enormiter hic textus est, verùm de eius restitutione paulo inferius. Tres igitur quæstiones, latius ab Hieronymo explicatæ, quæ & sigillatim mox subduntur ex prællegatis Regum libris accepte fuerunt.

13 Quarum prima est: Cur Dauid cum Achis ad expugnandum Saul vltroneus veniebat? Ex primo Regum capite vigesimo nono.

G *14 Secunda: Cur moriens Dauid præcepit filio, vt Ioab magistrum militia interficeret?* Ex tertio item Regum libro, capite secundo.

15 Tertia de Semei, qui Dauid fugienti maledictionis iniurias irrogauit. Ex secundo Regum capite decimo sexto. Cæterùm, quoniam de hisce quæstionibus, neq; Victorius, neq; alius quispiam, qui eiusdem Hieronymi vitam conscripsit, aliquando meminit: quin insuper, nec inter Hieronymi opera connumerantur, sępius quomodo ab auctore de eisdem hoc loco mentionẽ fieri contigerit cogitatione cpólexus sum. Deniq; ex Cassiodori libro, de institutione diuinarum lectionum, capite secundo rem ipsam accipiens, eundem Hieronymum
H Epistolam quandam ad Antium, in qua obscurissimas elucidauit quæstiones, intellexi. Nec cuiquam dubium esse debet, quin de his nunc memoratis quæstionibus Cassiodorus intelligendus sit, cum communi omnium sententia eę obscurissimæ habeantur. Huius pariter ad Antium Epistolę, De obscurissimis scripturæ quæstionibus iacturam commemorat Baronius Annalium Ecclesiasticorum Tomò quinto. Corrigendus ergò manifesti erroris, testituendusq; hoc loco textus est: ita vt pro *abundantius*, Antio legatur: iã enim quis iste Antius esset ex Cassiodoro, & Baronio indicatũ est. Annal. Eccl. Tõ. 5 sub Christi an. 420.

16 Aliam quoq; propositam de eisdem libris explicauit quæstionem: quomodo scilicet Salomon,

A *lomon, & Achaz vndecimo anno gignere filios valuerunt*. Hanc quartam quæstiunculam Tomo tertio operum eius, Epistola centesima trigesima secunda discussam obseruabis, quæ, vt prædicitur ex Regum pariter libro tertio desumitur; Inscribiturq; Epistola Vitali. Eiusdem conscriptionis tempus inde accipi posse videtur, quòd sui initio Damasum Summum Pontificem superstitẽ adhuc præseferat: cuius & ad se transmissæ Epistolæ Hieronym' meminit. Verùm sciendum, alterum eum esse Damasum a Romano, de quo & plenius in Animaduersionibus. Numerabitur illic Epistolæ annus quadringentesimus decimus a Christo.

B *17 Porrò Isaiam commentatus est libris decem & octo*. Extant hi omnes Tomo quarto, & eiusdem Isaiç prophetias omnes dilucidant. In eis verò cudendis ingenij proprij velus Hieronymus tollens, signati eiusdem voluminis (de quo idem Isaias loquitur; *Et erit vobis visio omnium, sicut verba libri signati, quem cùm dederint scienti litteras, dicent; lege istum, & respondebit: Non possum: signatus est enim: Et dabitur liber nescienti litteras, diceturq; ei; lege, & respondebit; Nescio litteras*) inter latinos primus signacula soluit, mysticiq; Dauidis clauem, mysteria eiusdem aperuit. Consentit hisce Ipsemet in Osee comentarijs scribens; In C Isaia signatum librum legimus, quem Scribæ, & Pharisæi, qui legis litteras nosse se iactant, non possunt legere, quia signatus est; nullusq; inueniri potuit, nisi leo de tribu Iuda, quem signauit Deus Pater, qui eius posset reserare mysteria. Et reuera neminẽ ante eum Latinorum vastissimum opus, nec aggressum fuisse, neq; ad illud respexisse, perspicuum est. Quod & si Græcorum aliqui, in eiusdem mysterijs nonnullis perscrutandis antea laborassent, nemini tamen libri omnes intellexisse visiones, perinde ac Hieronymo datum desuper est. Et quia Isaias sponsi legatus ad Ecclesiam dictus est; & non Propheta tantùm, sed & Apo- D stolus, & Euangelista; Euangeliumq; potius, quàm prophetiam texuisse putatus est; Hinc etiam fuit, vt ad hotum omnium sublimem intelligentiam eleuatus Hieronymus in præfatione subiunxerit. Nullus putet me voluminis istius argumentum breui cupere sermone comprehendere, cùm vniuersa Domini Sacramenta præsens scriptura contineat, & tam natus de Virgine Emmanuel, quàm illustrium patrator operum, atq; signorum, mortuus, ac sepultus, & resurgens ab inferis, & Saluator vniuersarum gentium prædicetur. Quid loquar de Phisica, Ethica, & Logica? Quidquid sanctarum est Scripturarum; quidquid potest humana lingua proferre, & mortalium sensus

Is. 29.

Apoc. 5.

accipere isto volumine continetur.] Deniq; E & latissimi operis explanationis tempus, ex ipso præfationis in illud exordio haberur, dum post S. Paulç e vita discessum, qui Christi Domini anno quadringentesimo quarto secundum aliquos, iuxta verò aliorum sententiam, quadringentesimo sexto adscribitur, accidisse, hũc in modum explicatur; Expletis longo uix tempore in duodecim prophetas viginti explanationum libris, & in Danielem Commentarijs, cogis me Virgo Christi Eustochium transire ad Isaiam, & quod Sanctç Matri tuæ Paulæ, dum viueret pollicitus sum tibi, reddere.] Numerauim' nos alibi huiusmet operis tẽpus, Cap. 4. annum Christi quadringentesimum nonum. F

18 Hieremiam libris viginti: Ita & Sanctus Antoninus ex Vincentio in Hieremiam viginti Hieronymi libros enumerat, ex quibus cùm nostris temporibus sex tantùm (exceptis tribus in Lamentationes) circunsetantur: vtraq; trigesimum secundum caput eiusdem prophetç ijdem non extendatur, ex eisdem vndecim, vel secundum alios, quatuordecim libros perijsse facile intelligimus. Tanti sane operis damnum, ex ipso etiam Hieronymo apertè colligimus, dum in Ezechielis Commentarijs populo Cædar prænuntiatam vastitatem (quę eiusdem Hieremię capite quadragesimo nono continetur) se latè disseruisse hisce testatur: G Arabia autem, & Principes Cedar, quæ hodie Saracenorũ Regio est, sicut in Hieremię sermone, qui aduersum Cedar scribitur, plenissime demonstratum est.] Accedit & aliud eiusdem testimonium; quòd in Epistola dedicatoria, quæ Eusebio discipulo inscribitur, absolutam se in prophetam eidem mittere opus affirmat. Hi post omnes nouissimi, vt illis ipsamet affixa Epistola declarat a Hieronymo editi sunt Commentarij, circa Domini annum quadringentesimum decimum sextum.

An Commentariorum in Lamentationes Hieronymus auctor sit? H

CONTROVERSIA XXII.

Commentarij in Hieremiæ lamentationes, qui detruncatæ Hieronymi in eundem Prophetam explanationi subnectuntur, dubitant nũc aliqui, an Hieronymi sint, nec ne; E quorum numero Sixtus inprimis Senensis eosdem ab Hieronymi germanis operibus, libro quarto Bibliothecæ Sanctæ eximens, eiusmet postmodum visus est allegasse rationes Victorius in sua ad Threnos præfatione dicens: Sermo aliquantulum fusior, & longioribus excurrens circuitibus; Item aliquot voces in opere

A operæ non satis Latinę, vt secutores, hodiernus, victualia, & historialiter. Ad hæc, quod nec Græca, nec Hebraica verba auctor vnquā proferat: Neq; Septuaginta Interpretationis, Aquilæ, Symmachi, & Theodotionis meminerit. Imo, quòd vulgata potius ipsius Hieronymi editione vtatur, mouent eruditos quosdam, vt Hieronymi opus non esse laborem hūc in Hieremiæ Lamentationes pro certo asseuerent. Quibus, & Bellarminus addit: Rabani potius, quàm Hieronymi opus videri: cùm inter einsdē Rabani scripta a Germanis impressoribus nunc edatur: & in eo sententię aliquæ

B ex Sancto Gregorio decerptæ reperiantur. At tamen, hisce non obstantibus idem Victorius alijs ductus rationibus Hieronymi Commentarios esse & credidit & affirmauit. Quòd nimirum inprimis totum in Hieremiam opus idemipse explanauerit. Quòd tota simul antiquitas, Gratianusq; præsertim eosdem in Lamentationes Commentarios Hieronymi esse recognouerit. Quòd ad dicendi stylum, & Hieronymi eruditionem ijdem accedant. Quòd illis Epistolam præfixam Hieronymi esse nullus hactenus indubitationem reuocarit. Quòd demum ipsum opus præfatæ Epistolæ

C ita respondeat: vt quod in ea se Hieronymus allaturum pollicitus fuit (historiam videlicet primùm, mox allegoriam de anima) in eo ipso opere adamussim prosecutus fuerit, Et certe contrariæ omnes facile tolluntur obiectiones, si ipsa operis materia attentè consideretur. Quandoquidem, cùm in ipso explicando Hieronymus totus in mysticis sensibus sit, seq; magis animæ peccatricis ruinam, quàm perfidæ ciuitatis occasum fore deploraturum exprēssè despondeat: quis non videt non debuisse eundem solito ad coagruēdos conuincendosq; fidei aduersarios, vel etiam ad instruendos Lectores stylo, quin potius simplici, & veluti inflexo (vt in Psalterij expositione aliàs fecerat) vti? Sed & Græcorum, vel Hebraicorum nominum, siuè etiam Septuaginta, vel

D cæterorum, Theodotionis, Aquilæ, & Symmachi versiones & sensus, vt potè omnia a suo prorsus aliena consilio, ab eo consulto omissa propriamq; editionem, ne alienæ interdum explicatione ab mystica distrahi contingeret Interpretatione, dedita opera explanarā, pro compertissimo habeo, affirmoq;. Additur, eruditionem in pœnitentię operibus, atq; culparum fletibus: vel prorsus importunam Hieronymum, meritò consopiuisse, vt ad illud sapientis se accommodaret quo dicitur: Musica in luctu, inportuna narratio. Quod & si nullo hebraici sermonis sapore hæc in Lamentationes explanatio condiatur, non officit: cum quidquid eiusdem sermonis in toto opere, & passim immiscendum fuerat, in Epistola præfixa vberrimè proferatur: Vsq; eo etiam, vt sola ad Hebraicæ linguæ elementa, earundemq; mystica Sacramenta cognoscenda sufficiens sit. Tantum verò abest vt Rabani Mauri Commentarij sint, quòd is doctorū virorum iudicio, neq; interpretis nomen, sed potius dictorum alienorum coaceruatoris promereat; is enim non suoptè ingenio, aut propria lucubratione, sed alienis periodis, sentētijs, & verbis scripturas sanctas exposuit. Adde Arnoldi Vnion Belgæ Duacensis, Monachi S. Benedicti de Mantua testimonium.

F Rabani enim is operum omnium, secunda parte, Ligni Vitæ, libro quinto, capite septuagesimo primo indicem texens, Citat proprios eius dem in Threnos Commentarios, libris tribus digestos, atq; Lothario Imperatori inscriptos; qui, vt constat ex eorū initio, quos & se legisse testatur, diuersi omnino noscuntur ab his: Quandoquidem illorum exordium est. [Vltimam partem Hieremię.] Horum vero [Deplorat propheta ruinam.] Deniq; sententiolas (si quæ tamen sunt) quas ex S. Gregorio decerptas, Commentarijsq; ijsdem intextas Bellarminus affirmat, Sanctum Gregorium ex S. Hieronymo, non e contrario Hieronymum

G ex Gregorio mutuatum fuisse omnis ratio suadet. Adstipulatur huic ipsi sententiæ Cornelius Schultingius in propria de libris S. Hieronymi censura: Quos item in lamentationes Commentarios, vti veros, certosq; Hieronymi, in Hieronymianæ confessionis opere passim allegat & inducit.

COMMENTARIVS.

19 Ezechielem libris quatuordecim: Habentur hi omnes Tomo quarto, & in eisdem nihil spurium, aut suppositium esse, vnanimis scriptorum consensus est. Eos autem aggressum

H fuisse Hieronymum ex propria colligitur præfatione, enim Rufinus in Sicilia ex hac vita migrauit; quem in sua pariter perfidia, ob quam ab Anastasio Papa damnatus fuerat decessisse, facile idem indicat, quòd solito eundem scorpij nomine sugillat dicens: Scorpius inter Enceladum, & Porphyrium Trinacriæ humo præmitur, & hidra multorum capitum contra nos aliquando sibilare cessauit: datumq; tempus, quo non hæreticorum rēspōdere insidijs, sed scripturarū expositioni incumbere debeamus. Adscribit hunc eundem Rufini obitum Baronius Tomo quinto Annalē Ecclesiasticorum Domini anno quadringentesimo decimo. Ep. 59. Epist. 16.

20 Danielem libris tribus, Reddit rationē

Fff Hiero-

A Hieronymus, cui præter a se tetentam con-
suetudinem Danielis prophetiam in quibusdã
perstrinxerit magis, quã in singulis explanarit
dicens. Verum iam tempus, vt ipsius Pro-
phetæ verba texamus, non iuxta consuetudi-
nem nostram proponentes omnia, & omnia
differẽres, vt in duodecim prophetis fecimus;
sed breuiter, & per interualla, ea tantùm, quę
obscura sunt explanantes, ne librorum innu-
merabilium magnitudo lectori fastidium fa-
ciat. Quam æquè in præfatione in vndeci-
mum Isaię librum reperens sic artexit. Dif-
ficilè, imo impossibile est placere omnibus, nec
tanta vultuum, quanta sententiarum diuersi-
B tas est. In explicatione duodecim propheta-
rum longior quibusdam visus sum, quàm opor
tuit, & ob hanc causam in Commentariolis
Danielis breuitati studui, præter vltimam, &
penultimam visionem, in quibus necesse
fuit ob obscuritatis magnitudinem sermo-
nem tendere, pręcipueq; in expositionę
septem & sexaginta duarum, & vnius hebdo-
madarum, in quibus disserendis, quid Afri-
canus temporum scriptor, quid Origenes, &
Cęsariensis Eusebius, Clemens quuq; Ale-
xandrinæ Ecclesiæ Presbyter, & Apollina-
rius Laodicenus, Hippolitusq;, & Tertulia-
nus senserint, breuiter compræhendi, lectoris
C arbitrio derelinquẽs, quid e pluribus eligeret.]
Hæc ille, ex quibus manifestò cognoscimus,
sanctum virum, stomacho interdũ alieno, si-
uè propret æmulorum inuidiam, siuè propter
legentium commodum scripturæ libros inter-
prætari fuisse coactum. At quid illi Prophetę
huius arcana proferenti accideric, dignam pla-
nè memoria historiam hic recenseamus. Igi-
tur, cùm statuæ illius magnæ, quam Nubuco-
donosor Rex per somnium inspexerat, Sacra-
mentũ declararet Hieronymus, eiusq; simul
prophetiam in Romano tunç fuisse impletam
Imperio assereret, diuino afflatus Spiritu, Ala-
rici regis, Barbarorumq; per Italiam incursio-
D sionem, nec non eiusdem Vrbis Romæ exci-
diũ vaticinatus est dicens. Sicut enim in prin-
cipio nihil Romano Imperio fortius, & durius
fuit, ita in fine rerum nihil imbecilius: quando
& in bellis ciuilibus, & aduersus diuersas na-
tiones aliarum Gentium Barbararum indige-
mus auxilio.] Hæc ibi. At ob hanc vel ma-
ximè causam ab æmulis passus calumniam,
cùm reddere de his omnibus cogeretur ratio-
nem: curq; pariter Romanum illius temporis
Imperium testæ ex loto assimilasset: his omni-
bus in pręallegata vndecimi in Isaiam libri Prę
fatione respondens, causam, simulq; excusa-
tionem hunc in modum subiunxit, videlicet:
Quod in expositione statuæ, pedumq; eius, &
digitorum discrepantia, ferrum & testam su- E
per Romano Regno interpretatus sum: quod
primùm forte, dein imbecillum scriptum pro-
tendit, non mihi imputent, sed Prophetæ.
Neq; enim sic adulandum est Principibus, vt
sacrarum scripturarum veritas negligatur.
Nec generalis disputatio, vnius personæ iniu-
ria est, quæ cùm benigno meorum studio ca-
ueretur, Dei iudicio repente sublata est, vt &
amicorum in me studia, & æmulorum inui-
diæ monstrarentur: Cum nimirum reiipsius
exitus, Romani Imperij imbecillitatẽ, & aper-
tè monstrauit, & Vrbs ipsa a Barbaris obses-
sa libertatem redimere coacta est.] Quod ne
quenpiam aliquando in errorem circa hoc la- F
bi contingat, prętereundũ silentio nõ est, quòd
quanuis in Ezechielis commentarijs (qui Da-
nielis expositioni in ordine præponuntur) idẽ
Hieronymus præfatæ Vrbis obsidionem sæpè
deploret, non propterea post Ezechielis pro-
phetias eundem Danielem suscepisse expla-
nandum, sed aliquot ante annos; imo & ante
Isaiam fuisse eundem commentatum, ipsæ, dic-
tis Commentarijs affixæ præfationes expressè
demonstrant. Ex prædictis itaq; hosce in Da-
nielem Commentarios anno Domini quadrin-
gentesimo octogesimo editos intelligimus: cũ
quadringentesimo decimo Barbari Vrbem ip-
sã depopulati sint,
G *21 Et duodecim prophetas libris viginti.* To-
mo quinto hi omnes habentur impressi, & vti
legitimi Hieronymo adscripti. Quo verò ij-
dem ordine dictati fuerint, explicatur in Præ-
fatione tertij in Amos libri sequentibus: Præ-
postero ordine, atq; cõfuso duodecim prophe-
tarum opus, & cœpimus, & Christo adiuuãte
cõplebimus. Non enim a primo vsq; ad nouis-
mũ, iuxta ordinem quo leguntur, sed vt potui-
mus, & vt rogati sumus, ita eos disseruimus.]
*22 Et vt nihil relinqueretur ambiguum, no-
mina quoq; Hebraorum, quemadmodum intelligi
debeãt ethymologijs proprijs, pulcherrimo patefe-
cit decore.* Opus sanè dignùm Hieronymo, H
sacrarumq; litterarum professoribus maximè
necessarium; in tantùm, vt aliud illi simile neç
Græci ante habuerint, nec Latini, Pulcherri-
mo verò illud meritò dicitur ordine procede-
re, cùm litteris nostris explicatum, & Alpha-
beti rationem, & sacrorum seriem librorum
integram seruet, A Genesi incipit, & succes-
siuè reliques omnes discutiens libros, Ioannis
quoq; Apocalypsim excurrit. De eius conscrip-
tionis tempore inferius; Cùm nimirùm de li-
bro locorum agemus.
*23 In quosdam psalmos tractatus edidit lu-
culentos.* Præter vniuersalem scilicet illam in
psalterium interpretationem, quæ Tomo sep-

timo

A ſimo continetur: quorundam vlterius ſpecialẽ fuiſſe Hieronymum aggreſſum Pſalmorum explanationem, & iam ſupra capite ſexto explicatum eſt, & ex eiuſdem Hieronymi ſcriptis, in quibus tractatus circunferuntur, haberut. Hi tantùm, de quibus hoc loco fit mentio, & qui a decimo ad decimum vſq; ſextum pſalmum tractatus ſeptem protenduntur, dubitationem facere videntur. Verùm de eiſdem non ambigendum, arbitrantur communi ſententia Victorius, Baronius, Bellarminus, & alij. Quin & ipſemet Hieronymus de eis ſub extremo Catalogi, De viris Illuſtribus ita meminit. In pſalmos a decimo vſq; ad decimum ſex-
B tum tractatus ſeptem (ſcripſi videlicet.) Periiſſe verò illos haud dubium eſt.

24 Et in Ecclesiasten Commentarios. Romæ primùm Sanctę Bleſillæ viduæ, atq; Venerabilis Paulæ filię hunc eundem librum, vt ad mundi illam contemptum prouocaret, expoſuiſſe, Idem Epiſtola centeſima decima ſexta teſtatur, noſq; ſimul ſuperiori capite admonuimus. Verùm in eundem poſtmodum librum, poſt aliquot annos, dum nimirum in ſancta Bethlehem ageret ſcripſiſſe commẽtatios, ex præallegata in illum pręfatione ſeu Epiſtola, perſpicuum eſt. Habentur hi Tomo quinto, & illis vti Hieronymi certę doctrinæ ſubſcribunt communiter omnes. Editi poſt quin-
C quennium fermè ſunt ab eiuſdem ab Vrbe diſceſſu, anno videlicet Chriſti trecenteſimo nonageſimo primo, iuxta a nobis habitam temporis rationem,

25 In Hieremiam, & in Ezechielem viginti octo. De eiſdem, & ipſe ſub extremo Catalogi ſcriptorum: & cum enarratis hoc ipſo loco conuenit in numero: In Hieremiam, inquiens, & in Ezechielem homilias Origenis viginti octo, quas de Græco in Latinum verti (ſcripſi videlicet.) Extant nunc cum Origenis operibus impreſſæ; quatuordecim nimirum in Hieremiam, & totidem in Ezechielem. Ho-
D rum verò translationem ex primis Hieronymi editis operibus fuiſſe ad credendum hinc inducor, quòd circa initium catalogi propriarum elucubrationum ab eo numerentur; Cum Euagrij, dicas, is ſolitudinem incoleret.

26 Et in Lucam triginta nouem de Græco in Latinum homilias. Diſcrepant inter ſe exemplaria, antiqua præſertim a recẽtioribus circa harũ homiliarũ numerũ ex pręallegato de ſcriptoribus teſtimonio deductũ. Cũ aliqui triginta octo, alij triginta nouem, nonnulli viginti nouem: Alij, vt Baronius habet, viginti octo le-
Tom. 5. Annal. sub anno 410. gant. Sed veritas eſt, numero eas fuiſſe triginta nouem: ipſo etiam teſte Hieronymo, cujus paucula ex præfatione in ipſum opus, Paulæ, & Euſtochio dicatum Rufinus libro ſecun- E
do Inuectiuarum affert: videlicet: Quamobrẽ petitis (Paulam, & Euſtochium alloquens) vt iſtiuſmodi nugis contemptis, ſaltem triginta & nouem Adamantij noſtri in Lucam homilias, ſicut in Græco habentur interpreter: moleſtam rem, & ſimilem tormento, alieno (vt ait Tullius) ſtomacho & non ſuo ſcribere: quod tamen idcirco nunc faciam, quia ſubliniora non poſcitis.] hæc ibi. Vbi & Adamantij nomine Origenes intelligitur, quippe eiuſmodi appellatione frequenter apud eundem veniat, vti etiam ex eodem de ſcriptoribus, catalogo in Origene, conſtat. Deniq; totidem in Lucam homilię, quot hic numerantur, To- F
mo ſecundo eiuſdem Origenis operum impręſſæ leguntur. Harum omnium verſio Chriſti anno trecenteſimo octogeſimo nono paulò ſuperius adſcripta eſt. Baronius Tomo quinto Annalium nonnulla Hieronymi ſcripta recenſens, præter haſce ex Origene translatas homilias, triginta adhuc in eundem Euangeliſtam, proprio ingenio Hieronymum conſcripſiſſe teſtatur, quas pariter interijſſe ſcribit. Quidquid ſit, de his nullam apud Hieronymum, aut quenpiam alium ſcriptorem reperi factam mentionem. Habetur itaq; ex prædictis, ſi non certus, aliquo tamen modo exploratus homiliarum earum numerus, quas idem G
Hieronymus ſe ex Origene de Græco in Latinum vertiſſe fatetur. Quandoquidem, ſi viginti & octo in Ezechielem & Hieremiam addantur triginta nouem in Lucam, & duæ in in Canticum Canticorum, numerus omnium ad ſexaginta & nouem conſurget, qui proximè Rufini teſtimonio, quo in præfatione ad Periarchon Origenis vſus eſt, accedit, videlicet: Sequar regulã pręceſſorũ, & eius præcipuè viri, cuius ſuperius fecimus mentionem (id eſt Hieronymi) qui cum vltra ſeptuaginta libellos Origenis, quos homiliaticos appellant, aliquantos etiam de Tomis in Apocalypſim ſcriptis tranſtuliſſet in Latinum, in quibus cũ aliquan- H
ta offendicula inueniantur in Gręco, ita elimauit omnia interpretando, atq; purgauit, vt nihil in illis, quod a fide noſtra diſcrepet latinus lector inueniat.] hæc ille. Cui reſpondens Hieronymus eiſdem prorſus ſubſcribere videtur, dum habet: Ego ipſe, quem in crimen vocas, ſic ſeptuaginta homilias eius tranſtuli, & nonnulla de Tomis, vt & mala in bonorum interpretatione ſubtraherem, & apertè in libris Periarchon ad coarguendam translationem tuam, quid lector vitaret oſtenderem.] Hactenus cõmemoratas omnes ex Origene homilias, adoleſcentiæ ſuæ lucubrationes ſæpius idem ipſe fatetur.

27 Nec

A 27 *Nec non Periarchon libros conuertis.* Non legi huius translationis a Hieronymo elaboratę apud scriptores exaratum testimoniū, præterquam apud Bellarminum, is enim de Origene in libro Scriptorum agens hęc habet: Sanctus Hieronymus vertit in Latinum idioma libros Origenis Periarchon, vt ostenderet errores plurimos, quibus libri illi scatent:] ita ipse. Et reuera eandem edidisse, compertissimum ex proprijs Hieronymi operibus est. Enimuerò, cùm ex eiusdē Origenis Periarchō librorū translatione a Rufino perperàm edita, non mediocre damnum Romana pateretur Ecclesia: Tunc Pammachio, Oceanoq; exigentibus, translationis eiusmodi fraudes, nec non eiusdē Origenis errores, in ipsismet libris cōtētos, noua rursus eorundē trāslatione (ne vlterius fideles latentibus blasphemijs inficerētur) aperire compulsus fuit: de quo libro primo Apologiæ in eundē Rufinū testis ipse est, dū scribit. Tuæ me frater Pammachi, & tuorū litteræ compulerunt, dicentes illos (Origenis scilicet) libros ab alio fraudulenter esse translatos, & interpollata nonnulla, & vel addita, vel mutata: Ac ne parum Epistolis haberem fidem, misistis exemplaria eiusdem translationis, cum præfatiuncula laudatrice mea. Quæ cùm legissem, contulissemq; cum Gręco, illico animaduerti, quæ Origenes de Patre, Filio, & Spiritu sancto impiè dixerat, & quę Romanæ aures ferre non poterant, & in meliorem partem ab interprete commutata: cætera autem dogmata, de Angelorum ruina, de Animarum lapsu, de resurrectionis præstigijs, de mundo, vel mundis Epicuri, de restitutione omnium in æqualem statum, & multò his deteriora, quę longum esset retexere: vel ita vertisse vt in Græco inuenerat, vel de Commentariolis Didymi, qui Origenis apertissimus propugnator est, exaggerata & firmiora posuisse: vt qui in Trinitate catholicum legerat, in alijs hæreticum non caueret.] Et paulò inferius. Duplex inquit, in opere meo vtilitas fuit: dum & hæreticus auctor proditur, & non verus interpres arguitur. Ac ne quis me putaret ijs consentire, quæ verteram, interpretationis necessitatem præfatione muniui, & docui quibus lector non deberet credere.] Hæc ipse. Sed quid hæc postrema attestationis verba subdidisse profuit, si multò plura reperit quæ iniquè reprehēdat perfidia, quàm vera præcaueat prudentia. Ob eandem a se editam translationem, nō multò post (Rufino Melaniaq; auctoribus) grauiter accusatus Hieronymus, exclamare tandem compulsus est: Ex vestris & multorum litteris didici, obijci mihi in Schola tyranniea: Lingua canum meo tuum ex inimicis ab ipso, cur Periarchon libros in Latinum verterim. O impudentiam singularem, accusant medicum, qui venena prodiderit.] Denique eorūdem versionis tempus indicat ipse Hieronymus, cùm ante annos viginti libellum de Seraphim, atq; Trisagio super sextum Isaię se edidisse, Epistola sexagesima quinta ad Pammachium, & Oceanum testatur. Cęterùm libelli eiusmodi tempus, anno Christi trecentesimo septuagesimo octauo, vel proximè sequenti supra capite quarto adscripsimus, consequens igitur est, vt horummet Periarchon librorum translationem anno Christi trecentesimo nonagesimo octauo elaboratam dicamus. Eorundem versionem anno sequenti adscribit Baronius Tomo quinto. Habentur hi omnes, numero quatuor, Tomo primo operum eiusdem Origenis, quos eos ipsos arbitror, qui ab eodem Hieronymo latinitate donati in textu nunc affirmantur; maximè, cum Rufini exemplaria, ab Anastasio Papa, cum eorum interprete damnati sint.

28 *Nouum præterea Testamentum Græcæ fidei reddidit.* Illud videlicet accipe, quod a Marco, Luca, & Ioanne primitus Græco sermone editum est. Matthæi nanq; Euangelium, in multis, & ipsum quoq; confusum, atq; labefactatum, non ad Græcam sed ad Hebraicam veritatem Hieronymum restituisse necessario cogor affirmare. Illud quippe iuxta communem Patrum, Hieronymiq; eiusdem inprimis indagatoris diligentissimi sententiam Hebraico fuit sermone conscriptum. Et quanuis nullum Hebraici Euangelij circunferri, vel extare vestigium Erasmus obiecerit: Quando hoc etiā foret, verò tamen similius est, id studio, rabieq; Iudæorum (apud quos Matthęus scripsit) accidisse, quàm ipsummet, quod ad Hebræos scribebat, Græco sermone scripsisse. Valdeq; absonum fuisset, cùm multi Iudæorum Christi fidem, & Euangelium recepissent, ad eorum vsum patria lingua nullum ipsius Euangelij monumentum litteris fuisse proditum. Cæterùm de memorata in nouum Testamentum ad Græcorum fidem exemplariorum correctione meminit in propria ad quatuor Euagelia Damaso Pontifici Pręfatione Hieronymus, cuius exordium est: Nouum opus me facere cogis, vt post exemplaria scripturarum toto orbe dispersa, quasi quidem arbiter sedeam: & quia inter se variant; quæ sint illa, quæ cum Græca consentiant veritate decernam.] Hanc cum ipso opere Romæ datam, neminem arbitror esse, qui non videat. Denique, qui horum maiorem quærit notitiam eundem consulat Hieronymum, qui super his aduersus oblatrantium phalangas sæpius digladiari cogitur. De veteris verò Testamenti ex Hebræo sermone, restitu-

A restitutione, dictum est supra capite quarto,
& alibi.

29 *Ex quo Matthaeum compendiosa potius,
quàm fastidiosa expositione studiosis Lectoribus
explanauit.* Hanc ipsam in Matthæum expla-
nationem Commentarioli potius, quàm Cõ-
mentariorum nomine appellandam esse ex ip-
so habetur Heronymo, qui eius Isaiæ quadra-
gesimo secundo capite mentionem, ingerens:
Hoc (inquit) dicimus in suggellationem eorũ,
qui nostra contemnunt, De quo plenius in
Matthęi Commentariolis, & in libro, quem ad
Algasiam nuper scripsimus, disputatum est]
Porrò Eusebio discipulo opus dicatum, decla-
B rat tũ illi pręfixa Epistola, cùm pręfatio in Hie
remiam Profetam. Quo vero, & quanto tem-
pore, quoue pariter consilio illud idem dicta-
uerit, explicat ipse modò allegata Epistola, dũ
scribit: Satisq; miror Eusebij dilectissime, cur
Romã subito nauigaturus hanc tibi a me qua-
si *ειτάρκιαν* dati volueris, vt Matthæum bre-
uiter exponens verbis stringerem, sensibos di-
latarem. Si meminisses responsionis meæ nũ-
quam in paucis diebus tem annorum peteres.]
Porrò hic Eusebij in Italiam aduentus anno
Christi trecentesimo nonagesimo octauo ad-
scribitur capite nono, numero vigesimo quar-
to: Et paulò infra de temporis angustia, qua
opus ipsum dictare compulsus est idem Hiero
C nymus subdens: At tu, inquit, in duabus heb-
domadibus imminente iam Pascha, & spiran-
tibus ventis dictare me cogis.] Igitur omissa
auctoritate veterum, quos nec legendi, nec
sequendi mihi facultas data est, historicam in-
terpretationem, quam præcipuè postulasti di-
gessi breuiter, & interdum spiritualis intelli-
gentiæ flores miscui, perfectum opus reseruãs
in posterum. Si autem mihi vita largior fue-
rit, aut tu in redeundo tua prommissa comple-
ueris, tunc nitar implere, quod reliquum est:
Imo iactis fundamentis, & ex parte construc-
tis parietibus, pulcherimum culmen imponã,
D vt scias quid intersit, inter subitam dictandi
audaciam, & elucubratam scribendi diligen-
tiam.] Hæc ipse: Ex quibus breuissimo tem-
poris spacio, imo duarum tantum (quod dictu
omnino mirabile est) hebdomadarum inter-
uallo Commentariolum, omnium Patrum iu-
dicio eminentissimum, atq; dignissimum, vt
perfectum sibi imposterũ reseruaret opus, fluẽ-
ti ac subita oratione dictasse, perspicuum est.
Equidem si tanta in his, quæ ex tempore fudit
doctrina elucet, quanta eruditione ea scatere
dicenda, quæ elaborato studio ex fecundo di-
misit ingenio? Si quæ parua sunt ita placent,
quanti æstimanda, quæ magna sunt? Post ver-
ba [ex quo Mattheum] in quibusdã codicibus
addebatur *& Marcum:* sub eiusdem quip p E
Hieronymi nomine alterum in Marci Euã ge-
lium circũfertur Commentariolum: sed reue-
rà Hieronymi id non esse, communis scripto-
rum consenssus est: cum præsertim se auctor
apertè demonstret, neq; in Gręcis, neq; in He-
braicis litteris quid studij insumpsisse. Et in
explicatione capitis quarti decimi, & sequen-
tis multa scribat inepta, & falsa. Plenius de
eodem in Recensionibus.

30 *Et plerasq; Apostoli Epistolas.* In quas
potissimum Commentarios ediderit: Accipe;
super Epistolam ad Galatas libros tres. Super
Epistolam ad Titum librum vnum, Super E-
pistolam ad Ephesios libros tres, & super Epis- F
tolam ad Philemonem librum vnum. Qui
omnes Tomo quinto operum eius inseruntur:
in hisq; nihil de quo dubitari de auctore possit,
occurrit. Extant & alij in omnes eiusdem A-
postoli Epistolas, sub Hieronymi nomine Cõ-
mentarij, sed illos & phrasis & eruditio, neq;
Hieronymi esse, neq; Catholici viri, quin po-
tius hæresiarchæ cuiuspiam, peruersa in illis
respersa dogmata manifestant. Vide, quæ in
caput quintum, sextum, septimum, octauum,
& vndecimum ad Romanos: Item in caput
sextum prioris ad Timothæum auctor adno-
tauit, & hæreticas impiasq; eum protulisse blas
phemias intelliges. Hoc idẽ & cõplures alij G
olim obseruarunt, sed inter cæteros, Ambrosi⁹
Catharinus, Sixtus Senensis, quarto, & sexto
Bibliothecæ sanctæ volumine, Victorius, Schul
tingius, & postremò Bellarminus. Et quan-
uis non Catholica ab hæreticis ingesta Com-
mẽtarijs aliqui opinati fuerint; Reuera tamen
Pelagij opus esse ex eo declaratur. quòd Sanc-
tus Augustinus libro tertio, de peccatorum
meritis, & remissione, capite primo, se com-
mentarios Pelagij breues in omnes Epistolas
Pauli legisse affirmat. Et infra capite duode-
cimo, quædam ex Commentario in caput
septimum prioris ad Coriothios allegat, quæ
in his Commentarijs inueniuntur: Ita vt de H
eorum auctore non restet ambigendi locus.
Eos tamen idcirco Victorius cum reliquis
Hieronymi scriptis perinde, vt circunferuntur
typis mandandos curauit, ne posteriori o-
perum eius editioni aliquid de priori dees-
set, lectoris arbitrio, quid de illis existiman-
dum sit omnino relinquens.

Quo vero ordine Hieronymi nunc allati
Commentarij dictati sint: In Epistolam ad
Philemonem primò (dicas) ex Hieronymi ip-
sius, in primum ad Galatas librum, præfatione
[Pauci admodum dies sunt ex quo Episto-
lam Pauli ad Philemonem interpretatus
sum.] Secundò in Epistolam ad Galatas

A ex præfationis super Epistolam ad Ephesios verbis [Et quia iam ad Galatas orantibus vobis ante paucos dies, quid nobis videretur expræssimus, nunc ad Ephesios transeundū est] Tertiò in Epistolam ad Ephesios, perinde ac ex nunc citato testimonio constat. Quartò in Epistolam ad Titum, ex verbis eiusdem in primùm caput [Quomodo autem vel Cretenses mendaces, & stulti Galatæ, vel dura ceruice Israel, vel vnaquæq; prouincia proprio vitio denotetur, in Epist. Pauli ad Galatas disseruim*] Postremò ex præfationibus proprijs, hos omnes successiuè ab ipso Hieronymo compositos in Apostolum fuisse Commentarios, cognitu B haud difficile est, eo potissimum tempore, quo ex Alexandria Bethlehem se contulit: Cuius rei & ipsemet testis est in præfatione Epistolæ ad Ephesios, cum scribit: Nuper ob hanc vel maximè causam Alexandriam perrexi, vt viderem Didymum, & ab eo in scripturis omnibus, quæ haberem dubia sciscitarer.] Annus hic, iuxta a nobis temporis habitam rationem Christi trecentesimus octogesimus nonus est,

31 Ac Ioannis Apocalypsim disseruit. De explicando eiusmodi libro Hieronymum diu cogitasse, imo decreuisse, verba eiusdem propria in præfatione super decimum octauū in Isaiam librum indicant. Quandoquidem, C cùm ibi eandem Apocalypsim non iuxta litteram accipiendam, sed totam mysticam esse, spiritualiterq; tantùm intelligendam testatus esset, subiunxit: Vt præsaga mente iam cernam quantorum in me rabies concitanda sit (quippe qui in illius interpretatione, aduersus cōmunem tunc temporis siuè Græcorum, siue Latinorum sententiam sibi progrediendum certò sciret.) Idipsum ex einsdem ad Marcellam Epistola centesima quadragesima octaua colligitur. Propositis namq; sibi ab ea ex scripturæ sacræ libris quinq; quæstionibus, illas omnes eadē breuibus verborum anfractibus soluens, vnam tantùm, quæ nimirum ex eadem Apocalypsi sibi proposita fuerat insolutam relinquit, subdens: De Enoch autem & Elia, quos D venturos Apocalypsis refert, & esse morituros, non est istius temporis disputatio.] Igitur quòd in aliud tempus quæstionis solutionem reijceret, planè declarat, eiusdem libri in animo habuisse explanationem. Sed & manifestius hocipsum ex eiusdem in Ezechielem commentarijs accipitur, vbi scribit. Quidam quatuor animalia, quos nos quoq; in procemio Commentariorum Matthæi secuti sumus, horum animalium putant nominibus designari; Super quo, quid nobis videretur in supradicto opere diximus, pleniusq; in Apocalypsi Ioannis horum animantium species & nomina referuntur ad quatuor Euangelia: Quibus quomodo possit omnium animalium descriptio E coaptari tentabimus suo loco dicere (hoc est in eiusdē Apocalypsis interpretatione, qui pro prius quatuor Euangeliorum descriptionis locus est.) Accedit & Cassiodori auctoris antiquissimi, anni nimirum Domini quingentesimi trigesimi testimonium, qui eiusdem Hieronymi in Apocalypsis libri explanationem & legisse, & in sua Bibliotheca habuisse testatur. Epi. 16. Cassiod. lib. Init. diu. lect. c. 9. Denique & Baronius non nulla ab Hieronymo conscripta opuscula recensens, de hac in Apocalypsis librum expositione meminit, & præ allegati Cassiodori testimonio subscribit. Victorinum vero, reliquosq; scriptores, hoc ipsum in Apocalypsim opus ideo non recoluisse arbitror, quòd vel illis omnino esset in cognitum: Bar. Tomo 5. sub ann. 420. F vel si exploratum, quòd interijsse communi omnium iudicio nossent. Hanc eandem ab Hieronymo in Apocalipsim explanationem sæpius pollicitam, præsertim, vt dictum est super Ezechielem, atq; Scriptorum testimonio editam, nulli alij aptiori tempori adscribere possum, quàm extremo vitæ eius: tunc quippe scriptione vel lectione solutum eundem inuenio, vt propterea cœpisse illam, Christi anno quadringentesimo decimo septimo, ratio omnis suadeat. Cæterū de ipsiusmet Apocalypsis auctore obiter agitur supra, capite quarto, Quęstione, de Cōmentariorum in Iob auctore, contra Erasmum: quibus adde (si placet) G Non illud detrahere Apocalypseos authoritati, quòd primeuis temporibus non fuerit cōmuniter recepta, sed de ipsa interdùm a quibusdā dubitatum. Maiorem potius id illi fidē præstat. Certè, cum Ioannes nouum scribendi genus exorsus esset, resq; futuras scriberet, non gestas, vt alij sacri scriptores noui Testamenti fecerant, rei nouitas admirationi, & ambiguitati ansam præbuit illis primis. Verū dubitatio eessit ad maiorem operis fidem: cum nonnisi re diligenter exagitata, & discussa volumen in sacrorum ordinem, receptum fuerit.

H *32 Postremò præcauens in futurum, si quid fortè in nouo Testamento, vel veteri aliquando corrumpi contigerit, qua cura debeat reformari, scribens ad Lucinum insinuat.* Quoniam & ante se, & sua ætate, & post se quoq; sacros scripturæ libros impia hæreticantium fraude, Marcionisq; præsertim, Apellis, & aliorū olim corrupta, & rursus ab alijs corrumpenda optimè nouerat Hieronymus, quasi parum catholicæ fidei hostes scriptorum suorum iaculis in vita cōfodisse foret, post mortē quoq; quibus studijs eorum insidiæ deregendæ, quibusq; clypeis eorum sagittæ retundendæ essent solerti studio, & perscrutatus est, & toti simul posterita-

A teritati declarare contendit. Iam certè traditiones, seu quæstiones Hebraicas in Genesis Paralipomenon, ac Regum libros pro integritate, eorumq; candore seruando ediderat. Iam Psalterium Septuaginta diligentissimè emendauerat. Iterum illud idem Suniæ, & Fretelæ petentibus accuratè expurgauerat. Iam veteris Testamenti volumina iuxta Septuaginta editionem restituerat. Rursus eadem veratiori editione ex Hebræo conuerterat: Nouum Græcæ fidei reddiderat. Verùm, quoniam hosce hactenus labores adulterari posse, imo deprauandos aliquando fore diuino afflatus spiritu præsensit; quo rursus antidoto
B veneno occurrendum, quibusq; a fontibus scripturarum veritas haurienda foret aperuit scribens.

33 *Vt veterum (inquiens) librorum fides de Hebrais voluminibus examinanda est; ita nouorum Graci sermonis normam desiderat.* Ex Epistola ad Lucinum vigesima octaua. Idipsum ex Epistola centesima trigesima quinta ad Suniam, & Fretelam, ibi: Sicut in nouo Testamento, si quando apud Latinos quæstio exoritur, & est inter exemplaria varietas, recurrim⁹ ad fontem Græci sermonis, quo nouũ scriptum est instrumentum: ita in veteri Testamento, si quando inter Græcos, Latinosq;
C diuersitas est ad Hebraicam recurrimus veritatem, vt quidquid de fonte proficiscitur, hoc quæramus in riuulis.] Hæc ibi. Et quidem quod ad vetus pertinet instrumentum, tertio gradu ad nos peruenisse, hoc est, primo Hæbraicè scriptum, secundo ex Hebræo in Græcum translatum: Tertio ex Græco nobis redditum esse Latinum, idem Hieronymus affirmat. At quis ignorat in singulis editionibus non nihil pristini semper, naturalisq; candoris imminui? Præterea ex multiplicitate editionum multos interdum errores in ipsa exemplaria prolabi, monet ipsemet super Ezechielem: Diligentem (inquiens) & studiosum lectorem
D admonendum puto (si tamen scientia scripturarum, & non vanis oratorum declamationibus ducitur) vt sciat omnia propè verba Hebraica, & nomina, quæ in Græca, & Latina translatione sunt posita, nimia vetustate corrupta, scriptorumq; vitio deprauata: & dum de inemmendatis scribuntur inemendatiora, de verbis Hebraicis facta esse Sarmatica, imo nullius generis, dum & Hebræa esse desierint, & aliena esse non cœperint.] Satis ergo ex prędictis liquet, quàm necessario ob ipsam codicum, tum Gręcorum, tum Latinorum discordiam ad Hebraicæ veritatis exemplaria confugiendum sit. Idem prorsus de nouo quoq; Testamento (quòd Græco conscriptum esse sermone, Matthæi excepto volumine, nemo E
ignorat) asserendum est. Quandoquidem, quandiù exemplarium Latinorum diuersitas in diuersos pariter riuulorum tramites ducet, tamdiù veritatis cognitio erit impossibilis, donec ad ipsum vnum, propriumq; fontem, hoc est, ad Græca volumina recessus habeatur.

34 *Et alibi. Deniq, & ego, cùm inter discordantia veteris testamenti latina exemplaria fluctuarem, ad hebraicam veritatem* Hucusq; allata proprio declarat exemplo. Fluctuationis verò metaphora vtitur & Epistola nona: Inter opera carnis & Spiritus, quę Apostolus enumerat, mediam animam fluctuare, nunc F
hæc, nunc illa cupientem perspicuum est.] Et in vita Malchi. Inter spem & metum medij fluctuamus.]

35 *De cuius vtiq, fonte gustaueram recursum habui, & inter corrupta, & incorrupta, eius testimonio iudicaui.* Non vacat mysterio quòd Hebrea Lingua fontis nomine hoc loco signetur, cùm initium oris, & communis eloquij, & hoc omne quod loquimur, Hebręam esse linguam, qua vetus Testamentum scriptum est, vniuersa antiquitas tradiderit. Postquam enim in Gen. 11.
turris ædificio, ad pœnam linguarum confusio oborta est, tunc sermonis varietas in omnes di- Soph. 3.
spersa est nationes. Quod etiam in Sophoniæ G
commentarijs, Hieronymus testatur, dum eam ipsam Hebræorum linguam matricem omniũ prædicat.

36 *Cumq, sic deprahendissem zizaniorum germina inter triticum diuinorum pullulasse voluminum, ea eradicare studui.* Conuenienter quoq; ex Matthæi tertiodecimo deducitur allegoria, cum sicuti Zizania in medio tritici, sic & errores interdum falsaq; dogmata, inimici hominis perfidia super sacrarum scripturarum agro proiecta, eum ipsa Catholica doctrina concrescant. Quod ne eorum similitudine decipi nos aliquando contingeret (maximè enim dum adhuc herba sunt, & triticum & lo- H
lium inter se conueniunt, nec facilis vtriusq; discretio est) Saluator Dominus nos monuit: *Sinite* inquiens, *vtraq, crescere vsq, ad messem:* Matt. 13.
hoc est, ad plenam vsq; ipsorummet manifestationem: Tunc enim vno eorum, erroribus nimirum, Zizaniorum instar eradicatis, correctis, & quasi ignibus Sacrosanctæ Ecclesiæ iudicio, & sententia conflagratis; alterum, sincerę nempe veritatis triticum in eiusdem Ecclesiæ horrea deportabitur, & consignabitur. Diuina insuper tritici nominè referuntur volumina, quatenus in illis Dei verbum continetur, de quo Hieremias flens loquitur: *Matribus suis* Thr. 2.
dixerunt vbi est triticum, & vinum? Ex quo Thr. 4.

pariter

A pariter & panis ille conficitur, quem eosdem paruulos enixè petijsse idem infra commemorat. *Paruuli petierunt panem, & non erat, qui frangeret eis.* Quo denique interioris hominis, quasi quotidiano cibo satiati esuriem Saluator hisce testatus est: *Non in solo pane viuit homo, sed in omni verbo, quod procedit de ore Dei.*

Thr. 4.
Matt. 4.

37 Consignans etiam per singulos loca ad corrumpendum procliua: Non alio ad hæreticorum perfidiam suboleo sugillandam egeremus adminiculo, si tam frugiferum, imo per se solum sufficiens opus, in vniuersæque scripturæ libros adnotationes haberemus, quas certè, sicuti iacturam passas perspicuum est, sic perpetuis

B easdem tota posteritas suspirabit.

38 Et breui opusculo explicans, quibus maximè occasionibus soleant exemplaria deprauari. Quidquid sit, opusculum æquè istud inter eius dem opera nunc desideratur. Errorum autem in sacris voluminibus causæ, super Ezechielis quadragesimum tres assignantur, hisce: nimirum: Volui breuiter ostendere quantum E temporis longitudine, imo scriptorum vitio, & vt apertius loquar imperitia ab Hebraica veritate discrepet antiqua translatio, præcipueque in hebraicis nominibus, quæ nobis de aliorum editionibus in Latinum sermonem expressimus.] Et in Præfatione quoque super quatuor Euangelia. Sin autem veritas est quærenda de pluribus, cur non ad Græcam originem reuertentes, ea quæ vel a vitiosis interpretibus malè reddita, vel a præsumptionibus imperitis emendata peruersius, vel a librarijs dormitantibus, aut addita sunt, aut mutata corrigimus?] Hæc ipse. Cæterùm tam huius, quàm F superioris operis conscriptionis tempus declaratur, dum post veteris Testamenti ex Hebræo fonte translationē, vtrunque editū affirmatur. Annus is Christi est trecentesimus nonagesimus, idxta superius adnotata. At hæc breuiter in caput istud attulisse sat sit.

De auctoritate translationi eius ab Ecclesia præstita. Cap. XVI.

ANE 1 Romana Ecclesia, 2 cuius arbitrio subiacent vniuersa, 3 peritissimi viri non ignorans ingenium, 4 translationem eius, quam vidit alijs versiorem, tam in Ecclesijs legendam, quàm etiam exponendam recepit. 5 De qua Beatus Gregorius in suo Moralium libro: 6 Nouam, inquit, translationem dissero. 7 Et in Ezechielem, exponens id quod de animalibus scribitur: Vnumquodque duabus alis velabat corpus suum: cum subiunxisset, & al[illegible] similiter velabatur, pratinus intulit: 8 Translationem Septuaginta Interpretum, Aquilæ, Symmachi, & Theodotionis, solicitè perscrutantes, nihil ex his verbis inuenimus. 9 Sed Beati Hieronymi scripta relegentes, 10 Agnouimus quia hanc sententiam in hebraica veritate ita positam, non quidem iuxta verbum, sed iuxta sensum inuenerit: 11 Nam peritus interpres, vt omnino nihil prætermitteret, aliquando verbum de verbo, aliquando cum lingua repugnaret barbaries, sensum solum exprimebat ex verbis: 12 Quem vtique transferendi modum idem Hieronymus in libro, quem de optimo genere interpretandi edidit, probabiliorem esse euidenter insinuat. G

C

COMMENTARIVS.

1 SAnè Romana Ecclesia. Quid sæuissimæ hæreticorum perfidię, confictis, detestabilibusque Epistolis, & libellis elaboratam ab Hieronymo sacrorum voluminum editionem (vt supra capitis octaui initio explicatum est) subobscurasse profuit? Quid oblatrantium in eandem armasse exercitum. Quid totum penè mundum impios homines perturbasse iuuit, si Sancta Catholica Ecclesia, mater, & magistra fidelium illam, sententia sua admittendam duxit: quin imo, cæteris quibuscunque prætermissis, ipsam solam perpetuò legendam retinuit, & eisdem Fidelibus explicandam ob oculos posuit? Bene ergo dicitur. *Sane Romana Ecclesia.* Hanc Romanam Ecclesiam, tu eam ipse Lector, intellige, cuius in Symbolo confessio clauditur: *Sanctam Ecclesiam Catholicam.* D

Porrò cur eiusmodi nomen a Sanctis Patribus consecuta sit, hæc affertur ratio. Sicuti omnes, qui Romano aliàs suberant Imperio. H Romanorum æquè appellatione veniebant; secundū quod lege sancitum est, vt omnes, qui sub Orbe Romano sunt, Romani Ciues appellatur: Ita pariter omnes quot quot Catholica fide fulserūt, Romani itidē sunt vocati: eo quod, & fides Catholica, Romana simul diceretur, & quod Petrus, Apostolorū Princeps, atque vniuersalis Ecclesiæ, quæ per totum Orbem diffunditur, a Christo caput institutus in ipsa Vrbe Roma, omnium aliarum Ecclesiarum pariter capite, atque eisdem ab ipsomet Saluatore prælata constituta, sedem posuerit. Vsum vero olim iam obtinuisse, vt qui fide sincera fuissent, atque probati in omnibus Orthodoxi,

Leg. in Vrbe Ro. ff. de stat. hom. secūdum lect. Alciati.

A doxi, Romani dicerentur, quãplurimis exẽplis illustratur: eoq; inprimis testimonio, quod in Actis Concilij Ephesini, Tomo quinto, capite decimo nono habetur: Ita nanq; ibi Theodosius iunior ad Acacium Beroensem Episcopũ scribens: Vos probatos, inquit, Romanæ Religionis Sacerdotes esse, manifesto argumento declarate.] Sed & hæreticis, in Catholicis cõmuni loquendi vsu exprimendis, eiusmodi appellatione vsos constat apud Victorem Vticẽsem, cum Iocundus Episcopus Arrianus ad Regis filium: Si gladio (inquit) peremeris, incipient Romani martyrem prædicare.] Et apud Gregorium, Turonensem, de Arriano æquè Principe: Cogitauit intra se dicens, quia ingeniũ est Romanorum (Romanos enim vocant nostræ Religionis) vt ita accidat, & non sit virtus Dei.] & infra de Arriano pariter dicẽte: Si cõsensetis dictis meis exercemus hodie cachinnum de hoc Romanorum Presbytero.] hoc est de Catholico Sacerdote. Deniq; de Romanis Apostolus differẽs, Fides, inquit, vestra annunciatur in vniuerso mundo: Igitur, si ea ipsa fides, quæ omnes orbis terræ fines peruagatur, ac vbiq; prædicatur Romana dicitur, consequens etiam est, vt Vniuersalis, Catholicę, Oecumenicę nomine eadem cohonestanda sit.

De persec. V. vandalica, li. 2.

B

Gug. de gloria m. cap. 25.

Rom. 1.

C 2 *Cuius arbitrio subiacent vniuersa*. Quãta huius auctoritas censenda sit, quantiq; eiusdẽ iudicium æstimandum, ex eo solo deducitur, quòd tam & si plures, qui Euangelia, ex Apostolis etiam scripserunt, fuerint: Quemadmodum & Lucas Euangelista exordio sui voluminis testatur dicens: Quoniam quidem multi conati sunt ordinare narrationem, quæ in nobis completæ sunt rerum, sicut tradiderunt nobis, qui ab initio ipsi viderunt, & ministri fuerunt sermonis;] Ea tamen solum Christi Euangelia dicuntur, quæ ipsa recepit, & quibus credendum decreuit, Vnde & Sanctus Augustinus in plerisq; locis asserit: Euangelio non crederẽ, nisi me Ecclesiæ auctoritas commoueret.] Illa enim sacra scriptura dicitur, quam sacram declarat Ecclesia. Eius determinationi omnes Catholici suas meritò submittunt sententias: & nisi ab ipsa approbentur catholici esse non possunt. Quid (inquit) Hieronymus necesse est in manus sumere, quod Ecclesia non recipit?] Hæc Sancta Romana Ecclesia tanto priuilegio a Christo Seruatore donata est, vt eam in suis sententijs, atq; decretis errare non posse firmiter credamus. Hoc solũ Deo ex natura: Ecclesiæ verò eius ex priuilegio competit. Præter autem eam nemini vnquam donum huiusmodi communi lege collatum legimus. Non Angelis; hi enim a principio errare potuerunt, & multis ex eis errauerunt. Non primis parentibus, nam a Diabolo decepti sunt. Non hominibus, nam *Omnis homo mendax*. At de eiusdẽ nunc, siue in temporalibus, siue in spiritualibus potestate ac imperio paulò latius.

Luc. 1.

D

E

Psal. 115.

An Sancta Romana Ecclesia, siue eius capiti Romano nimirum Pontifice vniuersa subsint.

CONTROVERSIA XXIII.

De vtraq; siuè Sacerdotali, siue sæculari potestate, in tertium decimum Hieremiæ caput mentionem ingerens Hieronymus, non sub Sacerdotali sæcularem, sed e contra, Sacerdotalem sub ciuili constituere hisce videtur; videlicet. Non solum vulgus ingnobile, vilisq; plebecula, sed Reges Ecclesiarum de stirpe filij Dauid, qui sedent resopini, erectaq; ceruice, & protento aqualiculo super thronum eius: Sacerdotes quoq; ipsi, secundus in Ecclesiastico honore gradus, & Prophetæ, qui videntur habere scientiam scripturarum, & omnes habitatores Hierusalem pro varietate peccatorum cõplentur &c.] Ita ipse, cuius profectò verba, his quæ de excellentia eiusdẽ R. S. E. potestatis & arbitrij nuper in textu allata sunt aduersari nemo est, qui non videat.

E

G

Cæterùm secus esse, meritoq; ipsi Romanæ Ecclesiæ, seu Romano Pontifici, eius capiti vniuersa (vt in textu dicitur) subiacere Cyrilli Alexandrini Episcopi testimonio, in libro de Thesauris manifestò probatur. Enimuero, Sicuti (inquit) Christus accepit a Patre ducatum, & sceptrum Ecclesiæ, ex Israel Gentium egrediens super omnem Principatum, & Potestatem, & super omne quod est, vt ei cuncta curuentur, sic & Petro, eiusq; successoribus plenissimè commisit.] Et infra. Nulli alij quàm Petro, Christus quod suum est plenum, sed ipsi soli dedit.] Hæc Cyrillus. Verùm quò clarior, atq; distinctior veritas ipsa prodeat de Ecclesiasticarum inprimis, eidem Sanctæ Romanæ Ecclesiæ subiectione Potestatum, atq; mox Sæcularium argumenta proponamus. Vniuersali profectò Summum Pontificem in tota Ecclesia cõdecorari prælatione hoc vnum potissimum declarat, quòd ab eodem in omnes alios prælatos potestas manet. Et quanuis omnibus Apstolis a Saluatore ligandi, atq; soluendi potestas commoniter post resurrectionem in Euangelio tradita sit, soli tamen Petro antea dictũ est. Tibi dabo claues regni Cęlorũ &c. vt clauiũ per eũ ad alios deriuãda potestas

H

Matt. 16.

A ostenderetur: ad conseruandam videlicet vnitatem, sicuti Sanctus Cyprianus testatur: Et quamuis, inquiens, Apostolis omnibus post resurrectionem suam parem potestatem tribuat, & dicat: sicut misit me Pater, & ego mitto vos. Accipite Spiritum sanctum; si cui remiseritis peccata, remittuntur illi; si cui retinueritis, retinebuntur; tamen vt vnitatem manifestaret, vnam cathedram constituit, & vnitatis eiusdem originem ab vno incipientem, sua authoritate disposuit] Omnes igitur Apostoli ordinariam habent dimittendi peccata auctoritatem. Verùm supremum dominium soli Petro tribuitur. Sed & in Concilio Calcedonensi legitur, totam Synodum Leoni Summo Pontifici ita acclamasse: *Leo Sanctissimus, Apostolicus, Oecumenicus* (idest vniuersalis) *Patriarcha permultos annos viuat*. Cæterum, si vniuersalis, consequens etiam; vt eidem omnis Ecclesiastica potestas subijciatur. De eiusdem Ecclesiæ præeminētia, & Chrysostomus super Matthæum: Filius, inquit, qui Patris est, & ipsius Filij potestatem Petro vniuersaliter concessit vbiq; terrarum, & homini mortali, omnium; quæ sunt in cœlo, dedit auctoritatem, dando ei claues, ad hoc vt Ecclesiam vbiq; terrarum ampliet] Et super Ioannem, Iacobum locaHom. 88. liter terminat in loco; Petrum autem totius orbis magistrum, & doctorem.] Postremò ei C soli idem Saluator præcipit: Pasce oues meas; Io. 21. Vt illi, eiusq; successoribus tanquam Principi, Dominici gregis pascendi cura demandata intelligatur. De qua & Bernardus; Tu es, inquit, cui claues traditæ, cui oues commissæ sunt. Sūt quidem, & alij cœli ianitores, & gregum pastores, sed tu tantò gloriosius, quantò differentius vtrumq; præ cæteris nomen hæreditasti. Habent illi sibi assignatos greges, singuli singulos. Tibi vniuersi crediti sunt, vni vnus, nec modo ouium, sed & pastorum tu vnus omnium pastor. Vnde idem probem quæris? ex verbo Domini. Cui etiam non dico Episcoporum, sed & Apostolorum sic absolutè, sic D indiscretè commissæ sunt oues? Si me amas Petre, pasce oues meas. Quas? Illius, vel illius populos ciuitatis, aut regionis, aut certè regni? Oues meas (inquit) Cui non planum, non designasse aliquas, sed assignasse omnes?] Ita Bernardus.

Lib. de Vnit. Ecclesiæ.

B

Ad Eugenium 4. S. Pontif.

Verùm sæcularis etiam omnis potestas Romano Pontifici iure subijcitur, cùm ei, ad quē vltimi finis pertinet directio, subijci etiam debeant illi, ad quos spectat cura antecedentium finium, & eius Imperio dirigi. Cæterùm Sūmi tātū Pontificis partes sunt ad gloriā, quę vltimus finis creditur, ad quē cōditus homo est credentes omnes dirigere, igitur hoc ab eisdem omnibus iure postulatur, vt eidē subijciantur, quos decet cura antecedentium finiom, hoc E est eorum, quæ ordinantur ad ipsam. In veteri lege, quia sacerdotium & totus diuinorum cultus temporalium tantùm acquisitionem respiciebat, quorum cura soli Regi, Principiq; sæculari incumbit, Sacerdotes consequenter eisdem Regibus subijciebantur: At non sic in noua lege, cùm Sacerdotium Euangelicū, quo homines ad bona spiritualia, æternaq; traducuntur, altius initietur. Et quidem ineffabiliter diuina dispositum, simulq; præscripsit Prouidentia, vt in Romana Vrbe, quā Christifidelibū Sacerdotij primam sedem futuram nouit, eiusmodi paulatim mos inolesceret: vt ciuitatis nimirum ipsius Rectores Summis Sacerdotibus F colla submitterent: De quo & Valerius Maximus hęc litteris cōsignauit: *Omnia post religionē ponenda semper nostra Ciuitas duxit, & in quibus Summæ maiestatis decus conspici voluit: qua propter nō dubitauerūt sacris Imperia seruire*. Ita Valeri⁹. Et quãuis vtraq; dignitas, seu potestās à Christo Sūmo Pōtifice, atq; Imperatore exordiū duxerit, perinde ac distinct. decima: *Quoniā idē mediator*, habetur; haud ex æquo tamen vtraq; censenda; sed vna alteri ita subiacet, vt etiam Imperator Summo Pontifici parere debeat. Manifestum hoc & ratione, & similitudine, & auctoritate redditur. Ratione quidē G inprimis, cùm entia ex Peripateticorum principe malè disponi nolint. Cæterùm minus aptè, imo perperàm disponerentur, si Ecclesiæ membra, ipsiq; fideles, qui sunt nobilissima entia in mūdo a pluribus æquè gubernarētur. Enimuerò, quòd vni placeret, alteri displiceret, & quod vnus decerneret, alter abrogaret: haud itaq; Imperator supra Pontificem, quēadmodum nec earo supra spiritum, sed e contra, Sūmus Pontifex super Imperatorem eminere, affirmandum est. Et certè cum Dominus Petro Io. 21. dixerit: *Pasce oues meas*, vtiq; etiā constat Imperatorem (si tamen ouis Christi, fidelisq; esse H desiderat) Summi se debere Pontificis Imperio subditū omnino fateri: Argomento ad hoc distinctio decima, *Suscipitis*. In huius comprobationem confirmat & consecrat Summus Pontifex Imperatorem; Vnde Apostolus ad Heb. 7. Hebræos; minor, inquit, a maiori benedicitur. Deponit præterea Sūmus Pontifex, si adsit causa rationabilis, Imperatorem, quemadmodum Innocentius Federicum, Imperium item trāsfert; vti de Imperio de Græcis in Francos, & de Francis ad Alemanos videre est; ex his igitur satis Summi Pontificis præeminentia dignoscitur, cùm inferior, aut æqualis, in superiorem, vel æqualem minime imperium habeat.

12. Metaph.

Firmatur dehinc proposita veritas similitudine

A dine: Cùm Ecclesia militãs pro uiribus Triumphantẽ imiretur, quæ sub vno tantùm Principe, Deo videlicet gubernatur; Et huius militantis pariter, vnus tantùm, summusq; in regimine esse debet, Pontifex nimirum, qui non Imperator, sed Summus Pastor, atq; Papa, idest Pater Patrum dicatur, qod se non quasi tyrannum in Ecclesia, sed tanquam Patrem omnium ex Paterno affectu cognoscat. Auctoritate deniq; idipsum comprobatur. Enimuerò Gelasius, Anastasio Imperatori scribens: Duo inquit, sunt, Imperator Auguste, (Dist. 96. Duo.) quibus principaliter hic mundus regitur: Auctoritas Sacra Pontificum, & Regalis potestas, B in quibus tantò graue est pondus Sacerdotum, quanto pro ipsis etiam Regibus hominum in diuinò reddituri sunt examine rationem.] Idẽ (Ambrosi' in eodem capite.) ex Ambrosio: si sublimitatem Episcopalem Regum fulgori compares, & Principum diademati, longe erit inferius, quàm si plumbi metallum ad auri fulgorem compares. Quippe, cùm videas Regum colla, & Principum submitti genibus Sacerdotum, & exaltata eorum dextera, orationibus eorum credant se communiri.] Et Ioannes Papa Honorio: Si Imperator (inquit) Catholicus est, filius est, non præsul Ecclesiæ.] Cæterùm hanc sæcularis potestatis S. R. E. Romanoq; Pontifici, iure de- C bitam subiectionem, non illinc deducimus, quod Summus Pontifex, pręter Prouincias, & Regna particularia, quorum Summum habet Imperium, Dominum etiam vniuersalis regni, totiusq; Orbis in temporalibus affirmemus, Minimè. Sed hinc accipimus, quòd sæcularis potestas in ratione finis, (qui tranquillus est status reipublicæ) inferior sit Ecclesiasticæ, cuius finem sempiternam diximus Beatitudinem; Cuius & spiritualis potestatis virtute, potest idem Summus Pontifex, quoties ratio fidei, & Religionis exigit, non solum censuris aduersus Imperatores, Reges, & Christianos Principes omnes agere, verùm & temporalibus domi- D nijs priuare, eaq; in alios transferre. Vltimò, subiectionis huiusce perpetuum erga *Sanctam Romanam Ecclesiam* cultum, atq; confessionem ad salutem consequendam necessarium Sanctus Thomas ex præfato Cyrillo, Tractatu supra commemorato, aduersus errores Gręcorũ, capite septuagesimo secundo, hisce concludit; Ostendit etiam, quod subesse *Romano Pontifici* sit de necessitate salutis; Dicit enim Cyrillus in libro Thesaurorum: Itaq; fratres mei, si Christum imitamur, vt ipsius oues vocem audiamus manentes in Ecclesia Sancti Petri Apostoli, Non inflemur vento superbiæ, ne fortè tortuosus serpens propter nostram contentionem nos eijciat, vt Euam olim de Paradiso.] Et Maximus in Epistola Orientalibus directa dicit. Coadunatam, & fundatam super petram confessionis Petri dicimus vniuersalem Ecclesiam, secundum Saluatoris definitionem, in qua necessario salus animarum nostrarum: nostrum est manere, & obedire, suam seruantes fidem, & confessionem.] Ita ex præfatis auctoribus Sanctus Thomas, de subiectionis in Sanctam Romanam Ecclesiam cultu. E De eiusdem æquè articuli confessione, iam supra capite quarto ostendimus, aliter sentientẽ in hæresim labi. Ad oppositam Hieronymi initio allegatam auctoritatem breuiter respondetur: intelligendam eandem esse de Regno, atq; Sacerdotio Iudęorum: Textusq; ipse propheticus, cuius ibi Hieronymus affert explanationem apertissimus est. Porrò in Veteri Testamento Sacerdotalem potestatem temporali fuisse obnoxiam, iam supra monuimus. Atq; F hæc satis de eius eminentia, studioq; ab vniuersis Christifidelibus illi perpetuò exhibendo.

COMMENTARIVS.

3 *Peritissimi viri non ignorans ingenium.* Qui nanq; fieri poterat, vt ea in Sacris litteris Hieronymi ignoraret ingenium, quæ sola ob familiaritatem Sancti Spiritus Sacrorum omnium cognoscit arcana voluminum? Cuius oculi columbarum describuntur? Cuius abditissi- G morum intelligentia mysteriorum fons signatus, puteus aquarum viuentium prædicatur? At quanti eiusdem Hieronymi ingenium iugiter eadem fecerit, inferius capite decimo octauo explicabitur.

4 *Translationem eius, quam vidit alijs veriorem, tam in Ecclesijs legendam, quàm etiam exponendam recepit.* De veritate translationis eius, ac inter cæteras omnes dignitate, atq; præstantia plura sæpius, pręsertim verò capite quarto, & decimo quinto notata sunt, ad quæ, ne frustra hic repeti videantur, mittimus lectorem. Sub Damaso autem Pontifice Ecclesiam H primùm, vitam adhuc agente Hieronymo, eiusmodi translationi, scriptisq; eius auctoritatem tribuisse ex eo conijcio, quòd idem in Apologia aduersus Rufinum hæc habet: Psalteriũ quoq; emendatissimum iuxta Septuaginta Interpretes nostro labore dudũ Roma suscepit.] Et in superiori capite ad eundem Damasum, citata Epistola. Nouum, inquit, opus me fa- (Epi. 123.) cere cogis, vt post exemplaria scripturarum toto orbe dispersa quasi quidam arbiter sedeã, & quia inter se variant, quæ sint illa, quæ cum Gręca consentiant veritate. Pius labor, sed periculosa præsumptio, iudicare de cæteris ipsum ab omnibus iudicandum, senis mutare

linguam

A linguam, & canescentem iam mundum, ad initia retrahere paruulorum. Quis enim doctus pariter, vel indoctus, cùm in manus volumen assumpserit, & a saliua, quam semel imbibit viderit discrepare quod lectitat, non statim erumpat in vocem, me falsatium, me clamitās esse sacrilegum, qui audeam aliquid in veteribus libris addere, mutare, corrigere? Aduersus quam inuidiam duplex causa me consolatur: quòd & tu, qui Summus Sacerdos es fieri iubes, & verum non esse, quod variat etiam maledicorū testimonio comprobatur.] hęc ille. Non molestè accipiat lector, si vnum, idemq; testimonium semel, atq; iterum, & tertiò etiam B in hoc ipso opere aliquando allatum perlegas; quandoquidem vt verborum sensus explicetur, sic fieri necesse est. In locis communibus riuulos Tullianæ eloquentiæ licet deducere, & docta declamatione audientium aures mulcere: in Commentarijs verò, nec verborum compositio, nec redolens flosculis oratio, sed res proposita simpliciter, atq; purè examinanda est. Sed & his Augustini testimonium adstipulari videtur, dum ad Audacem ita scribit. Psal-
Epi. 140. terium a Sancto Hieronymo translatum ex Hebræo non habeo: nos autem non interpretati sumus, sed codicum latinorum nonnullas mendositates ex Græcis exemplaribus emen-
C dauimus: perinde ac inferat: quòd si illud in ipso eius promulgationis exordio, quo tempore iam in Septuaginta, Commentarios suos vel incœperat, vel absoluerat habuisset, illud æque Commentarijs explanasset. Deniq; de Hesychij Alexandrini, & Luciani Antiocheni martyris editionibus Hieronymus differēs, easdem a nullis, vel paucis receptas dicit, quòd eis post
Epi. 123. Septuaginta Interpretes, siue vetus, siue nouū Testamentum emendasse non licuit (hoc est ex propria auctoritate.) Igitur Hieronymus, qui ad tantum se munus a Damaso Pōtifice delectum testatur, consequens etiam est, vt eiusdem auctoritate propria ipsius quoq; elucubrata translatio tunc probata, vulgataq; per totam Ecclesiam credatur. Rationabiles tran-
D slationis huiusce causæ, capite quarto afferuntur.

5 *De qua Beatus Gregorius in suo Moralium libro*. Circa principium videlicet.

6 *Nouam (inquit) translationem dissero*. Quippe quæ eius iudicio cuncta ex Hebræo eloquio verius transfunderet, & dignissima cui in omnibus fides haberetur, foret. Noua verò Gregorij ætate Hieronymi editio nuncupabatur, quòd post alias omnes inuulgata esset. Ad cuius pleniorem intelligentiam sciendum, ante hanc ipsam Hieronymi versionem quamplures alias circumferri consueuisse. Et quidē

de prima (quam, Ptolomæi Philadelphi, Ptolomæi item Lagi filij iussu a Septuaginta, e Iudæa in Græciam conuocatis Interpretibus, ex Hebræo in Græcum sermonē in Alexandriæ Insula, quæ Pharus dicitur translatam fuisse in Præfatione Pentatheuci affirmat) in omnibus fermè scripturæ Sacrę librorum prętationibus, & in suis super Prophetas Commentarijs, tertio quoq; verbo agit. De secunda, Aquilæ videlicet, tum in Isaia, tum ad Marcellam, & Damasū in Epistolis sæpius. De tertia, Symmachi, in Præfatione in Iob, & super Hieremiam. De quarta, Theodotionis, in prologis Danielis, & quatuor Euangeliorum. De quinta ab Origene Nicopoli in Attico littore sine nomine inuenta, in Præfatione Commentarij eiusdē Origenis in Cantica Canticorum. De sexta pariter & septima, incertis auctoribus edita, in Habacuh commentarijs. De octaua tandem & nona, Hesychij videlicet, & Luciani in præcitata super quatuor Euangelia præfatione. Respectu igitur hactenus memoratarum omnium, Hieronymi editio optimo iure communi vocabulo, noua a Gregorio, & Sanctis alijs Patribus dicebatur, quòd nouissima post omnes ex Hebræo fonte purior emanasset. De cuius æquè præstantia capite superiori.

Isa. 49. Mar. Ep. 138. Dā. Epi. 125. Hie. c. 32. Hab. c. 2. Epi. 123.

E F

7 *Et in Ezechielē, exponens id quod de animalibus scribitur: Vnumquodq; duabus alis velabat corpus suum, cùm subiunxisset & alterum, similiter velabatur*. Habetur huiusmodi de animalibus visio Ezechielis capite primo, quam & luculentissimè idem Hieronymus in Commentarijs super eundem explicat. G

8 *Protinus intulit: Translationem septuaginta Interpretum, Aquilæ, & Theodotionis, & Symmachi solicitè perscrutātes nihil ex his verbis inuenimus*. Meminit, & additionis huius ex Hebræo textu Hieronymus ibidem dicens: Multa, & in hoc, & in alijs capitulis a Septuaginta prætermissa sunt, quæ ob longitudinē ponere supersedi. De hac ipsa Septuaginta Interpretum editione, a quibus, vbi, & quando elucubrata sit, capite quarto iam diximus. Cæterùm, vt de his quoq; Translationib⁹, Aquilę, H Theodotionis, & Symmachi, quos aliquando Hæreticos, interdum Iudaizantes, nunc Proselytas, alijsq; nominibus sugillat Hieronymus, notitiam habeamus, breuiter de eisdem nunc agendum.

Aquila igitur primùm Gentilis, atq; Adriano Imperatori charus, a quo & restituendæ Hierosolymę fabrorum præfectus est, in Christum credens, cum Sacri fontis vnda perfusus esset, ab Ecclesia post aliquot annos, quòd Gentilicijs adhuc superstitionibus nimis addictus foret, eiectus, Christo (talō non ferens iniuriā)

renun-

A renunciauit, ac Proselytus factus, simulq; circuncisus, hebræorum ita linguam didicit, vt vetus Testamentum in Græcum, ac ex eodẽ aliqua etiam in Chaldaicum sermonem verterit. Natione eum Ponticum, atq; cum eo, qui alio nomine OnKelos dicitur eundem putat Victorius. Diligentem, doctissimum, curiosumq; verbi de verbo interpretem, vt etiam cęteris antecelluerit, vocat Hieronymus.

Theodotion (quamuis nonnulli minus propriè Theodotio scribant) eodem genere secundum Epiphanium, quo & Aquila ortus, & ipse factus Christianus, hæreticorum dogma,
B Tatiani videlicet, Marcionis, Ebionisq; sectatus est: mox religione nostra neglecta, Iudeorum legem, circuncisione etiam obtenta professus est; quo tempore in eorum lingua discenda desudans, sacros veteris Testamenti libros Græco eloquio transfudit, & inter cæteros, veteres nimirum ac nouos interpretes, medius, Hieronymi testimonio processit; cuius etiam scriptis aliquando incredulus, nunc semichristianus, interdum Ebionita vocatur. Eius interpretatione in Danielem ad sua vsq; tempora vsam fuisse Ecclesiã, in Præfatione Danielis testatur. Floruit sub Seuero circa annum Domini ducentesimum.

G Symmachus genere Samaritanus, quòd principatum a se quæsitum apud gentem suam obtinere nequiuisset ad Iudæos transfiẽs circũcidi voluit, sicq; Proselytus effectus, quòd priuati adhuc hominis conditionem in quo animo ferret, ad Baptismi Sacramentum peruenit: Demum in Ebionitarum hæresim lapsus, eandem scriptis quoq;, ac prætertim in suis super Matthæum commentarijs tueri contendit. Conuertit hoc tempore ex hebræo in Græcum sermonem sacros scripturæ codices: non quidem verbum ex verbo, sicut Aquila, sed sensum e sensu. Hæreticum iudaizantè vnà cum Theodotione, Præfatione in Iob scribit Hieronymus. Floruisse vero is traditur sub
D eodem Seuero, circa annum Domini centesimum cum nonagesimo. Ex his satis perspicuum est, cur Hieronymus in prædictorum sugellationem Interpretum diuersis interdum vtatur nominibus.

9 *Sed Beati Hieronymi scripta relegentes.* Pulchrè ad proprium circa Hieronymi scripta studium indicandum, non ea se legisse tantùm, sed relegisse Sanctus Gregorius tradit, cùm in illorum lectione assiduum ipsummet propria eius declarent opuscula, in quibus frequenter eundem allegat, & honorificè semper inducit.

10 *Agnouimus, quia hanc sententiam in hebraica veritate ita positam, non quidem iuxta verbum, sed iuxta sensum inuenerit.* Hoc & E sæpius fatetur ipse Hieronymus: non quidem verbum semper ex verbo, sed sensum quandoq; ex sensu: interdumq; etiam ex vtroq; permixtum se transtulisse contestans. Cogor (inquit in Prologo Danielis) per singulos scripturæ diuinæ libros aduersariorum respõdere maledictis; qui interpretationem meam, repræhensionem septuaginta interpretum criminantur: quasi non, & apud Græcos Aquila, Symmachus, & Theodotion, vel verbum e verbo, vel sensum e sensu, vel ex vtroq; commixtum, & mediæ temperatum genus translationis expræsserint.] Et paulò infra. F
Hæc autem Translatio (a se editam intelligens) nullum de veteribus sequitur interpretem, sed ex ipso hebraico, Arabicoq; sermone, & interdum Syro, nunc verba, nunc sensus, nunc simul vtrunq; resonabit.]

11 *Nam peritus interpres, vt omnino nihil prætermitteret, aliquando verbum de verbo, aliquando cum lingua repugnaret barbaries, sensum solum exprimebat ex verbis.* Cum his pariter ea consentiunt, quæ de Optimo gènere interpretandi idem Hieronymus tradit: Diffic le est, inquiens, alienas lineas insequentem non alicubi excedere: & arduum, vt quæ in aliena lingua benedicta sunt, eundem decorem in translatione conseruent. Significatum est aliquid vnius verbi proprietate: G non habeo meum, quo id efferam, & dum quero implere sententiam longo ambitu vix breuis viæ spacium consumo. Accedunt hyperbatorum anfractus, dissimilitudines casuum, varietates figurarum ipsum postremò suum, & vt ita dicam vernaculum linguæ genus. Si ad verbum interpretor, absurdè resonant, vel si in sermone mutauero, ab interpretis videbor officio recessisse.] Hæc ille.

12 *Quem vtiq; transferendi modum idem Hieronymus in libro, quem de optimo genere interpretandi edidit, probabiliorem esse euidenter insinuat.* Non auctoritate quidem tan- H tùm sæcularium scriptorum, aut Septuaginta, vel cæterorum, Aquilæ, Symmachi, & Theodotionis interpretum, sed ipsius quoq; Saluatoris, Euangelistarũ, & Apostolorũ testimonijs idipsum manifestè comprobat. Habetur libellus hic Epistolarum eius Tomo secundo, penultimo loco In ordine, Epistola centesima prima, ad Pammachium, quem etiam non tam imperitè, quam nequiter Rufinus Libro secundo Inuectiuarum criminatus est, vt in eo, præter tituli inscriptionem, nihil boni contineri: quin potius to-

A rum pessimum, iactauerit. Cæterùm Rufini procacitatem atq; imperitiam, prædicto rum satis superq; reijcit sententia interpretum, Tullij, Terentij, Plauti, Cecilij, Horatij, Septuaginta, Aquilæ, Symmachi, Theodotionis: Quin & Domini ipsius Saluatoris auctoritas: Tota deniq; Sanctorum Patrum, Hilarij, Ambrosij, Augustini, Gregorij, ac reliquorum schola: perinde ac in ipso quoq; libello latius ostenditur. Hunc demum ipsum libellum, Augustinum efflagitasse, propria eius verba ad eundē Hieronymum declarant, quibus ait; Librum quoq; tuum, cuius mentionem fecisti, De optimo genere interpretandi, cupio B legere, & adhuc nosse, quomodo coæquanda sit in interprete peritia linguarū coniecturis eorum, qui scripturas edisserendo pertractant; quos necesse est, etiam si rectè, atq; vnius fidei fuerint, varias parere in multorum obscuritate sententias: quanuis nequaquam ipsa varietas ab eiusdem fidei veritate discordet: Sicut etiam vnus tractator, secundum eandem fidē aliter, atq; aliter eundem locum potest exponere, quia hoc eius obscuritas patitur.] Hæc

E Augustinus. At non Gregorij tantùm, sed aliorum quoq; penè innumerabilium Sanctorū Patrū celeberrima in eū ipsum insurrexerunt testimonia: Libelli huius tempus Baronius in trecentesimū nonagesimū quartū annū refert: cuius sententia ipsiusmet Hieronymi æquè testimonio idcirco cōsentanea est, quòd in præfatione Commentariorum super Ionam hæc habeat [Triennium circiter fluxit, postquam quinq; Prophetas interpretatus sum, Michæā, Nahum, Habacuc, Sophoniam, Aggæum, & alio opere detentus non potui implere quod cœperam. Scripsi enim librum de Illustribus viris, & aduersum Iouinianum duo volumina: F Apologeticum quoq;, & de optimo genere interpretandi ad Pammachium, & ad Nepotianum, vel de Nepotiano libros duos.] Hęc ibi, ex quibus satis conijcitur, memorato eundem Domini anno datum, cum præsertim, & enumerati in quinq; Prophetas Commentarij, trecentesimo nonagesimo primo alibi adscripti sint, & liber de viris Illustribus trecentesimo nonagesimo secundo,

De Hieronymi aduersus hæreticos libris atq; pugna.
Cap. XVII.

C

Cripsit 1 præterea aduersus Iouinianum Libros duos, 2 & contra Heluidium de Beata Maria virginitate perpetua Librum vnum: 3 Quorum priorem voluptati carnis iugiter incumbantem, 4 & nullam in futuro meritorum esse distantiam asserentem 5 hæreticum, atq; Epicurum Christianorum probat: 6 alterum verò, qui ex scripturis nitebatur ostendere, intactam Dei Matrem alios filios habuisse, velut idiotam, & scripturas penitus ignorantem redarguit. 7 Porrò alium quendam hæreticum, non scribendo, sed colloquendo confodit, qui de Resurrectione carnis contra fidem Catholicam sentiens, quæstiones huiusmodi proponebat. 8 In qua ætate resurrecturi sumus? 9 Si in ipsa qua morimur: ergo & nutricibus post mortē opus erit. 10 Si in altera: 11 nequaquam erit resurrectio mortuorum, sed transformatio in alios. 12 Diuersitas quoq; sexus, maris ac feminæ erit, aut non erit? 13 Si erit, sequentur & nuptiæ, & concubitus, sed & generatio. 14 Si non erit: sublata diuersitate sexus eadem corpora non resurgent, sed tenuia erunt, & spiritualia: 15 dicente Apostolo: Seminatur corpus animale, surget corpus spirituale. D *16 Quod, cùm audissem, mihiq; (Beatus ait Hieronymus) incubuisset necessitas nequissimæ viperæ, & mortiferæ bestiæ resistendi, conueni hominem, & breui interrogatione conclusi dicens. 17 Vtrum crederet futuram resurrectionem mortuorum, an non: 18 Quicum se credere respondisset, intuli: eadem resurgent corpora an altera? 19 Cum dixisset eadem; 20 sciscitatus sum. In eodem sexu, an in altero? 21 Ad interrogata reticenti, & instar colubri huc, atq; illuc transferenti caput, ne feriretur: Quia, inquam, taces, ego mihi pro te respondebo, & consequentiam inferam. 22 Si non resurget mulier vt mulier, neq; masculus vt masculus, non erit resurrectio mortuorum; quia sexus membra habet, membra autem totum corpus efficiunt. Si autem sexus & membra non fuerint: vbi erit resurrectio corporum, quæ sine sexu non constat, & membris? 23 Porrò si corporum non fuerit resurrectio, nequaquam erit resurrectio mortuorum. 24 Sed & illud quod de nuptijs obijcis. Si eadem membra fuerint, sequi nuptias, a Saluatore dissoluitur. 25 Erratis, nescientes scripturas, neq; virtutem Dei. In resurrectione enim mortuorum non nubent, neq; nubentur, sed erunt similes Angelorum. 26 Vbi dicitur: Non nubent, neq; nubentur, sexuum diuersitas demonstratur. Nemo* G H

enim

A *enim de lapide, & ligno dicit, non nubent, neq; nubentur, qua naturam nubendi non habent: sed de ys, qui possunt nubere, & Christi gratia, ac virtute non nubant. 27 Quod si opposueris: quomodo ergo erimus similes Angelorum, cum inter Angelos non sit masculus, & fœmina? Breuiter ausculta: Non substantiam nobis Angelorum, sed conuersationem, & beatitudinem Dominus repromittit. 28 Similitudo promittitur, non natura mutatur. 29 Porrò si queris, in qua ætate resurrecturi sumus: iuxta Ecclesiarum traditiones, & Apostolum Paulum illud est respondendum: 30 Quod, in virum perfectum, & in mensuram ætatis plenitudinis Christi resurrecturi sumus: in qua & Adam Iudæi conditum autumant; & Dominum Saluatorem legimus surrexisse. 31 Et multa, quæ de vtroq; Testamento in suffocationem hæretici protuli,* E

COMMENTARIVS.

1 *SCripsit aduersus Iouinianum libros duos.* Truculentũ istud monstrũ, vnde cũ suis B factiosis eruperit, vel cuius ordinis, aut professionis extiterit, quas etiam impio ore blasphemias protulerit, singula prosequi videtur Sanctus Ambrosius ad Vercellenses scribens; Epist. 82. Audio enim homines, qui dicunt nullum esse abstinentiæ meritum, nullum frugalitatis, nullam virginitatis gratiam, pari omnes æstimari precio, delirare eos qui ieiunijs castigent carnẽ suam, vt menti subditam faciant; quod nunquam fecisset, nunquam scripsisset ad instruendum alios Paulus Apostolus, si deliramentum putasset. Quæ istos Epicureos noua Schola misit? non philosophorum, vt ipsi aiunt, sed imperitorum, qui voluptatem prædicent, de- C licias suadeant, castimoniam nullius esse dicãt 1. Io. 2. vtilitatis. Fuerunt nobiscum, sed non fuerunt ex nobis (neq; enim pudet dicere, quod dicit Euangelista Ioannes.) Sed hic positi primo ieiunabant, intra monasterium continebantur, nullus erat luxuriæ locus, interdicta ludibriosæ disputationis licentia. Hoc enim audierant: quæ deberent cauere monueram: nihil profeceram. Efferuescentes itaq; talia disseminare cœperunt, quibus incentores essent vitiorum omnium. Miserabiles perdiderũt, quod vtiq; ieiunauerunt; perdiderunt, quod aliquo se continuerant tempore. Nunc itaq; diabolico studio inuident aliorum operibus bonis, quorum D ipsi fructu exciderunt.] Hęc Ambrosius de Iouiniano & asseclis eius. De eodem & Hieronymus. Aduer. Iou. libr. 2. c. 13. Ante (inquit) nudo eras pede, modo non solum calceato, sed & ornato: tunc pexa tunica, & nigra subucula vestiebaris, sordidatus & pallidus, & callosam opere gestans manum, nunc lineis, & sericis vestibus, & Attrebatum, & Laodiceę indumentis ornatus incedis: rubent buccæ: nitet cutis: comæ in occipitiũ frontemq; tornantur; protensus est aqualiculus, insurgunt humeri, turget guttur, & de obesis faucibus vix suffocata verba promuntur.] Monasticam igitur aliquandiù vitam in Monasterio professus Iouinianus, cum inde libidinum flammis exæstuans aggressus fuisset, multas hæreses, de quibus paulo post agemus euomit, ad quarum firmitatem nonnullos etiã F a se conscriptos commentarios inuulgans, plurimos ex vtroq; sexu illorum lectione e sanctioris vitæ proposito Romæ deiecit. Verùm, ne tantum vlterius grassaretur malum, catholicorum hominum industria, detestabili opere ipsi Hieronymo, Bethlehem agenti transmisso, illud idẽ ipse cum proprio auctore duobus libris confutauit. Numeratur eiusmodi annus a Baronio Tomo quarto Annalium Ecclesiasticorum Christi trecentesimus nonagesimus. Et quidem aptissimè, cùm eo ipso, a Siritio Summo Pontifice ipse Iouinianus publico decreto damnatus sit. Apud Hieron. Epi. 93. Tunc miserandum illud accidit: Ex quo, & Augustinum lacrymas fudisse legimus; Rufinum videlicet, eo ipso tempore a G Hieronymi fuisse necessitudine impia auulsione distractum. Enimuerò, cùm idemipse tũc magni nominis Rufinus in ipsam Vrbem venisset, vt Periarchon libros, a se ex Origene translatos prodèret, præfatis Hieronymi libris, aduersus Iouinianum, qui circunferri illic, tunc cœperant, intantum detrahere cœpit, vt ipsum etiam Siricium Summum Pontificem (quòd matrimonium nimirum in eisdem vltra quam par esset despectum iactaret) non nihil in illos concitarit. Testatur hoc Hieronymus Epistola quinquagesima secunda ad Pammachium, librorum eiusmodi propugnatorem his verbis; Audio totius in te Vrbis studia concitata; Au- H dio Pontificis, & populi voluntatem pari mente congruere. Minus est tenere sacerdotium, quàm mereri.] Et de Rufini perfidia loquitur præcedenti Epistola ad Domnionem, quæ & si Rufini nomen non exprimat, in eundem tamẽ fuisse conscriptam, eruditus quoq; ante me, in suis adnotationibus obseruauit Henricus Grauius. Cùm igitur in hosce Hieronymi libros, siue imperitorum grex, siue æmulorum factio vndiq; obstreperet; rogatus ab eodem Pammachio Vir Sanctus, Apologiam pro eis conscribere cogitur. In qua omnia a se in eis tradita, Apostoli dictis, quibus virginitatem nuptijs præfert consona demonstrans, illos æquè

repræ-

A repræhendit, qui verba tantùm aliqua cauillan
tur; nō considerantes cætera, vel cui, quando,
vel qua occasione: neq; quid, ant ante præces-
serit, aut postea consecutum sit.] Habetur Apo
logia huiusmodi Tomo secundo, Epistola quin
quagesima. Extat Theodosij aduersus Ioui-
nianum ad Felicem præfectum Prætorio res-
criptum eiusmodi. Iouinianum sacrilegos
agere conuentus extra muros Vrbis Sacratissi-
L. 53. de Hæret. C. Theod. mæ Episcoporum quærela deplorat; Quare su
pra memoratum corripi præcipimus, & contu-
sum plumbo, cum cæteris participibus suis, & mi
nistris exilio coerceri: ipsum autem machina-
torem in insulam Boam festina celeritate dedu
ci: cæteris pro vt libuerit (dummodo super-
B stitiosa coniuratio exilij ipsius discretione sol
uatur) solitarijs: & longo spacio inter se posi-
tis Insulis in perpetuum deportatis. Si qui au-
tem pertinaci improbitate vetita & damnata
repetiuerit, sciat se austeriorem sententiam
subiturum. Dat. pridie nonas Martij Medio-
lani, Honorio nonum, & Theodosio quintum
AA. Consulibus.] Est is annus secundum Ba-
ronium, Paouinum & alios duodecimus supra
quadringentesimum: Vt ideo post Romanæ
etiam Ecclesiæ iugulum, Iouinianum multis
adhuc annis eandem exturbasse ex his certum
habeatur. Deniq; in præfatam Insulam depor-
tatus Iouinianus nunquam vltra auditus est.
C De eius obitu ex Paulo Præsbytero hæc habet
Gennadius [Meminit Iouiniani hęresiarchæ,
& voluptatum, & libidinum prædicatoris: cui
intantum continentis vitæ, & castæ institutio
contraria fuit, vt inter luxuriosas epulas animā
eructaret.] Hęc ipse. Sed de his aliàs, capite
nimirum decimo.

2 *Et contra Heluidium de Beata Maria Vir-
ginitate perpetua librum vnum.*] Et huius obla-
trantis canis, qui ex blasphemia sibi gloriam
comparare studebat Hieronymum confregisse
maxillas, despectuiq; omnino habuisse, propria
eius verba declarant, quibus eundem ita allo-
D quitur: Quis te oro ante hanc blasphemiam
nouerat? Quis dupondij supputabat? Conse-
cutus es quod volebas: nobilis es factus in sce-
lere. Ego ipse, qui contra te scribo, cùm in ea-
dem tecum Vrbe consistam, albus (vt aiunt)
ater ue sis, nescio.] Hæc ipse, ex quibus Romæ
se edidisse librum, anno nimirum Domini tre-
centesimo octogesimo tertio, vel proxime se
quenti apertè indicat. Meminit idem sæpius
libelli huius in suis scriptis: & præsertim in li-
bro de Viris Illustribus: In Epistola de custo-
Epist. 22. dia Virginitatis ad Eustochium: Et in Mat-
Matt. 1. 12. 13. thęi commentarijs. Tempus quoq; & locus, in
quibus eundem edere contigit, in Isaiæ quadra
gesimum quartum aperis. Deniq; & librum
Damaso Pontifici ostendisse, Pammachio te- E
statur Epistola quinquagesima. Porrò de
vtriusq; & Iouiniani & Heluidij hæresibus nūc
subditur.

3 *Quorum priorem voluptati carnis iugiter
incubantem.* Innumeris profectò Iouiniani lasci
niā, libidineq; cōcinnè describit strophis Hiero
nym⁹, sed præsertim libro secūdo aduersus eū-
dem sequentibus: Lubricus serpens, & Prote⁹
noster in variarum se mutat portenta forma-
rum. Qui enim in coitu, & in saturitate Epi-
cureus est, subitò in retributione meritorum
Stoicus efficitur. Hierosolymam Cithio, Iu-
dæam Cypro, Christum Zenone commutat.]
Et infrà. Mactè virtute, imo vitijs: habes &
in castris tuis & Amazonas exerta mamma, F
& nudo brachio, & genu venientes, contra se
viros ad pugnam libidinum prouocantes. Et
quia oppulentus paterfamilias es, in auiarijs
suis non turtures, sed vpupæ nutriuntur, quæ
fœtidę voluptatis lustra circumuolens.] Docto
rem præterea voluptatum, atq; libidinum no-
minat eundem Ezechielis tertio decimo capi-
te: Alij autem (inquiens) voluptatum & libi-
dinis doctores dicuntur consuere puluillos, &
ponere sub omni cubito manus, Epicurei, &
Pyrrhonij & apud nos Iouinianus, & Eunomi⁹,
qui dicunt: Manducemus & bibamus, cras 1. Cor. 15.
enim moriemur. G

4 *Et nullam in futuro meritorum esse distan-
tiam asserentem.* Ex Stoicis hanc accepit blas-
phemiam. Stoicorum enim fuit, peccatorum
tollere differentiam, & delicta omnia paria red
dere, nec vllum inter erratum discrimen face-
re. Cęterùm antequam sigillatim de eius
blasphemijs subiungamus, quo scribendi ge-
nere vsus in eis explicandis sit, ex eodem iopri
mis Hieronymo audiamus. Pauci (inquis ille) Lib. 1.
admodum dies sunt, quod Sancti ex Vrbe Ro-
ma fratres, cuiusdam mihi Iouiniani commen-
tatiolos transmiserunt, rogantes, vt eorum inep
tijs responderem, & Epicurum Christianorum
Euangelio, atq; Apostolico vigore cōtererem. H
Quos, cùm legissem, & omnino non intellige-
rem, cœpi reuoluere crebrius, & non verba
modo, atq; sententias, sed singulas penè sylla-
bas discutere, volens prius scire quid diceret,
& sic vel probare, vel redarguere quod dixis-
set. Verum scriptorum tanta barbaries est, &
tantis vitijs spurcissimus sermo confusus, vt
nec quid loquatur, nec quibus argumentis ve-
lit probare quod loquitur, potuerim intellige-
re. Totus enim tumet: Totus iacet: Attollit
se per singula, & quasi debilitatus coluber in
ipso conatu frangitur: non est contentus no-
stro, idest humano more loqui: altius quiddam
aggreditur.

A *Parturient montes: nascetur ridiculus mus.*

Hæc & similia de portentoso Iouiniani loquendi stylo. Eiusdem deniq; dogmata, leuiter ita perstringit: Proponam breuiter aduersarij sententias, & de tenebris, librisq; eius, quasi de foueis serpentes protraham; neq; sinam venenosum caput spinis maculosi corporis protegi. Pateat, quod noxium est, vt possit conteri cùm patuerit. Dicit, Virgines, Viduas, & Maritatas, quæ semel in Christo lotæ sunt, si non discrepent cæteris operibus eiusdem esse meriti. Nititur approbare, eos qui plena fide in baptismate renati sunt, a diabolo non posse subuerti. Tertium proponit,
B inter abstinentiam ciborum, & cum gratiarum actione perceptionem eorum, nullam esse distantiam. Quartum, quod extremum est, esse omnium qui suum baptisma seruauerint vnam in regno cœlorum remunerationem. Hæc sunt sibila serpentis antiqui: his consilijs draco de paradiso hominem expulit. Cæterùm quanta ingenij sublimitate, & virtute Hieronymus aduersus immane monstrum descenderit, opus ipsum, duobus vt dictum est libris distinctum, Augustiniq; etiam testimonium, ex Epistola quadragesimaquarta ad eundem Hieronymum, contra imperitorum
C factionem oblatrantem declarat eiusmodi:
Apud Hieron. Ep. 44. De parilitate peccatorum soli Stoici ausi sunt disputare contra omnem sensum generis humani, quam eorum vanitatem, in Iouiniano illo, qui hac sententia Stoicus erat, in aucupandis autem, & defensandis voluptatibus Epicureus, de scripturis sanctis dilucidissimè conuicisti: In qua tua suauissima & præclarissima disputatione satis euidenter apparuit, non placuisse auctoribus nostris, vel ipsi potius, quæ per eos locuta est veritati, omnia esse paria peccata.] Hæc Augustinus, ex cuius testimonio quàm sanctè, quanq; piè aduersus Iouinianum Hieronymus proprios labo-
D res prodiderit, quanq; demum iniustè ab æmulis calumniam ob eosdem passus sit, liquidò constat.

5 *Hæreticum, atq; Epicurum Christianorum probat.* Et quidem meritò; inter cætera enim quæ Epicurus iactauit dogmata illud potissimum fuit, quo in voluptate summum bonum atq; veram felicitatem esse affirmauit. Ex quo postmodum voluptuarij homines Epicurei ab eo dicti sunt.

6 *Alterum vero, qui ex scripturis nitebatur ostendere, intactam Dei Matrem alios filios habuisse, velut idiotam, & scripturas penitus ignorantem redarguit.* In duobus præsertim Heluidium deliquisse, in hæresis nimirum cōfictione, & in sacrarum scripturarum allegatione hinc patet. De priori, aduersus eundē E sub libri exordio satis expræssè agit, dum scribit. Iam ad radices infructuosi arboris Euangelij securis est admouenda, & cum infœcunditate foliorum tradēda flammis, vt discat aliquando reticere, qui nunquam didicit loqui. Igitur sanctus mihi inuocandus est Spiritus, vt Beatæ Mariæ virginitatem suo sensu, ore meo defendat: Inuocandus & Dominus Iesus, vt sacri ventris hospitium, cuius nouē mensibus inhabitator fuit, ab omni concubitus suspitione tueatur. Ipse quoq; Deus Pater est imprecandus, vt matrem filij sui virginem ostendat fuisse post partum, quæ fuit mater an- F tequam nupta.] De posteriori patitet per totam ipsam disputationem idem euidenter loquitur, dum & singulis quibusq; Scripturæ sanctæ auctoritatibus perperam allatis respondet, & easdem in illum acutè retorquet. Quę præterea de eo Gennadius prodat, Accipe ex eiusdem libro de Viris Illustribus adamussim huc translata: Heluidius, inquit, Auxentij discipulus, Symmachi imitator, scripsit religionis quidē studio librū, sed non secundū sciētiam, neq; sermone, neq; ratione nitidum; cuius operis ita sanctatum scripturarum sensus ad suam peruersitatem flectere conatus est, vt earum testimonijs asserere voluerit Sanctam G Mariam post natiuitatem Domini, quem virgo peperit, Ioseph sponso suo iunctam, & ex eius consortio filios suscepisse, qui fratres Domini appellati sunt, cuius prauitatem arguens Hieronymus libellum documentis scripturarum sufficienter factum aduersus eum edidit.

7 *Porrò alium quendam hæreticum, non scribendo, sed colloquendo confodit, qui de Resurrectione carnis contra fidem Catholicam sentiens, quæstiones huiusmodi proponebat.* Depromitur veritatis huius historia ex Epitaphio Paulę ad Eustochium, vbi sequentem H aduersus Origenistam quendam texens Hieronymus disputationem. Tangam (inquit) breuiter quomodo hæreticorum cœnosos deuitauerit lacus (Paula scilicet) & eos instar habuerit Ethnicorum. Quidam veteratot callidus, atq; vt sibi videbatur doctus, & sciolus, me nesciente cœpit ei proponere quæstiones & dicere. Quid peccauit infans, vt a Dæmone corripiatur? In qua ætate resurrecturi sumus?] & alia, perinde ac in littera nunc explicatur. Cur vero hæretici huius nomen proprium Hieronymus non prodat, hanc arbitror causam: quia nec dum de hæresi suspectus fuerat: Et propterea pro prima vice, eidem (vt in textu enarratur) conuicto, & fraterna iuxta Euange-

A his præceptum admonitione correpto Hieronymum detulisse, facili ducor assensu. Cæterùm neminem alium præter Palladium, anno Christi trecentesimo octogesimo octauo, e Nitriæ eremo in Palestinā, morbi causa profectum (sicuti de se ipsomet in Lausiaco, capite vigesimo secundo testatur) atq; eo ipso tempore Origenis deliramenta illic paulatim disseminantem eum fuisse scribit Baronius Tomo quarto sub anno Christi trecentesimo octogesimo octauo. Cui & Hieronymus in Proœmio aduersus Pelagianos adstipulari videtur, cùm scribit: Palladius seruilis nequitiæ eandem hæresim instaurare conatus est, & nouam
B Translationis hebraicæ mihi calumniam struere.] Ob quam etiam causam Sanctus Epiphanius, eundem in Palestina hæresim eiusmodi prædicantem deplorans hæc habet; Palladiū verò Galatam, qui quōdam nobis charus fuit, & nunc misericordia Dei indiget, caue, quia Origenis hæresim prædicat & docet, ne forte aliquos de populo tibi credito ad peruersitatē sui erroris inducat.]

Apud Hieron, Epi. 60.

8 *In qua ætate resurrecturi sumus?* Vt sequens de Resurrectione corporum disputatio legentibus pateat, Origenis breuiter, quem Palladius ex professo sequebatur sententia asserenda. Asserit igitur Origenes in libro de Resurrectione quarto, & in expositione primi
C Psalmi, & in Stromatibus, duplicem in Ecclesia circa resurrectionem ipsam agitari errorē: Alterum eorum, qui carnium, ossium, & sanguinis, vultus, nec non totius corporis membrorum omnium resurrectionem fatentur; Alterum eorum (Marcionis nimirum, Apellis, & Valentini) qui salutem tātùm animæ tribuūt, & corporis, ac carnis resurrectionem, tanquam insaniam penitus detestantur. Propterea se in medio vtrorunq; cōstituens, & a carnibus vni⁹ sententiæ abhorruit, & alterius pariter deliramenta vitauit; nimiam vtranq; in contrarium esse condemnans. Igitur non carnium (quippe quæ & cibo, & coitu, & alijs innumeris quo
D tidie indiget) sed corporum futuram resurrectionem dicit; non quidem quorumcunq; corporum (corpora enim, & terrestria, & cœlestia esse; siue composita & simplicia nullus ignorat) sed corporum simplicium, quæ vtiq; in die Iudicij ex virtute seminaria, ipsimet iā corporibus a principio indita, consurgent, quę nec tactui subiacebunt, nec oculis cernentur, nec pōdere prægrauabuntur, & pro locorum, in quibus futura sunt, varietate mutabūtur. Ad cuius opinionem in Isaiæ sexagesimū sextum caput alludens Hieronymus; Miror (inquit) quosdam aereum corpus, & paulatim in auras tenues dissoluendum post resurrectionem introducere.] De hoc ipso peruerso dogmate latius disserit idem in Epistola sexagesimaprima ad Pammachinm, capite octauo, & sequentibus. Ex his ergo Origenis hæresis & assectarum, Palladijq; præsertim Origenistarū haud infimi liquet. Cæterùm de eisdem in Palestina degentibus; quibuscum etiam perpetuum illi certamen erat, conqueritur idē Hieronymus, Pāmachio scribens: Dicētibusq; nobis, vtrum capillos, & dentes, pectus & ventrem, manus, & pedes, cæteroſq; artus ex integro resurrectio exhibeat, tunc vero risu se tenere non possunt, cachinnoq; ora soluentes, tōsores nobis necessarios, & placētas, & medicos ac sutores ingerunt.] Et alibi. Pilosiotas nos appellant, & luteos, animalesq; & carneos, quòd non percipiamus ea quæ sunt spiritus. His breuiter sic præmissis reddeamus ad litteram, *In qua ætate resurrecturi sumus?* Vt propriā de Resurrectione corporum modo, quo explicatum est, hæreticus sententiam proponat, de ætate inprimis resurgendorum corporum interrogat,

B

Epi. 61.

F

9 *Si in ipsa, in qua morimur: Ergo & nutricibus post resurrectionem opus erit.* Allegat incōueniēs de infantibus: Si enim in ipsa, in qua morimur, ætate resurrectio futura est, profectò & nutricibus promdendum tunc erit, ne iidem infantes, quibus in dies singulos ex hac vita migrare contingit, vagiant. Et simile huic aliud absurdum cæteri deducebant Origenistæ de senibus, quibus & baculis tunc, & multo igne opus fore dicebant, vno quidem, quo fessa exhaustaq; corpora sustentarentur, altero quo eadem corpora nimio rigore, hyberno pręsertim tempore contracta calefierent.

G

10 *Si in altera?* Silicet ætate.

11 *Nequaquam erit resurrectio mortuorum, sed transformatio in alios.* Putabant enim Origenistæ resurrectionem huiusmodi in altera ętate, corporum mutare, seu omnino transformare naturam, quod falsum esse infra demonstrabitur,

12 *Diuersitas quoq; sexus maris ac fœminæ erit, aut non erit.* De sexuum secundo resurrectione inquirit, vt æquè catholicam responsionem destruat; quandoquidem nec sexuum diuersitatem, nec membrorum distinctionem in resuscitatis corporibus Origenistæ admittebant, H

13 *Si erit, sequentur & nuptiæ, & concubitus, sed & generatio.* Videbantur enim eis in ipsis exsuscitatis corporibus membra superflua, quæ sua operatione caruissent. Quasi, & in hac vita, dum adhuc miserijs, impetitionibusq; continuis obruimur, non nitamur nos non implere opera membrorum, quibus & ab Aposto-

A lo dicitur. *Mortificate membra vestra, quæ sunt*
Coloss. 3. *super terram*: Quasi & Dominus noster, atq;
Saluator, qui cum in forma Dei esset, formam
serui dignatus est assumere, factus obediens
Patri vsq; ad mortem, quædam assumpserit
superflua membra, cùm illis minimè vsus sit:
Quasi deniq; Ioanni Apostolo, atq; præcursori
Baptistę vitam frustra dederit, cùm sua eosdē
dilectione castrarit.

14 Si non erit: sublata diuersitate sexus, eadem corpora non resurgent, sed tenuia erunt, & spiritualia. Hoc illud est, quod hæreticus resurrectionis corporum impugnator probare
B contendebat; futuram nimirum æthereorum
corporū, seu aereorum, & auræ tenui similiū,
quæ inquam, & sine carnibus, & sine ossibus,
sine sanguine, & neruis, atq; membris forent.

15 Dicente Apostolo: Seminatur corpus animale, surget corpus spirituale. Propriam deniq;
sententiam Apostoli dicto ex prima ad Corinthios capite decimo quinto accepto fugillat;
quod quomodo intelligendum sit, breuiter explicatur: Non sic in resurrectione mortuorum
corpora ex Apostoli sententia spiritualia esse
futura, quatenus ex eisdem membris, quibus
aliàs constiterunt, & eisdem ossibus, carnibus,
C & sanguine expertia sint futura; sed quatenus
in illorū operatione tunc omnia, quę animalis,
atq; infirmitatis sunt, relictura atq; dimissura
sint: In quo sensu alibi idē Apostolus, de Sāctis
Rom. 8. differens viris. *Vos autem* (inquit) *in carne
non estis; sed in spiritu*; tametsi in carne eosdē
esse constaret. Hac insuper explanatione Scripturæ sacræ testimonia illa percipiuntur, quibus
1. Cor. 6. dicitur: *Caro, & sanguis regnum Dei non pos-*
Luc. 3. *sidebunt*. Et. *Videbit omnis caro salutore Dei*
Gen. 6. *nostri. Non permanebit Spiritus meus in homi-*
Leuit. 26. *nibus istis, quia caro sunt*. Et, *Inhabitabo in eis,
& ambulabo, & ero illorum Deus*. Et illud.
D *Nescitis quoniam corpora vestra, templum sunt*
2. Cor. 6. *Spiritus sancti?* Liquet igitur, quòd non corporum natura, sed operatio mutanda sit: ac
ita eisdem per expoliationem operationum
animalis, gloria tribuetur, vt illorum substantia nunquam ablata intelligatur.

16 Quod, cùm audissem, mihiq; (Beatus ait Hieronymus) incubuisset necessitas nequissimæ viperæ, ac mortiferæ bestiæ resistendi, cōueni hominē & breui interrogatione conclusi dicens. Pulchrè
nequissima vipera dicitur hæreticus. Enimuerò quemadmodum vipera contra se venientē
hominem intuens in circulum se illico contrahit, caputq; in quo vitam se habere cognoscit,
in medio abscondit: Sic & hæreticus seu per
sermonem philosophorum, seu per apparentem scripturarum cognitionem, videtur se abscondere, protegere, atq; defendere; Sed Ec- B
clesiasticus doctor, quasi in virga, hoc est, in crucis virtute soluit circulum, caput latens inuenit, & illud solidæ doctrinæ, scripturarumq; dictis percutit: de quibus & illud Saluatoris intelligi potest: *Progenies viperarum, quis ostendit vobis fugere a ventura ira?* Qui meritò Matt. 3.
etiam mortiferæ bestiæ comparatur, cùm peruersis suis dogmatibus genitos Christo filios
interimat, & Dæmonibus deuorandos tradat.

17 Vtrum crederet futuram resurrectionem mortuorum, an nō? Quamuis Origenistas mortuorum resurrectionem confiteri certò sciret
Hieronymus, aduersantem tamen hæreticum F
de eodem nunc fidei, ac symboli articulo interrogat, vt ex responsionibus arguat, simulq;
conuincat.

18 Qui, cùm se credere respondisset, intuli: Eadem resurgent corpora, an altera? Aptissima
sanè instantia: non enim vera mortuorum resurrectio intelligi potest, nisi & eorundem ipsorum corporum, quæ sola dudum interierunt,
& singulis momentis occumbunt, resurrectio
concedatur.

19 Cumq; dixisset eadem. Hoc certè, si ad
superius Origenistarum explicatam opinionē
attendas, falsum omnino est: qui enim fieri
potest, vt corpus exsuscitatum sine ossibus, G
neruis, carne, sanguine, & membris, idem cū eo
sit, qui antea ex eiusmodi omnibus constabat?
At hæc illorum astutia: vt in disputatione, cùm
Catholicis de mortuorum resurrectione, quandiù de corporibus sermo fuisset, omnia illis concederent, quò apud populum, simplicesq; præsertim cum eisdem sentire, credere, & confiteri viderentur. Imo quod maius est, iuxta fidei
etiam symbolum, carnis resurrectionem tunc
vehementius pressi confitebantur (Omnia tamen amphibologicè nequissimo suo sensu intelligentes.) At vbi de membrorum in resuscitatis corporibus distinctione quęstio erat, vel
de sexuum diuersitate, qui sine membris esse
non possunt, subdebatur interpellatio: Tunc H
responsionem declinabant, maioribusq; impetitionibus agitati, protinus in rixas, & iurgia
erumpebant, & controuersiam omnem pedū
crepitu, vocis clamore, manuumq; concussione soluebant. Quod ne hęc a me, tu Lector,
excogitata putes: Testem accipe ipsum Hieronymum, qui eiusdem Origenis errores impugnans, ad Pammachium habet: Credimus Epi. 61.
inquiunt (Origenistæ scilicet) resurrectionem
futuram corporum. Hoc si benè dicatur, pura confessio est. Sed quia corpora sunt cœlestia, & terrestria, & aer iste, & aura tenuis,
iuxta naturam suam corpora nominantur;

corpus

A corpus ponunt, non carnem: vt Orthodoxus
corpus audiens carnem putet, hæreticus spiri-
tum recognoscat. Hæc eorum prima decipu-
la: quæ si deprehensa fuerit, instruunt alios
dolos, & innocentiam simulant, & malitiosos
nos vocant, & quasi simpliciter credentes aiũt.
Credimus resurrectionem carnis: Hoc verò
cùm dixerint vulgus indoctum putat sibi suffi-
cere, maximè quia & idipsum in Symbolo cre-
ditur. Interroges vltra: circuli strepitus com-
mouetur: fautores clamitant: Audisti resur-
rectionem carnis, quid quæris amplius? Et in
peruersum studijs commutatis, nos Sycophan-
Lib.2.c.1 tę, illi simplices appellantur.] Quæ rursus
B aduersus Rufinum idemipse inculcans: Non
quæro, inquit, quod scribis eandem carnem
resurgere in qua viuimus, nullo membro am-
putato, nec aliqua parte corporis desecta: Hęc
enim tua verba sunt (Rufine videlicet.) Sed
quęro, quòd Origenes negat: vtrum in eodem
sexu quo mortua sunt corpora suscitentur, &
Maria Maria: Ioannes Ioannes: An commix-
to sexu, atq; turbato, nec vir, nec fęmina sit,
sed vtrunq;, vel neutrum; Et an ipsa corpora
incorrupta, & immortalia: & vt argutè præ-
mones iuxta Apostolum, spiritualia maneant
in æternum: & non solùm corpora, sed caro,
& sanguis infusus neruis, & ossibus irrigatus,
quæ Thomas tetigit: An certè paulatim re-
C soluantur in nihilum, & ad quatuor, vnde com
pacta sunt elementa retrahantur.] Hæc Hie-
ronymus aduersus Rufinum, ac cæteros Ori-
genistas.

20 *Sciscitatus sum: In eodem sexu, an in
altero?* In hoc responsionis difficultas, quia
enim sexum sine membris intelligi haud posse
impiorum Schola cernebat, sexuum cõsequen-
ter resurrectionem omnino negabat: ne vide-
licet nuptiæ, concubitus, generatio, aliaq; mul-
ta (vt eadem affirmabat) sequerentur.

21 *Ad interrogata reticenti, & instar co-
lubri huc, atq; illuc transferenti caput, ne ferire-
tur: Quia, inquam, taces, ego mihi pro te res-*
D *pondebo, & consequentiam inferam.* Non admo
dum ab vsurpata superius viperæ similitudine
digreditur: quandoquidem, & colubrum in
genere serpentium nullus ignorat. Familia-
rissima verò hæc colubri allegoria ad eosdem
hæreticos, nec non eorundem peruersa dog-
mata figuranda eidem Hieronymo est. Vnde
& ad Pammachium scribit: Sed tandem co-
luber se tortuosus aperuit, & noxium caput,
quod spiris totius corporis tegebatur spirituali
Dan. 10. mucrone confossum est.] Et super Danielem.
Quid non facit (inquit) pertinacia? quasi con-
tritus coluber eleuat caput, & moriturus in eos,
qui morituri sunt venena diffundit.]

22 *Si non resurget mulier vt mulier, neq;* E
*masculus vt masculus, non erit resurrectio mor-
tuorum; quia sexus membra habet, membra
autem totum corpus efficiunt.* Quia ergo con-
cesserat, & se credere hæreticus affirmauerat
resurrectionem mortuorum, nec non eorundẽ
corporum: non tamen in eodem sexu (qui sci-
licet sine membris esse non potest) eandem ad
mittebat, ex concessis nunc immediatè ipsum-
met arguit Hieronymus, simulq; conuincit
dicens: *Si non resurget mulier, vt mulier &c.*
Sufficiens partium enumeratio ad tollendam,
penitusq; abolendam mortuorum resurrectio-
nem, quandoquidem hominum species duo-
bus hisce tantum sexibus distinguitur, mascu- F
lino videlicet, & fęminino. Reduplicatio ve-
rò, *vt mulier: vt masculus* eundem masculum,
eandemq; fęminam, vt membris constat: seu
eundem sexum, vt in eorundem membrorum
cõpositione distinguitur significat. Et reuera
hoc indiuidui resurrecturi natura requirit, vt
masculus masculus, fęmina fęmina resurgat,
aliter eorundem corporum numero resurrec-
tio intelligi nequit. In reliquis euidens est lit-
tera. Hac prorsus ratione aduersus quoq; Io-
annem Hierosolymitanum æquè Origenistam
vsus est dicens: Resurrectionis veritas Catho-
licæ, sine carne & ossibus, sine sanguine, &
membris intelligi non potest. Vbi caro, & ossa, G
& sanguis, & membra sunt, ibi necesse est, vt
sexus diuersitas sit: vbi sexus diuersitas est, ibi
Ioannes Ioannes: Maria Maria.]

23 *Porrò, si corporum non fuerit resurre-
ctio, nequaquam erit resurrectio mortuorum.*
Ex præmissis, simulq; ab aduersario concessis
conclusio deducitur, quæ ex directo assertioni
eius, atq; cæterorum Origenistarum confessio-
ni repugnat, haud nimirum futuram mortuorũ
resurrectionem.

24 *Sed & illud quod de nuptijs obijcis. Si
eadem membra fuerint, sequi nuptias, a Sal-
uatore dissoluitur.* Deducto ad inconueniens
aduersario, oppositarũ mox subdit argumenta
tionum solutiones. Ad idq; quod de nuptijs H
inprimis opponit. Noli (inquit idemipse) ti- Epi. 61.
mere eorum nuptias, qui etiam ante mortem
in sexu suo sine sexus opere vixerunt.] E paulò
infrà. Enoch, & Helias tanto tempore in ea-
dem permanent ætate, qua rapti sunt; habent
dentes, ventrem, genitalia, & tamen nec cibis,
nec vxoribus indigent.] Sed, & aliter Veritas
ipsa difficultatis nodum soluit dicens.

25 *Erratis, nescientes scripturas, neq; virtu-
tem Dei. In resurrectione enim mortuorum non
nubent, neq; nubentur, sed erunt similes Ange-
lorum.* Ex Matthæi vigesimo secundo testi-
monium adductum.

26 *Vbi*

A *26 Vbi dicitur: Non nubent, neq; nubentur,*
sexuum diuersitas demonstratur. Nemo enim de
lapide, & ligno dicit, non nubent, neq; nubentur,
quæ naturam nubendi non habent: sed de ijs, qui
possunt nubere, & Christi gratia, ac virtute non
nubant. Idipsum super præallegatũ Matthæi
locum. Latina consuetudo Græco idiomati
non respondet: Nubere enim propriè dicun-
tur mulieres, & viri vxores ducere: sed nos
simpliciter dictum intelligamus, quod nubere
de viris, & nubi de vxoribus scriptum sit. Si
in resurrectione non nubent, neq; nubentur:
resurgent ergo corpora, quæ possunt nubere,
& nubi. Nemo quippe dicit de lapide, & de
B his rebus, quæ non habent membra genitalia,
quòd non nubent neq; nubentur, sed de his,
qui cùm possunt nubere, tamen alia ratione
non nubunt.]

27 Quod si opposuerit: quomodo ergo erimus
similes Angelorum, cùm inter Angelos non sit
masculus, & fœmina? Breuiter ausculta: Non
substantiam nobis Angelorum, sed conuersationẽ,
& beatitudinem Dominus repromittit. Adde ex
eodem Hieronymo: quomodo & Ioannes Bap
tista antequam decollaretur Angelus appella-
tus est; & omnes Sancti, ac virgines Dei, etiã
in isto sæculo vitã in se exprimunt Angelorũ.
C *28 Similitudo promittitur, non natura mu-*
Epi. 29. *tatur.* Idipsum ad Theodoram: Quando dici
non nubent neq; nubentur, sed erunt sicut An-
geli in cœlis, non natura & substantia corporũ
tollitur, sed gloriæ magnitudo monstratur.
Neq; enim scriptum est, erunt Angeli, sed si-
cut Angeli: vbi similitudo promittitur, veritas
denegatur. *Erunt* (inquit) *sicut Angeli, idest*
similes Angelorum; ergo homines esse non
desinent. Incliti quidem, & Angelico splen-
dore decorati, sed tamen homines, vt Apsto-
lus Apostolus sit, & Maria Maria.

29 Porrò, si quæris, in qua ætate resurrectu-
ri sumus: iuxta Ecclesiarum traditiones, & A-
D *postolum Paulum illud est respondendum.* Donat
aduersario nutriculas suas, ne infantes vagiãt:
donat eidem decrepitos senes, ne hyberno fri-
gore contrahantur, & iuxta Ecclesiæ auctori-
Ephes. 4. tatem, & Apostoli ad Ephesios testimonium
respondet dicens.

30 Quòd, in virum perfectum, & in mensu-
ram ætatis plenitudinis Christi resurrecturi su-
mus: in qua & Adam Iudæi conditum autu-
mant; & Dominum Saluatorem legimus surre-
Ep. 61. *xisse.* Miraris idem, inquit, si de infantibus:
& senibus in perfecti viri ætatẽ resurrectio fiat,
cùm de limo terræ, absq; vllis ætatum incre-
mentis consumatus homo factus sit? Costa
mutatur in feminam, & tertio humanę con-
ditionis modo, vilia & pudenda nostræ natiui-
tatis elementa mutantur in carnes, ligantur E
membris, discurrunt in venas, in ossa duran-
tur. Vis & quartum humanæ generationis au-
dire? Spiritus sanctus superueniet in te, &
virtus Altissimi obumbrabit tibi. Propterea, Luc. 1.
quod nascetur ex te sanctum, vocabitur filius
Dei. Aliter Adam, aliter Eua, aliter Abel, a-
liter homo Iesus Christus. Et in omnibus di-
uersis exordijs vna hominis (corporis supple)
natura non differt.] Aliam præterea, ex eodẽ
accipe responsionem. Aetatum diuersitas, Ep. 27.
non mutat corporum veritatem: Cùm enim
corpora nostra quotidiè fluant, & aut crescãt,
aut decrescant, ergo tot erimus homines, quot
quotidie commutamur: aut alius fui, cùm de-
cem annorum essem: alius cùm triginta: alius F
cùm quinquagintã: alius cùm iam toto cano
capite sum?] Hæc Hieronymus. Non ergo al-
terius ætatis resurrectio, eiusdem in aliud trãs-
formatio aut mutatio existimanda est. Ex hoc
ipso Apostoli testimonio, omnes (vt dictũ est)
siue infantulos, siuè senes, in ætate surrectu-
ros, qua resurrexit Saluator noster Catholica
credit Ecclesia: quod Augustinus in posterio-
ribus de Ciuitate Dei libris, vbi de resurrectio-
ne tractat Hieronymo subscribens multis expli
cat. Qua porrò ætate Christus resurrexerit,
triginta tribus annis, cum tribus vtiq; mensi-
bus dicas (quamuis contrarium alij perperàm
senserint) Hæc enim de ætate Christi vera, G
catholicaq; Ecclesiæ sententia est. De Adæ
verò, in qua a Deo conditus ætate est, loquitur
nunc Hieronymus ex Iudæorum sententia,
quibus & assentiri videtur, cùm præsertim ex
sacris litteris in oppositum aliquid haud habea
tur.

31 Et multa, quæ de vtroq; Testamento in
suffocationem hæretici protuli. Deniq; ita con-
uictum Palladium in ipsum Hieronymum ob-
latrare: scribendi insuper stylum exacuere cę-
pisse propria eiusdem verba declarant in Lau-
siaco, quibus ait: Multas feminas vidi, pluri- Laus. c.
masq; tam viduas, quàm virgines noui: Inter 29.
quas Paulam Romanam, matrem Toxotij, fę- H
minam ad genus vitæ, quod est secundum spi-
ritũ, dexterrimo ingenio; cui quidem quomi-
nus ei se daret impedimento fuit Hieronymus
quidam genere Dalmata, qui mulierem op-
tima indole, ad genus vitæ perfectum, cum in
eo multos, ne dicam omnes, longissimo post se
interuallo videretur relinquere, ipse inuidia
motus, ad suum viuendi peculiare institutum
pertraxit. Eius filia nomine Eustochiũ in Beth-
lehem vitam adhuc Monachalem exercet,
quam quidem ego nunquam allocutus sum:
Cęterùm fertur insigni pudicitia esse, & regere
societatem virginum quinquaginta. Hæc Pal-

A ladius. Ex quibus eundem cum Rufino, cæterisq; Origenistis aduersus Sanctum virum fi···' ıxisse dexteras patet euidenter, Sed & quanta Hieronymi Vitæ Monasticæ instituta perfectione excelluerint, illud per se satis ostendit, quòd innumerabiles pene ex vtroq; sexu ad eum tunc imbuendi confluxerint; alij ex finitimis etiam orbis terræ partibus, Paulinus Nolanus, Rusticus Gallus, Nepotianus, Pammachius Romanus, ab eodem perfectam

E viuendi normam hauserint. Sub eo præterea plurimi, tam Virorum, quàm mulierum optimam vitæ sanctimoniam sunt consecuti. Deniq; ipsummet vitæ eius genus non hominum fuisse, sed Angelorum Catholicæ Ecclesiæ testimonio comprobatur; singulis quippe annis in eius die festo hæc habet; Bethlehem ad Christi Domini præsepe, in Monasterio quod a Paula Romana extructum fuerat, cœlestem quandam vitæ rationem instituit.]

De Gelasij aduersus Rufinum, & quoscunq; hæreticos pro Hieronymi operibus singulari testimonio, Cap. XVIII.

B F

Ed 1 nunquid his tantùm hæresibus purgauit Ecclesiam? 2 Nulla vnquam hæresis eius tempore pullulauit, quam ipse falce suæ eloquentiæ non succiderit, 3 Nunquam enim pepercit hæreticis, sicut ipsemet asserit, sed omni egit studio, vt hostes Ecclesiæ eius quoq; hostes fierent. 4 Nam & Rufini collega fuit; cum quo mella sanctarum scripturarum consueuerat lambere, 5 ideo inimicitias dicitur incurrisse: quia cum de arbitrij libertate prauè sentientem vehementer correxit. 6 Cuius Zelum pro fidei rectitudine Romana Ecclesia adeo approbauit, 7 vt Beatus Papa Gelasius scripturarum sagacissimus indagator, eiusdem Rufini libros repudiare videatur: hoc in suis decretis mandans. 8 Rufinus vir religiosus, 9 plurimos Ecclesiastici operis edidit libros: 10 nonnullas etiam scripturas interpretatus est: 11 Sed quoniam Beatus Hieronymus in aliquibus eum de arbitrij libertate notauit, 12 Illa sentimus, quæ prædictum Beatum Hieronymũ sentire cognoscimus: 13 Et non solum de Rufino, sed etiam de vniuersis, quos vir sæpius memoratus, Zelo Dei, & fidei religione reprehendit: 14 Item Origenis non nulla opuscula, quæ vir Beatissimus Hieronymus non repudiat, legenda suscipimus: 15 reliqua autem omnia, cum authore suo dicimus esse renuenda.

C G

COMMENTARIVS.

1 SEd *nunquid his tantùm hæresibus purgauit Ecclesiam?* Palladij videlicet, Heluidij & Iouiniani hactenus explicatis. Legas eiusdem Hieronymi scripta; operum eius reuoluas cũcta volumina, & qua spiritus, alacritate qua fidei vi, doctrinæq; gladio hæreticos petierit, nõ minus inspicies, quàm admiraberis. Hæresũ Origenis latitantia capita primus detexit, totiq; eadem mundo proprijs Epistolis, quinquagesima nimirum, sexagesima, & septuagesima quinta prodidit, ac gloriosè succidit.

D Eiusdem insuper Origenis asseclas, Didymũ, Rufinum, Melaniam, Euagrium, Palladium, Ioannem, & alios nullibi vnquam tranquille consistere passus est. Quin & ex illis aliquos, Rufinum videlicet libris tribus, Ioannem Epistolis sexagesima prima, & sequenti cõfutauit, Vigilantium insuper non sustinuit, quem Epistolis quinquagesima tertia. & sequenti pariter òppræssit; Montanũ deniq; Epistola quinquagesima quarta; Luciferianos libro vnico: Pelagium libris quatuor, aliosq; innumeros, vti Manichæũ, Marcionẽ, Encratitas, Arriũ, Sabelliũ suis item scriptis cum illorũ dogmatibus sepelliuit. Vt propterea meritò subdatur,

2 *Nulla vnquam hæresis eius tempore pullulauit, quam ipse falce suæ eloquentiæ non succiderit.* His & Martyrologij Romani, quotãnis in Ecclesia euulgatum testimonium consentit, quo dicitur. In Bethlehem Iudæ depositio S. Hieronymi Presbyteri, & Ecclesiæ Doctoris, qui omnium studia litterarum adeptus, ac probatorum Monachorum imitator factus, multa hæresum monstra gladio suæ doctrinæ confodit.]

H 3 *Nunquã enim pepercit hæreticis, sicut ipse asserit; sed omni egit studio, vt hostes Ecclesiæ, eius quoq; hostes fierent.* Ex proprijs eiusdẽ Hieronymi verbis in Procemio aduers⁹ Pelagianos testimoniũ. Ad cuius intelligentiã qualis, quantusq; is in hæreticos fuerit dignum est vt nunc inspiciamus. Verùm eius nobis expressior ante oculos proponetur imago, si incomparabilem prius, qua cum Catholicis perpetuo egit humilitatem delineemus. Certè quæ ad Abigaum idem ipse scribit huic mirum in modum arrident proposito: Quamuis, inquit, mihi multorũ sim conscius peccatorũ, & quotidie in Epi. 73.

oratio-

A Psal.24. oratione flexis genibus loquat: *Delicta iuuentutis meæ, & ignorantias meas, ne memineris:* tamen sciens scriptum esse ab Apostolo. *Ne*
1.Tim. 5. *inflatus superbia, incidat in iudicium Diaboli;*
1.Pet.5. & in alio loco scriptum: *Superbis Deus resistit, humilibus autem dat gratiam:* nihil ita a pueritia conatus sum vitare, quàm tumentem animum, & ceruicem erectam, Dei cõtra se odiũ prouocantem: Noui enim Magistrum, & Dominum Deum meum in carnis humilitate di-
Matt 11. xisse. *Discite a me, quia mitis sum, & humilis*
Epist. 52. *corde.*] Et Damaso Põtifici scribens de se ipso ait: Inportuna in Euangelio mulier tandem meruit audiri; & clauso cum seruis ostio, media licet nocte ab amico panes, amicus acce-
B Luc.11. pit. Deus ipse, qui nullis contra se viribus superari potest, Publicani precibus vincitur.
Io.3. Niniuæ Ciuitas, quæ peccato perijt, fletibus stetit. Quorsum ista tam longo repetita principio? videlicet, vt paruum magnus aspicias, vt diues pastor morbidam non contemnas ouem, Christus in Paradisum de Cruce latronem intulit. Et ne quis aliquando seram conuersionem putaret, fecit homicidij pœnam
Luc.23. martyrium. Christus inquam prodigum filiũ
Luc.15. reuertentem lætus amplectitur. Et nonaginta nouem pecudibus derelictis, vna ouicula, quæ remanserat, humeris boni pastoris aduehitur.]
Epist.57. Et ad eundem superiori humilimè de se pari-
C ter loquens Epistola addit, Quia pro meis facinoribus ad eam solitudinem commigraui, quę iuncto Barbariæ fine disterminat: nec possunt Sanctum Domini, tot interiacentibus spacijs a sanctimonia tua semper expetere: Ideo hic collegas tuas Aegyptios cõfessores sequor, & sub onerarijs nauibus parua nauicula delitesco.] An non aptioribus potuit Hieronymi humilitas effingi coloribus? purioribus, viuidioribusq; exprimi penicellis? Et quis eo deiectior, qui omnium, vt dictum est, litterarum studijs imbutus, non scientiarum magnitudine inflatus, aut ingenij subtilitate eleuatus, cæteros
D sibi æquales, aut longe inferiores contempsit, sed tanquam omnium infimus, & quasi virtutibus omnibus inanis esset, se illorum comparatione paruam nauiculam sub onerarijs nauibus delitescentem professus est? Et quidem non verbis tantùm hanc ipsam virtutem, sed opere insuper eandem consecutum fuisse, eiusdem verba ad Domnionem manifestant, quibus ait: Fateor mi Domnion, & Rogatiane
Epi. 108. charissimi, nunquam me in diuinis voluminibus proprijs viribus credidisse, nec habuisse opinionem meam, sed ea etiam de quibus scire me arbitrabar interrogare me solitum; quanto magis de ipsis, in quibus anceps eram?] Hæc vere, profundæq; humilitatis indicia sunt, quibus Doctor maximus ex eminentissima doctrinarũ omnium Cathedra fulgurans, cunctis Catholicis Patribus perpetuò subditum, & veluti E
discipulũ se profitetur: Atq; vtinam; qui eũ tumoris, fastus, arrogantiæ, & temeritatis impij homines redarguerunt imitati fuissent.

Non ita sanè aduersus hæreticos, quin potius se super eos erigens, voce tonans, zelo ardens, armis rutilãs, inflexo stetit robore: nũcq; gladio, nunc clypeo, nunc eloquentiæ ui vtens, illos aggressus est, exaggitauit, derisit subsannauit, depressit, iugulauit, attriuit. Morteq; ei ab Origenistarum Principe nisi taceret aliquando intentata, tantum abest vt cesserit, aut ceruices inflexerit, quod potius subridens occur- F
rerit: Quid me (inquiens) uis facere bone lib.5. Ap. adu. Ruf.
amice. Taceam? Videbor crimen agnoscere. cap.3.
loquar? terres me gladijs tuis, & accusationẽ non iam Ecclesiasticam, sed tribunalium comminaris.] Et paulò superius. Quid necesse Ibid. c.1.
fuit accusationis volumina mittere, & maledicta proferre in medium: Si tu in vltima parte Epistolæ, denunciata morte me deterres, ne Ibid. lib.
audeam respondere criminibus? Cornutam 3.c. vlt.
bestiam petis, & nisi cauerem illud Apostoli.
Maledici regnum Dei non possidebunt; Et: 1.Cor.6.
Mordentes inuicem consumpti estis ab inuicem, 1.Gal. 5.
iam nunc sentires de paruula, sub dolaq; concordia, magnam tibi in mundo ortam esse dis- G
cordiam.] Quo item loquendi modo aduer- Epl. 51.
sus Iouiniani propugnatorem vsus, scribit: De nobis quoq; dici potest: fœnum habet in cornu, longè fuge. Sed magis volumus esse discipuli eius, qui ait: *Dorsum meum posui ad flagella.* Et libro tertio Apologiæ, capite primo: Testẽ, ait inuoco Iesum conscientiæ meæ, qui & has litteras, & tuam Epistolam iudicaturus est, me ad commonitionem S. Papæ Chromatij voluisse reticere, & finem facere simultatum, & vincere in bono malum; sed quia minaris interitum, nisi tacuero, respondere compellor, ne videar tacendo crimen agnoscere, & lenitatem meam malæ conscientiæ signum interpreteris. H
Hoc est verum dilema tuum, non ex dialectica arte, quam nescis, sed ex carnificum officina, & meditatione prolatum. Tu me ergo prohibes, & cogis ad respondendum. Mortem minaris, quam & serpentes inferre possunt. Mors omnium est: homicidium pessimorum, Quid enim, nisi tu me occideris, ego immortalis ero?] Et post multa. Quis inquã (subdit) lib.3 c.15 Apologiæ.
Catholicorum in disputatione sectarum, turpitudinem ei, aduersus quem disputat obiecit? Talibus instructus es disciplinis, vt cui respondere non potueris, caput auferas, & linguam quæ tacere non potest, seces? Nec magnopere glorieris, si facias quod scorpiones possunt

facere

A facere & cantharides. Fecerunt hoc & Fuluia
in Ciceronem, & Herodias in Ioannem, quia
veritatem non poterant audire, & linguam
veriloquam discriminali acu confoderunt.]
Hæc ipse de proprij animi virtute, atq; constan
tia in hæreticos, Ecclesiæq; hostes: quibus, mor
tem etiam minitantibus, tantum abest, vt quid
piam condonauerit, quòd ex præcordiorum
intimis, concitato magis spiritu altius inclama
Ibid.c.11 ret: In hoc vno consentire tibi non potero, vt
parcam hæreticis, vt me Catholicum non pro
Epi. 109. bem. Si ista est causa discordiæ mori possum,
tacere non possum.] Et alibi. Itaq; licet hydra
sibilet, victorq; Sinon incendia iactet, nunquā
B meum, iuuante Christo silebit eloquium; etiā
præcisa lingua balbuciet.] Vides igitur ex his
lector quomodo Implacabili in eosdē exarse
rit zelo Hieronymus. Quod si attentius ad eius
ante oculos virtutis propositū simulachrū attē
dere volueris, ex eorū illū procul dubio Heroū
numero esse comperies, de quibus dicitur:
Psal.140. *Exaltationes Dei in gutture eorum, & gladij an
cipites in manibus eorum: Ad faciendam vindi
ctam in nationibus, increpationes in populis: Ad
alligandos reges eorum in compedibus, & nobiles
eorum in manicis ferreis.* Murum eundem fi
xum intelliges, quem Pseudoprophetas, fal
sosq; legis doctores non construxisse conqueri
Ezech.13 tur Dominus: *Non ascendistis ex aduerso, neq;
C opposuistis murum pro domo Israel, vt staretis in
prælio in die Domini.* Virgam Moysis pro po
pulo Dei eundem prædicabis, cui & dicitur:
Exod.14. *Eleua virgam tuam, & extende manum tuam su
per mare, & diuide illud, vt gradiātur filij Israel
Ose. 13. in medio mari per siccum.* Ventus is tibi vide
bitur, de quo Oseas in hæreticam prauitatem
vaticinatus est: *Adducet vrentem ventum
Dominus, de deserto ascendentem, & siccabit ve
nas eius, & desolabit fontem eius, & ipse diripiet
thesaurum omnis vasis desiderabilis.* Fulguris
præterea & sagittæ, quarum in Psalmo regius
propheta meminit: *Misit* (inquiens) *sagittas
suas & dissipauit eos fulgura multiplicauit, & con
Psal.7. turbauit eos:* Et alibi. *fulgura coruscationem,
Psal.143. & dissipabis eos; emitte sagittas tuas, & contur
D babis eos:* fulguris inquam, atq; sagittæ mune
re eundem fungi aspectu senties. Quid plura?
Ignis illius virtutem Hieronymus obtinuit, cu
ius calore montes (hæreticorum videlicet arro
gantia) sicut cera fluxisse memorantur. Adde.
Angeli illius typū eū gessisse, qui venientes cū
blasphemia aduersus Hierusalem, & templum
Sanctum eius, impetu fortitudinis suę deiecit.
4.Reg.19 *Venit* (inquit) Sacra Regnorum historia *Ange
lus Domini, & percussit in castris Assyriorum cen
tum octoginta quinq; millia.* Spiritum tandem,
lapidem, atq; imbrem Hieronymum conclu-

des, quos omnes in vnum copulatos super eo- E
rundem hæreticorum structuram se immissurū
per Ezechielem Dominus cominatus est:
Erumpere, inquiens, *faciam spiritum tempestatū
in indignatione mea, & imber inundans in furo-* Ezech 13
*re meo erit: & lapides grandes in ira in consum
ptionem; & destruam parietem, quem liniistis absq;
temperamento; & adæquabo eum terræ, & reuela
bo fundamentum eius: & cadet & consumetur in
medio eius, & scietis, quia ego sum Dominus.*
Cæterùm nūc tibi Hieronymi imaginem, tum
erga Catholicos Patres, quibus se omnibus in
feriorem perpetuò professus est; tum aduersus
hæreticos, a quorum flagitijs nunquam diuerti
potuit satis delineatam esse arbitror. Nunc re
liqua prosequamur. F

*4 Nam & Rufini collega sui, cum quo mella
Sanctarum scripturarum consueuerat lambere.*]
Non video ego, quo tempore, eodem Rufino
condiscipulo Hieronymus sacrarum edoceri
scientiam scripturarum potuerit, nisi id tunc
accidisse dicatur, cùm in Aegyptum idem ipse
ad audiendum Didymum contendit, quo ęque
tempore Rufinus etiam ipsiusmet Didymi di
sciplinam profitebatur. Quod & in Hierony
mum postmodum ab eodem iactata conuicia
indicare videntur, quibus ait: Cæterùm iste
(Hieronymum intelligens) qui in tota vita
sua, non totos triginta dies Alexandriæ, vbi
erat Didymus, commoratus est, per totos penè G
libellos suos longè, lateq; se iactat, Didymi vi
dentis esse discipulum, & Cathechistam, idest
præceptorem in scripturis sanctis habuisse Di
dymum: & omnis ista iactantia in vno mense
quæsita est. Ego, qui sex annis Dei causa com
moratus sum: & iterum post interuallum ali
quot alijs diebus, vbi Didymus, de quo tu solo
te iactas, & vbi alij nihilominus illo non infe
riores, quibus & attentius & frequentius vaca
bamos: quantam, si hoc ita deceret, aut expe
diret de his omnibus habere iactantię materiā
possem?] hæc ipse. Deniq; fuisse Rufinum, &
Hieronymi in Monastica professione gregalē,
& in itinere comitem, declarant ipsius Hiero- H
nymi verba ad eundem: Postquam, nimirum, Epist.41.
me a tuo latere subitus turbo conuulsit: post
quam, nimirum, me a tuo latere subitus turbo
conuulsit: postquam glutino charitatis hæren
tem impia distraxit auulsio,

Tunc mihi cæruleus supra caput astitit imber]
sed, & condiscipulum in Sacris litteris edisce
ndis eundem habuisse paulò infrà ex Augustino
declarabitur. Tam arcto verò necessitudinis
vinculo vtriusq; animus iisdē erat, vt mutuus,
sāctusq; eorundē amor, vti verę amicitię exem
plar a Sanctis etiam Patribus sit aliquando in
Prouerbiū vsurpatus, perinde ac Dauidis, atq;
Iona-

A Ionathæ amor. Accipiamus tei huius aliqua ex ipso Hieronymo testimonia, vt ora simul lo quentium iniqua obstruamus, & illorum conuincamus insaniam, qui Sanctum virum in Rufini virtutibus inuidia exarsisse criminati

Epi. 41. sunt. Audio te (inquit in Epistola quadragesima prima ad eundem) Aegypti secreta penetrare: Monachorum inuisere choros, & cælestem in terris circumire familiam. O si mihi nunc Dominus Iesus Christus, vel Pphilippi ad Eunuchum, uel Habacuc ad Danielem trãslationem repente concederet, quàm ego nũc tua artis stringerem colla complexibus: quàm illud os, quod mecum vel errauit aliquando,

B vel sapuit impressis figere labijs. Verùm quia non tam te sic ad me venire, quã ad te sic ire non meteor, & inualidũ, etiã cum sanũ est corpusculũ crebri fregere morbi, has mei vicarias, & tibi obuias mitto, quæ te copula amoris innexum, ad me vsq; perducant.] Et infra. Eegrotum esse me dolui, & nisi me attenuati corporis vires quadam compede pręepedissent, nec mediæ feruor æstatis, nec nauigantibus semper incertum mare, pia eum festinatione gradienti, valuisset obsistere.] Et ad Florentium. Quia frater, inquit, Rufinus, qui cum Sancta Melania ab Aegypto Hierosolymam venisse narratur, indiuidua mihi germanitatis

C charitate connexus est: quæso, vt Epistolam meam, huic Epistolæ tuæ copulatam ei reddere non graueris. Noli nos eius æstimare virtutibus: In illo conspicies expressa sanctitatis vestigia, & ego cinis, & vilissima pars luti, & iam fauilla, dum vertor satis habeo, si splendorem morum illius inbecillitas oculorum meorum ferre sustineat. Ille modo se lauit, & mundus est, & tanquam nix dealbatus: Ego cunctis peccatorum sordibus inquinatus, diebus ac noctibus operior cum tremore red-

Psal. 145. dere nouissimum quadrantem. Sed tamen

Isa. 66. quia *Dominus soluit compeditos*, & super humilem, & trementem verba sua requiescit, forsitan & mihi in sepulchro scelerum iacẽ-

D ti, dicat: Hieronyme veni foras.] Hæc ipse. Num tibi ex his, Lector videtur æmulationis stimulo in Rufinum concitatus Hieronymus? Quis vnquam Rufinum maiori charitatis affectu, quàm Hieronymus prosecutus est? Quis eundem maioribus cumulauit virtutum præconijs? Quis aliquando in amicis colendis Hieronymo fuit constantior, atq; deiectior? Toto procul dubio aberrasse conuincitur Gennadius cœlo, dum in libro de Viris Illustribus Rufini partibus fauens, Hieronymum ipsum æmulationis stimulo concitatum, ad obloquium stylum cõ-

tra eundem vertisse, scribit. Verùm hoc illi, E tanquam Pelagianæ hæresis morbo laborans condonandum, cum æquè & Rufinus ad extremum vitæ ex infra dicendis Pelagianis adhęserit. Porrò Augustinus, nec dum Rufinum in apostaticum sensum ruisse: aut Origenem impium dogmatistem perspectum habens (perinde ac ex propria eiusdem Epistola ad Hieronymum, octogesima septima liquet) eiusmodi tum Rufini, tum Hieronymi necessitudinem in calumniam versam sequentibus deplorat. Quæ (inquiens) sibi iam fida pectora toto ore fundantur? In cuius sensus tota se projciat secura dilectio? Quis deniq; amicus non formidetur quasi futurus inimicus, si F potuit inter Hieronymũ, & Rufinũ hoc, quod plangimus exoriri? O misera, & miseranda cõditio. O infida in voluntatibus amicorum scientia præsentium, vbi nulla est præscientia futurorum. Sed quid hoc alteri de altero gemendum putem, quando, ne ipse quidem sibi homo est notus imposterum? Acerrimis dolorum stimulis fodior, dum cogito inter vos, quibus Deus hoc ipsum, quod vterq; vestrum optauit, largum prolixumq; concesserat, vt coniunctissimi, & familiarissimi mella scripturarum sanctarum pariter lambe retis, sic tantæ amaritudinis irrepsisse perniciem, quando non, vbi non, cui non ho- G mini formidandum: cum eo tempore, quo abiectis iam sarcinis sæcularibus, iam expediti Dominum sequebamini, & in ea terra viuebatis simul, in qua Dominus humanis pedibus ambulans: *Pacem (inquit) meam do vobis: pacem meam relinquo vobis:* Viris ætate Io. 14. maturis, & in eloquio Domini abundantibus Iob 7. vobis accidere potuit? Verè tentatio est vita hominis super terram. Hei mihi, qui vos simul alicubi inuenire non possum; fortè vt doleo, vt timeo, prociderem ad pedes vestros, flerem quantum valerem, rogarem quantum amarem: nunc vnumquenq; vestrum pro seipso, nunc vtrunq; pro alterutro, & pro alijs, ac maximè infirmis pro H quibus Christus mortuus est, qui vos tanquam in theatro vitæ huius cum magno sui periculo spectant, ne de vobis ea conscribendo spargatis, quæ quandoq; concordes delere non poteritis, qui nunc concordare nolitis: aut quæ concordes legere timeatis, ne iterum litigetis.] Hæc Augustinus, quibus non tam inter duos amicos, toti Orbi notissimos exortam discordiam ex præcordiorum intimis deplorare, quàm vtriusq; nunc sæculi desertionem, nunc religionis ardorem, nunc scientiarum cognitionem, nunc

A denīq; in eloquio Dei copiam recolere, laudareq; videtur. Multo plura de Rufini præsertim laudibus apud Sanctum Paulinum Nolanæ vrbis Episcopum Epistola nona, & decima leguntur; eo videlicet tempore ab eo conscripta, quo nec dum Catholicis ille satis perspectus fuerat; neq; pariter Origenis Periarchon libri ab eodem vulgati; deinceps enim super eum grande silentium factum est.

§ *Ideo inimicitias dicitur incurrisse, quia eū de arbitrij libertate pravè sentientem vehementer correxit.* Hanc in Rufinum de arbitrij libertate Hieronymi correptionem, voce tantùm adhibitam fuisse, non scriptis ex eo ducitur, quòd inter eius scripta non legatur. Nisi

B fortè hunc ipsum locum, cum immediate sequenti Gelasij decreto, illis Hieronymi verbis inniti dicamus, quibus aduersus eundem Rufinum vtitur dicens: *Dicis* (Rufine videlicet) *futurum iudicium, in quo iudicio vnusquisq; recipiat propria corporis, pro vt gessit, siuè bona, siuè mala. Quòd si homines recepturi sunt pro operibus suis: quantò magis, & Diabolus, qui omnibus extitit causa peccati?* Vbi (inquam) Hieronymus: Grandi, ait, Diabolus lancea percutitur, qui omnibus extitit causa peccati, si pro operibus suis, quasi homo redditurus est rationem, & cum Angelis suis æterni ignis hæreditatem patietur. Et videris mihi calumniam in hoc loco facere Diabolo, & criminatorem omnium falsis criminibus accusare;

Lib. 3. Apol. c. 1.

C Dicis enim: *Qui omnibus extitit causa peccati;* & dum in illum refers crimina, homines culpa liberas, tollisq; arbitrij libertatem, Saluatore dicente, *De corde nostro exeunt cogitationes malæ, homicidia, adulteria, fornicationes, furta, falsa testimonia, blasphemiæ.* Et rursum de Iuda in Euangelio legimus: *Post bucellam intrauit in eum Satanas,* quia ante bucellam sponte peccauerat.] Multaq; alia ibi Hieronymus subdens, peccatum per consensum, contrahi, & a libera voluntate dimanare concludit; ad quæ si textus nunc verba cum sequentibus non alludunt, non satis video, vbi Rufinus de arbitrij libertate ab eodem Hieronymo notatus sit.

Matt. 15.

Io. 13.

D

E

De dissidij atq; dissensionis causis inter Rufinum, & Hieronymum:

CAeterùm ad Hieronymi actorum commodam cognitionem habendam, inter vtrunq; nunc, tam Hieronymum nempe, quàm Rufinum discordiarū originem breuiter enarremus. Vix sanè oratione comprehēdi potest, quanto Melaniæ, atq; Rufino peregrinatio ab eisdem in Aegyptū ex Vrbe olim assumpta (de qua superius pluribus actum est) detrimento fuerit. Enimuero Euagrij Pontici primùm, mox Didymi Alexandrini consuetudine vsi, vtrisq; vsq; adeo adhæserunt, vt omnem prorsus Origenis doctrinam ab eis imbiberint. Post aliquot annos inde in Palestinā progressi, cùm ibi sub Catholicæ Religionis specie aspidis dudum concœpta oua fouissent, Periarchonq; libros, innumerabilibus penè erroribus featēres Rufinus ipse de Græco in Latinum sermonem transtulisset, post viginti demum & duos annos, secundum Hieronymū in Chronico, post triginta verò, & tres, iuxta Palladium in Lausiaco Romam, vt in ea serpentes vtriq; parerent, nauigarunt. De hac eorum nauigatione ita exclamat ipse Hieronymus: O tritemem locupletissimam, quæ Orientalibus, & Aegyptijs mercibus Romanæ Vrbis ditare venerat paupertatem.] Dexteras autem tetendisse eos Hieronymo, ipso ab Hierosolymis recessus tempore, Rufini eiusdem in Sanctum virum postmodum iactata verba apertè mihi persuadent, ex quibus etiam nihil inter eos omnino discordiæ præcessisse facile videre est. Vos (inquit Rufinus) nobis pacē proficiscentibus dedistis, & a tergo iacula venenis armata iecistis.] Cui æquè Hieronymus rescribens; Pacem, inquit dedimus, non hæresim suscepimus; Iunximus dexteras; abeuntes prosecuti sumus, vt vos essetis Catholici, non vt nos essemus hæretici.] Vt igitur aspera sibi in vias planas Rufin⁹ dirigeret, anno Christi trecentesimo nonagesimo septimo, iuxta a Baronio quoq; adnotata in Annalibus, Romā ingressus callidè omnino egit; Eusebij nanq; inprimis defensionem pro Origene, sub Pamphili Martyris nomine, e Græco in Latinum versam prodidit: mox aliud a se elaboratum opus, De adulteratione Librorum Origenis titulo prænotatum subiecit: tertiò, præfatos Periarchon Libros sub incerto auctore, tantis fallacijs obuolutos, vt etiam prudentes viros decipere potuissent, spargit; demùm ad perfidiæ cumulum, Hiero-

Cap. 14.

F

Lausi. c. 118

G

Lib. 3. Apol. c. 7.

H

Tom. 5.

A Hieronymum, & Theophilum Alexandrinum Episcopum, eiusdem Origenis propugnatores in Oriente esse effinxit: Vnde & de hoc postremo ad Pammachium conquestus vir Sanctus est dicens: Me & Papam Theophilum (Epi. 78.) sui iactabat erroris, latratuq; impudentissimorum canum ad inducendos simplices nostrum mentiebatur assensum.] Cum vero hoc ipso tempore aduersus Iouinianum ab Hieronymo aliàs elucubrati libri, in omnium manibus Romæ essent, & quidam quidem eisdem adhuc detraherent, nonnulli tribuerent, Rufinus, qui sibi, & proprio iam sceleri obsistentes Hieronymi fautores, Pammachium, Marcellam, Dom
B nionem, Oceanum, & alios compererat, culpare eosdem cœpit, quòd in eis videlicet nuptias inprudenter nimis, iuxta Manichæi sententiam depressisset. Verùm de his omnibus ab ipsomet Domnione certior factus Hieronymus, eidem apologeticam dedit Epistolam, in qua Rufini simul perfidiam multis redarguens rationibus (eius tamen proprio suppresso nomine) nebulonem ostendit. Habetur apud (Ep. 50.) eundem in ordine quinquagesima prima, de (Ep. 51.) qua Rufinus ipse libro secundo Inuectiuarum agens, non minus fallaciter, quàm imprudenter hisce Hieronymum eludere nititur: Cum libellos eius, quos aduersus Iouinianum scripsit reprehendissem: cuidam Domnioni, beatæ
C memoriæ seni, qui sibi hoc ipsum indicauerat, iste rescribens excusat, & dicit: Nullo genere potuisse fieri se errasse, hominem qui omnium haberet scientiam.] Hæc prima inter eos discordiæ causa. Eiusmodi interea Origenis blasphemiæ in ipsa Vrbe vulgabantur: & cùm non nullos iam Monachorum, maximèq; sæculi hominum in sui assensum traxissent: simplicitati quoq; (quod maius est) Pontificis, ex eiusdem Hieronymi testimonio illudere molirentur; (Ep. 16.) tunc Marcella, Hieronymi doctrinam consecuta Deo malens, quàm hominibus placere aduersus eosdem libros erexit se, eorumq; hæreses reuelauit. Quod vbi Rufinus aduertit, de
D paruula ignis scintilla maximum sibi parari incendium suspicatus, ab eodem Pontifice communionis litteras (quæ Catholicis tantùm viris dari consueuerant) præpropera festinatione impetrauit, annoq; ita euoluto in patriam, Aquileiam videlicet se contulit. Hoc eodem tempore inter vtrunq;, Hieronymum nempe, & Rufinum restitutam veterem fuisse amicitiam eiusdem Hieronymi Epistola sexagesima sexta declarat. Verùm quoniam dissimilium infida esse dicitur societas, non multo tempore mutua consensione processisse eosdem, rei exitus comprobauit. Quandoquidem Siricio e viuis morte sublato: cùm Anastasius, vir reli-

E gione & doctrina conspicuus in Petri Cathedram ipso anno, Christi videlicet trecentesimo nonagesimo octauo fuisset assumptus, totum se illicò ad Catholicam fidem in quamplurimis labefactatam contulit instaurandam, Periarchonq; potissimum damnatis libris, obstrepentem etiam hinc inde Rufinum in Hieronymum sequenti anno ad dicendam causam euocauit: cui cùm adesse negligeret, falsisq; præ extibus eiusdem iudicium subterfugeret, quadringentesimo demum primo Christi anno dãnauit: atq; vt in Oriente quoq; improbaretur Ioanni Hierosolymorum Episcopo litteras dedit. Igitur vt damnatos in Vrbe Origenis Periarchon libros, ob Hieronymi præsertim
F nupertimam eorundem translationem (quippe quæ in illis latentes hæreses aperiret) aliaq; complura in se actitata cognouit Rufinus, omnibus eundem calumniarum generibus affecit, falsariumq; inprimis redarguit.

Ab eiusmodi deinceps se idemipse Hieronymus protegens: Vt Epistolam, inquit, nostram non probes, Papæ quoq; Anastasij similiter dicis fraude subnixam, de qua ante tibi respondi: quam si suspicaris ipsius non esse, habes vbi apud eum nos arguas falsitatis.] Et aliquanto superius. Innocentem te vocas, ad cuius interpretationem Roma contremuit: absentem, qui accusatus respondere non audes. Et tantum Romanæ Vrbis iudicium fugis, vt magis obsidionem Barbaricam (tunc enim a Barbaris Aquileia obsidionem sustinebat) quã pacatæ Vrbis velis sententiam sustinere. Esto præteriti anni ego Epistolam finxerim: recentia ad Orientem scripta, quis misit? In quibus Papa Anastasius tantis te ornat floribus, vt cùm ea legeris magis te velle defendere incipias, quàm nos accusare.] Hæc pro se Hieronymus. Porrò in incœpto permanens ipse Rufinus, innumerabilem rursus mendaciorum, atq; criminum struem in eundem. Hieronymum, tribus nimirum libris distinctam, congessit; ipsisq; Christi anno quadringentesimo in omnes orbis terræ partes transmissis, sanctum virum perpetua
H suboscurare infamia contendit. Tunc miserandum illud accidit, quod multos ante annos idem Hieronymus sensit: imo diuino afflatus spiritu intellexit: enimuero dum iuuenis, vterq; adhuc, atq; ab ipsis necessitudinis exordijs charitatis vinculo iungeretur, his adamussim eundem precibus obtestatus Hieronymus ex Syriæ solitudine est: Obsecro te, ne amicum, qui diu quæritur, vix inuenitur, difficile seruatur, pariter cum oculis mens amittat. Fulgeat cuilibet aurum, & pompaticis ferculis corrusca ex sarcinis metalla radient: charitas non potest com parari, dilectio precium non habet: amicitia quæ

Marginal notes: Lib. 3. Apol. c. 1 — Cap. 6. — Ep. 41. — G

A quæ desinere potest, vera nunquam fuit.]Hęc ille, ex quibus infelicis amici multò ante præuidisse iacturam: imo fratris & amici, publici tandem hostis, hostiumq; acerrimi futuri intellexisse perfidiam comprobatur. At cùm non nisi post biennium de relatis paulò ante in se editis libellis resciuisset Hieronymus, non ijsdē sanè (quorum nequaquam obtinere potuit exemplaria,) sed illis tantùm, quę sibi ab amicis per litteras in ijs contineri nunciabantur, tribus libris respondit. Testatur hoc Hieronymus: Excessi, inquiens Epistolæ modum, & qui contra nefariam hæresim iam stylum fixeram, pro me respondere compulsus sum: expectans tria B amici volumina, & ad congeriem criminum eius tota mente suspensus: nisi quòd leuius est professum inimicum cauere, quàm hostem latentem, sub amici nomine sustinere.]Hæc ipse. vt propterea mirum non sit, si complura in Rufini lucubratiuis extent, quæ in Hieronymi responsionibus reiecta non legantur. Elucubratos autem eiusmodi in Rufinum libros Baronius in Annalibus Ecclesiasticis Christi Domini anno quadringentesimo secundo adscribit. Quid deinceps Rufinus ipse, Hieronymi libris acceptis egerit, paulò superius hoc ipso capite, cùm de eius in hereticos infracto animo subiunximus, explicatum est. Demum cùm iam vbiq; C is damnatus esset, omnibusq; Catholicorum hospitijs prohiberetur in Siciliam se contulit, vbi in imum impietatis deuolutus, cum Pelagianis quoq; adhæsisset, ibi non multo post, extra patriam, & quod magis refert, extra Romanæ Ecclesiæ sinum occubuit: eo videlicet tempore, quo Hieronymus suos in Ezechielem cōmentarios aggressus fuerat: in quorum etiam præfatione de eius interitu meminit, quem supra in annum Domini quadringentesimum decimum retulimus. Porrò de Rufini cum Pelagianis inito fœdere, Hieronymi testimonium in præfatione primi libri in Hieremiam (quem post Ezechielem adorsus est) extat: quo vtiq; loco notum rursus in se concitatum aduersa- D rium commemorans: Nuper, inquit, indoctus calumniator erupit, qui Commentarios meos in Epistolam ad Ephesios reprehendendos putat.] Et post aliqua. Quod non videns præcursor eius Grunnius (eiusmodi enim nomine Rufinum appellare solebat, vt ex Epistola quarta ad Rusticum Monachum, & passìm alibi videre licet) olim nisus est carpere, cui duobus libris respondi, quæ iste, quasi sua profert, & alio iam calumniante purgata sunt. Nec recordatur solidissimus, & scotorum pultibus prægrauatus, nos in ipso opere dixisse: Non damno digamos &c.] Quibus & Pelagium manifestò indicari, & Rufinum tum Pelagianistā,

In Ezech. lib. 1.

tum Pelagianorum præcursorem fuisse, nemo E est qui non videat. Accedit de his quoq; Baronij eadem prorsus sententia. Deniq; Britannum origine Pelagium, Scoticamq; gentem ex Britannorum vicinijs prodere versari in historijs norunt. Apertius idipsum ex Concilio Carthaginensi habetur: in eo namq; cum Cœlestius Pelagij contubernalis argueretur, & ipsorum sectatorum nomina prodere compelleretur, dixit: Sanctus Presbyter Rufinus Romæ, qui mansit cum Sancto Pammachio id dixit: Ego enim audiui illum dicentem, quod tradux peccati non sit.]hæc ibi. Quod postremò Hieronymus, duobus tantū se Rufini obiectionibus occurrisse libris dicat, id proximè superioribus, F quibus tres eum edidisse diximus non aduersatur: prior quippe Apologia, quæ primo & secundo libro in impræssis codicibus distinguitur, vno tantùm volumine, seu libro ab eo primùm edita ex proprijs eius verbis accipitur. Habes igitur ex his discordiarū causas, lector, inter Rufinum & ipsum Hieronymum breuiter explicatas. Plura passìm alibi indicauimus: præsertim capite secundo, tertio, quarto, octauo, vndecimo, & decimo septimo, quæ si placet perlege. Non ita autem hucusq; commemorata omnia accipias, quasi Hieronymus in ipsum Rufinum, vel odio, vel inuidia aliquo G tempore exarserit. Apage. Quin potius indiuiduam charitatem erga eum in controuersijs semper illæsam seruatam ex eiusdē verbis auspicare, vbi: Testor, inquit, mediatorem Iesum, inuitum me & repugnantem in hæc verba descendere: & nisi tu prouocares, semper taciturum fuisse. Deniq; noli accusare, & ego cessabo defendere. Quæ enim est audientium ædificatio, duos senes inter se propter hæreticos digladiari, præsertim cùm ambo Catholicos se videri velint. Omittamus hæreticorum patrocinium, & nulla erit inter nos contentio. Eodem feruore, quo Origenem ante laudauimus, nunc damnatum toto orbe damnemus. Iungamus dexteras: animos copulemus, & H duos Orientis, & Occidentis [illegible] Theophilum videlicet Alexandrinum, & Anastasium Romanum Pontificem, qui Origenem iam damnauerant) alacres sequamur incessu: Errauimus iuuenes, emendemur senes.] Et rursum. Depone gladium, & ego scutum abijciam.] Et in calce. Sit inter nos vna fides, & illico pax sequetur.] Hæc ipse ad suum ipsius animum indicandum.

Tom. 5. Christ. an. 410.

lib. 3. Apol. cap. 5.

lib. 3. Apol. cap. 11.

COMMENTARIVS.

6 *Cuius zelum pro fidei rectitudine Romana Ecclesia adeo approbauit.* Non idem putemus

zelum

A zelum quod inuidia; quandoquidem zelus be-
nè aliquando sumitur: inuidia verò semper
aliena felicitate torquetur. Secus hæreticorum
schola: non zelo Dei præditum eundem, sed
inuidiæ liuore confectum perpetuò criminata
est, aduersus quam & pluribus idemipse in pro
logo aduersus Pelagianos agit. Propriæ Hie-
ronymi causæ, atq; defensioni, vti æquissimæ
Sancta quoq; Romana Ecclesia adstipulata,
firmare eũdẽ voluit proximè sequẽti decreto.

*7 Vt Beatus Papa Gelasius scripturarum sa-
gacissimus indagator, eiusdem Rufini libros repu-
diare videatur: Hoc in suis decretis mandans.*
Quod ne decretum illud paulo ante, aut nostra
B ætate, sed multis iam sæculis promulgatum in-
telligeremus Pontificis nomen (Gelasij vide-
licet) hoc loco exprimitur, vt inuulgationis
eiusdem certum tempus haberemus: Christi
nempe annum quadringentesimum octoge-
simum nonum. Deniq; sagacissimus scriptu-
rarum indagator idem Gelasius asseritur, vt in
genij æquè eius elegantia, atq; in diuinis præ-
sertim litteris studium exploratum ab his sal-
tem haberetur, qui eius hymnos, libros item
contra Eutychen, Nestorium, & Arrium, nec
non Epistolas, atq; orationes ad diuersos non
nossent.

8 Rufinus vir religiosus. Ita decreti exor-
C dium, prima parte, distinctione decimaquin-
ta, capite tertio; Sancta Romana Ecclesia.
Quod autem Rufinus eiusdem Romanæ Ec-
clesiæ testimonio Religiosi nomine publice-
tur vrgere quempiam non debet, quasi iterum
post in eum anathematis latam sententiam sub
catholicæ cõfessionis cõmunione receptus sit.
Enimuero stabilis de ei⁹ damnatione Anastasij
Papæ sententia permansit, quã nemo vnquam
successorum Pontificũ aboleuit. Religiosus
verò ideo nuncupatus est propter genus vitę
Monasticũ, quod ab ineũte ætate professus est
Ac si sensus sit *Rufinus antea religiosus*, eiusmo-
di enim loquendi figura frequenter scriptο-
D res vtuntur, & Hieronymus ipse præsertim, vti
cum de eodem Rufino, post in illum etiam
promulgatam sententiam scribit. Credidi
Christiano: credidi Monacho.] Et de Ioanne
Lib. 3. Apol. c. 4. Epi. 62. cap. 3. Hierosolymorum Episcopo, vtiq; damnato;
Monachus, pro dolor Monachis, & minatur,
& impetrat exilium, apostolicam cathedram
habere se iactans.] Quod iterans de Iouiniano:
Etamen (inquit) iste formosus Monachus,
crassus, nitidus, dealbatus] quibus comme-
moratos omnes, antea Monachos, antea ca-
tholicos, antea Christianos fuisse indicatur. In
huius pariter decreti allegatione idipsum sen-
tire videtur Baronius, dum hæc Tomo quinto,
sub Christi anno quadringentesimo secundo
habet: Gelasij ne mouearis nomenclatura, dũ E
Rufinum ipsum iudicio Ecclesiastico prædam-
natum, virum Religiosum appellat: eo enim
titulo ipsum Monachum voluit demonstrasse.

9 Plurimos Ecclesiastici operis edidit libros.
Dicamus quos, vt proprij ingenij primùm,
mox ex aliorum relatis, editisq; monumentis
viri doctrinam, atq; solertiam habeamus ex-
ploratam. Scripsit, De adulteratione Libro-
rum Origenis librũ vnum. At quoniam S. R.
Ecclesia, pręsenti decreto Rufini opera omnia,
siue proprio marte elucubrata, siuè ab alijs trã-
slata Hieronymi iudicio, atq; censuræ subiec-
ta perpetuò voluit & iussit, in singula sigilla- F
tim nunc eiusdem Hieronymi censuram pro-
feram. Meritò hunc inprimis aperti menda-
cij arguit Hieronymus librum: cum in Orige-
nis operibus promulgati errores verè ipsius
sint, non ab alijs ingesti. Arguit autem hunc Lib. 2. Apol. c. 4.
in modum. Obijciuntur Origeni crimina, &
tu (Rufine scilicet) illum non defendis, sed
alios accusas, nec crimen renuis, sed crimino-
sorum turbam requiris,] & supra ad Pamma-
chium: Illud verò, quod asserunt, a quibusdã Ep. 65. c. 4.
hęreticis & maleuolis hominibus, libros eius
(hoc est Origenis) esse deprauatos quam inep-
tum sit, hinc probari potest. Quis prudentior,
doctior, eloquentior Eusebio, & Didymo, quo-
rum alter sex voluminib⁹ τῆς ἀπολογίας ita eum,
vt se sensisse confirmat. Alter sic eius errores G
nititur excusare, vt tamẽ illius esse fateatur, nõ
scriptorũ negans, sed sensum scribentis edisse-
rẽs. Aliud est si quæ ab hæreticis addita sunt,
Didymus quasi bene defendat. Solus inuentus
est Origenes, cuius scripta in toto Orbe falsa-
rentur, & quasi ad Mithridatis litteras omnis
veritas vno die de voluminibus illi⁹ raderetur.
Si vnus violatus est liber, num vniuersa eius
opera, quæ diuersis, & locis, & temporibus
edidit simul corrumpi potuerunt?] Hæc Hie-
ronymus de libri iudicio, quem & paulo an-
te Christi anno trecentesimo nonagesimo sep-
timo vulgatum Romæ notauimus. H

Edidit præterea Rufinus in ipsummet Hie-
ronymum libros tres (quãuis nunc tertius inte
rierit) quos & Apologię nomine prænotauit.
Vnde in eum Vir sanctus: Non te, inquit pu- Apol. li. 3
det accusationem tuam Apologiam vocare?
Editos vtiq; diximus anno Christi quadrin-
gentesimo.

Symbolum item fidei explanauit, cuius exẽ
plar tomo nono operum Hieronymi habetur.
Eius autem explanationem eiusmodi esse de-
clarat primò titulus illi affixus, videlicet *Sym-
bolũ Rufini ad Laurẽtiũ Episcopũ.* Secũdo verba
de Resurrectionis carne versus finẽ, in quibus
de Aquileiensi ritu, in articuli eiusdẽ cõfessio-

A ne hic meminit: Cautè Ecclesia nostra fidē Symboli docet, quæ in eo, quod a cæteris traditur, *Carnis resur ectionem*, vno addito pronomine tradidit: *Huius carnis resurrectionem*, Huius sine dubio, quam habet is, qui profitetur, signaculo crucis fronti imposito.] Hæc ibi Rufinus, quæ cum his omninò conueniunt, quæ post initium libri primi Inuectiuarum aduersus Hieronymum postmodum habuit, videlicet: Sancta Aquileiensis Ecclesia, Dei Spiritu futuras aduersum nos calumnias prævidente, vbi tradit carnis resurrectionem, addidit vnius pronominis syllabā, & pro eo, quod cæteri dicunt: *Carnis resurrectio-*
B *nem*, nos dicimus: *Huius carnis resurrectionem*, quo scilicet frontem, vt mos est, in fine symboli signaculo contingentes, & ore carnis huius videlicet, quam contigimus resurrectionē fatentes, omnem venenatæ aduersum nos linguæ calumniandi additum præstruamus. Accedit tertiò, quòd in eadem de illis tantùm hæreticis mētio coincidat, qui vel ante ipsum Rufinum fuerunt, vel eius ætate vixerunt, de Marcione nimirum, Valentino, Ebione, Manichæo, Paulo Samosateno, Photino, Arrio, Eunomio, Nouato, & Apollinario Laodiceno. Gennadij deniq; Massiliensis Presbyteri, auctoris quadringentesimi nonagesimi testimo-
C niū, De Viris Illustribus, in Rufino ad idē est.

Cæterùm ad oppositum, Rufini nimirum haud legitimam, sed supposititiam explanationem esse, mirum illud in modum ostendit, quòd de ea, neq; apud ipsum Rufinum, neq; Hieronymum mentio vnquam habeatur. Sed & ratio in promptu est. Quandoquidem, si nunc assertæ explanationis omnium iudicio integræ, atq; catholicæ is auctor fuisset, ad quid illi post in seipsum Ecclesiæ iugulum animaduersum alia rursus fidei confessionis conscriptione opus fuisset, vt se catholicum, impollutumq; comprobaret? Sat eidem profectò,
D superq; fuisset aliàs editam allegasse, vel illi subscripsisse. Igitur, cùm aliud omnino fidei suæ exemplar, tùm in Epistola ad Anastasium Papam, tum in libro primo Inuectiuarum, post initium idem ipse proferat, nec alterius aliàs a se editi verba faciat, hinc etiā accipio eiusdē auctorem certum minimè eum esse. A Gennadio autem propugnatore eius accertimo alienum opusculum Rufino primùm adscriptum, atq; accommodatum, quò illum Hieronymo non minus ineptè, quàm temerè ex suo more præponeret, mihi persuasissimum est: A quo & deinceps commentitium posteriores mutuatos fuisse scriptores testimonium contigit.

Disseruisse etiam triplici sensu benedictionē Iacob super duodecim Patriarchas, & alias E quamplures ad diuersos dictasse Epistolas, ad Probam præsertim auctor idē Gennadius est: Si tamen ei fides adhibenda, cum eadem labe pollutus fuerit qua, & ipse Rufinus ex superius explicatis.

10 Nonnullas etiam scripturas interpretatus est: Quo æquè interpretationis genere vsus sit, dehinc quorum scripturas conuerterit proferamus. De priori Hieronymus Apologiæ libro primo capite tertio agens hæc habet: Rogatus eras (eundem Rufinum de Origenis Periarchon libris alloquens) vt quomodo habebatur in Græco in Latinum verteres, vtinam fecisses, F quod rogatum te esse simulas, nulli inuidię sub iaceres. Si tu translatoris seruasses fidē, mihi necesse non fuisset interpretationem falsam vera interpretatione subuertere. Nouit conscientia tua, quæ addideris, quæ subtraxeris, quæ in vtranq; partem, vt tibi visum fuerit immutaueris: & post hæc audes dicere, quod & bona & mala, non tibi, sed auctori debeant imputari.] De quo & libro tertio eiusdem, capite decimo: Sed quid, (inquit) facies de Apologetico tuo, quem pro Origenis scripsisti operibus? Quid de volumine Eusebij, in quo cum multa mutaueris, & sub nomine martyris, hæretici hominis scripta transtuleris, tamen plura posuisti, quæ Ecclesiasticę fidei nō G conueniunt?] Eadem Beati Rhenani, eruditissimi viri de eodem in præfatione Ecclesiasticæ histor:æ Eusebij pronontiata sententia est. De interpretis, inquit diligentia (Rufinum intelligens) iudicare citra Græcum codicem imprudens fit: tam etsi in alijs libris a se versis parum laudis meruit, quòd ex professo non verba, vel sensum auctoris, quē vertendum susceperit, appendat, sed vel minus, vel plusculum, tanquam paraphrastes, non velut interpres, pro sua libidine plerunq; referat. Id quod Nazianzeni orationes ab illo versæ docent.] Hic accedit Christophorsoni Angli in H proœmio pręcitatæ historiæ iudicium, quod & hisce prosequitur: Rufini cōuersionem, quā tam diù homines tenuissent, cum Græcis conferebam, sententias inter se expendebam sedulo: vnde certè maximè me capiebat admiratio (præsertim cū Latina a Græcis tātopere dissētire animaduerterē) quid tam docto viro venerit in mentem, vt auctorem tam insignem, tā indiligenter verteret.] Et post pauca: Rufino (subdit) fortasse in Origenis opere, in quo nōnihil esse videbatur erroris, honestius & meli*, licet non omnia explicasset, ignosci & concedi potuisset: sed in hac historia, quam in eadē Apologia (aduersus videlicet eūdem Rufinū) laudat D. Hieronymus, cū nihil ab Orthodoxa

A Catholicæ Ecclesiæ sententia alienum reperiatur, vix Rufino venia dari potest, quòd tot prætermiserit valde vtilia, tot de suo adiecerit pro pè aliena, tot quasi non rectè collocata immutauerit.] Deniq; post omnes Baronius sępissimè eundem Rufinum, neq; historici, aut fidi interpretis, sed inuersoris potius temporũ nomine meritò sugillat. Eius verò singula afferre velle testimonia longum esset. Hactenus de more, quem in vertendis Græcis Rufinus tenuit, de quo & supra capite sexto, circa finẽ egimus. Posteriori loco, horum scripturas auctorum dicimus Rufinum interpretatum: Gregorij videlicet Nazianzeni non nulla opera: Euagrij præceptoris sui sententias, & Vitas Patrum: Sexti Pythagorei sententiarum librum vnum: Eusebij pro Origene Apologiã; & eiusdem Origenis Periarchon libros quatuor. Hæc, quæ de Græco is in Latinum transtulit sunt. Cæterùm qua rursus eloquij venustate, quo ve mentis consilio, ex Hieronymi testimonio accipiamus. Mente sanè iugiter Hieronymus tenuit proprij præceptoris (Gregorij nimirum Nazianzeni) sublime dicendi genus: & dum eius scriptorum multitudinem ac varietatẽ ingenij acie perscrutabatur, exundans sibi omnino flumen in quod omniũ scientiarum riuuli confluerent videre videbatur.

B

C Hinc accidit, vt in Rufinum, qui ex angusto nimis alueolo, illud in Latinos deriuare præsumpsit commotus, nominatim exclamaret: Responde, cur scribere aliqua ausus sis, & vitũ disertissimum Gregorium pari eloquij splendore transferre: Vbi tanta verborum copia, scientiarum lumen, translationum varietas?] Et supra eiusdem Rufini sterilitatem improbans ironicè loquitur: Quis ei credet viro eruditissimo, & qui tantam habet scientiam scriptorum veterum, maximè Græcorum, vt dum peregrina sectatur pęne sua amiserit, quòd recentissimæ memoriæ viros, & Latinos nesciat?

Lib.1.Apol.c.7.

Sed super reliquas ab eodẽ elaboratas scriptorum versiones Hieronymi iudicium prosequamur: Tam ergo Euagrij auctoris, quàm Rufini translatoris opus perstringens Hieronymus, vtrunq; simul hisce diiudicat: Euagrius Ponticus Hiperborita, qui scribit ad Virgines, scribit ad Monachos, scribit ad eam, cuius nomẽ nigredinis testatur perfidię tenebras (idest Melaniam seniorem) edidit librum, & sententias ἀπαθείας, quam nos impassibilitatem, vel imperturbationem possumus dicere, quando nunquam animus vllo perturbationis vitio commouetur: & vt simpliciter dicam, vel saxum, vel Deus est. Huius libros per Orientẽ Græcos, & interpretante discipulo eius Rufino Latinos, plerìq; in Occidente lectitant: Qui librum quoq; scripsit, quasi de Monachis: Multosq; in eo enumerat, qui nunquam fuerunt, & quos fuisse scribit Origenistas, & ab Episcopis damnatos esse non dubium est: Ammonium videlicet, & Eusebium, & Euthymium, & ipsũ Euagrium, Or quoq;, & Isidorum, & multos alios, quos enumerare tædium est, & iuxta illud Lucretij,

D

Ad Ctesiphontem aduersus Pelagianos.

E

Ac veluti pueris absinthia tetra medentes,
Cum dare conantur, prius oras pocula circum
Contingunt dulci mellis, flauoq́ liquore:

ita ille vnum Ioannẽ in ipsius libri posuit principio, quem & Catholicum, & Sanctum fuisse non dubium est, vt per illius occasionem cæteros, quos posuerat, hæreticos Ecclesię introduceret.] Hæc ipse in Epistola ad Ctesiphõtem. Latius de hoc ipso opere in Recensionibus.

F

Mox eundem de cæteris versionibus carpens, subdit: Illam autem temeritatem, imo insaniam eius, quis digno possit explicare sermone, quòd librum Xisti Pythagorei, hominis absq; Christo, atq; Ethnici immutato nomine, Syxti martyris, & Romanę Ecclesiæ Episcopi prænotauit? in quo iuxta dogma Pythagoreorum, qui hominẽ exæquant Deo, & de eius dicunt esse substantia, multa de perfectione dicuntur: vt qui volumen philosophi nesciunt, sub martyris nomine bibant de aureo calice Babylonis. Deniq; in ipso volumine nulla Prophetarum, nulla Patriarcharum, nulla Apostolorum, nulla Christi fit mentio: vt Episcopum, & martyrem sine Christi fide fuisse contendat] Sanctus Augustinus, eiusmodi Rufini præstigias minime perspectas habens, eiusdem & ipse libri translati titulo aliquando deceptus, reuera Syxti Pontificis, & martyris eundem esse putauit: At translatoris temeritate detecta, idipsum retractat libro secundo Retractationum, capite quadragesimo sexto. Extat idem liber Tomo quinto Bibliothecæ Sanctorum Patrum, editionis secundæ.

G

Prosequitur iam cœptum iudicium Hieronymus super Eusebij pro Origene Apologiam, inquiens: Fecerat hoc & in Sancti Pamphili martyris nomine, & librum primum sex librorum defensionis Origenis, Eusebij Cæsariensis (quem fuisse Arrianum nemo est, qui nesciat) nomine Pamphili martyris prænotaret; quò scilicet egregia illa quatuor Origenis περὶ ἀρχῶν volumina latinis infunderet auribus.] Quæ eidem ęquè Rufino regerens paulò superius ait. Vis Origenẽ in Latinum vertere? habes multas homilias eius, & tomos in quibus moralis tractatur locus, & scripturarum panduntur obscura: hæc interpretare: hæc rogantibus tribue. Quid primus labor tuus incipit ab infamia? Cur trãslaturus hæretica, in defensione

H

eorum

A eorum præmittis quasi martyris librum, & id Romanis auribus ingeris, quod translatum totus orbis expauit? Hucusq; Hieronymus super Rufini operibus iudicium.

Deniq; præter relatas modò lucubrationes Eusebij quoq; Ecclesiasticam historiam, de cuius versione in calce capitis sexti dictum est, Basilijq; opera, & Clementis Romani recognitionum libros transtulisse testatur Gennadius: quāuis de duobus posterioribus nil apud Hieronymum, aut Baronium legerim; quin potius Bellarminus libro de Scriptoribus Ecclesiasticis, de Clementis præcipuè Recognitionibus dubitet: & nō Rufini versiones eas esse, B astruat. Ex quibus omnibus tibi, Lector Rufini scriptorum index contextus, & explicatus est.

11 Sed quoniam Beatus Hieronymus in aliquibus eum de arbitrij libertate notauit. Iam animaduersionis Hieronymi in ipsum Rufinū supra citatus est locus.

An Rufinus de arbitrij libertate perperam senserit?

CONTROVERSIA XXIV.

C Porrò dubitare nunc quispiam posset, quomodo is qui paulò superius Pelagianis adhæsisse probatus est, nunc rursus de arbitrij libertate ab Hieronymo inuri contigerit: Enimuerò repugnāt omnino interesse Rufini de libro arbitrio, atq; Pelagij sententiæ. Rufinus liberum infringens arbitrium criminum causas in Diabolum referebat: Pelagius e contra illud adeo efferebat, vt ex sola vi eius diuina præcepta ab hominibus impleri posse iactaret. Sed tollitur difficultas. Proprium hæreticorū esse in deteriora semper ferri, quousq; in profundum iniquitatis deueniant, & ea (iusto Dei iudicio damnati) sibi inferant, quæ nec ab hostibus passuri essent. Ita sanè Rufino contigit; D is enim cùm de arbitrij libertate ab Hieronymo infimulatus est, nedum Pelagianis dexteram iunxerat: At sub extremum vitæ, cùm sibi specialius de salute foret consilium ineundum, tunc in imum iniquitatis deuolutus, noui scęleris (Pelagianæ scilicet hæresis) accessu oppressus est. Vel dicatur Hæreticos semper inter se discordias habere: Vt duæ nimirum hæreses fiant in quatuor, & rursus quatuor diuidantur in partes: Varia semper eorum dogmata esse: Murareq; quotidie, & vertere omnia: Vnde & de illis Sāctus Propheta loquitur: Psal. 5. *Decidant a cogitationibus suis*: quia non vna cogitatione, aut vno dogmate contenti sunt, sed in vlterius suapte natura feruntur assiduę.

Cum ergo Pelagius non de libero tantum arbitrio) quo sine Dei gratia gloriā sibi homines compatare posse affirmabat, prauè sentiret, sed quamplura alia impia blasphemo ore proferret, cuiusmodi sunt, Non secundùm misericordiam, & gratiam Dei peccatoribus veniam dari, sed secundùm meritum pœnitentiæ: Orationes in Ecclesia Dei, siue pro viuis, siue pro defunctis esse superuacaneas: Hominem ad tantam vitę perfectionem virtute liberi arbitrij posse peruenire, vt impeccabilis euadat: Adam etiamsi non peccasset, fuisse moriturum, quippe qui mortalis a Deo fuisset conditus: Eiusdem peccatum illū solū lęsisse nō posteros: Infantes ante Baptismi Sacramentum esse in eo statu, quo idem Adam primùm creatus est: Cum hæc, inquam, & alia Pelagius assereret, potuit fieri, Rufinum Origenis primùm erroribus potatum, de cœnosis etiam eiusdem Pelagij riuulis, hydropicorū instar, vnam, vel plures postmodum hęreses fiticulosum hausisse, aliquibꝰ earū non degustatis: Et ita cum Manichęo potissimum arbitrij libertatem sustulerit; Cum Pelagio peccati originalis traducem; Cum Origene veram corporum resurrectionē, vt de cæteris sileamus hæresibus.

E F G H

COMMENTARIVS.

12 Illa sentimus, quæ prædictum Beatum Hieronymum sentire cognoscimus: Aptiori nunquam hoc ipso Hieronymi fides, sapiētia, atq; labores ad hęreticorum in toto orbe perfidiam perpetuis futuris temporibus sugillandam declarari potuit elogio, quo & Romanæ illud Ecclesiæ iudicio approbatum censeretur, quod & Hieronymus approbasset, & illud damnatū, quod pariter ipse damnasset. Iam Romani Pontificis Cathedram veritatis omnis, mundiq; magistram Hieronymus prædicauerat: Iam animarum omnium Romanam Ecclesiā altricem commendauerat: Iam ex eadem Solem illum iustitię, qui nunquam agnouit occasum exoriti testatum sæpius reliquerat: Mercedem recepit vera confessio. Pulcherrima antithesi, de vtraq; (occidentali nimirum, atq; orientali) dixerat Ecclesia Hieronymus: Mihi Epist. 57 Cathedram Petri, & fidem Apostolico ore laudatam censui consulendam, Inde nunc meæ animæ postulans cibum, vnde olim Christi vestimenta suscepi. *Vbicunq; fuerit corpus illuc congregabuntur, & aquilæ.* Profligato a sobole mala patrimonio, apud vos solos incorrupta patrum seruatur hæreditas. Ibi cespite terra fęcundo Dominici seminis puritatem centeno fructu refert. Hic (in Oriente scilicet, vbi ipse tunc agebat) obruta sulcis frumenta in lolium, auenasq;

A æuenaliq; degenerant. Nunc in Occidente Sol iustitiæ oritur: In Oriente autem Lucifer ille, qui ceciderat super sidera posuit thronum suum. Vos estis lux mundi: Vos sal terræ: Vos aurea vasa, & argentea. Hic testacea vasa, vel lignea, virgam ferream, & æternum operiuntur incendium.] Et post pauca. Ego nullum primum, nisi Christum sequens, cathedræ Petri communione consocior. Super illam petram ædificatam Ecclesiam scio. Quicunq; extra hanc domum agnum comederit, profanus est. Si quis in Arca Noe non fuerit, peribit regnante diluuio.] His inquam Hieronymus & alijs laudum præconijs Apostolicæ Sedis excellentiam, fidei Romanæ Ecclesię B puritatem, & sui ipsius erga eandem perpetuã animi religionẽ verbis amplissimis exornarat: Nũc in obsequentissimi filij ipsamet quoq; pia mater collũ procũbens Ecclesia respondet: *Quoniam Beatus Hieronymus in aliquibus Rufinum de arbitrij libertate notauit, illa sentimus, quæ prædictum Hieronymum sentire cognoscimus.*

13 *Et non solum de Rufino, sed etiam de vniuersis, quos vir sæpius memoratus, Zelo Dei, & fidei religione reprehendit*: Liceat nunc mihi cũ Apostolo exclamare: *O altitudo diuitiarum sapientiæ & scientiæ Dei, quàm inscrutabilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles viæ eius.* (Rom. 11.) C Quis enim cognouit sensum Domini? aut quis consiliarius eius fuit? Dum Hieronymus sibi talenta credita in diuinis scripturarum mysterijs explicandis fidelis & prudens exercet, hæreticorum illum turba nunquam dimisit: In eundem Scyllæi vsq; adeo canes desæuierunt, vt sæpius etiam conqueri compelleretur. Cogor per singulos scripturæ diuinæ libros aduersariorum respondere maledictis.] (Epi. 113.) Et. Non est passus Diabolus me optata quiete contentum scripturarum sanctarum explanationi insistere.] (In præf. Lib. 3. in Hierem.) Et in Micheam. Semper inuidis respondemus, quia non cessat inuidia.] Nunc vero diuino sancitur arbitrio, vt Rufinus, & quot quot omnes, qui illum carne mortali circundatum canino dente aggressi sunt, vsq; ad sæculi consumationem subter eius pedes ora contineant, & E (In Præf. lib. 2.) velint, nolit eius perpetuæ censuræ subijciantur. *Pedes enim Sanctorum suorum seruabit Dominus, & impij in tenebris conticescent, quia non in fortitudine sua roborabitur vir.* (1. Reg. 2.) Et. *Super aspidem & basiliscum ambulabis, & conculcabis leonem, & draconem.* (Psal. 90.)

14 *Item Origenis non nulla opuscula, quæ vir Beatissimus Hieronymus non repudiat, legenda suscipimus.* Ea dicas, de quibus supra capite sexto, & decimo quinto. Homilias videlicet in Canticum Canticorum: In Moysi Pentatheucum: In Hieremiam: In Ezechielem: F & in Lucam. Item aliquot de Tomis in Apostolum, quæ omnia eiusdem Hieronymi studio ac labore latinitate donata inoffenso a lectoribus decurruntur pede.

15 *Reliqua autem omnia, cum authore suo dicimus esse renuenda.* Ea nimirum, quæ, siuè a Rufino, siuè ab alijs tunc tẽporis interpretib⁹ edita sunt. Et hęc ideo ab Ecclesia Romana in Concilio æquè Romano Origenis operũ discretio, atq; reiectio facta est, quoniam cum erroribus eum ipsum cæteri transtulerunt: Solus Hieronymus purgatum illum, Catholicũq; reddidit: (Epi. 75.) quam etiam ob causam Vigilantiũ coarguens: Si igitur, inquit, quæ bona sunt transtuli, & mala vel amputaui, vel correxi, G vel tacui arguendus sum, cur per me Latini bona eius habeant, & mala ignorent? Deniq; post Gelasij summi Pontificis aduersus Rufinum decretum, Anastasij quoq; prædecessoris sententia, atq; ad Orientem transmissæ litteræ subnectendę essent: Cæterùm tu illarũ exemplar vide Tomo nono operum Hieronymi. Est illarum titulus [Anastasij Romani Episcopi ad Ioannem Hierosolymorum Episcopũ de Rufino sententia.] Porrò litteratũ exordium [Probatæ quidem &c.]

D H

De reliquis ingenio Hieronymi ac studio partis operibus
Cap. XIX.

Nter. 1 præclara verò studiorum suorum opuscula scripsit librum de Viris Illustribus 2 a Sanctis Apostolis vsq; ad suam ætatem, 3 imitatus Tranquillum, Græcumq; Apollonium. 5 Et post catalogum plurimorum se quoq; in calce voluminis 6 quasi abortiuum & minimum omnium Christianorum posuit. 7 Vbi necesse fuit vsq; ad quartum decimum annum Theodosij Principis, quæ scripserat breuiter adnotare. 8 Commemorans inter cætera, quæ passim supra notata sunt, 9 Quod etiam scripserit altercationem Luciferiani, & Orthodoxi. 10 De locis librum vnum. 11 De essentia Dei librum vnum. 12 De custodia virginitatis ad Eustochium librum vnum. 13 Aduersus Vigilantium tractatum vnum. 14 Con-

A *tra Pelagium librum vnum. 15 Epistolarum ad diuersos librum vnum. 16 Ad Marcellam Epistolarum librum alium. 17 Ad Paulam, inquit, & Eustochium quia quotidie scribuntur, incertus est numerus. 18 Quis nostrum tanta potest legere, quanta scripsit Hieronymus? 19 Quis ardentem in scripturis animum, & feruentem in Dei seruitio non miretur? 20 Quis eum nō potius Angelum quàm hominem dixerit? 21 Dum nulli magis congruit, illud propheticum: Labia sacerdotis custodiunt scientiam, 22 & legem requirunt ex ore eius, 23 quia Angelus Domini exercituum. 24 Certè si manens in carne secundum hominem ambulasset ad tantum culmen scientiæ nullatenus peruenisset. 25 Sed neq; cuperet dissolui cum Paulo, 26 nisi se cum Christo consideret inter Angelos regnaturum. 27 Verum, quia de mundo triumphauerat, quasi de laboris præmio securus Heliodorū alloquebatur. 28 Crede mihi nescio quid plus lucis aspicio. 29 Libet sarcina corporis abiecta ad purum ætheris euolare fulgorem,* E

COMMENTARIVS.

B 1 *INter præclara vero studiorum suorū opuscula scripsit librū De viris Illustribus.* Iure optimo inter præcipuos Hieronymi labores hic de Viris Illustribus liber attollitur, cum plurima, nisi sententiarum periodis, sensuum saltem varietate complectatur, & innumera ex cæco obliuionis angulo antiquitatis monumenta in lucem prodat. Primis autem exordij verbis in eo consilium suum indicat Hieronymus, cùm ait; Hortaris Dexter, vt Tranquillum sequens Ecclesiasticos scriptores in ordine digeram: & quod ille in enumerandis Gentilium litterarum viris fecit Illustribus, ego in nostris faciam, idest, vt a passione vsq; ad decimum quartum Theodosij Imperatoris
C annum, omnes qui de scripturis sanctis memoriæ aliquid prodiderunt tibi breuiter exponam.

Difficultatem pariter assumpti operis mox subiungens, sequitur; Fecerunt quidem hoc idem apud Græcos Hermippus Peripateticus, Antigonus Carystius, Satyrus doctus vir, & longè omnium doctissimus, Aristoxenus musicus, apud Latinos autem Varro, Santra, Nepos, Hyginus, & ad cuius nos exemplum vis prouocare Tranquillus. Sed non mea & illorum similis est conditio; Illi enim veteres historias, annalesq; potuerunt, quasi de ingenti prato paruam opusculi sui
D coronam texere, ego quid acturus, qui nullum præuium sequens, pessimum, vt dicitur magistrum memetipsum habeo?]

Cæterùm de titulo eius non satis compertū fuisse scriptoribus Augustini verba ad ipsummet Hieronymum declarant, quibus Liber,
Epi. 57. Apud Hierony. inquit, quidā tuus inter cætera, nō diu est quòd venit in manus nostras; quæ sit eius inscriptio nescimus adhuc, non enim hoc codex ipse, vt assolet in liminari pagina prætendebat; Epitaphium tamen appellari dicebat frater, apud quem inuentus est: quòd eius nomen tibi placuisse vt inderetur crederemus, si eorum tantùm hominum vel vitas, vel scripta ibi legissemus, quia iam defuncti essent: cum vero multorum, & eo tēpore quo scribebatur, & nunc
F vsq; viuentium ibi commemorentur opuscula: miramur cur ei hunc titulum vel imposueris, vel imposuisse credaris; tamen vtiliter a te conscriptum eundem librum satis approbamus.] Hæc Augustinus. Sed alia, eaq; communiori ab imperitis emendatoribus librum fuisse prænotatum inscriptione, DE AVCTORIBVS videlicet, testatur Hieronymus Epistola ad Augustinum octogesimanona: Aliter apud Gennadium, in libro, quē ipse quoq; ab huius Hieronymi exemplū conscripsit De Viris Illustribus, opus ipsum citatum habetur, nimirū: CATALOGVS SCRIPTORVM. Deniq;, non libri, sed EPISTOLAE tantùm nomine AD DEXTRVM G circumferri apud quosdam hoc idem opusculum consueuisse, Marianus quoq; Victorius in Annotationibus indicat dicens; Ridiculum nobis prorsus visum est, vt Epistolę nomine opus ipsum inscriptum circunferetur.] Sed reuera ab Hieronymo operi pręfixa inscriptio ex pręfatione eius in Ionam prophetam accipitur vbi; Non potui, inquit, implere quod cœperā: scripsi enim librum DE ILLVSTRIBVS VIRIS, & aduersus Iouinianum duo volumina.] Et ex Epistola ad Augustinum pręcitata, in qua post nonulla ita concludit. Ergo hic H
liber DE ILLVSTRIBVS VIRIS, vel Epist. 89. Cap. 1.
propriè, DE SCRIPTORIBVS ECCLESIASTICIS appellandus est. Deniq; conscriptionis eiusdem tempus ex libro secundo Apologiæ aduersus Rufinū habetur, vbi ipsemet scribit. Ante annos fermè decē, cùm Dexter amicus meus, qui præfecturam administrauit Pręt orij me rogasset, vt auctorum nostræ religionis ei indicem texerem &c.] Cæterùm, cùm anno Christi quadringētesimo secundo elucubratos ab eo eiusmodi aduersus Rufinum apologeticos libros iam dixerimus, vtiq; ex temporis ratione constat editum librū anno Christi trecētesimo nonagesimo secūdo,

2 A San-

A *2 A Sanctis Apostolis vsq; ad suam ætatem.* Exorditur enim ipse liber a Simone Petro, Apostolorum Principe, & successiuè per annos, scriptores singulos enumerans ad ipsiusmet Hieronymi vsq; tempora decurrit. Et quamuis nonnulli in eo, Hieronymi etiam ætate illustres scriptores, Augustinusq; potissimum desiderentur, Hoc ideo accidit, quia quo tempore is a Hieronymo editus est, nec dum ad eius manus Augustini scripta peruenerant; quod planè Epistolæ ad eundem Augustinum (post aliquot a libri conscriptione annos) transmissæ verba testantur quib⁹ scribit: Hoc dico, non quòd in operibus tuis quædam re-B præhendenda iam censeam; neq; enim lectioni eorum vnquam operam dedi: nec horum exemplariorum apud nos còpia est, præter Soliloquiorum tuorum libros, & quosdam Commentarios in Psalmos.] Et in calce. Vale (subdit) mihi amice charissime, ætate fili, dignitatè parens.] Ex quibus satis apertè intelligimus ipso conscriptionis libri tempore, vel Augustinum paucula admodum scripsisse, vel eiusdē saltē opera ipsi Hieronymo fuisse incognita. Manifestè hoc ipsum ex proprijs Hieronymi verbis conuincitur quibus ait. Si qui autem de ijs, qui vsq; hodie scriptitant, a me in hoc volumine prætermissi sunt, sibi magis, C quàm mihi debent imputare: neq; enim celantes scripta sua de ijs, quæ non legi nosse potui: & quod alijs forsitan sit notum, mihi in hoc terrarum angulo fuerit ignotum. Certè, cùm scriptis suis claruerint, non magnoperè nostri silentij dispendio suspirabunt.

3 Imitatus Tranquillum. Desumuntur hæc cùm sequentibus ex Epistola Hieronymi ad Desiderium centesima quinquagesima quarta, in qua hæc inter cætera habet: Scripsi librum de Illustribus Viris, ab Apostolis vsq; ad nostram ætatem, imitatus Tranquillū, Græcūq; Apollonium: & post catalogum plurimorum, me quoq; in calce voluminis, quasi abortiuum, D & minimum omnium Christianorum posui, vbi mihi necesse fuit vsq; ad decimum quartū annum Theodosij principis, quæ scripserim breuiter annotare.] Porrò Tranquilli huius Latini, ac Gentilis hominis, quem ad imitandum sibi in conscribendo ipso opere proponit Hieronymus extant hactenus libri tres, quorū primus ad Cæsares pertinet, secundus ad claros Rhetores, tertius ad Illustres Grammaticos: Idem auctor est, qui & Caius Suetonius appellatur.

3 Græcumq; Apollonium. Et quamuis de multis mentionem suis ingerat scriptis Hieronymus Apollonijs, de hoc tamen nullibi, nisi præallata ad Desiderium Epistola meminit. E Et fortassis eius opus, perinde ac reliqua dictorum in libri ipsiusmet præfatione Latinorum auctorum, Sanctæ videlicet, Varronis, Nepotis, & Hygini, temporis iniuria iacturam passum est: Quam & ob causam Victorio, nec non Heurico Grauio incognitum fuisse arbitror.

5 Et post catalogum plurimorum se quoq; in calce voluminis. Non quidem ratione temporis, sed humilitatis virtute. Enimuero multi in ipso libro enumerati scriptores tempore ipsomet Hieronymo ætate posteriores leguntur, Euagrius videlicet, Ambrosius Alexandrinus, Maximus, Gregorius Nyssenus, Ioannes, Gelasius, Theodorus, Dexter, Amphilochius, & F Sophronius; & hosce tamen omnes supra se in serie descripsisse perspicuum est. Domini igitur consilij memor: Qui vult in vobis maior esse fiat omnium minor, Et: qui vult esse primus, sit omnium nouissimus; non primum aut medium, sed vltimum voluminis sui locum ipse delegit, vt inter enumeratos gloriam coram Deo acciperet. Matt. 20.

6 Quasi abortiuum, & minimum omnium Christianorum posuit. Ac veluti vltimum tenuisse locū parum sibi videretur, in præallegata ad Desiderium Epistola addidit: *Quasi abortiuum, & minimum omnium Christianorum*, vt Ep. 154. G quidem non in ordine tantum Ecclesiasticorū scriptorum, sed omnium etiam credentium multitudine infimum locum teneret. Idipsum sæpius ab Apostolo actitatum legimus in Epistola ad Corinthios, vbi: *Nouissime, inquit, omnium tanquam abortiuo visus est & mihi: Ego enim sum minimus Apostolorum, qui non sum dignus vocari Apostolus, quoniam persecutus sum Ecclesiam Dei.* 1. Cor. 15 Et ad Ephesios: *Mihi omnium Sanctorum minimo data est gratia hæc in Gentibus, Euangelizare inuestigabiles diuitias Christi.* Ephes. 3. Notandum verò, se non abortiuum omnino, informem videlicet, atq; confusum ex semine conceptum nominare Hieronymū (Iam enim, H perinde ac & cuncti Christi fideles, diuini Verbi semine & prædicatione in vtero Matris Ecclesiæ conceptus portabat in se cœlestis hominis imaginem, & vt Apostolus inquit; formatus in eo iam Christus erat;) 1. Cor. 11 Sed quasi abortiuū, vt suā paruitatē, abiectionēq; inter Catholicos scriptores omnes apertè demōstret. Enimuerò, sicuti abortiuus cōceptus confusa mēbra habet, ac deinceps perfectas animalis operationes edere nequit: Sic & ipse, quasi abortiui vilitatem, atq; defectum in se accusans, non posse quidpiam in cæterorum comparationem auctorum perfectum edere, testatur. Cæterū in eo Saluatoris dictum impletur, quo dicitur: *Omnis qui se exaltat humiliabitur, & omnis qui se humiliat exaltabitur.* Matt. 20. Vix quippe is, *quasi*

abortiuum

A *abortiuum, & minimum omnium Christianorum* se prædicauit, quòd in eius illicò laudes surgẽs Ecclesia, non *minimum* amplius, sed MAXIMVM singulari commendauit elogio, in precatiuncula nimirum, quam singulis annis ad Deum in eius die festo habet.

7 *Vbi sibi necesse fuit vsq; ad quartum decimum annũ Theodosij principis, quæ scripserat breuiter adnotare.* Sed vnde ista necessitas? Non quidẽ hæc ab Hieronymo (in præcitata ad Desiderium Epistola) temerè verba repetita fuisse putanda sunt, aut ad proprij ingenij ostentationem, vel gloriam addita. Absit hoc a Sancto Viro: nuper etenim quantum & se, suaq; B scripta assiduè defecerit explicatum est. Inde omnis ei operum suorum texendi indicem angustia accidit, quò impiorum hominum perfidiam, & hæreticorum oblatrantia ora contunderet. Enimuerò cùm vsitatum, planeq; quotidianum Satanæ ministris ad simplicium corda credentium decipienda tunc esset, sub eorũ nomine Patrum, quos magnæ in Ecclesia existimationis nossent, scripta, seu verius blasphemias in vulgus spargere: hinc compulsus Hieronymus opusculorum suorum recensuit multitudinem. Sed hominum quid profuit occurrisse perfidiæ, si multo plura repetit ea, quæ mo C liretur, quàm quæ Sanctorum virorum virtus, atq; prudentia cauetet? Nullus fermè antiquorum Patrum est, qui in hãc aliquandò infelicitatem non inciderit: qui suo interdum nomine alienis nõ sit lectus operibus, quemadmodum eiusdem Hieronymi ætate de Sexto Pythagoreo, sub nomine Sixti Romani Pontificis: Eusebio Cæsariense, Arianorum vexillifero, sub Pamphili Martyris titulo, & alijs quos ipse aduersus Rufini versuriam vindicauit, facilè ex dictis intelligere est. Porrò idemipse in hoc maiores insidias pati omnium iudicio visus est, quò, & præ cæteris, siue ingenij sublimitate, siue doctrinarum omnium magnitudine, D siue nominis in Ecclesia auctoritate toto Orbi mirabilis extitit. Ipsi rerum euentus satis hoc idem, superq; comprobant. Quandoquidem, dum Christi Ecclesiam funditus euertere Origenistæ conantur Periarchon Origenis Libris, hæresum penè innumerabilium seminario, ipsius Hieronymi præfationem quandam mira astutia præfigunt. Pelagij item in omnes Apostoli Epistolas Commentarios eiusdem Hieronymi nomine Pelagianistæ prænotarunt. Et quod demum flagitiorum omnium execrabilissimum fuit, Rufinus, quò omnem in Ecclesia Sanctarum eliminaret auctoritatem scripturarum, fictam sub eiusdem nomine Epistolam, de Hebraici studij pęnitentia, & sacrorum librorũ deprauata versione, in qua nulla esset veritas, vbiq; terrarum peruulgauit. Hæc & alia ad E scriptorum suorum indicem texendum impulerunt Hieronymum. Quod & alios, Sanctumq; præsertim Augustinum fecisse ex Possidonio testatum habetur, vbi scribit: Vnde etiã duo scripsit (Augustinus nimirum) volumina, quorum est titulus. De Recensione librorum: prępteptos etiam sibi quosdam libros ante diligentiorem emendationem a nonnullis fratribus conquærebatur, licet postmodũ eos emendasset.] hæc Possidonius. Ex eo, verò, quòd ipse Hieronymus de ijs tantùm, quæ ad quartum & decimum vsq; Theodosij Principis annum scriptis iam ediderat catalogum se descripsisse testatur, planè indicatur scripsisse F illum inposterum, & alia multa, quæ in eo nõ numerantur: præsertim cum multis deinceps superuixerit annis: Numeratus quippe paulò superius est hic Theodosij Principis annus ex Baronio, quem & nos sequimur Christi trecentesim⁹ nonagesimus secũdus: licet trecẽtesim⁹ nonagesim⁹ quart⁹ secundum Eusebiũ in Chronico, & trecentesim⁹ nonagesim⁹ terti⁹ secundum Bellarminum in Chronologia sit.

Possid. in vita Augu. cap. 28.

8 *Commemorans inter cætera, quæ passim supra notata sunt.* Ea nimirum, quæ capitibus sexto, decimo quinto, decimo sexto, & decimo septimo speciarim relata sunt.

9 *Quod etiam scripserit altercationem Luciferiani, & Orthodoxi.* Damasi dicas Pontificis G tẽpore, dum Romæ videlicet, idẽ Hieronymus ageret. Numeratur eiusmodi annus Christi trecentesimus octogesimus quartus. Ita & Baronius. Quod rationi quoq; consentaneum videtur, cùm multus ipse Hieronymus in altercatione aduersus eos schismaticos, qui Vrsicinum contra Damasum ordinauerant sit, quòd ijdem quoq; pro Lucifero, eiusq; sectatoribus contenderent.

De Lucifero Episcopo Caralitano.

AB hoc Episcopo, Athanasij coętaneo, & H sanctitate tũc tẽporis, zeloq; Catholicæ fidei cæteris Sanctis Patribus vulgatissimo, Luciferiani nomen sortiti sunt. De eo supra capite septimo. Perperàm autem Sectæ eius exordia, ac causas in suis historijs Socrates, Sozomenus, & Rufinus retexere videntur: cùm propter dissidium electionis Paulini in Antiochenam sedem, sumpsisse eandem initium affirmant. Qui etenim fieri potest, vt ea inter Catholicos, Sanctosq; Patres, quales fuerunt tunc Eusebius Episcopus Vercellensis, & ipse Lucifer electio dissidij, schismatisq; causa foret, quæ ab eisdem protinus vnanimi consensu, & a Concilio Alexandrino, & non multo post a Roma-

Socr. lib. 3. cap. 7. Soz. lib. 5 cap. 12. Ruf. lib. 1 cap. 30.

A a Romano approbata, prorsusq; confirmata fuerat? Vetam ergo originem Baronius in Annalibus recensere videtur, dum scribit: Caeterùm Luciferi cum Eusebio simultas & altercatio, non aliundè sumpsisse exordium videri potest, nisi quòd ipse austerioris spiritus cū esset, indigno animo ferret ex Synodi (Alexādrinae scilicet, quae Romani aeque Pōtificis fuerat auctoritate roborata) decreto ianuā patere Episcopis omnibus lapsis, qui perinde ac si nihil deliquissent, in suas sedes, cum eodē Episcopatus honore redirēt: ideoq; in eundē Eusebiū, quē adueniente Antiochiam, ituū in Cappadociā, primùm est nactus, veluti in eius decreti auctorem inuectus est: eoq; magis in eū exacerbatus est, quòd ex suscepto munere legationis idipsum passim praestaret, vt Episcopos, qui cum Arrianis communicassent ad suas ipsorum Ecclesias, impertita illis communicatione catholica reuocaret.] Haec Baronius de Luciferi schismate, qui prius Ecclesiae piae matris charitatē in recipiendis poenitentibus Arrianis antea nixis malè accepit, & eorū communionem post receptionem perpetuò deuitauit. Adstipulatur his quoq; S. Augustinus lib. de agone Christiano, capite trigesimo, quibus & Seuerus addit, non solū receptos poenitentes ab Ecclesia Arrianos Luciferum prius abhorruisse, sed ab eorū etiā se separasse communione, qui eosdem sub satisfactione, & poenitentia recepissent.

Bar. To. 4 ann. 362.

B

Aug. Tim. 3.

Seuer. l. 2

C

Porrò ipsum Luciferū non haereticū, sed schismaticum fuisse tradit S. Ambrosius dicens. Lucifer enim se a nostra tunc tēporis cōmunione diuiserat: & quanquàm pro fide exulasset, & fidei suae reliquisset haeredes, non putauit tamē fidē esse in schismate] Sed & idē Hieronymus hoc loco aduersus eiusdē Luciferi sectatores in allegata altercatione excusare illū videtur, cū propè finem subdit: Ventum est ad asperrimū locum, in quo aduersus voluntatem & proposi tum meū cogor de B. Lucifero secus quicquā, quam & illius meritum, & mea humanitas poscit, existimare: Sed quid faciam? Veritas os reserat, & inuitā linguam conscium ad loquendum pectus impellit. In tali articulo Ecclesiae, in tanta rabie luporum segregatis paucis ouibus, reliquum gregem deseruit: bonus quidem ipse pastor, sed multam praedam bestijs relinquens. Praetereo illa, quae quidam ex maledicis, quasi satis firma defendunt: hoc illum amore gloriae, & nominis in posteros transmittendi fecisse, nec non & pro simultate, quam aduersus Eusebium propter Antiochenā dissensionē susceperat. Nihil istorum de tali viro credo. Vnum est, quod in praesenti etiā constanter loquar: verbis eum a vobis dissentire, non rebus: Siquidē eos recipiat qui ab Arrianis baptisma consecuti sunt. De eodem Sanctus quoq; Augustinus praecitato loco: Quod cùm, inquit Luciferiani intelligunt, & non rebaptizent, nū improbamus: sed quòd etiam ipsi praecidi a radice voluerunt, quis non detestandum esse cognoscat?] Deniq; quanuis ipse Lucifer, vel nouam haeresim non excogitarit, vel veterem secutus non sit, eius tamen sectatores haeresum assertores fuisse, testatus est Hieronymus in ipso aduersus eos edito opere. Fuisse autē inter eos nequiores Helladium quendā, & Hilariū Diaconū Romanū idē addit: quorum prior, cùm episcoporum multitudinem aliàs in haeresim, vel haereticorum cōmunionem lapsam restitutam videret: Mundum Diaboli esse, Ecclesiamq; in lupanar esse conuersam blasphemauit. Posterior, nullatenus haereticorum baptismū recipiendū esse affirmauit. Vterq; eiusdē Hieronymi orationis spiculo in memorata altercatione confossus caput vltra non extulit.

Orat. in funere] S. Satyr. fr.

D

B

F

G

H

10 *De locis librū vnū*. Omnia videlicet Vrbium, montium, fluminū, viculorum, & diuersorum locorum propria nomina, quae in sacris literis occurunt secundùm alphabeti ordinem complectentem. Extat is Tomo tertio operum eius, cuius cùm se proprium auctorem saepe testetur, a nemine hactenus in dubium reuocatus est. De sola in Apostolorū Acta adiecta appendice dubitauit Victorius, quia in ea sub littera S citatur nominatim ipse Hieronymus hisce verbis: Porrò Hieronymus in libris Hebraeorū nominum ponit Smyrnam, & interpretatur, amaram. Verùm cùm falsum sit huiusmodi interpretationem a Hieronymo in libro Hebraicorum nominum afferri: (interpretatur enim aliter ipse Smyrnam: Canticum videlicet eorum) irrepsisse etiam eiusmodi verba, vel librariorum incuria, vel a quopiam alio addita fuisse arbitror: praesertim cùm opus eruditum, & dignum omnino Hieronymo omnium iudicio sit, nec illud a caeteris eiusdem Hieronymi scriptis Bellarminus in sua ad ipsum met Hieronymum censura reiecerit. De temporis verò certo indicio, quo editus liber est, breuiter respondetur: quòd quanuis praeponatur is alteri libro de hebraicis nominibus, posterius tamē elucubratus sit, verba libri de nominibus argumēto, quibus ait: Libros hebraicarum Quaestionum nunc in manibus habeo, opus nouum, & non tam Graecis, quàm Latinis vsq; ad id locorum inauditum: non quòd studium meum insolenter extollam, sed quòd sudoris conscius ad lectionem eorum prouocem nescientes. Si quis igitur, & illos, & praesens volumen, Librum quoq; locorum, quem editurus sum habere voluerit, paruipendet ructum, & nauseam Iudaeorum.] Haec ipse; ex quibus responsio ex-

A plicatur. Enimuero cum liber de Nominibus
editus sit eo tempore quo idemipse in Quæs-
tiones hebraicas incumbebat: & Quęstiones
hebraicæ ex supra adnotatis trecentesimo oc
togesimo octauo Christi anno excusę sint,
Librum vtiq; eundem de Nominibus sequi-
tur vulgatum fuisse eo ipso anno. Deniq;
post vtrunq;, & Quæstiones nimirum hebrai-
cas, & Librum de Nominibus, hunc eundem
de Locis: quem vtiq; in præfatione mox pol-
licitus fuerat: Anno Christi videlicet proxi-
mè sequenti, trecentesimo octogesimo nono.
De singulis sigillatim in libro de scriptoribus
Ecclesiasticis.

B 11 *De essentia Dei librum vnum.* Non po-
nitur hic liber in serie operũ Hieronymi: quin-
potiꝰ Victorio, Cornelio Schultiogio, Baronio,
& Bellarmino, cæterisq; omnibus incognitus
est. A quo autem operis huius testimonium
Lupus acceperit mihi adhuc incompertum.
Inter Augustini opera, De essentia diuinitatis
liber circunfertur, quem eius non esse com-
neq; munis scriptorum consensus est, tum quia* in
Retractionum libris, neq; in Possidij Indiculo
referatur; tum quia eius phrasim, teste Bellar-
mino minime sapiat: Num verò is liber, iste
sit, de quo nunc agitur prudens lector atten-
dat, cùm Augustini opera in præsentiarum ma-
C nibus meis haud hæreant.

12 *De custodia Virginitatis ad Eustochium li-
brum vnum.* Cùm nempe Romæ ageret, cu-
ius & cõscriptionis tempus Baronius in Chris
ti annum trecentesimum nonagesimum tertiũ
refert. Verùm quoniam Hieronymi in Vrbẽ
ingressum nos in superioribus retardauimus,
in proximè etiam sequentes annos librum edi-
tum computamus. Non fuisse eundem, Da-
maso adhuc agente elaboratum, illud facilè
indicat, quòd longum post tempus, in Epis-
tola ad Pammachium quinquagesima com-
memorans Hieronymus ea, quæ de virginita-
te aliàs confecerat, Damasoq; Pontifici lege-
D rat, de hoc ipso libello (qui insignitus de eodẽ
argumento est) ne verbum quidem habet. Ex
quo & anno Christi trecentesimo octogesimo
quinto excusum ratio omnis suadet. Eiusdẽ
Hieronymi accipe testimonium; Dum, inquit,
adhuc viueret Sanctæ memoriæ Damasus, li-
brum contra Heluidiũ, De Beatæ Mariæ Vir-
ginitate perpetua scripsimus, in quo necessè
fuit nobis ad virginitatis beatitudinem prædi-
candam multa de molestijs dicere nuptiarũ;
Num vir egregius, & eruditus in scripturis, &
virgo Ecclesiæ virginis doctor aliquid in illo
sermone repræhẽdit; In libro quoq; ad Eusto-
chium multò duriora de nuptijs diximus, &
nemo super hac re læsus est.] De eodem ali-
bi sæpius. E

13 *Aduersus Vigilantium Tractatum vnũ.*
Habetur Tomo secundo, in ordine post quin-
quadragesimã tertiam Epistolam digestus: In
cuius calce, cùm Sysinnius a Sancto Exuperio
Tolosæ Episcopo in Aegyptum legatus pro
recreandis illic S. Patribus memoretur, ante
aliquot nimirum menses, quam Vuandali, &
Alani, cum alijs Barbaris in Gallias irrumpe-
rent (quarum & excidium Christi anno qua-
dringentesimo sexto, & sequenti tribuitur) eo
ipso etiam anno datus tractatus conuincitur.
Hic est Vigilantiꝰ, qui in Epistola decimatertia
ad Paulinum, De institutione Monachi sub ex
tremis verbis, ita introducitur: Sanctum Vi- F
gilantium Presbyterum, qua auiditate susce-
perim, melius est, vt ipsius verbis, quam meis
discas litteris. Annus autem commorationis
huiusce apud Hieronymum in Bethlehem, ex
hoc ipso Tractatu in eundem, is ~~ex Baronio~~ ha
betur, quo insignis terremotus in illis partibus
contigit; De quo & idem ex Baronio in Anna-
libus, vbi cõsignatur Tractatꝰ Christi anno tre-
centesimo nonagesimo quarto. Latuit ergo pri
mùm Vigilãtius sub religionis specie inter Ca
tholicos hæreticus, quò etiam factum, vt aliàs
a Sancto Paulino, nec non Hieronymo lauda-
retur: Cæterùm mox perspectus ab ipsomet
Hieronymo, & alijs S. Patribus scriptis exag- G
geratus est. De eodem in Animaduersionibꝰ.

14 *Contra Pelagium librum vnum.* Hunc
ipsum mira breuitate collectum, cùm alijs va-
caret operibus, quasi velitatus a Ctesiphonte
edidit Hieronymus. Hæresiarchæ vero in eo
proprium ideo suppressit nomen, quòd a prin
cipio suas blasphemias non propalaret ipse Pe
lagius. Vnde in eo ita Hieronymus: Nullius in Cap. 4.
huc opusculo nomen propriè tangitur: aduer-
sus magistrũ peruersi dogmatis locutiꝰ sumus;
qui si iratus fuerit, atq; rescripserit, suo quasi
mus prodetur indicio, ampliora in vero certa-
mine suscepturus.] Hæc ibi. Ex hoc autẽ quòd
Christi anno quadringentesimo decimo secun H
do hæresis auctor peruulgari Pelagius cœpit,
editus nonnihil ante probabiliter creditur. Cę-
terùm eo non cõtentus Hieronymus, post im-
pij hæresiarchę inuulgationẽ, tres adhuc libros
in eundem, factiososq; eius scripsit, qui ęquè
priori copulati, Tomo secundo Operum eius
habentur. Nec suppresso, vt antea dogmati-
stæ nomine, sed nominatim ipsum Pelagium
in proœmio hisce vocat: Iouinianus, cuius o
Pelagi a te nunc hæresis suscitatur &c.] Po-
steriores hi anno Christi quadringentesimo de
cimo quarto litteris hinc mandati probantur,
quòd eos nuper a se editos testetur Hierony-
mus, cùm Epistolam in ordine nonagesimam

quartam

A quartam ad Augustinum scripsit. Porrò ipsa Epistola Orosio in Africam redeunti tunc data intelligitur, cùm reliquiæ B. Stephani Prothomartyris repertæ sunt: Christi nimirum anno quadringentesimo decimoquinto iuxta Lucianum, Nicephorum, Marcellinum, Baronium. De quo & Gennadij testimonium, videlicet [Hic est Orosius, qui ab Augustino pro discēda animæ ratione ad Hieronimũ missus, rediēs reliquias B. Stephani primi martyris, tũc nuper inuentas primus intulit Occidenti.] Igitur proximè superiori anno, quadringentesimo videlicet decimo quarto, posteriores hi aduersus Pelagium libri exarati probantur. Hieronymi B verò Epistolæ verba hæc sunt. [Mihi autem decretum est, te amare, te suscipere, colere, mirari; tuaq; dicta, quasi mea defendere. Certè, & in Dialogo, quem nuper edidi, tuæ Beatitudinis, vt dignum fuerat recordatus sum.] hæc ibi. Nec cuiquam dubium esse debet, quin ibi hosce dialogorum methodo editos libros intelligat, cùm in eorum tertio circa finem, nominatim Augustinum appellet, honorificentissimeq; in Pelagianorum sugillationem introducat. Extat concilij Mileuitani, cui etiam Sanctus Augustinus interfuit ad Innocentium Papam Epistola Synodalis, in qua super Hieronymi persona testimonium recenserur huiusC modi: Pelagius verò (sicut a quibusdam fratribus nostris missæ loquuntur Epistolæ) Hierosolymis constitutus nonnullos fallere asseritur. Veruntamen multò plures, qui eius sensus diligentius indagare potuerunt, aduersus eum pro Christi gratia, & Catholicæ fidei veritate confligunt, sed præcipue Sanctus filius tuus, frater, & compresbyter noster Hieronymus.] hæc ibi, ex quibus non absentem tantùm scriptis, sed præsentem quoq; verbis perstrictum Pelagium intelligimus. Recantauit ille primùm, damnationem timens in Concilio Diospolitano: sed iterũ priores hæreses, aliasq; multò peiores instaurans, in Concilijs Cartha-D ginensi, & Mileuitano, de hinc instãtibus Afris, Romæ etiam ab Innocentio: Tandem post innumeras ab ipsomet excogitatas artes, & a Zosimo summis Pontificibus in toto Orbe publicis decretis anathematizatus est,

15. Epistolarum ad diuersos librum vnum. Non eo ordine, quo inter eius nunc opera digeruntur Hieronymi hę leguntur Epistolę: Quandoquidem, quæ diuersi generis in vno antea compræhendebantur volumine, nunc distractæ omnes sub certis generibus concluduntur; ita vt hortatorias hortatorium; laudatorias laudatorium, reliquasq; iuxta earum argumenta, vnumquodq; genus distinctè, & subordinatè contineat: de quibus omnibus, earumq; numero in Recensionibus plenius. E

16 Ad Marcellam Epistolarum librum aliũ. Sparsim hæ quoq; in tribus prioribus Hieronymi scriptorum Tomis leguntur, denarioq; simul, & septenario numero distinguntur. Sunt verò in ordine.

15 De laudibus Asellæ.
17 Vt commigret Bethlehem.
18 De periculo habitandi in Vrbibus.
20 De acceptis munusculis.
23 De ægrotatione Blesillæ.
24 De exitu Leæ.
54 Aduersus Montanum.
74 De suo in quibusdam veteris testamenti libris studio. F
102 Aduersus obtrectatores suos.
130 De quarundam Hebraicarum vocum significatione.
133 Aduersus Rheticium Augustodunensem Episcopum.
136 De decem nominibus, quibus Deus apud Hebreos appellatur.
137 De Diapsalma, & Sela.
138 De significatione aliarum hebraicarũ vocũ.
141 In Psalmum centesimum vigesimum sextũ.
148 De quinq; Quæstionibus cũ earũ solutionibus.
149 De blasphemia in Spiritum sanctum.

Hæ omnes sunt, quę Marcellæ Sanctissimæ fęminæ inscribuntur Epistolæ. Epistola autem G ad eandem, *Vt aduersa toleret*, Victorij iudicio Hieronymi non putatur, sed Paulini Nolani Episcopi; quam & ob causam ab eo in Tomũ nonum operum eius conіecta est. Verùm Bellarminus, eam nec inter Paulini opera affert, nec nominatim (vti alias multas) ab eiusdem Hieronymi scriptis in sua ad nonum Tomum obseruatione tollit. De eadem in Animaduersionibus.

17 Ad Paulã (inquit) & Eustochiũ quia quotidie scribuntur incertus est numerus. In præallegato videlicet de Scriptoribus Ecclesiasticis sub extremo libro. Hanc autem Epistolarum congeriem, ex proprio Hieronymi nunc asser- H tam testimonio interijsse olim, cogimur asserere; maxime cùm præter librum: De custodia Virginitatis ad ipsammet Eustochium, Epitaphium Paulæ matris, nec non Epithaphium Blesillæ (quæ singula ab hac Epistolarum multitudine idem Hieronymus loco citato secreuit) quatuor tantùm in eius scriptis circunferantur Epistolæ: Centesima nempe quinquagesima quinta ad Paulam, Vnde vigesima ad Eustochium, & centesima decima sexta, nec non quinquagesima quinta ad vtranq;. Nisi forte his quintam etiam, idest quinquagesimã quartam noui Tomi. De virtute Psalmorum addere velis, quam Hieronymi non esse cen-

fuit

A fuit Victorius, & post eum Bellarminus, nec non Baronius in Annalibus.

18 *Quis nostrum tanta potest legere quanta scripsit Hieronymus?* Certè tam multa, tanq; varia ea fuere, vt eorum omnium seriem non posse quempiam facilè enumerare (ne dicam legere) testatus sit Baronius: Quamobrem (inquiens) dici planè de eo posse videtur, quod iactari solet, de valde abũdãte diuitijs homine: Adeo prædiues fuit, vt numerum nesciuerit diuitiarum suarum] Præter explicatam hactenus singulorum enumerationem

Tom. 4. an. Chr. 392.

Primò dubitatur, an Commentarios in Genesim ediderit. De ijs autem colligendis co-

B gitasse comprobant propria eius verba in Epistolam ad Ephesios, quibus ait: Non necesse est totum nunc loci illius (luctæ scilicet Iacob cum Angelo) excurrere Sacramentum, cùm in suo loco, si uixero plenius differendum sit. Nec est quòd aliquis obijciat: potuisse eum fortassis de libro Quæstionum, seu Traditionum in ipsam met Genesim intelligere, quandoquidem, tametsi supra constiterit edidisse ante eundem Commentarios in Epistolam ad Ephesios, quàm librum Questionum, in hoc tamen ne verbum quidem de eiusmodi lucta: vt propterea facilis coniectura sit ad aliud eum respexisse opus.

Lib. 3. c. 6. Gen. 32. Cap. 15. n. 8. & 30

C Secundò, idipsum de Exodo, dicendum videtur: Eius nanq; interpretationem ante fuisse premeditatam ex Matthęi Commentarijs declaratur, dum habet: Lege Exodi librum, de quo (Paschatis scilicet, seu Phase interpretatione) plenius, si vita comes fuerit disputabimus.]

Matt. 26. Exod. 12.

Tertiò, de eiusdem expositione in Leuiticũ, nullus ambigendi locus restat, quin eandem stylo prosecutus sit, Paulæq; simul ac Eustochio dedicatit. Proprium enim eius extat super Epistolam ad Titum testimonium, quod eiusmodi est: In furto, inquit, quantumcunq; ferunt abstulerit furti crimen incurrit Vnde & in Moysi lege fures nonnunquam septuplum,

D nonnunquam quadruplum reddere compelluntur: & interdùm obtruncatur: interdùm venditur fur ipse pro furto: de quibus nuper vobis (o Paula nempe, & Eustochium) in Leuitico exposuisse me memini.

In cap. 2. Exod. 22. Leu. c. 19.

Quartò conscripsisse illum librum de Hæresibus, testis Sanctus Augustinus ad Quoduultdeum est, quem tamen nunquam inuenire potuisse vehementer doluit.

Aug. lib. de hæresib. ad QuoduultDeum in fine

Quintò librum ab eodem scriptum, in quo doctissimè de Resurrectione carnis disputauit, eumq; per Orosium Presbyterum in Occidentem allatum, & Oceano præsentatum idem Sanctus Augustinus affirmat.

Aug. Epi. 261.

Sextò, de iudicio Salomonis explanatione, E

De qua & Animaduersione centesima trigesima prima.

Septimò, Notationes, seu breues Commentariolos in omnes Prophetas propter tyrones, antequam fusiores, qui nunc in eosdem extant in lucem proderet.

Octauò volumẽ in quatuor Euangelistas, in quo, quę vniuscuiusq; propria erãt differebat, ab eo conscriptũ fuisse Cassiodorus libro Institutionum diuinarum lectionũ, capite secundo, tertio, septimo, nono, affirmat. Et quidem de breuibus Commentariolis in duodecim præsertim Prophetas Pammachio ita ipse scribit: F

Miseram quędam τῶν ὑπομνημάτων in Prophetas duodecim Sancto Patri Domnioni: Samuelem quoq;, & Malachim, idest quatuor Regũ libros, quæ si legere volueris, probabis quantæ difficultatis sit diuinam scripturam & maximè Prophetas intelligere. De volumine item in quatuor Euangelia æquè notum est, cùm superstes adhuc ei olim affixa præfatio, Damasoq; simul Pontifici maximo inscripta idipsum aperte testetur. Vtriusq; operis tempus habetur ex posteriori Recensione, Animaduersione decima tertia, & decimaquarta.

Epist. 51. Ep. 11.

Nonò, obitus Paulæ tempore se quoq; in Latinum vertisse Regulas Monachorum a Sancto Pachomio, Oriesio, & Theodoro scriptas G

ipse in propria illis affixa præfatione testatur. Extant ipsę in Appendice ad Cassianum Romæ cusum, & doctis Notis viri insigniter eruditi Petri Ciaconi Toletani egregie illustratum.

Decimò Martyrologij, Sanctorum fines, atq; memorias continentis auctorem eum fuisse, sequentibus idem tradit Cassiodorus: Vitas Patrum, confessiones fidelium, passiones martyrum legite constanter, quas inter alia in Epistola S. Hieronymi ad Chromatium, & Heliodorum destinata procul dubio reperitis, qui per totum Orbem terrarum floruere, vt Sanctorum imitatio vos prouocans ad cœlestia regna perducat] hæc ipse, quibus & Baro H

nius, tũ in sua de Martyrologio Romano Tractatione, & Notis ad idem, tum in Annalibus Ecclesiasticis assentit.

Cass. lib. Inst. diu. lec. c. 32. Tom. 4. an. Christi 388.

Vndecimò commemoratis hactenus addenda & alia multa, quorum idcircò nomina a scriptorum memoria abijsse putantur, quòd illorum exemplaria temporũ iniuria perierint: Vti de Euangelio Nazareorum contigit: quod æquè se transtulisse super Matthęi duodecimũ expressè testatur. Idem dicendum de Commentarijs illis in Abdiam, quos adolescens adhuc, nuper Rhetorum Scholas egressus primùm elaborauit: De quibus in Præfatione super eundem nominatim agit.

A 19 *Quis ardentem in scripturis animum, & feruentem in Dei seruitio non miretur?* Vtiq; si in sacris litteris ignis non esset, Hieronymus in eis haud arderet, feruere tq; : Cæterũ quoniam verus ille ignis in eis reconditur, de quo Deuteronomij quarto scribitur: *Deus ignis consumens est:* Et in Psalmo: *Lucerna pedibus meis verbum tuum. Ignitum eloquium tuum vehementer:* Item in Euangelio: *Nonne cor nostrũ ardens erat in nobis, cùm loqueretur in via, & aperiret nobis scripturas:* meritò is nunc in illarum studio ardere dicitur, quippe qui ex eisdẽ tanquam ex igniario lapide non igniculos tantùm, aut fauillas, sed flãmas quoq;, tonitruaq; mirabiliter excutiat.

Luc.24.

B

20 *Quis eum nõ potius Angelum quàm hominem dixerit?* Nõ naturę, sed officij Angeli esse nomen S. Gregorius docet: Siue ergo, quia ad Dei imperium peruigil semper ac paratus Hieronymus adfuerit: siuè quia pro Catholicorum & piorum patrocinio incessanter elaborauerit: siuè quia contra Ecclesiæ hostes, iuxta datam sibi sapientiã perpetuum certamen susceperit, siuè quia in Creatoris laudibus abiectus, exprobratus, oppressus iubilarit, siuè tandem, quia in cœlestium mysteriorum intelligentiam, contemplationeq; sedulus fuerit, nunc aptè Angelus potius, quàm homo celebratur, quia in his omnibus, in quibus Angeli exercentur vniuersus, atq; omni ex parte fuit: Vnde & ex prerogatiua ei aptatur quod sequitur.

C

Malac.2. 21 *Dum nulli magis congruit illud propheticum: Labia sacerdotis custodiunt scientiam.* Possedit nanq; Hieronymus & legis, & doctrinæ

Leuit.10. peritiam affluentissimè, quam in Sacerdotibus requirẽs Dominus loquitur in Leuitico *Vinũ, & omne, quod inebriare potest non bibetis, quãdo intrabitis in tabernaculum testimonij, ne moriamini, quia præceptum sempiternum est in generationes vestras: Et vt habeatis scientiam discernendi inter sanctum & profanum, inter pollutum & mundum, doceatisq; filios Israel omnia legitima mea.* Item Deuteronomij trigesimotertio, iuxta hebraicum: *Hi custodierunt eloquium tuũ, & pactum tuum probauerunt: docebunt Iacob iudicia tua, & Israel legem tuam.* Pulchrè verò Malachias *custodient scientiam* non proferent, dixit: vt satis in Sacerdotibus esse intelligamus, si loquantur opportunè, denteq; cibaria populis in tempore. Vel *custodient scientiam* idest vigilabunt in costodia eius, ne eam contrarijs operibus labefactent: Vnde idem Hie-

D

Ep.2. ronymus: Non confundant, inquit, opera ser-

Epi.118. monem tuum. Et ad Fabiolam: *A manda-*

Psal.118. *tis tuis*, Propheta inquit, *intellexi:* prius faciamus, & sic doceamus, ne doctrinæ auctoritas cassis operibus destruatur.] E

22 *Et legem requirunt ex ore eius.* Idem Agg.2. in Aggeo: Interrogate Sacerdotes legem Domini. Ad Sacerdorem quippe pertinet interrogatum respondere de lege: Quòd si is in eo negligens, aut minus aptus fuerit, profectò eius frustra nomen dignitatemq; iactat, cuius opera non exhibet. Hoc ergo & Hieronymo ita congruit, vt illius proprium & peculiare Interrogantibus respondisse de lege omnium assensu putatum sit: Cui Dei quoq; Ecclesia a Spiritu sancto edocta annuens, eundem singulis annis eiusmodi commendare consueuit elogio: Tamquam ad oraculum ex omnibus Orbis terræ partibus ad ipsum diuinæ quęstiones explicandæ referebantur. Illum Damasus Pontifex: Illum S. Augustinus de locis scripturæ difficillimis sæpè consuluit propter eius singularem doctrinam, & linguæ non solum Latinæ, & Græcæ, sed Hebraicæ etiam, & Caldaicæ intelligentiam.] F

23 *Quia Angelus Domini exercituum est.* Angelus, idest nuncius Sacerdos Dei aptissime dicitur, quia Dei & hominum mediator est, eiusq; ad populum nunciat voluntatem: Vnde & in Sacerdotis pectore rationale est, & & in rationali doctrina, & veritas ponitur, vt discamus doctum Sacerdotem esse debere, & præconem dominicæ veritatis. G Sic explicat ipse Hieronymus, quæ sanè a prædictis de eo ipso non abhorrent, cùm & ea quæ olim Deus ipse in Patribus, ac Prophetis, & ea quæ nouissimè in Filio, Sanctisq; Apostolis eius locutus est, quæ deniq; in vtroq; habentur Testamento, singulari Sapientiæ dono, voce atq; scriptis annuntiauerit. Sed & Angelus Domini exercituum Hieronymus est, quia militantis Ecclesiæ Dux aduersus hæreticorum agmina acerrimus processit, & eos ac quoscunq; omnes cum blasphemia venientes aduersus sanctum populum eius debellauit, prostrauit, oppressit. De quo & dictum impletur: *Venit Angelus Domini, & percussit in* 4.Reg.19 *castris Assyriorum centum octoginta quinq; millia.* H

24 *Certè si manens in carne secundum hominem ambulasset ad tantum culmen scientiæ nullatenus peruenisset.* Vbicunq; homo sine aliquo additamẽro nominatur malè ipsũ audire intelligęt, qui sanctarum scripturarũ loquendi consuetudinẽ diligenter aduertet: quo ipso sensu illud Genesis exponitur: *Nõ permanebit spiritus* Gen.6. *meus in homine, quia caro sunt.* Et illud Apostoli. *Nonne homines estis?* Et. *Cum sit inter vos zelus* 1 Cor.3. *& cõtentio, nonne carnales estis, & secũdũ hominẽ* Rom.3. *ambulatis?* In hoc itaq; sensu accepto homine fieri nullatenus potest, vt is aliquandò ad

A verę sapientię cognitionem perueniat: *quia*
Sap. 1. *Spiritus Domini effugiet fictum, nec in maleuo-*
lam animam, aut corpore subdito peccatis intro-
ibit sapientia. At qui in carne quidē est, non
tamē carnis opera exercet, sed mortificat mē-
bra sua, quę sunt super terrā, & mundo ita mo
ritur, vt cōfiguretur morti Iesu Christi, is pro-
fectò non secundū hominē ambulat, sed secun-
Gal. 2. dū Christū, quo sensu idē ait Apostolus: *Viuo*
autem iam non ego, viuit verò in me Christus,
& consequenter verę sapientię culmen at-
tingit: Idem quippe Christus, qui in eo iam
viuit ęterni patris sapientia est, *in quo sunt om-*
Rom. 1. *nes thesauri sapientię, & scientię absconditi*,
quemadmodum Romanis scribitur.

B *25 Sed neq; cuperet dissolui cum Paulo*, ad
Philipenses videlicet primo, vbi. *Cupio*, inquit,
dissolui & esse cum Christo. Quid nanq; corpo-
ris membra sunt, nisi quędam animę vincula,
& pondera, eandem ne in supernorum contē-
plationem eleuetur perpetuò detinentia? *Cor-*
pus (scriptura testatur) *quod corrumpitur ag-*
grauat animam. Et in Cantico canticorum de
Christo Ecclesia loquitur: *Alligamentum gut-*
tę fratruelis mei mihi, in medio vberum meorum
commorabitur: quia nimirum diuinę virtutis
atq; suauitatis gutta, per temporalem natiui-
tatem in humano corpore alligata, constric-
taq; fuit.

C *26 Nisi se cum Christo consideret inter An-*
gelos regnaturum. Habent hoc Sancti Dei, qui
pro iustitia in hoc sęculo fortiter dimicarunt,
vt in extremo vitę limite confidentius agant,
& quasi iā in portu securi, de gloria retributio-
nis hilarescant: Vnde & S. Hilarion: Egrede-
re, dicebat, Egredere anima mea, quid times?
Egredere, quid dubitas? Septuaginta propè
annis seruisti Christo, & mortem times? Et S.
Martinus discipulis: Sinite me, inquit cœlum
potius, quàm terram aspicere, vt suo iam itine-
re iturus ad Dominum spiritus dirigatur. An-
te quos Apostolus audentius dixit: *Ego enim*
2. Tim. 4. *iam delibor, & tempus resolutionis meę instat:*
Bonum certamen certaui, cursum consumaui, fidē
D *seruaui: In reliquo repasita est mihi corona iusti-*
tię, quam reddet mihi Dominus in illa die iustus
iudex.

27 Verum, quia de mundo triumphauerat,
quasi de laboris pręmio securus Heliodorū alloque-
batur. Triumphasse de mundo illi dicuntur,
qui omnibus superatis illecebris, omnibusq;
exantlatis agonibus tropheum mortificationis
suę, fulgentissimo Dominicę passionis stipiti
affixerunt; quibus & a Domino dicitur: *Beati*
qui persecutionem patiuntur propter iustitiam, E
quoniam ipsorum est regnum Cęlorum. Hoc eo- Matt. 5.
dem modo se ille triumphasse testatus est, qui
dixit: *Quia propter te mortificamur tota die: ę-* Rom. 8.
stimati sumus, sicut oues occisionis: sed in omnibus
superamus propter eum, qui dilexit nos.

28 Crede mihi nescio quid plus lucis aspicio.
Non quidem corporis oculis, sed mentis, de
quibus Apostolus loquitur: *Det vobis Spiritum*
sapientię & reuelationis in agnitione eius illumi-
natos oculos cordis vestri. Et Dominus in Euā-
gelio: *Si oculus tuus fuerit simplex, totum cor-* Luc. 11.
pus tuum lucidum erit: Si autem nequam fuerit,
etiam corpus tuum tenebrasum erit. Porrò lucis
nomine, vel ipse Christus reuelatus intelligi- F
tur, qui de se: *Ego*, inquit, *sum lux mundi: qui* Io. 8.
sequitur me non ambulat in tenebris, sed habebit
lumen vitę. Et de eodem Ioannes: *Erat lux* Io. 1.
vera, quę illuminat omnem hominē venientem, in
hunc mundū. Vel pro superna gloria accipitur,
quo sensu Psalmista cecinit: *Lux orta est iusto,*
rectis corde lętitia. Quoniā apud te est fons vitę, Psal. 35.
& in lumine tuo videbimus lumen. Quicunq; al-
terius huius lucis, siuè etiā vtriusq; cum Hie-
ronymo (quantum homini fas est in hac vita)
igniculum aspicit, ilicò corporis sarcinam abij-
cere cupit, vt ea soluta anima promptior ad ei*
fruitionem ascendat. Vnde & subditur.

29 Libet sarcina corporis abiecta ad purū athe- G
ris euolare fulgorem. Hoc est: Contentus essē:
placeret: vellem: Aetna mihi grauius mortali-
tatis pondus deponere, quò liberior cęlum pe-
teret spiritus, terrenisq; prorsus exemptus in
ęternę lucis fruitione gauderet. Hunc ipsum
volatum Dauid quoq; suspirans ait: *Quis da-* Psal. 54.
bit mihi pennas sicut columbę, & volabo & re-
quiescam? Familiaris vero hic loquendi mod*
Hieronymo est: Vnde & in Amos: Quando,
ioquit, anima vinculis laxata corporeis, volan-
di quò velit, siuè quò ire compellitur propter
tenuitatem substātię habuerit libertatem.] Et
in Vita Paulę: Postquam autem sarcina carnis H
abiecta ad suum anima reuolauit auctorem.]
Pulchrè ad hoc idem, & apud Lactātium Fir-
mianum, Libro septimo diuinarum Institutio-
num, capite decimotertio legitur: Anima qui-
dem, quò ad vinculis corporis tenetur, cor-
ruptibiles passiones sentiens mortalibus cedit
doloribus: cùm verò humanam solutionem
velocissimam post corruptum corpus inuene-
rit, omnis in ęthera fertur, nunquam sene-
scens, & manet in ęternum sine pœna. Pri-
mogenita etenim hoc diuina dispos uit proui-
dentia.

A E

De Hieronymi ac Augustini in controuersijs Scripturæ Sacræ mutua charitate. Caput. XX.

ANTA 1 deniq; lassitudine fatigatus est, 2 vt etiam in stratu suo iacens, funiculo, quem in trabem suspenderat, manibus apprahenso erigeretur; 3 vt videlicet officium Monasterij, prout poterat exhiberet. 4 Nihilominus tamen sensus sinceritate vigebat 5 ad rationem reddendam vndecunq; interrogatus fuisset: 6 Nam & Beato Augustino Hiponensi Episcopo, suis eum quæstionibus propulsanti, 7 imo abysso abyssum inuocanti plenissimè satisfecit. 8 Et se velut emeritum indicans, his eum verbis a sui prouocatione deterret. 9 Nos nostra habuimus tempora, 10 & cucurrimus quantum potuimus: 11 nunc te currente, & longa spatia transmeante, 12 nobis debetur otium: 13 simulq; (vt cum honore tuo, & venia dixerim) ne solus mihi de poetis aliquid proposuisse videaris: 14 Memento Daretis, & Entelli,
B *15 & Vulgaris prouerbij, quòd bos lassus fortius figat pedem. 16 Ad quē Beatus Augustinus* F
suppliciter respondens ait. 17 Cur itaq; conor contra fluminis tractum, ac non potius veniam peto? 18 Obsecro ergo te per mansuetudinem Christi, vt si te lasi, dimittas mihi, nec me vicissim lædendo, malum pro malo reddas: 19 Lædes autem, si mihi tacueris errorem meum, quem fortè inueneris in scriptis, vel in dictis meis. 20 Qua propter, & si forte hos, vt tibi videris lassus senectute corporis, non vigore animi, tamen in area Dominica fructuoso labore desudas. 21 Ecce sum, si quid perperam dixi. 22 Fortius fige pedem. 23 Non mihi esse debet molestum pondus ætatis tuæ, 24 dummodo conteratur palea culpa mea. 25 Præterea in libro, quem contra errorē Iuliani Manichæi descripsit. 26 Dum plures cōtra eius pestiferū dogma Catholicos testes induxisset, ita eundem præferens intulit: 27 Nec Sanctum Hieronymum, quia Presbyter fuit, contemnendū arbitreris, 28 qui Græco, & Latino, insuper & Hebræo eruditus eloquio, 29 ex Occidentali ad Orientalem transiens Ecclesiam 30 in locis Sanctis, atq; in litteris sacris vsq; ad decrepitam vixit ætatem: 31 Cuius nobis eloquium ab Oriente vsq; ad Occidentem, instar lampadis solis resplenduit. 32 Hic omnes, vel penè omnes, qui ante illū ex vtraq; parte Orbis de doctrina Ecclesiastica scripserāt,
C *legit: 33 Nec aliam de hac re, quam prædixi tenuit, prompsitq; sententiam. 34 Qui cùm exponeret* G
Ionam Prophetam apertissimè dixit: Quòd etiam paruuli peccato offensionis Adæ tenerentur obnoxij.

COMMENTARIVS.

1 T*Anta deniq; lassitudine fatigatus est.* Si tanta, vt paulò ante relatum est Hieronymi spiritus alacritate confirmabatur, vt etiam super omnem aeris regionē, superq; omnem cœli ambitum iam meditaretur ascensum, Consequens vtiq; erat, vt ipsum quoq; corpus languore conficeretur inassueto: istud quippe, nisi infirmitatibus atteratur, ad superna ille consurgere nequit, dicente Apostolo:
D Cum infirmor, tunc potens sum: Cuius rei etiā gratia: *Libenter*, dicebat, *gloriabor in infirmi-*
2.Cor.12 *tatibus meis, vt inhabitet in me virtus Christi.* Et iterum, cùm carnis stimulum a se rogaret auferri, didicit in infirmitate virtutem posse nutriri: *Datus est*, inquit, *mihi stimulus carnis meæ, Angelus Satanæ, qui me colaphizet: propter quod ter Dominum rogaui, vt auferretur a me, & dixit mihi: Sufficit tibi gratia mea, nam virtus in infirmitate perficitur.*

2 Vt etiam in stratu suo iacens, funiculo, quē in trabem suspenderat, supinis manibus apprahen-
Tom. 9. *so erigeretur.* Hoc ipsum Incertus in Vita eiusdem: quem Sigibertus postmodum, auctor millesimi, & centesimi, & alij post eum secuti sunt. Mirum (inquit Victorius) erat in cor- Vict. in Vita.
pore ieiunijs, & ætate consumpto, tantùm spiritus, tantùm vigere fortitudinis: quod corpori deerat, supplebat animus, & sacratum rerum meditatione mentem quotidie recreabat. Videres hominem a corporeis vinculis absolutum, veluti auem quandam a nexibus expeditam, nihil aliud, nisi cœlum spectare, ac petere: & quātò magis morti appropinquabat, tantò plus in eo spiritus excitabatur, ita vt mortem, H
demigrationem quandam a terrenis ad cœlestia, a caducis ad æterna, non naturæ in eo dissolutionem crederes.] Hæc ille. Porrò confractam hanc eiusdem laboribus, atq; morbis valetudinem ex proprijs quoq; scriptis aliquot ante annos, quàm e vita migraret editis, facilè conijcere possumus: præsertim ex Commentarijs in Ezechielem, vbi de se ipso hæc scribit: Pręf. in lib. 7.
Accedit ad hanc dictandi difficultatem, quòd caligantibus oculis senectute, & aliquid sustinentibus Beati Isaac, ad nocturnum lumen ne- Gen. 28.
quaquam valeamus hebræorum volumina relegere; qui etiam ad solis, dieiq; fulgorem litterarum nobis paruitate cœcantur.] Item ex

Episto-

A Epiſtola ad Paulinum: Pileolum inquit textura
Ep. 153. breue, charitate lariſſimum ſenili capiti confo-
uendo libenter accepi, & munere, & muneris
auctore lætatus] Apertius verò, ex præſatione
decimi quarti in Iſaiam libri hoc idem indicat,
dum ſcribit: *Dominus, qui reſpicit terram, & fa-*
Pſal. 103. *cit eam tremere; qui tangit montes & fumigabũt:*
qui loquitur in Deuteronomij Cantico: *Ego*
Deut. 32. *occidam & ego viuificabo: percutiam & ego ſana-*
bo: frequentibus morbis meam quoq; terram,
Gen. 3. fecit contremiſcere, cui dictum eſt: *Terra es*
& in terram ibis: & oblitum conditionis huma
næ crebrò admonet, vt hominem, & ſenem
B etiam, iamq; moriturum eſſe me nouerim: De
Eccl. 10. quo ſcribitur: *Quid gloriatur terra & cinis?*
Vnde, qui me ſubito languore percuſſerat, in-
credibili velocitate ſanauit, vt terreret potius,
quã affligeret: & emẽdaret magis, quã verbera-
ret. Itaq; ſciens cuius ſit omne quod viuo, &
quod idcirco forſitan mea dormitio differatur,
vt cœptũ in Prophetas opus expleam: totum
me huic trado ſtudio, & quaſi in quadam ſpe-
cula conſtitutus mundi huius turbines, atq;
naufragia, non abſq; gemitu & dolore contem
plor; nequaquam præſentia cogitans, ſed fu-
tura: nec hominum famam, atq; rumuſculos,
ſed Dei iudicium pertimeſcens.] Hæc ibi. ex
quibus tum effœta continuis conflictata mor-
C bis ſenectus eius, tum animi in iugi mortis, ex-
tremiq; Iudicij meditatione ſingularis virtus
conijcitur:

3 *Vt videlicet Officium Monaſterij, prout po-*
terat exhiberet. Illius dicas Monaſterij, de quo
capite nono, & de quo idem ipſe: Nobis, inquit,
in Monaſterio Hoſpitalitas cordi eſt, omneſq;
ad nos venientes læta humanitatis fronte ſuſci
pimus: veremur enim, ne Maria cum Ioſeph
locum non inueniat in diuerſorio; ne nobis Ie-
Matt. 25. ſus dicat excluſus: *hoſpes eram, & non ſuſcepiſ-*
tis me.] Et alibi. Me autem ætatis vltimæ,
& penè decrepitum & Monaſterij, ac ruris ſe-
creta ſectantẽ paruipendunt.] Grandis eorum,
qui præſunt in ſubditos obligatio, vt etiam ęta
D te vltima, morbiſq; continuis afflictos non de-
ceat opportuna ſtratus quiete refocillari: quin
potius iugiter illis ſtare in cuſtodia, atq; vigi-
Deut. 5. lia præcipiatur: *Tu verò hic ſtà mecum*, Moyſi
Iſraelitici populi Ductori dicitur. Et Sancto
Ezech. 2 Ezechieli. *Fili hominis ſta ſuper pedes tuos.*
Quo ipſo munere rectè functus Hieremias con
Hiere. 18 fidenter aiebat. *Recordare quod ſteterim in con*
ſpectu tuo, vt loquerer pro eis bonum, & auerte-
terem indignationem tuam ab eis. Et quamuis
omnibus populi Principibus iugiter ſtare opor
teat; ſpeciatim tamen ad eos, qui diuino ſunt
cultui mancipati, & quibus dominici gregis
cura mandatur, id ſpectare intelligitur, cùm &
ſub eorum perſona dicatur. *Stantes erant pe-* E
des noſtri, in atrijs tuis Hieruſalem. Eiſdemq; Pſal. 121.
rurſus præcipiatur: *Ecce nunc benedicite Domi* Pſal. 133.
num omnes ſerui Domini, qui ſtatis in domo Do-
mini. Feliciores procul dubio qui ſubiacent,
ijs qui præſunt: magiſq; ſecuri, quibus miniſtra
tur, quàm qui miniſtrant. Et quis in ancipiti
ſe dignitatum culmine ſecurum opinabitur, ſi
Iudas de Apoſtolatus faſtigio in proditionis
tartarum prolapſus eſt? Rectius (idem inquit Epiſt. 22.
Hieronymus) fuerat homini ambulaſſe per pla cap. 3.
na, quàm ad altiora tendentem in profundũ
Inferni cadere. *Durum quippe iudicium fiet ijs,* Sap. 6.
qui præſunt. Et. *Potentes potenter tormenta* Sap. 6.
patientur.

4 *Nihilominus tamen ſenſus ſinceritate vige-* F
bat. Non eorum quidem vigore ſenſuum, quę Nau. 3.
libidinum portæ, & oſtia vrbis Niniue, ac per Hier. 9.
quas, tanquam per feneſtras mors intraſſe per-
hibetur: ſed de illis ſenſibus locus hic intelli-
gendus, de quibus: *Cani autem* (ſcribitur) *ſunt* Sap. 4.
ſenſus hominis. Et. *Propter hoc, optaui, & datus* Sap. 7.
eſt mihi ſenſus, & inuocaui, & venit in me ſpiri-
tus ſapientiæ. Enimuerò prioris generis ſen-
ſus in ſenibus non vigere, ſed extenuari in ſin-
gulis horis, ita vt eorundem interdum aliquos
ante animæ a corpore ſeparationem præmori
contingat, cuiuſmodi ſunt viſus, auditus, &
odoratus, experientia diſcimus: De poſterio
ri ideò genere, quibus viget Hieronymus ſen-
ſus ſunt, non de priori: Vnde & paulo infrà G
Auguſtinus: Quapropter, inquit, & ſi fortè Epi. 93. apud Hier.
bos, vt tibi videris, laſſus ſenectute corporis,
non vigore animi: tamen in area Dominica
fructuoſo labore deſudas. Hos ſenſus vt om-
ne hominum genus accipiat Sapientia in ſui
ſermonis exordio clamitat: *Sentite de Domino* Sap. 1.
in bonitate, & in ſimplicitate cordis veſtri quærite
illum. Qui iſtos acceperit, tantùm abeſt, vt in
eis conſeneſcat, quòd etiam cęteris corporis
ſenſibus languentibus, alacriores, promptio-
reſq; ſimul ipſi reddantur; ætate quidem
creſcant, & inſtar pulcherrimæ Abiſag Suna-
mitis frigeſcentem ſenectute Dauidem totum 3. Reg. 2.
circundent, amplexentur, foueant, corroborẽt. H
Poſſide ſapientiam (explicat Sacramentum hoc
eiuſdem filius Salomon) *poſſide intelligentiam.* Prou. 4.
Ne obliuiſcaris, & ne declinaueris a verbis oris
mei. Ne derelinquas illam, & apprahendet te:
Ama illam, & ſeruabit te. Circunda illam, &
exaltabit te: honora illam & amplexabitur te, vt
det capiti tuo coronam gratiarum. Corona quoq;
deliciarum proteget te. Omnes penè virtutes
corporis mutantur in ſenibus, & creſcente ſo-
la ſapientia decreſcunt cætera. Igitur hiſce
ſapientiæ ſenſibus calente feruenteq; Hierony-
mo, non temerè ſubditur.

5 *Ad*

A 5 *Ad rationem reddendam vndecunq; interrogatus fuisset*. Sapiens enim nunquam abscondit sapientiam, sed lubens de absconditis suis educit illam; dicente Domino: *Omnis scriba doctus in regno cælorum similis est homini Patrifamilias, qui profert de thesauro suo noua & vetera.* Et alibi ipsomet sapiente. *Antecedebat me ista sapientia, & ignorabam quoniam horum omnium mater est, quam sine fictione didici, & sinè inuidia cõmunico, & honestatem illius non abscondo*] *Quæres* (in Prouerbijs dicitur) *apud malos sapientiam, & non inuenies: labia vero sapientium disseminabunt scientiam.*

Matt.25.

Sap.7.

6 *Nam & Beato Augustino Hiponensi Episcopo, suis eum quæstionibus propulsanti*. Bene propulsanti, non interroganti: mox inuocanti subditur, vt reuerà Sanctum Episcopum, B primùm Quęstionibus suis propulsasse Hieronymum, antea illi in arrogantiæ suspicionem hæreticorum fraudibus adductum: deinde verò summæ religionis, humilitatis, atq; sapientiæ perspectum, eundem inuocasse intelligas. At quæ istæ inprimis Augustini quæstiones dices? Accipe ex eiusdem Augustini Epistola septuagesima septima. Cur suum videlicet Hieronymus, De scriptoribus Ecclesiasticis librum EPITAPHIVM inpropriè inscripsisset? Secundò, ex eiusdem Epistolis septuagesima sexta, & septuagesima octaua: Cur C otiosè sacros libros ex Hebreo fonte transfundere præsumeret. Tertiò, ex nuper item allegaris Epistolis septuagesima sexta, & septuagesima septima: Cur in expositione capitis secundi Epistolæ ad Galatas mendatium in sacris litteris (quod exitiosissimum putatur) admisisset: Paulum videlicet asserendo in reprehensione Petri dispensatoriè finxisse? Quarto deniq;, ex Epistola septuagesima octaua: Cur in translatione libri Ionæ Prophetæ, ex hebræo, pro cucurbita, *hederam* (tota super dictionis immutatione Africana Ecclesia tumultuante) transtulisset. Hæc sunt potissimum, quibus idem ipse Augustinus Hierony- D mũ, licet familiaribus litteris, nonnihil tamen asperioris correctionis salibus aspersis prouocare visus est. Porrò prouocationis exordiũ, occasionemq; luculentissime in suis Annalibus Ecclesiasticis prosequitur Baronius. Ex quo & ego paucula ad pręsentis loci intelligentiã, nec non ad hęreticorum fraudes, Sanctorumq; Patrum virtutes percipiendas afferam.

Tom.4.

Alipius igitur Tegastẽsis ex intimis Augustino necessitudine, ac vitæ instituto addictis, cũ in Palęstinã pro sacrorum locorum cultu se cõtulisset, ab Origenistis, Ioanne videlicet Hierosolymorum Episcopo, Rufino, Melania, Palladio, & cæteris inani apud quamplurimos E tunc religionis rumore celeberrimos honorificè tractatus est, qubus & ipse dum patibus humanitatis officijs responderet, ex eorunmet schola venti illi sufflare cœperunt, de quibus Saluator in Euangelio loquitur: *Venerunt flumina, flauerunt venti, & impegerunt in domum illam, & non potuerunt subuertere eam, quia super petram stabili erat mole fundata*. Quænam autem aduersus Hieronymum in aures Alipio infuderint? Et si non alia (Baronius scribit) illud inprimis dicas, quod obiectare sæpe solebant: hominem nimirum esse fastu plenum, tumidum nemini parcentem, omnes carpentem, sibi nimium arrogantẽ, agentem F doctorem totius orbis, omnes spernentem, nulliusq; rationem habẽtem: fore nanq; Deo, Christianisq; iucundum petulantiam hominis coercere, contrarijs scriptis eius scripta corripere, & sugillare; idq; esse de ipso inprimis bene mereri, si e cathedra docentis demissus, in loco humili collocatus disceret tandem, & quod non crederet, experimento sentiret, præstantiorem ipso in Ecclesia inueniri doctorem. At quorsum hæc Origenistarum strophá tendebat? eo nimirum, vt Hieronymi, quam dicebant audaciam coercendo, Augustinum si possent ea arte sibi coniungerent, vel saltem eosdem inter se altercãtes sibi inuicem aduersarios constituerent iugiter inter se pugnantes, G mutuoq; carpentes: eueniretq; tandem secundum illud Hieremiæ: Quia fortis impegit in fortem ambo pariter conciderunt. Non sensit dolos Alipius, nec in animum inducere potuit fraudulenter hæc agi, ab hominibus præsertim, quorum Sanctitas videbatur toto iam Orbe spectata: Quamobrem, quæ de Hieronymo ab illis accepit eadem reuersus in patriam retulit Augustino: qui bona fide, rectoq; animo, & nonnisi boni consulens, sic scribere aggressus est, & carpere quæ a Hieronymo scripta essent, vt tamen in omnibus fraternæ charitati inprimis voluerit esse consultum: sicq; se repręhensorem exhibuit, vt tamen charitate se H fratrẽ esse pluribus significasse voluerit.] Hęc Baronius de controuersiarũ inter Sanctissimos viros origine. Inuisum tamen tunc ab Alipio fuisse quoq; Hieronymũ, docent Augustini ad eundẽ per Profuturum deinceps datæ litteræ: quarũ exordiũ. Nunquã æquè quisquam tam facilè cuilibet faciè innotuit, quàm mihi tuorũ in Domino studiorũ quieta lætitia, & verè exercitatio liberalis. Quanquã ergo percupiam omnino te nosce, tamen exiguum quoddam tui munus habeo, præsentiam videlicet corporis: quam ipsam etiam posteaquam te beatissimus nunc Episcopus, tũc vero iam Episco-

Matt.7.

Hier.4.

Epi.86 apud Hier.

A patu dignus frater Alipus vidit, remeansq; a me visus est &c.] Numeratur hic idem Aliprj in Palestinam aduentus annus a Baronio Domini trecentesimus nonagesimus tertius: cùm potissimum anno sequenti, post suum inde redditũ ad Episcopale munus assumptus sit.

Igitur iuxta ante paulò relata ab Augustino prouocatus Hieronymus, cùm inuitus omnino, coactusq; is (vti Epistolæ nonagesimaprima, & nonagesima secunda apertè declarant) singulis ab eodem sibi propositis quæstionibus valida de more Apologia satisfecisset: redarguissetq; eum insuper, quòd asserendo Iudęos ad Christum conuersos licitè legalibus vti potuisse, B Cherinti potissimum, Hebionis, & Nazareorum (qui cum Christiana fide, Iudaica æque seruanda docebant) dogmati adstipulatus fuisset, tunc Augustinus a pulsatione prorsus abstinuit: Moxq; longiori alia Epistola, ab errore, in cuius suspicionem Hieronymo venerat se purgauit: addiditq; simul, se minus perfecte antea in sua Epistola fuisse locutũ: voluisse autem in ea intelligere, legalia primis illis tantùm temporibus tolerata fuisse: (quemadmodum aliàs contra Faustum de ea ipsa re pleni* disseruerat) Sed & cùm Hieronymum, quem fama tantùm, vix autem scriptis adhuc nouerat, hominem verè sanctum, verè Doctorem, C ac magistrum ex responsis cognouisset, tã fortiter inposterum eundem amauit, vt in eius se totum dilectionẽ proiecerit; nec aliquod humanitatis officium desiderari potuit, quo deinceps senem cunctis venerabilem nõ fuerit prosecutus; Testantur hoc ipsum ab eodem mox scriptis edita testimonia, illudq; inprimis, quo ex intimo cordis affectu exclamãs: (Ep. 90. apud Hier.) O si, inquit, licuisset, & si non cohabitante, saltem vicino te in Domino perfrui, ad crebrum & dulce colloquium; sed quia id non est datum, petò vt hoc ipsum, quòd in Domino quàm possumus simul simus, conseruari studeas, & augeri, ac perfici, & rescripta quanuis rara non spernete.] D Et illud. (Ep. 95. apud Hier.) Vtinam saltem propioquis terrarum locis habitaremus: vt si non possent misceri nostra colloquia, litteræ saltem possent esse crebriores: nunc verò tanto locorum interuallo absumus a sensibus nostris, vt de ilis verbis Apostoli ad Galatas iuuenem me ad tuam sanctitatem scripsisse meminerim: Et ecce iã senex necdum rescripta meruerim. Tantæ autem mihi in litteris tuis, quæ in manus nostras peruenire potuerunt apparent res, vt nihil studiorum meorum mallem, si possem, quàm inhærere lateri tuo, quòd ego, quia non possũ, aliquem nostrum in Domino filiorum erudiẽdum nobis ad te mittere cogito, si etiam de hac re tua rescripta meruero: Nam neq; in me E tantùm scientiæ diuinarum scripturarum est, aut esse iam poterit, quantum inesse tibi video.] Ad hoc idem & illud Epistolæ nonagesimæ septimæ facit, quo scribit: Quanquam secundum honorum vocabula, quæ iam Ecclesię vsus obtinuit, Episcopatus Presbyterio maior sit, tamen in multis rebus Augustinus Hieronymo minor est.] Hæc & similia, ad suam in Hieronymum animi beneuolentiam sæpius explicandam Augustinus.

Verùm quantum & eidem simul detulerit, quæ non semel, atq; iterum erga illum honoris præstitit indicia, sed ea insuper, quam ad vitę eius vsq; exitum retinuit euidenter consuetudo testata est, qua & se, suaq; scripta censurę eius subijci perpetuò voluit, cùm ait. F Sanè (Aug. Ep. 8. apud Hier. 16.) idem frater (Profuturus scilicet) a liqua scripta nostra fert secum, quibus legendis, si dignationem adhibueris, etiam sinceram atq; fraternam seueritatem adhibeas quæso. Non enim aliter intelligo quod scriptum est: (Psal. 40.) *Emendabit me iustus in misericordia, & arguet me: oleum autem peccatoris non impinguet caput meum*: nisi quia magis amat obiurgator sannas, quàm adulator vngens caput. Ego autem difficilimè bonus iudex lego quod scripserim: sed aut timidior recto, aut cupidior. Video etiam interdum vitia mea, sed hæc malo audire a melioribus: ne cùm me rectè fortassè repræhendero, G rursus mihi blandiar, & meticulosam potius mihi videar in me quàm iustam tulisse sententiam.] Procul vero a Sanctis viris, Augustinoq; inprimis, tum in dictorum, tum in mox dicendorum enarratione omnis adulationis suspicio. Quandoquidem in alia ad eundem Hieronymum Epistola hæc cum obtestatione subdit: (Apud Hier. 77.) Te ipsum obsecto, per gratiam, qua redempti sumus: vt quæcunq; tua bona, quæ Domini pietate tibi concessa sunt, in literis meis posui, non me existimes inuidioso blandiloquio posuisse.] hæc ipse. Deniq; ad horum omnium pleniorem notitiam, exordij nimirum, atq; temporis, quo singula ex ordine peracta, atq; tandẽ conclusa sunt, vtriusq; per- H lege Epistolas apud Hieronymum, Tomo secũdo, iuxta a nobis subscriptam seriem, in qua etiam cũponenda temporis calculum, non fine aliqua difficultate in Animaduersionibus nostris super priorem Recensionem obseruauimus, videlicet.

A

Epistolarum series in Controuersia Augustini, atq; Hieronymi.

Aug.	*86*	*Nunquam aque*
Aug.	*87*	*Habeo gratiam*
Hier.	*91*	*In ipso profectionis*
Hier.	*98*	*Anno praterito*
Aug.	*95*	*Sicut prasens*
Aug.	*88*	*Ex quo cœpi*
Aug.	*90*	*Audiui peruenisse*
Hier.	*92*	*Crebras ad me*
Aug.	*93*	*Quamuis existimem*
Hier.	*89*	*Tres simul*
Hier.	*96*	*Cum a Sancto Firmo*
Aug.	*97*	*Iam pridem*
Hier.	*94*	*Virum honorabilem.*

B

Igitur his ita breuiter de Augustini in Hieronymum lite, nec non in dies magis aucta, atq; constricta cum eodem amicitia explicatis, nũc pariter calamum ad inuocationem dirigamus: de qua in textu subditur:

7 *Imo abysso abyssum inuocanti plenissime satisfecit.* Abyssus aliquandò malè, interdum benè, sæpe etiam indifferenter audit. Malè, pro Inferno Lucæ octauo: *Et rogabant illum* (Dæmones videlicet) *ne imperaret illis, vt in abyssum irent.* Et in Apocalypsi. *Et quintus Angelus tuba cecinit, & vidi Stellam de Cælo cecidisse in terram, & data est ei clauis putei abyssi.* Benè, pro vtroq; testamento: Abyssus abyssũ inuocat. Vel pro mysterijs Scripturæ Sacræ: *Ponens in thesauris abyssos*, ne videlicet passìm omnibus obuia sint. Siue etiam pro iudicijs Dei: *Iudicia tua abyssus multa.* Indifferenter in Genesi: *Rupti sunt omnes fontes abyssi.* Et in Psalmo: *Dracones, & omnes abyssi.* Non obstante hac sensuum diuersitate, abyssi dictio benè hoc loco accipienda est, cũ præsertim sapientię quoq; magnitudinẽ ea ipsa denotari iam supra decimo quinto capite, sub initio explicatũ sit.

C

Apoc. 9.

Psal. 14.
Psal. 32.
Psal. 35.

D

Nec mirum duos hosce Sanctissimos Viros, & post Apostolos Ecclesiæ præstantissimos doctores abyssi, hoc est sapientiæ, vel sapientium nomine fuisse indicatos, cùm duo illi potissimũ fuerint, quos Dominus ad spiritualis tẽpli sui erectionem typicè in Exodo aliàs elegit, de quibus & dixit: *Ecce vocaui ex nomine Beseleel, filiũ Viri filij Hur de tribu Iuda, & impleui eum Spiritu Dei, & sapientia & intelligentia & scientia, in omni opere: Dediq; ei socium Ooliab filium Achisamech de tribu Dan.* Quorum & verba Ecclesiastes, quasi clauos defixos, & stimulos commendauit: *Verba sapientium, sicut stimuli, & quasi claui in altum defixi.*

Eccl. 12.

Cæterùm inuocasse tũc Augustinum ipsum Hieronymum constat, cùm illum super difficillima de animarum origine quæstione solicitè consuluit: Num hę videlicet (Origenis missis delitamentis, quibus eas sicut Angelos a principio in cœlo peccasse, & in corpora deinceps ad luendum supplicium, tanquam in carcerem fuisse demissas asserebat) ab Adam, hoc est per traducem descenderent: An potius a Deo per singula momenta crearentur, simulq; singulis hominum corporibus infunderentur. Habetur quidem hæc Epistola per Orosium Presbyterum ipsi Hieronymo delata Tomo nono operum eiusdem, in serie quadragesima quinta, & apud Augustinum Tomo secundo, in ordine vigesima octaua, cuius initium est. *Deum nostrum, qui nos vocauit.* Meminit de hac ipsa (seu verius libro) tum Euodio scribẽs sub extremo, tum in Epistola ad Optatum Miluetanum; specialius verò in Retractationibus dicens: Scripsi etiam duos libros ad Hieronymum Præsbyterum sedentem in Bethlehem, vnum de origine animæ hominis.] Et paulò infrà. Rescripsit autem laudans eandẽ consultationem meam: sibi tamen ad rescribendum otium non esse respondit. Ego verò quousq; esset in corpore hos libros edere nolui, ne fortè responderet aliquandò, & cum ipsa responsione eius potius ederentur. Illo autem defuncto, ad hoc edidi priorem.]

E

F

Apud Aug. 102
Apud Hier. Tom. 9 Epist. 46.
Lib. 2. Retr. c. 45.

Porrò non animæ rationem tantùm Augustinum ab Hieronymo fuisse perscrutatum, sed & de alijs conpluribus eundem consuluisse (vti potissimum de sensu verborum illorum Epistolę Diui Iacobi: *Qui in vno offendit factus est omnium reus*) propria eiusdem scripta declarant. Extat de hoc Epistola Tomo secundo in ordine vigesima nona ad eundem Hieronymum, cuius pariter initium est: *Quod ad te scripsi honorande mihi in Christo frater Hieronyme quarens de Anima humana.* At abyssi nunè alterius ad alterum inuocationem explicasse sufficiat,

G

8 *Et se velut emeritum indicans bis eum verbis a sui prouocatione deterret.* Emeritus is est, qui extra iam meritum positus mereri vltra & exercere officium non potest; Vnde & solutus a muneris labore est, perinde ac miles olìm post sexagesimum ætatis annum; cui & pro benemeritis ager, vel villa, vel aliud vnde viueret deferebatur. Iuxta hunc nominis sensũ Hieronymus quoq; ab officij labore meritò solutus asseritur, quippe qui ab ineunte ætate, nõ ad sexagesimum vsq;, sed vltimos etiam annos Christo militauerat, qui pro eodem, atq; eius Ecclesia fortiter pugnando multa subierat, qui innumeris tropheis auctus de hostibus palmas retulerat.

H

9 *Nos nostra habuimus tempora.* Non quod

Christi

A Christi miles aliquando esse desierit, aut militię cingulum, vel crucis vexillum abiecerit; sed quòd militis (seu verius doctoris) officium, cathedram videlicet alijs concedendo ex parte dimiserit: Quemadmodum eidem Augustino alibi scribens hisce testatur. Peto in fine Epistolæ, vt quiescentem senem, olimq; veteranum militare nos cogas, & rursum de vita periclitari: Tu qui iuuenis es, & in pontificali culmine constitutus doceto populos, & nouis Africæ frugibus Romana tecta locupletato; mihi sufficit cum auditore, & lectore pauperculo in angulo Monasterij susurrare.] Et infra. Ego quondàm miles, nunc veteranus, & tuas & aliorum debeo laudare victorias, non ipse rursus effoeto corpore dimicare; ne si me frequenter ad rescribendum impuleris, illius recorder historiæ, quòd Hannibalem iuueniliter exultantem Quintus Maximus patientia sua fregerit.

Epi. 89. · Epl. 92. · B · Apud Liuiũ lib. 22.

Omnia fert ætas, animũ quoq;: sæpe ego longos
Cantando puerum memini me condere soles.
Nunc oblita mihi tot carmina: vox quoq; Moerim
Iam fugit ipsa.

Virg. Egl. 9.

Et vt magis de scripturis sanctis loquar. Berzellai ille Galaadites, regis Dauid beneficia, omnesq; delicias iuueni delegans filio, ostēdit senectutem hęc nec appetere debere, nec oblata suscipere.] Porrò cùm fragilis naturæ nostrę conditio sit, vt qui dudum infans subito puer, qui puer repente iuuenis, qui iuuenis continuò vir, & vsq; ad senectutem per spacia semper immutetur incerta, & ante se senem intelligat, quam iuuenem esse miretur, inuitus etiam quilibet nostrum cum ipso Hieronymo dicere cogitur: *Nos nostra habuimus tempora.* At quomodo habuimus, quod nunquam tenuimus? Certè de tempore non haberi nisi præsens in philosophicis studijs aliàs me didicisse memini: At qui per horarum momenta nos crescere semper, atq; decrescere, in eodemq; statu nunquam immorari: imo ipsum quod loquimur, dictamus, & scribimus, de vitæ nostræ parte præteruolare diligenter aduerterit, de tempore, neq; ipsum instans haberi, asserere non dubitabit. *Habuimus ergo nostra tempora,* non quòd ea, nec per instans quidem breuissimum aliquando tenuerimus, sed quòd eam et tanta velocitate percucurrerimus, quod in eis semper esse desiuerimus.

2. Reg. 19 · C · D

10 *Et cucurrimus quantum potuimus*: Felix ille, cuius exterіore homine currente (vt modo iam explicatum est) currit & interiore. Habet enim non solum exterior homo cursum propriom, sed & interior, de hoc dicente Apostolo: *Currebatis bene, quis vos impediuit non acquiescere veritati.* Et alibi: *Nescitis quia, qui in stadio currunt, omnes quidem currunt, sed vnus accipit brauium?* Non aliter & ipse dum curreret, cum timore dicebat: *Non quia iam accepi, aut perfectus sum: curro autem si apprahendam, in quo & apprahensus sum a Christo:* Quicunq; autem sic currit peruenit tandem ad metam, & acceptutus vitæ brauium securus cum eodem loquitur: *Cursum consumaui: in reliquo reposita est mihi corona iustitiæ:* Deniq; quia pro ista corona non quilibet cursus sufficit, additur *Quantum potuimus*, qui enim currit, sed non quantum potest, retardatur facilè a peccato, & malitia ligat pedes eius, vt postmodum cum Propheta exclamare cogatur: *Funes peccatorum circumplexi sunt me.* De malis eiusmodi cursoribus idem loquitur Apostolus: *Non volentis, neq; currentis, sed miserentis Dei.*

Gal. 5. · E · 1. Cor. 9 · Philip. 3. · 2. Tim. 4. · F · Psal. 118. · Rom. 9.

11 *Nunc te currente, & longa spatia transmeante.* Cucurrit æquè eoipso cursu Augustinus, quo & Hieronymus, quia & ipse Deo charus, atq; dilectus, Ecclesiæ insuper doctor, hæreticorum deniq; acertimus hostis, debellatorq; fuit. Qui & merito Hieronymi iudicio longa transegisse spacia asseritur, quia reuera scripturarum Sanctarum latissimos campos, asperosq; difficultatum montes sublimi igenio transcendit. Vnde & de eo scribitur: Augustinus Episcopus, volans per montium cacumina, quasi aquila & ea quæ in radicibus moncium fiunt non considerans, multa cœlorum spacia, terrarumq; situs, & aquarum circulum claro sermone pronuntiat.] Et Gennadius: Augustinus (inquit) Afer Hipponensis Oppidi Episcopus, vir eruditione diuina, & humana Orbi clarus, fide integer, & vita purus, scripsit quanta nec inueniri possunt. Quis ergo gloriatur omnia se illius habere, aut quis tanto studio legat, quanto ille scripsit? Meminit & alibi de eo honorificè idem Hieronymus, sed illic mea sententia honorificentissimè, vbi eo commilitone in dimicando aduersus Pelagium, eiusq; factiosos gloriatur dicens: Scripsit dudum vir Sanctus & eloquens Episcopus Augustinus ad Marcellinum duos libros de infantibus baptizandis contra hæresim vestram, per quam vultis asserere baptizari infantes non in remissionem peccatorum, sed in Regnum Cœlorum: iuxta illud quod scriptũ est in Euangelio: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu sancto non potest intrare in Regnum Cœlorum.* Tertium quoq; ad eundem Marcellinum contra eos, qui dicũt idem, quod nos, posse hominem sine peccato esse si velit, absq; Dei gratia. Et quartum nuper ad Hilarium contra doctrinam tuam, multa peruerse fingentem. Alios quoq; specialiter

G · Tom. 9. op. Hier. ex Ep. ad Desid. de scrip. Eccles. · Gen. de sup. Eccl. · Tom. 9. op. Hier. · H · Tom. 2. lib. 3. aduersus Pelag. in fine. · Io. 3.

A cialiter tuo nomini cudere dicitur, qui nec dũ in nostram venere manus: Vnde supersedendum huic labori censeo, ne dicatur mihi illud Horatij: In syluam ne ligna feras. Aut enim eadem diceremus ex superfluo, aut si noua voluerim* dicere, a clarissimo ingenio occupata sunt meliora.] Hæc ipse, quibus quantum Sãctissimo atq; doctissimo viro deferat, in præfata præsertim dimicatione aduersus Pelagianorum grassantes impietates quatuor libris exacta vnusquisq; haud obscurè cognoscit.

12 *Nobis debetur otium*. Non illud quidẽ quod sapientiæ atq; virtutum rubigo est, & de quo Ezechielis decimo sexto scribitur: *Ecce* B *hæc fuit iniquitas Sodomæ sororis tuæ, superbia, saturitas panis, & abundantia, & otium*: Sed illud omnino his verbis accipitur, de quo idẽ Præf. in Ep. ad Ephesios. alibi: Illud dicam placere mihi otium meum, & solitudinem omni celebritate iucundiorem videri: quo nimirum, Dei seruorum mens a terrenis primùm negotijs, sæculiq; tumultibus exuitur, mox, inquantum humana finit infirmitas cũ ipsomet Deo coniungitur. Ad quod & Apostolum tunc allusisse constat, cum scrip- 2.Tim. 4. sit: *Nemo militans Deo implicat se negotijs sæcularibus*. Nec non Saluatorem in Euangelio: Luc. 10. *Optimam partẽ elegit sibi Maria, quæ non auferetur ab ea*. Huic otio vacantes, in filijs Israel Deo sacrum olim in deserto facere volentibus, C Monachos impi* Pharao otij criminatur, quia diuinorũ, nec nõ orationũ, atq; pœnitẽtiæ operum studium, otium atq; desidiam dicit. Vel illud deinq; accipiatur otium, cuius occasione Sanctissimi viri, sub præsentis potissimũ vitæ consummationem maximo incumbere consueuerunt negotio, meditationi nimirum mortis: Hoc demersi otio, anteactæ vitę, iuuentutisq; præsertim culpas omnes, etiam leuissimas, sibi a Deo certò olim condonatas lachrymis & gemitibus diluerunt: Vnde Ezechias quoq; in extremis agens, Dominum Isa. 38. alloquitur dicens: *Meditabor vt columba*. Cæterùm columbę meditationem iugis gemitibus traduci nemo ignorat. Vnde & Pagni- D nus vertit: *Garriebam vt columba*. Sibi itaq; otium istud debitum, atq; iocundum nũc affirmat Hieronymus; Nec sibi tantùm, sed omnibus etiã vltimæ ætatis annos agẽtibus sub persona sua pernecessarium indicat, cũ dicit *nobis*. Et tessera quot quot Deo immaculatũ spiritũ reddere cupierunt, huic se antea totos dedisse, ex litterarum monumentis habetur: Ex quo Possid. in Vit. c. 30. & apud Possidium hæc de Augustino: Dicere nimirum (Augustinus scilicet) inter familiaria colloquia consueuerat, post perceptum baptismum, etiam laudatos Christianos, & Sacerdotes absq; digna & competenti pœnitentia exire de corpore non debere. Quod etiam E ipse fecit vltima, qua defunctus est ægritudine. Nam sibi iusserat Psalmos Dauidicos, qui sunt paucissimi, de pœnitentia scribi; ipsosq; quaterniones iacens in lecto contra parietem positos diebus suæ infirmitatis intuebatur, & legebat, & ingiter ac vbertìm flebat. Et ne intẽtio eius a quoquam impediretur, ante dies ferme decem, quàm exiret de corpore, a nobis postulauit præsentibus, ne quis ad eũ ingrederetur, nisi ijs tantum horis, quibus medici ad inspiciendum intrarent, vel cũ eius inferretur refectio. Et ita obseruatum, factumq; est. Et omni illo tempore orationi vocabat: ac paulò post, mẽbris omnibus sui corporis incolumis, F integro aspectu atq; auditu, & (vt scriptum est) nobis adstantibus, & videntibus, ac cum eo pariter orantibus obdormiuit in pace cum patrib* suis, enutritus in bona senectute.] Hęc ipse de Augustini otio sub vitæ exitu. Sed & huic simile de S. Thoma Aquinate legitur. Properatur* namq; & ipse in amplexus sponsi, vnius cellulę clausus angustijs, tantis otij huiusmet delicijs perfusus est, vt dulcissimos imitatus olores, in Cantici canticorum explanatione decesserit.

13 *Simulq; (vt cum honore tuo, & venia dixerim) ne solus mihi de poetis aliquid proposuisse videaris*. Argumentis ab Augustino Hiero- G nymi exagitata opinione, De verborum sensu quibus secundo ad Galatas in faciem Cęphæ se restitisse Paulus affirmat (quòd hic nimirum ob salutem Gentium, ille ob lucrum Iudæorũ dispensatorie tunc non simulasset, vt Hieronymus in suis Commentarijs exposuerat) Hæc immediate idem ipse subiecit: Quare arripe, obsecro te, ingenuam, & verè Christianam cum charitate seueritatem ad illud opus corrigendum, atq; emendandum; & Palinodiam, vt dicitur, cane. Incõparabiliter enim pulcrior est veritas Christianorum, quàm Helena Gręcorũ: pro ista enim fortius nostri martyres aduersus hanc Sodomam, quàm pro illa illi heroes aduersus Troiã dimicauerunt.] Hæc inquam Augustinus: quæ a Poetis omnino v- H surpata, Homeroq; inprimis, nemo sæculari litteratura instructus est, qui non videat. Stesichorum nanq; ob vituperatam Helenam oculis primò cæcatum, mox recantatis ijsdẽ, illis ipsis donatum, idem Poeta canit. Hæc igitur omnia mentis intelligentia percurrens Hieronymus, mira modestia regerit Augustino, atq; Poetę dictum, alterius dicto compẽsans, vellicantem eundem a sui prouocatione deterret, scribitq; [*Simulq; (vt cum honore tuo, & venia dixerim) ne solus mihi de poetis aliquid proposuisse videaris*.

A 14 *Memento Daretis, & Entelli.* Troiani ambo milites, quorum vnus aduersus alterum in cestuum pugnam descendit. Fuit vero Dares iuuenis, Entellus autē senex. Exultantéq; nimis Entellus Daretem fessis ac grauibus ictibus occidisset, nisi Aeneas prelium diremisset. Habetur historia Aeneados libro quinto elegātissimè decantata, ad quā in responsione, & ipse Augustinus alludens: Quid, inquit ergo? fortasse dura, sed certe salubria verba tua, tanquam cestus Entelli pertimescam. Cedebatur ille, nō curabatur, & ideo vincebatur non sanabatur. Ego autem si medicinalem correptionem tuam tranquillus accepero, non dole-
B bo; si vero infirmitas vel humana, vel mea, etiam eum veraciter arguitur, non potest non aliquantulū contristari: melius cū tumor capitis dolet curatur, quam dum ei parcitur, & non sanatur. Hoc est enim quod acutè vidit, qui dixit: vtiliores esse plerunq; inimicos obiurgantes, quàm amicos obiurgare metuentes; illi enim dum rixantur, dicunt aliquando vera, quæ corrigamus: isti autem minorem, quā oportet exhibent iustitiæ libertatem, dum amicitiæ timent exasperare dulcedinem.

15 *Et vulgaris prouerbij, quòd bos lassus fortius figat pedem.* A bobus frumentum in area antea dispositum calcantibus, ac triturantibus
C tracta similitudo: quò enim illi magis lassi fuerint magis quoq; fortiterq; pedem figunt, & melius grana e spicis excutiunt. Ad hanc rescribens Augustinus: Ecce sum, inquit, si quid perperam dixi: fortius fige pedem, non mihi esse debet molestum pondus ætatis tuæ, dummodo conteratur palea culpæ meæ.]
Cæterùm quomodo allegorice bos atq; iumentum Hieronymus, pluribus explicatum est capite nono. Concinnè & alibi hanc eandem a
Epist. 2. boue ductam similitudinem sibi aptauit, cùm scripsit. Dum essem adolescens, imo penè puer, & primos impetus lasciuientis ætatis eremi duritia refrenarem, conscripsi ad
D auunculum tuum Sanctum Heliodorum exhortatoriā Epistolam plenam lachrymis quærimonijsq;, quæ & deserti sodalis monstraret affectum. Sed in illo opere pro ætate tunc lusimus, & calentibus adhuc rhetorum studijs atq; doctrinis, quædam scholastico flore depinximus. Nunc iam cano capite, & arata rugis fronte, & instar boum pendentibus a mento palearibus

Virg. Georg. 3. *Frigidus obsistit circum precordia sanguis.*]
Hæc ipse ad propriam ætatem metaphoricè indicandam. Quemadmodum enim bobus, cùm ad senilem ętatem peruenerint palearia, hoc est, laxa pellis a collo ad pectus vsq; pendet, sic sibi præ senio rugosam pendulamq; a mento ad pectus fuisse cutim demonstrat. E

16 *Ad quem Beatus Augustinus suppliciter respondens ait.*] Habetur Epistola apud Hieronymum Tomo secundo, in ordine nonagesima nona: apud eundem vero Augustinum decimaquinta. Pulchrè vero *suppliciter*, vt Sanctorum Patrum humilitas ostendatur: intelligatur q; simul, eosdem in altercando eiusmodi animo fuisse, vt inter ipsos verborum, verberibus grauiores ictus, mutuo etiam se cōplecterentur, & furtiuis charitatis osculis peterēt, quod sequentibus apertius declaratur.

17 *Cur itaq; conor contra fluminis tractum, ac non potius veniam peto?* Conatur Augusti- F nus contra fluminis tractum, Hieronymi dictis, & scriptis aduersando, repugnando, obsistendo. Cæterùm quemadmodum qui aduersus æstum velis superat, difficultatibus maximis vrgetur, sæpissimeq;, retro abire cogitur, sic easdem omnino expertus angustias Augustinus in eiusmodi cum Hieronymo controuersijs voluntate nunc cedit. Nec immeritò fluuij nomine ipse signatur, cum de Paradiso exiens scripturarum, nouam Hierusalem descendentem de cœlo impetu suo lætificarit. Loquitur idemipse de eiusmodi fluuijs in Habacuc tertium scribens: Postquam ad aduentum Christi orbis, & omnis terra concus- G sa est, & subitò proruperunt fluuij tunc impletum est: *Posuit flumina in desertum, & exitus acquarum in sitim: terram fructiferam in salsuginem, a malitia habitantium in ea. Posuit desertum in paludes aquarum, & terram sine aqua in fontes aquarum. Et habitare fecit ibi esurientes, & constituerunt ciuitatem ad habitandū.* Psal. 106.
Postquam enim Dominus venit in mundum, & completum est illud quod dixit in Euangelio: *In iudicium ego in mundum istum veni, vt qui non videbant videant, & qui videbant cæci fierent:* tunc terra Israel, de qua fluuij ante manabant, & irrigabant vniuersæ Iudææ Matt. 11. populū aruit, & fontes illius obturati sunt. Vniuersus autē orbis, qui erat desertus & sterilis, & H aquis prædicationis Dominicæ carebat, versus, est in paludes aquarum, & quot doctores emisit, tot habuit & fontes. Nec sufficit eis, fontibus videlicet, atq; fluminibus irrigare orbis populos: sed in vnaquaq; prouincia eos, qui esuriebant, & patiebantur famem sermonis Dei in vnum populum congregantes extruxerunt Ecclesiam, quæ dicitur Ciuitas ad habitandū, & quā lætificat impetus fluminis. Psal. 45.

18 *Obsecro ergo te per mansuetudinem Christi, vt si te læsi, dimittas mihi, nec me vicissim lædi do, malū pro malo reddas:* Cōsequens verò nūc est, vt in quib^9 ab Augustino Hieronymus læsus

sit,

A sit, vel vnde se saltē læsum arbitratus sit, explo- B
remus. Cunq; a nemine id verius, quàm ex ipsiusmet scriptis habeatur, eius propria quoq; verba afferre superuacaneum haud arbitror. Rem eidem Augustino scribens ita videtur ex
Ep. 91. plicare Hieronymus. Nō tā stultus sum, vt diuersitate explanationum tuarum me lædi putem, quia nec tu læderis, si nos cōtraria senseri mus; sed illa est vera inter amicos reprahensio, si nostram peram non videntes, aliorum iuxta Persium manticā consideremus.] Hæc ipse, quæ pariter sequenti Epistola illi regerēs: Non tam, inquit, hebes sum, vt si diuersa senseris, me a te læsum putem: Sed si mea cominus dicta reprahendas, & rationem scriptorū expetas, & quæ scripserim emendare compellas, & ad palinodiam prouoces, & oculos mihi reddas: In hoc læditur amicitia, in hoc necessitudinis iura violantur.] Sed in quo magis, ac maximè se Hieronymus læsum percepit, æquissimamq; querimoniæ occasionem assecutus est, hoc fuit, quòd eiusdem Augustini litteræ, exscriptaq; ex eisdem etiam exemplaria in Italiam ante mitterentur, per singulasq; fermè ciuitates, quàm ad illum perferrentur, non vulgarentur tantùm ab aduersariis, describerentur, traducerenturq; : sed illorum quoq; ostensione suo ipsius nomini sannis pariter, & cachin-
C nis illuderetur. Et quanuis hoc totum, non Augustini culpa, sed æmulorum subdola arte (qua nimirum Hieronymus Augustini litteris sugillatus, victus, atq; prostratus e cathedra crederetur) accidisset; ipse tamen Hieronym° nec dum eiusmodi nouerat insidias, Vnde & merito de eodem Augustino ita conquestus
Epi. 92. est: Crebras ad me Epistolas dirigis, & sæpe compellis vt respōdeam cuidam Epistolę tuæ, cuius ad me, vt ante iam scripsi per fratrem Sysinnium Diaconum exemplaria peruenerunt absq; subscriptione tua; & quam primum per fratrem Profuturum, secundò per quendam alium te misisse significas: & interim
D Profuturum retractatum de itinere & Episcopum constitutum, veloci morte subtractum: illum, cuius nomē retices magis timuisse discrimina, & nauigationis mutasse consiliū. Quæ cum ita sint, satis mirari nequeo, quomodo ipsa Epistola, & Romæ, & in Italia haberi a plerisq; dicatur, & ad me solum non peruenerit, cui soli missa est: præsertim cùm idem frater Sysinnius inter cæteros tractatus tuos, dixerit eam se non in Africa, non apud te, sed in Insula Adriæ, ante hoc fermè quinquennium reperisse. De amicitia omnis tollenda suspicio, & sic eum amico, quasi cum altero se loquendum. Nonnulli familiares mei, & vasa Christi, quorum Hierosolymis & in sanctis locis permagna copia est, suggerebant non simplici animo à te factum, sed laudem, atq; rumusculos, & gloriolam populi requirente, vt de nobis cresceres: vt multi cognoscerent te prouocare, me timere: te scribere vt doctum, me tacere vt imperitum: & tandem reperisse, qui garulitati meæ silentium, modumq; imponeret.] Hæc ipse: quæ rursus in calce Epistolę refricans: Vale (inquit) mihi amicè charissimè, ætate fili, dignitate parens: & hoc a me rogatus obserua, vt quidquid mihi scripseris ad me primùm facias peruenire.] Ex quibus omnibus pretextæ iniuriæ satis expressè manifestat originem.

19 *Lades autem, si mihi tacueris errorem* F
meum, quem fortè inueneris in scriptis, vel in dictis meis. In suspicionem ex allegatis modo Augustinus Hieronymo adductus, quòd laudes & popularem auram ex ostentatione doctrinæ quæreret, quantum is ab hoc vitio procul abesset, ex verbis nunc eiusdem euidenter ostenditur: dum & summa in eo animi humilitas, & ardens discendi, cognoscendæq; veritatis studium latissimè effulgent. Non inferioris cer- Ep. 101.
tè ex vtraq; virtute meriti Hieronymus: Quandoquidem humilitatem humilitate compensans: Absit (inquit eidem respondens) a me, vt quidquam de libris beatitudinis tuæ attingere audeam: Sufficit enim mihi probare mea, & aliena non carpere. Cæterùm optimè nonit prudentia tua, vnumquęq; in suo sensu abunda G
re, & puerilis esse iactantiæ, quod olim adolescentuli facere cōsueuerant, accusando illustres viros, suo nomini famam quærere.] Mox alteri æqualance retribuens, quæ disputationis & controuersiæ suæ eum ipsomet Augustino causa, quodq; consilium in ea fuerit, Epistola octogesimanona aperit eum subiungit: Te quoq; hoc ipsum orare non dubito, vt inter nos contendentes veritas superet; non enim tuam quæris gloriam, sed Christi; Cunq; tu viceris, & ego vincam, si meum errorem intellexero: & e contrario, me vincente tu superas, quia non filij parentibus, sed parentes filijs H
thesaurizant. Et in Paralipomenon libro le-
gimus, quòd filij Israel ad pugnandum pro- 1. Par. 2.
cesserint mēte pacifica: inter ipsos quoq; gladios, & effusiones sanguinis, & cadauera prostratorum, non suam, sed pacis victoriam cogitantes.]

20 *Qua propter, & si forte bos, vt tibi videris lassus senectute corporis, non vigore animi, tamen in area Dominica fructuoso labore desudas.* Perstat ad vnguem in vsurpata ab Hieronymo bouis Augustinus similitudine, eamq; eleganter suo accomodat proposito. Binæ autem in sacris litteris areæ commemorantur,

vnam

A vnam Dominus possidet, Satanas alteram. De priori Ioannes Baptista prædicat: Matt. 3. *Cuius ventilabrum in manu sua, & permundabit areã suam, & congregabit triticum in horreum suum, paleas autem comburet igni inextinguibili.* De posteriori in Ossea legimus: Os. 9. *Area, & torcular non pascet eos, & vinum mentietur eis.* In illa serui Cœlestis Patrisfamilias, seu doctores Sancti ingi labore ex manipulis sanctarum scripturarum triticum illud excutiunt, quod matribus suis paruuli in Hieremia petunt, Thr. 3. & ex quo panis ille spiritualis conficitur, ad cuius suauitatem vnumquenq; credentium Regius Psaltes inuitat. In hac simulant quidem hæretici Psal. 33. legem Dei die ac nocte meditari: B triticum itẽ diuini verbi, spiritualisq; gratiæ excutere se iactant, sed reuerà apud eos specie simulationis ostentata sunt omnia: sub religionis titulo, idola colunt, & fornicantur a Deo, & ex granis impiorum dogmatum congregant triticũ, de quo efficitur panis luctus, & bibunt vinum Sodomorum, quod cum aspidum felle calcatur, de quo & idem Osseas loquitur: *Quasi panis lugentium; omnes qui comedunt illum contaminabuntur; quia panis eorum animæ ipsorum non intrabit in domum Domini.* Iure ergo in priori area, non laborare tantùm, sed desudare C Hieronymus asseritur, vt maximos ab eo superatos labores intelligamus: abineunte nãq; ætate ad vltimam vsq; senectutem ita glorioso operi intendit, vt ex scripturarum segetibus, lingua, & calamo, ceu solidissimis duabus virgis, in maxima copia Sacramentorum semina enuclearit, atq; iisdẽ Ecclesiæ horrea repleuerit. Vel rursus desudauit, quòd ex eorum numero operariorum fuerit, de quibus Apostolus Rom. 11. scribit: *Spiritu feruentes.* Deniq; præter iam dictam, & alteram, sed paruam Dominus habeat aream, seu areolam; Verùm non labor in ea aut sudor, sed requies, & deliciæ sunt. Ad hanc dilectum Cantici Canticorum descendisse Cant. 6. D sponsa commemorat: *Dilectus meus descendit in hortum suum ad areolam aromatum, vt pascatur in hortis, & lilia colligat.* Vbi idem Hierem. in fine Cóment. in Zac. Hieronymus: Hortus, inquit, & Paradisus in quem sponsus descendit ad sponsam, sanctarũ lectio scripturarum est, de quibus lilia, & violas, & rosas, & varia decerpit aromata, vt impleat phialas animarum credentium, & Domino ex eis liba defundat.]

21 Ecce sum. Inpromptu videlicet ad luendam pœnam, *si quid perperam dixi.*

22 Fortius fige pedem. Liberius videlicet increpando, acriusq; simul emendando: Hæc enim duo senectuti a natura tribuuntur, Cic. de Cl. or. libertas, & auctoritas: Vnde & de Claris Oratoribus dicitur: Plena libertate senectutis oratio.] E Et de senectute: Apex senectutis auctoritas est. Idem de Sen. Hic vero pes, cuius defixio iubetur, non ille est, a quo Sanctus Propheta eximi obsecrat: *Non veniat* (inquiens) *mihi pes superbiæ,* sed is, de quo in Deuteronomio scribitur: *Qui appropinquant pedibus eius, accipient de doctrina illius,* Deut. 33. quiq; sapientiæ carnalis luto expurgatus, vniuersum mundum prædicatione Euangelij percurrit: dicente Prophera. Is. 52. *Quàm speciosi pedes Euangelizantium:* Rom. 10. nec ad Ephesios Apostolo: *Calceati pedes in præparatione* Ephes. 6. *Euangelij pacis.*

23 Non mihi esse debet molestum pondus ætatis tuæ. Aptissimè senectutis ætas pondus dicitur, cùm tanta corporis membra grauitate opprimat, F quòd contractis vt plurimum cruribus, & pedibus podagræ tremoribus prægrauatis, semper sedere senes, ambulareq; non posse, contingat. Vnde Hieronymus: Senectus, inquit, multa & secum bona affert & mala: Bona, quia nos ab impudentissimis dominis liberat voluptatibus: gulæ imponit modũ: libidinis frangit impetus; auget sapientiam; dat maturiora consilia, & frigescente corpore dormit cum perpetua virgine Sunamite: Luxuriamq; contemnens cum Berzellai delegat 3. Reg. 1. 2. Reg. 19 eam filio adolescenti Camaham, & non vult transire Iordanem, atq; in alienos fines de suis finibus, idest regionibus exire. Quæ autem putantur senectutis mala ista sunt: crebræ infirmitates, G pituita molestissima, caligantes oculi, acescentes cibi, tremens interdum manus, nudi gingiuis dentes, & inter cibos cadentes. Ad hæc torminibus, & aculeis stomachi, podagręq; & chiragræ doloribus sępe torquetur; ita vt ne stylum quidem, aut calamum tenere queat: vt suis pedibus non possit incedere: magnaq; parte vitæ videatur esse truncata, & multis membris præmortua.] Hæc ipse in præfatione secundi in Amos libri.

24 Dummodo conteratur palea culpa mea. Malè accipitur palea Matthæi tertio paulò superius allegato ibi: *Congregabit triticũ in horreum suum, paleas autem comburet igni inextinguibili.* H Bene verò in Isaia: *Leo & bos comedent paleas.* Indifferenter deniq; apud Hieremiam: *Quid paleis ad triticum dicit Dominus?* hoc est, Hiere. 33 vel falsa hæreticorum doctrina ad veritatem Ecclesiasticam: Vel sensus scripturæ litteralis ad prægnata, contentaq; in eisdem mystica Sacramenta? Ad hoc Hieronymi in Isaiæ caput sexagesimũ quintũ expositio spectat, qua scribit: Leo vt bos paleas comedet, quando viri disertissimi, & quondam apud sæculum potentes scripturarum se tradunt rusticitati, vt nequaquam sęculari pascantur eloquentia, quæ instar mellis stillat de labijs meretricis, sed vtilita-

A vtilitatem & paleas sequentur historiæ, donec multo labore, atq; industria mereatur ad frumentum sensuum peruenire.] Manifestè pro culpa paleam Augustinus vsurpat.

25 *Præterea in libro, quem contra errorem Iuliani Manichæi descripsit.* Extat idipsum opus Tomo septimo operum eius, libris sex distinctum; quorum omnium & libro secundo Retractationum suarum meminit. Quòd vero *Manichæi* dicitur, manifestus error librariorum est; cum eius loco *Pelagiani* legendum sit: fuit enim Iulianus vnà cum Cælestio, Pelagio addictissimus, quorum & ipse auxilio fretus, hæreses proprias potissimum stabiliuit.

2. li. Ret. Ret. 66.

Gennad. de Script. Eccles.

B Hæc de eo Gennadius: Iulianus Episcopus Capuanus, vir acer ingenio, in diuinis scripturis doctus, Græca, & Latina lingua scholasticus: Prius ergo, quàm impietatem Pelagij in se aperiret, clar⁹ in doctorib⁹ Ecclesiæ fuit, postea vero hæresim Pelagij defendere nisus, scripsit aduersum Augustinum impugnatorem illius libros quatuor, & iterum libros octo. Est & liber altercationis amborũ partes suas defendentium. Hic Iulianus famis, & angustiæ tempore, prorogatis omnibus suis in pauperũ vsus, eiusmodi miserationis specie multos nobilium, præsertimq; religiosorũ illexit, atq; ad suam hæresim pertraxit. Moritur Valenti-
C niano Constantij filio imperante.] Ita Gennadius: quem tamen in aliquibus, & librorum præcipuè numero, nec non obitus annorum calculo Baronius in Annalibus Ecclesiasticis meritò corrigit.

Bar. To. 5 an. 419.

26 *Dum plures cõtra eius pestiferum dogma Catholicos testes induxisset, ita eundem præferens intulit.* Eiusdem hæresis omnino ac Pelagij dogma erat: Præcepta videlicet, ex sola vi liberij arbitrij obseruari ab homine posse: peccati traducem non esse: legem datam in adiutorium, & gratiæ vicem explere: hominem proprijs viribus ad tantam posse perfectionem conscendere, vt impeccabilis fiat: de
D quibus, alijsq; multis supra, cum de eiusdem Pelagij erroribus ageretur, sigillatim mentio facta est. In hoc tamen perfidia proprium sectæ suæ superauit auctorem, quòd nouis insidijs aduersus Catholicos armatus incessit. Eas verò Baronius ex Augustino breuiter ita complectitur.

Diximus, inquit, superius duas ab eodem Iuliano Epistolas esse scriptas, easdemq; cum hæresibus, etiam calumnijs refertas, quibus cũ Orthodoxos omnes, tum præsertim Ecclesiam Romanam proscidit: quarum alteram Romam, Thessalonicam verò alteram misit. In ea verò Romam allata, portentosis Catholicam Ecclesiam calumnijs infamauit, dum in-

Aug. contra Ep. Pelag. ad Bonifacium, lib. 1

E primis diceret: Catholicos omnes asserentes ex Adæ peccato naturam esse corruptam sapere cum Manichæis. Insuper dicere eosdem, mentitus est, nuptias non esse ex Deo: quod & Sanctum Augustinum sensisse calumniatus est: necnon eosdem affirmare prolis generationem ex Diabolo esse. Itidem eos asserere, Patres veteris Testamenti nunquam a peccato fuisse per emendationem liberatos: Quodq; dicerent Apostolos immoderata libidine pollutos: Imo & Christum Dominum nostrum non fuisse immunem a peccato. Itemq; Baptismum non dare omnem indulgentiam peccatorum. Hæc & alia ille canis impudens non est veritus calumniosè impingere Ecclesiæ Or- F
thodoxæ.

Quidnam amplius? In Epistola ad Thessalonicenses scripta, ipse Iulianus vnà cum decem & octo suæ sectæ Episcopis excitare conatus est omnes Orientales Episcopos, vt aduersus Manichæos (ita namq; Catholicos nominabat) insurgerent; ad quod vt eos magis magisq; pelliceret, tum Zosimum Papam, tum Romanum clerum præuaricationis redarguit. Sed & hæc a Sancto Augustino satis diluta sunt. Adiecit insuper mendacissimè impius dicere, negare Catholicos liberum hominis arbitrium post Adæ peccatum. Asserere insuper Fatum sub nomine gratiæ: atq; eosdem dicere, Deum acceptatorem esse perso- G
narum: Legem vero datam non ad hominis institutionem, sed ad maiorem damnationem: Tradere etiam ipsos, Spiritum sanctũ auctorem virtutis in veteri Testamento non fuisse. Itemq; Prophetas & Apostolos minimè Sanctos, sed comparatione aliorum minus malos extitisse: Et in futura resurrectione homines Dei mandata incepturos implere. Hæc & alia in Orthodoxos vaniloquus ille cõgessit, vt colligitur ex Cõmentarijs a Sancto Augustino aduersus eum conscriptis: quibus tamen idem ipse plenissimè satisfecit, atq; Bonifacio Summo Pontifici responsiones dedicauit.

Aug. contra ep. Pelag. ad Bonif. l. 2

27 *Nec Sanctum Hieronymum, quia Presbyter fuit, contemnendum arbitreris.* Habetur H
hoc de Hieronymo Augustini elogium Libro primo, capite septimo, contra præfatum Iulianum. Quod autem, *Quia Presbyter fuit*, dicatur, subintelligendus *Cardinalis*, vel *Romanus*, aliter hæc Augustini verba ad rem non facerent: Non enim Presbyteros in communi Iulianus paruipendit, vniuersoq; clero derogauit, sed tantùm Romano: Summo videlicet primùm Põtifici, mox Presbyteris eius, qui tunc Cardinales erant, vt late probatũ est quæstione propria de Cardinalitio S. Hieronymi: deinde toti Ecclesiæ Romanæ, quam &

Ttt præua-

A præuaricationis, vt mox retulimus ex Augustino, infamare contendit.

28 Qui Græco, & Latino, insuper & Hebræo eruditus eloquio. De multiplici hac linguarũ eruditione auctor ille, qui sub [Augustini Hipponensis Episcopi ad Cyrillũ Episcopũ Hierosolymitanũ, *De magnificentia Beati Hieronymi*] nomine Epistolam edidit; quæq; tomo nono operum eius habetur, ita scribit: De scripturis vero sanctis, vti multarum suarum Epistolarũ, quas ad me direxit experientia didici, æqualem sibi neminem vnquã nouimus: Hebræorum, Græcorum, Chaldeorum, Persarum, Medorum, & penè omniũ nationum linguas

B & litteras, tanquam si fuisset in eisdem natus & educatus, sciuit.

Num trilinguis tantùm fuerit Hieronymus?

CONTROVERSIA XXV.

Caeterum relatis modò de multiplici idiomatum ab Hieronymo ingenti labore comparata cognitione, non consentit Baronius: quin potius testimonij eiusdem auctorẽ mendacij arguens, hæc Tomo quinto sub Christi anno quadringentesimo vigesimo habet: Quid dicendum de Epistola Augustini nomine ad eundem Cyrillum Hierosolymorum Episcopum scripta? Quoties auctor cogit ipsũ loqui mendacia, vt cùm præter Latinam linguam, quinq; alias Hieronymus calluisse dicitur, nempe Hebræorum, Græcorum, Chaldæorum, Persarum, atq; Medorum, cùm id penitus contrarium sit, his, quæ de se ipse Hieronymus, & de eodem Augustinus verè testatur, nimirum non nisi trium linguarum ipsum habuisse peritiam, videlicet, Latinæ, Græcæ, & Hebraicæ?] Hęc ipse aduersus fictorem, (vt idem scribit) mox allatum.

C

At quòd nec ipse Baronius eiusdẽ Hieronymi testimonia attentè, diligenterq; perpenderit, manifestè indicant subsequentia. Et

D quidem præter tres linguas nouisse illum, & Chaldæam, testatur ipsemet in Prologo Danielis dicens: Sciendum quippe est, Danielem maximè, & Esdram hebraicis quidem litteris, sed Chaldæo sermone conscriptos, & vnam Hieremiæ pericopen; Iob quoq; cũm Arabica lingua plurimam habere societatem. Deniq; & ego adolescentulus, post Quintiliani & Tullij lectionem, ac flores rhetoricos, cùm me in linguæ huius pistrinum reclusissem, & multo sudore, multoq; tempore vix cœpissem anhelantia, stridentiaq; verba resonare: & quasi per cryptam ambulans rarum desuper lumen aspicerem impegi nouissimè in Danielem: & E tanto tędio affectus sum, vt desperatione subita omnem laborem veterem voluerim contẽnere. Verùm adhortante me quodã Hebræo, & illud mihi crebrius in sua lingua ingerente, labor improbus omnia vincit: Et qui mihi videbar sciolus inter Hebræos, cœpi rursus esse discipulus Chaldaicus: & vt verum fatear, vsq; ad præsentem diem magis possum sermonem Chaldaicum legere & intelligere, quam sonare.] Hucusq; Hieronymus, cui & Breuiarium Romanum in eius die festo adstipulatur, dũ recitat: Illum Damasus Pontifex, illum S. Augustinus de locis scripturæ difficillimis sæpe consuluit, propter eius singularem doctrinã, F & linguæ non solum Latinæ, & Græcæ, sed Hebraicæ etiam, & Caldaicæ intelligentiam.]

Præterea Arabicam etiam ac Syriacam tenuisse ex eo conuincitur quòd librum Iob (quẽ pariter se in latinum transtulisse fatetur) non Chaldaica tantùm, sed & Arabica, & Syra fuisse conscriptum in Prefatione super eundem ita testatur: Hæc autem translatio (quam nimirum ipse elaborauit) nullum de veteribus sequitur interpretem; sed ex ipso Hebraico, Arabicoq; sermone & interdum Syro, nunc verba, nunc sensus, nunc simul vtrunq; resonabit.] Et paulò infrà: Ad hæc ipsa multiplicia G linguarum genera multitudo a se & ære, & sudore comparata alludens: Hoc vnum, inquit, scio, non potuisse me interpretari, nisi quod ante intellexeram. Porrò Syriacam hanc linguam ab Hebręis tãtùm illis, qui legis plenam doctrinam habuissent, studio fuisse comparatam atq; retentam, ex eo haud obscurè declaratur testimonio, quod Isaiæ trigesimo sexto legitur. Enimuero, cùm Assyriorum Rex, ad Ezechiam æquè Regem Hierusalem, Rabsacem nuncium, vt eundem sub imperium, ditionemq; suam subigeret legasset, hęc a sapientibus obuiam ei factis Iudæis responsa reddita, scribitur: *Loquere ad seruos tuos Syra lingua, intelligimus enim: ne loquaris ad nos Iudaicè in auribus populi, qui est supra murum*: H Quorum sensus est: Placeat tibi o Rabsaces Regis tui Syro sermone (quem nos quoq; optime nouimus) non Iudaico, iussa proferre: quandoquidem qui in mœnium custodiam populus intendit, minacibus einsmodi nunciis facile metu consternetur, atq; subuertetur.

Epi. 115.

Isa. 36.

Rursus, quòd & Medorum, atq; Persarũ linguas Hieronymus vnà professus sit, illud argumento est, quòd Danielis librũ, in quo vsq; ad caput octauum, nunc Chaldæi, nunc Medi, nunc Persę interloquuntur, (quorũ & sermonę inter-

A interloquentium diuersitatem personarum conscriptus est) idemipse in latinum conuerterit. Vel dicatur: Syriacam linguam eandem omninò cũ Persarum, atq; Medorũ fuisse, Præsertim, cùm Danielis tempestate ex duobus regnis, Medorum videlicet, ac Persarum, vna tantummodo monarchia compacta sit. Assentiri huic etiam videtur asserto Gennadius initio libri de Scriptoribus Ecclesiasticis, dum Iacobi Persæ Episcopi opera enumerans, Syriaco ea conscripta sermone fuisse testatur: Cuius & testimonium ad veritatis comprobationem est: Iacobus Presbyter, cognomento sapiens, Næsibenæ nobilis, Persarum modò, ciuitatis B Episcopus, vnus ex numero sub Maximiano persecutore confessorum, & eorũ, qui in Nicæna Synodo Arrianã peruersitatem Homousiõ oppositione damnauit. Hunc virum Beatus Hieronymus in libro Chronicon, velut magnarum virtutum hominem nominans, in Catalogo scriptorum cur non posuerit facilè excusabitur, si consideremus ipsos tres, vel quatuor Syros, quos posuit, interpretatos in Græcum se legisse testatum. Vnde cum constat ignorasse, illo tempore (Christi videlicet anno trecentesimo nonagesimo secundo, quo Scriptorũ volumen edidit) Syram linguam, vel litteras. Et ideo hunc, qui nec dum in aliam versus est C linguam, nescisse scriptorem.] Hæc ipse, ex quibus manifestò liquet, Syriacæ linguæ nomine, Persarum quoq; venire: Cùm, vt modò dictum est, idem Sanctus vir Persa natione communi scriptorum sententia affirmetur. Satis itaq; perspectum est, præter trium linguarum, Latinæ videlicet, Græcę, atq; Hebraicæ, aliarum quoq; Hieronymum peritiam fuisse consecutum ex proprijs eiusdem testimonijs contra Baronij assertum.

Additur tandem, quod Victorius in Indice eiusdem Hieronymi operum, verbo: Illyricũ; non ab re notauit: Illyricam nimirum, seu Dalmaticam (latius enim tunc lingua illa pa-D tebat) eundem ipsum etiam calluisse linguam, quæ Sclauona nunc dicitur; Quandoquidem habet gens illa, & Missam, & alias diuinas preces Illyrica conscriptas lingua, Sedisq; Apostolicę, Pauli nimirum secundi auctoritate confirmatas, quas ab Hieronymo accepisse, ita pro certò tenet, vt armis, & sanguine illas defendere malit, quàm relinquere. Latè tunc Illyrica, seu Dalmatica patebat lingua, & Istriam etiam, si non omnem, magna certè occupabat in parte, cuius expertem Stridonem illi finitimam fuisse, verò simile non est. Ita vt si non terra, lingua saltem Illyricum fuisse Hieronymum, vulgata omnium sententia sit.] Huculq; Victorius.

COMMENTARIVS. E

29 *Ex Occidentali ad Orientalem transiens Ecclesiam*. Non certè voluntatis affectu, sed corporis motu. Occidentalis enim ipse homo, Occidentalẽ semper Ecclesiã professus est. Quin & in ea sacri fontis vnda perfusus: in ea Presbyter Romanus ordinatus, eius quoq; in omnibus dogmata perpetuò tenuit, prædicauit, defendit. Vide Epistolas eius quinquagesimam septimam, & quinquagesimam octauam.

30 *In locis Sanctis, atq; in litteris sacris vsq; ad decrepitam vixit ætatem*: Cùm multorum F sit incipere, paucorum verò progredi, meritò ex hoc pariter laudatur Hieronymus, quippe qui a primis vsq; annis opus aggressum ad finem etiam perduxerit, & in scripturarum sanctarum, atq; sacrorũ locorũ veneratione, & studio, ad vltimũ vsq; vitę punctũ, nauus institerit.

31 *Cuius nobis eloquium ab Oriente vsq; ad Occidentem, instar lampadis solis resplenduit*. Et quanquam illum ex Occidente ad Orientem transisse nuper relatum sit, eius tamen virtutum splendor vulgatissimus ex Oriente in Occidentem illuxit, quia reuera ex Bethlehem oppidulo, non secus ac sol ex oriente emicuit: ac ita super mystici cœli faciem paulatim G conscendens, illud ad vtrunq; axem suo splendore perfudit. Hunc ipsum ex Oriente nouũ refulgentem Solem mentis acie contuentes plurimi, ex omnibus fermè Orbis terrę partibus diuersis eundẽ Epistolis, & quæstionibus venerati sunt. Illũ Roma Damasus Pontifex; Illum ex Gallia Rusticus Monachus, Algasia, Hedibiaq; Sanctissimæ fęminæ; Illum ex finitimis Hispaniarum partibus Orosius; Illum ex Africa Augustinus, Marcellinus, Anapsychia; Illum ex Aegypto Minerius, Alexander: ex Germania, Sunia, Fretela: Illum demùm alij ex diuersis alijs ac propè innumeris regionibus certatìm consuluerunt. Nec Augustinus tan- H tùm hoc [lampadis solis] nomine eundem Hieronymum super inferiores creaturas extulit, verùm, & alij complures doctissimi viri id genus elogio celebrarunt. Leo enim Castrus Doctor, & professor Salmanticensis, in Prolegomenis Commentariorum in Isaiam illum fulgentissimum Ecclesiæ sydus appellat, eo quod quantùm sol alijs planetis, tantùm Hieronymus reliquis Patribus, & Ecclesiæ doctoribus præluceat, atq; præponderet. Non dissentit frater Baptista, dum lepidè canit.

Tu quasi sol lucis genitor iubar elicis almum,
Ignitasq; tuo totum iacularis in orbem
Ore faces, fideiq; fugas a finibus hostem.

Cassio-

A Cassiodorus item post præclarissimas de viro laudes, hæc inter cætera litteris prodidit: In Bethlehem otiosum habitasse non arbitror, nisi, vt in terra illa miraculorum ad instar solis, eius quoq; ab Oriente nobis lamparet eloquium.] Deniq; quasi non magnum fuisset, naturalis lampadis solis titulo Hieronymum celebrari, hæc item Ioannes Cassianus addidit: Hieronymus Catholicorum magister, cuius scripta per vniuersum mundum quasi diuinæ lampades rutilant.] Et reuera illius virtutes, quasi diuinæ lampades rutilarunt: quia tametsi mortali adhuc carne obuoluræ, non ita hominum oculis effulserunt, ad illarum tamen Gedeonis militũ instar, fractis lagenis, seu corporeæ fragilitatis rescissis exuuijs, non in vna Vrbe, sed toto terrarum Orbe: in cœlestis insuper Patris regno splendidioribus radijs micuerunt: de quibus & in Euangelio dicitur: *Fulgebunt iusti sicut sol in conspectu Dei.*

Cass. lib. Inst. diu. lec. lib. cap. 21.
Cass. contra Nest. De Verb. Inc. lib. 7.
Iud. 7.
B
Matt. 13.

32 *Hic omnes, vel penè omnes, qui ante illum ex vtraq; parte Orbis de doctrina Ecclesiastica scripserant legit:* Proponitur, & hoc idem in eiusdem Hieronymi die festo a Breuiario Romano Augustini testimonium: cui profectò, qui librum eius de Scriptoribus Ecclesiasticis, & eius passim opera perlegit, assensum præstare non dubitabit: Tot nanq;, tantisq; doctrinatum copijs vndiq; illa redundant, vt non Catholicorum tantùm, siue Græcorum, siue Latinorum, aliarumq; Orbis terræ nationum; sed & hæreticorum omnium bibliothecas peruolutasse facilis coniectura sit.

C

An Hæreticorum libri legendi?

CONTROVERSIA XXVI.

NOn importunè ex dictis nuperrimè, de damnatorum studio, atq; lectione librorum explorare nunc quispiam posset: Num a Catholicis præ manibus ijdem habendi sint, necne? Sanè legendos illos, & Hieronymi ipsius exemplum & verba, quibus in Epistola centesima quinquagesima secunda, (allatis iam in eadem pluribus eiusmodi damnatorum auctorum sententijs, atq; explanationibus) de illorum studio se excusat, certò alicui persuadere possunt. Ita quippe scribit: Nec iuxta Pythagoræ (inquit) discipulos, præiodicata doctoris opinio, sed doctrinæ ratio ponderanda est. Si quis autem contrariæ factionis immurmurat, quare eorum explanationes legam, quorum dogmatibus non acquiesco: Sciat me illud Apostoli libenter audire: *Omnia probate: quod bonum est tenete.* Et Saluatoris verba dicentis, *Estote probati nummularij*, vt si quis nummus adulter est, & figuram Cæsaris non habet, nec signatus est moneta publica, reprobetur. Qui autem Christi faciem claro præfert lumine in cordis nostri marsupium recõdatur. Ego, & in adolescentia, & in extrema ætate profiteor, & Origenem, & Eusebium Cæsariensem viros esse doctissimos, sed errasse in dogmatum veritate. Quod e contrario de Theodoro, Acacio, Apollinario possumus dicere, & tamen omnes in explanationibus scripturarũ, sudoris sui nobis memoriam reliquerunt. In terra aurum quæritur, & de fluuiorum alueis splendens profertur glarea: Pactolusq; ditior est cœno, quàm fluento. Cur me lacerant amici mei, & aduersum me silentem crassæ grues grunniunt? Meum propositum est antiquos legere, probare singula, retinere quæ bona sunt, & a fide Ecclesiæ Catholicæ non recedere.] Hæc Hieronymus, quibus propriam Oecolampadius, alijq; complures nostrorum temporum heretici perfidiam prætexentes, iniustam Ecclesiæ Romanæ legẽ oblatrant, qua ne eiusmodi Hæreticorum libri legantur, decernitur; cum præsertim multorum ex ijs difficilium habeatur de scripturis Sanctis intelligentia locorum, & eruditio multiplex ac varia, quæ apud Catholicos minimè obseruatur, in ijsdẽ contineatur.

D
Epi. 152.
1. Thes. 5.
E
F

Pro sua verò sententia illorum rursus proferunt testimonia Patrum; illudq; inprimis, quod a Socrate, Ecclesiasticæ historiæ libro, capite decimo septimo, de Theophilo Alexandrinę Vrbis Episcopo, litteris proditum est: Is namq; cùm illius libros sæpius euolueret, quem paulo ante Synodo damnauerat: Origenis nempe, de eo ipso ab amicis requisitus, hæc fertur respondisse: Origenis libri similes sunt prato omnis generis floribus ornato: Itaq; si quid boni in illis reperio, illud excerpo: si vero spinosum quid uisum fuerit, hoc tanquam aculeatum prætereo.]

G

Idipsum Diui Dionisij martyris, eiusdem Ecclesię Antistitis auctoritate, quæ & ab Eusebio Cæsariense, Ecclesiasticæ æquè historiæ libro septimo, capite septimo refertur, probãt. Ad Philemonem namq; Presbyterum Romanũ is hæc scripsisse legitur: Ego verò etiam hæreticorum Commentarios, & traditiones legi, parumper quidem animum meum impurissimis illorum cogitationibus commaculans: Verùm id vtiliter inde capiens, vt eas apud me ipsum redarguam, & multò amplius abominer: Et cùm a fratre quodam Presbytero prohiberet, qui verebatur, ne malitię illorum scriptorum cœno inuoluerer, vnde anima mea perderetur, qui, vt sensi, verum dicebat, visio quædam diuinitus oblata est, quæ me confortaret,

H

&

A & sermo ad me factus perspicuè præcepit dicens: Lege omnia, quæ in manus tuas venient, valebis omnia expendere, & probare, & hinc data est tibi initio fidei occasio. Acceptaui visionem hanc tanquam Apostolicę voci conformem ad potentiores dicenti: Sitis probati dispensatores.] Hæc pro se Oecolampadius.

1 Cæterùm ex aduerso Hieronymi ipsiusmet (vt de reliquis Patribus sileam) stare sententiam, multis eiusdem testimonijs conuincitur. Sit illud inprimis, quo Rufinum, libro tertio Apologiæ, capite quinto, in fine redarguit: Tu autem, dum inter mulsum magistro-
B rum, & venena pariter bibis, à Magistro Apostolo recessisti, qui docet etiam Angelum, & se, si in fide errauerint, non sequendos.]

2 Ad idem est, quod post multa in hæreticorum execrationem super Hieremiæ decimũ sextum, tandem concludit: Si (inquiens) hoc de lugentibus dicitur, quid fiet de hæreticis, quorum sermo serpit vt cancer: & quotidie prosternuntur in Ecclesia funera deceptorum?

3 Inculcat hoc ipsum in Matthæi decimũ, dum scribit: Cæterum secundùm anagogen, non licet magistris aurum, & argentum, & pecuniam, quæ in zonis est possidere. Antũ
C sæpe legimus pro sensu, argentum, pro sermone, æs pro voce: Hæc nobis non licet ab alijs accipere, sed data a Domino possidere. Neq; hæreticorum, & philosophorum, peruersæq; doctrinæ suscipere disciplinas: non sæculi pondere premi, neq; duplici esse animo, neq; pedes nostros mortiferis vinculis alligari, sed sanctam terram ingredientes esse nudos: neq; habere virgam, quę vertatur in colubrũ: neq; in aliquo præsidio carnis inniti: quia istiusmodi virga, & baculus arundineus est, quem si paululum presseris frangitur, & manum transfodit incumbentis.]

4 De eodem super Aggei primũ: Gladius,
D inquit, super mõtes, eleuantes se aduersus sciẽtiã Dei, & super frumẽtum, & vinum, & oleũ, quibus, quasi cibis, & potu, & refectione hæreticorum conciliabula deceptis populis blandiũtur: Congruè quis dixerit, panem illorum esse panem luctus, & furorem draconum esse vinũ eorum, & furorem aspidum insanabilem: oleũ quoq; repromissionem decęlestibus, quo quasi vngunt discipulos, & laborum præmia pollicentur, quę detestatur Propheta dicens: O-
Psal. 104. *leum autem peccatoris non impinguet caput meũ.* Cur igitur Catholicus non abominetur huiusmodi torcularia, volumina scilicet hęreticorũ? Cur non gladius in eos iure grassetur?]

5 Item illud Habacuc explicans: *Va, qui potum dat amico suo, mittens fel suum, & inebrians, vt aspiciat nuditatem eius*; Vel iuxta Sep- E
Hab. 2. tuaginta: *Va qui propinat proximo suo subuersione turbida, & inebrians, vt aspiciat in speluncis eorum*: Væ, inquit, tibi Diabole, siue Antichriste, vel hęreticorum dogma peruersum, qui doctrinis tuis, & potione turbida inebrias populos deceptorum, & subuertis priorẽ fidẽ, dans eis potionẽ nõ de Syloa, non de Iordane, nõ de fontibus Israel, sed de torrente Cedrõ, & de flumine Aegypti, de quo Hieremias dicit: Quid tibi, & vię Aegypti, vt bibas aquam turbidã?] Et post pauca. Qui, inquit, inebrian- Hier. 2.
tur, & qui eos inebriant, non ducunt in atria Domini, quę nulla tectorum premuntur vm- F
bra, sed in speluncas. Fecerunt enim domum Matt. 21.
Patris, quę fuerat domus orationis speluncam latronum: pollicentes initiationes quasdam, & mysteria, & recondita, solumq; hęreticis nota secreta, de quibus loquitur Isaias: Et manu Isa. 2.
facta omnia abscondent, inferentes, in speluncas, & in scissuras petrarum, & foramina terrę. Non ingrediamur ergo in speluncas hęreticorum: nec abscondamur ibi, vbi inpius Saul stercora doctrinarum suarum egerere cõsueuit; sed magis ascendamus ad speluncam excelsam montis sina, vbi & Elias vidit Do- 3. Reg. 19.
minum, & Moyses posteriora eius ante conspe Exod. 33.
xit.] G

6 Deniq; aduersus Vigilantium *Multa in Orbe* rem ipsam vnico verbo concludit: Quid necesse est, inquiens, in manus, sumere, quod Ecclesia non recipit?] Perinde ac inferat, ne legendum quidem illud, sed miro odio habendum, ab eoq; velocissimo gressu fugiendum, cùm totum (vt dictum est) venenatum sit, totum mortiferum, totum exitiale. His, alijsq; quanplurimis Hieronymi de librorum hęreticorum lectione, quẽ & pro se potissimum Oecolampadius in medium affert, probatur, explicaturq; sententia.

Sed & idipsum ex Summorum Pontificũ, atq; nouissimè Sacri Concilij Tridentini decre- H
tis habetur, quibus sub excõmunicationis sententia istiusmodi librorum, absq; licentia lectio omnibus Christi fidelibus interdicitur. Porrò sanctissimã, ęquissimamq; legem ipsi rerum euentus manifestò comprobãt. Hoc vno tantùm res illustretur exemplo. Auitus, apprimè antea vir Catholicus, & Hieronymi ipsius beneuolentia iunctus, Periarchon Origenis libros, ab eodem nuper latinitate donatos petijt: Obsequutus est ille voluntati eius. Ita tamẽ illorũ exẽplar dedit, quòd aliud opusculum ad cauendos in illis cõtentos errores, aprè eruditèq; eisdẽ præfixerit. Verùm nullũ fuisse cõsiliũ, illud non multò post ostendit, quòd cũ

A antidoto ille venenum ebibens, antidotum
miserè euomit, venenum intus retinuit. A
Catholicis quippe deficiens, atq; alteri eiusdẽ
nominis Auito copulatus, Hispanijs amarum
æquè Origenianæ doctrinæ calicem propina-
uit. De eodem Baronius Tomo quinto, Sanc
tus Augustinus ante librum aduersus Priscil-
lianistas, & nos infra Animaduersione quin-
quagesima nona. Huc etiam spectant, quæ
Ferdinandus Vellosillus Lucensis Episcopus
in suis Aduertentijs ad Tomum quintum Hie-
ronymi operum, Quæsito nono, affert. Ra-
tio, inquit, huius præcepti Sanctissimi præci-
pua (de non legendis videlicet libris Ecclesiæ
B iudicio prohibitis,) & vt experientia docuit,
necessaria, ea nimirum est, quam omnes,
qui in Concilio adfuimus, experti sumus. Nã
quidam doctor, cùm disputatio versaretur cir-
ca verum sacrificium, & propitiatorium,
quod in Missa offertur, eius mens adeò fuit
adducta in sententiam hæreticorum, qui eo-
rum scripta legerat, vt maxima pars Patrum
publicè acclamaret: Hic Lutheranismum sa-
pit. Et ego expertus sum doctorem Aegidiũ;
& Magistrum Constantinum, ambos Cano-
nicos Magistrales Ecclesiæ Hispalensis, ab
Inquisitoribus, vt hæreticos meritò damna-
C tos, quorum causa perditionis fuit lectio li-
brorum hæreticorum, qui sunt similes angui
sub herba latenti, qui occultè mordens cor-
pus inficit, sic & animam lectio librorum hæ-
reticorum. Vnus istorum, cuidam Theolo-
go amico meo consuluit, vt si gloriam sæculi
quæreret, & fimbrias suas dilatare cuperet,
hæreticorum libros legeret; ex tunc timui,
quod illi de facto euenit. Et idem timendum
de omnibus, qui sine licentia speciali, & in
scriptis Sanctissimi Papæ legerit eorum scrip-
ta.] Ita Ferdinandus. Quis ergò ex his pe-
riculum in id genus librorum aspectu non sen-
tit? Quis iustissimam Ecclesiæ legem non cõ-
cludit? Quæ eiusdem matris Ecclesiæ pieta-
D tas, ni eiusmodi libros, veneno vndiq; sca-
tentes, ex manibus filiorum præriperet?
Quæ iustitia, nisi pœnis, infamiaq; transgres-
sores corriperet? Quæ prudentia, ni conta-
gioni pestiferæ aptissimis pharmachis occur-
reret? Sanctum vtiq;, & venerandum a nobis,
colendumq; decretum.

Porrò tantùm abest præallegatum Con-
trouersiæ initio ipsi Oecolampadio, cæterisq;
Nouatorib⁹ suffragari Hieronymi testimoniũ,
quòd eundẽ, & quoscunq; alios omnes magis,
magisq; deuincat: fieri quippe nequit hære-
ticorum Hieronymum legisse libros ab Eccle-
sia reprobatos, qui in calce eiusdem testimo-
nij ita obtestatur: Meum propositum est an-
tiquos legere: probare singula: retinere, quæ E
bona sunt: & (quod diligenter attendendum
est) a fide Ecclesiæ Catholicæ non recede-
re.] De antiquis tantùm ijs verba facit, quos
retinere, vel leggere non est a fide Ecclesiæ
recedere (ob violatum scilicet, vel neglec-
tum eiusdem decretum.) Probet Oecolam-
padius, Hieronymum ab Ecclesia Romana,
vel Generali Concilio damnata aliquando
voluisse, vel absq; Damasi iussu semel tan-
tùm legisse volumina, & proprium tunc con-
firmabit assertum. Legit certè Hieronymus
Origenem, legit Pelagium, legit Iouinia-
num, Heluidium, aliosq; ante eos quan-
plures hæreticos, quos enumerare longum F
esset; sed illos omnes, vel priusquam Ro-
manæ Ecclesiæ iudicio improbarentur (quo-
rum damnationis ipse inprimis auctor habi-
tus est) vel quò Summorum Pontificum
præceptis obtemperaret; De quo, & pro-
prium eius extat testimonium in Præfatione
super quatuor Euangelia, in cuius exor-
dio se ab eodem Damaso Summo Pontifice
cunctarum scripturarum arbitrũ constitutũ af-
firmat. Gelasij quoq; decretum idipsum com-
probat, quo & Origenis, cæterorumq; om-
nium scripta prohibentur, quæ eiusdem Hie-
ronymi sententia damnat; & ea æquè proban-
tur, quæ idem recipienda decernit. Sit Oe- G
colampadius, & quilibet sectatorum eius fidei
puritate, vitæ probitate, ingenij, litteraturæq;
sublimitate Hieronymus, & illi hæretica scrip-
ta non modò retinere Ecclesia non prohibe-
bit, sed vt euoluat, & perlegat, perinde ac le-
gitimus censor imperabit: eoq; confutante
gaudebit,

Ad id præterea, quod de Theophilo ex So-
crate afferrur: licuisse illi Origenis libros per-
petuò euoluere respõdetur, Enimuero nõ dog
matistæ amore, sed Catholicæ religionis ardo-
re id certò cõtigerat. De eiusdẽ in Origenẽ ip
sũ, Origenistasq; oẽs intimo ac capitali odio,
vide tu Lector, Hieronymi Epistolas sexagesi-
mã octauã, septuagesimã, & septuagesimam H
primam: Epiphanij item septuagesimam ter-
tiam, & ipsiusmet Theophili sexagesimam
septimam, sexagesimam nonam, & septuage-
simam secundam, apud eundem Hieronymũ
omnes: In quibus, & primus, qui eiusmodi
libros, eorumq; propugnatores in Oriente,
coacta per eum Synodo damnauit, miris lau-
dibus prædicatur. Porrò istiusmodi absq; Ro-
manæ Ecclesiæ auctoritate actitata, nemo sus-
picari potest, cùm paulò post ad eius exem-
plum, in Occidente quoq; Anastasius Sum-
mus Pontifex publico decreto eosdem inpro-
barit,

Sed

A Sed & quod Eusebius de S. Dionysio prodit, responsionem in eo manifestò præfefert, quòd in eo ipso se hæreticorũ aliquãdo libros legisse Dionysius testetur, quò eosdem redargueret, & magis abominaretur; Addens etiam sibi id cœlesti Oraculo delegatum munus.

Deniq; commemoratis hactenus, eliminatisq; simul Oecolampadij argumentationibus aliter occurritur: Longè videlicet disparem causam esse inter eos, qui primis illis temporib⁹ & qui nostris sæculis hæreticorum scripta cognoscunt; Illi quippe viri erant vndequaque eruditi, & in synceritate fidei constantissimi; hodie Christifidelium vulgus maiori ex parte B indoctum est, & quouis vento nouæ doctrinę circumagitur. Illi adhuc, cùm non longè ab exordio nascentis Ecclesiæ distarent, ob inopiam Catholicorum Interpretum debuere hæreticorum Commentarios consulere, vt inde multarum Scripturæ Sacræ partium explanationes haurirent, quas nec dum vel Orthodoxi Patres tentauerant, vel nec dum satis feliciter attigerant. Nos, cùm tot innumeris veterum, ac recentiorum Doctorum pijs, ac doctissimis Commentarijs abundemus, in ijsq; simul omnes, ac singulas vtriusq; Testamenti partes verius, doctius, & elegantius, quàm in hæreticorum libris explicatas habeamus, qua venia C digni censebimur, si omissis purissimæ doctrinæ fontibus, cœnosos hæreticorum lacus perquiramus? Indecorum igitur, aut nefas eiusmodi authorum studium antiquis Patribus minimè fuit. Secus de nobis omnino dicendum, qui tum Summorum Pontificum, tum Conciliorum decretis prohibemur.

E

COMMENTARIVS.

33 *Nec aliam de hac re, quam prædixi tenuit, promptáq; sententiam.* De peccato intellige originali, quod nimirum per inobedientiam primi Parentis in posteros haud deriuare, sed in eo omnes ortum habere statu, quo idem conditus fuit ante præuaricationẽ pręfatus Iulian⁹ cũ Pelagio iactabat: cuius & blasphemia paulò ante, pestiferi dogmatis nomine sugillata est.

34 *Qui cùm exponeret Ionam Prophetam apertissimè dixit: Quòd etiam paruuli peccato offensionis Adæ tenerentur obnoxij.* Tertio videlicet capite ibi. *Et crediderunt viri Niniuitæ in Deum.* Cuius & verba sunt. Nullus absq; peccato, & si vnius quidẽ diei fuerit vita eius, & numerabiles anni vitæ illius. Si enim stellæ non sunt mundæ in conspectu Dei, quantò magis vermis, & putredo, & qui peccato offendentis Adam tenentur obnoxij? Hæc ipse, qui mil libus alijs in locis eadem pluribus prosequitur, vt optimè etiam Victorius in Indice operum eius, Verbo, *Originale peccatum* adnotauit. Igitur ex allegato hactenus, atq; explicato simul Augustini testimonio, quanti Hieronymũ is fecerit pluribus non est opus ostendere, cùm id sole clarius sit. Poterat certè Iulianum Concilij vnius tantùm, vel Palestini, vel Diospolitani, vel Romani allegatione conuincere; Verùm nominatim Hieronymum induxit, vt quem viuum præcursoreius Pelagius hostem fuerat expertus acerrimum, ipse quoq; sectator, eundem mortuum impetitorem formidaret infensum.

Ion. 3. F Iob. 14. Iob. 25.

G

De Hieronymi e vita felicissimo transitu. *Caput. XXI.*

D *GITVR 1 Beatus Hieronymus postea quam ex scriptorum suorum copia inexpugnabilem Ecclesiæ Christi turrem contra iacula hæreticorum erexerat, 2 octogesimo octauo ætatis suæ anno, 3 Imperij autẽ Theodosij iunioris 4 duodecimo, 5 in senectute bona migrauit ad Dominum. 6 videlicet, vltima Septembris die, 7 & eiusdẽ diei hora vltima, 8 cum sol occumberet. 9 Sanctæ autẽ, ac venerabiles fœminæ, Paula scilicet & Eustochium, exemplo, & commonitionibus eius sæculi contemptrices, 10 & crucis Christi baiulæ 11 ante eius obitum, vocante sponso migrauerant ad eum. 12 Porrò Beatus Hieronymus dum adhuc viueret, sculpendo saxum in ingressu speluncæ Dominici præsepis sepulchrum sibi fecerat, 13 non longè a sepulchro prædictarum Sanctarum, 14 ibi, sæculi peruersitate deuicta sepultus est.* H

COMMENTARIVS.

1 IGitur Beatus Hieronymus posteaquam ex scriptorum suorum copia inexpugnabilem Ecclesiæ Christi turrem contra iacula hæreticorũ erexerat. Hoc ipso turris nomine, elogioq; a cæteris etiam scriptoribus Hieronymi opera commendantur. Catholicis (inquit) Marcellinus in Chronico, Hieronymus inexpugnabilis turris, hæreticis autem infatigabilis hostis, tam proposito vitæ, quàm librorũ a se editorum assertionibus depugnans.] Idem incertus in Vita eiusdem. Innumeris, ait iste libris, Apostolorum, Prophetarum cõstructionibus editis imme-

Marcell. in Chrõ. Cõss. Arcadio, & Ruf.

A immobilem Catholicæ turrem Ecclesiæ con-
tra perfidorum iacula consumauit.] Et pauló
post idipsum repetens: Dehinc, scribit, ipse vir
Beatus Hieronymus in librorum abundantia
fultus, dictis suis Spiritui sancto dedicatis, im-
mobilem Catholicæ turrem Ecclesiæ contra
perfidorum iacula consumauit.] Et reuera ita
rem se habere (Sanctorum videlicet Patrum
scriptis, quasi excelsis turrib⁹ Ecclesiam aduer-
Psal. 47. sus hæreticorum insidias muniri, ac protegi
Dauid quoq; testatus est dicens: *Circundate
Sion, & complectimini eam: narrate in turribus
eius*: Enimuerò mysticam hæ Dei Ciuitatem,
veluti quodam sepimento vallant, atq; ex eis-
B dem illi præsertim, ad quos ex officio spectat
vigiles aduersariorum machinationes specu-
Isa. 62. lantur. Deniq; super has turres constituti di-
cuntur custodes, qui tota die, ac nocte non ta-
cent laudare nomen Domini, qui prædicant
populis fortitudinem eius, & annuntiant Gen-
tibus gloriam eius. Sunt, & aliæ turres, quæ
Isaiæ trigesimo cadunt. Verùm earum accep-
tione, aut Dæmonum potestate designantur,
aut superbi & arrogantes, & magni in hoc sæ-
Psal. 36. culo, de quibus dicitur: *Vidi impium eleuatum
& exaltatum sicut cedros Libani, & transiui, &
ecce non erat: quæsiui, & non est inuentus locus
eius*. Has ipsas turres ædificare cupiebant, qui
C mouerunt pedes suos de Oriente, quorum lin-
Gen. 12. guæ in Babylonia confusæ sunt, & illi super
Is. 30. quos cecidit turris Siloe. Pulchrè autē hæreti-
corum blasphemiæ peruersaq; dogmata iacu-
lorum nomine exprimuntur, cùm eisdem sæpe
numero incautæ Christifidelium animæ vulne
rentur in mortem. Adeo verò tenuuia inter-
dum, exacutaq; sunt, vt confossæ etiam ab eis-
dem animæ vix vulnus intelligant. De ipsis &
Psal. 10. Propheta loquitur: *Ecce peccatores intende-
runt arcum, parauerunt sagittas suas in pharetra
sua, vt sagittent in obscuro rectos corde*. Aduer-
sus quas & Apostolus nos præmuniens: *State
Ephes. 6. inquit succincti lumbos vestros in veritate, & in-
duti lorica iustitia*.

D 2 *Octogesimo octauo ætatis suæ anno*. Ita cū
Manuscriptis exemplaribus primitùs etiam
inpressi codices legunt. Et quidem hic vitæ
Hieronymi annorum numerus cum dictis in
primo capite congruit; quandoquidem si tre-
centesimo trigesimo secundo Christi anno, quo
ipse ibidem natus assertus est, hic octoginta oc-
to annorum numerus addatur, quadringentesi-
mus illico & vigesimus eiusdem Saluatoris an-
nus consurget, quo simul secundum Victoriū,
Baronium, & alios migrasse illum e sæculo con
stat. Hæc Patris Lupi de Hieronymi vitæ an-
norum numero sententia. Vtrum verò cæte-
ris vero ea similior, probabiliorq; sit, ex asseren
dis mox prudens Lector aduertet. E

De Hieronymi ætate.

CONTROVERSIA XXVII.

DIfficilis adeò scriptorum dissidio proposi-
tæ difficultatis peruestigatio est, vt iam
nonnisi coniecturis, probabilibusq; argumentis
explorari ea possit. Vixit Hieronymus iuxta
Baronium in Annalibus Ecclesiasticis Tomo
quarto & quinto, septuaginta & octo annis, qui
æquè annorum numerus ex Victorio fermè
deducitur. Superaddiderunt alij eiusmodi an-
norum numero tredecim adhuc, ita vt totum F
vitæ eius cursum nonaginta & vno annis imple
tum contendant. Cuius sententiæ S. Prosper
in Chronico auctor est, eundem postmodum
secuti, Henricus Grauius, Ioannes Cassianus,
Seuerus, & alij. Ab vtrisq; dissenserunt, qui
eundem vita priuatum ætatis suæ anno nona-
gesimo octauo, vel nonagesimo nono testati
sunt: e quorū numero Beda, Ado, Vsuardus,
Paulus Diaconus, Sigibertus, Incertus, & vul-
gatum Ecclesiæ Martyrologium: Quos æquè
correxisse visi sunt Ioannes de Ianua Ordinis
Prædicatorum, auctor millesimi ducentesimi
octogesimi, & Equilinus; dum ille nimirum
nonaginta & octo annis, hic verò nonaginta & G
nouem, sex insuper menses addiderunt, peinde
ac vltra nonaginta, & octo, vel nouem annos
sex iterum mensibus Hieronymus superuixe-
rit. Subscribit, & Ioannes frater Baptista Man
tuanus in carmine, dum canit:

Ad superos tandem longo iam frigidus æuo,
Vt potè qui stabas annorum in limine centum
Scandis, & æterna frueris dulcedine vitæ.

Deniq; non defuerunt, qui eundem supra cen-
tesimum superstitem asseruerunt. Tanta (vt
dictum est, scriptorum dissensio tametsi Hie-
ronymi vitæ spacium ita ambiguum, incertūq;
reddat, vt de eo quidpiam decernere velle
temerarium fortasse sit: Afferam tamen pau- H
cula, quæ legentium iudicio committam.

Triplici ordine in Hieronymi vitæ cursu ex-
plicando nuper citatos auctores discretos esse,
nemo est qui non intelligat. Porrò extremos
illi obtinere gradus facile dignoscuntur, quo-
rum vna sententia eundem Hieronymum sep-
tuaginta & octo annos natum recipit, altera
nonaginta & octo, vel nouem, seu etiam cen-
tenario maiorem contendit. Medij verò in-
ter eos constituuntur, qui ætatem eius ab octo-
gesimo, & octauo anno ad nonagesimum pri-
mum vsq; annum protrahunt. At quod ex-
tremi, & quidem inprimis, qui ad septuaginta
& octo tantum annos eius ætatem produ-

cunt

A cunt a veritate discrepent, suadetur sequentibus:

1 Cùm Hieronymus Paulę funus epitaphio prosecutus est, ad vltimos senectutis fines se tunc temporis peruenisse testatus est: Epi. 27. Vale (sub extremo inquiens) o Paula, & cultoris tui vltimam senectutem orationibus tuis iuua.] Verùm a tempore conscriptionis eiusmodi libri, iuxta etiam ipsum Baronium annis vlterius sexdecim, secundum verò Prospetum decem & octo superuixit, igitur, veritati haud consonum septuaginta tantùm & octo annis eundem vitam egisse: Enimuerò, si extremo senectutis vltimę termino sexdecim, B vel duodeuiginti anni rursus superaddantur, excessisse illum eiusmodi annorum numerum æquè fatendum est. Quòd verò Hieronymus memorato nunc annorum interuallo Paulę superuixerit, habetur id expressum ex ipso Hieronymo, dum eundem librum claudens subdit: Dormiuit Sancta & Beata Paula septimo calendas Februarij, tertia Sabbati, post solis occubitum: Sepulta est quinto calendas earundem, Honorio Augusto sexies, & Aristeneto Consulibus. Incidisse porrò horum Cōsulatum, in Christi Domini annum quadringentesimū quartū, Arcadij vero & Honorij C Imperatorum decimū, rectè supputat & ipse Baronius Tomo quinto.

2 Sanctus Augustinus ex Possidio, Breuiarioq; Romano annos septuaginta sex natus est, extremum verò diem clausit, iuxta Baronium Christi anno quadringentesimo trigesimo, Theodosij autem vigesimo tertio, & Valentiniani sexto. Tunc hac supposita veritate sic arguitur. Si Baronij, sententia de Hieronymi annorum vitæ numero esset, sequeretur duodecim solummodo annis Hieronymū Augustino fuisse maiorem: At hoc eiusdem Hieronymi dictis obsistit, eiusdem consequenter Baronij sententia corruit. Indicat sanè rū propriam Hieronymus rum Augustini ętatem D pluribus in locis, sed Epistola ad eundem postissimum octogesima nona, dum in eale concludit: Peto in fine Epistolæ, vt quiescentem senem, olimq; veteranum militate non cogas, & rursum de vita periclitari. Tu qui iuuenis es, & in pontificali culmine constitutus, doceto populos, & nouis Africæ frugibus Romana tecta locupleta.] Et in Epistola ad eumipsum nonagesima prima: Nos nostra inquit habuimus tempora, & cucurrimus quātum potuimus: nunc te currente, & longa spacia transmeante nobis debetur otium; simulq; (vt cum honore tuo, & venia dixerim) ne solus mihi de Poetis aliquid proposuisse videatis, Memento Daretis & Entelli, & vulgaris prouerbij, quod bos lassus fortius figat pedem.] Rursus sequenti Epistola. Ego (repetit) quondam miles, nunc veteranus, & tuas & aliorum debeo laudare victorias, non ipse rursus effoeto corpore dimicare: ne si me frequenter ad rescribendum impuleris illius recorder historię, quòd Hanibalem, iuuenaliter exultantem Quintus Maximus patientia sua fregerit.] Et sub extremis eiusdem. Vale (ait) mihi amice charissime, ætate fili, dignitate parens.] Porrò, si Baronij sententiæ hæc aptari possint: siq; præterea duodecem ad summū annorum interualla, iuuenem quempiam, vel senem nuncupent: Seu vnum tyronem, alterum olim veteranum; vel hunc patrem, illum filium, Lectoris arbitrio relinquitur. B

F

3 Cùm in Amos Hieronymus Commentarios edidit, ex senectutis incommodo sette meutibus iam digitorum articulis scribendi labores ferre vltrà non posse in præfatione tertij libri testatus est. Et super Ezechielem, in pręfatione nimirum septimi libri hæc ingessit: Accedit ad hanc dictandi difficultatem, quòd caligantibus oculis senectute, & aliquid sustinentibus Beati Isaac ad nocturnum lumen nequaquam valeamus Hebræorum volumina relegere, quæ etiam ad solis, dieiq; fulgorem litterarū nobis paruitate cœcantur: sed & Græcorum Commentarios fratrum tantùm voce cognoscimus: nulliq; dubium, quòd alienis dētibus commoliri cibi vescentibus nauseam faciant.] Hæc de effoeta ætate sua. Verum post eosdem in Amos Commentarios annis adhuc quatuordecim: Et post Ezechielis explanationem, annis æquè decem vitam egisse constat, vt proprijs suis præfationibus indicat: Igitur satis superq;, ætatem annorum septuaginta & octo illum excessisse probatur. Et quidem de tempore elucubrationū in Amos, hæc ipsemet loco citato scribit: Præsenti anno, qui sexti Consulatus Arcadij Augusti, & Anitij Probi fastis nomen imposuit, Exuperio Tolosanæ Ecclesię Pontifici Zachariam, & eiusdem vrbis Minerio & Alexandro Monachis Malachiam Prophetam interpretatus sum, statimq; recurrens ad principium voluminis, Osee, & Ioel, & Amos tibi negare non potui.] Et de Ezechielis Commentarijs in Procemio libri tertij. Quis crederet, inquit, vt totius Orbis, extructa victorijs Roma corrueret (ad exscidium scilicet a Gothis sub Alarico Rege illatum alludēs) vt ipsa suis populis & mater fieret & sepulchrū: vt tota Orientis, Aegypti, Africæ littora, olim dominatricis vrbis seruorū & ancillarū numero cōplerentur? Vt quotidie Sancta Bethlehem G

H

Xxx nobi-

A nobiles quondã vtriusq; sexus,atq; omnib' diuitijs affluentes susciperet mēdicantes:quibus, quoniã opē ferre non possumus,condolemus, & lachrymas lachrymis iungimus, occupatiq; sancti operis sarcina,dū sine gemitu confluentes videre non patimur, explanationem in Ezechielem, & penè omne studium omisimus:] Idipsum in Præfatione septimi in eundem. Cæterùm Arcadij Augusti, & Anitij Probi Consulatū Christi anno quadringentesimo sexto adscribi, Vrbis vero excidiū,quadringentesimo decimo apud ipsū quoq; Baroniū cōstat,qui & de eisdē susius in Annalibus.

4 Deniq; & Marcellinus Comes quingentesimi vigesimi auctor, vt reliquos allatos superius omittam, apertè in suo Chronico eiusdē Baronnij sententiæ aduersatur dicens: finē vitæ fecit (Hieronymus scilicet) admodum senex, ibiq; (hoc est Bethlehem) sepultus est. Idem & Breuiarium Romanum singulis annis in eius die festo testatur, dum, ad summam, inquit senectutem perueniens sanctitate, & doctrina illustris, Honorio Imperatore migrauit in cœlum.] Nec profectò ætatis eiusmodi, septuaginta videlicet, & octo annorum, Sanctos summa vnquam senectute functos Ecclesia consueuit appellare: perinde ac ex Augustini, Hieronymo biennio inferioris, Actis (quæ singulis annis recitat) videre est. Igitur si admodum senex Hieronymus, & summa senectute persunctus, consequens etiam vt a Baronio annorum supputatam seriē excesserit. Hæc de prima sententia.

Aduersus alteram (quæ extrema comparatione superioris dicitur,de certo eiusdem Hieronymi vitæ annorum numero) sententiam, non est quòd admodum contendamus, cùm illa satis,superq; Augustini testimonio conuincatur. Enimuero non valde decrepitum, sed decrepitæ tantùm ætatis aliquot annos Hieronymum percurrisse,in libro aduersus Iulianum sequentibus tradit, videlicet: Nec Sanctum Hieronymnm, quia Presbyter fuit contemnendum arbitreris: qui Græco & Latino, insuper & Hebreo eruditus eloquio, ex Occidentali ad Orientalem transiens Ecclesiā in locis sanctis, atq; in litteris sacris vsq; ad decrepitam vixit ætatem.

Accedit, quòd nec ipse Hieronymus aliquando se vel centenarium, aut omnino decrepitum dixerit: sed tantùm ætatis vltimæ, ac penè decrepitum (vti ex eius Epistola octogesima nona ad eundem Augustinum patet) affirmarit: hisce nimirum verbis: Te venerantur Episcopum, & in Ecclesia declamantem Sacerdotij honore suspiciunt, me autem ætatis vltimæ, & pene decrepitum, ac Monasterij & ruris secreta sectantē paruipendunt. Porrò, cùm vltima hominis ætas decrepitas (vt minus Latine loquar) sit, planè ex his ingressum illum iam in eandem, atq; eiusdem aliquot transegisse annos intelligimus. Nec quispiā, ex eo,quòd se penè decrepitum idem affirmat, fuisse illum, non adhuc quidem decrepitum, sed in limine tantùm decrepitæ ætatis suspicari debet; Quandoquidē contraria iuxta hunc sensum is omnino protulisset, quippe, cùm extremum hominis vitæ sæculum, & decrepitas non distinguantur. Voluit ergo ita se vltimæ ætatis Hieronymus asserere, quòd simul nondum se plane decrepitum indicaret. Enimuerò omnium ætatum, eiusmodi ætas longissima est. Quod vt magis perspectum habeatur, ex Græcorum sententia,hominis vitam in septem diuidi ætates silentio haud prætereundum est: In infantiā nimirum, Pueritiam, Adolescentiam, Iuuentutem, Virilitatem, senectutem, & Decrepitatem. Porrò singulæ singulis septē annorum interuallis definiūtur: Ita tamen,vt primo atq; vnico septennario Infantia cōpleatur. vnico atq; secundo pueritia; in decimo videlicet, & quarto anno. vnico atq; tertio Adolescentia: in vigesimo nimirum primo. Tribus Iuuentus, in quadragesimo videlicet secundo. Duobus Virilitas, ita vt quinquagesimum sextum non excedat. Duobus pariter Senectus,& septuagesimo perficitur. Quatuor tandem decrepitas, quæ nonagesimo octauo clauditur. Ex his ratio deducitur, qua se in extremo penè vitæ gradu constitutum, non autem absolutè decrepitum dixit Hieronymus: quia videlicet in termino primi decrepitæ ętatis septennarij, tres adhuc alios sibi superesse percurrendos septennarios idem ipse animo repetebat.

Deniq; ad hanc ipsam veritatem explicandam, annus quoq;, quo præallegata Epistola (ex qua & testimonium allatum est) ab Hieronymo scriptis consignata fuit nunc explorandus esset. Cæterùm, quoniam is suo loco, in Animaduersionibus videlicet disquiretur ad easdem Lectorem remittimus. Inpræsentiarum eundem de hoc vno tantùm monuisse sat sit: dictatam ipsam Epistolam quadringentesimo octauo Christi anno, ætatis vero Hieronymi septuagesimo septimo, vt plane ratione comprehendatur, vndecim & vltra eum adhuc annis vitam egisse, ac ita ad octogesimum octauum deinceps peruenisse annum: duobus videlicet cum dimidio ętatis decrepitę impletis septennarijs. His ita explicatis non potuisse Hieronymum ad sæculi

A culi vnius mensuram peruenire, qui con scriptionis Epistolę tempore septuagesimum, & septimum tantùm agebat annum, liquidò constat. Restat igitur Patris Lupi de Hieronymi ætate, annorumq; numero sententiam verò magis similem, atq; probabilem esse censendam, quæ ijsdem pariter rationibus, quibus hactenus explicatæ sententiæ confutantur, comprobari potest.

De mensibus item, quos vltra nuper statutũ annorum numerum Hieronymus vitam produxit, sunt qui sex numerãdos, octogintaq; & octo annis addendos arbitrantur. Cæterùm, quoniam de eiusdem Hieronymi ortus tempore
B cõpertus, ac publicus mensis, sed annus tantummodo habetur expressus, manifestus deinceps nec eiusmodi mensium numerus haud decerni potest. Nos, qui ipsum Hieronymum Christi trecentesimo secundo, vigesimo autem sexto Imperij magni Constantini, ad finem vergente anno, natum aliàs obseruauimus, duobus ipsum saltem cum dimidio mensibus, octogenario octauo annorum numero maiorem necessario debemus accipere. Quandoquidē vigesima quinta mensis Iulij die trecentesimi trigesimi secundi Domini anni, vigesimus septimus eiusdem Constantini annus initium fecit; ante quod nonnihil Hieronymi
C natiuitatem accipientes, tot omnino menses eiusdem vitę annorum numero addendos dicim⁹, quot a mense Iulio ad Septembris extremum, (quo idem mortali vita extinctus est) effluunt.

COMMENTARIVS.

3 *Imperij autem Theodosij iunioris*. Imperauit primùm Arcadius cum Honorio fratre, sed eo morte sublato Theodosius eiusdem Arcadij filius cum patruo Imperium rexit. Quod itaq; hoc loco Hieronymus sub Theodosio principe extremum vitę spiritum edidisse dica
D tur, minimè ei cõtrarium censendum est, quod in Breuiario Romano traditur, sub Honorio videlicet Imperatore id accidisse: Vterq; quippe simul & Theodosius & Honorius, hic quidē in Occidente, ille verò in Oriente leges orbi pręscripsit. *Iunior* autem ideo Theodosius asseritur, quia ipsunmet alter eiusdem nominis præcessit, cuius & Imperij exordium, Gratiano & Valentiniano collegis Christi anno trecentesimo septuagesimo nono consignatur.

4 *Duodecimo*. Ita incertus quoq; in Vita eiusdem: sed restituendus omninò locus ex certa temporum ratione est: Ita vt *tertiodecimo* non [duodecimo] legendum sit. Enimuerò, cùm Christi anno quadringentesimo octauo, Calendis Maij iuxta Prosperum, ac Marcellinum in Chronicis, nec non Socratem Libro E
sexto, capite vigesimo primo, ex hac vita subreptus sit idē Arcadius, ab ipsoq; eo die Theodosius filius Imperij exordium auspicatus sit, sequitur vt post eiusdem *duodecimum* Imperij annum, sequentis vlterius anni menses quinq; integros Hieronymum excurrisse dicamus. Adscribitur ergo iuxta Patris Lupi sentētiam, quam vti cęteris probabiliorem secuti sunt etiā Victorius, & Baronius, hic Hieronymi felicissimus transitus, Christi Domini anno quadringentesimo vigesimo: ex quo ad trecentesimũ trigesimũ secundũ vsq; retrocedentes (quo F
vtiq; eundem Hieronymum natum superius diximus) octoginta octo annos, & mensibus tribus, vel circa, quos idem ipse toto vitæ suæ cursu impleuit, numerabimus. Hanc autem Patris Lupi cæteris probabiliorem sententiam non certiorem vsurpaui, cum æque & hic Hieronymi obitus annus apud scriptores controuersus sit. Verum proponam nunc ego quæstionem ipsam, si forte quanplurimis difficultatum nodis veritatem implexam quoquo modo enucleare valeam.

De Hieronymi obitus anno.

CONTROVERSIA XXVIII. G

QVod inprimis Hieronymi extremum vitæ annum in dubitationem videtur adducere Scriptorum dissidium est. Enimuerò Beda de eiusdem Hieronymi vitę exitu agens, non sub Theodosio iuniore, sed sub Arcadio illius parente, eundem refert. Victorius verò, & Baronius Patris Lupi sententiam secuti (vti & paulò ante retulimus) eundem Domini anno quadringentesimo vigesimo adscripserunt. Cæterùm aliter ante omnes Sanctus Prosper in Chronico; eundem quippe quadringentesimo vigesimo secundo consignauit, atq; eius sententię recentiorum non pauci subscripse-
runt: Ioannes Cassianus libro septimo de Incarnatione Domini, Seuerus in Dialogo, Henricus Grauius in Adnotationibus ad librum de viris illustribus eiusdem Hieronymi, & alij. H

2 At propria ipsius Hieronymi testimonia magis vrgent, illudq; inprimis, quod ex Oseę Cōmentarijs accipitur. Ibi enim eorum tēpus indicans: Post passionē (inquit) Domini Saluatoris vsq; in præsentem diem paulominus quadringentesimus annus expletur: at quantum temporis residat vsq; ad diem iudicij, nec Angeli norunt, nec filius:] Hæc ibi. Si ergo prætatis post passionem Domini quadringentis annis triginta tres, & menses tres ætatis adijciantur

A ciantur, quos Idemipse Saluator cùm sub Tiberio Cæsare cruci affixus est, absoluit; Et rursus his quatuordecim alij, post quos a tempore conscriptionis eorundem Commentariorum vitã egit ipse Hieronymus (vt constat ex præfatione libri tertij in Amos) profectò illius obitum supra quadringentesimum quadragesimũ septimum fuisse dilatũ, compertissimũ erit.

3 Idipsum repetit libro secundo aduersus Iouinianum, vbi: Quadringenti, ait fermè anni sunt, quòd Christi prædicatio fulget in mundo, ex quo innumerabiles hæreses tunicam eius consciderunt:]quod si quadringentis Christi annis triginta tres ætatis eiusdem, post

B quos Euangelica prędicatio vniuersum orbem percurrit copulem*, quadringẽtesimo vtiq; trigesimotertio editos eosdẽ libros concludemus,

4 Accedit, quòd illud Epistolæ ad Titum [instè & piè viuamus in hoc sæculo, expectantes &c.]idẽ Hieronymus explicans post aliqua hæc habet: Neq; verò aliũ Iesum Christũ, aliũ Verbũ dicim*: vt noua hęresis calumniatur: sed eundem & ante sæcula, & ante mundum, & post mundum; imo ex Maria, magnum Deum appellamus Saluatorem nostrum Iesum Christum, qui dedit semetipsum pro nobis, vt pretioso sanguine suo nos redimeret ab omni iniquitate, & mundaret sibi populum peculiarẽ.]

C Quibus verbis Nestorij hæresim explicari, nemo qui sacras litteras nouit, ignorat. Docuit nanq; Nestorius, Theodoreto teste libro quarto de fabulis hęreticorum, & Prospero in Chronicis, duas in Christo fuisse Personas, alteram diuinam, humanam alteram. Verùm ea non nisi quadringentesimo trigesimo Domini anno ex eisdem, ac insuper Baronio, & Bellarmino cœpit vulgari, Consequẽter Hieronymum, Domini annum quadringentesimum trigesimum excessisse ex his constat. Adde in horũ comprobationem Victorij quoq; (si placet) testimonium: ante me enim nuper allegata, & ipse Hieronymi verba perpẽdens, eadẽ de Nestorij impia assertione promulgata, adnotauit

D in Indice, verbo, Nestorius,

5 Deniq; longe posteriori tempore viguisse Hieronymum testis ipsemet adhuc habetur in Epistola centesima vigesima nona ad Dardanum. Quandoquidem in Iudæorum ibi diuturnam a Romanis illis illatam captiuitatem insultans, ita scribit: Post euersionem templi paulominus per quadringentos annos, & vrbis & templi ruinæ permanent, ob quod tantum

Matt. 27. facinus? Ignoras? Memento vocis parentum tuorum: Sanguis eius super nos, & super filios nostros.] Cæterùm templi, aq; Vrbis euersionis annus septuagesimus secundus numeratur a Christi natiuitate: igitur si huic annorum numero, quadringenti cursus addantur, post quos

E se scriptam prodit Epistola, vtiq; etiam constabit, vixisse eundem circa eiusmodi tempora, quadringẽtesimum videlicet septuagesimum secundum annum; vel fortassis etiam circa posteriores.

Cùm his, alijsq; similibus Hieronymi obitus tempus omnino reddatur ambiguum, breuiter nunc ipsa veritas ex non leuibus coniecturis attentè perscrutanda est. Et quidem inprimis Hieronymus Christi annum quadringentesimum trigesimum (quo vtiq; Sanctum Augustinum (superiusdiem clausisse extremum ex Baronio nouimus) nõ potuit excedere, cũ eius vitæ exitũ idẽ S. Augustinus sæpius cõmemoret,

F Præterea libro secundo Retractationum suarum, capite quadragesimo quinto eundem Hieronymum allegans; Scripsi, inquit etiam duos libros ad Hieronymum Presbyterum sedentem in Bethlehem, vnum de origine animę hominis.]Et infra. Rescripsit autem laudans eandem consultationem meam; sibi tamen ad rescribendum otium non esse, respondit. Ego verò quousq; esset in corpore hos libros edere nolui, ne fortè responderet aliquando, & cum ipsa responsione eius potius ederentur. Illo autem defuncto ad hoc edidi priorem.] Hæc Augustinus. At Retractationum eiusmodi libri Christi anno quadringentesimo vigesimo

G sexto cœpti sunt, atq; sequenti absoluti (perinde ac optimè Baronius quoq; obseruauit, ea potissimum fretus ratione, quòd Possidius, illis ab Augustino elaboratis non multo post Vuandolorum in Africã irruptionem accidisse testetur, anno nimirum Christi quadringentesimo vigesimo septimo:) ante igitur quadringentesimũ vigesimũ sextũ extremum vitę spacium Hieronymus clausit.

Sed quòd neq; quadringentesimum vigesimum secundum Domini annum is attigerit, illud argumento est, quòd de eodem, tanquam aliquot iam ante annos in Christo quiescente meminit idemipse Augustinus libro primo ad-

H uersum Iulianum, verbis videlicet iam sæpius supra allegatis. [Nec Sanctum Hieronymum quia Presbyter fuit &c.] At librorum eiusmodi aduersus Iulianum primi saltem quatuor, (qui [Contra duas Epistolas Pelagianorum] Tomo septimo eiusdem Augustini operũ prænotantur) Christi anno quadringentesimo vigesimo secundo editi sunt: inscribuntur enim Bonifacio Summo Pontifici, cuius obitus anno proximè sequenti consignatur, Igitur ad quadringentesimum vigesimum secundum non potuit Hieronymus peruenire, cuius e vita transitus, velut aliquot iam ante annos res præterita memoratur,

Postremo

A Postremò si Hieronymus ad eos annos descendisset, ad quos in contrarium allata argumenta probare videntur, qui fieri posset, vt rerū suorū tēporū is aliàs explorator, scriptorq; accuratissimus omniū prorsus memoriā prætermisisset, vniusq; saltem vel Consulis, vel Pontificis, vel Imperatoris interdum nec meminisset. Certè, cùm de ijs tantùm memoriam eundem repetijsse legamus, quæ ad quadringentesimum, & decimum nonum vsq; Domini annum acciderunt, vtiq; & nonnisi proximè sequentem excessisse, persuasissimi esse debemus. Prodidit ille quidem litteris Innocentij ex Concilio Carthaginensi aduentū B Epistola septuagesima nona, Eustochijq; mox sacratissimæ virginis dormitionem (extremos suæ ętatis, atq; memorati nuper quadringentesimi deciminoni euentus) indicauit. Cæterùm eloquentiæ tunc omnis, omniumq; doctrinarum stetit vberrimum flumen; eoq; ipso extremum spiritum profundente, nobis æquè Hieronymiani fontis vnda cessauit. Igitur Hieronymi ex hactenus explicatis occasus tempore explorato: firmataq; deinceps Patris Lupi de eo ipso sententia, contrariæ nunc restant diluendę rationes.

1 Ad primo itaq; loco ex Osee Commentarijs allatam argumentationem ita occurritur: C Nō absolutè, atq; phisicè completū a passione Domini quadringentesimum annum Hieronymum asserere, quin potius ad sui explicationem consilij addere verba [paulò minus.] Porrò ad eiusmodi testimonij veritatem sufficit trium vltimi centennarij partium duas esse completas, tertiamq; iam cœptam.

2 Hac ipse responsione tollitur quod ex secundo aduersus Iouinianum libro mox subditur de prędicatione Christi, ab cuius exordio quadringenti fermè anni numerantur. Enimuero dictio *fermè* minuit de ipso numero. Nisi fortè quispiam Christi prædicationem, non a trigesimò ętatis eius anno, aut ab eiusdem D Ascensione ad superos, sed a Natiuitate traheret: cùm nimirum Angelorum multitudo: Ecce (intonuit) euangelizo vobis gaudium magnū, quod erit omni populo, quia natus est vobis ho- Luc.2. die Saluator, qui dicitur Christus Dominus in Ciuitate Dauid: Cum Orientis Magi Hierosolymam ingressi protulerunt: Vbi est, qui na- Matt.2. tus est Rex Iudæorum, vidimus enim stellam eius in Oriente, & venimus adorare eum? Cū Scribarum & Pharisęorum principes in Bethlehem Iudę fore eundem nasciturum responderunt. Cùm demùm Simeon, & Anna de eo palàm locuti sunt. Cùm ipsi cœli noui fulgoris & stellæ indicio, eius aduentum ennarrauerunt. Ab his inquam, & alijs eiusmodi Christi prædicationis deducto exordio, nullum ex Hieronymi adducto testimonio sequitur inconueniens. Quòd verò iste Hieronymi verborū sensus sit, ex temporis calculo, quo eadē monumentis publicis consignauit facilè probatur. Scripsisse nanq; illum eosdem aduersus Iouinianum libros ante Catalogum Scriptorum inde ostenditur, quòd de illis in calce huius meminit. At liber hic de Scriptoribus quarto decimo Theodosij senioris anno (qui Christi Domini trecentesimus nonagesimus secundus numeratur) ex proprio eius testimonio editus est: ante consequenter trecentesimum nonagesimum secundum libri aduersus Iouinianū promulgati probantur. Igitur a Natiuitate Christi, eiusdem prædicationis initium Hieronymum traxisse, atq; quadringentos numerasse annos, probabili coniectura monstratur.

3 Quòd tertio de Nestorij hæreseos promulgationis tempore affertur, tametsi id verùm sit, vt nemo reclamet, non ideò tamen circa Nestorij hæresiarchæ tempora vita fruitus Hieronymus est, vt propterea eundē scriptis suis exaggitarit. Enimuerò Nestorij hæresis (vt dictum est) circa quadringentesimum trigesimum propalata atq; damnata est, Hieronymus verò decem iam ante annos in Christo quieuerat. Adde: Cùm Hieronymus eiusmodi in Epistolam ad Titum litteris prodidit verba, traduxisse tunc annum Domini trecentesimum octogesimum nonum, vt hinc potissimum intelligatur, quadraginta saltē annis G antequā damnaretur, & forrassis etiam in hanc lucem Nestorius ederetur, ab Hieronymo eadem scriptis mandata. De tempore horū in Epistolam ad Titum Commentariorum, actum est supra, capite decimo quinto, numero trigesimo. Igitur quoniā ex his, & Nestorij hæresim, expressis ab Hieronymo verbis confutatam, tum citato nuper loco super Epistolam ad Titum, tum longiori alia disputatione in priori Sermone De Beatę semper Virginis Mariæ H Assumptione habemus, ipsumq; Hieronymū multò ante Nestorij tempora ex ipsamet annorum serie ęquè tenemus, profectò id non nisi instinctu Spiritus sancti, quo plenus idē ipse in sacris scripturis transferendis, ijsq; explicandis fuit, accidisse dicendum est. Enimuerò intellexisse illum aliqua interdum futura, eademq; posteritati prodidisse, nemo ambigit, & nos capite decimo quinto, numero vigesimo iam supra obseruauimus.

Diluetur postremò, quod ex Epistola centesima vigesima nona obijcitur, Animaduersione itē centesima vigesima nona, in priori Recensione. Ad textum autem nunc redeamus.

A
COMMENTARIVS.

5 *In senectute bona migrauit ad Dominum.* Non ideo senex iuxta litteram (quemadmodum hactenus explicatum est) Hieronymus, quòd plenus dierũ ex hac vita decesserit; Sed mysticè senio quoq; confectus, quòd & immaculatam vitam traduxerit, & sapientiæ eacanis caput respersum habuerit. De vtrisq; sapientiæ quarto dicitur: *Cani autem sunt sensus hominis, & ætas senectutis vita immaculata.*
Zac.8. De huiusmodi senibus & Dominus per Zachariam loquitur: *Adhuc habitabunt senes & anus in plateis Hierusalem, & viri baculus in*
B *manu eius præ multitudine dierum.*] Et quidem perbellè in manibus senum baculi describūtur, vt eum Apostolo loquantur discipulis:
1.Cor.4. *Quid vultis? in virga veniam ad vos? an in spiritu lenitatis & mansuetudinis?* eorum quippe proprium est monere, docere, corripere. Hisce itaq; baculis ac virgis suffultus quoq; Hieronymus, ex eorum baud numero fuit de quibus
Prou.13. scribitur: *Qui parcit baculo suo odit filium.* Verùm de illis, de quibus statim subiungitur: *Qui autem diligenter corripit, diligit:* proferēs enim de labijs suis sapientiam non solum vecordes homines interdum percussit, sed falsā quoq; doctrinam eum blasphemia iactantes,
C attriuit. Cæterùm nunc attendamus vbi primùm in scripturis sanctis senectutem legeri-
In Ps.91. mus. Adam (inquit idemipse Hieronymus) nongentis triginta annis vixit, & tamen senex non dicitur. Mathusalem nongentis sexaginta nouem annis vixit, & senex non dicitur. Venio vsq; ad diluuium, & post diluuium per annos fermè tria millia, & nullum iouenio, qui dictus est senex. Primus Abraham senex dicitur; & certè multò minoris ætatis fuit, quā Mathusalem: Sed propterea dicitur senex, quoniam senectus ipsius iouncta fuit oleo vberi. Deniq; scriptum est ibi: & mortuus est Abraham nutritus in senectute bona, plenus
D inquit dierum. Propterea in senectute bona, quoniam plenus dierum. Omne enim tempus vitæ ipsius dies fuerunt, & non nox. Hoc ipsum, quod dictum est de Abraham, & de Hieronymo nunc æquè asseritur, eùm omnes, qui Domino in omni vita sua præsto fuerint, senes in scripturis sanctis appellati sint.

6 *Videlicet, vltima Septēbris die, & eiusdē diei hora vltima, cū sol occumberet.* Desiderabantur hæc in impressis codicibus, quæ ideo nos ex manuscriptis exēplaribus addidimus. Et quidem huic ipsi migrationis eius ex hac vita ad æternam felicitatem diei, non Prosper tantùm in Chronico adstipulatus est, dum illam sub Theodosio Augusto nonū, & Constantio E
Cæsare tertium Consulibus contigisse litteris mandauit; sed & eandem quoq; in suis tabulis, annis singulis, præconio publico celebrandam perpetuo monumento adscripsit Ecclesia. Horam præterea eandem diei vltimam Eusebius æquè, de morte eius testatus est, cū subdidit; Hora nanq; charissimi patres, atq; domini huius transitus gloriosè diei erat vltima.

Sed tropologicè dicamus, ideo Hieronymum præsentis vitę laboribus iam completis, vltima mensis die migrasse a sæculo, vt illas mensis calendas, illosq; dies exordiretur, qui æternitatis annos constituunt, de quibus Pro- F
pheta loquitur: *Cogitaui dies antiquos, & annos æternos in mente habui.* Psal.76.
Et reuerà Hieronymi vitæ curriculum, mēsis termino fuisse absolutum, mensiq; comparatum, ipsa nominis ethymologia atq; proprietas monstrat. Quandoquidem mensis a Luna tam Græcè, quàm Hebraicè nomen habet, eiusq; calendæ a prima Luna effici, atq; triginta dierum numero (subobscurato iam eiusdem Lunæ lumine) absolui dicuntur. Hoc quidem in Hieronymi vitę interuallo haud inconcinnè obseruamus, Cœperat ipse olim perinde atq; cæteri homines, sibi a Luna (quam naturam dicimus) præ- Sap.7.
sentis vitæ concessas calendas. *Vnus enim est omnibus introitus ad vitam:* & ideo ad eius circuitum singulis & ipse momentis mutabatur: G
quia *homo* (vt Sāctus Iob testatur) *natus de muliere, breui viuens tempore, repletur multis miserijs, qui quasi flos egreditur & conteritur, & fugit velut vmbra, & nunquam in eodem statu per-*
manet. Et Regius Psaltes concinit. *Homo vanitati similis factus est, dies eius sicut vmbra prætereunt.* Psal.143.
Tandem triginta diebus absolutis ad mēsis extremum, hoc est ad vitæ vltimum pūctum peruenit. Ex quo veluti eclypsi morte extinctus, nouum rursus lumen, non certè a Luna (quæ cunctarum est causa mutationum)
sed a sole iustitię assumpsit, cuius cōmmunicatione atq; virtute nouas iterum, insitatasq; calendas exorsus, vitæ pariter ęternę primor- H
dia iniit. Loquitur de hoc ipso Sole Malachias Mal.4.
hisce verbis: *Orietur vobis timētibus nomen meū sol iustitiæ.* Et de eius cōmmunicatione Apos-
tolus, scribit: *Nos vero omnes reuelata facie gloriam domini speculantes in eandem imaginē transformamur a claritate in claritatem, tan-* 2.Cor.3.
quam a Domini spiritu. Et Saluator in Euan- Matt.13.
gelio: *Tunc iusti,* inquit, *fulgebunt sicut sol in regno Patris mei.* Deniq; de vtrisq; calendis Spiritus sanctus in scripturis, atquidem de
prioribus contestatur in Isaia: *Calendas vestras & solemnitates vestras odiuit anima mea:* Isa.1.

Eos

A Eos videlicet intelligens, qui vitæ huius curriculis, atq; spacijs, non in Dei cultu, sed in voluptatibus abutebantur. De posterioribus Psal. 80. Psalmista præcipit: *Bucinate in Neomenia tuba: in insigni die solemnitatis vestræ*: Quorũ & sensus: O uos animæ, quæ nuper, mortalitatis exuuijs depositis coniunctæ soli, mensis æterna luce illustrati, atq; sempiterna nouitate permansuri exordium inijstis, super eiusmodi calendis Deo gratias agite, & magnificentię tubam in diuinę bonitatis præconia roborate: Iterum dico, ex præcordiorum intimis eiusdem Psal. 36. resonate clementiam, qui in insigni illo die, de Psal. 117. quo scribitur: *Dies immaculatorum in æternum erit*; Et *Dies solemnis illuxit nobis*, ad immorta- B litatis solemnitatem obliuioni nunquam tradendam, vos euocauit, assumpsit.

7 Et eiusdẽ diei hora vltima. Deniq; Gloriosissimi Patris dormitioni & hæc scitu dignissima additur circunstantia: incidisse nimirum eam in vltimam diei horam, vt totum eius vitæ curriculum diem fuisse, nihilq; aliquando noctis habuisse permixtum, intelligeremus. Hinc est enim, quod de Sanctis viris scriptura loquatur (quemadmodum & paulo ante retulimus) plenos eos obijsse dierum: quia reuera eorum vita dies integer fuit, cùm nihil vnquã tenebrarum, otij, vel quietis admiserit. Et C quidem, si tunc diem dicimus, cùm vnusquisq; bonum exercet, Psalmista testante cum ait: *Exibit homo ad opus suum, & ad operationem suã vsq; ad vesperam*: Profectò, & tota Hieronymi vita, diei nomine celebranda, quippe quæ in perpetuis laboribus, in lectione vel scriptione, atq; diuinis potissimum laudibus fuerit ante transacta. Adde vltima eundem diei hora e vita decuisse discissere, cùm & nouissima hora mysticum Patrem familias vineæ suæ aduocasse operarios, quò illis redderet mercedem suam, scriptura testetur.

8 Cùm sol occumberet. Et quamuis clausus hic corporeis oculis eius dies solis occubitu fue- D rit; interioribus tamen eius oculis noua dies illa resplenduit, quę vesperum nescit: de qua Sancti ad eius ingressum gaudijs absorpti cla- Thr. 2. mant: *En ista est dies, quam expectabamus, inueni- Psal. 88. mus, vidimus*: de qua & Dauid. *Ponam* (inquit) *in sæculum sæculi semen eius, & thronum eius sicut dies cæli*: quæ scilicet æterna est. Cui deniq; sol ille prę est, qui non singulis momentis ab ortu ad occasum, & rursus ab occasu ad ortum motu perpetuo fertur: sed ille dominatur, de cuius immobilitate Habacuc Hab. 4. loquitur: *Sol, & Luna steterũt in habitaculo suo*.

Porrò Sanctissimi viri extremum vitæ diem Marcus Antonius Sabellicus millesimi quingentesimi auctor eruditissimus in quarto eius operum Tomo ita describit. Diuus Hierony- E mus moriturus, humi se collocari iussit, saccoq; quo induebatur operiri. Tum discipulis conuocatis, eos, vt in Dei seruitio perseuerarent, multum exhortatus est: Deinde Sacramentũ Corporis, & Sanguinis in genua erectus, & lachrymis perfusus reuerenter hausit: Mox terram prono ore petens, dispansis manibus dixit: Nunc dimittis seruum tuum Domine, secundũ verbum tuum in pace: quia viderunt oculi mei salutare tuum, quod parasti ante faciem omniũ populorum: Lumen ad reuelationem Gentiũ, & gloriam plebis tuæ Israel.] Post hęc lux multa circa eum fulsit. Quidam etiam Ange- F los vidisse se testabantur, vocemq; audisse, illũ ad patriam cœlestem inuitantium, & ipsius respondentis, quod libenter, cupideq; veniret. Mox discedente luce, anima quoq; a corpore discessit. Exanime corpus diuinum spirare odorem cœpit, omnia vnguenta suauitate vincentem: eadem hora, diuersis in locis, visionibus quorundam, ad quantam ille beatitudinẽ translatus sit, liquidò patuit. Nos eius humilitatem in moriendo imitemur: quandoquidem tantam in viuendo Sanctitatem assequi indigni sumus.] Hucusq; Sabellicus. De eodem & Marulus libro sexto) sequentibus agit: Diuo nimirum, inquiens, Hieronymi corpus, cùm spiritum reddidisset, subita lux circunfulsit: visi sũt G Angeli, & Christi vox audita, quę illũ ad possidendum cœleste regnum inuitaret. Lux cũ spiritu abijt, odor suauissimus cum corpore remansit. Eadem hora Cyrillus Hierosolymorũ Episcopus animam eius, Angelicis manibus gestatam, cœlum versus tendere conspexit. Eodem die Sancta hæc anima miro radians fulgore Augustino Hippone apparuit. Turoni etiã duo Monachi lucentem globum aera transire, & inde dulciter canentium choros audiri, dum admirantur, intellexerunt Hieronymi Presbyteri animam, tunc apud Betlehem defuncti, ab Angelis ad Paradisi quietẽ ferri: & hoc quidem H pro laboribus, quos ipse in vita exhausit: Dei laudibus, & hominum vtilitati semper intentus. Tot pręterea signa de illo, tot miracula enumerantur, vt mihi certè, vel præcedere reliquos beatos apud Deum dignatione videatur, vel paucos habere pares.] Ita Marulus.

9 Sanctæ autẽ, ac venerabiles fœminæ, Paula scilicet & Eustochium, exemplo, & commonitionibus eius sæculi contemptrices. De eisdem, atq; earum virtute, qua & sæculi diuitias abiecerũt, & Christum pauperem secutæ sunt alibi dictũ est, capite præsertim tertiodecimo.

10 Et crucis Christi baiula. Ex Euangelio loquendi modus deductus, vbi Saluator loquitur: *Qui non baiulat Crucem suam, & venit post me*,

A *me, non potest meus esse discipulus*. Porrò quid Luc. 14. Crucis nomine signetur idem Salnator & Dominus paulo ante declarat dicens: *Si quis venit ad me, & non odit patrem suum, & matrem, & vxorem, & filios, & fratres, & sorores: adhuc & animam suam, non potest meus esse discipulus.* Et infrà: *Sic ergo omnis ex vobis, qui non renunciat omnibus quæ possidet non potest meus esse discipulus.*

11 *Ante eius obitum, vocante sponso migrauerant ad eum.* Et quidem Paulę funus idemipse Hieronymus quatuordecim ante annos, quàm extremum diem ageret, luculentissimo prosecutus est epitaphio, quod habetur Tomo B primo, Epistola vigesima septima: cuius etiã extremum, verbis sequentibus claudit: Exegi, o Paula monumentum tuum ære perennius, quod nulla destruere possit vetustas. Incidi elogium sepulchro tuo, quod huic volumini subdidi: vt quocunq; noster sermo peruenerit, te laudatam, te in Bethlehem conditam lector agnoscat.] Hucusq; ipse. Eustochij verò preciosam æquè in conspectu Domini mortem; quanuis funebri oratione minimè cohonestarit, cùm in exitu pariter vitæ eius contigerit; sub Christi videlicet anno quadringentesimo decimo nono, superno tamen ipsum collustratum lumine ante triginta & quatuor annos C mentis oculis, Virginis eiusdem regalem triumphum, quo tandem ad cœlestem sponsum processura erat cõspexisse, hominumq; simul sempiternę memoriæ tradidisse, extrema libelli ei⁹ Epi. 22. de custodia Virginitatis verba testantur, quibus ita vaticinatus est. Egredere quæso paulisper de carcere, & præsentis laboris ante oculos tuos tibi pinge mercedem, quam nec ocul⁹ vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit. Qualis erit illa dies, cùm tibi Maria mater Domini choris occurret comitata virgineis? cùm post mare rubrum, submerso cũ suo exercitu Pharaone, tympanum tenens præcinet responsuris: *Cantemus Domino, gloriosè* Exod. 15. D *enim honorificatus est: equum & ascensorem proiecit in mare.* Tunc Thecla in tuos lęta volabit amplexus. Tunc & ipse sponsus occurret, Cant. 8. & dicet: *Surge, veni proxima mea, speciosa mea, columba mea: quia ecce hyems transiuit, pluuia abijt sibi.* Tunc Angeli mirabuntur, & dicent, *Quæ est ista prospiciens quasi diluculum, speciosa* Cant. 6. *vt Luna, electa vt Sol.* Videbunt te filiæ, & laudabunt reginæ, & concubinæ prædicabunt. Hinc, & alius castitatis chorus occurret: Sara cum nuptis veniet, filia Phanuelis Anna cum viduis. Erunt in diuersis gregibus carnis, & spiritus matres tuæ. Lætabitur illa quòd genuit: exultabit ista, quòd docuit.] Hæc de futuro tantæ Virginis ad Deum progressu, nõ epitaphij, sed epitalamij loco, tot ante tempora E ab Hieronymo decantata. Meminit & de eiusdem obitu, idemipse Epistola septuagesima nona ad Alipium & Augustinum. Deniq; sexcentis fermè in locis virtutum eiusdem laudes, atq; præconia testata reliquit. Habetur Virginis triumphalis dies in Ecclesiæ Romanæ tabulis, singulisq; annis, quarto calendas Octobris eiusmodi elogio recolitur: Eodem die Sanctæ Eustochij virginis, filiæ Beatæ Paulæ, quæ ad præsepe Domini cum alijs virginibus enutrita, præclaris meritis fulgens migrauit ad Dominum.]

12 *Porrò Beatus Hieronymus, dum adhuc viueret, sculpendo saxum in ingressu speluncæ Do-* F *minici præsepis sepulchrum sibi fecerat.* Memento semper (idem ipse aiebat) Creatoris tui; In Eccl. cap. 11. & sic adolescentię tuæ viam gradere, vt mortis vltimæ recorderis, antequam tibi tempus adueniat, quo tristia quæque succedant. Iure ergò optimo ipse sibi quoque mortis memor sepulchrum condere debuerat, ne alijs prædicans ipse, vt Apostolus inquit, reprobus efficeretur. Paruulam olìm Bethlehem pro sepulchro, in quo veterem Adam cum Actibus suis, sęculi conuersationi præmortuum sepeliret, ante delegerat: Alterum supererat, vt corpori, quod naturæ lege caducum est, cui & dicitur: *Terra* Gen. 3. *es, & in terram ibis*, sepulchrum construeret. G De prioribus sepulchris, atq; defunctis scribitur: *Abscondes eos in abscondito faciei tuæ a conturbatione hominum: Mortui enim estis, & vita vestra abscondita est cum Christo in Deo.* De posterioribus verò loquitur Isaias: *Resuscitabuntur mortui, & resurgent hi, qui in sepulchris sunt.* Igitur non fodiendo terram, sed sculpendo saxum Hieronymus sibi molitus sepulchrum est, vt in durissimæ materiæ,* duro æquè opere mortis simul memoriam cordis intimis artius * excisions infigeret.

13 *Non longè a sepulchro prædictarum Sanctarum.* Dignum quippe fuerat, vt quibus in vita artissimo charitatis glutino copulatus fue H rat, in morte quoq; ab eisdem non abesset.

14 *Ibi, sæculi peruersitate deuicta sepultus est.* Sæculum non pro annorum spacio, quod ex se nec bonum nec malum est, sed pro his qui versantur in sęculo accipitur. Quo sensu Apostolus ad Galatas loquitur: *Vt eriperet* Gal. 1. *nos de præsenti sæculo nequam:* Et in alio loco: *Vt ostenderet in venturis sæculis, abundantes* Ephes. 2. *diuitias gratiæ suæ.* Vt ergò dies Iacob pauci & mali Genesis quadragesimo septimo dicuntur, quòd in illis varia ipse tentamenta perpessus sit: sic & Hieronymo peruersum sæculum, quòd illius homines persecutionibus acerbissimis eundem insectati sunt. Vnde sicuti peruer-

sum,

A fum, & rectum opponuntur, ita sæculi eiusdē peruersitas, & a recto deflexio, Hieronymi ita rectitudini obstitit, vt inter vtrunq; bellū crudelius semper peractum sit. Deniq; quanuis ad extremum idemipse vitę punctum inflexus terra, saxoq; compræssus sit, id certè non culpa atq; vitio, sed naturæ lege, mortisq; imperio, quibus subditus fuit, euenit: vt illi propterea non pro supplicio, sed pro requie: non pro pœna, sed ærumnarum termino, æternęq; vitæ principio sepulchrum creditum intelligatur. Sanctorum enim occasus, somnus potius, quàm mors dicenda est, dicente propheta: *Caro mea requiescet in spe.* Hic Hieronymi Vitæ
B exitus, imo verius exordium vitæ, cùm iam mortalitatis exuuijs depositis, immortalitatis gloriam consecutus sit, maximisq; pro Christo confectis certaminibus ad triumphi amplitudinem, palmis onustus ascenderit. Benedictus eiusmodi e vita transitus, qui felicitatis perpetuæ factus est introitus: qui & si mœstissimos filios, Patris pręsentia exclusit, diuinorum tamen, Angelorumq; contubernium intulit: qui egestatem affluentia, labores refrigerio, fletum solatio, peregrinationem patria, fidem notitia, expectationem præmio, agonē triumpho cōmutauit. Felix & verè serenus dies, quo plenus ei meridies Christus illuxit: Dies, cunctis
C vitæ diebus ex pectatus desiderijs, expetitus suspirijs, frequentatus meditationibus, orationibus consecutus. Felix anima, quam propriorum ita extulerunt priuilegia meritorum: quam tam a longè filiorum comitati sunt vota clamantium: quam sic gratulantium ad thronum Regis, Sanctorum chori deduxerunt. Sis nostri nunc memor, quos reliquisti: Tuere, quos congregasti: Dirige, quos docuisti. Voces nostras exaudi, qui tua facta prædicamus: Nobis succurre, qui eisdem lætamur: Nos excipe, qui tibi gratulamur. Comitati sanè non suspirijs, sed diuisis vocibus, non gemitibus sed præconijs canti Herois ad Christū
D progressum sunt fermè scriptores omnes. S. Augustinus, Gregorius, Ennodius, Cassiodorus, Gelasius locis supra allegatis, Isidorus insuper, libro de Ethymologijs, Seuerus Sulpicius, Sancti Martini Turonensis Episcopi discipulus in suo dialogo, & in libris de sacra historia, Sigibertus in Chronico, & Venerabilis Beda, sed Sanctus pręsertim Eusebius eius discipulus in Epistola de morte eiusdē ad Damasū Portuensē Episcopū, in calce Tomi noni operum ipsius S. Hieronymi. Sāctus itē Prosper hæc de eodē in Chronico habet. Anno Valentiniani primo cū Theodosio, Arcadio, & Bantone Cōsulibus, Hieronymus Presbyter, toto iā mundo clarus habetur in Bethlehē egregio ingenio, ac studio Ecclesiæ vniuersali seruiens: Anno autem Domini quadringentesimo vigesimo secundo, E decimo secundo Honorij cum Theodosio, moritur, anno ętatis suæ nonagesimo primo, pridie calendas Octobris.] Cassianus æquè contra Nestorium pro eodem: Hieronymus inquit Catholicorum magister, cuius scripta per vniuersum mundum quasi diuinæ lampades rutilant.] A quibus non dissentiens Platina in Bonifacio primo: Quantum scribit, iuuit Hieronymus Ecclesiam Dei uita, & scriptis, non attinet dicere, cùm & vita eius sanctissima omnibus præluceat, & scripta eius sic in honore, & precio sint, vt nemo magis legatur, ab eruditis præsertim. Moritur autem Hieronimus anno ætatis suæ nonagemo primo, pridie calēdas Octobris.] Hæc Platina. F Postremo vniuersalis Dei Ecclesia, Spiritus sancti voce edocta, tantarum virtutum præconia melyti filij sui ad ipsunmet Deum trāsitus memoriam in omnes orbis terræ fines singulis annis transmittēs, altisono testimonio personat. *In Bethlehē Iuda depositio S. Hieronymi Presbyteri, & Ecclesiæ doctoris, qui omnium studia litterarū adeptus, ac probatorum Monachorum imitator factus, multa hæresum monstra, gladio suæ doctrinæ confodit: demum, cùm ad decrepitam vsq; vixisset ætatem in pace quieuit, sepultusq; est ad præsepe Domini: cuius corpus postea Romam delatum, in Basilica S. Mariæ maioris digno honore seruatur.* Hucusq; G ex Martyrologio Romano Ecclesia. Quibus perinde, ac nec satis filij meritis fecisset, altius inclamans, super omnem nubium altitudinem, ac cœlorum ambitum: super omnes insuper cœlestium spirituum ordines extulit se, illicq; ante Summi Regis thronum, atq; conspectum prostrata, sequentibus hisce perorauit. *Deus qui Ecclesiæ tuæ in exponendis sacris scripturis B. Hieronymum confessorem tuum doctorem maximum, prouidere dignatus es: præsta quæsumus, vt eius suffragantibus meritis, quod ore simul & opere docuit, te adiuuante exercere valeamus.* Hęc de Hieronymi triumpho. H

De Translatione sacri Corporis Hieronymi.

CONTROVERSIA XXIX.

IN Regnum claritatis æternæ fulgentissimo sydere, quod & charitatis fulgoribus, & doctrinarum radijs Fidelium corda, totumq; Mūdum inflammauit, accendit, Hieronymi videlicet recepto Spiritu, sacri corporis eiusdē Reliquias ex Bethlehem, vbi primùm (vt nuper relatum est) repositę fuerant, post annorum curricula exportatas, Romanæq; Vrbi illatas fuisse, singulis annis, sub die nimirum nona mensis Maij, publico præconio hisce testatur Ecclesia *Romæ Translatio Sancti Hieronymi Presbyteri, & Ecclesiæ Doctoris*

A *ex Bethlehem Iuda ad Basilicam Sanctæ Mariæ ad præsepe.*] Vbi Baronius: Agit hic (inquit) Petrus in Catalogo, libro quarto, Capite centesimo quadragesimo quinto de duplici Translatione corporis S. Hieronymi, quarũ prima, quam recenset factam sub Cyrillo Episcopo Hierosolymitano, nullius Auctoris testimonio contestatam, veluti falsam respuimus: Obijt enim Sanctus Cyrillus ante Hieronymum, vt ipsius Hieronymi auctoritate probatur, dũ ait, eum tantùm peruenisse ad octauum annum Theodosij Imperatoris, qui fuit annus a Christo trecentesimus octogesimus septimus: Sanctus Hieronymus autẽ ex humanis desijt Theo- B dosio iuniore nonùm, & Valentiniano tertiùm Consulibus, qui est annus a Christo quandringentesimus vigesimus. Secundam autẽ Trãslationem, quam factam asserit, cum Saraceni Palęstinam inuasissent, vt veram libenti animo suscipimus, atq; probamus, in cuius memoriam presens celebritas annis singulis agi consueuit.] Hæc Baronius, quibus vnicã tantùm sibi sacri Hieronymi corporis probati Translationem profitetur.

Cæterùm ad pleniorem historiæ intelligentiam proferamus nos, a quibus Scriptoribus duplicis Petrus trãslationis accepit memoriã: C testimonia dehinc ipsorunmet auctorum afferamus, quibus remipsam stylo prosecutos nouimus: Tempus vltimò posterioris translationis exploremus. Prioris Translationis mentio habetur in vltima Tomi noni Operum eiusdẽ Hieronymi Epistola, sub Cyrilli, Hierosolymorum Episcopi nomine ad S. Augustinum in calce verbis sequentibus, nimirum: *Die Dominico trãsacto, post actauas Penthecostes, omnibus meis suffraganeis Episcopis, & multitudine maxima, tã virorum quàm mulierum Ecclesia, in qua Sanctissimum quiescit Hieronymi corpus, insimul congregatis, honore debito, & veneratione tam debita quã deuota, primo egomet sacris indutus vestibus ad locum foueæ, in qua venerandum corpus iacet,* D *accedens, terram cœpi effodere sepulturæ, quatenus Sanctissimum illud corpus inde ablatum, in tumulo marmoreo, mira pulchritudine vndiq; decorato, quod hac de causa fuerat fabricatum, postmodum poneretur. Cumq; iã fouea foret vacua, cunctis cernentibus, corpus beatissimum in medio foueæ, tanquam in aere, a nullo parte terram tangens permanebat integrũ, nec corruptione aliqua violatum: Quod inde eleuantes cum odore tam vehemẽti ac suaui, quòd talem olfactus hominum nunquã sensit, collocauimus in altari, quatenus a populo Reliquiæ sanctissimæ viderentur. Quot autem illo die me, cunctisq; qui aderant astantibus sunt peracta miracula gloriosa, explicare ea nullatenus compos essem. Cæci sexdecim Reliquias tangentes fo-* E *cle, visum protinus receperunt. Tres præcipue dæmoniaci catenis vincti, in illam Ecclesiam plurimorum hominũ manibus deportati, sunt protinus liberati. Mulieris cuiusdã viduæ pauperculæ puerulus, vnicus filius, in Ecclesia fuit præ gentiũ multitudine suffocatus, quem mater inueniens, dolẽs, & lugens mox in vlnis puerculi cadauer ad foueã, in qua sepultum fuerat corpus Hieronymi gloriosi deferens, eum in foueam proiecit, dicens: S. Hieronyme gloriose, hinc non recedã, donec restituas mihi vnicum meum filium, quem amisi. Mirabilis certè Deus in Sanctis suis, faciens prodigia insueta: Statim vt terram extincti puerculi corpus tetigit, eidem anima est coniuncta. Quidã vir cor-* F *pus cuiusdam sui filij de sepultura, in qua per triduum steterat extractum, mox ad foueam illam detulit, et illud in foueam sic proiecit: Qui iuuenis fuit illico vitæ pristinæ restitutus. Innumerabilia penè sunt miracula, quæ peracta sunt a mane vsq; ad vesperam, quo quidem tempore Hieronymi gloriosum corpus dissepultum in altari extitit collocatum. Sed tamen ad huiusmodi miracula vlterius non procedam, vnum, quod nocte sequenti accidit, non silebo. In hora siquidem vespertina corpus illud sacratissimum in monumento, quod præparauimus, posuimus: sed mane monumentum vacuũ fuit inuentum, & corpus sanctissimum foueæ pristinæ inuenimus restitutum: Quod cùm ego plurimum admirarer, nocte sequente, mihi dormienti* G *B. Hieronymus apparens, in visione plurima mihi grandia patefecit. Sed inter cætera hæc mihi dixit. Noueris Cyrille, quòd corpus meum de fouea, in qua iacet nullotenus extrahetur, quousq; Ciuitas Hierusalem ab Infidelibus capietur, quo quidẽ tempore Romã delatũ, ibidem multo tẽpore requiescet. Ad hæc expergefactus, quæ videram, cunctis Episcopis, et alijs Viris Catholicis enarraui: quod, & quando hæc euenient, aliter non agnosco.* Hucusq; Cyrillus, seu verius, fictus commentitiusq; Cyrillus, a quo & Petrus, qui supra, trãslationis huiusmet narrationem accepit. Et quidem, quod ad ipsius epistolæ Auctorẽ pertinet suppostitiam eãdem ratio temporis manifestissimè probat; si tamen Cyrilli nomine is H intelligatur, qui per multos ante annos, morte oppetita ipsummet Hieronymum pręcessit ad gloriam, & de quo idem Hieronymus in libro de Scriptoribus Ecclesiasticis. Cæterùm, si alter hic (de quo nunc) ab eo omnino contendatur, non satis constat, vnde ipsa Hieronymi corporis prior Translatio reiici, damnariq; possit: præsertim, cùm binos eiusdem nominis Cyrillos Episcopos, intra triginta annorum numerum, vel circa, Hierosolymitanam administrasse Ecclesiam nõ defuerint, qui scriptis tradiderunt: De quo & nos plenius in Animaduersionibus ad Recensiones Tomi noni operum

rum

A rum eiusdem Hieronymi. Quòd tametsi de
Translatione hac probatorum auctorum non
habeantur testimonia, non obstat, quomi-
nus ea facta sit. Enimuero pro solemni eadē,
perinde ac posterior minimè habita est:
Quin potius, nec propriè Translationis memo
ria celebranda eisdem Scriptoribus fortassis vi
sa est, quòd mox suum iterum tumulum in-
gentis miraculi ἐναργῶς corpus repetijsse ani-
maduerterent. Hæc de priori Translatione.

Porrò certam posterioris historiam, publicis
quoq; Ecclesiæ tabulis comprobatam: Quin,
& ipsamet adamussìm verba à Venerabili
olim Patre Lupo, Petrus, eodem longè poste-
B rior, mutuatus est, mutuataq; suo Sanctorum
intulit Catalogo. Extat autem ea inter eius-
dem Patris Lupi Manuscripta exemplaria,
post præsentem nimirum Sancti Patris Hiero-
nymi Vitam: quam & stylo ita prosecutus est.
Inter laudabiles prærogatiuas, quas Reuerenda,
ac alma Vrbs Diuina Clemētia cōtulit abundāter,
Corpora non modò præcipuorū Apostolorum, Pe-
tri, & Pauli, Philippi, & Iacobi, Bartholomæi, &
Matthæi, Simonis, & Iudæ, nec non precioso-
rum Martyrum, Confeßorum, Virginum, ~~quibus~~
ad tuitionem firmißimam, & gloriam perpetuam
possidendam sibi tradidit exultanter, Verùm &
cuius potentißimis suffragijs temporaliter magni-
C *ficata eniteret, summaq; in cœlestibus iucunditate*
perenniter corruscaret, Beati Hieronymi Doctoris
egregij corpore exornauit: Cui & apud Basilicā
perpetuæ Virginis Mariæ, quam in vita magni-
ficis, & deuotissimis laudibus studuit commendare,
locum magnificum detulit. Qualiter itaq; corpus
eiusdem doctoris mirabilis a Bethlehem, vbi sepul
tum fuerat ad præfatam Gloriosæ Virginis aulā,
quæ ad Præsepe dicitur, Romæ delatum fuerit, si-
cut a Sāctis, & honestis Episcopis, & ab antiquio-
ribus Patribus, & Sacerdotibus Deum timentibus,
aßertione veridica percepimus, ad laudem ipsius
Hieronymi Beatißimi, breui quidem sermone cum
dilectione legentibus referemus. Igitur postquam
D *Ciuitas Sancta Hierusalem propter hominum*
culpas, Sacratißimis penè omnibus remansit orba-
ta reliquijs, venerandi solùm Doctoris corpus, in
Sancta Maria de Bethlehem secretius tunc, &
absq; decenti honore iacebat. Volens igitur ad
magnificam Vrbem, vnde prius Cardinalis reces-
serat corpus suum deferri, & in præfata Genitri-
cis Altißimi domo collocari, Monacho cuidam in
partibus vltramarinis agenti apparuit, cui & be-
nigno oraculo: Scias inquit, Frater charißime, tuo
corpus meum labore extumulandum, Romamq;
quantotiùs integrè, deuoteq; ante ianuam deuotis
sima illius crypta, quæ præsepe Domini appellatur
deportandum, vt in Sancta illa Basilica dulcißimæ
Reginæ adhæreat, quam viuens ab infantia dile-
E *xi, in iuuentute quæsiui, & in senectute totis virì-*
bus, licet insufficiens prædicaui, ad exitum deniq;
vsq; vitæ Sanctis Scripturarum testimonijs collau
daui. Cæterùm, cùm Monachus iussis cœlestibus
obtemperare formidaret, post trinam demum ius-
sionem rem ipsam aggreßus, ad locum accessit, atq;
duobus aßumptis comitibus, sacrum inde sustulit pi
gnus, mira vndiq; odoris fragrantia exuberans.
Quod ne scandalum aliquod oriretur, clàm tandiù
illud apud se retinuit, quandiù ad Vrbem, sicuti
Vir Sanctus præceperat proficisceretur. Deniq;
iterum Monachus, per visionem, de vitando in
via populorum plausu admonitus; ne videlicet ali
qua in Reliquijs diminutio fieret, ad eiusmodi
F *Basilicam, cum comitibus nocte perueniens, solis*
Ecclesiæ Canonicis conuocatis, sacrum in ea pignus
deposuit; inter columnas videlicet eiusdem, & ia-
nuam Præsepis; Vbi & maxima lux, vocumq; con
centus, nec non suauissimus odor obortus est.
Adhæreat nunc Sepulturæ doctißimi Laudatoris,
& deuotißimi sui Hieronymi Luna lucidior, &
Sole splendidior, omnibus odoramentis suauior,
rosis & conuallium mysticis vallata preciosis lilijs
splendidißima semper Virgo Maria, quæ cuncta
ad honorem, & gloriam fidelißimi sui compleuit,
per Salomonem de se ipsa testimonium perhibente:
Qui elucidant me vitam æternam possidebunt. Eccl. 24.
Hæc Lupus de posterioris Sacri Hieronymi
corporis Translatione, vsurpata non tantùm,
(vti dictum est) a Petro de Natali, Episcopo G
Equilino; sed & in Officijs antiquis Ordinis
nostri aliàs translata.

Vltimò, quod de tempore superest inqui-
rendum; quo nimirum anno eiusmodi Tran-
slatio acciderit, ex commemoratis hactenus id
satis liquet. Quandoquidem, cùm facta illa, eo
tradatur tempore, quo Saraceni primùm Palæ-
stinam totam, sub Hummaro duce occuparūt,
occuparintq; eandem iuxta Ioannem Traca-
gnotam, secunda parte historiarum suarum
Christi anno sexcentesimo trigesimo; iuxta
verò Vincentium Beluacensem in speculo hi-
storiali, libro vigesimo tertio, capite trigesimo
nono, sexcentesimo trigesimo secundo, vel pro H
ximè sequenti: secundum deniq; Onuphriū
Panuinum in Fastis sexcentesimo trigesimo
sexto: hinc, & circa eiusmodi tempora facta
eadem omnino probatur. Quòd, si ad specia-
lem temporis calculum animum accomodare
voluerimus, Panuini proculdubio vero simi-
lior sententia videbitur, quippe quæ cum alijs
ad facti ipsius veritatem maximè cohæreat.
Et quidem, cùm non ante Palæstina in Sarace-
norū, Agarenorumq; ditionē redacta sit, quàm
Heraclius Imperator (pijssimus aliàs) a Catho-
lica fide deficeret, defeceritq; is nōnisi post pro
mulgatum a Cyro Episcopo Alexandrino, &

Sergio

A Sergio Patriarcha Constantinopolitano, Monothelitarum hæreseos auctores, impium dogma, de vna tantùm in Christo voluntate, & operatione, consequenter de vna tantùm natura (quorũ & partes Heraclius ipse secutus est) probabilior hinc, inquam eiusdem Pãuini videtur opinio, quòd ipsa hæresis, Christi anno sex centesimo trigesimo, secundum Bellarminum in Breui Chronologia; sexcentesimo verò trigesimo secundo secundum Beluacensem, præallegato loco cœperit pullulare. Porrò intermedio tempore, ab anno Christi sexcentesimo trigesimo secundo ad trecentesimum trigesimum sextum, firmatam intantùm eiusmodi B hæresim fuisse, vt in animum quoq; augustissimi antea Imperatoris tunc irrepserit, captaq; simul paulo post ab hostibus fidei Ciuitas Sancta, Hierusalem nimirum fuerit, & patest credere, & ratio ipsa persuadet. Igitur ad illud idem, quod ex Venerabili Patre Lupo paulò superius afferebamus redeuntes, quæ nostrum omnium culpæ tunc temporis forent, quę eiusmodi Domini promeruere vindictam, vt etiam quanplurima Sanctorum corpora, Ciuitatem ipsam Hierusalem, sepulchrumq; eius gloriosum, nec non, in quo natus fuerat, atq; pedibus patriũ solum attriuerat Infidelibus traderet: Antichristum denìq; ipsum, hoc C est Maumethem locum sanctum intromitteret, non cernit absq; lacrymis, qui mentis est compos. Hanc eandem Imperij vltimam penè iacturam, eiusq; causas ita perstringit Beluacensis. Per idem tempus Cyrus Alexandrinus Episcopus, & Sergius Constantinopolitanus Patriarcha, Monothelitarum hęresim prædicabant, qui scilicet vnam tantum in Christo naturam esse putabant, a quibus deprauatus Heraclius Augustus, post tantas victorias oberrauit a Catholica fide, vnde diuino iudicio Agareni, qui & Saraceni dicuntur, Hummaro Duce eius Imperium grauiter cœperunt lacerare. Nam Hummarus Damascum, & regionem Phoenicis, & Hierusalem, totamq; Syriam occupa- D uit, & Antiochiam comprehendit. Promotus est autem Mauchias a pręfato tyranno Prætor, & Amiras totius regionis, quæ est ab Aegypto vsq; ad Euphratem. Hac præterea tempestate Saraceni, qui & Turci dicuntur, Maumethe Pseudopropheta eis ducatum præbente a suis sedibus exierunt, & Imperium Heraclij grauiter deuastare cœperunt.] Hæc Vincentius.

Igitur ex cõmemoratis hactenus, Sacrę Hieronymi reliquiæ ex Bethlehem Iudæ Romam deportatæ, ibiq; honorificè conditæ, & seruatæ in præsentem vsq; diem habentur. Nec illi audiendi, qui easdem Idcircò haud illic conqui escentes suspicentur, quòd Filippi Secundi, Hispaniarum Regis ætate, imo eodem religionis in Sanctũ occasione petente, a Sixto Quinto Summo Pontifice perquisitę, minimè repertæ sint: Enimuerò, dato hoc etiam, (quod incertum omnino est,) frequentibus Barbarorum incursionibus Vrbe olim oppressa, Ecclesiasticis iure optimo tunc placuit Personis, ipsorum Sanctorum reliquijs consulere: huc videlicet, atq; illuc easdem transferendo. Et hæc est causa, cur postmodum nonnullarum earundẽ a Successoribus depositionis certa loca ignorata sint.

Sed & quæ obiter Couatuuias, libro primo variarum resolutionum, capite decimo, de veritate sacri eiusdẽ Hieronymi corporis innuit, ad extremum proponamus; Is nanq; vuulgatissimam propositionem illam, nunc Augustino, nunc Gregorio magno adscriptam explicans, qua dicitur: ***Multa corpora venerantur in terris, quorum anima cruciantur in Inferno***, hæc habet: Ecclesia Sancta Dei Beatum Hieronymum, tanquam Sanctum venerandum & colendum nobis iam proposuit; corpus tamen illud, quod Sancti Hieronymi esse putamus; verè illius esse corpus, iudicio suo non decreuit. Maxima item veneratione Ioannem Baptistam, tanquam verè Sanctum, colendum esse definiuit Ecclesia, caput tamen illud, quod eiusdem Sancti esse credimus, Ioannis Baptistæ indubitanter esse, iudicio Ecclesiæ statutum non est.] Ita Couaruuias, qui & dictorum rationem mox afferens: fieri enim, inquit, potest vt Sanctorum Corporum, siue Reliquiarum Sanctarum loco, alijs corporibus, seu Reliquijs sceleStissimorum hominum fraudulenter substitutis, aut subrogatis, has illusiones, Ecclesia tot bellis, totq; Tyrannorum iniurijs, & iniquitatibus oppressa, patiatur. Verùm, quanuis hæc esse possint, non ideò tamen piorum aures offendantur, aut eorum mentes, de ipsorũmet Sanctorum Corporũ veritate turbentur. Quandoquidem, si illorum veritas in dubium reuocari liceret, io nihilum iudicio meo erga eadem corpora cultus, & religio cederet: præsertim, cùm Ecclesia de illis (vt dictum est) determinare haud consueuerit. Credamus potius, atq; fide firmiter teneamus, (quoadusq; tamen nobis oppositum perspectum sit) corpus illud, quod nobis sub Hieronymi nomine Ecclesia proponit, esse verum corpus, sicuti & cætera, cæterorum: Eisdem demùm verum cultum exhibeamus, illius sententiæ Augustini memores, qua, insolentissimę esse dicit insaniæ disputare, an sit faciendum, quod tota facit Ecclesia. August. Tom. 2. Epi. 118.

Quòd, si quis de germano præallegatæ propositionis sensu: *Multa corpora &c.* perquireret, aptius,

(Right margin letters: B, F, G, H)

A aptius, sanctiusq; cum Bellarmino, Tomo primo, libro primo, controuersia nona responderi posset, intelligendã eam esse de Pseudomartyribus Donatistarum, qui ab hæreticis, tanquam veri martyres colebantur, quorum tamen animas in Inferno reuera torqueri nemo ambigit. Vel de Gentilibus cum Viguerio accipiantur: multi enim ex eisdem, tum ob eximias virtutes, tum ob rerum gestarum præclara moniměta, vel ob alias causas in sepulchris, ac statuis honorantur, cùm tamen eorum animæ in Inferno absq; dubio crucientur. Nec desunt, qui de malis etiam Christianis, qui sepulchris scitissimè structis, honotificisq; Epitaphijs honorantur propositionem ipsam interpretandam dicant. At de sacri Hieronymi corporis Translatione satis. E

Viguer. virt. fid. ver. 4. nu. 104.

VITÆ PERORATIO.

De persecutionibus atq; iniurjis ab omnibus Dei seruis in hoc Mundo toleratis. Caput. XXII.

B F

Irabitur 1 forsitan Lector, tã Sanctas personas habere inuidos potuisse: 2 Mirandum vero non est: 3 semper enim virtutes sequitur inuidia, 4 feriuntq; summos fulmina montes. 5 Nec mirum hac hominibus contingere, cùm etiam Dominus Pharisaorum Zelo sit crucifixus: 6 Et omnes Sancti amulos habuerint. 7 Esau persequebatur Iacob: 8 Saul quarebat animã Dauid: 9 Et Salomoni suscitauerat Dominus Adad Idumaum. 10 Iezabel etiam fugere compulit: 11 Et omnes prophetas persecutus est populus Iudaeorum: 12 Paulus Apostolus de fratribus falsis conqueritur, 13 & per murũ demittitur ne ab hostibus capiatur: 14 ac multimoda enumerans pericula de se, suisq; similibus loquitur: Spectaculum facti sumus mundo, & Angelis, & hominibus: 15 Et: Nos stulti propter Christum: 16 Sed quod stultum est Deo sapientius est hominibus: 17 Vnde & Saluator loquitur ad Patrem: Tu scis insipientiam meam, 18 quem in Euangelio sui, quasi mentis inopem existimabant, & aduersarij calumniabantur dicentes: Damonium habet, & Samaritanus est: Et, In Beelzebub principe Damoniorum eijcit Damonia. 19 Sed G

C *Beatus, qui dicere potest cum Apostolo. 20 Hac est gloria nostra, testimonium conscientia nostra, quoniam in simplicitate, & in sinceritate, & gratia Dei conuersati sumus in mundo: 21 Et qui Dominum audit dicentem: 22 Ideo mundus vos odit, quia nõ estis de mundo; si enim essetis de mundo, mũdus quod suum erat diligeret. 23 Periculosum est dixisse mala de bonis: 24 & sicut 25 exprobratis ad coronam, ita exprobrãtibus ad damnationis cumulum cedit. 26 Quod & Beatus Augustinus testatur dicens: Nemo laceret seruos Dei, quia non expedit lacerantibus: 27 Seruis quidẽ Dei merces falsis detractionibus crescit, sed crescit etiam pœna detrahentium: 28 Nam, non sine causa dictũ est: Cum vos oderint homines, & exprobrauerint mentientes, gaudete & exultate, 29 quoniam merces vestra copiosa est in cœlis. 30 Itaq; consolemur inuicem in verbis istis, 31 benedicentes Dominum in vniuersis vijs suis, 32 qui viuit, 33 & regnat 34 in sacula saculorum. 35 Amen.*

COMMENTARIVS.

D 1 *MIrabitur forsitan Lector, tam sanctas personas habere inuidos potuisse.* Qui nescit aurum igne probari: tresq; pueros puriores de camino ignis exisse, quàm intrauerant, hic profecto de constructis in Sãctos viros machinationibus admirabitur, cùm causarum ignoratio admirationis sit causa.

2 *Mirandum verò non est.* At qui inscrutabilia, incompræhensibiliaq; omnino Dei iudicia esse tenebit: Quiq; eum non ita videre, sicut videt homo, attentè considerabit, iste procul dubio nunquam admiratione suspiciet.

Rom. 11. 1. Reg. 16

3 *Semper enim virtutes sequitur inuidia.* Ex Hieronymi Epistola vigesimaseptima. Quod si virtutum comes inuidia est, is profectò miser, qui sodali hac coniunctissima destituitur. Cum virtute enim generari inuidiam indicauit Plutarchus vbi scripsit: Vt Cantharides maximè læto tritico innascuntur, & rosis florentibus, sic inuidia eos maximè comitatur, qui virtute florent. Deniq; vbi nullum lumẽ, ibi nulla vmbra: vbi nulla felicitas, ibi nulla inuidia. H

4 *Feriuntq; summos fulmina montes.* Horatij carmen ex libro vndecimo Ode decima, cuius & carmina sunt.

Sæpius ventis agitatur ingens
Pinus, & celsa grauiore casu
Decidunt turres, feriuntq; summos
fulgura montes.

 Oui-

A Ouidius de Remedio Libro primo

. . . . . *Summa petit liuor*

Et Titus Liuius. Inuidia tanquam ignis summa petit: cum quibus Sanctus quoq; Prosper in Libro qui dicitur via regia congruit dicens; inuidia cuncta virtutum culmina concremat, cuncta bona pestiferè deuorat.

5 *Nec mirũ hac hominibus contingere,* Quáuis enim Sanctitate præditi, ingenitam semper persecutionum in se videntur radicem cō-
Iob. 20. tinere, Propheta testante qui ait: *Quis potest dicere, mundum est cor meũ: purus sum a peccato?* Verùm quòd Dominus & Saluator noster, de
Isa. 53. quo scribitur, *quod peccatum non fecit, nec inuen-*
B *tus est dolus in ore eius* inuidiæ liuore a Iudæis cruci affixus sit, & Barabbas latro dimissus, de
Hab. 1. secundũ 70 hoc Habacuc loquitur; *Domine consideraui opera tua & expaui.*

6 *Et omnes Sancti æmulos habuerint.* Non eo sensu æmulos dicas, quo pulchri imitatores designantur, sed qui mœrent alterius bonum, priori enim modo iuxta Ciceronis sententiam in Rhetoricis, in laude æmulatio est, posteriori in vitio,

7 *Esau persequebatur Iacob.* Lege Genesis caput vigesimum octauum. Mysticè persecutio eiusmodi typum colluctationis, quæ inter carnẽ est & spiritum significat. Esau enim car-
C nem, Iacob vero, qui vitiorum supplantator interpretatur, spiritum denotat. Et quia huius Deus opera diligit, illius verò facta detestatur, hinc illud exponitur, quo dicitur: Nonne
Rom. 9. Iacob dilexi Esau autem odio habui? Vel iuxta aliorum sententiam: Esau sinagogam, Iacob Christum Dominum demonstrat. Quẽadmodum enim Esau, in discordiam prolapsus fratris necem ex insidijs parabat dicens: *Veniẽt*
Gen. 27. *dies luctus patris mei & occidam Iacob fratrem meum*, sic Iudæorum populus aduersus Christum liuore contabuit, mortisq; supplicium illi machinabatur. Præterea, sicuti Iacob a fratris insidijs deflectens in Mesopotamiam se contu-
D lit, sic & Christus ab Iudæorum incredulitate abhorrens in Galilæam profectus est, inde sibi ex Gentibus sponsam suscepturus Ecclesiam.

8 *Saul quærebat animam David.* Pluribus hęc habetur historia primo Regum, capite decimo octauo vsq; ad finem libri. Quòd verò Dauid anima a Saule ingratissimo Rege quæri dicatur, scipturarum hic mos est, vt pro anima corpus interdum accipiant, quo sensu &
Matt. 10. a Saluatore dictum est: *Qui perdiderit animam suam propter me inueniet eam.*

9 *Et Salomoni suscitauerat Dominus Adad Idumeum.* Adde *aduersarium* ex tertio Regum, capite vndecimo, vbi scribitur; *Suscitauit autem Dominus aduersarium Salomoni Adad Idumeum de semine regio, qui erat in Edom.* E

10 *Iezabel etiam fugere compulit.* Ita codex manuscriptus. In impresso verò additur, *Sacerdotes*. Cæterùm addendum ego *Heliam* ex nuper allegato Regũ libro, capite vndeuigesimo arbitror, non *Sacerdotes*; ibi enim ob intentatam sibi mortem Sanctum Domini prophetam fugere conpulsum legimus.

11 *Et omnes Prophetas persecutus est populus Iudæorum.* Ex Saluatoris Domini testimonio, Matthæi vigesimo tertio: *Hierusalẽ Hierusalẽ, quæ occidis prophetas, & lapidas eos, qui ad te missi sunt.* Et Actorum septimo. *Quem prophetarum non sunt persecuti patres vestri? Et occiderunt eos, qui prænunciabant de aduentu iusti.* F

12 *Paulus Apostolus de fratribus falsis conqueritur.* Secunda videlicet ad Corinthios Epistola, capite vndecimo: Quod persecutionum genus vltimo enumerauit loco, quippe quod omnium acerbissimum. Vnde & merito Sanctus Dauid conqueritur: Si inimicus meus maledixisset mihi sustinuissem vtiq;: Tu ve- Psal. 54.
ro homo vnanimis &c.

13 *Et per murum demittitur, ne ab hostibus capiatur.* Ibidẽ post pauca. Nec id vitę desiderio, cum Christo enim esse, & mortem subire pro eo cupiebat: Verùm nimium idipsum eiusdem in proximum commendat ardorem, quo prorsus incensus se se prædicationi tunc seruauit. G

14 *Ac multimoda enumerans pericula de se, suisq; similibus loquitur: Spectaculũ facti sumus mundo, & Angelis, & hominibus.* Ex prima ad Corinthios, capite quarto. Spectaculum autem nõ pro loco, vnde populus spectare consueuit, sed pro re ad spectandum proposita, cum pompa præsertim & apparatu, quales sũt ludi, & alia eiusdem generis, accipitur. Et certè Paulus ipse cum cæteris Apostolis *Spectaculum*, cum eũdem tunc creaturæ omnes, veluti album, & signum, in quod iniuriæ omnes inferebantur, conspicerent. Vel ideò *Spectaculum*, quòd illius inuictam in cunctis perferendis con-
stantiam, tanquam insigne portentum, non H
peccatores tantùm (mundi nomine expressi) sed & Sancti viri, cœlestesq; insuper spiritus admirarentur.

15 *Nos stulti propter Christum.* Profectò si Christus ipse Iudæis quidem scandalum, Gentibus autem stultitia est, consequenter omnes vestigia eiusdem sectantes, stulti habentur.

16 *Sed quod stultum est Deo, sapientius est hominibus.* Ex eiusdem Apostoli Epistola, capite primo vbi: Scriptum est, inquit, *perdam sapientiam, & prudentiam prudentium reprobabo. Vbi sapiens? vbi scriba? vbi conquisitor huius sæculi? Nonne stultam fecit Deus sapien-*

tiam

A *tiam huius mundi? Nam quia in Dei sapientia*
non cognouit mundus per sapientiam Deum: pla-
cuit Deo per stultitiam prædicationis saluos fa-
cere credentes. Et post pauca: *Quod stultum est*
Dei, sapientius est hominibus; & quod infirmum
est Dei, fortius est hominibus.

17 Vnde & Saluator loquitur ad patrem: Tu
scis insipientiam meam. Ex Psalmo sexagesimo
octauo, qui manifestò de Christi Passione scrip
tus est,

18 Quem in Euangelio sui, quasi mentis im-
potem existimabant. Et aduersarij calumniaban
tur dicẽtes: Dæmonium habet & Samaritanus est.
Et in Beelzebub principe Dæmoniorum eijcit Dæ-
B *monia*. Recitat Marcus capite tertio hæc
omnia. Sic & Paulus in furorem conuersus a
Act. 8. Festo creditus est, cùm illi dictum est, *Multæ*
litteræ ad insaniam te conuertunt. Paula eiusmo
di quoq; laborasse morbo a susurronibus vul-
gata est: Cùm eiusdem cerebrum, veluti insa-
næ confouendum ijdem contendebant. Igi-
tur ex his omnibus sacrarum litterarum testi-
monijs, neminem Sanctorum, imo neq; ipsum
Dei filium ab sæuientis inuidiæ morsibus ex-
pertem fuisse constat. Quod si ille innocens,
immaculatus, in quo nulla potuit peccati ma-
cula reperiri, ab æmulis Magister & Dominus
iudicio sistitur, flagellis cæditur, sputis irride-
C tur, morte tandem turpissima condemnatur:
Mirum haud quaquam nobis esse debet, si ser-
ui, si discipuli, quidpiam horum quandoq;
sustinere cogantur: cùm non sit discipulus su-
Luc. 6. per Magistrum, nec seruus supra Dominum:
2. Tim. 3. Cùm omnes, qui piè volunt viuere in Christo
persecutionẽm patiantur: Cùm deniq; scriptũ
Gal. 1. sit: *Quia si hominibus placerem Christi seruus*
non essem.

19 Sed Beatus, qui dicere potest cum Apostolo.
Secunda videlicet ad Corinthios, capite
primo.

20 Hæc est gloria nostra, testimonium conscien
tiæ nostræ, Quoniam in simplicitate, & in since-
ritate, & gratia Dei conuersati sumus in mundo.
D Hoc postremò in aduersis omnibus solatium,
atq; gloriatio [testimonium conscientię] de
1. Ion. 2. quo & Ioannes Euangelista: *Si conscientia nos,*
inquit, *non reprehenderit, confidentiam habemus*
ad Deum. Eo ipso Dei seruus leuatus omnia
tolleret, & inter ipsa tormenta carnificum, se-
curitate fruitur. Tribus verò potissimum ful-
cris testimonium eiusmodi firmatur: Simplici-
tate videlicet inprimis, qua mens haud in di-
uersa distrahitur, sed cum Deo, eiusq; volunta
te vnitur. Secundò sinceritate, qua animus
non malitia, aut fictione adumbratur, sed om-
nis puritatis splendore illustratur. Tertiò gra-
tia Dei, qua bona ab eodẽ accepta, gratis & ob
eius solius causam proximo communicantur. E
His tribus conscientiæ testimonium inualescit,
Spiritusq; sancti vocibus fidit, quibus dicitur.
Qui sperant in Domino mutabunt fortitudinem, Isa. 40.
assument pennas, vt aquilæ volabunt, & non de-
ficient.

21 Et qui Dominum audit dicentem. Ioan-
nis videlicet decimo quinto.

22 Ideo mundus vos odit, quia non estis de
mundo: si enim essetis de mundo, mundus quod
suum erat diligeret. Mundi nomine accipitur
ipse homo: habet enim commune quid cum
creaturis omnibus. Vnde & alibi: *Arbitror*
(idem inquit) *totum mundum non posse capere* F
libros, hominem intelligens: quia videlicet is
Christi miraculorum omnium incapax est, &
hoc propter illorum amplitudinem. Quanuis
autem iuxta hanc nominis acceptionem om-
nis homo sit mundus, terrenorum tamẽ ama-
tores frequentius eius appellatione veniunt, de
quibus & hoc loco scribitur. Verùm serui Dei
cum hoc mundo nihil habent, sed illud Aposto
li iugiter immurmurant: *Mihi mundus crucifi-* Gal. 6.
xus est, & ego mundo.

23 Periculosum est dixisse mala de bonis.
Ex Hieronymi Epistola nonagesima nona, in
qua ita habet. Periculosum quippe est de ser-
uo alterius iudicare, & non facilis venia praua
dixisse de rectis.] horum sensus quartodecimo G
capite supra explicatus est. Hæc autem cum
sequentibus rursus afferuntur, vt & ipsorum
æmulorum perfidia retundatur, & insectatio-
nibus depræssorum virtus, atq; constantia con-
firmetur.

24 Et sicut. Iterum *dixisse mala* subintel-
lige

25 Exprobratis ad coronam, ita exprobranti-
bus ad damnationis cumulum cedit; Quantum
enim mercedis hoc pro persecutionum tole-
rantia seruis suis Deus reponit, tantum illinc
insultatoribus supplicij seruat. Et quidem ap-
tè eiusmodi merces coronæ nomine nuncupa-
tur: vt quò in hoc mundo electorum vitæ con H
ditio detestabilior habita, atq; conclamata est,
tantò in cœlis illustrior futura comprobaretur;
scriptura etiam testante: *Beatus vir, qui suffert* Iacob. 1.
tentationem, quoniam cum probatus fuerit accipiet
coronam vitæ,

26 Quod & Beatus Augustinus testatur di-
cens: Nemo laceret seruos Dei, quia non expedit
lacerantibus. Scriptum quippe est: Quare
lacero carnes meas dentibus, & animam meã
pono in manibus meis? Cęterùm de proximo
hoc dictum nemo ambigit, caro enim nostra is;
atq; sanguis est. Quod verò lacerantibus de- Iob. 13.
tractatio non expedire dicatur, addit quanplu-
rimum negatio super affirmationem, perinde,

A ac si scriberetur: Maximum procul dubio, & omnino indicibile malum eiusmodi perniciosis hominibus obueniet, quippe quibus alibi Spiritus sanctus mortis metum inferat dicens: *Cum detractoribus ne commisceoris, quia repente consurget perditio eorum.* Ita sanè & ea exponuntur, quibus sapientiæ primo præcipitur: *Custodite vos a murmuratione, quæ nihil prodest*: non prodesse nanq; plurimum obesse est, Vnde & Augustinus murmurationem
Aug. in Num. 14. tam graue peccatum asserit: Quod populus Israel nullo peccato legitur Deum magis grauiter offendisse, quàm murmurando.

27 *Seruis quidem Dei merces falsis detractio-*
B *nibus crescit.* Dicente Propheta: *Maledicent illi & tu benedices.*

28 *Nam non sine causa dictum est: Cum vos oderint homines, & exprobrauerint mentientes: Gaudete & exultate*: Matthei quinto. Prædicat hoc idem Saluatoris præceptum & Beatus Iacobus Apostolus, cùm ait: *Omne gaudium existimate fratres mei, cùm in tentationes varias incideritis.* Et reuera, si mundi gaudium semper comitari tristitiam Salomon protestatur: *Extrema* (inquiens) *gaudij luctus occupat*: Si prætereà ex mundi huius delectabilibus gaudium capientes sermo Euangelicus hisce detestatur.
C *Væ vobis diuitibus, qui consolationem vestram habetis: Væ vobis, qui saturati estis, quia esurietis: Væ vobis, qui ridetis & gaudetis, quia lugebitis & flebitis: Væ, cùm benedixerint vobis homines*: Consequens vtiq; est, vt de ijs tantùm, quibus aliquando nec tristitia, aut maledictio, sed cordis tranquillitas, & mentis serenitas æterna succedit, gaudeamus. Porrò ex horum numero gaudium de opprobrijs esse, Domini testimonio comprobatur: Vnde & subditur.

29 *Quia merces vestra copiosa est in cœlis.* Hæc tandem vna ratio est gloriandi in aduersis, magnitudo remunerationis, qua pro paruis magna, æterna pro breuibus, pro morituris semper viuentia compensantur, & Deus ipse debitor habetur. Quis ad hanc Domini vo-
D cem se tentari non patiatur? Quis ab hominibus iniurijs affici iustitiæ causa non cupiat? Quis aduersitates læto animo non amplexetur? Vtinam propter Iesu Christi nomē æmulorū turba me deprimat: Vtinam in opprobrium meum stolidus hic mundus exurgat, tantùm vt ego merear eius voce laudari, & eiusdem pollicitationis sperare mercedem.

30 *Itaq; consolemur inuicem in verbis istis.*
Rom. 15. Idem ad Romanos Apostolus. *Quæcunq;*, inquiens, *scripta sunt ad nostram doctrinam scripta sunt, vt per patientiam, & consolationem scripturarum spem habeamus*: Vera etenim consolatio ex sacris litteris hauritur, in quibus, cùm Dominum Ipsum, & quotquot omnes in sæcu- E
lis antiquis idē habuit charissimos, aduersitatibus oppressos legamus, eiusmodi exēplis adeo erigimur, & roboramur, vt dimoueri nunquam a cœlestium bonorum firma spe valeamus. Quod autem *Consolemur* Lupus ponat, non *Consolentur se inuicem oppressi*, manifestò se in illorum numero, quorum hactenus exempla proposuit fuisse declarat. Et certè, qui Vitam eius virtutibus plenam legit, præfatis eum aggregare nullatenus dubitabit.

31 *Benedicentes Dominum in vniuersis vijs suis.* Per vias Domini, opera eius accipimus, quia illorum consideratione ad eius agnitionē paulatim conscendimus. De eisdem & Pro- F
pheta loquitur: *Iustus Dominus in omnibus vijs* Psal. 144.
suis, & sanctus in omnibus operibus suis. Siue ergo eiusmodi in nos Dei declarata opera prospera sint, siue aduersa, monemur ad vltimum eidem omni tempore benedicere, ne aut in aduersis succumbamus, aut in prosperis extollamur: quin potius in vtrisq; eiusmodi simus, vt in omnibus æquè Sanctum eius, atq; laudabile nomen cum gratiarum semper actione prædicemus.

32 *Qui viuit.* Absolutè scilicet, & per se: Qui & de se ipso in Ezechiele loquitur: *Viuo* Ezech. 16.
ego dicit Dominus. Cætera verò per participationē. Quemadmodum enim arbor bona (Hie- G
ronymus inquit) & bonus homo, & bonus pastor, & bonus seruus; nemo autem absolutè bonus nisi solus Deus: sic cū Angeli, cæteræq; Virtutes, Patriarchæ quoq;, & Prophetę, atq; Apostoli sint viuentes, comparatione Dei viuentis mortui appellantur. *Quis est enim homo qui vi-* Psal. 88.
uet & non videbit mortem? Vnde & Apostolus Paulus de Deo: *Qui solus*, inquit, *habet im-* Tim. 6.
mortalitatem, & lucem habitat inaccessibilem.

33 *Et regnat.* De cuius regno, atq; monarchia scribitur: *Regnū tuum regnum omnium sæ-* Psal. 144.
culorum, & dominatio tua in omni generatione et generationem.

34 *In sæcula sæculorum.* Est sæculum in sacris litteris, quod pro modico temporis interuallo accipitur, & sæculum quod pro æternita- H
te ponitur. Quotiescunq; apud Hebræos per Vau scribitur, ęternitatem significat: Quando vero sine Vau, quinquagesimi anni spaciū est, quem illi Iubilæum vocant: Quamobrem Exod. 21.
etiam seruus ille, qui in Exodo propter vxorē, & liberos amans Dominum suum, aure pertūsa seruitio subiugatur, seruire iubetur in sęculum: hoc est, ad quinquagesimum vsq; annū. Hoc loco sæculum pro ęternitate ponitur. Exprimitur verò ea reduplicatione, videlicet *in sæcula sæculorum*, vt eiusdem æternitatis excellentia super qualcunq; nostri tēporis durationes

A nes intelligatur. Enimuero quemadmodum Canticum canticorum: Opera operum, & Sanctus sanctorum dicuntur; vt Canticum alijs canticis dignius: opus cæteris operibus vtilius: nec nō Sāctus super omnes alios sanctos sanctior, imo eosdem sanctificans exprimatur; sic & ipsamet diuina æternitas, geminatis dictionibus *In sæcula sæculorum* durare describitur, quòd sua immensa magnitudine omnia alia sæcula, tum præterita, tum præsentia, tum futura, in puncto contineat.

35 *Amen*. Hebræa vox, in fine sermonis ad comprobationem addi consueta, perinde ac ex multis scripturæ auctoritatibus, præsertimq; ex psalmis
B octogesimo octauo, centesimo sexto, & alijs videre est. Vbi enim in eis nos legimus *fiat*, *fiat*, in Hebræo ponitur, *Amen Amen*. Aquila eandem vocem in Græcum sermonem πεπιστωμένως vertit, quòd in nostra lingua idem est, quod, Verè, ac fideliter. In hoc sensu & Saluatorē in Euangelio ad sui sermonis firmitatem frequenter dictionem vsurpasse, nemo ignorat. Septuaginta vero Interpretes eandem in Græcum γένοιτο, quæ dictio in nostro sermone, fiat, vertitur, transtulerunt. Verùm ad idem omnino vsurpari, *Fiat*, seu, *Ita est*, ad quod Verè, scienti litteras perspicuum est. Deniq; Origenes hanc ipsam dictionem cum multis alijs,
C cuiusmodi sunt; *Osanna*. *Maranatha*. *Ephod*. *Alleluia*, & aliæ, propter vernaculum Hebraicæ linguæ in interpretatas (vt ita dicā) in nostram versionē aptè transfusas affirmat. Et quidem, cùm vnaquæque lingua certas interdum dictiones ita proprias habeat, vt cum proprio significationis sono verti nequeant, multo satius eas non interpretari, quàm interpretatione illarum vim attenuare, sapientes translatores docuerunt. Hucusq; Hieronymi acta. Ad extremū nunc eorundem nos quoq; deducti, superest, vt prolabentis pariter cymbę cursum corripiamus, contractisq; velis portui inhiantes, nautarum more celeusma,
D gratiarum hoc est actiones recinamus. Igitur Summo easdē bonorum omniū inprimis Largitori suppliciter, atq; demissè reddimus, Sanctissimo de hinc Patri Hieronymo, per quem in nos ab eodem hactenus in medium prolata, qualiacunq; sunt, fluxerunt. A te tandem Magne BALTASAR, qui nonnisi magna exordiris, geris, perficis, cuiq; peræquè grandia debentur, ne exigua hæc, quæ sub auspicijs tuis hominum sempiternæ memoriæ tradita sunt reijcias, quàm studiosè possum cōtendo: Fortassis erit, vt in maioribus aliquandò reddendis, meorum simul in te studiorum debitum, non Congregatio sola, sed vniuersus insuper orbis intelligat.

SANCTI HIERONYMI OPERVM OMNIVM RECENSIONES ABSOLVTISSIMÆ

Atq; in eaſdem iuxta notata, ac diſputata in præcedenti Opere

ANIMADVERSIONES.

Quibus non legitima tantùm a ſpurijs ſecernuntur, ſed & legitimorum temporis potiſſimùm ratio perueſtigatur.

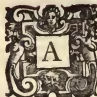
ANNO DOMINI M.DC.XXIII.

Admodùm
REVER. PATRI
D. DESIDERIO PIOLÆ
SANCTI HIERONYMI
Penès Mediolanum Præsuli vigilantissimo, S. T. D. Celeberrimo, atq; de propria Familia optimè merito

D. Pius Rubeus S. æternamq; F.

QVIBVS vno, eodemq; tempore beneficiorum magnitudine paruitas mea in singulis horis cumulatur, in vice vni reddenda, alterum præterire non debet. Igitur sub Reuerendissimi Patris D. Baltasaris Sudati, Præpositi Generalis felicibus auspicijs Commentarijs in Vitam Sancti Patris Hieronymi editis, tibi nunc æquè (ò Desideri desideratissime, qui & virtutum præstantia, varietateq; cum Daniele iureoptimo eiusmodi nomen sortitus es) RECENSIONES operum eius omnium, in easdemq; ANIMADVERSIONES cuduntur, vt quos professio, virtus, & charitas iungit, cultoris vicißim studium non diuidat. Quid laboris in elucubrandis ijsdem insumsperim, quidue vtilitatis, qui præsertim germanam Patrum doctrinam, atq; etiam Ecclesiasticarum rerum fastos dignoscere cupiunt percepturi sint, tibi, qui ingenio peruolas, & nonnisi sublimia metiris, superuacaneum est indicare. Hoc interim polliceor, meum tibi in maioribus desudaturum ingenium, vbi ipso munere, munerisq; auctore te lætari comperero. Conseruet te Deus quàmdiutissimè florentem, & beneualentem.

RECENSIO PRIOR.

IN enumerandis singulis Hieronymi Operibus cum ordinem sequar, quo nouissimè Marianus Victorius Episcopus Amerinus processit. ANIMADVERSIONES dehinc subijciam, de quibus controuersia inter Scriptores est, an Hieronymi germana, seu potius supposititia sint. Interxam postremò (quod a nemine hactenus præstitum est) singulorum, quo ab eodem Hieronymo dictata sunt exploratum temporis calculum. Et quamuis ab alijs hæcipsa opera multò antè, non minus accuratè, quàm doctè enumerata, examinataq; sint; A Sixto nimirum Senense, Libro quarto Bibliothecę Sanctæ: Victorio in Operum eiusdem inpræssione Romana: Cornelio Schultingio in Confessione Hieronymiana; nupertimeq; a Cardinali Bellarmino, Libro de Scriptoribus Ecclesiasticis, *in Hieronymo*: eorum tamen studio addam rursus ego posteriorem (hucusq; inauditam) eiusdem Hieronymi operum Recensionem, in eandemq;, sicuti in priorem singulas mox Animaduersiones distinguam; vt propterea non tam eruditis Lectoribus, quàm Ecclesiasticis Scriptoribus laborem meum iucundum, atq; vtilem fore, certò confidam. Rem igitur aggredior. Opera Sancti Hieronymi, quæ nunc extant, nouem Tomis, siue Editionis Romanæ, siue Parisiensis, siue postremæ Coloniensis conprehenduntur,

IN PRIMO TOMO

Diuersorum generum Epistolę, videlicet.

1 *Ad Heliodorum, de laude solitaria vita.*
2 *Ad Nepotianum de Vita Clericorum & Sacerdotum.*
3 *Ad Heliodorum Epitaphium Nepotiani.*
4 *Ad Rusticum Monachum De viuendi forma.*
5 *Ad Florentinum.*
6 *Ad eundem.*
7 *Ad Latam De institutione filia.*
8 *Ad Demetriadem De virginitate seruanda.*
9 *Ad Saluinam De viduitate seruanda.*
10 *Ad Furiam De viduitate seruanda.*
11 *Ad Ageruchiam De Monogamia.*
12 *Ad Gaudentium De Pacatula infantula educatione.*
13 *Ad Paulinum De institutione Monachi.*
14 *Ad Celantiam matronam De ratione piè viuendi.*
15 *Ad Marcellam De laudibus Asella.*
16 *Ad Principiam virginem, Marcella vidua epitaphium.*
17 *Ad Marcellam, vt commigret Bethlehem.*
18 *Ad eandem de eodem argumento.*
19 *Ad Eustochium de acceptis munusculis.*
20 *Ad Marcellam de acceptis pariter munusculis.*
21 *Ad Paulam Concordiensem.*
22 *Ad Eustochium de custodia virginitatis.*
23 *Ad Marcellam de ægrotatione Blesilla.*
24 *Ad Marcellam de exitu Lea.*
25 *Ad Paulam super obitu Blesilla filia.*
26 *Ad Pammachium consolatoria super obitu Paulina vxoris.*
27 *Ad Eustochium virginem epitaphium Paula matris.*
28 *Ad Lucinum.*
29 *Ad Theodoram epitaphium Lucini Batici coniugis.*
30 *Ad Oceanum Epitaphium Fabiola.*
31 *Ad Theophilum Episcopum Alexandrinum.*
32 *Ad Abigaum.*
33 *Ad Castrutium.*
34 *Ad Iulianum consolatio.*
35 *Ad Exuperantium hortatoria.*
36 *Ad Castorinam materteram.*
37 *Ad Iulianum Diaconum.*
38 *Ad Theodosium, & alios Anachoretas.*
39 *Ad Virgines Hermonenses.*
40 *Ad Augustinum.*
41 *Ad Rufinum.*
42 *Ad Nicaam hypodiaconum Aquileia.*
43 *Ad Chromatium, Iouinum, & Eusebium.*
44 *Ad Chrysogonum Monachum Aquileia.*
45 *Ad Antonium de modestia.*
46 *Ad Rusticum.*
47 *De vitando suspecto contubernio.*
48 *Ad Sabinianum Diaconum increpatoria.*

49 Ad

A 49 *Ad Innocentium de muliere septies icta.*
Item
Vita S. Pauli Eremita.
Vita S. Hilarionis.
Vita Malchi captiui Monachi. B
Liber de Viris Illustribus, vel de Scriptoribus Ecclesiasticis ad Dextrum Pratorio præfectū.

ANIMADVERSIONES.

IN prænotata Epistolarum serie præter Epistolam quadragesimam ad Augustinum nihil est, quod a Hieronymi ingenio alienum censeatur. Dubitatur autem a nonnullis de Epistola decimaquarta ad Celantiam: verùm de vtrisq; suis locis in proximè sequentibus.

1 *Quanto amore.* Ex priori ab Hieronymo B delecta solitudine data Epistola est: circiter videlicet Domini annum trecentesimum sexagesimum quintum: Ingressus nanq; in illam trecentesimo sexagesimo secundo supra adscriptus est, Capite quarto, numero trigesimo tertio. Porrò post annū saltem ab eiusdem Heliodori inde recessu ipsā scriptā, proprium eius haud obscurè declarat exordium, perinde ac Epistola trigesima septima. Agitur de eadem loco supra allegato, & capite quinto, numero decimo octauo, capite item sexto, numero decimo sexto, Capite deniq; vndecimo, post exordium Controuersiæ, Num Hieronymus iustè Ciceroniani nominis fuerit insimulatus? C Creatus verò deinceps Heliodorus Altini Episcopus, vnà cū Ambrosio, Mediolanensi ité Episcopo in Concilio Aquileiēsi aduersus Arrianos acriter decertauit. Recolitur singulis annis eius memoria in Ecclesia ex Martyrologio Romano die tertia mensis Iulij.

2 *Petis a me Nepotiane charissime.* De ea pluribus capite sexto, numero decimo septimo.

3 *Grandes materias.* Adscribitur Christi anno quadringentesimo sexto; Meminit enim in Epistola Hieronymus de Hunnica in Septentrionis presertim oras grassatione, quam & superiori anno factam hisce testatur verbis. [Ecce tibi, anno præterito ex vltimis D Caucasi rupibus immissi in nos, non iam Arabiæ, sed Septentrionis lupi tantas breui prouincias percurrerunt: quot Monasteria capta? quot fluuiorum aquæ humano cruore mutatæ sunt? &c.] In Rufinum item tyrannum a militibus illatam cędem commemorat, quam eidem anno Marcellinus in Chronicis, & Socrates libro sexto capite primo consignarunt. Conplectitur Epistola Nepotiani, Heliodori Altinensis Episcopi nepotis virtutes, ob quatū meritum eundem tota luxit Italia: Nec enim in Clericatu tantùm Christi miles effulsit, sed cum antea apud Imperatorē inter primos militans, iunxit cū militia Monasticam disciplinā.

4 *Nihil Christiano felicius.* Mentio in eius calce de Sancti Exuperij Tolosani Episcopi profusissimi in pauperes eleemosinis hisce habetur [Sanctus Exuperius Tolosę Episcopus, 1. Reg. 18 viduę Sareptensis imitator, esuriēs pascit alios, & ore pallente ieiunijs, fame torquetur aliena, omnemq; substantiam Christi visceribus erogauit.] Cæterùm id charitatis officium Christi anno quadringentesimo sexto ex mox E dicendis adscribitur, eo consequenter ipso anno data Epistola conprobatur. Et quidem, cùm Sanctissimus Pontifex propriæ liberalitati Gallias videret angustas, Sysinnium, bonum æquè ac officij plenum Monachum in Orientē cum ingenti pecunia, quò Palęstinæ Monachis ad vitam subsidia ministraret, inde verò in Aegyptum contenderet, idem muneris cum Aegyptijs Patribus expleturum, delegauit: Cumq; ex eorum numero Hieronymus esset, qui ex eodem Sysinnio cum Exuperij litteris eleemosinam simul ad propriam Monachorū familiam sustendandam acceperant, vbi tanti G viri virtutes didicit, Commentarios illi protinus in Zachariam dedicauit. Laudat Hieronymus Exuperij Sāctitatē frequenter in suis In Præf. 1. lib. in Zach. scriptis, sed Epistola præsertim vndecima, & in Præfationibus eiusmodi Commentariorum: In quibus & de eiusdem Sysinnij in Palęstinam aduentus tempore agens [Vltimo iam, inquit autumni tempore frater noster, filius tuus Sysinnius Monachus tuæ mihi dignationis Epistolam reddidit, qua lecta gauisus sum esse te sospitem, & memorem mei, omniumq; fratrum, qui in sanctis locis Domino seruiunt, in quorum refrigerijs facis tibi amicos de iniquo mammona.] Mox annum explicans in præfatione tertij in Amos [Præsenti, inquit anno, H qui sexti consulatus Arcadij Augusti, & Anitij Probi fastis nomen imposuit, Exuperio Tolosanæ Ecclesię Pontifici Zachariam, & eiusdem vrbis Minerio & Alexandro Monachis Malachiam Prophetam interpretatus sum.] Numeratur Consulum annus a Marcellino, Panuino, & Baronio Christi quadringentesimus sextus. Alius hic omninò Rusticus est ab eo, ad quem Epistola quadragesima sexta, licet vterq; Gallus natione foret. Ratio verò diuersitatis affertur infrà Animaduersione quadragesima sexta.

5 *Quantus Beatitudinis tuæ.* Rufini atq; Melanię ex Aegypto nuperrimum aduentū in hac Hieronymus commemorat Epistola. Cæterùm

A rùm cùm vtrosq; & Melaniam & Rufinum Hierosolymis viginti & septem annis fuisse eò moratos, testetur Palladius, atq; demū trecētesimo nonagesimo septimo Christi anno inde Romam profectos communis scriptorum sententia sit (quemadmodum & nos sæpius alibi obseruauimus) hinc datam Epistolam trecentesimo septuagesimo deducimus: quo æquè anno Euagrij adhuc solitudine detinebatur Hieronymus. De eodem ipse in Appēdice ad Eusebij Chronicon: Anno, inquit, Valentiniani XIV. Florentius, Bonosus, & Rufinus insignes Monachi habentur: e quibus Florentius tam misericors in egentes fuit, vt B vulgo, pater pauperum nominatus sit.]

6 In ea mihi parte eremi commoranti. Superior Epistola in quibusdam codicibus: De ortu amicitiarum prænotatur; hæc verò, De nascentibus æquè amicitijs, quæ Christi glutino cohærent, verba facit: Hinc paulò post a superiori scriptam mihi persuadeo. Accedit, quòd & ex eadem se datam solitudine profitetur. Anno quippe proximè sequenti einsmodi egressus est Hieronymus solitudinē.

7. Apostolus Paulus scribens. De ea capite decimo tertio, numero duodecimo.

8 Inter omnes materias. Cū in huius exordio, eandem se eo edidisse tempore testetur C Hieronymus, quo in Ezechielis templi mystica explanatione (duodecimo videlicet libro comprehensa) ingenio desudabat, eiusdem annus Christi quadringentesimus vndecimus conuenienter accipitur; Enimuerò proximè superiori in eundem prophetam a primo vsq; ad octauum libros iam absoluerat, vt constat ex eorum præfationibus, in quibus passim de Vrbis Romæ sub Alarico Gothorum Rege excidio. Idipsum ex vltimis quoq; Epistolę eiusdem verbis deducitur: quibus circiter triginta ante annos libellus de custodia virginitatis ad Eustochium publicis monumentis consignatus asseritur. Quòd ne hic, Lector, errore du- D caris ad dictionem [circiter] diligenter attende: diminuit nanq; ea, iuxta aliàs a nobis temporis habitam rationem, cùm eiusmodem Libelli annum explorauimus ab tricenna rio numero tres saltem integros annos. Porrò virginis, cui Epistola inscribitur nobilitas, atq; virtus, ex eius initio declaratur. Et quidem non Hieronymi tantùm præconijs, sed & aliorum Sanctorum Patrum, Augustini Epistola centesima quadragesima tertia, centesima septuagesima nona, Prosperi Epistola octogesima quarta, apud Sanctum Ambrosium, Deo Sacrata Virgo celebrata est. Deniq; Pelagius quoq; hæresiarcha eandem laudare aggressus est, propinans cum Epistola hæresim. Verùm de eius Epistola, seu libro, in Animaduersionibus ad Tomum nonum. E

9 Vereor ne officiū. Quāuis ex Epistolæ verbis certū eiusdem annū minime habeamus, ex inferiori tamen ad Ageruchiam Epistola vnde cima, explorare eundem possumus. Enimuero hæc ibi in calce Hieronymus [Legito quomodo tibi in viduitate seruanda viuendum sit, librum ad Eustochium de virginitate seruanda, & alios ad Furiam, atq; Saluinam] Ex quibus, cùm postremo hæc de viduitate seruanda Epistola percenseatur loco (quippe quæ nouissimè post singulas enumeratas elucubrata) planè intelligimus editam eandem intra quadringentesimum, & quadringentesimum quintum: F Siquidem Epistolæ ad Furiam, Christi annus trecentesimus nonagesimus nonus mox numerabitur; Epistolę verò ad Ageruchiā quadringentesimus sextus. Hæc est Saluina, quæ Gildonis Ethnici, Africæ quondam occupatoris soror, Nebridio viro pijssimo, ex sorore Augustæ nato, atq; Arcadij & Honorij consobrino nupta fuit: post cuius, & obitum viduitatis propositum tenens, ad summum sanctitatis gradum conscendit.

10 Obsecras litteris. Certū Epistolę tēpus circa extremū aperitur, dū scribitur. [Scio me ante hoc fermè biennium edidisse libros contra Iouinianum, quibus venientes e contratio G quęstiones, vbi Apostolus concedit secunda matrimonia, scripturarum auctoritate contrini.] Igitur, cùm aduersus Iouinianum libri anno Christi trecentesimo nonagesimo iām supra Capite decimo septimo, numero primo, adscripti sint, postq; biennium data referatur Epistola, vtiq; sequitur eiusdem annum trecētesimum nonagesimum secundum numerandum esse. Titianę clarissimę feminę, & Cōsularis viri, Christianorum amborum, e stemmate Camillorum, Furia (cui hęc inscribitur Epistola) Hieronymi testimonio genita celebratur.

11 In vetere via nouam semitam quærimus. H Indicant Epistolę tempus propria eiusdem circa finem verba, vbi dicitur [Non possum absq; lachrymis Tolosę facere mentionem: quę, vt hucusq; non rueret, Sancti Episcopi Exuperij merita præstiterunt.] His siquidem apertè monstratur, fuisse tunc a Hieronymo hanc scriptam Epistolam, cùm ab hostibus Ciuitas ipsa obsidione vrgeretur. Porrò Tolosam obsidione Christi anno quadringentesimo sexto afflictam, circa finem tandem proximè sequentis anni eaptam, tradunt Saluianus de vero Iudicio Libro sexto, Rutilius Iciner: Libro primo, & alij. Additur, cùm ibidem Hieronymus triginta mox numeret annos a Barbaro-

A

rum in Romanum Imperium irruptione (quā & trecentesimo septuagesimo sexto Christi anno factam Ammianus Libro trigesimo primo testatur) planè Epistolam eiusmodi anno, vel proximè sequenti exaratā apparere. Fuisse verò Ageruchiam spectatę nobilitatis, atq; virtutis feminam ex ipsius Epistolę exordio haud obscurè conijcitur,

12 *Causa difficilis.* Loquitur ad extremum Epistolæ Hieronymus de nouissima Vrbis Romæ sub Alarico Gothorū rege deprædatione, quæ Christi anno quadringentesimo decimo contigit; De Pacatula infantula (in cuius gratiā ipsa scribitur Epistola) sermonē mox ingerens: [His, inquit, Pacatula nostra nata est tēporibus; inter hæc crepundia primam carpit ætatem, ante lachrymas scitura, quàm risum, prius fletum sensura, quàm gaudium] ex quibus Epistolæ tempus habetur,

B

13 *Bonus homo*, Post elaboratos ab Hieronymo aduersus Iouinianū libros hæc de institutione Monachi scripta Epistola est: memorantur enim ijdem in ea, Cæterùm de tempore eorundem librorum capite decimo septimo, numero primo constat. Nec multò post illorum elucubrationem datam ipsanmet inde accipio, quòd nonnihil ante, quàm idem Paulinus vnà cum Therasia coniuge in solitudinem Nolani agri tenderet, scriptam se proferat, Adscribit Baronius horum ex Vrbe In eremum profectionem Christi anno trecentesimo nonagesimo quarto; Cuius & testimonium ad perpetuam rei memoriam, Hieronymiq; inprimis splendorem, qui in tanto viro, atq; condiscipulo erudiendo gloriosissimus euasit, hic placuit afferre, Quàm (inquit) arduum arripuerit in agro Nolano viuendi genus (ne quis putet eum ruri agentem vitam duxisse lautam, & otiosam) Epistolæ ipsius ad Seuerum conscriptæ significant, Fuisse quidem professos tum Paulinum, tum Therasiam coniugem vitam Monasticam, Sanctus Hieronymus Epistola ad eundem Paulinum postea scripta expressè testatur; quòd enim quæ inhærebat ei coniux, seorsum vitam Monasticam agens, vsu coniugij iam desiuerat esse vxor, idem S, Hieronymus eam sororem, non autem coniugem ipsius appellat, Vt autem ambo renunciantes sæculo, & mutato habitu, abdicatis diuitijs, professi vitam Monasticam, agrum Nolanum elegerint, id ex sententia videtur S, Hieronymi factum esse. Etenim, cùm idem Paulinus litteris eundem consuluisset de loco, num expediret, vt id genus uitæ Hierosolymis excolerent, tunc idem Sanctus Hieronymus eam de Institutione Monastica ad Paulinum ipsum dedit Epistolam, qua reuocans a proposito Hierosolymam veniendi, hortatus est potius, vt ab vrbibus remotum locum deligerent ad habitandum, Ipsam quidem Epistolam scriptam esse antequam Paulinus agrum Nolanum peteret multa sunt, quę indicant.] Hucusq; Baronius. De eodem Paulino, atq; simul præsenti Epistola capite decimo, numero vigesimo, & capite decimonono, numero decimotertio. Agitur quotannis eius dies festus die vigesimasecunda Iunij.

C

Ep. 1. prope finē & Ep. 7. & 34.

D

Epi, 13.

E

14 *Vetus scriptura celebrata sententia*. Suspicatur Victorius Paulini potius Nolani Episcopi Epistolā esse, quàm Hieronymi, Verùm inter Hieronymi legitima eandem communiter recipiunt omnes, Grauius, Schultingius, Bellarminus, & alij; Quorum sententiæ, & ego lubens subscribo, cùm vero haud simile mihi videatur totum Epistolæ argumentum, & periodos intergos, qui omnino hinc inde Hieronymi sunt, ab eodē ipsummet accepisse, Accedit; Epistolam sacratum vndiq; scripturarum testimonijs esse refertam, vt propterea de auctore non supersit ambigendi locus. Et quanuis Paulinus profanarum litterarum calentissimus fuerit, haud tamen in sacris litteris ita fuisse versatum indicat idemipse Hieronymus in proximè superiori ad eundem Epistola decima tertia, in qua & præceptore ad illarum mysteria intelligenda opus ipsum habuisse, hisce tradit [O si mihi liceret istiusmodi ingenium (Paulini scilicet) non per Aonios montes, & Heliconis vertices, vt poetæ canunt, sed per Sion, & Itabrium, & Sina excelsa ducere; Si contingeret docere, quæ didici, & quasi per manus mysteria tradere scripturarum, nasceretur Vrbis aliquid, quod docta Græcia non haberet. Audi ergo mi conserue, amice, germane; ausculta paulisper, quò in scripturis Sanctis calle gradiaris] Hæc ibi cum multis alijs ad eundem erudiendum Hieronymus. Deniq; a nemine inter Paulini opera Epistola numeratur, De tempore quid certi proferam non habeo, datam tantummodo post librum de Scriptoribus Ecclesiasticis, hinc coniectura est, quòd in serie cæterorum scriptorum haud numeretur,

F

G

H

15 *Nemo reprehendat*. Post tres dies ab Epistola vigesima quarta ad Marcellam, De exitu Leæ, litteris prodita hæc Epistola est, quod & proprio eius initio declaratur, quo dicitur [Nudius tertius de Beatæ memoriæ Leæ aliqua dixeramus. Illicò pupugit animum, & mihi venit in mentem, non debere nos tacere de virgine, qui de secundo ordine castitatis locuti sumus. Igitur Asellæ nostræ vita breuiter explicanda est] Portò Leam de corpore exisse vigesima secunda die mēsis Martij Martyrolo

giuum

A gium Romanum testatur; Igitur quinta eius-
dem mensis die, dictata constat Epistola.
Numeratur illius annus Christi trecentesimus
octogesimus quintus, vel proximè sequens,
quo videlicet Hieronymus, Romæ gymnasio
aperto, sacras litteras publicè interpretabatur.
Non defuerunt, qui Epistolam post Asellæ e
vita transitum scriptam, funebremq; eandem
crediderint: Sed reuera oppositum ex ipsa
habetur; quandoquidem Marcellã in eadem
precatur Hieronymus, ne eidem Asellæ Epi-
stolam legat, cùm eius potissimum laudibus
grauetur. De Asellę eruditione, atq; sanctita-
te, loquitur etiam Hieronymus Epistola cente
B sima quadragesima, cuius & orationibus ex Vr
be Hierosolymam nauigaturus per litteras se
commendauit, Epistola videlicet nonagesima
nona. Quotannis illius memoria ex publicis
Ecclesiæ tabulis, sub die sexta mensis Decem-
bris recolitur. De eadem supra capite decimo
tertio, numero vigesimo sexto, & capite sequẽ-
ti, per totum.

16 *Sæpe & multum flagitas.* Quod hæc cir
ca Epistolæ exordium habeat Hieronymus, vi-
delicet, [Nam hucusq; reticerem, & bienniũ
præteritem silentio, non fuit dissimulationis,
vt malè existimas, sed tristitiæ incredibilis, quę
ita meum oppressit animum, vt melius iudica-
C rem tacere inpræsentiarum, quàm nihil dignũ
illius laudibus dicere.] His inquam se post
biennium ab obitu eiusdem Marcellæ certò lit
teris consignasse Epistolam testatur. Porrò
obitus certum annum in fine explicans, scribit
[Post aliquot dies (ab ingressu scilicet Gotho-
rum, aliarumq; barbararũ nationũ in Vrbem)
sano, integro, vegetoq; corpusculo obdormiuit
in Domino.] Hæc ibi. Igitur cùm quadrin-
gentesimo decimo domini anno, quo e vita
Marcella excessit, captam a Barbaris Vrbem
nemo ex historijs ignoret, & post biennium
epitaphium, seu funebris hęc Epistola dictata
sit, annus vtiq; eius Quadringentesimus duo-
D decimus accipitur. Meminit & de San-
ctissimæ fęminæ, atq; simul Pammachij, san-
guine illi iũcti a sæculo migratione, quæ æquè
eo ipso anno secuta est, vt in Præfatione primi
libri in Ezechielem scribit: [Ecce subitò mors
mihi Pammachij, atq; Marcellę, Romanæ Vr-
bis obsidio, multorumq; fratrum, & sororum
dormitio nuntiata est.]

17 *Mensuram charitas non habet*
18 *Ambrosius, quo chartas* }
Quanuis Paulæ, atq; Eustochij, vti earum
auctricum nomina præseferant Epistolæ, Hie-
ronymi tamen esse, nemo in eius scriptis ver-
satus ignorat. Scriptæ autem vtræq; tunc mi-
hi probantur, cùm Bethlehem omnes, tam ip-
sę videlicet Sanctæ fęminæ, quàm Hieronym⁹, E
ex Aegypto nuper reuersi, morarentur. Nume
ratur eiusmodi annus a Christo trecentesimus
octogesimus nonus. De eisdem æquè Episto-
lis Hieronymum intellexisse arbitror, cùm in
catalogo propriorum operum scripsit. [Ad
Marcellam Epistolarum librum vnum] edidi
videlicet.

19 *Parua specie.* Romæ data Epistola est in
die festo Sancti Petri, non Alexandrini Episco-
pi (vt perperam putauit Henricus) sed Prin-
cipis Apostolorum: Illius siquidem natale die
vigesima sexta mensis Nouembris, huius verò
trigesima Iunij anniuersaria celebritate recoli-
tur: Et hoc quidem festiuius (sicuti ipsa testa- F
tur Epistola.) Cerasa insuper eo ipso die, (de
quibus in eadem) habentur. Deniq; cùm in
Epistola libellus de virginitate seruanda memo
retur, planè eadẽ edita ipso anno, vel proximè
sequenti intelligitur.

20 *Vt absentiam corporum.* Verò haud
simile mihi videtur, munuscula in ipsa cõmemo
rata litterula, Hieronymo Romę agẽti, & quasi
præsenti a Marcella fuisse dictata; quin potius
ad absentẽ valde, imo Bethlehem tunc degen-
tem transmissa, ipsamet testari videtur Episto-
la. De ijs ad eandem Marcellam Epistolis cre-
ditur, de quibus in Catalogo scriptorum men-
tio habetur. G

21 *Humanæ vitæ breuitas.* Pauli, ad quem
Epistola transmittitur ita meminit Hieronym⁹
in libro de Scriptoribus, *in Tertulliano.* [Vidi
ego quendam Paulum Concordiæ (quod op-
pidum Italiæ est) senem, qui se Beati Cypria-
ni, iam grandis ætatis notarium, cùm ipse ad-
modum esset adolescens, Romæ vidisse, dice-
re referreq;, sibi solitum: nunquam Cyprianũ
absq; Tertulliani lectione vnam diem præte-
rijsse, ac sibi crebrò dicere: Da magistrum:
Tertullianum videlicet significans.] De eodẽ,
atq; ipsamet Epistola capite sexto, numero
decimo quarto.

22 *Audi filia.* De eadem sæpius in Com- H
mentarijs, præsertim verò capite decimo no-
no, numero duodecimo. Sanctissimæ vir-
ginis Eustochij (cui ipsamet inscribitur) ad
Deum e vita fęlicissimus transitus explicatur
capite vigesimo primo, numero vndeci-
mo.

23 *Abraham tentatur in filio.* Ex ijs cum
duabus sequentibus Epistola est, quæ Romę ab
Hieronymo conscriptæ sunt. Habetur & altera
super eiusdẽ fęminę (de qua in hac ipsa) obitu
Epistola: eaq; ipsa est, quæ proximè subdi-
tur.

24 *Cùm hora fermè tertia.* De eadem in
Epistolæ decimæ quintæ animaduersione.

25 *Quis*

A 25 *Quis dabit capiti meo.*] De eadem capite secundo numero decimo. Item capite decimo quarto, numero decimo nono. Fuit verò Blesilla summæ virtutis fęmina, nec Latinis tantum, sed & Græcis, & Hebraicis litteris Hieronymi testimonio exculta. Inter cæteras Paulæ filias natu maior, prima item omniū migrauit ad Dominum, septimo a nuptijs mense orbata viro.

26 *Sanato vulneri.* Post biennium a Paolinæ obitu datam hanc Epistolam aliàs obsetoa uimus, Christi videlicet anno trecentesimo nonagesimo octauo. Verùm Epistolæ ipsius tempus ambiguum reddere omnino videntur extrema Catalogi de Scriptotibus Ecclesiasticis

B verba, videlicet] Ad Pammachium apologeticum, & Epitaphium] scripsi nimirum. Et quidem Apologia cum ratione temporis congruit, (quemadmodum etiam infra animaduersione quinquagesima constabit) Epitaphiū verò, (Paulinæ videlicet) nequaquam. Et licet istud in eorum ab Hieronymo serie retexatur, quorum idem ipse, ad quattum & decimum Theodosij principis annum, hoc est, ad Christi trecentesimum nonagesimom secundum auctor fuit; potest tamen esse, dictionem [& Epitaphium] ab aliqoo deinceps additam. Cæterùm latius de hoc capite secundo, numero vndecimo, capite nono, num. decimo sexto.

C 27 *Secuncta corporis mei membra.* Adscribitur libellus hic (perinde ac ex vlumis etiam eiusdem verbis videro est) Honorij Augusti sexies, & Aristeneti Consulū anno, quo æque Sanctissima fęmina, sub initio eiusdem, die videlicet vigesima sexta Ianuatij diem extremū, nouum æternumq; nacta, clausit. Numerant hunc ipsum annum Baronius, atq; Panuious Christi quadringentesimum quartum. Cæterùm non satis video ego, quomodo hic tempo ris calculus cum mox ab Hietonymo ibidem notatis congruat, videlicet [Vixit Paula in Sancto proposito Bethlehem annos viginti.]

D Enimuerò, si iuxta eiusdem Baronij sententiā post Hieronymi ab Vrbe profectionem, vertente iam Christi anno trecentesimo octogesimo quinto ipsamet Paula a portu Romano soluit, & annus proximè sequens peregrinatione eius in Aegyptum absolutus est: vtq; falsū conuincitur, viginti eandem annis monasticā vitam egisse Bethlehem, cùm ab extremo trecentesimi octogesimi sexti, quo ex Aegypto Hierosolymam reuersa est, ad initium quadringentesimi quarti, quo migraoit a sæculo, non plures, quàm decem & septem integri numerentur anni. Difficultas hæc ipsa nos quoq; multò magis vrget; qnippe qui nauigationem eius e portu Romano in proximè sequentem, trecentesimum videlicet, & octogesimum sextum retulimus. Henricus Grauius in Adnotationibus, dubitationem fortassis expendens, Cōsulum annom, Christi quadringentesimo sexto adscripsit; eundemq; Honorij, atq; Arcadij Imperatorum, nonum numerauit. Verùm erroris communiter arguitur: Is enim reuera fuit, qui supra assignatus est. quadringentesimus, nimirum quartus, atq; Honorij, & Arcadij decimus. Certè Hieronymū, in omnibus semper occulatissimum mendacij, vel memoriæ lapsus hoc loco arguere, temetarium puto. Respondendum itaq; mihi videtur; errorem huiusmodi librariorum imperitia, vel temeritate, siue ĕt oscitantia irrepsisse:

F cū scripsisse eundē primùm [duodeuiginti] nō [viginti] pro certo mihi persuadeā. Iuxta hanc responsionem annorum nomerum (quo in sancta Bethlehem ipsa sanctissima fæmina mansit) ab exordio nauigationis eiusdem ab Vrbe supputantes, Hieronymi omnino veritati consonum testimoniom habemus. Si cui hæc non placent, doceant nos meliora, & subscribemus. De Paula passìm in ipso opere.

28 *Nec opināti mihi.* De ea capite sexto, numero octauo, vbi & Christi anno trecentesimo nonagesimo primo, vel proximè sequenti, datam ipsanmet adnotanimus.

G 29 *Lugubri nuncio.* Paulò post a superiori hinc data probatur Epistola, quòd in superiori de proposito eiusdē Lucini ad sancta loca mentio agitur: in hac vero obitus tūc eiusdem accidisse memoratur, cùm ad idem complendum votum accintus foret: anno videlicet Christi trecentesimo nonagesimo secundo.

30 *Plures anni sunt.* Quo tempore has officiorum inferias Fabiolæ, olìm viduæ dederit Hieronymus, ipso protinus Epistolæ exordio declaratur; dum quadriennium ab exequijs Nepotiani, biennium verò a Paulinę extremis item ante persolutis numeratur. Igitur cùm huius laudatio a nobis Animaduersione vigesima sexta in Christi annom trecentesimum

H nonagesimum octauum, illius verò Animaduersione tertia in trecentesimum nonagesimū sextum reportata sit, Consequens etiam est, vt & funebris hæc Epistola quadringētesimo anno adscribatur. Oceano spectatissimo viro petenti Epistola redditur, quem Fabiolæ consanguineum, fortassis etiam fratrem fuisse hinc ad credendum inducor, quòd is sub eodem cū ea tecto mansitasse libro tertio Apologiæ capite secondo hiscè refertur [Cuius artificio, & cuius ministris in Sanctæ Fabiolę hospicio, & viri Christiani, & prudentis Oceani inuentus est codex, quem illi nunquam viderant?] Hęc ibi, in quibus, tametsi verba in Christo dormien-

A dormientium recordationi addi solita [Bonę videlicet, vel Sanctę memorię] non intexantur, vita tamen eandem functam fuisse, cùm eiusmodi scripsit Hieronymus, ex nuper dictis ratio temporum manifestat. Enimuero post biennium ipsimet in Rufinum apologetici libri exarati constiterunt. Deniq; quod infra Epistola octogesima secunda ad Marcellinum, & Anapsychiam eiusdem nominis feminæ quadringentesimo decimo Christi anno ætatem adhuc agens memoretur: cui & duo in Ezechielem libri dati recẽsentur, vtiq; alteram illã ab hac, Fabiolã affirmare cõpellimur, hanc quidem seniorem, illam iuniorem: quemad- B modum & duas alibi vno, atq; eodem tempore Paulas, auiam nempe & neptem: duas item Melanias, maiorem & minorem. De Fabiola seniore iterum infra, Animaduersione centesima vigesima septima.

31 *Ex eo tempore.* Meminit de Paulæ, Romanæ mulieris recenti obitu, vt propterea eo ipso anno Epistola data credatur, quo & eadẽ interijt. Christi videlicet quadringentesimo quarto. De Theophilo infra, Animaduersione sexagesima secunda.

32 *Quamuis mihi.* Quòd in Epistola, Theodora Lucini quondam Bætici vxor Abigauo commendetur, vt in cœpto viduitatis propo- C sito perseueret, planè indicatur non longè ab eiusdem mariti e vita exitu scriptam. Vide superius adnotata in Epistolã vigesimam octauam, & vigesimam nonam.

33 *Sanctus filius meus.* De Epistolæ huius portitoris aduentu Hierosolymam, in præfatione libri quinti in Isaiam ad Amabilem Episcopũ Hieronymus agens [Misisti, inquit filiũ nostrum Heraclium diaconum, qui me manu conserta in ius vocaret, & promissum per momẽta exigeret.] Habetur ex his conscriptionis Epistolæ tempus, Christi videlicet annus quadringentesimus nonus; eiusmodi enim anno ijdem in Isaiam Commentarij elucubrati pro- D bantur capite quarto, numero nono, capite decimo quinto, numero decimo septimo.

34 *Filius meus, frater tuus.* Tametsi Epistolæ inconpertus sit annus, quia tamen Paulinus, atq; Pammachius insignes Monachi, veluti virtutum omnium exemplaria in ea proponuntur ad imitandũ: quorum & prior Christi anno trecentesimo nonagesimo quarto, posterior trecentesimo nonagesimo sexto vitæ genus eiusmodi aggressus est, videtur consequẽter tunc scripta Epistola, cùm vtriusq; virtutes latius effulgerent. Ante vero quadringentesimũ decimũ Domini annum data ex hoc ipsamet probatur, quòd eo ipso anno Pammachius vitam naturæ reddidit.

35 *Inter omnia.* De eodem argumento altera Paulini Nolani Episcopi, communi sentẽ- E tia credita habetur Epistola Tomo nono, in serie vigesima quarta, cuius & titulus [Hortatio ad militem sæculi, vt Christo militet] Ad hunc autem eundem Exuperantium, quamuis nomen non exprimatur in inscriptione, sine fortassis etiam illud temporum vetustate aboleuerit, datam eandẽ arbitror. Nec incõgruit vni, atq; eidem plures a diuersis vno tẽpore de eodem argomento inscribi Epistolas: perinde ac Demetriadi Virgini iam plures trãsmissas Animaduersione octaua obseruauim*. Religiosam deinceps vitam tantorum virorũ, simulq; promotorum incitationibus Exuperãtium conplexatum: Episcopum insuper eundẽ F aliquando creatũ, persuadẽt mihi, quæ de Paulini e vita transitu Vranius apud Suriũ Tomo tertio, sub die vigesima secunda Iunij, monumentis posteris consignauit: in illis enim Exuperantius in Lucania Episcopus, eiusdem Paulini pernecessarius commemoratur. Scripta hinc mihi probatur Epistola circa Christi Domini annũ trecẽtesimũ nonagesimũ septimũ, quòd in ea ipse Exuperantius cum fratre Quintiliano ad Bethlehemiticũ cenobiũ alliciatur.

36 *Ioannes idem Apostolus.* Post Presbyterij iam sibi collatum ordinẽ scripsit Hieronymus Epistolam, cuius argumento sunt verba, quibus [Væ mihi inquit misero, ne dicã & tibi, G qui tanto tempore, aut non obtuli munus ad altare, aut ira permanẽte sine causa obtuli] Hierosolymis autem scripsisse eandẽ Hieronymũ, antequam nimirum ad Cõcilium Romanum, Damasi Summi Pontificis litteris vocaretur, probabile est. Tu medio, dicas, tempore inter trecentesimũ octogesimũ, & trecentesimũ octogesimum tertium Domini annum.

37 *Antiquus sermo est.* Ex priori data solitudine: Meminit enim de nupertimo Heliodori ab ea recessu. Adscribitur Christi anno trecentesimo sexagesimo tertio. de eadem capite vndecimo, numero secundo.

38 *Quàm vellem nunc vestro.* Scribitur H Chalcidis ingressus deliberatione atq; voto, ob cuius & effectum Theodosij, cæterorumq; Anachoretarum nunc se Hieronymus commendat orationibus. Numeratur hic annus à Christo trecentesimus septuagesimus tertius.

39 *Charta exiguitas.* In suspicionẽ Christo sacratis Virginibus, qui montẽ Hermon incolebant, pollutæ fidei a schismaticis, & Hæreticis, Orientis Ecclesias, Antiochenamq; præsertim labefactantibus adductus Hieronymus hãc dedit Epistolam. Numeratur eiusmodi annus Christi trecentesimus sexagesimus nonus, Latius historia cap. septimo per totũ explicatur.

40 *Cũ in Vrbẽ Leges.* Victorij iudicio sup-

A posititia censetur Epistola; cui nos quoq; libenter subscribimus, quòd neq; cũ Hieronymi stylo, neq; cũ actorũ eius veritate cõsẽtiat. Et quidẽ gestorum narrationi nullo pacto aptari potest, cùm ea, si a Hieronymo dimanasset, vltimis eiusdem annis adscribenda foret, quippe quę officiosa; (Antea enim nonnisi controuersiarũ inter vtrunq; intercesserunt Epistolæ, quarum & occasione amicitias contraxerunt, sicuti videre est ex eorum Epistolis, ac pręsertim octogesima sexta apud Hieronymum.) Cęterùm neq; ipsunmet Hieroymum in vltimis, neq; in superioribus vitę suę curriculis Africam aliquãdo reperimus peragrantem; (Leges enim, de qua in ipsa Epistola Africę Ciuitas est,) conse-
B quens igitur, vt Epistolã, tanquã suppositiciam ab eo remoueamus. Putauit Erasmus, ex loco, & ex stylo Augustini esse Epistolam: Vnde & in quibusdam codicibus, nõ [Ad Augustinũ,] sed [Ad Seuerum] titulus antea legebatur.

41 *Plus Deũ tribuere*. Agente Hieronymo in priori solitudine exarata Epistola est. Cunq; in ea & Innocentij & Hilæ obitus referatur, ante annum Christi trecentesimũ septuagesimũ data plane conuincitur. Enimuero anno mox sequẽti e solitudine egressus Hieronymus est. Ex adiectis verò in calce Epistolę verbis, ante circiter triginta annos prophetię dono, a-
C mici tunc, verùm acertimi aliquandò sibi futuri hostis eundem preuidisse iacturam, perfidiamq;, non est qui non videat,

42 *Turpilius comicus*.
43 *Non debet charta diuidere*.

Cùm eo tempore hęc ad Nicęam scriptam se prodat Epistola, quo item alteram a Chromatio, & Eusebio fratribus Hieronymus accepit: hancq; posteriorem, vt patet ex immediate sequenti ad Chromatium, Iouinum, & Eusebium tunc idem acceperit, cùm Euagrij adhuc solitudinem incolebat, vtiq; etiam dicendum consequitur, aliquot ante annos supra trecentesimũ septuagesimũ ambas hasce, tã
D quadragesimam videlicet secundam, quàm quadragesimam tertiam elucubratas Epistolas. De posteriori agitur capite vndecimo, numero secundo. Chromatius, Iouinus, & Eusebius ijdem sunt, de quibus Rufinus Libro primo Inuectiuarum suarum; Ante annos, inquit ferè triginta, in monasterio iã positus per gratiã baptismi regeneratus signaculum fidei consecutus sum per sanctos viros Chromatiũ, Iouinum, & Eusebium, opinatissimos, & probatissimos in Ecclesia Dei Episcopos, quorum alter tunc Presbyter Beatę memorię Valeriani, alter Archidiaconus, alter Diaconus; simulq; pater mihi, ac doctor symboli, ac fidei fuit. Extat & horum, Chromatijq; inprimis apud Hieronymum frequens commemoratio. Epistola E
quadragesima sexta, libro secundo Apologię, capite sexto, & octauo; Libro item tertio, capite primo; Nec non in pręfatione libri tertij Commentariorum in Amos, quibus in locis & spectatissimę sanctitatis & eximię virtutis cõmẽdatur. Eundem Sanctus Ioannes Chrysostomus in Epistola centesima quinquagesima quinta ad ipsum scripta eiusmodi elogio celebrat: [Clarissima feruentis tuæ, & sinceræ charitatis tuba ad nos vsq; sonum suum diffundit] Ad eum S. Ambrosius Epistolam scripsit. Vixit temporibus Honorij Imperatoris. Extat lucubrationum eius nobile monumentum, duæ videlicet Orationes, de octo beatitudini- F
bus. Cur autem inscribantur titulo Chromatij Romani Episcopi, explicat Baronius in Notis ad Martyrologium Romanum, sub die vigesima secunda Iunij, *in Nicas* Episcopo. Vbi & de Nicæa, ad quem altera Epistolarum est, agit, quem & Sanctissimum virũ, atq; Chromatij in Episcopatu successorem affirmat. Vtriusq; Chromatij videlicet, atq; Nicæę percenset Ecclesia natalitios dies, huius quidem sub die vigesima secunda Iunij: illius verò sub die secunda Decembris.

44 *Qui circa te affectus*. Hic idem Chrysogonus est, qui Rufini postmodum partes se-
cutus, eiusdem ęquè studiosus, & Hieronymi G
obtrectator factus est; de quo idemipse Hieronymus libro primo Apologię aduersus Rufinum circa finem [Audio, inquit obrici mihi a Chrysogono sectatore eius, cur in baptismate dixerim vniuersa peccata dimitti] Scripta tunc dignoscitur Epistola, cùm Heliodorus Euagrij solitudinẽ egressus in patriam remeauit; Numeratur eiusmodi annus trecentesimus sexagesimus tertius, vel proximè sequens.

45 *Dominus noster*. Aliàs nõ [ad Antoniũ,] sed [ad Ammonium Monachum vt parem nõ spernat] inscribebatur Epistola; & fortasis rectius, perinde ac Henricus etiam Grauius obseruauit. Enimuero, Monacho datam Epistolam H
eiusmet verba declarant, quibus dicitur [Domino loquente cũ seruis, frater cũ fratre (idest professione) non loqueris] Origenis antẽ postea veneno potatum Ammonium ex his fuisse, qui à recta fide deflexi Constantinopolim ad Ioannem Chrysostomũ ex Aegypto aduersus Theophilum Alexandrinæ vrbis Episcopum se contulerunt, idem testatur Theophilus Epistola apud Hieronymum sexagesima septima dum scribit [Didici, quòd calumniatores verę fidei Ammonius, Eusebius, Euthymius, nouo pro hæresi fauore bacchantes, Constantinopolin nauigarint, vt, & nouos, si quos voluerint, decipiant, & veteribus suę impietatis so-

A ciis coniungantur] De eodem & Hieronymus [Librum inquit (Euagrius ſcilicet) ſcripſit quaſi de Monachis, multosq; in eo enumerat, qui nunquam fuerunt, & quos fuiſſe ſcribit, Origeniſtas, & ab Epiſcopis damnatos eſſe nõ dubium eſt; Ammonium videlicet, & Euſebium, & Euthymium, & ipſum Euagrum, Or quoq;, & Iſidorum, & multos alios, quos enu merare tædium eſt] Scripta mihi probatur Epiſtola, poſt Hieronymi ex eadẽ Aegypto reditum, circa videlicet Chriſti annum trecenteſimum nonageſimum,

46 *Quod ignotus ad ignotum*. Gallum natione Ruſticum hunc fuiſſe ex Epiſtolę exordio ſatis apertè innuitur, dũ ſcribitur.] Quod
B ignotus ad ignotum audeo ſcribere, Sanctæ ancillæ Chriſtæ Hedibiæ, & filiæ meæ fecit deprecatio.] Porrò Hedibiam ipſam in vltimis Galliæ eiuſdem finibus ortam, atq; ſimul educatã teſtatur Hieronymus Epiſtola 150. vt propterea conciues vtronq; fuiſſe, haud dubium ſit, Longè tamen diuerſum hunc ab eo, ad quem Epiſtola quarta, illud per ſe ſolum oſtendit, quòd ille adoleſcentul⁹, profeſſione Monachus foret, hic vir iã, & coniugio copulatus. Denique cum hic ab Arthemia coniuge ob Barbarorum immanitatem, atq; imminentem captiuitatem diſtractus affirmatur, planè intelligimus Epi-
C ſtolam poſt vaſtatam a Vuandalis, Alanis, & cæteris Barbaris Galliam datam, Chriſti videlicet anno quadringenteſimo octauo. Irruptionem enim, io eiuſmodi oras, iam ſupra quadringenteſimo ſexto, & proximè ſequenti adſcripſimus,

47 *Retulit mihi quidam*. Meminit huius Epiſtolæ in Commentariolo aduerſus Vigilantium, capite ſecundo idemipſe Hieronymus, vbi & a maligno Interprete (Rufino videlicet) hoc ſibi aliquandò obiectum affirmat; finxiſſe nimirum Epiſtolæ materiam, quò eidem ex ingenij oſtentatione, rhetorica declamatione occurreret, Data mihi autem videtur Epiſtola,
D quàm Rufinus in eiuſdem Hieronymi contumelias erumperet. Sed & poſt librum de Scriptoribus, cum in cæterorum non referatur ſeriẽ ſcriptorum,

48 *Samuel quondàm lugebat*. Suſpicari quiſpiam poſſet ſceleſtiſſimi pſeudo huiuſce Diaconi facinoris occaſione, in quem & præſens exaratur Epiſtola, & alteram ab eodem Hieronymo, titulo [In Suſannam lapſam obiurgatio] prænotatam, conſcriptam fuiſſe Epiſtolam; cuius & exemplar Tomo nono habetur, in ſerie vigeſima ſecunda: Sed certè inpingeret, cùm diuerſis ex cauſis, alia quidem hæc, alia illa elucubrata ſit. Enimuerò in hac Chriſti Virgo ad ſtuprum tãtummodo, atq; ad fugam ſollicitata, in illa non ſollicitata tantùm, ſed ſemel, & iterum, tertioq;, atq; ſæpius ioleiciter
E ſubagitata legitur. Hæc a Diacono, aliàs etiam adultero, verbis atq; litteralis prouocata, illa ab adoleſcente etiam ineptiſſimo deflorata: Huius periculum in Bethlehemitico cœnobio deſcribitur: Illius lapſus in media Ciuitate proponitur. Huius nomen ſiletur: Illius [Suſanna] peruulgatur. Deniq; phraſis ipſa Epiſtolarum, huius quidem elegantior, illius verò minus comptus, vtriuſq; auctores diſcriminare videtur.

49 *Sæpe a me Innocenti chariſſime*. Inſcribitur Epiſtola Innocentio, quem eundem Henricus Grauius arbitratur, de quo idem Hiero-
F nymus Epiſtola quadrageſima prima, oculũ & partem animæ ſuæ vocans. Habetur & alter Innocentius Presbyter, qui in Epiſtola ſexageſima ſexta vſurpatur. Eſt deniq; tertius Innocentius Presbyter Africanus, Auguſtini amicus, de quo Epiſtola ſeptuageſima nona. Igitur cũ Innocẽtius hic ex his fuerit ſodalib⁹, qui cũ Hieronymo primtem elegerunt, atq; ingreſſi ſunt ſolitudinem: & in ea ipſa eiuſdem Hieronymi teſtimonio, præallegata quadrageſima prima Epiſtola repentino febrium ardore ſubtractus ſit, procul dubio ante trecenteſimũ ſeptuageſimũ primũ (quo nimirũ ſolitudinẽ eãdẽ
G idem egreſſus eſt) Epiſtolam datam fateri compellimur. Celebratur in huius calce multæ virtutis Euagrius quidam, quem vnà cum Euſebio, Vercellenſe Epiſcopo aduerſus Auxentiũ Arrianum, Mediolaneſem item Epiſcopum acriter dimicaſſe opinatur Baronius, Tomo quarto; cui & eiuſdem Hieronymi teſtimoniũ ſuffragatur. Verùm quiuamhic fuerit, eidem adhuc (vt ipſe teſtatur) incompertum. Grauius (ex cuius ſententia, nos quoq; ſupra capite quinto locuti fuimus) in Epiſtolam ſextã, hunc eundem putat, de quo Hieronymus ibidem, & Epiſtola quadrageſima prima, quinquageſima ſeptima, nec non in vita Malchi,
H Sed inpingere eundem ratio temporum manifeſtat: quo enim tempore vnus in Occidente Auxentium debellabat, alter cum eodem Hieronymo, iuuenis adhuc, Orientis ſolitudine claudebatur. Dicamus igitur nos, duos vno tẽpore, atq; patria vna, nec non conſanguinitate ſimul copulatos, Antiochenos Euagrios; patruũ vnum, nepotem alterum: illum ſeniorem, hũc iuniorem, Hieronymo familiariſſimos ambos, De priori Baſilij Epiſtola octaua ad Euſebium Samoſatenum ſcribentis accipe, Lector, teſtimonium [Senior, inquit, Euagrius filius Pampiani Antiochenſis, qui quondàm migrauit cum Sancto Euſebio verſus Occidentem, rediit nunc Roma, petens a nobis litteras eadem illorum

A lorũ scripta adverbum continentes &c.] De posteriori, non quidem Pampiani filio, sed de illius stirpe, ita ipse Hieronymus in Eusebij Chronico : [Anno secundo Aureliani ; in qua pugna strenuissimè aduersus eum (Zenobiam scilicet) dimicauit Pampianus dux, cognomento Francus, cuius familia hodie apud Antiochiam perseuerat, & ex cuius Euagrius Presbyter charissimus nobis stirpe descendit,] hæc ibi. De seniore ergo loqui eundem in hac Epistola ratio temporis, vt dictum est apertè probat ; cum Auxentij obitus (ante quem paulò ante, hoc est, anno proximè superiori se datam ipsa prodit Epistola) Christi anno trecentesimo sexagesimo nono contigerit. Iuniorem post viginti annos Antiochenum creatum Episcopum, Ecclesiasticæ historiæ vno cõsensu testantur. E

Vita Pauli Eremitæ. Inter multos.] De ea capite sexto, numero decimo quarto.

Vita Sancti Hilarionis. Scripturus vitam.] De eadem capite quinto, numero quinto.

Vita Malchi captiui Monachi. Qui nauali prælio.] Agitur de ea capite quinto, numero quarto, & quinto.

Liber de Viris Illustribus, vel de Scriptoribus Ecclesiasticis. Hortaris Dexter.] De eodẽ capite decimo nono, numero primo, & seq.

B F

IN SECVNDO TOMO

Sunt libri conplectentes ea, quæ ad hæreses pertinent, & calumnias. Epistolæ insuper diuersorum argumentorum, videlicet.

Aduersus Heluidium de perpetua virginitate Beata Maria liber.
Aduersus Iouinianum libri duo.
50 *Pro libris aduersus Iouinianum Apologia ad Pammachium.*
51 *Ad Domnionem Apologeticon*
C 52 *Ad Pammachium pro eisdem libris aduersus Iouinianum.*
53 *Aduersus Vigilantium ad Riparium.*
Aduersus Vigilantium liber.
54 *Ad Marcellam aduersus Montanum.*
55 *Ripario.*
56 *Apronio.*
57 *Damaso Pontifici.*
58 *Damaso Pontifici.*
Orthodoxi, & Luciferiani dialogus.
59 *Ad Auitum, quid cauendũ in libris Periarchõ.*
60 *Epiphanius Ioanni Episcopo Hierosolimitano*
61 *Ad Pammachium aduersus errores Ioannis Episcopi Hierosolymitani.*
D 62 *Ad Theophilum contra errores Ioannis Hierosolymitani Episcopi.*
63 *Præfatio Rufini in libros Periarchõ Origenis.*
64 *Pammachius & Oceanus Hieronymo.*
65 *Pammachio & Oceano.*
66 *Rufino.*
Ad Pammachium & Marcellinum Apologia Hieronymi aduersus Rufinum libris tribus distincta.
Aduersus Pelagianos ad Ctesiphontem.
In dialogos aduersus Pelagianos proœmium.
Dialogorum aduersus Pelagianos libri tres.
67 *Theophilus Epiphanio.*
68 *Ad Theophilum Episcopum Alexandrinum.*
69 *Theophilus Hieronymo.*
70 *Ad eundem Theophilum.*
71 *Ad eundem Theophilum.*
72 *Theophilus Hieronymo.*
73 *Epiphanius Hieronymo.*
74 *Ad Marcellam.*
75 *Aduersus Vigilantium.*
76 *Ad Tranquillinum, quomodo legendus sit Origenes.* G
77 *Marco Celedensi Presbytero.*
78 *Pammachio & Marcella.*
79 *Alipio & Augustino.*
80 *Augustino.*
81 *Augustino.*
82 *Marcellino & Anapsychia.*
83 *Oceano.*
84 *Magno Oratori Romano.*
85 *Euagrio.*
86 *Augustinus Hieronymo.*
87 *Augustinus Hieronymo.*
88 *Augustinus Hieronymo.*
89 *Hieronymus Augustino.* H
90 *Augustinus Hieronymo.*
91 *Hieronymus Augustino.*
92 *Hieronymus Augustino.*
93 *Augustinus Hieronymo.*
94 *Hieronymus Augustino.*
95 *Augustinus Præsidio.*
96 *Hieronymus Augustino.*
97 *Augustinus Hieronymo.*
98 *Hieronymus Augustino.*
99 *Asella Virgini.*
100 *Bonaso.*
101 *Ad Pammachium de optimo genere interpretandi.*
102 *Ad Marcellam.*

A E

ANIMADVERSIONES.

SVnt omnia in hoc secundo Tomo Hieronymi legitima, exceptis Epistolis, numero quatuordecim, videlicet 60. 63. 64. 67. 69.72.75.86. 87.88.90.93. 95., & 97. hæ nanq; omnes ex proprijs affixis titulis aliorum esse auctorum, Epiphanij nimirum, Rufini, Pammachij, Theophili, & Augustini dignoscuntur. De Epistola item quinquagesima sexta, quæ Hieronymi nomine Apronio inscribitur a quibusdam dubitatur: Cæterùm nunc sigillarim de singulis.

B *Aduersus Heluidium. Nuper rogatus a fratribus.* De eo capite decimoseptimo numero secundo.

Aduersus Iouinianum. Pauci admodum dies sunt. De hoc ipso opere capite decimoseptimo, numero primo.

50 *Quòd ad te hucusq;.* Semel atq; iterum Hieronymi aduersus Iouinianum libri Romæ acriter impugnati sunt. Primùm quidem ipso ptomulgationis exordio, cuius & annus Christi trecentesimus nonagesimus numeratus est: Iterum deinde, post septem videlicet annos, cùm Rufinus Hierosolyma veniens, Romam ingressus est. Priores maledicos hac ipsa Epistola, seu verius Apologia enixè coercuit, C quæ æquè memorato Domini anno trecentesimo nonagesimo, vel proximè sequenti adscribitur. Posteriores sequenti Epistola ad Domnionem. De priori meminit in fine Catalogi De scriptoribus: De posteriori Rufinus ipse, libro secundo Inuectiuarum hisce verbis: [Cùm libellos eius, quos aduersus Iouinianum scripsit repræhendissem, cuidam Domnioni, Beatę memoriæ seni, qui sibi hoc ipsum indicauerat, iste rescribens excusat & dicit: Nullo genere potuisse fieri, se errasse hominem, qui omnium haberet scientiam &c.] Errore ductus Baroni* Bar. tom. 4. sub an. 390. semel tantùm ijsdem aduersus Iouinianũ libris derogatũ arbitrat⁹ est, proindeq; vno simul tẽ- D pore hancipsam Epistolã cum sequenti editã credidit. Sed tenerã post septem annos iterũ pro ijsdem pugnam sustinere aduers⁹ Rufinũ, tunc Romæ agentem fuisse coactum Hieronymum, mox allegata conuincunt. Postremò de priori Apologia, tanquam aliàs edita apertè meminit idemipse Hieronymus in hac posteriori ad Domnionem, vt nullus propterea relinquatur ambigendi locus, fuisse eandem post aliquot annos publicis monumentis consignatam.

51 *Littera tuæ & amorem pariter.* Aliter apud alios titulus, videlicet [Ad Domnionẽ contra Rufinum De libris aduersus Iouinianum. Et quidem aptè: in illum enim edita est, vt in proximè superioribus ostendimus: ad stipulanturq; communiter scriptores Henric⁹ Grauius, & alij. Data eo tempore est, quo Rufinus in ipsam Vrbem aduenerat, Hieronymiq; libris aduersus Iouinianum detrahebat. Numeratur hic annus a Christo trecentesimus nonagesimus septimus, vel proximè sequens. Quis verò, & quantus Domnion hic, cui Epistola prænotatur foret, accipe ex Epistola centesima quinquagesima quarta ad Desiderium, F in qua virum sanctissimum, & sui temporis alterũ Loth Hieronymus apellat. Sanctissimi itẽ titulo, atq; patris condecorat eundem Sanctus Paulinus Epistola trigesima quinta ad Alipiũ, apud Augustinum. Extant ad eundem Hieronymi Epistolæ centesima octaua, & centesima nona, Quotannisq; eius memoria ex Martyrologio Romano in Ecclesia sub die vigesima octaua Decembris recolitur.

52 *Christiani interdùm pudoris.* Deberet hęc Epistola quinquagesimæ paulò superius allegatæ pręponi: vno enim ipsa tẽpore scripta, atq; cum illa simul transmissa constat: fungiturq; officio nuncupatoriæ, perinde ac legẽti obseruare est. G

53 *Exceptis primùm litteris.* Allegat Epistolam in sequenti aduersus eundem Vigilantium Commentariolo, capite quarto Hieronymus hisce verbis [De vigilijs & pernoctationibus in basilicis martyrum sæpe celebrandis in altera Epistola, quam ferme ante biennium Sancto Ripario Presbytero scripseram respondi breuiter] hæc ibi. Cæterùm, cùm eiusmodi Commentariolus anno Christi quadringentesimo sexto mox consignandus sit, vtrią; & hãc ipsam Epistolam, quæ ante biennium data memoratur, quadringentesimo quarto consignãdam esse consequitur.

Aduersus Vigilantium. Multa in Orbe monstra. Quo tempore dictatum opus sit, H quive ad illud idem Hieronymum impulerint, explicatur initio capitis secundi hisce verbis: [Auctores sunt huius dictatiunculæ meæ Sãcti Presbyteri Riparius & Desiderius, qui Parochias suas vicinia istius (Vigilantij scilicet) scribunt esse maculatas: miseruntq; libros per fratrem Sysinnium, quos inter crapulam stertens euomit, & asserunt repertos esse nonnullos, qui fauentes vitijs suis illius blasphemijs acquiescant.] Hæc ipse, ex quibus Sancti Presbyteri in Gallijs, æquè, ac Sysinnius agentes habentur. De Sisynnij aduentus in Palestinam tempore, tam supra

A Animaduersione quarta. Agitur etiam præallegato capite secundo De reliquijs Beati Samuelis prophetæ, nupertimè ab Arcadio Augusto e Iudæa in Thraciam translatis: cuius rei veritatē Christi anno quadringentesimosexto, (quo opus istud elucubratum est) adscribunt Theodorus lector libro secundo Collect. Nicephorus libro decimo quarto, capite vndecimo, Baronius Tomo quinto. Vrget vsq; adhuc quàm maximè prauitatem hæreticā libellus in Vigilātiū promulgatus: Insaniūtq; propterea diuersis in eū argumentis, imo conuicijs nouissimi hæresiarchæ. Philippus in Cōfessione Augustana Carolo alias exhibita, Christi videli-
B cet anno millesimo quingentesimo trigesimo, nec vnam eundem syllabam continere de inuocatione Sanctorum, sed de honoribus tantum eundem agere criminatur. Crassissimum cuius, atq; palpabile mendacium Spangerbergius, item hæreticus iugulans, fatetur quidem inuocationem, & imagines sanctorum, vsum luminum, cœlibatum, aliasq; traditiones Ecclesiasticas librum propugnari, verùm amarulentè nimis, atq; durè. Lutherus in hoc ipso haud Catholicum Hieronymum impudentissimè iactat in postilla Euangelij Sāctæ Crucis, verèq; pium atq; Christianum Vigilantiū cōmendat. Theodorus demum Beza, tam mul-
C tum Hieronymum in Sanctarum reliquiarum cultu, atq; Sanctorum inuocatione testatur, vt eundem idcircò in Idolatriam prolapsum exclamet. Vides Lector, quomodo aureus hic libellus in præsentiarum vsq; hæreticos omnes prætmat, configat, vnumq; aduersus alterum concitet, impellat, lacessat. Extremæ tandē insaniæ, apertissimiq; mendacij Philippū condemnabit, qui librum ipsum perleget. Rei quoq; exitus, qualis, quantusq; liber tunc fuerit, ostendit, cum lubrici serpentis sibilis silentium protinus imposuerit. Nec est, quòd impetitè æquè, ac impudenter idolatriæ Hieronymum Beza coarguat; enimero quali fide in
D eiusmodi peccatum is perpetuo processerit ei in Prophetas præsertim Commentarij declarant, in quibus tertio quoq; verbo idola detestatur, & comminuit. Quòd si Spangerbergio, contumelijs refertus liber, amarulentusq; nimis videtur, prophetiæ dono illustratum Hieronymum, in præcedenti Epistola, ita sibi respondentem audiat: [Tacita me, inquit ipsemet Hieronymus, forsitan cogitatione reprehendas, cur in absentem inuehar? (Vigilantium intelligens.) Fatebor tibi dolorem meum: sacrilegium tantum patienter audire nō possum. Legi enim Sitomasten Phineæs, austeritatem Heliæ, zelum Simonis Chananæi, Petri seueritatem, Ananiam & Saphiram trucidantis, Pauliq; constantiam, qui Elymam magum, vijs B
Domini resistentem æterna cœcitate damnauit. Non est crudelitas pro Deo pietas. Vnde & in lege dicitur [Si frater tuus, & amicus & vxor, quæ est in sinu tuo deprauare te voluerit a veritate, sit manus tua super eos, & effunde sanguinem eorum, & auferas malum de medio Israel.] Et in ipso aduersus eum Commentariolo [Hæc, inquit, dolentis magis effudi Deut.13. animo, quàm ridentis, dum me cohibere non possum, & iniuriā Apostolorum, ac Martyrū surda nequeo aure transire.] Hæc pro se in Spangerbergium Hironymus. De eodem Vigilantio capite decimo nono, numero decimo tertio. F

54 Testimonia de Ioānis Euangelio. Hanc ex illis teor Epistolis, quas Romæ Hieronymus, cùm non ita ad se, occupationum multitudine omnibus pateret accessus, requisitus, non quidem Epistola, sed parua potius schedula, dictauit: neq; enim sibi ante datarum litterarum, neq; tabellarij, neq; commonachorum, neq; Paulæ atq; Eustochij meminit. Deniq; nullas salutationes amicis, ex vtroq; sexu dicendas admiscet: quorum certè si non omnium, alicuius saltem, si Bethlehem tunc in Monasterio fuisset, mentionem vsurpasset. Supputatū alibi commorationis eiusdem in Vrbe tempus est ab anno Christi trecentesimo octogesimo tertio ad trecentesimū octogesimū sextū. Porrò Montanum natione Phrygem ex Pepusa Vi- G
culo æquè ac Priscam, & Maximillam eiusdē sectatrices testatur Epistola. Vixit circa Domini annum ducentesimum, & inter cæteros quos seduxit Tertullianus inprimis habetur. Scribit Apollinaris Hieropolitanus Episcopus, apud Eusebium libro quinto, capite decimo quinto, quòd malo idem, ac Maximilla spiritu arrepti, sibi ipsis laqueo mortem consciuerint.

55 Christi te aduersum hostes. Quid de Epistola Henricus senserit non habeo, cùm eiusdem in Notis haud meminerit. Nemo tamen, quòd hactenus ego viderim de ea dubitauit. H
Vt verò tempus eius exploremus, Erasmi inprimis sententia exploditur, qua in Epistola de Arnanis Hieronymū locutū putat, dum scribit. [Coniurationis socij in Ioppe remorantur;] siquidē in Palęstina tota, (cuius maritima Vrbs Ioppe) omnino iam hæresis eiusmodi consepulta erat. Victorius, de Origenistis Hieronymū ibidē intelligere adnotat, & quidem aptè: pluribus enim annis Origeniana illic doctrina, etiam post Ecclesiæ Romanæ in illam promulgatam sententiam susurrauit in angulis. Vnde & Augustinus aduersus eandē pluribus postmodum insudauit; in libris præser-

tim

A ſim de Ciuitate Dei, libro vigeſimo primo, cap.
23.24.25.26. & 27. Cæterùm, quoniam idem
Riparius, cui hęc Epiſtola inſcribitur eſt, cui &
Epiſtola *Multa in Orbe* aduerſus Vigilantium,
certius tēpus habebitur, ſi hæreſis illius, Galliā
inuadentis nomen, cùm illi data eſt, & aduerſus
quam ipſe incitatur, exprimatur. Certè de
Vigilantij prauis dogmatib⁹ Epiſtola loqui nō
poteſt, cùm eo protinus anno abſq; propaga-
tione cum proprio auctore extincta ſint. Vide
Baronium Tomo quinto ſub anno Chriſti qua
dringenteſimo ſexto. Non præterea de ſupe-
rioribus Vigilantio hæreſiarchis, vel hæreſibus,
quia teſte Hieronymo in Commentario aduer
B ſus eundem Vigilantium, circa principium,
Sola Gallia ex omnibus Orbis terræ regionibus
ad Vigilantij vſq; tempora monſtra eiuſmodi
non habuit: quin potius viris ſemper fortiſſi-
mis & eloquentiſſimis abundauit. Non deniq;
de Origenis hęreſibus, quippe quæ in illis par-
tibus nunquam irrepſiſſe legantur. Igitur de
Priſcillianiſtarum hæreſi, quæ Chriſti potiſſi-
mum anno quadringenteſimo duodecimo Gal
lias enormiſſimè corrupit, propter quam & ip-
ſo anno Gothis ſub Athaulpho Rege, iterum
a Deo eaſdem deuaſtandas traditas, ſcribunt
Sanct⁹ Proſper Aquitanus teſtis de viſu in Chro
nico, & Saluianus de vero Iudicio & prouiden-
tia Dei, libro tertio intelligendus Hieronymus
C eſt. Deniq; idem ipſe Hieronymus in Epiſto-
la de perſecutionibus in ſe concitatis mentio-
nem ingerens, eò vſq; illarum acerbitatem in-
crebuiſſe adſtruit, vt cedere, atq; locum muta-
re ſibi fuiſſe neceſſe teſtetur: quę pariter omnia
hoc anno peracta facile intelligimus. At quis
Ioannem Hieroſolymorum Epiſcopum horum
omnium ignorat auctorem? Enimuerò, qui
Hieronymum excommunicationis mucrone
Chriſti anno trecenteſimo nonageſimo tertio
ex Epiſtola ſexageſima prima, capite decimo
ſexto perperàm ferijt: qui in eundem exilij de-
cretum, ex Epiſtola ſexageſima ſecunda, capi-
te quarto, ab Imperatore obtinuit; Idem ipſe
D deniq; maiore, qua ante inuidia, amentiaq́; ar-
dens, non in eundem tantum, ſed & in eius
monaſteria, tam virorum, quàm virginum vi,
ferro, flammis ſacrilegus irruit. Latius habe-
tur hæc hiſtoria capite nono, numero trigeſi-
mo ſecundo. Et quanuis eandem Baronius
Tomo quinto annalium Eccleſiaſticorum, ſub
Chriſti anno quadringenteſimo decimoſexto,
circa finem ſcriptis conſignauerit, arbitratus
idcirco ipſam cladem a Pelagianis eidem Hie-
ronymo, eiuſq; cœnobijs, Ioannis conſi-
lio, atq; fauore illatam, quod in eorum hære-
ſes libros prodidiſſet; Hanc tamen quadrin-
genteſimo duodecimo opportunius adſcriben-
dam eſſe, præſens cum ſequenti perſuadent E
Epiſtolæ: Maximè, cùm & hoc ipſo anno ad-
uerſus eoſdem Pelagianos Commentarium ad
Creſiphontem idē Hieronymus chartis prom-
pſerit, de quo infra.

56 *Neſcio qua tentatione*. Henrico, atq;
Victorio Hieronymi haud eſſe Epiſtolam opi-
nantibus, libenter ſubſcribimus: eius quippe
neq; in dictione ſtyli veſtigium præſefert.
Foſſe tamen ex Bethlehemitico cœnobio, atq;
a Hieronymi commonacho ſcriptam, hiſtoriæ
veritas proximè ſuperiori Epiſtola explicata,
apertè demonſtrat. Porrò, quòd Apronio ea-
dem inſcribatur, non veniat in mentem Apro-
nianus ille, ad quem ſuas in Hieronymum Ru- F
finus deſtinauit Inuectiuas: Siquidem Rufini
ille, Origeniſtarumq; factioſus, hic Hierony-
mi, atq; Catholicorum partes tuebatur: Ille
Romanus, hic Gallus adſtruitur. Vnde & quod
de euerſione nobilis domus in ipſa Epiſtola ad
ditur, id de Gothorum (illas tunc oras, vt mox
ſupra retulimus deuaſtantium) incurſione ac-
cipiendum, concinnè Victorius obſeruauit;
Quanuis protinus idem impegerit, dum Inno-
centium in Epiſtola nuncupatum, eundem ad-
monuit eſſe, de quo alibi idem Hieronymus.
Enimuero tres tantùm eiuſdem nominis Inno-
centij apud eundem leguntur. Primus (de
quo in Epiſtola quadrageſima prima) in Eua- G
grij ſolitudine e vita exceſſit. Secundus, cuius
mentio habetur Epiſtola ſeptuageſima nona,
in Africam, quippe qui Africanus ad Auguſti-
num ante regreſſus eſt. Tertius, cuius & nunc
ſermo eſt Gallus potius, & in Gallia cum eodē
Apronio pro fide dimicans aſſeritur.

57 *Quoniam vetuſto Oriens*. Si Hierony-
mi in Chronico, atq; Baronij in Annalibus, nec
non ad Martyrologium Romanum Notis tem-
poris rationem de ordinatione Sancti Ambro-
ſij Mediolanenſis Epiſcopi recipiamus, (quam
& anno vndecimo Valentiniani ſenioris Impe-
ratoris, Chriſti videlicet trecenteſimo ſeptua-
geſimo quarto factam numerant) hanc æquè H
Epiſtolam eo ſaltem ipſo anno, atq; ex poſte-
riori delecta ſolitudine, Chalcidis nimirum ab
Hieronymo editam conſequens eſt, vt affirme-
mus. Agitur enim in ea de Auxentio Arriano,
atq; Ambroſio: hoc quidem vti nuper in Epi-
ſcopatu ſubrogato, illo tanquam e viuis morte
ſublato. Cæterùm, ſi eiuſdem Ambroſij Epiſ-
copatus initia ante capiamus, cunq; Panuino
in Faſtis, & alijs ad Chriſti annum trecenteſi-
mum ſexageſimum nonum referamus, eo etiā
ipſo anno, ſeu verius ſequenti datam eandem
ex priori ſolitudine, Euagrij nimirum debem⁹
aſſerere. De Damaſo ſæpius in ipſo opere.

58 *Importuna in Euangelio*. Allegatur in
hac,

A hae, proximè superior Epistola: nec multò post ab illa editam ex proprio huius monemur exordio.

Orthodoxi & Luciferiani Dialogus. Proximè accidit, vt quidam. De eo capite decimo nono, numero nono.

59 *Ante annos circiter decem.* Epistolæ tempus exordij verbis aperitur, videlicet [Ante annos circiter decem Sanctus vir Pammahius ad me cuiusdam schedulas misit, quæ Origenis periarchon interpretata volumina continerēt &c.] Cùm itaq; decennium interlapsum ab eo tempore habeatur, quo Pammachius ab ipso Hieronymo petijt sincera fide

B reddi Latinæ linguæ, quæ Grecè in Periarchō scripserat Origenes, (quod factum supra capite decimo quinto, numero vigesimo septimo, Domini anno trecēsimo nonagesimo octauo obseruauimus) affirmare etiam est, hanc ad Auitum datam Epistolam esse quadringentesimo octauo. Portò eidem ad eiusmodi librorum translationem cautè legendam, tanquam certum pharmacum redditam fuisse, non est qui non videat. Sed quid opportuna antidotus antea exhibita profuit, si idemipse deinceps venenum potatus, illam euomit, hoc visceribus inclusum retinuit? Alteri enim mox eiusdem nominis Auiro copulatus Hispanias, Augustini testimo-

C nio, eodem prorsus morbo corrupit.

60 *Domino dilectissimo.* Ante biennium ab elucubratione Epistolæ centesimæ primæ, De optimo genere interpretandi ad Pammachiū hæc scripta, in ea ipsa asseritur: Vnde nec multo negotio eiusdē annus intelligitur, cùm illa Christi anno trecentesimo nonagesimo quarto supra consignata sit. De hac in sequenti agitur, quæ anno item sequenti exarata apertè probatur. Epistolæ auctorem multis frequenter Hieronymus celebrat elogijs: tantæq; sanctitatis eundem fuisse Epistola proximè sequenti tradit, vt ipsi Arriani, aduersus quos perpetuò decertanit, & eorum patronus Valens

D Imperator illum reueriti, molestia afficere nequaquam ausi sint. Recolitur quotannis eius memoria ex Martyrologio Romano die duodecima mensis Maij.

61 *Si iuxta Paulum Apostolum.* Epistolæ, seu verius tractatus annus Christi trecentesim⁹ nonagesimus tertius ex capite decimo sexto eiusdem probatur. Mentio quippe ibi habetur de insigni illo solis deliquio, quod eodem anno adscribunt Marcellinus, Prosper, Socrates, & Baronius. Paulo præterea superius numerantur tredecim anni ab ordinatione Antiochena, qua idem ipse Hieronymus Presbytero insignitus est; ex qua temporis ratione idipsum omnino cōprobatur: eiusmodi quippe ordinatio alibi in Christi annum trecentesimum octogesimum, in quadragesimum verò nonum E ætatis eiusdem Hieronymi, alibi relata est. Obiter verò hic Lector Victorij lapsum attende: De tempore nanq; Ordinationis eiusmodi agens, eandē factam anno ætatis eiusdem Hieronymi trigesimo arbitratus est. Quod certè nullo pacto cum certa temporis ratione potest congruere: etiamsi postremis idemipse in lucem editus accipiatur temporibus (anno videlicet Domini trecentesimo quadragesimo secundo iuxta Baronij, atq; eiusdem etiam Victorij sententiam.) Deniq; circa finem tractatus, iam ante Ioanni ab Epiphanio scripta Epistola traditur. Eandem verò superiori anno adscripsimus. F

In Vita eiusdem.

62 *Epistola tua, hæreditatis Dominicæ.* Cùm non antea redargutus Hieronymus de Origenis a se translatis libris sit, quàm Periarchon libri, Anastasij Summi Pontificis decreto in Occidente primùm, mox in Oriente damnarētur: imo communi idcirco Origenistarum sententia tunc idem Hieronymus summis efferretur laudibus, (vt videre est ex Rufini in eosdē mox sequenti præfatione) hinc præsentem Epistolam post eorundem Periarchon librorū Ecclesiasticam inprobationem Theophilo datam conijcimus, in ea enim illatam sibi ab eodem Ioanne, Origenistarum principe, propugnatoreq; calumniam, de Origenis librorum G translatione repellit Hieronymus. Additur, eundem de exilij in se impetrato decreto verba facere, vt propterea aliquot annis a superiori (in qua de eo, ne verbum quidem) scripta probetur Epistola. Deniq; cùm ex superiori Epistola, capite decimoquinto, Isidorus, qui ab eodem Theophilo ad pacem inter Palęstinos Episcopos, nec non inter Hieronymum cum Ioanne componendam legatus fuerat missus, datas ipsi Hieronymo, eiusdem Theophili litteras, minime reddiderit: ex hac verò ipsa Epistola nouis rursum eiusdem Theophili litteris ad concordiam incitatus dignoscatur, sicuti ex eius exordio constat: profectò, & post superiorem aliquot annis exarata, coniectura prospicitur. Hanc ipsam Baronius Tomo quarto Annalium Ecclesiasticorum, Christi anno trecentesimo nonagesimo tertio adscribendā arbitratur. Verùm trecentesimo nonagesimo octauo ex adductis modò consignādam esse, neminem arbitror, qui non videat. De Theophilo hæc ex Gennadij de viris Illustribus accipe Catalogo. [Theophilus, inquit, Alexandrinæ ciuitatis Episcopus, scripsit aduersum Origenem vnum & grande volumen: in quo omnia penè eius dicta, & ipsum pariter damnat, ac simul edocens, non a se eum primùm, sed ab antiquis H

partibus,

A partibus, & maximè Heracla fuisse, & à presbyterio eiectum, & de Ecclesia pulsum, & de ciuitate fugatum. Sed & aduersum Anthropomorphitas hæreticos, qui dicunt Deum humana figura, & membris constare, disputatione longissima confutans, & diuinarum scripturarum testimonijs arguens, & conuincens eos, ostendit Deum incorruptibilem, & incorporeum, iuxta patrum fidem credendum, neq; vllis membrorum lineamentis omnino compositum, & ob id nihil ei in creaturis simile per substantiam: nec cuiquam incorruptibilitatem, aut immutabilitatem, aut in corporalitatem suæ dedisse naturæ: sed esse

B omnes intellectuales naturas corporeas, omnes corruptibiles, omnes mutabiles, vt ille solus corruptibilitati, & mutabilitati non subiaceat, qui solus habet immortalitatem. Paschalem etiam recursum, quem magna apud Nicęã Synodus post nonaginta & quinq; annos, agi in tempore & die & luna secundum statum suum inuenerat: additis quibusdam ipsius festiuitatis rationibus & expositionibus, Theodosio principi obtulit. Legi & tres de fide libros sub nomine eius titulatos: sed quia lingua inconsonans est, non valde credidi.] Hæc Gennadius de Theophilo, cui & nos addimus: Quòd quanuis ob res aduersus Ori-

C genistas præclare gestas de Ecclesia aliquando optime meritis sit, repræhensibilis tamen deinceps ex hoc habitus sit, quòd, Theodoro teste apud Palladium in Dialogo, contra Sanctum Ioannem Chrysostomum inuectus, sede eundem temere deponere ausus fuerit, eiusq; post mortem nomen, ne in Sacras tabulas restitueretur, contenderit. Fuit etiam is, eiusdem controuersiarum causa ab Innocentio Summo Pontifice sacra communione priuatus. Verum moriturus, quòd pertinax antea deliquerat emmendans, Ioannis etiam imaginem adorationis cultu (perinde ac S. Io. Damascenus, De Imaginibus libro ter-

D tio circa finem testatur) veneratus, proprij rursus nominis memoriam post obitum in Ecclesia propagauit. Vnde & in Vitis patrum, titulo de Compunctione, de eo scribitur: [Sanctæ memoriæ Theophilus Archiepiscopus, cum moriturus esset dixit: Beatus es Abba Arseni, quia semper hanc horam ante oculos habuisti.] Item Sanctus Leo in Epistola sexagesima quarta ad Marcianum Imperatorem: [Sanctæ, inquit, memoriæ Theophilus, Alexandrinæ Ecclesiæ Vrbis Episcopus &c.] Idem Epistola quinquagesima secunda ad Episcopos Galliarum. Deniq; & Paulus Emesenus Episcopus, tertius ad pacem inter Ioannẽ Antiochenum, & Cyrillum Alexandrinum Episcopos, tempore Nestorij hæresis adhibitus, hæc ad populum Alexandrinum in concione habuit: [Est patris vestri hæc doctrina, est vobis hic thesaurus auitus, Beati Athanasij dogmata, magni Theophili doctrina, coluũnarum videlicet rectæ doctrinæ &c.] B

63 Scio quanplurimos fratrum. Macario eiusdem Rufini discipulo, atq; ipsa, qua præceptor hæresis macula resperso, inscribitur. De eo Rufinus libro primo Inuectiuarum aduersus Hieronymum, vbi virum fide, eruditione, nobilitate, vita clarum eundem celebrat. Et reuera eiusmodi is omnino fuisset, nisi tam se pernicioso vito in disciplinam dedisset. Aenigmatica locutione Hieronymus E ad hunc ipsum Epistola decima sexta alludit, cum habet. [Tunc discipulus ὄλβιος, & verè nominis sui (idest Beatus, μακάριος enim Græcè, Latinè beatum significat) si in talem magistrum non inpegisset.] Quo tempore hęc Epistola, seu præfatio cum Periarchon libris edita sit, iam capite vigesimo explicatum est.

64 Sanctus aliquis. Cùm Rufinus Romæ Periarchon Origenis libros inuulgasset, eosdemq; propterea quanplures magno studio legerent, quòd eos potissimum in sua is præfatione, & emendatos pollicitus fuisset, & eorũdem auctorem, Hieronymi testimonio miris laudibus extulisset, Pammachius & Oceanus G vitiatam omnino translationẽ, Hieronymiq; vafrè testimonium vsurpatum pro certo sibi persuadentes, nouam rursus, atq; germanam ab eodem illorum versionem præsenti Epistola contendunt. Numeratur hic annus a Christo trecentesimus nonagesimus octaus.

65 Schedula, quas misistis: Origenis hęresum accusatus, damnatusq; Rufinus, mira astutia Vigilantium suffecit, qui Hieronymum eiusdem Origenis errorum insimularet: quò nimirum & eundem talionis pœnam subire cogeret, & quo in Origenistas is gladio vsus fuerat, eo ipso confoderetur. Verùm calumnias H omnes Hieronymus diluens, & Origenis errores, & Rufini fraudes præsenti aperit Epistola. Eiusdem, iuxta Baronij etiam calculũ Christi annus trecentesimus nonagesimus nonus est. De commemoratis omnibus in Hieronymũ, Vigilantij ope constructis machinationibus, habetur eiusdem Hieronymi Epistola septuagesima quinta, de qua infra.

66 Diu te Romæ moratum. Epistolæ tempus indicat Hieronyms, cùm ante triennium, quàm extremam manum apologiæ suæ inponeret eandem scriptam bisce affirmat. [Mul-

A ri Romę eius exemplaria habent, ante hoc circiter triennium, qui tibi eum mittere voluerunt, scientes quæ de meo nomine iactares, & quàm indigna proposito Christiano, ac nefanfanda confingeres; Ego scripsi nesciens quasi ad amicum, illi non reddiderunt ei, quem inimicũ nouerant, parcentes & meo errori, & tuæ conscientiæ.] Ita ipse, quò videlicet hanc ideò ipsi Rufino minimè ab eius amicis redditam Epistolam indicaret, quòd illum, sibi iam factum inimicum nossent, Porrò, cũ Apologię annus iam supra a Christo quadringentesimus secundus numeratus sit, consequens etiam est, datam Epistolam trecentesimo nonagesimo
B nono,

Ad Pammachium & Marcellinum Apologia Hieronymi &c. Et vestris & multorum litteris, De ea capite decimo octauo, numero quinto, De Pammachio supra, De Marcellino infra, Animaduersione octogesima secunda.

Ad Ctesiphontem aduersus Pelagianos, Nõ audacter, vt falsò putas. Lucubrationẽ hanc Epistolæ nomine circa finem Hieronymus nuncupauit. De eadem capite decimonono, numero decimoquatto. Plurimæ autem Ctesiphonti ipsi, cui ea inscribitur debentur gratiarum actiones, siquidem eius rogatu primus omnium Pelagij falsa dogmata Hieronymus
C manifestauit, & rationibus eadem pro temporis opportunitate reprehendit.

In Dialogos aduersus Pelagianos Proœmium. Scripta iam ad Ctesiphontem &c.

Dialogorum aduersus Pelagianos Liber primus. Dic mihi Critobole.

De eisdem capite decimo nono, numero decimoquatto,

67 *Dominus, qui locutus est.* Quoniam Origenistæ Theophili opera Alexandriæ primùm, mox in Palæstina damnari, Constantinopolim ad Ioannem Chrysostomum, vt in eundem Theophilum exclamarent se receperant, (de quo Palladius in Dialogo, de Vita Ioannis
D Chrysostomi) idcirco Theophilus hanc Epistolam Epiphanio, Cypri Episcopo, Antesignanorum nomina conplectens, quò illic ne audirentur quidem, sed illicò damnarentur, scribit, Est hic annus a Christo quadringẽtesimus. Sed ratio temporis ex sequentibus magis perspecta habebitur,

68 *Meminit Beatitudo tua*, Quòd in calce de eiusdem Theophili lenitate, qua subnascentem hæresim corrigi Hieronym[9] speraret, mẽtionẽ ingerat, data Epistola probatur Christi anno trecẽtesimo nonagesimo octauo, proxime enim sequenti Origeniena impietas Synodica consultatione dãnata est,

69 *Sanctus Episcopus Agatho.* E
70 *Nuper tua beatitudinis.*
71 *Duplicem mihi gratiam.*

Ab Alexãdrina Synodo in Origenem, Origenistasq; omnes sententia lata, misisse protinus Theophilum legatos in Palęstinam, & in Aegyptum, quò inde etiã ijdem expellerẽtur, testantur hæ tres Epistolæ, quarum prima Theophili extat ad Hieronymum, secunda & tertia Hieronymi ad ipsum Theophilum, Annus Christi probatur trecentesimus nonagesimus nonus,

72 *Didici, quòd & sanctitas tua*. Cùm de damnatis Origenistis in Aegypto, aduersus quos tres proximè relatæ Epistolæ, Christi anno trecentesimo nonagesimo nono editæ sunt, F
hæc æquè Epistola agat, mox sequenti anno, quadringentesimo videlicet eadem data conijcitur,

73 *Generalis Epistola*, Accepta Epiphanius Theophili supra allegata sexagesima septima Epistola, eandem protinus, (cui & perbreuem hanc iunxit Epistolam) ipsi Hieronymo destinauit. Hinc Christi anno quadringentesimo, quo & mox citatæ, data comprobatur,

74 *Vt tam paruam Epistolam.* Quòd Albinæ salutatione Epistolam Hieronymus claudat, scriptam eandem Christi anno trecentesimo octogesimo octauo accipimus, Eiusmodi enim tempore Hieronymus in sacris ex hebręo fonte deriuandis libris totus erat, & ipsa G
Albina sequenti anno, vt constat ex pręfatione primi libri Commentariorum in Epistolam ad Galatas (quos editos anno Christi trecentesimo octogesimo nono alibi ostendimus,) migrauit e vita. Fuit Albina sanctitate vitę religiosissima, æquè ac sanguinis nobilitate clarissima: digna prorsus magnæ illius Marcellę mater, quę Hieronymi semper calamo, semper voce prędicata, nunquam tamen pro meritis satis laudata est. Eandem consueuit Hieronyms matrem apellare, tum in hac Epistola, tum ad Asellam illis verbis [Saluta matrẽ H
Albinam.] Cur Epistolam Henricus Grauius scholijs, sicuti alias non illustrarit, mihi adhuc inconpertum; pręsertim, cùm Victorius in Scholijs, & Baronius Tomo quarto, sub anno Christi trecentesimo octogesimo sexto a legitimis non discreuerint.

75 *Iustum quidem fuerat*. Aliquot ante annos publicis monumentis hanc consignasse Hieronymum Epistolam, quàm quinquagesimam tertiam in eundem Vigilantium dirigeret, illud manifestò probat, quòd nec dum in sacras, is reliquias, vel sanctorũ inuocationẽ, seu etiam veteres Ecclesiæ traditiones oblatrarat,

Purgat

A Purgat itaq; se primùm Hieronymus in hac ipsa Epistola ab Origenistæ illata sibi falsò calumnia: Carpit mox ipsummet Vigilantium de blasphemia, atq; simul ad pœnitentiam prouocat, quòd Danielis prophetiam de lapide a monte abscisso explicans, pro lapide Christum, pro monte Diabolum interpretatus sit: missa videtur Epistola circa annum Domini quadringentesimũ: de ea quippe Hieronymus agit libro tertio Apologię, capite sexto hisce verbis [Ego in Vigilantio tibi respondi: eadem enim accusabat, quæ tu postea, & amicus laudas, & inimicus accusas.] Quòd ille nimirum diceret, Hieronymum Origenis errores sectari; nam B subdit [Scio a quo illius contra me rabies concitata sit; noui cuniculos tuos.] Porrò Hieronymi Apologiam aduersus Rufinum quadringentesimo secundo Christi anno elucubratam, sæpius admonuimus. De eodem argumento habetur supra Epistola sexagesima quinta: In qua quanuis hæc eadem, quæ & in præsenti Epistola sibi obiecta crimina a Rufino potius, quàm a Vigilantio idem Hieronymus contendat. Hoc ideo euenit, quòd illorum omnium Rufinum (vt nuper dictum est) cognouit auctorem. Hæc deniq; infelicis Vigilantij præludia fuere, quibus paulatim allectus, in furorẽ tandem conuersus est: Rufino eidem ad om- C nes saltationis motus modos musicos attemperante.

76 Maiora spiritus vincula. Tranquillino eo tempore, quo sexagesima quinta, vel saltem paulo post prodita Epistola est: versatur enim circa idem argumentum: Quomodo scilicet Origenes legendus, & quid de eius doctrina probandum, quid reijciendum sit. Inconsultus Henricus hanc eandem præterijt, Scholijs non illustrans.

77 Decreueram quidem. Ex prioti ab Hieronymo culta solitudine, sub incolatus videlicet sui in ea extremo, scriptis mandata Epistola est; Meminit enim sociorum, inde persecutionibus Arrianorum expulsorum. Nume- D ratur eiusmodi annus capite septimo, numero vigesimo secundo, trecentesimus septuagesimus a Christo.

78 Rursum Orientalibus. Quòd sui initio Epistola de prima, & secunda Theophili Alexandrini Episcopi Paschalibus Epistolis, nuper latinitate donatis agat, illius annus quadringentesimus secundus indicatur: Enimuerò superiori anno secundam eiusdem Theophili e Græco in Latinum sermonem idem Hieronymus verterat: de eadem & in posteriori Recensione, Animaduersione trigesima quarta. Deniq; in huius calce, Epistolæ Anastasij in Orientem aduersus Rufinum, Ioanni Hierosolymorum Episcopo transmissæ, memoria vsurpatur, quam eodem Christi anno quadringentesimo secundo scriptam, suo loco ostendemus. E

79 Sanctus Innocentius Presbyter. Nouissimam hanc omnium Hieronymi Epistolarum, Eustochij Virginis in ea recensita dormitio, quã & Christi anno quadringentesimo decimo nono capite vigesimo primo adscripsimus, manifestò probat. Proximè quippe sequens annus eiusdem Hieronymi triunpho, quo mortalitatis depositis exuuijs, immortalitatis corona donatus est, consecratur. Porrò Innocentius in Epistola commemoratus, is est, qui superiori anno, quadringentesimo videlicet decimo octauo, vnà cum Marcello, Subdiacono Chartaginensis Ecclesiæ in Orientem ad Niceni Concilij decreta perquirenda, Africanæ Synodi iussu legatus est. Vide Baronium Tomo quinto, sub anno quadringentesimo decimo nono, versus finem. F

80 Omni quidem tempore. Eiusdem cum superiore argumenti mihi videtur Epistola, eodemq; consequenter tempore datam affirmare ausim.

81 Multi vtroq; claudicant pede. Cùm in breui Epistola hæc habeat Hieronymus [Capta Hierusalem tenetur a Nabuchodonosor] credidit Baronius Tomo quinto sub anno quadringentesimo decimo, longè post medium, de Vrbis Romæ captiuitate, ab Alarico Gothorũ rege importata, eundem fuisse locutum, ac propterea, & eo ipso anno datam Epistolam, quo Vrbs ipsa expugnata est. Verùm longè illum ab Hieronymi consilio distare, Epistolæ (vt dicitur) tenor aperit, qui & huiusmodi est. [Multi vtroq; claudicant pede, & ne fractis quidem ceruicibus inclinantur, habentes affectum erroris pristini, cùm prædicandi eandem non habeant libertatem.] Et post salutationis officia: [Capta, inquit, Hierusalem tenetur a Nabuchodonosor, nec Hieremiæ vult audire consilia: quin potius Aegyptum desiderat, vt moriatur in Taphnes, & ibi seruitute pereat sempiterna.] Hoc Epistolę exemplar: hæc verborum forma, quibus Hierosolymitani populi non rectus ad Catholicam fidem, Ecclesiasticamq; doctrinam ingressus perhibetur: etiã si pastoralis, Pontificiæq; curę baculo, Origenistarum ceruicibus fractis eidem iactandi vlterius, atq; prædicandi falsa dogmata libertas adempta foret. Vnde aptius in Scholijs hæc ad notauit Victorius. Eleganter, inquiens, hanc historiam proposito suo Hieronymus accommodat: cùm enim ab exercitu Nabuchodonosor Hierusalem teneretur, Iudæorum reliquiæ, ne in Aegyptum contenderent Hieremias propheta G H

pheta diſſuaſit. Vocat autem Hieronymus Ioannem Hieroſolymitanum Epiſcopum Nabuchodonoſor, is enim cùm eſſet Origeniſta, Vrbem ipſam poteſtate, ac factione ſua oppreſſam ne reſcipiſcere ab hæreſi poſſet, veluti ſeruam, ac vinctam tenebat: & quòd amplius erat, Aegyptum, & terrenas res deſiderabant vrbis ciues, cœleſtium, & diuinarum diuitiarum loco.] his Victorius Epiſtolam explicat. Deniq; Hieruſalem nomine non conſueuit Hieronymus Romam vſurpare, ſed Babylonis, ob Gentilitiã nimirũ olim retentã ſuperſtitionem; perinde ac Ioannes in Apocalypſi, Sãctus Paulin⁹ Nolanus, & alij. Data Epiſtola Chriſti anno quadringenteſimo decimo ſexto conuenientius accipitur, quo ipſo, iuxta Baronium, vel proxime ſequenti iuxta Panuinum ad Dei tribunal Ioannes de omnibus rationem redditurus ex hac vita ſubductus, ſe ſiſtere coactus eſt.

82 *Tandem ex Africa*. Meminit Epiſtola de Commentarijs nuper in Ezechielem cœptis, quorum exordium cùm alibi quadringenteſimo decimo Chriſti anno adſcripſerimus, hanc æquè Epiſtolam eo ipſo anno, vel proximè ſequenti ſub initio exaratam ſequitur, vt affirmemus. Eodem item tempore Aegypti limites, Palęſtinæ, Phoenices, atq; Siriæ Barbaros torrentis inſtar percurriſſe, teſtis Epiſtola eſt. Cæterũ, quòd obſeruatione, memoriaq́; digniſſimum cenſetur tempus eſt, quo inter Auguſtinum, atq; Hieronymum cõtrouerſias, multos ante annos excitatas, penitus ſublatas ex eadẽ intelligimus. Enimuerò tale, ac tantũ ſuper eiuſdem Auguſtini perſona in Epiſtola Hieronym⁹ ponit teſtimoniũ, vt eiuſdẽ cũſcriptionis temporis puncto, quidpiam inter vtrũq; reliqui adhuc ſuperfuiſſe diſſidij, ſuſpicione haud poſſit attingi. Propria hæc eius verba ſunt. [Certè habes ibi Sanctum virum, & eruditum Auguſtinum Epiſcopum: qui viua, vt aiunt voce docere te poterit, & ſuam, imo per ſe noſtram explicare ſententiam.] De origine videlicet animarum. Ad quæ Auguſtinus quinq; poſt annos alludens: [Miſiſti ad me, inquit diſcipulos, vt ea doceam, quæ nondum ipſe didici. Doce ergo quòd doceam: nam, vt doceam, multi a mè flagitant, eiſq́; me, ſicut alia multa, & hoc ignoraſſe confiteor.] Quòd, vt de Marcellino paucula ſubdamus: Hic ille Marcellinus eſt, qui vnà cum Marcella, Pammachio, atq; Oceano Hieronymi partes aduerſus Rufinum in Vrbe ſecutus, non vulgariũ hominum tantùm, ſed & Senatorij Ordinis, Honorij inſuper Imperatoris oculos in ſe conuertit. Qui & idcirco hoc ipſo anno, (teſte Baronio, Tomo quinto, ſub anno quadringẽteſimo decimo) ex Poſſidio Tribunus in Africã certo reſcripto miſſus, pro Donatiſtis ad Catholicam concordiam reſtituendis, plurimum laborauit. De eodem ita Oroſius libro ſeptimo, capite vigeſimoquarto. [Meritò ſanè tanta largitus eſt Deus, quia in his diebus præcipiente Honorio, & adiuuante Conſtantio pax et vnitas per vniuerſam Africam Eccleſiæ Catholicę reddita eſt: & corporis Chriſti, quod nos ſumus, redintegrata diſciſſione ſanatum eſt, impoſita executione ſancti præcepti Marcellino Tribuno, viro inprimis prudenti, & induſtrio, omniumq́; ſtudiorum bonorum appetentiſſimo.] Hæc Oroſius. Deniq;, qui Oceanus ex ſcripturarum doctrina, atq; vitæ probitate laudatur in Epiſtola, alter is omnino eſt (quanuis vterq; pius & eruditus) ab eo, qui vnà cum Pammachio transferendi Periarchon Origenis libros munus Hieronymo, ex Epiſtola ſexageſima quarta credidit, & de quo libro tertio Apologiæ, capite ſecundo; Enimuerò hic de quo in Epiſtola, Africanus, ille Romanus apertè probatur. Epiſtolæ huius mentionem factam reperies apud Auguſtinum in libro, De origine animarum ad eundem Hieronymum, in Epiſtola ad Optatum Miluetanum, de quo nos Tomo nono, proprio loco.

83 *Nunquam fili Oceane*. Hic Oceanus, ad quem propoſita de matrimonio ante Baptiſmi Sacramentum contracto quæſtio tranſmittitur, idem ipſe eſt, qui proximè ſuperiori Epiſtola commendatur, & qui Africanus natione, in Africaq́; degens aſtruitur; Cuius rei & Hieronymi verba argumento ſunt, quibus ſcribit. [Suſtinui Romæ a viro eloquentiſſimo cornutum, vt dicitur ſylogiſmum, vt quocunq; me verterem ſtrictius teneret. Vxorem inquit ducere peccatum eſt, an non?] hæc ipſe, in quibus ſatis apparet de Romana ipſummet Vrbe tanquam de tertio loqui loco: Conſequenter non ad Oceanum Romanum, vel Romæ commorantem, ſed ad alterum, ad hunc nimirum, de quo nũc ſermo eſt, Epiſtolam deſtinari. Ab ipſo autem Oceano excitata quæſtio, ſimulq́; propoſita Hieronymo ex his habetur, videlicet. [Quorſum iſta? Noſti problema tuum. Carterius, Hiſpanus Epiſcopus, homo &c.] Demùm tempus ex vltimis libri primi Apologiæ conijcitur, vbi ſe non a Rufino, ſed ab eius ſectatore Chryſogono de huiuſmodi digamiæ in hac Epiſtola prolata ſententia redargutũ teſtatur. Et reuera, ſi ante quadringẽteſimũ Domini annum (quo Rufinus in eundem Inuectiuas ſuas promulgauit) Epiſtolam Hieronymus edidiſſet, vtiq; idem ipſe Rufinus cæteris calumnijs hanc quoq; iunxiſſet; At cùm id ab eo prætermiſſum comperiamus,

A consequens etiam est, vt post Inuectiuarum elucubrationem exaratam Epistolam affirmemus. Nonnihil videlicet, ante quàm se proprijs aduersus easdem ingenij monumentis tueretur Hieronymus. Numeratur hic annus a Christo quadringentesimus primus. Ex dictis consequenter Erasmi futilis hoc loco sententia probatur, qua Hieronymi Epistolam esse negauit.

84 Sebesium nostrũ tuis monitis. Quòd in Epistola de Rufino sub Calpurnij nomine, atq; Lanarij cognomẽto mẽtio habeatur, hinc Christi anno trecentesimo nonagesimo octauo data eadem intelligitur; proximè siquidem superiori idemipse Rufinus in Vrbem aduenerat,
B vbi & Magnum Oratorem aduersus ipsum Hieronymum subornauit, eundem videlicet incitans ad perquirendam ab eo rationem, Cur in sacrarum expositione litterarum Ethnicorum exemplis vteretur. Nunc eidem Hieronymus occurrit, non minusq; se ipsum tueri, quàm eundem docere, acuratè demonstrat.

85 Legimus in Isaia. Duos Hieronymo necessitudine adiunctos Euagrios, Animaduersione quadragesima nona ostendimus. Seniorem nempe, & Iuniorem: Huic posteriori datam Epistolam (posteaquam videlicet ad
C Episcopale munus assumptus est) pro comper tissimo habeo. Et re tenera ante id tempus Hieronymo propositam, ab eodemq; diremptam fuisse quæstionem, vero haud simile videtur. Nec vrgere debet, quòd in inscriptione Episcopi, vel Papæ titulo Euagrius minimè condecoretur: quandoquidem, & eadem prorsus inscriptio Epistolarum ad Augustinum, vti videre est Epistolam octogesimam nonam, & alias. Porrò Euagrius ex Panuini fastis, atq; Baronij Annalibus trecentesimo octogesimo nono Christi anno Episcopus ordinatus est. De eodem Presbytero adhuc Epistola sexta, quadragesima prima, & quinquagesima septima:
D Episcopo verò capite sexto, numero secundo & tertio memioit.

86 Nunquam æquè quisquam. Quo Augustini cum Hieronymo controuersiarum notitiã, atq; tẽpus habeamus, ad subsequẽtiũ Epistolarum peruestigationem diligentius attẽdendũ. Vt autẽ consilium omnino assequamur, in singularum recognitione, non quo disponuntur ordinem, sed temporis calculum, quò editæ tunc sunt, obseruabimus. Meminit Epistola sui exordio de Alipij in Palęstinam, ac inde iterum in Africam nauigatione. Cæterùm eiusdem Alipij in Palæstinam nauigatio trecentesimo nonagesimo tertio sub extremo iam supra capite vigesimo cũ Baronio adscripta est, redditus vero in Africam anno proximi sequẽti, Igitur præsens Epistola, eo ipso anno, Christi videlicet trecentesimo nonagesimo quarto E data conuenienter accipitur, quippe quæ statim post eiusdem Alipij redditum scripta; vti ex eius etiam initio declaratur. Hæc prima Augustini ad Hieronymũ Epistola est, Profectoq; perferenda tradita. Diuertit autem ea Augustinus inprimis Hieronymum ab hebraica translatione, mox eiusdem in Epistolam ad Galatas explanationem illam carpit, qua per simulationem Petrum a Paulo obiurgarum affirmarat. Postremò nonnulla ei credit scripta emmendanda. Respondet ad hanc ipsam Hieronymus Epistola octogesima nona [Tres simul] F

87 Habeo gratiam. Ex tabellarij mora, qui deinceps (vt assolet) in Palęstinã minimè profectus est, Hieronymo Augustini mox relatis litteris haud quaquam redditis, scripsisse illũ ptiorem Augustino, tum salutis sibi ab Alipio antea eius nomine dictæ, tum subnascentium Origenistarum hæresum occasione Epistolam officiosam: eundemq; de cauendis Origenis erroribus monuisse (quãuis eadem non extet) præsens testatur Epistola, quæ & post eandem litteris consignata est, perlataq; simul per Paulum, eadem omnino inculcans, quæ & superior: Addensq; insuper repræhensionem cuiusdam tituli perperàm a quibusdã, De Scriptoribus Ecclesiasticis libro affixi. Cæterùm G longè a præcedente datam, propria eius verba declarant, quibus dicitur [Scripseram iam hinc aliquando ad te Epistolam, quæ non perlata est, quia nec is perexit, cui perferendam tradideram.] ex his Christi anno trecentesimo nonagesimosexto probabili coniectura adscribi posse mihi videtur Epistola. Ad eandem Hieronymi responsio extat [Tres simul] in ordine octogesima nona.

88 In ipso profectionis articulo. Quadringentesimosexto Domini anno scriptam tradit Baronius Epistolam Tomo quarto, & Tomo H quinto: rationemq; temporis ex eo auspicatur, quòd in ea de Sysinnij Hierosolymam aduentu (de quo & Animaduersione quarta) mentio habeatur. Verùm Sysinnij aduentus eiusmodi anno quadringentesimo sexto ibidem adscribitur, cõsequens igitur est, tunc æquè temporis hanc datam Epistolam. At in manifestum labi errorem Baronium hinc accipitur, quòd non sit vnus, atq; idem Sysinnius, qui & ab Exuperio Tolosano Episcopo Hierosolymam, inde in Aegyptũ legatus est, & qui Augustini literarum exemplaria Hieronymo detulit. Enimuero ille e Gallijs desumitur, hic ex Italia: Ille Monachus, hic Diaconus asseritur:

A Quodq; vnum ab altero euidẽter diſcriminat eſt; quòd ad Toloſani aduentum, per bienniũ ſaltem ante obdormiens iam in Chriſto ex tẽporum ſupputatione Paula Romana fęmina dignoſcitur, (cũ ſub initio quadringẽteſimi quarti anni ex adnotatis etiam a Baronio in Annalibus diem clauſerit extremum,) ad Italici verò huius aduentum eadem fęmina morbo tãtùm laborans in altera harum *E*piſtolarũ ſcribitur, Quadringenteſimo igitur Chriſti anno ſecundo exaratam hinc arbitror Epiſtolam, quòd de libris contra ſe a Calpurnio, (hoc eſt Rufino) euulgatis, ad eoſdemq; nuperrima reſponſione Hieronymus agat. Porrò in hunc ipſum B annum eiuſdem aduerſus Rufinum Apologiã alibi attulimus: Aſterio hypodiacono perferenda credita eſt Epiſtola, ad quam & Auguſtini infra reſponſio extat [Quamuis exiſtimẽ] in ordine nonageſima tertia.

98 Anno præterito per fratrem noſtrum Aſterium. Proximè ſequenti anno a ſuperiori mox citata, ſe datã ſui exordio prodit Epiſtola, quadringenteſimo videlicet tertio; Eandem enim allegat, quam & quadringenteſimo ſecundo anno nuperrimè adſcripſimus. Per Præſidium Diaconum, Hieronymi eiuſdem diſcipulum, atq; commonachum, quem & iuſtis ex cauſis in Africam hoc anno deſtinauit, perC lata Epiſtola eſt. Obitèr autem hic Lectorem monitum volumus, ex adnotatis modo, quæ aliàs ſpectabili, eruditoq; viro Petro Mariæ Campo, ab hiſtorijs Eccleſiaſticis Placentino, de tempore huiuſmet Epiſtolæ reſpondimus, corrigere. Enimuero in reſponſione Epiſtolæ verba: [Nos in Monaſterio conſtituti, varijs hincinde fluctibus quatimur, & peregrinationis moleſtias ſuſtinemus, ſed credimus in eu, qui dixit: Confidite ego vici mundum, quòd ipſo tribuente & præſule, contra hoſtem diabolum victoriam conſequemur] de Pelagianis prolata arbitrati fuimus, ac conſequenter eandem in annum quadringenteſimum deciD mum quintum retulimus; Verùm attentius rem ipſam perſcrutantes, de Origeniſtis dicta nuper nouimus.

95 Sicut præſens rogaui. Quadringenteſimus quintus hinc Epiſtolæ annus numerandus videtur, quòd ei ipſi Præſidio, in Palęſtina iam iterùm agenti inſcribatur, qui & in proximè ſuperiori Animaduerſione in Africam directus legitur. Et quidem non potuiſſe eandem antea dari illud ſatis perſuadet, quòd circiter annum illic ipſe Præſidius commoratus ſit, quò videlicet (vt Hieronymi teſtatur Epiſtola nonageſima octaua) bonorum amicitias conſequeretur. Cæterùm, cùm eundem Præſidium Auguſtinus nunc, & ſui ipſius Epiſtolarum, & Hieronymi hactenus datarum, B præſertim nonageſimæ primæ, & nonageſimæ ſecundæ arbitrum conſtituat, rogetq; quamplurimùm ad ſententiam ferendam, vltra ne, quàm par ſit, ipſe in proprijs Epiſtolis exceſſerit, quò & pro exceſſu veniam ab eodem Hieronymo petat; Repeiaturq; dinceps einſdem Auguſtini ab ipſo Hieronymo veniã contendentis Epiſtola [Quamuis,] apud Hieronymum nonageſima tertia, planè intelligimus, eandem Præſidij conſilio ſcriptam. Hic eſt Præſidius, quem patria Placentinus, ante viginti & duos annos ſuis litteris idem Hieronymus ad Monaſticam traxit profeſſionem. Ad eundem Epiſtola extat decima nona, [De F cereo Paſchali] in Tomum nonum a Victorio inconſultò reiecta. Verùm de eadem & in Animaduerſionibus ſuper contentis in eodem Tomo. Deniq; hac ipſa Animaduerſione, quam olìm memoratu ſuperius Petro Mariæ Campo, de tempore huius Epiſtolæ interrogati dedimus reſponſionem, corrigimus,

88 Ex quo cœpi ad te ſcribere. Non expectauit Præſidij iudicium Auguſtinus de mutuis, tum Hieronymi, tum ſui ipſius Epiſtolis: quin potius ex noua in Palęſtinam contendentis nuncij, & quidem Cypriani nomine occaſione, hanc rurſus Hieronymo ſcripſit *E*piſtolam: duasq; inſuper, ſuperius memoratas, G [Nunquam æquè] videlicet, & [Habeo gratiam] eidem perferendas ſuperaddidit. Quadringenteſimo ſexto hęc mihi ex infra dicendis conſignanda probatur anno, ad quam & Hieronymi reſponſio continetur in Epiſtola octogeſima nona [Tres ſimul.]

90 Audiui perueniſſe in manus. Niſi eo ipſo anno, quo & ſuperior, videlicet [Ex quo cœpi;] proximè ſaltem ſequenti data hinc probatur *E*piſtola, quòd Auguſtinus ad hanc ipſam reſponſionem per Cyprianum Diaconum vnà cum Epiſtola [Tres ſimul,] accepit.

92 Crebras ad me Epiſtolas. Reſpondet Hieronymus allatę nuper Auguſtini Epoſtolę H [Audiui perueniſſe,] quemadmodum, & ipſi legenti liquet. Porrò Epiſtolam ſcripſiſſe illum quadringenteſimo ſeptimo Chriſti anno, hoc declarat, quòd Auguſtinus, ſe eandẽ in Epiſtola nonageſima ſeptima [Iam pridem] vnà accepiſſe cum *E*piſtola [Tres ſimul] teſtatur circa finem hiſce verbis: [Satis me, imò fortaſſe plus, quàm ſatis, tribus Epiſtolis tuis reſpõdiſſe arbitror, quarum duas per Cyprianum accepi, vnam per Firmum] per Firmum videlicet, nonageſimam ſextam [Cùm a Sancto Firmo,] per Cyprianum verò, hanc, & octogeſimã nonã [Tres ſimul.] Cæterùm quadringenteſimo octauo Chriſti anno

ambas

A ambas hasce scriptas inferius patebit.
93 Quamuis existimem. Respondisse de-
niq; Præsidium Augustini Epistolæ nonagesi-
mæ quintę [Sicut præsens] ex hac nunc eius-
dem Augustini Epistola conijcitur; Siquidem
Hieronymum is primùm nonnihil offensum
placare, ad concordiam mox cum Rufino per-
suadere nititur. Huic posteriori, de Rufini vi-
delicet tantùm negotio, respondet Hieronym⁹
Epistola nonagesima sexta [Cum a Sancto fra
tre] illis verbis [Sin autem amicus, qui me pri
mus gladio petijt, stylo repulsus est, sit huma-
nitatis tuæ, atq; iustitiæ accusantem repræhen-
dere, non respondentem.] Anno, quo & proxi
B mè superior ideo scripta probatur Epistola,
quòd eo simul tempore Hieronymi responsio-
nem per Firmum accepit Augustinus, cum &
duas alias per Cyprianum, videlicet [Crebras
ad me] & [Tres simul,] de quibus in superio-
ri Animaduersione.
89 Tres simul Epistolas. Non ante inter
Augustinum, atq; Hieronymum de scripturis
controuersias sublatas intelligimus, quàm Mar
cellino & Anapsychiæ Epistola octogesima se-
cunda data sit; (Defert enim in ea plurimum
Augustino Hieronymus, eiusq́; iudicio de ani-
marum origine subscribendum astruit.) Cæte-
rùm ipsam Epistolam Animaduersione item
C octogesima secunda anno quadringentesimo
decimo consignauimus: Consequēs igitur est,
vt præsentem Epistolam cum inferiori [Iam
pridem,] in quibus vterq;, & Augustinus &
Hieronymus summis viribus controuersantur,
medijs annis inter eiusmodi quadringentesi-
mū decimum & quadringentesimū septimum
adscribamus. Respondet verò hac Epistola
Hieronymus Augustini tribus per Cyprianum
aliàs missis litteris, videlicet [Nunquam æquè]
item [Habeo gratiam] & [Ex quo cœpi.]
Quodq́; in eadem Ioannis Chrysostomi pro
sua sententia profert testimonium, dum hæc
habet [Quid dicam de Ioanne, qui dudum in
D pontificali gradu Constantinopolitanam rexit
Ecclesiam, & propriè super hoc capitulo latis-
simum exarauit librum?] id inquam planè in-
dicat, Ioannem ipsum Chrysostomum non se-
de tantùm exilij decreto pulsum, sed & morte
sublatum. De exilij in eundem lata sententia
consentiunt communiter omnes Baronius, Pan
ninus, & alij: quadringentesimo videlicet
quarto eandem adscribendam: obitum verò,
quadringentesimo septimo. Data præsens ex
dictis mihi probatur Epistola anno Christi qua
dringentesimo octano.
96 Cum a Sancto fratre nostro. Ex illis
hæc Epistola est, de quibus agitur Animaduer-
sione nonagesima secunda, & nonagesima ter-
tia. Datam tamen aliquantò post a superiori E
mox relata, hoc declarat, quòd Hieronymus
feruoris, atq; seueritatis, qua in eadem vsus est,
ita se excusat, vt omnem culpam in ipsum Au-
gustinum transferat.
97 Iam pridem charitati tuæ. Acceptis
tribus Hieronymi Epistolis Augustinus; dua-
busquidem per Cyprianū, videlicet [Crebras
ad me] & [Tres simul,] vna verò per Firmum
[Cum a Sancto,] respondet idem nunc omni-
bus, propriam non tantùm propugnans senten
tiam, sed & plurimùm laborans, quò se ab er-
rore liberet, in cuius suspicionem eidem Hiero
nymo venerat; Iudaica videlicet, cum Christia
na pariter fide esse seruanda, iuxta Cherinti, F
Ebionis, & Nazaręorum hæresim. Vltima hęc
Epistola est, qua inter vtrunq; de scripturis quę
stionibus certatum est. Composito quippe in-
ter eos fœdere, & veritate in vtroq; vincente,
firmior pax & cōcordia deinceps inter eosdem
secuta est. Huius annus ex dictis etiam alibi,
quadringentesimus nonus aptè numerandus
videtur.
94 Virum honorabilem. Occurrit Augusti-
ni litteris, De animarum Origine sciscitantibus,
sibiq́; per Orosium Presbyterum Hispanum al-
latis. Extant eædem apud Augustinum in or-
dine vigesima octaua, apud Hieronymum ve-
rò Tomo nono, Epistola quadragesima quinta. G
Adscribitur hic Orosij aduentus in Palęstinam
ei Domini anno, quo & Beati Prothomartyris
Stephani Sacræ inuentæ sunt reliquiæ, qui fuit
quadringētesim⁹ decim⁹ quint⁹ iuxta Lucianū,
Nicephorum, Marcellinum, & Baronium. Eius
dem Inuentionis occasione aliquantas ipson-
met Orosium in Occidentem deportasse, testis
Gennadius est in libro de Viris Illustribus scri-
bens. [Hic est Orosius, qui ab Augustino pro
discenda animæ ratione ad Hieronymum mis-
sus, rediens reliquias Beati Stephani primi mar
tyris, tunc nupèr inuentas primus intulit Occi-
denti.] Hoc ipso anno exarata Epistola est.
Honorabilem verò virum Hieronymus com- H
mendat Orosium, quippe qui multis claruerit
honoris argumentis, aduersusq́; Hæreticos,
atq; Pelagianos inprimis pugnarit. Scripserit
deniq; ab Orbe condito libros septem historia
rum.
99 Si tibi putem. De ea capite decimo ter-
tio, numero trigesimo sexto, & capite decimo
quarto, numero quinquagesimo nono. Asellæ
verò virginis laudes explicantur ibidem.
100 Medici quos vocant. Hanc (inquit)
Victorius Epistolam Hieronymi non esse, & in
quibusdam stylum tamen illius redolere Eras-
mus putauit. Omnia verò vetustissima exem-
plaria illam, vt Hieronymi Epistolam habent:
nec

A nec stylus etiam dissidet: Et quamuis mordaciter hominem quendam rabulam, ac suspicio sum impetat, nomen tamen, vt personæ parcat fingit, & patriam tantum nominat. Quòd autem bene nasutum hominem quendam, hoc est, maximum obtrectatorem Bonasum cognominauerit, ex ipsa constat Epistola. Hunc profectò ex his æquè arbitror, qui virginitatis ad Eustochium Hieronymi libellum, qui præ cæteris operibus aduersus vitia fertur, lapidarunt: ac propterea non longè post eiusdem euulgationem Epistolam ipsam editam.

101 *Paulus Apostolus*. De ea capite decimo sexto, numero duodecimo,

B

102 *Post priorem Epistolam*. Allegat Epistola sui exordio alteram paulo ante scriptam, De sensu Hebraicarum quarundam dictionũ: Quo fit, vt cùm de eodem quatuor Hieronymi ad eandem Marcellam extent Epistolæ, centesima videlicet trigesima, centesima trigesima sexta, centesima trigesima septima, & centesima trigesima octaua, omnesq; Romæ conscriptæ sint, hæc pariter illic data probetur. Accedit, quòd se Hieronymus ob vituperatam cum masculis virginum consuetudinem, totius Vrbis oculos offendisse, atq; idcircò cunctorum digitis denotatũ in ipsa Epistola testetur. E

F

IN TERTIO TOMO

Continentur, quæ Sacram Scripturam explicant, videlicet.

ANI-

A

ANIMADVERSIONES.

VNa æquè mente ſcriptores conſentiunt, in hoc tertio Tomo nihil ſuppoſititium eſſe. Epiſtolę ad Hieronymũ centeſima vigeſima quarta, & centeſima quadrageſimaquarta, proprium expreſſè ex titulis, Damaſum fatentur auctorem. Itẽ Origenis homiliæ duę in Cantica Canticorum neq; Hieronymi ſunt, neq; a quopiam illi attribuuntur. Reuera tamen verſiones illius ſunt, quemadmodum ipſemet in libro De Scriptoribus Eccleſiaſticis teſtis eſt. De Traditionibus tantùm hebraicis
B in libros Regum, atq; Paralipomenon, nec non de Appendice hebręorum locorum in Actis Apoſtolorum a quibuſdam dubitatum eſt. Verùm de ſingulis plenius in ſequentibus.

103 Ad Paulinum De libris diuinæ Scripturæ. Frater Ambroſius.] De ea capite decimo numero vigeſimo.

104 Deſiderij mei.
105 Tandem fuito.
106 Viginti & duas.
107 Si Septuaginta.
108 Quomodo Græcorum.
109 Vtrum difficilius.
110 Mirari non deſino.
C *111 Apud Hebræos liber.*
112 Librum Heſter.
113 Cogor per ſingulos.
114 Si aut fiſcellam.
115 Iungat Epiſtola.
116 Memini me ante.
117 Nemo cum Prophetas.
118 Hieremias Propheta.
119 Ezechiel Propheta.
120 Danielem Prophetam.
121 Non eſt idem ordo.
122 Sanctus Iobel.

A centeſima quarta ad centeſimam vigeſimam tertiam Epiſtolã, ſeu verius præfationẽ
D De tempore perſcrutandum nil ſupereſt, cùm vno fermè tempore omnes dictaſſe videatur Hieronymus. Cœpiſſe nanq; illũ trecenteſimo octogeſimo octauo Christi anno Veteris prænotatas Teſtamẽti ex Hebræo trãslationẽ, (eiuſ occaſione ſingulas, in ſingulos libros edidit) eãdẽq; poſt duos proximè annos abſoluiſſe, capite quarto, numero vigeſimo nono, & capite decimo quinto, numero ſexto obſeruauimus: Quibus & ipſe adſtipulatur, dum eandẽ tranſlationem inter ea numerat opera, quæ ad quartumdecimum Theodoſij Principis annum antea elucubrauit, ſcribens [Vetus Teſtamentũ iuxta Hebraicum tranſtuli.] Et quidem de translatione ſexdecim Prophetarum, Libri item Iob agit idem ipſe Epiſtola quinquageſima ſecunda, quam exaratam Chriſti anno trecenteſimo nonageſimo monuimus. De Trãslatione pręterea librorum Salomonis, Pſalterij, librorum Regũ, atq; Exodi meminit Epiſtola ſeptuageſima quarta, cuius æquè annus Chriſti numeratur trecẽteſimus octogeſimus octau⁹. Idem deniq; de cæterorum dicendum eſſe trãſlatione librorum: circa videlicet eadem fermè tempora poſteritati fuiſſe propagata, ex præfationibus ipſis in eoſdẽ, haud obſcurè deſumitur. Dubitationem tantummodo librorũ F
Paralipomenon, Eſdræ, atq; Ioſoe tranſlatio ingerit. Quandoquidem de Paralipomenon in præfatione centeſima ſeptima ipſe Hieronymus agens, opus ipſum, tunc ſe ex hebręo in latinum ſermonem vertiſſe teſtatur, cùm nuperimè librum eddidit, De optimo genere interpretandi, qui ſupra Chriſti anno trecenteſimo nonageſimo quarto conſignatus eſt. Eſdræ quoq; libri tẽpus, in præfatione centeſima nona proferens, eundem ſe æquè per id temporis tranſtuliſſe aperit, cùm ſibi Rufinus linguę, atq; capitis demum abſciſſionem intentabat: De quo & libro tertio Apologiæ capite vndecimo. [Quis vnquã, inquit Catholicorũ G
in diſputatione ſectatum, turpitudinem ei aduerſum quem diſputat obiecit? Sic te docuerunt magiſtri tui? talibus es inſtructus diſciplinis, vt cui reſpondere non potueris caput auferas & linguam, quæ tacere non poteſt, ſeces? Fecerunt hoc & Fuluia in Ciceronem, & Herodias in Ioannem; quia veritatem non poterant audire, & linguam veriloquam diſcriminali acu confoderunt,] & in nuper allegata libri huius, de quo ſermo eſt præfatione. [Itaq; licet hydra ſibilet, victorq; Sinon incendia iactet: nũquã meũ iuuante Chriſto ſilebit eloquiũ: & præciſa lingua balbutiet.] Cętetùm cũ eiuſmodi in Hieronymum Rufini rabies Chriſti H
anno quadringenteſimo primo tribuatur, conſequens quoq; eſt, vt eijpſi, vel proximè ſequẽti, libri translatio adſcribatur. Deniq; in Pręfatione centeſima quinta apertiſſimè libri Ioſue translationẽ Euſtochio Virgini poſt Paulæ matris exitũ, qui Chriſti ãno quadringẽteſimo quarto cõtigit, ſe dedicaſſe fatetur. His igitur, atq; alijs de Translationis huiuſce tẽpore paulò ſuperius commemorata, omnino labefactati, Hieronymiq; ſimul De Scriptoribus Eccleſiaſticis teſtimonium infringi videntur. Cæterùm hiſce ita occurrendum arbitror. Certùm quidem, indubitatumq; ab anno trecenteſimo octogeſimo octauo ad trecenteſimũ nonageſimũ

A ab Hieronymo Latinis litteris redditam Trã-
lationem, verùm diuersitatem eiusmodi tem-
porum, ex annorum ęquè diuersitate deinceps
ortam, in quibus libros antea translatos diuer-
sis idemipse inscribebat personis, perinde ac
tunc eosdem publicis monumentis consignas-
set.

123 Nouum opus me facere cogis. In testi-
monium celeberrimi operis, quod temporum
vetustate aboleuit hæc illi quondàm affixa prę
fatio superfuit. De vtroq; in posteriori Re-
censione, Animaduersione tertiadecima.

124 Dormientem te, De ea capite quinto,
numero decimo.

B *125 Postquam Epistolam*, De eadem ca-
pite sexto, numero primo.

126 Misisti volumen. Post cœptam iam
Quadragesimam hanc se dictasse Hieronymus
profitetur Epistolam in fine, vbi hæc habet.
[Ego post longam ægrotationem vix in Qua-
dragesimæ diebus hæc fabricare potui, cùm
alteri me operi præpararem; paucos dies,
qui supererant in Matthæi expositione con-
sumpsi.] hæc ipse, quibus apertè indicat reli-
quos quadragesimæ dies, qui ab Epistolæ elu-
cubratione superfuerant, Matthæi expositioni
accommodasse. Consentiunt hæc omnino cũ
illis, quæ ipso simul tempore in proœmio eius-
C dem Euangelistæ Eusebio Cremonensi litteris
prodidit: [At tu, inquiens, duabus hebdo-
madibus, imminente iam Pascha, & spiranti-
bus ventis dictare me cogis, vt quando nota-
rij excipiant, quando scribantur schedulæ,
quando emendentur, quo spacio digerantur
ad purum, maximè cùm scias me ita tribus
mensibus languisse, vt vix nunc ingredi inci-
piam, nec possim laboris magnitudinem bre-
uitate temporis compensare.] Tribuuntur eius
modi in Matthæum Commentarij Christi an-
no trecentesimo nonagesimo octauo, capite
decimo quinto, numero vigesimo nono. De-
niq; Euagrius, cui Epistola inscribitur is est, qui
D Hieronymi eiusdem primùm commonachus,
mox factus Episcopus capite quinto introduci-
tur: qui & iuxta nunc temporis habitam ratio-
nem, nonum Episcopatus sui annum excurre-
bat.

127 In septuagesimo septimo psalmo. Fabio-
la, quæ secundo amisso viro, Christi anno tre
centesimo nonagesimo quarto, sub extremo
Hierosolymam nauigarat, vt vitę reliquum ad
præsepe Domini ageret, ex scensum vix fece-
rat, quòd subito Hunnorum aduentus in Pa-
lestinam nuncio, (de quo Hieronym⁹ in Epita-
phio eiusdem, Epistola trigesima, & in Epita-
phio æquè Nepotiani, Epistola quarta) iterũ
nauem conscendere, in Italiamq; remeare cō-
pellitur. Igitur, quoniam modico eo temporis E
interuallo, quo Hieronymi illi præsentia frui
datum est, enixè eundem rogauit, vt propriũ
opus, de quadraginta duabus mansionibus, per
quas populus Israel de Aegypto gradiens ad
terram repromissionis venit, conderet: Nũc
opus, (eadem in Christo quiescente) memo-
riæ illius inscribit. Quorum omnium, & ipse
testis Hieronymus in Epitaphio eius est, dum
habet: [Extorsit mihi negandi verecundia, vt
proprium ei opus huiuscemodi disputatiuncu-
lę, (de quadraginta videlicet duabus mansio-
nibus) pollicerer: quod vsq; in præsens tem-
pus, vt nunc intelligo Domini voluntate dila-
tum, reddetur memoriæ illius, vt sacerdotali- F
bus prioris ad se voluminis induta vestibus, per
mundi huius solitudinem, gaudeat se ad terrã
repromissionis aliquando venisse.] hæc ipse,
ex quibus duo perspicuè prodeunt. Vnum
eo ipso anno hoc opus datum, quo eandem
migrasse a sæculo contigit. Alterum, fuisse id-
ipsum post multos a sequenti Epistola De ves-
te Sacerdotali annos editum: Tametsi per-
perã illi præponatur. De Fabiolæ obitus tem-
pore, supra, Animaduersione trigesima.

128 Vsque hodie in lectione. Qui ad Hie-
ronymi verba in hac ipsa Epistola allegorijs
eleganter inuoluta conuertet oculos, vtiq; & G
quo conscripta est tempus simul aduertet:
Hæc eius verba sunt [Egressa de Sodomis (o
Fabiola videlicet) & ad montana festinans nõ
vis habitare in parua vrbe Segor, transcendẽs,
proselytos præteris Israelitas, dimittens Leuiti-
cum gradum, & præpete penna transuolans
Sacerdotes, ad Pontificem venis: sed dum ves
tes eius, & rationale pectoris diligenter inqui-
ris, nostra tibi displicuere consortia. Et tu
quidem optato frueris otio: & iuxta Babylo-
nem Bethlehemitica forsitan suspiras. Nos in
Ephrata, tandem pace reddita, vagientem
de præsepi audimus infantem; & quæ timonias H
eius, ac voculas ad tuas aures cupimus perue-
nire] Hucusq; Hieronymus, qui cùm & Fabio-
læ profectionem a se primùm doleat, mox de
pace toti Palęstinæ, ex Hunnorum nempe re-
cessu, (qui Christi anno trecentesimo nonage-
simo sexto adscribitur) reddita, certiorẽ eadẽ
faciat; hinc & Epistolam sequẽti protinus an-
no monumentis consignatam intelligimus.
Christi videlicet anno trecentesimo nonagesi-
mo septimo. De nuper Hunnorum in Palęsti-
nam memorata irruptione, supra Animaduer-
sione tertia.

129 Quaeris Dardane. Certè si vlla vnquã
Hieronymi Epistola fuit, hæc ex earum nume-
ro sine dubitatione censenda. Enimuero
præter quam quod nemo de ea hactenus

A ambegit, eiusdem etiam doctrina, eruditione, atq; phrasi ita scatet, vt Hieronymum in omnibus exhibeat. Accedit, quòd & se ab auctore Bethlehē cōmorante scriptā manifestò hisce prodat: [Ab Ioppe vsq; viculum nostrum Bethlehem quadraginta sex millia sunt.] Vrget tantummodo hanc ipsam veritatē temporis ratio. Quandoquidem, cùm e uiuis morte sublatus Hieronymus Christi anno quadringentesimo vigesimo habeatur, ipsa Epistola longè posteriorem præseferre videtur auctorem, perinde ac is circa Domini annum quadringentesimū septuagesimum vixerit. Eius quippe verba sunt: [Post euersionem templi (Iudæos alloqui-
B tur) paulominus per quadringentos annos, & vrbis, & templi ruinæ permanent; ob quod tantum facinus?] Porrò, si quadringētis annis, post quos Hierosolymitani templi occasus sub Tito Vespesiano contigit, septuaginta rursus duos Christi addas ante elapsos, profectò Epistolæ Auctorem circa memoratum tempus vitam egisse concludes. Sed vno verbo tollitur difficultas: Hieronymi in Epistola haud fuisse consilium Hierosolymitani excidij historiam, quam optimè nouit, ad certum temporis punctum reducere. Apage. Sat potius illi fuit, in perfidos Iudæos, alterum Messiam, seu verius Antichristum expectantibus, propriæ
C Ciuitatis, atq; templi ruinam, non trecentesimo tantùm fuisse anno definitam, sed & vlterius eam ipsam dilatam, quadringentesimi quanplures alios excurrisse annos, in memoriam redigere. Sed & dictio [paulominus] ab Hieronymo addita, valde hoc loco de quadringentesimo annorum, numero dimminuit. Extat & ad eiusdem nominis Tomo nono de diuersis generibus musicorum alia ad Dardanum Epistola, in ordine vigesima octaua, sed Hieronymi supposititiam illam esse, communi sententia decernitur. Quis porrò Dardanus hic, ex scriptoribus mihi adhuc incompertum. Ex ipsa Epistola, nobilissim' primùm, eloquen-
D tissimusq; Gentilitiæ superstitionis vir, atq; apud suos, bis præfecturæ honore donatus, per Baptismi deinceps Sacramentum Christo renatus, religionis splendore celeberrimus indicatur hisce verbis: [Quæris Dardane Christianorum nobilissime, & nobilium Christianissime] & in fine: [Hæc tibi, vir eloquentissime, in duplicis præfecturæ honore transactæ, nunc in Christo honoratior tumultuaria & breui lucubratione dictaui.] Data ex dictis mihi probatur Epistola circa Hieronymi vitæ extremum.

130 Epistolare officium est. Se Romæ scripsisse Epistolam exordij verbis Hieronymus aperit, quibus ait [Heri famosissima quæstione proposita postulastis, vt quid sentirem statim E rescriberem. Quasi verò Pharisæorum teneam cathedram, vt quotiescunq; de verbis Hebraicis iurgium est ego arbiter, & litis sequester exposcat.] Allegat hanc eandem in Epistola centesima vigesima octaua ad Fabiolam de veste Sacerdotali. [Vbicunq; inquiēs, in Exodo, siue in Leuitico superhumerale legitur, sciam* apud Hebreos Ephod appellari. Hoc autem esse Pontificis vestimētum, & in quadam Epistola scripsisse me memini. Numeratur Epistolæ huius annus a Christo trecētesimus octogesimus quintus.

131 Multum in vtranq; partem. Quòd primùm Rufino inscribatur Epistola, alter omnino ab eo Rufinus accipiendus est, contra F quem Hieronymus pro Catholicæ fidei negotio decertauit. Siquidem ille a primis vsq; annis amicus, hic recens, & veluti nuperrimus in fine Epistolæ asseritur. Hunc ergò Rufinum illum arbitror, de quo idem Hieronymus ad Rufinum Aquileiensem Epistola sexagesima sexta: [Sanctum, inquit, Presbyterum Rufinum ob quandam causam per Romam Mediolanū misimus, & orauimus, vt nostro animo & obsequio vos videret.] Item in Apologia, libro tertio, capite septimo: [Vincentius, Paulinianus, Rufinus, Presbyteri.] Quod deinde ad Epistolæ argumentum pertinet: aduersa idem ipse G valetudine detentus Iudicium Salomonis, super iurgio duarum mulierum meretricum, ita interpretatur, perinde ac illud idem latius, magisq; scitè iterùm esset explanaturus. Idipsū deinceps opus ab eodem editum, sed temporum edacitate consumptum cum multis alijs suspirat Cassiodorus, Institutionum diuinarum lectionum libro, capite secundo, tertio, septimo, nono: & Baronius Tomo quinto, sub extremo anni millesimi quadringentesimi vigesimi. Data circa Bethlehemitici cœnobij incolatus exordia Epistola probabili hinc coniectura accipitur, quòd eodem postmodum Rufino commonacho, atq; condiscipulo Hieronymus H in Monasterio vsus sit. Supputatur eiusmodi annus a Christo trecentesimus nonagesimus.

132 Zenon nauclerus. Præmit quàmmaximè difficultas de tempore, quo conscripta Epistola est. Enimuerò initio sui superstitem Damasum testatur, circa finem verò allegat visionem relatam inter prophetias Isaiæ, quam & nuper explicatam affirmat. Et quidem quo modo hæc possint conciliari non video; quandoquidem Damasus vita excessit anno Domini trecentesimo octogesimo quarto: in Isaiam verò Commentarij excusi sunt quadringentesimo nono. Temporis ergo ratio alterum cogit fateri Damasum Papam, de quo in ipsa Epi-stola,

A stola. Hunc verò fuisse Episcopum Africanū, & fortassis etiam Carthaginensem inde accipio, quòd & Vitalis, cui ea inscribitur, Carthaginensis æquè fuerit. De eoq; in reprobū post modum lapsum mihi videtur verba facere Baronius Tomo quinto, sub anno quadringentesimo decimo nono: *Erant* (inquiens de Pelagianis in Africa commorantibus) *nonnulli, qui licet Pelagianos se esse minimè profiteri auderent, tamen, quæ ex hæresi Pelagiana deducebantur interdum asserere minime dubitabant; Sit in exemplum, quòd ex Sancti Augustini litteris exploratum habetur de Vitali Carthaginensi, qui licet Pelagij nomen fugere videre-*
B *tur, ex eius tamen doctrina dogma illud inprimis deducebat, vt diceret, non esse orandum pro idolatris, vel alijs non credentibus, vt crederent: sed tantummodo illis esse proponendam doctrinæ veritatem; Cæterùm credere, vel non credere ex eorundem pēdere arbitrio, non autem ex præueniente eos diuina gratia, Ad hunc curandum Sanctus Augustinus eruditam satis dedit Epistolam, quam illo titulo; Augustinus Christi seruorum seruus inscripsit*] Hactenus Baronius de Vitali. Quadringentesimo itaq; decimo Christi anno adscribitur Epistola; perinde, ac temporis certa ratio manifestò declarat.

C 133 *Nuper cùm Rheticij.* In Rheticij Commentarios (quorum nunc imperitia circa sensuum intelligentiam præsenti Epistola conuincitur, tamersi verborum compositio laudetur,) tunc intendit Hieronymus, cùm in solitudine moraretur. Vide Epistolam sextam ad Florentium. De eodem hæc idem in libro de Scriptoribus Ecclesiasticis. [*Rheticius Heduorum, idest Augustodunensis Episcopus sub Constantino celeberrimæ famæ habitus est in Gallijs. Leguntur eius Commentarij in Cantica Canticorum, & aliud grande volumen aduersus Nouatianum: nec præter hæc quidquam eius operum reperi.*] Item Augustinus aduer-
D sus Iulianum Pelagianum libro primo, capite tertio: [*Rheticium* (scribit) *ab Augustoduno Episcopum magnæ fuisse auctoritatis in Ecclesia tempore Episcopatus sui, gesta illa Ecclesiastica nobis indicant, quando in Vrbe Roma, Melchiade Apostolicę Sedis Episcopo sedente, cum alijs iudex interfuit, Donatumq; damnauit, qui prior auctor Donatistarum schismatis fuit, & Cecilianum Ecclesiæ Carthaginensis absoluit.*] Restituendum deprauatum locum initio huiusmet Epistolæ admonet Baronius Tomo quinto, sub anno Christi trecentesimo decimo tertio hęc adamussìm adnotans [*Cum ergo hæc* (de Donato videlicet & Ceciliano) *ex publicis Actis, & Optati Mileui-*

E *tani testificatione liquidò constet gesta esse, coram Melchiade Papa, planè corrigendum est, quod apud Sanctum Hieronymum legitur de Rheticio Episcopo Augustodunensi, Romā esse missum a Constantino ob causam Montensium, nempe Donatistarum sub Siluestro Romano Pontifice: Irrepsit enim error* (quonam pacto nescimus) *vt pro Melchiade Siluester potius habeatur.*

134 *Scio quosdam putare.* De tempore huius Epistolæ, supra Animaduersione centesima quarta, & capite sexto, numero decimo tertio. Quòd si de ipso Sophronio, cui Episto-
F la nunc inscribitur perquiris: Hæc a nobis aliàs in opere de Sanctis Ordinis nostri breuiter adnotata, accipe. *Sophronius natione Græcus, & Sancti Patris Hieronymi discipulus, Leone Secundo Imperatore claruit. In litteris omnibus eruditus, puer adhuc Bethlehem laudes, & postea de subuersione Serapidis insignem librum composuit. Tractatum etiam de Virginitate ad Eustochium, & Sancti Hilarionis Monachi vitam ab eodem Hieronymo, Latino cōscripta sermone, Psalterium præterea, nec non Prophetas, quos idem Hieronymus de Hebreo in Latinum converterat, in Græcum eleganti sermone transtulit. Sub Monasticis demùm institutis vitæ suæ cursum in Deum referens, &*
G *contemplationibus iugiter vacans cœlestibus, morte oppetita ad Creatorem suum quartodecimo Calendas Iulij euolauit.* De eodem Equilinus in suo Sanctorum Catalogo.

135 *Verè in vobis Apostolicus.* Quòd pro restituendis singulis apud Latinos Psalterij deprauatis locis ad Hebræorum fontem recurrendum Hieronymus in hac Epistola moneat, passimq; ipse monitum in eiusdem emmendatione obseruet; Item quòd propriam a se ex eodem fonte transfusam versionem in ipsa Epistola nunquam alleget, frequenter autem elucubratam aliàs iuxta Septuaginta Interpretum mentem vsurpet, manifestò hæc indicant edi-
H tam Epistolam anno saltem superiori ab elucubrata ex Hebræo translatione: Aptior quippe ex eiusdem Hieronymi vitæ periodis assignari nequit.

136 *Nonagesimum Psalmum.*
137 *Nuper cùm pariter essemus.*
138 *Quæ acceperis, reddenda.*
Non semper cùm aliquid addiscere vellet per præsentiam adsuisse Marcellam Hieronymo, sed per vicariam schedulam frequenter satis suæ fecisse voluntati, Epistolæ exordium testatur. Igitur ex his, allegatæ nunc tres Epistolæ lucubrationibus sunt, quas Romę idem dictauit, numeraturq; eiusmodi annus a Christo trecentesimus octogesimus quintus.

A *139 Prius te Cypriane.* Humanæ vitæ, & maximè senectutis miserias, super Ecclesiastē aliàs explicatas Epistola affert. Pelagij item, licet proprio eius suppresso nomine, (quippe qui nec dum cogniti) de arbitrij libertate hęresim in calce reprobat: Hæc mihi Epistolam, sinè potius Commentariolum circiter Domini annum quadringentesimum duodecimum exaratum certò persuadent. De tempore, quo Pelagij hæresis vulgari cœpit, alibi. Ne quis autem Cyprianum, ad quem ipsa Epistola extat eundem eum eo arbitretur, de quo Epistola 88. 89. 93. & 98. apud Hieronymum agitur, vtrunq; nos ideo distinguimus, quòd bic Pres-
B byter, ille diaconus affirmetur, hic Epistolis tantùm, ille pręsentia superioribus etiam annis cognitus habeatur.

140 Scio me, Principia in Christo filia. Nō potuisse Romæ Epistolam Hieronymum scribere, propriæ ex hebręo Psalterij translationis testimonia in eadem frequenter adducta testantur: Siquidem illic idemipse Christi anno trecentesimo octogesimo sexto discessit, translationis verò eiusmodi trecentesimo octogesimo octauo auctor fuit. Post Marcellæ ergo e vita exitum, atq; editum simul de eadem Epitaphium datam eandem hinc accipio, quòd Sanctissimam ipsanmet fęminam, & voce &
C scriptis in vita semper laudatam, nedum salutationis officijs prosequatur, verùm nec mentionem de ea ingerat, quod sanè nūquàm prętermisisset, si æuum adhuc ipsa fęmina egisset; cùm potissimùm ambæ vna domo, vnoq; cubiculo clauderentur: quadringentesimus decimus tertius Domini annus, vel proximè sequēs haud inconcinnè mihi huiusmet numerādus videtur. De eiusdem Marcellæ obitus tempore, iam supra dictum est. Fuit verò Principia multarum virtutum virgo, ex earumq; numero, quæ in Vrbe primùm monasticam vitam coluerunt. Passim eam in suis celebrat Hieronymus scriptis. Sed quod omne lauda-
D tionis genus complectitur, Magnæ Marcellæ fuisse eandem filiam, id vnum censetur. Eiusdem Vrbis excidij tempore diuina prouidētia intactam a Barbaris seruatam, tradit idem Hieronymus Epistola decima sexta.

141 Beatus Pamphilus martyr. Oretenùs potius a Marcella interrogatum Hieronymū, quàm per Epistolam quæsitum de sensu verborum Psalmi vigesimi sexti, nimirùm: [panis doloris] & [filiorum excussorum] Epistolæ verba declarāt, quibus dicitur: [Hoc ideo dixi, vt quia de eodē Psalmo mihi proposuisti, qui esset panis doloris &c.] et Iterū: [Illud quoq; de eodē psalmo interrogare dignata es, qui sint filij excusorū &c.] Ex quibus Romæ dictata lucubratiuncula pro compertissimo habetur. E Numeratur eiusmodi annus a Christo 385, vel proximè sequens. Porrò, qui Heliodorus Presbyter S. Hialrij familiaris in Epistola semel, atq; iterum vsurpatur, alius omnino ab eo probatur, qui Hieronymi æquè amicus fuit, de quo Animaduersione prima: Enimuero hic posterior, non Presbyter solum cū ipsam dedit Hieronymus Epistolam, sed & Altinensis iam ordinatus Episcopus fuerat. Cuius rei certū illud extat argumentum, quòd in Concilio Aquileiense, Christi anno trecentesimo octogesimo primo celebrato propria eius Episcopalis subscriptio legatur. Deniq;, cùm prouectæ ætatis Hilarius Christi fidē susceperit, a priori Helio F doro plurimum adiutus, & in Græcis litteris eruditus a Baronio Tomo 3. sub anno 355. asseritur, vt propterea & ratio temporis, & vitę conditio vtrunq; euidenter distinguat.

142 Et factum est anno. De ea capite sexto numero quarto, capite quarto, num. 9.

143 Septuaginta. Et missum est. De eadē capite sextò, numero quinto.

144 Commentaria cum legerem.

145 Multi super hoc sermone.

De vtrisq; capite sexto, numero tertio.

146 Beatitudinis tua interrogatio. Ex illis lucubrationem esse, quas Hieronymus Damaso petente Romæ dictauit, Baronius quoq; ante me in Annalibus obseruauit, Tomo quarto, G sub anno trecentesimo octogesimo secūdo. De eadem capite sexto, numero sexto. Edita probatur anno Domini 383.

147 Breuis Epistola longas non valet. Datā hanc æquè Romę Epistolam hinc persuasum habeo, quòd neq; quęstiones sibi propositas per tabellarium ante transmissas Hieronymus affirmet, neq; proprios in Matthęum Commentarios, ad Saluatoris pręsertim sententiam explicandā, qua nimirum dicitur: Nolite cogitare de crastino, alleget. Sed & alia argumenta sunt, quę idipsum probant. Annus eius in su-
H periori Animaduersione assignatus est.

148 Magnis nos prouocas. Ante Commentariolos in Matthęum certò scriptam Epistolā ostendit secunda in eadem proposita quęstio. Quandoquidē ad eam dirimēdā satis, superq; fuerant in prædictis Commentarijs allata, iterū in medium proferre: de quibus, cùm ne verbum quidem incidat, consequens etiam est, vt post eosdem elucubratam Epistolam concludamus. Deniq;, quòd post annū Domini 390. (in quo duobus libris Iouinianus contritus est) data eadem sit, hoc vnum conuincit, quòd ijdem libri in hac vsurpentur.

149 Breuis est quæstiuncula. In earū numero cōputatur, quę Romę editę sunt. In Christi

A anuum numera 385. vel proxime sequentem.

150 Ignota vultu fidei mihi ardore notissima.

151 Filius meus Apodemius.

Quemadmodum vno,eodemq; tempore a côcinibus feminis, Hedibia nimirum, & Algasia per Apodemiũ tabellariũ ex vltimis Galliarũ oris de quæstionibus difficilimis consultus ante Hieronym⁹ est, ita nunc ambabus hisce Epistolis vtriq; respondet, quas vno item, eodemq; tempore daras, nemo ambigere debet. Annus harum, quo dictatę sunt Christi quadringentesimus sextus, vel proximè sequens hinc probatur, quòd in posteriori Epistola, quæstione decima Cômenrarij in Amos allegentur. Cęte

B rũ hi ex Hieronymi proprio testimonio in pręfatione libri tertij in eundem, eidẽ Christi anno quadringentesimo sexto consignantur, vtiq; ergo constat, non potuisse Epistolas hasce ante conscribi. Nec post quadringentesimũ octauũ deinceps annum, quia in eis ipsis nunquã proprios in quatuor Prophetas maiores inducit, vel nuncupat Commẽtarios: etiãsi passim, vberimèq; singulorum testimonia, prophetiasq; disserat. Consueuit enim is in scripturarum testimonia incidens lectorem ad proprias sẽper remittere explanationes; perinde ac in his ipsis Epistolis videre est, in quibus modò Cômentariolos in Matthæum, modò Cômenta-

C rios in Epistolã ad Ephesios, nunc aliàs in alios libros lucubrationes commemorat, & ad easdẽ lectorem remittit. Deniq;, cùm quadringẽtesimo octauo Christi anno Danielẽ, quadringentesimo nono Isaiam, quadringentesimo decimo Ezechielem, (vt alibi ostendimus) aggressus sit, (de quibus nec verbum quidem in hisce Epistolis,) sequitur, vt easdem memorato superius anno quadringentesimo sexto, vel proximè sequenti editas affirmemus.

Præfatio in duas Origenis homilias Cantici Canticorum. Origenes cum in cæteris.

Origenis Homiliæ duæ in Cantica Canticorum Interprete S. Hieronymo. Quomodo dicimus.

D De vtrisq; capite sexto, numero secundo.

152 In ipso iam profectionis. Cùm Epistola per Sysinniũ Monachũ in Aegyptũ properantem delata sit, iã liquidò de eius anno constat, Sysinnius enim e Gallijs in Palestinam, & inde in Aegyptum anno Christi quadringentesimo sexto migrauit. De eodem Animaduersione quarta. Putauit Victorius, Alexandrum & Minerium, ad quos Epistola, Aegypti Monachos fuisse, sed natione Gallos, atq; Tolosæ vrbis cultores, & ciues, eosdem affirmat Hieronymus in Præfatione libri tertij in Amos, quibus, & Commentarios in Malachiam dedicault.

153 Voce me prouocas. Alius Paulinus ille est, ad quem Epistola decima tertia de Institutione Monachi, ab hoc, ad quẽ præsens Epistola. E Ille siquidem circa Domini annum trecentesimum nonagesimum quartum, Monasticam vitam in Nolano agro colẽs iam supra habetur: Hic Romæ agens vnà cum Pammachio post nuper ibi vulgatos Origenis Periarchon libros ab Hieronymo translatos, memoratur. Igitur, cùm eiusmodi librorum elucubratio Christi anno trecentesimo nonagesimo octauo, capite decimoquinto, numero vigesimo septimo adscripta sit, & ipsa Epistola nupertimè post eandem data sit; ei ipsi etiam anno, vel proximè sequenti consignandam esse, neminem arbitror, qui non intelligat. Hic ille Paulinus est, ad quẽ F Epistola centesima tertia.

154 Lecto sermone dignationis tuæ. Alius pariter Desiderius ille, de quo Hieronymus in opusculo suo aduersus Vigilantium, capite secundo, ab hoc, de quo in præsenti Epistola. Siquidem hunc cum Serenilla coniuge patria Romanũ ante me quoq; optimè obseruauit Victorius. Illum verò vnà cum Ripario natione Gallum, atq; in Gallijs commorãtẽ, alibi ostẽdimus. Cæterùm, quòd in Epistola, se ea tantùm opuscula eidem Desiderio Hieronymus transmissurum pollicetur, quorum exemplaria Desiderius se minime habere ex Catalogo eiusdem De Scriptoribus Ecclesiasticis comperisset, planè ea data protinus intelligitur, cùm G eiusmodi De Scriptoribus liber editus ab eodẽ est. Christi videlicet anno trecentesimo nonagesimo tertio.

155 Nudius tertius, cùm centesimũ. Quãuis in inscriptione dictio [Vrbica] Paulæ nomini addatur, eadem tamen, quæ & Eustochij mater Paula probatur. De tempore æquè Epistolæ non restat ambigendi locus, cùm se proprio sui exordio Romæ scriptam testetur.

In Traditiones hebraicas &c. Proœmium. Qui in principijs librorum.

Quæstiones siue Traditiones hebraicæ S. Hieronymi in Genesim. In principio. H

De his capite decimo quinto, num. octauo.

Traditiones in libros Regum. Fuit vir vnus. De eisdem capite decimoquinto, numero 11.

Traditiones in libros Paralipomenon. Heber nati sunt duo filij. De eisdẽ loco supra allegato.

De locis Hebraicis. Liber vnus. Eusebius, qui a Beato Pamphilo. De eo capite decimonono nono, numero decimo.

Appendix de Hebraicis locis, quæ in Actis Apostolorum vsurpantur. Aceldema. De ea loco supra allegato.

In librum Hebraicorum nominum Præfatio. Philo vir disertissimus.

Interpretationes Hebraicorum nominum.

QVAR-

QVARTVS TOMVS

Commentarios complectitur in quatuor Prophetas maiores, nimirum.

1 *In Isaiam cum singulis ad singulos libros præfationibus ad Eustochium virginem libros decem & octo.*

2 *In Hieremiam ad Eusebium Cremonensem libros sex cum affixis totidem ad singulos præfationibus.*

3 *In Lamentationes ad eandem Libros tres.*

4 *In Ezechielem ad Eustochium libros singulis præfationibus prænotatos quatuordecim.*

5 *In Danielem ad Pammachium, & Marcellam librum.*

ANIMADVERSIONES.

DE his pariter, quæ hoc quarto Tomo continentur, nulla inter doctos controuersia est, cùm omnia Hieronymi legitima dignoscantur. Solus Sixtus Senensis, libro quarto bibliothecæ Sanctę, cui & Cardinalis Bellarminus, in libro de Scriptoribus Ecclesiasticis subscripsisse visus est, Cōmentariorum in Lamentationes Hieronymum negauit auctorem: eosdem Rabani Mauri potius, quàm alterius cuiuspiam esse autumans. Verùm de singulis vide locis infrà citatis.

In Isaiam &c. Agitur de his capite decimo quinto, numero decimo septimo, & capite quarto, numero nono.

2 *In Hieremiam &c.* De eisdem capite decimo quinto, numero decimo octauo.

3 *In Lamentationes &c.* De eisdem prææallegato nuper loco.

4 *In Ezechielem &c.* De eisdem capite decimo quinto, numero decimo nono.

5 *In Danielem &c.* De eisdem deniq; capite decimo quinto, numero vigesimo.

TOMVS QVINTVS

Hæc continet, videlicet.

In Ecclesiasten ad Paulam, & Eustochium Commentarium.

In Osseam ad Pammachium libros tres singulis præfationibus distinctos.

In Iohelem ad Pammachium Librum vnum.

In Amos ad Pammachium Libros tres, præfationibus item distinctos.

In Abdiam ad Pammachium Librum vnum.

In Ionam ad Chromatium Aquileiensem Episcopum Librum vnum.

In Micheam ad Paulam, & Eustochium libros duos suis præfationibus annotatos.

In Nahum ad Paulam, & Eustochium Librum vnum.

In Habacuch ad Chromatium libros duos proprijs distinctos præfationibus.

In Sophoniam ad Paulam, & Eustochium Librum vnum.

In Aggeum ad Paulam & Eustochium Librum vnum.

In Zachariam ad Exuperium Tolosanum Episcopum libros tres, cum totidem præfationibus.

In Malachiam ad Minerium, & Alexandrum Librum vnum.

ANIMADVERSIONES.

ITa Hieronymi vera ac certa esse præcitata omnia omnibus persuasum est, vt nemo de illis hactenus ambegerit.

In Ecclesiasté &c. De Commentatio hoc agitur capite decimo quinto, numero vigesimo quarto.

Vt verò duodecim Prophetarum ordo, quo singuli ab Hieroymo Commentarijs explicati sūt distinctè pateat, proprium hoc loco afferendū testimoniū, quod & Procemij loco in Amos tertio libro affigitur: eiusmodi autē est. [Præpostero ordine, atq; confuso duodecim Prophetarū opus & cœpimus, & Christo adiuuante complebimus. Non enim a primo vsq; ad nouissimum iuxta ordinem, quo leguntur: sed vt potuimus, & vt rogati sumus, ita eos disseruimus.

Nahum,

A Nahũ, Micheam, Sophoniam primo φιλοπονω-
τάταις Paulæ, einsq; filię Eustochio προσεφώνησα:
secundò in Habacuh duos libros Chromatio
Aquileiensi Episcopo delegaui: Tertiò post
longi temporis silentium, Abdiam & Ionam
tibi imperanti disserui: præsenti anno, qui sexti
Consulatus Arcadij Augusti, & Anitij Probi
fastis nomen inposuit, Exuperio Tolosanæ Ec-
clesiæ Pontifici Zachariam, & eiusdem vrbis
Minerio, & Alexandro Monachis Malachiam
prophetam interpretatus sum. Statimq; re-
currens ad principium voluminis Ossee, & Ioel,
& Amos tibi negare non potui.] Hactenus ipse.
Verùm antequam vlterius progrediamur, re-
B stituendus hoc loco textus est, vbi legitur [Na-
hum, Micheam, Sophoniam, & Aggeum,] cor-
rigendusq; [Nahum, Micheam, Habacuch, So-
phoniam, & Aggeum,] iuxta eiusdem præfatio
nem in Ionam, vbi tempus quo eundem expla
nauit fastis consignans habet: [Triennium cir-
citer fluxit, postquam quinq; prophetas inter
pretatus sum, Micheam, Nahum Habacuch,
Sophoniam, Aggeum, & alio opere detentus,
non potui implere, quod cœperã; Scripsi enim
librum de Illustribus viris.] Hæc de ordine.
De tempore æquè ex allatis nunc haud iudiciũ
difficile. Enimuerò, cùm eo ipso anno, quo in
quinq; enumeratos Prophetas idem Commen
C tarios prodidit, statim aggressus sit librum de
viris Illustribus, (qui Christi anno trecentesimo
nonagesimo secundo tribuitur:) Postq; ab illis E
triennium se Ionam interpretatum testetur,
vtiq; ēt liquet, nõ tantùm in quinq; Prophetas,
memorato Christi anno trecentesimo nonage-
simo secundo Cõmẽtarios publicis monumẽtis
cõsignasse, Verùm & in ipsum Ionã trecentesi-
simo nonagesimo quinto. Præterea hoc ipso
anno se Abdiã pariter explanasse hisce subdit.
[Post longi temporis silentium (triennium vi-
delicet) Abdiam & Ionam tibi imperanti dis-
serui.] Deniq; cœterorum in reliquos Prophe
tas Commentariorum annus ibidem affertur,
cùm protinus additur: [Pręsenti anno, qui sexti
Consulatus Arcadij Augusti, & Anitij Probi
fastis nomen inposuit,] cũ reliquis quæ sequũ- F
tur, vt paulo superius allata est. Quibus a-
pertissimè vno omnes, & hosce quinq; posterio
res, videlicet Zachariam, Malachiam, Osseę,
Ioelem, & Amos Commentarijs explicatos an-
no constat. Eiusmodi verò Consulum an-
num numerauit Victorius in Scholijs ex Cas-
siodoro Christi quadringentesimum nonum,
vel quadringentesimum octanum ex Prospe-
ro. Verùm deceptum eundem in supputatio-
ne temporis, probat communis scriptorum con
sensus, atq; Baronij inprimis, nec non Pannini
sententia, qua ex Marcellino, & Imperatorijs
rescriptis certus is, indubitatusq; Christi ann°
quadringentesimus sextus manifestò conuin- G
citur.

TOMVS SEXTVS

Hæc concludit, videlicet.

1 *Præfationẽ in quatuor Euangelia ad Damasũ.*
2 *Canones in Quatuor Euangelia.*
3 *Commentarios in Matthæum ad Eusebium.*
4 *Commantarios in Marcum.*
5 *Euangelium secundum Lucam.*
6 *Euangelium secundum Ioannem.*
D 7 *In Epistolam ad Galatas libros tres cum totidẽ præfationibus ad Paulam, & Eustochium.*
8 *Commentarios in Epistolam ad Ephesios libris tribus, ac totidem præfationibus distinctos ad Paulam, & Eustochium.*
9 *In Epistolam ad Titum Paulæ, & Eustochio Commentarium.*
10 *In Epistolam ad Philemonem eiusdem Commentarium.*
11 *Præfationem in libros Didymi de Spiritu sancto, ac versiones eorundem e Græco ad Paulinianum fratrem.* H

ANIMADVERSIONES.

SVnt quoq; hoc sexto Tomo compræhensa Hieronymi certa omnia; præter libros de Spiritu sancto, qui proprium auctorem, Didymum videlicet in fronte ferunt. Versiones tamen verę, fidelesq; eiusdem Hieronymi sunt.

1 *Nouum opus me facere cogis.* De ea Tomo tertio, Animaduersione centesima vigesima tertia.

2 *Canon. Matthæus.* Romæ Damasi Summi Pontificis iussu compositos tradit etiam Baronius Tomo quarto.

3 *Plures fuisse.* De eisdem Commentarijs capite decimo quinto, num. vigesimo nono.

4 *Omnis scriba doctus.* De hac præfatione constat apud omnes, non esse eam Hieronymi, sed falsò illi attributam. Idem de sequentibus

in Euan-

A in Euangelistam Marcum Commentarijs iudicium est. Hi (Victorius inquit) Commentarij non sunt Hieronymi, tametsi nō indigni, qui legantur. Relicti autem sunt hic, ne ab ipso Euangelio, quod ceteris Euangelijs Canonum ratione adiungebatur, separarentur. Cur verò ijdem nec Hieronymi sint, aut dicēdi rationes prę omnibus Sixtus Senensis loco supra allegato retulit. Commentarij, dicens, mysticæ explanationis in Marcum magis abhorrēt a stylo Hieronymi, quàm ignis ab aqua. Hos esse hominis, qui non multum Latinè, minus etiam Græcè, & Hebraicè nouerit, argumento sunt rationis barbaries, & inepta pere-
B grinarum vocum interpretatio, cuius exemplū habes in capite decimoquarto, vbi auctor annotauit hanc dictionem, Pascha, Latinè significare transitum, Phase verò imolationem, & nardum pysticam idem valere, quod mysticā, & interpretatur venustam ac preciosam. Sed & in eodem loco affirmat, Mariam, quæ in domo leprosi vnxit caput Christi, fuisse peccatricem illam, quæ in domo Pharisæi eiusdem pedes lachrymis lauit. Huic oppositum docet Hieronymus in capite vigesimo sexto Matthęi. In expositione capitis decimi quinti scribit, arietem pro Isaac imolatum ab Abraham in monte Caluariæ, quam sententiam inpro-
C bat Hieronymus Epistola ad Marcellam, affirmans idem arietis sacrificium oblatum in monte Moria. Rursum in explicatione capitis decimi quinti inserit versus quosdam in figura Crucis mutilatim temulsos ex libro quarto carminū Sedulij, quē quidē constat aliquot annis Hieronymo fuisse posteriorē.] Hęc Sixt⁹. Quibus & addi potest, quòd in eiusdē decimiquinti capitis expositione, benè a Marco dictū affirmet, Christum hora tertia cruci affixum fuisse, non sexta, quia hora sexta tenebræ adeo densę erant, quòd nullus Iudęorum potuisset legere titulum cruci impositum: Secus verò tenet Hieronymus in vigesimi septimi Mat-
D thęi capitis Interpretatione. Et manifestius super Psalmum septuagesimum idipsum explicat, dum ait: [Scriptum est in Mattheo, E & Ioanne, quòd Dominus noster hora sexta crucifixus sit. Rursum scriptum est in Marco, quia hora tertia crucifixus sit. Hoc videtur esse diuersum, sed non est diuersum. Error scriptorum fuit. Et in Marco hora sexta fuit, sed multi episemus grecum sigma, putauerunt esse gamma. Ita Hieronymus. Deniq; huic ipsi sententiæ recentiores omnes, Cornelius Schultingius, Bellarminus, & alij subscripserunt.

5 *Fuit in diebus Herodis.*

6 *In principio erat Verbum.*

Vtriusq; versionem Hieronymi germanam esse non ambigit Ecclesia, testisq; ipse est in libro De Scriptoribus Ecclesiasticis. F

7 *Pauci admodum dies sunt.*

8 *Si quicquam est Paula.*

9 *Licet non sint digni fide.*

10 *Qui nolunt inter Epistolas.*

De Commentarijs hisce omnibus agitur capite decimoquinto, numero trigesimo.

11 *Cum in Babylone versarer.* De eisdem capite sexto, numero octauo. Cœpit operis huius versionem Hieronymus Romę primùm, mox Bethlehem ad finem vsq; perduxit. Et quidem in hoc fortunę munere amplissimo ditatum Didymum nemo est, qui non videat, cùm tantum habere interpretem G promeruerit; enimuero, quamuis is propè innumera, eaq; prestantissima (eodem teste Hieronymo) ingenij ediderit monumenta, perijsse tamen fermè omnia (vno hoc excepto, quippe a Hieronymo translato) constat. Eiusmodi autem mercium eius iacturam planè meritā affirmat Baronius Tomo quarto, sub anno trecentesimo nonagesimo tertio, cùm is quoq; postmodum in fide naufragium passus sit. Extat preter hunc librum ex omnibus scriptis ei⁹ in Bibliotheca Sanctorum Patrum Tomo nono Expositio in Epistolas Canonicas, & liber contra Manichęos apud Henricum Canisium Tomo quinto antiquę lectionis. H

TOMVS SEPTIMVS

Conpræhendit.

1 *Commentarios in omnes Psalmos Dauidicos.* 2 *Psalterium item ex hebræo translatum.*

ANIMADVERSIONES.

1 **P**Roximè cùm Origenis Psalterium. Triplici ordine, qui de Commentarijs hisce sententiam protulere, discreti sunt. Nōnulli ad Hieronymum nil prorsus eosdem spectare

A vtiq; censuerűt, e quorũ inprimis numero Sixtus Senensis, Libro quarto, Bibliothecæ Sanctæ, (vt Erasmum omittam.) Alij Melchiori Cano subscribentes, vti Vuilhelmus Lindanus, Iacobus Hutterus, & Bellarminus, esse quidem aliqua in eis Hieronymi legitima & vera, sed multa etiã aliena & supposititia arbitrati sunt, Tertij demùm eosdẽ cum Victorio, & Schultingio exactius, imo Lynceis, vt dicitur oculis perpendentes, Hironymo dignos, ab eodem dimanatos acriter propugnarunt. Horum ego sententiam secutus pluribus rem expendi capite sexto, post textus explanationem. E

2 Scio quosdam putare. De Psalterij translatione ex hebręo, capite sexto, numero decimo tertio,

TOMVS OCTAVVS

Conplectitur.

B *1 Commentarios in Iob.*
2 Commentarios in Prouerbia Salomonis,
3 Homilias quatuor Origenis in Cantica Canticorum.
4 Commentarios in omnes Pauli Apostoli Epistolas. F

ANIMADVERSIONES.

VNo simul animo consentiunt Trithemius, Sixtus Senensis, Victorius, & Bellarminus Octauo hoc Tomo contenta non esse Hieronymi, sed falsò omnia illi adscripta. Iudicium verò tum ex phrasis diuersitate, tum ex interpretandi dissimili ab Hieronymo retenta methodo, auspicium agunt.

1 Iob, qui dolens. Cæterùm, quòd in Com-
C mentarijs in Iob, non ita sit sermonis diuersitas, & explanandi modus dissimilis circumspiciendus, quòd aut doctrinæ gustus negligatur, aut quidpiam de fide antiquitatis abrogetur, pluribus ostendi capite quarto, post textus explanationem. Vbi & speciali quæstione difficultatem ipsam collibraui.

2 Parabolæ Salomonis. De Commentarijs in Prouerbia non videtur inter doctos controuersum iudicium, cum illorum auctor Beda Presbyter affirmetur: Etiam cum cęteris eius operibus inpressi circunferantur. In illis enim capite trigesimo primo Diuus Gregorius, & in capite trigesimo ipse quoq; Hieronymus, Do-
D mum in capite sexto Sanctus Augustinus nominatim citantur. Prædictis Melchior etiam Canus libro secundo locorum Theologicorum, capite decimoquinto manu subsignat dicens. Commentarij, qui circunferuntur titulo Hieronymi in Prouerbiorum libros, quanquam Hieronymo in Decretalibus, titulo De Constitutionib*, capite quarto, ibi: [accepta sunt ista verba ex Commentarijs in caput tertium Prouerbiorum; repetita sunt eadem verba in Glossa ordinaria: Ne inuitaris &c.] tribuantur, Hieronymi tamen nõ esse liquidò deprędenditur. Inuaret vehementer latinam intelligentiam, si Hieronymus Commentarios in libros Prouerbiorum edidisset.] Hæc ille.

3 Epithalamiũ libellus. De his capite quarto, numero secundo habetur Controuersia pro G
pria. Consignandæ hæ ipse homiliæ anno Domini quadringentesimo decimoquinto videntur. Multò siquidem ante (decem nimirum, & septem annos) easdem Hieronymus Sanctę Christi Virgini Principiæ sponderat, vt ex præfatione in Matthæum habetur. Rursus promissioni ipsi se idem adstrinxerat in Epistola centesima quadragesima ad eandem, quam & proximè superiori anno, quadringentesimo videlicet decimo quarto editam alibi diximus.

4 Litteris tuis cursim mihi allatis. De eisdẽ capite decimo quinto, numero trigesimo. H
Fuisse hosce Commentarios Gelasio interdum Summo Pontifici a nonnullis adscriptos testis Cassiodorus est. Nunc apud quosdam etiam sub titulo Sedulij, Primasij, & Hieronymi leguntur.

TOMVS NONVS

COntinet omnia, quæ communi Scriptorum sententia aliena protsus ab Hieronimo sunt. Triplici autẽ classe ea a Victorio disponuntur. In prima, grauia quidẽ, & docta, sed quorũ auctores ignorantur, vel certò non sciuntur. In secũda, quæ certos habẽt auctores.

In

A In tertia demum, quæ partim cognita, partim non ſatis perſpecta, ſed omnia comparatione primæ, & ſecundæ claſſis non ita falſa. Iuxta igitur hunc ipſum ordinem, & ego ſingula primùm referam, mox ad eadem, nec minimè animum attendam. E

Sunt itaq; in prima ſerie.

1 *Ad Demetriadem de Virginitate.*
2 *Ad Iulianam Demetriadis matrem.*
3 *Ad Geruntij filias de hæreditate contemnẽda.*
4 *Ad Marcellam, vt aduerſa toleret.*
5 *Ad Virginem in exilium miſſam Conſolatio.*
6 *Ad amicum ægrotum.*
7 *Ad amicum ægrotum de viro perfecto.*
B 8 *Inſtitutio amici in ſcientia diuinæ legis.*
9 *De tribus virtutibus.*
10 *Ad Paulam, & Euſtochium de Aſſumptione B.M.V. ſermo.*
11 *De Aſſumptione item B.M.V. ſermo.*
12 *De honorandis parentibus.*
13 *De ſeptem gradibus Eccleſiæ ad Ruſticum Narbonenſem Epiſcopum.*
14 *Virginitatis laus ad Mauritij filiam.*
15 *De his, quæ Deo in ſcripturis ſanctis attribuuntur.*
16 *Damaſi ſymbolum.*
17 *Symboli explanatio ad Damaſum.*
18 *Explanatio fidei ad Cyrillum.*
C *Symbolum Rufini ad Laurentiũ Epiſcopum.*
19 *Ad Præſidium Diaconum de cereo Paſchali.*
20 *De vera circunciſione ad Theraſiam.*
21 *De celebratione Paſchæ.*
22 *In Suſannam lapſam obiurgatio.*
23 *In Euagrium obiurgatio.*
24 *Hortatio ad militem, vt Chriſtõ militet:*
25 *De decem tentationibus populi Iſraelitici.*
26 *Explanatio in Pſalmum quadrageſimum.*
27 *Explanatio in Pſalmum centeſimum ſeptimũ.* F
28 *Ad Dardanum de diuerſis generibus muſicorum.*
29 *De reſurrectione Domini ſermo.*
30 *De Natiuitate Domini ſermo.*
31 *De Epiphania Domini ſermo.*
32 *De Quadrageſima ſermo.*
33 *In Vigilia Paſchæ ſermo.*
34 *De Reſurrectione Domini ſermo.*
35 *Ad Euſtochium de Vinculis B. Petri ſermo.*
36 *De obſeruatione Vigiliarum ſermo.*
37 *Ad Pammachium, & Oceanum exhortatoria.*
38 *Ad quendam, qui in ſæculo pœnitebat.*
39 *De diuerſis generibus leprarum.* G
40 *De duobus filijs frugi, & luxurioſo.*

ANIMADVERSIONES.

1 SI *ſummo ingenio.* Pelagij eſſe tenent Victorius, Bellarminus, & Baronius Tomo quinto Annalium, nec non Sanctus Auguſtinus Epiſtola centeſima quadrageſima tertia, vbi ex proprijs eiuſdem Pelagij teſtimonijs, Epiſtolæ eundem auctorem probat. Habetur autem ea, (quippe quæ eruditiſſima) nõ ſolum inter Hieronymi opera, ſed & Auguſtini, Tomo ſecundo in Appendice Epiſtolarum D ſeptima: vt propterea a ſimplicioribus interdũ Hieronymi, aliquando Auguſtini credita ſit. Verùm neutrius eam eſſe monent in ipſa latentes blaſphemiæ de libero arbitrio, Dei etiam gratia deſtituto. Reijcit eandem idem Auguſtinus libro de gratia Chriſti, capite vigeſimo ſecundo, vigeſimo ſeptimo, trigeſimo ſeptimo, trigeſimo octauo, & quadrageſimo. Datam verò eandem affirmat Baronius Chriſti anno quadringenteſimo decimo tertio, quo item ſub religionis ſpecie occultus adhuc latebat hæreſiarcha.

3 *Cuncti mei ſenſus affectu vobis.* Homini Chriſtiano diuitias habere non licere, (quòd Pelagianorum dogma fuit, teſte Auguſtino Epiſtola octogeſima nona) contendit Epiſtola. Damnatur eadem propterea, vti a Pelagio, vel Pelagianiſta aliquo edita. Scripta verò tunc putatur, cũ æquè inter Catholicos idẽ Pelagius manens, non quidem aperta facie, ſed præcurſorem ſuum Celeſtium, propoſitis Quæſtionibus hæreſum venena ſpargebat. Numeratur eiuſmodi annus a Chriſto quadringenteſimus duodecimus.

3 *Dominæ debitis in Chriſto.* Ex affixo in H fronte titulo proprios prodit Epiſtola auctores, extatq; apud Auguſtinum Tomo ſecundo, in Ordine centeſima quadringẽteſima tertia. Edita autem eſt poſt Pelagij nuper relatam Epiſtolam, cũ præſertim tota in eius confutatione ſit. Eius annus quadringenteſimus duodecimus, vel proximè ſequens facile dignoſcitur.

4 *Magnam humilitati.* Victorij, & Cornelij Schultingij iudicio Paulini Nolani aſſeritur. Et quidem auctoris, ſi non Romani, alicuius ſaltem, qui Romæ aliquando fuerit Epiſtolam eſſe, propria eiuſdem verba declarant, quibus dicitur [Nam etiam vidimus te in tempore illo, quo domum tuam Regalis affinitas ambie

bat

A bat, eminentem in his honotibus, qui destruuntur.] Cæterùm de propro auctoris nomine non habeo ego quid certi proferam: præsertim, cùm neq; inter Paulini opera Epistola numeretur. Epist. 16. Deniq; cùm Hieronymus, qui Marcellæ Sanctissimæ feminæ vitã conscripsit, non alias ab eadem fortiter toleraras aduersitates litteris prodat, quàm proprij eiusdem patris, atq; coniugis, post septimum a nuptijs mẽsem obitum: captiuitatem etiam a Barbaris in Vrbis deprædatione illi ipsi illatam, vel data Epistola priorum calamitatum, Patris videlicet, atq; coniugis obitus occssione est, vel posteriorum, captiuitatis scilicet. Si priorum causa, Paulinus Epi-
B stolæ auctor affirmari nequaquam potest, quippe qui de sæcularibus ad sacras litteras (quibus tota scatet Epistola) anno tantùm Christi trecentesimo nonagesimo quarto transijt; Marcella verò multis retro annis, Cerealis, qui Consulatum gessit anno Christi trecentesimo quinquagesimo octauo, secundas nuptias reiecit. Nec est, quòd posteriorum occasione datam quispiam suspicetur Epistolam: quandoquidẽ in ipso captiuitatis exordio Marcella ipsa, teste Hieronymo vita excessit: Epistola verò, non de præsentibus, sed de præteritis potius aduersitatibus loqui videtur, ibi: [Permisit (Dominus scilicet) te istius sæculi fluctibus, ventisq;
C iactari, vt experta naufragium, de cætero similiter periclitari caueres. Itaq; cuncta, quæ passa es, sicut intelligis vulnera corporis tui, sed & animæ remedia fuerunt &c.] Et infrà [Interim his verbis consolare, vt & veterum dolorum obliuiscaris, & in præsenti proposito, quo ad opera salutaria eleuasti manus tuas, corde perfecto firmata, fiducialiter futurorum bonorum tibi perpetuam felicitatem festiua meditatione promittas &c.] Igitur ex temporis calculo Paulini Epistola esse nequit.

5 *Si Deus, ac Dominus.* Paulini item hæc censetur a Victorio & Cornelio: Inter eius verò scripta non legitur.

D 6 *Quanquàm certissimè.* Tertulliani esse communis sententia est, quanuis in serie scriptorum eius minimè habeatur. De hac ipsa mox agetur.

7 *Ecce iterum ad te scribo.* Erasmi indicio eidem Tertulliano tribuitur, sed falli Erasmum ex eo conoincitur, quòd in ea de Diuo Ambrosio, ac Sanctorum Geruasij & Protasij corporum inuentione, nec non Auxentio Arriano Episcopo, cui idem successit Ambrosius mentio habeatur. Porrò Ambrosius vltra centenarium Tertulliano posterior ex temporum ratione habetur. Maximi idcirco eam esse Victorius arbitratur; Verum inter eius scripta nõ ponitur, Quidquid sit vnius, eiusdemq; aucto-
E ris hanc æquè, ac superiorem esse Epistolam, mihi persuasissimnm est: Constatq; id ex huius posterioris initio.

8 *Præsumptionem meam.* Sub initio humani generis, (quod per peccatum primi Parentis corruit) ex Christi meritis erectionem his verbis Epistola introducit: [Ad plenum ergo te scire cupio, quod ex parte nosse te credo, ob hoc Dominum & Dei Verbum descendisse de coelis, & assumpto naturæ nostræ homine, humanum genus, quod ad Adam iacebat, erigeretur in Christo; tantumq; nouo homini per obedientiam præstaretur salutis, quantùm veteri per inobedientiam perditionis acciderat.]
F Item post multa, De oratione hæc subdit: [Si autem contigerit, vt inter cæteros languidum visitantes, aut Clericus, aut Sacerdos, aut etiã laicus Dei seruus adueniat, rogatur vt oret, & qui sæpe pro nihilo contemptus fuerat, necessitatis tempore supplicatur, vt precibus suis commeatum vitæ longioris obtineat.] Et post pauca [Et cùm sic Dominus, aut Sanctorum motus oraculis, aut creaturæ suæ beneficio, aut medici arte conferta, misericordia restituat sanitatem, cito succedente obliuione in contrarium omnia permittantur, timor in insolentiam, gratia vertitur in contemptum.] Hæc & similia in Epistola. Verùm, cùm peccati traducem
G neget Pelagius, (ad quam videtur exordium ipsius Epistolæ alludere) superuacaneasq; apud Deum in Ecclesia, siue pro viuis, siue pro defunctis affirmet orationes, non satis video, quomodo in his, alijsq; ibi adductis, is Epistolæ auctor, aut eius assecla dici a Bellarmino, atq; Schultingio queat. Nisi fortè in eo hanc ipsam suspicemur Pelagianistam Epistolam, quòd Christi fideli diuitias, sæculiq; hæreditatem haud conuenire, plus iusto affirmare videatur. Paulino autem, cui Hieronymi tertiadecima primi Tomi inscribitur Epistola, hãc eandem datam certò mihi verba illa persuadent, qnibus dicitur: [Retrahit quidem vere-
H cundia senatorem, ne sequatur pauperem Christum, sed audiat a Christo: Qui me confusus fuerit, & verba mea in generatione hac adultera & peccatrice: & filius hominis confundet eum in gloria patris sui cum angelis sanctis. Marc. 8. Turpe, est inter patentes, Senatores, atq; Grammaticos, Scholasticum pro Christo voluntaria humilitate deiectum, verbis simplicibus esse contentum. Displicet amicis, si post ambitiosi habitus cultum, plebeia, & ignobilia indumẽta mutentur. Sed si hominibus placere vellem, ait Apostolus, Christi seruis non essem.] Porrò Gal. 1. Paulinnm Romanum Vrbis, atq; totius nobilitatis, nec non Senatoriæ dignitatis decus, nemo ignorat. Vide Ambrosium, Epistola trigesima

sexta

A fexta ad Sabinum, & alios quos citat Baronius Tomo quarto. Igitur,cùm eo tempore, quo primùm Paulinus, amplissimo in pauperes erogato patrimonio a sæculo se abdicauit, monasticiq; cultus professionem amplexatus est, a multis ad id vitę genus sanctè peragendum certum modum haurirẽt;(de quo & prællegata Hieronymi decimatertia ad eundem Epistola extat : Item propria eius apud Augustinum trigesimaptima) Idipsum quoq; ab auctore præsentis Epistolę, qui inter Catholicos magni tunc nominis fuisse putandus est, omni studio contendit. Hinc Epistola Christi anno trecentesimo nonagesimo quatro scripta probatur, cùm eo ipso Paulinus a sæculo ad Monasticam professionem transierit.

B

9 *Tres quomodo virtutes.* Vti diserti, atq; eruditi hominis Epistola, nunc Bernardo nunc Augustino tribuitur: quanuis in neutrius operum indice reteratur. Esse tamẽ antiqui scriptoris, non Bernardi, hinc declaratur,quòd in vetustissimis manuscriptis exemplaribus Hieronymi circunferatur. Ad Augustini autem stylum proximè accedit.

10 *Cogitis me, o Paula.* Sermonem hunc De gloriosa Virginis Assumptione, Sophronij Græci hominis, ac Hieronymi discipuli pro certo habent Canisius libro quinto de Maria Deipara capite primo, & Victorius in Censura,quibus & Cornelius Schulting̃ius anuuit. C Verũ ab vtroq; Baronius dissentiens in suis ad Martyrologium Romanũ Notis hęc adamussim habet:[Rursus autẽ extat Sermo titulo S. Hieronymi ad Paulam& Eustochium scriptus, quem nonnulli existimarunt esse illius Sophronij, cuius idem Sanctus Hieronymus meminit in libro De Scriptoribus Ecclesiasticis.sed neutrius puto. Quin potius constat esse alicuius auctoris, qui vixit circa,vel post tempora Cõcilij Ephesini, & Chalcedonensis; multũ enim versatur in destruendis Nestorij, atq; Euthychetis dogmatibus: quę quidem longè post D tẽpora Hieronymi,atq; Sophronij in Ecclesiã irruperunt.] Hæc Baronius. Cæterùm non propterea ab Hieronymi legitimis scriptis sermonem remouendum ego arbitror. Quando quidem, licet in eo, eadem ipsa dogmata, quæ aliquantò post, Nestorius quidem circa Christi Domini annum quadringentesimũ quadragesimũ, & Euthyches circa quadringentesimũ quinquagesimũ inuulgarunt, resellantur: non propterea de illis ibidem necessario Hieronymum spetiatim intelligendum esse cõsequitur : quoniam alibi etiã in certissimis eius scriptis, eædem blasphemiæ multò ante, quã eorum vterq; prodiret, aut insurgeret reiectæ leguntur. In Christo vnam tantùm, non duas esse personas (perinde ac Nestorius impie iactabat) idem sæpius, in Isaiæ præsertim quinquagesimumquintum & docet, in culcat dicens: [Ergo quoniam de eo (Christo scilicet) loquitur (Apostolus nimirum :) Qui in principio apud Deum erat Deus Verbum, appellatur Pater gloriæ (Christus videlicet) : Quando autem de eo, qui dicit in Euangelio: Quid me persequimini hominẽ, qui veritatem vobis loquor, vocatur Deus Domini nostri Iesu Christi : Non quòd alter sit(qui multorum error pessimus est,)sed quòd vnus atq; idem filius Dei, nunc diuinitatis suæ glorię, nunc nostræ naturæ, quam suscipere dignatus est, loquatur affectibus.] Et in Hieremiæ caput sextum decimum, post multa concludit. [Non quòd diuidamus Personas,(vt impij faciunt,) sed quòd vnus atq; idem filius Dei, nunc iuxta carnem, nunc iuxta verbum loquatur Dei.] Idem dogma latius super Epistolam ad Titum, capite secundo, atq; etiam alibi conuincit. Euthychetis pariter vnam tantùm in Christo personam, & vnam naturam asserentis hęresim simul insectatam sępius visus est, dum nunc Hebionis, & Photini peruersum dogma, quo Christum hominem tantùm contendebãt execratus est: duas vtiq; semper in Christò perfectas, integrasq; fuisse substantias, deitatem nempe, & humanitatem concludens. Non ideo igitur adulterinus Hieronymi hic sermo censendus est, quòd in eo blasphemiæ, quas postmodum Nestorius, & Euthyches predicarunt, eliminantur: quoniã & illæsmet alibi etiam fuisse ab eodem Hieronymo multò ante satis, superq; confutatas constat : sed ideitcò tanquàm legitimus, & verus, & certus ad cęterorum eius scriptorum ordinem, atq; catalogum est admittendus, quòd ad veritatem hanc ipsam cõuincendam haud leuia in promptu sint argumenta. Deniq; Hebraici sermonis peritiam,cuius omnino Sophronius expers fuit) sermonis auctor habuisse ex his probatur, quæ in explicatione dictionis [Spiritus] afferuntur. Tu ea videas,quæ plenius capite decimotertio, numero vigesimo quarto disputata sunt. Lucubrationis huiusce annus, trecentesimus Christi nonagesimus tertius aptè mihi numerandus videtur, cùm eo potissimũ tempore (extructo iam sacrarum Virginum cœnobio) in vnum simul omnes Summo bonorum omnium Largitori honorem præstarent.

Eph. 1. Io. 8. F G H

11 *Scientes fratres dilectissimi.* Nunc Augustino, nunc Hieronymo Dieguus Payua, li-

A bro quinto contra Kemnitium pro defensione Sacri Concilij Tridentini sermonem adscribit. Elegans certe is est, & in verborum, sententiarumq; comprehensionibus, & traductionibus Augustini stylo proximus.

12 *Parentum meritis subiugans.* Ab Tertulliani stylo haud dissimilis.

13 *Sufficere quidem fidei.* Quòd Epistolæ titulus in quibusdam codicibus varietatem faciat;(Damaso enim in quibusdam inscribitur, in quibusdam Rustico Narbonensi: In aliquibus præterea libris mutila, in aliquibus integra circunferatur) eam propterea supposititiam suspicatus est Victorius, & alij eum secuti, B Verùm illam tanquam germanam Sanctus Thomas in Summa Theologica, Gratianus in Decretis, Magister sententiarum in sententijs, & passim posteriori, & doctissimi iuris Canonici emendatores allegant: Quibus ratio quoq; temporis adstipulatur, cùm Hieronymi ætate, tres potissimùm eiusdem nominis Rustici claruisse legantur: videlicet Rusticus Aruernensis, Rusticus Lugdunensis, & Rusticus Narbonensis, Episcopi omnes. Hic ergo idem putatur, ad quem adolescentem Epistola quarta, ad Monachatum exhortatoria extat.

14 *Quantam in cælestibus.* In quibusdam C exemplaribus prenotatur Epistola:[Virginitatis laus ad Mauritij filiam,] in quibusdam verò [Ad Mauritiũ filiam,] in alijs [Ad Mauri filiã.] Ceterùm Hieronymi esse supposititiã,(si Mauritij nomine, eiusdem æquè nominis Mauritius Imperator accipiatur) illud apertè prodit, quòd is circa Domini annum quingentesimũ nonagesimum imperauit.

15 *Omnipotens Deus Pater.* Dissimilis valde tum in eruditione, tũ in sermone ab illis Epistola est, quę alibi fusim Hieronymus, de ipsismet Deo attributis scripsit. Et quidẽ alibi in ipsis attributis explicandis (perinde ac legenti liquet) sæpissime Græca, aliquando etiam he- D braica interponitur elocutio, hic verò, idiomatum notitia penitus ignoratur.

16 *Credimus in vnum Deum.* Damasi prenotatur titulo;(si tamen Damasi est, cùm eius scripta, de quibus Hieronymus in libro Scriptorũ meminit, interijsse compertũ sit.) Damasi nunc certa scripta sunt quædam Epistolæ, quarum aliquæ sunt inter Epistolas Hieronymi, aliquæ in historia Theodoreti, tum libro secundo, capite vigesimo secundo, tum libro quinto, capite decimo, & vndecimo.

17 *Credimus in Deum Patrem.* Quanuis Sanctus Thomas, Magisterq; sententiarum nonnunquam hanc Symboli ad Damasum explanationem sub Hieronymi nomine protulerint; Reuera tamen Hieronymi non esse, sed E Pelagij, non quidem ad Damasum, sed ad Innocentium Papam, Sanctus Augustinus libro de gratia Christi, capite trigesimo, trigesimo primo, trigesimo secundo, & trigesimo tertio: Libro item de peccato originali, capite sexto, ac septimo testatur. Porrò eiusdem quoq; Pelagij confessionis verba Augustinus allegãs, ea ipsa ibi esse deprehenduntur, quæ & in hac fidei explanatione. Accedit ad hæc, & Vaticani codicis, Zosimi Papæ litteras ad Africanos Episcopos, eiusdẽ Pelagij occasione transmissas continentis testimoniũ. Quandoquidẽ de verbo ad verbum, hæc ipsa Symboli con- F fessio sub eiusmodi titulo in eo legitur, videlicet. [Libellus fidei Pellagij ad Innocentium cum Epistola transmissus. Credimus in Deũ Patrem,] cum reliquis quæ hic habentur. Qui etiam codex a Baronio Tomo quinto Annaliũ suorum, sub Christi anno quadringentesimo decimo septimo allegatur. Illud verò hoc loco haud prætereundum est: quòd quanuis fidei libellum Pelagij esse dicamus, non ideo tamen quidpiam contra fidem Catholicã continere; quin potius vti Catholicũ a Sanctis Patribus, Romanoq; tunc temporis Pontifice fuisse receptum, fatemur. Hæreticorum autem in hoc versutia reuelatur, qui vt Christi Eccle- G siam licentius inuaderent, sub ouina interdum pelle intrinsecam luporum rabiem contegere consueuerunt.

18 *Credimus in vnum Deum Patrem.* Certè Hieronymi verba ad Marcum Celedensem Presbyterũ Epistola septuagesima septima examinans, nimirũ: [De fide autem, quam dignatus es scribere, S. Cyrillo dedi cõscriptam fidẽ: qui sic non credit, alienus a Christo est] primo arbitratus sum aspectu, explanationem hanc Hieronymo tribuendam; præsertim, cùm & personæ, cui inscribitur consentiat nomen, & inter eiusdem opera conputetur. At rem ipsam attentius circunspiciens, neq; Hieronymi, neq; Latini hominis, sed Græci potius esse co- H got affirmare. Quandoquidem, cùm Hieronymus a Patre & Filio, tanquam ab vno principio Spiritum sanctum procedere semper docuerit, & predicarit: (secundo Tomo, libro secundo aduersus Pelagianos, capite sexto; Tertio Tomo, Epistola centesima quinquagesima ad Hedibiam, quæstione nona: & Tomo quarto in Isaiæ caput quadragesimum octauum circa finẽ:) Hæc verò fidei cõfessio solius Patris spirationem commemoret hisce verbis [Credo in Spiritum sanctum, qui de Patre procedit propriè, & Deus est verus sicut filius,] quę confessio Græcorum Patrum fuit, non Latinorum: Hinc est quòd, neq; Hieronymum, neq;

Latinum

A Latinum quempiam alium illius auctorem arbitrer.

Mihi quidem fidelissime. Rufinum Aquileiensem Præsbyterum, & Hieronymi hostem acerrimum hæc fidei cōfessio, atq; explanatio, sui initio prodit auctorem, cuius & Gennadius in Catalogo scriptorum ita meminit: [Proprio autem labore, imo gratiæ Dei dono, exposuit idem Rufinus Symbolum, vt in eius comparatione, alij non exposuisse credantur. Verùm nil mirum, si Gennadius vtrunq; & Rufinum, & hanc illi fidei adscriptam explanationem tantis attollat laudibus, cùm is eodem hæresis morbo, quo & idem Rufinus, (scriptorum iudicio
B laborauerit, & in eiusdem Rufini partes plus æquo propensior fuerit. Porrò, quamuis Rufinum a recta deinceps fide defecisse contigerit, non propterea illius; (si tamen eius hæc fidei confessio est, cùm & Sancto Cypriano Carthaginensi Episcopo tribuatur, interq; eius opera impressa circunferatur) suspecta censenda: quin potius illi, vti piæ, atq; Catholicæ applaudendum est. Cæterùm de eadem capite decimo octauo pluribus actum est.

19 Nulla res (vetus inquit Comicus.) Quoniam vno, vel altero Eflistolæ huius sententia haud explicari verbo potest, ad eiusdem nūc paulo diligentius examen incumbendum.

C

De Auctore Epistolæ ad Præsidium.

CONTROVERSIA XXX.

CVr Victorius hanc Epistolam a germanis discreuerit, hactenus non habeo: nisi id ab eo inconsultò præstitum affirmem. Quòd ne casu ennotiare videar, ex temporis ratione, loco, auctoris professione, phrasis eruditionisq; nitore, & toto ipsius Epistolæ argumento asserum conptobo. Et quidem temporis inprimis ratio congruit Hieronymo, cùm in ipsa Epistola Valentiniani ac Valentis fratrum obitus, perinde ac recentis euentus mentio coincidat.
D Porrò, quis nesciat vtriusq; e vita discessum: Valētiniani quidē anno Domini trecētesimo septuagesimo quinto, Valentis verò trigesimo septuagesimo nono accidisse? Meminit præterea Illyrij, ac Thrasiæ a Barbaris illata strage, quam passim in suis Hieronymus deplorat operibus. Vide eiusdem Commentarios, in caput primū Sophoniæ, in caput quartum Osseæ, & Epistolam tertiam ad Heliodorum. Subijcit mox Epistola Gratiani Principis interitum hisce verbis: [Nec dum annus completus est, quo Principem Gratianum, prodente exercitu suo ante fœda captiuitas, de hinc miserabilior oppressit interitus] Quæ eadem cum illis sunt,

quę ipse in tertia Epistola ad Heliodorū scriptis prosequitur, videlicet: [Gratianus ab exercitu suo proditus, & ab obuijs Vrbibus non receptus ludibrio hosti fuit, cruentęq; manus vestigia parietes tui Lugdune testantur.] Ex quibus, cùm nec dum annum ab eiusdem Gratiani obitu conpletum fuisse elapsum prodat, Epistolę etiam quo conscripta est tempus habetur: Christi nimirum trecentesimus octogesimus tertius: quo pariter Romam ipsummet Hieronymum a Damaso euocatum, tam ex proprijs eius scriptis, tum ex Ecclesiasticis historijs alibi ostendimus; capite videlicet decimo tertio, initio, & capite decimo quarto, initio. E
F Locus secundò Hieronymum declarat auctorem, cùm in Oriente se scriptam prodat Epistola, fuisse nanq; Orientem illis potissimum temporibus Monachorum solum, nemo ex antiquitatis monumentis ignorat. Non contradicit tertiò auctoris professio, qui a se Monachū idem pluribus apertè fatetur. Et quod de capillorum tonsura, atq; rasura in hac habetur, videlicet [Tu si paululum, vt nos solemus facere rusticani capillum vsq; ad aurem persecueris, risum prębebis omnibus] Illi manifesto adstipulatur, quod in Ezechielis quadragesimum quartum affertur: [Rasa capita habet superstitio Gentilis: Verùm nos nequaquam hoc fine G rasuram patimur, sed quam ad luctus permaximi iuxta veterem consuetudinem indiciū, pro nostris, ac vestris criminibus Deus est minatus, spontè præassumimus, vt præueniendo, rasuram euadamus æternam.] Eruditionis item, ac phrasis nitor ipsum quartò Hieronymum probat, quia vnus atq; idem in hac ipsa Epistola, ac in cæteris legitimis eius scriptis ex mutua collatione dignoscitur. Vnde & in illius exordio se Quintiliani, atq; Virgilij operibus ita versatū ostēdit, vt Hieronymus omnino auctor credendus sit, quippe qui in Gentiliū libris peruoluendis, ac Quintiliani præsertim H plurimum studij, atq; laboris se insumpsisse profiteatur, Epistola quarta ad Rusticum Monachum: in prologo Danielis, & alibi. Quinto totum Epistolæ huius argumentum a certis, germanisq; eius Epistolis, ac a prima potissimū ad Heliodorum ne in puncto quidem distat, quod vt tu quoq; Iudex decernas, paucula quę subdidi conferre ne graueris. Ad Heliodorum Epistola prima scribitur. [Quotiescunq; illuc cogitatione conscenderis (idest in Paradisum) toties in eremo non eris:] In hac verò ad Præsidim [In Paradisum mente conscendens, toties in terra non eris, quoties terram despexeris.] Ad Heliodorum: [licet sparso crine, & scissis vestibus vbera, quibus te nutrierat mater ostendat: licet in limine iaceat: per calcatum perge

patrem

A pattem:] In hac [Quod si exire cupienti ma-
ter obsistit in limine, loquere ei verbis Domi-
ni: Mater mea,& fratres mei sunt,qui fecerint
voluntatem patris mei.] Ad Heliodotum
[Odesertum Christi floribus vernans: O soli-
tudo, in qua illi nascuntur lapides, de quibus
in Apocalypsi ciuitas magni regis extruitur,]
In hac:[Quanti ibi flores? quàm Spiritualibus
gemmis prata vernantia?] Ad Marcellam Epi
stola decima septima dicitur:[Ambitio (in Vr
bibus scilicet) potentia, magnitudo vrbis, vide
ri & videre, salutari & salutare, & detrahere,
vel audire, vel proloqui, & tantam hominum
frequentiam, saltem inuitum videre, a propo-
B sito Monachorum,&quiete aliena sũt,] In hac:
[Hæc & istiusmodi, cùm vitam in Vrbibus la-
cerent bonam,quid facies frater in medio? aut
vitijs, aut anathemati colla submittes. Præter-
mitto crebras salutationes,obsequia matrona-
rum, variasq; illecebras,quibus etiam rigidissi-
mi animi emolliuntur.] Quod ne longior sim,
singula huius ad Præsidium Epistolæ verba,ad
eum vsq; locum,vbi dicitur.[Pellicani cum su-
os a serpente filios &c.] Hieronymum omnino
loquentem exprimuns. Cætera ab allegatis
nuper verbis vsq; ad finem, nec Hieronymi
sunt, nec cum ipsa Epistola cohærent, quæ sui
ipsius conclusionem in proximè superioribus
C manifestè prodit: hisce videlicet: [Plura cùm
scribere vellem &c.]Fragmentum autem inter
eiusdem Hieronymi scripta deprehensum, ne
diuagans interiret, ab antiquarijs huic perpe-
ràm Epistolæ aliquando adnexum est; atq; ita
progressu temporis, vnum cum eadem creditũ
est, cùm tamen reuera nihil cum ea habeat.
Deniq;, cùm hactenus allata omnia: temporis
nimirum ratio; locus: auctoris professio: eru-
ditionis, ac phrasis splendor, totumq; Epistolę
argumentum, necnon verba penè singula Hie
ronymum præseferant auctorem: Habeatur
insuper ipsiusmet Hieronymi indubitatissimũ,
atq; certissimum ex Epistola nonagesima octa-
D ua:[Anno præterito]de arctissimo cum eodem
Præsidio necessitudinis vinculo testimonium.
Accedat deniq; æquè Augustini Epistola,apud
Hieronymum nonagesima quinta:[Sicut præ-
sens] amicitiã inter vtrunq; manifestissimè ex-
plicans: Huiusmodi, inquã omnia, hanc quoq;
Tomi noni Epistolam & Hieronymi germanã
conuincunt, & eiusdem Præsidij ipsummet
Hieronymum ad Monachatum fuisse promo-
torem, atq; deinceps Patrem in Bethlehemiti-
co cœnobio, satis superq; comprobant. Hæc
sunt, quibus ab Hieronymo Epistolam iniu-
stè ablatam, eidem restituendam, Petro Mariæ
Campo, communis patriæ memorabilium terũ
scriptori acuratissimo aliàs respondi,

20 *Superiore Epistola.* Dissidebãt in inscrip- E
tione antiqua olim inter se manuscripta exem-
plaria, in quibusdam enim Terentia, in quibus-
dam Therasia scribebatur. Fuit eiusdem nomi-
nis Paulini Nolani quondam vxor, tum sancti-
tate, tum demum Monastica professione cele-
bris, (de qua & apud Hieronymum Epistola
decima tertia.) Quod si quis ad hanc ipsam,
scriptam Epistolam contendat, præter styli ger-
manitatem, temporis quoq; ratio, Maximo
Taurinensi Episcopo congruere certò sciat.

21 *Lectis litteris tuis.* Noui Theophilum
Episcopum Alexandrinum de celebratione pa
ritor Paschæ libros, quos idem Sanctus Hiero-
nymus de Græco trãstulit in Latinum edidisse. F
Verùm hunc ab eo omninò disparem esse, de-
clarat Sanctorum Patrum Bibliotheca, dum
adamussim eiusmodi Theophili scripta libro
tertio percenset. Hinc libelli Hieronymus
auctor negatur, quòd in eo ex aliorum doctri-
na Paschæ, atq; Hiericho interpretationes affe
rantur. Augustini autem lucubrationem esse
communis sententia est, quæ & ideircò mihi
probatur, quòd illius auctor[illegible] se Africanum
ostendat, dum hęc habet: [ad mouendum piè
animum, & accendendum diuinæ lectionis af-
fectum varia consuetudo est: Et pleraq; Eccle-
siæ membra pignora sunt: Ita vt Donatistæ
nos reprehendant, quòd sobriè psallimus in G
Ecclesia diuina cantica Prophetarum.

22 *Puto leuius esse crimen.* Obiurgationis
huius arbitrati sunt nonnulli Tertullianum au-
ctorem, alij Augustinum; quidam verò sub
incerto eandem reliquerunt. Sed quidquid sit
Epistola elegans valde est, ac erudita. De eo-
dem argumento habetur apud ipsummet Hie-
ronymum Tomo primo, Epistola altera, in or-
dine quadragesima octaua.

23 *Nisi vererer, Beatissime Frater.* Pauli-
no Nolano tribuitur, quamuis in catalogo scrip-
torum eius haud adnotetur. Porrò quòd in
Euagrium inscribatur, alterum ab eo intelligas,
qui Antiochenæ tenuit sedem Ecclesię; is enim H
pius æquè, ac eruditus fuit, De eodem capite
quarto, & septimo.

24 *Et si ignotus tibi sim facie.* Eiusdem ar-
gumenti altera extat Tomo primo, in ordine
trigesima quinta Epistola, cuius & exordium
idem fermè est: eademq; a coniugio contra-
hendo verba auocantia, nec non eędem pro
contemnendis opibus argumenta. Hoc tantũ
præsentis Epistolæ Hieronymũ negare mihi vi
detur auctorẽ, quòd nonnullis minus interdũ
Latinis vocibus ipsamet respergatur: cuiusmo
modi sunt, secutor: seruiti, & similia. Vide
Animaduersionem in pręallegatã primi Tomi
trigesimam quintam Epistolam. Consentiunt

omnes

A omnes Paulini esse, & iam cum cæteris eius scriptis impressa circumfertur.

25 *Hæc sunt verba, quæ locutus.* Incerti auctoris, & quidem neoterici creditur. Diffidere autem a Hieronymi peritia ex eo expressè deducitur, quòd aliter hebraica quædam nomina, quàm idem interpretatur Hieronymus, exponit. Verbi gratia hic auctor Azeroth interpretatur Villam: Hieronymus verò, atria seu vestibula. Hic manna album significare dicitur: apud Hieronymum, Quid est hoc? Hic Tophel exponitur stultitia, apud Hieronymum verò, Achitophel (quod idem est ac Tophel, vt videre apud Pagninum est de hebraicis nominibus) frater meus cadens, siuè
B irruens: vel frater meus cogitans, siue tractās vertitur. Deniq; saliuam non sapit Hieronymi.

26 *Omne Psalterium.* Fragmentum mysticæ huius explanationis in psalmum quadragesimum primum alium ab Hieronymo ex eo præsefert auctorem, quòd in ipso [Sitiuit anima mea ad Deum fontem viuum] legatur: Hieronymus vero ad fortem viuum, siuè fortissimum, Vel Deum viuentem]ex Hebræo vertit. Vidisse tamen illum Hieronymi scripta hinc declaratur, quòd ex eis quædam accipiat, presertim vero, quæ in tituli expositio-
C ne (vt cætera omittam) enarrat. Tu vide Hieronymum in expositione Psalmi octogesimi tertij, & eadem cum his esse comperies, quæ in huius fragmenti exordio afferuntur.

27 *In omni psalmo.* Eiusdem auctoris frustum æquè istud mysticæ explanationis est, & Hieronymi sententiam in translatione verborum [O Domine saluum me fac] pro quibus in Hebræo, Osianna legi affirmat, sequitur. Vide Epistolam centesimam quadragesimam quintam ad Damasum Papam, paulò post initium.

28 *Cogor a te, vt tibi Dardane.* Distat valde ab eruditione & stylo Hieronymi. Sed
D neq; figuraliter: Spiritualiter; & his similia, quæ in Epistola habentur dictiones Hieronymo communes sunt.

29 *Exulta cælum, & in letitia esto terra.* Nihil, siuè hic, siuè sequentes resipiunt Hieronymi pectoris sermones. Eorum verò singulos diuinare velle auctores, difficillimum.

30 *Hodie verus Sol.* Leonis Papę, vel Maximi Taurinensis Episcopi sermonem esse suspicatur Cornelius Schultingius. Sed reuera neq; dicendi ratio, neq; orationis circuitus ipsum Leonem, quin potius Diuum Fulgentiũ, exhibent.

31 *Dies Epiphaniorum.* Incertus.

32 *Quomodo miles sęper exercetur.* Incertus.

33 *Hodie fratres charissimi.* Incertus. E

34 *Non quęo Fratres charissimi.* Incertus.

35 *Sæpissimo rogatu.* De hoc Baronij accipe sententiam ex Annotationibus ad Martyrologium Romanum acceptam: Fertur (inquit) apocrypha scriptura, & meritò in angulum reiecta nomine Sancti Hieronymi ad Eustochiũ de Vinculis B. Petri, qua mendax auctor testatur eiusmodi vinculorum solemnitatem a a Siluestro Papa ex Constantini decreto statutam: quæ quidem scriptio, cùm nullius priscorum auctorum testimonio fulciatur, & firmæ auctoritates contrarium persuadeant, ab omnibus inprobatur.] Hæc ille. Porrò præsentis F
sermonis vanitas in eo detegitur, quòd non ante pręfatæ Petri catenæ repertæ sunt, quàm Eudocia Hierosolymam Roma pergeret: perexisse autem illam quadringentesimo trigesimo sexto, vel sequenti Christi anno, auctor Euagrius est libro primo, capite vigesimo. Id quod & ex Socrate, Marcellino, alijsq; comprobatur.

36 *Dignum est fratres.* Multa more suo fusè De vigilijs disseruit Hieronymus in libris presertim aduersus Vigilantium, vt propterea opus illi non fuerit de eodem argumento plura repetere. Sermo tamen eruditus est, etiamsi lepore, ac Hieronymini venustate non G
affluat.

37 *Qui Æthiopem inuitat ad balneas.* Illegitima proculdubio hæc ad Pammachiũ, & Oceanum inscriptio est. Qui enim fieri potest, vt quos semper, tamquam veros mundi contemptores, Christiq; inuictos athletas suis extulit scriptis, nunc eosdem, vitiorum mole grauatos increpet.

38 *Ad te suspiro hominem.* Incerti, ac vix Latini hominis.

39 *Admirabile diuina.* Adeo balbutit vt Iouiniani eam crediderint Cornelius. Ex his autem conpacta censetur, quæ ipsemet Hieronymus ex eiusdem Commentarijs (de qui- H
bus capite decimo septimo) recensuit.

40 *Omnium quidem de scripturis.* Inter S. Ioannis Chrysostomi opera (referente Cornelio) reperitur. At quòd neq; Ioannis Chrysostomi, neq; Hieronymi, neq; cuiuspiam scriptoris Catholici ea sit, Bellarmini iudiciũ est. Pelagium autem ideo illius auctorem esse, vel eius sectatorem pro certo tenet. Et reuera Bellarmini ego censura admonitus, Pelagium in ea loquentem audire videor. Quandoquidem liberum arbitrium auctor sic attollit, vt munus a Deo homini datum illud afferat: mox eius vsu (nulla diuinę gratię habita ratione, vel mentione) sa-

A lutis idipsum causam inferat. Tertio, veniam absolutè peccatoribus dari ex mercede sudoris, & digna pœnitentia (non ex gratia & misericordia) in calce concludat. E
Atq; hæc de prima Epistolarum serie.

In secunda serie sunt proprios auctores suis titulis præferentia.

41 *Paulinus Sebastiano eremita.*
Mariani Victorij Episcopi Reatini præmonitio ad lectorem de Apologia pro Origene, in qua ostenditur illam non Pamphili martyris, sed Eusebij Cæsariensis esse.
In Apologiam Eusebij Cæsariensis, falsò Pamphilo adscriptam pro Origene Rufini ad Macharium proœmium. B
Apologia Eusebij Cæsariensis pro Origene, Rufino interprete, falsò Pamphilo martyri adscripta, quindecim capita continens.
Rufini liber De adulteratione librorum Origenis ad Macarium duo capita continens.
Prologus Rufini in Periarchon Origenis ad Macharium duo capita continens.
42 *Rufini ad Anastasium Vrbis Romæ Episcopum Apologia pro fide sua.*
43 *Anastasij Romani Episcopi ad Ioannem Hierosolymitanum Episcopum de Rufino sententia.*
Rufini Aquileiensis in S. Hieronymum Inuectinarum libri duo.
44 *Augustinus Hieronymo de eo, quod scriptum est: Qui totam legem seruauerit &c.*
45 *Augustinus Hieronymo De ratione animæ.*
46 *Augustinus ad Optatum Episcopum Mileuitanum De origine animarum.*
47 *Augustini homilia De Pastoribus.*
48 *Valerius Rufino, ne ducat uxorem.* F
Gennadij Illustrium virorum Catalogus.
Martini quinti Põtificis Regula monachorum approbatio.
Regula Monachorum Sancti Hieronymi ex scriptis eiusdem per Lupum de Olmeto collecta, capita triginta duo continens.
Dialogus sub nomine Hieronymi & Augustini ex vtriusq; scriptis ab incerto auctore de origine animarum collectus.
De Corpore, & sanguine Christi Homilia incerto auctore.
Homilia super Euangelium Matthæi: Quis vestrum habebit amicum &c.

C G

ANIMADVERSIONES.

41 S*ancto, & merito.* Iure Paulini Nolani nomine inscribitur, cùm eius & sit, & inter eius opera inpressa legatur.

Mariani Victorij &c. In primam huius voluminis. De eodem argumento tu vide in superiori opere caput decimum octauum, numero decimo.

In Apologiam Eusebij &c. Cognoscenda veritatis. Mentitur apertè Rufinus in hoc proœmio Apologiam pro Origene Eusebij Cæsariensis olim Arriani Episcopi, Sancto Pamphilo Martyri tribuens: singulorum tu causas Lector inquire capite decimo octauo, numero D quinto. Tentauit namq; Rufinus in Apologię huius translatione, atq; inscriptione, quod & quanplurimi post eum hæretici, Caluinusq; præsertim, qui Institutiones suas, primò sub Alcuini, Caroli Magni præceptoris nomine edidit, vt sub Catholici patris conficto nomine proprias blasphemias plausibili omnibus exhiberet. De Machario eiusdem Rufini discipulo, cui opus dedicatur: alibi.

Apologia Eusebij &c. Nihil mirum fratres. Non moueat quenpiam, quòd sub Pamphili Martyris nomine opus aliquando editum, & & eiusdem Martyris ab Hieronymo primùm creditum sit; de eoq; propterea idem Hieronymus meminerit in Libro de Scriptoribus, sub Pamphilo; Enimuerò deceptus ex falso illi a Rufino affixo titulo, verè Pamphili (eo minime inspecto) germanum putauit; at cõtrouersijs de fide inter eos exortis, intimiusq; reb⁹ ipsis ex Græcorum bibliotheca mutuo acceptis, tunc protinus & certum eiusdem Apologię auctoris nomen (Eusebij nimirum,) & Translatoris (Rufini videlicet) perfidia, quam toto declarauit Hieronymus orbi, reuelata est. Atq; vt Eusebij, Panphili dicti, Episcopi Cæsariensis H vitæ professionem agnoscas, Arrianæ impietatis assertorem, & præceptorem eum scias. Origeni præterea adeo addictus fuit, vt idcirco libri eius De Ecclesiastica historia a Gelasio inter apocryphas scripturas reiecti sint, quòd nimirum eundem Origenem nimis celebrat. Hæresis labe pollutum illum Sanctus Athanasius, libro de Decretis Nicenæ Synodi vocat: Sanctus Hieronymus in vtroq; libro aduersus Rufinum, non hæreticum tantùm Arrianum, sed Arrianorum Principem, ac signiferum sugillat. Deniq; septima Synodus, Actorum quinto eiusdem, tanquam Arriani omnino tollit auctoritatem.

Rufi-

A *Rufini liber de Adulteratione &c. In his quæ in superiori.* Quæ aduersus libri huius deliramenta Hieronymus scripserit, decimo octauo capite, numero nono proferuntur.

Prologus Rufini. Scio quamplurimos fratrum. Attollit in hoc Rufinus omni laudum genere Hieronymum, at qua versutia explicatur capite decimo quinto, numero vigesimo sexto.

Fragmentum librorum periarchon. Omnes qui credunt. De integro volumine agitur capite decimo quinto, numero vigesimo septimo extat nunc inter Origenis opera primo Tomo libris quatuor distinctum, illudq; non Rufini, sed Hieronymi translatione creditur elucu B bratum; maximè cùm translatum a Rufino vbiq; terrarum protinus damnatum sit.

42 *Audiui quosdam.* Tu eam nunc sursum, nunc deorsum versam, & ad Herculeum lapidem probatam vide libro secundo Apologiæ Hieronymi aduersus eundem Rufinum, capite primo, secundo, tertio, & quarto. Scripta probatur anno Christi quadringentesimo primo, cùm antea idem Rufinus ab Anastasio Summo Pontifice ad dicendam causam Romã euocatus venire contempsit.

43 *Probata quidem affectionis.* Confictam hanc ab Hieronymo Epistolam iactare per Orientem consueuit Rufinus. De ea capite decimo C octauo, numero quinto. Hanc ipsam S. Pontifex Christi anno quadringentesimo secundo ideo dedit Epistolam, quò litteris Ioannis Hierosolymorum Episcopi de causa Rufini interpellantis occurreret. Quòd verò in ea Joannes ipse, a nobis vbiq; hæreticus, atq; Origenista iusto titulo sugillatus, summis efferatur præconijs, non moueat quempiam. Eiusmodi enim, vel meliori is tunc frugi redditus, vel Catholicæ saltem fidei exterius delineatus, etiãsi Origenis errores nutriret in pectore, comprobatur. Idipsum, & Baronius sub anno Christi quadringentesimo secundo.

Rufini Inuectiuarum &c. Perlegi scripta tua D *Apronianæ.* Tres primùm Rufinus libros edidit, sed tertius interijt. De eisdem capite decimo octauo, numero quinto, vbi & Rufini eiusdem miserabilis vitæ exitus aperitur. Consignatum alibi opus est anno Christi quadringentesimo.

44 *Quod ad te scripsi.* Habetur Epistola Tomo secundo operum eiusdem, in ordine vigesima nona. De ea capite vigesimo, numero septimo. Datam verò eandem post sequentẽ protinus intelliget, qui ad eius exordium attendet; memoratur enim hæc in eo; Quo fit vt nisi eo ipso anno quo & sequens, proximè saltem sequenti scripta probetur Epistola.

45 *Deum nostrum, qui nos vocauit.* Extat apud eundem Tomo secundo in ordine vige- E sima octaua. Eius item mentio habetur capite vigesimo, numero septimo. Tunc exarata Epistola ex eius exordio habetur, cum Orosius in Palæstinam profectus est. Numeratus eiusmodi annus alibi a Christo est quadringentesimus decimus quartus.

46 *Quamuis tua Sanctitatis.* Cùm hæc ad Optatum Epistola ante relatis modò ad Hieronymum Epistolis posterior fuerit, (vti etiam ex contentis in ipsa patet, in quibus & illarum, & Hieronymi mentio habetur) non satis video, quomodo æquè temporum rationi eius consentiat titulus. Quandoquidem, si illud verum est, vti verissimum esse ex Hieronymi, Augu- F stiniq; sententia Baronius in Annalibus cõprobat: Optatũ nimirũ primos vix Damasi annos attigisse, (Christi videlicet trecẽtesimum sexagesimũ octauũ) & ante relatas ad Hieronymũ Epistolas, (post quas & hæc ad eundem Optatũ data fuit) circa Domini annum quadringentesimum decimum quartum conscriptas fuisse; Necessatiò ex hac temporum supputatione sequitur, vel Augustini non esse Epistolã, quòd veritati minimè adstipulatur; vel saltem titulum illius, (quod rationi magis consentaneum est) errore Librariorum deprauatum fuisse: Ita vt pro Optato, Seuerus, vel Eradius, quorũ G vterq; post eũdem Miluetanam sedem tenuit; & de quibus sæpius idem ipse Augustinus meminit, restituendus sit. Agit de Hieronymo Epistola illis verbis: [Scripsi ad eum (Hieronymum videlicet) non breuem librum, consulens eum, & petens vt prius me doceat: & tunc ad me mittat quos doceam. Qui liber meus non doctoris, sed inquisitoris & potius discere cupientis apud me legi potest &c.]

47 *Spes tota nostra.* Habetur inter Augustini opera, de qua & Possidius in Indiculo, vt propterea de auctore non supersit dubitandi locus.

48 *Loqui prohibeor, & tacere non possum.* H Incognitus adhuc huius auctor est, cùm nullus eius nominis scripta in Ecclesiasticorum serie auctorum recenseãtur.

Gennadij Illustrium virorum Catalogus. Iacobus Presbyter. Maleuolum pariter, & imperitum, se in opere auctor ostendit, dum Rufinum, nullo pacto cum Hieronymo comparandum illi præfert, & eundem in ipsumnet Rufinum inuidiç stimulo concitatum ingenium agitauisse scribit. Illum Baronius Tomo quinto Annalium hæresis macula respersum sæpius inclamat, atq; damnat. Et quidem meritò; fuit enim hæreticus, perinde ac passim in hoc ipso opere explicatur, præsertim capite tertio, in Euagrio: Vnde nec mirum, si Euagrium Monachum Ponticum, hiperboritam dictũ, toties

A Hieronymi, & aliorum Sanctorum Patrum testimonio Origenistam, Origenistarumq; principem appellatum tantis efferat preconijs, vt eundem virtutibus ac signis pollentem temere audeat affirmare. Quot quot insuper Sanctorum Patrum, aduersus Ioannem Hierosolymitanum Episcopum, æquè Origenistam calamos exacuerunt, obtrectatorum nomine sugillat omnes. Deniq; Cassianum, & Faustum Semipelagianos hæreticos celebrat, & Sanctū Prosperum, quem ex dono Dei contra Pelagium dimicasse omnibus compertissimum est, deprimit.

Martini V. Pontificis &c. Et si præ cunctorū.
B Habetur hæc ipsa libro tertio, de Origine Ordinis nostri. Et licet opus nec dum in lucem prodierit, illud tamen absolutis quibusdam aliorum studiorum occupationibus, si Dominus vitam dederit, certò cudere intendimus. At non solùm præfatos Pontifex hoc diplomate Monachalem Hieronymi Regulam (de qua mox) approbauit, sed altero quoq;, sequenti videlicet, anno Christi millesimo quadringentesimo trigesimo, sub die decima mensis Iulij communiuit. Extat & ipsū loco citato, in ordine decimū quartū.

Regula Monachorum &c. Fratres charissimi, Quod de [Olineto] in titulo scribitur [de Olmeto] restituendum est. Is enim Hispali in Hispania Oppidum est, a quo ipse Lupus duxit Originem. Porrò qua ingenij arte, & animi religione Regula hæc in vnum ex Hieronymi sententijs conflata sit non est opus vt explicemus, cum in eius præconium clarissimi viri, Victorius; præsertim, & Martinus V. insurrexerint. Eandem nuperrimè restitutam, allegationibusq; illustratam, vnà cum Vita eiusdē Patris Lupi, nec non defensione, seu Apologia pro ea edidimus. E

Dialogus nomine Hieronymi &c. Cū apud vos. Neminem in viriusq; doctrina versatum arbitror esse, qui in præsenti Dialogo intextam doctrinam, immo verba adamussim ex vtrisq; vsurpata non intelligat. F

De Corpore &c. Magnitudo Cœlestium. Augustini stylo similis videtur: præterquam quod in ea, & Pelagij, vti illius temporis hæresiarchæ mentio habetur. Cuius pariter prauū dogma ibi inducitur, atq; eluitur. Hanc Diuū Thomam vidisse, multaq; ab eadem, pro Sanctissimi Corporis Christi elucubrando officio vsurpasse legenti patet.

Homilia super Euangelium: Quis vestrum; Sanctus Euangelista. Non diffidet a stylo præcedentis, Augustinusq; in ea manifestò loquitur.

C G

In tertia demúm serie ea continētur, quæ suos quidem præfixis titulis indicant auctores, sed non ita erudita sunt, quemadmodum illa, quæ in prima, & secunda classe digesta sunt.

ANIMADVERSIONES.

49 B*Enedicto, & dilectissimo.* Quamuis Epistola Hieronymi nomen sui exordio præseferat, & expeditiores anfractus eundem Hieronymum loquentem videantur aliquomodo exhibere; Sunt tamen in ea aliquæ minus latinæ dictiones Hieronymi prorsus indignæ calamo; vti intrepidanter, principaliter, & his similia. Deniq; stylus totus iacet, semilatinusq; censetur.

50 Diuersorum opprobria. Meminit frequenter Hieronymus de Oceano, In apologia presertim libro tertio, capite secundo: Et in Epistola octogesima secunda ad eundem, & Epistola octogesima tertia. Eiusdem etiam, atq;

A atq; Pammachij ad ipſum Hieronymũ Epiſ-
tola extat quadrageſima quarta. Alius autem
ille ab hoc cenſetur, quòd ille Romanus, Pã-
machijq́; amicus eſſet, hic verò, vnde ſit, nec
excogitari poteſt: Sed neq; Hieronymus lit-
teras dediſſet Oceano abſq; ſalute eidem Pã-
machio, amiciſq; ſimul in Vrbe degentibus
dicenda. Poſtremò ad Hieronymi phraſim nec
eruditionem accedit Epiſtola.

55 Sophronius, Euſebius. Multa ſunt,
quę ſuſpectam ambiguamq́; hanc mihi red-
dunt Epiſtolam. Titulus videlicet inprimis,
qui & Sophronium, & Euſebium, & Hierony-
mum refert auctores, & tamen ipſiuſmet Epiſ-
B tolæ forma, ab vno tantùm ſe dictatam mani-
feſtiſſimè profitetur. Secundò tituli varietas:
in quibuſdam enim codicibus, non ita vt mox
allatus eſt, ſed aliter, nimirum: [Hieronymus
Euſebij filius, Oceano ſuo ſalutem] legebatur.
Tertiò, ipſe ſermo adeo non facundus, vt nec
interdum ſemilatinus: cuiuſmodi dictiones
ſunt: Secreta liter: conuerſatio, qualiter, & his
ſimiles. Vidiſſe tamen Hieronymum Epiſto-
læ huius auctor, atq; Epiſtolam pręſertim vi-
geſimam ſecundam ad Euſtochium, vbi de A-
gapetis virginibus agit, ſatis probabile eſt, eũ
pari paſſu, eademq́; verborum conpoſitione
vtriq; incedant. Verùm, quoniam hęc noſtra
C ſententia a Baronij iudicio diſſidet, placuit hoc
loco propriam quoq; eius proferre ſentẽtiam,
vt tu ipſe Lector hanc deinceps cum cęteris
Hieronymi Epiſtolis cõferens, iudicium feras.
Scias (inquit) Sanctum Hieronymum Theclę
acta nouiſſe, & conprobaſſe, quòd ex eo ex-
ploratum habetur: cùm enim in iiſdem actis
illud etiam enarretur, Sanctam Theclam a tor-
mentis liberam, verbi cupidam, magiſtri aui-
dam, Antiochiam Piſidię, quò Sanctum Pau-
lum profectum audierat, aduentaſſe, ſed a Pau-
lo (ne quod offendiculum, vt ait, daret Euan-
gelio) dimiſſam eſſe. Hæc ipſa, inquam, S.
Hieronymus in Epiſtola ad Oceanum ſcribit
D his verbis. Thecla poſt tentationem paſſionis
Antiochiæ a Paulo prohibetur pariter pergere.
nemo cùm vxore pergit ad bellum &c.] Mi-
ramur quidem eam Epiſtolam non recenſitam
inter cęteras a Mariano Victorio, ſed in To-
mum nonum reiectam, ſuſpicante fortaſſe illã
non eſſe Hieronymi, eo quòd ex Vita S. Mar-
tini auctor mutuetur exemplum. Sed quid mi-
rum, cùm annis viginti tribus poſt illius obitũ
vixerit S. Hieronymus? Ita planè, dùm Sãc-
tus Martinus defunctus dicitur Cæſario, & At-
tico Conſulibus, qui ſecundum Faſtos Onu-
phrij eſt annus a Chriſto trecenteſimus nona-
geſimus ſeptimus, Hieronymus autem, vt teſ-
tatur Proſper in Chronico diem obijt Theodo-
ſio Auguſto nonum, & Conſtantio tertium E
Conſulibus anno Domini quadringenteſimo
vigeſimo. Conſtat inſuper ex Seuero, ſe eius
vitam adhuc ſuperſtitis conſcripſiſſe, eamq; (vt
in Dialogo cum Gallo profitetur) mox non
Italiam modo, ſed in Africam, & Aegyptum
allatam fuiſſe. Qui verò credibile fieri poteſt,
eadem Martini Acta vnum latuiſſe Hierony-
mum? Ex cõuenientia præterea eius Epiſtolæ,
cum ea, quam ſcripſit ad Euſtochium, De cuſ-
todia Virginitatis vigeſima ſecunda, cùm agit
de Agapetis Virginibus, illam eiuſdem eſſe
auctoris, vnuſquiſq; facilè intelliget. Vti-
nam ſic integra reperiretur, ſicut Hieronymi
eandem eſſe conſtat. Quòd ſi contendas non F
tantùm eſſe Hieronymi, ſed & Sophronij, &
Euſebij, vt præſefert Epiſtolæ titulus: non la-
boro, dum & Hieronymi eſſe non inficieris.]
Hæc Baronius in ſuis ad Martyrologium Ro-
manum Adnotationibus, ſub die vigeſima ter-
tia Septembris, quæ fermè repetit Tomo pri-
mo Annalium Eccleſiaſticorum, ſub Chriſti
anno quadrageſimo ſeptimo.

52 Damaſus Hieronymo.

*DAmaſus Epiſcopus fratri, & conpreſ-
bytero Hieronymo in Domino ſalutem.
Dum multa corpora Librorum in meo arbitrio
oblata fuiſſent, contigit vt Librum Pſalmo-* G
*rum in meo animo feſtinus cognoſcerem deti-
neri, & memoriam capacitatis meæ imbuere.
Cogitaui frater amantiſſimè, & in Chriſto
ſemper Sacerdos, vt ſecundum Septuaginta
Interpretes, ideſt Matthiam, Ptolomeum,
Muchium, Sacreum, Hydronium, Pamphilum,
Zoaſtrem, Didymum, Sanium, Epiphanium,
Citarem, Simonem, & cæteros, in quantum tua
recurrit conſcientia de Septuaginta inuenire
veſtigia. Peto item charitatem tuam, vt ſicut
a Rectore tuo Alexandro, Coepiſcopo noſtro di-
dicisti in gremio Græcorum pſallere, ita ad nos
tua fraternitas dirigere delectetur: quia tan-
ta ſimplicitatis indago eſt apud nos, vt tantùm* H
*in die Dominica Apoſtoli Epiſtola vna recite-
tur, & Euangelij capitulum vnum dicatur, vt
nec pſallendi mos tenetur, nec hymnodicus in
noſtro ore cognoſcitur. Peto ergo per fratrem,
& conpresbyterum noſtrum Bonifacium, vt iu-
beat fraternitas tua rei huius nobis aperire veſ-
tigium. Miſſa quinto Kalendas Nouembris per
Bonifacium Presbyterum Hieroſolymam.* Hac-
tenus Damaſus.

53 Hieronymus Damaſo.

*BEatiſſimo Papæ Damaſo Sedis Apoſtolicæ vr-
bis Romæ, Hieronymus ſupplex. Legi litte-
ras Apoſtolatus tui poſcentes, vt ſecundum ſimpli-*

A *citatē Septuaginta Interpretum canens Psalmographum interpretari festinem, propter fastidiū Romanorū, vt vbi obscuritas impedit, apertius, & Latinè trahatur sensus. Precatur ergo clicens tuus, vt vox ista psallentium in sede Romana die, noctuq; canatur, & vt in fine cuiuslibet Psalmi, siuè matutinis horis, siuè vespertinis coniungi pracipiat Apostolatus tui ordo; Gloria Patri, & Filio, & Spiritui sancto: Sicut erat in principio, & nunc, & semper, & in sacula saculorum. Amen. Illud carmen omni Psalmo coniungi pracipias, vt fides trecentorum decem, & octa Episcoporum Nicani Concilij etiam vestri oris consortio declare-* B *tur. Vbi autem Deus & homo honorabili voce cantatur, Alleluia semper cum omnibus Psalmis affigatur, vt in omni loco communiter respondeatur nocturnis temporibus. In Ecclesia autem post resurrectionem vsq; ad Sanctum Pentecosten finiatur. Inter dierum vero spatia Quinquagesima propter nouitatem Sancti Pascha, vox ista laudis canatur Aleph, quod Gracè prologus, Latinè prafatio dicitur.* Hucusq; Hieronymus. Ideo autem ad verbum hæ duæ Epistolæ allatæ sunt, quò de illorum auctoribus exactior cognitio habeatur.

C *De Auctoribus duarum pracedentium Epistolarum.*

CONTROVERSIA XXXI.

CОrnelius igitur iam sępius citatus de vtraq; in sua Censura iudicium ferens; Hæ duæ, inquit, Epistolæ minime sunt Hieronymi. Auctor est incertus, sed interim vnius artificis vtraq; est. Phrasis tantùm distat a stylo Hieronymiano, quantum cœlum abest a terra. Baronius verò de altera tantùm, Hieronymi scilicet in Annalibus obiter differens scribit: Sed habetur apocriypha illa Hieronymi nomine ad Damasum Epistola D qua dicitur, vt Alleluia Psalmi omnibus affigatur.] Idipsum ante vtrunq; sentire quoq; visus est Victorius, dum ambas Epistolas a legitimis discreuit, atq; vti spurias in hunc tomum coniecit. Cæterùm, quoniam ab horū assertione aliorum longè distat sententia, ad veritatis sensum paucula nunc breuiter subnotabo.

Et quidem, quòd ad Psalterij inprimis ex Septuaginta iuterptetibus ordinationem attinet, ipsius Hieronymi habetur testimonium libro secundo Apologiæ aduersus Rufinum hisce verbis. [Psalterium quoq; certè emendatissimum iuxta Septuaginta Interpretes nostro labore dudum Roma suscepit.] Quod ex dictis etiam in Vita Damasi manifestò E conprobatur, dùm scribitur.] Eius præcepto institutum est, vt die, noctuq; Psalmi in Ecclesijs canerentur.] Et ex Rodulpho Decano Tungrensi in Libro de Canonum obseruantia, propositione octaua; Vbi [Sancti, inquit patres Hieronymus ad mandatum Sācti Damasi Papæ, & Beatus Benedictus Psalterium ita diuiserunt, vt qualibet septimana ex integrò in officio diuino psalleretur. Beatus Hieronymus plures sacratas virgines, & aliàs personas ad psalmorum lectiones in suis Epistolis exhortatur. Vide Epistolam quartam ad Rusticum Monachum, quæ ponitur de Consecratione distinctione quinta. Ro- F mani habēt translationem psalterij Beati Hieronymi, quæ Romana appellatur, ex qua officium Ecclesiæ sumptum est. Aliæ nationes vtuntur Translatione Hieronymi, quæ dicitur Gallicana, quam nos habemus &c.] Manifestius vtranq; Epistolam recognoscere videtur Gulielmus Durantes, Libro quinto De diuinis Officijs, Rubrica secunda, vbi: In primitiua, inquit, Ecclesia diuersi diuersa quisq; pro suo velle cantabant, dummodo quod cantabant ad laudem Dei pertineret. Quædam tamen officia obseruabantur ab omnibus ab initio constituta; vel ab ipso Christo, vt oratio G Dominica; vel ab Apostolis, vt symbolum. Succedentibus verò temporibus, quia Ecclesia Dei propter hæreses scissa est, Theodosius Imperator, hæreticorum extirpator rogauit Damasum Papam, vt aliquem prudentem, & Catholicum virum Ecclesiasticum faceret officium ordinari. Vnde idem Papa præcepit Hieronymo Præsbytero, tunc in Bethlehem cum Paula & Eustochio, & alijs virginibus morāti, qui prius sub septem Apostolicis Romę vixerat, quatenus officium Ecclesię ordinaret. Ipse nanq; nouerat linguas quatuor, Hebręam, Gręcam, Chaldaicam, & Latinam, quod ille obtemperans fecit. Ordinauit itaq; quantum de Psalmis in Dominica, H quantum in secunda Feria, & quantum in tertia Feria, & sic deinceps legeretur &c.] Idipsum ex Ioanne Beletho in Rationali diuinorum Officiorum, capite decimo nono. Ex Honorio Augustodunensi in Gemma animę, Libro de concordia diuinorum officiorum. Ex Bernone Augiensi Abbate capite primo, libelli de quibusdam rebus ad missę officium pertinentibus. Ex Vualfrido Strabo, Libro de Ecclesiasticis officijs capite vigesimo secundo. Ex Mariano Scoto Historiarum Libro secundo, & alijs. Deniq; hanc Hieronymi angelicam psallendi consuetudinem, cœlitus Angeli ministerio fuisse ad nos perlatam scribit

(Gul. claruit circa an. Domini 1320.)

(Io. Beleth claruit circa an. Dñi 1270. Honorius aug. clar. circa an. 1220. Berno claruit ann. Dñi 1014. Vualfridus anno Dñi 849. Marian. Scot. cir. an. 1080.)

A Ioannes Caſſianus, libro ſecundo De inſtitu-
Io. Caſſ. circa an. 440. tione cœnobiorum, capite quarto.
Quod deinceps non officia tantùm, ſed &
Epiſtolas, & Euangelia idem Hieronymus or-
dinarit teſtis Vualfridus loco citato eſt; dum
nimirum deſcriptam ſuperius Damaſi Epiſto-
lam ſequentibus explicat, videlicet: Videtur
non alias lectiones ante Euangelium tunc fuiſſe
poſitas, niſi Apoſtoli Pauli, quas ſolum nomi-
nauit, qui geſta Pontificum ſcripſit, cum Anti-
phonarum mentionem ſubiunxit: Quod ante
non fiebat, niſi tantùm Epiſtola Beati Pauli
Apoſtoli legebatur, & Sanctum Euangelium.
Quod etiam Sanctus Damaſus Papa ad Hie-
B ronymum ſcribens penè iiſdem verbis oſtẽdit,
Et fortaſſis inprimis ſolius Pauli lectiones eo lo-
co legebantur; poſtea autem omnibus latius
augmentatis, aliæ lectiones non tantùm de
nouo, verum etiam de veteri (pro vt ratio fe-
ſtorum poſcebat) intermixtæ ſunt teſtamẽto.]
Et rurſus Rodulphus Tungrenſis, de canonum
obſeruatione, capite vltimo. Beatus, inquit
Hieronymus Præsbyter Cardinalis Epiſtolas,
& Euangelia, vt hodie habet Eccleſia collegit
& ordinauit, vt in libro, qui Comes dicitur, ha-
betur; & ipſe ait ſcribens ad Conſtantium Epi-
ſcopum. Et ipſe Damaſus Papa, vt nunc mo-
ris eſt legi cenſuit.] Eadem omnino Ioannes
C Belethus Pariſienſis doctor loco ſupra allegato
refert: Ordinauit, inquiens (Hieronymus vide
licet) quantum ad pſalmos attinet, qui quibus
diebus canerentur; ſed & Euangelia & Epiſto-
las, atq; alia officia in Ordinem quẽdam rede-
git, vt quid quoq; die canendum eſſet ſemel
conſtaret. Nam omnes cantus ferè conpoſuit,
iis exceptis, quos alij Eccleſiæ doctores poſtea
adiecerũt. Hieronymus itaq;, cùm opus iſtiuſ-
modi abſoluiſſet miſit Romam, vbi a Damaſo
fuit approbatum, & in communi Concilio ca-
nonizatum. Poſtremò Papa Damaſus eam de-
dit operi auctoritatem, vt poſtea ſemper in om
nibus Eccleſijs obſeruaretur; quemadmodum
D in eo erat ordinatum. Teſtatur idipſum Hono
rius citatus ſupra eodem libro, ſic ſcribens: San
ctus itaq; Hieronymus Presbyter conſtitutus
in Bethlehem ciuitatula, vbi Dominus & Sal-
uator mundi naſci voluit, Pſalmos ad noctur-
nas, & ad reliquas horas ſapienter diſtribuit,
ſicut, & hodie Sancta Catholica Eccleſia Chri-
ſti pſallit. Ad miſſæ autem officium lectiones,
& Euangelia ex veteri, & nouo Teſtamento
collegit, pro vt tempori, & ſtationi congruere
vidit. Romana quippe Eccleſia implorando
Sanctorum ſuffragia, ſtationes facit per diuer-
ſa loca Sanctorum. Poſtquam ergo Damaſus
Papa diſpoſitionem diuini officij a Sancto Hie-
ronymo Presbytero eleganter editam accepit,
Collegium coegit, ac vbiq; ſic cãtari præcepit. E
Poſtea quoq; Gelaſius Papa, & Gregorius ora-
tiones, & cantum lectionibus, & Euangelijs con
gruentes addiderunt, & ſicut hodie in Catholi-
ca Sãcta Dei Eccleſia cantatur, celebrationem
diuini Officij inſtituerunt &c.] Eadem prorſus
apud Gulielmum Durantem loco citato, atq;
alios quanplures videre eſt. *Hæc de allata*
Damaſi Epiſtola, de Pſalterij, atq; Miſſæ ordi-
natione, tot ſcriptorum auctoritatibus com-
probata.
Rurſus de veritate alterius Epiſtolæ, æquè
eiuſdem Hieronymi ſcriptis eandem minimè
repugnare, quin potius cum cæteris ſatis, ſu-
perq; congruere ex dictis conſtat. Neq; ad aſ- F
ſertionis huius veritatem conprobandam cla-
rorum virorum teſtimonia deſunt. Quando-
quidem de verſione Pſalterij ex ſeptuaginta, &
officij diſpoſitione, (de quibus in hac Epiſtola
agitur,) nunc explicatum eſt, vtrunq; ab Hie-
ronymo primitus elaboratum. De hymno ve- Albinus claruit anno D.780.
rò Glorificationis, ac Alleluia a ſcriptoribus
nunc æquè mutuo accipiendum. Albinus igi-
tur Flaccus, ſeu Alcuinus de diuinis Officijs,
Glorificationis hymni Hieronymum auctorẽ
teſtatur dicens [Gloria Patri, & Filio, & Spiri-
tui ſancto, quæ verba ad diuiſionem Pſalmo- G
rum, qui prius indifferenter canebantur, Bea-
tus Hieronymus Damaſo Papa petente compo
ſuit; ſed cum id nequaquam ſufficeret, prædi-
cto apoſtolico iterum ſuggerente addidit ad-
huc: Sicut erat in principio, & nunc & ſemper,
& in ſæcula ſæculorum. Amen.] Idem docet
Sigibertus in Chronicis, & Rodulphus Tun- Sigibert' claruit an. D. 1101.
grenſis de canonũ obſeruatione, capite vltimo.
Manifeſtius idem explicat Gulielmus durantes
loco qui ſupra, dum Hieronymi Epiſtolam re-
cognoſcens hæc habet: Poſt Deus in adiutoriũ
meum intende, ſtatim in ſingulis horis ſubijci-
tur Gloria Patri, & Filio, & Spiritui ſancto;
Sicut erat &c. quos duos verſus Beatus Hiero- H
nymus ſcripſit inter opuſcula, quæ Papæ Da-
maſo miſit, & ipſius rogatu idem Damaſus illos
in fine Pſalmorum cantari inſtituit.] Habetur
hoc ipſum ex Damaſi vita, & Concilio Roma-
no, Vualfrido, Mariano Scoto, locis ſupra alle-
gato. Deniq; vno omnes ore Beda, Ado,
Vſuardus in ſuis Martyrologijs, ſub die vnde-
cima menſis Decembris ad hanc Epiſtolam,
cuius rogatu Glorificationis hymnus in Eccle-
ſia Dei inductus eſt, alludunt. Plura de hoc
ipſo capite nono, numero vltimo.
Quod demum de Alleluia in fine Epiſtolæ
additur, licet hoc quoq; loco mox citato teſti-
monijs firmatum ſit, illis tamen & hæc ex Pro
legomenis Iacobi Pamelij in ſecundo Tomo
Liturgicon decerpta adiunguntur, Hierony-
mus,

A mus, inquit ipse, Epistola ad Damasum Tomo primo Conciliorum, vbi scribit ad Diuum Damasum: Deus & homo honorabili voce predicatur, Alleluia semper cū omnibus Psalmus affigatur, vt in omni loco communiter respondeatur nocturnis temporibus &c.] Eundē locum citat Sanctus Gregorius Papa in Epistola sexagesima tertia ad Ioānem Syracusanum, citata a Sancto Amalario libro quarto de Ecclesiasticis officijs, capite trigesimo tertio. Vt Alleluia hic diceretur (inquit Sanctus Gregorius Nazianzenus) de Hierosolymorum Ecclesia, ex Beati Hieronymi traditione, tempore Beatæ memoriæ Damasi Papę traditur tractū.]

B Hæc ipse, quem postmodum & præfatus Iacobus Pamelius, & Amalarius, & Gulielmus Durantes, & alij omnes secuti sunt. Igitur cùm tot, tantorumq; scriptorū, Patrum, atq; etiam Conciliorum, hisce contenta Epistolis comprobentur testimonijs; Recipianturq; etiam eiusmodi Epistolæ ab eis tanquam germanæ, & certæ, malui ego eorundem sententiæ subscribere, quam quidpiam de historiarum fide, antiquitatisq; veneratione derogare, Lectoris arbitrio sanius iudicium derelinquens. Cætera prosequamur.

Scriptorum Catalogus. Vis nunc acriter. Haud Hieronymi opus esse hoc inprimis demonstrat, quòd in eo Sanctus Hilarius Papa,

C qui Sancto Leoni magno successit, quiq; longè post obitum eiusdem Hieronymi decessit, adscribitur. Dehinc ab eodem auctore inter Ecclesiæ lumina, Iouinianus, Pelagius, Eusebi? Cæsariensis, & Origenes referuntur, quos omnes hæreticos fuisse perspicuum est. Demùm, quæ de Sanctis Hilario Pictauorum Aquitanię Episcopo, Damaso Papa, ac Gregorio Nazianzeno Hieronymus in proprio de Scriptoribus libro edidit, hic ad verbum inseruntur: vt propterea & auctorem Hieronymo valde posteriorem, & non parum in fide suspectum intelligamus. Deniq; & Bedæ tribuitur, legiturq; in

D Collectaneis eius impressus. Sed neq; eius esse, optimè adnotauit Bellarminus in libro de Scriptoribus Ecclesiasticis, *in Beda*.

54 *Quia me dulcissima.* Incerti, & vix Latini.

55 *Nouerit Sancta auctoritas tua.* Si Hieronymi germana esset Epistola, procul dubio Damaso Summo Pontifici ante missa foret, quā idem ad Romanum Concilium contendisset, circiter videlicet trecentesimum octogesimū Domini annum, vel proximè sequentem. At hoc temporum rationi aduersatur, cùm Ioannes Chrysostomus, in Epistola citatus eiusmodi tempore ætatis annum ageret vigesimum sextum, vel vigesimum septimum, quo necdū Diaconus ordinatus fuerat, consequenter nec homiliam super Matthæi duodecimum edidetat, Igitur non Hieronymi, Sed alicuius posterioris, non quidem ad Damasum, sed ad eius successorem Epistola affirmanda est. De Ioannis Chrysostomi ætate vide Baronium Tomo quatto, sub anno trecentesimo octogesimo E

secundo. Sed & alio argumento supposititia Epistola conijcitur, quod Gregoriū Nazianzenū consueuit sēper præceptorē suū appellato Hieronym?, Epistolæ verò huius auctor, non præceptorem, sed in vsitato apud Hieronymū titulo, hoc est, mirabilem doctorem vocat. Item in Ecclesiasticorum scriptorum numero ponit Epistola Anatolium, qui non eidem tantùm Hieronymo, sed & Gennadio prorsus incognitus est. Deniq; stylus maximè dissidet a phrasi Hieronymi. F

An Hieronymus præcitatæ regulæ auctor fuerit?

CONTROVERSIA XXXII.

Regula Monacharum. Tepescens in membris. Alienum ita a Hieronymo tractatum hūc ad Eustochium, & reliquas Christo dicatas Virgines communi sententia Scriptores asserunt, vt oppositum ne sentiendum quidē, sed nec tolerandum contendant. Fuisse illum a Venerabili viro Lupo proprio Ordini, Statuto tum loco millesimo quadringentesimo vigesimo octauo Christi anno, die vigesima sexta mēsis Maij Apostolica auctoritate assignatum, indicant antiqua eiusdem Ordinis statuta, ex quibus hæc accipiuntur: [Regulam insuper viuendi in Monasterijs, quam Sanctissimus Hieronymus edidit, & inter alias suas Epistolas reperitur ad Eustochium & Moniales scripsisse, vitam Monachalem expressam latissimè continentem, quę incipit *Tepescens in membris proclinum corpus ad terram, ex qua ortu* & finit *Senectutem vestri deuoti Hieronymi, Sanctis vestris innate orationibus*, exceptis quibusdam in eadem regula expressis, quæ potius ad fęminas, quàm ad mares pertinent, prout per nos recepta & specificata, ac in scriptis nostris sub genere marium sunt reducta, quæ & illam per singula præsentibus habemus pro expressis, & singulariter designatis, tanquam ac veluti statuta tantùm, ac loco statutorum, per totum dictum nostrum ordinem, eiusq; Priores, Monachos, & Fratres, præsentes atq; futuros, cum in ea contentis tenendam, & omnino obseruandam inperpetuum statuimus, & ordinamus, atq; decernimus. Nobis tamen reseruam? potestatem auctoritate Apostolica nobis G H

con-

A concessam, illam in regulam Monachorum Ordinis nostri loco Regulæ Sancti Augustini, sub qua de præsenti viuimus aceptandi recipiendi, & obseruandi suis loco & tempore, cũ nobis videatur expediens, prout in litteris Apostolicis super hoc confectis, potestas huiusmodi latins continetur &c.] Hæc ibi, quæ in diplomate pariter Martini V. duodecimo, Libro tertio De Origine Ordinis nostri relata ad verbum auctoritate Apostolica roborata, continentur. Verùm eiusmodi Tractatus *Tepescens* in controuersiam auctore adducto, sequenti anno, Diplomate nimirum decimo tertio, sub die vigesima quinta mensis Maij eidem

B sequentibus derogatur, videlicet. Martinus V. Seruus seruorum Dei, Dilecto filio Lupo de Olmeto Præposito Generali Ordinis Monachorum Sancti Hieronymi salutem, & Apostolicam benedictionem. [Pia nos excitat.] & post nonnulla. [Dudum si quidem inter alia ad nostrum audientiam perducto, quòd tu, & plerię; alij fratres Ordinis Sancti Hieronymi communiter nuncupati, sub Regula Sancti Augustini viuentes, zelo deuotionis accensi, & ob frugem melioris vitæ arctius, & perfectius, quàm regula dictaret huiusmodi, & in vero statu Monachali, quem ipse Sãctus Hieronymus cum suis Monachis, & Fra-

C tribus professus fuisse, & in communi obseruasse perhibetur, viuere, & vt nomen gerebabatis eiusdem Sancti, sic & vitam, regulam, & opera desiderabatis imitari. Nos tunc huiusmodi propositum condignum, & rationi consonum recensentes, tibi inter cętera, vt Regulam viuendi in Monasterijs in quadam Epistola ad Eustochium & moniales, quæ incipit *Tepescens in membris*, vt asseritur directa, contentam & designatam, quam dictus Sanctus Hieronymus, tunc a plerisq; inter alias suas Epistolas edidisse, & conscripsisse dicebatur, quomodocunq; tibi videretur in regulam Monachorum eiusdem Sãcti Hieronymi,

D in locum dictæ Regulæ S. Augustini suscipere posses, plenã, & liberam per aliàs nostras litteras, quas, earũ tenores præsentibus haberi volumus pro expressis, cõcessimus facultatẽ, pro vt in eisdẽ litteris plenius continetur. Cùm autẽ sicut exhibita nobis nuper pro parte tua petitio cõtinebat, a nonnullis vertatur in dubiũ, An ipse Sanctus Hieronymus dictam Epistolam ediderit, toq; propterea viuendi normam in ea, vt præfertur traditam pro statutis duntaxat eiusdem Ordinis, & non in regulã hactenus susceperis, sed stabili potius fundamento pro institutione Regulæ eiusdem Sancti Hieronymi prouidè per te suscepto ex diuersis Epistolis, & tractatibus per dictum Sanctum Hieronymum editis, & per Ecclesiam approbatis, nonnulla veram religionis doctrinam, vitamq; Monachalem, quam idem Sanctus Hieronymus cum suis Monachis, & fratribus in eius vita in communi, quo ad ea quæ principalia sunt status & vitæ Monachalis per multa, & vsq; ad sui obitus temprora obseruauit, & aliquos alios obseruare monuit continentia, extraxeris: Huiusmodi in Regulam Monachalem Ordinis Sancti Hieronymi, cuius tuipse professus existis, illamq; vitam in Ordinem huiusmodi suscipiendi, ac ipsam regulam eiusdem Sãcti, Prioribus, Monachis, Fratribus, & personis prædictis sub ea viuere cupientibus, quos etiam, ac te a dictæ Regulæ Sancti Augustini, & statutorum per te iuxta dictam Epistolam *Tepscens* susceptorum, licet auctoritate sedis Apostolicæ confirmatorum, obseruantia, ex tunc penitus absolutos esse volumus, & decernimus per pręsentes, etiam sub modis & formis in dictis litteris expressis, tibi etiam, quo ad hoc suffragari, & alias in suo robore permanere volumus obseruandam, tradendi & publicãdi plenam & liberam, auctoritate Apostolica tenore præsentium concedimus facultatem.] Hæc ibi in prędicti Tractatus obliuionem. Deniq; illius auctorem, non Hieronymum, sed quendam aliũ in eius scriptis satis versatum fuisse pro comperto habeo; Multa enim passim in eo inseruntur, quæ ab ipso Hieronymo accepta probantur. Post millesimum autem Domini annum conscriptum opus arbitror. Enimuero, cùm in eo sępius de honore atq; obsequio per moniales in Presbyterum exhibendis agatur, non nisi etiam per hęc tempora potuisse conscribi, facile cuipiam conijcere est.

E F G

56 *Dilectissimo fratri Hieronymo.*

57 *Dominis Sanctis, & beatissimis.*

Vnius eiusdemq; auctoris ambę creduntur Epistolæ, & fortassis illius, qui superiorem ad Moniales (Cornelij iudicio) tractatum edidit.

H 58 *Petitis a me, vt vobis rescribam.* Epistolam hanc non perpendunt scriptores, Victori' neq; Bellarminus. Baronij verò iudiciũ in apparatu ad annales Ecclesiasticos, eiusmodi est [Nec innitimor (inquit) scriptioni illi, quę hactenus Hieronymi nomine ad Chromatium, & Heliodorum scripta vulgata est, licet in ea cõplura veritate constantia reperiantur, quæ a prędictis auctoribus (Epiphanio videlicet, Gregorio Nysseno, & Ioanne Damasceno) sibi vendicent auctoritatem & fidem; tamen non tantùm eam Hieronymi non esse diximus, sed auctoris planè vt ignoti, sic prorsus imperiti, qui in ea condenda, & conscribenda non nouit aperta vitare mendacia, dum

A ait illis temporibus, quibus ea acciderunt, fuisse Isachar summum Pontificem, cùm clarius ipsa luce habeatur notum, tunc temporis post Hyrcanum Ananelo ab Herode traditũ pontificium, inde Aristobolo, & iterum Ananelo, Iesu Fabeti post eum, inde Simoni Anano postea, ac demum cæteris, quos per successionem Iosephus singulatim recenset, inter quos vsq; ad cladem Hierosolymorum per Titum illatam, nullus eius nominis reperiatur institutus Pontifex.] Ita Baronius. Cæterùm auctoris antiqui opus esse Canisius in opere Mariano, Libro primo, capite duodecimo testatur. Tunc editum verò satis simile videtur
B cùm ex Concilij Ephesini, sub Christi anno quadringentesimo trigesimo, & proximè sequenti celebrati decreto, Beata semper Virgo Maria, cõtra Nestorij blasphemiã Dei mater conclamata est,

59 *Patri Reuerendissimo Damaso.*
60 *Gloriosissimi Christiana fides.*
61 *Venerabili viro Episcoporum eximio;*

De Auctore, & fide allegatarum nuper Epistolarum.

CONTROVERSIA XXXIII.

C IN examinanda proposita difficultate Baronij inprimis ex Tomo quinto Annalium Ecclesiasticorum censuram afferam; Secundò quid in ea corrigendum mihi videatur ex propria sententia explicabo; Tertiò & vltimò idipsum, ex aliorum potius mente, & quomodo eiusdem Baronij in oppositũ constructis argumentationibus fieri satis queat, indicabo.

Igitur circa primùm: Nunc (idem inquit Baronius) nobis de Sancto Hieronymo ab imperitis, & inpostoribus sunt explodẽda mẽdacia, non quæ in scripta, sed quæ irrepserũt in Acta: Dum nonnulli de rebus gestis Sancti
D Hieronymi conplura confixere commenta. Equidem (vt puto) sicut fecit olim Presbyter Asianus, qui amore Pauli (vt ex Tertulliano diximus) Periodos Pauli, & Theclæ confinxit; ita & isti amore Hieronymi plura commenti sunt: digni sunt, & ipsi, vt eidem ab Ecclesia sententiæ subijcierentur, & pœnę, quam ille tunc iustè irrogatam subire coactus est. Auersatus nanq; semper est candor Ecclesiasticæ veritatis, & pudor Christianæ simplicitatis exhorruit omne, quod fictum, & respuit omne quod commentitium esse conspexit; & execrata est omnino, atq; acri semper insectata est odio, ac seuera coercuit disciplina omne mendacium cum eius auctore sincera fides,

1 Sed vnde istis istec vt fingerent de Sancto Hieronymo irrepsit in mentem? non aliunde quidem puto, quàm cùm scirent aliorum Sanctorũ Patrum Ecclesiæ Doctorum res gestas ab eruditis viris legi conscriptas, vt Antonij, Athanasij, Basilij, Gregorij Nazianzeni, Chrysostomi, Ambrosij, & Augustini, necnõ Sancti Gregorij Romani Pontificis, haud æquò passi sunt animo, vnius Hieronymi his omnibus haud imparis, sed in aliquibus etiam anteferendi res gestas minimè fuisse memoriæ proditas. Quamobrem diuersi pro ingenij diuersitate diuersa excogitarunt inuenta, dum vel Eusebij, vel Augustini, vel Cyrilli Hierosolymorum Episcopi nomine conscripserunt Epistolas, quibus res gestas ex animi cuiusq; sententia adinuentas, atq; commentas conscriberent. Et ne vllus dubitandi locus esset, eas subintroduxerunt personas, quas ipsi, licet errantes putarint illis vixisse temporibus. Sed ex his ipsis mendaces detecti sunt & inpostores, ex quibus conari sunt videri veraces. Quis enim (amabò te) audiens Cyrilli Episcopi Hierosolymorum nomen ad ista referri tempora, quem ante triginta annos ipsius Sancti Hieronymi assertione constat esse defunctum, non statim indignabundus exeuiat? E F

2 Sed & quod ex ipsa inscriptione minimè temporibus congruente, cuncta quę in opere essent arguerentur, erroriq; qui postea mendaciorum polinctor accessit, atq; deliniens foris casurum parietem, ad temporum suffulciendum mendacium satis putauit fore cõsultum, si titulum sic mutaret, vt loco Damasi Papæ, poneret Damasum Episcopum Portuensem, & pro Theodosio Imperatore redderet Theodosium senatorem, hoc modo: [Patri Reuerendissimo Damaso Portuensi Episcopo, & charissimo Theodosio Romanorum Senatori, Eusebius &c.] Quis ista non videat, & non rideat adeo incõcinnè conpositam fraudem? Sicut & cum in multis alijs certam reperiet inposturam; vt cùm ait veste muliebri illum Romæ fugatum, inde profectum esse Constantinopolim, cùm, quæ ex eius scriptis dicta sunt superius te satis monere possint, eo tempore quo ipse recessit ab Vrbe esse profectum rectà Hierosolymam, & Gregorium Nazianzenum iam, antequam Romam rediret audiuisse. G H

3 Quid vero dicendum de Epistolis Augustini nomine ad eundem Cyrillum Hierosolymorũ Episcopum scriptæ? Quoties auctor cogit ipsum loqui mẽdacia, vt cũ præter Latinam linguã, quinq; alias Hieronymũ calluisse dicitur, nẽpè Hebreorũ, Grecorũ, Chaldeorũ, Persarum, atq; Medorum; cum id penitus con

trarium

A gratium fit his, quæ de se ipse Hieronymus, & de eodem Augustinus verè testatur; nimirum nonnisi trium linguarum ipsum habuisse peritiam, videlicet Latinæ Græcæ, & Hebraicæ? Quid est etiam, quod idem prius effictor tribuit Hieronymo, inter alia insignia etiam virginitatis coronam, cum ipsemet Sanctus Hieronymus ingenuè fateatur se minime virginē. Ad Pammachium enim cum scribit, hæc habet: Virginitatem autem in cœlum fero, non quia habeam, sed quia magis miror, quod non habeo. Ingenua & verecunda confessio est, quo ipse careat in alijs prædicare &c. Quid alia plura ibidem asserta opus est confutare mendacia?

B 4 Addam pauca de ea quę ordine sequitur Cyrilli nomine Epistola ad Augustinum, De miraculis Sancti Hieronymi. Inter alia, quæ in ea auctor impertitus mendacia consarcinuit, illud maximè præ cæteris intollerabile, cùm inprudens, dum se putat eum laudare, vituperat, hæresis adstipulatorem constituens, dum ait. Tunc temporis vixisse Sabinianum hæresiarcham, qui duas in Christo assereret voluntates, & Sanctum Hieronymum aduersus eum scripsisse ad Sanctum Augustinum Epistolam. At quid hoc aliud est, nisi reddere ipsum Sanctum Hieronymum hæreticum Monthelitam; C Sabinianum verò, qnem clamat hęresiarcham, fuisse verum Catholicum? Quid insuper illud, quod mox subditur Siluanum fuisse Archiepiscopū Nazareth eū diutissimè post cōtigerit Nazareth esse Ecclesiam Episcopalem? Quis igitur tales æquo ferat animo imposturas?

5 Sed omissis alijs confutatione dignis, quæ in dictis Epistolis continentur, iam ad aliam mendaciorum aperiendam cloacam, reniteus licet, inferatur oratio, ad eam inquam, quam in vita eiusdem Sancti Hieronymi Incertus auctor extruxit. In quo illud primùm occurrit, quod admodum consultus ait, ipsum Sanctum Hieronymum Romæ fuisse Præsbyterum ordinatum: Cum testificatione ipsiusmet Hieronymi D (quod suo superius loco dictum est) satis certò liqueat ipsum initiatum esse Presbyterio Antiochiæ a Paulino Antiochenæ Sedis Episcopo, Sed cuius fidei sit, quod ait ipsum mentis, & corporis custodisse virginitatem iam diximus, Vel illud quod addit tempore Liberij Papæ multa ipsum scripsisse volumina, & emendasse Psalterium, cum eiusdem ipsius assertione Sancti Hieronymi constet hæc esse facta sub Damaso. Sed quæ inscitia illa dum Iulianum Pelagianum hæreticum, aduersus quem Sanctus Augustinus commentarios edidit, Manichæū fuisse dicit; cùm ex eius scriptis constet ipsum inprimis aduersatum Manichæis, quorum nomine sugillauit falsò Catholicos, dum asserunt originale peccatum? E

6 Quod verò spuria illa actā Theclæ baptizati Leonis fabula ornabātur, ita & eiusmodi in dicretus Sancti Hieronimi laudator noluit curati Leonis carere figmento: Credidit vir simplex (nisi & ille finxit) esse verum, quod (vt ait) ab accolis Bethlehemiticis audiuit acceptum. Porrò, vel quæ audiuit non rectè percepit, vel qui narrauit haud rem satis exploratam visus habuisse, vt Hieronymum pro Getasimo dixerit; nam ista ipsa de Leone in Palestina contigisse Sanctissimo viro Getasino Abbati Sophronius Hierosolymorum Episcopus narrat veram historiam. Id verò rerum ignaro F de Hieronymo asserendi occasionem tribuisse videtur, quod eiusdem Sancti Hieronymi imago, vnà cum Leonis effigie antiquitus cōsueuerit in Ecclesia pingi, vt potè hieroglyphicum eius in hæreticis insectandis infracti roboris, & vehementis in eos instar Leonis rugitus, clamoris. Quis nam autem eiusmodi concinnendæ Hieronymi vitæ auctor fuerit, latet; Scimus tamen Petrum Diaconum, Cœnobij Cassinensis auctorem prodere, eiusdem vitæ Sancti Hieronymi, dum hæc ait in libello, quem edidit de Viris Illustribus Monasterij Cassinensis: Sebastianus Beati Benedicti Monachus, Hieronymi doctoris egregij vitam describens legendam Ecclesijs tradidit in qua, quæ a puero institutio, G quale in iuuentute studium, qui in senectute ei scientia fuerit lucidissimè satis demonstrat.] Hæc ipse. Num autem ea ipsa vita sit, quæ sine auctore vagatur, haud facile affirmatim. Absit me hæc sentire, & de venerando Monacho firmiter asseuerare.

Tu verò (Lector) his explosis res gestas Sancti Hieronymi, non aliunde requitas, quàm a docto viro Mariano Victorio Episcopo Reatino, qui iam tibi, non aliundè quidem, quàm ex ipsius Hieronymi scriptis deprompsit. His tamen emendatis, quæ iure emendanda superius tibi nostri suggesserunt Annales. Detinuimus te (Lector) longiori mora in his cōfutandis H erroribus. Sed & si fortasse superfluè tibi, necessatio mihi ad cauendam inuidiam sunt ingesta; ne temerè absq; aperta demonstratione pro animi arbitrio, ab alijs scripta, & a pluribus legi solita, tumido exsufflare fastu imperitorū schola conclamet.] Hæc Baronius sub extremo quadringentesimi vigesimi Domini anni.

At certè quemadmodum non sum ego illius sententiæ, vt præallegata de Vita, Obitu, & Miraculis Sancti Hieronymi, verè Eusebij eiusdem discipuli, Sancti Cyrilli, ac Sancti Augustini esse affirmem (in hoc enim & Baronio, & Bellarmino lubens subscribo) Ita non omnia

in eis

A in eis commemorata tanquam falsa penitus damnanda, sed ex eis recipienda esse quanplurima firmiter asseuero, quod erat secundo loco propositum. Et quidem, quis vnquam mendaciorum tam inprudens cōfictor repertus est, qui falsis aliqua interdum vera non commiscuerit? qui aliquod saltem omnibus vulgatissimum monumentum, quò facilius sibi in cęteris fidē aucuparetur, aliquandò non intexuerit? Declarant hoc idem ipsi in dies singulos rerum euentus: tueturq; insuper passim & ipse Baronius, dum præsertim Pauli Apostoli res gestas explorans periodos eiusdem, ac Theclę a Presbytero Asiano editos, atq; a Tertulliano,
B nec non Hieronymo reiectos idem ipse non in omnibus damnandos, quippe qui multa etiam veritati consona conplectantur, scriptis prosequitur.

Recipitur ergo inprimis ex inprobatis ab eo quod tertio superioris Censurę loco damnatur, videlicet: Verè Hieronymum præter tres linguas, Latinam, Græcam, & Hebraicam, alias etiam optimè calluisse. Atq; hoc ipsum euidenter satis capite vigesimo in superioribus commentarijs demonstratum est. Quod item de virginitate eiusdem Hieronymi opponitur, æque non ab antiquis tantùm, sed a recentioribus etiam, Vuillegaq; præsertim in vita eius,
C ac alijs propugnatur. Et quod magis hanc ipsam veritatem conprobare videtur est, quòd in nostris Officijs, nuper a Sacra etiam Rituum Congregatione approbatis virgo illis verbis commendatur: Clarus doctor & lux fidelium, orbis decus, candoris lilium:] Cæterùm quis nesciat virginitatis symbolum esse lilium? In sequentia item missæ antea legebatur: [Tu es alter Baptista, Virgo doctor eremita, Martyr sine Sanguine.] Quod æquè in Hymno ad secundas Vesperas repetitur illis verbis: [Baptistæ te dant similem, Vitæ Sanctæ sublimia: Transcendis penè hominem Ob gratiarum grandia.] Et in Antiphona ad Magnificat: [O
D Hieronymę inclitę, per quem fulget Ecclesia, virginitate prædite.] Subscribit huic veritati Cornelius Schultingius hisce verbis. [Si quis Beatum Hieronymum, cum Domini nostri Iesu Christi prodromo Sancto Ioanne Baptista comparauerit, is profectò a rei veritate non longe aberrauerit. Nam non modo admirandæ gratiæ similitudine eidem compar extitit, sed etiam ad non inęqualem gloriam in Beatorum sede fuit prouectus. Vterq; celibis vitæ angelica puritate, absq; omni macula & labe inpudicitię præditus, in magna vitæ asperitate carnē spiritui subiecit: affectus, cupiditatesq; omnes strenuè repressit &c.] Idipsum Vincentius Beluacensis in Speculo historiali, libro de-

In præf. 4. par. Hieron. Confess.

cimo sexto, capite decimo octauo tradit. Hieronymus (inquiens) Eusebij filius, Romæ puer baptizatus litteris Grecis, & Latinis, & Hebraicis plenissimè eruditus, Monachorum vitam, & habitum diù tenuit, & semper virgo permanens, & puritate meritis, & abstinentia corporis, omnibus post futuris sęculis eximia sanctitatis exempla reliquit.] Deniq; huiusmet Hieronymi virginitatis non assertor tantùm, sed & aduersus Erasmum propugnator est Albertus Pius Carporum Comes doctissimus & eruditissimus communi sententia vir, cuius & paucula ex libro decimo septimo. De cœlibatu hic placuit inserere. [Similiter (inquit O Erasme) detrahens Hieronymo aduersus communem sententiam, quæ illi virginitatis candorem tribuit, irreuerenter, petulanterq; dictum est: Cuius quidem rei nullum testimonium afferre vales, exceptis quibusdam ipsius verbis ad Pammachium scribentis. Quę quidem prima facie id astruere videntur; Sed diligentius inspiciens, & ea conferens cum his, quæ alijs locis scripsit, animaduertet ipsum id non asserere, sed seipsum exinaniendo ad fastum vitandum illa verba protulisse. Præsertim verò, quòd plurimum verba illa facerent ad confirmandam ipsius de virginitate sententiam. Vt enim ipse quodam loco inquit: Maior est fides, potiorq; auctoritas laudantis id quo se ipse carere fatetur, quàm quòd se habere profitetur. Ait enim: Ingenua & verecunda confessio est, quo ipse careas id in alijs prædicare. Quamobrem, & superius dixerat: Virginitatem autem in Cœlum fero, non quia habeam, sed quod magis miror id quod non habeam: quasi dicat. Virginitatem non tantis laudibus extuli, quia illam me habere profitear: sed tanto magis illā admiror si illa careo. Ad Eustochium enim de custodia virginitatis scribens, inquit. Nobis diuerso tramite incedendum: Virginitatem non tantum efferimus, sed seruamus: nec sufficit scire quod bonum est, nisi custodiatur attentius, quod electum est, quia illud iudicij est, hoc laboris: & illud commune cum pluribus, hoc cum paucis. Qui perseuerauerit, inquit, vsq; in finem, hic saluus erit. Et multi vocati, pauci verò electi.] Quid queris? Maius ne testimonium, aut expressius afferri posset? Hæc Albertus, quibus & Baronij sententiæ, atq; argumento satis occurritur. Sed & demū Sanctorum mos, & humilime de se sentire semper & loqui: Quomodo Paulus se minimum credentium, & maximum omnium peccatorum confessus est. Sanctus præterea Basilius (vt cæteros omittam) se mulierem nunquam cognouisse testatus est, non ideo tamen se virginem aliquando affirmare ausus est; etiamsi

E F G H

Epist. 30. cap. 8. Epist. 22. cap. 10. Matt. 10. Matt. 20.

virgi-

A virginitatem eundē perpetuò coluisse Breuiarij Romani testimonio declaretur. Iuxta igitur hanc a Sanctis viris retentam consuetudinem, & ipse Hieronymus (quamuis virginitatis possessor) se præcitatis a Baronio verbis sub dubio ex humilitatis virtute virginē indicauit.

Recipitur item quod quinto loco improbatur; De eiusdem enim Hieronymi ordinatione Romana a Damaso Summo Pontifice iam supra vna, & altera questione satis tractatum est; capite videlicet primo, & decimo quarto.

Leonis vltimò conclamata fabula, vti vera, accerta historia capite vndecimo propugnatur. Hęc sunt, quę mihi ex prędictis pro certo deligenda videntur; consequenter in allata
B Baronij censura corrigenda.

Quòd si postremò in cęteris quispiam eidē Baronio neq; subscribere vellet, germanasq; verè Epistolas Eusebij, Cyrilli, & Augustini contenderet, Allatis ab eo dubitationibus ita posset occurrere. Verùm quidem esse plurimos ante annos, quàm Hieronymus ex hac vita migraret, Cyrillum Hierosolymorum Episcopum diem clausisse extremum: At Cyrillum in eiusmodi Epistolis nuncupatum alterum omnino fuisse eiusdem nominis: Quod & satis expresso probatur indicio. Enimuero, tametsi post Cyrillum Ioannes in eiusdem Ecclesiæ Hiero-
C solymitanæ Episcopatu successerit, & sedem tenuerit vsq; ad annum Domini, iuxta eūdem Baronium quadringentesimum decimum septimum, post ipsum tamen ad idem munus, alius nomine Praylius assumptus est, qui & Cyrillus a quibusdam dictus est, quiq; & eandem rexisse Ecclesiam vsq; ad quadringentesimum vigesimum nonum a Scriptoribus traditur. Potuit ergo eiusmodi sub Cyrilli nomine Epistola, alterius huiusce Cyrilli, seu Praylij esse, & ad hanc ipsum Augustini æquè proximè sequens Epistola dari. Et quidē quod de Praylio, Cyrillo nuncupato asserrum est, nec ipse Baronius dissimulare potuit. Quandoquidem qua-
D dringentesimum decimū sextum Domini annum claudens hæc habet. [Tenuit ipse (Ioannes videlicet) sedem illam annis triginta, tot enim numerantur ab obitu S. Cyrilli eius prædecessoris, subrogatus verò in eius locum fuit Praylius. Ita enim nominatus reperitur in litteris Zosimi Papæ, sicut pariter nominat eum Theodoretus, dum ait. Post Ioānem illum admirabilem mortuum, Praylius, qui nomini suo respondebat (ob mansuetudinem scilicet) illius Ecclesiæ regimen capessit. &c.] Ex quibus omnibus, subdit idem Baronius, corrigendum Nicephori Chronicon, vbi loco Praylij, legitur Paulinus Ioannis successor. Vel alij emendandi, qui Praylū dixerunt Cyrillū: Hęc ipse Baronius, ex quibus satis probabiliter alter E
Cyrillus, post alterū qui ab hominib' ante demigrauit, Epistolæ ad Augustinū auctor habetur.

Ad secundum. Quòd Hieronymi obitus tempore Ecclesiæ Portuensi, qui Damasi nomine vocaretur, præesset: quodq; pariter Romę, qui Senatoriæ tunc dignitatis compos foret, qui Theodosius diceretur, non videtur res tāto digna risu, maximè cùm inde nullum sequatur incommodum. Accedit, præcitatam Eusebij Epistolam, vti reuerà eiusdem germanam a tota receptam fuisse antiquitate, cui inter recentiores, & ipse Cornelius adstipulatur dicēs: Epistola quinquagesima nona Eusebij Cremonensis, indiuidui Hieronymi socij esse creditur, F
cui Hieronymum totum opus in Hieremiam dedicauit; Sed nomine Damasi in Epigrapha alius, quàm Summus Pontifex, toto Orbe notissimus intelligendus est, ne falso nomine circunferatur. Nam Damasus Pontifex longè ante Sanctum Hieronymū (qui sub sex Pontificibus floruit) obijt.] Ita Cornelius. Sed & Martinus V. in diplomate De Origine Ordinis nostri, numero decimotertio idipsum testatus est. In cuius rei gratiam eiusdem hic volui proferre testimonium. Volentes (idem inquit,) & Auctoritate Apostolica statuentes, quod postquam regulam huiusmodi tradideris (o Lupē scilicet) & publicaueris, vt præfertur, ex G
tunc tu, Priores, Monachi Fratres, & personę prædicti, secundum illa vota principalia religionis eiusmodi emittere, profiteri, & viuere teneamini: vosq; & mores vestros tam eidem regulæ, quā etiam illis doctrinæ, & institutis, in quadam Epistola per Sanctum Eusebium discipulum eiusdem S. Hieronymi ad Damasum Episcopū Portuensem, & Theodosium Romanum Senatorē De vita, & doctrina religionis, ac obitu, & mircaulis ipsius S. Hieronymi destinata, contentis, nec non per eundem S. Hieronymum dū in extremis ageret suis Monachis pro obseruantia regulari, & vitæ integritate, sanctimoniaq; relictis, cōformare debeatis.] H
Hucusq; præfatus Pontifex, qui non tantùm Epistolam Eusebij ad Damasum Portuensem, & Theodosium Senatorem esse declarat, sed in Ecclesia quoq; recipit & approbat.

Deniq; anonymus auctor in vita eiusdem Hieronymi, eum muliebri veste indutū, simul ex Vrbe eiectū haud expresse fateretur: (In hoc enim impegit Baronius,) sed veluti compendiosè historiam stringens, ita scribit. [Et perdito consilio sine disciplina veste muliebri irridentes ei, tanquam viro luxurioso & iniquo impetum fecerunt vnanimiter in eum, & eiecerunt eum extra Romanam ciuitatem:] Perinde ac prodere voluerit, Impiorum dolo, per-

A fidiaq; Sanctum virum veste muliebri primùm illusum, mox persecutionum irruente imbre quassatũ, Vrbem relinquere fuisse coactum. Cui verborũ sensui, & ipse Epistola nonagesimanona adstipulatur dicens. [Infamiã falsi criminis inputarunt, sed scio per bonã, & malam famam perueniri ad regna cœlorum.] Et ad Paulinianum fratrẽ: [Ecce, inquit olla illa, quę in Hieremia post baculum cernitur a facie Aquilonis cœpit ardere, & Pharisæorum conclamauit Senatus, & nullus scriba, vel fictus, sed omnis quasi indicto sibi prælio doctrinarum, aduersum me imperitiæ factio coniurauit.] Itẽ Epistola vigesimaquinta, Quo vsq;, inquit genus detestabile Monachorum non Vrbe pellitur? non lapidibus obruitur? non præcipitatur in fluctus?

In præf. lib. de Spiritu S.

B

Ad id præterea quod additur: falsum nimirum omninò esse Hieronymum post suum ab Vrbe discessum Constantinopolim ad audiendum admirabilem virum Gregorium Nazianzenum perexisse; Responderor Auctoris in ea lucubratione minimè fuisse consilium Hieronymi vitam texere, sed augustissimum tantùm e vita trãsitum, (quemadmodum ex eius initio constat) litteris prodere: Vnde si in pauculis verbis, quæ quasi præfationis loco de eius vita obitèr percurrit circa illarum ordinem fluctuat, non inpostoris illicò nominę sugillandus est, sed historiæ veritas diligenter examinanda; Vtrunq; enim & ab Vrbe profectionem, & ad Gregorium Nazianzenum Constantinopolim iter, historiæ veritas tradit. Aliter, si in historijs ad rerum gestarum ordinem adamussìm semper habenda ratio esset, & ex sacrorum etiam librorum conscriptoribus essent, qui damnarentur, quòd asseuerare inpiũ est. Hæc pro Eusebij, ad Damasum Portuẽsem Episcopum, & Theodosium Senatorem Romanum Epistolæ defensione.

C E

Quod quarto loco aduersus æquè Cyrilli Epistolam, tanquàm inpiæ hæresis assertricem obijcitur, id manifestò ab hæreticis, ijsq; Monothelitis, qui post centum circiter annos praui dogmatis auctores, & propugnatores fuerunt, ingestum est.

F

Deniq; quòd in anonymo Hieronymi Vitę auctore, pro Damaso legatur Liberius, & pro Pelagiano Manicheus, prudentis Lectoris est in re euidentissima librariorum potius incuriam corrigere, non ipsum auctorem culpare: facilimus enim errorũ huiusmodi lapsus est, in ijsq; præsertim codicibus, qui per innumeras antiquariorum manus ex remotissimis sæculis ad nos peruenerunt. Sint in exemplũ, qui Tomo tertio Annalium eiusdem Baronij, Editionis Romanæ, Christi anno 1592 editæ, leguntur errores, videlicet. G

Pagina. { 314. B. 11. Constantinus pro Constantio,
688. C. 10. Mezentium pro Auxentio.
712. D. 11. Geminiani pro Semiarriano.

Si igitur in his, alijsq; similibus non est mendacij accusandus ipse Baronius, pari iudicio, in euidentissimis, leuissimisq; dictionis vnius, vel alterius erroribus non est impostor conclamandus Hieronymi vitæ auctor anonymus. Sed de priori Recensione satis,

RECENSIO POSTERIOR.

In qua conplura alia conpræhenduntur, quæ certò Hieronymum conscripsisse ex Commentarijs superioribus liquet, tametsi de ijsdem nulla idcirco in superiori Recensione mentio facta sit, vel quia temporum iniuria interciderint, vel quia seorsím apud alios legantur auctores.

D H

1 *Commentarij in Ioannis Apocolypsim.*
2 *Commentary in Libros Leuitici.*
3 *Commentarij in Hieremiam a capite trigesimo secundo vsq; ad finem libri.*
4 *Commentarij in duas Pauli Apostoli Epistolas ad Corinthios.*
5 *Commentarij in duas eiusdem ad Thessalonicenses.*
6 *Commentarij in Epistolam ad Colossenses,*
7 *Commentarij in duas ad Timotheum,*
8 *Notationes breues in omnes Pauli Apostoli Epistolas propter tyrones.*
9 *De iudicio Salomonis explanatio.*
10 *Commentarij in Abdiam prophetam.*
11 *Tractatus luculenti in septem Psalmos.*
12 *Liber de resurrectione carnis.*
13 *Volumen in quatuor Euangelia.*
14 *Notationes seu Commentarioli in omnes prophetas propter tyrones.*
15 *Liber Vitas patrum inscriptus.*

16 *Sup-*

A 16 *Supplementum ad Eusebij Chronicon.*
17 *Quaestiones tres de obscurissimis Sacrae Scripturae.*
18 *Opus de locis Scripturae Sacrae ad corrumpendum proclinibus.*
19 *Liber de haeresibus.*
20 *De occasionibus, quibus exemplaria corrumpi & deprauari solent.*
21 *Ad Paulam & Eustochium quamplurimae, & quasi innumerae Epistolae.*
22 *Martyrologium.*
23 *Theodosij Imperatoris rerum gestarum latissima historia.*
24 *Comes, siue Lectionarius, quo singulis diebus Ecclesia in celebratione diuini Officij utitur* B
25 *Versio eorundem officiorum, ac Missalis ex Latina in Sclauonam linguam.*
26 *Versio Euangelij Nazaraeorum.*
27 *Versio librorum Periarchon Origenis.*
28 *Versio homiliarum quatuordecim in Hieremiam, & totidem in Ezechielem Origenis.*
29 *Versio triginta nouem homiliarum in Lucam Origenis.*
30 *Versio Ecclesiasticae historiae Eusebij Caesariensis e Graeco in Latinum.* E
31 *Versio Chronicorum eiusdem Eusebij Graeco in Latinum.*
32 *Versiones Regularum Pachomij, Oriesij, & Theodori Monachorum.*
33 *Versiones Sacrarum Sententiarum Theodori.*
34 *Versiones librorum Paschalium Theophili Episcopi.*
35 *Versio libri de Sacris Misterijs, vel de Sacris suppellectilibus Ecclesiae Dei, eiusdem Theophili.*
36 *De Pastorali regimine ad Cirillum Tractatus.*
37 *Versio Commentariorum Alexandri Aphrodisiei in Aristotelis philosophiam e Graeco in Latinum.* F
38 *Versio totius Scripturae Sacrae ex Hebraeo in Latinum.*
39 *Versio eiusdem Sacrae Scripturae ex translatione Septuaginta e Graeco in Latinum.*
40 *Versiones Homiliarum Origenis in Pentateuchum.*
41 *Dubitatur an scripserit in Genesim, & Exodum.*
42 *Dubitatur an scripserit librum de essentia Dei.*

ANIMADVERSIONES.

C 1 De eis Cassiodorus antiquissimus, atque proximus Hieronymi temporibus auctor Libro vnico institutionis diuinarum lectionum meminit. Vide in hoc ipso opere, capite decimo quinto, numero trigesimoprimo.

2 Citat hosce Hieronymus, de eisq; agitur capite decimonono, numero vigesimoprimo.

3 Res haec explicata habetur capite decimoquinto, numero decimo octauo.

4 Meminit de his omnibus Cassiodorus
5 loco praeallegato, quos etiam Commenta-
6 rios se diligenter inquisiturum scribit, atq;
7 ab amicis sibi transmittendos sperat.

8 Has non tantùm Hieronymum edidisse idem Cassiodorus affirmat, sed & prae manibus D habuisse testatur: allegat insuper eas interdum. Quod ne cuipiam dubitatio subrepat, de Commentarijs eundem Pelagij, Tomo septimo operum eiusdem Hieronymi potuisse fortassis intelligere, hos ipsos ab illis passìm distinguit, vt nullus sit de eisdem ambigendi locus.

9 De ea Animaduersione centesima trigesimaprima.

10 Agit de eisdem Baronius Tomo quarto Annalium, de quibus, & haec habet: Coepit ibi (in solitudine scilicet Euagrij) primùm ipse sui experiri vires ingenij, atq; vt pullus aquilae primo volatu celsa petens culmen propheticae eminentiae ausus est penetrare; cui tamen aetate grandiori sublimiora scandenti, humilia sunt visa; ita vt illa ante elucubrata omnino despexerit, posterioribus priora emendans. Fuit hic Commentarius in Abdiam prophetam, quem cùm iuuenis elaborasset, erubuit postea senex audiens per Italiam circumferri, quem obliuione putabat esse deletum.] Haec Baronius. De eisdem, & ipse Hieronymus in praefatione in Abdiam sic loquitur: [Si Apostolus proficit, & quotidie praeteritorum obliuiscens in priora se extendit, ac secundum praeceptum Domini Saluatoris stiuam tenens post tergum non respicit: Quanto magis ego, qui nec dum ad aetatem perfecti viri, & in mensuram Christi veni mereri debeo veniam, quòd in adolescentia mea prouocatus ardore, & studio scripturarum, allegoricè interpretatus sim Abdiam prophetam, cuius historiam nesciebam.] Hucusq; ipse. Nobis hoc opus excidit, posteriusq; tantùm in eundem prophetam superfuit. Prioris autem ex adnotatis aliàs super duodecim prophetas, Animaduersione vnica, trecentesimus sexagesimus quintus Christi annus conijcitur. Et reuerà, cùm posteriores Commentarij Christi anno trecentesimo nonagesimo quinto illic adscripti sint, hiq; posteriores ex eiusdem Hieronymi testimonio ante triginta annos scriptis mandati probentur, vtiq; etiam sequitur, eiusmodi anno trecentesimo sexagesimo quinto priores Commentarios elucubratos. G H

Deniq;

A Deniq;,quod ex hactenus explicatis memoria dignum videtur, Hieronymi vitę tempus est, cum eosdem iuuenis adhuc Commentarios aggressus est. Siquidem absoluerat is tunc trigesimum secundum annum, & proximè sequentem incœperat. Quod sanè paulo superius adducto eiusdem testimonio arridet,cũ nec dum in perfecti viri ætatem,& in mensurã Christi (quæ trigintatribus annis, & mensibus æquè tribus definita est) se venisse testetur.

11 Horum pariter mentionem ingerit Hieronymus in proprio de scriptoribus Ecclesiastici s libro,dicens. [In Psalmos scripsi a decimo

B vsq; ad decimum sextum, tractatus septem.] Ex quibus & editos eosdem intelligimus ante Domini annum trecentesimum nonagesimum secundum, cùm eo ipso annus liber conpositus sit. At quoniam eiusmodi in Psalmos tractatus,medij recensentur inter triginta nouem homilias Origenis in Lucam, & inter Vitam Malchi captiui Monachi, (de quorum tempore alibi;) Hinc & eodem tempore, monumentis ipsos mandatos coniectura ducor,trecentesimo videlicet nonagesimo Domini anno. Commemorant eosdem, & alij conplures Scriptores, præsertim Bellarminus; quanuis in enumeratione ab eodem Hieronymo differat: eos

C nanq; incipit numerate a Psalmo decimo quarto, & perducit vsq; vigesimum inclusiuè.

12 Huius operis assertor Augustinus est Epistola centesima sexagesima prima ad Oceanum. De hoc etiam capite decimo nono, numero decimo octauo.

13 Extat de hoc Tomo tertio proprium Hieronymi testimonium: præfatio videlicet in idipsum, Damaso Summo Pōtifici inscripta, in Ordine centesima vigesima tertia. Cusum ab eo tunc opus est, cum Romæ eundem Pontificem in Ecclesiasticis causis subleuabat. Numeratur eiusmodi annus trecēsimus octogesimus quartus. De eodem capite decimo nono,

D numero decimo octauo.

14 Harum meminit Cassiodorus prædlegato loco, & ipse Hieronymus Epistola quinquagesima secunda ad Pammachium,quæ quidem Epistola,cùm trecentesimo nonagesimo in superioribus adscribatur,circa eadem etiam tempora editæ videntur ipsę Notationes. Dolent maximè defletq; harum iacturam Cornelius Schultingius,nec nō Baronius Tomo quinto, sub extremo anni millesimi quadringentesimi vigesimi. De eisdem capite decimonono, numero decimo octauo.

E

An Hieronymus scripserit Vitas Patrum.

CONTROVERSIA XXXIV.

NOn contemnenda inter doctos viros disceptatio est,an Liber Vitas Patrum inscriptus, qui nunc Venetijs sub Christi Domini anno millesimo quadringentesimo octogesimo tertio inpressus, sub eiusmodi Præfatione circunfertur, videlicet: [Incipit prologus Sancti Hieronimi Cardinalis Presbyteri in libros Vitas Patrum Sanctorum Aegyptiorum, etiam eorum qui in Scithia, Thebaida, atq; Mesopotamia morati sunt, non solum quos oculis vidit, maximeq; labore conspexit, verùm & quanplura a fide dignis relata conscripsit notabili diligentia. Deniq; aliorum etiam autenticorum libellos fideliter e Græco in Latinum transtulit, & ab alijs translata pro sui perfectione huic operi inseruit.] Cuius libri exordium est: [Benedictus Deus, qui vult omnes homines saluos fieri:] dubitatur inquam, an liber huiusmodi Hieronymi germanus sit, an potius suppositius. F

Qui negatiuam partem tuentur Gennadij Massiliensis Presbyteri testimonia ex libro de viris Illustribus, ac primum quidem ex annotatis de Petronio adducunt, vbi scribit: [Petronius Bononiensis Italiæ Ecclesiæ Episcopus, vir Sanctitate vitæ, & Monachorum studijs ab adolescentia exercitatus scripsisse putatur Vitas Patrum Aegypti Monachorum, quas velut specula, ac normam professionis suæ Monachi anplectuntur &c.] Alterùm verò, ex aliquantò superius recensitis de Euagrio, cùm nimirum, non ex aliorum sententia, sed ex proprio rem explicans iudicio hęc habet [Euagrius Monachus, Macarij familiaris discipulus, diuina & humana litteratura eruditus; cuius etiam liber, qui articulatur Vitas Patrum, velut continentissimi,& eruditissimi viri mentionem facit &c.] Deniq; ,quod magis vrget, ipsius quoq; Hieronymi propria de hoc assertio est; dum nimirū Ctesiphonti aduersus Pelagianos scribens veritatem ipsam sic explicate videtur: [Euagrius Ponticus Hyperborita, qui scribit ad Virgines, scribit ad Monachos, scribit ad eam, cuius nomen nigredinis nomen testatur, (idest Melaniam seniorem) edidit librum, & sententias ἀπάθειας, quam nos inpassibilitatem, vel inperturbationem possumus dicere, quando nunquam animus vllo perturbationis vitio commouetur: & vt simpliciter dicam, vel saxum, vel Deus est. Huius libros per Orientem Grecos,& interpretante discipulo eius Rufino, Latinos plerią; in Occidentem lectitant. G H

Qui

A Qui librum quoq; ſcripſit, quaſi de Monachis:
multoſq́ in eo enumerat, qui nunquam fuerũt,
& quos fuiſſe ſcribit, Origeniſtas, & ab Epiſco-
pis damnatos eſſe non dubium eſt: Ammoniũ
videlicet, & Euſebium, & Euthymiũ, & ipſũ
Euagrium, Or quoq; & Iſidorum, & multos
alios, quos enumerare tædium eſt, & iuxta il-
lud Lucretij:

Ac veluti pueris abſinthia tetra medentes,
Cum dare conantur, prius oras pocula circum
Contingunt dulci mellis, flauoq; liquore.)

Ita ille vnum Ioannem in ipſius libri poſuit
principio, quem & Catholicum, & Sanctum
fuiſſe non dubium eſt; vt per illius occaſionẽ
B cæteros, quos poſuerat hæreticos Eccleſiæ in-
troduceret.] Hucuſq; Hieronymus de præ-
fati libri auctore, quæ omnia cum contentis in
eo congruunt, vt propterea certiſſimus eiuſdẽ
auctor Euagrius, & non alius habeatur.

Cæterùm ad oppoſitum, pro affirmatiua
parte Canonis verba faciunt, prima parte, diſ-
tinctione decimaquinta, capite tertio: [Sanc-
ta Romana Eccleſia] videlicet. [Vitas patrum
Pauli, Antonij, Hilarionis, & omnium eremi-
tarum, quas tamen Beatiſſimus ſcripſit Hiero-
nymus cum omni honore ſuſcipimus &c.] Ad
hoc ipſum, & alterum Sanctæ Birgittæ teſti-
monium eſt, libro tertio Reuelationum eius,
C capite vigeſimoprimo; vbi Deiparæ Virginis
ad eam verba eiuſmodi diriguntur. [Iſti tres
ignes longè lateq; ſe dilatauerunt. Quorum
primus incenſus fuit in eremitis, & religioſis,
ſicut deſcribit Hieronymus, qui Vitas eorum
inſpiratos Spiritu ſancto inuenit mirabiles, &
meritò imitandas &c.] Quo in loco Conſalu'
quoq; Durantus hæc adnotauit, videlicet.
Hae de re latiſſimè Hieronymus primo Tomo
ſuorum operum, vbi deſcribit Vitas Sancti
Hilarionis Abbatis, Pauli primi Eremitæ, San-
cti Malchi Monachi, & aliorum plurimorum,
&c.]

Difficultati reſpondet Bellarminus in libro
D De Scriptoribus Eccleſiaſticis: Tribuitur (in-
quiens) ad vltimum liber De Vitis Sanctorum
Patrum Sancto Hieronymo: ſed ſciendum eſt
eum librum non eſſe vnius auctoris: nam in
prima parte ponuntur Vitæ Monachorum,
quas ſcribit Euagrius Ponticus, de quo ſcribit
S. Hieronymus in Epiſtola ad Cteſiphontem,
ex illis Vitis ſolam primam eſſe veram, quæ eſt
Ioannis Abbatis. Eidem Euagrio tribuit Vitas
patrum Gennadius in ſuo Catalogo ſcriptorũ.
Vitis illis ab Euagrio ſcriptis adiunctæ ſunt,
Vitæ Pauli primi Eremitæ, Hilarionis, & Mal-
chi a S. Hieronymo ſcriptæ: Item Vita Sancti
Antonij ſcripta ab Athanaſio. Item Vita S.
Mariæ Aegyptiacæ a Zoſimo edita: Itẽ mul-
ta ex collationibus Caſſiani.] Hęc Bellarmi- E
ni reſponſio. Sed reuera, quamuis ea vera ſit,
& ipſum is librum optimè examinet, atq; diſ-
cutiat, Gelaſij tamen Summi Pontificis allato
nuper De libris apocryphis decreto minime ſa
tis facit. Quandoquidẽ, ſi ipſe Gelaſius ſcrip-
turarum, vt dicitur ſolertiſſimus perſcrutator,
cum ſuorum aſſenſu Presbyterorum Cardina-
lium circiter annũ quadringenteſimum nona-
geſimum quartum, inter opera eiuſdem Hie-
ronymi recognoſcit, & approbat Vitas Pauli,
Antonij, & Hilarionis, & omnium eremitarũ,
quas eundẽ ſcripſiſſe teſtatur, quo modo vſque
quaque Bellarmini reſponſio difficultati op-
portuna cenſebitur, quæ inter Vitas patrum ab F
eodem exaratas Hieronymo, Hilarionis tan-
tùm, Pauli, atq; Malchi acta concedit? Alia
igitur via difficultati occurrendum arbitror.
Verùm quidem, atq; certum librum Vitas pa-
trum prænotatum, Hieronymi non eſſe legiti-
mum partum, ſed Euagrij potiſſimum (excep-
tis adnotatis in eo, atq; diſcretis a Bellarmino.)
Cęterùm ab hoc diuerſum fuiſſe aliquando ab
eodem Hieronymo conſcriptum librum De
Vitis Sanctorum Patrum, (in cuius, & exor-
dio Vitæ Pauli, Antonij, & Hilarionis inpri-
mis continebantur) declarant eiuſdem Gela-
ſij verba, quibus dicitur. [Vitas Patrum
Pauli, Antonij, Hilarionis, & omnium ere- G
mitarum &c.] Quòd, ne hęc a me excogita-
ta quiſpiam ſuſpicetur, tu ipſe, lector, ad ſe-
quentia decreti verba diligenter attende. E-
nimuero, cùm Gelaſius dixiſſet, [& omnium
eremitarum] protinus intulit [quas tamẽ vir
Beatiſſimus ſcripſit Hieronymus.] Certè ſi li-
ber iſte in quo & Pauli, & Antonij, & Hilario-
nis, & omnium eremitarum vitæ diſcribeban-
tur diuerſus omnino ab Euagrij opere non fuiſ
ſet, non addidiſſet Sanctus Pontifex. [Quas
tamen vir Beatiſſimus ſcripſit Hieronymus.]
Igitur hac iureòptimo vſus eſt cautione, quo-
niam is Origenis, Origeniſtarumq; omniũ ap-
primè notitia pollebat (idcircò enim & Ori- H
genem, & Rufinum eius interpretem, & alios
cõplures eiuſdem factionis in decreto ipſo re-
iecit, legendoſq; prohibuit) quorum quia in-
numeri in Euagrij Opere reſpergebantur, lau-
dibuſq; cumulabantur, ad vtriuſq; Operis, &
Hieronymi, & Euagrij euidentiſſimam diſ-
tinctionem addidit: [quas tamen vir Bea-
tiſſimus ſcripſit Hieronymus.] Porrò hunc
temporum iniuria periſſe compertiſſimum
eſt.

Nec præmit, ſi hoc loco dicatur: Quomodo
ergo Pauli, Hilarionis, atq; Malchi Vitæ ad
nos ſaluæ, atq; integræ peruenerunt, ſi eiuſdem
Hieronymi liber, in quo tam horũ, quàm cæ-

A terorum omnium cōtinebantur, extinctus est?
Non premit inquam, cum horum Acta cæteris
aliàs eius operibus immixta (quippe quæ di-
uersis antea temporibus absoluta) integro iac-
turam patiente volumine, salua perstiterint.
Hæc de libro Actorum patrum.

Nunc alia superest difficultas explicanda,
a quo nimirum Antonij vita edita sit, cùm idē
Gelasius in Canone illius auctorem Hierony-
mum affirmarit; E contrariò verò Victorius
Bellarminus, & alij conplures cū legitimis e-
iusdem scriptis minime percensuerint? Res-
pondet breuiter Baronius in suis ad Martyrolo
gium Romanum Notis, sub die decima sep-
B tima mensis Ianuarij: Scripsit, inquiens, egre-
gia Antonij Acta S. Athanasius, quæ quidem
Euagrius, non ille Ponticus Origenista, sed
qui postea præfuit Ecclesiæ Antiochenæ, in La-
tinum sermonem conuertit, vt auctor est San-
ctus Hieronymus De Scriptoribus Ecclesiasti-
cis *in Euagrio*. Præstitit hoc ipsm idem Hie-
ronymus postulante Pammachio, vt ipse pro-
fitetur ad eundem scribens Epistola centesima
prima De optimo genere interpretandi, quam
illam esse putamus, quæ habetur præ manibus.
Cùmq; , vt ipse ait in ea vertenda, more suo,
non verba verbis, sed sententias reddiderit sen
tentijs, inde fortasse factum est, vt Gelasius
C Papa eum non tam vertisse, quàm scripsisse
Antonij Vitam testetur.] Hæc Baronius quæ
pariter Tomo tertio Annalium Ecclesiastico-
rum sub Christi Domini anno trecentesimo
quinquagesimo octauo circa finem repetit.
Idipsum sensisse visus est, Victorius in Indice
Hieronymi operum, Verbo [Antonius Ma-
gnus.]

16 Vbi Eusebius Chronico suo extremam
manum inposuit, ibi Hieronymus exorditus,
ad sua vsq; tempora illud idem protraxit: ni-
mirum, vt ipsemet in præfatione testatur, Ab
anno Constantini Magni vigesimo, (Christi
videlicet trecentesimo vigesimo sexto) ad Va
D lentis sextum, & Valentiniani iterum (eiusdē
Christi trecētesimū septuagesimō;) sed & quę
alia multa in eo ipso Chronico ex diuersis alijs
Scriptoribus, deq; suo etiam addiderit, latius
explicatur in fine capitis sexti.

17 De quibusnam vero hæ fuerint, expli-
catur capite decimo quinto, numero 12. 13,
14., & 15.

18 De hoc agitur eodem capite decimo
quinto, numero trigesimo septimo.

19 Citat hunc S. Augustinus, vti etiam ca-
pite decimo nono, numero decimo octauo ex-
plicatum est.

20 Meminit de eodem ipse Hieronymus
in Epistola vigesima octaua ad Lucinum, cui⁹
testimonium explicatur capite decimoquinto, B
numero trigesimo octauo.

21 Has ipsas cum cæteris suis scriptis nu-
merat in libro De Scriptoribus, sub extremò,
de eisdem capite decimonono, numero deci-
moseptimo.

De Auctore Epistolarum, quæ Martyrologio
præfiguntur?

CONTROVERSIA XXXV.

22 CONscripsisse Hieronymum Martyro-
logium non tantùm Cassiodori tes-
timonio iā capite decimo nono, num. decimo F
octauo explicatū est, sed ad eā ipsam rē omniū
quoq; sinè recentiorum siuè veterum consen-
sus accedit, & testimonium. Dubitatur tan-
tummodo, an quæ præfigi olìm consueuerant
Epistolæ Hieronymi sint, an non? Quod ne
in Recensione hac, quidpiam siuè de proprijs,
siuè de supposititijs lector desideret, atq; vt ve-
ritas æquè dubitationum nebulis expurgata lu
cidior prodeat, earundem Epistolarum subij-
cere nunc exemplar opere precium esse duxi.
Huiusmodi autem illud est.

Chromatij, & Heliodori Epicoporū ad S.
Hieronymum pro conscribendo Martyrolo-
gio Epistola. G

Domino S. Patri Hieronymo Chromatius & He-
liodorus Episcopi in Domino salutem.

CVm religiosissim⁹ Augustus Theodosius
Mediolani vrbem esset ingressus, vniuer-
sosq; Italiæ Episcopos ad se inuitasset, & ob eā
causam aliquantulorum Episcoporum, qui ex
Arriana secesuas animas inquinassent, inqui-
reret, contigit & nostram paruitatem in eodē
adesse Concilio: in quo cum dicenda dicta es-
sent, & definienda definita; cœpit Christia-
nissimus Princeps S. Gregorium Cordubensis
Ecclesiæ in eo præferre antistitem, quòd omni H
die, siuè non ieiunans, matutinas: siuè ieiunās,
vespertinas explicans missas, eorum Martyrū,
quorum natalitia essent, plurima nomina me-
moraret. Factumq; est, vt omnes statueremus
ad tuam scribere charitatem, vt famosissimos
Feriales de archiuio S. Eusebij Cæsareæ Palęs-
tinæ Episcopi inquirens, Martyrum ad nos di
rigas facta, vt possimus hoc officium per tuā
sanctam industriā melius, perfectiusq; ad ho-
norē Dei Martyribus exhibere.] Hucusq; ipsi.

Sequitur Hieronymi nomine responsiua ad
eosdem Epistola.

A

Beati Hieronymi super eo ipso ad eosdem responsio.

CHromatio, & Heliodoro Sanctis Episcopis Hieronymus Presbyter. Constat Dominum nostrum Iesum Christum omni die Martyrum suorum triumphos excipere, quorum passiones a Sācto Eusebio Cæsariēse Episcopo scriptas repetimus. Nam Constantinus Augustus, cùm Cæsaream fuisset ingressus, & diceret memorato Antistiti, vt peteret aliqua beneficia Cęsariensi Ecclesiæ profutura legitur respondisse Eusebium: Opibus suis Ecclesiam B ditatam nulla petendi beneficia necessitate compelli, sibi tamen desiderium immobile extitisse, vt quidquid in republica Romana gestū sit erga Sanctos Dei, indices iudicibus succedentes in vniuerso Orbe Romano, solicita perscrutatione, monumenta publica discutiendo, perquirerent; & qui Martyrum, a quo Iudice, in qua Prouincia, vel Ciuitate, qua die, quaue perseuerantia, passionis suæ obtinuerunt palmam, de ipsis archiuijs sublata, ipsi Eusebio, regio iussu dirigerent. Vnde factum est, vt idoneus relator existens, & Ecclesiasticam historiam texeret, & omnium penè Martyrum Prouinciarum omnium Romanarum trophea dili-C gens historiographus declararet, quatenus omni die sacrificium Dei offerentes eorum nomina meminissent: studentes, qui die ipso, quo sacrificium offerretur, victores Diaboli extitissent, & Martyrij sui triunpho pollentes, atq; ouantes ad regem suum peruenissent Christū. Hac de causa singulorum mensium, singulorumq; dierum festa conscripsimus, vt iubere dignabamini; perennem nostræ paruitatis memoriam fore credentes, cùm diebus omnibus, per tot annorum spacia Sancta Sanctorum nomina fuerint festiuè celebrata. Et quoniam per singulos dies diuersarum prouinciarum, diuersarumq; Vrbium plusquam octingentorū D & nongentorum Martyrum sunt nomina nominata, vt nullus dies sit, qui non intra quingentorum numerum reperiri possit adscriptus, exempto die Kalendarum Ianuariarum: considerans innumerabiles, lectoris animum intra vnum mensem posse lassescere; ne id eueniat breuiter, & succinctè eorum, qui sunt in amplissima festiuitate in suis locis tantùm pre omnibus memoratus sum, vt amputato fastidio vnus de omnibus sufficiat libellus adscriptus. Sanè in prima parte libelli omnium Beatorum Apostolorum festa conscripsimus, vt dies varij non videantur diuidere, quos vna dignitas Apostolatus in cœlesti gloria fecit esse sublimes.] Hactenus fictus Hieronimus.

Porrò ad propositam difficultatem propius E accedentes, germanam vtranq; Epistolam, Chromatij nimirum & Heliodori vnam, alterā ipsius Hieronymi testatus est Beda, anctor septingentesimi vigesimi Christi anni in Retractationibus in Acta Apostolorū, capite primo dicens: [Adstipulatur & liber Martyrologij, qui Beati Hieronymi nomine ac præfatione attitulatur: quamuis idem Hieronymus illius libri non auctor, sed interpres, Eusebius autem auctor extitisse narretur.] Idipsum affirmauit Valfridus Strabo in libro de rebus Ecclesiasticis, capite vigesimo octauo sub extremo dum ait: [Hieronymos Martyrologium, secutus Eusebium Cęsariensem peranni circulum conscrip-F sit, ea occasione ab Episcopis Chromatio & Heliodoro illud opus rogatus componere, quia Theodosius, religiosus Imperator in Concilio Episcoporum laudauit Gregorium Cordubensem Episcopum, quòd omni die missas explicans eorum Martyrum, quorum natalitia essent nomina plurima commemoraret.] Hæc ille. Quæ sanè non alij, quàm eiusmodi epistolarū fundamento vtrunq; innixum scripsisse, nemini dubium est.

Verùm oppositam sententiam omninò accipiendam non solùm Baronius in suo ad Martyrologium Romanum tractatu, capite sexto, & sequenti optimè conuincit: Sed & Bellarmi-G nus, & Schultingius, & Victorius, & quotquot ante eum Hieronymi doctrinam considerauere idipsum a legentibus iudicium ferendum indicatunt, dum easdem Epistolas in cæteris Hieronymi scriptis ita ex horruerūt, vt ne mutire quidem de illis sanius arbitrati sint. Eiusdem sententiæ Ioannes Molanus est in Tractatione de Martyrologijs, quam auctam in Appendice soi Viuardi secundò editi posuit. Enimuerò preterquam quod eiusmodi Epistolas spurias affirmat: Cassiodori etiam testimonium de præallegata Hieronymi Epistola, primitus Martyrologio affixa, nullo pacto accipiendum esse testimonium contendit: Cuius assertioni & ip-H se Baronius præcitato loco libenter subscribit. Eccertè rem ita esse contenti in ipsis Epistolis errores apertè testantur. Viderat quispiam non minus inpudens quam inprobus effictor, germanas a Cassiodoro ad Hieronymi Martyrologiū litteras allegatas, nescio quo casu amissas desijsse, tē propterea laude dignā se facturū autumans duas hasce temerè supponere ausus est Epistolas, nec temporum rationem, nec rerum ipsarum veritatem considerans. Quod vt manifestius reddatur illarum mendacia proponemus.

Absurda

A
Absurda prioris Epistolę.

SYnodus inprimis Mediolani Theodosij tem
potibus coacta merum commentũ est, de
ea quippe neq; Sanctus Ambrosius in funebri
de eodem Theodosio oratione, neq; alijs quis-
piam, siue sęcularium, siue Ecclesiasticarum
rerum scriptor meminit. Gregorius dehinc
Cordubensis vespertinas ieiunans missas agens
in eadẽ laudatur contra Ecclesiæ ritũ & cõsue-
tudinẽ, quæ in cœna tantũ Domini Feria quin-
ta maioris hebdomadæ teste Augustino Episto
la centesima decima octaua ad Ianuarium, mis-
sam in Vespere celebrari consueuit. Eiusdem
B præterea Gregorij, etiam in ieiunij, ac Quadra.
gesimæ diebus Martyrum natalitia celebrandi
mos approbatur, qui expressè eiusdem Eccle-
siæ consuetudini repugnare ex antiquis com-
probatur Canonibus, Vide Concilij Laodi-
censis caput quinquagesimũ primũ apud mar-
tyrum collectas, capite quadragesimo octauo,
& trigesimo tertio, quæstione prima,

Absurda posterioris,

SAnctus in ipso Epistolę limine Eusebius ce-
lebratur, qui a Hieronymo & Arrianus, &
Arrianorum vexilifer perpetuò sugillatur;.
C Idem mox a Constantino magno in Cæsareæ
Ciuitatis ingressu, vt beneficijs augeatur, expe-
titur, de quo ne verbum quidem ipse eiusdem
semper laudum, atq; rerum gestarum prædica
tor egregius in Vita, quam de eodem conpo-
suit. Deniq; singulis anni diebus quanpluri-
morum Martyrum natalitia ab Ecclesia cele-
brari posse, vno Kalendarum Ianuariarum ex-
cepto die (quasi in illo nullus martyr effectus
sit) manifestum mendacium est, ex Martyrolo-
gioq; Romano sub eo ipso die oppositum con-
probatur. De styli Epistolæ diuersitate ab le-
gitimis Hieronymi scriptis superuacaneum
arbitror verba facere, cùm vel ipsi indocti rem
D satis dijudicare queant.

Igitur cùm supposititiæ supra descriptæ pro
batæ sint Epistolæ, & nequaquam Eusebius
conpendiosè (seu verius) breuissimæ Martyrũ
Collectionis, (quã nos Martyrologiũ dicim⁹)
sed prolixi alterius, & propè infiniti operis, res
eorundem Martyrum, numero penè innumera
bilium, stylo potius historico complectentis
(sicut sæpius ipsemet, & confictus etiam in
Epistola Hieronymus testatur) auctor fuerit,
superest, vt primas, certissimo eiusdem Marty-
rologij primo inuentori cum Cassiodoro Hie-
ronymo deferamus. Postremò de hoc ipso
Martyrologij operę ab Hieronymo edito, quan
uis certus annus ignoretur, probabile tamen E
est circiter Domini annum trecentesimum no-
nagesimum quintum illud exaratum, cùm eo
tempore vtriq; Episcopi, Chromatius Aquile-
iensis, & Heliodorus Altinensis claruerint.
Porrò ante Domini annum trecentesimum no-
nagesimum secundum minimè fuisse litteris
proditum hoc declarat, quòd in serie proprio-
rum scriptorum in libro de Scriptòribus haud
referatur.

23 Quoniam in propria ad Eusebij Chroni
con præfatione Hieronym⁹, de Theodosij atq;
Gratiani Imperatorum rebus gestis historiam
satis expresè sequentibus polliceri visus est,
videlicet: [Sciendum etenim est me esse (in F
Eusebij nimium Chronico trãsferendo,) & in-
terpretis & scriptoris ex parte officio vsum.] Et
post aliqua: [Quo fine contentus reliquum tem
pus Gratiani & Theodosij latioris historię sty-
lo reseruaui, non quo de viuentibus timuerim
liberè, & verè scribere (timor enim Dei homi-
num timorem expellit,) sed quoniã debachan-
tibus adhuc in terra nostra Barbaris incerta
sunt omnia.] Hæc ipse. Ex quibus & ipse Ba-
ronius Tomo tertio Annalium Ecclesiasticorũ
fuisse eundem omnino eiusmodi historiam
conplexum arbitratus est: post quippe proxi-
mè Hieronymi citata verba, hæc addidit: [Hu-
cusq; Hieronymus: ex quo quidem perspicuũ G
redditur ipsum edidisse chronicon Gratiani,
& Theodosij Imperatorum temporibus. At
licet huiuscemodi lucubrationis non fecerit
mentionem in libro de Scriptoribus Ecclesiasti
cis, cum sua in fine operis recenset scripta: idẽ
tamen ipse in Epistola ad Oceanum (corrige
hunc locum, & scribe ad Pammachium) De
optimo genere interpretandi ingenuè profite-
tur, dum & dictæ præfationis suæ præpositæ
Eusebij Chronico meminit, & ex ea aliqua re-
citat, nam ait: Cum Eusebij Cæsariensis Chro-
nicon in Latinum verterem, tali inter cætera
vsus sum præfatione: Difficile est alienas lineas
insequentem &c. Citat & in Commentarijs H
in Danielem idem Eusebij Chronicon a se tran
slatum.] Hæc Baronius. At quoniam nunc
ex Hieronymo ab eodem ingesta Baronio
nil prorsus de huiuscemodi Imperatorum hi-
storia, nisi tantum de absoluta Eusebij eiusdem
a se edita translatione profitentur (perinde ac
ipsis legentibus liquet) simplici eius ego asser-
tioni primùm non acquieui: Cæterùm postea-
quam super ipsa re ex veterum lectione scrip-
torum, atq; Cassiodori inprimis testimonium
accepi, eidem deinceps Baronio libenter sub-
scripsi. Libro nanq; is institutionis diuinarũ
Lectionum, capite vigesimo primo hæc habet.
[Ille enim (Hieronymus scilicet) scripsit ad

diuinæ

A diuinæ legis nouum lectorem, qui tamen erat litteris sæcularibus eruditus, vt etiam librum de Theodosio principe prudenter, ornateq; confecerit. Ita ipse, cuius testimonio nullū certius, aut antiqui* adduci adduci potuisse lectori constat. Editum verò opus circiter annū Christi quadringentesimum vadecimum, vel proximè sequentem hinc probatur, quod eo tempore ex Italia fugati iam Barbari pax Romano præsertim Imperio subsecuta sit; cuius & antea absentia præpeditus Hieronymus cōceptum opus nequiuit absoluere.

24 De eiusmodi opere habetur ex Prolegomenis Iacobi Pamelij in secundo Tomo Liturgicon veritas explicata. Non solum enim a Hieronymo cartis prouptum opus, atq; eius hortatu a Damaso Papa in Ecclesiam Romanam illatum affirmat, verum & ad affectionis propriæ plurimos, eosq; probatissimos adducit testes. Bernonisq; inprimis Augiensis testimonium Libro de Missa allegat affirmantis: Librum De Sacramentis Diui esse Gregorij, Lectionarij verò, siuè Comitis opus Diui Hieronymi.] Id quod capite quinto rursum explicans; Sicut, inquit Sanctū Gregorium Libri Sacramentorum, & Antiphonarum, ita Beatum Hieronymum credimus ordinarorem Lectionarij, vt ipsius testatur prologus in exordio eiusdem Comitis.] Micrologus item Libro de Ecclesiasticis obseruationibus, capite vigesimo quinto, nominatim Librum Hieronymo tribuit, hæc scribens. [Liber Comitis, siuè lectionarius, quem Sanctus Hieronymus cōpaginauit, eidem ieiunio post Pentecostem lectiones ad festiuitatem Spiritus sancti pertinentes attribuit. Rursum Rodulphus Tungrensis, cuius & verba in superiori Recensione Animaduersione quinquagesimatertia allata sunt, subscribit. Consentit, & Ioannes de Ianua in opere quod Catholicon inscribitur, Verbo, Hieronymus: necnon Ioannes Belethus in Rationali diuinorum officiorum capite vigesimoseptimo. Deniq; hoc idem Gulielmus Durantes in suo æquè Rationali diuinorum officiorum sequentibus approbat, videlicet. [Euangelia quoq; & Epistolas, & cætera, quæ de nouo, & Veteri, Testamento in Ecclesia leguntur preter cantum, magna ex parte Hieronymus ordinauit: quod opus extemplò idem Hieronymus Romam misit, & a Damaso Papa canonizatum est, & præceptum a cunctis Ecclesijs obseruati, & appropriatum est Damaso propter auctoritatem suā, quam interposuit. Consequenter tamen Beatus Gregorius, & Gelasius orationes, & cantus addiderunt: & lectionibus, & Euangelijs Responsoria coaptarunt.] Ex quibus omnibus Operis eiusmodi, quod Comes dicitur, quod religiosas personas semper comitetur, certus auctor Hieronymus comprobatur.

Berno auctor 1014

Microlg. auctor 1050.

Io. de Ianua auctor 1270.

B C D

25 Declaratur istud capite vigesimo in propria Controuersia de multiplici linguarum peritia, qua polluit ipse Hieronymus aduersus Baronij sententiam.

26 De eadem capite decimonono, numero decimo octauo.

27 De ea capite decimoquinto, numero vigesimoseptimo.

28 De eadem capite, decimoquinto, numero vigesimo quinto.

29 De eadem capite decimoquinto, numero vigesimosexto.

30 Periysse opus iam supra capite sexto circa finem explicatum est.

31 De Chronici æquè translatione loco supra allegato paulò superius.

32 De eisdem capite decimo nono, numero decimo octauo.

33 Habentur Theodori nuper inpressæ sententiæ in Editionibus Parisiensi, & Coloniensi post tertium Tomum. Qui hic Theodorus, siuè vt alijs placet Theodotus fuerit neq; ex Hieronymo, neq; ex Gennadio, alioue quopiam ex antiquis haurire potui Scriptoribus. Mihi cum eo idem omninò dicendus videtur, cuius, atq; Oriesij Regulas e Græco in Latinum sermonem Hieronymum vertisse nuper obseruaui: fuit enim vterq; Aegypti Monachus, atq; Pachomij discipulus. De vtroq; Gennadius in suo de Viris Illustribus libro & atque de Theodoro præsertim in Vita Pachomij: nec non in libro, Vitas patrum prænotato, secunda parte, 5 trigesimo tertio, atq; demum in Martyrologio Romano, sub die vigesima octaua mensis Decembris. Fuit, & alter eiusdem nominis, ijsdem prorsus temporibus, Theodorus, Aegypti item Monachus, atq; Antonij discipulus. Sed is in Catalogo scriptorum non recensetur.

34 Habentur eiusmodi Theophili libri ab Hieronymo latinitate donati Tomo tertio Bibliothecæ Sanctæ. Editum autem primum ab eodem Theophilo Christi anno trecentesimo nonagesimo nono, secundum vero quadringentesimo primo, tertium quadringentesimo quarto testatur Baronius Tomo quinto. Porrò diuersis eos ab Hieronymo translatos temporibus ex eiusdem scriptis haud obscurè cōijcimus. De primi & secundi versione loquitur Epistola septuagesima octaua cū scribit. [Rursum Orientalibus vos locupleto mercibus, & Alexandrinas opes primo Romam verè transmitto.] De tertij verò Epistola trigesimaptima ad eundem Theophilum.

F G H

Ssss 35 Me-

A 35 Meminit de hoc ab Hieronymo Latinitate donato Baronius Tomo quinto Annalium Ecclesiasticorũ sub anno Christi quadringẽtesimo decimo secũdo hisce verbis: Theophili librum De sacris mysterijs, vel de sacris suppellectilibus Ecclesiæ Dei, eidem Ecclesiæ vtilissimum fuisse potes ex fragmẽto Epistolæ Sancti Hieronymi ad ipsum Theophilum datæ, cũ Commentarium illud e Græco in Latinũ sermonem ab ipso rogatus transtulit intelligere, quòd in Collectione veteri diuersorũ auctorũ legitur verbis istis: In opere tuo vtilitatẽ spectauimus Ecclesiarũ, eruditi testimonijs scripturarum, qua debent veneratione Sancta suscipere, & altaris ministerio deseruire: sacrosq; B calices, & sancta velamina, & cætera, quæ ad cultũ Dominicæ pertinent passionis, non quasi inanima, & sensu carentia, sanctimoniam nõ habere, sed ex consortio corporis & sanguinis Domini, eadem qua corpus eius, & sanguis, maiestate veneranda. Suscipe igitur librum tuum, immo meum, & vt verius dicam, nostrũ; Cunq; mihi faueris tuus eris. Tibi enim meũ sudauit ingenium, & facundiam Græcam Latinæ nolui paupertate pensare. Neq; verò, vt diserti interpretes faciunt, verbum verbo reddidi: nec adnumeraui pecuniam, quam mihi per partes dederas; sed pariter attendi, vt nihil C desit ex sensibus, cùm aliquid desit ex verbis. Epistolam autem tuam, idcirco in latinum verti, & huic volumini præposui; vt omnes qui legerint, sciant, me non temeritate, ac iactantia, sed præceptis beatitudinis tuæ suscepisse onus vltra vires meas. Quòd ad consecutus sim, tuo iudicio derelinquo: certè si imbecillitatem reprehenderetis, voluntati veniam cõmodabis, Vale] Hæc tibi sint, lector, pro libro Theophili a Hieronymo translato, qui æquè excidit vna cum integra eiusdem Hieronymi Epistola; qua maiori ex parte temporis edacitate corrosa, vix pauca hæc ab eius faucibus eruta, posteritati sarta tecta relinquimus. E Ab Hieronymo versum opus post mox supra commemoratas eiusdem Theophili elucubrationes hinc mihi persuadeo, quòd de eo nullibi in eiusdem Hieronymi, Theophilo simili ex causa datis Epistolis, reperi factam mẽtionem.

Extat in Hæresologia.

36 De Tractatu meminit Equilinus in suo Sanctorum Catalogo *in Hieronymo*, & nos in Commentarijs capite nono, numero decimo.

37 Citat idem ipse Hieronymus opus Epistola quinquagesima prima ad Domnionem hisce verbis. [Frustra ergo verti Commentarios Alexandri] vbi & Victorinus de Alexandro Aphrodiseo testimonium interpretatur.

F 38 Pluribus res ista explicata est capite quarto, numero primo, & capite decimo quinto, numero quinto, & capite decimosexto, numero quarto, quinto, & sexto.

39 Derci capite decimoquinto, numero quarto.

40 Extant hodie in Genesim homiliæ tantùm decem, & septem: In Exodum tredecim: In Leuiticum sexdecim: In Numeros viginti octo: In Deuteronomij librum elucubratæ exciderunt omnes. Creduntur verò ab Hieronymo translatæ omnes (exceptis ijs mea sententia, quæ in Leuiticum sunt, scatent enim Origenis erroribus) præsertim, cùm de alio nõ G constet interprete. De eisdem capite decimo quinto, numero decimo.

41 Dubitationem propositam vide capite decimo nono, numero decimo octauo, & capite decimoquinto, numero octauo.

42 De eodem capite decimonono, numero vndecimo. Quibus breuiter adnotatis Animaduersionibus (saluo semper meliori iudicio) finem imponimus ad laudem Omnipotentis Dei, qui est benedictus in sæcula. Amen.

D H

Grauis-

Grauissimorum Auctorum
DE HIERONYMO ELOGIA,

Quorum nonnulla in ipso opere allata iam, citantur tantùm: aliqua verò subijciuntur, temporis seruato ordine, quò singuli fluerunt.

B

Damasi Summi Pontificis, Auctoris trecentesimi septuagesimi sexti. pag. 72. b.c.f.g.
Item eiusdem apud Hieronymum Tomo tertio, Epistola centesima quadragesima quarta.

Damasus Hieronymo.

COmmentaria cùm legerem Græco, Latinoq; sermone in Euangelium interpretatione, a nostris, idest, Orthodoxis viris olim, ac nuper scripta, de eo, quod legitur,
Matt. 21. *Osanna filio Dauid* non solum diuersa, sed etiã contra sibimet proferunt. Dilectionis tuę
C est, vt ardenti illo strenuitatis ingenio, abscissis opinionibus, ambiguitatibusq; scrupulosis, quid se habeat apud Hebræos viuo sensu scribas, vt de hoc, sicut & de multis, tibi curæ nostræ in Christo Iesu gratias referant.

Gregorij Nazianzeni, auctoris trecentesimi octogesimi. pag. 130. h.

Epistola Synadi Miluetana ad Innocentium Papam, quadringentesimo decimo quarto Christi anno data. pag. 247. b.c.

Augustini, auctoris quadringentesimi decimi ad eundem Hieronymum, ex Epistola centesima secunda, apud eundem Augustinum Tomo secũdo ad Eustochium.

D Scripsi librum ad Sanctum Presbyterũ Hieronymum de animæ origine, consulens eum, quomodo defendi possit illa sententia, quam religiosæ memoriæ Marcellino suam esse scripsit, singulas animas nouas nascentibus fieri, vt non labefactetur fundatissima Ecclesiæ fides, qua inconcusè credimus, quòd in Adam omnes moriuntur, & nisi Christi gratia liberentur, qui per suum Sacramentum, etiam in paruulis operatur, in condemnationem trahuntur. Scripsi alium librum ad eũdem Hieronymum, quomodo illi videatur accipiendum esse, quod scriptum est in Epistola Iacobi. 2. Quicunq; autem totam legem seruauerit, offendat autẽ in vno factus est omnium reus. Sed in hoc dixi etiam, quod mihi videtur: in illo autem de animæ origine tantùm quid ei videatur, consultatoria quadam disputatione quæsiui: Occasionem quippe cuiusdam sanctissimi, & studiosissimi iuuenis Presbyteri Orosij, qui ad nos ab vltima Hispania, idest ab Oceani littore, solo sanctarum scripturarum ardore inflammatus aduenit, amittere nolui, cui, vt ad Hieronymum quoq; pergeret persuasi.

Item eiusdem libro decimo octauo de Ciuitate Dei, capite quadragesimo tertio.

Non defuit temporibus nostris Presbyter
G Hieronymus, homo doctissimus, & omnium trium linguarum peritus, qui non ex Græco, sed ex Hebræo in Latinum eloquium easdem scripturas litterato labore conuertit.

Item eiusdem. pag. 155. e. 204. d. 225. c. 254. c.d.

Seueri Sulpitij auctoris quadringentesimi decimi, in Dialogo primo de virtutibus Monachorũ Orientalium.

Progressus Bethlehem oppidum petij, quod ab Hierosolymis sex milibus disparatur, ab Alexandria autem sedecim mansionibus abest, Ecclesiam loci illius Hieronymus Presbyter regit: Nam parochia est Episcopi, qui Hierosolymam tenet, mihi iam pridem Hieronymus superiore illa mea peregrinatione compertus,
H facilè obtinuerat, vt nullum expetendum rectius arbitrarer. Vir enim præter fidei meritũ, dotemq; virtutum, non solum Latinis, atq; Græcis, sed & Hebræis etiam ita litteris institutus est, vt se illi in omni scientia nemo audeat conparare. Miror autem, si non & vobis per multa quæ scripsit opera conpertus est, cùm per totum Orbem legatur. Nobis verò (Gallus inquit) nimium, nimiumq; conpertus est: Nam ante hoc quinquennium quendam illius libellum legi, in quo tota nostrorum natio Monachorum ab eo vehementissimè vexatur, & carpitur. Vnde interdum Belgicus noster valdè irasci solet, quòd dixerit, nos vsq;

ad

A ad vomitum solere satiari. Ego autem illi vitio ignosco, atq; ita sentio de Orientalibus illiú potius Monachis, quam de Occidentalibus disputasse. Nam edacitas in Græcis gula est, in Gallis natura. Tum ego; Scholastice, inquã, Galle defendis gentem tuam, sed quæso te, liber iste, nunquid hoc solum vitium damnat in Monachis? Imò verò inquit, nihil penitus omisit, quod non carperet, laceraret, exponeret: præsertim auaritiam, nec minus vanitatem insectatus est. Multa de superbia, non pauca de superstitione disseruit: Verè fatebor, pinxisse mihi videtur vitia multorum. Cæterùm de familiaritatibus Virginum, & Mo-
B nachorum, atq; etiam Clericorũ, quàm verà, quàm fortia disputauit; vnde à quibusdam, quos nominare nolo, dicitur non amari. Nam sicut Belgicus noster irascitur, edacitatis nos nimiæ notatos, ita illi ftemere dicuntur, cùm in illo opusculo scriptum legunt: Cœlibẽ spernit virgo fratrem, quætit extraneũ.] Ad hęc & ego: Nimium inquam, Galle progrederis: caue ne & te aliquis, qui hæc fortasis agnoscit, exaudiat, teq; vnà cùm Hieronymo incipiat non amare; Nam quia Scholasticus es, non immerito te versu Comici illius admonebo. Obsequium amicos, veritas odium parit: Tua nobis potius vt cœperas Posthumiane, repeta-
C tur Orientalis oratio. Ego, inquit, vt dicere institueram apud Hieronymum sex mensibus fui, cui iugis aduersus malos pugna, perpetuumq; certamen. Conciuit odia perditorum: oderunt eum hæretici, quia eos inpugnare nõ desinit: Oderunt Clerici, quia vitam eorum insectatur, & crimina. Sed planè eum boni omnes admirantur, & diligunt: nam qui eum hæreticum esse arbitrantur, insaniunt. Verè dixerim. Catholica hominis scientia, sana doctrina est. Totus semper in lectione, totus in libris est, non die, non nocte requiescit: aut legit aliquid semper, aut scribit, quod nisi mihi fuisset fixum animo & promissum, Deo teste, propositam eremum adire, vel exigui tem-
D poris punctum, a tanto viro discedere noluissem. Huic ergo traditis, atq; commissis omnibus meis, omniq; familia, quæ me contra voluntatem animi mei secura tenebat implicitum, exoneratus quodammodò graui fasce, penitus ac liber regressus Alexandriam, visitatis ibi fratribus, ad superiorem inde Thebaidã, idest, Aegypti extrema contendi, Ibi enim vastæ patentis eremi solitudines, plurimum ferebantur habere Monachorum.

Sub Cyrilli nomine ad Augustinum. pag. 138. g. h.

Sacrosancta Romana Ecclesia. pag. 277. f. g.

Possidonij auctoris quadringentesimi trigesimi.

Hieronymus tanta æmulorum laborauit inuidia, vt ab eà obrueretur virtus doctrinæ; Id Palladius sibi à Possidonio in aurem dictum scripsit. B

Ioannis Cassiani auctoris quadringentesimi trigesimi. pag. 114. d. h. 277. e.

Sidonij auctoris quadringentesimi quadragesimi, libro quarto Epistolarum Claudianum commendantis.

Instruit vt Hieronymus, astruit vt Augustinus, consolatur vt Gregorius, vt Ambrosius perseuerat.

Prosperi Aquitani, auctoris quadringentesimi sexagesimi, in supplemento Chronicorum Eusebij, atq; Hieronymi eiusdem. pag. 277. d. e. B

Item eiusdem in libro de ingratis aduersus Pelagianos.

Tunc etiam Bethlæi præclari nominis hospes
Hebræo simul, & Graio; Latioq, venustus
Eloquio, morum exemplũ, mundiq, magister
Hieronymus libris valde excellentibus hostem
Dissecuit: nosciq, dedit, quo turbine veram
Vellent exorta lucem obscurare tenebrã.

Gennadij Massiliensis Presbyteri, auctoris quadringentessimi nonagesimi in Catalogo Virorũ illustrium, in Vita Pauli Orosij.

Paulus Orosius ab Augustino pro discenda animæ ratione ad Hieronymum missus, rediẽs reliquias Beati Stephani primi Martyris, tunc G nuper inuentas primus intulit Occidenti. Meminit autem suauissimæ, iucundissimęq; consuetudinis suę cum Beatissimo Hieronymo Presbytero, Paulus Orosius libro septimo historiarũ, capite quadragesimo tertio.

Gelasij Summi Pontificis auctoris quadringentesimi nonagesimi quarti, in Concilio Romano. pag. 230. b.

Ennodij Ticinensis Episcopi auctoris quingentesimi. pag. 53. h.

Aurelij Cassiodori auctoris quingentesimi trigesimi Institutionis diuinarum lectionum libro primo, capite vigesimo primo.

Vbicunq; se locus obtulit, Gentilium Beatus Hieronymus exempla dulcissima varietate H promiscuit, totum explicans, totum exornãs, & per diuersa disputationum genera disertus semper, & æqualis incedens. Nam cùm aliquos magna vbertate libros protendat, tamen pro dulcedine dictorum suorum semper gratus est. Quem in Bethlehem habitasse otiosum non arbitror: nisi vt in terra illa miraculorum ad instar solis, eius quoq; ab Oriente nobis more lampadis splenderet eloquium. Is Epistolam suam ad Paulinum, & Senatorem; & Presbyterum mirificam destinauit, docens quemadmodum scripturas diuinas, adhibita cautela perlegeret, vbi breuiter virtutẽ vnius cuiusq;

cuiusq; libri Veteris, & noui Testamenti mirabiliter indicauit. Quam si ante reperissem, eloquentiæ ipsius cedens, contentus fortassè fueram de eadem parte nihil dicere. Sed quia & ille alia, & nos diuersa in opere iam confecto, Domine largiente conscripseramus, credo quod Lector diligens, & in hoc opusculo non inutiliter occupetur. Ille enim scripsit ad diuinę legis nouum Lectorem, qui tamen erat litteris sęcularibus eruditus, vt etiam librum de Thedosio Principe prudenter, ornateq; cōfecerit. Nec illa tēpestate vt datur intelligi, tātos Scriptores suæ partis habuit, quos cum in ordine legere commoneret quoniam illo tempore milites Christi, in Gymnasio legis diuinæ, salutari adhuc laborant sudore, in quo & ipse postea multa conscripsit.

Item eiusdem, præallegato loco. pag. 132. g. h. 155. e. 264. a.

Gregorij Magni auctoris sexcentesimi. pag. 204. e. 216. c.

Isidori Hispalensis auctoris sexcentesimi vigesimi. pag. 204. e.

Bedæ auctoris septingentesimi quadragesimi. pag. 204. g.

Ionæ Aurelianensis auctoris octingentesimi vigesimi, libro primo de cultu imaginum.

Claudij Taurinensis Episcopi Iconomachi, & Arriani nouitij Sanctæ Ecclesiæ hostis, anima ex duorum animabus priscorum comparata, atq; vni corpori indita, Vigilantij videlicet, & Eusthatij, qui (vt verbis Sedulij vtamur) ambo errore pares, quanquam sint diuersa secuti. Licet enim in plurimis ab alterutro desciuerint, in contemnendis tamen Sanctorum Martyrum reliquijs, eorumq; sepulchris dehonorandis, & nonnullis Ecclesiasticis traditionibus reprehendendis vnum peruersissimè senserunt. Quorum alterius error a Beato Hieronymo, Sanctæ Dei Ecclesiæ Doctore eximio, veritatisq; fidelissimo assertore, & vesani erroris expetientissimo execratore strenuè superatus: Alterius verò Gangrensi Concilio perpetuo anathemate a Sanctis Patribus est destinatus.

Ioannis Andreæ Bononiensis doctoris, auctoris millesimi trecentesimi, in libro qui Hieronymianum opus dicitur.

Quibus plus profecit Latinorum Ecclesiæ, quàm qui Vetus, & nouum Testamentum, de Græco, & Hebraico, & cæteros ipsius libros sicut Danielem de Chaldaico, & Iob de Arabico, suis in eis præmissis formosis, & vtilibus prologis transtulit in Latinum? Id condoctorum nulli creditur fuisse possibile, cùm non legamus illos multiplicis linguæ esse peritos. Quod esse nō ambigitur Spiritus sancti donū, pto vt in Actibus legitur Apostolorum. Nec est dubitandum illum Deo magis acceptum, cui plus a Christo donatur.

Petri Pauli Vergerij auctoris millesimi quadringentesimi vigesimi.

Quod si ex me quispiam querat, quam huius Sancti (Hieronymi videlicet) gloriosi viri primam, potissimamq; laudem existimem: hanc scilicet incunctanter respondebo: quòd meo quidem iudicio, non possit dignè humano ore laudari: Deinde quòd vnoquoq; genere laudum earum, quæ ad doctum, rectumq; hominem, ac planè religiosissimum Christianum pertinent, laudari eximiè de singulis potest. Quòd si iam in eo laudando cœpero litterarum peritiam commemorare, diuersarum experientiam linguarum, orationis facundiā, rectos fabularum sensus, multam historiarum memoriam, naturalium rerum cognitionem, moraliumq; sermonum, tum verò Scripturæ sacræ, veræq; Theologiæ perceptionem, non videbor forsitā aliqoid magnum dicere, quòd hæc ipsa malis etiam hominibus possint aduenire, neq; enim ista bonos faciunt, sed eruditos: Aut si præterea continentiam, fortitudinem, prudentiam, constantiam, mansuetudinem, patientiam, benignitatemq; in illius laudibus recognouero: nec sic quidem forsitan magnopere eum ornare iudicabo, quòd & his virtutibus plurimi Gentilium prediti fuere: suntq; hæ laudes, vt debitæ quidē viro bono, ita plane non propriæ homini Christiano. Postremò, si fidem constantem, spem certam, charitatem intensam, omnemq; sanctimoniam, & cęremoniarum cultum, religionisq; studium demonstrauero, nec sic quoq; fortassis laus erit eximia, quòd hęc ipsa debet vnus quisq; de se rectus, fidelisq; Christianos exhibere. At verò si hæc omnia, & quæcunq; his nominibus, aut omnino virtutis nomine continentur, in eo fuisse vniuersa contestor: eaq; ipsa non mediocriter, aut vulgari quodā summotenus modo, sed excellentissimè, atq; inconparabiliter affuisse constet. Nonne hoc diuinum quoddam in homine videri necesse est? Ego sanè, cùm trita esse vulgo vocabula, eruditionem, eloquentiam, fortitudinem, prudentiam, ac charitatem, Et cætera huiusmodi commemoro, talia quædam mihi dicere videor, qualia solent in communi hominum vita reperiri, & non eminentissimas illas virtutes, quas in excellentissimis viris, paucis illis quidem omni ętate fuisse constat. Quamobrem ęgrè ferre soleo, & Latinę orationi indignari, quòd proprijs, atq; exquisitis nominibus, exquisitissimas laudes efferre non licet, quę tantùm penè a cōmunibus distant virtutibus, quantum fermè

A virtus a vitio. Verùm quod orationi deest, oro suppleat audientis intellectus: & nõ quod dicam, sed quod dicere velim accipiat: quod & hinc quoq; licebit intelligere: Nam solent pauca horum, aut singula quædam, dum intenso gradu cuipiam adsunt magnum virum constituere: admirabilisq; excellentiæ eum videri, qui plura ex his sit assecutus. Quid ergo is debet existimari, qui omnium virtutum, cũctarum bonarum artium cumulum, non perfunctoriè, sed ad summum in se collegisset: cuius vita totius sanctitatis exemplum, eloquentia stupor, doctrina miraculum. Itaq; nõ tam sanctum nomen habuit, quod quidem denotat ipsum Hieronymi vocabulum, quàm ipsam in se habuit sanctitatem. Nam cùm duabus rebus fundata est in initio sacra religio, prędicatione scilicet Apostolorum, & sanguine Martyrũ: cumq; quod illi sermone docebant, hi per carceres, & tormenta, ac deniq; mortẽ ipsam astruerent: in vtrorumq; locum suo gradu subierunt Sancti Doctores, qui quod illi compendiosè docuerant, latius explicarent; quodq; Martyres sanguine suo testari sunt, hoc isti vitæ Sanctimonia confirmarent; atq; aduersus omnem hæresim, omnemq; vitiorum labem, pro fide, iustitiaq; consisterent, ijdem & militum vices gerent, & ductorum. Multa autem, variaq; Hieronymus, vti fortis miles in hac vita bella sustinuit: cum mundo quippe bellum gessit, & vicit: Et quando Sacerdos iã factus, & Summo Sacerdotio dignus habitus, ab Vrbe cessit; pompisq; sæculi, & omni ambitioni mundanorum renunciauit; Cum carne, ac Dęmonibus, cùm in illa trans mare vasta solitudine, quæ vt ipse ait, exusta solis ardoribus horridum Monachis habitaculum præstabat, carnem quidem ieiunijs frangeret, spiritales autem hostes orationibus effugaret: cùm improbis atq; æmulis, in quos sæpe per prologos, sæpe per Epistolas scribẽdo inuectus est; Cum hæreticis, quos libris, tractatibusq; scribendis sæpenumero de diuersis conuicit erroribus, disputandoq; vi rationum superauit. Doctoris ergo nomen vt habet, ita & officium studiosissimè viuens gessit: præsentes voce, & exemplis erudiens absentes scriptis. Vtrosq; verò tam suæ ætatis, quàm posteros voluminibus diuersi idiomatis, varia interpretatione linguarum, viuorum doctorum eruditionem adiuuans, rudiores historia delectans, auctores instruens arcanis, sacræ Scripturæ sensibus explicandis. Eloquentiam certè iã eius laudare tentarem, quæ tanquam riuus limpidissimus leniter defluens, & aspectu, & sono delectat, nisi ipse se multò melius, quàm a me fieri possit, elegentia sua legentibus commendaret: ad quã dignè prædicandã eius ipsi° eloquentia opus esset. Nec me deterret quòd dãnatus fuerit eius studij aliquando Hieronym°, cùm estatica visione tractus, ad Iudicis æterni tribunal; & quinã esset interrogatus, pro Christiani nomine, quòd inter metũm, trepidationemq; profitebatur, Ciceroniani sibi nomen obijci audiuit. Neq; enim res ipsa dãnata est, sed fortassis eius studium vehementius: sine qua profectò vix sacræ litteræ, certè non tanta cum voluptate legerentur. Hæc igitur, vt cæteræ quoq; dotes, quas strictim commemoraui; multos acerbissimosq; illi æmulos comparauere, quorum vt improbitati cederet, Roma migrauit, & qui Doctor late clarissimus habebatur, Gregorio Nazianzeno in disciplinam se tradidit. Post quæ studia, cum de frequentissima Vrbe recessisset ad eremum se trãstulit; & qui in Vrbe omniũ vrbanissima homines perpessus erat bestiales, in desertissima eremo bestias est expertus humanas, ibiq; leo natura sæuissimus imperium eius pertulit, cùm hic homo natura mitis in se sæuiret. Roma igitur Bethlehem permutauit, diuitiq; ex Vrbe non tam pulsus, quàm cedens, elegit ibi pauper viuere, vbi pauper Christus est natus: & inde salutem petere, vnde ortus est auctor ipse salutis. Quid enim aduersus malignitatem tutum vspiam esse poterit, quando tanta virtus persecutore non caruit? Quòd si nobis quid tale accidat, ex eius casu consolari nos ipsos debemus, inter ea verò maledicos benefaciendo vincere, & eorum in nos odium virtute patientiæ, mansuetudinisq; superare; illo præstante qui viuit, & regnat in sæcula sæculorum.

Baptista Platina in Vita Damasi primi Pontificis, auctoris millesimi quadringentesimi septuagesimi secundi.

Pacata Ecclesia, Damasus otio litterario delectatus Vitas Pontificum, qui ante se fuere, conscripsit, easq; ad Hieronymum misit. Non destitit tamen & templa, & cultum diuinum augere. Primus etiã Hieronymi scriptis auctoritatem dedit, cùm prius Septuaginta Interpretum scripta tantummodo in pretio essent. Nam & Biblia Hieronymi legi cœpta sunt, & Psalmi eiusdẽ fideliter ex Hebraico traducti, cùm antea apud Gallos potissimùm incompositè legerentur.

Eiusdem in Vita Innocentij Primi.

Tempore Theodosij Hieronymus Presbyter, in Bethlehem habitans, ingenio ac facundia Christi fidem mirum in modũ auxit, quod etiam scripta declarant.

Eiusdem in Vita Bonifacij primi.

Bonifacij primi Pontificatum insignem reddidere multi præclari viri, maximè Hierony-

mus

A mus Presbyter, Patre Eusebio, natus Oppido Stridonis, quod a Gothis euersum, Dalmatiæ quondam, Panoniæq; iu finibus fuit. Quantum iuuerit iste Ecclesiam Dei, vita, & scriptis, non attinet dicere, cùm vita eius sanctissima omnibus præluceat, & scripta eius ita, & in pretio, & in honore sint, vt nemo magis legatur, ab eruditis prçlertim. Moritur autem Hieronymus in Bethlehem, ætatis suæ anno nonagesimo primò, pridie Calendas Octobris.

Fratris Baptistæ Mantuani Carmelitæ, auctoris millesimi quingentesimi, libro nono Fastorũ.

AT eũ perspiceres, diuina volumina multis
B *Deprauata locis, & conceptacula lympha*
Vnde bibunt animæ, primum amisisse nitorem
Hanc tua scabriciem vigilans industria longo
Detersit sudore, tuus labor ista fugauit
Nubila, & expulsa fecit vada lympida fece,
Tu sale illius, quo syluestres colocyntas
Incola Carmeli docuit compescere vates,
Fungeris officio, tu raptus ab arbore ramus,
Quo Moses purgauit aquas, fontesq; Sabaos.
Tu velut Alcides contra Symphalica monstra
Hæresiarcharum claua decernis & arcus
Tu quasi sol lucis genitor iubar elicis almum,
Ignitasq; tuo totum iacularis in orbem
Ore faces, fideiq; fugas a finibus hostem.
C *Tu similis Zephiro, qui pallida nubila, & imbres*
Dissipat, & pulso cælum squalore serenat,
Qui Solem, Lunamq; aperit, Titaneaq; astra.
Qui vitam infundit passis horrentia plantis
Frigora ad Australẽ dũ sol procul exulat urnã,
Ad superos tandem longo iam frigidus æuo,
Vt pote qui stabas annorum in limine centum
Scandis, & æternæ frueris dulcedine vitæ.
O Pater ad nostras voces conuertere, & audi,
Prandia iam dudum sumus ad diuina vocati.
Et transire prius per sancta negotia longo
Est opus incessu, sed inertia corporis obstat.
Fasce sub hoc igitur ne deficiamus, adesto
Tu cui concessum est, epulis accumbere Diuum,
D *Et fer opem posita tanto in discrimine cymbæ;*

Marci Antonij Sabellici, auctoris millesimi quingentesimi, Tomo quarto, libro secundo exemplorum.

Ferunt Hieronymum Stridonensem, Christianæ pietatis lumen, & propugnaculum ingens dicere solitum: Oppida & Vrbes videri sibi tetros carceres, & solitudinem Paradisum. Putas eum sensisse quæ dixerit, quippe qui horridum Siriæ solum, scorpionibus & feris infectum, sacco amictus, humi cubans, aqua & herbis victitans Romanis prætulit delitijs?

Calij Calcagnini Ferrariensis in Imaginem *Sancti Hieronymi.*

ECquis in angusto spirantem imagine fixit F
Te pater, incuruumq; genu, impexumq; capillos
Et multa illuuie squallentem, incanaq; menta,
Pallidaq; ore fame, & multo membra horrida tabo
Promentem e sacco, & maculosa nebride cinctum,
Et duro toties plangentem pectora saxo.
Pectora tot fœcunda bonis quæ flumine largo
Fuderunt nobis arcana volumina, nobis
Diuinas & opes, priscorum oracula vatum,
Vnde salus, vnde & vitæ melioris origo
Heu mihi te nimiũ exemplis crudelibus vrges:
Quid malè mulctatum tergus, quid liuida ceruix F
Hæ potuere genæ, flagris fletuq; rigentes?
Quid latera hæc cilicum crudeliter obsita setis
Et spinis implexa? quid enthea pectora tantùm
Admisere nefas? quid mens cælestibus hausta
Ausa quid est? tantis quæ digna piacula pœnis
Quam lachrymis, & sollicitis singultibus vsq;
Nocte die crucias. En vix cutis arida mẽbris
Nititur, attritaq; hærent compagine costæ.
Nec iam ille es gelidum, qui quondam natus ad Istrum
Arua Palæstino petijsti torrida cancro
Illius tenuis tunc vix agnoscitur vmbra.
Cur tantùm licuit de te tibi? Non ferus hostis G
Hæc ausit, non monstra istis errantia syluis
Tu monstris sæuoq; in te crudelior hoste.
Parce pater tibi, parce pater: Nos verbera, nos hæc
Flagra decent, quos mille modis rapit impetus amens
Dum cælum toties, superosq; lacessimus vltro.
Hinc vocat ambitio, trahit hinc vesana libido:
Hinc mouet ira suos stimulos, timor inde coercet:
Hinc premis illa animo semper rediuiua voluptas.
Nos ergo exultantem, atq; in diuersa trahentẽ
Castigemus equum, vt spacijs conclusus iniquis H
Et mores ferat; & leges patiatur heriles:
Sed quoniam sine præsidio, sine numine Diuum
Nitimur in cassum, quia vis humana fatiscit
Heus age, & infandos animo miserate labores
Huc ades o Pater, & proprius res aspice nostras,
Atq; tua nobis plaga, tua verbera prosint.

Beati Dardanij. De his, quæ poterat dicere idem Hieronymus in deserto.

EN hospes rigidus pulso mea pectora saxis
Ante salutiferi vulnera quinque Dei.
Pœnitet admissi, si quid peccauimus olim,
Felix, qui minima labe carere potest:

Possu-

A *Possumus hinc certam nobis sperare salutem,*
Et simul æternum conciliare patrem.
Vrbis delicias, humana incendia mentis,
Fugimus & quidquid mollia corda facit.
Antra ideo incolimus viua pendentia topho,
Quæ prius hirsutis lustra fuere feris
Nulla hominum si iam hic sunt commercia nobis,
At mecum vita sunt benefacta mea.
Nemo potest solus, vel solis viuere syluis,
Diuinus si eius pectore feruet amor.
Non volucrum hic desunt cantus, nec dulcis in afflu
Aura, nec irrigua garrulus amnis aqua.
Viuitur hic paruo, nec me conuiuia tangunt;
B *Et quia nil cupio, nil mihi deesse potest.*
Sola fames reddit stomacho gratissima nostro
Fercula, ponuntur qualiacunq; mihi.
Terra etenim nullo fruges parit alma labore:
Pro molli frondes, sunt mea strata, toro
Nullius hic nigra tingo loligine famam,
Nec mea corrodit pectora liuor edax.
Nulla meam ambitio vexat, nec gloria mentem
Pendet ab æterno, gloria nostra, Deo.
Non Venus huc vario ingreditur fucata colore,
Protinus egreditur, si qua libido venit.
Securos, placido somnos captamus in vmbra,
Nec tuba, nec fures somnia nostra fugant.
Non auri inuigilat loculis, victuq; parando
C *Mens intenta patri sola placere Deo.*
Omnia sunt nihil cælestum præter amorem
Quidquid agunt homines concipiuntq; sibi,
Sæpe mihi obsistunt mansueto corde leones:
Horrenda assurgunt horribilesq; feræ.
Me satis effecit Domini custodia tutum:
Et mea nullius conscia mens sceleris,
His tamen in rigidis scopulis, domibusq; ferarum
Fons vbi dat potum, præbet & herba cibum.
Expugnare meum tentat cor blanda voluptas,
Sed ratio summa perstat in arce mihi,
At tu qui indulges genio, dulciq; Lyæo,
Mollibus & plumis mollia membra foues,
Ah miser, ah quantos patiere libidinus ignes,
D *Si ruit huc cupido dira libido pede.*

Ludouici Viuis de causis corruptionis artium, libro secundo.

Hieronymus Latinos, Græcos, Hebræos, Chaldæos scriptores plures euoluit, accuratius excussit; quàm eorum qui post eum quisquã: nempe homo summa industria preditus, indefatigabili studio, & longa vita vsus.

Eiusdem libro de conscribendis Epistolis, Capite de auctoribus Epistolarum.

Hieronymus ardens, & vehemẽs, vt videatur semper ad Iudices dicere de causa capitali.

Fratris Ludouici Granatensis Tomo secundo Concionum de Sanctis, Concione vnica in festo Sancti Hieronymi. E

Quid non in Hieronymo mirabile? Quid non amplum atq; magnificum? Alius in eo mirabitur, hebdomadarum inediam, alius vigiliarum diuturnitatem, alius orationum instantiam: Ego vero in illo Sanctarum scripturarum amorem, & continuum diuinæ sapientiæ studium, cui se totum addixerat, vehemẽter admiror. Hoc enim faciebat, vt minima noctis portio daretur somno, minor cibo, nulla otio. Hoc autem studio vir Sanctus magnam Ecclesiæ, diuinarumq; litterarum studiosis lucem prætulit: & quamuis omnibus virtutibus fuerit ornatus, præcipue tamen in B. Hieronymo sapientiæ donum eluxit, atq; in rectè viuendi scientia fuit versatissimus. F

Christoforsoni Angli in præfatione ad Eusebij historiam Ecclesiasticam. pag. 155. h.
Melchioris Cani. pag. 155. g.
Ioannis Driedo. pag. 224. h.
Leonis a Castro. pag. 263. h.
Maruli. pag. 162. c.
Cornelij Schultingij. pag. 156. h. e.
Marsani Victory. pag. 584. d. e.

Hieronymi cùm ad morum, tùm ad Theologicarum controuersiarum compositionem vsurpata sententia. G

A Gratiano in primo parte Decretorum, hoc, est, in Distinctionibus.

Distinct. 9. c. Vt veterum. Dist. 12. c. Illud. Dist: 25. c. Primum. Distinct. 26. c. Vnius. Dist. 27. c. Vouentibus, & c. Si nupserit. Dist. 29. c. Necessè. Dist. 31. c. Si laicus. Dist. 32. c. Hospitiolum. Dist. 34. c. Quorundam, in medio canonis. Dist. 34. c. Vidua. Dist. 35. c. Ab exordio, & c. Luxuriosa, & c. Ecclesiæ, & c. Vinolentum, ibidem. Dist. 36. c. Si quis vult. Dist. 37. c. Sacerdotes, c. Nonne, c. Vino, c. Legant, c. Legimus, H c. Si quis, c. Qui de mensæ. Dist. 38. c. Si iuxta, c. Ecclesiastica. Dist. 40, c. Non est facilè. Dist. 41. Initio Ecce. Dist. 42. Citatur Regula Monacharum. Dist. 43. Initio pudicus. Dist. 45, c. Recedite. Dist. 49, c. Sacerdotes. Dist. 50. c. Et purgabit, c. Cum exaudiero, c. Iesus filius, c. Quicunq. Dist. 56. c. Nasci, c. Dominus. Dist. 76. c. Ieiuninm, & c. Vtinã. Dist. 86. c. Esau, & c. Qui clementiam. Dist. 92. c. Cantantes. Distinct. 93, c. Illud ex Hieronymo, de Septem Ordinibus Ecclesiæ, & c. Legimus. Distinct. 95. c. Olìm, c. Ecce ego, c. Esto,

A *In secunda parte, hoc est, in Causis.*

CAusa prima, quæstione prima, c. Iudices, & c. Nunquam, & c. Hi quoscunq; Cau. 1. q. 1. Sic populus, c. Odit. c. Illi, c. Marcion. c. Vide Ibidem, c. Sicut Christus. c. Maledicam, c. O Propheta, c. Sacerdotes. Causa 2. q. 7. c. Non omnes, c. Paulus. Can. 7. q. 1. c. In apibus. Cau. 8. q. 1. c. Moyses. c. Qui vos, c. Licet, c. Si ergo. c. Audacter. c. Illud, c. Qualis, c. Vereot. Cau. 10. q. 1. c. Quia Sacerdotes. Cau. 11. q. 3. c. Audi, c. Nolite recedere, & c.
B Nihil, versu: Item Hieronymus, & c. Quomodo. c. si quis dixerit. c. Si quis hominem. c. Quicunq; c. Existimant. c. Si Dominus. Cau. 12. q. 1. c. Clericus, c. Duo sunt. Cau. 12. q. 2. c. Gloria Episcopi. Cau. 13. q. 2. c. Postquam, & c. In præsenti. Cau. 14. q. 3. c. Putant. Cau. 14. q. 5. c. Nemo. Cau. 14. q. 6. c. Fuit autem. Cau. 15. q. 5. c. Si quis insaniens, & c. Si quis non iratus. Cau. 16. q. 1. c. Monachus. Si cupis esse. c. Alia causa. c. Ecclesia. c. Sic vino. c. Si clericat⁹. Cau. 16. q. 2. c. Reuertimini. Cau. 17. q. 1. c. Vouētibus. Cau. 22. q. 1. c. Et iurabunt. c. Et considera. Cau. 22. q. 2. c. Animadnertendum. c. Vtilem. Cau. 22. q. 5. c. Quoties. Cau. 22. q. 3. c. Si quis.
C Cau. 23. q. 4. c. Qui secundum, ibidem. c. Ille gladinm, versu: Porrò illud Hieronymi. Cau. 23. q. 5. c. Quidergo c. Regum officium. c. Si apud. c. Nòn solum, c. Non est. c. Qui malos. c. Iudex. c. Homicidas. Cau. 23. q. 8. c. Legi. Cau. 24. q. 1. c. Hæc est. c. Quoniam. c. Odi. Cau. 24. q. 3. c. Qui negligunt. c. Si quis. c. Resecandæ. c. Transferunt. Cau. 26. q. 2. c. Non statim. c. Sed & illud. Cau. 27. q. 2. c. Additur. c. Quapropter. c. Genuit. c. Egressus. Cau. 31. q. 1. c. Quomodo. Cau. 32. q. 1. c. Sicut non omnis. c. Conubia. c. Sicuti femina. Cau. 32. q. 4. c. In eo. c. Liberorum. Cau. 32. q. 5. c. Si Paulus. c. Præcepit Dominus. c. Apud nos. Cau. 32. q. 7. c.
D Omnes. Can. 33. q. 3. de pœnitentia, dist. 1. c. Omnis iniquitas. c. Et venit. c. Importuna. c. Qui Sanctus. c. Si agamus. c. Quamobrem. c. Vide benignū. c. Ecclesia. c. Super tribus. c. Secunda, c. Quia. c. Ne fortè. c. Prædixerat. c. Mensuram. Cau. 33. q. 3. de pœnitentia dist. 2. c. Super tribus. c. Firmū. c. Nullus. c. Si enim. Cau. 33. q. 3. dist. 3. c. Septies. c. Torā. c. Acab. c. Sicut ait. c. Nahum. c. Nihil Iudæ. c. Prima consolatio, versu: Item opponitur. c. Quærat, c. Si quando. c. Cùm ita puniatur, Dist. 4. Et c. Hæretici. Cau. 33. q. 4. dist. 7. c. Sciatis. Cau. 33. q. 5. dist. 7. c. Tunc saluabitur. c. Hoc solū. c. Qui sitit. c. Cum caput. Cau. 34. q. 1. & 2. c. Non fiat. Cau. 36. q. 2. c. Tria legitima.

In tertia parte, hoc est, De Consecratione. F

DE Consecratione dist. 2. c. Dupliciter, & c. De hac quidem, & c. Singuli. c. Nec Moyses. c. Accipite. c. Sacerdos. De Consecr. dist. 4. c. Eodem modo. De Cons. dist. 5. c. Non dico. c. Sint tibi ieiunia. c. Non mediocriter. c. Quidquid. c. Ne tales. c. Legimus. c. Nunquam.

Hieronymi eiusdem testimonia a Magistro Sententiarum in libris Aequè Sententiarum, atq; in primo potissimùm allata.

DIstinct. 6. littera C. Dist. 8. lit. A. & B. Dist. 10. F. Dist. 12. D. Dist. 25. M. Dist. 26. A. Dist. 33. A. & E. Dist. 39. C. Dist. 46. G. F

Allata in secundo.

DIst. 2. E. Dist. 7. B. & D. Dist. 11. A. & E. Dist. 12. B. Dist. 14. E. Dist. 15. G. Dist. 18. H. Dist. 25. D. Dist. 28. H. Dist. 33. K. L. M. N. Dist. 36. H. I. Dist. 39. C. Dist. 42. F. Dist. 43. B.

Allata in tertio. G

DIst. 2. A. Dist. 5. A. Dist. 7. H. Dist. 10. E. Dist. 36. A. Dist. 37. B. & C. Dist. 39. A.

Allata in quarto.

DIst. 1. C. Dist. 2. F. Dist. 4. B. Dist. 8. D. Dist. 14. A. Dist. 15. A. Dist. 17. A. Dist. 18. E. & F. Dist. 25. A. & C. Dist. 27. G. Dist. 31. E. Dist. 32. D. Dist. 33 B. Dist. 35. A. Dist. 42. I. Dist. 43. .Dist. 48. E. Dist. 50. G.

Hieronymi eiusdem auctoritates a S. Thoma in Theologica Summa, atq; in prima præcipuè parte allegata. H

PRima parte, quæst. 19. art. 10. in prima Obiectione, eiusq; solutione. Q. 25. art. 4. in vera decisione. Q. 29. ar. 3. in 3. obiectione, & 3. solutione. Q. 31. in conclusione art. Q. 43. ar. 1. obiec. 2. Q. 61. ar. 3. in prima obiectione, & 1. solut. Q. 70. art. 3. in Conclusione. Q. 89. art. 5. in decisione veritatis, & in Conclusione, & in responsione ad 3. Q. 113. ar. 8. in Conclusione. Q. 115. ar. 5. in resp. ad 1. Q. 117. ar. 1. Q. 117. ar. 2. in responsione ad primum.

Vvvv Alle-

A

Allegata in Prima Secunda partis.

QVæst.23.ar.1.in obiectione 2.& in resp.
ad 2.obiectionem. Q.72.ar.7.in deci-
sione veritatis,& in resp.ad 2.Q.80.ar.1.in se-
cundo argumenro. Q.99.ar.5.in conclusio-
ne,ex Procemio in Marcum. Q.102.ar.2.in
cōclusione. Q.102.ar.6.in resp.ad.7.Q.103.
ar.4.in resp.ad primum & secundum.

Allegata in Secunda Secunda.

QVæst.10.art.12.in conclusione. Q.11.
B ar.1.ad primam.Quæst.11.ar.2.ad 3.&
art.3.in conclusione,& art.4.ad 2.Q.14.in
conclusione Q.19.ar.12.in conculusione. Q.
23.ar.1.ad 3.Q.26.ar.10.in decisione veri-
tatis,& art.12.ad 3.Q.29.art.3.ad 2.& in
solutione ad 2.Q.33.ar.2.ad 1.& art.3.ad 1.
& in resp.ad 1.ar.5.in concl.ar.6.ad 2.ar.7.in
concl.ar.8.ad 3.Q.36.ar.2.ad 1.Q.39.in resp.
ad 3.ar.1.Q.43.ar.2.ad 2.ar.7.ad 4.ar.8.ad
ad 2.Q.44.ar.6.ad 1.Q.55.ar.6.ad 2.art.7.in
decisione veriratis. Q.77.ar.4,ad 3.Q.83.ar.
11 in cōclus.Q.86.ar.2.in cōcl.& in 2,argu-
mento. Q.89.ar.2.in resp.ad 1.& ar.5.in 2.
C argumento,& ar.6.in primo argumento,&
1.solut.Q.91.in resp,ad.1.ar.1.& ar.2.in 2.ar-
gumento. Q.95.ar.1.in concl.Q 99.ar.3.ad
3.Q.101.in conlusione. Q.103.art.1,in deci-
sione veritatis. Q.109.ad 3.Q.110.ar.4.ad 4.
Q.124.ar.4.ad 1.& ar.5.in decisione verita-
tis. Q.142.ar.2.ad.1.Q.147.ar.1,ad 2.& ar,
3.in dcisione veritatis,& ar.5.ad 3.& ar.8.ad
3.Q.149.ar.3.da 3.Q.152.ar.5.ad 2.Q.153.
ar.2.ad 2.Q.153.ar.8.ad 2.Q.158.ar.1.ad 1.&
ar.2.ad 4.& ar.3.ad 3.Q.162.ar.4.ad.3.Q.167
ar.1.ad 3.& in conclusione.Q.171.ar.5.ad 2.&
ar.6.in cōclusione.Q.172.ar.3.ad 1.& ad 3.Q.
174.ar.1.ad 1.& in decisione.& ar.2.ad 3.&
D ar.6.ad 3.Q.184.ar.3.in resp.ad primum.
Q.185.ar.2.argumenro 3.ar.3.in decisione.
art.6.in resp.ad 2.art.7.argumento.2.Q.186.
ar.3.& ad 3.& ad 6.ar.1.ad 1.Q.187.ar.1.ad 1.
& 2.& ar.2.ad 3.& art.3.in conclusione,& ar.
4.in 1.arg.& in conclusione.ar.5.in conclusio-
ne,& ar.6.in 2.& in conlusione.Q.188.art.1,
E in 3.ar.2.in 2.ar.5.in conclusione,& decisio-
ne veritatis.ar.7.in 3.& in conclusione,& ad
2,& ad 3.& ad 5.ar.8.in 3.& in conclusione.
Q.189.ar.1.ad.1.ar.8.ad 2.ar.9.ad 2.ar.10.in
conclusione.

Allegata in tertia parte.

QVæst.13.ar.2.ad 1.Q.15.ar.4.in conclu-
sione,& ar.6.ad.1.ar.7.ad 1.Q.16.ar.8.
in conclusione.Q.21.ar.4.ad.1.Q.25.ar.6.ad
1.Q.27.ar.5.in decisione.Q.28.ar.1.ad 2.&
ar.3.ad 1.ad 3.& ad 5.Q.29.ar.1.in 3,& in 4,
& in cōclusione,ar.2,in 1,& in 2.Q.30,ar.2,
F in cōclusione. Q.31,ar.2,ad 1,ar.3,ad 1,ad 2,
ad 4,& ad 5.Q.32,art.2.in 2,arg.& in respō-
sione ad 2.Q.35,ar.6,ad 3,& ar.8,ad 1.Q.38.
ar.3,ad 1,ar.6,in 4.& in respon.ad 4.Q.39,
ar.5,ad 2,& ar.8,in conclusione. Q.40,ar.1,
in cōclusione,ar.3,in decisione veritaris,& in
resp.ad 2,Q.41.ar.4,ad 6,Q.43,ar.3,ad 1,
Q.44,ar.1,ad 4,ar.2,ad 2,& ar.3,ad 1,& ad
2,Q.45,ar.1,ad 1,ar.2,in decisione verita-
tis,ar.3,ad 2,& ad 4,ar.4,ad 4,Q.46,ar.7,in
3,ar.9,ad 1,ar.10,ad 3,ar.11,in conclusione.
Q.47,ar.5,in 1.argum. Q.51,ar.2,in respon-
sione ad 3.Q.53,ar.3,ad 2,Q.80,ar.7,ad 2.
Q.82,ar.4,ad 3,ar.5,in 1,& in resp.ad 1,Q.
G 84,ar.6,in decisione veritatis. Q.89,ar.3,in
2,& ar.6,in 3.argumento.

Allegata in Tertia partis Supplemento.

QVæst.2,ar.4,in 2,& in respon.ad 1,Q.
6.ar.3,in 1,argum. Q.13,ar.1,in de-
cisione varieratis. Q.15,ar.3,in 2,Q.17.ar.2,
in.1,Q.18,ar.4,in 1,Q.21,ar.4,in 2,& ad 2,
Q.40,ar.3,in 1,Q.41,ar.3.in 2,Q.48.ar.1.
in 1.Q.64,ar.1,in 1,& ad 1,Q.66.ar.4,in 1.
& ad 1,Q.69.ar.3,in decisione veritatis bis.
Q.72,ar.3,in decis.veritatis,Q.77,ad 3,Q.
78,art.3,in 2,Q.88.ad 2.Q.92,ar.2.in de-
H cisione veriratis,Q.93.ar.1.in conclusione.

*Numero sunt omnes quadringenta, & septua-
ginta dua; a Gratiano videlicet ducenta & octo;
a Magistro sententiarum, quinquaginta octo: &
a S. Thoma ducenta & sex.*

INDEX.

Testimoniorum Sacræ Scripturæ, quæ passim in ipso Opere afferuntur, obiterq; explicantur.

Ex Genesi.

Ex Exodo.

Ex Leuitico.

Ex numeris.

Ex Deuteronomio.

Ex Iosue.

Ex Iudicibus.

Ex 1. Regum.

Ex 3. Regum.

Ex 4. Regum.

Ex 1. Paralipomenon.

Ex Tobia.

Ex Hester.

Ex Iob.

Ex Psalmis.

Ex Prouerbijs.

Ex Ecclesiaste,

Ex Canticis,

Ex Sapientia,

Ex Ecclesiastico,

Ex Isaia,

51 *Atten-*

Ex Hieremia

Ex Threnis.

Ex Baruch.

Ex Ezechiele.

Daniel.

Osee.

Ex Ioel.

Ex Amos.

3 Num.

Ex Luca.

Ex Marco.

Ex Ioanne.

Ex actis Apostolorum.

Ex Ep. Ad Romanos.

6 Non

Ex Ep. Ad Philippenses,

Ex Ep. Ad Colossenses.

Ex 1. Ad Thessalonicenses.

Ex 2. Ad Thessalonicenses.

Ex 1. Ad Timotheum.

Ex 2. Ad Timotheum.

Ex Ep. Ad Titum.

INDEX

Rerum omnium, ac verborum memorabilium, quæ tam in Commentarijs, quàm in Recensionibus continentur. Ità verò compactus, atq; dispositus est, vt quancunq; materiam, & sententiam requirenti aptissimé demonstret.

A

Ana-

I N D E X.

B

C

Dia-

E

F

G

H

eadem

L

M

Nabuc-

N

O

P

Q

R

S

T

V

Visio

X

Z

FINIS.

COMI,
Apud Io. Angelum Turatum successorem quon.
Hieronymi Frouæ. M.DC.XXIII.

			Errata	*Corrige.*
Pag.	colum.	lin.		
48	a	15	Putabunt	Putabant
67	a	30	cuius	cuias
ibid.		45	proferret ?	proferret ?
ibid.		54	libri	libri Iob
69	1	31	ampliore	ampliorem
127	1	44	men	tamen
136	1	54	solidissimus	stolidissimus
152	1	9	montium	montium summa
153	1	40	perspectum	perspecta
154	2	23	bio	dubio
160	2	47	Leonis	baptizati Leonis

